Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Udānapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantācariyadhammapālattherena katā

Paramatthadīpanī nāma

UDĀNAṬṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

ဥဒါနပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တာစရိယ ဓမ္မပါလတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဒီပနီ နာမ

ဥဒါနဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒဏယန္တာလယေ မုဒ္ဒိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿ ၂၅၀၂ မရမ္မဝဿ ၁၃၂၀ [illegible]

Romanized from Myanmar version published in 1956

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 23

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

၁၁၇၃၅

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ
ဥဒါနပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ
ဘဒန္တာစရိယ ဓမ္မပါလတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဒီပနီ နာမ

ဥဒါနဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿ ၂၅၀၂ မရမ္မဝဿ ၁၃၂၀ ၁၉၅၈

SANGHA UNIVERSITY
LIBRARY
Acc. No. 278

Udānaṭṭhakathā

Mātikā — Piṭṭhaṅka

Ganthārambhakathā 1

1. Bodhivagga

1. Paṭhamabodhisuttavaṇṇanā 6
2. Dutiyabodhisuttavaṇṇanā 43
3. Tatiyabodhisuttavaṇṇanā 44
4. Huṁhuṅkasuttavaṇṇanā 47
5. Brāhmaṇasuttavaṇṇanā 50
6. Mahākassapasuttavaṇṇanā 54
7. Ajakalāpakasuttavaṇṇanā 58
8. Saṅgāmajisuttavaṇṇanā 64
9. Jaṭilasuttavaṇṇanā 67
10. Bāhiyasuttavaṇṇanā 70

2. Mucalindavagga

1. Mucalindasuttavaṇṇanā 89
2. Rājasuttavaṇṇanā 91
3. Daṇḍasuttavaṇṇanā 97
4. Sakkārasuttavaṇṇanā 99
5. Upāsakasuttavaṇṇanā 101
6. Gabbhinīsuttavaṇṇanā 103
7. Ekaputtakasuttavaṇṇanā 105
8. Suppavāsāsuttavaṇṇanā 107
9. Visākhāsuttavaṇṇanā 140
10. Bhaddiyasuttavaṇṇanā 143

ဥဒါနဋ္ဌကထာ

မာတိကာ — ပိဋ္ဌင်္က

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ ၁

၁-ဗောဓိဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆
၂-ဒုတိယဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၃
၃-တတိယဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၄
၄-ဟုံဟုက်သုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၇
၅-ဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၀
၆-မဟာကဿပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၄
၇-အဇကလာပကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၈
၈-သင်္ဂါမဇိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၄
၉-ဇဋိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၇
၁၀-ဗာဟိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၀

၂-မုစလိန္ဒဝဂ္ဂ

၁-မုစလိန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၉
၂-ရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၁
၃-ဒဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၇
၄-သက္ကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၉
၅-ဥပါသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၁
၆-ဂဗ္ဘိနီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၃
၇-ဧကပုတ္တကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၅
၈-သုပ္ပဝါသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၇
၉-ဝိသာခါသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၀
၁၀-ဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၃

Mātikā			Piṭṭhaṅka
3. Nandavagga			
1. Kammavipākajasuttavaṇṇanā	...	...	148
2. Nandasuttavaṇṇanā	...	...	150
3. Yasojasuttavaṇṇanā	...	...	161
4. Sāriputtasuttavaṇṇanā	...	...	169
5. Mahāmoggallānasuttavaṇṇanā	...	...	170
6. Pilindavacchasuttavaṇṇanā	...	...	173
7. Sakkudānasuttavaṇṇanā	...	...	176
8. Piṇḍapātikasuttavaṇṇanā	...	...	182
9. Sippasuttavaṇṇanā	...	...	184
10. Lokasuttavaṇṇanā	...	...	186
4. Meghiyavagga			
1. Meghiyasuttavaṇṇanā	...	...	196
2. Uddhatasuttavaṇṇanā	...	...	216
3. Gopālakasuttavaṇṇanā	...	...	218
4. Yakkhapahārasuttavaṇṇanā	...	...	221
5. Nāgasuttavaṇṇanā	...	...	225
6. Piṇḍolasuttavaṇṇanā	...	...	228
7. Sāriputtasuttavaṇṇanā	...	...	231
8. Sundarīsuttavaṇṇanā	...	...	232
9. Upasenasuttavaṇṇanā	...	...	242
10. Sāriputta-upasamasuttavaṇṇanā	...	...	246
5. Soṇavagga			
1. Piyatarasuttavaṇṇanā	...	...	248
2. Appāyukasuttavaṇṇanā	...	...	250
3. Suppabuddhakuṭṭhisuttavaṇṇanā	...	...	253
4. Kumārakasuttavaṇṇanā	...	...	267

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၃-နန္ဒဝဂ္ဂ			
၁-ကမ္မဝိပါကဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၈
၂-နန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၀
၃-ယသောဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၁
၄-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၉
၅-မဟာမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၀
၆-ပိလိန္ဒဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၃
၇-သက္ကုဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၆
၈-ပိဏ္ဍပါတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၂
၉-သိပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၄
၁၀-လောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၆
၄-မေဃိယဝဂ္ဂ			
၁-မေဃိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၆
၂-ဥဒ္ဓတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၆
၃-ဂေါပါလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၈
၄-ယက္ခပဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၁
၅-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၅
၆-ပိဏ္ဍောလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၈
၇-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၁
၈-သုန္ဒရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၂
၉-ဥပသေနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၂
၁၀-သာရိပုတ္တဥပသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၆
၅-သောဏဝဂ္ဂ			
၁-ပိယတရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၈
၂-အပ္ပါယုကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၀
၃-သုပ္ပဗုဒ္ဓကုဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၃
၄-ကုမာရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၇

Mātikā | Piṭṭhaṅka

5.	Uposathasuttavaṇṇanā	268
6.	Soṇasuttavaṇṇanā	278
7.	Kaṅkhārevatasuttavaṇṇanā	286
8.	Saṁghabhedasuttavaṇṇanā	287
9.	Sadhāyamānasuttavaṇṇanā	289
10.	Cūḷapanthakasuttavaṇṇanā	290

6. Jaccandhavagga

1.	Āyusaṅkhārossajjanasuttavaṇṇanā	293
2.	Sattajaṭilasuttavaṇṇanā	300
3.	Paccavekkhaṇasuttavaṇṇanā	304
4.	Paṭhamanānātitthiyasuttavaṇṇanā	307
5.	Dutiyanānātitthiyasuttavaṇṇanā	313
6.	Tatiyanānātitthiyasuttavaṇṇanā	314
7.	Subhūtisuttavaṇṇanā	316
8.	Gaṇikāsuttavaṇṇanā	318
9.	Upātidhāvantisuttavaṇṇanā	322
10.	Uppajjantisuttavaṇṇanā	324

7. Cūḷavagga

1.	Paṭhamakuṇḍakabhaddiyasuttavaṇṇanā	327
2.	Dutiyalakuṇḍakabhaddiyasuttavaṇṇanā	329
3.	Paṭhamasattasuttavaṇṇanā	330
4.	Dutiyasattasuttavaṇṇanā	332
5.	Aparalakuṇḍakabhaddiyasuttavaṇṇanā	334
6.	Taṇhāsaṅkhayasuttavaṇṇanā	336
7.	Papañcakhayasuttavaṇṇanā	338
8.	Kaccānasuttavaṇṇanā	339
9.	Udapānasuttavaṇṇanā	342
10.	Utenasuttavaṇṇanā	346

မာတိကာ | ပိဋ္ဌက်

၅-ဥပေါသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၂၆၈
၆-သောဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၂၇၈
၇-ကင်္ခါရေဝတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၂၈၆
၈-သံဃဘေဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၂၈၇
၉-သဓာယမာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၂၈၉
၁၀-စူဠပန္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၂၉၀

၆-ဇစ္စန္ဓဝဂ္ဂ

၁-အာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၂၉၃
၂-သတ္တဇဋိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၀၀
၃-ပစ္စဝေက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၀၄
၄-ပဌမနာနာတိတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၀၇
၅-ဒုတိယနာနာတိတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၁၃
၆-တတိယနာနာတိတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၁၄
၇-သုဘူတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၁၆
၈-ဂဏိကာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၁၈
၉-ဥပါတိဓာဝန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၂၂
၁၀-ဥပ္ပဇ္ဇန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၂၄

၇-စူဠဝဂ္ဂ

၁-ပဌမလကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၂၇
၂-ဒုတိယလကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၂၉
၃-ပဌမသတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၃၀
၄-ဒုတိယသတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၃၂
၅-အပရလကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၃၄
၆-တဏှာသင်္ခယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၃၆
၇-ပပဉ္စခယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၃၈
၈-ကစ္စာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၃၉
၉-ဥဒပါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၄၂
၁၀-ဥတေနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၄၆

Mātikā			Piṭṭhaṅka

8. Pāṭaligāmiyavagga

1. Paṭhamanibbānapaṭisaṁyuttasuttavaṇṇanā	...	...	351
2. Dutiyanibbānapaṭisaṁyuttasuttavaṇṇanā	...	...	355
3. Tatiyanibbānapaṭisaṁyuttasuttavaṇṇanā	...	...	356
4. Catutthanibbānapaṭisaṁyuttasuttavaṇṇanā	...	...	359
5. Cundasuttavaṇṇanā	...	...	361
6. Pāṭaligāmiyasuttavaṇṇanā	...	...	367
7. Dvidhāpathasuttavaṇṇanā	...	...	382
8. Visākhāsuttavaṇṇanā	...	...	384
9. Paṭhamadabbasuttavaṇṇanā	...	...	387
10. Dutiyadabbasuttavaṇṇanā	...	...	390
Nigamanakathā	...	...	393

Udānaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က

၈-ပါဋလိဂါမိယဝဂ္ဂ

၁-ပဌမနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၁
၂-ဒုတိယနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၅
၃-တတိယနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၆
၄-စတုတ္ထနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၉
၅-စုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၁
၆-ပါဋလိဂါမိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၇
၇-ဒွိဓာပထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၂
၈-ဝိသာခါသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၄
၉-ပဌမဒဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၇
၁၀-ဒုတိယဒဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၀
နိဂမနကထာ	....	....	၃၉၃

ဥဒါနဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Udānaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa

Ganthārambhakathā

Mahākāruṇikaṁ **Nāthaṁ,** ñeyyasāgarapāraguṁ.
Vande nipuṇagambhīra-vicitranayadesanaṁ.

Vijjācaraṇasampannā, yena nīyanti lokato.
Vande tamuttamaṁ **dhammaṁ,** Sammāsambuddhapūjitaṁ.

Sīlādiguṇasampanno, ṭhito maggaphalesu yo.
Vande **ariyasaṁghaṁ** taṁ, puññakkhettaṁ anuttaraṁ.

Vandanājanitaṁ puññaṁ, iti yaṁ ratanattaye.
Hatantarāyo sabbattha, hutvāhaṁ tassa tejasā.

Tena tena nidānena, desitāni hitesinā.
Yāni suddhāpadānena, udānāni Mahesinā.

Tāni sabbāni ekajjhaṁ, āropentehi saṅgahaṁ.
Udānaṁ nāma saṅgītaṁ, dhammasaṅgāhakehi yaṁ.

Jinassa dhammasaṁvega-pāmojjaparidīpanaṁ.
Somanassasamuṭṭhāna-gāthāhi paṭimaṇḍitaṁ.

Tassa gambhīrañāṇehi, ogāhetabbabhāvato.
Kiñcāpi dukkarā kātuṁ, atthasaṁvaṇṇanā mayā.

ခုဒ္ဒကနိကာယ

ဥဒါနဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

မဟာကာရုဏိကံ **နာထံ၊** ဉေယျသာဂရပါရဂုံ။
ဝန္ဒေ နိပုဏဂမ္ဘီရ-ဝိစိတြနယဒေသနံ။

ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ၊ ယေန နီယန္တိ လောကတော။
ဝန္ဒေ တမုတ္တမံ **ဓမ္မံ၊** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပူဇိတံ။

သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော၊ ဌိတော မဂ္ဂဖလေသု ယော။
ဝန္ဒေ **အရိယသံဃံ** တံ၊ ပုညက္ခေတ္တံ အနုတ္တရံ။

ဝန္ဒနာဇနိတံ ပုညံ၊ ဣတိ ယံ ရတနတ္တယေ။
ဟတန္တရာယော သဗ္ဗတ္ထ၊ ဟုတွာဟံ တဿ တေဇသာ။

တေန တေန နိဒါနေန၊ ဒေသိတာနိ ဟိတေသိနာ။
ယာနိ သုဒ္ဓါပဒါနေန၊ ဥဒါနာနိ မဟေသိနာ။

တာနိ သဗ္ဗာနိ ဧကဇ္ဈံ၊ အာရောပေန္တေဟိ သင်္ဂဟံ။
ဥဒါနံ နာမ သင်္ဂီတံ၊ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ ယံ။

ဇိနဿ ဓမ္မသံဝေဂ-ပါမောဇ္ဇပရိဒီပနံ။
သောမနဿသမုဋ္ဌာန-ဂါထာဟိ ပဋိမဏ္ဍိတံ။

တဿ ဂမ္ဘီရဉာဏေဟိ၊ ဩဂါဟေတဗ္ဗဘာဝတော။
ကိဉ္စာပိ ဒုက္ကရာ ကာတုံ၊ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ မယာ။

Sahasaṁvaṇṇanaṁ yasmā, dharate Satthusāsanaṁ.
Pubbācariyasīhānaṁ, tiṭṭhateva vinicchayo.

Tasmā taṁ avalambitvā, ogāhetvāna pañcapi.
Nikāye upanissāya, Porāṇaṭṭhakathānayaṁ.

Suvisuddhaṁ asaṁkiṇṇaṁ, nipuṇatthavinicchayaṁ.
Mahāvihāravāsīnaṁ, samayaṁ avilomayaṁ[1].

Punappunāgataṁ atthaṁ, vajjayitvāna sādhukaṁ.
Yathābalaṁ karissāmi, **Udānassatthavaṇṇanaṁ.**

Iti ākaṅkhamānassa, saddhammassa ciraṭṭhitiṁ.
Vibhajantassa tassatthaṁ, sādhu gaṇhantu sādhavoti.

Tattha **Udānan**ti kenaṭṭhena udānaṁ? Udānanaṭṭhena. Kimidaṁ udānaṁ nāma? Pītivegasamuṭṭhāpito udāhāro. Yathā hi yaṁ telādi minitabbavatthu mānaṁ[2] gahetuṁ na sakkoti, vissanditvā gacchati, taṁ "avaseko"ti vuccati. Yañca jalaṁ taḷākaṁ gahetuṁ na sakkoti, ajjhottharitvā gacchati, taṁ "ogho"ti vuccati. Evameva yaṁ pītivegasamuṭṭhāpitaṁ vitakkavipphāraṁ antohadayaṁ sandhāretuṁ na sakkoti, so adhiko hutvā anto asaṇṭhahitvā bahi vacīdvārena nikkhanto paṭiggāhakanirapekkho udāhāraviseso "**Udānan**"ti vuccati. Dhammasaṁvegavasenapi ayamākāro labbhateva.

Tayidaṁ katthaci gāthābandhavasena katthaci vākyavasena pavattaṁ. Yaṁ pana Aṭṭhakathāsu "somanassañāṇamayikagāthāpaṭisaṁyuttā"ti udānalakkhaṇaṁ vuttaṁ, taṁ yebhuyyavasena vuttaṁ. Yebhuyyena hi udānaṁ gāthābandhavasena bhāsitaṁ pītisomanassasamuṭṭhāpitañca. Itarampi pana "atthi bhikkhave tadāyatanaṁ, yattha neva pathavī na āpo"ti-ādīsu[3] "sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena vihiṁsatī"ti[4] "sace bhāyathā dukkhassa, sace vo dukkhamappiyan"ti evamādīsu[5] ca labbhati.

Evaṁ tayidaṁ[6] Sabbaññubuddhabhāsitaṁ Paccekabuddhabhāsitaṁ sāvakabhāsitanti tividhaṁ hoti. Tattha Paccekabuddhabhāsitaṁ "sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ,

1. Avalambiya (Syā)
2. Pamāṇaṁ (Syā), nāḷiṁ (Ka)
3. Khu 1. 177 piṭṭhe.
4. Khu 1. 33 piṭṭhe.
5. Khu 1. 137; Khu 10. 109 piṭṭhesu.
6. Evamādi tayidaṁ (Sī, Syā)

သဟသံဝဏ္ဏနံ ယသ္မာ၊ ဓရတေ သတ္ထုသာသနံ။
ပုဗ္ဗာစရိယသီဟာနံ၊ တိဋ္ဌတေဝ ဝိနိစ္ဆယော။

တသ္မာ တံ အဝလမ္ဗိတွာ၊ ဩဂါဟေတွာန ပဉ္စပိ။
နိကာယေ ဥပနိဿာယ၊ ပေါရာဏဋ္ဌကထာနယံ။

သုဝိသုဒ္ဓံ အသံကိဏ္ဏံ၊ နိပုဏတ္ထဝိနိစ္ဆယံ။
မဟာဝိဟာရဝါသီနံ၊ သမယံ အဝိလောမယံ[1]။

ပုနပ္ပုနာဂတံ အတ္ထံ၊ ဝဇ္ဇယိတွာန သာဓုကံ။
ယထာဗလံ ကရိဿာမိ၊ **ဥဒါနဿတ္ထဝဏ္ဏနံ။**

ဣတိ အာကင်္ခမာနဿ၊ သဒ္ဓမ္မဿ စိရဋ္ဌိတိံ။
ဝိဘဇန္တဿ တဿတ္ထံ၊ သာဓု ဂဏှန္တု သာဓဝေါတိ။

တတ္ထ **ဥဒါန**န္တိ ကေနဋ္ဌေန ဥဒါနံ? ဥဒါနနဋ္ဌေန။ ကိမိဒံ ဥဒါနံ နာမ? ပီတိဝေဂသမုဋ္ဌာပိတော ဥဒါဟာရော။ ယထာ ဟိ ယံ တေလာဒိ မိနိတဗ္ဗဝတ္ထု မာနံ[2] ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဝိဿန္ဒိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ တံ "အဝသေကော"တိ ဝုစ္စတိ။ ယဉ္စ ဇလံ တဠာကံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ တံ "ဩဃော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝမေဝ ယံ ပီတိဝေဂသမုဋ္ဌာပိတံ ဝိတက္ကဝိပ္ဖာရံ အန္တောဟဒယံ သန္ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ၊ သော အဓိကော ဟုတွာ အန္တော အသဏ္ဌဟိတွာ ဗဟိ ဝစီဒွါရေန နိက္ခန္တော ပဋိဂ္ဂါဟကနိရပေက္ခော ဥဒါဟာရဝိသေသော "**ဥဒါန**"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဓမ္မသံဝေဂဝသေနပိ အယမာကာရော လဗ္ဘတေဝ။

တယိဒံ ကတ္ထစိ ဂါထာဗန္ဓဝသေန ကတ္ထစိ ဝါကျဝသေန ပဝတ္တံ။ ယံ ပန အဋ္ဌကထာသု "သောမနဿဉာဏမယိကဂါထာပဋိသံယုတ္တာ"တိ ဥဒါနလက္ခဏံ ဝုတ္တံ၊ တံ ယေဘုယျဝသေန ဝုတ္တံ။ ယေဘုယျေန ဟိ ဥဒါနံ ဂါထာဗန္ဓဝသေန ဘာသိတံ ပီတိသောမနဿသမုဋ္ဌာပိတဉ္စ။ ဣတရမ္ပိ ပန "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ တဒါယတနံ၊ ယတ္ထ နေဝ ပထဝီ န အာပေါ"တိအာဒီသု[3] "သုခကာမာနိ ဘူတာနိ၊ ယော ဒဏ္ဍေန ဝိဟိံသတိ"တိ[4] "သစေ ဘာယထ ဒုက္ခဿ၊ သစေ ဝေါ ဒုက္ခမပ္ပိယ"န္တိ ဧဝမာဒီသု[5] စ လဗ္ဘတိ။

ဧဝံ တယိဒံ[6] သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဘာသိတံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဘာသိတံ သာဝကဘာသိတန္တိ တိဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဘာသိတံ "သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ ဒဏ္ဍံ၊

၁-အဝလမ္ဗိယ (သျာ)
၂-ပမာဏံ (သျာ)၊ နာဠိံ (က)
၃-ခု ၁-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၃၃-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၁-၁၃၇၊ ခု ၁၀-၁၀၉-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ဧဝမာဒိ တယိဒံ (သီ၊ သျာ)

aviheṭhayaṁ[1] aññatarampi tesan”ti-ādinā[2] Khaggavisāṇasutte āgatameva. Sāvakabhāsitānipi—

“Sabbo rāgo pahīno me,
Sabbo doso samūhato.
Sabbo me vihato moho,
Sītibhūtosmi nibbuto”ti[3]—

ādinā Theragāthāsu—

“Kāyena saṁvutā āsiṁ, vācāya uda cetasā.
Samūlaṁ taṇhamabbuyha, sītibhūtāsmi nibbutā”ti[4]—

ādinā Therīgāthāsu ca āgatāni. Tāni pana tesaṁ therānaṁ therīnañca na kevalaṁ udānāni eva, atha kho sīhanādāpi honti. Sakkādīhi devehi bhāsitāni “aho dānaṁ paramadānaṁ, Kassape suppatiṭṭhitan”ti-ādīni,[5] Ārāmadaṇḍabrāhmaṇādīhi[6] manussehi ca bhāsitāni “namo tassa Bhagavato”ti[7] ādīni tisso saṅgītiyo ārūḷhāni udānāni santi eva, na tāni idha adhippetāni. Yāni pana Sammāsambuddhena sāmaṁ āhacca bhāsitāni Jinavacanabhūtāni, yāni sandhāya Bhagavatā pariyattidhammaṁ navadhā vibhajitvā uddisantena Udānanti vuttāni, tāneva dhammasaṅgāhakehi **“Udānan**”ti saṅgītanti tadevettha saṁvaṇṇetabbabhāvena gahitaṁ.

Yā pana “anekajātisaṁsāran”ti-ādigāthāya dīpitā Bhagavatā bodhimūle Udānavasena pavattitā anekasatasahassānaṁ Sammāsambuddhānaṁ Avijahita-udānagāthā ca, etā aparabhāge pana Dhammabhaṇḍāgārikassa Bhagavatā desitattā dhammasaṅgāhakehi Udānapāḷiyaṁ saṅgahaṁ anāropetvā Dhammapade saṅgītā. Yañca “aññāsi vata bho Koṇḍañño, aññāsi vata bho Koṇḍañño”ti[8] udānavacanaṁ dasasahassilokadhātuyā devamanussānaṁ pavedanasamatthanigghosavippharaṁ Bhagavatā bhāsitaṁ, tadapi Dhammacakkappavattanasuttantadesanāpariyosāne

1. Aheṭhayaṁ (Sī, Syā)
2. Khu 1. 284; Khu 8. 229 piṭṭhesu.
3. Khu 2. 237 piṭṭhe.
4. Khu 2. 379 piṭṭhe.
5. Khu 1. 111 piṭṭhe.
6. Soṇadaṇḍabrāhmaṇādīhi (Syā)
7. Aṁ 1. 68 piṭṭhe.
8. Vi 3. 17; Saṁ 3. 371; Khu 9. 332 piṭṭhesu.

အဝိဟေဌယံ[၁] အညတရမ္ပိ တေသ”န္တိအာဒိနာ[၂] ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တေ အာဂတမေဝ။ သာဝကဘာသိတာနိပိ—

“သဗ္ဗော ရာဂေါ ပဟီနော မေ၊
သဗ္ဗော ဒေါသော သမူဟတော။
သဗ္ဗော မေ ဝိဟတော မောဟော၊
သီတိဘူတောသ္မိ နိဗ္ဗုတော”တိ[၃]—

အာဒိနာ ထေရဂါထာသု—

“ကာယေန သံဝုတာ အာသိံ၊ ဝါစာယ ဥဒ စေတသာ။
သမူလံ တဏှမဗ္ဗုယှ၊ သီတိဘူတာသ္မိ နိဗ္ဗုတာ”တိ[၄]—

အာဒိနာ ထေရီဂါထာသု စ အာဂတာနိ။ တာနိ ပန တေသံ ထေရာနံ ထေရီနဉ္စ န ကေဝလံ ဥဒါနာနိ ဧဝ၊ အထ ခေါ သီဟနာဒါပိ ဟောန္တိ။ သက္ကာဒီဟိ ဒေဝေဟိ ဘာသိတာနိ “အဟော ဒါနံ ပရမဒါနံ၊ ကဿပေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတ”န္တိအာဒီနိ,[၅] အာရာမဒဏ္ဍဗြာဟ္မဏာဒီဟိ[၆] မနုဿေဟိ စ ဘာသိတာနိ “နမော တဿ ဘဂဝတော”တိ[၇] အာဒီနိ တိဿော သင်္ဂီတိယော အာရုဠှာနိ ဥဒါနာနိ သန္တိ ဧဝ၊ န တာနိ ဣဓ အဓိပ္ပေတာနိ။ ယာနိ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သာမံ အာဟစ္စ ဘာသိတာနိ ဇိနဝစနဘူတာနိ၊ ယာနိ သန္ဓာယ ဘဂဝတာ ပရိယတ္တိဓမ္မံ နဝဓာ ဝိဘဇိတွာ ဥဒ္ဒိသန္တေန ဥဒါနန္တိ ဝုတ္တာနိ၊ တာနေဝ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ “**ဥဒါန**”န္တိ သင်္ဂီတန္တိ တဒေဝေတ္ထ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗဘာဝေန ဂဟိတံ။

ယာ ပန “အနေကဇာတိသံသာရ”န္တိအာဒိဂါထာယ ဒီပိတာ ဘဂဝတာ ဗောဓိမူလေ ဥဒါနဝသေန ပဝတ္တိတာ အနေကသတသဟဿာနံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အဝိဇဟိတဥဒါနဂါထာ စ၊ ဧတာ အပရဘာဂေ ပန ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကဿ ဘဂဝတာ ဒေသိတတ္တာ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ ဥဒါနပါဠိယံ သင်္ဂဟံ အနာရောပေတွာ ဓမ္မပဒေ သင်္ဂီတာ။ ယဉ္စ “အညာသိ ဝတ ဘော ကောဏ္ဍညော၊ အညာသိ ဝတ ဘော ကောဏ္ဍညော”တိ[၈] ဥဒါနဝစနံ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယာ ဒေဝမနုဿာနံ ပဝေဒနသမတ္ထနိဂ္ဃောသဝိပ္ဖာရံ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ၊ တဒပိ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တဒေသနာပရိယောသာနေ

၁-အဟေဌယံ (သီ၊ သျာ)
၂-ခု ၁-၂၈၄၊ ခု ၈-၂၂၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၂-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၂-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။
၆-သောဏဒဏ္ဍဗြာဟ္မဏာဒီဟိ (သျာ)
၇-အံ ၁-၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဝိ ၃-၁၇၊ သံ ၃-၃၇၁၊ ခု ၉-၃၃၂-ပိဋ္ဌေသု။

attanā adhigatadhammekadesassa yathādesitassa ariyamaggassa sāvakesu sabbapaṭhamaṁ therena adhigatatthā attano parissamassa saphalabhāvapaccavekkhaṇahetukaṁ paṭhamabodhiyaṁ sabbesaṁ eva bhikkhūnaṁ sammāpaṭipattipaccavekkhaṇahetukaṁ "ārādhayiṁsu vata maṁ bhikkhū ekaṁ samayan"ti-ādivacanaṁ[1] viya pītisomanassajanitaṁ udāhāramattaṁ, "yadā have pātubhavanti dhammā"ti-ādivacanaṁ[2] viya pavattiyā nivattiyā vā na pakāsananti na dhammasaṅgāhakehi Udānapāḷiyaṁ saṅgītanti daṭṭhabbaṁ.

Taṁ panetaṁ **Udānaṁ** Vinayapiṭakaṁ Suttantapiṭakaṁ Abhidhammapiṭakanti tīsu piṭakesu Suttantapiṭakapariyāpannaṁ, Dīghanikāyo Majjhimanikāyo Saṁyuttanikāyo Aṅguttaranikāyo Khuddakanikāyoti pañcasu nikāyesu Khuddakanikāyapariyāpannaṁ, Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallanti navasu sāsanaṅgesu Udānasaṅgahaṁ[3].

"Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ, dve sahassāni bhikkhuto.
Caturāsīti sahassāni, ye me dhammā pavattino"ti[4]—

evaṁ Dhammabhaṇḍāgārikena paṭiññātesu caturāsītiyā dhammakkhandhasahassesu katipayadhammakkhandhasaṅgahaṁ. Bodhivaggo Mucalindavaggo Nandavaggo Meghiyavaggo Soṇavaggo[5] Jaccandhavaggo Cūḷavaggo Pāṭaligāmiyavaggoti vaggato aṭṭhavaggaṁ, suttato asītisuttasaṅgahaṁ, gāthāto pañcanavuti-udānagāthāsaṅgahaṁ. Bhāṇavārato aḍḍhūnanavamattā[6] bhāṇavārā. Anusandhito Bodhisutte pucchānusandhivasena ekānusandhi, Suppavāsāsutte[7] pucchānusandhiyathānusandhivasena dve anusandhī, sesesu yathānu-asandhivasena ekekova anusandhi, ajjhāsayānusandhi panettha natthi. Evaṁ sabbathāpi ekāsīti-anusandhisaṅgahaṁ. Padato satādhikāni ekavīsa padasahassāni, gāthāpādato tevīsati catussatādhikāni aṭṭha sahassāni, akkharato sattasahassādhikāni saṭṭhi sahassāni tīṇi ca satāni dvāsīti ca akkharāni. Tene taṁ vuccati—

"Asīti eva suttantā, vaggā aṭṭha samāsato.
Gāthā ca pañcanavuti, Udānassa pakāsitā.

1. Ma 1. 175 piṭṭhe. 2. Vi 3. 2; Khu 1. 78 piṭṭhesu. 3. Udānaṅgaṁ (Sī)
4. Khu 2. 347 piṭṭhe. 5. Mahāvaggo (Syā) 6. Aḍḍhanavamattā (Ka)
7. Suppabuddhasutte (Syā)

အတ္တနာ အဓိဂတဓမ္မေကဒေသဿ ယထာဒေသိတဿ အရိယမဂ္ဂဿ သာဝကေသု သဗ္ဗပဌမံ ထေရေန အဓိဂတတ္တာ အတ္တနော ပရိဿမဿ သဖလဘာဝပစ္စဝေက္ခဏဟေတုကံ ပဌမဗောဓိယံ သဗ္ဗေသံ ဧဝ ဘိက္ခူနံ သမ္မာပဋိပတ္တိပစ္စဝေက္ခဏဟေတုကံ "အာရာဓယိံသု ဝတ မံ ဘိက္ခူ ဧကံ သမယ"န္တိအာဒိဝစနံ[၁] ဝိယ ပီတိသောမနဿဇနိတံ ဥဒါဟာရမတ္တံ, "ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ ဓမ္မာ"တိအာဒိဝစနံ[၂] ဝိယ ပဝတ္တိယာ နိဝတ္တိယာ ဝါ န ပကာသနန္တိ န ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ ဥဒါနပါဠိယံ သင်္ဂီတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တံ ပနေတံ **ဥဒါနံ** ဝိနယပိဋကံ သုတ္တန္တပိဋကံ အဘိဓမ္မပိဋကန္တိ တီသု ပိဋကေသု သုတ္တန္တပိဋကပရိယာပန္နံ၊ ဒီဃနိကာယော မဇ္ဈိမနိကာယော သံယုတ္တနိကာယော အင်္ဂုတ္တရနိကာယော ခုဒ္ဒကနိကာယောတိ ပဉ္စသု နိကာယေသု ခုဒ္ဒကနိကာယပရိယာပန္နံ၊ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ ဂါထာ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ဇာတကံ အဗ္ဘုတဓမ္မံ ဝေဒလ္လန္တိ နဝသု သာသနင်္ဂေသု ဥဒါနသင်္ဂဟံ[၃]။

"ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ၊ ဒွေ သဟဿာနိ ဘိက္ခုတော။
စတုရာသီတိ သဟဿာနိ၊ ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော"တိ[၄]—

ဧဝံ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန ပဋိညာတေသု စတုရာသီတိယာ ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿေသု ကတိပယဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂဟံ။ ဗောဓိဝဂ္ဂေါ မုစလိန္ဒဝဂ္ဂေါ နန္ဒဝဂ္ဂေါ မေဃိယဝဂ္ဂေါ သောဏဝဂ္ဂေါ[၅] ဇစ္စန္ဓဝဂ္ဂေါ စူဠဝဂ္ဂေါ ပါဋလိဂါမိယဝဂ္ဂေါတိ ဝဂ္ဂတော အဋ္ဌဝဂ္ဂံ၊ သုတ္တတော အသီတိသုတ္တသင်္ဂဟံ၊ ဂါထာတော ပဉ္စနဝုတိဥဒါနဂါထာသင်္ဂဟံ။ ဘာဏဝါရတော အဍ္ဎုနနဝမတ္တာ[၆] ဘာဏဝါရာ။ အနုသန္ဓိတော ဗောဓိသုတ္တေ ပုစ္ဆာနုသန္ဓိဝသေန ဧကာနုသန္ဓိ၊ သုပ္ပဝါသာသုတ္တေ[၇] ပုစ္ဆာနုသန္ဓိယထာနုသန္ဓိဝသေန ဒွေ အနုသန္ဓီ၊ သေသေသု ယထာနုသန္ဓိဝသေန ဧကေကောဝ အနုသန္ဓိ၊ အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိ ပနေတ္ထ နတ္ထိ။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ဧကာသီတိအနုသန္ဓိသင်္ဂဟံ။ ပဒတော သတာဓိကာနိ ဧကဝီသ ပဒသဟဿာနိ၊ ဂါထာပါဒတော တေဝီသတိ စတုဿတာဓိကာနိ အဋ္ဌ သဟဿာနိ၊ အက္ခရတော သတ္တသဟဿာဓိကာနိ သဋ္ဌိ သဟဿာနိ တီဏိ စ သတာနိ ဒွါသီတိ စ အက္ခရာနိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"အသီတိ ဧဝ သုတ္တန္တာ၊ ဝဂ္ဂါ အဋ္ဌ သမာသတော။
ဂါထာ စ ပဉ္စနဝုတိ၊ ဥဒါနဿ ပကာသိတာ။

၁-မ ၁-၁၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၃-၂၊ ခု ၁-၇၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ဥဒါနင်္ဂံ (သီ) ၄-ခု ၂-၃၄၇-ပိဋ္ဌေ။
၅-မဟာဝဂ္ဂေါ (သျာ) ၆-အဍ္ဎနဝမတ္တာ (က) ၇-သုပ္ပဗုဒ္ဓသုတ္တေ (သျာ)

Aḍḍhūnanavamattā ca, bhāṇavārā pamāṇato.
Ekādhikā tathāsīti, udānassānusandhiyo.

Ekavīsasahassāni, satañceva vicakkhaṇo.
Padāne tā nudānassa, gaṇitāni viniddise.

Gāthāpādato pana—

Aṭṭhasahassamattāni, cattāreva satāni ca.
Pādānetānudānassa, tevīsati ca niddise.

Akkharānaṁ sahassāni, saṭṭhi satta satāni ca.
Tīṇi dvāsīti ca tathā, Udānassa paveditā"ti.

Tassa aṭṭhasu vaggesu **Bodhivaggo** ādi, suttesu paṭhamaṁ **Bodhisuttaṁ,** tassāpi **evaṁ me sutan**ti-ādikaṁ āyasmatā Ānandena paṭhamamahāsaṅgītikāle vuttanidānamādi. Sā panāyaṁ paṭhamamahāsaṅgīti Vinayapiṭake[1] tantimārūḷhā eva. Yo panettha nidānakosallatthaṁ vattabbo kathāmaggo sopi Sumaṅgalavilāsiniyaṁ Dīghanikāyaṭṭhakathāyaṁ[2] vutto evāti tattha vuttanayeneva veditabbo.

1. Vi 4. 480 piṭṭhe. 2. Dī-Ṭṭha 1. 3 piṭṭhādīsu.

အဍ္ဎူနနဝမတ္တာ စ၊ ဘာဏဝါရာ ပမာဏတော။
ဧကာဓိကာ တထာသီတိ၊ ဥဒါနဿာနုသန္ဓိယော။

ဧကဝီသသဟဿာနိ၊ သတဉ္စေဝ ဝိစက္ခဏော။
ပဒါနေ တာ နုဒါနဿ၊ ဂဏိတာနိ ဝိနိဒ္ဒိသေ။

ဂါထာပါဒတော ပန—

အဋ္ဌသဟဿမတ္တာနိ၊ စတ္တာရေဝ သတာနိ စ။
ပါဒါနေတာနုဒါနဿ၊ တေဝီသတိ စ နိဒ္ဒိသေ။

အက္ခရာနံ သဟဿာနိ၊ သဋ္ဌိ သတ္တ သတာနိ စ။
တီဏိ ဒွါသီတိ စ တထာ၊ ဥဒါနဿ ပဝေဒိတာ”တိ။

တဿ အဋ္ဌသု ဝဂ္ဂေသု **ဗောဓိဝဂ္ဂေါ** အာဒိ၊ သုတ္တေသု ပဌမံ **ဗောဓိသုတ္တံ၊** တဿာပိ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိအာဒိကံ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ဝုတ္တနိဒါနမာဒိ။ သာ ပနာယံ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ ဝိနယပိဋကေ[1] တန္တိမာရူဠှာ ဧဝ။ ယော ပနေတ္ထ နိဒါနကောသလ္လတ္ထံ ဝတ္တဗ္ဗော ကထာမဂ္ဂေါ သောပိ သုမင်္ဂလဝိလာသိနိယံ ဒီဃနိကာယဋ္ဌကထာယံ[2] ဝုတ္တော ဧဝါတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဝိ ၄-၄၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

1. Bodhivagga

1. Paṭhamabodhisuttavaṇṇanā

1. Yaṁ panettha **“evaṁ me sutan”**ti-ādikaṁ nidānaṁ, tattha **evan**ti nipātapadaṁ. **Me**ti-ādīni nāmapadāni. **Uruvelāyaṁ viharatī**ti ettha **vi**ti upasaggapadaṁ, **haratī**ti ākhyātapadanti imināva nayena sabbattha padavibhāgo veditabbo.

Atthato pana **evaṁ**saddo tāva upamūpadesasampahaṁsanagarahaṇavacanasampaṭiggahākāranidassanāvadhāraṇapucchā-idamatthaparimāṇādi anekatthappabhedo. Tathā hesa “evaṁ jātena maccena, kattabbaṁ kusalaṁ bahun”ti evamādīsu[1] upamāyaṁ āgato. “Evaṁ te abhikkamitabbaṁ, evaṁ te paṭikkamitabban”ti-ādīsu[2] upadese. “Evametaṁ Bhagavā, evametaṁ Sugatā”ti-ādīsu[3] sampahaṁsane. “Evamevaṁ panāyaṁ vasalī yasmiṁ vā tasmiṁ vā tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇaṁ bhāsatī”ti-ādīsu[4] garahaṇe. “Evaṁ bhanteti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosun”ti-ādīsu[5] vacanasampaṭiggahe. “Evaṁ byā kho ahaṁ bhante Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmī”ti-ādīsu[6] ākāre. “Ehi tvaṁ māṇavaka yena samaṇo Ānando tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena samaṇaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha ‘Subho māṇavo Todeyyaputto bhavantaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī’ti, evañca vadehi ‘sādhu kira bhavaṁ Ānando yena Subhassa māṇavassa Todeyyaputtassa nivesanaṁ, tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā’ti”ādīsu[7] nidassane. “Taṁ kiṁ maññatha Kālāmā ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Akusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Sāvajjā bhante. Viññūgarahitā vā viññuppasatthā vāti. Viññūgarahitā bhante. Samattā samādinnā ahitāyadukkhāya saṁvattanti, no vā, kathaṁ vo ettha hotīti. Samattā bhante samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti, evaṁ no ettha hotī”ti-ādīsu[8] avadhāraṇe. “Evamete sunhātā suvilittā kappitakesamassū

1. Khu 1. 21 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 439 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 193 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 162 piṭṭhe. 5. Dī 2. 2; Ma 1. 1 piṭṭhesu. 6. Ma 1. 325 piṭṭhe.
7. Dī 1. 188 piṭṭhe. 8. Aṁ 1. 190 piṭṭhe.

၁-ဗောဓိဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ ယံ ပနေတ္ထ “**ဧဝံ မေ သုတ**”န္တိအာဒိကံ နိဒါနံ၊ တတ္ထ **ဧဝ**န္တိ နိပါတပဒံ။ **မေ**တိအာဒီနိ နာမပဒါနိ။ **ဥရုဝေလာယံ ဝိဟရတီ**တိ ဧတ္ထ **ဝိ**တိ ဥပသဂ္ဂပဒံ၊ **ဟရတီ**တိ အာချာတပဒန္တိ ဣမိနာဝ နယေန သဗ္ဗတ္ထ ပဒဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အတ္ထတော ပန **ဧဝံ**သဒ္ဒေါ တာဝ ဥပမူပဒေသသမ္ပဟံသနဂရဟဏဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏပုစ္ဆာဣဒမတ္ထပရိမာဏာဒိ အနေကတ္ထပ္ပဘေဒေါ။ တထာ ဟေသ “ဧဝံ ဇာတေန မစ္စေန၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကုသလံ ဗဟု”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၁] ဥပမာယံ အာဂတော။ “ဧဝံ တေ အဘိက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ တေ ပဋိက္ကမိတဗ္ဗ”န္တိအာဒီသု[၂] ဥပဒေသေ။ “ဧဝမေတံ ဘဂဝါ၊ ဧဝမေတံ သုဂတာ”တိအာဒီသု[၃] သမ္ပဟံသနေ။ “ဧဝမေဝံ ပနာယံ ဝသလီ ယသ္မိံ ဝါ တသ္မိံ ဝါ တဿ မုဏ္ဍကဿ သမဏကဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသတီ”တိအာဒီသု[၄] ဂရဟဏေ။ “ဧဝံ ဘန္တေတိ ခေါ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ပစ္စဿောသု”န္တိအာဒီသု[၅] ဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟေ။ “ဧဝံ ဗျာ ခေါ အဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမီ”တိအာဒီသု[၆] အာကာရေ။ “ဧဟိ တွံ မာဏဝက ယေန သမဏော အာနန္ဒော တေနုပသင်္ကမ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ မမ ဝစနေန သမဏံ အာနန္ဒံ အပ္ပါဗာဓံ အပ္ပါတင်္ကံ လဟုဋ္ဌာနံ ဗလံ ဖာသုဝိဟာရံ ပုစ္ဆ ‘သုဘော မာဏဝေါ တောဒေယျပုတ္တော ဘဝန္တံ အာနန္ဒံ အပ္ပါဗာဓံ အပ္ပါတင်္ကံ လဟုဋ္ဌာနံ ဗလံ ဖာသုဝိဟာရံ ပုစ္ဆတီ’တိ၊ ဧဝဉ္စ ဝဒေဟိ ‘သာဓု ကိရ ဘဝံ အာနန္ဒော ယေန သုဘဿ မာဏဝဿ တောဒေယျပုတ္တဿ နိဝေသနံ၊ တေနုပသင်္ကမတု အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ’တိ”အာဒီသု[၇] နိဒဿနေ။ “တံ ကိံ မညထ ကာလာမာ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ ဝါ အကုသလာ ဝါတိ။ အကုသလာ ဘန္တေ။ သာဝဇ္ဇာ ဝါ အနဝဇ္ဇာ ဝါတိ။ သာဝဇ္ဇာ ဘန္တေ။ ဝိညုဂရဟိတာ ဝါ ဝိညုပ္ပသတ္ထာ ဝါတိ။ ဝိညုဂရဟိတာ ဘန္တေ။ သမတ္တာ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝါ၊ ကထံ ဝေါ ဧတ္ထ ဟောတီတိ။ သမတ္တာ ဘန္တေ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ဧဝံ နော ဧတ္ထ ဟောတီ”တိအာဒီသု[၈] အဝဓာရဏေ။ “ဧဝမေတေ သုနှာတာ သုဝိလိတ္တာ ကပ္ပိတကေသမဿူ

၁-ခု ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၄၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၂-၂၊ မ ၁-၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-မ ၁-၃၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဒီ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၈-အံ ၁-၁၉၀-ပိဋ္ဌေ။

āmuttamālābharaṇā’ti-ādīsu[1] pucchāyaṁ. “Evaṁgatāni puthusippāyatanāni[2], evaṁvidho evamākāro”ti-ādīsu[3] idaṁsaddassa atthe. Gatasaddo hi pakārapariyāyo, tathā vidhākārasaddā. Tathā hi vidhayuttagatasadde lokiyā pakāratthe vadanti. “Evaṁ lahuparivattaṁ evamāyupariyanto”ti-ādīsu[4] parimāṇe.

Nanu ca “evaṁ vitakkitaṁ no tumhehi, evamāyupariyanto”ti[5] cettha evaṁsaddena pucchanākāraparimāṇākārānaṁ vuttattā ākārattho eva evaṁsaddoti. Na, visesasabbhāvato. Ākāramattavācako hettha evaṁsaddo ākāratthoti adhippeto. “Evaṁ byā kho”ti-ādīsu pana ākāravisesavacano. Ākāravisesavācino cete evaṁsaddā pucchanākāraparimāṇākārānaṁ vācakattā. Evañca katvā “evaṁ jātena maccenā”ti-ādīni upamāna-udāharaṇāni yujjanti. Tattha hi—

“Yathāpi puppharāsimhā, kayirā mālāguṇe bahū.
Evaṁ jātena maccena, kattabbaṁ kusalaṁ bahun”ti—

ettha puppharāsiṭṭhānīyato manussuppatti sappurisūpanissayasaddhammassavanayonisomanasikārabhogasampatti-ādito dānādipuññakiriyāhetusamudāyato sobhāsugandhatādiguṇavisesayogato mālāguṇasadisiyo[6] bahukā puññakiriyā maritabbasabhāvatāya maccena kattabbāti abhedatāya puppharāsi mālāguṇā ca upamā, tesaṁ upamānākāro yathāsaddena aniyamato vutto. Puna evaṁsaddena niyamanavasena vutto, so pana upamākāro niyamiyamāno atthato upamā eva hotīti, vuttaṁ “upamāyaṁ āgato”ti.

Tathā “evaṁ iminā ākārena abhikkamitabban”ti-ādinā upadisiyamānāya samaṇasāruppāya ākappasampattiyā yo tattha upadesākāro, so atthato upadesoyevāti vuttaṁ “evaṁ te abhikkamitabbaṁ, evaṁ te paṭikkamitabbanti-ādīsu upadese”ti.

“Evametaṁ Bhagavā, evametaṁ Sugatā”ti ettha Bhagavatā yathāvuttamatthaṁ aviparītato jānantehi kataṁ yaṁ tattha vijjamānaguṇānaṁ

1. Dī 1. 98 piṭṭhe. 2. Dī 1. 56 piṭṭhe. 3. Dī 1. 12; Vi 1. 5 piṭṭhesu.
4. Aṁ 1. 9 piṭṭhe. 5. Dī 1. 13; Vi 1. 5 piṭṭhesu. 6. Mālāguṇasadisatāyogato (Sī)

အာမုတ္တမာလာဘရဏာ”တိအာဒီသု[၁] ပုစ္ဆာယံ။ “ဧဝံဂတာနိ ပုထုသိပ္ပါယတနာနိ[၂]၊ ဧဝံဝိဓော ဧဝမာကာရော”တိအာဒီသု[၃] ဣဒံသဒ္ဒဿ အတ္ထေ။ ဂတသဒ္ဒေါ ဟိ ပကာရပရိယာယော၊ တထာ ဝိဓာကာရသဒ္ဒါ။ တထာ ဟိ ဝိဓယုတ္တဂတသဒ္ဒေ လောကိယာ ပကာရတ္ထေ ဝဒန္တိ။ “ဧဝံ လဟုပရိဝတ္တံ ဧဝမာယုပရိယန္တော”တိအာဒီသု[၄] ပရိမာဏေ။

နနု စ “ဧဝံ ဝိတက္ကိတံ နော တုမှေဟိ, ဧဝမာယုပရိယန္တော”တိ[၅] စေတ္ထ ဧဝံသဒ္ဒေန ပုစ္ဆနာကာရပရိမာဏာကာရာနံ ဝုတ္တတ္တာ အာကာရတ္ထော ဧဝ ဧဝံသဒ္ဒေါတိ။ န, ဝိသေသသဗ္ဘာဝတော။ အာကာရမတ္တဝါစကော ဟေတ္ထ ဧဝံသဒ္ဒေါ အာကာရတ္ထောတိ အဓိပ္ပေတော။ “ဧဝံ ဗျာ ခေါ”တိအာဒီသု ပန အာကာရဝိသေသဝစနော။ အာကာရဝိသေသဝါစိနော စေတေ ဧဝံသဒ္ဒါ ပုစ္ဆနာကာရပရိမာဏာကာရာနံ ဝါစကတ္တာ။ ဧဝဉ္စ ကတွာ “ဧဝံ ဇာတေန မစ္စေနာ”တိအာဒီနိ ဥပမာနဥဒါဟရဏာနိ ယုဇ္ဇန္တိ။ တတ္ထ ဟိ—

“ယထာပိ ပုပ္ဖရာသိမှာ၊ ကယိရာ မာလာဂုဏေ ဗဟူ။
ဧဝံ ဇာတေန မစ္စေန၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကုသလံ ဗဟု”န္တိ—

ဧတ္ထ ပုပ္ဖရာသိဋ္ဌာနိယတော မနုဿုပ္ပတ္တိ သပ္ပုရိသူပနိဿယသဒ္ဓမ္မဿဝနယောနိသောမနသိကာရဘောဂသမ္ပတ္တိအာဒိတော ဒါနာဒိပုညကိရိယာဟေတုသမုဒါယတော သောဘာသုဂန္ဓတာဒိဂုဏဝိသေသယောဂတော မာလာဂုဏသဒိသိယော[၆] ဗဟုကာ ပုညကိရိယာ မရိတဗ္ဗသဘာဝတာယ မစ္စေန ကတ္တဗ္ဗာတိ အဘေဒတာယ ပုပ္ဖရာသိ မာလာဂုဏာ စ ဥပမာ၊ တေသံ ဥပမာနာကာရော ယထာသဒ္ဒေန အနိယမတော ဝုတ္တော။ ပုန ဧဝံသဒ္ဒေန နိယမနဝသေန ဝုတ္တော၊ သော ပန ဥပမာကာရော နိယမိယမာနော အတ္ထတော ဥပမာ ဧဝ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ “ဥပမာယံ အာဂတော”တိ။

တထာ “ဧဝံ ဣမိနာ အာကာရေန အဘိက္ကမိတဗ္ဗ”န္တိအာဒိနာ ဥပဒိသိယမာနာယ သမဏသာရုပ္ပါယ အာကပ္ပသမ္ပတ္တိယာ ယော တတ္ထ ဥပဒေသာကာရော၊ သော အတ္ထတော ဥပဒေသောယေဝါတိ ဝုတ္တံ “ဧဝံ တေ အဘိက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ တေ ပဋိက္ကမိတဗ္ဗန္တိအာဒီသု ဥပဒေသေ”တိ။

“ဧဝမေတံ ဘဂဝါ၊ ဧဝမေတံ သုဂတာ”တိ ဧတ္ထ ဘဂဝတာ ယထာဝုတ္တမတ္ထံ အဝိပရီတတော ဇာနန္တေဟိ ကတံ ယံ တတ္ထ ဝိဇ္ဇမာနဂုဏာနံ

၁-ဒီ ၁-၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၅၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၁-၁၂၊ ဝိ ၁-၅-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အံ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ၊ ၅-ဒီ ၁-၁၃၊ ဝိ ၁-၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-မာလာဂုဏသဒိသတာယောဂတော (သီ)

pakārehi haṁsanaṁ udaggatākaraṇaṁ sampahaṁsanaṁ, so tattha pahaṁsanākāroti vuttanayena yojetabbaṁ.

"Evamevaṁ panāyan"ti ettha garahaṇākāroti vuttanayena yojetabbaṁ. So ca garahaṇākāro "vasalī"ti-ādikhuṁsanasaddasannidhānato[1] idha evaṁsaddena pakāsitoti viññāyati. Yathā cettha, evaṁ upamākārādayopi upamādivasena vuttānaṁ puppharāsi-ādisaddānaṁ sannidhānato vuttāti veditabbaṁ.

"Evaṁ no"ti etthāpi tesaṁ yathāvuttadhammānaṁ ahitadukkhāvahabhāvena sanniṭṭhānajananatthaṁ[2] anumatiggahaṇavasena "no vā kathaṁ vo ettha hotī"ti pucchāya katāya "evaṁ no ettha hotī"ti vuttattā tadākārasanniṭṭhānaṁ evaṁsaddena āvikataṁ. So pana tesaṁ dhammānaṁ ahitāya dukkhāya saṁvattanākāro niyamiyamāno avadhāraṇattho hotīti vuttaṁ "evaṁ no ettha hotīti-ādīsu avadhāraṇe"ti.

"Evañca vadehī"ti yathāhaṁ vadāmi, evaṁ samaṇaṁ Ānandaṁ vadehīti vadanākāro idāni vattabbo evaṁsaddena nidassīyatīti "nidassanattho"ti vuttaṁ.

Evamākāravisesavācīnampi etesaṁ evaṁsaddānaṁ upamādivisesatthavuttitāya upamādi-atthatā vuttā, "evaṁ bhante"ti pana dhammassa sādhukaṁ savanamanasikāre niyojitehi bhikkhūhi tattha patiṭṭhitabhāvassa paṭijānanavasena vuttattā tattha evaṁsaddo vacanasampaṭiggahattho, tena evaṁ bhanteti sādhu bhante, suṭṭhu bhanteti vuttaṁ hoti. Svāyamidha ākāranidassanāvadhāraṇesu daṭṭhabbo.

Tattha ākāratthena **evaṁ**saddena etamatthaṁ dīpeti—nānānayanipuṇamanekajjhāsayasamuṭṭhānaṁ atthabyañjanasampannaṁ vividhapāṭihāriyaṁ dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīraṁ sabbasattānaṁ sakasakabhāsānurūpato sotapathamāgacchantaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ sabbappakārena ko samattho viññātuṁ, sabbathāmena pana sotukāmataṁ janetvāpi evaṁ me sutaṁ, mayāpi ekenākārena sutanti.

1. Vasalīti-ādīsu vasalasaddasannidhānato (Sī, Ka)   2. Sanniṭṭhānajānanatthaṁ (Syā)

ပကာရေဟိ ဟံသနံ ဥဒဂ္ဂတာကရဏံ သမ္ပဟံသနံ၊ သော တတ္ထ ပဟံသနာကာရောတိ ဝုတ္တနယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။

“ဧဝမေဝံ ပနာယ”န္တိ ဧတ္ထ ဂရဟဏာကာရောတိ ဝုတ္တနယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ သော စ ဂရဟဏာကာရော “ဝသလီ”တိအာဒိခုံသနသဒ္ဒသန္နိဓာနတော[1] ဣဓ ဧဝံသဒ္ဒေန ပကာသိတောတိ ဝိညာယတိ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဥပမာကာရာဒယောပိ ဥပမာဒိဝသေန ဝုတ္တာနံ ပုပ္ဖရာသိအာဒိသဒ္ဒါနံ သန္နိဓာနတော ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

“ဧဝံ နော”တိ ဧတ္ထာပိ တေသံ ယထာဝုတ္တဓမ္မာနံ အဟိတဒုက္ခာဝဟဘာဝေန သန္နိဋ္ဌာနဇနနတ္ထံ[2] အနုမတိဂ္ဂဟဏဝသေန “နော ဝါ ကထံ ဝေါ ဧတ္ထ ဟောတီ”တိ ပုစ္ဆာယ ကတာယ “ဧဝံ နော ဧတ္ထ ဟောတီ”တိ ဝုတ္တတ္တာ တဒါကာရသန္နိဋ္ဌာနံ ဧဝံသဒ္ဒေန အာဝိကတံ။ သော ပန တေသံ ဓမ္မာနံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တနာကာရော နိယမိယမာနော အဝဓာရဏတ္ထော ဟောတီတိ ဝုတ္တံ “ဧဝံ နော ဧတ္ထ ဟောတီတိအာဒီသု အဝဓာရဏေ”တိ။

“ဧဝဉ္စ ဝဒေဟီ”တိ ယထာဟံ ဝဒါမိ၊ ဧဝံ သမဏံ အာနန္ဒံ ဝဒေဟီတိ ဝဒနာကာရော ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗော ဧဝံသဒ္ဒေန နိဒဿီယတီတိ “နိဒဿနတ္ထော”တိ ဝုတ္တံ။

ဧဝမာကာရဝိသေသဝါစီနမ္ပိ ဧတေသံ ဧဝံသဒ္ဒါနံ ဥပမာဒိဝိသေသတ္ထဝုတ္တိတာယ ဥပမာဒိအတ္ထတာ ဝုတ္တာ၊ “ဧဝံ ဘန္တေ”တိ ပန ဓမ္မဿ သာဓုကံ သဝနမနသိကာရေ နိယောဇိတေဟိ ဘိက္ခူဟိ တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတဘာဝဿ ပဋိဇာနနဝသေန ဝုတ္တတ္တာ တတ္ထ ဧဝံသဒ္ဒေါ ဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟတ္ထော၊ တေန ဧဝံ ဘန္တေတိ သာဓု ဘန္တေ, သုဋ္ဌု ဘန္တေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သွာယမိဓ အာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

တတ္ထ အာကာရတ္ထေန **ဧဝံ**သဒ္ဒေန ဧတမတ္ထံ ဒီပေတိ—နာနာနယနိပုဏမနေကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ ဝိဝိဓပါဋိဟာရိယံ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ သဗ္ဗသတ္တာနံ သကသကဘာသာနုရူပတော သောတပထမာဂစ္ဆန္တံ တဿ ဘဂဝတော ဝစနံ သဗ္ဗပ္ပကာရေန ကော သမတ္ထော ဝိညာတုံ၊ သဗ္ဗထာမေန ပန သောတုကာမတံ ဇနေတွာပိ ဧဝံ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧကေနာကာရေန သုတန္တိ။

၁-ဝသလီတိအာဒီသု ဝသလသဒ္ဒသန္နိဓာနတော (သီ၊ က)   ၂-သန္နိဋ္ဌာနဇာနနတ္ထံ (သျာ)

Ettha ca ekattanānatta-abyāpāra-evaṁdhammatāsaṅkhātā nandiyāvattatipukkhalasīhavikkīḷitadisālocana-aṅkusasaṅkhātā ca assādādivisayādibhedena[1] nānāvidhā nayā **nānānayā.** Nayā vā Pāḷigatiyo, tā capaññatti-anupaññattādivasena saṁkilesabhāgiyādilokiyāditadubhayavomissakādivasena[2] kusalādivasena khandhādivasena saṅgahādivasena samayavimuttādivasena ṭhapanādivasena kusalamūlādivasena tikapaṭṭhānādivasena ca nānappakārāti **nānānayā,** tehi nipuṇaṁ saṇhaṁ sukhumanti nānānayanipuṇaṁ.

Āsayova ajjhāsayo, so ca sassatādibhedena apparajakkhatādibhedena ca anekavidho. Attajjhāsayādiko eva vā aneko ajjhāsayo anekajjhāsayo, so samuṭṭhānaṁ uppattihetu etassāti **anekajjhāsayasamuṭṭhānaṁ.**

Sīlādi-atthasampattiyā tabbibhāvanabyañjanasampattiyā saṅkāsanapakāsanavivaraṇavibhajana-uttānīkaraṇapaññatthivasena chahi atthapadehi akkharapadabyañjanākāraniruttiniddesavasena chahi byañjanapadehi ca samannāgatattā **atthabyañjanasampannaṁ.**

Iddhi-ādesanānusāsanībhedena tesu ca ekekassa visayādibhedena vividhaṁ, bahuvidhaṁ vā pāṭihāriyaṁ etassāti **vividhapāṭihāriyaṁ.** Tattha paṭipa-akkhaharaṇato rāgādikilesāpanayanato pāṭihāriyanti atthe sati Bhagavato na paṭipakkhā rāgādayo santi ye haritabbā, puthujjanānampi vigatūpakkilese aṭṭhaguṇasamannāgate citte hatapaṭipakkhe iddhividhaṁ pavattati, tasmā tattha pavattavohārena ca na sakkā idha pāṭihāriyantivattuṁ. Sace pana mahākāruṇikassa Bhagavato veneyyagatā ca kilesā paṭipakkhā, tesaṁ haraṇato pāṭihāriyanti vuttaṁ, evaṁ sati yuttametaṁ. Atha vā Bhagavato ceva sāsanassa ca paṭipakkhā titthiyā, tesaṁ haraṇato pāṭihāriyaṁ. Te hi diṭṭhiharaṇavasena diṭṭhippakāsane asamatthabhāvena ca iddhi-ādesanānusāsanīhi haritā apanītā honti. Paṭīti vā ayaṁ saddo pacchāti etassa atthaṁ bodheti "tasmiṁ paṭipaviṭṭhamhi, añño āgañchi brāhmaṇo"ti-ādīsu[3] viya. Tasmā

1. Visayādibhedena (Sī, Syā)
2. ...vomissatādivasena (Syā)
3. Khu 8. 1 piṭṭhe Cūḷaniddese.

ဧတ္ထ စ ဧကတ္တနာနတ္တအဗျာပါရဧဝံဓမ္မတာသင်္ခါတာ နန္ဒိယာဝတ္တတိပုက္ခလသီဟဝိက္ကီဠိတဒိသာလောစနအင်္ကုသသင်္ခါတာ စ အဿာဒါဒိဝိသယာဒိဘေဒေန[1] နာနာဝိဓာ နယာ **နာနာနယာ**။ နယာ ဝါ ပါဠိဂတိယော၊ တာ စ ပညတ္တိအနုပညတ္တာဒိဝသေန သံကိလေသဘာဂိယာဒိလောကိယာဒိတဒုဘယဝေါမိဿကာဒိဝသေန[2] ကုသလာဒိဝသေန ခန္ဓာဒိဝသေန သင်္ဂဟာဒိဝသေန သမယဝိမုတ္တာဒိဝသေန ဌပနာဒိဝသေန ကုသလမူလာဒိဝသေန တိကပဋ္ဌာနာဒိဝသေန စ နာနပ္ပကာရာတိ **နာနာနယာ**၊ တေဟိ နိပုဏံ သဏှံ သုခုမန္တိ နာနာနယနိပုဏံ။

အာသယောဝ အဇ္ဈာသယော၊ သော စ သဿတာဒိဘေဒေန အပ္ပရဇက္ခတာဒိဘေဒေန စ အနေကဝိဓော။ အတ္တဇ္ဈာသယာဒိကော ဧဝ ဝါ အနေကော အဇ္ဈာသယော အနေကဇ္ဈာသယော၊ သော သမုဋ္ဌာနံ ဥပ္ပတ္တိဟေတု ဧတဿာတိ **အနေကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ**။

သီလာဒိအတ္ထသမ္ပတ္တိယာ တဗ္ဘိဘာဝနဗျဉ္ဇနသမ္ပတ္တိယာ သင်္ကာသနပကာသနဝိဝရဏဝိဘဇနဥတ္တာနီကရဏပညတ္တိဝသေန ဆဟိ အတ္ထပဒေဟိ အက္ခရပဒဗျဉ္ဇနာကာရနိရုတ္တိနိဒ္ဒေသဝသေန ဆဟိ ဗျဉ္ဇနပဒေဟိ စ သမန္နာဂတတ္တာ **အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ**။

ဣဒ္ဓိအာဒေသနာနုသာသနီဘေဒေန တေသု စ ဧကေကဿ ဝိသယာဒိဘေဒေန ဝိဝိဓံ, ဗဟုဝိဓံ ဝါ ပါဋိဟာရိယံ ဧတဿာတိ **ဝိဝိဓပါဋိဟာရိယံ**။ တတ္ထ ပဋိပက္ခဟရဏတော ရာဂါဒိကိလေသာပနယနတော ပါဋိဟာရိယန္တိ အတ္ထေ သတိ ဘဂဝတော န ပဋိပက္ခာ ရာဂါဒယော သန္တိ ယေ ဟရိတဗ္ဗာ၊ ပုထုဇ္ဇနာနမ္ပိ ဝိဂတူပက္ကိလေသေ အဋ္ဌဂုဏသမန္နာဂတေ စိတ္တေ ဟတပဋိပက္ခေ ဣဒ္ဓိဝိဓံ ပဝတ္တတိ၊ တသ္မာ တတ္ထ ပဝတ္တဝေါဟာရေန စ န သက္ကာ ဣဓ ပါဋိဟာရိယန္တိ ဝတ္တုံ။ သစေ ပန မဟာကာရုဏိကဿ ဘဂဝတော ဝေနေယျဂတာ စ ကိလေသာ ပဋိပက္ခာ၊ တေသံ ဟရဏတော ပါဋိဟာရိယန္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝံ သတိ ယုတ္တမေတံ။ အထ ဝါ ဘဂဝတော စေဝ သာသနဿ စ ပဋိပက္ခာ တိတ္ထိယာ၊ တေသံ ဟရဏတော ပါဋိဟာရိယံ။ တေ ဟိ ဒိဋ္ဌိဟရဏဝသေန ဒိဋ္ဌိပ္ပကာသနေ အသမတ္ထဘာဝေန စ ဣဒ္ဓိအာဒေသနာနုသာသနီဟိ ဟရိတာ အပနီတာ ဟောန္တိ။ ပဋီတိ ဝါ အယံ သဒ္ဒေါ ပစ္ဆာတိ ဧတဿ အတ္ထံ ဗောဓေတိ "တသ္မိံ ပဋိပဝိဋ္ဌမှိ၊ အညော အာဂဉ္ဆိ ဗြာဟ္မဏော"တိအာဒီသု[3] ဝိယ။ တသ္မာ

၁-ဝိသယာဒိဘေဒေန (သီ၊ သျာ)
၂-...ဝေါမိဿတာဒိဝသေန (သျာ)
၃-ခု ၈-၁-ပိဋ္ဌေ စူဠနိဒ္ဒေသေ။

samāhite citte vigatūpakkilese katakiccena pacchā haritabbaṁ pavattetabbanti paṭihāriyaṁ. Attano vā upakkilesesu catutthajjhānamaggehi haritesu pacchā haraṇaṁ paṭihāriyaṁ. Iddhi-ādesanānusāsaniyo vigatūpakkilesena katakiccena sattahitatthaṁ puna pavattetabbā, haritesu ca attano upakkilesesu parasattānaṁ[1] upakkilesaharaṇāni hontīti paṭihāriyāni bhavanti. Paṭihāriyameva pāṭihāriyaṁ, paṭihāriye vā iddhi-ādesanānusāsanīsamudāye bhavaṁ ekekaṁ pāṭihāriyanti vuccati. Paṭihāriyaṁ vā catutthajjhānaṁ maggo ca paṭipakkhaharaṇato, tattha jātaṁ, nimittabhūtato[2] tato vā āgatanti pāṭihāriyanti attho veditabbo.

Yasmā pana tanti-atthadesanā[3] tabbohārābhisamayasaṅkhātā hetuhetuphalatadubhayapaññattipaṭivedhasaṅkhātā vā dhammatthadesanāpaṭivedhā gambhīrā,sasādīhi viya mahāsamuddo anupacitakusalasambhārehi alabbhaneyyappatiṭṭhā dupparіyogāhā ca, tasmā tehi catūhi gambhīrabhāvehi yuttanti Bhagavato vacanaṁ **dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīraṁ.**

Eko eva Bhagavato dhammadesanāghoso ekasmiṁ khaṇe pavattamāno nānābhāsānaṁ sattānaṁ attano attano bhāsāvasena apubbaṁ acarimaṁ gahaṇūpago hoti. Acinteyyo hi Buddhānaṁ Buddhānubhāvoti sabbasattānaṁ sakasakabhāsānurūpato sotapathaṁ āgacchatīti veditabbaṁ.

Nidassanatthena "nāhaṁ sayambhū, na mayā idaṁ sacchikatan"ti attānaṁ parimocento "evaṁ me sutaṁ, mayāpi evaṁ sutan"ti idāni vattabbaṁ sakalaṁ suttaṁ nidasseti.

Avadhāraṇatthena "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ bahussutānaṁ yadidaṁ Ānando, gatimantānaṁ, satimantānaṁ, dhitimantānaṁ, upaṭṭhākānaṁ yadidaṁ Ānando"ti[4] evaṁ Bhagavatā, "āyasmā Ānando atthakusalo dhammakusalo byañjanakusalo niruttikusalo pubbāparakusalo"ti[5] evaṁ Dhammasenāpatinā ca pasatthabhāvānurūpaṁ attano dhāraṇabalaṁ dassento

---

1. Parasantāne (Syā, Ka) 2. Tasmiṁ vā nimittabhūtaṁ (Syā, Ka)
3. Tantitanti-atthatantidesanā (Ka) 4. Aṁ 1. 25 piṭṭhe. 5. Aṁ 2. 177 piṭṭhe.

သမာဟိတေ စိတ္တေ ဝိဂတူပက္ကိလေသေ ကတကိစ္စေန ပစ္ဆာ ဟရိတဗ္ဗံ ပဝတ္တေတဗ္ဗန္တိ ပဋိဟာရိယံ။ အတ္တနော ဝါ ဥပက္ကိလေသေသု စတုတ္ထဇ္ဈာနမဂ္ဂေဟိ ဟရိတေသု ပစ္ဆာ ဟရဏံ ပဋိဟာရိယံ။ ဣဒ္ဓိအာဒေသနာနုသာသနိယော ဝိဂတူပက္ကိလေသေန ကတကိစ္စေန သတ္တဟိတတ္ထံ ပုန ပဝတ္တေတဗ္ဗာ၊ ဟရိတေသု စ အတ္တနော ဥပက္ကိလေသေသု ပရသတ္တာနံ[၁] ဥပက္ကိလေသဟရဏာနိ ဟောန္တီတိ ပဋိဟာရိယာနိ ဘဝန္တိ။ ပဋိဟာရိယမေဝ ပါဋိဟာရိယံ၊ ပဋိဟာရိယေ ဝါ ဣဒ္ဓိအာဒေသနာနုသာသနီသမုဒါယေ ဘဝံ ဧကေကံ ပါဋိဟာရိယန္တိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိဟာရိယံ ဝါ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ မဂ္ဂေါ စ ပဋိပက္ခဟရဏတော၊ တတ္ထ ဇာတံ, နိမိတ္တဘူတတော[၂] တတော ဝါ အာဂတန္တိ ပါဋိဟာရိယန္တိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယသ္မာ ပန တန္တိအတ္ထဒေသနာ[၃] တဗ္ဗောဟာရာဘိသမယသင်္ခါတာ ဟေတုဟေတုဖလတဒုဘယပညတ္တိပဋိဝေဓသင်္ခါတာ ဝါ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓာ ဂမ္ဘီရာ, သသာဒီဟိ ဝိယ မဟာသမုဒ္ဒေါ အနုပစိတကုသလသမ္ဘာရေဟိ အလဗ္ဘနေယျပ္ပတိဋ္ဌာ ဒုပ္ပရိယောဂါဟာ စ၊ တသ္မာ တေဟိ စတူဟိ ဂမ္ဘီရဘာဝေဟိ ယုတ္တန္တိ ဘဂဝတော ဝစနံ **ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ**။

ဧကော ဧဝ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာဃောသော ဧကသ္မိံ ခဏေ ပဝတ္တမာနော နာနာဘာသာနံ သတ္တာနံ အတ္တနော အတ္တနော ဘာသာဝသေန အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဂဟဏူပဂေါ ဟောတိ။ အစိန္တေယျော ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေါတိ သဗ္ဗသတ္တာနံ သကသကဘာသာနုရူပတော သောတပထံ အာဂစ္ဆတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နိဒဿနတ္ထေန "နာဟံ သယမ္ဘူ၊ န မယာ ဣဒံ သစ္ဆိကတ"န္တိ အတ္တာနံ ပရိမောစေန္တော "ဧဝံ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧဝံ သုတ"န္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သကလံ သုတ္တံ နိဒဿေတိ။

အဝဓာရဏတ္ထေန "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုဿုတာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော၊ ဂတိမန္တာနံ၊ သတိမန္တာနံ၊ ဓိတိမန္တာနံ၊ ဥပဋ္ဌာကာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော"တိ[၄] ဧဝံ ဘဂဝတာ, "အာယသ္မာ အာနန္ဒော အတ္ထကုသလော ဓမ္မကုသလော ဗျဉ္ဇနကုသလော နိရုတ္တိကုသလော ပုဗ္ဗာပရကုသလော"တိ[၅] ဧဝံ ဓမ္မသေနာပတိနာ စ ပသတ္ထဘာဝါနုရူပံ အတ္တနော ဓာရဏဗလံ ဒဿေန္တော

၁-ပရသန္တာနေ(သျာ၊က) ၂-တသ္မိံ ဝါ နိမိတ္တဘူတံ(သျာ၊က) ၃-တန္တိတန္တိအတ္ထတန္တိဒေသနာ(က)
၄-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၂-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။

sattānaṁ sotukāmataṁ janeti “evaṁ me sutaṁ, tañca kho atthato vā byañjanato vā anūnamanadhikaṁ, evameva, na aññathā daṭṭhabban”ti. **Aññathā**ti Bhagavato sammukhā sutākārato aññathā, na pana Bhagavatā desitākārato. Acinteyyānubhāvā hi Bhagavato desanā, sā neva sabbākārena sakkā viññātunti vuttovāyamattho. Sutākārāvirujjhanameva hi dhāraṇabalaṁ.

Mesaddo tīsu atthesu dissati. Tathā hissa “gāthābhigītaṁ me abhojaneyyan”ti-ādīsu[1] mayāti attho. “Sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū”ti-ādīsu[2] mayhanti attho. “Dhammadāyādā me bhikkhave bhavathā”ti-ādīsu[3] mamāti attho. Idha pana “mayā sutaṁ, mama sutan”ti ca atthadvaye yujjati.

Ettha ca yo paro na hoti, so attāti evaṁ vattabbe niyakajjhattasaṅkhāte sasantāne vattanato tividhopi **me**saddo kiñcāpi ekasmiṁyeva atthe dissati, karaṇasampadānādivisesasaṅkhāto pana viññāyatevāyaṁ atthabhedoti “mesaddo tīsu atthesu dissatī”ti vuttoti daṭṭhabbaṁ.

Sutanti ayaṁ **suta**saddo sa-upasaggo anupasaggo ca gamanavissutakilinnūpacitānuyoga sotaviññeyya sotadvārā nusāra viññātādi-anekatthappabhedo. Kiñcāpi hi upasaggo kiriyaṁ viseseti, jotakabhāvato pana satipi tasmiṁ sutasaddo eva taṁ tamatthaṁ[4] vadatīti anupasaggassa sutasaddassa atthuddhāre sa-upasaggassa gahaṇaṁ na virujjhati.

Tattha “senāya pasuto”ti-ādīsu gacchantoti attho. “Sutadhammassa passato”ti-ādīsu[5] vissutadhammassāti attho. “Avassutā avassutassā”ti-ādīsu[6] kilesena kilinnā kilinnassāti attho. “Tumhehi puññaṁ pasutaṁ anappakan”ti-ādīsu[7] upacitanti attho. “Ye jhānappasutā dhīrā”ti-ādīsu[8] jhānānuyuttāti attho. “Diṭṭhaṁ sutaṁ mutan”ti-ādīsu[9] sotaviññeyyanti attho. “Sutadharo

1. Saṁ 1. 169; Khu 1. 292 piṭṭhesu.
2. Saṁ 2. 285; Saṁ 3. 143; Aṁ 1. 571 piṭṭhesu.
3. Ma 1. 15 piṭṭhe.
4. Sutasaddo evamatthaṁ (Sī), sutasaddo etamatthaṁ (Syā)
5. Khu 1. 88 piṭṭhe.
6. Vi 2. 276 piṭṭhe.
7. Khu 1. 9 piṭṭhe.
8. Khu 1. 40 piṭṭhe Dhammapade.
9. Ma 1. 189 piṭṭhe.

သတ္တာနံ သောတုကာမတံ ဇနေတိ “ဧဝံ မေ သုတံ၊ တဉ္စ ခေါ အတ္ထတော ဝါ ဗျဉ္ဇနတော ဝါ အနူနမနဓိကံ၊ ဧဝမေဝ, န အညထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗ”န္တိ။ **အညထာ**တိ ဘဂဝတော သမ္မုခါ သုတာကာရတော အညထာ၊ န ပန ဘဂဝတာ ဒေသိတာကာရတော။ အစိန္တေယျာနုဘာဝါ ဟိ ဘဂဝတော ဒေသနာ၊ သာ နေဝ သဗ္ဗာကာရေန သက္ကာ ဝိညာတုန္တိ ဝုတ္တောဝါယမတ္ထော။ သုတာကာရာဝိရုဇ္ဈနမေဝ ဟိ ဓာရဏဗလံ။

မေသဒ္ဒေါ တီသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိဿ “ဂါထာဘိဂီတံ မေ အဘောဇနေယျ”န္တိအာဒီသု[1] မယာတိ အတ္ထော။ “သာဓု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ”တိအာဒီသု[2] မယှန္တိ အတ္ထော။ “ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထာ”တိအာဒီသု[3] မမာတိ အတ္ထော။ ဣဓ ပန “မယာ သုတံ, မမ သုတ”န္တိ စ အတ္ထဒွယေ ယုဇ္ဇတိ။

ဧတ္ထ စ ယော ပရော န ဟောတိ၊ သော အတ္တာတိ ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ နိယကဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ သသန္တာနေ ဝတ္တနတော တိဝိဓောပိ **မေ**သဒ္ဒေါ ကိဉ္စာပိ ဧကသ္မိံယေဝ အတ္ထေ ဒိဿတိ၊ ကရဏသမ္ပဒါနာဒိဝိသေသသင်္ခါတော ပန ဝိညာယတေဝါယံ အတ္ထဘေဒေါတိ “မေသဒ္ဒေါ တီသု အတ္ထေသု ဒိဿတီ”တိ ဝုတ္တောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

သုတန္တိ အယံ **သုတ**သဒ္ဒေါ သဥပသဂ္ဂေါ အနုပသဂ္ဂေါ စ ဂမနဝိဿုတကိလိန္နူပစိတာနုယောဂ သောတဝိညေယျ သောတဒွါရာနုသာရ ဝိညာတာဒိ-အနေကတ္ထပ္ပဘေဒေါ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ဥပသဂ္ဂေါ ကိရိယံ ဝိသေသေတိ၊ ဇောတကဘာဝတော ပန သတိပိ တသ္မိံ သုတသဒ္ဒေါ ဧဝ တံ တမတ္ထံ[4] ဝဒတီတိ အနုပသဂ္ဂဿ သုတသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရေ သဥပသဂ္ဂဿ ဂဟဏံ န ဝိရုဇ္ဈတိ။

တတ္ထ “သေနာယ ပသုတော”တိအာဒီသု ဂစ္ဆန္တောတိ အတ္ထော။ “သုတဓမ္မဿ ပဿတော”တိအာဒီသု[5] ဝိဿုတဓမ္မဿာတိ အတ္ထော။ “အဝဿုတာ အဝဿုတဿာ”တိအာဒီသု[6] ကိလေသေန ကိလိန္နာ ကိလိန္နဿာတိ အတ္ထော။ “တုမှေဟိ ပုညံ ပသုတံ အနပ္ပက”န္တိအာဒီသု[7] ဥပစိတန္တိ အတ္ထော။ “ယေ ဈာနပ္ပသုတာ ဓီရာ”တိအာဒီသု[8] ဈာနာနုယုတ္တာတိ အတ္ထော။ “ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတ”န္တိအာဒီသု[9] သောတဝိညေယျန္တိ အတ္ထော။ “သုတဓရော

၁-သံ ၁-၁၆၉၊ ခု ၁-၂၉၂-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သံ ၂-၂၈၅၊ သံ ၃-၁၄၃၊ အံ ၁-၅၇၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-သုတသဒ္ဒေါ ဧဝမတ္ထံ (သီ)၊ သုတသဒ္ဒေါ ဧတမတ္ထံ (သျာ)
၅-ခု ၁-၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဝိ ၂-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။
၈-ခု ၁-၄၀-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၉-မ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ။

sutasannicayo”ti-ādīsu[1] sotadvārānusāraviññātadharoti attho. Idha panassa “sotadvārānusārena upadhāritan”ti vā “upadhāraṇan”ti vā attho. Mesaddassa hi mayāti atthe sati “evaṁ mayā sutaṁ so tadvārānusārena upadhāritan”ti yujjati. Mamāti atthe sati “evaṁ mama sutaṁ sotadvārānusārena upadhāraṇan”ti yujjati.

Evametesu tīsu padesu yasmā sutasaddasannidhāne payuttena **evaṁ**saddena savanakiriyājotakena bhavitabbaṁ. Tasmā **evan**ti sotaviññāṇasampaṭicchanādisotadvārikaviññāṇānantaraṁ uppannamanodvārikaviññāṇakiccanidassanaṁ. **Me**ti vuttaviññāṇasamaṅgīpuggalanidassanaṁ. Sabbāni hi vākyāni evakāratthasahitāniyeva avadhāraṇaphalattā tesaṁ. **Sutan**ti assavanabhāvappaṭikkhepato anūnānadhikāviparītaggahaṇanidassanaṁ. Yathā hi sutaṁ sutamevāti vattabbataṁ arahati, tathā taṁ sammā sutaṁ anūnaggahaṇaṁ anadhikaggahaṇaṁ aviparītaggahaṇañca hotīti. Atha vā saddantaratthāpohanavasena saddo atthaṁ vadatīti etasmiṁ pakkhe yasmā sutanti etassa asutaṁ na hotīti ayamattho vutto, tasmā sutanti assavanabhāvappaṭikkhepato anūnānadhikāviparītaggahaṇanidassanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—evaṁ me sutaṁ, na mayā idaṁ diṭṭhaṁ, na sayambhūñāṇena sacchikataṁ, na aññathā vā upaladdhaṁ. Api ca sutaṁva, tañca kho sammadevāti. Avadhāraṇatthe vā evaṁsadde ayamatthayojanā, tadapikkhassa sutasaddassa niyamattho sambhavatīti tadapekkhassa sutasaddassa assavanabhāvappaṭikkhepo anūnānadhikāviparītaggahaṇanidassanatā ca veditabbā. Iti savanahetusavanavisesavasenapi sutasaddassa atthayojanā katāti daṭṭhabbaṁ.

Tathā **evan**ti tassā sotadvārānusārena pavattāya viññāṇavīthiyā nānatthabyañjanaggahaṇato nānappakārena ārammaṇe pavattibhāvappakāsanaṁ ākārattho evaṁsaddoti karitvā. **Me**ti attappakāsanaṁ. **Sutan**ti dhammappakāsanaṁ yathāvuttāya viññāṇavīthiyā pariyattidhammārammaṇattā. Ayaṁ hettha saṅkhepo—nānappakārena ārammaṇe pavattāya viññāṇavīthiyā karaṇabhūtāya mayā na aññaṁ kataṁ, idaṁ pana kataṁ, ayaṁ dhammo sutoti.

1. Ma 1. 277 piṭṭhe.

သုတသန္နိစယော”တိအာဒီသု[1] သောတဒွါရာနုသာရဝိညာတဓရောတိ အတ္ထော။ ဣဓ ပနဿ “သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရိတ”န္တိ ဝါ “ဥပဓာရဏ”န္တိ ဝါ အတ္ထော။ မေသဒ္ဒဿ ဟိ မယာတိ အတ္ထေ သတိ “ဧဝံ မယာ သုတံ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရိတ”န္တိ ယုဇ္ဇတိ။ မမာတိ အတ္ထေ သတိ “ဧဝံ မမ သုတံ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပဓာရဏ”န္တိ ယုဇ္ဇတိ။

ဧဝမေတေသု တီသု ပဒေသု ယသ္မာ သုတသဒ္ဒသန္နိဓာနေ ပယုတ္တေန **ဧဝံ**သဒ္ဒေန သဝနကိရိယာဇောတကေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ **ဧဝ**န္တိ သောတဝိညာဏသမ္ပဋိစ္ဆနာဒိသောတဒွါရိကဝိညာဏာနန္တရံ ဥပ္ပန္နမနောဒွါရိကဝိညာဏကိစ္စနိဒဿနံ။ **မေ**တိ ဝုတ္တဝိညာဏသမင်္ဂီပုဂ္ဂလနိဒဿနံ။ သဗ္ဗာနိ ဟိ ဝါကျာနိ ဧဝကာရတ္ထသဟိတာနိယေဝ အဝဓာရဏဖလတ္တာ တေသံ။ **သုတ**န္တိ အဿဝနဘာဝပ္ပဋိက္ခေပတော အနူနာနဓိကာဝိပရီတဂ္ဂဟဏနိဒဿနံ။ ယထာ ဟိ သုတံ သုတမေဝါတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ၊ တထာ တံ သမ္မာ သုတံ အနူနဂ္ဂဟဏံ အနဓိကဂ္ဂဟဏံ အဝိပရီတဂ္ဂဟဏဉ္စ ဟောတီတိ။ အထ ဝါ သဒ္ဒန္တရတ္ထာပေါဟနဝသေန သဒ္ဒေါ အတ္ထံ ဝဒတီတိ ဧတသ္မိံ ပက္ခေ ယသ္မာ သုတန္တိ ဧတဿ အသုတံ န ဟောတီတိ အယမတ္ထော ဝုတ္တော၊ တသ္မာ သုတန္တိ အဿဝနဘာဝပ္ပဋိက္ခေပတော အနူနာနဓိကာဝိပရီတဂ္ဂဟဏနိဒဿနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဧဝံ မေ သုတံ၊ န မယာ ဣဒံ ဒိဋ္ဌံ၊ န သယမ္ဘုဉာဏေန သစ္ဆိကတံ၊ န အညထာ ဝါ ဥပလဒ္ဓံ။ အပိ စ သုတံဝ၊ တဉ္စ ခေါ သမ္မဒေဝါတိ။ အဝဓာရဏတ္ထေ ဝါ ဧဝံသဒ္ဒေ အယမတ္ထယောဇနာ၊ တဒပေက္ခဿ သုတသဒ္ဒဿ နိယမတ္ထော သမ္ဘဝတီတိ တဒပေက္ခဿ သုတသဒ္ဒဿ အဿဝနဘာဝပ္ပဋိက္ခေပေါ အနူနာနဓိကာဝိပရီတဂ္ဂဟဏနိဒဿနတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ သဝနဟေတုသဝနဝိသေသဝသေနပိ သုတသဒ္ဒဿ အတ္ထယောဇနာ ကတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ တဿာ သောတဒွါရာနုသာရေန ပဝတ္တာယ ဝိညာဏဝီထိယာ နာနတ္ထဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏတော နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္တိဘာဝပ္ပကာသနံ အာကာရတ္ထော ဧဝံသဒ္ဒေါတိ ကရိတွာ။ **မေ**တိ အတ္တပ္ပကာသနံ။ **သုတ**န္တိ ဓမ္မပ္ပကာသနံ ယထာဝုတ္တာယ ဝိညာဏဝီထိယာ ပရိယတ္တိဓမ္မာရမ္မဏတ္တာ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပေါ—နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္တာယ ဝိညာဏဝီထိယာ ကရဏဘူတာယ မယာ န အညံ ကတံ၊ ဣဒံ ပန ကတံ၊ အယံ ဓမ္မော သုတောတိ။

၁-မ ၁-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Tathā **evan**ti nidassitabbappakāsanaṁ nidassanattho evaṁsaddoti katvā nidassetabbassa niddisitabbabhāvato. Tasmā evaṁsaddena sakalampi suttaṁ paccāmaṭṭhanti veditabbaṁ. **Me**ti puggalappakāsanaṁ. **Sutan**ti puggalakiccappakāsanaṁ. Sutasaddena hi labbhamānā savanakiriyā savanaviññāṇappabandhappaṭibaddhā[1], tattha ca puggalavohāro, na ca puggalavohārarahite dhammappabandhe savanakiriyā labbhati[2]. Tassāyaṁ saṅkhepattho—yaṁ suttaṁ niddisissāmi, taṁ mayā evaṁ sutanti.

Tathā **evan**ti yassa cittasantānassa nānārammaṇappavattiyā nānatthabyāñjanaggahaṇaṁ hoti, tassa nānākāraniddeso ākārattho eva evaṁsaddoti katvā. **Evan**ti hi ayamākārapaññatti dhammānaṁ taṁ taṁ pavatti-ākāraṁ upādāya paññapetabbasabhāvattā. **Me**ti kattuniddeso. **Sutan**ti visayaniddeso, sotabbo hi dhammo savanakiriyākattupuggalassa savanakiriyāvasena pavattiṭṭhānaṁ hoti. Ettāvatā nānappakārena pavattena cittasantānena taṁsamaṅgino kattu visaye gahaṇasanniṭṭhānaṁ dassitaṁ hoti.

Atha vā **evan**ti puggalakiccaniddeso, sutānaṁ hi dhammānaṁ gahitākārassa[3] nidassanassa avadhāraṇassa vā pakāsanasabhāvena evaṁsaddena tadākārādidhāraṇassa[4] puggalavohārupādānadhammabyāpārabhāvato puggalakiccaṁnāma niddiṭṭhaṁ hotīti. **Sutan**ti viññāṇakiccaniddeso, puggalavādinopi hi savanakiriyā viññāṇanirapekkhā na hotīti. **Me**ti ubhayakiccayuttapuggalaniddeso. **Me**ti hi saddappavatti ekanteneva sattavisesavisayā viññāṇakiccañca tattheva samodahitabbanti. Ayaṁ panettha saṅkhepo—mayā savanakiccaviññāṇasamaṅginā puggalena viññāṇavasena laddhasavanakiccavohārena sutanti.

Tathā **evan**ti ca **me**ti ca saccikaṭṭhaparamatthavasena avijjamānapaññatti. Sabbassa hi saddādhigamanīyassa atthassa paññattimukheneva paṭipajjitabbattā sabbapaññattīnañca vijjamānādīsu chasu paññattīsu avarodho, tasmā yo māyāmarīci-ādayo viya abhūtattho anussavādīhi gahetabbo viya

1. Savanaviññāṇapaṭiladdhā (Syā)
2. Labbhatīti (Sī)
3. Ṭhitākārassa (Sī), hitākārassa (Ka)
4. Tadākārādidhāraṇāya (Sī, Ka)

တထာ **ဧဝ**န္တိ နိဒဿိတဗ္ဗပ္ပကာသနံ နိဒဿနတ္ထော ဧဝံသဒ္ဒေါတိ ကတွာ နိဒဿေတဗ္ဗဿ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဘာဝတော။ တသ္မာ ဧဝံသဒ္ဒေန သကလမ္ပိ သုတ္တံ ပစ္စာမဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **မေ**တိ ပုဂ္ဂလပ္ပကာသနံ။ **သုတ**န္တိ ပုဂ္ဂလကိစ္စပ္ပကာသနံ။ သုတသဒ္ဒေန ဟိ လဗ္ဘမာနာ သဝနကိရိယာ သဝနဝိညာဏပ္ပဗန္ဓပ္ပဋိဗဒ္ဓါ[၁]၊ တတ္ထ စ ပုဂ္ဂလဝေါဟာရော၊ န စ ပုဂ္ဂလဝေါဟာရရဟိတေ ဓမ္မပ္ပဗန္ဓေ သဝနကိရိယာ လဗ္ဘတိ[၂]။ တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယံ သုတ္တံ နိဒ္ဒိသိဿာမိ၊ တံ မယာ ဧဝံ သုတန္တိ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ ယဿ စိတ္တသန္တာနဿ နာနာရမ္မဏပ္ပဝတ္တိယာ နာနတ္ထဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ၊ တဿ နာနာကာရနိဒ္ဒေသော အာကာရတ္ထော ဧဝ ဧဝံသဒ္ဒေါတိ ကတွာ။ **ဧဝ**န္တိ ဟိ အယမာကာရပညတ္တိ ဓမ္မာနံ တံ တံ ပဝတ္တိအာကာရံ ဥပါဒါယ ပညပေတဗ္ဗသဘာဝတ္တာ။ **မေ**တိ ကတ္တုနိဒ္ဒေသော။ **သုတ**န္တိ ဝိသယနိဒ္ဒေသော၊ သောတဗ္ဗော ဟိ ဓမ္မော သဝနကိရိယာကတ္တုပုဂ္ဂလဿ သဝနကိရိယာဝသေန ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ နာနပ္ပကာရေန ပဝတ္တေန စိတ္တသန္တာနေန တံသမင်္ဂိနော ကတ္တု ဝိသယေ ဂဟဏသန္နိဋ္ဌာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။

အထ ဝါ **ဧဝ**န္တိ ပုဂ္ဂလကိစ္စနိဒ္ဒေသော၊ သုတာနံ ဟိ ဓမ္မာနံ ဂဟိတာကာရဿ[၃] နိဒဿနဿ အဝဓာရဏဿ ဝါ ပကာသနသဘာဝေန ဧဝံသဒ္ဒေန တဒါကာရာဒိဓာရဏဿ[၄] ပုဂ္ဂလဝေါဟာရုပါဒါနဓမ္မဗျာပါရာဘာဝတော ပုဂ္ဂလကိစ္စံနာမ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတီတိ။ **သုတ**န္တိ ဝိညာဏကိစ္စနိဒ္ဒေသော၊ ပုဂ္ဂလဝါဒိနောပိ ဟိ သဝနကိရိယာ ဝိညာဏနိရပေက္ခာ န ဟောတီတိ။ **မေ**တိ ဥဘယကိစ္စယုတ္တပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော။ **မေ**တိ ဟိ သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိ ဧကန္တေနေဝ သတ္တဝိသေသဝိသယာ ဝိညာဏကိစ္စဉ္စ တတ္ထေဝ သမောဒဟိတဗ္ဗန္တိ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ—မယာ သဝနကိစ္စဝိညာဏသမင်္ဂိနာ ပုဂ္ဂလေန ဝိညာဏဝသေန လဒ္ဓသဝနကိစ္စဝေါဟာရေန သုတန္တိ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ စ **မေ**တိ စ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ။ သဗ္ဗဿ ဟိ သဒ္ဒါဓိဂမနီယဿ အတ္ထဿ ပညတ္တိမုခေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗတ္တာ သဗ္ဗပညတ္တီနဉ္စ ဝိဇ္ဇမာနာဒီသု ဆသု ပညတ္တီသု အဝရောဓော၊ တသ္မာ ယော မာယာမရီစိအာဒယော ဝိယ အဘူတတ္ထော အနုဿဝါဒီဟိ ဂဟေတဗ္ဗော ဝိယ

၁-သဝနဝိညာဏပဋိလဒ္ဓါ (သျာ)
၂-လဗ္ဘတီတိ (သီ)
၃-ဌိတာကာရဿ (သီ)၊ ဟိတာကာရဿ (က)
၄-တဒါကာရာဒိဓာရဏာယ (သီ၊ က)

anuttamatthopi[1] na hoti, so rūpasaddādiko[2] ruppanānubhavanādiko caparamatthasabhāvo saccikaṭṭhaparamatthavasena vijjati. Yo pana evanti ca meti ca vuccamāno ākārattho, so aparamatthasabhāvo saccikaṭṭhaparamatthavasena anupalabbhamāno avijjamānapaññatti nāma. Tasmā kiñhettha taṁ paramatthato atthi, yaṁ evanti vā meti vā niddesaṁ labhetha. **Sutan**ti vijjamānapaññatti, yaṁ hi taṁ ettha sotena upaladdhaṁ, taṁ paramatthato vijjamānanti.

Tathā **evan**ti sotapathamāgate dhamme upādāya tesaṁ upadhāritākārādīnaṁ paccāmasanavasena. **Me**ti sasantatipariyāpanne khandhe karaṇādivisesavisiṭṭhe upādāya vattabbato upādāpaññatti. **Sutan**ti diṭṭhādīni upanidhāya vattabbato upanidhāpaññatti. Diṭṭhādisabhāvarahite saddāyatane pavattamānopi sutavohāro dutiyaṁ tatiyanti-ādiko viya paṭhamādīni, diṭṭhamutaviññāte apekkhitvā sutanti viññeyyattā diṭṭhādīni upanidhāya vattabbo hoti. Asutaṁ na hotīti hi sutanti pakāsitoyamatthoti.

Ettha ca **evan**tivacanena asammohaṁ dīpeti. Paṭividdhā hi attanā sutassa pakāravisesā evanti idha āyasmatā Ānandena paccāmaṭṭhā, tenassa asammoho dīpito hoti. Na hi sammūḷho nānappakārapaṭivedhasamattho hoti, paccayākāravasena nānappakārā duppaṭividdhā ca suttantāti dīpitanti[3]. **Sutan**tivacanena sutassa asammosaṁ dīpeti, sutākārassa yāthāvato dassiyamānattā. Yassa hi sutaṁ sammuṭṭhaṁ hoti, na so kālantare mayā sutanti paṭijānāti. Iccassa asammohena paññāsiddhi, sammohābhāvena paññāya eva vā savana kālasambhūtāya taduttarikālapaññāsiddhi, tathā asammosena satisiddhi. Tattha paññāpubbaṅgamāya satiyā byañjanāvadhāraṇasamatthatā. Byañjanānaṁ hi paṭivijjhitabbo ākāro nātigambhīro, yathāsutaṁ dhāraṇameva tattha karaṇīyanti satiyā byāpāro adhiko, paññā tattha guṇībhūtā hoti paññāya pubbaṅgamāti katvā. Satipubbaṅgamāya paññāya atthappaṭivedhasamatthatā. Atthassa hi paṭivijjhitabbo ākāro gambhīroti paññāya byāpāro adhiko, sati tattha guṇībhūtāyevāti satiyā

1. Anumānatthopi (Sī)   2. Rūpavedanādiko (Ka)   3. Suttatthā niddisiyanti (Ka)

အနုတ္တမတ္ထောပိ[၁] န ဟောတိ၊ သော ရူပသဒ္ဒါဒိကော[၂] ရုပ္ပနာနုဘဝနာဒိကော စ ပရမတ္ထသဘာဝေါ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန ဝိဇ္ဇတိ။ ယော ပန ဧဝန္တိ စ မေတိ စ ဝုစ္စမာနော အာကာရတ္ထော၊ သော အပရမတ္ထသဘာဝေါ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန အနုပလဗ္ဘမာနော အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ နာမ။ တသ္မာ ကိဉ္စေတ္ထ တံ ပရမတ္ထတော အတ္ထိ၊ ယံ ဧဝန္တိ ဝါ မေတိ ဝါ နိဒ္ဒေသံ လဘေထ။ **သုတ**န္တိ ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ၊ ယံ ဟိ တံ ဧတ္ထ သောတေန ဥပလဒ္ဓံ၊ တံ ပရမတ္ထတော ဝိဇ္ဇမာနန္တိ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ သောတပထမာဂတေ ဓမ္မေ ဥပါဒါယ တေသံ ဥပဓာရိတာကာရာဒီနံ ပစ္စာမသနဝသေန။ **မေ**တိ သသန္တတိပရိယာပန္နေ ခန္ဓေ ကရဏာဒိဝိသေသဝိသိဋ္ဌေ ဥပါဒါယ ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပါဒါပညတ္တိ။ **သုတ**န္တိ ဒိဋ္ဌာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပနိဓာပညတ္တိ။ ဒိဋ္ဌာဒိသဘာဝရဟိတေ သဒ္ဒါယတနေ ပဝတ္တမာနောပိ သုတဝေါဟာရော ဒုတိယံ တတိယန္တိအာဒိကော ဝိယ ပဌမာဒီနိ, ဒိဋ္ဌမုတဝိညာတေ အပေက္ခိတွာ သုတန္တိ ဝိညေယျတ္တာ ဒိဋ္ဌာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဝတ္တဗ္ဗော ဟောတိ။ အသုတံ န ဟောတီတိ ဟိ သုတန္တိ ပကာသိတောယမတ္ထောတိ။

ဧတ္ထ စ **ဧဝ**န္တိဝစနေန အသမ္မောဟံ ဒီပေတိ။ ပဋိဝိဒ္ဓါ ဟိ အတ္တနာ သုတဿ ပကာရဝိသေသာ ဧဝန္တိ ဣဓ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပစ္စာမဋ္ဌာ၊ တေနဿ အသမ္မောဟော ဒီပိတော ဟောတိ။ န ဟိ သမ္မူဠှော နာနပ္ပကာရပဋိဝေဓသမတ္ထော ဟောတိ၊ ပစ္စယာကာရဝသေန နာနပ္ပကာရာ ဒုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ စ သုတ္တန္တာတိ ဒီပိတန္တိ[၃]။ **သုတ**န္တိဝစနေန သုတဿ အသမ္မောသံ ဒီပေတိ၊ သုတာကာရဿ ယာထာဝတော ဒဿိယမာနတ္တာ။ ယဿ ဟိ သုတံ သမ္မုဋ္ဌံ ဟောတိ၊ န သော ကာလန္တရေ မယာ သုတန္တိ ပဋိဇာနာတိ။ ဣစ္စဿ အသမ္မောဟေန ပညာသိဒ္ဓိ၊ သမ္မောဟာဘာဝေန ပညာယ ဧဝ ဝါ သဝနကာလသမ္ဘူတာယ တဒုတ္တရိကာလပညာသိဒ္ဓိ၊ တထာ အသမ္မောသေန သတိသိဒ္ဓိ။ တတ္ထ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမာယ သတိယာ ဗျဉ္ဇနာဝဓာရဏသမတ္ထတာ။ ဗျဉ္ဇနာနံ ဟိ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗော အာကာရော နာတိဂမ္ဘီရော၊ ယထာသုတံ ဓာရဏမေဝ တတ္ထ ကရဏီယန္တိ သတိယာ ဗျာပါရော အဓိကော၊ ပညာ တတ္ထ ဂုဏီဘူတာ ဟောတိ ပညာယ ပုဗ္ဗင်္ဂမာတိ ကတွာ။ သတိပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ပညာယ အတ္ထပ္ပဋိဝေဓသမတ္ထတာ။ အတ္ထဿ ဟိ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗော အာကာရော ဂမ္ဘီရောတိ ပညာယ ဗျာပါရော အဓိကော၊ သတိ တတ္ထ ဂုဏီဘူတာယေဝါတိ သတိယာ

၁-အနုမာနတ္ထောပိ (သီ)   ၂-ရူပဝေဒနာဒိကော (က)   ၃-သုတ္တတ္ထာ နိဒ္ဒိသိယန္တိ (က)

pubbaṅgamāyāti katvā. Tadubhayasamatthatāyogena atthabyañjanasampannassa dhammakosassa anupālanasamatthatāya Dhammabhaṇḍāgārikattasiddhi.

Aparo nayo—**evan**tivacanena yonisomanasikāraṁ dīpeti, tena ca vuccamānānaṁ ākāranidassanāvadhāraṇatthānaṁ upari vakkhamānānaṁ nānappakārappaṭivedhajotakānaṁ aviparītasiddhi dhammavisayattā. Na hi ayoniso manasikaroto nānappakārappaṭivedho sambhavati. **Sutan**tivacanena avikkhepaṁ dīpeti, "Paṭhamabodhisuttaṁ kattha bhāsitan"ti-ādipucchāvasena pakaraṇapattassa vakkhamānassa suttassa savanaṁ samādhānamantarena na sambhavati vikkhittacittassa savanābhāvato. Tathā hi vikkhittacitto puggalo sabbasampattiyā vuccamānopi "na mayā sutaṁ, puna bhaṇathā"ti bhaṇati. Yonisomanasikārena cettha attasammāpaṇidhiṁ pubbe ca katapuññataṁ sādheti sammā appaṇihitatthassa pubbe akatapuññassa vā tadabhāvato. Avikkhepena saddhammassavanaṁ sappurisūpanissayañca sādheti assutavato sappurisūpanissayavirahitassa ca tadabhāvato. Na hi vikkhitto sotuṁ sakkoti, na ca sappurise anupanissayamānassa[1] savanaṁ atthīti.

Aparo nayo—"yassa cittasantānassa nānappakārappavattiyā nānatthabyañjanaggahaṇaṁ hoti, tassa nānākāraniddeso"ti vuttaṁ. Yasmā ca so Bhagavato vacanassa atthabyañjanappabhedaparicchedavasena sakalasāsanasampatti-ogāhanena niravasesaṁ parahitapāripūrīkaraṇabhūto evaṁ bhaddako ākāro na sammā appaṇihitattassa pubbe akatapuññassa vā hoti. Tasmā **evan**ti iminā bhaddakena ākārena pacchimacakkadvayasampattimattano dīpeti, **sutan**ti savanayogena purimacakkadvayasampattiṁ. Na hi appatirūpe dese vasato sappurisūpanissayavirahitassa ca savanaṁ atthi. Iccassa pacchimacakkadvayasiddhiyā āsayasuddhi siddhā hoti. Sammā paṇihitacitto pubbe ca katapuñño visuddhāsayo hoti tadasuddhihetūnaṁ kilesānaṁ dūrībhāvato. Tathā hi vuttaṁ "sammā paṇihitaṁ cittaṁ, seyyaso naṁ tato kare"ti[2] "katapuññosi tvaṁ Ānanda padhānamanuyuñja, khippaṁ hohisi anāsavo"ti[3] ca. Purimacakkadvayasiddhiyā payogasuddhi. Patirūpadesavāsena hi sappurisūpanissayena ca sādhūnaṁ

1. Sappurisaṁ anupanissāya (Sī) 2. Khu 1. 19 piṭṭhe. 3. Dī 2. 119 piṭṭhe.

ပုဗ္ဗင်္ဂမာယာတိ ကတွာ။ တဒုဘယသမတ္ထတာယောဂေန အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နဿ ဓမ္မကောသဿ အနုပါလနသမတ္ထတာယ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကတ္တသိဒ္ဓိ။

အပရော နယော—**ဧဝ**န္တိဝစနေန ယောနိသောမနသိကာရံ ဒီပေတိ၊ တေန စ ဝုစ္စမာနာနံ အာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏတ္ထာနံ ဥပရိ ဝက္ခမာနာနံ နာနပ္ပကာရပ္ပဋိဝေဓဇောတကာနံ အဝိပရီတသိဒ္ဓိ ဓမ္မဝိသယတ္တာ။ န ဟိ အယောနိသော မနသိကရောတော နာနပ္ပကာရပ္ပဋိဝေဓော သမ္ဘဝတိ။ **သုတ**န္တိ-ဝစနေန အဝိက္ခေပံ ဒီပေတိ၊ “ပဌမဗောဓိသုတ္တံ ကတ္ထ ဘာသိတ”န္တိအာဒိပုစ္ဆာ-ဝသေန ပကရဏပတ္တဿ ဝက္ခမာနဿ သုတ္တဿ သဝနံ သမာဓာနမန္တရေန န သမ္ဘဝတိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တဿ သဝနာဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ပုဂ္ဂလော သဗ္ဗသမ္ပတ္တိယာ ဝုစ္စမာနောပိ “န မယာ သုတံ၊ ပုန ဘဏထာ”တိ ဘဏတိ။ ယောနိသောမနသိကာရေန စေတ္ထ အတ္တသမ္မာပဏိဓိံ ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတံ သာဓေတိ သမ္မာ အပ္ပဏိဟိတတ္တဿ ပုဗ္ဗေ အကတပုညဿ ဝါ တဒဘာဝတော။ အဝိက္ခေပေန သဒ္ဓမ္မဿဝနံ သပ္ပုရိသူပနိဿယဉ္စ သာဓေတိ အဿုတဝတော သပ္ပုရိသူပနိဿယဝိရဟိတဿ စ တဒဘာဝတော။ န ဟိ ဝိက္ခိတ္တော သောတုံ သက္ကောတိ၊ န စ သပ္ပုရိသေ အနုပနိဿယမာနဿ[1] သဝနံ အတ္ထီတိ။

အပရော နယော— “ယဿ စိတ္တသန္တာနဿ နာနပ္ပကာရပ္ပဝတ္တိယာ နာနတ္ထဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ၊ တဿ နာနာကာရနိဒ္ဒေသော”တိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ စ သော ဘဂဝတော ဝစနဿ အတ္ထဗျဉ္ဇနပ္ပဘေဒပရိစ္ဆေဒဝသေန သကလ-သာသနသမ္ပတ္တိဩဂါဟနေန နိရဝသေသံ ပရဟိတပါရိပူရီကရဏဘူတော ဧဝံ ဘဒ္ဒကော အာကာရော န သမ္မာ အပ္ပဏိဟိတတ္တဿ ပုဗ္ဗေ အကတပုညဿ ဝါ ဟောတိ။ တသ္မာ **ဧဝ**န္တိ ဣမိနာ ဘဒ္ဒကေန အာကာရေန ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိ-မတ္တနော ဒီပေတိ၊ **သုတ**န္တိ သဝနယောဂေန ပုရိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ။ န ဟိ အပ္ပတိရူပေ ဒေသေ ဝသတော သပ္ပုရိသူပနိဿယဝိရဟိတဿ စ သဝနံ အတ္ထိ။ ဣစ္စဿ ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသိဒ္ဓိယာ အာသယသုဒ္ဓိ သိဒ္ဓါ ဟောတိ။ သမ္မာ ပဏိဟိတ-စိတ္တော ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညော ဝိသုဒ္ဓါသယော ဟောတိ တဒသုဒ္ဓိဟေတူနံ ကိလေသာနံ ဒူရီဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “သမ္မာ ပဏိဟိတံ စိတ္တံ၊ သေယျသော နံ တတော ကရေ”တိ[2] “ကတပုညောသိ တွံ အာနန္ဒ ပဓာန-မနုယုဉ္ဇ၊ ခိပ္ပံ ဟောဟိသိ အနာသဝေါ”တိ[3] စ။ ပုရိမစက္ကဒွယသိဒ္ဓိယာ ပယောဂသုဒ္ဓိ။ ပတိရူပဒေသဝါသေန ဟိ သပ္ပုရိသူပနိဿယေန စ သာဓူနံ

၁-သပ္ပုရိသံ အနုပနိဿာယ (သီ) ၂-ခု ၁-၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။

diṭṭhānugati-āpajjanena parisuddhappayogo hoti. Tāya ca āsayasuddhiyā adhigamabyattisiddhi, pubbeyeva taṇhādiṭṭhisaṁkilesānaṁ visodhitattā payogasuddhiyā āgamabyattisiddhi. Suparisuddhakāyavacīpayogo hi vippaṭisārābhāvato avikkhittacitto pariyattiyaṁ visārado hoti. Iti payogāsayasuddhassa āgamādhigamasampannassa vacanaṁ aruṇuggamanaṁ viya sūriyassa udayato yonisomanasikāro viya ca kusalakammassa arahati Bhagavato vacanassa pubbaṅgamaṁ bhavitunti ṭhāne nidānaṁ ṭhapento **evaṁ me sutan**ti-ādimāha.

Aparo nayo—**evan**ti iminā pubbe vuttanayeneva nānappakārappaṭivedhadīpakena vacanena attano atthapaṭibhānapaṭisambhidāsampattisabbhāvaṁ dīpeti. **Sutan**ti iminā evaṁsaddasannidhānato vakkhamānāpekkhāya vā sotabbabhedappaṭivedhadīpakena dhammaniruttipaṭisambhidāsampattisabbhāvaṁ dīpeti. **Evan**ti ca idaṁ vuttanayeneva yonisomanasikāradīpakavacanaṁ bhāsamāno "ete dhammā mayā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā"ti dīpeti. Pariyattidhammo hi "idha sīlaṁ kathitaṁ, idha samādhi, idha paññā, ettakā ettha anusandhiyo"ti-ādinā nayena manasā anupekkhito anussavākāraparivitakkasahitāya[1] dhammanijjhānakkhantibhūtāya ñātapariññāsaṅkhātāya vā diṭṭhiyā tattha tattha vuttarūpārūpadhamme "iti rūpaṁ ettakaṁ rūpan"ti-ādinā nayena suṭṭhu vavatthapetvā paṭividdho attano ca paresañca hitasukhāvaho hotīti. **Sutan**ti idaṁ savanayogadīpakavacanaṁ bhāsamāno "bahū mayā dhammā sutā dhātā vacasā paricitā"ti dīpeti. Sotāvadhānappaṭibaddhā[2] hi pariyattidhammassa savanadhāraṇaparicayā. Tadubhayenapi dhammassa svākkhātabhāvena atthabyañjanapāripūriṁ dīpento savane ādaraṁ janeti. Atthabyañjanaparipuṇṇaṁ hi dhammaṁ ādarena assuṇanto mahatā hitā paribāhiro hotīti ādaraṁ janetvā sakkaccaṁ dhammo sotabbo.

"**Evaṁ me sutan**"ti iminā pana sakalena vacanena āyasmā Ānando Tathāgatappaveditaṁ dhammaṁ attano adahanto asappurisabhūmiṁ atikkamati, sāvakattaṁ paṭijānanto sappurisabhūmiṁ okkamati. Tathā asaddhammā

1. Anussavākāraparivitakkasaṁsiddhāya (Sī), anussavākāraparivitakkapavaḍḍhitāya (Syā)
2. Sotāvadhānapaṭividdhā (Sī, Ka)

ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနေန ပရိသုဒ္ဓပ္ပယောဂေါ ဟောတိ။ တာယ စ အာသယသုဒ္ဓိယာ အဓိဂမဗျတ္တိသိဒ္ဓိ၊ ပုဗ္ဗေယေဝ တဏှာဒိဋ္ဌိသံကိလေသာနံ ဝိသောဓိတတ္တာ ပယောဂသုဒ္ဓိယာ အာဂမဗျတ္တိသိဒ္ဓိ။ သုပရိသုဒ္ဓကာယဝစီပယောဂေါ ဟိ ဝိပ္ပဋိသာရာဘာဝတော အဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ပရိယတ္တိယံ ဝိသာရဒေါ ဟောတိ။ ဣတိ ပယောဂါသယသုဒ္ဓဿ အာဂမာဓိဂမသမ္ပန္နဿ ဝစနံ အရုဏုဂ္ဂမနံ ဝိယ သူရိယဿ ဥဒယတော ယောနိသောမနသိကာရော ဝိယ စ ကုသလကမ္မဿ အရဟတိ ဘဂဝတော ဝစနဿ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဘဝိတုန္တိ ဌာနေ နိဒါနံ ဌပေန္တော **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိအာဒိမာဟ။

အပရော နယော—**ဧဝ**န္တိ ဣမိနာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ နာနပ္ပကာရပ္ပဋိဝေဓဒီပကေန ဝစနေန အတ္တနော အတ္ထပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပတ္တိသဗ္ဘာဝံ ဒီပေတိ။ **သုတ**န္တိ ဣမိနာ ဧဝံသဒ္ဒသန္နိဓာနတော ဝက္ခမာနာပေက္ခာယ ဝါ သောတဗ္ဗဘေဒပ္ပဋိဝေဓဒီပကေန ဓမ္မနိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပတ္တိသဗ္ဘာဝံ ဒီပေတိ။ **ဧဝ**န္တိ စ ဣဒံ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောနိသောမနသိကာရဒီပကဝစနံ ဘာသမာနော "ဧတေ ဓမ္မာ မယာ မနသာနုပေက္ခိတာ ဒိဋ္ဌိယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ"တိ ဒီပေတိ။ ပရိယတ္တိဓမ္မော ဟိ "ဣဓ သီလံ ကထိတံ၊ ဣဓ သမာဓိ၊ ဣဓ ပညာ၊ ဧတ္တကာ ဧတ္ထ အနုသန္ဓိယော"တိအာဒိနာ နယေန မနသာ အနုပေက္ခိတော အနုဿဝါကာရပရိဝိတက္ကသဟိတာယ[1] ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိဘူတာယ ဉာတပရိညာသင်္ခါတာယ ဝါ ဒိဋ္ဌိယာ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တရူပါရူပဓမ္မေ "ဣတိ ရူပံ ဧတ္တကံ ရူပ"န္တိအာဒိနာ နယေန သုဋ္ဌု ဝဝတ္ထပေတွာ ပဋိဝိဒ္ဓေါ အတ္တနော စ ပရေသဉ္စ ဟိတသုခါဝဟော ဟောတီတိ။ **သုတ**န္တိ ဣဒံ သဝနယောဂဒီပကဝစနံ ဘာသမာနော "ဗဟူ မယာ ဓမ္မာ သုတာ ဓာတာ ဝစသာ ပရိစိတာ"တိ ဒီပေတိ။ သောတာဝဓာနပ္ပဋိဗဒ္ဓါ[2] ဟိ ပရိယတ္တိဓမ္မဿ သဝနဓာရဏပရိစယာ။ တဒုဘယေနပိ ဓမ္မဿ သွာက္ခာတဘာဝေန အတ္ထဗျဉ္ဇနပါရိပူရိံ ဒီပေန္တော သဝနေ အာဒရံ ဇနေတိ။ အတ္ထဗျဉ္ဇနပရိပုဏ္ဏံ ဟိ ဓမ္မံ အာဒရေန အဿုဏန္တော မဟတာ ဟိတာ ပရိဗာဟိရော ဟောတီတိ အာဒရံ ဇနေတွာ သက္ကစ္စံ ဓမ္မော သောတဗ္ဗော။

"**ဧဝံ မေ သုတ**"န္တိ ဣမိနာ ပန သကလေန ဝစနေန အာယသ္မာ အာနန္ဒော တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ ဓမ္မံ အတ္တနော အဒဟန္တော အသပ္ပုရိသဘူမိံ အတိက္ကမတိ၊ သာဝကတ္တံ ပဋိဇာနန္တော သပ္ပုရိသဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ တထာ အသဒ္ဓမ္မာ

၁-အနုဿဝါကာရပရိဝိတက္ကသံသိဒ္ဓါယ (သီ)၊ အနုဿဝါကာရပရိဝိတက္ကပဝဍ္ဎိတာယ (သျာ)
၂-သောတာဝဓာနပဋိဝိဒ္ဓါ (သီ၊ က)

cittaṁ vuṭṭhāpeti, saddhamme cittaṁ patiṭṭhāpeti. “Kevalaṁ sutamevetaṁ mayā, tasseva pana Bhagavato vacanan”ti dīpento attānaṁ parimoceti, Satthāraṁ apadisati, Jinavacanaṁ appeti, dhammanettiṁ patiṭṭhāpeti.

Apica “evaṁ me sutan”ti attanā uppāditabhāvaṁ appaṭijānanto purimassavanaṁ[1] vivaranto “sammukhā paṭiggahitamidaṁ mayā tassa Bhagavato Catuvesārajjavisāradassa Dasabaladharassa Āsabhaṭṭhānaṭṭhāyino Sīhanādanādino Sabbasattuttamassa Dhammissarassa Dhammarājassa Dhammādhipatino Dhammadīpassa Dhammasaraṇassa Saddhammavaracakkavattino Sammāsambuddhassa, na ettha atthe vā dhamme vā pade vā byañjane vā kaṅkhā vā vimati vā kattabbā”ti sabbadevamanussānaṁ imasmiṁ dhamme assaddhiyaṁ vināseti, saddhāsampadaṁ uppādeti. Tenetaṁ vuccati—

“Vināsayati assaddhaṁ, saddhaṁ vaḍḍheti sāsane.
Evaṁ me sutamiccevaṁ, vadaṁ Gotamasāvako”ti.

Ekanti gaṇanaparicchedaniddeso. Ayaṁ hi **eka**saddo aññaseṭṭhāsahāyasaṅkhyādīsu dissati. Tathā hi ayaṁ “sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññanti ittheke abhivadantī”ti-ādīsu[2] aññe dissati. “Cetaso ekodibhāvan”ti-ādīsu[3] seṭṭhe. “Eko vūpakaṭṭho”ti-ādīsu[4] asahāye. “Ekova kho bhikkhave khaṇo ca samayo ca brahmacariyavāsāyā”ti-ādīsu[5] saṅkhyāyaṁ, idhāpi saṅkhyāyameva daṭṭhabbo. Tena vuttaṁ “ekanti gaṇanaparicchedaniddeso”ti.

Samayanti paricchinnaniddeso. **Ekaṁ samayan**ti aniyamitaparidīpanaṁ. Tattha **samaya**saddo—

Samavāye khaṇe kāle, samūhe hetudiṭṭhisu.
Paṭilābhe pahāne ca, paṭivedhe ca dissati.

Tathā hissa “appeva nāma svepi upasaṅkameyyāma kālañca samayañca upādāyā”ti evamādīsu[6] samavāyo attho, yuttakālañca paccayasāmaggiñca labhitvāti hi adhippāyo, tasmā paccayasamavāyoti

1. Purimavacanaṁ (Syā)
2. Ma 3. 22; Khu 1. 162 piṭṭhesu.
3. Vi 1. 5; Dī 1. 70 piṭṭhādīsu.
4. Vi 4. 489; Dī 1. 166 piṭṭhādīsu.
5. Aṁ 3. 61 piṭṭhe.
6. Dī 1. 180 piṭṭhe.

စိတ္တံ ဝုဋ္ဌာပေတိ၊ သဒ္ဓမ္မေ စိတ္တံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ “ကေဝလံ သုတမေဝေတံ မယာ၊ တဿေဝ ပန ဘဂဝတော ဝစန”န္တိ ဒီပေန္တော အတ္တာနံ ပရိမောစေတိ၊ သတ္ထာရံ အပဒိသတိ၊ ဇိနဝစနံ အပ္ပေတိ၊ ဓမ္မနေတ္တိံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။

အပိစ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိ အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတဘာဝံ အပ္ပဋိဇာနန္တော ပုရိမဿဝနံ[1] ဝိဝရန္တော “သမ္မုခါ ပဋိဂ္ဂဟိတမိဒံ မယာ တဿ ဘဂဝတော စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒဿ ဒသဗလဓရဿ အာသဘဋ္ဌာနဋ္ဌာယိနော သီဟနာဒနာဒိနော သဗ္ဗသတ္တုတ္တမဿ ဓမ္မိဿရဿ ဓမ္မရာဇဿ ဓမ္မာဓိပတိနော ဓမ္မဒီပဿ ဓမ္မသရဏဿ သဒ္ဓမ္မဝရစက္ကဝတ္တိနော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ၊ န ဧတ္ထ အတ္ထေ ဝါ ဓမ္မေ ဝါ ပဒေ ဝါ ဗျဉ္ဇနေ ဝါ ကင်္ခါ ဝါ ဝိမတိ ဝါ ကတ္တဗ္ဗာ”တိ သဗ္ဗဒေဝမနုဿာနံ ဣမသ္မိံ ဓမ္မေ အဿဒ္ဓိယံ ဝိနာသေတိ၊ သဒ္ဓါသမ္ပဒံ ဥပ္ပါဒေတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဝိနာသယတိ အဿဒ္ဓံ၊ သဒ္ဓံ ဝဍ္ဎေတိ သာသနေ။
ဧဝံ မေ သုတမိစ္စေဝံ၊ ဝဒံ ဂေါတမသာဝကော”တိ။

ဧကန္တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒနိဒ္ဒေသော။ အယံ ဟိ **ဧက**သဒ္ဒေါ အညသေဋ္ဌာသဟာယသင်္ချာဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိ အယံ “သဿတော အတ္တာ စ လောကော စ၊ ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမညန္တိ ဣတ္ထေကေ အဘိဝဒန္တီ”တိအာဒီသု[2] အညေ ဒိဿတိ။ “စေတသော ဧကောဒိဘာဝ”န္တိအာဒီသု[3] သေဋ္ဌေ။ “ဧကော ဝူပကဋ္ဌော”တိအာဒီသု[4] အသဟာယေ။ “ဧကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဏော စ သမယော စ ဗြဟ္မစရိယဝါသာယာ”တိအာဒီသု[5] သင်္ချာယံ၊ ဣဓာပိ သင်္ချာယမေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေန ဝုတ္တံ “ဧကန္တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒနိဒ္ဒေသော”တိ။

သမယန္တိ ပရိစ္ဆိန္နနိဒ္ဒေသော။ **ဧကံ သမယ**န္တိ အနိယမိတပရိဒီပနံ။ တတ္ထ **သမယ**သဒ္ဒေါ—

သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ၊ သမူဟေ ဟေတုဒိဋ္ဌိသု။
ပဋိလာဘေ ပဟာနေ စ၊ ပဋိဝေဓေ စ ဒိဿတိ။

တထာ ဟိဿ “အပ္ပေဝ နာမ သွေပိ ဥပသင်္ကမေယျာမ ကာလဉ္စ သမယဉ္စ ဥပါဒါယာ”တိ ဧဝမာဒီသု[6] သမဝါယော အတ္ထော၊ ယုတ္တကာလဉ္စ ပစ္စယသာမဂ္ဂိဉ္စ လဘိတွာတိ ဟိ အဓိပ္ပါယော၊ တသ္မာ ပစ္စယသမဝါယောတိ

၁-ပုရိမဝစနံ (သျာ)
၂-မ ၃-၂၂၊ ခု ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဝိ ၁-၅၊ ဒီ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ဝိ ၄-၄၈၉၊ ဒီ ၁-၁၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-အံ ၃-၆၁-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဒီ ၁-၁၈၀-ပိဋ္ဌေ။

veditabbo. “Ekova kho bhikkhave khaṇo ca samayo ca brahmacariyavāsāyā”ti-ādīsu[1] khaṇo, okāsoti attho. Tathāgatuppādādiko hi maggabrahmacariyassa okāso tappaccayappaṭilābhahetuttā, khaṇo eva ca samayo, yo khaṇoti ca samayoti ca vuccati, so eko yevāti hi attho. “Uṇhasamayo pariḷāhasamayo”ti-ādīsu[2] kālo. “Mahāsamayo pavanasmin”ti-ādīsu[3] samūho. Mahāsamayoti hi bhikkhūnaṁ devatānañca mahāsannipātoti attho. “Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, Bhagavā kho Sāvatthiyaṁ viharati, Bhagavāpi maṁ jānissati ‘Bhaddāli nāma bhikkhu Satthusāsane sikkhāya na paripūrakārī’ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosī”ti-ādīsu[4] hetu. Sikkhāpadassa kāraṇaṁ hi idha samayoti adhippetaṁ. “Tena kho pana samayena uggāhamāno paribbājako samaṇamuṇḍikāputto samayappavādake tindukācīre ekasālake Mallikāya ārāme paṭivasatī”ti-ādīsu[5] diṭṭhi. Tattha hi nisinnā titthiyā attano attano diṭṭhisaṅkhātaṁ samayaṁ pavadantiti so paribbājakārāmo “samayappavādako”ti vuccati.

“Diṭṭhe dhamme ca yo attho, yo cattho samparāyiko.
Atthābhisamayā dhīro, paṇḍitoti pavuccatī”ti—

ādīsu[6] paṭilābho. Atthābhisamayāti hi atthassa adhigamāti attho. “Sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassā”ti-ādīsu[7] pahānaṁ. Adhikaraṇaṁ samayaṁ vūpasamanaṁ apagamoti abhisamayo pahānaṁ. “Dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho abhisamayaṭṭho”ti-ādīsu[8] paṭivedho. Paṭivedhoti hi abhisametabbato abhisamayo, abhisamayova attho abhisamayaṭṭhoti pīḷanādīni abhisametabbabhāvena ekībhāvaṁ upanetvā vuttāni, abhisamayassa vā paṭivedhassa visayabhūto attho abhisamayaṭṭhoti tāneva tathā ekantena vuttāni. Tattha pīḷanaṁ dukkhasaccassa[9] taṁsamaṅgino hiṁsanaṁ avipphārikatākaraṇaṁ. Santāpo dukkhadukkhatādivasena santappanaṁ paridahanaṁ[10].

1. Aṁ 3. 61 piṭṭhe. 2. Vi 2. 155 piṭṭhe.
3. Dī 2. 201 piṭṭhe. 4. Ma 2. 102 piṭṭhe.
5. Ma 2. 214 piṭṭhe. 6. Saṁ 1. 90 piṭṭhe.
7. Ma 1. 15 piṭṭhe. 8. Khu 9. 293 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.
9. Dukkhasaccasaṅkhātassa (Sī, Ka) 10. Paridahanaṁ vā (Sī), paritāpanaṁ vā (Ka)

ဝေဒိတဗ္ဗော။ “ဧကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဏော စ သမယော စ ဗြဟ္မစရိယဝါသာယာ”တိအာဒီသု[၁] ခဏော၊ ဩကာသောတိ အတ္ထော။ တထာဂတုပ္ပါဒါဒိကော ဟိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ဩကာသော တပ္ပစ္စယပ္ပဋိလာဘဟေတုတ္တာ၊ ခဏော ဧဝ စ သမယော၊ ယော ခဏောတိ စ သမယောတိ စ ဝုစ္စတိ၊ သော ဧကော ယေဝါတိ ဟိ အတ္ထော။ “ဥဏှသမယော ပရိဠာဟသမယော”တိအာဒီသု[၂] ကာလော။ “မဟာသမယော ပဝနသ္မိ”န္တိအာဒီသု[၃] သမူဟော။ မဟာသမယောတိ ဟိ ဘိက္ခူနံ ဒေဝတာနဉ္စ မဟာသန္နိပါတောတိ အတ္ထော။ “သမယောပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလိ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓေါ အဟောသိ၊ ဘဂဝါ ခေါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ ဘဂဝါပိ မံ ဇာနိဿတိ ‘ဘဒ္ဒါလိ နာမ ဘိက္ခု သတ္ထုသာသနေ သိက္ခာယ န ပရိပူရကာရီ’တိ၊ အယမ္ပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလိ သမယော အပ္ပဋိဝိဒ္ဓေါ အဟောသီ”တိအာဒီသု[၄] ဟေတု။ သိက္ခာပဒဿ ကာရဏံ ဟိ ဣဓ သမယောတိ အဓိပ္ပေတံ။ “တေန ခေါ ပန သမယေန ဥဂ္ဂါဟမာနော ပရိဗ္ဗာဇကော သမဏမုဏ္ဍိကာပုတ္တော သမယပ္ပဝါဒကေ တိန္ဒုကာစီရေ ဧကသာလကေ မလ္လိကာယ အာရာမေ ပဋိဝသတီ”တိအာဒီသု[၅] ဒိဋ္ဌိ။ တတ္ထ ဟိ နိသိန္နာ တိတ္ထိယာ အတ္တနော အတ္တနော ဒိဋ္ဌိသင်္ခါတံ သမယံ ပဝဒန္တီတိ သော ပရိဗ္ဗာဇကာရာမော “သမယပ္ပဝါဒကော”တိ ဝုစ္စတိ။

“ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ စ ယော အတ္ထော၊ ယော စတ္ထော သမ္ပရာယိကော။
အတ္ထာဘိသမယာ ဓီရော၊ ပဏ္ဍိတောတိ ပဝုစ္စတီ”တိ—

အာဒီသု[၆] ပဋိလာဘော။ အတ္ထာဘိသမယာတိ ဟိ အတ္ထဿ အဓိဂမာတိ အတ္ထော။ “သမ္မာ မာနာဘိသမယာ အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာ”တိအာဒီသု[၇] ပဟာနံ။ အဓိကရဏံ သမယံ ဝူပသမနံ အပဂမောတိ အဘိသမယော ပဟာနံ။ “ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော အဘိသမယဋ္ဌော”တိအာဒီသု[၈] ပဋိဝေဓော။ ပဋိဝေဓောတိ ဟိ အဘိသမေတဗ္ဗတော အဘိသမယော၊ အဘိသမယောဝ အတ္ထော အဘိသမယဋ္ဌောတိ ပီဠနာဒီနိ အဘိသမေတဗ္ဗဘာဝေန ဧကီဘာဝံ ဥပနေတွာ ဝုတ္တာနိ၊ အဘိသမယဿ ဝါ ပဋိဝေဓဿ ဝိသယဘူတော အတ္ထော အဘိသမယဋ္ဌောတိ တာနေဝ တထာ ဧကန္တေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ပီဠနံ ဒုက္ခသစ္စဿ[၉] တံသမင်္ဂိနော ဟိံသနံ အဝိပ္ဖာရိကတာကရဏံ။ သန္တာပော ဒုက္ခဒုက္ခတာဒိဝသေန သန္တပ္ပနံ ပရိဒဟနံ[၁၀]။

၁-အံ ၃-၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၂-၁၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၂-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၂-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။
၆-သံ ၁-၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၇-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ခု ၉-၂၉၃-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။
၉-ဒုက္ခသစ္စသင်္ခါတဿ (သီ၊က) ၁၀-ပရိဒဟနံ ဝါ (သီ)၊ ပရိတာပနံ ဝါ (က)

Ettha ca sahakārīkāraṇasannijjhaṁ sameti samavetīti samavāyo samayo. Sameti samāgacchati ettha maggabrahmacariyaṁ tadādhāra puggalehīti khaṇo samayo. Sameti ettha etena vā saṁgacchati satto sabhāvadhammo vā uppādādīhi sahajātādīhi vāti kālo samayo. Dhammappavattimattatāya atthato abhūtopi hi kālo dhammappavattiyā adhikaraṇaṁ karaṇaṁ viya ca kappanāmattasiddhenānurūpena voharīyatīti. Samaṁ, saha vā avayavānaṁ ayanaṁ pavatti avaṭṭhānanti samūho samayo yathā samudāyoti. Avayavasahāvaṭṭhānameva hi samūho. Avasesapaccayānaṁ samāgame sati eti phalametasmā uppajjati pavattatīti samayo hetu yathā samudayoti. Sameti saṁyojanabhāvato sambandho eti attano visaye pavattati, daḷhaggahaṇabhāvato vā saṁyuttā ayanti pavattanti sattā yathābhinivesaṁ etenāti samayo diṭṭhi. Diṭṭhisaṁyojanena hi sattā ativiya bajjhantīti. Samiti saṅgati samodhānanti samayo paṭilābho. Samayanaṁ upasamayanaṁ apagamoti samayo pahānaṁ. Samucchedappahānabhāvato pana adhiko samayoti abhisamayo yathā abhidhammoti. Abhimukhaṁ ñāṇena sammā etabbo abhisametabboti abhisamayo, dhammānaṁ aviparītasabhāvo. Abhimukhabhāvena sammā eti gacchati bujjhatīti abhisamayo, dhammānaṁ yathābhūtasabhāvāvabodho. Evaṁ tasmiṁ tasmiṁ atthe samayasaddassa pavatti veditabbā.

Samayasaddassa atthuddhāre abhisamayasaddassa gahaṇe kāraṇaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Idha panassa kālo attho samavāyādīnaṁ asambhavato. Desadesakaparisā viya hi desanāya nidānabhāve kālo eva[1] icchitabboti. Yasmā panettha samayoti kālo adhippeto, tasmā saṁvacchara-utumāsaddhamāsarattidivasapubbaṇhamajjhanhikasāyanhapaṭhamayāmamajjhimayāmapacchimayāmamuhuttādīsu kālabhedabhūtesu samayesu ekaṁ samayanti dīpeti.

Kasmā panettha aniyamitavaseneva kālo niddiṭṭho, na utusaṁvaccharādivasena niyametvā niddiṭṭhoti ce? Kiñcāpi etesu saṁvaccharādīsu samayesu yaṁ yaṁ suttaṁ yasmiṁ yasmiṁ saṁvacchare

1. Kālotveva (Sī, Ka)

ဧတ္ထ စ သဟကာရီကာရဏသန္နိဇ္ဈံ သမေတိ သမဝေတီတိ သမဝါယော သမယော။ သမေတိ သမာဂစ္ဆတိ ဧတ္ထ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ တဒါဓာရပုဂ္ဂလေဟီတိ ခဏော သမယော။ သမေတိ ဧတ္ထ ဧတေန ဝါ သံဂစ္ဆတိ သတ္တော သဘာဝဓမ္မော ဝါ ဥပ္ပါဒါဒီဟိ သဟဇာတာဒီဟိ ဝါတိ ကာလော သမယော။ ဓမ္မပ္ပဝတ္တိမတ္တတာယ အတ္ထတော အဘူတောပိ ဟိ ကာလော ဓမ္မပ္ပဝတ္တိယာ အဓိကရဏံ ကရဏံ ဝိယ စ ကပ္ပနာမတ္တသိဒ္ဓေနာနုရူပေန ဝေါဟရီယတီတိ။ သမံ, သဟ ဝါ အဝယဝါနံ အယနံ ပဝတ္တိ အဝဋ္ဌာနန္တိ သမူဟော သမယော ယထာ သမုဒါယောတိ။ အဝယဝသဟာဝဋ္ဌာနမေဝ ဟိ သမူဟော။ အဝသေသပစ္စယာနံ သမာဂမေ သတိ ဧတိ ဖလမေတသ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပဝတ္တတီတိ သမယော ဟေတု ယထာ သမုဒယောတိ။ သမေတိ သံယောဇနဘာဝတော သမ္ဗန္ဓော ဧတိ အတ္တနော ဝိသယေ ပဝတ္တတိ၊ ဒဠှဂ္ဂဟဏဘာဝတော ဝါ သံယုတ္တာ အယန္တိ ပဝတ္တန္တိ သတ္တာ ယထာဘိနိဝေသံ ဧတေနာတိ သမယော ဒိဋ္ဌိ။ ဒိဋ္ဌိသံယောဇနေန ဟိ သတ္တာ အတိဝိယ ဗဇ္ဈန္တီတိ။ သမိတိ သင်္ဂတိ သမောဓာနန္တိ သမယော ပဋိလာဘော။ သမယနံ ဥပသမယနံ အပဂမောတိ သမယော ပဟာနံ။ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဘာဝတော ပန အဓိကော သမယောတိ အဘိသမယော ယထာ အဘိဓမ္မောတိ။ အဘိမုခံ ဉာဏေန သမ္မာ ဧတဗ္ဗော အဘိသမေတဗ္ဗောတိ အဘိသမယော၊ ဓမ္မာနံ အဝိပရီတသဘာဝေါ။ အဘိမုခဘာဝေန သမ္မာ ဧတိ ဂစ္ဆတိ ဗုဇ္ဈတီတိ အဘိသမယော၊ ဓမ္မာနံ ယထာဘူတသဘာဝါဝဗောဓော။ ဧဝံ တသ္မိံ တသ္မိံ အတ္ထေ သမယသဒ္ဒဿ ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သမယသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရေ အဘိသမယသဒ္ဒဿ ဂဟဏေ ကာရဏံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဓ ပနဿ ကာလော အတ္ထော သမဝါယာဒီနံ အသမ္ဘဝတော။ ဒေသဒေသကပရိသာ ဝိယ ဟိ ဒေသနာယ နိဒါနဘာဝေ ကာလော ဧဝ[1] ဣစ္ဆိတဗ္ဗောတိ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ သမယောတိ ကာလော အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ သံဝစ္ဆရဥတုမာသဍ္ဎမာသရတ္တိဒိဝသပုဗ္ဗဏှမဇ္ဈန္ဟိကသာယန္ဟပဌမယာမမဇ္ဈိမယာမပစ္ဆိမယာမမုဟုတ္တာဒီသု ကာလဘေဒဘူတေသု သမယေသု ဧကံ သမယန္တိ ဒီပေတိ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ အနိယမိတဝသေနေဝ ကာလော နိဒ္ဒိဋ္ဌော၊ န ဥတုသံဝစ္ဆရာဒိဝသေန နိယမေတွာ နိဒ္ဒိဋ္ဌောတိ စေ? ကိဉ္စာပိ ဧတေသု သံဝစ္ဆရာဒီသု သမယေသု ယံ ယံ သုတ္တံ ယသ္မိံ ယသ္မိံ သံဝစ္ဆရေ

၁-ကာလောတွေဝ (သီ၊ က)

utumhi māse pakkhe rattibhāge divasabhāge vā vuttaṁ, sabbampi taṁ therassa suviditaṁ suvavatthāpitaṁ paññāya. Yasmā pana “evaṁ me sutaṁ asukasaṁvacchare asuka-utumhi asukamāse asukapakkhe asukarattibhāge asukadivasabhāge vā”ti evaṁ vutte na sakkā sukhena dhāretuṁ vā uddisituṁ vā uddisāpetuṁ vā, bahu ca vattabbaṁ hoti, tasmā ekeneva padena tamatthaṁ[1] samodhānetvā “ekaṁ samayan”ti āha.

Ye vā ime gabbhokkantisamayo jātisamayo saṁvegasamayo abhinikkhamanasamayo dukkarakārikasamayo māravijayasamayo abhisambodhisamayo diṭṭhadhammasukhavihārasamayo desanāsamayo parinibbānasamayoti evamādayo Bhagavato devamanussesu ativiya pakāsā anekakālappabhedā eva samayā, tesu samayesu desanāsamayasaṅkhātaṁ ekaṁ samayanti dīpeti. Yo vāyaṁ ñāṇakaruṇākiccasamayesu karuṇākiccasamayo, attahitaparahitappaṭipattisamayesu parahitappaṭipattisamayo, sannipatitānaṁ karaṇīyadvayasamayesu dhammakathāsamayo,desanāpaṭipattisamayesu desanāsamayo, tesu samayesu aññatarasamayaṁ[2] sandhāya “ekaṁ samayan”ti āha.

Kasmā panettha yathā abhidhamme “yasmiṁ samaye kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hotī”ti[3] ca ito aññesu Suttapadesu “yasmiṁ samaye bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehī”ti[4] ca bhummavacanena niddeso kato, vinaye ca “tena samayena Buddho Bhagavā”ti[5] karaṇavacanena niddeso kato, tathā akatvā “ekaṁ samayan”ti accantasaṁyogatthe upayogavacanena niddeso kato”ti. Tattha tathā, idha ca aññathā atthasambhavato. Tattha hi abhidhamme ito aññesu ca suttantesu ādhāravisayasaṅkhāto adhikaraṇattho kiriyāya kiriyantaralakkhaṇasaṅkhāto bhāvenabhāvalakkhaṇattho ca sambhavatīti. Adhikaraṇaṁ hi kālattho samūhattho ca samayo tattha vuttānaṁ phassādidhammānaṁ, tathā kālo sabhāvadhammappavattimattatāya paramatthato avijjamānopi ādhārabhāvena[6] paññāto taṅkhaṇappavattānaṁ

1. Sabbamettha (Sī), taṁ tamatthaṁ (Ka)
2. Aññataraṁ samayaṁ (Syā, Ka)
3. Abhi 1. 17 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 535 piṭṭhe.
5. Vi 1. 1 piṭṭhe.
6. Tabbhāvena (Sī), tadabhāvena (Ka)

ဥတုမှိ မာသေ ပက္ခေ ရတ္တိဘာဂေ ဒိဝသဘာဂေ ဝါ ဝုတ္တံ၊ သဗ္ဗမ္ပိ တံ ထေရဿ သုဝိဒိတံ သုဝဝတ္ထာပိတံ ပညာယ။ ယသ္မာ ပန “ဧဝံ မေ သုတံ အသုကသံဝစ္ဆရေ အသုကဥတုမှိ အသုကမာသေ အသုကပက္ခေ အသုကရတ္တိဘာဂေ အသုကဒိဝသဘာဂေ ဝါ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တေ န သက္ကာ သုခေန ဓာရေတုံ ဝါ ဥဒ္ဒိသိတုံ ဝါ ဥဒ္ဒိသာပေတုံ ဝါ၊ ဗဟု စ ဝတ္တဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧကေနေဝ ပဒေန တမတ္ထံ[၁] သမောဓာနေတွာ “ဧကံ သမယ”န္တိ အာဟ။

ယေ ဝါ ဣမေ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိသမယော ဇာတိသမယော သံဝေဂသမယော အဘိနိက္ခမနသမယော ဒုက္ကရကာရိကသမယော မာရဝိဇယသမယော အဘိသမ္ဗောဓိသမယော ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရသမယော ဒေသနာသမယော ပရိနိဗ္ဗာနသမယောတိ ဧဝမာဒယော ဘဂဝတော ဒေဝမနုဿေသု အတိဝိယ ပကာသာ အနေကကာလပ္ပဘေဒါ ဧဝ သမယာ၊ တေသု သမယေသု ဒေသနာသမယသင်္ခါတံ ဧကံ သမယန္တိ ဒီပေတိ။ ယော ဝါယံ ဉာဏကရုဏာကိစ္စသမယေသု ကရုဏာကိစ္စသမယော၊ အတ္တဟိတပရဟိတပ္ပဋိပတ္တိသမယေသု ပရဟိတပ္ပဋိပတ္တိသမယော၊ သန္နိပတိတာနံ ကရဏီယဒွယသမယေသု ဓမ္မကထာသမယော၊ ဒေသနာပဋိပတ္တိသမယေသု ဒေသနာသမယော၊ တေသု သမယေသု အညတရသမယံ[၂] သန္ဓာယ “ဧကံ သမယ”န္တိ အာဟ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ ယထာ အဘိဓမ္မေ “ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတီ”တိ[၃] စ ဣတော အညေသု သုတ္တပဒေသု “ယသ္မိံ သမယေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟီ”တိ[၄] စ ဘုမ္မဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော၊ ဝိနယေ စ “တေန သမယေန ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ”တိ[၅] ကရဏဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော၊ တထာ အကတွာ “ဧကံ သမယ”န္တိ အစ္စန္တသံယောဂတ္ထေ ဥပယောဂဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော”တိ။ တတ္ထ တထာ, ဣဓ စ အညထာ အတ္ထသမ္ဘဝတော။ တတ္ထ ဟိ အဘိဓမ္မေ ဣတော အညေသု စ သုတ္တန္တေသု အာဓာရဝိသယသင်္ခါတော အဓိကရဏတ္ထော ကိရိယာယ ကိရိယန္တရလက္ခဏသင်္ခါတော ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏတ္ထော စ သမ္ဘဝတီတိ။ အဓိကရဏံ ဟိ ကာလတ္ထော သမူဟတ္ထော စ သမယော တတ္ထ ဝုတ္တာနံ ဖဿာဒိဓမ္မာနံ၊ တထာ ကာလော သဘာဝဓမ္မပ္ပဝတ္တိမတ္တတာယ ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနောပိ အာဓာရဘာဝေန[၆] ပညာတော တင်္ခဏပ္ပဝတ္တာနံ

၁-သဗ္ဗမေတ္ထ (သီ)၊ တံ တမတ္ထံ (က)
၂-အညတရံ သမယံ (သျာ၊ က)
၃-အဘိ ၁-၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၅၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဝိ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။
၆-တဗ္ဘာဝေန (သီ)၊ တဒဘာဝေန (က)

tato pubbe parato ca abhāvato yathā “pubbaṇhe jāto sāyanhe jāto”ti-ādīsu. Samūhotipi avayavavinimutto paramatthato avijjamānopi kappanāmattasiddhena rūpena avayavānaṁ ādhārabhāvena paññāpīyati yathā “rukkhe sākhā, yavo yavarāsimhi samuṭṭhito”ti-ādīsu. Yasmiṁ kāle dhammapuñje ca kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hoti, tasmiṁ yeva kāle dhammapuñje ca phassādayopi hontīti ayaṁ hi tattha attho. Tathā khaṇasamavāyahetu saṅkhātassa samayassa bhāvena tattha vuttānaṁ phassādidhammānaṁ bhāvo lakkhīyati. Yathā hi “gāvīsu duyhamānāsu gato, duddhāsu āgato”ti ettha gāvīnaṁ dohanakiriyāya gamanakiriyā lakkhīyati, evaṁ idhāpi yasmiṁ samayeti vutte ca padatthassa[1] sattāvirahābhāvato[2] satīti ayamattho viññāyamāno eva hotīti samayassa sattākiriyāya cittassa uppādakiriyā phassādīnaṁ bhavanakiriyā ca lakkhīyati. Tathā yasmiṁ samaye yasmiṁ navame khaṇe yasmiṁ yonisomanasikārādihetumhi paccayasamavāye vā sati kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hoti, tasmiṁ samaye khaṇe hetumhi paccayasamavāye ca phassādayopi hontīti. Tasmā tadatthajotanatthaṁ bhummavacanena niddeso kato.

Vinaye ca “annena vasati, ajjhenena vasatī”ti-ādīsu viya hetu-attho “pharasunā chindati, kudālena khaṇatī”ti-ādīsu viya karaṇattho ca sambhavati. Yo hi sikkhāpadapaññattisamayo Dhammasenāpati-ādīhipi dubbiññeyyo, tena samayena karaṇabhūtena hetubhūtena ca vītikkamaṁ sutvā bhikkhusaṁghaṁ sannipātāpetvā otiṇṇavatthukaṁ puggalaṁ paṭipucchitvā vigarahitvā ca taṁ taṁ vatthuṁ otiṇṇasamayasaṅkhātaṁ kālaṁ anatikkamitvā sikkhāpadāni paññāpento tatiyapārājikādīnaṁ viya sikkhāpadapaññattiyā hetuṁ apekkhamāno tattha tattha vihāsi, tasmā tadatthajotanatthaṁ vinaye karaṇavacanena niddeso kato.

Idha pana aññasmiṁ ca evaṁjātike accantasaṁyogattho sambhavati. Yasmiṁ hi samaye saha samuṭṭhānahetunā idaṁ udānaṁ uppannaṁ, accantameva taṁ samayaṁ ariyavihārapubbaṅgamāya dhammapaccavekkhaṇāya Bhagavā vihāsi, tasmā

1. Paramatthassa (Sī, Syā)
2. Sattāvirahābhāve (Sī, Syā, Ka)

တတော ပုဗ္ဗေ ပရတော စ အဘာဝတော ယထာ “ပုဗ္ဗဏှေ ဇာတော သာယန္ဟေ ဇာတော”တိအာဒီသု။ သမူဟောတိပိ အဝယဝဝိနိမုတ္တော ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနောပိ ကပ္ပနာမတ္တသိဒ္ဓေန ရူပေန အဝယဝါနံ အာဓာရဘာဝေန ပညာပီယတိ ယထာ “ရုက္ခေ သာခါ, ယဝေါ ယဝရာသိမှိ သမုဋ္ဌိတော”တိအာဒီသု။ ယသ္မိံ ကာလေ ဓမ္မပုဉ္ဇေ စ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ၊ တသ္မိံယေဝ ကာလေ ဓမ္မပုဉ္ဇေ စ ဖဿာဒယောပိ ဟောန္တီတိ အယံ ဟိ တတ္ထ အတ္ထော။ တထာ ခဏသမဝါယဟေတုသင်္ခါတဿ သမယဿ ဘာဝေန တတ္ထ ဝုတ္တာနံ ဖဿာဒိဓမ္မာနံ ဘာဝေါ လက္ခီယတိ။ ယထာ ဟိ “ဂါဝီသု ဒုယှမာနာသု ဂတော၊ ဒုဒ္ဓါသု အာဂတော”တိ ဧတ္ထ ဂါဝီနံ ဒေါဟနကိရိယာယ ဂမနကိရိယာ လက္ခီယတိ၊ ဧဝံ ဣဓာပိ ယသ္မိံ သမယေတိ ဝုတ္တေ စ ပဒတ္ထဿ[၁] သတ္တာဝိရဟာဘာဝတော[၂] သတီတိ အယမတ္ထော ဝိညာယမာနော ဧဝ ဟောတီတိ သမယဿ သတ္တာကိရိယာယ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒကိရိယာ ဖဿာဒီနံ ဘဝနကိရိယာ စ လက္ခီယတိ။ တထာ ယသ္မိံ သမယေ ယသ္မိံ နဝမေ ခဏေ ယသ္မိံ ယောနိသောမနသိကာရာဒိဟေတုမှိ ပစ္စယသမဝါယေ ဝါ သတိ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ ခဏေ ဟေတုမှိ ပစ္စယသမဝါယေ စ ဖဿာဒယောပိ ဟောန္တီတိ။ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ ဘုမ္မဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော။

ဝိနယေ စ “အန္နေန ဝသတိ၊ အဇ္ဈေနေန ဝသတီ”တိအာဒီသု ဝိယ ဟေတုအတ္ထော, “ဖရသုနာ ဆိန္ဒတိ၊ ကုဒါလေန ခဏတီ”တိအာဒီသု ဝိယ ကရဏတ္ထော စ သမ္ဘဝတိ။ ယော ဟိ သိက္ခာပဒပညတ္တိသမယော ဓမ္မသေနာပတိအာဒီဟိပိ ဒုဗ္ဗိညေယျော၊ တေန သမယေန ကရဏဘူတေန ဟေတုဘူတေန စ ဝီတိက္ကမံ သုတွာ ဘိက္ခုသံဃံ သန္နိပါတာပေတွာ ဩတိဏ္ဏဝတ္ထုကံ ပုဂ္ဂလံ ပဋိပုစ္ဆိတွာ ဝိဂရဟိတွာ စ တံ တံ ဝတ္ထုံ ဩတိဏ္ဏသမယသင်္ခါတံ ကာလံ အနတိက္ကမိတွာ သိက္ခာပဒါနိ ပညာပေန္တော တတိယပါရာဇိကာဒီနံ ဝိယ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာ ဟေတုံ အပေက္ခမာနော တတ္ထ တတ္ထ ဝိဟာသိ၊ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ ဝိနယေ ကရဏဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော။

ဣဓ ပန အညသ္မိံ စ ဧဝံဇာတိကေ အစ္စန္တသံယောဂတ္ထော သမ္ဘဝတိ။ ယသ္မိံ ဟိ သမယေ သဟ သမုဋ္ဌာနဟေတုနာ ဣဒံ ဥဒါနံ ဥပ္ပန္နံ၊ အစ္စန္တမေဝ တံ သမယံ အရိယဝိဟာရပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏာယ ဘဂဝါ ဝိဟာသိ၊ တသ္မာ

၁-ပရမတ္ထဿ (သီ၊ သျာ)
၂-သတ္တာဝိရဟာဘာဝေ (သီ၊ သျာ၊ က)

“Māsaṁ ajjhetī”ti-ādīsu viya upayogatthajotanatthaṁ idha upayogavacanena niddeso kato. Tenetaṁ vuccati—

“Taṁ taṁ atthamapekkhitvā, bhummena karaṇena ca.
Aññatra samayo vutto, upayogena so idhā”ti.

Porāṇā pana vaṇṇayanti—“yasmiṁ samaye”ti vā “tena samayenā”ti vā “ekaṁ samayan”ti vā abhilāpamattabhedo esa niddeso, sabbattha bhummameva atthoti. Tasmā “ekaṁ samayan”ti vuttepi ekasmiṁ samayeti attho veditabbo.

Bhagavāti garu[1]. Garuñhi loke “Bhagavā”ti vadanti. Ayañca sabbaguṇavisiṭṭhatāya sabbasattānaṁ garu, tasmā Bhagavāti veditabbo. Porāṇehipi vuttaṁ—

“Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ, Bhagavāti vacanamuttamaṁ.
Garu gāravayutto so, Bhagavā tena vuccatī”ti.

Tattha seṭṭhavācakavacanaṁ seṭṭhanti vuttaṁ seṭṭhaguṇasahacaraṇato. Atha vā vuccatīti vacanaṁ, attho. Bhagav**āti vacanaṁ seṭṭhan**ti Bhagavāti iminā vacanena vacanīyo yo attho, so seṭṭhoti attho. Bhagav**āti vacanamuttaman**ti etthāpi vuttanayeneva attho veditabbo. **Gāravayutto**ti garubhāvayutto garuguṇayogato visesagarukaraṇārahatāya[2] vā gāravayutto. Evaṁ guṇavisiṭṭhasattuttamagarugāravādhivacanaṁ Bhagavāti idaṁ vacananti veditabbaṁ. Apica—

“Bhagī bhajī bhāgī vibhattavā iti,
Akāsi bhagganti garūti Bhāgyavā.
Bahūhi ñāyehi subhāvitattano,
Bhavantago so Bhagavāti vuccatī”ti—

niddese[3] āgatanayena—

“Bhāgyavā Bhaggavā yutto, bhagehi ca vibhattavā.
Bhattavā vantagamano, bhavesu Bhagavā tato”ti—

1. Garuvacanaṁ (Sī, Syā, Ka) 2. Visesagarukaraṇāditāya (Sī, Syā)
3. khu 7. 162 piṭṭhe Mahāniddese.

“မာသံ အဇ္ဈေတီ”တိအာဒီသု ဝိယ ဥပယောဂတ္ထဇောတနတ္ထံ ဣဓ ဥပယောဂ-ဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“တံ တံ အတ္ထမပေက္ခိတွာ၊ ဘုမ္မေန ကရဏေန စ။
အညတြ သမယော ဝုတ္တော၊ ဥပယောဂေန သော ဣဓာ”တိ။

ပေါရာဏာ ပန ဝဏ္ဏယန္တိ—“ယသ္မိံ သမယေ”တိ ဝါ “တေန သမယေ-နာ”တိ ဝါ “ဧကံ သမယ”န္တိ ဝါ အဘိလာပမတ္တဘေဒေါ ဧသ နိဒ္ဒေသော၊ သဗ္ဗတ္ထ ဘုမ္မမေဝ အတ္ထောတိ။ တသ္မာ “ဧကံ သမယ”န္တိ ဝုတ္တေပိ ဧကသ္မိံ သမယေတိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘဂဝါတိ ဂရု[၁]။ ဂရုဉှိ လောကေ “ဘဂဝါ”တိ ဝဒန္တိ။ အယဉ္စ သဗ္ဗဂုဏ-ဝိသိဋ္ဌတာယ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဂရု၊ တသ္မာ ဘဂဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပေါရာဏေ-ဟိပိ ဝုတ္တံ—

“ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ၊ ဘဂဝါတိ ဝစနမုတ္တမံ။
ဂရု ဂါရဝယုတ္တော သော၊ ဘဂဝါ တေန ဝုစ္စတီ”တိ။

တတ္ထ သေဋ္ဌဝါစကဝစနံ သေဋ္ဌန္တိ ဝုတ္တံ သေဋ္ဌဂုဏသဟစရဏတော။ အထ ဝါ ဝုစ္စတီတိ ဝစနံ၊ အတ္ထော။ **ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌန္တိ** ဘဂဝါတိ ဣမိနာ ဝစနေန ဝစနီယော ယော အတ္ထော၊ သော သေဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **ဘဂဝါတိ ဝစနမုတ္တမန္တိ** ဧတ္ထာပိ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဂါရဝယုတ္တော**တိ ဂရုဘာဝယုတ္တော ဂရုဂုဏယောဂတော ဝိသေသဂရုကရဏာရဟတာယ[၂] ဝါ ဂါရဝယုတ္တော။ ဧဝံ ဂုဏဝိသိဋ္ဌသတ္တုတ္တမဂရုဂါရဝါဓိဝစနံ ဘဂဝါတိ ဣဒံ ဝစနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အပိစ—

“ဘဂီ ဘဇီ ဘာဂီ ဝိဘတ္တဝါ ဣတိ၊
အကာသိ ဘဂ္ဂန္တိ ဂရူတိ ဘာဂျဝါ။
ဗဟူဟိ ဉာယေဟိ သုဘာဝိတတ္တနော၊
ဘဝန္တဂေါ သော ဘဂဝါတိ ဝုစ္စတီ”တိ—

နိဒ္ဒေသေ[၃] အာဂတနယေန—

“ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ယုတ္တော၊ ဘဂေဟိ စ ဝိဘတ္တဝါ။
ဘတ္တဝါ ဝန္တဂမနော၊ ဘဝေသု ဘဂဝါ တတော”တိ—

၁-ဂရုဝစနံ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-ဝိသေသဂရုကရဏာဒိတာယ (သီ၊ သျာ)
၃-ခု ၇-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။

imāya gāthāya ca vasena Bhagavāti padassa attho veditabbo, so panāyaṁ attho sabbākārena Visuddhimagge[1] vutto, tasmā tattha vuttanayeneva vivaritabbo.

Apica bhāge vani, bhage vā vamīti Bhagavā. Tathāgato hi dānasīlādipāramidhamme jhānavimokkhādi-uttarimanussadhamme vani bhaji sevi bahulamakāsi, tasmā Bhagavā. Atha vā teyeva "veneyyasattasantānesu kathaṁ nu kho uppajjeyyun"ti vani abhipatthayīti Bhagavā. Atha vā bhagasaṅkhātaṁ issariyaṁ yasañca vami uggiri kheḷapiṇḍaṁ viya anapekkho chaḍḍayīti Bhagavā. Tathā hi Tathāgato hatthagataṁ cakkavattisiriṁ devalokādhipaccasadisaṁ cātuddīpissariyaṁ, cakkavattisampattisannissayañca sattaratanasamujjalaṁ yasaṁ tiṇāyapi amaññamāno nirapekkho pahāya abhinikkhamitvā sammāsambodhiṁ abhisambuddho, tasmā ime siri-ādike bhage vamīti Bhagavā. Atha vā bhāni nāma nakkhattāni, tehi samaṁ gacchanti pavattantīti bhagā, Sineruyugandhara-uttarakuruhimavantādi-bhājanalokavisesasannissayasobhā kappaṭṭhitibhāvato, tepi bhage vami, tannivāsisattāvāsasamatikkamanato[2] tappaṭibaddhachandarāgappahānena pajahīti, evampi bhage vamīti Bhagavāti evamādinā nayena Bhagavāti padassa attho veditabbo.

Ettāvatā cettha **evaṁ me sutan**ti vacanena yathāsutaṁ dhammaṁ savanavasena bhāsanto Bhagavato dhammasarīraṁ paccakkhaṁ karoti, tena "na yidaṁ atikkantasatthukaṁ pāvacanaṁ, ayaṁ vo Satthā"ti Satthu adassanena ukkaṇṭhitaṁ janaṁ samassāseti. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā "yo kho Ānanda mayā dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so vo mamaccayena Satthā"ti[3]. **Ekaṁ samayaṁ Bhagavā**ti vacanena tasmiṁ samaye Bhagavato avijjamānabhāvaṁ dassento rūpakāyaparinibbānaṁ sādheti, tena "evaṁvidhassa nāma dhammassa desetā Dasabaladharo vajirasaṅghātasamānakāyo sopi Bhagavā parinibbuto, kenaññena jīvite āsā janetabbā"ti jīvitamadamattaṁ janaṁ saṁvejeti, saddhamme cassa ussāhaṁ janeti.

---

1. Visuddhi 1. 203 piṭṭhe.
2. Tannivāsisatte vā samatikkamanato (Sī)
3. Dī 2. 126; Khu 11. 106 piṭṭhesu.

ဣမာယ ဂါထာယ စ ဝသေန ဘဂဝါတိ ပဒဿ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သော ပနာယံ အတ္ထော သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] ဝုတ္တော၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိဝရိတဗ္ဗော။

အပိစ ဘာဂေ ဝနိ, ဘဂေ ဝါ ဝမီတိ ဘဂဝါ။ တထာဂတော ဟိ ဒါနသီလာဒိပါရမိဓမ္မေ ဈာနဝိမောက္ခာဒိဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ ဝနိ ဘဇိ သေဝိ ဗဟုလမကာသိ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ။ အထ ဝါ တေယေဝ “ဝေနေယျသတ္တသန္တာနေသု ကထံ နု ခေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျု”န္တိ ဝနိ အဘိပတ္ထယီတိ ဘဂဝါ။ အထ ဝါ ဘဂသင်္ခါတံ ဣဿရိယံ ယသဉ္စ ဝမိ ဥဂ္ဂိရိ ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ အနပေက္ခော ဆဍ္ဍယီတိ ဘဂဝါ။ တထာ ဟိ တထာဂတော ဟတ္ထဂတံ စက္ကဝတ္တိသိရိံ ဒေဝလောကာဓိပစ္စသဒိသံ စာတုဒ္ဒီပိဿရိယံ, စက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိသန္နိဿယဉ္စ သတ္တရတနသမုဇ္ဇလံ ယသံ တိဏာယပိ အမညမာနော နိရပေက္ခော ပဟာယ အဘိနိက္ခမိတွာ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ ဣမေ သိရိအာဒိကေ ဘဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါ။ အထ ဝါ ဘာနိ နာမ နက္ခတ္တာနိ၊ တေဟိ သမံ ဂစ္ဆန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ဘဂါ၊ သိနေရုယုဂန္ဓရဥတ္တရကုရုဟိမဝန္တာဒိဘာဇနလောကဝိသေသသန္နိဿယသောဘာ ကပ္ပဋ္ဌိတိဘာဝတော၊ တေပိ ဘဂေ ဝမိ၊ တန္နိဝါသိသတ္တာဝါသသမတိက္ကမနတော[၂] တပ္ပဋိဗဒ္ဓဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ပဇဟီတိ၊ ဧဝမ္ပိ ဘဂေ ဝမီတိ ဘဂဝါတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဘဂဝါတိ ပဒဿ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္တာဝတာ စေတ္ထ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဝစနေန ယထာသုတံ ဓမ္မံ သဝနဝသေန ဘာသန္တော ဘဂဝတော ဓမ္မသရီရံ ပစ္စက္ခံ ကရောတိ၊ တေန “န ယိဒံ အတိက္ကန္တသတ္ထုကံ ပါဝစနံ၊ အယံ ဝေါ သတ္ထာ”တိ သတ္ထု အဒဿနေန ဥက္ကဏ္ဌိတံ ဇနံ သမဿာသေတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ “ယော ခေါ အာနန္ဒ မယာ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော၊ သော ဝေါ မမစ္စယေန သတ္ထာ”တိ[၃]။ **ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ**တိ ဝစနေန တသ္မိံ သမယေ ဘဂဝတော အဝိဇ္ဇမာနဘာဝံ ဒဿေန္တော ရူပကာယပရိနိဗ္ဗာနံ သာဓေတိ၊ တေန “ဧဝံဝိဓဿ နာမ ဓမ္မဿ ဒေသေတာ ဒသဗလဓရော ဝဇိရသင်္ဃာတသမာနကာယော သောပိ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ ကေနညေန ဇီဝိတေ အာသာ ဇနေတဗ္ဗာ”တိ ဇီဝိတမဒမတ္တံ ဇနံ သံဝေဇေတိ၊ သဒ္ဓမ္မေ စဿ ဥဿာဟံ ဇနေတိ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-တန္နိဝါသိသတ္တေ ဝါ သမတိက္ကမနတော (သီ)
၃-ဒီ ၂-၁၂၆၊ ခု ၁၁-၁၀၆-ပိဋ္ဌေသု။

Evanti ca bhaṇanto desanāsampattiṁ niddisati, vakkhamānassa sakalasuttassa evanti nidassanato. **Me sutan**ti sāvakasampattiṁ savanasampattiṁ ca niddisati, paṭisambhidāpattena pañcasu ṭhānesu Bhagavatā etadagge ṭhapitena Dhammabhaṇḍāgārikena sutabhāvadīpanato “tañca kho mayāva sutaṁ, na anussutikaṁ, na paramparābhatan”ti imassa catthassa dīpanato. **Ekaṁ samayan**ti kālasampattiṁ niddisati Bhagavato Uruvelāyaṁ viharaṇasamayabhāvena Buddhuppādappaṭimaṇḍitabhāvadīpanato. Buddhuppādaparamā hi kālasampadā. **Bhagavā**ti desakasampattiṁ niddisati guṇavisiṭṭhasattuttamagarubhāvadīpanato.

Uruvelāyanti mahāvelāyaṁ, mahante vālukārāsimhīti attho. Atha vā urūti vālukā vuccati, velāti mariyādā, velātikkamanahetu ābhatā uru Uruvelāti evampettha attho daṭṭhabbo.

Atīte kira anuppanne Buddhe dasasahassatāpasā tasmiṁ padese viharantā “kāyakammavacīkammāni paresampi pākaṭāni honti, manokammaṁ pana apākaṭaṁ. Tasmā yo micchāvitakkaṁ vitakketi, so attanāva attānaṁ codetvā pattapuṭena vālukaṁ āharitvā imasmiṁ ṭhāne ākiratu, idamassa daṇḍakamman”ti katikavattaṁ katvā tato paṭṭhāya yo tādisaṁ vitakkaṁ vitakketi, so tattha pattapuṭena vālukaṁ āharitvā ākirati. Evaṁ tattha anukkamena mahāvālukārāsi jāto, tato naṁ pacchimā janatā parikkhipitvā cetiyaṭṭhānamakāsi. Taṁ sandhāya vuttaṁ “Uruvelāyanti mahāvelāyaṁ, mahante vālukārāsimhīti attho daṭṭhabbo”ti.

Viharatīti avisesena iriyāpathadibbabrahma-ariyavihāresu aññataravihārasamaṅgītāparidīpanaṁ. Idha pana ṭhānanisajjāgamanasayanappabhedesu iriyāpathesu āsanasaṅkhāta-iriyāpathasamāyogaparidīpanaṁ ariyavihārasamaṅgītāparidīpanañcāti veditabbaṁ. Tattha yasmā ekaṁ iriyāpathabādhanaṁ aññena iriyāpathena vicchinditvā aparipatantaṁ attabhāvaṁ harati pavatteti, tasmā viharatīti padassa iriyāpathavihāravasenettha attho veditabbo. Yasmā pana Bhagavā dibbavihārādīhi sattānaṁ vividhaṁ hitaṁ harati upaharati upaneti uppādeti, tasmā tesampi vasena vividhaṁ haratīti evamattho veditabbo.

ဧဝန္တိ စ ဘဏန္တော ဒေသနာသမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ၊ ဝက္ခမာနဿ သကလသုတ္တဿ ဧဝန္တိ နိဒဿနတော။ **မေ သုတန္တိ** သာဝကသမ္ပတ္တိံ သဝနသမ္ပတ္တိံ စ နိဒ္ဒိသတိ၊ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တေန ပဉ္စသု ဌာနေသု ဘဂဝတာ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတေန ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန သုတဘာဝဒီပနတော “တဉ္စ ခေါ မယာဝ သုတံ၊ န အနုဿုတိကံ, န ပရမ္ပရာဘတ”န္တိ ဣမဿ စတ္ထဿ ဒီပနတော။ **ဧကံ သမယန္တိ** ကာလသမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ ဘဂဝတော ဥရုဝေလာယံ ဝိဟရဏသမယဘာဝေန ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒပ္ပဋိမဏ္ဍိတဘာဝဒီပနတော။ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒပရမာ ဟိ ကာလသမ္ပဒါ။ **ဘဂဝါ**တိ ဒေသကသမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ ဂုဏဝိသိဋ္ဌသတ္တုတ္တမဂရုဘာဝဒီပနတော။

ဥရုဝေလာယန္တိ မဟာဝေလာယံ၊ မဟန္တေ ဝါလုကာရာသိမှိတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဥရူတိ ဝါလုကာ ဝုစ္စတိ၊ ဝေလာတိ မရိယာဒါ၊ ဝေလာတိက္ကမနဟေတု အာဘတာ ဥရု ဥရုဝေလာတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အတီတေ ကိရ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ ဒသသဟဿတာပသာ တသ္မိံ ပဒေသေ ဝိဟရန္တာ “ကာယကမ္မဝစီကမ္မာနိ ပရေသမ္ပိ ပါကဋာနိ ဟောန္တိ၊ မနောကမ္မံ ပန အပါကဋံ။ တသ္မာ ယော မိစ္ဆာဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေတိ၊ သော အတ္တနာဝ အတ္တာနံ စောဒေတွာ ပတ္တပုဋေန ဝါလုကံ အာဟရိတွာ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အာကိရတု၊ ဣဒမဿ ဒဏ္ဍကမ္မ”န္တိ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ တတော ပဋ္ဌာယ ယော တာဒိသံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေတိ၊ သော တတ္ထ ပတ္တပုဋေန ဝါလုကံ အာဟရိတွာ အာကိရတိ။ ဧဝံ တတ္ထ အနုက္ကမေန မဟာဝါလုကာရာသိ ဇာတော၊ တတော နံ ပစ္ဆိမာ ဇနတာ ပရိက္ခိပိတွာ စေတိယဋ္ဌာနမကာသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဥရုဝေလာယန္တိ မဟာဝေလာယံ၊ မဟန္တေ ဝါလုကာရာသိမှိတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော”တိ။

ဝိဟရတီတိ အဝိသေသေန ဣရိယာပထဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဝိဟာရေသု အညတရဝိဟာရသမင်္ဂိတာပရိဒီပနံ။ ဣဓ ပန ဌာနနိသဇ္ဇာဂမနသယနပ္ပဘေဒေသု ဣရိယာပထေသု အာသနသင်္ခါတဣရိယာပထသမာယောဂပရိဒီပနံ အရိယဝိဟာရသမင်္ဂိတာပရိဒီပနဉ္စာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဧကံ ဣရိယာပထဗာဓနံ အညေန ဣရိယာပထေန ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အပရိပတန္တံ အတ္တဘာဝံ ဟရတိ ပဝတ္တေတိ၊ တသ္မာ ဝိဟရတီတိ ပဒဿ ဣရိယာပထဝိဟာရဝသေနေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒီဟိ သတ္တာနံ ဝိဝိဓံ ဟိတံ ဟရတိ ဥပဟရတိ ဥပနေတိ ဥပ္ပါဒေတိ၊ တသ္မာ တေသမ္ပိ ဝသေန ဝိဝိဓံ ဟရတီတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

Najjāti nadati sandatīti nadī, tassā najjā, nadiyā ninnagāyāti attho. **Nerañjarāyā**ti nelaṁ jalamassāti "Nelañjalāyā"ti vattabbe lakārassa rakāraṁ katvā "Nerañjarāyā"ti vuttaṁ, kaddamasevālapaṇakādidosarahitasalilāyāti attho. Keci "Nīlajalāyāti vattabbe nerañjarāyāti vuttan"ti vadanti. Nāmameva vā etaṁ etissā nadiyāti veditabbaṁ. Tassā nadiyā tīre yattha Bhagavā vihāsi, taṁ dassetuṁ "**Bodhirukkhamūle**"ti vuttaṁ. Tattha "bodhi vuccati catūsu maggesu ñāṇan"ti ettha[1] maggañāṇaṁ bodhīti vuttaṁ. "Pappoti bodhiṁ varabhūrimedhaso"ti ettha[2] sabbaññutaññāṇaṁ. Tadubhayampi bodhiṁ Bhagavā ettha pattoti rukkhopi Bodhirukkhotveva nāmaṁ labhi. Atha vā satta bojjhaṅge bujjhīti Bhagavā bodhi, tena bujjhantena sannissitattā so rukkhopi Bodhirukkhoti nāmaṁ labhi, tassa Bodhirukkhassa. **Mūle**ti samīpe. Ayaṁ hi mūlasaddo "mūlāni uddhareyya antamaso usīranāḷamattānipī"ti-ādīsu[3] mūlamūle dissati. "Lobho akusalamūlan"ti-ādīsu[4] asādhāraṇahetumhi. "Yāvatā[5] majjhanhike kāle chāyā pharati, nivāte paṇṇāni patanti, ettāvatā rukkhamūlan"ti-ādīsu samīpe. Idhāpi samīpe adhippeto, tasmā Bodhirukkhassa mūle samīpeti evamettha attho daṭṭhabbo.

Paṭhamābhisambuddhoti paṭhamaṁ abhisambuddho hutvā, sabbapaṭhamaṁyevāti attho. Ettāvatā Dhammabhaṇḍāgārikena Udānadesanāya nidānaṁ ṭhapentena kāladesadesakāpadesā saha visesena pakāsitā honti.

Etthāha "kasmā dhammavinayasaṅgahe kayiramāne nidānavacanaṁ vuttaṁ, nanu Bhagavatā bhāsitavacanasseva saṅgaho kātabbo"ti. Vuccate—desanāya ciraṭṭhiti-asammosasaddheyyabhāvasampādanatthaṁ. Kāladesadesakavatthu-ādīhi upanibandhitvā ṭhapitā hi desanā ciraṭṭhitikā hoti asammosā saddheyyā ca desakālakattuhetunimittehi upanibaddho viya vohāravinicchayo. Teneva ca āyasmatā Mahākassapena "paṭhamaṁ āvuso Ānanda Udānaṁ kattha bhāsitan"ti-ādinā desādīsu pucchāya

1. Khu 8. 231 piṭṭhe Cūḷaniddese. 2. Dī 3. 129 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 519 piṭṭhe.
4. Dī 3. 180 piṭṭhe. 5. Yāva (Sī, Ka)

နဇ္ဇာတိ နဒတိ သန္ဒတီတိ နဒီ၊ တဿာ နဇ္ဇာ၊ နဒိယာ နိန္နဂါယာတိ အတ္ထော။ **နေရဉ္ဇရာယာ**တိ နေလံ ဇလမဿာတိ "နေလဉ္ဇလာယာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ လကာရဿ ရကာရံ ကတွာ "နေရဉ္ဇရာယာ"တိ ဝုတ္တံ၊ ကဒ္ဒမသေဝါလပဏကာဒိဒောသရဟိတသလိလာယာတိ အတ္ထော။ ကေစိ "နီလဇလာယာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ နေရဉ္ဇရာယာတိ ဝုတ္တ"န္တိ ဝဒန္တိ။ နာမမေဝ ဝါ ဧတံ ဧတိဿာ နဒိယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တဿာ နဒိယာ တီရေ ယတ္ထ ဘဂဝါ ဝိဟာသိ၊ တံ ဒဿေတုံ "**ဗောဓိရုက္ခမူလေ**"တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ "ဗောဓိ ဝုစ္စတိ စတူသု မဂ္ဂေသု ဉာဏ"န္တိ ဧတ္ထ[1] မဂ္ဂဉာဏံ ဗောဓီတိ ဝုတ္တံ။ "ပပ္ပေါတိ ဗောဓိံ ဝရဘူရိမေဓသော"တိ ဧတ္ထ[2] သဗ္ဗညုတညာဏံ။ တဒုဘယမ္ပိ ဗောဓိံ ဘဂဝါ ဧတ္ထ ပတ္တောတိ ရုက္ခောပိ ဗောဓိရုက္ခောတွေဝ နာမံ လဘိ။ အထ ဝါ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဗုဇ္ဈီတိ ဘဂဝါ ဗောဓိ၊ တေန ဗုဇ္ဈန္တေန သန္နိဿိတတ္တာ သော ရုက္ခောပိ ဗောဓိရုက္ခောတိ နာမံ လဘိ၊ တဿ ဗောဓိရုက္ခဿ။ **မူလေ**တိ သမီပေ။ အယံ ဟိ မူလသဒ္ဒေါ "မူလာနိ ဥဒ္ဓရေယျ အန္တမသော ဥသီရနာဠိမတ္တာနိပိ"တိ-အာဒီသု[3] မူလမူလေ ဒိဿတိ။ "လောဘော အကုသလမူလ"န္တိအာဒီသု[4] အသာဓာရဏဟေတုမှိ။ "ယာဝတာ[5] မဇ္ဈန္ဟိကေ ကာလေ ဆာယာ ဖရတိ၊ နိဝါတေ ပဏ္ဏာနိ ပတန္တိ၊ ဧတ္တာဝတာ ရုက္ခမူလ"န္တိအာဒီသု သမီပေ။ ဣဓာပိ သမီပေ အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ ဗောဓိရုက္ခဿ မူလေ သမီပေတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ပဌမံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ, သဗ္ဗပဌမံယေဝါတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန ဥဒါနဒေသနာယ နိဒါနံ ဌပေန္တေန ကာလဒေသဒေသကာပဒေသာ သဟ ဝိသေသေန ပကာသိတာ ဟောန္တိ။

ဧတ္ထာဟ "ကသ္မာ ဓမ္မဝိနယသင်္ဂဟေ ကယိရမာနေ နိဒါနဝစနံ ဝုတ္တံ၊ နနု ဘဂဝတာ ဘာသိတဝစနဿေဝ သင်္ဂဟော ကာတဗ္ဗော"တိ။ ဝုစ္စတေ—ဒေသနာယ စိရဋ္ဌိတိအသမ္မောသသဒ္ဓေယျဘာဝသမ္ပာဒနတ္ထံ။ ကာလဒေသဒေသကဝတ္ထုအာဒီဟိ ဥပနိဗန္ဓိတွာ ဌပိတာ ဟိ ဒေသနာ စိရဋ္ဌိတိကာ ဟောတိ အသမ္မောသာ သဒ္ဓေယျာ စ ဒေသကာလကတ္တုဟေတုနိမိတ္တေဟိ ဥပနိဗဒ္ဓေါ ဝိယ ဝေါဟာရဝိနိစ္ဆယော။ တေနေဝ စ အာယသ္မတာ မဟာကဿပေန "ပဌမံ အာဝုသော အာနန္ဒ ဥဒါနံ ကတ္ထ ဘာသိတ"န္တိအာဒိနာ ဒေသာဒီသု ပုစ္ဆာယ

၁-ခု ၈-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ စူဠနိဒ္ဒေသေ။ ၂-ဒီ ၃-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၅၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၃-၁၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ယာဝ (သီ၊ က)

katāya vissajjanaṁ karontena Dhammabhaṇḍāgārikena “evaṁ me sutan”ti-ādinā udānassa nidānaṁ bhāsitanti.

Apica Satthu sampattipakāsanatthaṁ nidānavacanaṁ. Tathāgatassa hi Bhagavato pubbaracanānumānāgamatakkābhāvato[1] Sambuddhattasiddhi. Na hi Sammāsambuddhassa pubbaracanādīhi attho atthi sabbattha appaṭihatañāṇacāratāya ekappamāṇattā ñe yyadhammesu. Tathā ācariyamuṭṭhidhammamacchariyasāsana-sāvakānurāgābhāvato khīṇāsavattasiddhi. Na hi sabbaso parikkhīṇāsavassa tthacipi ācariyamuṭṭhi-ādīnaṁ sambhavoti suvisuddhassa parānuggahappavatti. Iti desakadosabhūtānaṁ diṭṭhisīlasampattidūsakānaṁ accantaṁ avijjātaṇhānaṁ abhāvasaṁsūcakehi ñāṇasampadāpahānasampadābhibyañjakehi ca Sambuddha[2]visuddhabhāvehi purimavesārajjadvayasiddhi, tato ca antarāyikaniyyānikadhammesu sammohābhāvasiddhito pacchimavesārajjadvayasiddhīti Bhagavato catuvesārajjasamannāgamo attahitaparahitappaṭipatti ca nidānavacanena pakāsitā honti tattha tattha sampattaparisāya ajjhāsayānurūpaṁ ṭhānuppattikappaṭibhānena dhammadesanādīpanato. Idha pana vimuttisukhappaṭisaṁvedanapaṭiccasamuppādamanasikārapakāsanenāti yojetabbaṁ. Tena vuttaṁ “Satthu sampattipakāsanatthaṁ nidānavacanan”ti.

Tathā sāsanasampattipakāsanatthaṁ nidānavacanaṁ. Ñāṇa karuṇāparigga hitasabbakiriyassa hi Bhagavato natthi niratthakā paṭipatti attahitā vā. Tasmā paresaṁyeva atthāya pavattasabbakiriyassa Sammāsambuddhassa sakalampi kāyavacīmanokammaṁ yathāpavattaṁ vuccamānaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi yathārahaṁ sattānaṁ anusāsanaṭṭhena sāsanaṁ, na kabbaracanā. Tayidaṁ Satthu caritaṁ kāladesadesakaparisāpadesādīhi saddhiṁ tattha tattha nidānavacanena yathārahaṁ pakāsīyati, idha pana abhisambodhivimuttisukhappaṭisaṁvedanapaṭiccasamuppādamanasikārenāti yojetabbaṁ. Tena vuttaṁ “sāsanasampattipakāsanatthaṁ nidānavacanan”ti.

Apica Satthuno pamāṇabhāvappakāsanena sāsanassa pamāṇabhāvadassanatthaṁ nidānavacanaṁ. Sā cassa pamāṇabhāvadassanatā heṭṭhā vuttanayānusārena veditabbā. Bhagavāti hi iminā Tathāgatassa

1. Pubbavacanānumānāgamattābhāvato (Sī) 2. Saṁsuddha (Sī)

ကတာယ ဝိဿဇ္ဇနံ ကရောန္တေန ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိ-အာဒိနာ ဥဒါနဿ နိဒါနံ ဘာသိတန္တိ။

အပိစ သတ္ထု သမ္ပတ္တိပကာသနတ္ထံ နိဒါနဝစနံ။ တထာဂတဿ ဟိ ဘဂဝတော ပုဗ္ဗရစနာနုမာနာဂမတက္ကာဘာဝတော[1] သမ္ဗုဒ္ဓတ္တသိဒ္ဓိ။ န ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပုဗ္ဗရစနာဒီဟိ အတ္ထော အတ္ထိ သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတဉာဏစာရတာယ ဧကပ္ပမာဏတ္တာ ဉေယျဓမ္မေသု။ တထာ အာစရိယမုဋ္ဌိဓမ္မမစ္ဆရိယသာသနသာဝကာနုရာဂါဘာဝတော ခီဏာသဝတ္တသိဒ္ဓိ။ န ဟိ သဗ္ဗသော ပရိက္ခီဏာသဝဿ ကတ္ထစိပိ အာစရိယမုဋ္ဌိအာဒီနံ သမ္ဘဝေါတိ သုဝိသုဒ္ဓဿ ပရာနုဂ္ဂဟပ္ပဝတ္တိ။ ဣတိ ဒေသကဒေါသဘူတာနံ ဒိဋ္ဌိသီလသမ္ပတ္တိဒူသကာနံ အစ္စန္တံ အဝိဇ္ဇာတဏှာနံ အဘာဝသံသူစကေဟိ ဉာဏသမ္ပဒါပဟာနသမ္ပဒါဘိဗျဉ္ဇကေဟိ စ သမ္ဗုဒ္ဓ[2]-ဝိသုဒ္ဓဘာဝေဟိ ပုရိမဝေသာရဇ္ဇဒွယသိဒ္ဓိ၊ တတော စ အန္တရာယိကနိယျာနိကဓမ္မေသု သမ္မောဟာဘာဝသိဒ္ဓိတော ပစ္ဆိမဝေသာရဇ္ဇဒွယသိဒ္ဓီတိ ဘဂဝတော စတုဝေသာရဇ္ဇသမန္နာဂမော အတ္တဟိတပရဟိတပ္ပဋိပတ္တိ စ နိဒါနဝစနေန ပကာသိတာ ဟောန္တိ တတ္ထ တတ္ထ သမ္ပတ္တပရိသာယ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဌာနုပ္ပတ္တိကပ္ပဋိဘာနေန ဓမ္မဒေသနာဒီပနတော။ ဣဓ ပန ဝိမုတ္တိသုခပ္ပဋိသံဝေဒနပဋိစ္စသမုပ္ပါဒမနသိကာရပကာသနေနာတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တေန ဝုတ္တံ “သတ္ထု သမ္ပတ္တိပကာသနတ္ထံ နိဒါနဝစန”န္တိ။

တထာ သာသနသမ္ပတ္တိပကာသနတ္ထံ နိဒါနဝစနံ။ ဉာဏကရုဏာပရိဂ္ဂဟိတသဗ္ဗကိရိယဿ ဟိ ဘဂဝတော နတ္ထိ နိရတ္ထကာ ပဋိပတ္တိ အတ္တဟိတာ ဝါ။ တသ္မာ ပရေသံယေဝ အတ္ထာယ ပဝတ္တသဗ္ဗကိရိယဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သကလမ္ပိ ကာယဝစီမနောကမ္မံ ယထာပဝတ္တံ ဝုစ္စမာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ယထာရဟံ သတ္တာနံ အနုသာသနဋ္ဌေန သာသနံ၊ န ကဗ္ဗရစနာ။ တယိဒံ သတ္ထု စရိတံ ကာလဒေသဒေသကပရိသာပဒေသာဒီဟိ သဒ္ဓိံ တတ္ထ တတ္ထ နိဒါနဝစနေန ယထာရဟံ ပကာသီယတိ၊ ဣဓ ပန အဘိသမ္ဗောဓိဝိမုတ္တိသုခပ္ပဋိ-သံဝေဒနပဋိစ္စသမုပ္ပါဒမနသိကာရေနာတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တေန ဝုတ္တံ “သာသနသမ္ပတ္တိပကာသနတ္ထံ နိဒါနဝစန”န္တိ။

အပိစ သတ္ထုနော ပမာဏဘာဝပ္ပကာသနေန သာသနဿ ပမာဏဘာဝ-ဒဿနတ္ထံ နိဒါနဝစနံ။ သာ စဿ ပမာဏဘာဝဒဿနတာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တ-နယာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဘဂဝါတိ ဟိ ဣမိနာ တထာဂတဿ

၁-ပုဗ္ဗဝစနာနုမာနာဂမတ္တာဘာဝတော (သီ) ၂-သံသုဒ္ဓ (သီ)

rāgadosamohādisabbakilesamaladuccaritādidosappahānadīpanena sabbasattuttamabhāvadīpanena ca anaññasādhāraṇañāṇakaruṇādiguṇavisesayogaparidīpanena ayamattho sabbathā pakāsito hotīti idamettha nidānavacanappayojanassa mukhamattadassanaṁ.

Taṁ panetaṁ "evaṁ me sutan"ti ārabhitvā yāva "imaṁ udānaṁ udānesī"ti padaṁ, tāva imassa udānassa nidānanti veditabbaṁ. Tathā hi taṁ yathā paṭipanno Bhagavā imaṁ udānaṁ udānesi, ādito paṭṭhāya tassa kāyikacetasikappaṭipattiyā pakāsanatthaṁ saṅgītikārehi saṅgītikāle bhāsitavacanaṁ.

Nanu ca "imasmiṁ sati idaṁ hotī"ti-ādi Bhagavato eva vacanaṁ bhavituṁ arahati, na hi Satthāraṁ muñcitvā añño paṭiccasamuppādaṁ desetuṁ samattho hotīti? Saccametaṁ, yathā pana Bhagavā Bodhirukkhamūle dhammasabhāvapaccavekkhaṇavasena paṭiccasamuppādaṁ manasākāsi, tatheva naṁ bodhaneyyabandhavānaṁ bodhanatthaṁ paṭiccasamuppādasīhanādasuttādīsu desitassa ca vacanānaṁ desitākārassa anukaraṇavasena paṭiccasamuppādassa manasikāraṁ aṭṭhuppattiṁ katvā Bhagavatā bhāsitassa imassa udānassa dhammasaṅgāhakā mahātherā nidānaṁ saṅgāyiṁsūti yathāvuttavacanaṁ saṅgītikārānameva vacananti niṭṭhamettha gantabbaṁ. Ito paresupi suttantesu eseva nayo.

Ettha ca attajjhāsayo parajjhāsayo pucchāvasiko aṭṭhuppattikoti cattāro suttanikkhepā veditabbā. Yathā hi anekasata-anekasahassabhedānipi suttāni saṁkilesabhāgiyādipaṭṭhānanayena soḷasavidhataṁ nātivattanti, evaṁ tāni sabbānipi attajjhāsayādisuttanikkhepavasena catubbidhabhāvaṁ nātivattanti. Kāmañcettha attajjhāsayassa aṭṭhuppattiyā ca parajjhāsayapucchāvasikehi saddhiṁ saṁsaggabhedo sambhavati ajjhāsayānusandhipucchānusandhisambhavato, attajjhāsaya-aṭṭhuppattīnaṁ aññamaññaṁ saṁsaggo natthīti niravaseso paṭṭhānanayo na sambhavati. Tadantogadhattā vā sambhavantānaṁ sesanikkhepānaṁ[1] mūlanikkhepavasena cattāro suttanikkhepāti vuttaṁ.

1. Visesanikkhepānaṁ (Sī, Ka)

ရာဂဒေါသမောဟာဒိသဗ္ဗကိလေသမလဒုစ္စရိတာဒိဒေါသပ္ပဟာနဒီပနေန သဗ္ဗသတ္တုတ္တမဘာဝဒီပနေန စ အနညသာဓာရဏဉာဏကရုဏာဒိဂုဏဝိသေသယောဂပရိဒီပနေန အယမတ္ထော သဗ္ဗထာ ပကာသိတော ဟောတီတိ ဣဒမေတ္ထ နိဒါနဝစနပ္ပယောဇနဿ မုခမတ္တဒဿနံ။

တံ ပနေတံ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိ အာရဘိတွာ ယာဝ “ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ”တိ ပဒံ၊ တာဝ ဣမဿ ဥဒါနဿ နိဒါနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တထာ ဟိ တံ ယထာ ပဋိပန္နော ဘဂဝါ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ၊ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ တဿ ကာယိကစေတသိကပ္ပဋိပတ္တိယာ ပကာသနတ္ထံ သင်္ဂီတိကာရေဟိ သင်္ဂီတိကာလေ ဘာသိတဝစနံ။

နနု စ “ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတီ”တိအာဒိ ဘဂဝတော ဧဝ ဝစနံ ဘဝိတုံ အရဟတိ၊ န ဟိ သတ္ထာရံ မုဉ္စိတွာ အညော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒေသေတုံ သမတ္ထော ဟောတီတိ? သစ္စမေတံ၊ ယထာ ပန ဘဂဝါ ဗောဓိရုက္ခမူလေ ဓမ္မသဘာဝပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ မနသာကာသိ၊ တထေဝ နံ ဗောဓနေယျဗန္ဓဝါနံ ဗောဓနတ္ထံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒသီဟနာဒသုတ္တာဒီသု ဒေသိတဿ စ ဝစနာနံ ဒေသိတာကာရဿ အနုကရဏဝသေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ မနသိကာရံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ဘဂဝတာ ဘာသိတဿ ဣမဿ ဥဒါနဿ ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ မဟာထေရာ နိဒါနံ သင်္ဂါယိံသူတိ ယထာဝုတ္တဝစနံ သင်္ဂီတိကာရာနမေဝ ဝစနန္တိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။ ဣတော ပရေသုပိ သုတ္တန္တေသု ဧသေဝ နယော။

ဧတ္ထ စ အတ္တဇ္ဈာသယော ပရဇ္ဈာသယော ပုစ္ဆာဝသိကော အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကောတိ စတ္တာရော သုတ္တနိက္ခေပါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ ဟိ အနေကသတ-အနေကသဟဿဘေဒါနိပိ သုတ္တာနိ သံကိလေသဘာဂိယာဒိပဋ္ဌာနနယေန သောဠသဝိဓတံ နာတိဝတ္တန္တိ၊ ဧဝံ တာနိ သဗ္ဗာနိပိ အတ္တဇ္ဈာသယာဒိသုတ္တနိက္ခေပဝသေန စတုဗ္ဗိဓဘာဝံ နာတိဝတ္တန္တိ။ ကာမဉ္စေတ္ထ အတ္တဇ္ဈာသယဿ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ စ ပရဇ္ဈာသယပုစ္ဆာဝသိကေဟိ သဒ္ဓိံ သံသဂ္ဂဘေဒေါ သမ္ဘဝတိ အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိပုစ္ဆာနုသန္ဓိသမ္ဘဝတော၊ အတ္တဇ္ဈာသယအဋ္ဌုပ္ပတ္တီနံ အညမညံ သံသဂ္ဂေါ နတ္ထီတိ နိရဝသေသော ပဋ္ဌာနနယော န သမ္ဘဝတိ။ တဒန္တောဂဓတ္တာ ဝါ သမ္ဘဝန္တာနံ သေသနိက္ခေပါနံ[၁] မူလနိက္ခေပဝသေန စတ္တာရော သုတ္တနိက္ခေပါတိ ဝုတ္တံ။

၁-ဝိသေသနိက္ခေပါနံ (သီ၊ က)

Tatrāyaṁ vacanattho—nikkhipanaṁ nikkhepo, suttassa nikkhepo suttanikkhepo, suttadesanāti attho. Nikkhipīyatīti vā nikkhepo, suttaṁ eva nikkhepo suttanikkhepo. Attano ajjhāsayo attajjhāsayo, so assa atthi kāraṇabhūtoti attajjhāsayo, attano ajjhāsayo etassāti vā attajjhāsayo. Parajjhāsayepi eseva nayo. Pucchāya vaso pucchāvaso, so etassa atthīti pucchāvasiko. Suttadesanāya vatthubhūtassa atthassa uppatti atthuppatti, atthuppatti eva aṭṭhuppatti, sā etassa atthīti aṭṭhuppattiko. Atha vā nikkhipīyati suttaṁ etenāti nikkhepo, attajjhāsayādi eva. Etasmiṁ pana atthavikappe attano ajjhāsayo attajjhāsayo. Paresaṁ ajjhāsayo parajjhāsayo. Pucchīyatīti pucchā, pucchi tabbo attho. Pucchanavasena pavattaṁ dhammappaṭiggāhakānaṁ vacanaṁ pucchāvasaṁ, tadeva nikkhepasaddāpekkhāya pucchāvasikoti pulliṅgavasena vuttaṁ. Tathā atthuppattiyeva aṭṭhuppattikoti evamettha attho veditabbo.

Ettha ca paresaṁ indriyaparipākādikāraṇanirapekkhattā attajjhāsayassa visuṁ suttanikkhepabhāvo yutto kevalaṁ attano ajjhāsayeneva dhammatantiṭhapanatthaṁ pavattitadesanattā, parajjhāsayapucchāvasikānaṁ pana paresaṁ ajjhāsayapucchānaṁ desanāpavattihetubhūtānaṁ uppattiyaṁ pavattitānaṁ kathamaṭṭhuppattiyā anavarodho, pucchāvasika-aṭṭhuppattipubbakānaṁ vā parajjhāsayānurodhena pavattitānaṁ kathaṁ parajjhāsaye anavarodhoti? Na codetabbametaṁ. Paresaṁ hi abhinīhāraparipucchādivinicchayādivinimuttasseva suttantadesanākāraṇuppādassa aṭṭhuppattibhāvena gahitattā parajjhāsayapucchāvasikānaṁ visuṁ gahaṇaṁ. Tathā hi Brahmajāladhammadāyādasuttādīnaṁ vaṇṇāvaṇṇa-āmisuppādādidesanānimittaṁ aṭṭhuppatti vuccati, paresaṁ pucchāya vinā ajjhāsayameva nimittaṁ katvā desito parajjhāsayo, pucchāvasena desito pucchāvasikoti pākaṭoyamatthoti.

Tattha paṭhamādīni tīṇi Bodhisuttāni Mucalindasuttaṁ Āyusaṅkhārossajjanasuttaṁ Paccavekkhaṇasuttaṁ Papañcasaññāsuttanti imesaṁ Udānānaṁ attajjhāsayo nikkhepo. Huhuṅkasuttaṁ Brāhmaṇajātikasuttaṁ Bāhiyasuttanti imesaṁ Udānānaṁ pucchāvasiko nikkhepo. Rājasuttaṁ Sakkārasuttaṁ Ucchādanasuttaṁ Piṇḍapātikasuttaṁ Sippasuttaṁ Gopālasuttaṁ

တတြာယံ ဝစနတ္ထော—နိက္ခိပနံ နိက္ခေပေါ၊ သုတ္တဿ နိက္ခေပေါ သုတ္တနိက္ခေပေါ၊ သုတ္တဒေသနာတိ အတ္ထော။ နိက္ခိပီယတီတိ ဝါ နိက္ခေပေါ၊ သုတ္တံ ဧဝ နိက္ခေပေါ သုတ္တနိက္ခေပေါ။ အတ္တနော အဇ္ဈာသယော အတ္တဇ္ဈာသယော၊ သော အဿ အတ္ထိ ကာရဏဘူတောတိ အတ္တဇ္ဈာသယော၊ အတ္တနော အဇ္ဈာသယော ဧတဿာတိ ဝါ အတ္တဇ္ဈာသယော။ ပရဇ္ဈာသယေပိ ဧသေဝ နယော။ ပုစ္ဆာယ ဝသော ပုစ္ဆာဝသော၊ သော ဧတဿ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆာဝသိကော။ သုတ္တဒေသနာယ ဝတ္ထုဘူတဿ အတ္ထဿ ဥပ္ပတ္တိ အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ အတ္ထုပ္ပတ္တိ ဧဝ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ၊ သာ ဧတဿ အတ္ထီတိ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော။ အထ ဝါ နိက္ခိပီယတိ သုတ္တံ ဧတေနာတိ နိက္ခေပေါ၊ အတ္တဇ္ဈာသယာဒိ ဧဝ။ ဧတသ္မိံ ပန အတ္ထဝိကပ္ပေ အတ္တနော အဇ္ဈာသယော အတ္တဇ္ဈာသယော။ ပရေသံ အဇ္ဈာသယော ပရဇ္ဈာသယော။ ပုစ္ဆီယတီတိ ပုစ္ဆာ၊ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော အတ္ထော။ ပုစ္ဆနဝသေန ပဝတ္တံ ဓမ္မပ္ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ဝစနံ ပုစ္ဆာဝသံ၊ တဒေဝ နိက္ခေပသဒ္ဒါပေက္ခာယ ပုစ္ဆာဝသိကောတိ ပုလ္လိင်္ဂဝသေန ဝုတ္တံ။ တထာ အတ္ထုပ္ပတ္တိယေဝ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ ပရေသံ ဣန္ဒြိယပရိပါကာဒိကာရဏနိရပေက္ခတ္တာ အတ္တဇ္ဈာသယဿ ဝိသုံ သုတ္တနိက္ခေပဘာဝေါ ယုတ္တော ကေဝလံ အတ္တနော အဇ္ဈာသယေနေဝ ဓမ္မတန္တိဋ္ဌပနတ္ထံ ပဝတ္တိတဒေသနတ္တာ၊ ပရဇ္ဈာသယပုစ္ဆာဝသိကာနံ ပန ပရေသံ အဇ္ဈာသယပုစ္ဆာနံ ဒေသနာပဝတ္တိဟေတုဘူတာနံ ဥပ္ပတ္တိယံ ပဝတ္တိတာနံ ကထမဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ အနဝရောဓော၊ ပုစ္ဆာဝသိကအဋ္ဌုပ္ပတ္တိပုဗ္ဗကာနံ ဝါ ပရဇ္ဈာသယာနုရောဓေန ပဝတ္တိတာနံ ကထံ ပရဇ္ဈာသယေ အနဝရောဓောတိ? န စောဒေတဗ္ဗမေတံ။ ပရေသံ ဟိ အဘိနီဟာရပရိပုစ္ဆာဒိဝိနိစ္ဆယာဒိဝိနိမုတ္တဿေဝ သုတ္တန္တဒေသနာကာရဏုပ္ပါဒဿ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိဘာဝေန ဂဟိတတ္တာ ပရဇ္ဈာသယပုစ္ဆာဝသိကာနံ ဝိသုံ ဂဟဏံ။ တထာ ဟိ ဗြဟ္မဇာလဓမ္မဒါယာဒသုတ္တာဒီနံ ဝဏ္ဏာဝဏ္ဏအာမိသုပ္ပါဒါဒိဒေသနာနိမိတ္တံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ ဝုစ္စတိ၊ ပရေသံ ပုစ္ဆာယ ဝိနာ အဇ္ဈာသယမေဝ နိမိတ္တံ ကတွာ ဒေသိတော ပရဇ္ဈာသယော၊ ပုစ္ဆာဝသေန ဒေသိတော ပုစ္ဆာဝသိကောတိ ပါကဋောယမတ္ထောတိ။

တတ္ထ ပဌမာဒီနိ တီဏိ ဗောဓိသုတ္တာနိ မုစလိန္ဒသုတ္တံ အာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနသုတ္တံ ပစ္စဝေက္ခဏသုတ္တံ ပပဉ္စသညာသုတ္တန္တိ ဣမေသံ ဥဒါနာနံ အတ္တဇ္ဈာသယော နိက္ခေပေါ။ ဟုဟုင်္ကသုတ္တံ ဗြာဟ္မဏဇာတိကသုတ္တံ ဗာဟိယသုတ္တန္တိ ဣမေသံ ဥဒါနာနံ ပုစ္ဆာဝသိကော နိက္ခေပေါ။ ရာဇသုတ္တံ သက္ကာရသုတ္တံ ဥစ္ဆာဒနသုတ္တံ ပိဏ္ဍပါတိကသုတ္တံ သိပ္ပသုတ္တံ ဂေါပါလသုတ္တံ

Sundarikasuttaṁ Mātusuttaṁ Saṁghabhedakasuttaṁ Udapānasuttaṁ Tathāgatuppādasuttaṁ Moneyyasuttaṁ Pāṭaligāmiyasuttaṁ dvepi Dabbasuttānīti etesaṁ Udānānaṁ aṭṭhuppattiko nikkhepo. Pālileyyasuttaṁ Piyasuttaṁ Nāgasamālasuttaṁ Visākhāsuttañcāti imesaṁ Udānānaṁ attajjhāsayo parajjhāsayo ca nikkhepo. Sesānaṁ ekapaññāsāya suttānaṁ parajjhāsayo nikkhepo. Evametesaṁ udānānaṁ attajjhāsayādivasena nikkhepaviseso veditabbo.

Ettha ca yāni udānāni Bhagavatā bhikkhūnaṁ sammukhā bhāsitāni, tāni tehi yathābhāsitasuttāni vacasā paricitāni manasānupekkhitāni Dhammabhaṇḍāgārikassa kathitāni. Yāni pana Bhagavatā bhikkhūnaṁ asammukhā bhāsitāni, tānipi aparabhāge Bhagavatā Dhammabhaṇḍāgārikassa puna bhāsitāni. Evaṁ sabbānipi tāni āyasmā Ānando ekajjhaṁ katvā dhārento bhikkhūnañca vācento aparabhāge paṭhamamahāsaṅgītikāle udānantveva saṅgahaṁ āropesīti veditabbaṁ.

Tena kho pana samayenāti-ādīsu **tena samayenā**ti ca bhummatthe karaṇavacanaṁ, **kho panā**ti nipāto, tasmiṁ samayeti attho. Kasmiṁ pana samaye? Yaṁ samayaṁ Bhagavā Uruvelāyaṁ viharati najjā Nerañjarāya tīre Bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho, tasmiṁ samaye. **Sattāhan**ti satta-ahāni sattāhaṁ, accantasaṁyogatthe etaṁ upayogavacanaṁ. Yasmā Bhagavā taṁ sattāhaṁ nirantaratāya accantameva phalasamāpattisukhena vihāsi, tasmā sattāhanti accantasaṁyogavasena upayogavacanaṁ vuttaṁ. **Ekapallaṅkenā**ti visākhāpuṇṇamāya anatthaṅgateyeva sūriye Aparājitapallaṅkavare vajirāsane nisinnakālato paṭṭhāya sakimpi anuṭṭhahitvā yathā-ābhujitena ekeneva pallaṅkena.

Vimuttisukhapaṭisaṁvedīti vimuttisukhaṁ phalasamāpattisukhaṁ paṭisaṁvediyamāno nisinno hotīti attho. Tattha **vimuttī**ti tadaṅgavimutti vikkhambhanavimutti samucchedavimutti paṭippassaddhivimutti nissaraṇavimuttīti pañca vimuttiyo. Tāsu yaṁ deyyadhammapariccāgādīhi tehi tehi guṇaṅgehi nāmarūpaparicchedādīhi vipassanaṅgehi ca yāva tassa tassa aṅgassa aparihānivasena pavatti, tāva taṁtaṁ paṭipakkhato vimuccanato vimuccanaṁ pahānaṁ.

သုန္ဒရိကသုတ္တံ မာတုသုတ္တံ သံဃဘေဒကသုတ္တံ ဥဒပါနသုတ္တံ တထာဂတုပ္ပါဒသုတ္တံ မောနေယျသုတ္တံ ပါဋလိဂါမိယသုတ္တံ ဒွေပိ ဒဗ္ဗသုတ္တာနီတိ ဧတေသံ ဥဒါနာနံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော နိက္ခေပေါ။ ပါလိလေယျသုတ္တံ ပိယသုတ္တံ နာဂသမာလသုတ္တံ ဝိသာခါသုတ္တဉ္စာတိ ဣမေသံ ဥဒါနာနံ အတ္တဇ္ဈာသယော ပရဇ္ဈာသယော စ နိက္ခေပေါ။ သေသာနံ ဧကပညာသာယ သုတ္တာနံ ပရဇ္ဈာသယော နိက္ခေပေါ။ ဧဝမေတေသံ ဥဒါနာနံ အတ္တဇ္ဈာသယာဒိဝသေန နိက္ခေပဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ ယာနိ ဥဒါနာနိ ဘဂဝတာ ဘိက္ခူနံ သမ္မုခါ ဘာသိတာနိ၊ တာနိ တေဟိ ယထာဘာသိတသုတ္တာနိ ဝစသာ ပရိစိတာနိ မနသာနုပေက္ခိတာနိ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကဿ ကထိတာနိ။ ယာနိ ပန ဘဂဝတာ ဘိက္ခူနံ အသမ္မုခါ ဘာသိတာနိ၊ တာနိပိ အပရဘာဂေ ဘဂဝတာ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကဿ ပုန ဘာသိတာနိ။ ဧဝံ သဗ္ဗာနိပိ တာနိ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဧကဇ္ဈံ ကတွာ ဓာရေန္တော ဘိက္ခူနဉ္စ ဝါစေန္တော အပရဘာဂေ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ဥဒါနန္တွေဝ သင်္ဂဟံ အာရောပေသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တေန ခေါ ပန သမယေနာတိအာဒီသု **တေန သမယေနာ**တိ စ ဘုမ္မတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ **ခေါ ပနာ**တိ နိပါတော၊ တသ္မိံ သမယေတိ အတ္ထော။ ကသ္မိံ ပန သမယေ? ယံ သမယံ ဘဂဝါ ဥရုဝေလာယံ ဝိဟရတိ နဇ္ဇာ နေရဉ္ဇရာယ တီရေ ဗောဓိရုက္ခမူလေ ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မိံ သမယေ။ **သတ္တာဟ**န္တိ သတ္တ အဟာနိ သတ္တာဟံ၊ အစ္စန္တသံယောဂတ္ထေ ဧတံ ဥပယောဂဝစနံ။ ယသ္မာ ဘဂဝါ တံ သတ္တာဟံ နိရန္တရတာယ အစ္စန္တမေဝ ဖလသမာပတ္တိသုခေန ဝိဟာသိ၊ တသ္မာ သတ္တာဟန္တိ အစ္စန္တသံယောဂဝသေန ဥပယောဂဝစနံ ဝုတ္တံ။ **ဧကပလ္လင်္ကေနာ**တိ ဝိသာခါပုဏ္ဏမာယ အနတ္ထင်္ဂတေယေဝ သူရိယေ အပရာဇိတပလ္လင်္ကဝရေ ဝဇိရာသနေ နိသိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ သကိမ္ပိ အနုဋ္ဌဟိတွာ ယထာအာဘုဇိတေန ဧကေနေဝ ပလ္လင်္ကေန။

ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီတိ ဝိမုတ္တိသုခံ ဖလသမာပတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒိယမာနော နိသိန္နော ဟောတီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **ဝိမုတ္တီ**တိ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိ နိဿရဏဝိမုတ္တီတိ ပဉ္စ ဝိမုတ္တိယော။ တာသု ယံ ဒေယျဓမ္မပရိစ္စာဂါဒီဟိ တေဟိ တေဟိ ဂုဏင်္ဂေဟိ နာမရူပပရိစ္ဆေဒါဒီဟိ ဝိပဿနင်္ဂေဟိ စ ယာဝ တဿ တဿ အင်္ဂဿ အပရိဟာနိဝသေန ပဝတ္တိ, တာဝ တံတံပဋိပက္ခတော ဝိမုစ္စနတော ဝိမုစ္စနံ ပဟာနံ။

Seyyathidaṁ? Dānena macchariyalobhādito, sīlena pāṇātipātādito, nāmarūpavavatthānena sakkāyadiṭṭhito, paccayapariggahena ahetuvisamahetudiṭṭhīhi, tasseva aparabhāgena kaṅkhāvitaraṇena kathaṁkathībhāvato, kalāpasammasanena ‘ahaṁ mamā”ti gāhato, maggāmaggavavatthānena amagge maggasaññāya, udayadassanena ucchedadiṭṭhiyā, vayadassanena sassatadiṭṭhiyā, bhayadassanena sabhaye abhayasaññāya, ādīnavadassanena assādasaññāya, nibbidānupassanena abhiratisaññāya, muccitukamyatāñāṇena amuccitukamyatāya, upekkhāñāṇena anupekkhāya, anulomena dhammaṭṭhitiyaṁ nibbāne ca paṭilomabhāvato, gotrabhunā saṅkhāranimittabhāvato vimuccanaṁ, ayaṁ **tadaṅgavimutti** nāma. Yaṁ pana upacārappanābhedena samādhinā yāvassa aparihānivasena pavatti, tāva kāmacchandādīnaṁ nīvaraṇānañceva vitakkādīnañca paccanīkadhammānaṁ anuppattisaññitaṁ vimuccanaṁ, ayaṁ **vikkhambhanavimutti** nāma. Yaṁ catunnaṁ ariyamaggānaṁ bhāvitattā taṁ taṁ maggavato ariyassa santāne yathārahaṁ “diṭṭhigatānaṁ pahānāyā”ti-ādinā[1] nayena vuttassa samudayapakkhiyassa kilesagaṇassa puna accantaṁ appavattibhāvena samucchedappahānavasena vimuccanaṁ, ayaṁ **samucchedavimutti** nāma. Yaṁ pana phalakkhaṇe paṭippassaddhattaṁ kilesānaṁ, ayaṁ **paṭippassaddhivimutti** nāma. Sabbasaṅkhatanissaṭattā pana sabbasaṅkhāravimuttaṁ nibbānaṁ, ayaṁ **nissaraṇavimutti** nāma. Idha pana Bhagavato nibbānārammaṇā phalavimutti adhippetā. Tena vuttaṁ “vimuttisukhapaṭisaṁvedīti vimuttisukhaṁ phalasamāpattisukhaṁ paṭisaṁvediyamāno nisinno hotīti attho”ti.

Vimuttīti ca upakkilesehi paṭippassaddhivasena cittassa vimuttabhāvo, cittameva vā tathā vimuttaṁ veditabbaṁ, tāya vimuttiyā jātaṁ sampayuttaṁ vā sukhaṁ vimuttisukhaṁ. “Yāyaṁ bhante upekkhā sante sukhe vuttā Bhagavatā”ti[2] vacanato upekkhāpi cettha sukhamicceva veditabbā. Tathā ca vuttaṁ sammohavinodaniyaṁ “upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsitā”ti[3]. Bhagavā hi catutthajjhānikaṁ arahattasamāpattiṁ samāpajjati, na itaraṁ. Atha vā “tesaṁ vūpasamo sukho”ti-ādīsu yathā saṅkhāradukkhūpasamo sukhoti vuccati, evaṁ sakalakilesadukkhūpasamabhāvato aggaphale labbhamānā paṭippassaddhivimutti eva idha sukhanti veditabbā. Tayidaṁ vimuttisukhaṁ

1. Abhi 1. 72; Abhi 2. 276 piṭṭhesu. 2. Ma 2. 59 piṭṭhe. 3. Abhi-Ṭṭha 2. 171 piṭṭhe.

သေယျထိဒံ? ဒါနေန မစ္ဆရိယလောဘာဒိတော, သီလေန ပါဏာတိပါတာဒိတော, နာမရူပဝဝတ္ထာနေန သက္ကာယဒိဋ္ဌိတော, ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန အဟေတုဝိသမဟေတုဒိဋ္ဌီဟိ, တဿေဝ အပရဘာဂေန ကင်္ခါဝိတရဏေန ကထံကထီဘာဝတော, ကလာပသမ္မသနေန ‘အဟံ မမာ”တိ ဂါဟတော, မဂ္ဂါမဂ္ဂဝဝတ္ထာနေန အမဂ္ဂေ မဂ္ဂသညာယ, ဥဒယဒဿနေန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ, ဝယဒဿနေန သဿတဒိဋ္ဌိယာ, ဘယဒဿနေန သဘယေ အဘယသညာယ, အာဒီနဝဒဿနေန အဿာဒသညာယ, နိဗ္ဗိဒါနုပဿနေန အဘိရတိသညာယ, မုစ္စိတုကမျတာဉာဏေန အမုစ္စိတုကမျတာယ, ဥပေက္ခာဉာဏေန အနုပေက္ခာယ, အနုလောမေန ဓမ္မဋ္ဌိတိယံ နိဗ္ဗာနေ စ ပဋိလောမဘာဝတော, ဂေါတြဘုနာ သင်္ခါရနိမိတ္တဘာဝတော ဝိမုစ္စနံ၊ အယံ **တဒင်္ဂဝိမုတ္တိ** နာမ။ ယံ ပန ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန သမာဓိနာ ယာဝဿ အပရိဟာနိဝသေန ပဝတ္တိ၊ တာဝ ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနံ နီဝရဏာနဉ္စေဝ ဝိတက္ကာဒီနဉ္စ ပစ္စနီကဓမ္မာနံ အနုပ္ပတ္တိသညိတံ ဝိမုစ္စနံ၊ အယံ **ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိ** နာမ။ ယံ စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂါနံ ဘာဝိတတ္တာ တံ တံ မဂ္ဂဝတော အရိယဿ သန္တာနေ ယထာရဟံ “ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယာ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဝုတ္တဿ သမုဒယပက္ခိယဿ ကိလေသဂဏဿ ပုန အစ္စန္တံ အပ္ပဝတ္တိဘာဝေန သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန ဝိမုစ္စနံ၊ အယံ **သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိ** နာမ။ ယံ ပန ဖလက္ခဏေ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တံ ကိလေသာနံ၊ အယံ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိ** နာမ။ သဗ္ဗသင်္ခတနိဿဋတ္တာ ပန သဗ္ဗသင်္ခါရဝိမုတ္တံ နိဗ္ဗာနံ၊ အယံ **နိဿရဏဝိမုတ္တိ** နာမ။ ဣဓ ပန ဘဂဝတော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာ ဖလဝိမုတ္တိ အဓိပ္ပေတာ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီတိ ဝိမုတ္တိသုခံ ဖလသမာပတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒိယမာနော နိသိန္နော ဟောတီတိ အတ္ထော”တိ။

ဝိမုတ္တီတိ စ ဥပက္ကိလေသေဟိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝသေန စိတ္တဿ ဝိမုတ္တဘာဝေါ, စိတ္တမေဝ ဝါ တထာ ဝိမုတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ တာယ ဝိမုတ္တိယာ ဇာတံ သမ္ပယုတ္တံ ဝါ သုခံ ဝိမုတ္တိသုခံ။ “ယာယံ ဘန္တေ ဥပေက္ခာ သန္တေ သုခေ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ”တိ[၂] ဝစနတော ဥပေက္ခာပိ စေတ္ထ သုခမိစ္စေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ စ ဝုတ္တံ သမ္မောဟဝိနောဒနိယံ “ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတာ”တိ[၃]။ ဘဂဝါ ဟိ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကံ အရဟတ္တသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ၊ န ဣတရံ။ အထ ဝါ “တေသံ ဝူပသမော သုခေါ”တိအာဒီသု ယထာ သင်္ခါရဒုက္ခူပသမော သုခေါတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ သကလကိလေသဒုက္ခူပသမဘာဝတော အဂ္ဂဖလေ လဗ္ဘမာနာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိ ဧဝ ဣဓ သုခန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တယိဒံ ဝိမုတ္တိသုခံ

၁-အဘိ ၁-၇၂၊ အဘိ ၂-၂၇၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၂-၅၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၁-ပိဋ္ဌေ။

maggavīthiyaṁ kālantareti phalacittassa pavattivibhāgena[1] duvidhaṁ hoti. Ekekassa hi ariyamaggassa anantarā tassa tasseva vipākabhūtāni nibbānārammaṇāni tīṇi dve vā phalacittāni uppajjanti anantaravipākattā lokuttarakusalānaṁ. Yasmiṁ hi javanavāre ariyamaggo uppajjati, tattha yadā dve anulomāni, tadā tatiyaṁ gotrabhu, catutthaṁ maggacittaṁ, tato paraṁ tīṇi phalacittāni honti. Yadā pana tīṇi anulomāni, tadā catutthaṁ gotrabhu, pañcamaṁ maggacittaṁ, tato paraṁ dve phalacittāni honti. Evaṁ catutthaṁ pañcamaṁ appanāvasena pavattati, na tato paraṁ bhavaṅgassa āsannattā. Keci pana "chaṭṭhampi cittaṁ[2] appetī"ti vadanti, taṁ Aṭṭhakathāsu[3] paṭikkhittaṁ. evaṁ maggavīthiyaṁ phalaṁ veditabbaṁ. Kālantare phalaṁ pana phalasamāpattivasena pavattaṁ, nirodhā vuṭṭhahantassa uppajjamānañca eteneva saṅgahitaṁ. Sā panāyaṁ phalasamāpatti atthato lokuttarakusalānaṁ vipākabhūtā nibbānārammaṇā appanāti daṭṭhabbā.

Ke taṁ samāpajjanti, ke na samāpajjantīti? Sabbepi puthujjanā na samāpajjanti anadhigatattā. Tathā heṭṭhimā ariyā uparimaṁ, uparimāpi ariyā heṭṭhimaṁ na samāpajjantiyeva puggalantarabhāvūpagamanena paṭippassaddhabhāvato. Attano eva phalaṁ te te ariyā samāpajjanti. Keci pana "sotāpannasakadāgāmino phalasamāpattiṁ na samāpajjanti, uparimā dveyeva samāpajjanti samādhismiṁ paripūrakāribhāvato"ti vadanti. Taṁ akāraṇaṁ puthujjanassāpi attanā paṭiladdhalokiyasamādhisamāpajjanato. Kiṁ vā ettha kāraṇacintāya. Vuttaṁ hetaṁ paṭisambhidāyaṁ "katamā dasa saṅkhārupekkhā vipassanāvasena uppajjanti[4], katame dasa gotrabhudhammā vipassanāvasena uppajjantī"ti[5] imesaṁ pañhānaṁ vissajjane sotāpattiphalasamāpattatthāya sakadāgāmiphalasamāpattatthāyāti tesampi ariyānaṁ phalasamāpattisamāpajjanaṁ vuttaṁ. Tasmā sabbepi ariyā yathāsakaṁ phalaṁ samāpajjantīti niṭṭhamettha gantabbaṁ.

Kasmā pana te samāpajjantīti? Diṭṭhadhammasukhavihāratthaṁ. Yathā hi rājāno rajjasukhaṁ, devatā dibbasukhaṁ anubhavanti, evaṁ ariyā

1. Phalacittasamāpattivibhāgena (Sī) 2. Chaṭṭhampi maggacittaṁ (Sī, Ka)
3. Visuddhi 2. 315 piṭṭhe. 4. Khu 9. 62 piṭṭhe. 5. Khu 9. 65 piṭṭhe.

မဂ္ဂဝီထိယံ ကာလန္တရေတိ ဖလစိတ္တဿ ပဝတ္တိဝိဘာဂေန[1] ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ ဧကေကဿ ဟိ အရိယမဂ္ဂဿ အနန္တရာ တဿ တဿေဝ ဝိပါကဘူတာနိ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာနိ တီဏိ ဒွေ ဝါ ဖလစိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အနန္တရဝိပါကတ္တာ လောကုတ္တရကုသလာနံ။ ယသ္မိံ ဟိ ဇဝနဝါရေ အရိယမဂ္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ ယဒါ ဒွေ အနုလောမာနိ၊ တဒါ တတိယံ ဂေါတြဘု, စတုတ္ထံ မဂ္ဂစိတ္တံ, တတော ပရံ တီဏိ ဖလစိတ္တာနိ ဟောန္တိ။ ယဒါ ပန တီဏိ အနုလောမာနိ၊ တဒါ စတုတ္ထံ ဂေါတြဘု, ပဉ္စမံ မဂ္ဂစိတ္တံ, တတော ပရံ ဒွေ ဖလစိတ္တာနိ ဟောန္တိ။ ဧဝံ စတုတ္ထံ ပဉ္စမံ အပ္ပနာဝသေန ပဝတ္တတိ၊ န တတော ပရံ ဘဝင်္ဂဿ အာသန္နတ္တာ။ ကေစိ ပန “ဆဋ္ဌမ္ပိ စိတ္တံ[2] အပ္ပေတီ”တိ ဝဒန္တိ၊ တံ အဋ္ဌကထာသု[3] ပဋိက္ခိတ္တံ။ ဧဝံ မဂ္ဂဝီထိယံ ဖလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကာလန္တရေ ဖလံ ပန ဖလသမာပတ္တိဝသေန ပဝတ္တံ၊ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇမာနဉ္စ ဧတေနေဝ သင်္ဂဟိတံ။ သာ ပနာယံ ဖလသမာပတ္တိ အတ္ထတော လောကုတ္တရကုသလာနံ ဝိပါကဘူတာ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာ အပ္ပနာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တီတိ? သဗ္ဗေပိ ပုထုဇ္ဇနာ န သမာပဇ္ဇန္တိ အနဓိဂတတ္တာ။ တထာ ဟေဋ္ဌိမာ အရိယာ ဥပရိမံ, ဥပရိမာပိ အရိယာ ဟေဋ္ဌိမံ န သမာပဇ္ဇန္တိယေဝ ပုဂ္ဂလန္တရဘာဝူပဂမနေန ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဘာဝတော။ အတ္တနော ဧဝ ဖလံ တေ တေ အရိယာ သမာပဇ္ဇန္တိ။ ကေစိ ပန “သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ဖလသမာပတ္တိံ န သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပရိမာ ဒွေယေဝ သမာပဇ္ဇန္တိ သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရိဘာဝတော”တိ ဝဒန္တိ။ တံ အကာရဏံ ပုထုဇ္ဇနဿာပိ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓလောကိယသမာဓိသမာပဇ္ဇနတော။ ကိံ ဝါ ဧတ္ထ ကာရဏစိန္တာယ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ “ကတမာ ဒသ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ[4], ကတမေ ဒသ ဂေါတြဘုဓမ္မာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ[5] ဣမေသံ ပဉှာနံ ဝိဿဇ္ဇနေ သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တတ္ထာယ သကဒါဂါမိဖလသမာပတ္တတ္ထာယာတိ တေသမ္ပိ အရိယာနံ ဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ သဗ္ဗေပိ အရိယာ ယထာသကံ ဖလံ သမာပဇ္ဇန္တီတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။

ကသ္မာ ပန တေ သမာပဇ္ဇန္တီတိ? ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထံ။ ယထာ ဟိ ရာဇာနော ရဇ္ဇသုခံ, ဒေဝတာ ဒိဗ္ဗသုခံ အနုဘဝန္တိ၊ ဧဝံ အရိယာ

၁-ဖလစိတ္တသမာပတ္တိဝိဘာဂေန (သီ) ၂-ဆဋ္ဌမ္ပိ မဂ္ဂစိတ္တံ (သီ၊ က)
၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၉-၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၉-၆၅-ပိဋ္ဌေ။

“lokuttarasukhaṁ anubhavissāmā”ti addhānaparicchedaṁ katvā icchitakkhaṇe phalasamāpattiṁ samāpajjanti.

Kathañcassā samāpajjanaṁ, kathaṁ ṭhānaṁ, kathaṁ vuṭṭhānanti? Dvīhi tāva ākārehi[1] assā samāpajjanaṁ hoti nibbānato aññassa ārammaṇassa amanasikārā, nibbānassa ca manasikārā. Yathāha—

> “Dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā, sabbanimittānañca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro”ti[2].

Ayaṁ panettha samāpajjanakkamo—phalasamāpattitthikena ariyasāvakena rahogatena paṭisallīnena udayabbayādivasena saṅkhārā vipassitabbā. Tassevaṁ pavattānupubbavipassanasseva saṅkhārārammaṇagotrabhuñāṇānantaraṁ phalasamāpattivasena nirodhe cittamappeti, phalasamāpattininnabhāvena ca sekkhassāpi phalameva uppajjati, na maggo. Ye pana vadanti “sotāpanno attano phalasamāpattiṁ samāpajjissāmīti vipassanaṁ vaḍḍhetvā sakadāgāmī hoti, sakadāgāmī ca anāgāmī”ti. Te vattabbā—evaṁ sante anāgāmī arahā bhavissati, arahā ca Paccekabuddho, Paccekabuddho ca Sambuddhoti āpajjeyya, tasmā yathābhinivesaṁ yathājjhāsayaṁ vipassanā atthaṁ sādhetīti sekkhassāpi phalameva uppajjati, na maggo. Phalampi[3] tassa sace anena paṭhamajjhāniko maggo adhigato, paṭhamajjhānikameva uppajjati. Sace dutiyādīsu aññatarajjhāniko, dutiyādīsu aññatarajjhānikamevāti.

Kasmā panettha gotrabhuñāṇaṁ maggañāṇapurecārikaṁ viyā nibbānārammaṇaṁ na hotīti? Phalañāṇānaṁ aniyyānikabhāvato. Ariyamaggadhammāyeva hi niyyānikā. Vuttaṁ hetaṁ “katame dhammā niyyānikā. Cattāro ariyamaggā apariyāpannā”ti[4]. Tasmā ekanteneva niyyānikabhāvassa ubhato vuṭṭhānabhāvena pavattamānassa anantarapaccayabhūtena ñāṇena nimittato vuṭṭhānabhāvena pavattamānassa anantarapaccayabhūtena ñāṇena nimittato vuṭṭhiteneva bhavitabbanti tassa nibbānārammaṇatā yuttā, na pana

1. Kāraṇehi (Ka)
2. Ma 1. 371 piṭṭhe.
3. Phalampi ca (Ka)
4. Abhi 1. 254 piṭṭhe.

“လောကုတ္တရသုခံ အနုဘဝိဿာမာ”တိ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ ဣစ္ဆိတက္ခဏေ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တိ။

ကထဉ္စဿာ သမာပဇ္ဇနံ, ကထံ ဌာနံ, ကထံ ဝုဋ္ဌာနန္တိ? ဒွီဟိ တာဝ အာကာရေဟိ[၁] အဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ နိဗ္ဗာနတော အညဿ အာရမ္မဏဿ အမနသိကာရာ, နိဗ္ဗာနဿ စ မနသိကာရာ။ ယထာဟ—

> “ဒွေ ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ သမာပတ္တိယာ၊ သဗ္ဗနိမိတ္တာနဉ္စ အမနသိကာရော, အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ မနသိကာရော”တိ[၂]။

အယံ ပနေတ္ထ သမာပဇ္ဇနက္ကမော—ဖလသမာပတ္တိတ္ထိကေန အရိယသာဝကေန ရဟောဂတေန ပဋိသလ္လီနေန ဥဒယဗ္ဗယာဒိဝသေန သင်္ခါရာ ဝိပဿိတဗ္ဗာ။ တဿေဝံ ပဝတ္တာနုပုဗ္ဗဝိပဿနဿေဝ သင်္ခါရာရမ္မဏဂေါတြဘုဉာဏာနန္တရံ ဖလသမာပတ္တိဝသေန နိရောဓေ စိတ္တမပ္ပေတိ၊ ဖလသမာပတ္တိနိန္နဘာဝေန စ သေက္ခဿာပိ ဖလမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န မဂ္ဂေါ။ ယေ ပန ဝဒန္တိ “သောတာပန္နော အတ္တနော ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိဿာမီတိ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ သကဒါဂါမီ ဟောတိ၊ သကဒါဂါမီ စ အနာဂါမီ”တိ။ တေ ဝတ္တဗ္ဗာ—ဧဝံ သန္တေ အနာဂါမီ အရဟာ ဘဝိဿတိ၊ အရဟာ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ စ သမ္ဗုဒ္ဓေါတိ အာပဇ္ဇေယျ၊ တသ္မာ ယထာဘိနိဝေသံ ယထာဇ္ဈာသယံ ဝိပဿနာ အတ္ထံ သာဓေတီတိ သေက္ခဿာပိ ဖလမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န မဂ္ဂေါ။ ဖလမ္ပိ[၃] တဿ သစေ အနေန ပဌမဇ္ဈာနိကော မဂ္ဂေါ အဓိဂတော၊ ပဌမဇ္ဈာနိကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သစေ ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကော၊ ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကမေဝါတိ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ ဂေါတြဘုဉာဏံ မဂ္ဂဉာဏပုရေစာရိကံ ဝိယ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ န ဟောတီတိ? ဖလဉာဏာနံ အနိယျာနိကဘာဝတော။ အရိယမဂ္ဂဓမ္မာယေဝ ဟိ နိယျာနိကာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ကတမေ ဓမ္မာ နိယျာနိကာ။ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ အပရိယာပန္နာ”တိ[၄]။ တသ္မာ ဧကန္တေနေဝ နိယျာနိကဘာဝဿ ဥဘတော ဝုဋ္ဌာနဘာဝေန ပဝတ္တမာနဿ အနန္တရပစ္စယဘူတေန ဉာဏေန နိမိတ္တတော ဝုဋ္ဌိတေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ တဿ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏတာ ယုတ္တာ၊ န ပန

၁-ကာရဏေဟိ (က) ၂-မ ၁-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဖလမ္ပိ စ (က) ၄-အဘိ ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေ။

ariyamaggassa bhāvitattā tassa vipākabhāvena pavattamānānaṁ kilesānaṁ asamucchindanato aniyyānikattā avuṭṭhānasabhāvānaṁ phalañāṇānaṁ purecārikañāṇassa kadācipi nibbānārammaṇatā ubhayattha anulomañāṇānaṁ atulyākārato. Ariyamaggavīthiyaṁ hi anulomañāṇāni anibbiddhapubbānaṁ thūlathūlānaṁ lobhakkhandhādīnaṁ sātisayaṁ padālanena lokiyañāṇena ukkaṁsapāramippattāni maggañāṇānukūlāni uppajjanti, phalasamāpatti vīthiyaṁ pana tāni tāni tena tena maggena tesaṁ tesaṁ kilesānaṁ samucchinnattā tattha nirussukkāni kevalaṁ ariyānaṁ phalasamāpattisukhasamaṅgibhāvassa parikammamattāni hutvā uppajjantīti na tesaṁ kutoci vuṭṭhānasambhavo, yato tesaṁ pariyosāne ñāṇaṁ saṅkhāranimittaṁ vuṭṭhānato nibbānārammaṇaṁ siyā. Evañca katvā sekkhassa attano phalasamāpattivaḷañjanatthāya udayabbayādivasena saṅkhāre sammasantassa vipassanāñāṇānupubbāya phalameva uppajjati, na maggoti ayañca attho samatthito[1] hoti. Evaṁ tāva phalasamāpattiyā samāpajjanaṁ veditabbaṁ.

> "Tayo kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā ṭhitiyā, sabbanimittānaṁ amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro, pubbe ca abhisaṅkhāro"ti[2]—

vacanato panassā tīhākārehi ṭhānaṁ hoti. Tattha **pubbe ca abhisaṅkhāro**ti samāpattito pubbe kālaparicchedo. "Asukasmiṁ nāma kāle vuṭṭhahissāmī"ti paricchinnattā hissā yāva so kālo nāgacchati, tāva vuṭṭhānaṁ na hoti[3].

> "Dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānassa, sabbanimittānañca manasikāro, animittāya ca dhātuyā amanasikāro"ti[2]—

vacanato panassā dvīhākārehi vuṭṭhānaṁ hoti. Tattha **sabbanimittānan**ti rūpanimittavedanāsaññāsaṅkhāraviññāṇanimittānaṁ. Kāmañca na sabbānevetāni ekato manasi karoti, sabbasaṅgāhikavasena panevaṁ vuttaṁ. Tasmā yaṁ bhavaṅgassa ārammaṇaṁ, tassa manasikaraṇena phala

1. Samāpattito (Sī, Ka) 2. Ma 1. 371 piṭṭhe. 3. Ṭhānaṁ hoti (Ka)

အရိယမဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ တဿ ဝိပါကဘာဝေန ပဝတ္တမာနာနံ ကိလေသာနံ အသမုစ္ဆိန္ဒနတော အနိယျာနိကတ္တာ အဝုဋ္ဌာနသဘာဝါနံ ဖလညာဏာနံ ပုရေစာရိကညာဏဿ ကဒါစိပိ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏတာ ဥဘယတ္ထ အနုလောမညာဏာနံ အတုလျာကာရတော။ အရိယမဂ္ဂဝီထိယံ ဟိ အနုလောမညာဏာနိ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗာနံ ထူလထူလာနံ လောဘက္ခန္ဓာဒီနံ သာတိသယံ ပဒါလနေန လောကိယညာဏေန ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တာနိ မဂ္ဂညာဏာနုကူလာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဖလသမာပတ္တိဝီထိယံ ပန တာနိ တာနိ တေန တေန မဂ္ဂေန တေသံ တေသံ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ တတ္ထ နိရုဿုက္ကာနိ ကေဝလံ အရိယာနံ ဖလသမာပတ္တိသုခသမင်္ဂီဘာဝဿ ပရိကမ္မမတ္တာနိ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ န တေသံ ကုတောစိ ဝုဋ္ဌာနသမ္ဘဝေါ၊ ယတော တေသံ ပရိယောသာနေ ညာဏံ သင်္ခါရနိမိတ္တံ ဝုဋ္ဌာနတော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ သိယာ။ ဧဝဉ္စ ကတွာ သေက္ခဿ အတ္တနော ဖလသမာပတ္တိဝဠဉ္ဇနတ္ထာယ ဥဒယဗ္ဗယာဒိဝသေန သင်္ခါရေ သမ္မသန္တဿ ဝိပဿနာညာဏာနုပုဗ္ဗာယ ဖလမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န မဂ္ဂေါတိ အယဉ္စ အတ္ထော သမတ္ထိတော[၁] ဟောတိ။ ဧဝံ တာဝ ဖလသမာပတ္တိယာ သမာပဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

> "တယော ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ဌိတိယာ၊ သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ အမနသိကာရော, အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ မနသိကာရော, ပုဗ္ဗေ စ အဘိသင်္ခါရော"တိ[၂]—

ဝစနတော ပနဿာ တီဟာကာရေဟိ ဌာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ပုဗ္ဗေ စ အဘိသင်္ခါရော**တိ သမာပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ကာလပရိစ္ဆေဒေါ။ "အသုကသ္မိံ နာမ ကာလေ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ"တိ ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ ဟိဿာ ယာဝ သော ကာလော နာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ ဝုဋ္ဌာနံ န ဟောတိ[၃]။

> "ဒွေ ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ဝုဋ္ဌာနဿ၊ သဗ္ဗနိမိတ္တာနဉ္စ မနသိကာရော, အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ အမနသိကာရော"တိ[၂]—

ဝစနတော ပနဿာ ဒွီဟာကာရေဟိ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ **သဗ္ဗနိမိတ္တာနန္တိ** ရူပနိမိတ္တဝေဒနာသညာသင်္ခါရဝိညာဏနိမိတ္တာနံ။ ကာမဉ္စ န သဗ္ဗာနေဝေတာနိ ဧကတော မနသိ ကရောတိ၊ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန ပနေဝံ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ယံ ဘဝင်္ဂဿ အာရမ္မဏံ၊ တဿ မနသိကရဏေန ဖလ-

၁-သမာပတ္တိတော (သီ၊ က) ၂-မ ၁-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဌာနံ ဟောတိ (က)

samāpattito vuṭṭhānaṁ hotīti evaṁ assā vuṭṭhānaṁ veditabbaṁ. Tayidaṁ evamidha samāpajjanavuṭṭhānaṁ[1] arahattaphalabhūtaṁ—

> Paṭippassaddhadarathaṁ, amatārammaṇaṁ subhaṁ[2].
> Vantalokāmisaṁ santaṁ, sāmaññaphalamuttamaṁ.

Iti vuttaṁ sātātisātaṁ vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedesi[3]. Tena vuttaṁ "vimuttisukhapaṭisaṁvedīti vimuttisukhaṁ phalasamāpattisukhaṁ paṭisaṁvediyamāno nisinno hotīti attho"ti.

Athāti adhikāratthe nipāto. **Kho**ti padapūraṇe. Tesu adhikāratthena **athā**ti iminā vimuttisukhapaṭisaṁvedanato aññaṁ adhikāraṁ dasseti. Ko panesoti? Paṭiccasamuppādamanasikāro. **Athā**ti vā pacchāti etasmiṁ atthe nipāto, tena "tassa sattāhassa accayenā"ti vakkhamānameva atthaṁ joteti. **Tassa sattāhassā**ti pallaṅkasattāhassa. **Accayenā**ti apagamena. **Tamhā samādhimhā**ti arahattaphalasamādhito. Idha pana ṭhatvā paṭipāṭiyā satta sattāhāni dassetabbānīti keci tāni vitthārayiṁsu. Mayaṁ pana tāni Khandhakapāṭhena[4] imissā Udānapāḷiyā avirodhadasanamukhena parato vaṇṇayissāma. **Rattiyā**ti avayavasambandhe sāmivacanaṁ. **Paṭhaman**ti accantasaṁyogatthe upayogavacanaṁ. Bhagavā hi tassā rattiyā sakalampi paṭhamaṁ yāmaṁ teneva manasikārena yutto ahosīti.

Paṭiccasamuppādanti paccayadhammaṁ. Avijjādayo hi paccayadhammā paṭiccasamuppādo. Kathamidaṁ jānitabbanti ce? Bhagavato vacanena. Bhagavatā hi "tasmā tihānanda eseva hetu etaṁ nidānaṁ esa samudayo esa paccayo jarāmaraṇassa, yadidaṁ jāti -pa- saṅkhārānaṁ, yadidaṁ avijjā"ti[5] evaṁ avijjādayo hetūti vuttā. Yathā dvādasa paccayā dvādasa paṭiccasamuppādāti.

Tatrāyaṁ vacanattho—aññamaññaṁ paṭicca paṭimukhaṁ katvā kāraṇasamavāyaṁ appaṭikkhipitvā sahite uppādetīti paṭiccasamuppādo. Atha vā paṭicca paccetabbaṁ paccayārahataṁ paccayaṁ paṭigantvā na vinā tena sambandhassa uppādo

---

1. Saṁpajjanaṭṭhānavuṭṭhānaṁ (Syā)
2. Sukhaṁ (Syā)
3. Sandhāyāha vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedīti (Syā)
4. Vi 3. 1 piṭṭhe.
5. Di 2. 51 piṭṭhe.

သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတီတိ ဧဝံ အဿာ ဝုဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တယိဒံ ဧဝမိဓ သမာပဇ္ဇနဝုဋ္ဌာနံ[1] အရဟတ္တဖလဘူတံ—

> ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထံ၊ အမတာရမ္မဏံ သုဘံ[2]။
> ဝန္တလောကာမိသံ သန္တံ၊ သာမညဖလမုတ္တမံ။

ဣတိ ဝုတ္တံ သာတာတိသာတံ ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေသိ[3]။ တေန ဝုတ္တံ "ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီတိ ဝိမုတ္တိသုခံ ဖလသမာပတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒိယမာနော နိသိန္နော ဟောတီတိ အတ္ထော"တိ။

အထာတိ အဓိကာရတ္ထေ နိပါတော။ **ခေါ**တိ ပဒပူရဏေ။ တေသု အဓိကာရတ္ထေန **အထာ**တိ ဣမိနာ ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒနတော အညံ အဓိကာရံ ဒဿေတိ။ ကော ပနေသောတိ? ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒမနသိကာရော။ **အထာ**တိ ဝါ ပစ္ဆာတိ ဧတသ္မိံ အတ္ထေ နိပါတော၊ တေန "တဿ သတ္တာဟဿ အစ္စယေနာ"တိ ဝက္ခမာနမေဝ အတ္ထံ ဇောတေတိ။ **တဿ သတ္တာဟဿာ**တိ ပလ္လင်္ကသတ္တာဟဿ။ **အစ္စယေနာ**တိ အပဂမေန။ **တမှာ သမာဓိမှာ**တိ အရဟတ္တဖလသမာဓိတော။ ဣဓ ပန ဌတွာ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ သတ္တာဟာနိ ဒဿေတဗ္ဗာနီတိ ကေစိ တာနိ ဝိတ္ထာရယိံသု။ မယံ ပန တာနိ ခန္ဓကပါဠေန[4] ဣမိဿာ ဥဒါနပါဠိယာ အဝိရောဓဒဿနမုခေန ပရတော ဝဏ္ဏယိဿာမ။ **ရတ္တိယာ**တိ အဝယဝသမ္ဗန္ဓေ သာမိဝစနံ။ **ပဌမန္တိ** အစ္စန္တသံယောဂတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ ဘဂဝါ ဟိ တဿာ ရတ္တိယာ သကလမ္ပိ ပဌမံ ယာမံ တေနေဝ မနသိကာရေန ယုတ္တော အဟောသီတိ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒန္တိ ပစ္စယဓမ္မံ။ အဝိဇ္ဇာဒယော ဟိ ပစ္စယဓမ္မာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ ကထမိဒံ ဇာနိတဗ္ဗန္တိ စေ? ဘဂဝတော ဝစနေန။ ဘဂဝတာ ဟိ "တသ္မာ တိဟာနန္ဒ ဧသေဝ ဟေတု ဧတံ နိဒါနံ ဧသ သမုဒယော ဧသ ပစ္စယော ဇရာမရဏဿ၊ ယဒိဒံ ဇာတိ။ပ။ သင်္ခါရာနံ၊ ယဒိဒံ အဝိဇ္ဇာ"တိ[5] ဧဝံ အဝိဇ္ဇာဒယော ဟေတူတိ ဝုတ္တာ။ ယထာ ဒွါဒသ ပစ္စယာ ဒွါဒသ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါတိ။

တတြာယံ ဝစနတ္ထော—အညမညံ ပဋိစ္စ ပဋိမုခံ ကတွာ ကာရဏသမဝါယံ အပ္ပဋိက္ခိပိတွာ သဟိတေ ဥပ္ပါဒေတီတိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ အထ ဝါ ပဋိစ္စ ပစ္စေတဗ္ဗံ ပစ္စယာရဟတံ ပစ္စယံ ပဋိဂန္တွာ န ဝိနာ တေန သမ္ဗန္ဓဿ ဥပ္ပါဒေါ

၁-သမာပဇ္ဇနဋ္ဌာနဝုဋ္ဌာနံ (သျာ) ၂-သုခံ (သျာ) ၃-သန္ဓာယာဟ ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒီတိ (သျာ)
၄-ဝိ ၃-၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၂-၅၁-ပိဋ္ဌေ။

paṭiccasamuppādo. Paṭiccasamuppādoti cettha samuppādapadaṭṭhānavacanaviññeyyo[1] phalassa uppādanasamatthatāyutto hetu, na paṭiccasamuppattimattaṁ[2] veditabbaṁ. Atha vā paccetuṁ arahanti na paṇḍitāti paṭicco, sammā sayameva vā uppādetīti samuppādo, paṭicco ca so samuppādo cāti paṭiccasamuppādoti evamettha attho daṭṭhabbo.

Anulomanti "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti-ādinā nayena vutto avijjādiko paccayākāro attanā kattabbakiccakaraṇato anulomoti vuccati. Atha vā ādito paṭṭhāya antaṁ pāpetvā vuttattā pavattiyā vā anulomato anulomo, taṁ anulomaṁ. **Sādhukaṁ manasākāsī**ti sakkaccaṁ manasi akāsi. Yo yo paccayadhammo yassa yassa paccayuppannadhammassa yathā yathā hetupaccayādinā paccayabhāvena paccayo hoti, taṁ sabbaṁ aviparītaṁ aparihāpetvā anavasesato paccavekkhaṇavasena citte akāsīti attho. Yathā pana Bhagavā paṭiccasamuppādānulomaṁ manasākāsi, taṁ saṅkhepena tāva dassetuṁ **"iti imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjatī"**ti vuttaṁ.

Tattha **itī**ti evaṁ, anena pakārenāti attho. **Imasmiṁ sati idaṁ hotī**ti imasmiṁ avijjādike paccaye sati idaṁ saṅkhārādikaṁ phalaṁ hoti. **Imassuppādā idaṁ uppajjatī**ti imassa avijjādikassa paccayassa uppādā idaṁ saṅkhārādikaṁ phalaṁ uppajjatīti attho. **Imasmiṁ asati idaṁ na hoti, imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī**ti avijjādīnaṁ abhāve saṅkhārādīnaṁ abhāvassa, avijjādīnaṁ nirodhe saṅkhārādīnaṁ nirodhassa ca dutiyatatiyasuttavacanena etasmiṁ[3] paccayalakkhaṇe niyamo dassito hoti—imasmiṁ sati eva, nāsati. Imassuppādā eva, nānuppādā. Anirodhā eva, na nirodhāti. Tenetaṁ lakkhaṇaṁ antogadhaniyamaṁ idha paṭiccasamuppādassa vuttanti daṭṭhabbaṁ. **Nirodho**ti ca avijjādīnaṁ virāgādhigamena[4] āyatiṁ anuppādo appavatti. Tathā hi vuttaṁ "avijjāya tveva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho"ti-ādi. Nirodhanirodhī ca uppādanirodhībhāvena vutto[5] "imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī"ti.

---

1. Samuppādapatiṭṭhānavacanaṁ viññeyyaṁ (Sī), samuppādapadaṭṭhānavacanaṁ viññeyyaṁ (Ka)
2. Na paccayapaṭiccasamuppattimattaṁ (Sī, Ka)
3. Etasmiṁ purimasmiṁ (Sī, Syā)
4. Virāgāvigamena (Ka)
5. Nirodhavirodhi ca uppādo, so uppādavirodhibhāvena vutto (Ka)

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ စေတ္ထ သမုပ္ပါဒပဒဋ္ဌာနဝစနဝိညေယျော[1] ဖလဿ ဥပ္ပါဒနသမတ္ထတာယုတ္တော ဟေတု၊ န ပဋိစ္စသမုပ္ပတ္တိမတ္တံ[2] ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အထ ဝါ ပစ္စေတုံ အရဟန္တိ နံ ပဏ္ဍိတာတိ ပဋိစ္စော၊ သမ္မာ သယမေဝ ဝါ ဥပ္ပါဒေတီတိ သမုပ္ပါဒေါ၊ ပဋိစ္စော စ သော သမုပ္ပါဒေါ စာတိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အနုလောမန္တိ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော အဝိဇ္ဇာဒိကော ပစ္စယာကာရော အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကရဏတော အနုလောမောတိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အန္တံ ပါပေတွာ ဝုတ္တတ္တာ ပဝတ္တိယာ ဝါ အနုလောမတော အနုလောမော၊ တံ အနုလောမံ။ **သာဓုကံ မနသာကာသီ**တိ သက္ကစ္စံ မနသိ အကာသိ။ ယော ယော ပစ္စယဓမ္မော ယဿ ယဿ ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မဿ ယထာ ယထာ ဟေတုပစ္စယာဒိနာ ပစ္စယဘာဝေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ တံ သဗ္ဗံ အဝိပရီတံ အပရိဟာပေတွာ အနဝသေသတော ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန စိတ္တေ အကာသီတိ အတ္ထော။ ယထာ ပန ဘဂဝါ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါနုလောမံ မနသာကာသိ၊ တံ သင်္ခေပေန တာဝ ဒဿေတုံ **“ဣတိ ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ၊ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”**တိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဣတီ**တိ ဧဝံ၊ အနေန ပကာရေနာတိ အတ္ထော။ **ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတီ**တိ ဣမသ္မိံ အဝိဇ္ဇာဒိကေ ပစ္စယေ သတိ ဣဒံ သင်္ခါရာဒိကံ ဖလံ ဟောတိ။ **ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဣမဿ အဝိဇ္ဇာဒိကဿ ပစ္စယဿ ဥပ္ပါဒါ ဣဒံ သင်္ခါရာဒိကံ ဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **ဣမသ္မိံ အသတိ ဣဒံ န ဟောတိ၊ ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ**တိ အဝိဇ္ဇာဒီနံ အဘာဝေ သင်္ခါရာဒီနံ အဘာဝဿ, အဝိဇ္ဇာဒီနံ နိရောဓေ သင်္ခါရာဒီနံ နိရောဓဿ စ ဒုတိယတတိယသုတ္တဝစနေန ဧတသ္မိံ[3] ပစ္စယလက္ခဏေ နိယမော ဒဿိတော ဟောတိ—ဣမသ္မိံ သတိ ဧဝ၊ နာသတိ။ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဧဝ၊ နာနုပ္ပါဒါ။ အနိရောဓာ ဧဝ၊ န နိရောဓာတိ။ တေနေတံ လက္ခဏံ အန္တောဂဓနိယမံ ဣဓ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **နိရောဓော**တိ စ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ဝိရာဂါဓိဂမေန[4] အာယတိံ အနုပ္ပါဒော အပ္ပဝတ္တိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “အဝိဇ္ဇာယ တွေဝ အသေသဝိရာဂနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော”တိအာဒိ။ နိရောဓနိရောဓီ စ ဥပ္ပါဒနိရောဓီဘာဝေန ဝုတ္တော[5] “ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ”တိ။

၁-သမုပ္ပါဒပတိဋ္ဌာနဝစနံ ဝိညေယျံ (သီ)၊ သမုပ္ပါဒပဒဋ္ဌာနဝစနံ ဝိညေယျံ (က)
၂-န ပစ္စယပဋိစ္စသမုပ္ပတ္တိမတ္တံ (သီ၊ က)
၃-တေသ္မိံ ပုရိမသ္မိံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဝိရာဂါဝိဂမေန (က)
၅-နိရောဓဝိရောဓိ စ ဥပ္ပါဒေါ၊ သော ဥပ္ပါဒဝိရောဓိဘာဝေန ဝုတ္တော (က)

Tenetaṁ dasseti—anirodho uppādo nāma, so cettha atthi bhāvotipi vuccatīti. “Imasmiṁ sati idaṁ hotī”ti idameva hi lakkhaṇaṁ pariyāyantarena “imassa uppādā idaṁ uppajjatī”ti vadantena parena purimaṁ visesitaṁ hoti, tasmā na dharamānataṁyeva sandhāya “imasmiṁ satī”ti vuttaṁ, atha kho maggena aniruddhabhāvañcāti viññāyati. Yasmā ca “imasmiṁ asati idaṁ na hoti, imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī”ti dvidhāpi uddiṭṭhassa lakkhaṇassa niddesaṁ vadantena “avijjāya tveva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho”ti-ādinā nirodho eva vutto, tasmā natthibhāvopi nirodho evāti natthibhāvaviruddho atthibhāvo anirodhoti dassitaṁ hoti. Tena anirodhasaṅkhātena atthibhāvena uppādaṁ viseseti. Tato na idha atthibhāvamatthaṁ uppādoti attho adhippeto, athakho anirodhasaṅkhāto atthibhāvo cāti ayamattho vibhāvitoti. Evametaṁ lakkhaṇadvayavacanaṁ aññamaññavisesanavisesitabbabhāvena sātthakanti veditabbaṁ.

Ko panāyaṁ anirodho nāma, yo “atthibhāvo, uppādo”ti ca vuccatīti? Appahīnabhāvo ca, anibbattitaphalārahatāpahāne hi phalānuppādanārahatā ca. Ye hi pahātabbā akusalā dhammā, tesaṁ ariyamaggena asamugghāṭitabhāvo ca. Ye pana na pahātabbā kusalābyākatā khammā, yāni tesu saṁyojanāni akhīṇāsavānaṁ tesaṁ aparikkhīṇatā ca. Asamugghāṭitānusayatāya hi sasaṁyojanā khandhappavatti paṭiccasamuppādo. Tathā ca vuttaṁ—

> “Yāya ca bhikkhave avijjāya nivutassa bālassa yāya ca taṇhāya sampayuttassa ayaṁ kāyo samudāgato, sā ceva avijjā bālassa appahīnā, sā ca taṇhā aparikkhīṇā. Taṁ kissa hetu, na bhikkhave bālo acari brahmacariyaṁ sammā dukkhakkhayāya, tasmā bālo kāyassa bhedā kāyūpago hoti, so kāyūpago samāno na parimuccati jātiyā jarāmaraṇenā”ti-ādi[1].

1. Saṁ 1. 263 piṭṭhe.

တေနေတံ ဒဿေတိ—အနိရောဓော ဥပ္ပါဒေါ နာမ၊ သော စေတ္ထ အတ္ထိဘာဝေါတိပိ ဝုစ္စတီတိ။ “ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတီ”တိ ဣဒမေဝ ဟိ လက္ခဏံ ပရိယာယန္တရေန “ဣမဿ ဥပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဝဒန္တေန ပရေန ပုရိမံ ဝိသေသိတံ ဟောတိ၊ တသ္မာ န ဓရမာနတံယေဝ သန္ဓာယ “ဣမသ္မိံ သတီ”တိ ဝုတ္တံ၊ အထ ခေါ မဂ္ဂေန အနိရုဒ္ဓဘာဝဉ္စာတိ ဝိညာယတိ။ ယသ္မာ စ “ဣမသ္မိံ အသတိ ဣဒံ န ဟောတိ၊ ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ”တိ ဒွိဓာပိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌဿ လက္ခဏဿ နိဒ္ဒေသံ ဝဒန္တေန “အဝိဇ္ဇာယ တွေဝ အသေသဝိရာဂနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော”တိအာဒိနာ နိရောဓော ဧဝ ဝုတ္တော၊ တသ္မာ နတ္ထိဘာဝေါပိ နိရောဓော ဧဝါတိ နတ္ထိဘာဝဝိရုဒ္ဓေါ အတ္ထိဘာဝေါ အနိရောဓောတိ ဒဿိတံ ဟောတိ။ တေန အနိရောဓသင်္ခါတေန အတ္ထိဘာဝေန ဥပ္ပါဒံ ဝိသေသေတိ။ တတော န ဣဓ အတ္ထိဘာဝမတ္တံ ဥပ္ပါဒေါတိ အတ္ထော အဓိပ္ပေတော၊ အထ ခေါ အနိရောဓသင်္ခါတော အတ္ထိဘာဝေါ စာတိ အယမတ္ထော ဝိဘာဝိတောတိ။ ဧဝမေတံ လက္ခဏဒွယဝစနံ အညမညဝိသေသနဝိသေသိတဗ္ဗဘာဝေန သာတ္ထကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကော ပနာယံ အနိရောဓော နာမ၊ ယော “အတ္ထိဘာဝေါ, ဥပ္ပါဒေါ”တိ စ ဝုစ္စတီတိ? အပ္ပဟီနဘာဝေါ စ, အနိဗ္ဗတ္တိတဖလာရဟတာပဟာနေ ဟိ ဖလာနုပ္ပါဒနာရဟတာ စ။ ယေ ဟိ ပဟာတဗ္ဗာ အကုသလာ ဓမ္မာ၊ တေသံ အရိယမဂ္ဂေန အသမုဂ္ဃာတိတဘာဝေါ စ။ ယေ ပန န ပဟာတဗ္ဗာ ကုသလာဗျာကတာ ဓမ္မာ၊ ယာနိ တေသု သံယောဇနာနိ အခီဏာသဝါနံ တေသံ အပရိက္ခီဏတာ စ။ အသမုဂ္ဃာတိတာနုသယတာယ ဟိ သသံယောဇနာ ခန္ဓပ္ပဝတ္တိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ တထာ စ ဝုတ္တံ—

> “ယာယ စ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာယ နိဝုတဿ ဗာလဿ ယာယ စ တဏှာယ သမ္ပယုတ္တဿ အယံ ကာယော သမုဒါဂတော၊ သာ စေဝ အဝိဇ္ဇာ ဗာလဿ အပ္ပဟီနာ၊ သာ စ တဏှာ အပရိက္ခီဏာ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ န ဘိက္ခဝေ ဗာလော အစရိ ဗြဟ္မစရိယံ သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယာယ၊ တသ္မာ ဗာလော ကာယဿ ဘေဒါ ကာယူပဂေါ ဟောတိ၊ သော ကာယူပဂေါ သမာနော န ပရိမုစ္စတိ ဇာတိယာ ဇရာမရဏေန”တိအာဒိ[၁]။

၁-သံ ၁-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ။

Khīṇasaṁyojanānaṁ pana avijjāya abhāvato saṅkhārānaṁ, taṇhupādānānaṁ abhāvato upādānabhavānaṁ asambhavoti vaṭṭassa upacchedo paññāyissatīti. Tenevāha—

“Channaṁ tveva phagguṇa phassāyatanānaṁ asesavirāganirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho”ti-ādi[1].

Na hi aggamaggādhigamato uddhaṁ yāva parinibbānā saḷāyatanādīnaṁ appavatti. Atha kho natthitā nirodhasaddavacanīyatā khīṇasaṁyojanatāti nirodho vutto. Apica cirakatampi kammaṁ anibbattitaphalatāya appahīnāhāratāya ca phalārahaṁ santaṁ eva nāma hoti, na nibbattitaphalaṁ, nāpi pahīnāhāranti. Phaluppattipaccayānaṁ avijjāsaṅkhārādīnaṁ vuttanayeneva phalārahabhāvo anirodhoti veditabbo. Evaṁ aniruddhabhāveneva hi yena vinā phalaṁ na sambhavati, taṁ kāraṇaṁ atītantipi[2] imasmiṁ satīti iminā vacanena vuttaṁ. Tatoyeva ca avusitabrahmacariyassa appavattidhammataṁ anāpanno paccayuppādo kālabhedaṁ anāmasitvā anivattanāya[3] eva imassa uppādāti vutto. Atha vā avasesapaccayasamavāye avijjamānassapi vijjamānassa viya pageva vijjamānassa yā phaluppatti-abhimukhatā, sā imassa uppādāti vuttā. Tathā hi tato phalaṁ uppajjatīti tadavatthaṁ[4] kāraṇaṁ phalassa uppādanabhāvena uṭṭhitaṁ uppatitaṁ nāma hoti, na vijjamānampi atadavatthanti tadavatthatā uppādoti veditabbo.

Tattha **satīti** iminā vijjamānatāmattena paccayabhāvaṁ vadanto abyāpārataṁ paṭiccasamuppādassa dasseti. **Uppādāti** uppattidhammataṁ asabbakālabhāvitaṁ phaluppatti-abhimukhatañca dīpento aniccataṁ paṭiccasamuppādassa dasseti. “Sati, nāsati, uppādā, na nirodhā”ti pana hetu-atthehi bhummanissakkavacanehi samatthitaṁ nidānasamudayajātipabhavabhāvaṁ paṭiccasamuppādassa dasseti. Hetu-atthatā cettha bhummavacane yassa bhāve tadavinābhāviphalassa bhāvo lakkhīyati, tattha pavattiyā veditabbā yathā “adhanānaṁ dhane ananuppadīyamāne dāliddiyaṁ vepullaṁ agamāsī”ti[5] ca “nipphannesu sassesu subhikkhaṁ jāyatī”ti ca. Nissakkavacanassāpi hetu-atthatā phalassa pabhave pakatiyañca pavattito yathā “kalalā

1. Saṁ 1. 255 piṭṭhe. 2. Atītādi (Syā) 3. Anivattitāya (Sī), anibbattanāya (Syā)
4. Tadavatthuṁ (Syā) 5. Dī 3. 54 piṭṭhe.

ခီဏသံယောဇနာနံ ပန အဝိဇ္ဇာယ အဘာဝတော သင်္ခါရာနံ, တဏှုပါဒါနာနံ အဘာဝတော ဥပါဒါနဘဝါနံ အသမ္ဘဝေါတိ ဝဋ္ဋဿ ဥပစ္ဆေဒေါ ပညာယိဿတီတိ။ တေနေဝါဟ—

“ဆန္နံ တွေဝ ဖဂ္ဂုဏ ဖဿာယတနာနံ အသေသဝိရာဂနိရောဓာ ဖဿနိရောဓော၊ ဖဿနိရောဓာ ဝေဒနာနိရောဓော”တိအာဒိ[၁]။

န ဟိ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမတော ဥဒ္ဓံ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနာ သဠာယတနာဒီနံ အပ္ပဝတ္တိ။ အထ ခေါ နတ္ထိတာ နိရောဓသဒ္ဒဝစနီယတာ ခီဏသံယောဇနတာတိ နိရောဓော ဝုတ္တော။ အပိစ စိရကတမ္ပိ ကမ္မံ အနိဗ္ဗတ္တိတဖလတာယ အပ္ပဟီနာဟာရတာယ စ ဖလာရဟံ သန္တံ ဧဝ နာမ ဟောတိ၊ န နိဗ္ဗတ္တိတဖလံ, နာပိ ပဟီနာဟာရန္တိ။ ဖလုပ္ပတ္တိပစ္စယာနံ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရာဒီနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဖလာရဟဘာဝေါ အနိရောဓောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အနိရုဒ္ဓဘာဝေနေဝ ဟိ ယေန ဝိနာ ဖလံ န သမ္ဘဝတိ၊ တံ ကာရဏံ အတီတန္တိပိ[၂] ဣမသ္မိံ သတီတိ ဣမိနာ ဝစနေန ဝုတ္တံ။ တတောယေဝ စ အဝုသိတဗြဟ္မစရိယဿ အပ္ပဝတ္တိဓမ္မတံ အနာပန္နော ပစ္စယုပ္ပါဒေါ ကာလဘေဒံ အနာမသိတွာ အနိဝတ္တနာယ[၃] ဧဝ ဣမဿ ဥပ္ပါဒါတိ ဝုတ္တော။ အထ ဝါ အဝသေသပစ္စယသမဝါယေ အဝိဇ္ဇမာနဿပိ ဝိဇ္ဇမာနဿ ဝိယ ပဂေဝ ဝိဇ္ဇမာနဿ ယာ ဖလုပ္ပတ္တိအဘိမုခတာ၊ သာ ဣမဿ ဥပ္ပါဒါတိ ဝုတ္တာ။ တထာ ဟိ တတော ဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ တဒဝတ္ထံ[၄] ကာရဏံ ဖလဿ ဥပ္ပါဒနဘာဝေန ဥဋ္ဌိတံ ဥပ္ပတိတံ နာမ ဟောတိ၊ န ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ အတဒဝတ္ထန္တိ တဒဝတ္ထတာ ဥပ္ပါဒေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **သတီ**တိ ဣမိနာ ဝိဇ္ဇမာနတာမတ္တေန ပစ္စယဘာဝံ ဝဒန္တော အဗျာပါရတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ ဒဿေတိ။ **ဥပ္ပါဒါ**တိ ဥပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အသဗ္ဗကာလဘာဝိတံ ဖလုပ္ပတ္တိအဘိမုခတဉ္စ ဒီပေန္တော အနိစ္စတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ ဒဿေတိ။ “သတိ, နာသတိ၊ ဥပ္ပါဒါ, န နိရောဓာ”တိ ပန ဟေတုအတ္ထေဟိ ဘုမ္မနိဿက္ကဝစနေဟိ သမတ္ထိတံ နိဒါနသမုဒယဇာတိပဘဝဘာဝံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ ဒဿေတိ။ ဟေတုအတ္ထတာ စေတ္ထ ဘုမ္မဝစနေ ယဿ ဘာဝေ တဒဝိနာဘာဝိဖလဿ ဘာဝေါ လက္ခီယတိ၊ တတ္ထ ပဝတ္တိယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ ယထာ “အဓနာနံ ဓနေ အနနုပ္ပဒီယမာနေ ဒါလိဒ္ဒိယံ ဝေပုလ္လံ အဂမာသီ”တိ[၅] စ “နိပ္ဖန္နေသု သဿေသု သုဘိက္ခံ ဇာယတီ”တိ စ။ နိဿက္ကဝစနဿာပိ ဟေတုအတ္ထတာ ဖလဿ ပဘဝေ ပကတိယဉ္စ ပဝတ္တိတော ယထာ “ကလလာ

၁-သံ ၁-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အတီတာဒိ (သျာ) ၃-အနိဝတ္တိတာယ (သီ)၊ အနိဗ္ဗတ္တနာယ (သျာ)
၄-တဒဝတ္ထုံ (သျာ) ၅-ဒီ ၃-၅၄-ပိဋ္ဌေ။

hoti abbudaṁ, abbudā jāyatī pesī”ti[1] ca “Himavatā Gaṅgā pabhavanti, siṅgato saro jāyatī”ti ca. Avijjādibhāve ca tadavinābhāvena saṅkhārādibhāvo lakkhīyati, avijjādīhi ca saṅkhārādayo pabhavanti pakariyanti cāti te tesaṁ pabhavo pakati ca, tasmā tadatthadīpanatthaṁ imasmiṁ sati imassa uppādā”ti hetu-atthe bhummanissakkaniddesā katāti.

Yasmā cettha “imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjatī”ti saṅkhepena uddiṭṭhassa paṭiccasamuppādassa “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti-ādiko niddeso, tasmā yathāvutto atthibhāvo uppādoca tesaṁ tesaṁ paccayuppannadhammānaṁ paccayābhāvoti viññāyati. Na hi aniruddhatāsaṅkhātaṁ atthibhāvaṁ uppādañca anivattasabhāvatāsaṅkhātaṁ udayāvatthatāsaṅkhātaṁ vā “sati eva, nāsati, uppādā eva, na nirodhā”ti antogadhaniyamehi vacanehi abhihitaṁ muñcitvā añño paccayabhāvo nāma atthi, tasmā yathāvutto atthibhāvo uppādo ca paccayabhāvoti veditabbaṁ. Yepi paṭṭhāne āgatā hetu-ādayo catuvīsati paccayā, tepi etasseva paccayabhāvassa visesāti veditabbā. Iti yathā vitthārena anulomaṁ paṭiccasamuppādaṁ manasi akāsi, taṁ dassetuṁ “**yadidaṁ avijjāpaccayā saṅkhārā**”ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **yadidan**ti nipāto, tassa yo ayanti attho. **Avijjāpaccayā**ti-ādīsu avindiyaṁ kāyaduccaritādiṁ vindatīti **avijjā,** vindiyaṁ kāyasucaritādiṁ na vindatīti avijjā, dhammānaṁ aviparītasabhāvaṁ aviditaṁ karotīti avijjā, antavirahite saṁsāre bhavādīsu satte javāpetīti avijjā, avijjamānesu javati vijjamānesu na javatīti avijjā, vijjāya paṭipakkhāti avijjā, sā “dukkhe aññāṇan”ti-ādinā catubbidhā veditabbā. Paṭicca na vinā phalaṁ eti uppajjati ceva pavattati cāti **paccayo,** upakārakattho vā paccayo. Avijjā ca sā paccayo cāti **avijjāpaccayo,** tasmā **avijjāpaccayā.** Saṅkharontīti **saṅkhārā,** lokiyakusalākulasacetanā, sā puññāpuññāneñjābhisaṅkhāravasena tividhā veditabbā. Vijānātīti **viññāṇaṁ,** taṁ lokiyavipākaviññāṇavasena dvattiṁsavidhaṁ. Namatīti **nāmaṁ,** vedanādikkhandhattayaṁ. Ruppatīti **rūpaṁ,** bhūtarūpaṁ cakkhādi-upādārūpañca. Āyatati[2]

1. Saṁ 1. 208 piṭṭhe. 2. Āyaṁ tanati (Ka)

ဟောတိ အဗ္ဗုဒံ၊ အဗ္ဗုဒါ ဇာယတီ ပေသီ”တိ[၁] စ “ဟိမဝတာ ဂင်္ဂါ ပဘဝန္တိ၊ သိင်္ဂတော သရော ဇာယတီ”တိ စ။ အဝိဇ္ဇာဒိဘာဝေ စ တဒဝိနာဘာဝေန သင်္ခါရာဒိဘာဝေါ လက္ခီယတိ၊ အဝိဇ္ဇာဒီဟိ စ သင်္ခါရာဒယော ပဘဝန္တိ ပကရိယန္တိ စာတိ တေ တေသံ ပဘဝေါ ပကတိ စ၊ တသ္မာ တဒတ္ထဒီပနတ္ထံ “ဣမသ္မိံ သတိ ဣမဿ ဥပ္ပါဒါ”တိ ဟေတုအတ္ထေ ဘုမ္မနိဿက္ကနိဒ္ဒေသာ ကတာတိ။

ယသ္မာ စေတ္ထ “ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ၊ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ သင်္ခေပေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌဿ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိအာဒိကော နိဒ္ဒေသော၊ တသ္မာ ယထာဝုတ္တော အတ္ထိဘာဝေါ ဥပ္ပါဒေါ စ တေသံ တေသံ ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မာနံ ပစ္စယဘာဝေါတိ ဝိညာယတိ။ န ဟိ အနိရုဒ္ဓတာသင်္ခါတံ အတ္ထိဘာဝံ ဥပ္ပါဒဉ္စ အနိဝတ္တသဘာဝတာသင်္ခါတံ ဥဒယာဝတ္ထတာသင်္ခါတံ ဝါ “သတိ ဧဝ, နာသတိ၊ ဥပ္ပါဒါ ဧဝ, န နိရောဓာ”တိ အန္တောဂဓနိယမေဟိ ဝစနေဟိ အဘိဟိတံ မုဉ္စိတွာ အညော ပစ္စယဘာဝေါ နာမ အတ္ထိ၊ တသ္မာ ယထာဝုတ္တော အတ္ထိဘာဝေါ ဥပ္ပါဒေါ စ ပစ္စယဘာဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယေပိ ပဋ္ဌာနေ အာဂတာ ဟေတုအာဒယော စတုဝီသတိ ပစ္စယာ၊ တေပိ ဧတဿေဝ ပစ္စယဘာဝဿ ဝိသေသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ ယထာ ဝိတ္ထာရေန အနုလောမံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ မနသိ အကာသိ၊ တံ ဒဿေတုံ “**ယဒိဒံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ယဒိဒန္တိ** နိပါတော၊ တဿ ယော အယန္တိ အတ္ထော။ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ**တိအာဒီသု အဝိန္ဒိယံ ကာယဒုစ္စရိတာဒိံ ဝိန္ဒတီတိ **အဝိဇ္ဇာ၊** ဝိန္ဒိယံ ကာယသုစရိတာဒိံ န ဝိန္ဒတီတိ အဝိဇ္ဇာ၊ ဓမ္မာနံ အဝိပရီတသဘာဝံ အဝိဒိတံ ကရောတီတိ အဝိဇ္ဇာ၊ အန္တဝိရဟိတေ သံသာရေ ဘဝါဒီသု သတ္တေ ဇဝါပေတီတိ အဝိဇ္ဇာ၊ အဝိဇ္ဇမာနေသု ဇဝတိ ဝိဇ္ဇမာနေသု န ဇဝတီတိ အဝိဇ္ဇာ၊ ဝိဇ္ဇာယ ပဋိပက္ခာတိ အဝိဇ္ဇာ၊ သာ “ဒုက္ခေ အညာဏ”န္တိအာဒိနာ စတုဗ္ဗိဓာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပဋိစ္စ န ဝိနာ ဖလံ ဧတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စာတိ **ပစ္စယော၊** ဥပကာရကတ္ထော ဝါ ပစ္စယော။ အဝိဇ္ဇာ စ သာ ပစ္စယော စာတိ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယော၊** တသ္မာ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ။** သင်္ခရောန္တီတိ **သင်္ခါရာ၊** လောကိယကုသလာကုသလစေတနာ၊ သာ ပုညာပုညာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရဝသေန တိဝိဓာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိဇာနာတီတိ **ဝိညာဏံ၊** တံ လောကိယဝိပါကဝိညာဏဝသေန ဒွတ္တိံသဝိဓံ။ နမတီတိ **နာမံ၊** ဝေဒနာဒိက္ခန္ဓတ္တယံ။ ရုပ္ပတီတိ **ရူပံ၊** ဘူတရူပံ စက္ခာဒိဥပါဒါရူပဉ္စ။ အာယတတိ[၂]

၁-သံ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အာယံ တနတိ (က)

āyatañca saṁsāradukkhaṁ nayatīti **āyatanaṁ.** Phusatīti **phasso.** Vedayatīti **vedanā.** Idampi dvayaṁ dvāravasena chabbidhaṁ, vipākavasena gahaṇe chattiṁsavidhaṁ. Paritassatīti **taṇhā,** sā kāmataṇhādivasena saṅkhepato tividhā, vitthārato aṭṭhuttarasatavidhā ca. Upādīyatīti **upādānaṁ,** taṁ kāmupādānādivasena catubbidhaṁ. Bhavati bhāvayati cāti **bhavo,** so kammūpapattibhedato duvidho. Jananaṁ **jāti.** Jīraṇaṁ **jarā.** Maranti tenāti **maraṇaṁ.** Socanaṁ **soko.** Paridevanaṁ **paridevo.** Dukkhayatīti **dukkhaṁ,** uppādaṭṭhitivasena dvedhā khaṇatīti **dukkhaṁ.** Dumanassa bhāvo **domanassaṁ.** Bhuso āyāso **upāyāso. Sambhavantī**ti nibbattanti. Na kevalañca sokādīhiyeva, atha kho sabbapadehi "sambhavantī"ti padassa yojanā kātabbā. Evaṁ hi "avijjāpaccayā saṅkhārā sambhavantī"ti paccayapaccayuppannavavatthānaṁ dassitaṁ hoti. Esa nayo sabbattha.

Tattha aññāṇalakkhaṇā avijjā, sammohanarasā, chādanapaccupaṭṭhānā, āsavapadaṭṭhānā. Abhisaṅkharaṇalakkhaṇā saṅkhārā, āyūhanarasā, saṁvidahanapaccupaṭṭhānā, avijjāpadaṭṭhānā. Vijānanalakkhaṇaṁ viññāṇaṁ, pubbaṅgamarasaṁ, paṭisandhipaccupaṭṭhānaṁ, saṅkhārapadaṭṭhānaṁ, vatthārammaṇapadaṭṭhānaṁ vā. Namanalakkhaṇaṁ nāmaṁ, sampayogarasaṁ, avinibbhogapaccupaṭṭhānaṁ, viññāṇapadaṭṭhānaṁ. Ruppanalakkhaṇaṁ rūpaṁ, vikiraṇarasaṁ[1], appaheyyabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, viññāṇapadaṭṭhānaṁ. Āyatanalakkhaṇaṁ saḷāyatanaṁ, dassanādirasaṁ, vatthudvārabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, nāmarūpapadaṭṭhānaṁ. Phusanalakkhaṇo phasso, saṁghaṭṭanaraso, saṅgatipaccupaṭṭhāno, saḷāyatanapadaṭṭhāno. Anubhavanalakkhaṇā vedanā, visayarasasambhogarasā, sukhadukkhapaccupaṭṭhānā, phassapadaṭṭhānā. Hetubhāvalakkhaṇā taṇhā, abhinandanarasā, atittibhāvapaccupaṭṭhānā, vedanāpadaṭṭhānā. Gahaṇalakkhaṇaṁ upādānaṁ, amuñcanarasaṁ, taṇhādaḷattadiṭṭhipaccupaṭṭhānaṁ, taṇhāpadaṭṭhānaṁ. Kammakammaphalalakkhaṇo bhavo, bhavanabhāvanaraso, kusalākusalābyākatapaccupaṭṭhāno, upādānapadaṭṭhāno. Tattha tattha bhave paṭhamābhinibbattilakkhaṇā jāti, niyyātanarasā, atītabhavato idhuppannapaccupaṭṭhānā, dukkhavicittatāpaccupaṭṭhānā vā. Khandhaparipākalakkhaṇā jarā[2], maraṇūpanayanarasā, yobbanavināsapaccupaṭṭhānā. Cutilakkhaṇaṁ

1. Anārammaṇarasaṁ (Syā, Ka)
2. Jīraṇalakkhaṇā jarā (Syā, Ka)

အာယတဉ္စ သံသာရဒုက္ခံ နယတီတိ **အာယတနံ**။ ဖုသတီတိ **ဖဿော**။ ဝေဒယတီတိ **ဝေဒနာ**။ ဣဒမ္ပိ ဒွယံ ဒွါရဝသေန ဆဗ္ဗိဓံ၊ ဝိပါကဝသေန ဂဟဏေ ဆတ္တိံသဝိဓံ။ ပရိတဿတီတိ **တဏှာ**၊ သာ ကာမတဏှာဒိဝသေန သင်္ခေပတော တိဝိဓာ၊ ဝိတ္ထာရတော အဋ္ဌုတ္တရသတဝိဓာ စ။ ဥပါဒီယတီတိ **ဥပါဒါနံ**၊ တံ ကာမုပါဒါနာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ။ ဘဝတိ ဘာဝယတိ စာတိ **ဘဝေါ**၊ သော ကမ္မူပပတ္တိဘေဒတော ဒုဝိဓော။ ဇနနံ **ဇာတိ**။ ဇီရဏံ **ဇရာ**။ မရန္တိ တေနာတိ **မရဏံ**။ သောစနံ **သောကော**။ ပရိဒေဝနံ **ပရိဒေဝေါ**။ ဒုက္ခယတီတိ **ဒုက္ခံ**၊ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိဝသေန ဒွေဓာ ခဏတီတိ **ဒုက္ခံ**။ ဒုမနဿ ဘာဝေါ **ဒေါမနဿံ**။ ဘုသော အာယာသော **ဥပါယာသော**။ **သမ္ဘဝန္တီ**တိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ သောကာဒီဟိယေဝ၊ အထ ခေါ သဗ္ဗပဒေဟိ "သမ္ဘဝန္တီ"တိ ပဒဿ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဟိ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ သမ္ဘဝန္တီ"တိ ပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နဝဝတ္ထာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

တတ္ထ အညာဏလက္ခဏာ အဝိဇ္ဇာ၊ သမ္မောဟနရသာ၊ ဆာဒနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အာသဝပဒဋ္ဌာနာ။ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏာ သင်္ခါရာ၊ အာယူဟနရသာ၊ သံဝိဒဟနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အဝိဇ္ဇာပဒဋ္ဌာနာ။ ဝိဇာနနလက္ခဏံ ဝိညာဏံ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမရသံ၊ ပဋိသန္ဓိပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ သင်္ခါရပဒဋ္ဌာနံ၊ ဝတ္ထာရမ္မဏပဒဋ္ဌာနံ ဝါ။ နမနလက္ခဏံ နာမံ၊ သမ္ပယောဂရသံ၊ အဝိနိဗ္ဘောဂပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ဝိညာဏပဒဋ္ဌာနံ။ ရုပ္ပနလက္ခဏံ ရူပံ၊ ဝိကိရဏရသံ[၁]၊ အပ္ပဟေယျဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ဝိညာဏပဒဋ္ဌာနံ။ အာယတနလက္ခဏံ သဠာယတနံ၊ ဒဿနာဒိရသံ၊ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ နာမရူပပဒဋ္ဌာနံ။ ဖုသနလက္ခဏော ဖဿော၊ သံဃဋ္ဋနရသော၊ သင်္ဂတိပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ သဠာယတနပဒဋ္ဌာနော။ အနုဘဝနလက္ခဏာ ဝေဒနာ၊ ဝိသယရသသမ္ဘောဂရသာ၊ သုခဒုက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဖဿပဒဋ္ဌာနာ။ ဟေတုဘာဝလက္ခဏာ တဏှာ၊ အဘိနန္ဒနရသာ၊ အတိတ္တိဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဝေဒနာပဒဋ္ဌာနာ။ ဂဟဏလက္ခဏံ ဥပါဒါနံ၊ အမုဉ္စနရသံ၊ တဏှာဒဠှတ္တဒိဋ္ဌိပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ တဏှာပဒဋ္ဌာနံ။ ကမ္မကမ္မဖလလက္ခဏော ဘဝေါ၊ ဘဝနဘာဝနရသော၊ ကုသလာကုသလာဗျာကတပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဥပါဒါနပဒဋ္ဌာနော။ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ ဇာတိ၊ နိယျာတနရသာ၊ အတီတဘဝတော ဣဓုပ္ပန္နပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဒုက္ခဝိစိတ္တတာပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ။ ခန္ဓပရိပါကလက္ခဏာ ဇရာ[၂]၊ မရဏူပနယနရသာ၊ ယောဗ္ဗနဝိနာသပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ စုတိလက္ခဏံ

၁-အနာရမ္မဏရသံ (သျာ၊ က)
၂-ဇီရဏလက္ခဏာ ဇရာ (သျာ၊ က)

maraṇaṁ, visaṁyogarasaṁ, gativippavāsapaccupaṭṭhānaṁ. Antonijjhānalakkhaṇo soko, cetaso nijjhānaraso, anusocanapaccupaṭṭhāno. Lālappanalakkhaṇo paridevo, guṇadosaparikittanaraso, sambhamapaccupaṭṭhāno[1]. Kāyapīḷanalakkhaṇaṁ dukkhaṁ, duppaññānaṁ domanassakaraṇarasaṁ, kāyikābādhapaccupaṭṭhānaṁ. Cittapiḷanalakkhaṇaṁ domanassaṁ, manovighātanarasaṁ, mānasabyādhipaccupaṭṭhānaṁ. Cittaparidahanalakkhaṇo upāyālo, nitthunanaraso, visādapaccupaṭṭhāno. Evamete avijjādayo lakkhaṇāditopi veditabbāti. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana sabbākārasampannaṁ vinicchayaṁ icchantena Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya[2] gahetabbo.

Evanti niddiṭṭhassa nidassanaṁ, tena avijjādīheva kāraṇehi, na issaranimmānādīhīti dasseti. **Etassā**ti yathāvuttassa. **Kevalassa**ti asammissassa sakalassavā. **Dukkhakkhandhassā**ti dukkhasamūhassa, na sattassa, nāpi jīvassa, nāpi subhasukhādīnaṁ. **Samudayo hotī**ti nibbatti sambhavati.

Etamatthaṁ viditvāti yvāyaṁ avijjādivasena saṅkhārādikassa dukkhakkhandhassa samudayo hotīti vutto, sabbākārena etamatthaṁ viditvā. **Tāyaṁ velāyan**ti tāyaṁ tassa atthassa viditavelāyaṁ. **Imaṁ udānaṁ udānesī**ti imaṁ tasmiṁ atthe vidite hetuno ca hetusamuppannadhammassa ca pajānanāya ānubhāvadīpakaṁ "**yadā have pātubhavantī**"ti-ādikaṁ somanassasampayuttañāṇasamuṭṭhānaṁ udānaṁ udānesi, attamanavācaṁ nicchāresīti vuttaṁ hoti.

Tassattho—**yadā**ti yasmiṁ kāle. **Have**ti byattanti imasmiṁ atthenipāto. Keci pana "haveti āhave yuddhe"ti atthaṁ vadanti, "yodhetha māraṁ paññāvudhenā"ti[3] vacanato kilesamārena yujjhanasamayeti tesaṁ adhippāyo. **Pātubhavantī**ti uppajjanti. **Dhammā**ti anulomapaccayākārapaṭivedhasādhakā bodhipakkhiyadhammā. Atha vā **pātubhavantī**ti pakāsenti, abhisamayavasena byattā pākaṭā honto. **Dhammā**ti catu-ariyasaccadhammā, ātāpo vuccati kilesasantāpanaṭṭhena vīriyaṁ. **Ātāpino**ti sammappadhānavīriyavato. **Jhāyato**ti

1. Saṅgamapaccupaṭṭhāno (Sī) 2. Abhi-Ṭṭha 2. 123 piṭṭhe. 3. Khu 1. 18 piṭṭhe.

မရဏံ၊ ဝိသံယောဂရသံ၊ ဂတိဝိပ္ပဝါသပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ အန္တောနိဇ္ဈာနလက္ခဏော သောကော၊ စေတသော နိဇ္ဈာနရသော၊ အနုသောစနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ လာလပ္ပနလက္ခဏော ပရိဒေဝေါ၊ ဂုဏဒေါသပရိကိတ္တနရသော၊ သမ္ဘမပစ္စုပဋ္ဌာနော[၁]။ ကာယပီဠနလက္ခဏံ ဒုက္ခံ၊ ဒုပ္ပညာနံ ဒေါမနဿကရဏရသံ၊ ကာယိကာဗာဓပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ စိတ္တပီဠနလက္ခဏံ ဒေါမနဿံ၊ မနောဝိဃာတနရသံ၊ မာနသဗျာဓိပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ စိတ္တပရိဒဟနလက္ခဏော ဥပါယာသော၊ နိတ္ထုနနရသော၊ ဝိသာဒပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဧဝမေတေ အဝိဇ္ဇာဒယော လက္ခဏာဒိတောပိ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန သဗ္ဗာကာရသမ္ပန္နံ ဝိနိစ္ဆယံ ဣစ္ဆန္တေန သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ[၂] ဂဟေတဗ္ဗော။

ဧဝန္တိ နိဒ္ဒိဋ္ဌဿ နိဒဿနံ၊ တေန အဝိဇ္ဇာဒီဟေဝ ကာရဏေဟိ၊ န ဣဿရနိမ္မာနာဒီဟီတိ ဒဿေတိ။ **ဧတဿာ**တိ ယထာဝုတ္တဿ။ **ကေဝလဿာ**တိ အသမ္မိဿဿ သကလဿ ဝါ။ **ဒုက္ခက္ခန္ဓဿာ**တိ ဒုက္ခသမူဟဿ၊ န သတ္တဿ, နာပိ ဇီဝဿ, နာပိ သုဘသုခါဒီနံ။ **သမုဒယော ဟောတီ**တိ နိဗ္ဗတ္တိ သမ္ဘဝတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ယွာယံ အဝိဇ္ဇာဒိဝသေန သင်္ခါရာဒိကဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယော ဟောတီတိ ဝုတ္တော၊ သဗ္ဗာကာရေန ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **တာယံ ဝေလာယန္တိ** တာယံ တဿ အတ္ထဿ ဝိဒိတဝေလာယံ။ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ**တိ ဣမံ တသ္မိံ အတ္ထေ ဝိဒိတေ ဟေတုနော စ ဟေတုသမုပ္ပန္နဓမ္မဿ စ ပဇာနနာယ အာနုဘာဝဒီပကံ "**ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ**"တိ-အာဒိကံ သောမနဿသမ္ပယုတ္တဉာဏသမုဋ္ဌာနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ၊ အတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တဿတ္ထော—**ယဒါ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **ဟဝေ**တိ ဗျတ္တန္တိ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ နိပါတော။ ကေစိ ပန "ဟဝေတိ အာဟဝေ ယုဒ္ဓေ"တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ၊ "ယောဓေထ မာရံ ပညာဝုဓေနာ"တိ[၃] ဝစနတော ကိလေသမာရေန ယုဇ္ဈနသမယေတိ တေသံ အဓိပ္ပါယော။ **ပါတုဘဝန္တီ**တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **ဓမ္မာ**တိ အနုလောမပစ္စယာကာရပဋိဝေဓသာဓကာ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ။ အထ ဝါ **ပါတုဘဝန္တီ**တိ ပကာသေန္တိ၊ အဘိသမယဝသေန ဗျတ္တာ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ **ဓမ္မာ**တိ စတုအရိယသစ္စဓမ္မာ၊ အာတာပေါ ဝုစ္စတိ ကိလေသသန္တာပနဋ္ဌေန ဝီရိယံ။ **အာတာပိနော**တိ သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယဝတော။ **ဈာယတော**တိ

၁-သင်္ဂမပစ္စုပဋ္ဌာနော (သီ) ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၁၈-ပိဋ္ဌေ။

ārammaṇūpanijjhānena lakkhaṇūpanijjhānena jhāyantassa. **Brāhmaṇassā**ti bāhitapāpassa khīṇāsavassa. **Athassa kaṅkhā vapayanti sabbā**ti athassa evaṁ pātubhūtadhammassa yā etā "ko nu kho bhante phusatīti. No kallo pañhoti Bhagavā avocā"ti-ādinā[1] nayena, katamaṁ nu kho bhante jarāmaraṇaṁ, kassa ca panidaṁ jarāmaraṇanti. No kallo pañhoti Bhagavā avocā"ti-ādinā[2] nayena paccayākāre kaṅkhā vuttā, yā ca paccayākārasseva appaṭividdhattā "ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānan"ti-ādinā[3] soḷasa kaṅkhā āgatā, tā sabbā vapayanti apagacchanti nirujjhanti. Kasmā? **Yato pajānāti sahetudhammaṁ,** yasmā avijjādikena hetunā sahetukaṁ imaṁ saṅkhārādikaṁ kevalaṁ dukkhakkhandhadhammaṁ pajānāti aññāsi paṭivijjhīti.

Kadā panassa bodhipakkhiyadhammā catusaccadhammā vā pātubhavanti uppajjanti pakāsenti vā? Vipassanāmaggañāṇesu. Tattha vipassanāñāṇasampayuttā sati-ādayo vipassanāñāṇañca yathārahaṁ attano visayesu tadaṅgappahānavasena subhasaññādike pajahantā kāyānupassanādivasena visuṁ visuṁ uppajjanti, maggakkhaṇe pana te nibbānamālambitvā samucchedavasena paṭipakkhe pajahantā catūsupi ariyasaccesu asammohappaṭivedhasādhanavasena sakideva uppajjanti. Evaṁ tāvettha bodhipakkhiyadhammānaṁ uppajjanaṭṭhena pātubhāvo veditabbo.

Ariyasaccadhammānaṁ pana lokiyānaṁ vipassanākkhaṇe vipassanāya ārammaṇakaraṇavasena, lokuttarānaṁ tadadhimuttatāvasena, maggakkhaṇe nirodhasaccassa ārammaṇābhisamayavasena, sabbesampi kiccābhisamayavasena pākaṭabhāvato pakāsanaṭṭhena pātubhāvo veditabbo.

Iti Bhagavā satipi sabbākārena sabbadhammānaṁ attano ñāṇassa pākaṭabhāve paṭiccasamuppādamukhena vipassanābhinivesassa katattā nipuṇagambhīrasududdasatāya paccayākārassa taṁ paccavekkhitvā uppannabalavasomanasso paṭipakkhasamucchedavibhāvanena saddhiṁ attano tadabhisamayānubhāvadīpakamevettha udānaṁ udānesīti.

1. Saṁ 1. 254 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 291 piṭṭhe. 3. Ma 1. 10; Saṁ 1. 265 piṭṭhesu.

အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန ဈာယန္တဿ။ **ဗြာဟ္မဏဿာ**တိ ဗာဟိတပါပဿ ခီဏာသဝဿ။ **အထဿ ကင်္ခါ ဝပယန္တိ သဗ္ဗာ**တိ အထဿ ဧဝံ ပါတုဘူတဓမ္မဿ ယာ ဧတာ "ကော နု ခေါ ဘန္တေ ဖုသတီတိ။ နော ကလ္လော ပဉှောတိ ဘဂဝါ အဝေါစာ"တိ အာဒိနာ[၁] နယေန, "ကတမံ နု ခေါ ဘန္တေ ဇရာမရဏံ၊ ကဿ စ ပနိဒံ ဇရာမရဏန္တိ။ နော ကလ္လော ပဉှောတိ ဘဂဝါ အဝေါစာ"တိအာဒိနာ[၂] နယေန ပစ္စယာကာရေ ကင်္ခါ ဝုတ္တာ၊ ယာ စ ပစ္စယာကာရဿေဝ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ "အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါန"န္တိအာဒိနာ[၃] သောဠသ ကင်္ခါ အာဂတာ၊ တာ သဗ္ဗာ ဝပယန္တိ အပဂစ္ဆန္တိ နိရုဇ္ဈန္တိ။ ကသ္မာ? **ယတော ပဇာနာတိ သဟေတုဓမ္မံ၊** ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဒိကေန ဟေတုနာ သဟေတုကံ ဣမံ သင်္ခါရာဒိကံ ကေဝလံ ဒုက္ခက္ခန္ဓဓမ္မံ ပဇာနာတိ အညာသိ ပဋိဝိဇ္ဈိတိ။

ကဒါ ပနဿ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ စတုသစ္စဓမ္မာ ဝါ ပါတုဘဝန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ပကာသေန္တိ ဝါ? ဝိပဿနာမဂ္ဂဉာဏေသု။ တတ္ထ ဝိပဿနာဉာဏသမ္ပယုတ္တာ သတိအာဒယော ဝိပဿနာဉာဏဉ္စ ယထာရဟံ အတ္တနော ဝိသယေသု တဒင်္ဂပ္ပဟာနဝသေန သုဘသညာဒိကေ ပဇဟန္တာ ကာယာနုပဿနာဒိဝသေန ဝိသုံ ဝိသုံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန တေ နိဗ္ဗာနမာလမ္ဗိတွာ သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဋိပက္ခေ ပဇဟန္တာ စတူသုပိ အရိယသစ္စေသု အသမ္မောဟပ္ပဋိဝေဓသာဓနဝသေန သကိဒေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ ဥပ္ပဇ္ဇနဋ္ဌေန ပါတုဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အရိယသစ္စဓမ္မာနံ ပန လောကိယာနံ ဝိပဿနာက္ခဏေ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏကရဏဝသေန, လောကုတ္တရာနံ တဒဓိမုတ္တတာဝသေန, မဂ္ဂက္ခဏေ နိရောဓသစ္စဿ အာရမ္မဏာဘိသမယဝသေန, သဗ္ဗေသမ္ပိ ကိစ္စာဘိသမယဝသေန ပါကဋဘာဝတော ပကာသနဋ္ဌေန ပါတုဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣတိ ဘဂဝါ သတိပိ သဗ္ဗာကာရေန သဗ္ဗဓမ္မာနံ အတ္တနော ဉာဏဿ ပါကဋဘာဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒမုခေန ဝိပဿနာဘိနိဝေသဿ ကတတ္တာ နိပုဏဂမ္ဘီရသုဒုဒ္ဒသတာယ ပစ္စယာကာရဿ တံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဥပ္ပန္နဗလဝသောမနဿော ပဋိပက္ခသမုစ္ဆေဒဝိဘာဝနေန သဒ္ဓိံ အတ္တနော တဒဘိသမယာနုဘာဝဒီပကမေဝေတ္ထ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ။

၁-သံ ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၂၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၁၀၊ သံ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။

Ayampi udāno vutto Bhagavatā itime sutanti ayaṁ Pāḷi kesuciyeva potthakesu dissati. Tattha **ayampī**ti pisaddo “idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ, ayampi pārājiko hotī”ti-ādīsu viya sampiṇḍanattho, tena uparimaṁ sampiṇḍeti. **Vutto**ti ayaṁ vuttasaddo kesohāraṇavappana vāpasamīkaraṇa jīvitavutti pamuttabhāva pāvacanabhāvena pavattana ajjhenakathanādīsu dissati. Tathā hesa “kāpaṭiko māṇavo daharo vuttasiro”ti-ādīsu[1] kesohāraṇe āgato.

> “Gāvo tassa pajāyanti, khette vuttaṁ virūhati.
> Vuttānaṁ phalamasnāti, yo mittānaṁ na dubbhatī”ti—

ādīsu[2] vappane. “No ca kho paṭivuttan”ti-ādīsu[3] aṭṭhadaṇḍakādīhi vāpasamīkaraṇe. “Pannalomo paradattavutto migabhūtena cetasā viharāmī”ti-ādīsu[4] jīvitavuttiyaṁ. “Paṇḍupalāso bandhanā pavutto abhabbo haritattāyā”ti-ādīsu[5] bandhanato pamuttabhāve. “Gītaṁ vuttaṁ samīhitan”ti-ādīsu[6] pāvacanabhāvena[7] pavattite. “Vutto pārāyaṇo”ti-ādīsu ajjhene. “Vuttaṁ kho panetaṁ Bhagavatā ‘dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha, mā āmisadāyādā’ti”ādīsu[8] kathane. Idhāpi kathane eva daṭṭhabbo, tena ayampi Udāno bhāsitoti attho. **Itī**ti evaṁ. **Me sutan**ti padadvayassa attho nidānavaṇṇanāyaṁ sabbākārato vuttoyeva. Pubbe “evaṁ me sutan”ti nidānavasena vuttoyeva hi attho idha nigamanavasena “iti me sutan”ti puna vutto. Vuttasseva hi atthassa puna vacanaṁ nigamananti. Itisaddassa atthuddhāro[9] **evaṁ**-saddena samānatthatāya **“evaṁ me sutan”**ti ettha viya, atthayojanā ca **itivuttakavaṇṇanāya** amhehi pakāsitāyevāti tattha vuttanayeneva veditabboti.

Paramatthadīpaniyā Khuddakanikāyaṭṭhakathāya Udānasaṁvaṇṇanāya

Paṭhamabodhisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ma 2. 380 piṭṭhe. 2. Khu 6. 150 piṭṭhe. 3. Vi 1. 191 piṭṭhe.
4. Vi 4. 340 piṭṭhe. 5. Vi 1. 58 piṭṭhe. 6. Dī 1. 97 piṭṭhe.
7. Pāvacanavasena (Sī) 8. Ma 1. 16 piṭṭhe. 9. Atthuddhāre (Sī, Syā)

အယမ္ပိ ဥဒါနော ဝုတ္တော ဘဂဝတာ ဣတိ မေ သုတန္တိ အယံ ပါဠိ ကေသုစိယေဝ ပေါတ္ထကေသု ဒိဿတိ။ တတ္ထ **အယမ္ပီ**တိ ပိသဒ္ဒေါ “ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတံ၊ အယမ္ပိ ပါရာဇိကော ဟောတီ”တိအာဒီသု ဝိယ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ တေန ဥပရိမံ သမ္ပိဏ္ဍေတိ။ **ဝုတ္တော**တိ အယံ ဝုတ္တသဒ္ဒေါ ကေသောဟာရဏဝပ္ပန ဝါပသမီကရဏ ဇီဝိတဝုတ္တိ ပမုတ္တဘာဝ ပါဝစနဘာဝေန ပဝတ္တန အဇ္ဈေနကထနာဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ “ကာပဋိကော မာဏဝေါ ဒဟရော ဝုတ္တသိရော”တိအာဒီသု[၁] ကေသောဟာရဏေ အာဂတော။

> “ဂါဝေါ တဿ ပဇာယန္တိ၊ ခေတ္တေ ဝုတ္တံ ဝိရူဟတိ။
> ဝုတ္တာနံ ဖလမသ္နာတိ၊ ယော မိတ္တာနံ န ဒုဗ္ဘတီ”တိ—

အာဒီသု[၂] ဝပ္ပနေ။ “နော စ ခေါ ပဋိဝုတ္တ”န္တိအာဒီသု[၃] အဋ္ဌဒဏ္ဍကာဒီဟိ ဝါပသမီကရဏေ။ “ပန္နလောမော ပရဒတ္တဝုတ္တော မိဂဘူတေန စေတသာ ဝိဟရာမီ”တိအာဒီသု[၄] ဇီဝိတဝုတ္တိယံ။ “ပဏ္ဍုပလာသော ဗန္ဓနာ ပဝုတ္တော အဘဗ္ဗော ဟရိတတ္တာယာ”တိအာဒီသု[၅] ဗန္ဓနတော ပမုတ္တဘာဝေ။ “ဂီတံ ဝုတ္တံ သမီဟိတ”န္တိအာဒီသု[၆] ပါဝစနဘာဝေန[၇] ပဝတ္တိတေ။ “ဝုတ္တော ပါရာယဏော”တိအာဒီသု အဇ္ဈေနေ။ “ဝုတ္တံ ခေါ ပနေတံ ဘဂဝတာ ‘ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထ၊ မာ အာမိသဒါယာဒါ’တိ”အာဒီသု[၈] ကထနေ။ ဣဓာပိ ကထနေ ဧဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တေန အယမ္ပိ ဥဒါနော ဘာသိတောတိ အတ္ထော။ **ဣတီ**တိ ဧဝံ။ **မေ သုတန္တိ** ပဒဒွယဿ အတ္ထော နိဒါနဝဏ္ဏနာယံ သဗ္ဗာကာရတော ဝုတ္တောယေဝ။ ပုဗ္ဗေ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိ နိဒါနဝသေန ဝုတ္တောယေဝ ဟိ အတ္ထော ဣဓ နိဂမနဝသေန “ဣတိ မေ သုတ”န္တိ ပုန ဝုတ္တော။ ဝုတ္တဿေဝ ဟိ အတ္ထဿ ပုန ဝစနံ နိဂမနန္တိ။ ဣတိသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော[၉] **ဧဝံ**-သဒ္ဒေန သမာနတ္ထတာယ **“ဧဝံ မေ သုတ”**န္တိ ဧတ္ထ ဝိယ, အတ္ထယောဇနာ စ **ဣတိဝုတ္တကဝဏ္ဏနာယ** အမှေဟိ ပကာသိတာယေဝါတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပရမတ္ထဒီပနိယာ ခုဒ္ဒကနိကာယဋ္ဌကထာယ ဥဒါနသံဝဏ္ဏနာယ

ပဌမဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မ ၂-၃၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၆-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၄-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝိ ၁-၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ ၁-၉၇-ပိဋ္ဌေ။
၇-ပါဝစနဝသေန (သီ) ၈-မ ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၉-အတ္ထုဒ္ဓါရေ (သီ၊ သျာ)

2. Dutiyabodhisuttavaṇṇanā

2. Dutiye **paṭiloman**ti “avijjānirodhā saṅkhāranirodho”ti-ādinā nayena vutto avijjādikoyeva paccayākāro anuppādanirodhena nirujjhamāno attano kattabbakiccassa akaraṇato paṭilomoti vuccati. Pavattiyā vā vilomanato paṭilomo, antato pana majjhato vā paṭṭhāya ādiṁ pāpetvā avuttattā ito aññenatthenettha paṭilomatā na yujjati. Paṭilomantica “visamaṁ candasūriyā parivattantī”ti-ādīsu viya bhāvanapuṁsakaniddeso. **Imasmiṁ asati idaṁ na hotī**ti imasmiṁ avijjādike paccaye asati maggena pahīne idaṁ saṅkhārādikaṁ phalaṁ na hoti nappavattati. **Imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī**ti imassa avijjādikassa paccayassa nirodhā maggena anuppattidhammataṁ āpāditattā idaṁ saṅkhārādikaṁ phalaṁ nirujjhati, nappavattatīti attho. Idhāpi yathā “imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjatī”ti ettha “imasmiṁ satiyeva, nāsati, imassa uppādā eva, na nirodhā”ti antogadhaniyamatā dassitā. Evaṁ imasmiṁ asatiyeva, na sati, imassa nirodhā eva, na uppādāti antogadhaniyamatālakkhaṇā dassitāti veditabbaṁ. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ Paṭhamabodhisuttavaṇṇanāya vuttanayānusārena veditabbaṁ.

Evaṁ yathā Bhagavā paṭilomapaṭiccasamuppādaṁ manasi akāsi, taṁ saṅkhepena dassetvā idāni vitthārena dassetuṁ “a**vijjānirodhā saṅkhāranirodho**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **avijjānirodhā**ti ariyamaggena avijjāya anavasesanirodhā, anusayappahānavasena aggamaggena avijjāya accantasamugghāṭatoti attho. Yadipi heṭṭhimamaggehi pahīyamānā avijjā accantasamugghāṭavaseneva pahīyati, tathāpi na anavasesato pahīyati. Apāyagāminiyā hi avijjā paṭhamamaggena pahīyati. Tathā sakideva imasmiṁ loke sabbattha ca anariyabhūmiyaṁ upapattipaccayabhūtā avijjā yathākkamaṁ dutiyatatiyamaggehi pahīyati, na itarāti. Arahattamaggeneva hi sā anavasesaṁ pahīyatīti. **Saṅkhāranirodho**ti saṅkhārānaṁ anuppādanirodho hoti. Evaṁ niruddhānaṁ pana saṅkhārānaṁ nirodhā viññāṇaṁ, viññāṇādīnañca nirodhā nāmarūpādīni niruddhāni eva hontīti dassetuṁ “**saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho**”ti-ādiṁ vatvā “**evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī**”ti vuttaṁ. Tattha yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayameva.

၂-ဒုတိယဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ ဒုတိယေ **ပဋိလောမ**န္တိ “အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော အဝိဇ္ဇာဒိကောယေဝ ပစ္စယာကာရော အနုပ္ပါဒနိရောဓေန နိရုဇ္ဈမာနော အတ္တနော ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဿ အကရဏတော ပဋိလောမောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဝတ္တိယာ ဝါ ဝိလောမနတော ပဋိလောမော၊ အန္တတော ပန မဇ္ဈတော ဝါ ပဋ္ဌာယ အာဒိံ ပါပေတွာ အဝုတ္တတ္တာ ဣတော အညေနတ္ထေနေတ္ထ ပဋိလောမတာ န ယုဇ္ဇတိ။ ပဋိလောမန္တိ စ “ဝိသမံ စန္ဒသူရိယာ ပရိဝတ္တန္တိ”တိအာဒီသု ဝိယ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော။ **ဣမသ္မိံ အသတိ ဣဒံ န ဟောတီ**တိ ဣမသ္မိံ အဝိဇ္ဇာဒိကေ ပစ္စယေ အသတိ မဂ္ဂေန ပဟီနေ ဣဒံ သင်္ခါရာဒိကံ ဖလံ န ဟောတိ နပ္ပဝတ္တတိ။ **ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ**တိ ဣမဿ အဝိဇ္ဇာဒိကဿ ပစ္စယဿ နိရောဓာ မဂ္ဂေန အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပါဒိတတ္တာ ဣဒံ သင်္ခါရာဒိကံ ဖလံ နိရုဇ္ဈတိ၊ နပ္ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ဣဓာပိ ယထာ “ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ၊ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဧတ္ထ “ဣမသ္မိံ သတိယေဝ, နာသတိ၊ ဣမဿ ဥပ္ပါဒါ ဧဝ, န နိရောဓာ”တိ အန္တောဂဓနိယမတာ ဒဿိတာ။ ဧဝံ ဣမသ္မိံ အသတိယေဝ, န သတိ၊ ဣမဿ နိရောဓာ ဧဝ, န ဥပ္ပါဒါတိ အန္တောဂဓနိယမတာလက္ခဏာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသမေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပဌမဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာယ ဝုတ္တနယာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ယထာ ဘဂဝါ ပဋိလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ မနသိ အကာသိ၊ တံ သင်္ခေပေန ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိတ္ထာရေန ဒဿေတုံ “**အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ**တိ အရိယမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာယ အနဝသေသနိရောဓာ၊ အနုသယပ္ပဟာနဝသေန အဂ္ဂမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာယ အစ္စန္တသမုဂ္ဃါဋတောတိ အတ္ထော။ ယဒိပိ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေဟိ ပဟီယမာနာ အဝိဇ္ဇာ အစ္စန္တသမုဂ္ဃါဋဝသေနေဝ ပဟီယတိ၊ တထာပိ န အနဝသေသတော ပဟီယတိ။ အပါယဂါမိနိယာ ဟိ အဝိဇ္ဇာ ပဌမမဂ္ဂေန ပဟီယတိ။ တထာ သကိဒေဝ ဣမသ္မိံ လောကေ သဗ္ဗတ္ထ စ အနရိယဘူမိယံ ဥပပတ္တိပစ္စယဘူတာ အဝိဇ္ဇာ ယထာက္ကမံ ဒုတိယတတိယမဂ္ဂေဟိ ပဟီယတိ၊ န ဣတရာတိ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ ဟိ သာ အနဝသေသံ ပဟီယတီတိ။ **သင်္ခါရနိရောဓော**တိ သင်္ခါရာနံ အနုပ္ပါဒနိရောဓော ဟောတိ။ ဧဝံ နိရုဒ္ဓါနံ ပန သင်္ခါရာနံ နိရောဓာ ဝိညာဏံ, ဝိညာဏာဒီနဉ္စ နိရောဓာ နာမရူပါဒီနိ နိရုဒ္ဓါနိ ဧဝ ဟောန္တီတိ ဒဿေတုံ “**သင်္ခါရနိရောဓာ ဝိညာဏနိရောဓော**”တိအာဒိံ ဝတွာ “**ဧဝမေတဿ ကေဝလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ နိရောဓော ဟောတီ**”တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

Apicettha kiñcāpi “avijjānirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho”ti ettāvatāpi sakalassa dukkhakkhandhassa anavasesato nirodho vutto hoti, tathāpi yathā anulome yassa yassa paccayadhammassa atthitāya yo yo paccayuppannadhammo na nirujjhati[1], pavattati evāti imassa atthassa dassanatthaṁ “avijjāpaccayā saṅkhārā -pa- samudayo hotī”ti vuttaṁ. Evaṁ tappaṭipakkhato tassa tassa paccayadhammassa abhāve so so paccayuppannadhammo nirujjhati, nappavattatīti dassanatthaṁ idha **“avijjānirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho -pa- dukkhakkhandhassa nirodho hotī”**ti vuttaṁ, na pana anulome viya kālattayapariyāpannassa dukkhakkhandhassa nirodhadassanatthaṁ. Anāgatasseva hi ariyamaggabhāvanāya asati uppajjanārahassa dukkhakkhandhassa ariyamaggabhāvanāya nirodho icchitoti ayampi viseso veditabbo.

Etamatthaṁ viditvāti yvāyaṁ “avijjānirodhādivasena saṅkhārādikassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī”ti vutto, sabbākārena etamatthaṁ viditvā. **Imaṁ udānaṁ udānesī**ti imasmiṁ atthe vidite “avijjānirodhā saṅkhāranirodho”ti evaṁ pakāsitassa avijjādīnaṁ paccayānaṁ khayassa avabodhānubhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesīti attho.

Tatrāyaṁ saṅkhepattho—yasmā avijjādīnaṁ **paccayānaṁ** anuppādanirodhasaṅkhātaṁ **khayaṁ avedi** aññāsi paṭivijjhi, tasmā etassa vuttanayena **ātāpino jhāyato brāhmaṇassa** vuttappakārā bodhipakkhiyadhammā catusaccadhammā vā **pātubhavanti** uppajjanti pakāsenti vā. Atha yā paccayanirodhassa sammā aviditattā uppajjeyyuṁ pubbe vuttappabhedā **kaṅkhā,** tā sabbāpi **vapayanti** nirujjhantīti. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Dutiyabodhisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Tatiyabodhisuttavaṇṇanā

3. Tatiye **anulomapaṭiloman**ti anulomañca paṭilomañca yathāvutta-anuloma-vasena ceva paṭilomavasena cāti attho. Nanu ca

---

1. Uppajjati (Sī)

အပိစေတ္ထ ကိဉ္စာပိ “အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော၊ သင်္ခါရနိရောဓာ ဝိညာဏနိရောဓော”တိ ဧတ္တာဝတာပိ သကလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ အနဝသေသတော နိရောဓော ဝုတ္တော ဟောတိ၊ တထာပိ ယထာ အနုလောမေ ယဿ ယဿ ပစ္စယဓမ္မဿ အတ္ထိတာယ ယော ယော ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မော န နိရုဇ္ဈတိ[၁]၊ ပဝတ္တတိ ဧဝါတိ ဣမဿ အတ္ထဿ ဒဿနတ္ထံ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ။ပ။ သမုဒယော ဟောတီ”တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ တပ္ပဋိပက္ခတော တဿ တဿ ပစ္စယဓမ္မဿ အဘာဝေ သော သော ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မော နိရုဇ္ဈတိ၊ နပ္ပဝတ္တတီတိ ဒဿနတ္ထံ ဣဓ **“အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော၊ သင်္ခါရနိရောဓာ ဝိညာဏနိရောဓော။ပ။ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ နိရောဓော ဟောတီ”**တိ ဝုတ္တံ၊ န ပန အနုလောမေ ဝိယ ကာလတ္တယပရိယာပန္နဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ နိရောဓဒဿနတ္ထံ။ အနာဂတဿေဝ ဟိ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ အသတိ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ နိရောဓော ဣစ္ဆိတောတိ အယမ္ပိ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ယွာယံ “အဝိဇ္ဇာနိရောဓာဒိဝသေန သင်္ခါရာဒိကဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ နိရောဓော ဟောတီ”တိ ဝုတ္တော၊ သဗ္ဗာကာရေန ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ**တိ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ ဝိဒိတေ “အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော”တိ ဧဝံ ပကာသိတဿ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ပစ္စယာနံ ခယဿ အဝဗောဓာနုဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ အတ္ထော။

တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဒီနံ **ပစ္စယာနံ** အနုပ္ပါဒနိရောဓသင်္ခါတံ **ခယံ အဝေဒိ** အညာသိ ပဋိဝိဇ္ဈိ၊ တသ္မာ ဧတဿ ဝုတ္တနယေန **အာတာပိနော ဈာယတော ဗြာဟ္မဏဿ** ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ စတုသစ္စဓမ္မာ ဝါ **ပါတုဘဝန္တိ** ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ပကာသေန္တိ ဝါ။ အထ ယာ ပစ္စယနိရောဓဿ သမ္မာ အဝိဒိတတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပဘေဒါ **ကင်္ခါ၊** တာ သဗ္ဗာပိ **ဝပယန္တိ** နိရုဇ္ဈန္တီတိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒုတိယဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-တတိယဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃။ တတိယေ **အနုလောမပဋိလောမ**န္တိ အနုလောမဉ္စ ပဋိလောမဉ္စ၊ ယထာဝုတ္တအနုလောမဝသေန စေဝ ပဋိလောမဝသေန စာတိ အတ္ထော။ နနု စ

၁-ဥပ္ပဇ္ဇတိ (သီ)

pubbepi anulomavasena paṭilomavasena ca paṭiccasamuppāde manasikārappavatti suttadvaye vuttā, idha kasmā punapi tadubhayavasena manasikārappavatti vuccatīti? Tadubhayavasena tatiyavāraṁ tattha manasikārassa pavatti tattā. Kathaṁ pana tadubhayavasena manasikāro pavattito. Na hi sakkā apubbaṁ acarimaṁ anulomapaṭilomaṁ paṭiccasamuppādassa manasikāraṁ pavattetunti? Na kho panetaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ "tadubhayaṁ ekajjhaṁ manasākāsī"ti, atha kho vārena. Bhagavā hi paṭhamaṁ anulomavasena paṭiccasamuppādaṁ manasi karitvā tadanurūpaṁ paṭhamaṁ udānaṁ udānesi. Dutiyampi paṭilomavasena taṁ manasi karitvā tadanurūpameva udānaṁ udānesi. Tatiyavāre pana kālena anulomaṁ kālena paṭilomaṁ manasikaraṇavasena anulomapaṭilomaṁ manasi akāsi. Tena vuttaṁ "anulomapaṭilomanti anulomañca paṭilomañca, yathāvutta-anulomavasena ceva paṭilomavasena cā"ti. Iminā manasikārassa paguṇabalavabhāvoca vasībhāvo ca pakāsito hoti, ettha ca "anulomaṁ manasi karissāmi, paṭilomaṁ manasi karissāmi, anulomapaṭilomaṁ manasi karissāmī"ti evaṁ pavattānaṁ pubbābhogānaṁ vasena nesaṁ vibhāgo veditabbo.

Tattha **avijjāya tvevā**ti avijjāya tu eva. **Asesavirāganirodhā**ti virāgasaṅkhātena maggena asesanirodhā, aggamaggena anavasesa-anuppādappahānāti attho. **Saṅkhāranirodho**ti sabbesaṁ saṅkhārānaṁ anavasesaṁ anuppādanirodho. Heṭṭhimena hi maggattayena keci saṅkhārā nirujjhanti, keci na nirujjhanti avijjāya sāvasesanirodhā. Aggamaggena panassā anavasesanirodhā na keci saṅkhārā na nirujjhantīti.

Etamatthaṁ viditvāti yvāyaṁ avijjādivasena saṅkhārādikassa dukkhakkhandhassa samudayo nirodho ca avijjādinaṁ samudayā nirodhā ca hotīti vutto, sabbākārena etamatthaṁ viditvā. **Imaṁ udānaṁ udānesī**ti idaṁ yena maggena yo dukkhakkhandhassa samudayanirodhasaṅkhāto attho kiccavasena ārammaṇakiriyāya ca vidito, tassa ariyamaggassa ānubhāvadīpakaṁ vuttappakāraṁ udānaṁ udānesīti attho.

Tatrāyaṁ saṅkhepattho—**yadā have pātubhavanti dhammā ātāpino jhāyato brāhmaṇassa,** tadā so brāhmaṇo tehi uppanneti bodhipakkhiyadhammehi, yassa vā ariyamaggassa catusaccadhammā

ပုဗ္ဗေပိ အနုလောမဝသေန ပဋိလောမဝသေန စ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ မနသိကာရပ္ပဝတ္တိ သုတ္တဒွယေ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ကသ္မာ ပုနပိ တဒုဘယဝသေန မနသိကာရပ္ပဝတ္တိ ဝုစ္စတီတိ? တဒုဘယဝသေန တတိယဝါရံ တတ္ထ မနသိကာရဿ ပဝတ္တိတတ္တာ။ ကထံ ပန တဒုဘယဝသေန မနသိကာရော ပဝတ္တိတော။ န ဟိ သက္ကာ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ အနုလောမပဋိလောမံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ မနသိကာရံ ပဝတ္တေတုန္တိ? န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ "တဒုဘယံ ဧကဇ္ဈံ မနသာကာသီ"တိ၊ အထ ခေါ ဝါရေန။ ဘဂဝါ ဟိ ပဌမံ အနုလောမဝသေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ မနသိ ကရိတွာ တဒနုရူပံ ပဌမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဒုတိယမ္ပိ ပဋိလောမဝသေန တံ မနသိ ကရိတွာ တဒနုရူပမေဝ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တတိယဝါရေ ပန ကာလေန အနုလောမံ ကာလေန ပဋိလောမံ မနသိကရဏဝသေန အနုလောမပဋိလောမံ မနသိ အကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ "အနုလောမပဋိလောမန္တိ အနုလောမဉ္စ ပဋိလောမဉ္စ၊ ယထာဝုတ္တအနုလောမဝသေန စေဝ ပဋိလောမဝသေန စာ"တိ။ ဣမိနာ မနသိကာရဿ ပဂုဏဗလဝဘာဝေါ စ ဝသီဘာဝေါ စ ပကာသိတော ဟောတိ၊ ဧတ္ထ "အနုလောမံ မနသိ ကရိဿာမိ၊ ပဋိလောမံ မနသိ ကရိဿာမိ၊ အနုလောမပဋိလောမံ မနသိ ကရိဿာမီ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တာနံ ပုဗ္ဗာဘောဂါနံ ဝသေန နေသံ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **အဝိဇ္ဇာယ တွေဝါ**တိ အဝိဇ္ဇာယ တု ဧဝ။ **အသေသဝိရာဂနိရောဓာ**တိ ဝိရာဂသင်္ခါတေန မဂ္ဂေန အသေသနိရောဓာ၊ အဂ္ဂမဂ္ဂေန အနဝသေသအနုပ္ပါဒပ္ပဟာနာတိ အတ္ထော။ **သင်္ခါရနိရောဓော**တိ သဗ္ဗေသံ သင်္ခါရာနံ အနဝသေသံ အနုပ္ပါဒနိရောဓော။ ဟေဋ္ဌိမေန ဟိ မဂ္ဂတ္တယေန ကေစိ သင်္ခါရာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ ကေစိ န နိရုဇ္ဈန္တိ အဝိဇ္ဇာယ သာဝသေသနိရောဓာ။ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ပနဿာ အနဝသေသနိရောဓာ န ကေစိ သင်္ခါရာ န နိရုဇ္ဈန္တီတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ယွာယံ အဝိဇ္ဇာဒိဝသေန သင်္ခါရာဒိကဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယော နိရောဓော စ အဝိဇ္ဇာဒီနံ သမုဒယာ နိရောဓာ စ ဟောတီတိ ဝုတ္တော၊ သဗ္ဗာကာရေန ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ**တိ ဣဒံ ယေန မဂ္ဂေန ယော ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယနိရောဓသင်္ခါတော အတ္ထော ကိစ္စဝသေန အာရမ္မဏကိရိယာယ စ ဝိဒိတော၊ တဿ အရိယမဂ္ဂဿ အာနုဘာဝဒီပကံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ အတ္ထော။

တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—**ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ ဓမ္မာ အာတာပိနော ဈာယတော ဗြာဟ္မဏဿ၊** တဒါ သော ဗြာဟ္မဏော တေဟိ ဥပ္ပန္နေဟိ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေဟိ၊ ယဿ ဝါ အရိယမဂ္ဂဿ စတုသစ္စဓမ္မာ

pātubhūtā, tena ariyamaggena **vidhūpayaṁ tiṭṭhati mārasenaṁ,** “kāmā te paṭhamā senā”ti-ādinā[1] nayena vuttappakāraṁ mārasenaṁ vidhūpayanto vidhamento viddhaṁsento tiṭṭhati. Kathaṁ? **Sūriyova obhāsayamantalikkhaṁ,** yathā sūriyo abbhuggato attano pabhāya antalikkhaṁ obhāsentova andhakāraṁ vidhamento tiṭṭhati, evaṁ sopi khīṇāsavabrāhmaṇo tehi dhammehi tena vā ariyamaggena saccāni paṭivijjhantova mārasenaṁ vidhūpayanto tiṭṭhatīti.

Evaṁ Bhagavatā paṭhamaṁ paccayākārapajānanassa, dutiyaṁ paccayakkhayādhigamassa, tatiyaṁ ariyamaggassa ānubhāvappakāsanāni imāni tīṇi udānāni tīsu yāmesu bhāsitāni. Katarāya rattiyā? Abhisambodhito sattamāya rattiyā. Bhagavā hi visākhapuṇṇamāya rattiyā paṭhamayāme pubbenivāsaṁ anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhetvā pacchimayāme paṭiccasamuppāde ñāṇaṁ otāretvā nānānayehi tebhūmakasaṅkhāre sammasitvā “idāni aruṇo uggamissatī”ti sammāsambodhiṁ pāpuṇi, sabbaññutappattisamanantarameva ca aruṇo uggacchīti. Tato teneva pallaṅkena Bodhirukkhamūle sattāhaṁ vītināmento sampattāya pāṭipadarattiyā[2] tīsu yāmesu vuttanayena paṭiccasamuppādaṁ manasi karitvā yathākkamaṁ imāni udānāni udānesi.

Khandhake pana tīsupi vāresu “paṭiccasamuppādaṁ anulomapaṭilomaṁ manasākāsī”ti[3] āgatattā Khandhakaṭṭhakathāyaṁ[4] “tīsupi yāmesu evaṁ manasi katvā paṭhamaṁ udānaṁ paccayākārapaccavekkhaṇavasena, dutiyaṁ nibbānapaccavekkhaṇavasena[5], tatiyaṁ maggapaccavekkhaṇavasenāti evaṁ imāni Bhagavā udānāni udānesī”ti vuttaṁ, tampi na virujjhati. Bhagavā hi ṭhapetvā ratanagharasattāhaṁ sesesu chasu sattāhesu antarantarā dhammaṁ paccavekkhitvā yebhuyyena vimuttisukhapaṭisaṁvedī vihāsi, ratanagharasattāhe pana abhidhammaparicayavaseneva vihāsīti.

Tatiyabodhisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 1. 342; Khu 7. 73; Khu 8. 114 piṭṭhesu.
2. Sattamāya rattiyā (Sī, Ka)
3. Vi 3. 1 piṭṭhe.
4. Vi-Ṭṭha 3. 235 piṭṭhe.
5. Paccayanirodhapaccavekkhaṇavasena (Ka)

ပါတုဘူတာ၊ တေန အရိယမဂ္ဂေန **ဝိဓူပယံ တိဋ္ဌတိ မာရသေနံ၊** “ကာမာ တေ ပဌမာ သေနာ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဝုတ္တပ္ပကာရံ မာရသေနံ ဝိဓူပယန္တော ဝိဓမေန္တော ဝိဒ္ဓံသေန္တော တိဋ္ဌတိ။ ကထံ? **သူရိယောဝ ဩဘာသယမန္တလိက္ခံ၊** ယထာ သူရိယော အဗ္ဘုဂ္ဂတော အတ္တနော ပဘာယ အန္တလိက္ခံ ဩဘာသေန္တောဝ အန္ဓကာရံ ဝိဓမေန္တော တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ သောပိ ခီဏာသဝဗြာဟ္မဏော တေဟိ ဓမ္မေဟိ တေန ဝါ အရိယမဂ္ဂေန သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တောဝ မာရသေနံ ဝိဓူပယန္တော တိဋ္ဌတီတိ။

ဧဝံ ဘဂဝတာ ပဌမံ ပစ္စယာကာရပဇာနနဿ, ဒုတိယံ ပစ္စယက္ခယာဓိဂမဿ, တတိယံ အရိယမဂ္ဂဿ အာနုဘာဝပ္ပကာသနာနိ ဣမာနိ တီဏိ ဥဒါနာနိ တီသု ယာမေသု ဘာသိတာနိ။ ကတရာယ ရတ္တိယာ? အဘိသမ္ဗောဓိတော သတ္တမာယ ရတ္တိယာ။ ဘဂဝါ ဟိ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ရတ္တိယာ ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္ဆိမယာမေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ ဉာဏံ ဩတာရေတွာ နာနာနယေဟိ တေဘူမကသင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ “ဣဒါနိ အရုဏော ဥဂ္ဂမိဿတီ”တိ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိ၊ သဗ္ဗညုတပ္ပတ္တိသမနန္တရမေဝ စ အရုဏော ဥဂ္ဂစ္ဆီတိ။ တတော တေနေဝ ပလ္လင်္ကေန ဗောဓိရုက္ခမူလေ သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေန္တော သမ္ပတ္တာယ ပါဋိပဒရတ္တိယာ[၂] တီသု ယာမေသု ဝုတ္တနယေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ မနသိ ကရိတွာ ယထာက္ကမံ ဣမာနိ ဥဒါနာနိ ဥဒါနေသိ။

ခန္ဓကေ ပန တီသုပိ ဝါရေသု “ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ အနုလောမပဋိလောမံ မနသာကာသီ”တိ[၃] အာဂတတ္တာ ခန္ဓကဋ္ဌကထာယံ[၄] “တီသုပိ ယာမေသု ဧဝံ မနသိ ကတွာ ပဌမံ ဥဒါနံ ပစ္စယာကာရပစ္စဝေက္ခဏဝသေန, ဒုတိယံ နိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏဝသေန[၅], တတိယံ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏဝသေနာတိ ဧဝံ ဣမာနိ ဘဂဝါ ဥဒါနာနိ ဥဒါနေသီ”တိ ဝုတ္တံ၊ တမ္ပိ န ဝိရုဇ္ဈတိ။ ဘဂဝါ ဟိ ဌပေတွာ ရတနဃရသတ္တာဟံ သေသေသု ဆသု သတ္တာဟေသု အန္တရန္တရာ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ယေဘုယျေန ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီ ဝိဟာသိ၊ ရတနဃရသတ္တာဟေ ပန အဘိဓမ္မပရိစယဝသေနေဝ ဝိဟာသီတိ။

တတိယဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁-၃၄၂၊ ခု ၇-၇၃၊ ခု ၈-၁၁၄-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သတ္တမာယ ရတ္တိယာ (သီ၊ က)
၃-ဝိ ၃-၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ-ဋ္ဌ ၃-၂၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-ပစ္စယနိရောဓပစ္စဝေက္ခဏဝသေန (က)

4. Huṁhuṅkasuttavaṇṇanā

4. Catutthe **Ajapālanigrodhe**ti tassa kira chāyāyaṁ Ajapālā gantvā[1] nisīdanti, tenassa ‘Ajapālanigrodho”tveva nāmaṁ udapādi. Keci pana yasmā tattha vede sajjhāyituṁ asamatthā mahallakabrāhmaṇā pākāraparikkhepayuttāni nivesanāni katvā sabbe vasiṁsu, tasmā **Ajapālanigrodho**ti nāmaṁ jātan”ti vadanti. Tatrāyaṁ vacanattho—na japantīti ajapā, mantānaṁ anajjhāyakāti attho, ajapā lanti[2] ādiyanti nivāsaṁ etthāti Ajapāloti. Yasmā vā majjhanhike samaye anto paviṭṭhe aje attano chāyāya pāleti rakkhati, tasmā ‘Ajapālo’tissa nāmaṁ rūḷhanti apare. Sabbathāpi nāmametaṁ tassa rukkhassa, tassa samīpe. Samīpatthe hi etaṁ bhummaṁ “Ajapālanigrodhe”ti.

Vimuttisukhapaṭisaṁvedīti tatrapi dhammaṁ vicinanto[3] vimuttisukhañca paṭisaṁvedento nisīdi. Bodhirukkhato puratthimadisābhāge esa rukkho hoti. **Sattāhan**ti ca idaṁ na pallaṅkasattāhato anantarasattāhaṁ. Bhagavā hi pallaṅkasattāhato aparānipi tīṇi sattāhāni bodhisamīpeyeva vītināmesi.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—Bhagavati kira sammāsambodhiṁ patvā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinne “na Bhagavā vuṭṭhāti, kinnu kho aññepi[4] Buddhattakarā dhammā atthī”ti ekaccānaṁ devatānaṁ kaṅkhā udapādi. Atha Bhagavā aṭṭhame divase samāpattito vuṭṭhāya devatānaṁ kaṅkhaṁ ñatvā kaṅkhāvidhamanatthaṁ ākāse uppatitvā yamakapāṭihāriyaṁ dassetvā tāsaṁ kaṅkhaṁ vidhametvā pallaṅkato īsakaṁ pācīnanissite uttaradisābhāge ṭhatvā cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca upacitānaṁ pāramīnaṁ balādhigamaṭṭhānaṁ[5] pallaṅkaṁ Bodhirukkhañca animisehi cakkhūhi olokayamāno sattāhaṁ vītināmesi, taṁ ṭhānaṁ **Animisacetiyaṁ** nāma jātaṁ. Atha pallaṅkassa ca ṭhitaṭṭhānassa ca antarā puratthimato ca pacchimato ca āyate ratanacaṅkame caṅkamanto sattāhaṁ vītināmesi, taṁ **Ratanacaṅkamacetiyaṁ** nāma jātaṁ. Tato pacchimadisābhāge devatā ratanagharaṁ

1. Gantvā gantvā (Sī, Syā)
2. Ālenti (Sī, Syā)
3. Vicinantoye antarantarā (Ka)
4. Ajjāpi (Ka)
5. Puññādhigamanīyaṭṭhānaṁ phalasamāpattādhigamaṭṭhānaṁ (Sī), puññādhigamanīyaṭṭhānaṁ balādhigamanīyaṭṭhānaṁ (Ka)

၄-ဟုံဟုင်္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄။ စတုတ္ထေ **အဇပါလနိဂြောဓေ**တိ တဿ ကိရ ဆာယာယံ အဇပါလာ ဂန္တွာ[1] နိသီဒန္တိ၊ တေနဿ “အဇပါလနိဂြောဓော”တွေဝ နာမံ ဥဒပါဒိ။ ကေစိ ပန “ယသ္မာ တတ္ထ ဝေဒေ သဇ္ဈာယိတုံ အသမတ္ထာ မဟလ္လကဗြာဟ္မဏာ ပါကာရပရိက္ခေပယုတ္တာနိ နိဝေသနာနိ ကတွာ သဗ္ဗေ ဝသိံသု၊ တသ္မာ **အဇပါလနိဂြောဓော**တိ နာမံ ဇာတ”န္တိ ဝဒန္တိ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—န ဇပန္တီတိ အဇပါ၊ မန္တာနံ အနဇ္ဈာယကာတိ အတ္ထော၊ အဇပါ လန္တိ[2] အာဒိယန္တိ နိဝါသံ ဧတ္ထာတိ အဇပါလောတိ။ ယသ္မာ ဝါ မဇ္ဈန္ဟိကေ သမယေ အန္တော ပဝိဋ္ဌေ အဇေ အတ္တနော ဆာယာယ ပါလေတိ ရက္ခတိ၊ တသ္မာ ‘အဇပါလော’တိဿ နာမံ ရူဠှန္တိ အပရေ။ သဗ္ဗထာပိ နာမမေတံ တဿ ရုက္ခဿ၊ တဿ သမီပေ။ သမီပတ္ထေ ဟိ ဧတံ ဘုမ္မံ “အဇပါလနိဂြောဓေ”တိ။

ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီတိ တတြာပိ ဓမ္မံ ဝိစိနန္တော[3] ဝိမုတ္တိသုခဉ္စ ပဋိသံဝေဒေန္တော နိသီဒိ။ ဗောဓိရုက္ခတော ပုရတ္ထိမဒိသာဘာဂေ ဧသ ရုက္ခော ဟောတိ။ **သတ္တာဟ**န္တိ စ ဣဒံ န ပလ္လင်္ကသတ္တာဟတော အနန္တရသတ္တာဟံ။ ဘဂဝါ ဟိ ပလ္လင်္ကသတ္တာဟတော အပရာနိပိ တီဏိ သတ္တာဟာနိ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမေသိ။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—ဘဂဝတိ ကိရ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတွာ သတ္တာဟံ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိန္နေ “န ဘဂဝါ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ကိန္နု ခေါ အညေပိ[4] ဗုဒ္ဓတ္တကရာ ဓမ္မာ အတ္ထီ”တိ ဧကစ္စာနံ ဒေဝတာနံ ကင်္ခါ ဥဒပါဒိ။ အထ ဘဂဝါ အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဒေဝတာနံ ကင်္ခံ ဉတွာ ကင်္ခါဝိဓမနတ္ထံ အာကာသေ ဥပ္ပတိတွာ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာ တာသံ ကင်္ခံ ဝိဓမေတွာ ပလ္လင်္ကတော ဤသကံ ပါစီနနိဿိတေ ဥတ္တရဒိသာဘာဂေ ဌတွာ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ဥပစိတာနံ ပါရမီနံ ဗလာဓိဂမဋ္ဌာနံ[5] ပလ္လင်္ကံ ဗောဓိရုက္ခဉ္စ အနိမိသေဟိ စက္ခူဟိ ဩလောကယမာနော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တံ ဌာနံ **အနိမိသစေတိယံ** နာမ ဇာတံ။ အထ ပလ္လင်္ကဿ စ ဌိတဋ္ဌာနဿ စ အန္တရာ ပုရတ္ထိမတော စ ပစ္ဆိမတော စ အာယတေ ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမန္တော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တံ **ရတနစင်္ကမစေတိယံ** နာမ ဇာတံ။ တတော ပစ္ဆိမဒိသာဘာဂေ ဒေဝတာ ရတနဃရံ

၁-ဂန္တွာ ဂန္တွာ (သီ၊ သျာ)
၂-အာလေန္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိစိနန္တောယေ အန္တရန္တရာ (က)
၄-အဇ္ဇာပိ (က)
၅-ပုညာဓိဂမနီယဋ္ဌာနံ ဖလသမာပတ္တာဓိဂမဋ္ဌာနံ (သီ)၊ ပုညာဓိဂမနီယဋ္ဌာနံ ဗလာဓိဂမနီယဋ္ဌာနံ (က)

māpayiṁsu, tattha pallaṅkena nisīditvā Abhidhammapiṭakaṁ visesato anantanayaṁ samantapaṭṭhānaṁ vicinanto sattāhaṁ vītināmesi, taṁ ṭhānaṁ **Ratanagharacetiyaṁ** nāma jātaṁ. Evaṁ bodhisamīpeyeva cattāri sattāhāni vītināmetvā pañcame sattāhe Bodhirukkhato Ajapālanigrodhaṁ upasaṅkamitvā tassa mūle pallaṅkena nisīdi.

Tamhā samādhimhā vuṭṭhāsīti tato phalasamāpattisamādhito yathākālaparicchedaṁ vuṭṭhahi, vuṭṭhahitvā ca pana tattha evaṁ nisinne Bhagavati eko brāhmaṇo taṁ gantvā pañhaṁ pucchi. Tena vuttaṁ "**atha kho aññataro**"ti-ādi. Tattha **aññataro**ti nāmagottavasena anabhiññāto apākaṭo eko. **Huṁhuṅkajātiko**ti[1] so kira diṭṭhamaṅgaliko mānathaddho mānavasena kodhavasena ca sabbaṁ avokkhajātikaṁ passitvā jigucchanto "huṁhun"ti karonto vicarati, tasmā "huṁhuṅkajātiko"ti vuccati, "huhukkajātiko"tipi pāṭho. **Brāhmaṇo**ti jātiyā brāhmaṇo.

Yena Bhagavāti yassaṁ disāyaṁ Bhagavā nisinno. Bhummatthe hi etaṁ karaṇavacanaṁ. Yena vā disābhāgena Bhagavā upasaṅkamitabbo, tena disābhāgena upasaṅkami. Atha vā **yenā**ti hetu-atthe karaṇavacanaṁ, yena kāraṇena Bhagavā devamanussehi upasaṅkamitabbo, tena kāraṇena upasaṅkamīti attho. Kena ca kāraṇena Bhagavā upasaṅkamitabbo? Nānappakārarogadukkhābhipīḷitattā āturakāyehi mahājanehi mahānubhāvo bhisakko viya rogatikicchanatthaṁ, nānāvidhakilesabyādhipīḷitattā āturacittehi devamanussehi kilesabyādhitikicchanatthaṁ dhammassavanapañhapucchanādikāraṇehi Bhagavā upasaṅkamitabbo. Tena ayampi brāhmaṇo attano kaṅkhaṁ chinditukāmo upasaṅkami.

Upasaṅkamitvāti upasaṅkamanapariyosānadīpanaṁ. Atha vā yaṁ ṭhānaṁ upasaṅkami, tatopi Bhagavato samīpabhūtaṁ āsannataraṁ ṭhānaṁ upagantvāti attho. **Sammodī**ti samaṁ sammā vā modi, Bhagavā cānena, sopi Bhagavatā "kacci bhoto khamanīyaṁ kacci yāpanīyan"ti-ādinā paṭisanthārakaraṇavasena samappavattamodo ahosi. **Sammodanīyan**ti sammodanārahaṁ sammodajananayoggaṁ. **Kathan**ti kathāsallāpaṁ. **Sāraṇīyan**ti

1. Huhuṅkajātikoti (Sī, Syā)

မာပယိံသု၊ တတ္ထ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတွာ အဘိဓမ္မပိဋကံ ဝိသေသတော အနန္တနယံ သမန္တပဋ္ဌာနံ ဝိစိနန္တော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တံ ဌာနံ **ရတနဃရစေတိယံ** နာမ ဇာတံ။ ဧဝံ ဗောဓိသမီပေယေဝ စတ္တာရိ သတ္တာဟာနိ ဝီတိနာမေတွာ ပဉ္စမေ သတ္တာဟေ ဗောဓိရုက္ခတော အဇပါလနိဂြောဓံ ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ မူလေ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ။

တမှာ သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌာသီတိ တတော ဖလသမာပတ္တိသမာဓိတော ယထာကာလပရိစ္ဆေဒံ ဝုဋ္ဌဟိ၊ ဝုဋ္ဌဟိတွာ စ ပန တတ္ထ ဧဝံ နိသိန္နေ ဘဂဝတိ ဧကော ဗြာဟ္မဏော တံ ဂန္တွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ အညတရော**”တိ-အာဒိ။ တတ္ထ **အညတရော**တိ နာမဂေါတ္တဝသေန အနဘိညာတော အပါကဋော ဧကော။ **ဟုံဟုင်္ကဇာတိကော**တိ[1] သော ကိရ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကော မာနထဒ္ဓေါ မာနဝသေန ကောဓဝသေန စ သဗ္ဗံ အဝေါက္ခဇာတိကံ ပဿိတွာ ဇိဂုစ္ဆန္တော “ဟုံဟု”န္တိ ကရောန္တော ဝိစရတိ၊ တသ္မာ “ဟုံဟုင်္ကဇာတိကော”တိ ဝုစ္စတိ၊ “ဟုဟုက္ကဇာတိကော”တိပိ ပါဌော။ **ဗြာဟ္မဏော**တိ ဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏော။

ယေန ဘဂဝါတိ ယဿံ ဒိသာယံ ဘဂဝါ နိသိန္နော။ ဘုမ္မတ္ထေ ဟိ ဧတံ ကရဏဝစနံ။ ယေန ဝါ ဒိသာဘာဂေန ဘဂဝါ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော၊ တေန ဒိသာဘာဂေန ဥပသင်္ကမိ။ အထ ဝါ **ယေနာ**တိ ဟေတုအတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ ယေန ကာရဏေန ဘဂဝါ ဒေဝမနုဿေဟိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော၊ တေန ကာရဏေန ဥပသင်္ကမီတိ အတ္ထော။ ကေန စ ကာရဏေန ဘဂဝါ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော? နာနပ္ပကာရရောဂဒုက္ခာဘိပီဠိတတ္တာ အာတုရကာယေဟိ မဟာဇနေဟိ မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဝိယ ရောဂတိကိစ္ဆနတ္ထံ, နာနာဝိဓကိလေသဗျာဓိပီဠိတတ္တာ အာတုရစိတ္တေဟိ ဒေဝမနုဿေဟိ ကိလေသဗျာဓိတိကိစ္ဆနတ္ထံ ဓမ္မဿဝနပဉှပုစ္ဆနာဒိကာရဏေဟိ ဘဂဝါ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော။ တေန အယမ္ပိ ဗြာဟ္မဏော အတ္တနော ကင်္ခံ ဆိန္ဒိတုကာမော ဥပသင်္ကမိ။

ဥပသင်္ကမိတွာတိ ဥပသင်္ကမနပရိယောသာနဒီပနံ။ အထ ဝါ ယံ ဌာနံ ဥပသင်္ကမိ၊ တတောပိ ဘဂဝတော သမီပဘူတံ အာသန္နတရံ ဌာနံ ဥပဂန္တွာတိ အတ္ထော။ **သမ္မောဒီ**တိ သမံ သမ္မာ ဝါ မောဒိ၊ ဘဂဝါ စာနေန, သောပိ ဘဂဝတာ “ကစ္စိ ဘောတော ခမနီယံ ကစ္စိ ယာပနီယ”န္တိအာဒိနာ ပဋိသန္ထာရကရဏဝသေန သမပ္ပဝတ္တမောဒေါ အဟောသိ။ **သမ္မောဒနီယ**န္တိ သမ္မောဒနာရဟံ သမ္မောဒဇနနယောဂ္ဂံ။ **ကထ**န္တိ ကထာသလ္လာပံ။ **သာရဏီယ**န္တိ

၁-ဟုဟုင်္ကဇာတိကောတိ (သီ၊ သျာ)

saritabbayuttaṁ sādhujanehi pavattetabbaṁ, kālantare vā cintetabbaṁ. **Vītisāretvā**ti niṭṭhāpetvā. **Ekamantan**ti bhāvanapuṁsakaniddeso. Ekasmiṁ ṭhāne, atisammukhādike cha nisajjadose vajjetvā ekasmiṁ padeseti attho. **Etadavocā**ti etaṁ idāni vattabbaṁ “kittāvatā nu kho”ti-ādivacanaṁ avoca.

Tattha **kittāvatā**ti kittakena pamāṇena. **Nū**ti saṁsayatthe nipāto. **Kho**ti padapūraṇe. **Bho**ti brāhmaṇānaṁ jātisamudāgataṁ ālapanaṁ. Tathā hi vuttaṁ “bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano”ti[1]. **Gotamā**ti Bhagavantaṁ gottena ālapati. Kathaṁ panāyaṁ brāhmaṇo sampatisamāgato Bhagavato gottaṁ jānātīti? Nāyaṁ sampatisamāgato, chabbassāni padhānakaraṇakāle upaṭṭhahantehi pañcavaggiyehi saddhiṁ caramānopi, aparabhāge taṁ vataṁ[2] chaḍḍetvā Uruvelāyaṁ Senanigame[3] eko adutiyo hutvā piṇḍāya caramānopi tena brāhmaṇena diṭṭhapubbo ceva sallapitapubbo ca. Tena so pubbe pañcavaggiyehi gayhamānaṁ Bhagavato gottaṁ anussaranto “bho Gotamā”ti Bhagavantaṁ gottena ālapati. Yato paṭṭhāya vā Bhagavā mahābhinikkhamanaṁ nikkhamanto Anomanadītīre pabbajito, tato pabhuti “samaṇo Gotamo”ti cando viya sūriyo viya ca pākaṭo paññāto, na tassa gottajānane kāraṇaṁ gavesitabbaṁ.

Brāhmaṇakaraṇāti brāhmaṇaṁ karontīti brāhmaṇakaraṇā, brāhmaṇabhāvakarāti attho. Ettha ca **kittāvatā**ti etena yehi dhammehi brāhmaṇo hoti, tesaṁ dhammānaṁ parimāṇaṁ pucchati. **Katame ca panā**ti iminā tesaṁ sarūpaṁ pucchati.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ tena puṭṭhassa pañhassa sikhāpattaṁ atthaṁ[4] viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi, na pana tassa brāhmaṇassa dhammaṁ desesi. Kasmā? Dhammadesanāya abhājanabhāvato. Tathā hi tassa brāhmaṇassa imaṁ gāthaṁ sutvā na saccābhisamayo ahosi. Yathā ca imassa, evaṁ Upakassa ājīvakassa Buddhaguṇappakāsanaṁ. Dhammacakkappavattanato

1. Ma 2. 410; Khu 1. 70 piṭṭhesu.
2. Taṁ vattaṁ (Sī)
3. Senānīnigame (Sī), senāninigame (Syā)
4. Sikhāpattataṁ (Sī)

သရိတဗ္ဗယုတ္တံ သာဓုဇနေဟိ ပဝတ္တေတဗ္ဗံ, ကာလန္တရေ ဝါ စိန္တေတဗ္ဗံ။ **ဝီတိသာရေတွာ**တိ နိဋ္ဌာပေတွာ။ **ဧကမန္တ**န္တိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော။ ဧကသ္မိံ ဌာနေ, အတိသမ္မုခါဒိကေ ဆ နိသဇ္ဇဒေါသေ ဝဇ္ဇေတွာ ဧကသ္မိံ ပဒေသေတိ အတ္ထော။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ဧတံ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ “ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။

တတ္ထ **ကိတ္တာဝတာ**တိ ကိတ္တကေန ပမာဏေန။ **နူ**တိ သံသယတ္ထေ နိပါတော။ **ခေါ**တိ ပဒပူရဏေ။ **ဘော**တိ ဗြာဟ္မဏာနံ ဇာတိသမုဒါဂတံ အာလပနံ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “ဘောဝါဒိ နာမ သော ဟောတိ၊ သစေ ဟောတိ သကိဉ္စနော”တိ[1]။ **ဂေါတမာ**တိ ဘဂဝန္တံ ဂေါတ္တေန အာလပတိ။ ကထံ ပနာယံ ဗြာဟ္မဏော သမ္ပတိသမာဂတော ဘဂဝတော ဂေါတ္တံ ဇာနာတီတိ? နာယံ သမ္ပတိသမာဂတော၊ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနကရဏကာလေ ဥပဋ္ဌဟန္တေဟိ ပဉ္စဝဂ္ဂိယေဟိ သဒ္ဓိံ စရမာနောပိ, အပရဘာဂေ တံ ဝတံ[2] ဆဍ္ဍေတွာ ဥရုဝေလာယံ သေနနိဂမေ[3] ဧကော အဒုတိယော ဟုတွာ ပိဏ္ဍာယ စရမာနောပိ တေန ဗြာဟ္မဏေန ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော စေဝ သလ္လပိတပုဗ္ဗော စ။ တေန သော ပုဗ္ဗေ ပဉ္စဝဂ္ဂိယေဟိ ဂယှမာနံ ဘဂဝတော ဂေါတ္တံ အနုဿရန္တော “ဘော ဂေါတမာ”တိ ဘဂဝန္တံ ဂေါတ္တေန အာလပတိ။ ယတော ပဋ္ဌာယ ဝါ ဘဂဝါ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမန္တော အနောမနဒီတီရေ ပဗ္ဗဇိတော၊ တတော ပဘုတိ “သမဏော ဂေါတမော”တိ စန္ဒော ဝိယ သူရိယော ဝိယ စ ပါကဋော ပညာတော၊ န တဿ ဂေါတ္တဇာနနေ ကာရဏံ ဂဝေသိတဗ္ဗံ။

ဗြာဟ္မဏကရဏာတိ ဗြာဟ္မဏံ ကရောန္တီတိ ဗြာဟ္မဏကရဏာ၊ ဗြာဟ္မဏဘာဝကရာတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ **ကိတ္တာဝတာ**တိ ဧတေန ယေဟိ ဓမ္မေဟိ ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ၊ တေသံ ဓမ္မာနံ ပရိမာဏံ ပုစ္ဆတိ။ **ကတမေ စ ပနာ**တိ ဣမိနာ တေသံ သရူပံ ပုစ္ဆတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တေန ပုဋ္ဌဿ ပဉှဿ သိခါပတ္တံ အတ္ထံ[4] ဝိဒိတွာ တာယံ ဝေလာယံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ၊ န ပန တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ကသ္မာ? ဓမ္မဒေသနာယ အဘာဇနဘာဝတော။ တထာ ဟိ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဣမံ ဂါထံ သုတွာ န သစ္စာဘိသမယော အဟောသိ။ ယထာ စ ဣမဿ၊ ဧဝံ ဥပကဿ အာဇီဝကဿ ဗုဒ္ဓဂုဏပ္ပကာသနံ။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတော

၁-မ ၂-၄၁၀၊ ခု ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေသု။
၂-တံ ဝတ္တံ (သီ)
၃-သေနာနီနိဂမေ (သီ)၊ သေနာနိနိဂမေ (သျာ)
၄-သိခါပတ္တတံ (သီ)

hi pubbabhāge Bhagavatā bhāsitaṁ paresaṁ[1] suṇantānampi Tapussabhallikānaṁ[2] saraṇadānaṁ viya vāsanābhāgiyameva jātaṁ, na sekkhabhāgiyaṁ, na nibbedhabhāgiyaṁ. Esā hi dhammatāti.

Tattha **yo brāhmaṇo**ti yo bāhitapāpadhammatāya brāhmaṇo, na diṭṭhamaṅgalikatāya huṁhuṅkārakasāvādipāpadhammayutto hutvā kevalaṁ jātimattakena brahmaññaṁ paṭijānāti. So brāhmaṇo bāhitapāpadhammattā huṁhuṅkārappahānena **nihuṁhuṅko,** rāgādikasāvābhāvena **nikkasāvo,** bhāvanānuyogayuttacittatāya **yatatto,** sīlasaṁyamena vā saṁyatacittatāya **yatatto,** catumaggañāṇasaṅkhātehi vedehi antaṁ saṅkhārapariyosānaṁ nibbānaṁ, vedānaṁ vā antaṁ gatattā **vedantagū.** Maggabrahmacariyassa vusitattā **vusitabrahmacariyo, dhammena so brahmavādaṁ vadeyya** "brāhmaṇo ahan"ti etaṁ vādaṁ dhammena ñāyena vadeyya, **yassa** sakalalokasannivāsepi **kuhiñci** ekārammaṇepi rāgussado dosussado mohussado mānussado diṭṭhussadoti ime **ussadā natthi,** anavasesaṁ pahīnāti attho.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Brāhmaṇasuttavaṇṇanā

5. Pañcame **Sāvatthiyan**ti evaṁnāmake nagare. Taṁ hi Savatthassa nāma isino nivāsaṭṭhāne māpitattā Sāvatthīti vuccati yathā kākandī mākandīti. Evaṁ tāva akkharacintakā. Aṭṭhakathācariyā pana bhaṇanti—yaṁkiñci manussānaṁ upabhogaparibhogaṁ sabbamettha atthīti Sāvatthi. Satthasamāyoge ca kimettha bhaṇḍamatthīti pucchite sabbamatthītipi vacanaṁ upādāya Sāvatthīti.

Sabbadā sabbūpakaraṇaṁ, Sāvatthiyaṁ samohitaṁ.
Tasmā sabbamupādāya, **Sāvatthī**ti pavuccatīti[3].

---

1. Padesaṁ (Sī, Ka) 2. Tapassubhallikānaṁ (Sī) 3. Ma-Ṭṭha 1. 62 piṭṭhepi.

ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ ပရေသံ[1] သုဏန္တာနမ္ပိ တပုဿဘလ္လိကာနံ[2] သရဏဒါနံ ဝိယ ဝါသနာဘာဂိယမေဝ ဇာတံ၊ န သေက္ခဘာဂိယံ, န နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ။ ဧသာ ဟိ ဓမ္မတာတိ။

တတ္ထ **ယော ဗြာဟ္မဏော**တိ ယော ဗာဟိတပါပဓမ္မတာယ ဗြာဟ္မဏော၊ န ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကတာယ ဟုံဟုင်္ကာရကသာဝါဒိပါပဓမ္မယုတ္တော ဟုတွာ ကေဝလံ ဇာတိမတ္တကေန ဗြဟ္မညံ ပဋိဇာနာတိ။ သော ဗြာဟ္မဏော ဗာဟိတပါပဓမ္မတ္တာ ဟုံဟုင်္ကာရပ္ပဟာနေန **နိဟုံဟုင်္ကော**, ရာဂါဒိကသာဝါဘာဝေန **နိက္ကသာဝေါ,** ဘာဝနာနုယောဂယုတ္တစိတ္တတာယ **ယတတ္တော,** သီလသံယမေန ဝါ သံယတစိတ္တတာယ **ယတတ္တော,** စတုမဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတေဟိ ဝေဒေဟိ အန္တံ သင်္ခါရပရိယောသာနံ နိဗ္ဗာနံ, ဝေဒါနံ ဝါ အန္တံ ဂတတ္တာ **ဝေဒန္တဂူ**။ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ဝုသိတတ္တာ **ဝုသိတဗြဟ္မစရိယော၊ ဓမ္မေန သော ဗြဟ္မဝါဒံ ဝဒေယျ** "ဗြာဟ္မဏော အဟံ"တိ ဧတံ ဝါဒံ ဓမ္မေန ဉာယေန ဝဒေယျ၊ **ယဿ** သကလလောကသန္နိဝါသေပိ **ကုဟိဉ္စိ** ဧကာရမ္မဏေပိ ရာဂုဿဒေါ ဒေါသုဿဒေါ မောဟုဿဒေါ မာနုဿဒေါ ဒိဋ္ဌုဿဒေါတိ ဣမေ **ဥဿဒါ နတ္ထိ**၊ အနဝသေသံ ပဟီနာတိ အတ္ထော။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅။ ပဉ္စမေ **သာဝတ္ထိယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ တံ ဟိ သဝတ္ထဿ နာမ ဣသိနော နိဝါသဋ္ဌာနေ မာပိတတ္တာ သာဝတ္ထီတိ ဝုစ္စတိ ယထာ ကာကန္ဒီ မာကန္ဒီတိ။ ဧဝံ တာဝ အက္ခရစိန္တကာ။ အဋ္ဌကထာစရိယာ ပန ဘဏန္တိ—ယံကိဉ္စိ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ သဗ္ဗမေတ္ထ အတ္ထီတိ သာဝတ္ထိ။ သတ္ထသမာယောဂေ စ ကိမေတ္ထ ဘဏ္ဍမတ္ထီတိ ပုစ္ဆိတေ သဗ္ဗမတ္ထီတိပိ ဝစနံ ဥပါဒါယ သာဝတ္ထီတိ။

သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗူပကရဏံ၊ သာဝတ္ထိယံ သမောဟိတံ။
တသ္မာ သဗ္ဗမုပါဒါယ၊ **သာဝတ္ထီ**တိ ပဝုစ္စတီတိ[3]။

၁-ပဒေသံ (သီ၊ က) ၂-တပဿုဘလ္လိကာနံ (သီ) ၃-မ-ဋ္ဌ ၁-၆၂-ပိဋ္ဌေပိ။

tassaṁ **Sāvatthiyaṁ,** samīpatthe cetaṁ bhummavacanaṁ. **Jetavane**ti attano paccatthike jinātīti **jeto,** raññā vā paccatthikajane jite jātoti jeto, maṅgalakamyatāya vā tassa evaṁ nāmameva katanti jeto. Vanayatīti **vanaṁ,** attano sampattiyā sattānaṁ attani bhattiṁ karoti uppādetīti attho. Vanute iti vā **vanaṁ,** nānāvidhakusumagandhasammodamattakokilādivihaṅgavirutālāpehi mandamārutacalitarukkhasākhāpallavahatthehi[1] ca "etha maṁ paribhuñjathā"ti pāṇino yācati viyāti attho. Jetassa vanaṁ **Jetavanaṁ.** Taṁ hi Jetena kumārena ropitaṁ saṁvaddhitaṁ paripālitaṁ, sova tassa sāmī ahosi, tasmā Jetavananti vuccati, tasmiṁ **Jetavane.**

Anāthapiṇḍikassa ārāmeti mātāpitūhi gahitanāmavasena[2] Sudatto nāma somahāseṭṭhi, sabbakāmasamiddhitāya pana vigatamalamaccheratāya karuṇādiguṇasamaṅgitāya ca niccakālaṁ anāthānaṁ piṇḍaṁ deti, tasmā Anāthapiṇḍikoti vuccati. Āramanti ettha pāṇino visesena pabbajitāti **ārāmo,** pupphaphalādisobhāya nātidūranāccāsannatādipañcavidhasenāsanaṅgasampattiyā ca tato tato āgamma ramanti abhiramanti anukkaṇṭhitā hutvā vasantīti attho. Vuttappakārāya vā sampattiyā tattha tattha gatepi attano abbhantaraṁyeva ānetvā rametīti **ārāmo.** So hi Anāthapiṇḍikena gahapatinā Jetassa rājakumārassa hatthato aṭṭhārasahi hiraññakoṭīhi koṭisanthārena kiṇitvā aṭṭhārasahi hiraññakoṭīhi senāsanāni kārāpetvā aṭṭhārasahi hiraññakoṭīhi vihāramahaṁ niṭṭhāpetvā evaṁ catupaññāsahiraññakoṭipariccāgena Buddhappamukhassa saṁghassa niyyātito, tasmā "Anāthapiṇḍikassa ārāmo"ti vuccati. Tasmiṁ **Anāthapiṇḍikassa ārāme.**

Ettha ca "Jetavane"ti vacanaṁ purimasāmiparikittanaṁ, "Anāthapiṇḍikassa ārāme"ti pacchimasāmiparikittanaṁ. Ubhayampi dvinnaṁ pariccāgavisesaparidīpanena puññakāmānaṁ āyatiṁ diṭṭhānugati-āpajjanatthaṁ. Tattha hi dvārakoṭṭhaka pāsādakaraṇavasena bhūmivikkayaladdhā aṭṭhārasa hiraññakoṭiyo anekakoṭi-agghanakā rukkhā ca Jetassa pariccāgo, catupaññāsa

1. ...pattehi (Ka) 2. Gahitanāmānvayena (Ka)

တဿံ **သာဝတ္ထိယံ၊** သမီပတ္ထေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ။ **ဇေတဝနေ**တိ အတ္တနော ပစ္စတ္ထိကေ ဇိနာတီတိ **ဇေတော၊** ရညာ ဝါ ပစ္စတ္ထိကဇနေ ဇိတေ ဇာတောတိ ဇေတော၊ မင်္ဂလကမျတာယ ဝါ တဿ ဧဝံ နာမမေဝ ကတန္တိ ဇေတော။ ဝနယတီတိ **ဝနံ၊** အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ သတ္တာနံ အတ္တနိ ဘတ္တိံ ကရောတိ ဥပ္ပါဒေတီတိ အတ္ထော။ ဝနုတေ ဣတိ ဝါ **ဝနံ၊** နာနာဝိဓကုသုမဂန္ဓသမ္မောဒမတ္တကောကိလာဒိဝိဟင်္ဂဝိရုတာလာပေဟိ မန္ဒမာရုတစလိတရုက္ခသာခါပလ္လဝဟတ္ထေဟိ[၁] စ "ဧထ မံ ပရိဘုဉ္ဇထာ"တိ ပါဏိနော ယာစတိ ဝိယာတိ အတ္ထော။ ဇေတဿ ဝနံ **ဇေတဝနံ။** တံ ဟိ ဇေတေန ကုမာရေန ရောပိတံ သံဝဍ္ဎိတံ ပရိပါလိတံ၊ သော စ တဿ သာမီ အဟောသိ၊ တသ္မာ ဇေတဝနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိံ **ဇေတဝနေ။**

အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေတိ မာတာပိတူဟိ ဂဟိတနာမဝသေန[၂] သုဒတ္တော နာမ သော မဟာသေဋ္ဌိ၊ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိတာယ ပန ဝိဂတမလမစ္ဆေရတာယ ကရုဏာဒိဂုဏသမင်္ဂိတာယ စ နိစ္စကာလံ အနာထာနံ ပိဏ္ဍံ ဒေတိ၊ တသ္မာ အနာထပိဏ္ဍိကောတိ ဝုစ္စတိ။ အာရမန္တိ ဧတ္ထ ပါဏိနော ဝိသေသေန ပဗ္ဗဇိတာတိ **အာရာမော၊** ပုပ္ဖဖလာဒိသောဘာယ နာတိဒူရနာစ္စာသန္နတာဒိပဉ္စဝိဓသေနာသနင်္ဂသမ္ပတ္တိယာ စ တတော တတော အာဂမ္မ ရမန္တိ အဘိရမန္တိ အနုက္ကဏ္ဌိတာ ဟုတွာ ဝသန္တီတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဝါ သမ္ပတ္တိယာ တတ္ထ တတ္ထ ဂတေပိ အတ္တနော အဗ္ဘန္တရံယေဝ အာနေတွာ ရမေတီတိ **အာရာမော။** သော ဟိ အနာထပိဏ္ဍိကေန ဂဟပတိနာ ဇေတဿ ရာဇကုမာရဿ ဟတ္ထတော အဋ္ဌာရသဟိ ဟိရညကောဋီဟိ ကောဋိသန္ထာရေန ကိဏိတွာ အဋ္ဌာရသဟိ ဟိရညကောဋီဟိ သေနာသနာနိ ကာရာပေတွာ အဋ္ဌာရသဟိ ဟိရညကောဋီဟိ ဝိဟာရမဟံ နိဋ္ဌာပေတွာ ဧဝံ စတုပညာသဟိရညကောဋိပရိစ္စာဂေန ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ နိယျာတိတော၊ တသ္မာ "အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမော"တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ **အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ။**

ဧတ္ထ စ "ဇေတဝနေ"တိ ဝစနံ ပုရိမသာမိပရိကိတ္တနံ၊ "အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ"တိ ပစ္ဆိမသာမိပရိကိတ္တနံ။ ဥဘယမ္ပိ ဒွိန္နံ ပရိစ္စာဂဝိသေသပရိဒီပနေန ပုညကာမာနံ အာယတိံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနတ္ထံ။ တတ္ထ ဟိ ဒွါရကောဋ္ဌကပါသာဒကရဏဝသေန ဘူမိဝိက္ကယလဒ္ဓါ အဋ္ဌာရသ ဟိရညကောဋိယော အနေကကောဋိအဂ္ဃနကာ ရုက္ခာ စ ဇေတဿ ပရိစ္စာဂေါ၊ စတုပညာသ

၁-....ပတ္တေဟိ (က) ၂-ဂဟိတနာမာန္ဝယေန (က)

koṭiyo Anāthapiṇḍikassa. Iti tesaṁ pariccāgaparikittanena “evaṁ puññakāmā puññāni karontī”ti dassento Dhammabhaṇḍāgāriko aññepi puññakāme tesaṁ diṭṭhānugati-āpajjane niyojetīti.

Tattha siyā—yadi tāva Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati, “Jetavane”ti na vattabbaṁ. Atha Jetavane viharati, “Sāvatthiyan”ti na vattabbaṁ. Na hi sakkā ubhayattha ekaṁ samayaṁ viharituṁti. Na kho panetaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ, nanu avocumhā “samīpatthe etaṁ bhummavacanan”ti. Tasmā yadidaṁ Sāvatthiyā samīpe Jetavanaṁ, tattha viharanto “Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane”ti vutto. Gocaragāmanidassanatthaṁ hissa Sāvatthivacanaṁ, pabbajitānurūpanivāsaṭṭhānadassanatthaṁ sesavacananti.

Āyasmā ca Sāriputtoti-ādīsu **āyasmā**ti piyavacanaṁ. Casaddo samuccayattho. Rūpasāriyā nāma brāhmaṇiyā puttoti **Sāriputto**. **Mahāmoggallāno**ti pūjāvacanaṁ. Guṇavisesehi mahanto Moggallānoti hi Mahāmoggallāno. **Revato**ti Khadiravanikarevato[1], na Kaṅkhārevato. Ekasmiṁ hi divase Bhagavā rattasāṇiparikkhitto viya suvaṇṇayūpo, pavāḷadhajaparivārito viya suvaṇṇapabbato, navutihaṁsasahassaparivārito viya Dhataraṭṭho haṁsarājā, sattaratanasamujjalāya caturaṅginiyā senāya parivārito viya cakkavatti rājā, mahābhikkhusaṁghaparivuto gaganamajjhe candaṁ uṭṭhāpento viya catunnaṁ parisānaṁ majjhe dhammaṁ desento nisinno hoti. Tasmiṁ samaye ime aggasāvakā mahāsāvakā ca Bhagavato pāde vandanatthāya upasaṅkamiṁsu.

Bhikkhū āmantesīti attānaṁ parivāretvā nisinnabhikkhū te āgacchantedassetvā abhāsi. Bhagavā hi te āyasmante sīlasamādhipaññādiguṇasampanne paramena upasamena samannāgate paramāya ākappasampattiyā yutte upasaṅkamante passitvā pasannamānaso tesaṁ guṇavisesaparikittanatthaṁ bhikkhū āmantesi “**ete bhikkhave brāhmaṇā āgacchanti, ete bhikkhave brāhmaṇā āgacchantī**”ti. Pasādavasena etaṁ āmeḍitaṁ, pasaṁsāvasenātipi vatthuṁ yuttaṁ. **Evaṁ vutte**ti evaṁ Bhagavatā

1. Khadiravanapāsīrevato (Sī)

ကောဋိယော အနာထပိဏ္ဍိကဿ။ ဣတိ တေသံ ပရိစ္စာဂပရိကိတ္တနေန “ဧဝံ ပုညကာမာ ပုညာနိ ကရောန္တီ”တိ ဒဿေန္တော ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော အညေပိ ပုညကာမေ တေသံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနေ နိယောဇေတီတိ။

တတ္ထ သိယာ—ယဒိ တာဝ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ “ဇေတဝနေ”တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ အထ ဇေတဝနေ ဝိဟရတိ၊ “သာဝတ္ထိယ”န္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ န ဟိ သက္ကာ ဥဘယတ္ထ ဧကံ သမယံ ဝိဟရိတုန္တိ။ န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ နနု အဝေါစုမှာ “သမီပတ္ထေ ဧတံ ဘုမ္မဝစန”န္တိ။ တသ္မာ ယဒိဒံ သာဝတ္ထိယာ သမီပေ ဇေတဝနံ၊ တတ္ထ ဝိဟရန္တော “သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ”တိ ဝုတ္တော။ ဂေါစရဂါမနိဒဿနတ္ထံ ဟိဿ သာဝတ္ထိဝစနံ၊ ပဗ္ဗဇိတာနုရူပနိဝါသဋ္ဌာနဒဿနတ္ထံ သေသဝစနန္တိ။

အာယသ္မာ စ သာရိပုတ္တောတိအာဒီသု **အာယသ္မာ**တိ ပိယဝစနံ။ စသဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော။ ရူပသာရိယာ နာမ ဗြာဟ္မဏိယာ ပုတ္တောတိ **သာရိပုတ္တော**။ **မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော**တိ ပူဇာဝစနံ။ ဂုဏဝိသေသေဟိ မဟန္တော မောဂ္ဂလ္လာနောတိ ဟိ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော။ **ရေဝတော**တိ ခဒိရဝနိကရေဝတော[၁]၊ န ကင်္ခါရေဝတော။ ဧကသ္မိံ ဟိ ဒိဝသေ ဘဂဝါ ရတ္တသာဏိပရိက္ခိတ္တော ဝိယ သုဝဏ္ဏယူပေါ, ပဝါဠဓဇပရိဝါရိတော ဝိယ သုဝဏ္ဏပဗ္ဗတော,- နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဓတရဋ္ဌော ဟံသရာဇာ, သတ္တရတနသမုဇ္ဇလာယ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ ပရိဝါရိတော ဝိယ စက္ကဝတ္တိ ရာဇာ, မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဂဂနမဇ္ဈေ စန္ဒံ ဥဋ္ဌာပေန္တော ဝိယ စတုန္နံ ပရိသာနံ မဇ္ဈေ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော နိသိန္နော ဟောတိ။ တသ္မိံ သမယေ ဣမေ အဂ္ဂသာဝကာ မဟာသာဝကာ စ ဘဂဝတော ပါဒေ ဝန္ဒနတ္ထာယ ဥပသင်္ကမိံသု။

ဘိက္ခူ အာမန္တေသီတိ အတ္တာနံ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နဘိက္ခူ တေ အာဂစ္ဆန္တေ ဒဿေတွာ အဘာသိ။ ဘဂဝါ ဟိ တေ အာယသ္မန္တေ သီလသမာဓိပညာဒိဂုဏသမ္ပန္နေ ပရမေန ဥပသမေန သမန္နာဂတေ ပရမာယ အာကပ္ပသမ္ပတ္တိယာ ယုတ္တေ ဥပသင်္ကမန္တေ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော တေသံ ဂုဏဝိသေသပရိကိတ္တနတ္ထံ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ “**ဧတေ ဘိက္ခဝေ ဗြာဟ္မဏာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ ဧတေ ဘိက္ခဝေ ဗြာဟ္မဏာ အာဂစ္ဆန္တီ**”တိ။ ပသာဒဝသေန ဧတံ အာမေဍိတံ၊ ပသံသာဝသေနာတိပိ ဝတ္ထုံ ယုတ္တံ။ **ဧဝံ ဝုတ္တေ**တိ ဧဝံ ဘဂဝတာ

၁-ခဒိရဝနပါသီရေဝတော (သီ)

te āyasmante “brāhmaṇā”ti vutte. **Aññataro**ti nāmagottena apākaṭo tassaṁ parisāyaṁ nisinno eko bhikkhu. **Brāhmaṇajātiko**ti brāhmaṇakule jāto. So hi uḷārabhogā brāhmaṇamahāsālakulā pabbajito. Tassa kira evaṁ ahosi “ime lokiyā ubhatosujātiyā brāhmaṇasikkhānipphattiyā ca brāhmaṇo hoti, na aññathāti vadanti, Bhagavā ca ete āyasamante brāhmaṇāti vadati, handāhaṁ Bhagavantaṁ brāhmaṇalakkhaṇaṁ puccheyyan”ti. Etadatthameva hi Bhagavā tadā te there “brāhmaṇā”ti abhāsi. Brahmaṁ aṇatīti brāhmaṇoti hi jātibrāhmaṇānaṁ nibbacanaṁ. Ariyā pana bāhitapāpatāya brāhmaṇā. Vuttaṁ hetaṁ “bāhitapāpoti brāhmaṇo, samacariyā samaṇoti vuccatī”ti[1]. Vakkhati ca “bāhitvā pāpake dhamme”ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ brāhmaṇasaddassa paramatthato sikhāpattamatthaṁ jānitvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ paramatthabrāhmaṇabhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **bāhitvā**ti bahi katvā, attano santānato nīharitvā samucchedappahānavasena pajahitvāti attho. **Pāpake dhamme**ti lāmake dhamme, duccaritavasena tividhaduccaritadhamme, cittuppādavasena dvādasākusalacittuppāde, kammapathavasena dasākusalakammapathe, pavattibhedavasena anekabhedabhinne sabbepi akusaladhammeti attho. **Ye caranti sadā satā**ti ye sativepullappattatāya sabbakālaṁ rūpādīsu chasupi ārammaṇesu satatavihāravasena[2] satā satimanto hutvā catūhi iriyāpathehi caranti. Satiggahaṇeneva cettha sampajaññampi gahitanti veditabbaṁ. **Khīṇasaṁyojanā**ti catūhipi ariyamaggehi dasavidhassa saṁyojanassa samucchinnattā parikkhīṇasaṁyojanā. Buddhāti catusaccasambodhena Buddhā. Te ca pana sāvakabuddhā Paccekabuddhā Sammāsambuddhāti tividhā, tesu idha sāvakabuddhā adhippetā. **Te ve lokasmi brāhmaṇā**ti te seṭṭhatthena brāhmaṇasaṅkhāte dhamme[3] ariyāya jātiyā jātā, brāhmaṇabhūtassa vā Bhagavato orasaputtāti imasmiṁ sattaloke paramatthato brāhmaṇā nāma, na jātigottamattehi, na jaṭādhāraṇādimattena vāti attho. Evaṁ imesu dvīsu suttesu

1. Khu 1. 69 piṭṭhe. 2. Chasativihāravasena (Sī, Syā), chasatatavihārīvasena (Ka)
3. Brāhmaṇasaṅkhātadhammena (Sī, Ka)

တေ အာယသ္မန္တေ “ဗြာဟ္မဏာ”တိ ဝုတ္တေ။ **အညတရော**တိ နာမဂေါတ္တေန အပါကဋော တဿံ ပရိသာယံ နိသိန္နော ဧကော ဘိက္ခု။ **ဗြာဟ္မဏဇာတိကော**တိ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဇာတော။ သော ဟိ ဥဠာရဘောဂါ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလာ ပဗ္ဗဇိတော။ တဿ ကိရ ဧဝံ အဟောသိ “ဣမေ လောကိယာ ဥဘတောသုဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏသိက္ခာနိပ္ဖတ္တိယာ စ ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ၊ န အညထာတိ ဝဒန္တိ၊ ဘဂဝါ စ ဧတေ အာယသ္မန္တေ ဗြာဟ္မဏာတိ ဝဒတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဘဂဝန္တံ ဗြာဟ္မဏလက္ခဏံ ပုစ္ဆေယျ”န္တိ။ ဧတဒတ္ထမေဝ ဟိ ဘဂဝါ တဒါ တေ ထေရေ “ဗြာဟ္မဏာ”တိ အဘာသိ။ ဗြဟ္မံ အဏတီတိ ဗြာဟ္မဏောတိ ဟိ ဇာတိဗြာဟ္မဏာနံ နိဗ္ဗစနံ။ အရိယာ ပန ဗာဟိတပါပတာယ ဗြာဟ္မဏာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ဗာဟိတပါပေါတိ ဗြာဟ္မဏော၊ သမစရိယာ သမဏောတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။ ဝက္ခတိ စ “ဗာဟိတွာ ပါပကေ ဓမ္မေ”တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ ဗြာဟ္မဏသဒ္ဒဿ ပရမတ္ထတော သိခါပတ္တမတ္ထံ ဇာနိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ဗာဟိတွာ**တိ ဗဟိ ကတွာ၊ အတ္တနော သန္တာနတော နီဟရိတွာ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန ပဇဟိတွာတိ အတ္ထော။ **ပါပကေ ဓမ္မေ**တိ လာမကေ ဓမ္မေ၊ ဒုစ္စရိတဝသေန တိဝိဓဒုစ္စရိတဓမ္မေ, စိတ္တုပ္ပါဒဝသေန ဒွါဒသာကုသလစိတ္တုပ္ပါဒေ, ကမ္မပထဝသေန ဒသာကုသလကမ္မပထေ, ပဝတ္တိဘေဒဝသေန အနေကဘေဒဘိန္နေ သဗ္ဗေပိ အကုသလဓမ္မေတိ အတ္ထော။ **ယေ စရန္တိ သဒါ သတာ**တိ ယေ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တတာယ သဗ္ဗကာလံ ရူပါဒီသု ဆသုပိ အာရမ္မဏေသု သတတဝိဟာရဝသေန[၂] သတာ သတိမန္တော ဟုတွာ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ စရန္တိ။ သတိဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ သမ္ပဇညမ္ပိ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ခီဏသံယောဇနာ**တိ စတူဟိပိ အရိယမဂ္ဂေဟိ ဒသဝိဓဿ သံယောဇနဿ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ ပရိက္ခီဏသံယောဇနာ။ **ဗုဒ္ဓါ**တိ စတုသစ္စသမ္ဗောဓေန ဗုဒ္ဓါ။ တေ စ ပန သာဝကဗုဒ္ဓါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါတိ တိဝိဓာ၊ တေသု ဣဓ သာဝကဗုဒ္ဓါ အဓိပ္ပေတာ။ **တေ ဝေ လောကသ္မိ ဗြာဟ္မဏာ**တိ တေ သေဋ္ဌတ္ထေန ဗြာဟ္မဏသင်္ခါတေ ဓမ္မေ[၃] အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတာ, ဗြာဟ္မဏဘူတဿ ဝါ ဘဂဝတော ဩရသပုတ္တာတိ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ ပရမတ္ထတော ဗြာဟ္မဏာ နာမ၊ န ဇာတိဂေါတ္တမတ္တေဟိ, န ဇဋာဓာရဏာဒိမတ္တေန ဝါတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဣမေသု ဒွီသု သုတ္တေသု

၁-ခု ၁-၆၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဆသတိဝိဟာရဝသေန (သီ၊ သျာ)၊ ဆသတတဝိဟာရီဝသေန (က)
၃-ဗြာဟ္မဏသင်္ခါတဓမ္မေန (သီ၊ က)

brāhmaṇakarā dhammā arahattaṁ pāpetvā kathitā, nānajjhāsayatāya pana sattānaṁ desanāvilāsena abhilāpanānattena desanānānattaṁ veditabbaṁ.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Mahākassapasuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe **Rājagahe**ti evaṁnāmake nagare. Taṁ hi Mahāmandhātumahāgovindādīhi pariggahitattā “Rājagahan”ti vuccati. “Durabhibhavanīyattā[1] paṭirājūnaṁ gahabhūtanti Rājagahan”ti-ādinā aññen’ettha pakārena vaṇṇayanti, kin tehi, nāmam etaṁ tassa nagarassa. Taṁ pan’etaṁ Buddhakāle cakkavattikāle ca nagaraṁ hoti, sesakāle suññaṁ yakkhapariggahitaṁ tesaṁ vasanaṭṭhānaṁ hutvā tiṭṭhati. **Veḷuvane Kalandakanivāpe**ti **Veḷuvanan**ti tassa vihārassa nāmaṁ. Taṁ kira aṭṭhārasahatthubbedhena pākārena parikkhittaṁ Buddhassa Bhagavato vasanānucchavikāya mahatiyā Gandhakuṭiyā aññehi ca pāsādakuṭileṇa maṇḍapa-caṅkama-dvārakoṭṭhakādīhi paṭimaṇḍitaṁ bahi veḷūhi parikkhittaṁ ahosi nīlobhāsaṁ manoramaṁ, tena “Veḷuvanan”ti vuccati. Kalandakānaṁ c’ettha nivāpaṁ adaṁsu, tasmā **“kalandakanivāpo”**ti vuccati. Pubbe kira aññataro rājā taṁ uyyānaṁ kīḷanatthaṁ paviṭṭho surāmadamatto divāseyyaṁ upagato supi, parijanopi’ssa “sutto rājā”ti pupphaphalādīhi palobhiyamāno ito c’ito ca pakkāmi. Atha surāgandhena aññatarasmā rukkhasusirā kaṇhasappo nikkhamitvā rañño abhimukho āgacchati, taṁ disvā rukkhadevatā “rañño jīvitaṁ dassāmī”ti kalandakavesena gantvā kaṇṇamūle saddam akāsi. Rājā paṭibujjhi, kaṇhasappo nivatto. So taṁ disvā “imāya kāḷakāya mama jīvitaṁ dinnan”ti kāḷakānaṁ nivāpaṁ tattha paṭṭhapesi, abhayaghosañ ca ghosāpesi. Tasmā tato paṭṭhāyataṁ “Kalandakanivāpan”ti saṅkhaṁ gataṁ. Kalandakāti hi kāḷakānaṁ nāmaṁ, tasmiṁ **Veḷuvane Kalandakanivāpe.**

Mahākassapoti mahantehi sīlakkhandhādīhi samannāgatattā mahanto Kassapoti Mahākassapo, api ca Kumārakassapattheraṁ upādāya ayaṁ

---

1. Durabhibādhanīyattā naṁ (Sī)

ဗြာဟ္မဏကရာ ဓမ္မာ အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ကထိတာ၊ နာနဇ္ဈာသယတာယ ပန သတ္တာနံ ဒေသနာဝိလာသေန အဘိလာပနာနတ္တေန ဒေသနာနာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-မဟာကဿပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆။ ဆဋ္ဌေ **ရာဇဂဟေ**တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ တံ ဟိ မဟာမန္ဓာတု-မဟာဂေါဝိန္ဒာဒီဟိ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ “ရာဇဂဟ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ “ဒုရဘိဘဝနီယတ္တာ[၁] ပဋိရာဇူနံ ဂဟာဘူတန္တိ ရာဇဂဟ”န္တိအာဒိနာ အညေနေတ္ထ ပကာရေန ဝဏ္ဏယန္တိ၊ ကိန္တေဟိ၊ နာမမေတံ တဿ နဂရဿ။ တံ ပနေတံ ဗုဒ္ဓကာလေ စက္ကဝတ္တိကာလေ စ နဂရံ ဟောတိ၊ သေသကာလေ သုညံ ယက္ခပရိဂ္ဂဟိတံ တေသံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ **ဝေဠုဝနေ ကလန္ဒကနိဝါပေ**တိ **ဝေဠုဝန**န္တိ တဿ ဝိဟာရဿ နာမံ။ တံ ကိရ အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓေန ပါကာရေန ပရိက္ခိတ္တံ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဝသနာနုစ္ဆဝိကာယ မဟတိယာ ဂန္ဓကုဋိယာ အညေဟိ စ ပါသာဒကုဋိလေဏမဏ္ဍပစင်္ကမဒွါရကောဋ္ဌကာဒီဟိ ပဋိမဏ္ဍိတံ ဗဟိ ဝေဠူဟိ ပရိက္ခိတ္တံ အဟောသိ နီလောဘာသံ မနောရမံ၊ တေန “ဝေဠုဝန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ကလန္ဒကာနံ စေတ္ထ နိဝါပံ အဒံသု၊ တသ္မာ “**ကလန္ဒကနိဝါပေါ**”တိ ဝုစ္စတိ။ ပုဗ္ဗေ ကိရ အညတရော ရာဇာ တံ ဥယျာနံ ကီဠနတ္ထံ ပဝိဋ္ဌော သုရာမဒမတ္တော ဒိဝါသေယျံ ဥပဂတော သုပိ၊ ပရိဇနောပိဿ “သုတ္တော ရာဇာ”တိ ပုပ္ဖဖလာဒီဟိ ပလောဘိယမာနော ဣတော စိတော စ ပက္ကာမိ။ အထ သုရာဂန္ဓေန အညတရသ္မာ ရုက္ခသုသိရာ ကဏှသပ္ပေါ နိက္ခမိတွာ ရညော အဘိမုခေါ အာဂစ္ဆတိ၊ တံ ဒိသွာ ရုက္ခဒေဝတာ “ရညော ဇီဝိတံ ဒဿာမီ”တိ ကလန္ဒကဝေသေန ဂန္တွာ ကဏ္ဏမူလေ သဒ္ဒမကာသိ။ ရာဇာ ပဋိဗုဇ္ဈိ၊ ကဏှသပ္ပေါ နိဝတ္တော။ သော တံ ဒိသွာ “ဣမာယ ကာဠကာယ မမ ဇီဝိတံ ဒိန္န”န္တိ ကာဠကာနံ နိဝါပံ တတ္ထ ပဋ္ဌပေသိ၊ အဘယဃောသဉ္စ ဃောသာပေသိ။ တသ္မာ တတော ပဋ္ဌာယ တံ “ကလန္ဒကနိဝါပ”န္တိ သင်္ခံ ဂတံ။ ကလန္ဒကာတိ ဟိ ကာဠကာနံ နာမံ၊ တသ္မိံ **ဝေဠုဝနေ ကလန္ဒကနိဝါပေ**။

မဟာကဿပေါတိ မဟန္တေဟိ သီလက္ခန္ဓာဒီဟိ သမန္နာဂတတ္တာ မဟန္တော ကဿပေါတိ မဟာကဿပေါ၊ အပိစ ကုမာရကဿပတ္ထေရံ ဥပါဒါယ အယံ

၁-ဒုရဘိဗာဓနီယတ္တာ နံ (သီ)

mahāthero “Mahākassapo”ti vuccati. **Pippaliguhāyan**ti tassā kira guhāya dvārasamīpe eko Pippalirukkho ahosi, tena sā “Pippaliguhā”ti paññāyittha. Tassaṁ **Pippaliguhāyaṁ. Ābādhiko**ti ābādho assa atthīti ābādhiko, byādhikoti attho. **Dukkhito**ti kāyasannissitaṁ dukkhaṁ sañjātaṁ assāti dukkhito, dukkhappattoti attho. **Bāḷhagilāno**ti adhimattagelañño, taṁ pana gelaññaṁ sato sampajāno hutvā adhivāsesi. Ath’assa Bhagavā taṁ pavattiṁ ñatvā tattha gantvā Bojjhaṅgaparittaṁ abhāsi, ten’eva Therassa so ābādho vūpasami. Vuttaṁ h’etaṁ Bojjhaṅgasaṁyutte—

> “Tena kho pana samayena āyasmā Mahākassapo Pippaliguhāyaṁ viharati ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yen’āyasmā Mahākassapo ten’upalaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā -pa- etadavoca ‘kacci te Kassapa khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci dukkhā vedanā paṭikkamanti no abhikkamanti, paṭikkamo sānaṁ paññāyati no abhikkamo’ti. Na me bhante khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ, bāḷhā me bhante dukkhā vedanā abhikkamanti no paṭikkamanti, abhikkamo sānaṁ paññāyati no paṭikkamo ti.
>
> Sattime Kassapa bojjhaṅgā mayā sammadakkhātā bhāvitā bahulīkatā abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattanti. Katame satta? Satisambojjhaṅgo kho Kassapa mayā sammadakkhāto bhāvito bahulīkato abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati -pa- Upekkhāsambojjhaṅgo kho Kassapa mayā sammadakkhāto bhāvito bahulīkato abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Ime kho Kassapa satta bojjhāṅgā mayā sammadakkhātā bhāvitā bahūlīkatā abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattantī ti. Taggha Bhagavā bojjhaṅgā, taggha Sugata bojjhaṅgā ti.
>
> Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Mahākassapo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandi. Vuṭṭhahi c’āyasmā Mahākassapo

မဟာထေရော “မဟာကဿပေါ”တိ ဝုစ္စတိ။ **ပိပ္ပလိဂုဟာယန္တိ** တဿာ ကိရ ဂုဟာယ ဒွါရသမီပေ ဧကော ပိပ္ပလိရုက္ခော အဟောသိ၊ တေန သာ “ပိပ္ပလိဂုဟာ”တိ ပညာယိတ္ထ။ တဿံ **ပိပ္ပလိဂုဟာယံ။ အာဗာဓိကော**တိ အာဗာဓော အဿ အတ္ထီတိ အာဗာဓိကော၊ ဗျာဓိကောတိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခိတော**တိ ကာယသန္နိဿိတံ ဒုက္ခံ သဉ္ဇာတံ အဿာတိ ဒုက္ခိတော၊ ဒုက္ခပ္ပတ္တောတိ အတ္ထော။ **ဗာဠှဂိလာနော**တိ အဓိမတ္တဂေလညော၊ တံ ပန ဂေလညံ သတော သမ္ပဇာနော ဟုတွာ အဓိဝါသေသိ။ အထဿ ဘဂဝါ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ ဗောဇ္ဈင်္ဂပရိတ္တံ အဘာသိ၊ တေနေဝ ထေရဿ သော အာဗာဓော ဝူပသမိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တေ—

> “တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ ပိပ္ပလိဂုဟာယံ ဝိဟရတိ အာဗာဓိကော ဒုက္ခိတော ဗာဠှဂိလာနော။ အထ ခေါ ဘဂဝါ သာယနှသမယံ ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော ယေနာယသ္မာ မဟာကဿပေါ တေနုပသင်္ကမိ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ၊ နိသဇ္ဇ ခေါ ဘဂဝါ။ပ။ ဧတဒဝေါစ— ‘ကစ္စိ တေ ကဿပ ခမနီယံ၊ ကစ္စိ ယာပနီယံ၊ ကစ္စိ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ပဋိက္ကမန္တိ နော အဘိက္ကမန္တိ၊ ပဋိက္ကမောသာနံ ပညာယတိ နော အဘိက္ကမော’တိ။ န မေ ဘန္တေ ခမနီယံ၊ န ယာပနီယံ၊ ဗာဠှာ မေ ဘန္တေ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ အဘိက္ကမန္တိ နော ပဋိက္ကမန္တိ၊ အဘိက္ကမောသာနံ ပညာယတိ နော ပဋိက္ကမောတိ။
>
> သတ္တိမေ ကဿပ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ မယာ သမ္မဒက္ခာတာ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တန္တိ။ ကတမေ သတ္တ၊ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ခေါ ကဿပ မယာ သမ္မဒက္ခာတော ဘာဝိတော ဗဟုလီကတော အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ပ။ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ခေါ ကဿပ မယာ သမ္မဒက္ခာတော ဘာဝိတော ဗဟုလီကတော အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ဣမေ ခေါ ကဿပ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ မယာ သမ္မဒက္ခာတာ ဘာဝိတာ ဗဟူလီကတာ အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တန္တီတိ။ တဂ္ဃ ဘဂဝါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ တဂ္ဃ သုဂတ ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ။
>
> ဣဒမဝေါစ ဘဂဝါ။ အတ္တမနော အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒိ။ ဝုဋ္ဌဟိ စာယသ္မာ မဟာကဿပေါ

tamhā ābādhā, tathā pahīno c’āyasmato Mahākassapassa so ābādho ahosī”ti[1].

Tena vuttaṁ **“atha kho āyasmā Mahākassapo aparena samayena tamhā ābādhā vuṭṭhāsī”**ti.

Etadahosīti pubbe gelaññadivasesu saddhivihārikehi upanītaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā vihāre eva ahosi, ath’assa tamhā ābādhā vuṭṭhitassa etaṁ “yannūn’āhaṁ Rājagahaṁ piṇḍāya paviseyyan”ti parivitakko ahosi. **Pañcamattāni devatāsatānī**ti Sakkassa devaraññо paricārikā pañcasatā kakuṭapādiniyo accharāyo. **Ussukkhaṁ āpannāni hontī**ti therassa piṇḍapātaṁ dassāmāti pañcapiṇḍapātasatāni sajjetvā suvaṇṇabhājanehi ādāya antarāmagge ṭhatvā “bhante imaṁ piṇḍapātaṁ gaṇhatha, saṅgahaṁ no karothā”ti vadamānā piṇḍapātadāne yuttappayuttāni honti. Tena vuttaṁ **“āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātappaṭilābhāyā”**ti.

Sakko kira devarājā Therassa cittappavattiṁ ñatvā tā accharāyo uyyojesi “gacchatha tumhe ayyassa Mahākassapattherassa piṇḍapātaṁ datvā attano patiṭṭhaṁ karothā”ti. Evaṁ hi’ssa ahosi “imāsu sabbāsu gatāsu kadāci ekiss’āpi hatthato piṇḍapātaṁ Thero paṭiggaṇheyya, taṁ tassā bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti. Paṭikkhipi Thero “bhante mayhaṁ piṇḍapātaṁ gaṇhatha, mayhaṁ piṇḍapātaṁ gaṇhathā”ti vadantiyo “gacchatha tumhe katapuññā mahābhogā, ahaṁ duggatānaṁ saṅgahaṁ karissāmī”ti vatvā “bhante māno nāsetha, saṅgahaṁ no karothā”ti vadantiyo puna pi paṭikkhipitvā puna pi apagantuṁ anicchamānā yācantiyo “na attano pamāṇaṁ jānātha, apagacchathā”ti vatvā accharaṁ pahari. Tā Therassa accharāsaddaṁ sutvā santajjitā ṭhātuṁ asakkontiyo palāyitvā devalokam eva gatā. Tena vuttaṁ **“pañcamattāni devatāsatāni paṭikkhipitvā”**ti.

1. Saṁ 3. 71 piṭṭhe.

တမှာ အာဗာဓာ၊ တထာ ပဟီနော စာယသ္မတော မဟာကဿပဿ သော အာဗာဓော အဟောသီ”တိ[၁]။

တေန ဝုတ္တံ **“အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ အပရေန သမယေန တမှာ အာဗာဓာ ဝုဋ္ဌာသီ”**တိ။

တေဒဟောသီတိ ပုဗ္ဗေ ဂေလညဒိဝသေသု သဒ္ဓိဝိဟာရိကေဟိ ဥပနီတံ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဝိဟာရေ ဧဝ အဟောသိ၊ အထဿ တမှာ အာဗာဓာ ဝုဋ္ဌိတဿ ဧတံ “ယန္နူနာဟံ ရာဇဂဟံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသေယျ”န္တိ ပရိဝိတက္ကော အဟောသိ။ **ပဉ္စမတ္တာနိ ဒေဝတာသတာနီ**တိ သက္ကဿ ဒေဝရညော ပရိစာရိကာ ပဉ္စသတာ ကကုဋပါဒိနိယော အစ္ဆရာယော။ **ဥဿုက္ကံ အာပန္နာနိ ဟောန္တီ**တိ ထေရဿ ပိဏ္ဍပါတံ ဒဿာမာတိ ပဉ္စပိဏ္ဍပါတသတာနိ သဇ္ဇေတွာ သုဝဏ္ဏဘာဇနေဟိ အာဒါယ အန္တရာမဂ္ဂေ ဌတွာ “ဘန္တေ ဣမံ ပိဏ္ဍပါတံ ဂဏှထ၊ သင်္ဂဟံ နော ကရောထာ”တိ ဝဒမာနာ ပိဏ္ဍပါတဒါနေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာနိ ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **“အာယသ္မတော မဟာကဿပဿ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိလာဘာယာ”**တိ။

သက္ကော ကိရ ဒေဝရာဇာ ထေရဿ စိတ္တပ္ပဝတ္တိံ ဉတွာ တာ အစ္ဆရာယော ဥယျောဇေသိ “ဂစ္ဆထ တုမှေ အယျဿ မဟာကဿပတ္ထေရဿ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ အတ္တနော ပတိဋ္ဌံ ကရောထာ”တိ။ ဧဝံ ဟိဿ အဟောသိ “ဣမာသု သဗ္ဗာသု ဂတာသု ကဒါစိ ဧကိဿာပိ ဟတ္ထတော ပိဏ္ဍပါတံ ထေရော ပဋိဂ္ဂဏှေယျ၊ တံ တဿာ ဘဝိဿတိ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာ”တိ။ ပဋိက္ခိပိ ထေရော “ဘန္တေ မယှံ ပိဏ္ဍပါတံ ဂဏှထ၊ မယှံ ပိဏ္ဍပါတံ ဂဏှထာ”တိ ဝဒန္တိယော “ဂစ္ဆထ တုမှေ ကတပုညာ မဟာဘောဂါ၊ အဟံ ဒုဂ္ဂတာနံ သင်္ဂဟံ ကရိဿာမီ”တိ ဝတွာ “ဘန္တေ မာ နော နာသေထ၊ သင်္ဂဟံ နော ကရောထာ”တိ ဝဒန္တိယော ပုနပိ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုနပိ အပဂန္တုံ အနိစ္ဆမာနာ ယာစန္တိယော “န အတ္တနော ပမာဏံ ဇာနာထ၊ အပဂစ္ဆထာ”တိ ဝတွာ အစ္ဆရံ ပဟရိ။ တာ ထေရဿ အစ္ဆရာသဒ္ဒံ သုတွာ သန္တဇ္ဇိတာ ဌာတုံ အသက္ကောန္တိယော ပလာယိတွာ ဒေဝလောကမေဝ ဂတာ။ တေန ဝုတ္တံ **“ပဉ္စမတ္တာနိ ဒေဝတာသတာနိ ပဋိက္ခိပိတွာ”**တိ။

၁-သံ ၃-၇၁-ပိဋ္ဌေ။

Pubbaṇhasamayanti pubbaṇhe ekaṁ samayaṁ, ekasmiṁ kāle. **Nivāsetvā**ti vihāranivāsanaparivattanavasena nivāsanaṁ daḷhaṁ nivāsetvā. **Pattacīvaramādāyā**ti cīvaraṁ pārupitvā pattaṁ hatthena gahetvā. **Piṇḍāyapāvisī**ti piṇḍapātatthāya pāvisi. **Daliddavisikhā**ti duggatamanussānaṁ vasanokāso[1]. **Kapaṇavisikhā**ti bhogapārijuññappattiyā dīnamanussānaṁ vāso[2]. **Pesakāravisikhā**ti tantavāyavāso[3]. **Addasā kho Bhagavā**ti kathaṁ addasa? "Ābādhā vuṭṭhito mama putto Kassapo kinnu kho karotī"ti āvajjento Veḷuvane nisinno eva Bhagavā dibbacakkhunā addasa.

Etam atthaṁ viditvāti y'āyaṁ āyasmato Mahākassapassa pañcahi accharāsatehi upanītaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ dibbapiṇḍapātaṁ paṭikkhipitvā kapaṇajanānuggahappaṭipatti vuttā, etam atthaṁ jānitvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ paramappicchatādassanamukhena khīṇāsavassa tādībhāvānubhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **anaññaposin**ti aññaṁ posetīti aññaposī, na aññaposī anaññaposī, attanā posetabbassa aññassa abhāvena adutiyo, ekako ti[4] attho. Tena Therassa subharataṁ dasseti. Thero hi kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena ca piṇḍapātena attānam eva posento paramappiccho hutvā viharati, aññaṁ ñātimittādīsu kañci na poseti katthaci alaggabhāvato. Atha vā aññena aññatarena posetabbatāya abhāvato anaññaposī. Yo hi ekasmiṁ yeva paccayadāyake paṭibaddhacatupaccayo, so anaññaposī nāma na hoti ekāyattavuttito. Thero pana "yathā pi bhamaro pupphan"ti[5] gāthāya vuttanayena jaṅghābalaṁ nissāya piṇḍāya caranto kulesu niccanavo hutvā missakabhattena yāpeti. Tathā hi naṁ Bhagavā candūpamappaṭipadāya thomesi. **Aññātan**ti abhiññātaṁ, yathābhuccaguṇehi patthaṭayasaṁ, ten'eva vā anaññaposibhāvena appicchatāsantuṭṭhitāhi ñātaṁ[6]. Atha vā **aññātan**ti sabbaso pahīnataṇhatāya lābhasakkārasilokanikāmanahetu attānaṁ jānāpanavasena na ñātaṁ.

1. Vasanavāṭo (Sī), vasanāvāso (Syā) 2. Vāṭo (Sī) 3. Tantavāyavāṭo (Sī)
4. Ekaposīti (Sī, Ka) 5. Khu 1. 20 piṭṭhe.
6. Appicchatāya santuṭṭhitāya abhiññātaṁ (Sī, Syā)

ပုဗ္ဗဏှသမယန္တိ ပုဗ္ဗဏှေ ဧကံ သမယံ၊ ဧကသ္မိံ ကာလေ။ **နိဝါသေတွာ**တိ ဝိဟာရနိဝါသနပရိဝတ္တနဝသေန နိဝါသနံ ဒဠှံ နိဝါသေတွာ။ **ပတ္တစီဝရမာဒါယာ**တိ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ။ **ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသီ**တိ ပိဏ္ဍပါတတ္ထာယ ပါဝိသိ။ **ဒလိဒ္ဒဝိသိခါ**တိ ဒုဂ္ဂတမနုဿာနံ ဝသနောကာသော[1]။ **ကပဏဝိသိခါ**တိ ဘောဂပါရိဇုညပ္ပတ္တိယာ ဒီနမနုဿာနံ ဝါသော[2]။ **ပေသကာရဝိသိခါ**တိ တန္တဝါယဝါသော[3]။ **အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ**တိ ကထံ အဒ္ဒသ? "အာဗာဓာ ဝုဋ္ဌိတော မမ ပုတ္တော ကဿပေါ ကိန္နု ခေါ ကရောတီ"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ဝေဠုဝနေ နိသိန္နော ဧဝ ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ အဒ္ဒသ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ယာယံ အာယသ္မတော မဟာကဿပဿ ပဉ္စဟိ အစ္ဆရာသတေဟိ ဥပနီတံ အနေကသူပံ အနေကဗျဉ္ဇနံ ဒိဗ္ဗပိဏ္ဍပါတံ ပဋိက္ခိပိတွာ ကပဏဇနာနုဂ္ဂဟပ္ပဋိပတ္တိ ဝုတ္တာ၊ ဧတမတ္ထံ ဇာနိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ ပရမပ္ပိစ္ဆတာဒဿနမုခေန ခီဏာသဝဿ တာဒီဘာဝါနုဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **အနညပေါသိ**န္တိ အညံ ပေါသေတီတိ အညပေါသီ၊ န အညပေါသီ အနညပေါသီ၊ အတ္တနာ ပေါသေတဗ္ဗဿ အညဿ အဘာဝေန အဒုတိယော၊ ဧကကောတိ[4] အတ္ထော။ တေန ထေရဿ သုဘရတံ ဒဿေတိ။ ထေရော ဟိ ကာယပရိဟာရိကေန စီဝရေန ကုစ္ဆိပရိဟာရိကေန စ ပိဏ္ဍပါတေန အတ္တာနမေဝ ပေါသေန္တော ပရမပ္ပိစ္ဆော ဟုတွာ ဝိဟရတိ၊ အညံ ဉာတိမိတ္တာဒီသု ကဉ္စိ န ပေါသေတိ ကတ္ထစိ အလဂ္ဂဘာဝတော။ အထ ဝါ အညေန အညတရေန ပေါသေတဗ္ဗတာယ အဘာဝတော အနညပေါသီ။ ယော ဟိ ဧကသ္မိံယေဝ ပစ္စယဒါယကေ ပဋိဗဒ္ဓစတုပစ္စယော၊ သော အနညပေါသီ နာမ န ဟောတိ ဧကာယတ္တဝုတ္တိတော။ ထေရော ပန "ယထာပိ ဘမရော ပုပ္ဖ"န္တိ[5] ဂါထာယ ဝုတ္တနယေန ဇင်္ဃာဗလံ နိဿာယ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ကုလေသု နိစ္စနဝေါ ဟုတွာ မိဿကဘတ္တေန ယာပေတိ။ တထာ ဟိ နံ ဘဂဝါ စန္ဒူပမပ္ပဋိပဒါယ ထောမေသိ။ **အညာတ**န္တိ အဘိညာတံ၊ ယထာဘုစ္စဂုဏေဟိ ပတ္ထဋယသံ၊ တေနေဝ ဝါ အနညပေါသိဘာဝေန အပ္ပိစ္ဆတာသန္တုဋ္ဌိတာဟိ ဉာတံ[6]။ အထ ဝါ **အညာတ**န္တိ သဗ္ဗသော ပဟီနတဏှတာယ လာဘသက္ကာရသိလောကနိကာမနဟေတု အတ္တာနံ ဇာနာပနဝသေန န ဉာတံ။

၁- ဝသနဝါဋော (သီ)၊ ဝသနာဝါသော (သျာ) ၂- ဝါဋော (သီ)
၃- တန္တဝါယဝါဋော (သီ) ၄- ဧကပေါသီတိ (သီ၊ က)
၅- ခု ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆- အပ္ပိစ္ဆတာယ သန္တုဋ္ဌိတာယ အဘိညာတံ (သီ၊ သျာ)

Avītataṇho hi pāpiccho kuhakatāya sambhāvanādhippāyena attānaṁ jānāpeti. **Dantan**ti chaḷaṅgupekkhāvasena indriyesu uttamadamanena dantaṁ. **Sāre patiṭṭhitan**ti vimuttisāre avaṭṭhitaṁ,asekkhasīlakkhandhādike vā sīlādisāre patiṭṭhitaṁ. **Khīṇāsavaṁ vantadosan**ti kāmāsavādīnaṁ catunnaṁ āsavānaṁ anavasesaṁ pahīnattā khīṇāsavaṁ, tato eva rāgādidosānaṁ sabbaso vantattā vantadosaṁ. **Tam ahaṁ brūmi brāhmaṇan**ti taṁ yathāvuttaguṇaṁ paramatthabrāhmaṇaṁ ahaṁ brāhmaṇanti vadāmī ti. Idh’āpi heṭṭhā vuttanayen’eva desanānānattaṁ veditabbaṁ.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Ajakalāpakasuttavaṇṇanā

7. Sattame **Pāvāyan**ti evaṁnāmake Mallarājūnaṁ nagare. **Ajakalāpake cetiye**ti Ajakalāpakena nāma yakkhena pariggahitattā “Ajakalāpakan”ti laddhanāme manussānaṁ cittīkataṭṭhāne. So kira yakkho aje kalāpe katvā bandhanena ajakoṭṭhāsena saddhiṁ baliṁ paṭicchati, na aññathā, tasmā “Ajakalāpako”ti paññāyittha. Keci panāhu—ajake viya satte lāpetīti Ajakalāpakoti. Tassa kira sattā baliṁ upanetvā yadā ajasaddaṁ katvā baliṁ upaharanti, tadā so tussati, tasmā “Ajakalāpako”ti vuccatīti. So pana yakkho ānubhāvasampanno kakkhaḷo pharuso tattha ca sannihito, tasmā taṁ ṭhānaṁ manussā cittiṁ[1] karonti, kālena kālaṁ baliṁ upaharanti. Tena vuttaṁ “Ajakalāpake cetiye”ti. **Ajakalāpakassa yakkhassa bhavane**ti tassa yakkhassa vimāne.

Tadā kira Satthā taṁ yakkhaṁ dametukāmo sāyanhasamaye eko adutiyo pattacīvaraṁ ādāya Ajakalāpakassa yakkhassa bhavanadvāraṁ gantvā tassa dovārikaṁ bhavanapavisanatthāya yāci. So “kakkhaḷo bhante Ajakalāpako yakkho, samaṇoti vā brāhmaṇoti vā gāravaṁ na karoti, tasmā tumhe eva jānātha, mayhaṁ pana tassa anārocanaṁ na yuttan”ti tāvadeva yakkhasamāgamaṁ gatassa Ajakalāpakassa

---

1. Cāyitaṁ (Sī, Syā)

အဝီတတဏှော ဟိ ပါပိစ္ဆော ကုဟကတာယ သမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယေန အတ္တာနံ ဇာနာပေတိ။ **ဒန္တ**န္တိ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာဝသေန ဣန္ဒြိယေသု ဥတ္တမဒမနေန ဒန္တံ။ **သာရေ ပတိဋ္ဌိတ**န္တိ ဝိမုတ္တိသာရေ အဝဋ္ဌိတံ, အသေက္ခသီလက္ခန္ဓာဒိကေ ဝါ သီလာဒိသာရေ ပတိဋ္ဌိတံ။ **ခီဏာသဝံ ဝန္တဒေါသ**န္တိ ကာမာသဝါဒီနံ စတုန္နံ အာသဝါနံ အနဝသေသံ ပဟီနတ္တာ ခီဏာသဝံ၊ တတော ဧဝ ရာဂါဒိဒေါသာနံ သဗ္ဗသော ဝန္တတ္တာ ဝန္တဒေါသံ။ **တမဟံ ဗြူမိ ဗြာဟ္မဏ**န္တိ တံ ယထာဝုတ္တဂုဏံ ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏံ အဟံ ဗြာဟ္မဏန္တိ ဝဒါမီတိ။ ဣဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒေသနာနာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-အဇကလာပကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **ပါဝါယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ မလ္လရာဇူနံ နဂရေ။ **အဇကလာပကေ စေတိယေ**တိ အဇကလာပကေန နာမ ယက္ခေန ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ “အဇကလာပက”န္တိ လဒ္ဓနာမေ မနုဿာနံ စိတ္တီကတဋ္ဌာနေ။ သော ကိရ ယက္ခော အဇေ ကလာပေ ကတွာ ဗန္ဓနေန အဇကောဋ္ဌာသေန သဒ္ဓိံ ဗလိံ ပဋိစ္ဆတိ၊ န အညထာ၊ တသ္မာ “အဇကလာပကော”တိ ပညာယိတ္ထ။ ကေစိ ပနာဟု—အဇကေ ဝိယ သတ္တေ လာပေတီတိ အဇကလာပကောတိ။ တဿ ကိရ သတ္တာ ဗလိံ ဥပနေတွာ ယဒါ အဇသဒ္ဒံ ကတွာ ဗလိံ ဥပဟရန္တိ၊ တဒါ သော တုဿတိ၊ တသ္မာ “အဇကလာပကော”တိ ဝုစ္စတီတိ။ သော ပန ယက္ခော အာနုဘာဝသမ္ပန္နော ကက္ခဠော ဖရုသော တတ္ထ စ သန္နိဟိတော၊ တသ္မာ တံ ဌာနံ မနုဿာ စိတ္တိံ[၁] ကရောန္တိ၊ ကာလေန ကာလံ ဗလိံ ဥပဟရန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “အဇကလာပကေ စေတိယေ”တိ။ **အဇကလာပကဿ ယက္ခဿ ဘဝနေ**တိ တဿ ယက္ခဿ ဝိမာနေ။

တဒါ ကိရ သတ္ထာ တံ ယက္ခံ ဒမေတုကာမော သာယနှသမယေ ဧကော အဒုတိယော ပတ္တစီဝရံ အာဒါယ အဇကလာပကဿ ယက္ခဿ ဘဝနဒွါရံ ဂန္တွာ တဿ ဒေါဝါရိကံ ဘဝနပဝိသနတ္ထာယ ယာစိ။ သော “ကက္ခဠော ဘန္တေ အဇကလာပကော ယက္ခော၊ သမဏောတိ ဝါ ဗြာဟ္မဏောတိ ဝါ ဂါရဝံ န ကရောတိ၊ တသ္မာ တုမှေ ဧဝ ဇာနာထ၊ မယှံ ပန တဿ အနာရောစနံ န ယုတ္တ”န္တိ တာဝဒေဝ ယက္ခသမာဂမံ ဂတဿ အဇကလာပကဿ

၁-စာယိတံ (သီ၊ သျာ)

santikaṁ vātavegena agamāsi. Satthā antobhavanaṁ pavisitvā Ajakalāpakassa nisīdanamaṇḍape paññattāsane nisīdi. Yakkhassa orodhā Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. Satthā tāsaṁ kālayuttaṁ dhammiṁ kathaṁ kathesi. Tena vuttaṁ "Pāvāyaṁ viharati Ajakalāpake cetiye Ajakalāpakassa yakkhassa bhavane"ti.

Tasmiṁ samaye Sātāgirahemavatā Ajakalāpakassa bhavanamatthakena yakkhasamāgamaṁ gacchantā attano gamane asampajjamāne "kiṁ nu kho kāraṇan"ti āvajjentā Satthāraṁ Ajakalāpakassa bhavane nisinnaṁ disvā tattha gantvā Bhagavantaṁ vanditvā "mayaṁ bhante yakkhasamāgamaṁ gamissāmā"ti āpucchitvā padakkhiṇaṁ katvā gatā yakkhasannipāte Ajakalāpakaṁ disvā tuṭṭhiṁ pavedayiṁsu "lābhā te āvuso Ajakalāpaka, yassa te bhavane sadevake loke aggapuggalo Bhagavā nisinno, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ payirupāsassu, dhammañca suṇāhī"ti. So tesaṁ kathaṁ sutvā "ime tassa[1] muṇḍakassa samaṇakassa mama bhavane nisinnabhāvaṁ kathentī"ti kodhābhibhūto hutvā "ajja mayhaṁ tena samaṇena saddhiṁ saṅgāmo bhavissatī"ti cintetvā yakkhasannipātato uṭṭhahitvā dakkhiṇaṁ pādaṁ ukkhipitvā saṭṭhiyojanamattaṁ pabbatakūṭaṁ akkami, taṁ bhijjitvā dvidhā ahosi. Sesaṁ ettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ Āḷavakasuttavaṇṇanāyaṁ[2] āgatanayeneva veditabbaṁ.

Ajakalāpakassa samāgamo hi Āḷavakasamāgamasadisova ṭhapetvā[3] pañhakaraṇaṁ vissajjanaṁ bhavanato tikkhattuṁ nikkhamanaṁ pavesanañca. Ajakalāpako hi āgacchantoyeva "etehiyeva taṁ samaṇaṁ palāpessāmī"ti vātamaṇḍalādike navavasse samuṭṭhāpetvā tehi Bhagavato calanamattampi kātuṁ asakkonto nānāvidhappaharaṇahatthe ativiya bhayānakarūpe bhūtagaṇe nimminitvā tehi saddhiṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā antantenevacaranto sabbarattiṁ nānappakāraṁ vippakāraṁ katvāpi Bhagavato kiñci kesaggamattampi nisinnaṭṭhānato calanaṁ kātuṁ nāsakkhi. Kevalaṁ pana "ayaṁ samaṇo maṁ anāpucchā mayhaṁ bhavanaṁ pavisitvā nisīdatī"ti kodhavasena pajjali. Athassa Bhagavā cittappavattiṁ ñatvā "seyyathāpi nāma caṇḍassa kukkurassa nāsāya pittaṁ bhindeyya, evaṁ so

1. Ekassa (Ka) 2. Saṁ-Ṭṭha 1. 289 piṭṭhe. 3. Taṁ sadisaṁ ṭhapetvā (Sī)

သန္တိကံ ဝါတဝေဂေန အဂမာသိ။ သတ္ထာ အန္တောဘဝနံ ပဝိသိတွာ အဇကလာပကဿ နိသီဒနမဏ္ဍပေ ပညတ္တာသနေ နိသီဒိ။ ယက္ခဿ ဩရောဓာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌံသု။ သတ္ထာ တာသံ ကာလယုတ္တံ ဓမ္မိံ ကထံ ကထေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “ပါဝါယံ ဝိဟရတိ အဇကလာပကေ စေတိယေ အဇကလာပကဿ ယက္ခဿ ဘဝနေ”တိ။

တသ္မိံ သမယေ သာတာဂိရဟေမဝတာ အဇကလာပကဿ ဘဝနမတ္ထကေန ယက္ခသမာဂမံ ဂစ္ဆန္တာ အတ္တနော ဂမနေ အသမ္ပဇ္ဇမာနေ “ကိံ နု ခေါ ကာရဏ”န္တိ အာဝဇ္ဇေန္တာ သတ္ထာရံ အဇကလာပကဿ ဘဝနေ နိသိန္နံ ဒိသွာ တတ္ထ ဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ “မယံ ဘန္တေ ယက္ခသမာဂမံ ဂမိဿာမာ”တိ အာပုစ္ဆိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဂတာ ယက္ခသန္နိပါတေ အဇကလာပကံ ဒိသွာ တုဋ္ဌိံ ပဝေဒယိံသု “လာဘာ တေ အာဝုသော အဇကလာပက၊ ယဿ တေ ဘဝနေ သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော ဘဂဝါ နိသိန္နော၊ ဥပသင်္ကမိတွာ ဘဂဝန္တံ ပယိရုပါသဿု၊ ဓမ္မဉ္စ သုဏာဟီ”တိ။ သော တေသံ ကထံ သုတွာ “ဣမေ တဿ[၁] မုဏ္ဍကဿ သမဏကဿ မမ ဘဝနေ နိသိန္နဘာဝံ ကထေန္တီ”တိ ကောဓာဘိဘူတော ဟုတွာ “အဇ္ဇ မယှံ တေန သမဏေန သဒ္ဓိံ သင်္ဂါမော ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ ယက္ခသန္နိပါတတော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဒက္ခိဏံ ပါဒံ ဥက္ခိပိတွာ သဋ္ဌိယောဇနမတ္တံ ပဗ္ဗတကူဋံ အက္ကမိ၊ တံ ဘိဇ္ဇိတွာ ဒွိဓာ အဟောသိ။ သေသံ ဧတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ အာဠဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ[၂] အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဇကလာပကဿ သမာဂမော ဟိ အာဠဝကသမာဂမသဒိသောဝ ဌပေတွာ[၃] ပဉှကရဏံ ဝိဿဇ္ဇနံ ဘဝနတော တိက္ခတ္တုံ နိက္ခမနံ ပဝေသနဉ္စ။ အဇကလာပကော ဟိ အာဂစ္ဆန္တောယေဝ “ဧတေဟိယေဝ တံ သမဏံ ပလာပေဿာမီ”တိ ဝါတမဏ္ဍလာဒိကေ နဝဝဿေ သမုဋ္ဌာပေတွာ တေဟိ ဘဂဝတော စလနမတ္တမ္ပိ ကာတုံ အသက္ကောန္တော နာနာဝိဓပ္ပဟရဏဟတ္ထေ အတိဝိယ ဘယာနကရူပေ ဘူတဂဏေ နိမ္မိနိတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ အန္တန္တေနေဝ စရန္တော သဗ္ဗရတ္တိံ နာနပ္ပကာရံ ဝိပ္ပကာရံ ကတွာပိ ဘဂဝတော ကိဉ္စိ ကေသဂ္ဂမတ္တမ္ပိ နိသိန္နဋ္ဌာနတော စလနံ ကာတုံ နာသက္ခိ။ ကေဝလံ ပန “အယံ သမဏော မံ အနာပုစ္ဆာ မယှံ ဘဝနံ ပဝိသိတွာ နိသီဒတီ”တိ ကောဓဝသေန ပဇ္ဇလိ။ အထဿ ဘဂဝါ စိတ္တပ္ပဝတ္တိံ ဉတွာ “သေယျထာပိ နာမ စဏ္ဍဿ ကုက္ကုရဿ နာသာယ ပိတ္တံ ဘိန္ဒေယျ၊ ဧဝံ သော

၁-ဧကဿ (က) ၂-သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၈၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-တံ သဒိသံ ဌပေတွာ (သီ)

bhiyyoso mattāya caṇḍataro assa, evamevāyaṁ yakkho mayi idha nisinne cittaṁ padūseti, yannūnāhaṁ bahi nikkhameyyan”ti sayameva bhavanato nikkhamitvā abbhokāse nisīdi. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena Bhagavā rattandhakāratimisāyaṁ abbhokāse nisinno hotī”**ti.

Tattha **rattandhakāratimisāyan**ti rattiyaṁ andhakaraṇatamasi, cakkhuviññāṇuppattivirahite bahalandhakāreti attho. Caturaṅgasamannāgato kira tadā andhakāro pavattīti. **Devo**ti megho ekamekaṁ phusitakaṁ udakabinduṁ pāteti. Atha yakkho “iminā saddena tāsetvā imaṁ samaṇaṁ palāpessāmī”ti Bhagavato samīpaṁ gantvā “akkulo”ti-ādinā taṁ bhiṁsanaṁ akāsi. Tena vuttaṁ **“atha kho Ajakalāpako”**ti-ādi. Tattha **bhayan**ti cittutrāsaṁ, **chambhitattan**ti ūrutthambhakasarīrassa[1] chambhitabhāvaṁ. **Lomahaṁsan**ti lomānaṁ pahaṭṭhabhāvaṁ, tīhipi padehi bhayuppattimeva dasseti. **Upasaṅkamī**ti kasmā panāyaṁ evamadhippāyo upasaṅkami, nanu pubbe attanā kātabbaṁ vippakāraṁ akāsīti? Saccamakāsi, taṁ panesa “antobhavane khemaṭṭhāne thirabhūmiyaṁ[2] ṭhitassa na kiñci kātuṁ asakkhi, idāni bahi ṭhitaṁ evaṁ bhiṁsāpetvā palāpetuṁ sakkā”ti maññamāno upasaṅkami. Ayaṁ hi yakkho attano bhavanaṁ “thirabhūmī”ti maññati, “tattha ṭhitattā ayaṁ samaṇo na bhāyatī”ti ca.

Tikkhattuṁ “akkulo pakkulo”ti[3] **akkulapakkulikaṁ akāsī**ti tayo vāre “akkulo pakkulo”ti bhiṁsāpetukāmatāya evarūpaṁ saddaṁ akāsi. Anukaraṇasaddo hi ayaṁ. Tadā hi so yakkho Sineruṁ ukkhipanto viya mahāpathaviṁ parivattento viya ca mahatā ussāhena asanisatasaddasaṅghāṭaṁ viya ekasmiṁ ṭhāne puñjīkataṁ hutvā viniccharantaṁ disāgajānaṁ hatthigajjitaṁ[4], kesarasīhānaṁ sīhaninnādaṁ, yakkhānaṁ hiṁkārasaddaṁ, bhūtānaṁ aṭṭahāsaṁ, asurānaṁ apphoṭanaghosaṁ, Indassa devarañño vajiranigghātanigghosaṁ[5], attano gambhīratāya vipphārikatāya bhayānakatāya ca avasesasaddaṁ avahasantamiva abhibhavantamiva ca kappavuṭṭhānamahāvātamaṇḍalikāya vinigghosaṁ puthujjanānaṁ hadayaṁ phālentaṁ viya mahantaṁ paṭibhayanigghosaṁ abyattakkharaṁ tikkhattuṁ attano yakkhagajjitaṁ

1. Ūruthaddhakāraṁ sarīrassa (Syā) 2. Vīrabhūmiyaṁ (Sī) 3. Bakkuloti (Sya)
4. Dīpirājānaṁ katagajjitaṁ (Ka) 5. Vajiranipphosanigghosaṁ (Syā)

ဘိယျောသော မတ္တာယ စဏ္ဍတရော အဿ၊ ဧဝမေဝါယံ ယက္ခော မယိ ဣဓ နိသိန္နေ စိတ္တံ ပဒူသေတိ၊ ယန္နူနာဟံ ဗဟိ နိက္ခမေယျ”န္တိ သယမေဝ ဘဝနတော နိက္ခမိတွာ အဗ္ဘောကာသေ နိသီဒိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယံ အဗ္ဘောကာသေ နိသိန္နော ဟောတီ**”တိ။

တတ္ထ **ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယ**န္တိ ရတ္တိယံ အန္ဓကာရဏတမသိ၊ စက္ခုဝိညာဏုပ္ပတ္တိဝိရဟိတေ ဗဟလန္ဓကာရေတိ အတ္ထော။ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတော ကိရ တဒါ အန္ဓကာရော ပဝတ္တီတိ။ **ဒေဝေါ**တိ မေဃော ဧကမေကံ ဖုသိတကံ ဥဒကဗိန္ဒုံ ပါတေတိ။ အထ ယက္ခော “ဣမိနာ သဒ္ဒေန တာသေတွာ ဣမံ သမဏံ ပလာပေဿာမီ”တိ ဘဂဝတော သမီပံ ဂန္တွာ “အက္ကုလော”တိ-အာဒိနာ တံ ဘိံသနံ အကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ အဇကလာပကော**”တိအာဒိ။ တတ္ထ **ဘယ**န္တိ စိတ္တုတြာသံ၊ **ဆမ္ဘိတတ္တ**န္တိ ဦရုတ္ထမ္ဘကသရီရဿ[1] ဆမ္ဘိတဘာဝေါ။ **လောမဟံသ**န္တိ လောမာနံ ပဟဋ္ဌဘာဝေါ၊ တီဟိပိ ပဒေဟိ ဘယုပ္ပတ္တိမေဝ ဒဿေတိ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ကသ္မာ ပနာယံ ဧဝမဓိပ္ပါယော ဥပသင်္ကမိ၊ နနု ပုဗ္ဗေ အတ္တနာ ကာတဗ္ဗံ ဝိပ္ပကာရံ အကာသီတိ? သစ္စမကာသိ၊ တံ ပနေသ “အန္တောဘဝနေ ခေမဋ္ဌာနေ ထိရဘူမိယံ[2] ဌိတဿ န ကိဉ္စိ ကာတုံ အသက္ခိ၊ ဣဒါနိ ဗဟိ ဌိတံ ဧဝံ ဘိံသာပေတွာ ပလာပေတုံ သက္ကာ”တိ မညမာနော ဥပသင်္ကမိ။ အယံ ဟိ ယက္ခော အတ္တနော ဘဝနံ “ထိရဘူမီ”တိ မညတိ, “တတ္ထ ဌိတတ္တာ အယံ သမဏော န ဘာယတီ”တိ စ။

တိက္ခတ္တုံ “အက္ကုလော ပက္ကုလော”တိ[3] **အက္ကုလပက္ကုလိကံ အကာသီ**တိ တယော ဝါရေ “အက္ကုလော ပက္ကုလော”တိ ဘိံသာပေတုကာမတာယ ဧဝရူပံ သဒ္ဒံ အကာသိ။ အနုကရဏသဒ္ဒေါ ဟိ အယံ။ တဒါ ဟိ သော ယက္ခော သိနေရုံ ဥက္ခိပန္တော ဝိယ မဟာပထဝိံ ပရိဝတ္တေန္တော ဝိယ စ မဟတာ ဥဿာဟေန အသနိသတသဒ္ဒသင်္ဃာဋံ ဝိယ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ပုဉ္ဇိကတံ ဟုတွာ ဝိနိစ္ဆရန္တံ ဒိသာဂဇာနံ ဟတ္ထိဂဇ္ဇိတံ[4], ကေသရသီဟာနံ သီဟနိန္နာဒံ, ယက္ခာနံ ဟိံကာရသဒ္ဒံ, ဘူတာနံ အဋ္ဋဟာသံ, အသုရာနံ အပ္ဖောဋနဃောသံ, ဣန္ဒဿ ဒေဝရညော ဝဇိရနိဃ္ဃာတနိဃ္ဃောသံ[5], အတ္တနော ဂမ္ဘီရတာယ ဝိပ္ဖာရိကတာယ ဘယာနကတာယ စ အဝသေသသဒ္ဒံ အဝဟသန္တမိဝ အဘိဘဝန္တမိဝ စ ကပ္ပဝုဋ္ဌာနမဟာဝါတမဏ္ဍလိကာယ ဝိနိဃ္ဃောသံ ပုထုဇ္ဇနာနံ ဟဒယံ ဖာလေန္တံ ဝိယ မဟန္တံ ပဋိဘယနိဃ္ဃောသံ အဗျတ္တက္ခရံ တိက္ခတ္တုံ အတ္တနော ယက္ခဂဇ္ဇိတံ

၁-ဦရုဒ္ဓကာရံ သရီရဿ (သျာ) ၂-ဝီရဘူမိယံ (သီ) ၃-ဗက္ကုလောတိ (သျာ)
၄-ဒီပိရာဇာနံ ကတဂဇ္ဇိတံ (က) ၅-ဝဇိရနိပ္ဖောသနိဃ္ဃောသံ (သျာ)

gajji “etena imaṁ samaṇaṁ bhiṁsāpetvā palāpessāmī”ti. Yaṁ yaṁ niccharati, tena tena[1] pabbatā papaṭikaṁ muñciṁsu, vanappatijeṭṭhake upādāya sabbesu rukkhalatāgumbesu pattaphalapupphāni sīdayiṁsu, tiyojanasahassavitthatopi Himavantapabbatarājā saṅkampi sampakampi sampavedhi, bhummadevatā ādiṁ katvā yebhuyyena devatānampi ahudeva bhayaṁ chambhitattaṁ lomahaṁso, pageva manussānaṁ. Aññesañca apadadvipadacatuppadānaṁ mahāpathaviyā undriyanakālo viya mahatī vibhiṁsanakā ahosi, sakalasmiṁ jambudīpatale mahantaṁ kolāhalaṁ udapādi. Bhagavā pana taṁ saddaṁ “kimī”ti amaññamāno niccalo nisīdi, “mā kassaci iminā antarāyo hotū”ti adhiṭṭhāsi.

Yasmā pana so saddo “akkula pakkula” iti iminā ākārena sattānaṁ sotapathaṁ agamāsi, tasmā tassa anukaraṇavasena “akkulo pakkulo”ti, yakkhassa ca tassaṁ nigghosanicchāraṇāyaṁ akkulapakkulakaraṇaṁ atthīti katvā “akkulapakkulikaṁ akāsī”ti saṅgahaṁ āropayiṁsu. Keci pana “ākulabyākula-itipadadvayassa pariyāyābhidhānavasena akkulo bakkuloti ayaṁ saddo[2] vutto”ti vadanti yathā “ekaṁ ekakan”ti. Yasmā ekavāraṁ jāto paṭhamuppattivaseneva nibbattattā ākuloti ādi-attho ākāro, tassa ca kakārāgamaṁ katvā rassattaṁ katanti. Dve vāre pana jāto bakkulo, kulasaddo cettha jātipariyāyo kolaṁkoloti-ādīsu viya. Vutta-adhippāyānuvidhāyī ca saddappayogoti paṭhamena padena jalābujasīhabyagghādayo, dutiyena aṇḍaja-āsīvisakaṇhasappādayo vuccanti, tasmā sīhādiko viya āsīvisādiko viya ca “ahaṁ te jīvitahārako”ti imaṁ atthaṁ yakkho padadvayena dassetīti aññe. Apare pana “akkhulo bhakkhulo”ti Pāḷiṁ vatvā “akkhetuṁ khepetuṁ vināsetuṁ ulati pavattetīti akkhulo, bhakkhituṁ khādituṁ ulatīti bhakkhulo, ko paneso? Yakkharakkhasapisācasīhabyagghādīsu aññataro yo koci manussānaṁ anatthāvaho”ti tassa atthaṁ vadanti. Idhāpi pubbe vuttanayeneva adhippāyayojanā veditabbā.

---

1. Yassa nicchāraṇena (Sī, Syā)
2. Bhāsāsaddo (Syā)

ဂဇ္ဇိ “ဧတေန ဣမံ သမဏံ ဘိံသာပေတွာ ပလာပေဿာမီ”တိ။ ယံ ယံ နိစ္ဆရတိ၊ တေန တေန[1] ပဗ္ဗတာ ပပဋိကံ မုဉ္စိံသု၊ ဝနပ္ပတိဇေဋ္ဌကေ ဥပါဒါယ သဗ္ဗေသု ရုက္ခလတာဂုမ္ဗေသု ပတ္တဖလပုပ္ဖါနိ သီဒယိံသု၊ တိယောဇနသဟဿဝိတ္ထတောပိ ဟိမဝန္တပဗ္ဗတရာဇာ သင်္ကမ္ပိ သမ္ပကမ္ပိ သမ္ပဝေဓိ၊ ဘုမ္မဒေဝတာ အာဒိံ ကတွာ ယေဘုယျေန ဒေဝတာနမ္ပိ အဟုဒေဝ ဘယံ ဆမ္ဘိတတ္တံ လောမဟံသော၊ ပဂေဝ မနုဿာနံ။ အညေသဉ္စ အပဒဒွိပဒစတုပ္ပဒါနံ မဟာပထဝိယာ ဥန္ဒြိယနကာလော ဝိယ မဟတီ ဝိဘိံသနကာ အဟောသိ၊ သကလသ္မိံ ဇမ္ဗုဒီပတလေ မဟန္တံ ကောလာဟလံ ဥဒပါဒိ။ ဘဂဝါ ပန တံ သဒ္ဒံ “ကိမီ”တိ အမညမာနော နိစ္စလော နိသီဒိ၊ “မာ ကဿစိ ဣမိနာ အန္တရာယော ဟောတူ”တိ အဓိဋ္ဌာသိ။

ယသ္မာ ပန သော သဒ္ဒေါ “အက္ကုလ ပက္ကုလ” ဣတိ ဣမိနာ အာကာရေန သတ္တာနံ သောတပထံ အဂမာသိ၊ တသ္မာ တဿ အနုကရဏဝသေန “အက္ကုလော ပက္ကုလော”တိ, ယက္ခဿ စ တဿံ နိဂ္ဃောသနိစ္ဆာရဏာယံ အက္ကုလပက္ကုလကရဏံ အတ္ထီတိ ကတွာ “အက္ကုလပက္ကုလိကံ အကာသီ”တိ သင်္ဂဟံ အာရောပယိံသု။ ကေစိ ပန “အာကုလဗျာကုလဣတိပဒဒွယဿ ပရိယာယာဘိဓာနဝသေန အက္ကုလော ဗက္ကုလောတိ အယံ သဒ္ဒေါ[2] ဝုတ္တော”တိ ဝဒန္တိ ယထာ “ဧကံ ဧကက”န္တိ။ ယသ္မာ ဧကဝါရံ ဇာတော ပဌမုပ္ပတ္တိဝသေနေဝ နိဗ္ဗတ္တတ္တာ အာကုလောတိ အာဒိအတ္ထော အာကာရော၊ တဿ စ ကကာရာဂမံ ကတွာ ရဿတ္တံ ကတန္တိ။ ဒွေ ဝါရေ ပန ဇာတော ဗက္ကုလော၊ ကုလသဒ္ဒေါ စေတ္ထ ဇာတိပရိယာယော ကောလံကောလောတိအာဒီသု ဝိယ။ ဝုတ္တအဓိပ္ပါယာနုဝိဓာယီ စ သဒ္ဒပ္ပယောဂေါတိ ပဌမေန ပဒေန ဇလာဗုဇသီဟဗျဂ္ဃါဒယော, ဒုတိယေန အဏ္ဍဇအာသီဝိသကဏှသပ္ပါဒယော ဝုစ္စန္တိ၊ တသ္မာ သီဟာဒိကော ဝိယ အာသီဝိသာဒိကော ဝိယ စ “အဟံ တေ ဇီဝိတဟာရကော”တိ ဣမံ အတ္ထံ ယက္ခော ပဒဒွယေန ဒဿေတီတိ အညေ။ အပရေ ပန “အက္ခုလော ဘက္ခုလော”တိ ပါဠိံ ဝတွာ “အက္ခေတုံ ခေပေတုံ ဝိနာသေတုံ ဥလတိ ပဝတ္တေတီတိ အက္ခုလော၊ ဘက္ခိတုံ ခါဒိတုံ ဥလတီတိ ဘက္ခုလော၊ ကော ပနေသော? ယက္ခရက္ခသပိသာစသီဟဗျဂ္ဃါဒီသု အညတရော ယော ကောစိ မနုဿာနံ အနတ္ထာဝဟော”တိ တဿ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိပ္ပါယယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ယဿ နိစ္ဆာရဏေန (သီ၊ သျာ)
၂-ဘာသာသဒ္ဒေါ (သျာ)

Eso te samaṇa pisācoti “ambho samaṇa tava pisitāsano pisāco[1] upaṭṭhito”ti mahantaṁ bheravarūpaṁ abhinimminitvā Bhagavato purato ṭhatvā attānaṁ sandhāya yakkho vadati.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ tena yakkhena kāyavācāhi pavattiyamānaṁ vippakāraṁ, tena ca attano anabhibhavanīyassa hetubhūtaṁ lokadhammesu nirupakkilesataṁ sabbākārato viditvā. **Tāyaṁ velāya**nti tassaṁ vippakārakaraṇavelāyaṁ. **Imaṁ udāna**nti taṁ vippakāraṁ agaṇetvā assa agaṇanahetubhūtaṁ dhammānubhāvadīpakaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yadā sakesu dhammesū**ti yasmiṁ kāle saka-attabhāvasaṅkhātesu pañcasu upādānakkhandhadhammesu. **Pāragū**ti pariññābhisamayapāripūrivasena pāraṅgato, tatoyeva tesaṁ hetubhūte samudaye, tadappavattilakkhaṇe nirodhe, nirodhagāmuniyā paṭipadāya ca pahānasacchikiriyābhāvanābhisamayapāripūrivasena pāragato. **Hoti brāhmaṇo**ti evaṁ sabbaso bāhitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti. Sabbaso saka-attabhāvāvabodhanepi catusaccābhisamayo hoti. Vuttañcetaṁ “imasmiṁyeva byāmamatte kaḷevare sasaññimhi samanake lokañca lokasamudayañca paññapemī”ti-ādi[2]. Atha vā **sakesu dhammesū**ti attano dhammesu, attano dhammā nāma atthakāmassa puggalassa sīlādidhammā. Sīlasamādhipaññāvimutti-ādayo hi vodānadhammā ekantahitasukhasampādanena purisassa attano dhammā nāma, na anatthāvahā saṁkilesadhammā viya asakadhammā[3]. **Pāragū**ti tesaṁ sīlādīnaṁ pāripūriyā pāraṁ pariyantaṁ gato.

Tattha sīlaṁ tāva lokiyalokuttaravasena duvidhaṁ. Tesu lokiyaṁ pubbabhāgasīlaṁ, taṁ saṅkhepato pātimokkhasaṁvarādivasena catubbidhaṁ, vitthārato pana anekappabhedaṁ. Lokuttaraṁ maggaphalavasena[4] duvidhaṁ, atthato sammāvācāsammākammantasammā-ājīvā. Yathā ca sīlaṁ, tathā samādhipaññā ca lokiyalokuttaravasena duvidhā. Tattha lokiyasamādhi saha upacārena aṭṭha samāpattiyo, lokuttarasamādhi

1. Tava pisāco (Sī)
2. Saṁ 1. 61; Aṁ 1. 357 piṭṭhesu.
3. Paradhammā (Syā)
4. Maggasīlaphalasīlavasena (Syā)

ဧသော တေ သမဏ ပိသာစောတိ “အမ္ဘော သမဏ တဝ ပိသိတာသနော ပိသာစော[1] ဥပဋ္ဌိတော”တိ မဟန္တံ ဘေရဝရူပံ အဘိနိမ္မိနိတွာ ဘဂဝတော ပုရတော ဌတွာ အတ္တာနံ သန္ဓာယ ယက္ခော ဝဒတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တေန ယက္ခေန ကာယဝါစာဟိ ပဝတ္တိယမာနံ ဝိပ္ပကာရံ, တေန စ အတ္တနော အနဘိဘဝနီယဿ ဟေတုဘူတံ လောကဓမ္မေသု နိရုပက္ကိလေသတံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **တာယံ ဝေလာယ**န္တိ တဿံ ဝိပ္ပကာရကရဏဝေလာယံ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ တံ ဝိပ္ပကာရံ အဂဏေတွာ အဿ အဂဏနဟေတုဘူတံ ဓမ္မာနုဘာဝဒီပကံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယဒါ သကေသု ဓမ္မေသူ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ သကအတ္တဘာဝသင်္ခါတေသု ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓဓမ္မေသု။ **ပါရဂူ**တိ ပရိညာဘိသမယပါရိပူရိဝသေန ပါရင်္ဂတော၊ တတောယေဝ တေသံ ဟေတုဘူတေ သမုဒယေ, တဒပ္ပဝတ္တိလက္ခဏေ နိရောဓေ, နိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ စ ပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဘိသမယပါရိပူရိဝသေန ပါရဂတော။ **ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော**တိ ဧဝံ သဗ္ဗသော ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြာဟ္မဏော နာမ ဟောတိ၊ သဗ္ဗသော သကအတ္တဘာဝါဝဗောဓနေပိ စတုသစ္စာဘိသမယော ဟောတိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ “ဣမသ္မိံယေဝ ဗျာမမတ္တေ ကဠေဝရေ သသညိမှိ သမနကေ လောကဉ္စ လောကသမုဒယဉ္စ ပညပေမီ”တိအာဒိ[2]။ အထ ဝါ **သကေသု ဓမ္မေသူ**တိ အတ္တနော ဓမ္မေသု၊ အတ္တနော ဓမ္မာ နာမ အတ္ထကာမဿ ပုဂ္ဂလဿ သီလာဒိဓမ္မာ။ သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိအာဒယော ဟိ ဝေါဒါနဓမ္မာ ဧကန္တဟိတသုခသမ္ပာဒနေန ပုရိသဿ အတ္တနော ဓမ္မာ နာမ၊ န အနတ္ထာဝဟာ သံကိလေသဓမ္မာ ဝိယ အသကဓမ္မာ[3]။ **ပါရဂူ**တိ တေသံ သီလာဒီနံ ပါရိပူရိယာ ပါရံ ပရိယန္တံ ဂတော။

တတ္ထ သီလံ တာဝ လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဒုဝိဓံ။ တေသု လောကိယံ ပုဗ္ဗဘာဂသီလံ၊ တံ သင်္ခေပတော ပါတိမောက္ခသံဝရာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန အနေကပ္ပဘေဒံ။ လောကုတ္တရံ မဂ္ဂဖလဝသေန[4] ဒုဝိဓံ၊ အတ္ထတော သမ္မာဝါစာသမ္မာကမ္မန္တသမ္မာအာဇီဝါ။ ယထာ စ သီလံ၊ တထာ သမာဓိပညာ စ လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဒုဝိဓာ။ တတ္ထ လောကိယသမာဓိ သဟ ဥပစာရေန အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော၊ လောကုတ္တရသမာဓိ

၁-တဝ ပိသာစော (သီ)
၂-သံ ၁-၆၁၊ အံ ၁-၃၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ပရဓမ္မာ (သျာ)
၄-မဂ္ဂသီလဖလသီလဝသေန (သျာ)

maggapariyāpanno. Paññāpi lokiyā sutamayā cintāmayā bhāvanāmayā ca sāsavā, lokuttarā pana maggasampayuttā phalasampayuttā ca. Vimutti nāma phalavimutti nibbānañca, tasmā sā lokuttarāva. Vimuttiñāṇadassanaṁ lokiyameva, taṁ ekūnavīsatividhaṁ paccavekkhaṇañāṇabhāvato. Evaṁ etesaṁ sīlādidhammānaṁ attano santāne arahattaphalādhigamena anavasesato nibbattapāripūriyā pāraṁ pariyantaṁ gatoti **sakesu dhammesu pāragū**.

Atha vā sotāpattiphalādhigamena sīlasmiṁ pāragū. So hi "sīlesu paripūrakārī"ti vutto, sotāpannaggahaṇeneva cettha sakadāgāmīpi gahito hoti. Anāgāmiphalādhigamena samādhismiṁ pāragū. So hi "samādhismiṁ paripūrakārī"ti vutto. Arahattaphalādhigamena itaresu tīsu pāragū. Arahā hi paññāvepullappattiyā aggabhūtāya akuppāya cetovimuttiyā adhigatattā paccavekkhaṇañāṇassa ca pariyosānagamanato paññāvimuttivimuttiñāṇadassanesu pāragū nāma hoti. Evaṁ sabbathāpi catūsu ariyasaccesu catumaggavasena pariññādisoḷasavidhāya kiccanipphattiyā yathāvuttesu tasmiṁ tasmiṁ kāle sakesu dhammesu pāragato.

Hoti brāhmaṇoti tadā so bāhitapāpadhammatāya paramatthabrāhmaṇo[1] hoti. **Atha etaṁ pisācañca, pakkulañcātivattatī**ti tato yathāvuttapāragamanato atha pacchā Ajakalāpaka etaṁ tayā dassitaṁ pisitāsanatthamāgataṁ[2] pisācaṁ bhayajananatthaṁ samuṭṭhāpitaṁ akkulapakkulikañca ativattati atikkamati abhibhavati, taṁ na bhāyatīti attho.

Ayampi gāthā arahattameva ullapitvā kathitā. Atha Ajakalāpako attanā katena tathārūpenapi paṭibhayarūpena vibhiṁsanena akampanīyassa Bhagavato[3] taṁ tādibhāvaṁ dvisvā "aho acchariyamanussovatāyan"ti pasannamānaso pothujjanikāya saddhāya attani niviṭṭhabhāvaṁ vibhāvento Satthu sammukhā upāsakattaṁ pavedesi.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Paramatthāya paramatthabrāhmaṇo (Sī)
2. Tāsanatthamāgataṁ (Sī), vibhiṁsāpanatthamāgataṁ (Ka)
3. Akampiyabhāvato (Sī, Syā)

မဂ္ဂပရိယာပန္နော။ ပညာပိ လောကိယာ သုတမယာ စိန္တာမယာ ဘာဝနာမယာ စ သာသဝါ၊ လောကုတ္တရာ ပန မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဖလသမ္ပယုတ္တာ စ။ ဝိမုတ္တိ နာမ ဖလဝိမုတ္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စ၊ တသ္မာ သာ လောကုတ္တရာဝ။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ လောကိယမေဝ၊ တံ ဧကူနဝီသတိဝိဓံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏဘာဝတော။ ဧဝံ ဧတေသံ သီလာဒိဓမ္မာနံ အတ္တနော သန္တာနေ အရဟတ္တဖလာဓိဂမေန အနဝသေသတော နိဗ္ဗတ္တပါရိပူရိယာ ပါရံ ပရိယန္တံ ဂတောတိ **သကေသု ဓမ္မေသု ပါရဂူ**။

အထ ဝါ သောတာပတ္တိဖလာဓိဂမေန သီလသ္မိံ ပါရဂူ။ သော ဟိ "သီလေသု ပရိပူရကာရီ"တိ ဝုတ္တော၊ သောတာပန္နဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ သကဒါဂါမီပိ ဂဟိတော ဟောတိ။ အနာဂါမိဖလာဓိဂမေန သမာဓိသ္မိံ ပါရဂူ။ သော ဟိ "သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရီ"တိ ဝုတ္တော။ အရဟတ္တဖလာဓိဂမေန ဣတရေသု တီသု ပါရဂူ။ အရဟာ ဟိ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ အဂ္ဂဘူတာယ အကုပ္ပါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ အဓိဂတတ္တာ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏဿ စ ပရိယောသာနဂမနတော ပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေသု ပါရဂူ နာမ ဟောတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ စတူသု အရိယသစ္စေသု စတုမဂ္ဂဝသေန ပရိညာဒိသောဠသဝိဓာယ ကိစ္စနိပ္ဖတ္တိယာ ယထာဝုတ္တေသု တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ သကေသု ဓမ္မေသု ပါရဂတော။

ဟောတိ ဗြာဟ္မဏောတိ တဒါ သော ဗာဟိတပါပဓမ္မတာယ ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏော[1] ဟောတိ။ **အထ ဧတံ ပိသာစဉ္စ၊ ပက္ကုလဉ္စာတိဝတ္တတီ**တိ တတော ယထာဝုတ္တပါရဂမနတော အထ ပစ္ဆာ အဇကလာပက ဧတံ တယာ ဒဿိတံ ပိသိတာသနတ္ထမာဂတံ[2] ပိသာစံ ဘယဇနနတ္ထံ သမုဋ္ဌာပိတံ အက္ကုလပက္ကုလိကဉ္စ အတိဝတ္တတိ အတိက္ကမတိ အဘိဘဝတိ၊ တံ န ဘာယတီတိ အတ္ထော။

အယမ္ပိ ဂါထာ အရဟတ္တမေဝ ဥလ္လပိတွာ ကထိတာ။ အထ အဇကလာပကော အတ္တနာ ကတေန တထာရူပေနပိ ပဋိဘယရူပေန ဝိဘိံသနေန အကမ္ပနီယဿ ဘဂဝတော[3] တံ တာဒိဘာဝံ ဒိသွာ "အဟော အစ္ဆရိယမနုဿော ဝတာယ"န္တိ ပသန္နမာနသော ပေါထုဇ္ဇနိကာယ သဒ္ဓါယ အတ္တနိ နိဝိဋ္ဌဘာဝံ ဝိဘာဝေန္တော သတ္ထု သမ္မုခါ ဥပါသကတ္တံ ပဝေဒေသိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပရမတ္ထာယ ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏော (သီ) ၂-တာသနတ္ထမာဂတံ (သီ)၊ ဝိဘိံသာပနတ္ထမာဂတံ (က)
၃-အကမ္ပိယဘာဝတော (သီ၊ သျာ)

8. Saṅgāmajisuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame **Saṅgāmajī**ti evaṁnāmo. Ayaṁ hi āyasmā Sāvatthiyaṁ aññatarassa Mahāvibhavassa seṭṭhino putto, vayappattakāle mātāpitūhi patirūpena dārena niyojetvā sāpateyyaṁ niyyātetvā gharabandhanena baddho hoti. So ekadivasaṁ Sāvatthivāsino upāsake pubbaṇhasamayaṁ dānaṁ datvā sīlaṁ samādiyitvā sāyanhasamaye suddhavatthe suddhuttarāsaṅge gandhamālādihatthe dhammassavanatthaṁ Jetavanābhimukhe gacchante disvā "kattha tumhe gacchathā"ti pucchitvā "dhammassavanatthaṁ Jetavane Satthu santikan"ti vutte "tena hi ahampi gamissāmī"ti tehi saddhiṁ Jetavanaṁ agamāsi. Tena ca samayena Bhagavā Kañcanaguhāyaṁ sīhanādaṁ nadanto kesarasīho viya saddhammamaṇḍape paññattavaravuddhāsane nisīditvā catuparisamajjhe dhammaṁ deseti.

Atha kho te upāsakā Bhagavantaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, Saṅgāmajipi kulaputto tassā parisāya pariyante dhammaṁ suṇanto nisīdi. Bhagavā anupubbikathaṁ kathetvā cattāri saccāni pakāsesi, saccapariyosāne anekesaṁ pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Saṅgāmajipi kulaputto sotāpattiphalaṁ patvā parisāya vuṭṭhitāya Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā pabbajjaṁ yāci "pabbājetha maṁ Bhagavā"ti. Anuññātosi pana tvaṁ mātāpitūhi pabbajjāyāti. Nāhaṁ bhante anuññātoti. Na kho Saṅgāmaji Tathāgatā mātāpitūhi ananuññātaṁ puttaṁ pabbājentīti. Sohaṁ bhante tathā karissāmi, yathā maṁ mātāpitaro pabbajituṁ anujānantīti. So Bhagavantaṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā mātāpitaro upasaṅkamitvā "ammatātā anujānātha maṁ pabbajitun"ti āha. Tato paraṁ Raṭṭhapālasutte[1] āgatanayena veditabbaṁ.

Atha so "pabbajitvā attānaṁ dassessāmī"ti paṭiññaṁ datvā anuññāto mātāpitūhi Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yāci. Alattha kho ca Bhagavato santike pabbajjaṁ upasampadañca, acirūpasampanno ca pana so uparimaggatthāya ghaṭento vāyamanto aññatarasmiṁ araññavāse vassaṁ vasitvā chaḷabhiñño hutvā vutthavasso Bhagavantaṁ dassanāya

1. Ma 2. 244 piṭṭhe.

၈-သင်္ဂါမဇိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈။ အဋ္ဌမေ **သင်္ဂါမဇီ**တိ ဧဝံနာမော။ အယံ ဟိ အာယသ္မာ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ မဟာဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိနော ပုတ္တော၊ ဝယပ္ပတ္တကာလေ မာတာပိတူဟိ ပတိရူပေန ဒါရေန နိယောဇေတွာ သာပတေယျံ နိယျာတေတွာ ဃရဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓေါ ဟောတိ။ သော ဧကဒိဝသံ သာဝတ္ထိဝါသိနော ဥပါသကေ ပုဗ္ဗဏှသမယံ ဒါနံ ဒတွာ သီလံ သမာဒိယိတွာ သာယနှသမယေ သုဒ္ဓဝတ္ထေ သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂေ ဂန္ဓမာလာဒိဟတ္ထေ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ဇေတဝနာဘိမုခေ ဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ "ကတ္ထ တုမှေ ဂစ္ဆထာ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ဇေတဝနေ သတ္ထု သန္တိကန္"တိ ဝုတ္တေ "တေန ဟိ အဟမ္ပိ ဂမိဿာမီ"တိ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဇေတဝနံ အဂမာသိ။ တေန စ သမယေန ဘဂဝါ ကဉ္စနဂုဟာယံ သီဟနာဒံ နဒန္တော ကေသရသီဟော ဝိယ သဒ္ဓမ္မမဏ္ဍပေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ စတုပရိသမဇ္ဈေ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။

အထ ခေါ တေ ဥပါသကာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိံသု၊ သင်္ဂါမဇိပိ ကုလပုတ္တော တဿာ ပရိသာယ ပရိယန္တေ ဓမ္မံ သုဏန္တော နိသီဒိ။ ဘဂဝါ အနုပုဗ္ဗိကထံ ကထေတွာ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပကာသေသိ၊ သစ္စပရိယောသာနေ အနေကေသံ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ သင်္ဂါမဇိပိ ကုလပုတ္တော သောတာပတ္တိဖလံ ပတွာ ပရိသာယ ဝုဋ္ဌိတာယ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ "ပဗ္ဗာဇေထ မံ ဘဂဝါ"တိ။ အနုညာတောသိ ပန တွံ မာတာပိတူဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယာတိ။ နာဟံ ဘန္တေ အနုညာတောတိ။ န ခေါ သင်္ဂါမဇိ တထာဂတာ မာတာပိတူဟိ အနနုညာတံ ပုတ္တံ ပဗ္ဗာဇေန္တီတိ။ သောဟံ ဘန္တေ တထာ ကရိဿာမိ၊ ယထာ မံ မာတာပိတရော ပဗ္ဗဇိတုံ အနုဇာနန္တီတိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ မာတာပိတရော ဥပသင်္ကမိတွာ "အမ္မတာတာ အနုဇာနာထ မံ ပဗ္ဗဇိတုန္"တိ အာဟ။ တတော ပရံ ရဋ္ဌပါလသုတ္တေ[၁] အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အထ သော "ပဗ္ဗဇိတွာ အတ္တာနံ ဒဿေဿာမီ"တိ ပဋိညံ ဒတွာ အနုညာတော မာတာပိတူဟိ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ အလတ္ထ ခေါ စ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပသမ္ပဒဉ္စ၊ အစိရူပသမ္ပန္နော စ ပန သော ဥပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော အညတရသ္မိံ အရညာဝါသေ ဝဿံ ဝသိတွာ ဆဠဘိညော ဟုတွာ ဝုတ္ထဝဿော ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယ

၁-မ ၂-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။

mātāpitūnañca paṭissavamocanatthaṁ[1] Sāvatthiṁ agamāsi. Tena vuttaṁ **"tena kho pana samayena āyasmā Saṅgāmaji Sāvatthiṁ anuppatto hotī"**ti.

So hāyasmā Dhuragāme piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto Jetavanaṁ pavisitvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ katapaṭisanthāro aññaṁ byākaritvā puna Bhagavantaṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā nikkhamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Athassa mātāpitaro ñātimittā cassa āgamanaṁ sutvā "Saṅgāmaji kira idhāgato"ti haṭṭhatuṭṭhā turitaturitā vihāraṁ gantvā pariyesantā naṁ tattha nisinnaṁ disvā upasaṅkamitvā paṭisanthāraṁ katvā "mā aputtakaṁ sāpateyyaṁ rājāno hareyyuṁ, appiyā dāyādā vā gaṇheyyuṁ, nālaṁ pabbajjāya, ehi tāta vibbhamā"ti yāciṁsu. Taṁ sutvā thero "ime mayhaṁ kāmehi anatthikabhāvaṁ na jānanti, gūthadhārī[2] viya gūthapiṇḍe kāmesuyeva allīyanaṁ icchanti, nayime sakkā dhammakathāya saññāpetun"ti assuṇanto viya nisīdi. Te nānappakāraṁ yācitvā attano vacanaṁ aggaṇhantaṁ disvā gharaṁ pavisitvā puttena saddhiṁ tassa bhariyaṁ saparivāraṁ uyyojesuṁ "mayaṁ nānappakāraṁ taṁ yācantāpi tassa manaṁ alabhitvā āgatā, gaccha tvaṁ bhadde tava bhattāraṁ puttasandassanena yācitvā saññāpehī"ti. Tāya kira āpannasattāya ayamāyasmā pabbajito. Sā "sādhū"ti sampaṭicchitvā dārakamādāya mahatā parivārena Jetavanaṁ agamāsi. Taṁ sandhāya vuttaṁ **"assosi kho āyasmato Saṅgāmajissā"**ti-ādi.

Tattha **purāṇadutiyikā**ti pubbe gihikāle pādaparicaraṇavasena dutiyikā[3], bhariyāti attho. **Ayyo**ti "ayyaputto"ti vattabbe pabbajitānaṁ anucchavikavohārena vadati. **Kirā**ti anussavanatthe nipāto, tassa anuppatto kirāti sambandho veditabbo. **Khuddaputtaṁ hi**[4] **samaṇa posa man**ti āpannasattameva maṁ chaḍḍetvā pabbajito, sāhaṁ etarahi khuddaputtā[5], tādisaṁ maṁ chaḍḍetvāva tava samaṇadhammakaraṇaṁ ayuttaṁ, tasmā samaṇa puttadutiyaṁ maṁ ghāsacchādanādīhi bharassūti. āyasmā pana Saṅgāmaji indriyāni ukkhipitvā taṁ neva oloketi, nāpi ālapati. Tena vuttaṁ **"evaṁ vutte āyasmā Saṅgāmaji tuṇhī ahosī"**ti.

1. Paṭiññāpamocanatthaṁ (Sī)
2. Gūthakhādī (Ka)
3. Pādaparicārikāvasena dutiyā (Sī)
4. Khuddaputtāmhi (Sī)
5. Khuddaputtā daharaputtā (Sī)

မာတာပိတူနဉ္စ ပဋိဿဝမောစနတ္ထံ[၁] သာဝတ္ထိံ အဂမာသိ။ တေန ဝုတ္တံ "**တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ သင်္ဂါမဇိ သာဝတ္ထိံ အနုပ္ပတ္တော ဟောတိ**"တိ။

သော ဟာယသ္မာ ဓုရဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော ဇေတဝနံ ပဝိသိတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ ကတပဋိသန္ထာရော အညံ ဗျာကရိတွာ ပုန ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ နိက္ခမိတွာ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသီဒိ။ အထဿ မာတာပိတရော ဉာတိမိတ္တာ စဿ အာဂမနံ သုတွာ "သင်္ဂါမဇိ ကိရ ဣဓာဂတော"တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ တုရိတတုရိတာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပရိယေသန္တာ နံ တတ္ထ နိသိန္နံ ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ "မာ အပုတ္တကံ သာပတေယျံ ရာဇာနော ဟရေယျုံ၊ အပ္ပိယာ ဒါယာဒါ ဝါ ဂဏှေယျုံ၊ နာလံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ၊ ဧဟိ တာတ ဝိဗ္ဘမာ"တိ ယာစိံသု။ တံ သုတွာ ထေရော "ဣမေ မယှံ ကာမေဟိ အနတ္ထိကဘာဝံ န ဇာနန္တိ၊ ဂူထဓာရီ[၂] ဝိယ ဂူထပိဏ္ဍေ ကာမေသုယေဝ အလ္လီယနံ ဣစ္ဆန္တိ၊ နယိမေ သက္ကာ ဓမ္မကထာယ သညာပေတု"န္တိ အဿုဏန္တော ဝိယ နိသီဒိ။ တေ နာနပ္ပကာရံ ယာစိတွာ အတ္တနော ဝစနံ အဂ္ဂဏှန္တံ ဒိသွာ ဃရံ ပဝိသိတွာ ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ တဿ ဘရိယံ သပရိဝါရံ ဥယျောဇေသုံ "မယံ နာနပ္ပကာရံ တံ ယာစန္တာပိ တဿ မနံ အလဘိတွာ အာဂတာ၊ ဂစ္ဆ တွံ ဘဒ္ဒေ တဝ ဘတ္တာရံ ပုတ္တသန္ဒဿနေန ယာစိတွာ သညာပေဟီ"တိ။ တာယ ကိရ အာပန္နသတ္တာယ အယမာယသ္မာ ပဗ္ဗဇိတော။ သာ "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဒါရကမာဒါယ မဟတာ ပရိဝါရေန ဇေတဝနံ အဂမာသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "**အဿောသိ ခေါ အာယသ္မတော သင်္ဂါမဇိဿာ**"တိအာဒိ။

တတ္ထ **ပုရာဏဒုတိယိကာ**တိ ပုဗ္ဗေ ဂိဟိကာလေ ပါဒပရိစရဏဝသေန ဒုတိယိကာ[၃]၊ ဘရိယာတိ အတ္ထော။ **အယျော**တိ "အယျပုတ္တော"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ပဗ္ဗဇိတာနံ အနုစ္ဆဝိကဝေါဟာရေန ဝဒတိ။ **ကိရာ**တိ အနုဿဝနတ္ထေ နိပါတော၊ တဿ အနုပ္ပတ္တော ကိရာတိ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ခုဒ္ဒပုတ္တံ ဟိ**[၄] **သမဏ ပေါသ မ**န္တိ အာပန္နသတ္တမေဝ မံ ဆဍ္ဍေတွာ ပဗ္ဗဇိတော၊ သာဟံ ဧတရဟိ ခုဒ္ဒပုတ္တာ[၅]၊ တာဒိသံ မံ ဆဍ္ဍေတွာဝ တဝ သမဏဓမ္မကရဏံ အယုတ္တံ၊ တသ္မာ သမဏ ပုတ္တဒုတိယံ မံ ဃာသစ္ဆာဒနာဒီဟိ ဘရဿူတိ။ အာယသ္မာ ပန သင်္ဂါမဇိ ဣန္ဒြိယာနိ ဥက္ခိပိတွာ တံ နေဝ ဩလောကေတိ၊ နာပိ အာလပတိ။ တေန ဝုတ္တံ "**ဧဝံ ဝုတ္တေ အာယသ္မာ သင်္ဂါမဇိ တုဏှီ အဟောသီ**"တိ။

၁-ပဋိညာပမောစနတ္ထံ (သီ)
၂-ဂူထခါဒီ (က)
၃-ပါဒပရိစာရိကာဝသေန ဒုတိယာ (သီ)
၄-ခုဒ္ဒပုတ္တာမှိ (သီ)
၅-ခုဒ္ဒပုတ္တာ ဒဟရပုတ္တာ (သီ)

Sā tikkhattuṁ tatheva vatvā tuṇhībhūtameva taṁ disvā “purisā nāma bhariyāsu nirapekkhāpi puttesu sāpekkhā honti, puttasineho pitu aṭṭhimiñjaṁ āhacca tiṭṭhati, tasmā puttapemenāpi mayhaṁ vase vatteyyā”ti maññamānā puttaṁ therassa aṅke nikkhipitvā ekamantaṁ apakkamma **“eso te samaṇa putto, posa nan”**ti vatvā thokaṁ agamāsi. Sā kira samaṇatejenassa sammukhe ṭhatuṁ nāsakkhi. Thero dārakampi neva oloketi nāpi ālapati. Atha sā itthī avidūre ṭhatvā mukhaṁ parivattetvā olokentī therassa ākāraṁ ñatvā paṭinivattitvā “puttenapi ayaṁ samaṇo anatthiko”ti dārakaṁ gahetvā pakkāmi. Tena vuttaṁ **“atha kho āyasmato Saṅgāmajissa purāṇadutiyikā”**ti-ādi.

Tattha **puttenapī**ti ayaṁ samaṇo attano orasaputtenapi anatthiko, pageva aññehīti adhippāyo. **Dibbenā**ti ettha dibbasadisattā dibbaṁ. Devatānaṁ hi sucaritakammanibbattaṁ pittasemharuhirādīhi apalibuddhaṁ dūrepi ārammaṇasampaṭicchanasamatthaṁ dibbaṁ pasādacakkhu hoti. Idampi catutthajjhānasamādhinibbattaṁ abhiññācakkhuṁ tādisanti dibbaṁ viyāti dibbaṁ, dibbavihārasannissayena laddhattā vā dibbaṁ, mahājutikattā mahāgatikattā vā dibbaṁ, tena dibbena. **Visuddhenā**ti nīvaraṇādisaṁkilesavigamena suparisuddhena. **Atikkantamānusakenā**ti manussānaṁ visayātītena[1]. **Imaṁ evarūpaṁ vippakāran**ti imaṁ evaṁ vippakāraṁ yathāvuttaṁ pabbajitesu asāruppaṁ aṅke puttaṭṭhapanasaṅkhātaṁ virūpakiriyaṁ.

Etamatthanti etaṁ āyasmato Saṅgāmajissa puttadārādīsu sabbattha nirapekkhabhāvasaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ tassa iṭṭhāniṭṭhādīsu tādibhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **āyantin**ti āgacchantiṁ, purāṇadutiyikanti adhippāyo. **Nābhinandatī**ti daṭṭhuṁ maṁ āgatāti na nandati na tussati. **Pakkamantin**ti sā ayaṁ mayā asammoditāva gacchatīti gacchantiṁ. **Na socatī**ti na cittasantāpamāpajjati. Yena pana kāraṇena thero evaṁ nābhinandati na socati, taṁ dassetuṁ “**saṅgā Saṅgāmajiṁ muttan**”ti vuttaṁ. Tattha **saṅgā**ti rāgasaṅgo dosa moha māna diṭṭhisaṅgoti pañcavidhāpi saṅgā samucchedappaṭi-

---

1. Visayātikkamena (Syā, Ka)

သာ တိက္ခတ္တုံ တထေဝ ဝတွာ တုဏှီဘူတမေဝ တံ ဒိသွာ “ပုရိသာ နာမ ဘရိယာသု နိရပေက္ခာပိ ပုတ္တေသု သာပေက္ခာ ဟောန္တိ၊ ပုတ္တသိနေဟော ပိတု အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ ပုတ္တပေမေနာပိ မယှံ ဝသေ ဝတ္တေယျာ”တိ မညမာနာ ပုတ္တံ ထေရဿ အင်္ကေ နိက္ခိပိတွာ ဧကမန္တံ အပက္ကမ္မ **“ဧသော တေ သမဏ ပုတ္တော, ပေါသ န”**န္တိ ဝတွာ ထောကံ အဂမာသိ။ သာ ကိရ သမဏတေဇေနဿ သမ္မုခေ ဌာတုံ နာသက္ခိ။ ထေရော ဒါရကမ္ပိ နေဝ ဩလောကေတိ နာပိ အာလပတိ။ အထ သာ ဣတ္ထီ အဝိဒူရေ ဌတွာ မုခံ ပရိဝတ္တေတွာ ဩလောကေန္တီ ထေရဿ အာကာရံ ဉတွာ ပဋိနိဝတ္တိတွာ “ပုတ္တေနပိ အယံ သမဏော အနတ္ထိကော”တိ ဒါရကံ ဂဟေတွာ ပက္ကာမိ။ တေန ဝုတ္တံ **“အထ ခေါ အာယသ္မတော သင်္ဂါမဇိဿ ပုရာဏဒုတိယိကာ”**တိအာဒိ။

တတ္ထ **ပုတ္တေနပီ**တိ အယံ သမဏော အတ္တနော ဩရသပုတ္တေနပိ အနတ္ထိကော၊ ပဂေဝ အညေဟီတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဒိဗ္ဗေနာ**တိ ဧတ္ထ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ ဒေဝတာနံ ဟိ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တံ ပိတ္တသေမှရုဟိရာဒီဟိ အပလိဗုဒ္ဓံ ဒူရေပိ အာရမ္မဏသမ္ပဋိစ္ဆနသမတ္ထံ ဒိဗ္ဗံ ပသာဒစက္ခု ဟောတိ။ ဣဒမ္ပိ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိနိဗ္ဗတ္တံ အဘိညာစက္ခုံ တာဒိသန္တိ ဒိဗ္ဗံ ဝိယာတိ ဒိဗ္ဗံ၊ ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္နိဿယေန လဒ္ဓတ္တာ ဝါ ဒိဗ္ဗံ၊ မဟာဇုတိကတ္တာ မဟာဂတိကတ္တာ ဝါ ဒိဗ္ဗံ၊ တေန ဒိဗ္ဗေန။ **ဝိသုဒ္ဓေနာ**တိ နီဝရဏာဒိသံကိလေသဝိဂမေန သုပရိသုဒ္ဓေန။ **အတိက္ကန္တမာနုသကေနာ**တိ မနုဿာနံ ဝိသယာတီတေန[၁]။ **ဣမံ ဧဝရူပံ ဝိပ္ပကာရ**န္တိ ဣမံ ဧဝံ ဝိပ္ပကာရံ ယထာဝုတ္တံ ပဗ္ဗဇိတေသု အသာရုပ္ပံ အင်္ကေ ပုတ္တဋ္ဌပနသင်္ခါတံ ဝိရူပကိရိယံ။

ဧတမတ္ထန္တိ ဧတံ အာယသ္မတော သင်္ဂါမဇိဿ ပုတ္တဒါရာဒီသု သဗ္ဗတ္ထ နိရပေက္ခဘာဝသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ တဿ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု တာဒိဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **အာယန္တိ**န္တိ အာဂစ္ဆန္တိံ၊ ပုရာဏဒုတိယိကန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **နာဘိနန္ဒတီ**တိ ဒဋ္ဌုံ မံ အာဂတာတိ န နန္ဒတိ န တုဿတိ။ **ပက္ကမန္တိ**န္တိ သာ အယံ မယာ အသမ္မောဒိတာဝ ဂစ္ဆတီတိ ဂစ္ဆန္တိံ။ **န သောစတီ**တိ န စိတ္တသန္တာပမာပဇ္ဇတိ။ ယေန ပန ကာရဏေန ထေရော ဧဝံ နာဘိနန္ဒတိ န သောစတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **“သင်္ဂါ သင်္ဂါမဇိံ မုတ္တ”**န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သင်္ဂါ**တိ ရာဂသင်္ဂေါ ဒေါသ မောဟ မာန ဒိဋ္ဌိသင်္ဂေါတိ ပဉ္စဝိဓာပိ သင်္ဂါ သမုစ္ဆေဒပ္ပဋိ-

---

၁-ဝိသယာတိက္ကမေန (သျာ၊ က)

passaddhivimuttīhi vimuttaṁ saṅgāmajiṁ bhikkhuṁ. **Tamahaṁ brūmi brāhmaṇan**ti taṁ tādibhāvappattaṁ khīṇāsavaṁ ahaṁ sabbaso bāhitapāpattā brāhmaṇanti vadāmīti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Jaṭilasuttavaṇṇanā

9. Navame **Gayāyan**ti ettha **Gayā**ti gāmopi titthampi vuccati. Gayāgāmassa hi avidūre viharanto Bhagavā "Gayāyaṁ viharatī"ti vuccati, tathā gayātitthassa. Gayātitthanti hi Gayāgāmassa avidūre ekā pokkharaṇī atthi nadīpi, tadubhayaṁ "pāpapavāhanatitthan"ti lokiyamahājano samudācarati. **Gayāsīse**ti ( )[1] gajasīsasadisasikharo tattha eko pabbato Gayāsīsanāmako, yattha hatthikumbhasadiso piṭṭhipāsāṇo bhikkhusahassassa okāso pahoti, tatra Bhagavā viharati. Tena vuttaṁ "**Gayāyaṁ viharati Gayāsīse**"ti.

Jaṭilāti tāpasā. Te hi jaṭādhāritāya idha "Jaṭilā"ti vuttā. **Antaraṭṭhake himapātasamaye**ti hemantassa utuno abbhantarabhūte māghamāsassa avasāne cattāro, phagguṇamāsassa ādimhi cattāroti aṭṭhadivasaparimāṇe himassa patanakāle. **Gayāyaṁ ummujjantī**ti keci tasmiṁ titthasammate udake paṭhamaṁ nimuggasakalasarīrā tato ummujjanti vuṭṭhahanti uppilavanti. **Nimujjantī**ti sasīsaṁ udake osīdanti. **Ummujjanimujjampi karontī**ti punappunaṁ ummujjananimujjanānipi karonti.

Tattha hi keci "ekummujjaneneva pāpasuddhi hotī"ti evaṁdiṭṭhikā, te ummujjanameva katvā gacchanti. Ummujjanaṁ pana nimujjanamantarena natthīti avinābhāvato nimujjanampi te karontiyeva. Yepi "ekanimujjaneneva pāpasuddhi hotī"ti evaṁdiṭṭhikā, tepi ekavārameva nimujjitvā vuttanayena avinābhāvato ummujjanampi katvā pakkamanti. Ye pana "tasmiṁ titthe nimujjaneneva pāpasuddhi hotī"ti evaṁdiṭṭhikā, te tattha nimujjitvā assāse sannirumbitvā maruppapātapatitā[2] viya tattheva jīvitakkhayaṁ

1. (Rājakarīsena aṭṭhakarīsaparimāṇe) (Ka)
2. Assāsapassāse sannirujjhitvā pabbatapapātapatitā (Ka)

ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တီဟိ ဝိမုတ္တံ သင်္ဂါမဇိံ ဘိက္ခုံ။ **တမဟံ ဗြူမိ ဗြာဟ္မဏန္တိ** တံ တာဒိဘာဝပ္ပတ္တံ ခီဏာသဝံ အဟံ သဗ္ဗသော ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြာဟ္မဏန္တိ ဝဒါမီတိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဇဋိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ **ဂယာယ**န္တိ ဧတ္ထ **ဂယာ**တိ ဂါမောပိ တိတ္ထမ္ပိ ဝုစ္စတိ။ ဂယာဂါမဿ ဟိ အဝိဒူရေ ဝိဟရန္တော ဘဂဝါ “ဂယာယံ ဝိဟရတီ”တိ ဝုစ္စတိ၊ တထာ ဂယာတိတ္ထဿ။ ဂယာတိတ္ထန္တိ ဟိ ဂယာဂါမဿ အဝိဒူရေ ဧကာ ပေါက္ခရဏီ အတ္ထိ နဒီပိ၊ တဒုဘယံ “ပါပပဝါဟနတိတ္ထ”န္တိ လောကိယမဟာဇနော သမုဒါစရတိ။ **ဂယာသီသေ**တိ( )[၁] ဂဇသီသသဒိသသိခရော တတ္ထ ဧကော ပဗ္ဗတော ဂယာသီသနာမကော၊ ယတ္ထ ဟတ္ထိကုမ္ဘသဒိသော ပိဋ္ဌိပါသာဏော ဘိက္ခုသဟဿဿ ဩကာသော ပဟောတိ၊ တတြ ဘဂဝါ ဝိဟရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဂယာယံ ဝိဟရတိ ဂယာသီသေ**”တိ။

ဇဋိလာတိ တာပသာ။ တေ ဟိ ဇဋာဓာရိတာယ ဣဓ “ဇဋိလာ”တိ ဝုတ္တာ။ **အန္တရဋ္ဌကေ ဟိမပါတသမယေ**တိ ဟေမန္တဿ ဥတုနော အဗ္ဘန္တရဘူတေ မာဃမာသဿ အဝသာနေ စတ္တာရော, ဖဂ္ဂုဏမာသဿ အာဒိမှိ စတ္တာရောတိ အဋ္ဌဒိဝသပရိမာဏေ ဟိမဿ ပတနကာလေ။ **ဂယာယံ ဥမ္မုဇ္ဇန္တီ**တိ ကေစိ တသ္မိံ တိတ္ထသမ္မတေ ဥဒကေ ပဌမံ နိမုဂ္ဂသကလသရီရာ တတော ဥမ္မုဇ္ဇန္တိ ဝုဋ္ဌဟန္တိ ဥပ္ပိလဝန္တိ။ **နိမုဇ္ဇန္တီ**တိ သသီသံ ဥဒကေ ဩသီဒန္တိ။ **ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇမ္ပိ ကရောန္တီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဥမ္မုဇ္ဇနနိမုဇ္ဇနာနိပိ ကရောန္တိ။

တတ္ထ ဟိ ကေစိ “ဧကုမ္မုဇ္ဇနေနေဝ ပါပသုဒ္ဓိ ဟောတီ”တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကာ၊ တေ ဥမ္မုဇ္ဇနမေဝ ကတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဥမ္မုဇ္ဇနံ ပန နိမုဇ္ဇနမန္တရေန နတ္ထီတိ အဝိနာဘာဝတော နိမုဇ္ဇနမ္ပိ တေ ကရောန္တိယေဝ။ ယေပိ “ဧကနိမုဇ္ဇနေနေဝ ပါပသုဒ္ဓိ ဟောတီ”တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကာ၊ တေပိ ဧကဝါရမေဝ နိမုဇ္ဇိတွာ ဝုတ္တနယေန အဝိနာဘာဝတော ဥမ္မုဇ္ဇနမ္ပိ ကတွာ ပက္ကမန္တိ။ ယေ ပန “တသ္မိံ တိတ္ထေ နိမုဇ္ဇနေနေဝ ပါပသုဒ္ဓိ ဟောတီ”တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကာ၊ တေ တတ္ထ နိမုဇ္ဇိတွာ အဿာသေ သန္နိရုမ္ဘိတွာ မရုပ္ပပါတပတိတာ[၂] ဝိယ တတ္ထေဝ ဇီဝိတက္ခယံ

၁-(ရာဇကရီသေန အဋ္ဌကရီသပရိမာဏေ) (က)
၂-အဿာသပဿာသေ သန္နိရုဇ္ဈိတွာ ပဗ္ဗတပပါတပတိတာ (က)

pāpuṇanti. Apare “punappunaṁ ummujjananimujjanāni katvā nhāte pāpasuddhi hotī”ti evaṁdiṭṭhikā, te kālena kālaṁ ummujjananimujjanāni karonti. Te sabbepi sandhāya vuttaṁ **“ummujjantipi nimujjantipi ummujjanimujjampi karontī”**ti. Ettha ca kiñcāpi nimujjanapubbakaṁ ummujjanaṁ, nimujjanameva pana karontā katipayā, ummujjanaṁ tadubhayañca karontā bahūti tesaṁ yebhuyyabhāvadassanatthaṁ ummujjanaṁ paṭhamaṁ vuttaṁ. Tathā **sambahulā jaṭilā**ti jaṭilānaṁ yebhuyyatāya vuttaṁ, muṇḍasikhaṇḍinopi ca brāhmaṇā udakasuddhikā tasmiṁ kāle tattha tathā karonti.

Osiñcantīti keci gayāya udakaṁ hatthena gahetvā attano sīse ca sarīre ca osiñcanti, apare ghaṭehi udakaṁ gahetvā tīre ṭhatvā tathā karonti. **Aggiṁ juhantī**ti keci Gayātīre vediṁ sajjetvā dhūmadabbhipūjādike upakaraṇe upanetvā aggihutaṁ juhanti aggihutaṁ paricaranti[1]. **Iminā suddhī**ti iminā gayāyaṁ ummujjanādinā aggiparicaraṇena ca pāpamalato suddhi pāpapavāhanā saṁsārasuddhi eva vā hotīti evaṁdiṭṭhikā hutvāti attho.

Ummujjanādi cettha nidassanamattaṁ vuttanti daṭṭhabbaṁ. Tesu hi keci udakavāsaṁ vasanti, keci udakassañjaliṁ denti, keci tasmiṁ udake ṭhatvā candimasūriye anuparivattanti, keci anekasahassavāraṁ sāvitti-ādeke japanti, keci “Inda āgacchā”ti-ādinā vijjājapaṁ[2] avhāyanti, keci mahatupaṭṭhānaṁ karonti, evañca karontā keci otaranti, keci uttaranti, keci uttaritvā suddhika-ācamanaṁ karonti, keci anto-udake ṭhitā tantī vādenti, vīṇaṁ vādentīti evamādikā[3] nānappakārakiriyā dassenti. Yasmā vā te evarūpā vikārakiriyā karontāpi tasmiṁ udake nimujjana-ummujjanapubbakameva karonti, tasmā taṁ sabbaṁ nimujjanummujjanantogadhameva katvā “ummujjantī”tipi-ādi vuttaṁ. Evaṁ tattha ākulabyākule vattamāne uparipabbate ṭhito Bhagavā tesaṁ taṁ kolāhalaṁ sutvā “kinnu kho etan”ti olokento taṁ kiriyavikāraṁ addasa, taṁ sandhāya vuttaṁ **“addasā kho Bhagavā -pa- iminā suddhī”**ti, taṁ vuttatthameva.

1. Parijuhanti (Sī) 2. Visamucchājapaṁ (Sī), viccojasaṁ (Syā)
3. Sītagadditā dantavīṇaṁ vādentīti evamādikā (Sya)

ပါပုဏန္တိ။ အပရေ “ပုနပ္ပုနံ ဥမ္မုဇ္ဇနနိမုဇ္ဇနာနိ ကတွာ နှာတေ ပါပသုဒ္ဓိ ဟောတီ”တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကာ၊ တေ ကာလေန ကာလံ ဥမ္မုဇ္ဇနနိမုဇ္ဇနာနိ ကရောန္တိ။ တေ သဗ္ဗေပိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**ဥမ္မုဇ္ဇန္တိပိ နိမုဇ္ဇန္တိပိ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇမ္ပိ ကရောန္တီ**”တိ။ ဧတ္ထ စ ကိဉ္စာပိ နိမုဇ္ဇနပုဗ္ဗကံ ဥမ္မုဇ္ဇနံ၊ နိမုဇ္ဇနမေဝ ပန ကရောန္တာ ကတိပယာ၊ ဥမ္မုဇ္ဇနံ တဒုဘယဉ္စ ကရောန္တာ ဗဟူတိ တေသံ ယေဘုယျဘာဝဒဿနတ္ထံ ဥမ္မုဇ္ဇနံ ပဌမံ ဝုတ္တံ။ တထာ **သမ္ဗဟုလာ ဇဋိလာ**တိ ဇဋိလာနံ ယေဘုယျတာယ ဝုတ္တံ၊ မုဏ္ဍသိခဏ္ဍိနောပိ စ ဗြာဟ္မဏာ ဥဒကသုဒ္ဓိကာ တသ္မိံ ကာလေ တတ္ထ တထာ ကရောန္တိ။

ဩသိဉ္စန္တီတိ ကေစိ ဂယာယ ဥဒကံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ အတ္တနော သီသေ စ သရီရေ စ ဩသိဉ္စန္တိ၊ အပရေ ဃဋေဟိ ဥဒကံ ဂဟေတွာ တီရေ ဌတွာ တထာ ကရောန္တိ။ **အဂ္ဂိံ ဇုဟန္တီ**တိ ကေစိ ဂယာတီရေ ဝေဒိံ သဇ္ဇေတွာ ဓူမဒဗ္ဘိပူဇာဒိကေ ဥပကရဏေ ဥပနေတွာ အဂ္ဂိဟုတံ ဇုဟန္တိ အဂ္ဂိဟုတံ ပရိစရန္တိ[၁]။ **ဣမိနာ သုဒ္ဓီ**တိ ဣမိနာ ဂယာယံ ဥမ္မုဇ္ဇနာဒိနာ အဂ္ဂိပရိစရဏေန စ ပါပမလတော သုဒ္ဓိ ပါပပဝါဟနာ သံသာရသုဒ္ဓိ ဧဝ ဝါ ဟောတီတိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကာ ဟုတွာတိ အတ္ထော။

ဥမ္မုဇ္ဇနာဒိ စေတ္ထ နိဒဿနမတ္တံ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တေသု ဟိ ကေစိ ဥဒကဝါသံ ဝသန္တိ၊ ကေစိ ဥဒကဿဉ္ဇလိံ ဒေန္တိ၊ ကေစိ တသ္မိံ ဥဒကေ ဌတွာ စန္ဒိမသူရိယေ အနုပရိဝတ္တန္တိ၊ ကေစိ အနေကသဟဿဝါရံ သာဝိတ္တိအာဒိကေ ဇပန္တိ၊ ကေစိ “ဣန္ဒ အာဂစ္ဆာ”တိအာဒိနာ ဝိဇ္ဇာဇပံ[၂] အဝှါယန္တိ၊ ကေစိ မဟတုပဋ္ဌာနံ ကရောန္တိ၊ ဧဝဉ္စ ကရောန္တာ ကေစိ ဩတရန္တိ၊ ကေစိ ဥတ္တရန္တိ၊ ကေစိ ဥတ္တရိတွာ သုဒ္ဓိကအာစမနံ ကရောန္တိ၊ ကေစိ အန္တောဥဒကေ ဌိတာ တန္တိ ဝါဒေန္တိ၊ ဝီဏံ ဝါဒေန္တီတိ ဧဝမာဒိကာ[၃] နာနပ္ပကာရကိရိယာ ဒဿေန္တိ။ ယသ္မာ ဝါ တေ ဧဝရူပါ ဝိကာရကိရိယာ ကရောန္တာပိ တသ္မိံ ဥဒကေ နိမုဇ္ဇနဥမ္မုဇ္ဇနပုဗ္ဗကမေဝ ကရောန္တိ၊ တသ္မာ တံ သဗ္ဗံ နိမုဇ္ဇနုမ္မုဇ္ဇနန္တောဂဓမေဝ ကတွာ “ဥမ္မုဇ္ဇန္တီ”တိပိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ တတ္ထ အာကုလဗျာကုလေ ဝတ္တမာနေ ဥပရိပဗ္ဗတေ ဌိတော ဘဂဝါ တေသံ တံ ကောလာဟလံ သုတွာ “ကိန္နု ခေါ ဧတ”န္တိ ဩလောကေန္တော တံ ကိရိယဝိကာရံ အဒ္ဒသ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ။ပ။ ဣမိနာ သုဒ္ဓီ**”တိ၊ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

၁-ပရိဇုဟန္တိ (သီ) ၂-ဝိသမုစ္ဆာဇပံ (သီ)၊ ဝိစ္စောဇသံ (သျာ)
၃-သီတဂဒ္ဒိတာ ဒန္တဝီဏံ ဝါဒေန္တီတိ ဧဝမာဒိကာ (သျာ)

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ atthaṁ udakorohanādi-asuddhimagge tesaṁ suddhimaggaparāmasanaṁ saccādike ca suddhimagge attano aviparītāvabodhaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ udakasuddhiyā asuddhimaggabhāvadīpakaṁ[1] saccādidhammānañca yāthāvato suddhimaggabhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **na udakena sucī hotī**ti ettha **udakenā**ti udakummujjanādinā. Udakummujjanādi hi idha uttarapadalopena "udakan"ti vuttaṁ yathā rūpabhavo rūpanti. Atha vā **udakenā**ti ummujjanādikiriyāya sādhanabhūtena udakena suci sattassa suddhi nāma na hoti, natthīti attho. Atha vā **sucī**ti tena yathāvuttena udakena suci pāpamalato suddho nāma satto na hoti. Kasmā? **Bahvettha nhāyatī jano.** Yadi hi udakorohanādinā yathāvuttena pāpasuddhi nāma siyā, bahu ettha udake jano nhāyati, mātughātādipāpakammakārī añño ca gomahiṁsādiko antamaso macchakacchape upādāya, tassa sabbassāpi pāpasuddhi siyā, na panevaṁ hoti. Kasmā? Nhānassa pāpahetūnaṁ appaṭipakkhabhāvato. Yaṁ hi yaṁ vināseti, so tassa paṭipakkho yathā āloko andhakārassa, vijjā ca avijjāya, na evaṁ nhānaṁ pāpassa. Tasmā niṭṭhamettha gantabbaṁ "na udakena suci hotī"ti.

Yena pana suci hoti, taṁ dassetuṁ "**yamhi saccañcā**"ti-ādimāha. Tattha **yamhī**ti yasmiṁ puggale. **Saccan**ti vacīsaccañceva viratisaccañca. Atha vā saccanti ñāṇasaccañceva paramatthasaccañca. **Dhammo**ti ariyamaggadhammo phaladhammo ca, so sabbopi yasmiṁ puggale upalabbhati, **so sucī so ca brāhmaṇo**ti so ariyapuggalo visesato khīṇāsavo accantasuddhiyā suci ca brāhmaṇo cāti. Kasmā panettha saccaṁ dhammato visuṁ katvā gahitaṁ? Saccassa bahūpakārattā. Tathā hi "saccaṁ ve amatā vācā[2]. Saccaṁ have sādutaraṁ rasānaṁ[3]. Sacce atthe ca dhamme ca, āhu santo patiṭṭhitā[2]. Sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇā cā"ti[4]ādinā anekesu suttapadesu saccaguṇā pakāsitā. Saccavipariyassa ca "ekaṁ dhammaṁ atītassa, musāvādissa jantuno[5]. Abhūtavādī nirayaṁ upetī"ti[6] ca ādinā pakāsitāti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Udakasuddhikamaggābhāvadīpakaṁ (Syā)
2. Khu 1. 344 piṭṭhe.
3. Saṁ 1. 216; Khu 1. 306 piṭṭhesu.
4. Khu 6. 140 piṭṭhe.
5. Khu 1. 39 piṭṭhe.
6. Khu 1. 57 piṭṭhe.

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အတ္ထံ ဥဒကောရောဟနာဒိအသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ တေသံ သုဒ္ဓိမဂ္ဂပရာမသနံ သစ္စာဒိကေ စ သုဒ္ဓိမဂ္ဂေ အတ္တနော အဝိပရီတာဝဗောဓံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ ဥဒကသုဒ္ဓိယာ အသုဒ္ဓိမဂ္ဂဘာဝဒီပကံ[၁] သစ္စာဒိဓမ္မာနဉ္စ ယာထာဝတော သုဒ္ဓိမဂ္ဂဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **န ဥဒကေန သုစီ ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ **ဥဒကေနာ**တိ ဥဒကုမ္မုဇ္ဇနာဒိနာ။ ဥဒကုမ္မုဇ္ဇနာဒိ ဟိ ဣဓ ဥတ္တရပဒလောပေန "ဥဒက"န္တိ ဝုတ္တံ ယထာ ရူပဘဝေါ ရူပန္တိ။ အထ ဝါ **ဥဒကေနာ**တိ ဥမ္မုဇ္ဇနာဒိကိရိယာယ သာဓနဘူတေန ဥဒကေန သုစိ သတ္တဿ သုဒ္ဓိ နာမ န ဟောတိ၊ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **သုစီ**တိ တေန ယထာဝုတ္တေန ဥဒကေန သုစိ ပါပမလတော သုဒ္ဓေါ နာမ သတ္တော န ဟောတိ။ ကသ္မာ? **ဗဟွေတ္ထ နှာယတီ ဇနော။** ယဒိ ဟိ ဥဒကောရောဟနာဒိနာ ယထာဝုတ္တေန ပါပသုဒ္ဓိ နာမ သိယာ၊ ဗဟု ဧတ္ထ ဥဒကေ ဇနော နှာယတိ၊ မာတုဃာတာဒိပါပကမ္မကာရီ အညော စ ဂေါမဟိံသာဒိကော အန္တမသော မစ္ဆကစ္ဆပေ ဥပါဒါယ၊ တဿ သဗ္ဗဿာပိ ပါပသုဒ္ဓိ သိယာ၊ န ပနေဝံ ဟောတိ။ ကသ္မာ? နှာနဿ ပါပဟေတူနံ အပ္ပဋိပက္ခဘာဝတော။ ယံ ဟိ ယံ ဝိနာသေတိ၊ သော တဿ ပဋိပက္ခော ယထာ အာလောကော အန္ဓကာရဿ၊ ဝိဇ္ဇာ စ အဝိဇ္ဇာယ၊ န ဧဝံ နှာနံ ပါပဿ။ တသ္မာ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ "န ဥဒကေန သုစိ ဟောတီ"တိ။

ယေန ပန သုစိ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ "**ယမှိ သစ္စဉ္စာ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယမှီ**တိ ယသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ။ **သစ္စ**န္တိ ဝစီသစ္စဉ္စေဝ ဝိရတိသစ္စဉ္စ။ အထ ဝါ သစ္စန္တိ ဉာဏသစ္စဉ္စေဝ ပရမတ္ထသစ္စဉ္စ။ **ဓမ္မော**တိ အရိယမဂ္ဂဓမ္မော ဖလဓမ္မော စ၊ သော သဗ္ဗောပိ ယသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဥပလဗ္ဘတိ၊ **သော သုစီ သော စ ဗြာဟ္မဏော**တိ သော အရိယပုဂ္ဂလော ဝိသေသတော ခီဏာသဝေါ အစ္စန္တသုဒ္ဓိယာ သုစိ စ ဗြာဟ္မဏော စာတိ။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ သစ္စံ ဓမ္မတော ဝိသုံ ကတွာ ဂဟိတံ? သစ္စဿ ဗဟူပကာရတ္တာ။ တထာ ဟိ "သစ္စံ ဝေ အမတာ ဝါစာ[၂]။ သစ္စံ ဟဝေ သာဒုတရံ ရသာနံ[၃]။ သစ္စေ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ၊ အာဟု သန္တော ပတိဋ္ဌိတာ[၂]။ သစ္စေ ဌိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စာ"တိ[၄]အာဒိနာ အနေကေသု သုတ္တပဒေသု သစ္စဂုဏာ ပကာသိတာ။ သစ္စဝိပရိယဿ စ "ဧကံ ဓမ္မံ အတီတဿ၊ မုသာဝါဒိဿ ဇန္တုနော[၅]။ အဘူတဝါဒီ နိရယံ ဥပေတီ"တိ[၆] စ အာဒိနာ ပကာသိတာတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥဒကသုဒ္ဓိကမဂ္ဂါဘာဝဒီပကံ (သျာ)
၂-ခု ၁-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၁-၂၁၆၊ ခု ၁-၃၀၆-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၆-၁၄၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။
၆-ခု ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေ။

10. Bāhiyasuttavaṇṇanā

10. Dasame **Bāhiyo**ti tassa nāmaṁ. **Dārucīriyo**ti dārumayacīro. **Suppārake**ti[1] evaṁnāmake paṭṭane vasati. Ko panāyaṁ Bāhiyo, kathañca dārucīriyo[2] ahosi, kathaṁ Suppārake paṭṭane paṭivasatīti?

Tatrāyaṁ anupubbīkathā—ito kira kappasatasahassamatthake Padumuttarasammāsambuddhakāle eko kulaputto Haṁsavatīnagare Dasabalassa dhammadesanaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ khippābhiññānaṁ etadagge ṭhapentaṁ disvā "mahā vatāyaṁ[3] bhikkhu, yo Satthārā evaṁ etadagge ṭhapīyati, aho vatāhampi anāgate evarūpassa Sammāsambuddhassa sāsane pabbajitvā Satthārā edise ṭhāne etadagge ṭhapetabbo bhaveyyaṁ yathāyaṁ bhikkhū"ti taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā tadanurūpaṁ adhikārakammaṁ katvā yāvajīvaṁ puññaṁ katvā saggaparāyaṇo hutvā devamanussesu saṁsaranto Kassapadasabalassa sāsane pabbajitvā paripuṇṇasīlo samaṇadhammaṁ karontova jīvitakkhayaṁ patvā devaloke nibbatti. So ekaṁ Buddhantaraṁ devaloke vasitvā imasmiṁ Buddhuppāde Bāhiyaraṭṭhe kulagehe paṭisandhiṁ gaṇhi, taṁ Bāhiyaraṭṭhe jātattā **Bāhiyo**ti sañjāniṁsu. So vayappatto gharāvāsaṁ vasanto vaṇijjatthāya bahūnaṁ bhaṇḍānaṁ nāvaṁ pūretvā samuddaṁ pavisitvā aparāparaṁ sañcaranto satta vāre saddhiṁyeva parisāya attano[4] nagaraṁ upagañchi.

Aṭṭhame vāre pana "Suvaṇṇabhūmiṁ gamissāmī"ti āropitabhaṇḍo nāvaṁ abhiruhi. Nāvā mahāsamuddaṁ ajjhogāhetvā icchitadesaṁ apatvāva samuddamajjhe vipannā. Mahājano macchakacchapabhakkho ahosi. Bāhiyo pana ekaṁ nāvāphalakaṁ gahetvā taranto ūmivegena mandamandaṁ khipamāno sattame divase Suppārakapaṭṭanasamīpe tīraṁ pāpuṇi. So vatthānaṁ bhassitvā[5] samudde patitattā jātarūpeneva samuddatīre nipanno parissamaṁ vinodetvā assāsamattaṁ labhitvā uṭṭhāya lajjāya gumbantaraṁ pavisitvā acchādanaṁ[6] aññaṁ kiñci apassanto akkanāḷāni chinditvā vākehi

1. Suppādaketi (Ka) 2. Dārucīradharo (Syā, Ka)
3. Lābhā vatāyaṁ (Ka), uḷāro vatāyaṁ (Syā)
4. Siddhatthova attano (Sī), siddhiyātro ca attano (Syā)
5. Galitvā (Ka) 6. Kopinacchādanaṁ (Syā)

၁၀-ဗာဟိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမေ **ဗာဟိယော**တိ တဿ နာမံ။ **ဒါရုစီရိယော**တိ ဒါရုမယ-စီရော။ **သုပ္ပါရကေ**တိ[၁] ဧဝံနာမကေ ပဋ္ဋနေ ဝသတိ။ ကော ပနာယံ ဗာဟိယော၊ ကထဉ္စ ဒါရုစီရိယော[၂] အဟောသိ၊ ကထံ သုပ္ပါရကေ ပဋ္ဋနေ ပဋိဝသတီတိ?

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗီကထာ—ဣတော ကိရ ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ ပဒုမုတ္တရသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ဧကော ကုလပုတ္တော ဟံသဝတီနဂရေ ဒသ-ဗလဿ ဓမ္မဒေသနံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ခိပ္ပါဘိညာနံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ "မဟာ ဝတာယံ[၃] ဘိက္ခု၊ ယော သတ္ထာရာ ဧဝံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပီယတိ၊ အဟော ဝတာဟမ္ပိ အနာဂတေ ဧဝရူပဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသ-နေ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္ထာရာ ဧဒိသေ ဌာနေ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေတဗ္ဗော ဘဝေယျံ ယထာယံ ဘိက္ခူ"တိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ တဒနုရူပံ အဓိကာရကမ္မံ ကတွာ ယာဝဇီဝံ ပုညံ ကတွာ သဂ္ဂပရာယဏော ဟုတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဒသဗလဿ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပရိပုဏ္ဏသီလော သမဏဓမ္မံ ကရောန္တောဝ ဇီဝိတက္ခယံ ပတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ သော ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝလောကေ ဝသိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဗာဟိယရဋ္ဌေ ကုလဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ တံ ဗာဟိယရဋ္ဌေ ဇာတတ္တာ **ဗာဟိယော**တိ သဉ္ဇာနိံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဃရာဝါသံ ဝသန္တော ဝဏိဇ္ဇတ္ထာယ ဗဟူနံ ဘဏ္ဍာနံ နာဝံ ပူရေတွာ သမုဒ္ဒံ ပဝိသိတွာ အပရာပရံ သဉ္စရန္တော သတ္တ ဝါရေ သဒ္ဓိံယေဝ ပရိသာယ အတ္တနော[၄] နဂရံ ဥပဂဉ္ဆိ။

အဋ္ဌမေ ဝါရေ ပန "သုဝဏ္ဏဘူမိံ ဂမိဿာမီ"တိ အာရောပိတဘဏ္ဍော နာဝံ အဘိရုဟိ။ နာဝါ မဟာသမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ဣစ္ဆိတဒေသံ အပတွာဝ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ ဝိပန္နာ။ မဟာဇနော မစ္ဆကစ္ဆပဘက္ခော အဟောသိ။ ဗာဟိယော ပန ဧကံ နာဝါဖလကံ ဂဟေတွာ တရန္တော ဦမိဝေဂေန မန္ဒမန္ဒံ ခိပမာနော သတ္တမေ ဒိဝသေ သုပ္ပါရကပဋ္ဋနသမီပေ တီရံ ပါပုဏိ။ သော ဝတ္ထာနံ ဘဿိတွာ[၅] သမုဒ္ဒေ ပတိတတ္တာ ဇာတရူပေနေဝ သမုဒ္ဒတီရေ နိပန္နော ပရိဿမံ ဝိနောဒေတွာ အဿာသမတ္တံ လဘိတွာ ဥဋ္ဌာယ လဇ္ဇာယ ဂုမ္ဗန္တရံ ပဝိသိတွာ အစ္ဆာဒနံ[၆] အညံ ကိဉ္စိ အပဿန္တော အက္ကနာဠာနိ ဆိန္ဒိတွာ ဝါကေဟိ

၁-သုပ္ပါဒကေတိ (က) ၂-ဒါရုစီရဓရော (သျာ၊ က)
၃-လာဘာ ဝတာယံ (က)၊ ဥဠာရော ဝတာယံ (သျာ)
၄-သိဒ္ဓတ္ထောဝ အတ္တနော (သီ)၊ သိဒ္ဓိယာတြာ စ အတ္တနော (သျာ)
၅-ဂလိတွာ (က) ၆-ကောပိနစ္ဆာဒနံ (သျာ)

paliveṭhetvā nivāsanapāvuraṇāni katvā acchādesi. Keci pana “dāruphalakāni vijjhitvā vākena āvuṇitvā nivāsanapāvuraṇaṁ katvā acchādesī”ti vadanti. Evaṁ sabbathāpi dārumayacīradhāritāya “**dārucīriyo**ti purimavohārena “**Bāhiyo**”ti ca paññāyittha.

Taṁ ekaṁ kapālaṁ gahetvā vuttaniyāmena Suppārakapaṭṭane piṇḍāya carantaṁ disvā manussā cintesuṁ “sace loke arahanto nāma honti, evaṁvidhehi bhavitabbaṁ, kinnu kho ayaṁ ayyo vatthaṁ diyyamānaṁ gaṇheyya, udāhu appicchatāya na gaṇheyyā”ti vīmaṁsantā nānādisāti vatthāni upanesuṁ. So cintesi “sacāhaṁ iminā niyāmena nāgamissaṁ, nayime evaṁ mayi pasīdeyyuṁ, yannūnāhaṁ imāni paṭikkhipitvā imināva nīhārena vihareyyaṁ, evaṁ me lābhasakkāro uppajjissatī”ti. So evaṁ cintetvā kohaññe ṭhatvā vatthāni na paṭiggaṇhi. Manussā “aho appiccho vatāyaṁ ayyo”ti bhiyyoso mattāya pasannamānasā mahantaṁ sakkārasammānaṁ kariṁsu.

Sopi bhattakiccaṁ katvā avidūraṭṭhāne ekaṁ devāyatanaṁ agamāsi. Mahājano tena saddhiṁ eva gantvā taṁ devāyatanaṁ paṭijaggitvā adāsi. So “ime mayhaṁ cīradhāraṇamatte pasīditvā evaṁvidhaṁ sakkārasammānaṁ karonti, etesaṁ mayā ukkaṭṭhavuttinā bhavituṁ vaṭṭatī”ti sallahukaparikkhāro appicchova hutvā vihāsi. “Arahā”ti pana tehi sambhāvīyamāno “arahā”ti attānaṁ amaññi, uparūpari cassa sakkāragarukāro abhivaḍḍhi, lābhī ca ahosi uḷārānaṁ paccayānaṁ. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena Bāhiyo dārucīriyo suppārake paṭivasati samuddatīre sakkato garukato**”ti-ādi.

Tattha **sakkato**ti sakkaccaṁ ādarena upaṭṭhānavasena sakkato. **Garukato**ti guṇavisesena yuttoti adhippāyena pāsāṇacchattaṁ viya garukaraṇavasena garukato. **Mānito**ti manasā sambhāvanavasena mānito. **Pūjito**ti pupphagandhādīhi pūjāvasena pūjito. **Apacito**ti abhippasannacittehi maggadāna-āsanābhiharaṇādivasena apacito. **Lābhī cīvara -pa- parikkhārānan**ti paṇītapaṇītānaṁ uparūpari upanīyamānānaṁ cīvarādīnaṁ catunnaṁ paccayānaṁ labhanavasena lābhī.

ပလိဝေဌေတွာ နိဝါသနပါဝုရဏာနိ ကတွာ အစ္ဆာဒေသိ။ ကေစိ ပန “ဒါရုဖလကာနိ ဝိဇ္ဈိတွာ ဝါကေန အာဝုဏိတွာ နိဝါသနပါဝုရဏံ ကတွာ အစ္ဆာဒေသီ”တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ဒါရုမယစီရဓာရိတာယ “**ဒါရုစီရိယော**”တိ ပုရိမဝေါဟာရေန “**ဗာဟိယော**”တိ စ ပညာယိတ္ထ။

တံ ဧကံ ကပါလံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တနိယာမေန သုပ္ပါရကပဋ္ဋနေ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ မနုဿာ စိန္တေသုံ “သစေ လောကေ အရဟန္တော နာမ ဟောန္တိ၊ ဧဝံဝိဓေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ကိန္နု ခေါ အယံ အယျော ဝတ္ထံ ဒိယျမာနံ ဂဏှေယျ၊ ဥဒါဟု အပ္ပိစ္ဆတာယ န ဂဏှေယျာ”တိ ဝီမံသန္တာ နာနာဒိသာတိ ဝတ္ထာနိ ဥပနေသုံ။ သော စိန္တေသိ “သစာဟံ ဣမိနာ နိယာမေန နာဂမိဿံ၊ နယိမေ ဧဝံ မယိ ပသီဒေယျုံ၊ ယန္နူနာဟံ ဣမာနိ ပဋိက္ခိပိတွာ ဣမိနာဝ နီဟာရေန ဝိဟရေယျံ၊ ဧဝံ မေ လာဘသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ။ သော ဧဝံ စိန္တေတွာ ကောဟညေ ဌတွာ ဝတ္ထာနိ န ပဋိဂ္ဂဏှိ။ မနုဿာ “အဟော အပ္ပိစ္ဆော ဝတာယံ အယျော”တိ ဘိယျောသော မတ္တာယ ပသန္နမာနသာ မဟန္တံ သက္ကာရသမ္မာနံ ကရိံသု။

သောပိ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ အဝိဒူရဋ္ဌာနေ ဧကံ ဒေဝါယတနံ အဂမာသိ။ မဟာဇနော တေန သဒ္ဓိံ ဧဝ ဂန္တွာ တံ ဒေဝါယတနံ ပဋိဇဂ္ဂိတွာ အဒါသိ။ သော “ဣမေ မယှံ စီရဓာရဏမတ္တေ ပသီဒိတွာ ဧဝံဝိဓံ သက္ကာရသမ္မာနံ ကရောန္တိ၊ ဧတေသံ မယာ ဥက္ကဋ္ဌဝုတ္တိနာ ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ သလ္လဟုကပရိက္ခာရော အပ္ပိစ္ဆောဝ ဟုတွာ ဝိဟာသိ။ “အရဟာ”တိ ပန တေဟိ သမ္ဘာဝီယမာနော “အရဟာ”တိ အတ္တာနံ အမညိ၊ ဥပရူပရိ စဿ သက္ကာရဂရုကာရော အဘိဝဍ္ဎိ၊ လာဘီ စ အဟောသိ ဥဠာရာနံ ပစ္စယာနံ။ တေန ဝုတ္တံ “**တေန ခေါ ပန သမယေန ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော သုပ္ပါရကေ ပဋိဝသတိ သမုဒ္ဒတီရေ သက္ကတော ဂရုကတော**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **သက္ကတော**တိ သက္ကစ္စံ အာဒရေန ဥပဋ္ဌာနဝသေန သက္ကတော။ **ဂရုကတော**တိ ဂုဏဝိသေသေန ယုတ္တောတိ အဓိပ္ပါယေန ပါသာဏစ္ဆတ္တံ ဝိယ ဂရုကရဏဝသေန ဂရုကတော။ **မာနိတော**တိ မနသာ သမ္ဘာဝနဝသေန မာနိတော။ **ပူဇိတော**တိ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိ ပူဇာဝသေန ပူဇိတော။ **အပစိတော**တိ အဘိပ္ပသန္နစိတ္တေဟိ မဂ္ဂဒါနအာသနာဘိဟရဏာဒိဝသေန အပစိတော။ **လာဘီ စီဝရ။ပ။ ပရိက္ခာရာန**န္တိ ပဏီတပဏီတာနံ ဥပရူပရိ ဥပနီယမာနာနံ စီဝရာဒီနံ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ လာဘနဝသေန လာဘီ။

Aparo nayo—**sakkato**ti sakkārappatto. **Garukato**ti garukārappatto. **Mānito**ti bahumānito manasā piyāyito ca. **Pūjito**ti catupaccayābhipūjāya pūjito. **Apacito**ti apacāyanappatto. Yassa hi cattāro paccaye sakkatvā suabhisaṅkhate paṇītapaṇīte denti, so **sakkato.** Yasmiṁ garubhāvaṁ paccupaṭṭhapetvā denti, so **garukato.** Yaṁ manasā piyāyanti bahumaññanti ca, so **mānito.** Yassa sabbampetaṁ pūjanavasena karonti, so **pūjito.** Yassa abhivādanapaccuṭṭhānañjalikammādivasena paramanipaccakāraṁ karonti, so **apacito.** Bāhiyassa pana te sabbametaṁ akaṁsu. Tena vuttaṁ "Bāhiyo dārucīriyo Suppārake paṭivasati sakkato"ti-ādi. Ettha ca cīvaraṁ so aggaṇhantopi "ehi bhante imaṁ vatthaṁ paṭiggaṇhāhī"ti upanāmanavasena cīvarassāpi "lābhī"tveva vutto.

Rahogatassāti rahasi gatassa. **Paṭisallīnassā**ti ekībhūtassa bahūhi manussehi "arahā"ti vuccamānassa tassa idāni vuccamānākārena **cetaso parivitakko udapādi** cittassa micchāsaṅkappo uppajji. Kathaṁ? **ye kho keci loke arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā, ahaṁ tesaṁ aññataro**ti. Tassattho—ye imasmiṁ sattaloke kilesārīnaṁ hatattā pūjāsakkārādīnañca arahabhāvena arahanto, ye kilesārīnaṁ hananena arahattamaggaṁ samāpannā, tesu ahaṁ ekoti.

Purāṇasālohitāti purimasmiṁ bhavesālohitā bandhusadisā[1] ekato katasamaṇadhammā devatā. Keci pana "purāṇasālohitāti purāṇakāle bhavantare sālohitā mātubhūtā ekā devatā"ti vadanti, taṁ Aṭṭhakathāyaṁ paṭikkhipitvā purimoyevattho gahito.

Pubbe kira Kassapadasabalassa sāsane osakkamāne sāmaṇerādīnaṁ vippakāraṁ disvā satta bhikkhū saṁvegappattā "yāva sāsanaṁ na antaradhāyati, tāva attano patiṭṭhaṁ karissāmā"ti suvaṇṇacetiyaṁ vanditvā araññaṁ paviṭṭhā ekaṁ pabbataṁ disvā "jīvite sālayā nivattantu, nirālayā imaṁ

1. Purimasmiṁ bhave lohitabaddhaparisā (Sī)

အပရော နယော—**သက္ကတော**တိ သက္ကာရပ္ပတ္တော။ **ဂရုကတော**တိ ဂရုကာရပ္ပတ္တော။ **မာနိတော**တိ ဗဟုမာနိတော မနသာ ပိယာယိတော စ။ **ပူဇိတော**တိ စတုပစ္စယာဘိပူဇာယ ပူဇိတော။ **အပစိတော**တိ အပစာယနပ္ပတ္တော။ ယဿ ဟိ စတ္တာရော ပစ္စယေ သက္ကတွာ သုအဘိသင်္ခတေ ပဏီတပဏီတေ ဒေန္တိ၊ သော **သက္ကတော**။ ယသ္မိံ ဂရုဘာဝံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဒေန္တိ၊ သော **ဂရုကတော**။ ယံ မနသာ ပိယာယန္တိ ဗဟုမညန္တိ စ၊ သော **မာနိတော**။ ယဿ သဗ္ဗမ္ပေတံ ပူဇနဝသေန ကရောန္တိ၊ သော **ပူဇိတော**။ ယဿ အဘိဝါဒနပစ္စုဋ္ဌာနဉ္ဇလိကမ္မာဒိဝသေန ပရမနိပစ္စကာရံ ကရောန္တိ၊ သော **အပစိတော**။ ဗာဟိယဿ ပန တေ သဗ္ဗမေတံ အကံသု။ တေန ဝုတ္တံ "ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော သုပ္ပါရကေ ပဋိဝသတိ သက္ကတော"တိအာဒိ။ ဧတ္ထ စ စီဝရံ သော အဂ္ဂဏှန္တောပိ "ဧဟိ ဘန္တေ ဣမံ ဝတ္ထံ ပဋိဂ္ဂဏှာဟီ"တိ ဥပနာမနဝသေန စီဝရဿာပိ "လာဘီ"တွေဝ ဝုတ္တော။

ရဟောဂတဿာတိ ရဟသိ ဂတဿ။ **ပဋိသလ္လီနဿာ**တိ ဧကီဘူတဿ ဗဟူဟိ မနုဿေဟိ "အရဟာ"တိ ဝုစ္စမာနဿ တဿ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနာကာရေန **စေတသော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ** စိတ္တဿ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ကထံ? **ယေ ခေါ ကေစိ လောကေ အရဟန္တော ဝါ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဝါ သမာပန္နာ၊ အဟံ တေသံ အညတရော**တိ။ တဿတ္ထော—ယေ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ ကိလေသာရီနံ ဟတတ္တာ ပူဇာသက္ကာရာဒီနဉ္စ အရဟဘာဝေန အရဟန္တော၊ ယေ ကိလေသာရီနံ ဟနနေန အရဟတ္တမဂ္ဂံ သမာပန္နာ၊ တေသု အဟံ ဧကောတိ။

ပုရာဏသာလောဟိတာတိ ပုရိမသ္မိံ ဘဝေသာလောဟိတာ ဗန္ဓုသဒိသာ[၁] ဧကတော ကတသမဏဓမ္မာ ဒေဝတာ။ ကေစိ ပန "ပုရာဏသာလောဟိတာတိ ပုရာဏကာလေ ဘဝန္တရေ သာလောဟိတာ မာတုဘူတာ ဧကာ ဒေဝတာ"တိ ဝဒန္တိ၊ တံ အဋ္ဌကထာယံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုရိမောယေဝတ္ထော ဂဟိတော။

ပုဗ္ဗေ ကိရ ကဿပဒသဗလဿ သာသနေ ဩသက္ကမာနေ သာမဏေရာဒီနံ ဝိပ္ပကာရံ ဒိသွာ သတ္တ ဘိက္ခူ သံဝေဂပ္ပတ္တာ "ယာဝ သာသနံ န အန္တရဓာယတိ၊ တာဝ အတ္တနော ပတိဋ္ဌံ ကရိဿာမာ"တိ သုဝဏ္ဏစေတိယံ ဝန္ဒိတွာ အရညံ ပဝိဋ္ဌာ ဧကံ ပဗ္ဗတံ ဒိသွာ "ဇီဝိတေ သာလယာ နိဝတ္တန္တု၊ နိရာလယာ ဣမံ

၁-ပုရိမသ္မိံ ဘဝေ လောဟိတဗဒ္ဓပရိသာ (သီ)

pabbataṁ abhiruhantū”ti vatvā nisseṇiṁ bandhitvā sabbe taṁ pabbataṁ abhiruyha nisseṇiṁ pātetvā samaṇadhammaṁ kariṁsu. Tesu saṁghatthero ekarattātikkameneva arahattaṁ pāpuṇi. So Uttarakuruto piṇḍapātaṁ ānetvā te bhikkhū “āvuso ito piṇḍapātaṁ paribhuñjathā”ti āha. Te “tumhe bhante attano ānubhāvena evaṁ akattha, mayampi sace tumhe viya visesaṁ nibbattessāma, sayameva āharitvā bhuñjissāmā”ti bhuñjituṁ na icchiṁsu. Tato dutiyadivase dutiyatthero anāgāmiphalaṁ pāpuṇi, sopi tatheva piṇḍapātaṁ ādāya tattha gantvā itare nimantesi, tepi tatheva paṭikkhipiṁsu. Tesu arahattappatto parinibbāyi, anāgāmī Suddhāvāsabhūmiyaṁ nibbatti. Itare pana pañca janā ghaṭentā vāyamantāpi visesaṁ nibbattetuṁ nāsakkhiṁsu. Te asakkontā tattheva parisussitvā devaloke nibbattā ekaṁ Buddhantaraṁ devesuyeva saṁsaritvā imasmiṁ Buddhuppāde devalokato cavitvā tattha tattha kulaghare nibbattiṁsu. Tesu hi eko Pakkusāti[1] rājā ahosi, eko Kumārakassapo, eko Dabbo Mallaputto, eko Sabhiyo paribbājako, eko Bāhiyo dārucīriyo. Tattha yo so anāgāmī brahmaloke nibbatto, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ “purāṇasālohitā devatā”ti. Devaputtopi hi devadhītā viya devo eva devatāti katvā devatāti vuccati “atha kho aññatarā devatā”ti-ādīsu viya. Idha pana brahmā devatāti adhippeto.

Tassa hi brahmuno tattha nibbattasamanantarameva attano brahmasampattiṁ oloketvā āgataṭṭhānaṁ āvajjentassa sattannaṁ janānaṁ pabbataṁ āruyha samaṇadhammakaraṇaṁ, tatthekassa parinibbutabhāvo, anāgāmiphalaṁ patvā attano ca ettha nibbattabhāvo upaṭṭhāsi. So “kattha nu kho itare pañca janā”ti āvajjento kāmāvacaradevaloke tesaṁ nibbattabhāvaṁ ñatvā aparabhāge kālānukālaṁ “kinnu kho karontī”ti tesaṁ pavattiṁ oloketiyeva. Imasmiṁ pana kāle “kahaṁ nu kho”ti āvajjento Bāhiyaṁ Suppārakapaṭṭanaṁ upanissāya dārucīradhāriṁ kohaññena jīvikaṁ kappentaṁ disvā “ayaṁ mayā saddhiṁ pubbe nisseṇiṁ bandhitvā pabbataṁ abhiruhitvā samaṇadhammaṁ karonto atisallekhavuttiyā jīvite

1. Pukkusāti (Sī)

ပဗ္ဗတံ အဘိရုဟန္တူ”တိ ဝတွာ နိဿေဏိံ ဗန္ဓိတွာ သဗ္ဗေ တံ ပဗ္ဗတံ အဘိရုယှ နိဿေဏိံ ပါတေတွာ သမဏဓမ္မံ ကရိံသု။ တေသု သံဃတ္ထေရော ဧကရတ္တာတိက္ကမေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သော ဥတ္တရကုရုတော ပိဏ္ဍပါတံ အာနေတွာ တေ ဘိက္ခူ “အာဝုသော ဣတော ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇထာ”တိ အာဟ။ တေ “တုမှေ ဘန္တေ အတ္တနော အာနုဘာဝေန ဧဝံ အကတ္ထ၊ မယမ္ပိ သစေ တုမှေ ဝိယ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမ၊ သယမေဝ အာဟရိတွာ ဘုဉ္ဇိဿာမာ”တိ ဘုဉ္ဇိတုံ န ဣစ္ဆိံသု။ တတော ဒုတိယဒိဝသေ ဒုတိယတ္ထေရော အနာဂါမိဖလံ ပါပုဏိ၊ သောပိ တထေဝ ပိဏ္ဍပါတံ အာဒါယ တတ္ထ ဂန္တွာ ဣတရေ နိမန္တေသိ၊ တေပိ တထေဝ ပဋိက္ခိပိံသု။ တေသု အရဟတ္တပ္ပတ္တော ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ အနာဂါမီ သုဒ္ဓါဝါသဘူမိယံ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဣတရေ ပန ပဉ္စ ဇနာ ဃဋေန္တာ ဝါယမန္တာပိ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိံသု။ တေ အသက္ကောန္တာ တတ္ထေဝ ပရိသုဿိတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝေသုယေဝ သံသရိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဒေဝလောကတော စဝိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ကုလဃရေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေသု ဟိ ဧကော ပက္ကုသာတိ[1] ရာဇာ အဟောသိ၊ ဧကော ကုမာရကဿပေါ၊ ဧကော ဒဗ္ဗော မလ္လပုတ္တော၊ ဧကော သဘိယော ပရိဗ္ဗာဇကော၊ ဧကော ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော။ တတ္ထ ယော သော အနာဂါမီ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ “ပုရာဏသာလောဟိတာ ဒေဝတာ”တိ။ ဒေဝပုတ္တောပိ ဟိ ဒေဝဓီတာ ဝိယ ဒေဝေါ ဧဝ ဒေဝတာတိ ကတွာ ဒေဝတာတိ ဝုစ္စတိ “အထ ခေါ အညတရာ ဒေဝတာ”တိအာဒီသု ဝိယ။ ဣဓ ပန ဗြဟ္မာ ဒေဝတာတိ အဓိပ္ပေတော။

တဿ ဟိ ဗြဟ္မုနော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တသမနန္တရမေဝ အတ္တနော ဗြဟ္မသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတွာ အာဂတဋ္ဌာနံ အာဝဇ္ဇေန္တဿ သတ္တန္နံ ဇနာနံ ပဗ္ဗတံ အာရုယှ သမဏဓမ္မကရဏံ, တတ္ထေကဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝေါ, အနာဂါမိဖလံ ပတွာ အတ္တနော စ ဧတ္ထ နိဗ္ဗတ္တဘာဝေါ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော “ကတ္ထ နု ခေါ ဣတရေ ပဉ္စ ဇနာ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ကာမာဝစရဒေဝလောကေ တေသံ နိဗ္ဗတ္တဘာဝံ ဉတွာ အပရဘာဂေ ကာလာနုကာလံ “ကိန္နု ခေါ ကရောန္တီ”တိ တေသံ ပဝတ္တိံ ဩလောကေတိယေဝ။ ဣမသ္မိံ ပန ကာလေ “ကဟံ နု ခေါ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ဗာဟိယံ သုပ္ပါရကပဋ္ဋနံ ဥပနိဿာယ ဒါရုစီရဓာရိံ ကောဟညေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တံ ဒိသွာ “အယံ မယာ သဒ္ဓိံ ပုဗ္ဗေ နိဿေဏိံ ဗန္ဓိတွာ ပဗ္ဗတံ အဘိရုဟိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော အတိသလ္လေခဝုတ္တိယာ ဇီဝိတေ

၁-ပုက္ကုသာတိ (သီ)

anapekkho arahatāpi ābhataṁ piṇḍapātaṁ aparibhuñjitvā idāni sambhāvanādhippāyo anarahāva arahattaṁ paṭijānitvā vicarati lābhasakkārasilokaṁ nikāmayamāno, Dasabalassa ca nibbattabhāvaṁ na jānāti, handa naṁ saṁvejetvā Budduppādaṁ jānāpessāmī"ti tāvadeva brahmalokato otaritvā rattibhāge Suppārakapaṭṭane dārucīriyassa sammukhe pāturahosi. Bāhiyo attano vasanaṭṭhāne uḷāraṁ obhāsaṁ disvā "kiṁ nu kho etan"ti bahi nikkhamitvā olokento ākāse ṭhitaṁ mahābrahmānaṁ disvā añjaliṁ paggayha "ke tumhe"ti pucchi. Athassa so brahmā "ahaṁ te porāṇakasahāyo tadā anāgāmiphalaṁ patvā brahmaloke nibbatto, tvaṁ pana kiñci visesaṁ nibbattetuṁ asakkonto tadā puthujjanakālakiriyaṁ katvā saṁsaranto idāni titthiyavesadhārī anarahāva samāno 'arahā ahan'ti imaṁ laddhiṁ gahetvā vicarasīti ñatvā āgato, neva kho tvaṁ Bāhiya arahā, paṭinissajjetaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ, mā te ahosi dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya, Sammāsambuddho loke uppanno. So hi Bhagavā arahā, gaccha naṁ payirupāsassū"ti āha. Tena vuttaṁ **"atha kho Bāhiyassa dārucīriyassa purāṇasālohitā devatā**"ti-ādi.

Tattha **anukampikā**ti anuggahasīlā karuṇādhikā. **Atthakāmā**ti hitakāmā mettādhikā. Purimapadena cettha Bāhiyassa dukkhāpanayanakāmataṁ tassā devatāya dasseti, pacchimena hitūpasaṁhāraṁ. **Cetasā**ti attano cittena, cetosīsena cettha cetopariyañāṇaṁ gahitanti veditabbaṁ. **Cetoparivitakkan**ti tassa cittappavattiṁ. **Aññāyā**ti jānitvā. **Tenupasaṅkamī**ti seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva brahmaloke antarahito Bāhiyassa purato pātubhavanavasena upasaṅkami. **Etadavocā**ti "ye kho keci loke arahanto vā"ti-ādipavattamicchāparivitakkaṁ Bāhiyaṁ sahoḍhaṁ[1] coraṁ gaṇhanto viya "neva kho tvaṁ Bāhiya arahā"ti-ādikaṁ etaṁ idāni vuccamānavacanaṁ brahmā avoca. **Neva kho tvaṁ Bāhiya arahā**ti etena tadā Bāhiyassa asekkhabhāvaṁ paṭikkhipati, **nāpi arahattamaggaṁ vā samāpanno**ti

1. Sabhaṇḍaṁ (Sī)

အနပေက္ခော အရဟတာပိ အာဘတံ ပိဏ္ဍပါတံ အပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဣဒါနိ သမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယော အနရဟာဝ အရဟတ္တံ ပဋိဇာနိတွာ ဝိစရတိ လာဘသက္ကာရသိလောကံ နိကာမယမာနော၊ ဒသဗလဿ စ နိဗ္ဗတ္တဘာဝံ န ဇာနာတိ၊ ဟန္ဒ နံ သံဝေဇေတွာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ ဇာနာပေဿာမီ”တိ တာဝဒေဝ ဗြဟ္မလောကတော ဩတရိတွာ ရတ္တိဘာဂေ သုပ္ပါရကပဋ္ဋနေ ဒါရုစီရိယဿ သမ္မုခေ ပါတုရဟောသိ။ ဗာဟိယော အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေ ဥဠာရံ ဩဘာသံ ဒိသွာ “ကိံ နု ခေါ ဧတ”န္တိ ဗဟိ နိက္ခမိတွာ ဩလောကေန္တော အာကာသေ ဌိတံ မဟာဗြဟ္မာနံ ဒိသွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ “ကေ တုမှေ”တိ ပုစ္ဆိ။ အထဿ သော ဗြဟ္မာ “အဟံ တေ ပေါရာဏကသဟာယော တဒါ အနာဂါမိဖလံ ပတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တွံ ပန ကိဉ္စိ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော တဒါ ပုထုဇ္ဇနကာလကိရိယံ ကတွာ သံသရန္တော ဣဒါနိ တိတ္ထိယဝေသဓာရီ အနရဟာဝ သမာနော ‘အရဟာ အဟ’န္တိ ဣမံ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ ဝိစရသီတိ ဉတွာ အာဂတော၊ နေဝ ခေါ တွံ ဗာဟိယ အရဟာ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇေတံ ပါပကံ ဒိဋ္ဌိဂတံ၊ မာ တေ အဟောသိ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော။ သော ဟိ ဘဂဝါ အရဟာ၊ ဂစ္ဆ နံ ပယိရုပါသဿူ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဗာဟိယဿ ဒါရုစီရိယဿ ပုရာဏသာလောဟိတာ ဒေဝတာ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **အနုကမ္ပိကာ**တိ အနုဂ္ဂဟသီလာ ကရုဏာဓိကာ။ **အတ္ထကာမာ**တိ ဟိတကာမာ မေတ္တာဓိကာ။ ပုရိမပဒေန စေတ္ထ ဗာဟိယဿ ဒုက္ခာပနယနကာမတံ တဿာ ဒေဝတာယ ဒဿေတိ၊ ပစ္ဆိမေန ဟိတူပသံဟာရံ။ **စေတသာ**တိ အတ္တနော စိတ္တေန၊ စေတောသီသေန စေတ္ထ စေတောပရိယဉာဏံ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **စေတောပရိဝိတက္က**န္တိ တဿ စိတ္တပ္ပဝတ္တိံ။ **အညာယာ**တိ ဇာနိတွာ။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော သမိဉ္ဇိတံ ဝါ ဗာဟံ ပသာရေယျ၊ ပသာရိတံ ဝါ ဗာဟံ သမိဉ္ဇေယျ၊ ဧဝမေဝ ဗြဟ္မလောကေ အန္တရဟိတော ဗာဟိယဿ ပုရတော ပါတုဘဝနဝသေန ဥပသင်္ကမိ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ “ယေ ခေါ ကေစိ လောကေ အရဟန္တော ဝါ”တိအာဒိပဝတ္တမိစ္ဆာပရိဝိတက္ကံ ဗာဟိယံ သဟောဍံ[၁] စောရံ ဂဏှန္တော ဝိယ “နေဝ ခေါ တွံ ဗာဟိယ အရဟာ”တိအာဒိကံ ဧတံ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနဝစနံ ဗြဟ္မာ အဝေါစ။ **နေဝ ခေါ တွံ ဗာဟိယ အရဟာ**တိ ဧတေန တဒါ ဗာဟိယဿ အသေက္ခဘာဝံ ပဋိက္ခိပတိ၊ **နာပိ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဝါ သမာပန္နော**တိ

၁-သဘဏ္ဍံ (သီ)

etena sekkhabhāvaṁ, ubhayenapissa anariyabhāvameva dīpeti. **Sāpi te paṭipadā natthi, yāya tvaṁ arahā vā assa arahattamaggaṁ vā samāpanno**ti iminā panassa kalyāṇaputhujjanabhāvampi paṭikkhipati. Tattha **paṭipadā**ti sīlavisuddhi-ādayo cha visuddhiyo. Paṭipajjati etāya ariyamaggeti paṭipadā. **Assā**ti bhaveyyāti.

Ayañcassa arahattādhimāno kiṁ nissāya uppannoti? "Appicchatāya santuṭṭhitāya sallekhatāya dīgharattaṁ katādhikārattā tadaṅgappahānavasena kilesānaṁ vihatattā arahattādhimāno uppanno"ti keci vadanti. Apare panāhu "Bāhiyo paṭhamādijhānacatukkalābhī, tasmāssa vikkhambhanappahānena kilesānaṁ asamudācārato arahattādhimāno uppajjatī"ti. Tadubhayampi tesaṁ matimattameva "sambhāvanādhippāyo lābhasakkārasilokaṁ nikāmayamāno"ti ca Aṭṭhakathāyaṁ āgatattā. Tasmā vuttanayenevettha attho veditabbo.

Atha Bāhiyo ākāse ṭhatvā kathentaṁ mahābrahmānaṁ oloketvā cintesi "aho bhāriyaṁ vata kammaṁ, yamahaṁ arahāti cintesiṁ, ayañca 'arahattagāminī paṭipadāpi te natthī'ti vadati, atthi nu kho loke koci arahā"ti. Atha naṁ pucchi. Tena vuttaṁ **"atha ke carahi devate[1] loke arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā"**ti.

Tattha **athā**ti pucchārambhe nipāto. **Ke carahī**ti ke etarahi. **Loke**ti okāsaloke. Ayaṁ hettha adhippāyo—bhājanalokabhūte sakalasmiṁ jambudīpatale kasmiṁ ṭhāne[2] arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā etarahi viharanti, yattha mayaṁ te upasaṅkamitvā tesaṁ ovāde ṭhatvā vaṭṭadukkhato muccissāmāti. **Uttaresū**ti Suppārakapaṭṭanato pubbuttaradisābhāgaṁ sandhāya vuttaṁ.

Arahanti ārakattā arahaṁ. Ārakā hi so sabbākilesehi suvidūravidūre ṭhito maggena savāsanānaṁ kilesānaṁ viddhaṁsitattā. Arīnaṁ vā hatattā arahaṁ. Bhagavatā hi kilesārayo anavasesato ariyamaggena hatā samucchinnāti. Arānaṁ vā hatattā arahaṁ. Yañca

1. Sadevake (Ka) 2. Asukasmiṁ ṭhāne (Ka)

ဧတေန သေက္ခဘာဝံ၊ ဥဘယေနပိဿ အနရိယဘာဝမေဝ ဒီပေတိ။ **သာပိ တေ ပဋိပဒါ နတ္ထိ၊ ယာယ တွံ အရဟာ ဝါ အဿ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဝါ သမာပန္နော**တိ ဣမိနာ ပနဿ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနဘာဝမ္ပိ ပဋိက္ခိပတိ။ တတ္ထ **ပဋိပဒါ**တိ သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒယော ဆ ဝိသုဒ္ဓိယော။ ပဋိပဇ္ဇတိ ဧတာယ အရိယမဂ္ဂေတိ ပဋိပဒါ။ **အဿာ**တိ ဘဝေယျာတိ။

အယဉ္စဿ အရဟတ္တာဓိမာနော ကိံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နောတိ? "အပ္ပိစ္ဆတာယ သန္တုဋ္ဌိတာယ သလ္လေခတာယ ဒီဃရတ္တံ ကတာဓိကာရတ္တာ တဒင်္ဂပ္ပဟာနဝသေန ကိလေသာနံ ဝိဟတတ္တာ အရဟတ္တာဓိမာနော ဥပ္ပန္နော"တိ ကေစိ ဝဒန္တိ။ အပရေ ပနာဟု "ဗာဟိယော ပဌမာဒိဈာနစတုက္ကလာဘီ၊ တသ္မာဿ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ကိလေသာနံ အသမုဒါစာရတော အရဟတ္တာဓိမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ။ တဒုဘယမ္ပိ တေသံ မတိမတ္တမေဝ "သမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယော လာဘသက္ကာရသိလောကံ နိကာမယမာနော"တိ စ အဋ္ဌကထာယံ အာဂတတ္တာ။ တသ္မာ ဝုတ္တနယေနေဝေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အထ ဗာဟိယော အာကာသေ ဌတွာ ကထေန္တံ မဟာဗြဟ္မာနံ ဩလောကေတွာ စိန္တေသိ "အဟော ဘာရိယံ ဝတ ကမ္မံ၊ ယမဟံ အရဟာတိ စိန္တေသိံ၊ အယဉ္စ 'အရဟတ္တဂါမိနီ ပဋိပဒါပိ တေ နတ္ထီ'တိ ဝဒတိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ လောကေ ကောစိ အရဟာ"တိ။ အထ နံ ပုစ္ဆိ။ တေန ဝုတ္တံ "**အထ ကေ စရဟိ ဒေဝတေ[1] လောကေ အရဟန္တော ဝါ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဝါ သမာပန္နာ**"တိ။

တတ္ထ **အထာ**တိ ပုစ္ဆာရမ္ဘေ နိပါတော။ **ကေ စရဟီ**တိ ကေ ဧတရဟိ။ **လောကေ**တိ ဩကာသလောကေ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ဘာဇနလောကဘူတေ သကလသ္မိံ ဇမ္ဗုဒီပတလေ ကသ္မိံ ဌာနေ[2] အရဟန္တော ဝါ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဝါ သမာပန္နာ ဧတရဟိ ဝိဟရန္တိ၊ ယတ္ထ မယံ တေ ဥပသင်္ကမိတွာ တေသံ ဩဝါဒေ ဌတွာ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မုစ္စိဿာမာတိ။ **ဥတ္တရေသူ**တိ သုပ္ပါရကပဋ္ဋနတော ပုဗ္ဗုတ္တရဒိသာဘာဂံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

အရဟန္တိ အာရကတ္တာ အရဟံ။ အာရကာ ဟိ သော သဗ္ဗကိလေသေဟိ သုဝိဒူရဝိဒူရေ ဌိတော မဂ္ဂေန သဝါသနာနံ ကိလေသာနံ ဝိဒ္ဓံသိတတ္တာ။ အရီနံ ဝါ ဟတတ္တာ အရဟံ။ ဘဂဝတာ ဟိ ကိလေသာရယော အနဝသေသတော အရိယမဂ္ဂေန ဟတာ သမုစ္ဆိန္နာတိ။ အရာနံ ဝါ ဟတတ္တာ အရဟံ။ ယဉ္စ

၁-သဒေဝကေ (က) ၂-အသုကသ္မိံ ဌာနေ (က)

avijjābhavataṇhāmayanābhi puññādi-abhisaṅkhārāraṁ jarāmaraṇanemi āsavasamudayamayena akkhena vijjhitvā tibhāvarathe samāyojitaṁ anādikālappavattaṁ saṁsāracakkaṁ, tassānena Bodhimaṇḍe vīriyapādehi sīlapathaviyaṁ patiṭṭhāya saddhāhatthena kammakkhayakarañāṇapharasuṁ gahetvā sabbepi arā hatā vihatā viddhaṁsitāti. Arahatīti vā arahaṁ. Bhagavā hi sadevake loke aggadakkhiṇeyyattā uḷāre cīvarādipaccaye pūjāvisesañca arahati. Rahābhāvato vā Arahaṁ. Tathāgato hi sabbaso samucchinnarāgādikilesattā pāpakilesassāpi asambhavato pāpakaraṇe rahābhāvatopi Arahanti vuccati.

Sammā sāmañca sabbadhammānaṁ buddhattā **Sammāsambuddho.** Bhagavā hi abhiññeyye dhamme abhiññeyyato, pariññeyye dhamme pariññeyyato, pahātabbe dhamme pahātabbato, sacchikātabbe dhamme sacchikātabbato, bhāvetabbe dhamme bhāvetabbato abhisambujjhi. Vuttaṁ hetaṁ—

> "Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ, bhāvetabbañca bhāvitaṁ.
> Pahātabbaṁ pahīnaṁ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇā"[1] ti.

Apica kusale dhamme anavajjasukhavipākato, akusale dhamme sāvajjadukkhavipākatoti-ādinā sabbattikadukādivasena ayamattho netabbo. Iti aviparītaṁ sayambhuñāṇena sabbākārato sabbadhammānaṁ abhisambuddhattā Sammāsambuddhoti ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana Visuddhimagge[2] āgatanayeneva veditabbo. **Arahattāyā**ti aggaphalappaṭilābhāya. **Dhammaṁ desetī**ti ādikalyāṇādiguṇavisesayuttaṁ sīlādipaṭipadādhammaṁ samathavipassanādhammameva vā veneyyajjhāsayānurūpaṁ upadisati katheti.

Saṁvejitoti "dhiratthu vata bho puthujjanabhāvassa, yenāhaṁ anarahāva samāno arahāti amaññiṁ, Sammāsambuddhañca loke uppajjitvā dhammaṁ desentaṁ na jāniṁ, dujjānaṁ kho panidaṁ jīvitaṁ, dujjānaṁ maraṇan"ti saṁvegamāpādito, devatāvacanena yathāvuttenākārena saṁviggamānasoti attho. **Tāvadevā**ti tasmiṁyeva khaṇe. **Suppārakā pakkāmī**ti Buddhoti nāmamapi savanena uppannāya Buddhārammaṇāya pītiyā

1. Khu 1. 368; Ma 2. 352 piṭṭhesu. 2. Visuddhi 1. 195 piṭṭhe.

အဝိဇ္ဇာဘဝတဏှာမယနာဘိ ပုညာဒိအဘိသင်္ခါရာရံ ဇရာမရဏနေမိ အာသဝသမုဒယမယေန အက္ခေန ဝိဇ္ဈိတွာ တိဘဝရထေ သမာယောဇိတံ အနာဒိကာလပ္ပဝတ္တံ သံသာရစက္ကံ၊ တဿာနေန ဗောဓိမဏ္ဍေ ဝီရိယပါဒေဟိ သီလပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ သဒ္ဓါဟတ္ထေန ကမ္မက္ခယကရဉာဏဖရသုံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗေပိ အရာ ဟတာ ဝိဟတာ ဝိဒ္ဓံသိတာတိ။ အရဟတီတိ ဝါ အရဟံ။ ဘဂဝါ ဟိ သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျတ္တာ ဥဠာရေ စီဝရာဒိပစ္စယေ ပူဇာဝိသေသဉ္စ အရဟတိ။ ရဟာဘာဝတော ဝါ အရဟံ။ တထာဂတော ဟိ သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္နရာဂါဒိကိလေသတ္တာ ပါပကိလေသဿာပိ အသမ္ဘဝတော ပါပကရဏေ ရဟာဘာဝတောပိ အရဟန္တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္မာ သာမဉ္စ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ**။ ဘဂဝါ ဟိ အဘိညေယျေ ဓမ္မေ အဘိညေယျတော, ပရိညေယျေ ဓမ္မေ ပရိညေယျတော, ပဟာတဗ္ဗေ ဓမ္မေ ပဟာတဗ္ဗတော, သစ္ဆိကာတဗ္ဗေ ဓမ္မေ သစ္ဆိကာတဗ္ဗတော, ဘာဝေတဗ္ဗေ ဓမ္မေ ဘာဝေတဗ္ဗတော အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “အဘိညေယျံ အဘိညာတံ၊ ဘာဝေတဗ္ဗဉ္စ ဘာဝိတံ။
> ပဟာတဗ္ဗံ ပဟီနံ မေ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ ဗြာဟ္မဏာ”[၁]တိ။

အပိစ ကုသလေ ဓမ္မေ အနဝဇ္ဇသုခဝိပါကတော, အကုသလေ ဓမ္မေ သာဝဇ္ဇဒုက္ခဝိပါကတောတိအာဒိနာ သဗ္ဗတ္တိကဒုကာဒိဝသေန အယမတ္ထော နေတဗ္ဗော။ ဣတိ အဝိပရီတံ သယမ္ဘုဉာဏေန သဗ္ဗာကာရတော သဗ္ဗဓမ္မာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၂] အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အရဟတ္တာယာ**တိ အဂ္ဂဖလပ္ပဋိလာဘာယ။ **ဓမ္မံ ဒေသေတီ**တိ အာဒိကလျာဏာဒိဂုဏဝိသေသယုတ္တံ သီလာဒိပဋိပဒါဓမ္မံ သမထဝိပဿနာဓမ္မမေဝ ဝါ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဥပဒိသတိ ကထေတိ။

သံဝေဇိတောတိ “ဓိရတ္ထု ဝတ ဘော ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ၊ ယေနာဟံ အနရဟာဝ သမာနော အရဟာတိ အမညိံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဉ္စ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ န ဇာနိံ၊ ဒုဇ္ဇာနံ ခေါ ပနိဒံ ဇီဝိတံ၊ ဒုဇ္ဇာနံ မရဏ”န္တိ သံဝေဂမာပါဒိတော၊ ဒေဝတာဝစနေန ယထာဝုတ္တေနာကာရေန သံဝိဂ္ဂမာနသောတိ အတ္ထော။ **တာဝဒေဝါ**တိ တသ္မိံယေဝ ခဏေ။ **သုပ္ပါရကာ ပက္ကာမီ**တိ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမပိ သဝနေန ဥပ္ပန္နာယ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏာယ ပီတိယာ

၁-ခု ၁-၃၆၈၊ မ ၂-၃၅၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ။

saṁvegena ca codiyamānahadayo Suppārakapaṭṭanato Sāvatthiṁ uddissa pakkanto. **Sabbattha ekarattiparivāsenā**ti sabbasmiṁ magge ekarattivāseneva agamāsi. Suppārakapaṭṭanato hi Sāvatthi vīsayojanasate hoti, tañcāyaṁ ettakaṁ addhānaṁ ekarattivāsena agamāsi. Yadā Suppārakato nikkhanto, tadaheva Sāvatthiṁ sampattoti.

Kathaṁ panāyaṁ evaṁ agamāsīti? Devatānubhāvena, "Buddhānubhāvenā"tipi vadanti. "Sabbattha ekarattiparivāsenā"ti pana vuttattā maggassa ca vīsayojanasatikattā antarāmagge gāmanigamarājadhānīsu yattha yattha rattiyaṁ vasati, tattha tattha dutiyaṁ aruṇaṁ anuṭṭhāpetvā sabbattha ekarattivāseneva Sāvatthiṁ upasaṅkamīti ayamattho dīpito hotīti. Nayidaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ. Sabbasmiṁ vīsayojanasatike magge ekarattivāsenāti imassa atthassa adhippetattā. Ekarattimattaṁ so sakalasmiṁ tasmiṁ magge vasitvā pacchimadivase pubbaṇhasamaye Sāvatthiṁ anuppattoti.

Bhagavāpi Bāhiyassa āgamanaṁ ñatvā "na tāvassa indriyāni paripākaṁ gatāni, khaṇantare pana paripākaṁ gamissantī"ti tassa indriyānaṁ paripākaṁ āgamayamāno mahābhikkhusaṁghaparivuto tasmiṁ khaṇe Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. So ca Jetavanaṁ pavisitvā bhuttapātarāse kāyālasiyavimocanatthaṁ abbhokāse caṅkamante sambahule bhikkhū passitvā "kahaṁ nu kho etarahi Bhagavā"ti pucchi. Bhikkhū "Bhagavā Sāvatthiṁ piṇḍāya paviṭṭho"ti vatvā pucchiṁsu "tvaṁ pana kuto āgato"ti. Suppārakapaṭṭanato āgatomhīti. Dūrato āgatosi, nisīda tāva pāde dhovitvā makkhetvā thokaṁ vissamāhi, āgatakāle Satthāraṁ dakkhasīti. "Ahaṁ bhante attano jīvitantarāyaṁ na jānāmi, ekarattenevamhi katthacipi ciraṁ aṭṭhatvā anisīditvā vīsayojanasatikaṁ maggaṁ āgato, Satthāraṁ passitvāva vissamissāmī"ti vatvā taramānarūpo Sāvatthiṁ pavisitvā anopamāya Buddhasiriyā virocamānaṁ Bhagavantaṁ passi. Tena vuttaṁ "**tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho Bāhiyo dārucīriyo yena te bhikkhū tenupasaṅkamī**"ti-ādi.

Tattha **kaha**nti kattha. **Nū**ti saṁsaye, **kho**ti padapūraṇe, kasmiṁ nu kho padeseti attho. **Dassanakāmamhā**ti daṭṭhukāmā amha. Mayaṁ hi taṁ

သံဝေဂေန စ စောဒိယမာနဟဒယော သုပ္ပါရကပဋ္ဋနတော သာဝတ္ထိံ ဥဒ္ဒိဿ ပက္ကန္တော။ **သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိပရိဝါသေနာ**တိ သဗ္ဗသ္မိံ မဂ္ဂေ ဧကရတ္တိဝါသေနေဝ အဂမာသိ။ သုပ္ပါရကပဋ္ဋနတော ဟိ သာဝတ္ထိ ဝီသယောဇနသတေ ဟောတိ၊ တဉ္စာယံ ဧတ္တကံ အဒ္ဓါနံ ဧကရတ္တိဝါသေန အဂမာသိ။ ယဒါ သုပ္ပါရကတော နိက္ခန္တော၊ တဒဟေဝ သာဝတ္ထိံ သမ္ပတ္တောတိ။

ကထံ ပနာယံ ဧဝံ အဂမာသီတိ? ဒေဝတာနုဘာဝေန၊ "ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေနာ"တိပိ ဝဒန္တိ။ "သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိပရိဝါသေနာ"တိ ပန ဝုတ္တတ္တာ မဂ္ဂဿ စ ဝီသယောဇနသတိကတ္တာ အန္တရာမဂ္ဂေ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု ယတ္ထ ယတ္ထ ရတ္တိယံ ဝသတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဒုတိယံ အရုဏံ အနုဋ္ဌာပေတွာ သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေနေဝ သာဝတ္ထိံ ဥပသင်္ကမီတိ အယမတ္ထော ဒီပိတော ဟောတီတိ။ နယိဒံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သဗ္ဗသ္မိံ ဝီသယောဇနသတိကေ မဂ္ဂေ ဧကရတ္တိဝါသေနာတိ ဣမဿ အတ္ထဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ ဧကရတ္တိမတ္တံ သော သကလသ္မိံ တသ္မိံ မဂ္ဂေ ဝသိတွာ ပစ္ဆိမဒိဝသေ ပုဗ္ဗဏှသမယေ သာဝတ္ထိံ အနုပ္ပတ္တောတိ။

ဘဂဝါပိ ဗာဟိယဿ အာဂမနံ ဉတွာ "န တာဝဿ ဣန္ဒြိယာနိ ပရိပါကံ ဂတာနိ၊ ခဏန္တရေ ပန ပရိပါကံ ဂမိဿန္တီ"တိ တဿ ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကံ အာဂမယမာနော မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော တသ္မိံ ခဏေ သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ သော စ ဇေတဝနံ ပဝိသိတွာ ဘုတ္တပါတရာသေ ကာယာလသိယဝိမောစနတ္ထံ အဗ္ဘောကာသေ စင်္ကမန္တေ သမ္ဗဟုလေ ဘိက္ခူ ပဿိတွာ "ကဟံ နု ခေါ ဧတရဟိ ဘဂဝါ"တိ ပုစ္ဆိ။ ဘိက္ခူ "ဘဂဝါ သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော"တိ ဝတွာ ပုစ္ဆိံသု "တွံ ပန ကုတော အာဂတော"တိ။ သုပ္ပါရကပဋ္ဋနတော အာဂတောမှီတိ။ ဒူရတော အာဂတောသိ၊ နိသီဒ တာဝ ပါဒေ ဓောဝိတွာ မက္ခေတွာ ထောကံ ဝိဿမာဟိ၊ အာဂတကာလေ သတ္ထာရံ ဒက္ခသီတိ။ "အဟံ ဘန္တေ အတ္တနော ဇီဝိတန္တရာယံ န ဇာနာမိ၊ ဧကရတ္တေနေဝမှိ ကတ္ထစိပိ စိရံ အဋ္ဌတွာ အနိသီဒိတွာ ဝီသယောဇနသတိကံ မဂ္ဂံ အာဂတော၊ သတ္ထာရံ ပဿိတွာဝ ဝိဿမိဿာမီ"တိ ဝတွာ တရမာနရူပေါ သာဝတ္ထိံ ပဝိသိတွာ အနောပမာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစမာနံ ဘဂဝန္တံ ပဿိ။ တေန ဝုတ္တံ "**တေန ခေါ ပန သမယေန သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ အဗ္ဘောကာသေ စင်္ကမန္တိ။ အထ ခေါ ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော ယေန တေ ဘိက္ခူ တေနုပသင်္ကမိ**"တိအာဒိ။

တတ္ထ **ကဟ**န္တိ ကတ္ထ။ **နူ**တိ သံသယေ၊ **ခေါ**တိ ပဒပူရဏေ၊ ကသ္မိံ နု ခေါ ပဒေသေတိ အတ္ထော။ **ဒဿနကာမမှာ**တိ ဒဋ္ဌုကာမာ အမှ။ မယံ ဟိ တံ

Bhagavantaṁ andho viya cakkhuṁ, badhiro viya sotaṁ, mūgo viya kalyāṇavākkaraṇaṁ, hatthapādavikalo viya hatthapāde, daliddo viya dhanasampadaṁ,[1] kantāraddhānappaṭipanno viya khemantabhūmiṁ, rogābhibhūto viya ārogyaṁ, mahāsamudde bhinnanāvo viya mahākullaṁ passituṁ upasaṅkamituñca icchāmāti dasseti. **Taramānarūpo**ti taramānākāro[2].

Pāsādikanti bāttiṁsamahāpurisalakkhaṇa-asīti-anubyañjanabyāmappabhā-ketumālālaṅkatāya samantapāsādikāya attano sarīrasobhāsampattiyā rūpakāyadassanabyāvaṭassa janassa sabbabhāgato pasādāvahaṁ. **Pasādanīyan**ti dasabalacatuvesārajjacha-asādhāraṇañāṇa-aṭṭhārasāveṇikabuddhadhammappabhuti-aparimāṇaguṇagaṇasamannāgatāya dhammakāyasampattiyā sarikkhakajanassa[3] pasādanīyaṁ pasīditabbayuttaṁ pasādārahaṁ vā. **Santindriyan**ti cakkhādipañcindriyalolabhāvāpagamanena vūpasantapañcindriyaṁ. **Santamānasan**ti chaṭṭhassa manindriyassa nibbisevanabhāvūpagamanena vūpasantamānasaṁ. **Uttamadamathasamathamanuppattan**ti lokuttarapaññāvimutticetovimuttisaṅkhātaṁ uttamaṁ damathaṁ samathañca anuppatvā adhigantvā ṭhitaṁ. **Dantan**ti suparisuddhakāyasamācāratāya ceva hatthapādakukkuccābhāvato davādi-abhāvato[4] ca kāyena dantaṁ. **Guttan**ti suparisuddhavacīsamācāratāya ceva niratthakavācābhāvato davādi-abhāvato ca vācāya guttaṁ. **Yatindriyan**ti suparisuddhamanosamācāratāya ariyiddhiyogena abyāvaṭa-appaṭisaṅkhānupekkhābhāvato ca manindriyavasena yatindriyaṁ. **Nāgan**ti chandādivasena agamanato, pahīnānaṁ rāgādikilesānaṁ punānāgamanato, kassacipi āgussa sabbathāpi akaraṇato, punabbhavassa ca agamanatoti imehi kāraṇehi nāgaṁ. Ettha ca pāsādikanti iminā rūpakāyena Bhagavato pamāṇabhūtataṁ dīpeti, pasādanīyanti iminā dhammakāyena, santindriyanti-ādinā sesehi pamāṇabhūtataṁ dīpeti. Tena catuppamāṇike lokasannivāse anavasesato sattānaṁ Bhagavato pamāṇabhāvo pakāsitoti veditabbo.

Evaṁbhūtañca Bhagavantaṁ pantaravīthiyaṁ gacchantaṁ disvā “cirassaṁ vata me Sammāsambuddho diṭṭho”ti haṭṭhatuṭṭho pañcavaṇṇāya pītiyā nirantaraṁ

---

1. Ratanasampadaṁ (Sī)
2. Taramānākāro pāsaṁsiyasaṅgaho vā (Sī, Syā)
3. Parikkhakajanassa (Sī, Syā)
4. Tādibhāvato (Syā)

ဘဂဝန္တံ အန္ဓော ဝိယ စက္ခုံ, ဗဓိရော ဝိယ သောတံ, မူဂေါ ဝိယ ကလျာဏဝါက္ကရဏံ, ဟတ္ထပါဒဝိကလော ဝိယ ဟတ္ထပါဒေ, ဒလိဒ္ဒေါ ဝိယ ဓနသမ္ပဒံ,[1] ကန္တာရဒ္ဓါနပ္ပဋိပန္နော ဝိယ ခေမန္တဘူမိံ, ရောဂါဘိဘူတော ဝိယ အာရောဂျံ, မဟာသမုဒ္ဒေ ဘိန္နနာဝေါ ဝိယ မဟာကုလ္လံ ပဿိတုံ ဥပသင်္ကမိတုဉ္စ ဣစ္ဆာမာတိ ဒဿေတိ။ **တရမာနရူပေါ**တိ တရမာနာကာရော[2]။

ပါသာဒိကန္တိ ဗာတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏအသီတိအနုဗျဉ္ဇနဗျာမပ္ပဘာကေတုမာလာလင်္ကတာယ သမန္တပါသာဒိကာယ အတ္တနော သရီရသောဘာသမ္ပတ္တိယာ ရူပကာယဒဿနဗျာဝဋဿ ဇနဿ သဗ္ဗဘာဂတော ပသာဒါဝဟံ။ **ပသာဒနီယန္တိ** ဒသဗလစတုဝေသာရဇ္ဇဆအသာဓာရဏဉာဏအဋ္ဌာရသာဝေဏိကဗုဒ္ဓဓမ္မပ္ပဘုတိအပရိမာဏဂုဏဂဏသမန္နာဂတာယ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိယာ သရိက္ခကဇနဿ[3] ပသာဒနီယံ ပသီဒိတဗ္ဗယုတ္တံ ပသာဒါရဟံ ဝါ။ **သန္တိန္ဒြိယန္တိ** စက္ခာဒိပဉ္စိန္ဒြိယလောလဘာဝါပဂမနေန ဝူပသန္တပဉ္စိန္ဒြိယံ။ **သန္တမာနသန္တိ** ဆဋ္ဌဿ မနိန္ဒြိယဿ နိဗ္ဗိသေဝနဘာဝူပဂမနေန ဝူပသန္တမာနသံ။ **ဥတ္တမဒမထသမထမနုပ္ပတ္တန္တိ** လောကုတ္တရပညာဝိမုတ္တိစေတောဝိမုတ္တိသင်္ခါတံ ဥတ္တမံ ဒမထံ သမထဉ္စ အနုပ္ပတွာ အဓိဂန္တွာ ဌိတံ။ **ဒန္တန္တိ** သုပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတာယ စေဝ ဟတ္ထပါဒကုက္ကုစ္စာဘာဝတော ဒဝါဒိအဘာဝတော[4] စ ကာယေန ဒန္တံ။ **ဂုတ္တန္တိ** သုပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရတာယ စေဝ နိရတ္ထကဝါစာဘာဝတော ဒဝါဒိအဘာဝတော စ ဝါစာယ ဂုတ္တံ။ **ယတိန္ဒြိယန္တိ** သုပရိသုဒ္ဓမနောသမာစာရတာယ အရိယိဒ္ဓိယောဂေန အဗျာဝဋအပ္ပဋိသင်္ခါနုပေက္ခာဘာဝတော စ မနိန္ဒြိယဝသေန ယတိန္ဒြိယံ။ **နာဂန္တိ** ဆန္ဒာဒိဝသေန အဂမနတော, ပဟီနာနံ ရာဂါဒိကိလေသာနံ ပုနာနာဂမနတော, ကဿစိပိ အာဂုဿ သဗ္ဗထာပိ အကရဏတော, ပုနဗ္ဘဝဿ စ အဂမနတောတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ နာဂံ။ ဧတ္ထ စ ပါသာဒိကန္တိ ဣမိနာ ရူပကာယေန ဘဂဝတော ပမာဏဘူတတံ ဒီပေတိ၊ ပသာဒနီယန္တိ ဣမိနာ ဓမ္မကာယေန၊ သန္တိန္ဒြိယန္တိအာဒိနာ သေသေဟိ ပမာဏဘူတတံ ဒီပေတိ။ တေန စတုပ္ပမာဏိကေ လောကသန္နိဝါသေ အနဝသေသတော သတ္တာနံ ဘဂဝတော ပမာဏဘာဝေါ ပကာသိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံဘူတဉ္စ ဘဂဝန္တံ အန္တရဝီထိယံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “စိရဿံ ဝတ မေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒိဋ္ဌော”တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ပဉ္စဝဏ္ဏာယ ပီတိယာ နိရန္တရံ

၁-ရတနသမ္ပဒံ (သီ)
၂-တရမာနာကာရော ပါသံသိယသင်္ဂဟော ဝါ (သီ၊ သျာ)
၃-ပရိက္ခကဇနဿ (သီ၊ သျာ)
၄-တာဒိဘာဝတော (သျာ)

phuṭasarīro pītivipphāritavivaṭaniccalalocano diṭṭhaṭṭhānato paṭṭhāya oṇatasarīro Bhagavato sarīrappabhāvemajjhaṁ ajjhogāhetvā tattha nimujjanto Bhagavato samīpaṁ upasaṅkamitvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā Bhagavato pāde sambāhanto paricumbanto “desetu me bhante Bhagavā dhamman”ti āha. Tena vuttaṁ **“Bhagavato pāde sirasā nipatitvā Bhagavantaṁ etadavoca ‘desetu me bhante Bhagavā dhammaṁ, desetu Sugato dhammaṁ, yaṁ mamassa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā**’ti”.

Tattha **Sugato**ti sobhanagamanattā, sundaraṁ ṭhānaṁ gatattā, sammā gatattā, sammā gadattā Sugato. Gamanampi hi gatanti vuccati, tañca Bhagavato sobhanaṁ parisuddhaṁ anavajjaṁ. Kiṁ pana tanti? Ariyamaggo. Tena hesa gamanena khemaṁ disaṁ asajjamāno gato, aññepi gametīti sobhanagamanattā Sugato. Sundarañcesa ṭhānaṁ amataṁ nibbānaṁ gatoti sundaraṁ ṭhānaṁ gatattā Sugato. Sammā ca gatattā Sugato tena tena maggena pahīne kilese puna apaccāgamanato. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Sotāpattimaggena ye kilesā pahīnā, te kilese na puneti na pacceti na paccāgacchatīti Sugato. Sakadāgāmi -pa- arahattamaggena -pa- na paccāgacchatīti Sugato”ti[1].

Atha vā sammā gatattāti tīsupi avatthāsu sammāpaṭipattiyā gatattā, suppaṭipannattāti attho. Dīpaṅkarapādamūlato hi paṭṭhāya yāva Mahābodhimaṇḍā, tāva samatiṁsapāramipūritāya sammāpaṭipattiyā ñātatthacariyāya lokatthacariyāya Buddhatthacariyāya koṭiṁ pāpuṇitvā sabbalokassa hitasukhameva paribrūhanto sassataṁ ucchedaṁ kāmasukhaṁ attakilamathanti ime ante anupagacchantiyā anuttarāya bojjhaṅgabhāvanāsaṅkhātāya majjhimāya paṭipadāya ariyasaccesu tato paraṁ samadhigatadhammādhipateyyo sabbasattesu avisayāya sammāpaṭipattiyā ca gato paṭipannoti evampi sammā gatattā Sugato. Sammā cesa gadati yuttaṭṭhāne yuttameva vācaṁ bhāsatīti Sugato. Vuttampi cetaṁ—

1. Khu 8. 83, 88 piṭṭhesu.

ဖုဋ္ဌသရီရော ပီတိဝိပ္ဖါရိတဝိဝဋနိစ္စလလောစနော ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ဩဏတသရီရော ဘဂဝတော သရီရပ္ပဘာဝေမဇ္ဈံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ တတ္ထ နိမုဇ္ဇန္တော ဘဂဝတော သမီပံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ဘဂဝတော ပါဒေ သမ္ဗာဟန္တော ပရိစုမ္ဗန္တော “ဒေသေတု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ ဓမ္မ”န္တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဘဂဝတော ပါဒေ သိရသာ နိပတိတွာ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ ‘ဒေသေတု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ ဓမ္မံ၊ ဒေသေတု သုဂတော ဓမ္မံ၊ ယံ မမဿ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာ**’တိ”။

တတ္ထ **သုဂတော**တိ သောဘနဂမနတ္တာ,သုန္ဒရံ ဌာနံ ဂတတ္တာ, သမ္မာ ဂတတ္တာ, သမ္မာ ဂဒတ္တာ သုဂတော။ ဂမနမ္ပိ ဟိ ဂတန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စ ဘဂဝတော သောဘနံ ပရိသုဒ္ဓံ အနဝဇ္ဇံ။ ကိံ ပန တန္တိ? အရိယမဂ္ဂေါ။ တေန ဟေသ ဂမနေန ခေမံ ဒိသံ အသဇ္ဇမာနော ဂတော၊ အညေပိ ဂမေတီတိ သောဘနဂမနတ္တာ သုဂတော။ သုန္ဒရဉ္စေသ ဌာနံ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ဂတောတိ သုန္ဒရံ ဌာနံ ဂတတ္တာ သုဂတော။ သမ္မာ စ ဂတတ္တာ သုဂတော တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟီနေ ကိလေသေ ပုန အပစ္စာဂမနတော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ယေ ကိလေသာ ပဟီနာ၊ တေ ကိလေသေ န ပုနေတိ န ပစ္စေတိ န ပစ္စာဂစ္ဆတီတိ သုဂတော။ သကဒါဂါမိ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန။ပ။ န ပစ္စာဂစ္ဆတီတိ သုဂတော”တိ[၁]။

အထ ဝါ သမ္မာ ဂတတ္တာတိ တီသုပိ အဝတ္ထာသု သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ဂတတ္တာ၊ သုပ္ပဋိပန္နတ္တာတိ အတ္ထော။ ဒီပင်္ကရပါဒမူလတော ဟိ ပဋ္ဌာယ ယာဝ မဟာဗောဓိမဏ္ဍာ၊ တာဝ သမတိံသပါရမိပူရိတာယ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ဉာတတ္ထစရိယာယ လောကတ္ထစရိယာယ ဗုဒ္ဓတ္ထစရိယာယ ကောဋိံ ပါပုဏိတွာ သဗ္ဗလောကဿ ဟိတသုခမေဝ ပရိဗြူဟန္တော သဿတံ ဥစ္ဆေဒံ ကာမသုခံ အတ္တကိလမထန္တိ ဣမေ အန္တေ အနုပဂစ္ဆန္တိယာ အနုတ္တရာယ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာသင်္ခါတာယ မဇ္ဈိမာယ ပဋိပဒါယ အရိယသစ္စေသု တတော ပရံ သမဓိဂတဓမ္မာဓိပတေယျော သဗ္ဗသတ္တေသု အဝိသယာယ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ စ ဂတော ပဋိပန္နောတိ ဧဝမ္ပိ သမ္မာ ဂတတ္တာ သုဂတော။ သမ္မာ စေသ ဂဒတိ ယုတ္တဋ္ဌာနေ ယုတ္တမေဝ ဝါစံ ဘာသတီတိ သုဂတော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

၁-ခု ၈-၈၃-၈၈-ပိဋ္ဌေသု။

"Kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitan"ti[1].

Aparampi vuttaṁ—

"Yā sā vācā abhūtā atacchā anatthasaṁhitā, yā ca paresaṁ appiyā amanāpā, na taṁ Tathāgato vācaṁ bhāsatī"ti-ādi[2].

Evaṁ sammā gadattāpi Sugato.

Yaṁ mamassa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti yaṁ dhammassa upadisanaṁ cirakālaṁ mama jhānavimokkhādihitāya tadadhigantabbasukhāya ca siyā. **Akālo kho tāva bāhiyā**ti tava dhammadesanāya na tāva kāloti attho. Kiṁ pana Bhagavato sattahitapaṭipattiyā akālopi nāma atthi[3], yato Bhagavā kālavādīti? Vuccate—kāloti cettha veneyyānaṁ indriyaparipākakālo adhippeto. Yasmā pana tadā Bāhiyassa attano indriyānaṁ paripakkāparipakkabhāvo dubbiññeyyo, tasmā Bhagavā taṁ avatvā attano antaravīthiyaṁ ṭhitabhāvamassa kāraṇaṁ apadisanto āha "**antaragharaṁ paviṭṭhamhā**"ti. **Dujjānan**ti dubbiññeyyaṁ. **Jīvitantarāyānan**ti jīvitassa antarāyakaradhammānaṁ vattanaṁ avattanaṁ vāti vatthukāmo sambhamavasena "jīvitantarāyānan"ti āha. Tathā hi anekapaccayappaṭibaddhavuttijīvitaṁ anekarūpā ca tadantarāyā[4]. Vuttaṁ hi—

"Ajjeva kiccamātappaṁ, ko jaññā maraṇaṁ suve.
Na hi no saṅgaraṁ tena, mahāsenena maccunā"[5]ti.

Kasmā panāyaṁ jīvitantarāyameva tāva purakkharoti? "Nimittaññutāya adiṭṭhakosallena vā"ti[6] keci. Apare "devatāya santike jīvitantarāyassa sutattā"ti vadanti. Antimabhavikattā pana upanissayasampattiyā codiyamāno evamāha. Na hi tesaṁ appatta-arahattānaṁ jīvitakkhayo hoti. Kiṁ pana kāraṇā Bhagavā tassa dhammaṁ desetukāmova dvikkhattuṁ paṭikkhipi? Evaṁ kirassa ahosi "imassa maṁ diṭṭhakālato

1. Dī 1. 4; Ma 3. 12 piṭṭhesu.
2. Ma 2. 57 piṭṭhe.
3. Natthi (Ka)
4. Bādhakantarāyā (Sī)
5. Ma 3. 226; Khu 10. 128 piṭṭhesu.
6. Ariṭṭhakosallena cāti (?)

“ကာလဝါဒီ ဘူတဝါဒီ အတ္ထဝါဒီ ဓမ္မဝါဒီ ဝိနယဝါဒီ နိဓာနဝတိံ ဝါစံ ဘာသိတာ ကာလေန သာပဒေသံ ပရိယန္တဝတိံ အတ္ထသံဟိတ”န္တိ[၁]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

“ယာ သာ ဝါစာ အဘူတာ အတစ္ဆာ အနတ္ထသံဟိတာ၊ ယာ စ ပရေသံ အပ္ပိယာ အမနာပါ၊ န တံ တထာဂတော ဝါစံ ဘာသတီ”တိအာဒိ[၂]။

ဧဝံ သမ္မာ ဂဒတ္တာပိ သုဂတော။

ယံ မမဿ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာတိ ယံ ဓမ္မဿ ဥပဒိသနံ စိရကာလံ မမ ဈာနဝိမောက္ခာဒိဟိတာယ တဒဓိဂန္တဗ္ဗသုခါယ စ သိယာ။ **အကာလော ခေါ တာဝ ဗာဟိယာ**တိ တဝ ဓမ္မဒေသနာယ န တာဝ ကာလောတိ အတ္ထော။ ကိံ ပန ဘဂဝတော သတ္တဟိတပဋိပတ္တိယာ အကာလောပိ နာမ အတ္ထိ[၃]၊ ယတော ဘဂဝါ ကာလဝါဒီတိ? ဝုစ္စတေ—ကာလောတိ စေတ္ထ ဝေနေယျာနံ ဣန္ဒြိယပရိပါကကာလော အဓိပ္ပေတော။ ယသ္မာ ပန တဒါ ဗာဟိယဿ အတ္တနော ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပက္ကာပရိပက္ကဘာဝေါ ဒုဗ္ဗိညေယျော၊ တသ္မာ ဘဂဝါ တံ အဝတွာ အတ္တနော အန္တရဝီထိယံ ဌိတဘာဝမဿ ကာရဏံ အပဒိသန္တော အာဟ “**အန္တရဃရံ ပဝိဋ္ဌမှာ**”တိ။ **ဒုဇ္ဇာနန္တိ** ဒုဗ္ဗိညေယျံ။ **ဇီဝိတန္တရာယာနန္တိ** ဇီဝိတဿ အန္တရာယကရဓမ္မာနံ ဝတ္တနံ အဝတ္တနံ ဝါတိ ဝတ္ထုကာမော သမ္ဘမဝသေန “ဇီဝိတန္တရာယာန”န္တိ အာဟ။ တထာ ဟိ အနေကပစ္စယပ္ပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိဇီဝိတံ အနေကရူပါ စ တဒန္တရာယာ[၄]။ ဝုတ္တံ ဟိ—

“အဇ္ဇေဝ ကိစ္စမာတပ္ပံ၊ ကော ဇညာ မရဏံ သုဝေ။
န ဟိ နော သင်္ဂရံ တေန၊ မဟာသေနေန မစ္စုနာ”[၅]တိ။

ကသ္မာ ပနာယံ ဇီဝိတန္တရာယမေဝ တာဝ ပုရက္ခရောတိ? “နိမိတ္တညုတာယ အဒိဋ္ဌကောသလ္လေန ဝါ”တိ[၆] ကေစိ။ အပရေ “ဒေဝတာယ သန္တိကေ ဇီဝိတန္တရာယဿ သုတတ္တာ”တိ ဝဒန္တိ။ အန္တိမဘဝိကတ္တာ ပန ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော ဧဝမာဟ။ န ဟိ တေသံ အပ္ပတ္တအရဟတ္တာနံ ဇီဝိတက္ခယော ဟောတိ။ ကိံ ပန ကာရဏာ ဘဂဝါ တဿ ဓမ္မံ ဒေသေတုကာမောဝ ဒွိက္ခတ္တုံ ပဋိက္ခိပိ? ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “ဣမဿ မံ ဒိဋ္ဌကာလတော

၁-ဒီ ၁-၄၊ မ ၃-၁၂-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၂-၅၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-နတ္ထိ (က)
၄-ဗာဓကန္တရာယာ (သီ)
၅-မ ၃-၂၂၆၊ ခု ၁၀-၁၂၈-ပိဋ္ဌေသု။
၆-အရိဋ္ဌကောသလ္လေန စာတိ(?)

paṭṭhāya sakalasarīraṁ pītiyā nirantaraṁ phuṭaṁ, atibalavā pītivego, dhammaṁ sutvāpi na tāva sakkhissati paṭivijjhituṁ. Yāva pana majjhattupekkhā saṇṭhāti, tāva tiṭṭhatu, vīsayojanasataṁ maggaṁ āgatattā darathopissa kāye balavā, sopi tāva paṭippassambhatū"ti. Tasmā dvikkhattuṁ paṭikkhipi. Keci pana "dhammassavane ādarajananatthaṁ Bhagavā evamakāsī"ti vadanti. Tatiyavāraṁ yācito pana majjhattupekkhaṁ darathappaṭipassaddhiṁ paccupaṭṭhitañcassa jīvitantarāyaṁ disvā "idāni dhammadesanāya kālo"ti cintetvā **"tasmā tihā"**ti-ādinā dhammadesanaṁ ārabhi.

Tattha **tasmā**ti yasmā tvaṁussukkajāto hutvā ativiya maṁ yācasi, yasmā vā jīvitantarāyānaṁ dujjānataṁ vadasi, indriyāni ca te paripākaṁ gatāni, tasmā. **Tihā**ti nipātamattaṁ. **Te**ti tayā. **Evan**ti idāni vattabbākāraṁ vadati.

Sikkhitabbanti adhisīlasikkhādīnaṁ tissannampi sikkhānaṁ vasena sikkhanaṁ kātabbaṁ. Yathā pana sikkhitabbaṁ, taṁ dassento **"diṭṭhe diṭṭhamattaṁ bhavissatī"**ti-ādimāha.

Tattha **diṭṭhe diṭṭhamattan**ti rūpāyatane cakkhuviññāṇena diṭṭhamattaṁ. Yathā hi cakkhuviññāṇaṁ rūpe rūpamattameva passati, na aniccādisabhāvaṁ, evameva sesaṁ. Cakkhudvārikaviññāṇena hi me diṭṭhamattameva bhavissatīti sikkhitabbanti attho. Atha vā diṭṭhe diṭṭhaṁ nāma cakkhuviññāṇena rūpavijānananti attho. Mattanti pamāṇaṁ. Diṭṭhā mattā etassāti diṭṭhamattaṁ, cakkhuviññāṇamattameva cittaṁ bhavissatīti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā āpāthagate rūpe cakkhuviññāṇaṁ na rajjati na dussati na muyhati, evaṁ rāgādivirahena cakkhuviññāṇamattameva[1] me javanaṁ bhavissati, cakkhuviññāṇappamāṇeneva javanaṁ ṭhapessāmīti.

Atha vā diṭṭhaṁ nāma cakkhuviññāṇena diṭṭhaṁ rūpaṁ, diṭṭhamattaṁ nāma tattheva uppannam sampaṭicchanasantīraṇavoṭṭhabbanasaṅkhātaṁ cittattayaṁ. Yathā taṁ na rajjati dussati na muyhati, evaṁ āpāthagate rūpe teneva sampaṭicchanādippamāṇena javanaṁ uppādessāmi, nāhaṁ taṁ pamāṇaṁ atikkamitvā rajjanādivasena uppajjituṁ dassāmīti evamettha attho daṭṭhabbo. Eseva nayo

1. Cakkhuviññāṇena rajjanamattameva (Sī, Syā, Ka)

ပဋ္ဌာယ သကလသရီရံ ပီတိယာ နိရန္တရံ ဖုဋံ၊ အတိဗလဝါ ပီတိဝေဂေါ၊ ဓမ္မံ သုတွာပိ န တာဝ သက္ခိဿတိ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ။ ယာဝ ပန မဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ သဏ္ဌာတိ, တာဝ တိဋ္ဌတု၊ ဝီသယောဇနသတံ မဂ္ဂံ အာဂတတ္တာ ဒရထောပိဿ ကာယေ ဗလဝါ၊ သောပိ တာဝ ပဋိပ္ပဿမ္ဘတူ''တိ။ တသ္မာ ဒွိက္ခတ္တုံ ပဋိက္ခိပိ။ ကေစိ ပန "ဓမ္မဿဝနေ အာဒရဇနနတ္ထံ ဘဂဝါ ဧဝမကာသီ"တိ ဝဒန္တိ။ တတိယဝါရံ ယာစိတော ပန မဇ္ဈတ္တုပေက္ခံ ဒရထပ္ပဋိပဿဒ္ဓိံ ပစ္စုပဋ္ဌိတဉ္စဿ ဇီဝိတန္တရာယံ ဒိသွာ "ဣဒါနိ ဓမ္မဒေသနာယ ကာလော"တိ စိန္တေတွာ **"တသ္မာ တိဟာ"**တိ-အာဒိနာ ဓမ္မဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ တွံ ဥဿုက္ကဇာတော ဟုတွာ အတိဝိယ မံ ယာစသိ၊ ယသ္မာ ဝါ ဇီဝိတန္တရာယာနံ ဒုဇ္ဇာနတံ ဝဒသိ၊ ဣန္ဒြိယာနိ စ တေ ပရိပါကံ ဂတာနိ၊ တသ္မာ။ **တိဟာ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **တေ**တိ တယာ။ **ဧဝန္တိ** ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရံ ဝဒတိ။

သိက္ခိတဗ္ဗန္တိ အဓိသီလသိက္ခာဒီနံ တိဿန္နမ္ပိ သိက္ခာနံ ဝသေန သိက္ခနံ ကာတဗ္ဗံ။ ယထာ ပန သိက္ခိတဗ္ဗံ၊ တံ ဒဿေန္တော **"ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ ဘဝိဿတီ"**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တန္တိ** ရူပါယတနေ စက္ခုဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌမတ္တံ။ ယထာ ဟိ စက္ခုဝိညာဏံ ရူပေ ရူပမတ္တမေဝ ပဿတိ၊ န အနိစ္စာဒိသဘာဝံ၊ ဧဝမေဝ သေသံ။ စက္ခုဒွါရိကဝိညာဏေန ဟိ မေ ဒိဋ္ဌမတ္တမေဝ ဘဝိဿတီတိ သိက္ခိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌံ နာမ စက္ခုဝိညာဏေန ရူပဝိဇာနနန္တိ အတ္ထော။ မတ္တန္တိ ပမာဏံ။ ဒိဋ္ဌာ မတ္တာ ဧတဿာတိ ဒိဋ္ဌမတ္တံ၊ စက္ခုဝိညာဏမတ္တမေဝ စိတ္တံ ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ အာပါထဂတေ ရူပေ စက္ခုဝိညာဏံ န ရဇ္ဇတိ န ဒုဿတိ န မုယှတိ၊ ဧဝံ ရာဂါဒိဝိရဟေန စက္ခုဝိညာဏမတ္တမေဝ[၁] မေ ဇဝနံ ဘဝိဿတိ၊ စက္ခုဝိညာဏပ္ပမာဏေနေဝ ဇဝနံ ဌပေဿာမီတိ။

အထ ဝါ ဒိဋ္ဌံ နာမ စက္ခုဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌံ ရူပံ၊ ဒိဋ္ဌမတ္တံ နာမ တတ္ထေဝ ဥပ္ပန္နံ သမ္ပဋိစ္ဆနသန္တီရဏဝေါဋ္ဌဗ္ဗနသင်္ခါတံ စိတ္တတ္တယံ။ ယထာ တံ န ရဇ္ဇတိ န ဒုဿတိ န မုယှတိ၊ ဧဝံ အာပါထဂတေ ရူပေ တေနေဝ သမ္ပဋိစ္ဆနာဒိပ္ပမာဏေန ဇဝနံ ဥပ္ပါဒေဿာမိ၊ နာဟံ တံ ပမာဏံ အတိက္ကမိတွာ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ ဒဿာမီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဧသေဝ နယော

၁-စက္ခုဝိညာဏေန ရဇ္ဇနမတ္တမေဝ (သီ၊ သျာ၊ က)

sutamute. **Mutan**ti ca tadārammaṇaviññāṇehi saddhiṁ gandharasaphoṭṭhabbāyatanaṁ veditabbaṁ. **Viññāte viññātamattan**ti ettha pana viññātaṁ nāma manodvārāvajjanena viññātārammaṇaṁ. Tasmiṁ viññāte viññātamattanti āvajjanappamāṇaṁ. Yathā āvajjanaṁ na rajjati na dussati na muyhati, evaṁ rajjanādivasena ca uppajjituṁ adatvā āvajjanappamāṇeneva cittaṁ ṭhapessāmīti ayamettha attho. **Evaṁ hi te Bāhiya sikkhitabban**ti evaṁ imāya paṭipadāya tayā bāhiya tissannaṁ sikkhānaṁ anuvattanavasena sikkhitabbaṁ.

Iti Bhagavā Bāhiyassa saṁkhittarucitāya chahi viññāṇakāyehi saddhiṁ chaḷārammaṇabhedabhinnaṁ vipassanāya visayaṁ diṭṭhādīhi catūhi koṭṭhāsehi vibhajitvā tatthassa ñātatīraṇapariññaṁ dasseti. Kathaṁ? Ettha hi rūpāyatanaṁ passitabbaṭṭhena diṭṭhaṁ nāma, cakkhuviññāṇaṁ pana saddhiṁ taṁdvārikaviññāṇehi dassanaṭṭhena, tadubhayampi yathāpaccayaṁ pavattamānaṁ dhammamattameva, na ettha koci kattā vā kāretā vā, yato taṁ hutvā abhāvaṭṭhena aniccaṁ, udayabbayappaṭipīḷanaṭṭhena dukkhaṁ, avasavattanaṭṭhena anattāti kuto tattha paṇḍitassa rajjanādīnaṁ okāsoti. Ayamettha adhippāyo sutādīsupi.

Idāni ñātatīraṇapariññāsu patiṭṭhitassa upari saha maggaphalena pahānapariññaṁ dassetuṁ "**yato kho te Bāhiyā**"ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **yato**ti yadā, yasmā vā. **Te**ti tava. **Tato**ti tadā, tasmā vā. **Tenā**ti tena diṭṭhādinā, diṭṭhādipaṭibaddhena rāgādinā vā. Idaṁ vuttaṁ hoti—Bāhiya tava yasmiṁ kāle yena vā kāraṇena diṭṭhādīsu mayā vuttavidhiṁ paṭipajjantassa aviparītasabhāvāvabodhena diṭṭhādimattaṁ bhavissati, tasmiṁ kāle tena vā kāraṇena diṭṭhādipaṭibaddhena rāgādinā saha na bhavissasi, ratto vā duṭṭho vā mūḷho vā na bhavissasi, pahīnarāgādikattā tena vā diṭṭhādinā saha paṭibaddho na bhavissasīti. **Tato tvaṁ Bāhiya na tatthā**ti yadā yasmā vā tvaṁ tena rāgena vā ratto dosena vā duṭṭho mohena vā mūḷho na bhavissasi, tadā tasmā vā tvaṁ tattha diṭṭhādike na bhavissasi, tasmiṁ diṭṭhe vā sutamutaviññāte vā "etaṁ mama, esohamasmi, eso me attā"ti taṇhāmānadiṭṭhīhi allīno patiṭṭhito na bhavissasi. Ettāvatā pahānapariññaṁ matthakaṁ pāpetvā khīṇāsavabhūmi dassitā.

သုတမုတေ။ **မုတန္တိ** စ တဒါရမ္မဏဝိညာဏေဟိ သဒ္ဓိံ ဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တန္တိ** ဧတ္ထ ပန ဝိညာတံ နာမ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနေန ဝိညာတာရမ္မဏံ။ တသ္မိံ ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တန္တိ အာဝဇ္ဇနပ္ပမာဏံ။ ယထာ အာဝဇ္ဇနံ န ရဇ္ဇတိ န ဒုဿတိ န မုယှတိ၊ ဧဝံ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန စ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အဒတွာ အာဝဇ္ဇနပ္ပမာဏေနေဝ စိတ္တံ ဌပေဿာမီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ဧဝံ ဟိ တေ ဗာဟိယ သိက္ခိတဗ္ဗန္တိ** ဧဝံ ဣမာယ ပဋိပဒါယ တယာ ဗာဟိယ တိဿန္နံ သိက္ခာနံ အနုဝတ္တနဝသေန သိက္ခိတဗ္ဗံ။

ဣတိ ဘဂဝါ ဗာဟိယဿ သံခိတ္တရုစိတာယ ဆဟိ ဝိညာဏကာယေဟိ သဒ္ဓိံ ဆဠာရမ္မဏဘေဒဘိန္နံ ဝိပဿနာယ ဝိသယံ ဒိဋ္ဌာဒီဟိ စတူဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ ဝိဘဇိတွာ တတ္ထဿ ဉာတတီရဏပရိညံ ဒဿေတိ။ ကထံ? ဧတ္ထ ဟိ ရူပါယတနံ ပဿိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဒိဋ္ဌံ နာမ၊ စက္ခုဝိညာဏံ ပန သဒ္ဓိံ တံဒွါရိကဝိညာဏေဟိ ဒဿနဋ္ဌေန၊ တဒုဘယမ္ပိ ယထာပစ္စယံ ပဝတ္တမာနံ ဓမ္မမတ္တမေဝ၊ န ဧတ္ထ ကောစိ ကတ္တာ ဝါ ကာရေတာ ဝါ၊ ယတော တံ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စံ, ဥဒယဗ္ဗယပ္ပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခံ, အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာတိ ကုတော တတ္ထ ပဏ္ဍိတဿ ရဇ္ဇနာဒီနံ ဩကာသောတိ။ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပာယော သုတာဒီသုပိ။

ဣဒါနိ ဉာတတီရဏပရိညာသု ပတိဋ္ဌိတဿ ဥပရိ သဟ မဂ္ဂဖလေန ပဟာနပရိညံ ဒဿေတုံ "**ယတော ခေါ တေ ဗာဟိယာ**"တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ယတော**တိ ယဒါ, ယသ္မာ ဝါ။ **တေ**တိ တဝ။ **တတော**တိ တဒါ, တသ္မာ ဝါ။ **တေနာ**တိ တေန ဒိဋ္ဌာဒိနာ, ဒိဋ္ဌာဒိပဋိဗဒ္ဓေန ရာဂါဒိနာ ဝါ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဗာဟိယ တဝ ယသ္မိံ ကာလေ ယေန ဝါ ကာရဏေန ဒိဋ္ဌာဒီသု မယာ ဝုတ္တဝိဓိံ ပဋိပဇ္ဇန္တဿ အဝိပရီတသဘာဝါဝဗောဓေန ဒိဋ္ဌာဒိမတ္တံ ဘဝိဿတိ၊ တသ္မိံ ကာလေ တေန ဝါ ကာရဏေန ဒိဋ္ဌာဒိပဋိဗဒ္ဓေန ရာဂါဒိနာ သဟ န ဘဝိဿသိ၊ ရတ္တော ဝါ ဒုဋ္ဌော ဝါ မူဠှော ဝါ န ဘဝိဿသိ၊ ပဟီနရာဂါဒိကတ္တာ တေန ဝါ ဒိဋ္ဌာဒိနာ သဟ ပဋိဗဒ္ဓေါ န ဘဝိဿသီတိ။ **တတော တွံ ဗာဟိယ န တတ္ထာ**တိ ယဒါ ယသ္မာ ဝါ တွံ တေန ရာဂေန ဝါ ရတ္တော ဒေါသေန ဝါ ဒုဋ္ဌော မောဟေန ဝါ မူဠှော န ဘဝိဿသိ၊ တဒါ တသ္မာ ဝါ တွံ တတ္ထ ဒိဋ္ဌာဒိကေ န ဘဝိဿသိ၊ တသ္မိံ ဒိဋ္ဌေ ဝါ သုတမုတဝိညာတေ ဝါ "ဧတံ မမ, ဧသောဟမသ္မိ, ဧသော မေ အတ္တာ"တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌီဟိ အလ္လီနော ပတိဋ္ဌိတော န ဘဝိဿသိ။ ဧတ္တာဝတာ ပဟာနပရိညံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ခီဏာသဝဘူမိ ဒဿိတာ။

Tato tvaṁ Bāhiya nevidha na huraṁ na ubhayamantarenāti yadā tvaṁ Bāhiya tena rāgādinā tattha diṭṭhādīsu paṭibaddho na bhavissasi, tadā tvaṁ neva idhaloke na paraloke na ubhayatthāpi. **Esevanto dukkhassā**ti kilesadukkhassa ca vaṭṭadukkhassa ca ayameva hi anto ayaṁ parivaṭumabhāvoti ayameva hi ettha attho. Ye pana "ubhayamantarenā"ti padaṁ gahetvā antarābhavaṁ nāma icchanti, tesaṁ taṁ micchā. Antarābhavassa hi bhāvo abhidhamme paṭikkhittoyeva. Antarenāti vacanaṁ pana vikappantaradīpanaṁ, tasmā ayamettha attho "neva idha ne huraṁ aparo vikappo na ubhayan"ti.

Atha vā antarenāti vacanaṁ pana vikappantarābhāvadīpanaṁ, tassattho "neva idha na huraṁ ubhayamantare pana na aññaṭṭhānaṁ atthī"ti. Yepi ca "antarāparinibbāyī sambhavesī"ti ca imesaṁ suttapadānaṁ atthaṁ ayoniso gahetvā "atthiyeva antarābhavo"tivadanti, tepi yasmā avihādīsu tattha tattha āyuvemajjhaṁ anatikkamitvā antarā aggamaggādhigamena anavasesakilesaparinibbānena parinibbāyatīti antarāparinibbāyī, na antarābhavabhūtoti purimassa suttapadassa attho. Pacchimassa ca ye bhūtā eva, na bhavissanti, te khīṇāsavā purimapade bhūtāti vuttā. Tabbiruddhatāya sambhavamesantīti sambhavesino, appahīnabhavasaṁyojanattā sekhā puthujjanā ca. Catūsu vā yonīsu aṇḍajajalābujasattā yāva aṇḍakosaṁ vatthikosañca na bhindanti, tāva sambhavesī nāma, aṇḍakosato vatthikosato ca bahi nikkhantā bhūtā nāma. Saṁsedajā opapātikā ca paṭhamacittakkhaṇe sambhavesī nāma, dutiyacittakkhaṇato paṭṭhāya bhūtā nāma. Yena vā iriyāpathena jāyanti, yāva tato aññaṁ na pāpuṇanti, tāva sambhavesino, tato paraṁ bhūtāti attho. Tasmā natthīti paṭikkhipitabbā. Sati hi ujuke Pāḷi-anugate atthe kiṁ aniddhāritasāmatthiyena antarābhavena parikappitena payojananti.

Ye pana "santānavasena pavattamānānaṁ dhammānaṁ avicchedena desantaresu pātubhāvo diṭṭho, yathā taṁ vīhi-ādi-aviññāṇakasantāne, evaṁ saviññāṇasantānepi avicchedena desantaresu pātubhāvena bhavitabbaṁ. Ayañca nayo sati antarābhave yujjati, na aññathā"ti yuttiṁ vadanti. Tena hi iddhimato cetovasippattassa cittānugatikaṁ

တတော တွံ ဗာဟိယ နေဝိဓ န ဟုရံ န ဥဘယမန္တရေနာတိ ယဒါ တွံ ဗာဟိယ တေန ရာဂါဒိနာ တတ္ထ ဒိဋ္ဌာဒီသု ပဋိဗဒ္ဓေါ န ဘဝိဿသိ၊ တဒါ တွံ နေဝ ဣဓလောကေ န ပရလောကေ န ဥဘယတ္ထာပိ။ **ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ**တိ ကိလေသဒုက္ခဿ စ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ စ အယမေဝ ဟိ အန္တော အယံ ပရိဝဋုမဘာဝေါတိ အယမေဝ ဟိ ဧတ္ထ အတ္ထော။ ယေ ပန "ဥဘယမန္တရေနာ"တိ ပဒံ ဂဟေတွာ အန္တရာဘဝံ နာမ ဣစ္ဆန္တိ၊ တေသံ တံ မိစ္ဆာ။ အန္တရာဘဝဿ ဟိ ဘာဝေါ အဘိဓမ္မေ ပဋိက္ခိတ္တောယေဝ။ အန္တရေနာတိ ဝစနံ ပန ဝိကပ္ပန္တရဒီပနံ၊ တသ္မာ အယမေတ္ထ အတ္ထော "နေဝ ဣဓ န ဟုရံ အပရော ဝိကပ္ပေါ န ဥဘယ"န္တိ။

အထ ဝါ အန္တရေနာတိ ဝစနံ ပန ဝိကပ္ပန္တရာဘာဝဒီပနံ၊ တဿတ္ထော "နေဝ ဣဓ န ဟုရံ ဥဘယမန္တရေ ပန န အညဋ္ဌာနံ အတ္ထီ"တိ။ ယေပိ စ "အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ သမ္ဘဝေသီ"တိ စ ဣမေသံ သုတ္တပဒါနံ အတ္ထံ အယောနိသော ဂဟေတွာ "အတ္ထိယေဝ အန္တရာဘဝေါ"တိ ဝဒန္တိ၊ တေပိ ယသ္မာ အဝိဟာဒီသု တတ္ထ တတ္ထ အာယုဝေမဇ္ဈံ အနတိက္ကမိတွာ အန္တရာ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန အနဝသေသကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယတီတိ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ၊ န အန္တရာဘဝဘူတောတိ ပုရိမဿ သုတ္တပဒဿ အတ္ထော။ ပစ္ဆိမဿ စ ယေ ဘူတာ ဧဝ၊ န ဘဝိဿန္တိ၊ တေ ခီဏာသဝါ ပုရိမပဒေ ဘူတာတိ ဝုတ္တာ။ တဗ္ဗိရုဒ္ဓတာယ သမ္ဘဝမေသန္တီတိ သမ္ဘဝေသိနော၊ အပ္ပဟီနဘဝသံယောဇနတ္တာ သေခါ ပုထုဇ္ဇနာ စ။ စတူသု ဝါ ယောနီသု အဏ္ဍဇဇလာဗုဇသတ္တာ ယာဝ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိကောသဉ္စ န ဘိန္ဒန္တိ၊ တာဝ သမ္ဘဝေသီ နာမ၊ အဏ္ဍကောသတော ဝတ္ထိကောသတော စ ဗဟိ နိက္ခန္တာ ဘူတာ နာမ။ သံသေဒဇာ ဩပပါတိကာ စ ပဌမစိတ္တက္ခဏေ သမ္ဘဝေသီ နာမ၊ ဒုတိယစိတ္တက္ခဏတော ပဋ္ဌာယ ဘူတာ နာမ။ ယေန ဝါ ဣရိယာပထေန ဇာယန္တိ၊ ယာဝ တတော အညံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ သမ္ဘဝေသိနော၊ တတော ပရံ ဘူတာတိ အတ္ထော။ တသ္မာ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗာ။ သတိ ဟိ ဥဇုကေ ပါဠိအနုဂတေ အတ္ထေ ကိံ အနိဒ္ဓါရိတသာမတ္ထိယေန အန္တရာဘဝေန ပရိကပ္ပိတေန ပယောဇနန္တိ။

ယေ ပန "သန္တာနဝသေန ပဝတ္တမာနာနံ ဓမ္မာနံ အဝိစ္ဆေဒေန ဒေသန္တရေသု ပါတုဘာဝေါ ဒိဋ္ဌော၊ ယထာ တံ ဝီဟိအာဒိအဝိညာဏကသန္တာနေ၊ ဧဝံ သဝိညာဏကသန္တာနေပိ အဝိစ္ဆေဒေန ဒေသန္တရေသု ပါတုဘာဝေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ အယဉ္စ နယော သတိ အန္တရာဘဝေ ယုဇ္ဇတိ၊ န အညထာ"တိ ယုတ္တိံ ဝဒန္တိ။ တေန ဟိ ဣဒ္ဓိမတော စေတောဝသိပ္ပတ္တဿ စိတ္တာနုဂတိကံ

kāyaṁ adhiṭṭhahantassa khaṇena brahmalokato idhūpasaṅkamane ito vā brahmalokagamane yutti vattabbā. Yadi sabbattheva avicchinnadese dhammānaṁ pavatti icchitā, yadipi siyā iddhimantānaṁ iddhivisayo acinteyyoti. Taṁ idhāpi samānaṁ[1] "kammavipāko acinteyyo"ti vacanato[2]. Tasmā taṁ tesaṁ matimattameva. Acinteyyasabhāvā hi sabhāvadhammā, te katthaci paccayavasena vicchinnadese pātubhavanti, katthaci avicchinnadese. Tathā hi mukhaghosādīhi paccayehi aññasmiṁ dese ādāsapabbatappadesādike paṭibimbapaṭighosādikaṁ paccayuppannaṁ nibbattamānaṁ dissati, tasmā na sabbaṁ sabbattha upanetabbanti ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana paṭibimbassa udāharaṇabhāvasādhanādiko antarābhavakathāvicāro Kathāvatthupakaraṇassa[3] Ṭīkāyaṁ gahetabbo.

Apare pana "**idhā**ti kāmabhavo, **huran**ti arūpabhavo, **ubhayamantarenā**ti rūpabhavo vutto"ti. Aññe "**idhā**ti ajjhattikāyatanāni, **huran**ti bāhirāyatanāni, **ubhayamantarenā**ti cittacetasikā"ti. "**Idhā**ti vā paccayadhammā, **huran**ti paccayuppannadhammā, **ubhayamantarenā**ti paṇṇattidhammā vuttā"ti vadanti. Taṁ sabbaṁ Aṭṭhakathāsu natthi. Evaṁ tāva "diṭṭhe diṭṭhamattaṁ bhavissatī"ti-ādinā diṭṭhādivasena catudhā tebhūmakadhammā saṅgahetabbā. Tattha subhasukhanicca-attaggāhaparivajjanamukhena asubhadukkhāniccānattānupassanā dassitāti heṭṭhimāhi visuddhīhi saddhiṁ saṅkhepeneva vipassanā kathitā. "Tato tvaṁ Bāhiya na tenā"ti iminā rāgādīnaṁ samucchedassa adhippetattā maggo. "Tato tvaṁ Bāhiya na tatthā"ti iminā phalaṁ. "Nevidhā"ti-ādinā anupādisesā parinibbānadhātu kathitāti daṭṭhabbaṁ. Tena vuttaṁ **"atha kho Bāhiyassa -pa- āsavehi cittaṁ vimuccī"**ti.

Imāya saṁkhittapadāya desanāya **tāvadevā**ti tasmiṁ yeva khaṇe, na kālantare. **Anupādāyā**ti aggahetvā. **Āsavehī**ti ābhavaggaṁ āgotrabhuṁ savanato pavattanato cirapārivāsiyaṭṭhena madirādi-āsavasadisatāyaca "āsavā"ti laddhanāmehi kāmarāgādīhi. **Vimuccī**ti samucchedavimuttiyā paṭippassaddhivimuttiyā ca vimucci nissajji. So hi Satthu dhammaṁ suṇanto eva sīlāni sodhetvā yathāladdhaṁ cittasamādhiṁ nissāya vipassanaṁ paṭṭhapetvā khippābhiññatāya tāvadeva sabbāsave

1. Pamāṇaṁ (Ka) 2. Aṁ 1. 392 piṭṭhe.
3. Abhi 4. 269; Abhi-Ṭṭha 3. 205 taṭṭīkāyaṁ.

ကာယံ အဓိဋ္ဌဟန္တဿ ခဏေန ဗြဟ္မလောကတော ဣဓူပသင်္ကမနေ ဣတော ဝါ ဗြဟ္မလောကဂမနေ ယုတ္တိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ယဒိ သဗ္ဗတ္ထေဝ အဝိစ္ဆိန္နဒေသေ ဓမ္မာနံ ပဝတ္တိ ဣစ္ဆိတာ၊ ယဒိပိ သိယာ ဣဒ္ဓိမန္တာနံ ဣဒ္ဓိဝိသယော အစိန္တေယျောတိ။ တံ ဣဓာပိ သမာနံ[1] "ကမ္မဝိပါကော အစိန္တေယျော"တိ ဝစနတော[2]။ တသ္မာ တံ တေသံ မတိမတ္တမေဝ။ အစိန္တေယျသဘာဝါ ဟိ သဘာဝဓမ္မာ၊ တေ ကတ္ထစိ ပစ္စယဝသေန ဝိစ္ဆိန္နဒေသေ ပါတုဘဝန္တိ၊ ကတ္ထစိ အဝိစ္ဆိန္နဒေသေ။ တထာ ဟိ မုခဃောသာဒီဟိ ပစ္စယေဟိ အညသ္မိံ ဒေသေ အာဒါသပဗ္ဗတပ္ပဒေသာဒိကေ ပဋိဗိမ္ဗပဋိဃောသာဒိကံ ပစ္စယုပ္ပန္နံ နိဗ္ဗတ္တမာနံ ဒိဿတိ၊ တသ္မာ န သဗ္ဗံ သဗ္ဗတ္ထ ဥပနေတဗ္ဗန္တိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရော ပန ပဋိဗိမ္ဗဿ ဥဒါဟရဏဘာဝသာဓနာဒိကော အန္တရာဘဝကထာဝိစာရော ကထာဝတ္ထုပကရဏဿ[3] ဋီကာယံ ဂဟေတဗ္ဗော။

အပရေ ပန "**ဣဓာ**တိ ကာမဘဝေါ၊ **ဟုရန္တိ** အရူပဘဝေါ၊ **ဥဘယမန္တရေနာ**တိ ရူပဘဝေါ ဝုတ္တော"တိ။ အညေ "**ဣဓာ**တိ အဇ္ဈတ္တိကာယတနာနိ၊ **ဟုရန္တိ** ဗာဟိရာယတနာနိ၊ **ဥဘယမန္တရေနာ**တိ စိတ္တစေတသိကာ"တိ။ "**ဣဓာ**တိ ဝါ ပစ္စယဓမ္မာ၊ **ဟုရန္တိ** ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မာ၊ **ဥဘယမန္တရေနာ**တိ ပဏ္ဏတ္တိဓမ္မာ ဝုတ္တာ"တိ ဝဒန္တိ။ တံ သဗ္ဗံ အဋ္ဌကထာသု နတ္ထိ။ ဧဝံ တာဝ "ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ ဘဝိဿတီ"တိအာဒိနာ ဒိဋ္ဌာဒိဝသေန စတုဓာ တေဘူမကဓမ္မာ သင်္ဂဟေတဗ္ဗာ။ တတ္ထ သုဘသုခနိစ္စအတ္တဂ္ဂါဟပရိဝဇ္ဇနမုခေန အသုဘဒုက္ခာနိစ္စာနတ္တာနုပဿနာ ဒဿိတာတိ ဟေဋ္ဌိမာဟိ ဝိသုဒ္ဓီဟိ သဒ္ဓိံ သင်္ခေပေနေဝ ဝိပဿနာ ကထိတာ။ "တတော တွံ ဗာဟိယ န တေနာ"တိ ဣမိနာ ရာဂါဒီနံ သမုစ္ဆေဒဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ မဂ္ဂေါ။ "တတော တွံ ဗာဟိယ န တတ္ထာ"တိ ဣမိနာ ဖလံ။ "နေဝိဓာ"တိအာဒိနာ အနုပါဒိသေသာ ပရိနိဗ္ဗာနဓာတု ကထိတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တေန ဝုတ္တံ "**အထ ခေါ ဗာဟိယဿ။ပ။ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စီ**"တိ။

ဣမာယ သံခိတ္တပဒါယ ဒေသနာယ **တာဝဒေဝါ**တိ တသ္မိံယေဝ ခဏေ၊ န ကာလန္တရေ။ **အနုပါဒါယာ**တိ အဂ္ဂဟေတွာ။ **အာသဝေဟီ**တိ အာဘဝဂ္ဂံ အာဂေါတြဘုံ သဝနတော ပဝတ္တနတော စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန မဒိရာဒိအာသဝသဒိသတာယ စ "အာသဝါ"တိ လဒ္ဓနာမေဟိ ကာမရာဂါဒီဟိ။ **ဝိမုစ္စီ**တိ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိယာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိယာ စ ဝိမုစ္စိ နိဿဇ္ဇိ။ သော ဟိ သတ္ထု ဓမ္မံ သုဏန္တော ဧဝ သီလာနိ သောဓေတွာ ယထာလဒ္ဓံ စိတ္တသမာဓိံ နိဿာယ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ခိပ္ပာဘိညတာယ တာဝဒေဝ သဗ္ဗာသဝေ

၁-ပမာဏံ (က) ၂-အံ ၁-၃၉၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၄-၂၆၉၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၃-၂၀၅-တဋ္ဋီကာယံ။

khepetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇi. So saṁsārasotaṁ chinditvā katavaṭṭapariyanto antimadehadharo hutvā ekūnavīsatiyā paccavekkhaṇāsu pavattāsu dhammatāya codiyamāno Bhagavantaṁ pabbajjaṁ yāci. “Paripuṇṇaṁ te pattacīvaran”ti puṭṭho “na paripuṇṇan”ti āha. Atha naṁ Satthā “tena hi pattacīvaraṁ pariyesā”ti vatvā pakkāmi. Tena vuttaṁ **“atha kho Bhagavā -pa- pakkāmī**”ti.

So kira Kassapadasabalassa sāsane vīsa vassasahassāni samaṇadhammaṁ karonto “bhikkhunā nāma attanā paccaye labhitvā yathādānaṁ karontena attanāva paribhuñjituṁ vaṭṭatī”ti ekassa bhikkhussapi pattena vā cīvarena vā saṅgahaṁ nākāsi, tenassa ehibhikkhu-upasampadāya upanissayo nāhosi. Keci panāhu “so kira Buddhasuññe loke coro hutvā dhanukalāpaṁ sannayhitvā araññe corikaṁ karonto ekaṁ Paccekabuddhaṁ disvā pattacīvaralobhena taṁ usunā vijjhitvā pattacīvaraṁ gaṇhi, tenassa iddhimayapattacīvaraṁ na uppajjissatīti, Satthā taṁ ñatvā ehibhikkhubhāvena pabbajjaṁ na adāsī”ti. Tampi pattacīvarapariyesanaṁ caramānaṁ ekā dhenu vegena āpatantī paharitvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ **“atha kho acirapakkantassa Bhagavato Bāhiyaṁ dārucīriyaṁ gāvī taruṇavacchā adhipatitvā jīvitā voropesī**”ti.

Tattha **acirapakkantassā**ti na ciraṁ pakkantassa Bhagavato. **Gāvī taruṇavacchā**ti ekā yakkhinī taruṇavacchadhenurūpā. **Adhipatitvā**ti abhibhavitvā madditvā. **Jīvitā voropesī**ti purimasmiṁ attabhāve laddhāghātatāya diṭṭhamatteneva vericittaṁ uppādetvā siṅgena paharitvā jīvitā voropesi.

Satthā piṇḍāya caritvā katabhattakicco sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ nagarato nikkhamanto Bāhiyassa sarīraṁ saṅkāraṭṭhāne patitaṁ disvā bhikkhū āṇāpesi “bhikkhave ekasmiṁ gharadvāre ṭhatvā mañcakaṁ āharāpetvā idaṁ sarīraṁ nagarato nīharitvā jhāpetvā thūpaṁ karothā”ti, bhikkhū tathā akaṁsu. Katvā ca pana vihāraṁ gantvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā attanā katakiccaṁ ārocetvā tassa abhisamparāyaṁ pucchiṁsu. Atha nesaṁ Bhagavā tassa parinibbutabhāvaṁ ācikkhi. Bhikkhū “tumhe bhante ‘Bāhiyo dārucīriyo arahattaṁ patto’ti vadatha, kadāso arahattaṁ

ခေပေတွာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သော သံသာရသောတံ ဆိန္ဒိတွာ ကတဝဋ္ဋပရိယန္တော အန္တိမဒေဟဓရော ဟုတွာ ဧကူနဝီသတိယာ ပစ္စဝေက္ခဏာသု ပဝတ္တာသု ဓမ္မတာယ စောဒိယမာနော ဘဂဝန္တံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ “ပရိပုဏ္ဏံ တေ ပတ္တစီဝရ”န္တိ ပုဋ္ဌော “န ပရိပုဏ္ဏ”န္တိ အာဟ။ အထ နံ သတ္ထာ “တေန ဟိ ပတ္တစီဝရံ ပရိယေသာ”တိ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဘဂဝါ။ပ။ ပက္ကာမီ**”တိ။

သော ကိရ ကဿပဒသဗလဿ သာသနေ ဝီသ ဝဿသဟဿာနိ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော “ဘိက္ခုနာ နာမ အတ္တနာ ပစ္စယေ လဘိတွာ ယထာဒါနံ ကရောန္တေန အတ္တနာဝ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဧကဿ ဘိက္ခုဿာပိ ပတ္တေန ဝါ စီဝရေန ဝါ သင်္ဂဟံ နာကာသိ၊ တေနဿ ဧဟိဘိက္ခုဥပသမ္ပဒါယ ဥပနိဿယော နာဟောသိ။ ကေစိ ပနာဟု “သော ကိရ ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ စောရော ဟုတွာ ဓနုကလာပံ သန္နယှိတွာ အရညေ စောရိကံ ကရောန္တော ဧကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပတ္တစီဝရလောဘေန တံ ဥသုနာ ဝိဇ္ဈိတွာ ပတ္တစီဝရံ ဂဏှိ၊ တေနဿ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရံ န ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ၊ သတ္ထာ တံ ဉတွာ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗဇ္ဇံ န အဒါသီ”တိ။ တမ္ပိ ပတ္တစီဝရပရိယေသနံ စရမာနံ ဧကာ ဓေနု ဝေဂေန အာပတန္တီ ပဟရိတွာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ အစိရပက္ကန္တဿ ဘဂဝတော ဗာဟိယံ ဒါရုစီရိယံ ဂါဝီ တရုဏဝစ္ဆာ အဓိပတိတွာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသီ**”တိ။

တတ္ထ **အစိရပက္ကန္တဿာ**တိ န စိရံ ပက္ကန္တဿ ဘဂဝတော။ **ဂါဝီ တရုဏဝစ္ဆာ**တိ ဧကာ ယက္ခိနီ တရုဏဝစ္ဆဓေနုရူပါ။ **အဓိပတိတွာ**တိ အဘိဘဝိတွာ မဒ္ဒိတွာ။ **ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသီ**တိ ပုရိမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ လဒ္ဓါဃာတတာယ ဒိဋ္ဌမတ္တေနေဝ ဝေရိစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ သိင်္ဂေန ပဟရိတွာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသိ။

သတ္ထာ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကတဘတ္တကိစ္စော သမ္ဗဟုလေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ နဂရတော နိက္ခမန္တော ဗာဟိယဿ သရီရံ သင်္ကာရဋ္ဌာနေ ပတိတံ ဒိသွာ ဘိက္ခူ အာဏာပေသိ “ဘိက္ခဝေ ဧကသ္မိံ ဃရဒွါရေ ဌတွာ မဉ္စကံ အာဟရာပေတွာ ဣမံ သရီရံ နဂရတော နီဟရိတွာ ဈာပေတွာ ထူပံ ကရောထာ”တိ၊ ဘိက္ခူ တထာ အကံသု။ ကတွာ စ ပန ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အတ္တနာ ကတကိစ္စံ အာရောစေတွာ တဿ အဘိသမ္ပရာယံ ပုစ္ဆိံသု။ အထ နေသံ ဘဂဝါ တဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ အာစိက္ခိ။ ဘိက္ခူ “တုမှေ ဘန္တေ ‘ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော အရဟတ္တံ ပတ္တော’တိ ဝဒထ၊ ကဒါသော အရဟတ္တံ

patto”ti pucchiṁsu. “Mama dhammaṁ sutakāle”ti ca vutte “kadā panassa tumhehi dhammo kathito”ti. Piṇḍāya carantena ajjeva antaravīthiyaṁ ṭhatvāti. Appamattako so bhante tumhehi antaravīthiyaṁ ṭhatvā kathitadhammo, kathaṁ so tāvatakena visesaṁ nibbattesīti. “Kiṁ bhikkhave mama dhammaṁ ‘appaṁ vā bahuṁ vā’ti pamiṇatha, anekāni gāthāsahassānipi anatthasaṁhitāni na seyyo, atthanissitaṁ pana ekampi gāthāpadaṁ seyyo”ti dassento—

“Sahassamapi ce gāthā, anatthapadasañhitā.
Ekaṁ gāthāpadaṁ seyyo, yaṁ sutvā upasammatī”ti[1]—

Dhammapade imaṁ gāthaṁ vatvā “na kevalaṁ so parinibbānamattena, atha kho mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ khippābhiññānaṁ aggabhāvenapi pūjāraho”ti dassento “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ khippābhiññānaṁ, yadidaṁ Bāhiyo dārucīriyo”ti[2] taṁ āyasmantaṁ etadagge ṭhapesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ **“atha kho Bhagavā Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā -pa- parinibbuto bhikkhave Bāhiyo dārucīriyo**”ti.

Tattha **pacchābhatta**nti bhattakiccato pacchā. **Piṇḍapātapaṭikkanto**ti piṇḍapātapariyesanato paṭinivatto. Padadvayenāpi katabhattakiccoti vuttaṁ hoti. **Nīharitvā**ti nagarato bahi netvā. **Jhāpethā**ti dahatha. **Thū pañcassa karothā**ti assa Bāhiyassa sarīradhātuyo gahetvā citiyañca karotha. Tattha kāraṇamāha “**sabrahmacārī vo bhikkhave kālakato**”ti. Tassattho—yaṁ tumhe seṭṭhaṭṭhena brahmaṁ adhisīlādipaṭipattidhammaṁ sandiṭṭhaṁ caratha, taṁ so tumhehi samānaṁ brahmaṁ acarīti sabrahmacārī maraṇakālassa pattiyāva kālakato, tasmā taṁ mañcakena nīharitvā jhāpetha, thūpañcassa karothāti.

Tassa kā gatīti pañcasu gatīsu tassa katamā gati upapatti bhavabhūtā, **gatī**ti vā nipphatti, ariyo puthujjano vāti kā niṭṭhāti attho. **Abhisamparāyo**ti pecca bhavuppatti bhavanirodho vā. Kiñcāpi tassa thūpakaraṇāṇattiyāva parinibbutabhāvo atthato pakāsito hoti, ye pana bhikkhū tattakena na jāniṁsu, te “tassa kā

1. Khu 1. 28 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.

ပတ္တော”တိ ပုစ္ဆိံသု။ “မမ ဓမ္မံ သုတကာလေ”တိ စ ဝုတ္တေ “ကဒါ ပနဿ တုမှေဟိ ဓမ္မော ကထိတော”တိ။ ပိဏ္ဍာယ စရန္တေန အဇ္ဇေဝ အန္တရဝီထိယံ ဌတွာတိ။ အပ္ပမတ္တကော သော ဘန္တေ တုမှေဟိ အန္တရဝီထိယံ ဌတွာ ကထိတဓမ္မော၊ ကထံ သော တာဝတကေန ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေသီတိ။ “ကိံ ဘိက္ခဝေ မမ ဓမ္မံ ‘အပ္ပံ ဝါ ဗဟုံ ဝါ’တိ ပမိဏထ၊ အနေကာနိ ဂါထာသဟဿာနိပိ အနတ္ထသံဟိတာနိ န သေယျော၊ အတ္ထနိဿိတံ ပန ဧကမ္ပိ ဂါထာပဒံ သေယျော”တိ ဒဿေန္တော—

“သဟဿမပိ စေ ဂါထာ၊ အနတ္ထပဒသဉှိတာ။
ဧကံ ဂါထာပဒံ သေယျော၊ ယံ သုတွာ ဥပသမ္မတီ”တိ[၁]—

ဓမ္မပဒေ ဣမံ ဂါထံ ဝတွာ “န ကေဝလံ သော ပရိနိဗ္ဗာနမတ္တေန၊ အထ ခေါ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ခိပ္ပါဘိညာနံ အဂ္ဂဘာဝေနပိ ပူဇာရဟော”တိ ဒဿေန္တော “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ခိပ္ပါဘိညာနံ၊ ယဒိဒံ ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော”တိ[၂] တံ အာယသ္မန္တံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ။ပ။ ပရိနိဗ္ဗုတော ဘိက္ခဝေ ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော**”တိ။

တတ္ထ **ပစ္ဆာဘတ္တန္တိ** ဘတ္တကိစ္စတော ပစ္ဆာ။ **ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော**တိ ပိဏ္ဍပါတပရိယေသနတော ပဋိနိဝတ္တော။ ပဒဒွယေနာပိ ကတဘတ္တကိစ္စောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နီဟရိတွာ**တိ နဂရတော ဗဟိ နေတွာ။ **ဈာပေထာ**တိ ဒဟထ။ **ထူပဉ္စဿ ကရောထာ**တိ အဿ ဗာဟိယဿ သရီရဓာတုယော ဂဟေတွာ စေတိယဉ္စ ကရောထ။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ “**သဗြဟ္မစာရီ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ကာလကတော**”တိ။ တဿတ္ထော—ယံ တုမှေ သေဋ္ဌဋ္ဌေန ဗြဟ္မံ အဓိသီလာဒိပဋိပတ္တိဓမ္မံ သန္ဒိဋ္ဌံ စရထ၊ တံ သော တုမှေဟိ သမာနံ ဗြဟ္မံ အစရီတိ သဗြဟ္မစာရီ မရဏကာလဿ ပတ္တိယာဝ ကာလကတော၊ တသ္မာ တံ မဉ္စကေန နီဟရိတွာ ဈာပေထ၊ ထူပဉ္စဿ ကရောထာတိ။

တဿ ကာ ဂတီတိ ပဉ္စသု ဂတီသု တဿ ကတမာ ဂတိ ဥပပတ္တိ ဘဝဘူတာ၊ **ဂတီ**တိ ဝါ နိပ္ဖတ္တိ၊ အရိယော ပုထုဇ္ဇနော ဝါတိ ကာ နိဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ **အဘိသမ္ပရာယော**တိ ပေစ္စ ဘဝုပ္ပတ္တိ ဘဝနိရောဓော ဝါ။ ကိဉ္စာပိ တဿ ထူပကရဏာဏတ္တိယာဝ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝေါ အတ္ထတော ပကာသိတော ဟောတိ၊ ယေ ပန ဘိက္ခူ တတ္တကေန န ဇာနိံသု၊ တေ “တဿ ကာ

၁-ခု ၁-၂၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။

gatī”ti pucchiṁsu. Pākaṭataraṁ vā kārāpetukāmā tathā Bhagavantaṁ pucchiṁsu.

Paṇḍitoti aggamaggapaññāya adhigatattā paṇḍena ito gato pavattoti paṇḍito. **Paccapādī**ti paṭipajji. **Dhammassā**ti lokuttaradhammassa. **Anudhamman**ti sīlavisuddhi-ādipaṭipadādhammaṁ. Atha vā **dhammassā**ti nibbānadhammassa. **Anudhamman**ti ariyamaggaphaladhammaṁ. **Na ca maṁ dhammādhikaraṇan**ti dhammadesanāhetu na ca maṁ vihesesi yathānusiṭṭhaṁ paṭipannattā. Yo hi Satthu santike dhammaṁ sutvā kammaṭṭhānaṁ vā gahetvā yathānusiṭṭhaṁ na paṭipajjati, so Satthāraṁ viheseti nāma. Yaṁ sandhāya vuttaṁ “vihiṁsasaññī paguṇaṁ na bhāsiṁ, dhammaṁ paṇītaṁ manujesu brahme”ti[1]. Atha vā **na camaṁ dhammādhikaraṇan**ti na ca imaṁ dhammādhikaraṇaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti— vaṭṭadukkhato niyyānahetubhūtaṁ imaṁ mama sāsanadhammaṁ suppaṭipannattā na viheseti. Duppaṭipanno hi sāsanaṁ bhindanto Satthu dhammasarīre pahāraṁ deti nāma. Ayaṁ pana sammāpaṭipattiṁ matthakaṁ pāpetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Tena vuttaṁ **“parinibbuto bhikkhave Bāhiyo dārucīriyo”**ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ therassa Bāhiyassa anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbutabhāvaṁ, tathā parinibbutānañca khīṇāsavānaṁ gatiyā pacurajanehi[2] dubbiññeyyabhāvaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ appatiṭṭhitaparinibbānānubhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yatthā**ti yasmiṁ nibbāne[3] āpo ca na gādhati, pathavī ca tejo ca vāyo ca na gādhati na patiṭṭhāti. Kasmā? Nibbānassa asaṅkhatasabhāvattā. Na hi tattha saṅkhatadhammānaṁ lesopi sambhavati. **Sukkā**ti sukkavaṇṇatāya sukkāti laddhanāmā gahanakkhattatārakā. **Na jotantī**ti na bhāsanti. **Ādicco nappakāsatī**ti tīsu dīpesu ekasmiṁ khaṇe ālokapharaṇasamattho ādiccopi ābhāvasena na dibbati. **Na tattha candimā bhātī**ti satipi bhāsurabhāve kantasītalakiraṇo candopi tasmiṁ nibbāne abhāvato eva attano juṇhāvibhāsanena[4] na virocati. Yadi tattha candimasūriyādayo natthi, lokantaro viya

1. Vi 3. 10; Ma 1. 226; Ma 2. 293 piṭṭhesu.
2. Puthujjanehi (Sī)
3. Yassaṁ nibbānadhātuyaṁ (Sī)
4. Juṇhaviddhaṁsanena (Syā)

ဂတီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ ပါကဋတရံ ဝါ ကာရာပေတုကာမာ တထာ ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆိံသု။

ပဏ္ဍိတောတိ အဂ္ဂမဂ္ဂပညာယ အဓိဂတတ္တာ ပဏ္ဍေန ဣတော ဂတော ပဝတ္တောတိ ပဏ္ဍိတော။ **ပစ္စပါဒီ**တိ ပဋိပဇ္ဇိ။ **ဓမ္မဿာ**တိ လောကုတ္တရဓမ္မဿ။ **အနုဓမ္မ**န္တိ သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒိပဋိပဒါဓမ္မံ။ အထ ဝါ **ဓမ္မဿာ**တိ နိဗ္ဗာနဓမ္မဿ။ **အနုဓမ္မ**န္တိ အရိယမဂ္ဂဖလဓမ္မံ။ **န စ မံ ဓမ္မာဓိကရဏ**န္တိ ဓမ္မဒေသနာဟေတု န စ မံ ဝိဟေသေသိ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပန္နတ္တာ။ ယော ဟိ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ ဂဟေတွာ ယထာနုသိဋ္ဌံ န ပဋိပဇ္ဇတိ၊ သော သတ္ထာရံ ဝိဟေသေတိ နာမ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဝိဟိံသသညီ ပဂုဏံ န ဘာသိံ၊ ဓမ္မံ ပဏီတံ မနုဇေသု ဗြဟ္မေ”တိ[1]။ အထ ဝါ **န စမံ ဓမ္မာဓိကရဏ**န္တိ န စ ဣမံ ဓမ္မာဓိကရဏံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဝဋ္ဋဒုက္ခတော နိယျာနဟေတုဘူတံ ဣမံ မမ သာသနဓမ္မံ သုပ္ပဋိပန္နတ္တာ န ဝိဟေသေတိ။ ဒုပ္ပဋိပန္နော ဟိ သာသနံ ဘိန္ဒန္တော သတ္ထု ဓမ္မသရီရေ ပဟာရံ ဒေတိ နာမ။ အယံ ပန သမ္မာပဋိပတ္တိံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ တေန ဝုတ္တံ **“ပရိနိဗ္ဗုတော ဘိက္ခဝေ ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော”**တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ ထေရဿ ဗာဟိယဿ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ, တထာ ပရိနိဗ္ဗုတာနဉ္စ ခီဏာသဝါနံ ဂတိယာ ပစုရဇနေဟိ[2] ဒုဗ္ဗိညေယျဘာဝံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ အပ္ပတိဋ္ဌိတပရိနိဗ္ဗာနာနုဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယတ္ထာ**တိ ယသ္မိံ နိဗ္ဗာနေ[3] အာပေါ စ န ဂါဓတိ၊ ပထဝီ စ တေဇော စ ဝါယော စ န ဂါဓတိ န ပတိဋ္ဌာတိ။ ကသ္မာ? နိဗ္ဗာနဿ အသင်္ခတသဘာဝတ္တာ။ န ဟိ တတ္ထ သင်္ခတဓမ္မာနံ လေသောပိ သမ္ဘဝတိ။ **သုက္ကာ**တိ သုက္ကဝဏ္ဏတာယ သုက္ကာတိ လဒ္ဓနာမာ ဂဟနက္ခတ္တတာရကာ။ **န ဇောတန္တီ**တိ န ဘာသန္တိ။ **အာဒိစ္စော နပ္ပကာသတီ**တိ တီသု ဒီပေသု ဧကသ္မိံ ခဏေ အာလောကဖရဏသမတ္ထော အာဒိစ္စောပိ အာဘာဝသေန န ဒိဗ္ဗတိ။ **န တတ္ထ စန္ဒိမာ ဘာတီ**တိ သတိပိ ဘာသုရဘာဝေ ကန္တသီတလကိရဏော စန္ဒောပိ တသ္မိံ နိဗ္ဗာနေ အဘာဝတော ဧဝ အတ္တနော ဇုဏှာဝိဘာသနေန[4] န ဝိရောစတိ။ ယဒိ တတ္ထ စန္ဒိမသူရိယာဒယော နတ္ထိ၊ လောကန္တရော ဝိယ

၁-ဝိ ၃-၁၀၊ မ ၁-၂၂၆၊ မ ၂-၂၉၃-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ပုထုဇ္ဇနေဟိ (သီ)
၃-ယဿံ နိဗ္ဗာနဓာတုယံ (သီ)
၄-ဇုဏှဝိဒ္ဓံသနေန (သျာ)

niccandhakārameva taṁ bhaveyyāti āsaṅkaṁ sandhāyāha **“tamo tattha na vijjatī”**ti. Sati hi rūpābhāve tamo nāma na siyā.

Yadā ca attanā vedi, Muni monena brāhmaṇoti catusaccamunanato monanti laddhanāmena maggañāṇena kāyamoneyyādīhi ca samannāgatattā “Munī”ti laddhanāmo ariyasāvakabrāhmaṇo teneva monasaṅkhātena paṭivedhañāṇena yadā yasmiṁ kāle aggamaggakkhaṇe attanā sayameva anussavādike pahāya attapaccakkhaṁ katvā nibbānaṁ vedi paṭivijjhi. “Avedī”tipi pāṭho, aññāsīti attho. **Atha rūpā arūpā ca, sukhadukkhā pamuccatī**ti **athā**ti tassa nibbānassa jānanato pacchā. **Rūpā**ti rūpadhammā, tena pañcavokārabhavo ekavokārabhavo ca gahito hoti. **Arūpā**ti arūpadhammā, tena rūpenāmissīkato arūpabhavo gahito hoti. So “catuvokārabhavo”tipi vuccati. **Sukhadukkhā**ti sabbattha uppajjanakasukhadukkhatopi vaṭṭato. Atha vā **rūpā**ti rūpalokapaṭisandhito. **Arūpā**ti arūpalokapaṭisandhito. **Sukhadukkhā**ti kāmāvacarapaṭisandhito. Kāmabhavo hi byāmissasukhadukkho. Evametasmā sakalatopi vaṭṭato accantameva muccatīti gāthādvayenapi Bhagavā “mayhaṁ puttassa Bāhiyassa evarūpā nibbānagatī”ti dasseti.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Bodhivaggavaṇṇanā.

နိစ္စန္ဓကာရမေဝ တံ ဘဝေယျာတိ အာသင်္ကံ သန္ဓာယာဟ “**တမော တတ္ထ န ဝိဇ္ဇတီ**”တိ။ သတိ ဟိ ရူပါဘာဝေ တမော နာမ န သိယာ။

ယဒါ စ အတ္တနာ ဝေဒိ၊ မုနိ မောနေန ဗြာဟ္မဏောတိ စတုသစ္စမုနနတော မောနန္တိ လဒ္ဓနာမေန မဂ္ဂဉာဏေန ကာယမောနေယျာဒီဟိ စ သမန္နာဂတတ္တာ “မုနီ”တိ လဒ္ဓနာမော အရိယသာဝကဗြာဟ္မဏော တေနေဝ မောနသင်္ခါတေန ပဋိဝေဓဉာဏေန ယဒါ ယသ္မိံ ကာလေ အဂ္ဂမဂ္ဂက္ခဏေ အတ္တနာ သယမေဝ အနုဿဝါဒိကေ ပဟာယ အတ္တပစ္စက္ခံ ကတွာ နိဗ္ဗာနံ ဝေဒိ ပဋိဝိဇ္ဈိ။ “အဝေဒီ”တိပိ ပါဌော၊ အညာသီတိ အတ္ထော။ **အထ ရူပါ အရူပါ စ၊ သုခဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ**တိ **အထာ**တိ တဿ နိဗ္ဗာနဿ ဇာနနတော ပစ္ဆာ။ **ရူပါ**တိ ရူပဓမ္မာ၊ တေန ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ စ ဂဟိတော ဟောတိ။ **အရူပါ**တိ အရူပဓမ္မာ၊ တေန ရူပေနာမိဿီကတော အရူပဘဝေါ ဂဟိတော ဟောတိ။ သော “စတုဝေါကာရဘဝေါ”တိပိ ဝုစ္စတိ။ **သုခဒုက္ခာ**တိ သဗ္ဗတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခဒုက္ခတောပိ ဝဋ္ဋတော။ အထ ဝါ **ရူပါ**တိ ရူပလောကပဋိသန္ဓိတော။ **အရူပါ**တိ အရူပလောကပဋိသန္ဓိတော။ **သုခဒုက္ခာ**တိ ကာမာဝစရပဋိသန္ဓိတော။ ကာမဘဝေါ ဟိ ဗျာမိဿသုခဒုက္ခော။ ဧဝမေတသ္မာ သကလတောပိ ဝဋ္ဋတော အစ္စန္တမေဝ မုစ္စတီတိ ဂါထာဒွယေနပိ ဘဂဝါ “မယှံ ပုတ္တဿ ဗာဟိယဿ ဧဝရူပါ နိဗ္ဗာနဂတီ”တိ ဒဿေတိ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ ဗောဓိဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ။

2. Mucalindavagga

1. Mucalindasuttavaṇṇanā

11. Mucalindavaggassa paṭhame **Mucalindamūle**ti ettha Mucalindo vuccati nīparukkho, so "Niculo"tipi vuccati, tassa samīpe. Keci pana "Mucaloti tassa rukkhassa nāmaṁ, taṁ vanajeṭṭhakatāya pana Mucalindoti vuttan"ti vadanti. **Mahā akālamegho**ti asampatte vassakāle uppannamahāmegho. So hi gimhānaṁ pacchime māse sakalacakkavāḷagabbhaṁ pūrento udapādi. **Sattāhavaddalikā**ti tasmiṁ uppanne sattāhaṁ avicchinnavuṭṭhikā ahosi. **Sītavātaduddinī**ti sā ca sattāhavaddalikā udakaphusitasammissena sītavātena samantato paribbhamantena dusitadivasattā duddinī nāma ahosi. **Mucalindo nāma nāgarājā**ti tasseva Mucalindarukkhassa samīpe pokkharaṇiyā heṭṭhā Nāgabhavanaṁ atthi, tattha nibbatto mahānubhāvo nāgarājā. **Sakabhavanā**ti attano Nāgabhavanato. **Sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā**ti sattavāre attano sarīrabhogehi Bhagavato kāyaṁ parivāretvā. **Uparimuddhani mahantaṁ phaṇaṁ vihaccā**ti Bhagavato muddhappadesassa upari attano mahantaṁ phaṇaṁ pasāretvā. "Phaṇaṁ karitvā"tipi pāṭho, so evattho.

Tassa kira nāgarājassa etadahosi "Bhagavā ca mayhaṁ bhavanasamīpe rukkhamūle nisinno, ayañca sattāhavaddalikā vattati, vāsāgāramassa laddhuṁ vaṭṭatī"ti. So sattaratanamayaṁ pāsādaṁ nimminituṁ sakkontopi "evaṁ kate kāyasāro gahito na bhavissati, Dasabalassa kāyaveyyāvaccaṁ karissāmī"ti mahantaṁ attabhāvaṁ katvā Satthāraṁ sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā upari phaṇaṁ katvā dhāresi. "Parikkhepabbhantaraṁ lohapāsāde bhaṇḍāgāragabbhappamāṇaṁ ahosī"ti Khandhakaṭṭhakathāyaṁ[1] vuttaṁ. Majjhimaṭṭhakathāyaṁ[2] pana "heṭṭhālohapāsādappamāṇan"ti. "Icchiticchitena iriyāpathena Satthā viharissatī"ti kira nāgarājassa ajjhāsayo. Bhagavā pana yathānisinnova sattāhaṁ vītināmesi. Tañca ṭhānaṁ supihi tavātapānaṁ suphusita-aggaḷadvāraṁ kūṭāgāraṁ viya ahosi. **Mā Bhagavantaṁ sīta**nti-ādi tassa tathā karitvā ṭhānakāraṇaparidīpanaṁ[3]. So

1. Vi-Ṭṭha 3. 240 piṭṭhe. 2. Ma-Ṭṭha 2. 90 piṭṭhe.
3. Tassa ṭhānakaraṇaparidīpanaṁ (Sī)

၂—မုစလိန္ဒဝဂ္ဂ

၁-မုစလိန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ မုစလိန္ဒဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **မုစလိန္ဒမူလေ**တိ ဧတ္ထ မုစလိန္ဒော ဝုစ္စတိ နီပရုက္ခော၊ သော “နိစုလော”တိပိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ သမီပေ။ ကေစိ ပန “မုစလောတိ တဿ ရုက္ခဿ နာမံ၊ တံ ဝနဇေဋ္ဌကတာယ ပန မုစလိန္ဒောတိ ဝုတ္တ”န္တိ ဝဒန္တိ။ **မဟာ အကာလမေဃော**တိ အသမ္ပတ္တေ ဝဿကာလေ ဥပ္ပန္နမဟာမေဃော။ သော ဟိ ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ပူရေန္တော ဥဒပါဒိ။ **သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကာ**တိ တသ္မိံ ဥပ္ပန္နေ သတ္တာဟံ အဝိစ္ဆိန္နဝုဋ္ဌိကာ အဟောသိ။ **သီတဝါတဒုဒ္ဒိနီ**တိ သာ စ သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကာ ဥဒကဖုသိတသမ္မိဿေန သီတဝါတေန သမန္တတော ပရိဗ္ဘမန္တေန ဒုသိတဒိဝသတ္တာ ဒုဒ္ဒိနီ နာမ အဟောသိ။ **မုစလိန္ဒော နာမ နာဂရာဇာ**တိ တဿေဝ မုစလိန္ဒရုက္ခဿ သမီပေ ပေါက္ခရဏိယာ ဟေဋ္ဌာ နာဂဘဝနံ အတ္ထိ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တော မဟာနုဘာဝေါ နာဂရာဇာ။ **သကဘဝနာ**တိ အတ္တနော နာဂဘဝနတော။ **သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ**တိ သတ္တဝါရေ အတ္တနော သရီရဘောဂေဟိ ဘဂဝတော ကာယံ ပရိဝါရေတွာ။ **ဥပရိမုဒ္ဓနိ မဟန္တံ ဖဏံ ဝိဟစ္စာ**တိ ဘဂဝတော မုဒ္ဓပ္ပဒေသဿ ဥပရိ အတ္တနော မဟန္တံ ဖဏံ ပသာရေတွာ။ “ဖဏံ ကရိတွာ”တိပိ ပါဌော၊ သော ဧဝတ္ထော။

တဿ ကိရ နာဂရာဇဿ ဧတဒဟောသိ “ဘဂဝါ စ မယှံ ဘဝနသမီပေ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နော၊ အယဉ္စ သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကာ ဝတ္တတိ၊ ဝါသာဂါရမဿ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ သော သတ္တရတနမယံ ပါသာဒံ နိမ္မိနိတုံ သက္ကောန္တောပိ “ဧဝံ ကတေ ကာယသာရော ဂဟိတော န ဘဝိဿတိ၊ ဒသဗလဿ ကာယဝေယျာဝစ္စံ ကရိဿာမီ”တိ မဟန္တံ အတ္တဘာဝံ ကတွာ သတ္ထာရံ သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ ဥပရိ ဖဏံ ကတွာ ဓာရေသိ။ “ပရိက္ခေပဗ္ဘန္တရံ လောဟပါသာဒေ ဘဏ္ဍာဂါရဂဗ္ဘပ္ပမာဏံ အဟောသီ”တိ ခန္ဓကဋ္ဌကထာယံ[၁] ဝုတ္တံ။ မဇ္ဈိမဋ္ဌကထာယံ[၂] ပန “ဟေဋ္ဌာလောဟပါသာဒပ္ပမာဏ”န္တိ။ “ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတေန ဣရိယာပထေန သတ္ထာ ဝိဟရိဿတီ”တိ ကိရ နာဂရာဇဿ အဇ္ဈာသယော။ ဘဂဝါ ပန ယထာနိသိန္နောဝ သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ။ တဉ္စ ဌာနံ သုပိဟိတဝါတပါနံ သုဖုသိတအဂ္ဂဠဒွါရံ ကူဋာဂါရံ ဝိယ အဟောသိ။ **မာ ဘဂဝန္တံ သီတ**န္တိအာဒိ တဿ တထာ ကရိတွာ ဌာနကာရဏပရိဒီပနံ[၃]။ သော

၁-ဝိ-ဋ္ဌ ၃-၂၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂—မ-ဋ္ဌ ၂-၉၀—ပိဋ္ဌေ။ ၃-တဿ ဌာနကရဏပရိဒီပနံ (သီ)

hi “mā Bhagavantaṁ sītaṁ bādhayittha, mā uṇhaṁ, mā ḍaṁsādisamphasso bādhayitthā”ti tathā karitvā aṭṭhāsi.

Tattha kiñcāpi sattāhavaddalikāya uṇhameva natthi, sace pana antarantarā megho vigaccheyya, uṇhaṁ bhaveyya, tampi mā bādhayittāti evaṁ tassa cintetuṁ yuttaṁ. Keci panettha vadanti “uṇhaggahaṇaṁ bhogaparikkhepassa vipulabhāvakaraṇe kāraṇakittanaṁ. Khuddake hi tasmiṁ Bhagavantaṁ nāgassa sarīrasambhūtā usmā bādheyya, vipulabhāvakaraṇena pana tādisaṁ mā uṇhaṁ bādhayitthāti tathā karitvā aṭṭhāsīti.

Viddhanti ubbiddhaṁ, meghavigamena dūrībhūtanti attho. **Vigatavalāhakan**ti apagatameghaṁ. **Devan**ti ākāsaṁ. **Viditvā**ti “idāni vigatavalāhako ākāso, natthi Bhagavato sītādi-upaddavo”ti ñatvā. **Viniveṭhetvā**ti apanetvā. **Sakavaṇṇan**ti attano nāgarūpaṁ. **Paṭisaṁharitvā**ti antaradhāpetvā. **Māṇavakavaṇṇan**ti kumārakarūpaṁ.

Etamatthanti vivekasukhappaṭisaṁvedino yattha katthaci sukhameva hotīti etamatthaṁ sabbākārena jānitvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ vivekasukhānubhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **sukho viveko**ti nibbānasaṅkhāto upadhiviveko sukho. **Tuṭṭhassā**ti catumaggañāṇasantosena tuṭṭhassa. **Sutadhammassā**ti pakāsitadhammassa vissutadhammassa. **Passato**ti taṁ vivekaṁ, yaṁ vā kiñci passitabbaṁ nāma, taṁ sabbaṁ attano vīriyabalādhigatena ñāṇacakkhunā passantassa. **Abyāpajjan**ti akuppanabhāvo, etena mettāpubbabhāgo dassito. **Pāṇabhūtesu saṁyamo**ti sattesu ca saṁyamo avihiṁsanabhāvo sukhoti attho, etena karuṇāpubbabhāgo dassito.

Sukhā virāgatā loketi vigatarāgatāpi loke sukhā. Kīdisī? **Kāmānaṁ samatikkamo**ti, yā kāmānaṁ samatikkamoti vuccati, sā vigatarāgatāpi sukhāti attho, etena anāgāmimaggo kathito. **Asmimānassa yo vinayo**ti iminā pana arahattaṁ kathitaṁ. Arahattaṁ hi asmimānassa paṭippassaddhivinayoti vuccati, ito parañca sukhaṁ nāma natthi, tenāha “**etaṁ ve paramaṁ sukhan**”ti. Evaṁ arahattena desanāya kūṭaṁ gaṇhīti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဟိ “မာ ဘဂဝန္တံ သီတံ ဗာဓယိတ္ထ, မာ ဥဏှံ, မာ ဍံသာဒိသမ္ဖဿော ဗာဓယိတ္ထာ”တိ တထာ ကရိတွာ အဋ္ဌာသိ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကာယ ဥဏှမေဝ နတ္ထိ၊ သစေ ပန အန္တရန္တရာ မေဃော ဝိဂစ္ဆေယျ၊ ဥဏှံ ဘဝေယျ၊ တမ္ပိ မာ ဗာဓယိတ္ထာတိ ဧဝံ တဿ စိန္တေတုံ ယုတ္တံ။ ကေစိ ပနေတ္ထ ဝဒန္တိ “ဥဏှဂ္ဂဟဏံ ဘောဂပရိက္ခေပဿ ဝိပုလဘာဝကရဏေ ကာရဏကိတ္တနံ။ ခုဒ္ဒကေ ဟိ တသ္မိံ ဘဂဝန္တံ နာဂဿ သရီရသမ္ဘူတာ ဥသ္မာ ဗာဓေယျ၊ ဝိပုလဘာဝကရဏေန ပန တာဒိသံ မာ ဥဏှံ ဗာဓယိတ္ထာတိ တထာ ကရိတွာ အဋ္ဌာသီတိ။

ဝိဒ္ဓန္တိ ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ၊ မေဃဝိဂမေန ဒူရီဘူတန္တိ အတ္ထော။ **ဝိဂတဝလာဟကန္တိ** အပဂတမေဃံ။ **ဒေဝန္တိ** အာကာသံ။ **ဝိဒိတွာ**တိ “ဣဒါနိ ဝိဂတဝလာဟကော အာကာသော၊ နတ္ထိ ဘဂဝတော သီတာဒိဥပဒ္ဒဝေါ”တိ ဉတွာ။ **ဝိနိဝေဌေတွာ**တိ အပနေတွာ။ **သကဝဏ္ဏန္တိ** အတ္တနော နာဂရူပံ။ **ပဋိသံဟရိတွာ**တိ အန္တရဓာပေတွာ။ **မာဏဝကဝဏ္ဏန္တိ** ကုမာရကရူပံ။

ဧတမတ္ထန္တိ ဝိဝေကသုခပ္ပဋိသံဝေဒိနော ယတ္ထ ကတ္ထစိ သုခမေဝ ဟောတီတိ ဧတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရေန ဇာနိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါနန္တိ** ဣမံ ဝိဝေကသုခါနုဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **သုခေါ ဝိဝေကော**တိ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတော ဥပဓိဝိဝေကော သုခေါ။ **တုဋ္ဌဿာ**တိ စတုမဂ္ဂဉာဏသန္တောသေန တုဋ္ဌဿ။ **သုတဓမ္မဿာ**တိ ပကာသိတဓမ္မဿ ဝိဿုတဓမ္မဿ။ **ပဿတော**တိ တံ ဝိဝေကံ, ယံ ဝါ ကိဉ္စိ ပဿိတဗ္ဗံ နာမ, တံ သဗ္ဗံ အတ္တနော ဝီရိယဗလာဓိဂတေန ဉာဏစက္ခုနာ ပဿန္တဿ။ **အဗျာပဇ္ဇန္တိ** အကုပ္ပနဘာဝေါ၊ ဧတေန မေတ္တာပုဗ္ဗဘာဂေါ ဒဿိတော။ **ပါဏဘူတေသု သံယမော**တိ သတ္တေသု စ သံယမော အဝိဟိံသနဘာဝေါ သုခေါတိ အတ္ထော၊ ဧတေန ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂေါ ဒဿိတော။

သုခါ ဝိရာဂတာ လောကေတိ ဝိဂတရာဂတာပိ လောကေ သုခါ။ ကီဒိသီ? **ကာမာနံ သမတိက္ကမော**တိ၊ ယာ ကာမာနံ သမတိက္ကမောတိ ဝုစ္စတိ၊ သာ ဝိဂတရာဂတာပိ သုခါတိ အတ္ထော၊ ဧတေန အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ကထိတော။ **အသ္မိမာနဿ ယော ဝိနယော**တိ ဣမိနာ ပန အရဟတ္တံ ကထိတံ။ အရဟတ္တံ ဟိ အသ္မိမာနဿ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိနယောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဣတော ပရဉ္စ သုခံ နာမ နတ္ထိ၊ တေနာဟ “**ဧတံ ဝေ ပရမံ သုခ**”န္တိ။ ဧဝံ အရဟတ္တေန ဒေသနာယ ကူဋံ ဂဏှီတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Rājasuttavaṇṇanā

12. Dutiye **sambahulānan**ti Vinayapariyāyena tayo janā “sambahulā”ti vuccanti, tato paraṁ saṁgho. Suttantapariyāyena pana tayo tayo eva, tato uddhaṁ sambahulā. Tasmā idhāpi suttantapariyāyena sambahulāti veditabbā. **Upaṭṭhānasālāyan**ti dhammasabhāmaṇḍape. Sā hi dhammaṁ desetuṁ āgatassa Tathāgatassa bhikkhūnaṁ upaṭṭhānakaraṇaṭṭhānanti “upaṭṭhānasālā”ti vuccati. Atha vā yattha bhikkhū vinayaṁ vinicchinanti, dhammaṁ kathenti, sākacchaṁ samāpajjanti, sannipatanavasena pakatiyā upatiṭṭhanti, sā sālāpi maṇḍapopi “upaṭṭhānasālā”tveva vuccati. Tatthāpi hi Buddhāsanaṁ niccaṁ paññattameva hoti. Idaṁ hi Buddhānaṁ dharamānakāle bhikkhūnaṁ cārittaṁ. **Sannisinnānan**ti nisajjanavasena saṅgamma nisinnānaṁ. **Sannipatitānan**ti tato tato āgantvā sannipatanavasena sannipatitānaṁ. Atha vā Buddhāsanaṁ purato katvā Satthu sammukhe viya ādaruppattiyā sakkaccaṁ nisīdanavasena sannisinnānaṁ, samānajjhāsayattā aññamaññasmiṁ ajjhāsayena suṭṭhu sammā ca nipatanavasena sannipatitānaṁ. **Ayan**ti idāni vuccamānaṁ niddisati. **Antarākathā**ti kammaṭṭhānamanasikāra-uddesaparipucchādīnaṁ antarā aññā ekā kathā, atha vā majjhanhike laddhassa Sugatovādassa, sāyaṁ labhitabbassa dhammassavanassa ca antarā pavattattā antarākathā, samaṇasamācārasseva vā antarā pavattā aññā ekā kathāti antarākathā. **Udapādī**ti uppannā.

Imesaṁ dvinnaṁ rājūnanti niddhāraṇe sāmivacanaṁ. **Mahaddhanataro vā**ti-ādīsu pathaviyaṁ nikhaṇitvā ṭhapitaṁ sattaratananicayasaṅkhātaṁ mahantaṁ dhanaṁ etassāti mahaddhano, dvīsu ayaṁ atisayena mahaddhanoti **mahaddhanataro.** Vāsaddo vikappattho. Sesapadesupi eseva nayo. Ayaṁ pana viseso—niccaparibbayavasena mahanto bhogo etassāti **mahābhogo.** Devasikaṁ pavisana-āyabhūto mahanto koso etassāti **mahākoso.** Apare pana “devasikaṁ pavisana-āyabhūtaṁ maṇisārapheggumbādibhedabhinnaṁ pariggahavatthu dhanaṁ, tadeva sāragabbhādīsu nihitaṁ koso”ti vadanti. Vajiro mahānīlo indanīlo marakato veḷuriyo padumarāgo phussarāgo kakketano pulāko[1] vimalo

1. Phulāko (Sī, Syā)

၂-ရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ **သမ္ဗဟုလာန**န္တိ ဝိနယပရိယာယေန တယော ဇနာ “သမ္ဗဟုလာ”တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တတော ပရံ သံဃော။ သုတ္တန္တပရိယာယေန ပန တယော တယော ဧဝ၊ တတော ဥဒ္ဓံ သမ္ဗဟုလာ။ တသ္မာ ဣဓာပိ သုတ္တန္တပရိယာယေန သမ္ဗဟုလာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဥပဋ္ဌာနသာလာယ**န္တိ ဓမ္မသဘာမဏ္ဍပေ။ သာ ဟိ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ အာဂတဿ တထာဂတဿ ဘိက္ခူနံ ဥပဋ္ဌာနကရဏဋ္ဌာနန္တိ “ဥပဋ္ဌာနသာလာ”တိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ယတ္ထ ဘိက္ခူ ဝိနယံ ဝိနိစ္ဆိနန္တိ၊ ဓမ္မံ ကထေန္တိ၊ သာကစ္ဆံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ သန္နိပတနဝသေန ပကတိယာ ဥပတိဋ္ဌန္တိ၊ သာ သာလာပိ မဏ္ဍပေါပိ “ဥပဋ္ဌာနသာလာ”တွေဝ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထာပိ ဟိ ဗုဒ္ဓါသနံ နိစ္စံ ပညတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဣဒံ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ဓရမာနကာလေ ဘိက္ခူနံ စာရိတ္တံ။ **သန္နိသိန္နာန**န္တိ နိသဇ္ဇနဝသေန သင်္ဂမ္မ နိသိန္နာနံ။ **သန္နိပတိတာန**န္တိ တတော တတော အာဂန္တွာ သန္နိပတနဝသေန သန္နိပတိတာနံ။ အထ ဝါ ဗုဒ္ဓါသနံ ပုရတော ကတွာ သတ္ထု သမ္မုခေ ဝိယ အာဒရုပ္ပတ္တိယာ သက္ကစ္စံ နိသီဒနဝသေန သန္နိသိန္နာနံ၊ သမာနဇ္ဈာသယတ္တာ အညမညသ္မိံ အဇ္ဈာသယေန သုဋ္ဌု သမ္မာ စ နိပတနဝသေန သန္နိပတိတာနံ။ **အယ**န္တိ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနံ နိဒ္ဒိသတိ။ **အန္တရာကထာ**တိ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဒီနံ အန္တရာ အညာ ဧကာ ကထာ၊ အထ ဝါ မဇ္ဈန္ဟိကေ လဒ္ဓဿ သုဂတောဝါဒဿ, သာယံ လဘိတဗ္ဗဿ ဓမ္မဿဝနဿ စ အန္တရာ ပဝတ္တတ္တာ အန္တရာကထာ၊ သမဏသမာစာရဿေဝ ဝါ အန္တရာ ပဝတ္တာ အညာ ဧကာ ကထာတိ အန္တရာကထာ။ **ဥဒပါဒီ**တိ ဥပ္ပန္နာ။

ဣမေသံ ဒွိန္နံ ရာဇူနန္တိ နိဒ္ဓါရဏေ သာမိဝစနံ။ **မဟဒ္ဓနတရော ဝါ**တိအာဒီသု ပထဝိယံ နိခဏိတွာ ဌပိတံ သတ္တရတနနိစယသင်္ခါတံ မဟန္တံ ဓနံ ဧတဿာတိ မဟဒ္ဓနော၊ ဒွီသု အယံ အတိသယေန မဟဒ္ဓနောတိ **မဟဒ္ဓနတရော**။ ဝါသဒ္ဒေါ ဝိကပ္ပတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော— နိစ္စပရိဗ္ဗယဝသေန မဟန္တော ဘောဂေါ ဧတဿာတိ **မဟာဘောဂေါ**။ ဒေဝသိကံ ပဝိသနအာယဘူတော မဟန္တော ကောသော ဧတဿာတိ **မဟာကောသော**။ အပရေ ပန “ဒေဝသိကံ ပဝိသနအာယဘူတံ မဏိသာရဖေဂ္ဂုဂုမ္ဗာဒိဘေဒဘိန္နံ ပရိဂ္ဂဟဝတ္ထု ဓနံ၊ တဒေဝ သာရဂဗ္ဘာဒီသု နိဟိတံ ကောသော”တိ ဝဒန္တိ။ ဝဇိရော မဟာနီလော ဣန္ဒနီလော မရကတော ဝေဠုရိယော ပဒုမရာဂေါ ဖုဿရာဂေါ ကက္ကေတနော ပုလာကော[၁] ဝိမလော

၁-ဖုလာကော (သီ၊ သျာ)

lohitaṅko phaliko pavāḷo jotiraso[1] gomuttako gomedako sogandhiko muttā saṅkho añjanamūlo rājapaṭṭo[2] amataṁsako[3] piyako[4] brāhmaṇī cāti catubbīsati **maṇi** nāma. Satta lohāni kahāpaṇo ca **sāro** nāma. Sayanacchādanapāvuraṇagajadantasilādīni[5] **pheggu** nāma. Candanāgarukuṅkumatagarakappūrādi **gumbā** nāma. Tattha purimena ādisaddena sālivīhi-ādimuggamāsādipubbaṇṇāparaṇṇabhedaṁ dhaññavikatiṁ ādiṁ katvā yaṁ sattānaṁ upabhogaparibhogabhūtaṁ vatthu, taṁ sabbaṁ saṅgayhati. Mahantaṁ vijitaṁ raṭṭhaṁ etassāti **mahāvāhano.** Mahantaṁ senābalañceva thāmabalañca etassāti **mahabbalo.** Icchitanibbattisaṅkhātā puññakammanipphannā mahatī iddhi etassāti **mahiddhiko.** Tejasaṅkhāto ussāhamantapabhusattisaṅkhāto vā mahanto ānubhāvo etassāti **mahānubhāvo.**

Ettha ca paṭhamena āyasampadā, dutiyena vittūpakaraṇasampadā, tatiyena vibhavasampadā, catutthena janapadasampadā, pañcamena yānasampadā, chaṭṭhena parivārasampadāya saddhiṁ attasampadā, sattamena puññakammasampadā, aṭṭhamena pabhāvasampadā tesaṁ rājūnaṁ pakāsitā hoti. Tena yā sā sāmisampatti amaccasampatti senāsampatti raṭṭhasampatti vibhavasampatti mittasampatti duggasampattīti satta pakatisampadā rājūnaṁ icchitabbā, tā sabbā yathārahaṁ paridīpitāti veditabbā.

Dānādīhi catūhi saṅgahavatthūhi parisaṁ rañjetīti **rājā.** Magadhānaṁ issaroti **Māgadho.** Mahatiyā senāya samannāgatattā seniyagottattā vā **seniyo.** Bimbi vuccati suvaṇṇaṁ, tasmā sārabimbivaṇṇatāya **Bimbisāro.** Keci pana "nāmamevetaṁ tassa rañño"ti vadanti. Paccāmittaṁ[6] parasenaṁ jinātīti **Pasenadi.** Kosalaraṭṭhassa adhipatīti **Kosalo.** **Ayañcarahī**ti ettha **carahī**ti nipātamattaṁ. **Vippakatā**ti apariyositā, ayaṁ tesaṁ bhikkhūnaṁ antarākathā aniṭṭhitāti attho.

Sāyanhasamayanti sāyanhe ekaṁ samayaṁ. **Paṭisallānā vuṭṭhito**ti tato tato rūpādi-ārammaṇato cittassa paṭisaṁharaṇato

1. Jotiraṅgo (Sī) 2. Rājāvaṭṭo (Sī, Syā) 3. Amataṁsuko (Sī)
4. Sasako (Syā) 5. Pāpuraṇarattacelādīni (Sī, Syā) 6. Paccuddhaṁ (Ka)

လောဟိတင်္ကော ဖလိကော ပဝါဠော ဇောတိရသော[၁] ဂေါမုတ္တကော ဂေါမေဒကော သောဂန္ဓိကော မုတ္တာ သင်္ခေါ အဉ္ဇနမူလော ရာဇပဋ္ဋော[၂] အမတံသကော[၃] ပိယကော[၄] ဗြာဟ္မဏီ စာတိ စတုဗ္ဗီသတိ **မဏိ** နာမ။ သတ္တ လောဟာနိ ကဟာပဏော စ **သာရော** နာမ။ သယနစ္ဆာဒနပါဝုရဏဂဇ-ဒန္တသိလာဒီနိ[၅] **ဖေဂ္ဂု** နာမ။ စန္ဒနာဂရုကုင်္ကုမတဂရကပ္ပူရာဒိ **ဂုမ္ဗာ** နာမ။ တတ္ထ ပုရိမေန အာဒိသဒ္ဒေန သာလိဝီဟိအာဒိမုဂ္ဂမာသာဒိပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏဘေဒံ ဓညဝိကတိံ အာဒိံ ကတွာ ယံ သတ္တာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘူတံ ဝတ္ထု၊ တံ သဗ္ဗံ သင်္ဂယှတိ။ မဟန္တံ ဝိဇိတံ ရဋ္ဌံ ဧတဿာတိ **မဟာဝိဇိတော**။ မဟန္တော ဟတ္ထိအဿာဒိဝါဟနော ဧတဿာတိ **မဟာဝါဟနော**။ မဟန္တံ သေနာ-ဗလဉ္စေဝ ထာမဗလဉ္စ ဧတဿာတိ **မဟဗ္ဗလော**။ ဣစ္ဆိတနိဗ္ဗတ္တိသင်္ခါတာ ပုညကမ္မနိပ္ဖန္နာ မဟတီ ဣဒ္ဓိ ဧတဿာတိ **မဟိဒ္ဓိကော**။ တေဇသင်္ခါတော ဥဿာဟမန္တပဘုသတ္တိသင်္ခါတော ဝါ မဟန္တော အာနုဘာဝေါ ဧတဿာတိ **မဟာနုဘာဝေါ**။

ဧတ္ထ စ ပဌမေန အာယသမ္ပဒါ, ဒုတိယေန ဝိတ္တူပကရဏသမ္ပဒါ, တတိယေန ဝိဘဝသမ္ပဒါ, စတုတ္ထေန ဇနပဒသမ္ပဒါ, ပဉ္စမေန ယာနသမ္ပဒါ, ဆဋ္ဌေန ပရိဝါရသမ္ပဒါယ သဒ္ဓိံ အတ္တသမ္ပဒါ, သတ္တမေန ပုညကမ္မသမ္ပဒါ, အဋ္ဌမေန ပဘာဝသမ္ပဒါ တေသံ ရာဇူနံ ပကာသိတာ ဟောတိ။ တေန ယာ သာ သာမိသမ္ပတ္တိ အမစ္စသမ္ပတ္တိ သေနာသမ္ပတ္တိ ရဋ္ဌသမ္ပတ္တိ ဝိဘဝသမ္ပတ္တိ မိတ္တသမ္ပတ္တိ ဒုဂ္ဂသမ္ပတ္တီတိ သတ္တ ပကတိသမ္ပဒါ ရာဇူနံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ တာ သဗ္ဗာ ယထာရဟံ ပရိဒီပိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒါနာဒီဟိ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ပရိသံ ရဉ္ဇေတီတိ **ရာဇာ**။ မဂဓာနံ ဣဿရောတိ **မာဂဓော**။ မဟတိယာ သေနာယ သမန္နာဂတတ္တာ သေနိယ-ဂေါတ္တတ္တာ ဝါ **သေနိယော**။ ဗိမ္ဗိ ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏံ၊ တသ္မာ သာရဗိမ္ဗိဝဏ္ဏတာယ **ဗိမ္ဗိသာရော**။ ကေစိ ပန "နာမမေဝေတံ တဿ ရညော"တိ ဝဒန္တိ။ ပစ္စာမိတ္တံ[၆] ပရသေနံ ဇိနာတီတိ **ပသေနဒိ**။ ကောသလရဋ္ဌဿ အဓိပတီတိ **ကောသလော**။ **အယဉ္စရဟီ**တိ ဧတ္ထ **စရဟီ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **ဝိပ္ပကတာ**တိ အပရိယောသိတာ၊ အယံ တေသံ ဘိက္ခူနံ အန္တရာကထာ အနိဋ္ဌိတာတိ အတ္ထော။

သာယနှသမယန္တိ သာယနှေ ဧကံ သမယံ။ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ တတော တတော ရူပါဒိအာရမ္မဏတော စိတ္တဿ ပဋိသံဟရဏတော

၁-ဇောတိရင်္ဂေါ (သီ) ၂-ရာဇာဝဋ္ဋော (သီ၊ သျာ) ၃-အမတံသုကော (သီ)
၄-သသကော (သျာ) ၅-ပါပုရဏရတ္တစေလာဒီနိ (သီ၊ သျာ) ၆-ပစ္စုဒ္ဓံ (က)

paṭisallānasaṅkhātāya phalasamāpattito yathākālaparicchedaṁ vuṭṭhito. Bhagavā hi pubbaṇhasamayaṁ bhikkhusaṁghaparivuto Sāvatthiṁ pavisitvā bhikkhūnaṁ sulabhapiṇḍapātaṁ katvā katabhattakicco bhikkhūhi saddhiṁ Sāvatthito nikkhamitvā vihāraṁ pavisitvā Gandhakuṭippamukhe ṭhatvā vattaṁ dassetvā ṭhitānaṁ bhikkhūnaṁ yathāsamuṭṭyitaṁ Sugatovādaṁ datvā tesu araññarukkhamūlādidivāṭṭhānaṁ uddissa gatesu Gandhakuṭiṁ pavisitvā phalasamāpattisukhena divasabhāgaṁ vītināmetvā yathākālaparicchede samāpattito vuṭṭhāya "mayhaṁ upagamanaṁ āgamayamānā catasso parisā sakalavihāraṁ paripūrentiyo nisinnā, idāni me dhammadesanatthaṁ dhammasabhāmaṇḍalaṁ upagantuṁkālo"ti āsanato vuṭṭhāya kesarasīho viya Kañcanaguhāya surabhigandhakuṭito nikkhamitvā yūthaṁ upasaṅkamanto mattavaravāraṇo viya akāyacāpallena cāruvikkantagamano asīti-anubyañjanappaṭimaṇḍitabāttiṁsamahāpurisalakkhaṇasamujjalāya byāmappabhāya parikkhepavilāsasampannāya pabhassaraketumālālaṅkatāya nīlapītalohitodātamañjiṭṭhapabhassarānaṁ vasena chabbaṇṇabuddharaṁsiyo vissajjentiyā acinteyyānubhāvāya anupamāya Buddhalīlāya samannāgatāya rūpakāyasampattiyā sakalavihāraṁ ekālokaṁ kurumāno upaṭṭhānasālaṁ upasaṅkami. Tena vuttaṁ **"atha kho Bhagavā -pa- tenupasaṅkamī"**ti.

Evaṁ upasaṅkamitvā vattaṁ dassetvā nisinne te bhikkhū tuṇhībhūte disvā "mayi akathente ime bhikkhū Buddhagāravena kappampi na kathessantī"ti kathāsamuṭṭhāpanatthaṁ **Kāya nuttha bhikkhave**"ti-ādemāha. Tattha**kāyanutthā**ti katamāya nu bhavatha. "Kāya notthā"tipi Pāḷi, so evattho, "kāya nvetthā"tipi paṭhanti, tassa katamāya nu etthāti attho. Tatrāyaṁ saṅkhepattho—bhikkhave katamāya nāma kathāya idha sannisinnā bhavatha, katamā ca tumhākaṁ kathā mamāgamanapaccayā aniṭṭhitā, taṁ niṭṭhāpessāmīti[1] evaṁ sabbaññupavāraṇāya pavāresi.

Na khvetanti na kho etaṁ, ayameva vā pāṭho. "Na khotan"tipi paṭhanti, na kho etaṁicceva padavibhāgo. **Kulaputtānan**ti jāti-ācārakulaputtānaṁ. **Saddhā**ti saddhāya, kammaphalasaddhāya ratanattayasaddhāya ca. **Agārasmā**ti gharato, gahaṭṭhabhāvāti attho. **Anagāriyan**ti pabbajjaṁ. **Pabbajitānan**ti

1. Niṭhapeyyāthāti (Sī, Syā)

ပဋိသလ္လာနသင်္ခါတာယ ဖလသမာပတ္တိတော ယထာကာလပရိစ္ဆေဒံ ဝုဋ္ဌိတော။ ဘဂဝါ ဟိ ပုဗ္ဗဏှသမယံ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော သာဝတ္ထိံ ပဝိသိတွာ ဘိက္ခူနံ သုလဘပိဏ္ဍပါတံ ကတွာ ကတဘတ္တကိစ္စော ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ သာဝတ္ထိတော နိက္ခမိတွာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ဂန္ဓကုဋိပ္ပမုခေ ဌတွာ ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ဌိတာနံ ဘိက္ခူနံ ယထာသမုဋ္ဌိတံ သုဂတောဝါဒံ ဒတွာ တေသု အရညရုက္ခမူလာဒိဒိဝါဋ္ဌာနံ ဥဒ္ဒိဿ ဂတေသု ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ ဖလသမာပတ္တိသုခေန ဒိဝသဘာဂံ ဝီတိနာမေတွာ ယထာကာလပရိစ္ဆေဒေ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ "မယှံ ဥပဂမနံ အာဂမယမာနာ စတဿော ပရိသာ သကလဝိဟာရံ ပရိပူရေန္တိယော နိသိန္နာ၊ ဣဒါနိ မေ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဓမ္မသဘာမဏ္ဍလံ ဥပဂန္တုံ ကာလော"တိ အာသနတော ဝုဋ္ဌာယ ကေသရသီဟော ဝိယ ကဉ္စနဂုဟာယ သုရဘိဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိတွာ ယူထံ ဥပသင်္ကမန္တော မတ္တဝရဝါရဏော ဝိယ အကာယစာပလ္လေန စာရုဝိက္ကန္တဂမနော အသီတိအနုဗျဉ္ဇနပ္ပဋိမဏ္ဍိတဗာတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏသမုဇ္ဇလာယ ဗျာမပ္ပဘာယ ပရိက္ခေပဝိလာသသမ္ပန္နာယ ပဘဿရကေတုမာလာလင်္ကတာယ နီလပီတလောဟိတောဒါတမဉ္ဇိဋ္ဌပဘဿရာနံ ဝသေန ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရံသိယော ဝိဿဇ္ဇေန္တိယာ အစိန္တေယျာနုဘာဝါယ အနုပမာယ ဗုဒ္ဓလီလာယ သမန္နာဂတာယ ရူပကာယသမ္ပတ္တိယာ သကလဝိဟာရံ ဧကာလောကံ ကုရုမာနော ဥပဋ္ဌာနသာလံ ဥပသင်္ကမိ။ တေန ဝုတ္တံ **"အထ ခေါ ဘဂဝါ။ပ။ တေနုပသင်္ကမီ"**တိ။

ဧဝံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝတ္တံ ဒဿေတွာ နိသိန္နေ တေ ဘိက္ခူ တုဏှီဘူတေ ဒိသွာ "မယိ အကထေန္တေ ဣမေ ဘိက္ခူ ဗုဒ္ဓဂါရဝေန ကပ္ပမ္ပိ န ကထေဿန္တီ"တိ ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ "**ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာယ နုတ္ထာ**တိ ကတမာယ နု ဘဝထ။ "ကာယ နောတ္ထာ"တိပိ ပါဠိ၊ သော ဧဝတ္ထော၊ "ကာယ နွေတ္ထာ"တိပိ ပဌန္တိ၊ တဿ ကတမာယ နု ဧတ္ထာတိ အတ္ထော။ တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ဘိက္ခဝေ ကတမာယ နာမ ကထာယ ဣဓ သန္နိသိန္နာ ဘဝထ၊ ကတမာ စ တုမှာကံ ကထာ မမာဂမနပစ္စယာ အနိဋ္ဌိတာ၊ တံ နိဋ္ဌာပေဿာမီတိ[၁] ဧဝံ သဗ္ဗညုပဝါရဏာယ ပဝါရေသိ။

န ခွေတန္တိ န ခေါ ဧတံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ "န ခေါတ"န္တိပိ ပဌန္တိ၊ န ခေါ ဧတံ ဣစ္စေဝ ပဒဝိဘာဂေါ။ **ကုလပုတ္တာနန္တိ** ဇာတိအာစာရကုလပုတ္တာနံ။ **သဒ္ဓါ**တိ သဒ္ဓါယ၊ ကမ္မဖလသဒ္ဓါယ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ။ **အဂါရသ္မာ**တိ ဃရတော၊ ဂဟဋ္ဌဘာဝါတိ အတ္ထော။ **အနဂါရိယန္တိ** ပဗ္ဗဇ္ဇံ။ **ပဗ္ဗဇိတာနန္တိ**

၁-နိဋ္ဌပေယျာထာတိ (သီ၊ သျာ)

upagatānaṁ. **Yan**ti kiriyāparāmasanaṁ. Tatthāyaṁ padayojanā—bhikkhave tumhe neva rājābhinītā na corābhinītā na iṇaṭṭā na jīvitapakatā pabbajitā, atha kho saddhāya agārato nikkhamitvā mama sāsane pabbajitā, tumhe etarahi evarūpiṁ rājappaṭisaṁyuttaṁ tiracchānakathaṁ katheyyātha, yaṁ evarūpāya kathāya kathanaṁ, etaṁ tumhākaṁ na kho patirūpaṁ na yuttamevāti.

Evaṁ sannipatitānaṁ pabbajitānaṁ appatirūpaṁ paṭikkhipitvā idāni nesaṁ patirūpaṁ paṭipattiṁ anujānanto "**sannipatitānaṁ vo bhikkhave dvayaṁ karaṇīyaṁ dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo**"ti āha. Tattha **vo**ti tumhākaṁ. Karaṇīyanti hi padaṁ apekkhitvā kattari sāmivacanametaṁ, tasmā tumhehīti attho. **Dvayaṁ karaṇīyan**ti dve kātabbā. **Dhammī kathā**ti catusaccadhammato anapetā kathā, pavattinivattiparidīpinī dhammadesanāti attho. Dasakathāvatthusaṅkhātāpi hi[1] dhammakathā tadekadesā evāti. **Ariyo**ti ekantahitāvahattā ariyo, visuddho uttamoti vā ariyo. **Tuṇhībhāvo**ti samathavipassanābhāvanābhūtaṁ akathanaṁ. Keci pana "vacīsaṅkhārapaṭipakkhabhāvato dutiyajjhānaṁ ariyo tuṇhībhāvo"ti vadanti. Apare "catutthajjhānaṁ ariyo tuṇhībhāvo"ti vadanti. Ayaṁ panettha attho—bhikkhave cittavivekassa paribrūhanatthaṁ vivekaṭṭhakāyā suññāgāre viharantā sace kadāci sannipatatha, evaṁ sannipatitehi tumhehi "assutaṁ sāveti sutaṁ vā pariyodapetī"ti vuttanayena aññamaññassūpakārāya khandhādīnaṁ aniccatādipaṭisaṁyuttā dhammakathā vā pavattetabbā, aññamaññaṁ abyābādhanatthaṁ jhānasamāpattiyā vā viharitabbanti.

Tattha purimena karaṇīyavacanena anotiṇṇānaṁ sāsane otaraṇūpāyaṁ dasseti, pacchimena otiṇṇānaṁ saṁsārato nissaraṇūpāyaṁ. Purimena vā āgamaveyyattiye niyojeti, pacchimena adhigamaveyyattiye. Atha vā purimena sammādiṭṭhiyā paṭhamaṁ uppattihetuṁ dīpeti, dutiyena dutiyaṁ. Vuttaṁ hetaṁ—

"Dveme bhikkhave hetū dve paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāya parato ca ghoso, paccattañca yoniso manasikāro"ti[2].

---

1. Dasakathāvatthugabbhāpihi (Syā) 2. Aṁ 1. 87 piṭṭhe.

ဥပဂတာနံ။ **ယန္တိ** ကိရိယာပရာမသနံ။ တတ္ထာယံ ပဒယောဇနာ—ဘိက္ခဝေ တုမှေ နေဝ ရာဇာဘိနီတာ န စောရာဘိနီတာ န ဣဏဋ္ဋာ န ဇီဝိတပကတာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ အထ ခေါ သဒ္ဓါယ အဂါရတော နိက္ခမိတွာ မမ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တုမှေ ဧတရဟိ ဧဝရူပိံ ရာဇပ္ပဋိသံယုတ္တံ တိရစ္ဆာနကထံ ကထေယျာထ၊ ယံ ဧဝရူပါယ ကထာယ ကထနံ၊ ဧတံ တုမှာကံ န ခေါ ပတိရူပံ န ယုတ္တမေဝါတိ။

ဧဝံ သန္နိပတိတာနံ ပဗ္ဗဇိတာနံ အပ္ပတိရူပံ ပဋိက္ခိပိတွာ ဣဒါနိ နေသံ ပတိရူပံ ပဋိပတ္တိံ အနုဇာနန္တော "**သန္နိပတိတာနံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒွယံ ကရဏီယံ ဓမ္မီ ဝါ ကထာ အရိယော ဝါ တုဏှီဘာဝေါ**"တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဝေါ**တိ တုမှာကံ။ ကရဏီယန္တိ ဟိ ပဒံ အပေက္ခိတွာ ကတ္တရိ သာမိဝစနမေတံ၊ တသ္မာ တုမှေဟီတိ အတ္ထော။ **ဒွယံ ကရဏီယန္တိ** ဒွေ ကာတဗ္ဗာ။ **ဓမ္မီ ကထာ**တိ စတုသစ္စဓမ္မတော အနပေတာ ကထာ၊ ပဝတ္တိနိဝတ္တိပရိဒီပိနီ ဓမ္မဒေသနာတိ အတ္ထော။ ဒသကထာဝတ္ထုသင်္ခါတာပိ ဟိ[1] ဓမ္မကထာ တဒေကဒေသာ ဧဝါတိ။ **အရိယော**တိ ဧကန္တဟိတာဝဟတ္တာ အရိယော၊ ဝိသုဒ္ဓေါ ဥတ္တမောတိ ဝါ အရိယော။ **တုဏှီဘာဝေါ**တိ သမထဝိပဿနာဘာဝနာဘူတံ အကထနံ။ ကေစိ ပန "ဝစီသင်္ခါရပဋိပက္ခဘာဝတော ဒုတိယဇ္ဈာနံ အရိယော တုဏှီဘာဝေါ"တိ ဝဒန္တိ။ အပရေ "စတုတ္ထဇ္ဈာနံ အရိယော တုဏှီဘာဝေါ"တိ ဝဒန္တိ။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော—ဘိက္ခဝေ စိတ္တဝိဝေကဿ ပရိဗြူဟနတ္ထံ ဝိဝေကဋ္ဌကာယာ သုညာဂါရေ ဝိဟရန္တာ သစေ ကဒါစိ သန္နိပတထ၊ ဧဝံ သန္နိပတိတေဟိ တုမှေဟိ "အဿုတံ သာဝေတိ သုတံ ဝါ ပရိယောဒပေတီ"တိ ဝုတ္တနယေန အညမညဿူပကာရာယ ခန္ဓာဒီနံ အနိစ္စတာဒိပဋိသံယုတ္တာ ဓမ္မကထာ ဝါ ပဝတ္တေတဗ္ဗာ၊ အညမညံ အဗျာဗာဓနတ္ထံ ဈာနသမာပတ္တိယာ ဝါ ဝိဟရိတဗ္ဗန္တိ။

တတ္ထ ပုရိမေန ကရဏီယဝစနေန အနောတိဏ္ဏာနံ သာသနေ ဩတရဏူပါယံ ဒဿေတိ၊ ပစ္ဆိမေန ဩတိဏ္ဏာနံ သံသာရတော နိဿရဏူပါယံ။ ပုရိမေန ဝါ အာဂမဝေယျတ္တိယေ နိယောဇေတိ၊ ပစ္ဆိမေန အဓိဂမဝေယျတ္တိယေ။ အထ ဝါ ပုရိမေန သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ပဌမံ ဥပ္ပတ္တိဟေတုံ ဒီပေတိ၊ ဒုတိယေန ဒုတိယံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ ဟေတူ ဒွေ ပစ္စယာ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဥပ္ပါဒါယ ပရတော စ ဃောသော, ပစ္စတ္တဉ္စ ယောနိသော မနသိကာရော"တိ[2]။

၁-ဒသကထာဝတ္ထုဂဗ္ဘာပိ ဟိ (သျာ) ၂-အံ ၁-၈၇-ပိဋ္ဌေ။

Purimena vā lokiyasammādiṭṭhiyā mūlakāraṇaṁ vibhāveti, pacchimena lokuttarasammādiṭṭhiyā mūlakāraṇanti evamādinā ettha yojanā veditabbā.

Etamatthaṁ viditvāti tehi bhikkhūhi kittitakāmasampattito jhānādisampatti santatarā ceva paṇītatarā cāti etamatthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ ariyavihārasukhānubhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yañca kāmasukhaṁloke**ti lokasaddo "khandhaloko āyatanaloko dhātuloko"ti-ādīsu[1] saṅkhāresu āgato.

> "Yāvatā candimasūriyā pariharanti,
> Disā bhanti virocanā.
> Tāva sahassadhā loko,
> Ettha te vattatī vaso"ti—

ādīsu[2] okāse āgato. "Addasā kho Bhagavā Buddhacakkhunā lokaṁ volokento"ti-ādīsu[3] sattesu. Idha pana sattaloke okāsaloke ca veditabbo. Tasmā Avīcito paṭṭhāya upari brahmalokato[4] heṭṭhā etasmiṁ loke yaṁ vatthukāme paṭicca kilesakāmavasena uppajjanato kāmasahagataṁ sukhaṁ. **Yañcidaṁ diviyaṁ sukhan**ti yañca idaṁ divi bhavaṁ dibbavihāravasena ca laddhabbaṁ brahmānaṁ manussānañca rūpasamāpattisukhaṁ. **Taṇhakkhayasukhassā**ti yaṁ āgamma taṇhā khīyati, taṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā taṇhāya ca paṭipassambhanavasena pavattaphalasamāpattisukhaṁ taṇhakkhayasukhaṁ nāma, tassa taṇhakkhayasukhassa. **Ete**ti liṅgavipallālena niddeso, etāni sukhānīti attho. Keci ubhayampi sukhasāmaññena gahetvā **"etan"**ti paṭhanti, tesaṁ "kalaṁ nāgghatī"ti pāṭhena bhavitabbaṁ.

Soḷasinti soḷasannaṁ pūraṇiṁ. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—cakkavattisukhaṁ ādiṁ katvā sabbasmiṁ manussaloke manussasukhaṁ, nāgasupaṇṇādiloke nāgādīhi anubhavitabbaṁ sukhaṁ, Cātumahārājikādidevaloke chabbidhaṁ kāmasukhanti yaṁ ekādasavidhe kāmaloke uppajjantaṁ kāmasukhaṁ, yañca idaṁ rūpārūpadevesu dibbavihārabhūtesu rūpārūpajjhānesu ca uppannattā

1. Khu 7. 7, 22; Khu 8. 25 piṭṭhādīsu.
2. Ma 1. 404 piṭṭhe.
3. Vi 3. 9; Ma 1. 225 piṭṭhādīsu.
4. Rūpibrahmalokato (Sī, Syā)

ပုရိမေန ဝါ လောကိယသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ မူလကာရဏံ ဝိဘာဝေတိ၊ ပစ္ဆိမေန လောကုတ္တရသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ မူလကာရဏန္တိ ဧဝမာဒိနာ ဧတ္ထ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ တေဟိ ဘိက္ခူဟိ ကိတ္တိတကာမသမ္ပတ္တိတော ဈာနာဒိသမ္ပတ္တိ သန္တတရာ စေဝ ပဏီတတရာ စာတိ ဧတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ အရိယဝိဟာရသုခါနုဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယဉ္စ ကာမသုခံ လောကေ**တိ လောကသဒ္ဒေါ "ခန္ဓလောကော အာယတနလောကော ဓာတုလောကော"တိအာဒီသု[၁] သင်္ခါရေသု အာဂတော။

> "ယာဝတာ စန္ဒိမသူရိယာ ပရိဟရန္တိ၊
> ဒိသာ ဘန္တိ ဝိရောစနာ။
> တာဝ သဟဿဓာ လောကော၊
> ဧတ္ထ တေ ဝတ္တတီ ဝသော"တိ—

အာဒီသု[၂] ဩကာသေ အာဂတော။ "အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော"တိအာဒီသု[၃] သတ္တေသု။ ဣဓ ပန သတ္တလောကေ ဩကာသလောကေ စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မာ အဝီစိတော ပဋ္ဌာယ ဥပရိ ဗြဟ္မလောကတော[၄] ဟေဋ္ဌာ ဧတသ္မိံ လောကေ ယံ ဝတ္ထုကာမေ ပဋိစ္စ ကိလေသကာမဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇနတော ကာမသဟဂတံ သုခံ။ **ယဉ္စိဒံ ဒိဝိယံ သုခ**န္တိ ယဉ္စ ဣဒံ ဒိဝိ ဘဝံ ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝသေန စ လဒ္ဓဗ္ဗံ ဗြဟ္မာနံ မနုဿာနဉ္စ ရူပသမာပတ္တိသုခံ။ **တဏှက္ခယသုခဿာ**တိ ယံ အာဂမ္မ တဏှာ ခီယတိ၊ တံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ တဏှာယ စ ပဋိပဿမ္ဘနဝသေန ပဝတ္တဖလသမာပတ္တိသုခံ တဏှက္ခယသုခံ နာမ၊ တဿ တဏှက္ခယသုခဿ။ **ဧတေ**တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန နိဒ္ဒေသော၊ ဧတာနိ သုခါနီတိ အတ္ထော။ ကေစိ ဥဘယမ္ပိ သုခသာမညေန ဂဟေတွာ **"ဧတ"**န္တိ ပဌန္တိ၊ တေသံ "ကလံ နာဂ္ဃတီ"တိ ပါဌေန ဘဝိတဗ္ဗံ။

သောဠသိန္တိ သောဠသန္နံ ပူရဏိံ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—စက္ကဝတ္တိသုခံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗသ္မိံ မနုဿလောကေ မနုဿသုခံ, နာဂသုပဏ္ဏာဒိလောကေ နာဂါဒီဟိ အနုဘဝိတဗ္ဗံ သုခံ, စာတုမဟာရာဇိကာဒိဒေဝလောကေ ဆဗ္ဗိဓံ ကာမသုခန္တိ ယံ ဧကာဒသဝိဓေ ကာမလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တံ ကာမသုခံ၊ ယဉ္စ ဣဒံ ရူပါရူပဒေဝေသု ဒိဗ္ဗဝိဟာရဘူတေသု ရူပါရူပဇ္ဈာနေသု စ ဥပ္ပန္နတ္တာ

၁-ခု ၇-၇-၂၂၊ ခု ၈-၂၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-မ ၁-၄၀၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိ ၃-၉၊ မ ၁-၂၂၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ရူပိဗြဟ္မလောကတော (သီ၊ သျာ)

“diviyan”ti laddhanāmaṁ lokiyajjhānasukhaṁ, sakalampi tadubhayaṁ taṇhakkhayasukhasaṅkhātaṁ phalasamāpattisukhaṁ soḷasa bhāge katvā tato ekabhāgaṁ soḷasabhāgaguṇe laddhaṁ ekabhāgasaṅkhātaṁ kalaṁ na agghatīti.

Ayañca atthavaṇṇanā phalasamāpattisāmaññena vuttā. Pāḷiyaṁ avisesena taṇhakkhayassa āgatattā paṭhamaphalasamāpattisukhassāpi kalaṁ lokiyaṁ na agghati eva. Tathā hi vuttaṁ—

> “Pathabyā ekarajjena, saggassa gamanena vā.
> Sabbalokādhipaccena, sotāpattiphalaṁ varan”ti[1].

Sotāpattisaṁyuttepi vuttaṁ—

“Kiñcāpi bhikkhave rājā cakkavattī catunnaṁ dīpānaṁ issariyādhipaccaṁ rajjaṁ kāretvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ sahabyataṁ, so tattha Nandane vane accharāsaṁghaparivuto dibbehi ca pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreti so catūhi dhammehi asamannāgato, atha kho so aparimuttova nirayā, aparimutto tiracchānayoniyā, aparimutto pettivisayā, aparimutto apāyaduggativinipātā. Kiñcāpi bhikkhave ariyasāvako piṇḍiyālopena yāpeti, nantakāni ca dhāreti, so catūhi dhammehi samannāgato, atha kho so parimutto nirayā, parimutto tiracchānayoniyā, parimutto pettivisayā, parimutto apāyaduggativinipātā.

Katamehi catūhi, idha bhikkhave ariyasāvako Buddhe aveccappasādena samannāgato hoti ‘itipi so Bhagavā Arahaṁ -pa- Buddho Bhagavā’ti. Dhamme aveccappasādena -pa- viññūhīti. Saṁghe aveccappasādena -pa- puññakkhettaṁ lokassā’ti. Ariyakantehi sīlehi samannāgato hoti akhaṇḍehi -pa- samādhisaṁvattanikehi. Imehi catūhi dhammehi samannāgato hoti. Yo ca bhikkhave catunnaṁ dīpānaṁ paṭilābho, yo

1. Khu 1. 40 piṭṭhe.

“ဒိဗိယ”န္တိ လဒ္ဓနာမံ လောကိယဇ္ဈာနသုခံ၊ သကလမ္ပိ တဒုဘယံ တဏှက္ခယသုခသင်္ခါတံ ဖလသမာပတ္တိသုခံ သောဠသ ဘာဂေ ကတွာ တတော ဧကဘာဂံ သောဠသဘာဂဂုဏေ လဒ္ဓံ ဧကဘာဂသင်္ခါတံ ကလံ န အဂ္ဃတီတိ။

အယဉ္စ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဖလသမာပတ္တိသာမညေန ဝုတ္တာ။ ပါဠိယံ အဝိသေသေန တဏှက္ခယဿ အာဂတတ္တာ ပဌမဖလသမာပတ္တိသုခဿာပိ ကလံ လောကိယံ န အဂ္ဃတိ ဧဝ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

> “ပထဗျာ ဧကရဇ္ဇေန၊ သဂ္ဂဿ ဂမနေန ဝါ။
> သဗ္ဗလောကာဓိပစ္စေန၊ သောတာပတ္တိဖလံ ဝရ”န္တိ[၁]။

သောတာပတ္တိသံယုတ္တေပိ ဝုတ္တံ—

“ကိဉ္စာပိ ဘိက္ခဝေ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ စတုန္နံ ဒီပါနံ ဣဿရိယာဓိပစ္စံ ရဇ္ဇံ ကာရေတွာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇတိ ဒေဝါနံ တာဝတိံသာနံ သဟဗျတံ၊ သော တတ္ထ နန္ဒနေ ဝနေ အစ္ဆရာသံဃပရိဝုတော ဒိဗ္ဗေဟိ စ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတော သမင်္ဂီဘူတော ပရိစာရေတိ သော စတူဟိ ဓမ္မေဟိ အသမန္နာဂတော၊ အထ ခေါ သော အပရိမုတ္တောဝ နိရယာ၊ အပရိမုတ္တော တိရစ္ဆာနယောနိယာ၊ အပရိမုတ္တော ပေတ္တိဝိသယာ၊ အပရိမုတ္တော အပါယဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတာ။ ကိဉ္စာပိ ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော ပိဏ္ဍိယာလောပေန ယာပေတိ၊ နန္တကာနိ စ ဓာရေတိ၊ သော စတူဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော၊ အထ ခေါ သော ပရိမုတ္တော နိရယာ၊ ပရိမုတ္တော တိရစ္ဆာနယောနိယာ၊ ပရိမုတ္တော ပေတ္တိဝိသယာ၊ ပရိမုတ္တော အပါယဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတာ။

ကတမေဟိ စတူဟိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတော ဟောတိ ‘ဣတိပိ သော ဘဂဝါ အရဟံ။ပ။ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ’တိ။ ဓမ္မေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန။ပ။ ဝိညူဟီတိ။ သံဃေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန။ပ။ ပုညက္ခေတ္တံ လောကဿာ’တိ။ အရိယကန္တေဟိ သီလေဟိ သမန္နာဂတော ဟောတိ အခဏ္ဍေဟိ။ပ။ သမာဓိသံဝတ္တနိကေဟိ။ ဣမေဟိ စတူဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ယော စ ဘိက္ခဝေ စတုန္နံ ဒီပါနံ ပဋိလာဘော၊ ယော

၁-ခု ၁-၄၀-ပိဋ္ဌေ။

catunnaṁ dhammānaṁ paṭilābho, catunnaṁ dīpānaṁ paṭilābho catunnaṁ dhammānaṁ paṭilābhassa kalaṁ nāgghati soḷasin"ti[1].

Evaṁ Bhagavā sabbattha lokiyasukhaṁ sa-uttaraṁ sātisayaṁ, lokuttarasukhameva anuttaranti atisayanti bhājesīti.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Daṇḍasuttavaṇṇanā

13. Tatiye **kumārakā**ti dārakā. **Antarā ca Sāvatthiṁ antarā ca Jetavanan**ti antarāsaddo "tadantaraṁ ko jāneyya, aññatra Tathāgatā"ti[2], "janā saṅgamma mantenti, mañca tvañca kimantaran"ti-ādīsu[3] kāraṇe āgato. "Addasā maṁ bhante aññatarā itthī vijjantarikāya bhājanaṁ dhovantī"ti-ādīsu[4] khaṇe. "Yassantarato na santikopā"ti-ādīsu[5] citte. "Antarā vosānamāpādī"ti-ādīsu[6] vemajjhe. "Apicāyaṁ bhikkhave tapodā dvinnaṁ mahānirayānaṁ antarikāya āgacchatī"ti-ādīsu[7] vivare. Svāyamidhāpi vivare veditabbo. Tasmā Sāvatthiyā ca Jetavanassa ca vivareti evamettha attho veditabbo. Antarāsaddayogato cettha upayogavacanaṁ "antarā ca Sāvatthiṁ antarā ca Jetavanan"ti. Īdisesu ṭhānesu akkharacintakā "antarā gāmañca nadiñca gacchatī"ti ekameva antarāsaddaṁ payujjanti, so dutiyapadenapi yojetabbo hoti, idha pana yojetvā vutto.

Ahiṁ daṇḍena hanantīti bilato nikkhamitvā gocarāya gacchantaṁ kaṇhasappaṁ chātajjhattaṁ anubandhitvā yaṭṭhīhi pothenti. Tena ca samayena Bhagavā Sāvatthiṁ piṇḍāya gacchanto antarāmagge te dārake ahiṁ daṇḍena hanante disvā "kasmā kumārakā imaṁ ahiṁ daṇḍena hanathā"ti pucchitvā "ḍaṁsanabhayena bhante"ti ca vutte "ime attano sukhaṁ karissāmāti imaṁ paharantā nibbattaṭṭhāne dukkhaṁ anubhavissanti, aho avijjāya nikatikosallan"ti dhammasaṁvegaṁ uppādesi, teneva ca dhammasaṁvegena udānaṁ udānesi. Tena vuttaṁ "**atha kho Bhagavā**"ti-ādi.

---

1. Saṁ 3. 298 piṭṭhe. 2. Aṁ 2. 307; Aṁ 3. 367 piṭṭhesu. 3. Saṁ 1. 203 piṭṭhe.
4. Ma 2. 112 piṭṭhe. 5. Khu 1. 100 piṭṭhe.
6. Ma 1. 25 piṭṭhe. 7. Vi 1. 149 piṭṭhe.

စတုန္နံ ဓမ္မာနံ ပဋိလာဘော၊ စတုန္နံ ဒီပါနံ ပဋိလာဘော စတုန္နံ ဓမ္မာနံ ပဋိလာဘဿ ကလံ နာဂ္ဃတိ သောဠသိ”န္တိ[၁]။

ဧဝံ ဘဂဝါ သဗ္ဗတ္ထ လောကိယသုခံ သဥတ္တရံ သာတိသယံ၊ လောကုတ္တရသုခမေဝ အနုတ္တရန္တိ အတိသယန္တိ ဘာဇေသီတိ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဒဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယေ **ကုမာရကာ**တိ ဒါရကာ။ **အန္တရာ စ သာဝတ္ထိံ အန္တရာ စ ဇေတဝန**န္တိ အန္တရာသဒ္ဒေါ “တဒန္တရံ ကော ဇာနေယျ၊ အညတြ တထာဂတာ”တိ[၂]၊ “ဇနာ သင်္ဂမ္မ မန္တေန္တိ၊ မဉ္စ တွဉ္စ ကိမန္တရ”န္တိအာဒီသု[၃] ကာရဏေ အာဂတော။ “အဒ္ဒသာ မံ ဘန္တေ အညတရာ ဣတ္ထီ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ ဘာဇနံ ဓောဝန္တီ”တိအာဒီသု[၄] ခဏေ။ “ယဿန္တရတော န သန္တိ ကောပါ”တိအာဒီသု[၅] စိတ္တေ။ “အန္တရာ ဝေါသာနမာပါဒီ”တိအာဒီသု[၆] ဝေမဇ္ဈေ။ “အပိစာယံ ဘိက္ခဝေ တပေါဒါ ဒွိန္နံ မဟာနိရယာနံ အန္တရိကာယ အာဂစ္ဆတီ”တိအာဒီသု[၇] ဝိဝရေ။ သွာယမိဓာပိ ဝိဝရေ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မာ သာဝတ္ထိယာ စ ဇေတဝနဿ စ ဝိဝရေတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အန္တရာသဒ္ဒယောဂတော စေတ္ထ ဥပယောဂဝစနံ “အန္တရာ စ သာဝတ္ထိံ အန္တရာ စ ဇေတဝန”န္တိ။ ဤဒိသေသု ဌာနေသု အက္ခရစိန္တကာ “အန္တရာ ဂါမဉ္စ နဒိဉ္စ ဂစ္ဆတီ”တိ ဧကမေဝ အန္တရာသဒ္ဒံ ပယုဇ္ဇန္တိ၊ သော ဒုတိယပဒေနပိ ယောဇေတဗ္ဗော ဟောတိ၊ ဣဓ ပန ယောဇေတွာ ဝုတ္တော။

အဟိံ ဒဏ္ဍေန ဟနန္တီတိ ဗိလတော နိက္ခမိတွာ ဂေါစရာယ ဂစ္ဆန္တံ ကဏှသပ္ပံ ဆာတဇ္ဈတ္တံ အနုဗန္ဓိတွာ ယဋ္ဌီဟိ ပေါထေန္တိ။ တေန စ သမယေန ဘဂဝါ သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ တေ ဒါရကေ အဟိံ ဒဏ္ဍေန ဟနန္တေ ဒိသွာ “ကသ္မာ ကုမာရကာ ဣမံ အဟိံ ဒဏ္ဍေန ဟနထာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “ဍံသနဘယေန ဘန္တေ”တိ စ ဝုတ္တေ “ဣမေ အတ္တနော သုခံ ကရိဿာမာတိ ဣမံ ပဟရန္တာ နိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ ဒုက္ခံ အနုဘဝိဿန္တိ၊ အဟော အဝိဇ္ဇာယ နိကတိကောသလ္လ”န္တိ ဓမ္မသံဝေဂံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ တေနေဝ စ ဓမ္မသံဝေဂေန ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဘဂဝါ**”တိအာဒိ။

၁-သံ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၃၀၇၊ အံ ၃-၃၆၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-သံ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၂-၁၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၇-ဝိ ၁-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **etamatthaṁ viditvā**ti “ime dārakā attasukhāya paradukkhaṁ karontā sayaṁ parattha sukhaṁ[1] na labhissantī”ti etamatthaṁ jānitvāti evameke vaṇṇenti. Aññesaṁ duppaṭipannānaṁ sukhapariyesanaṁ āyatiṁ dukkhāya saṁvattati, suppaṭipannānaṁ ekantena sukhāya saṁvattati. Tasmā “paravihesāvinimuttā accantameva sukhabhāgino vata mayhaṁ ovādappaṭikarā”ti somanassavasenevetampi Satthā udānaṁ udānesīti vadanti. Apare pana bhaṇanti “evaṁ tehi kumārakehi pavattitaṁ paraviheṭhanaṁ sabbākārena ādīnavato viditvā paravihesāya parānukampāya ca yathākkamaṁ ādīnavānisaṁsavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesī”ti.

Tattha **sukhakāmānī**ti ekanteneva attano sukhassa icchanato sukhānugiddhāni. **Bhūtānī**ti pāṇino. **Yo daṇḍena vihiṁsatī**ti ettha **daṇḍenā**ti desanāmattaṁ, daṇḍena vā leḍḍusatthapāṇippahārādīhi vāti attho. Atha vā **daṇḍenā**ti daṇḍanena. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo sukhakāmāni sabbābhūtāni jāti-ādinā ghaṭṭanavasena vacīdaṇḍena vā pāṇimuggarasatthādīhi pothanatāḷanacchedanādivasena sarīradaṇḍena vā sataṁ vā sahassaṁ vā ṭhāpanavasena[2] dhanadaṇḍena vāti imesu daṇḍesu yena kenaci daṇḍena vihiṁsati viheṭheti dukkhaṁ pāpeti, **attano sukhamesāno, pecca so na labhate sukhan**ti so puggalo attano sukhaṁ esanto gavesanto patthento pecca paraloke manussasukhaṁ dibbasukhaṁ nibbānasukhanti tividhampi sukhaṁ na labhati, aññadatthu tena daṇḍena dukkhameva labhatīti attho.

Pecca so labhate sukhanti yo khantimettānuddayasampanno “yathāhaṁ sukhakāmo dukkhappaṭikūlo, evaṁ sabbepī”ti cintetvā sampattavirati-ādīsu ṭhito vuttanayena kenaci daṇḍena sabbānipi bhūtāni na hiṁsati na bādhati, so puggalo paraloke manussabhūto manussasukhaṁ, devabhūto dibbasukhaṁ, ubhayaṁ atikkamanto nibbānasukhaṁ labhatīti. Ettha ca tādisassa puggalassa avassaṁbhāvitāya taṁ sukhaṁ paccuppannaṁ viya hotīti dassanatthaṁ “labhate”ti vuttaṁ. Purimagāthāyapi eseva nayo.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Paramatthasukhaṁ (Sī, Syā) 2. Ṭhānavasena (Ka)

တတ္ထ **ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာ**တိ “ဣမေ ဒါရကာ အတ္တသုခါယ ပရဒုက္ခံ ကရောန္တာ သယံ ပရတ္ထ သုခံ[၁] န လဘိဿန္တီ”တိ ဧတမတ္ထံ ဇာနိတွာတိ ဧဝမေကေ ဝဏ္ဏေန္တိ။ အညေသံ ဒုပ္ပဋိပန္နာနံ သုခပရိယေသနံ အာယတိံ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တတိ၊ သုပ္ပဋိပန္နာနံ ဧကန္တေန သုခါယ သံဝတ္တတိ။ တသ္မာ “ပရဝိဟေသာဝိနိမုတ္တာ အစ္စန္တမေဝ သုခဘာဂိနော ဝတ မယှံ ဩဝါဒပ္ပဋိကရာ”တိ သောမနဿဝသေနေဝေတမ္ပိ သတ္ထာ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ ဝဒန္တိ။ အပရေ ပန ဘဏန္တိ “ဧဝံ တေဟိ ကုမာရကေဟိ ပဝတ္တိတံ ပရဝိဟေဌနံ သဗ္ဗာကာရေန အာဒီနဝတော ဝိဒိတွာ ပရဝိဟေသာယ ပရာနုကမ္ပာယ စ ယထာက္ကမံ အာဒီနဝါနိသံသဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ”တိ။

တတ္ထ **သုခကာမာနီ**တိ ဧကန္တေနေဝ အတ္တနော သုခဿ ဣစ္ဆနတော သုခါနုဂိဒ္ဓါနိ။ **ဘူတာနီ**တိ ပါဏိနော။ **ယော ဒဏ္ဍေန ဝိဟိံသတီ**တိ ဧတ္ထ **ဒဏ္ဍေနာ**တိ ဒေသနာမတ္တံ၊ ဒဏ္ဍေန ဝါ လေဍ္ဍုသတ္ထပါဏိပ္ပဟာရာဒီဟိ ဝါတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဒဏ္ဍေနာ**တိ ဒဏ္ဍနေန။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယော သုခကာမာနိ သဗ္ဗဘူတာနိ ဇာတိအာဒိနာ ဃဋ္ဋနဝသေန ဝစီဒဏ္ဍေန ဝါ ပါဏိမုဂ္ဂရသတ္ထာဒီဟိ ပေါထနတာဠနစ္ဆေဒနာဒိဝသေန သရီရဒဏ္ဍေန ဝါ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ ဌာပနဝသေန[၂] ဓနဒဏ္ဍေန ဝါတိ ဣမေသု ဒဏ္ဍေသု ယေန ကေနစိ ဒဏ္ဍေန ဝိဟိံသတိ ဝိဟေဌေတိ ဒုက္ခံ ပါပေတိ၊ **အတ္တနော သုခမေသာနော၊ ပေစ္စ သော န လဘတေ သုခ**န္တိ သော ပုဂ္ဂလော အတ္တနော သုခံ ဧသန္တော ဂဝေသန္တော ပတ္ထေန္တော ပေစ္စ ပရလောကေ မနုဿသုခံ ဒိဗ္ဗသုခံ နိဗ္ဗာနသုခန္တိ တိဝိဓမ္ပိ သုခံ န လဘတိ၊ အညဒတ္ထု တေန ဒဏ္ဍေန ဒုက္ခမေဝ လဘတီတိ အတ္ထော။

ပေစ္စ သော လဘတေ သုခန္တိ ယော ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယသမ္ပန္နော “ယထာဟံ သုခကာမော ဒုက္ခပ္ပဋိကူလော၊ ဧဝံ သဗ္ဗေပီ”တိ စိန္တေတွာ သမ္ပတ္တဝိရတိအာဒီသု ဌိတော ဝုတ္တနယေန ကေနစိ ဒဏ္ဍေန သဗ္ဗာနိပိ ဘူတာနိ န ဟိံသတိ န ဗာဓတိ၊ သော ပုဂ္ဂလော ပရလောကေ မနုဿဘူတော မနုဿသုခံ, ဒေဝဘူတော ဒိဗ္ဗသုခံ, ဥဘယံ အတိက္ကမန္တော နိဗ္ဗာနသုခံ လဘတီတိ။ ဧတ္ထ စ တာဒိသဿ ပုဂ္ဂလဿ အဝဿံဘာဝိတာယ တံ သုခံ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝိယ ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထံ “လဘတေ”တိ ဝုတ္တံ။ ပုရိမဂါထာယပိ ဧသေဝ နယော။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပရမတ္ထသုခံ (သီ၊ သျာ) ၂-ဌာနဝသေန (က)

4. Sakkārasuttavaṇṇanā

14. Catutthe **tena kho pana samayena Bhagavā sakkato hotī**ti kappānaṁ satasahassādhikesu catūsu asaṅkhyeyyesu paripūritassa puññasambhāravisesassa phalabhūtena “ito paraṁ mayhaṁ okāso natthī”ti ussahajātena viya uparūpari vaḍḍhamānena sakkārādinā Bhagavā sakkato hoti. Sabbadisāsu hi yamakamahāmegho vuṭṭhahitvā mahoghaṁ viya sabbapāramiyo “ekasmiṁ attabhāve vipākaṁ dassāmā”ti sampiṇḍitā viya Bhagavato lābhasakkāramahoghaṁ nibbattayiṁsu. Tato annapānavatthayānamālāgandhavilepanādihatthā khattiyabrāhmaṇādayo āgantvā “kahaṁ Buddho, kahaṁ Bhagavā, kahaṁ devadevo, kahaṁ narāsabho, kahaṁ purisasīho”ti Bhagavantaṁ pariyesanti. Sakaṭasatehi paccaye āharitvā okāsaṁ alabhamānā samantā gāvutappamāṇepi sakaṭadhurena sakaṭadhuraṁ āhacca tiṭṭhanti ceva anubandhanti ca andhakavindabrāhmaṇādayo viya. Sabbaṁ taṁ Khandhake[1] tesu tesu ca suttesu āgatanayena veditabbaṁ. Yathā ca Bhagavato, evaṁ bhikkhusaṁghassāti. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Yāvatā kho Cunda etarahi saṁghā vā gaṇā vā loke uppannā, nāhaṁ Cunda aññaṁ ekasaṁghampi samanupassāmi evaṁ lābhaggayasaggappattaṁ, yatharivāyaṁ Cunda bhikkhusaṁgho”ti[2].

Svāyaṁ Bhagavato ca bhikkhusaṁghassa ca uppanno lābhasakkāro ekato hutvā dvinnaṁ mahānadīnaṁ udakogho viya appameyyo ahosi. Tena vuttaṁ “tena kho pana samayena Bhagavā sakkato hoti -pa- parikkhārānaṁ, bhikkhusaṁghopi sakkato -pa- parikkhārānan”ti.

Titthiyā pana pubbe akatapuññatāya ca duppaṭipannatāya ca asakkatā agarukatā, Buddhuppādena pana visesato vipannasobhā sūriyuggamane khajjopanakāviya nippabhā nittejā hatalābhasakkārā ahesuṁ. Te tādisaṁ Bhagavato saṁghassa ca lābhasakkāraṁ asahamānā issāpakatā “evaṁ ime pharusāhi vācāhi ghaṭṭetvāva palāpessāmā”ti usūyā visuggāraṁ uggirantā tattha tattha bhikkhū akkosantā paribhāsantā

1. Vi 3. 314 piṭṭhe. 2. Dī 3. 104 piṭṭhe.

၄-သက္ကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ **တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ သက္ကတော ဟောတီ**တိ ကပ္ပါနံ သတသဟဿာဓိကေသု စတူသု အသင်္ချေယျေသု ပရိပူရိတဿ ပုညသမ္ဘာရဝိသေသဿ ဖလဘူတေန “ဣတော ပရံ မယှံ ဩကာသော နတ္ထီ”တိ ဥဿဟဇာတေန ဝိယ ဥပရူပရိ ဝဍ္ဎမာနေန သက္ကာရာဒိနာ ဘဂဝါ သက္ကတော ဟောတိ။ သဗ္ဗဒိသာသု ဟိ ယမကမဟာမေဃော ဝုဋ္ဌဟိတွာ မဟောဃံ ဝိယ သဗ္ဗပါရမိယော “ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒဿာမာ”တိ သမ္ပိဏ္ဍိတာ ဝိယ ဘဂဝတော လာဘသက္ကာရမဟောဃံ နိဗ္ဗတ္တယိံသု။ တတော အန္နပါနဝတ္ထယာနမာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒိဟတ္ထာ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏာဒယော အာဂန္တွာ “ကဟံ ဗုဒ္ဓေါ၊ ကဟံ ဘဂဝါ၊ ကဟံ ဒေဝဒေဝေါ၊ ကဟံ နရာသဘော၊ ကဟံ ပုရိသသီဟော”တိ ဘဂဝန္တံ ပရိယေသန္တိ။ သကဋသတေဟိ ပစ္စယေ အာဟရိတွာ ဩကာသံ အလဘမာနာ သမန္တာ ဂါဝုတပ္ပမာဏေပိ သကဋဓုရေန သကဋဓုရံ အာဟစ္စ တိဋ္ဌန္တိ စေဝ အနုဗန္ဓန္တိ စ အန္ဓကဝိန္ဒဗြာဟ္မဏာဒယော ဝိယ။ သဗ္ဗံ တံ ခန္ဓကေ[1] တေသု တေသု စ သုတ္တေသု အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ စ ဘဂဝတော၊ ဧဝံ ဘိက္ခုသံဃဿာတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ယာဝတာ ခေါ စုန္ဒ ဧတရဟိ သံဃာ ဝါ ဂဏာ ဝါ လောကေ ဥပ္ပန္နာ၊ နာဟံ စုန္ဒ အညံ ဧကသံဃမ္ပိ သမနုပဿာမိ ဧဝံ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တံ၊ ယထရိဝါယံ စုန္ဒ ဘိက္ခုသံဃော”တိ[2]။

သွာယံ ဘဂဝတော စ ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဥပ္ပန္နော လာဘသက္ကာရော ဧကတော ဟုတွာ ဒွိန္နံ မဟာနဒီနံ ဥဒကောဃော ဝိယ အပ္ပမေယျော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ “တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ သက္ကတော ဟောတိ။ပ။ ပရိက္ခာရာနံ၊ ဘိက္ခုသံဃောပိ သက္ကတော။ပ။ ပရိက္ခာရာန”န္တိ။

တိတ္ထိယာ ပန ပုဗ္ဗေ အကတပုညတာယ စ ဒုပ္ပဋိပန္နတာယ စ အသက္ကတာ အဂရုကတာ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေန ပန ဝိသေသတော ဝိပန္နသောဘာ သူရိယုဂ္ဂမနေ ခဇ္ဇောပနကာ ဝိယ နိပ္ပဘာ နိတ္တေဇာ ဟတလာဘသက္ကာရာ အဟေသုံ။ တေ တာဒိသံ ဘဂဝတော သံဃဿ စ လာဘသက္ကာရံ အသဟမာနာ ဣဿာပကတာ “ဧဝံ ဣမေ ဖရုသာဟိ ဝါစာဟိ ဃဋ္ဋေတွာဝ ပလာပေဿာမာ”တိ ဥသူယာ ဝိသုဂ္ဂါရံ ဥဂ္ဂိရန္တာ တတ္ထ တတ္ထ ဘိက္ခူ အက္ကောသန္တာ ပရိဘာသန္တာ

၁-ဝိ ၃-၃၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ။

vicariṁsu. Tena vuttaṁ **“aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā honti -pa- parikkhārānaṁ. Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā Bhagavato sakkāraṁ asahamānā bhikkhusaṁghassa ca gāme ca araññe ca bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosenti vihesentī**”ti.

Tattha **asabbhāhī**ti asabhāyoggāhi sabhāyaṁ sādhujanasamūhe vutthuṁ ayuttāhi, duṭṭhullāhīti attho. **Pharusāhī**ti kakkhaḷāhi mammacchedikāhi. **Akkosantī**ti jāti-ādīhi akkosavatthūhi khuṁsenti. **Paribhāsantī**ti bhaṇḍanavasena bhayaṁ uppādentā tajjenti. **Rosentī**ti yathā parassa roso hoti, evaṁ anuddhaṁsanavasena rosaṁ uppādenti. **Vihesentī**ti viheṭhenti vividhehi ākārehi aphāsuṁ karonti.

Kathaṁ panete samantapāsādike Bhagavati bhikkhusaṁghe ca akkosādīni pavattesunti? Bhagavato uppādato pahīnalābhasakkāratāya upahatacittā pathaviṁ khaṇitvā pakkhalantā viya avaṇe veḷuriyamaṇimhi vaṇaṁ uppādentā viya ca Sundarikaṁ nāma paribbājikaṁ saññāpetvā tāya Satthu bhikkhūnañca avaṇṇaṁ vuṭṭhāpetvā akkosādīni pavattesuṁ. Taṁ panetaṁ Sundarīvatthu parato Sundarīsutte[1] Pāḷiyaṁyeva āgamissati, tasmā yamettha vattabbaṁ, taṁ tattheva vaṇṇayissāma.

Bhikkhū Bhagavato santikaṁ upasaṅkamitvā taṁ pavattimārocesuṁ. Tena vuttaṁ **“atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu -pa- vihesentī**”ti. Taṁ vuttatthameva.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ issāpakatānaṁ titthiyānaṁ vippaṭipattiṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ tehi kate vippakāre pasannacittehi ca parehi kate upakāre tādibhāvānubhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **gāme araññe sukhadukkhaphuṭṭho**ti gāme vā araññe vā yattha kattaci sukhena dukkhena ca phuṭṭho sukhadukkhāni anubhavanto, tesaṁ vā paccayehi samaṅgībhūto. **Nevattato no parato dahethā**ti “ahaṁ

1. Khu 1. 128 piṭṭhe.

ဝိစရိံသု။ တေန ဝုတ္တံ “**အညတိတ္ထိယာ ပန ပရိဗ္ဗာဇကာ အသက္ကတာ ဟောန္တိ။ပ။ ပရိက္ခာရာနံ။ အထ ခေါ တေ အညတိတ္ထိယာ ပရိဗ္ဗာဇကာ ဘဂဝတော သက္ကာရံ အသဟမာနာ ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဂါမေ စ အရညေ စ ဘိက္ခူ ဒိသွာ အသဗ္ဘာဟိ ဖရုသာဟိ ဝါစာဟိ အက္ကောသန္တိ ပရိဘာသန္တိ ရောသေန္တိ ဝိဟေသေန္တီ**”တိ။

တတ္ထ **အသဗ္ဘာဟီ**တိ အသဘာယောဂ္ဂါဟိ သဘာယံ သာဓုဇနသမူဟေ ဝတ္တုံ အယုတ္တာဟိ၊ ဒုဋ္ဌုလ္လာဟီတိ အတ္ထော။ **ဖရုသာဟီ**တိ ကက္ခဠာဟိ မမ္မစ္ဆေဒိကာဟိ။ **အက္ကောသန္တီ**တိ ဇာတိအာဒီဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ ခုံသေန္တိ။ **ပရိဘာသန္တီ**တိ ဘဏ္ဍနဝသေန ဘယံ ဥပ္ပါဒေန္တာ တဇ္ဇေန္တိ။ **ရောသေန္တီ**တိ ယထာ ပရဿ ရောသော ဟောတိ၊ ဧဝံ အနုဒ္ဓံသနဝသေန ရောသံ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ **ဝိဟေသေန္တီ**တိ ဝိဟေဌေန္တိ ဝိဝိဓေဟိ အာကာရေဟိ အဖာသုံ ကရောန္တိ။

ကထံ ပနေတေ သမန္တပါသာဒိကေ ဘဂဝတိ ဘိက္ခုသံဃေ စ အက္ကောသာဒီနိ ပဝတ္တေသုန္တိ? ဘဂဝတော ဥပ္ပါဒတော ပဟီနလာဘသက္ကာရတာယ ဥပဟတစိတ္တာ ပထဝိံ ခဏိတွာ ပက္ခလန္တာ ဝိယ အဝဏေ ဝေဠုရိယမဏိမှိ ဝဏံ ဥပ္ပါဒေန္တာ ဝိယ စ သုန္ဒရိကံ နာမ ပရိဗ္ဗာဇိကံ သညာပေတွာ တာယ သတ္ထု ဘိက္ခူနဉ္စ အဝဏ္ဏံ ဝုဋ္ဌာပေတွာ အက္ကောသာဒီနိ ပဝတ္တေသုံ။ တံ ပနေတံ သုန္ဒရီဝတ္ထု ပရတော သုန္ဒရီသုတ္တေ[1] ပါဠိယံယေဝ အာဂမိဿတိ၊ တသ္မာ ယမေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ တတ္ထေဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။

ဘိက္ခူ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတွာ တံ ပဝတ္တိမာရောစေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသု။ပ။ ဝိဟေသေန္တီ**”တိ။ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ ဣဿာပကတာနံ တိတ္ထိယာနံ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ တေဟိ ကတေ ဝိပ္ပကာရေ ပသန္နစိတ္တေဟိ စ ပရေဟိ ကတေ ဥပကာရေ တာဒိဘာဝါနုဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ဂါမေ အရညေ သုခဒုက္ခဖုဋ္ဌော**တိ ဂါမေ ဝါ အရညေ ဝါ ယတ္ထ ကတ္ထစိ သုခေန ဒုက္ခေန စ ဖုဋ္ဌော သုခဒုက္ခာနိ အနုဘဝန္တော၊ တေသံ ဝါ ပစ္စယေဟိ သမင်္ဂီဘူတော။ **နေဝတ္တတော နော ပရတော ဒဟေထာ**တိ “အဟံ

၁-ခု ၁-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။

sukhito, ahaṁ dukkhito, mama sukhaṁ, mama dukkhaṁ, parenidaṁ mayhaṁ sukhadukkhaṁ uppāditan”ti ca neva attato na parato taṁ sukhadukkhaṁ ṭhapetha. Kasmā? Na hettha khandhapañcake ahanti vā mamanti vā paroti vā parassāti vā passitabbayuttakaṁ kiñci atthi, kevalaṁ saṅkhārā eva pana yathāpaccayaṁ uppajjitvā khaṇe khaṇe bhijjantīti. Sukhadukkhaggahaṇañcettha desanāsīsaṁ, sabbassāpi lokadhammassa vasena attho veditabbo. Iti Bhagavā “nāhaṁ kvacani, kassaci kiñcanatasmiṁ, na ca mama kvacani, katthaci kiñcanatatthī”ti catukoṭikaṁ suññataṁ vibhāvesi.

Idāni tassa attato parato ca adahanassa kāraṇaṁ dasseti **“phusanti phassā upadhiṁ paṭiccā”**ti. Ete sukhavedanīyā dukkhavedanīyā ca phassā nāma khandhapañcakasaṅkhātaṁ upadhiṁ paṭicca tasmiṁ sati yathāsakaṁ visayaṁ phusanti, tattha pavattantiyeva. Adukkhamasukhā hi vedanā santasabhāvatāya sukhe eva saṅgahaṁ gacchatīti duvidhasamphassavasenevāyaṁ atthavaṇṇanā katā.

Yathā pana phassā na phusanti, taṁ dassetuṁ **“nirupadhiṁ kena phuseyyuṁ phassā”**ti vuttaṁ. Sabbaso hi khandhūpadhiyā asati kena kāraṇena te phassā phuseyyuṁ, na taṁ kāraṇaṁ atthi. Yadi hi tumhe akkosādivasena uppajjanasukhadukkhaṁ na icchatha, sabbaso nirupadhibhāveyeva yogaṁ kareyyāthāti anupādisesanibbānadhātuyā gāthaṁ niṭṭhapesi. Evaṁ iminā udānena vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Upāsakasuttavaṇṇanā

15. Pañcame **Icchānaṅgalako**ti Icchānaṅgalanāmako Kosalesu eko brāhmaṇagāmo, taṁnivāsitāya tattha vā jāto bhavoti vā Icchānaṅgalako. **Upāsako**ti tīhi saraṇagamanehi Bhagavato santike upāsakabhāvassa paveditattā upāsako pañcasikkhāpadiko Buddhamāmako dhammamāmako saṁghamāmako. **Kenacideva karaṇīyenā**ti

သုခိတော, အဟံ ဒုက္ခိတော, မမ သုခံ, မမ ဒုက္ခံ, ပရေနိဒံ မယှံ သုခဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒိတ”န္တိ စ နေဝ အတ္တတော န ပရတော တံ သုခဒုက္ခံ ဌပေထ။ ကသ္မာ? န ဟေတ္ထ ခန္ဓပဉ္စကေ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ ပရောတိ ဝါ ပရဿာတိ ဝါ ပဿိတဗ္ဗယုတ္တကံ ကိဉ္စိ အတ္ထိ၊ ကေဝလံ သင်္ခါရာ ဧဝ ပန ယထာပစ္စယံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ခဏေ ခဏေ ဘိဇ္ဇန္တီတိ။ သုခဒုက္ခဂ္ဂဟဏဉ္စေတ္ထ ဒေသနာသီသံ၊ သဗ္ဗဿာပိ လောကဓမ္မဿ ဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ဘဂဝါ “နာဟံ ကွစနိ, ကဿစိ ကိဉ္စနတသ္မိံ, န စ မမ ကွစနိ, ကတ္ထစိ ကိဉ္စနတတ္ထိ”တိ စတုကောဋိကံ သုညတံ ဝိဘာဝေသိ။

ဣဒါနိ တဿ အတ္တတော ပရတော စ အဒဟနဿ ကာရဏံ ဒဿေတိ **“ဖုသန္တိ ဖဿာ ဥပဓိံ ပဋိစ္စာ”**တိ။ ဧတေ သုခဝေဒနီယာ ဒုက္ခဝေဒနီယာ စ ဖဿာ နာမ ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတံ ဥပဓိံ ပဋိစ္စ တသ္မိံ သတိ ယထာသကံ ဝိသယံ ဖုသန္တိ၊ တတ္ထ ပဝတ္တန္တိယေဝ။ အဒုက္ခမသုခါ ဟိ ဝေဒနာ သန္တသဘာဝတာယ သုခေ ဧဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတီတိ ဒုဝိဓသမ္ဖဿဝသေနေဝါယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ကတာ။

ယထာ ပန တေ ဖဿာ န ဖုသန္တိ၊ တံ ဒဿေတုံ **“နိရုပဓိံ ကေန ဖုသေယျုံ ဖဿာ”**တိ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗသော ဟိ ခန္ဓူပဓိယာ အသတိ ကေန ကာရဏေန တေ ဖဿာ ဖုသေယျုံ၊ န တံ ကာရဏံ အတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ တုမှေ အက္ကောသာဒိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇနသုခဒုက္ခံ န ဣစ္ဆထ၊ သဗ္ဗသော နိရုပဓိဘာဝေယေဝ ယောဂံ ကရေယျာထာတိ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဂါထံ နိဋ္ဌပေသိ။ ဧဝံ ဣမိနာ ဥဒါနေန ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဥပါသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ **ဣစ္ဆာနင်္ဂလကော**တိ ဣစ္ဆာနင်္ဂလနာမကော ကောသလေသု ဧကော ဗြာဟ္မဏဂါမော၊ တံနိဝါသိတာယ တတ္ထ ဝါ ဇာတော ဘဝေါတိ ဝါ ဣစ္ဆာနင်္ဂလကော။ **ဥပါသကော**တိ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဥပါသကဘာဝဿ ပဝေဒိတတ္တာ ဥပါသကော ပဉ္စသိက္ခာပဒိကော ဗုဒ္ဓမာမကော ဓမ္မမာမကော သံဃမာမကော။ **ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေနာ**တိ

uddhārasodhāpanādinā[1] kenacideva kattabbena. **Tīretvā**ti niṭṭhāpetvā. Ayaṁ kira upāsako pubbe abhiṇhaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā payirupāsati, so katipayaṁ kālaṁ bahukaraṇīyatāya Satthu dassanaṁ nābhisambhosi. Tenāha Bhagavā **"cirassaṁ kho tvaṁ upāsaka imaṁ pariyāyamakāsi, yadidaṁ idhāgamanāya"**ti.

Tattha **cirassa**nti cirena. **Pariyāya**nti vāraṁ. **Yadida**nti nipāto, yo ayanti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—idha mama santike āgamanāya yo ayaṁ ajja kato vāro, taṁ imaṁ cirena papañcaṁ katvā akāsīti. **Cirapaṭikāha**nti cirapaṭiko ahaṁ, cirakālato paṭṭhāya ahaṁ upasaṅkamitukāmoti sambandho. **Kehici kehicī**ti ekaccehi ekaccehi. Atha vā **kehici kehicī**ti yehi vā tehi vā. Tattha gāravaṁ[2] dasseti. Satthari abhippasannassa hi Satthudassanadhammassavanesu viya na aññattha ādaro hoti. **Kiccakaraṇīyehī**ti ettha avassaṁ kātabbaṁ kiccaṁ, itaraṁ karaṇīyaṁ. Paṭhamaṁ vā kātabbaṁ kiccaṁ, pacchā kātabbaṁ karaṇīyaṁ. Khuddakaṁ vā kiccaṁ, mahantaṁ karaṇīyaṁ. **Byāvaṭo**ti ussukko. **Evāha**nti evaṁ iminā pakārena ahaṁ nāsakkhiṁ upasaṅkamituṁ na agāravādināti adhippāyo.

Etamatthaṁ viditvāti dullabhe Buddhuppāde manussattalābhe ca sattānaṁ sakiñcanabhāvena kiccapasutatāya kusalantarāyo hoti, na akiñcanassāti etamatthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udāna**nti tadatthaparidīpanameva imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **sukhaṁ vata tassa na hoti kiñcī**ti yassa puggalassa kiñci rūpādīsu ekavatthumpi "mametan"ti taṇhāya pariggahitabhāvena na hoti natthi na vijjati, sukhaṁ vata tassa puggalassa, aho sukhamevāti attho. "Na hosī"tipi pāṭho, tassa atītakālavasena attho veditabbo. Keci pana **na hoti kiñcī**ti padassa "rāgādikiñcanaṁ yassa na hotī"ti atthaṁ vaṇṇenti, taṁ na sundaraṁ pariggahadhammavasena desanāya āgatattā. Rāgādikiñcananti pariggahetabbassāpi saṅgahe sati yuttameva vuttaṁ siyā atha vā yassa puggalassa kiñci appampi kiñcanaṁ palibodhajātaṁ rāgādikiñcanābhāvato eva na hoti, taṁ tassa akiñcanattaṁ sukhassa

1. Dhāraṇakehi uḷārasodhāpanādinā (Sī, Syā)
2. Ādarabhāvaṁ (Sī, Syā)

ဥဒ္ဓါရသောဓာပနာဒိနာ[1] ကေနစိဒေဝ ကတ္တဗ္ဗေန။ **တီရေတွာ**တိ နိဋ္ဌာပေတွာ။ အယံ ကိရ ဥပါသကော ပုဗ္ဗေ အဘိဏှံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပယိရုပါသတိ၊ သော ကတိပယံ ကာလံ ဗဟုကရဏီယတာယ သတ္ထု ဒဿနံ နာဘိသမ္ဘောသိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "**စိရဿံ ခေါ တွံ ဥပါသက ဣမံ ပရိယာယမကာသိ၊ ယဒိဒံ ဣဓာဂမနာယာ**"တိ။

တတ္ထ **စိရဿ**န္တိ စိရေန။ **ပရိယာယ**န္တိ ဝါရံ။ **ယဒိဒ**န္တိ နိပါတော၊ ယော အယန္တိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣဓ မမ သန္တိကေ အာဂမနာယ ယော အယံ အဇ္ဇ ကတော ဝါရော၊ တံ ဣမံ စိရေန ပပဉ္စံ ကတွာ အကာသီတိ။ **စိရပဋိကာဟ**န္တိ စိရပဋိကော အဟံ၊ စိရကာလတော ပဋ္ဌာယ အဟံ ဥပသင်္ကမိတုကာမောတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ကေဟိစိ ကေဟိစီ**တိ ဧကစ္စေဟိ ဧကစ္စေဟိ။ အထ ဝါ **ကေဟိစိ ကေဟိစီ**တိ ယေဟိ ဝါ တေဟိ ဝါ။ တတ္ထ ဂါရဝံ[2] ဒဿေတိ။ သတ္ထရိ အဘိပ္ပသန္နဿ ဟိ သတ္ထုဒဿနဓမ္မဿဝနေသု ဝိယ န အညတ္ထ အာဒရော ဟောတိ။ **ကိစ္စကရဏီယေဟီ**တိ ဧတ္ထ အဝဿံ ကာတဗ္ဗံ ကိစ္စံ၊ ဣတရံ ကရဏီယံ။ ပဌမံ ဝါ ကာတဗ္ဗံ ကိစ္စံ၊ ပစ္ဆာ ကာတဗ္ဗံ ကရဏီယံ။ ခုဒ္ဒကံ ဝါ ကိစ္စံ၊ မဟန္တံ ကရဏီယံ။ **ဗျာဝဋော**တိ ဥဿုက္ကော။ **ဧဝါဟ**န္တိ ဧဝံ ဣမိနာ ပကာရေန အဟံ နာသက္ခိံ ဥပသင်္ကမိတုံ၊ န အဂါရဝါဒိနာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဒုလ္လဘေ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မနုဿတ္တလာဘေ စ သတ္တာနံ သကိဉ္စနဘာဝေန ကိစ္စပသုတတာယ ကုသလန္တရာယော ဟောတိ၊ န အကိဉ္စနဿာတိ ဧတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ တဒတ္ထပရိဒီပနမေဝ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **သုခံ ဝတ တဿ န ဟောတိ ကိဉ္စီ**တိ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ကိဉ္စိ ရူပါဒီသု ဧကဝတ္ထုမ္ပိ "မမေတ"န္တိ တဏှာယ ပရိဂ္ဂဟိတဘာဝေန န ဟောတိ နတ္ထိ န ဝိဇ္ဇတိ၊ သုခံ ဝတ တဿ ပုဂ္ဂလဿ, အဟော သုခမေဝါတိ အတ္ထော။ "န ဟောသီ"တိပိ ပါဌော၊ တဿ အတီတကာလဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေစိ ပန **န ဟောတိ ကိဉ္စီ**တိ ပဒဿ "ရာဂါဒိကိဉ္စနံ ယဿ န ဟောတီ"တိ အတ္ထံ ဝဏ္ဏေန္တိ၊ တံ န သုန္ဒရံ ပရိဂ္ဂဟဓမ္မဝသေန ဒေသနာယ အာဂတတ္တာ။ ရာဂါဒိကိဉ္စနန္တိ ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗဿာပိ သင်္ဂဟေ သတိ ယုတ္တမေဝ ဝုတ္တံ သိယာ အထ ဝါ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ကိဉ္စိ အပ္ပမ္ပိ ကိဉ္စနံ ပလိဗောဓဇာတံ ရာဂါဒိကိဉ္စနာဘာဝတော ဧဝ န ဟောတိ၊ တံ တဿ အကိဉ္စနတ္တံ သုခဿ

၁-ဓာရဏကေဟိ ဥဠာရသောဓာပနာဒိနာ (သီ၊ သျာ)
၂-အာဒရဘာဝံ (သီ၊ သျာ)

paccayabhāvato sukhaṁ vata, aho sukhanti attho. Kassa pana na hoti kiñcananti ce, āha "**saṅkhātadhammassa bahussutassā**"ti. Yo catūhipi maggasaṅkhāhi soḷasakiccanipphattiyā saṅkhātadhammo katakicco, tato eva paṭivedhabāhusaccena bahussuto, tassa.

Iti Bhagavā akiñcanabhāve ānisaṁsaṁ dassetvā sakiñcanabhāve ādīnavaṁ dassetuṁ "**sakiñcanaṁ passā**"ti-ādimāha. Tassattho— rāgādikiñcanānaṁ āmisakiñcanānañca atthitāya sakiñcanaṁ, sakiñcanattā eva aladdhānañca laddhānañca kāmānaṁ pariyesanārakkhaṇahetu kiccakaraṇīyavasena "ahaṁ mamā"ti gahaṇavasena ca vihaññamānaṁ vighātaṁ āpajjamānaṁ passāti dhammasaṁvegappatto Satthā attano cittaṁ vadati. **Jano janasmiṁ paṭibandharūpo**ti sayaṁ añño jano samāno aññasmiṁ jane "ahaṁ imassa, mama ayan"ti taṇhāvasena paṭibandhasabhāvo hutvā vihaññati vighātaṁ āpajjati. "Paṭibaddhacitto"tipi paṭho. Ayañca attho—

"Puttā matthi dhanammatthi, iti bālo vihaññati.
Attā hi attano natthi, kuto puttā kuto dhanan"ti[1]—

ādīhi suttapadehi dīpetabboti.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Gabbhinīsuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe **aññatarassa paribbājakassā**ti ekassa kuṭumbikassa paribbājakassa. **Daharā**ti taruṇī. **Māṇavikā**ti brāhmaṇadhītāya vohāro. **Pajāpatī**ti bhariyā. **Gabbhinī**ti āpannasattā. **Upavijaññā**ti ajja suveti paccupaṭṭhitavijāyanakālā hotīti sambandho. So kira brāhmaṇajātiko sabhariyo vādapatthassame ṭhito, tena naṁ sapajāpatikaṁ paribbājakavohārena samudācaranti. Bhariyā panassa brāhmaṇajātikattā brāhmaṇīti ālapati. **Telan**ti tilatelaṁ. Telasīsena cettha yaṁ yaṁ vijātāya pasavadukkhappaṭikāratthaṁ[2] icchitabbaṁ, taṁ sabbaṁ sappiloṇādiṁ āharāti āṇāpeti. **Yaṁ me vijātāya**

1. Khu 1. 22 piṭṭhe.
2. Passāvadukkhapaṭikāratthaṁ (Syā)

ပစ္စယဘာဝတော သုခံ ဝတ, အဟော သုခန္တိ အတ္ထော။ ကဿ ပန န ဟောတိ ကိဉ္စနန္တိ စေ, အာဟ "**သင်္ခါတဓမ္မဿ ဗဟုဿုတဿာ**"တိ။ ယော စတူဟိပိ မဂ္ဂသင်္ခါဟိ သောဠသကိစ္စနိပ္ဖတ္တိယာ သင်္ခါတဓမ္မော ကတကိစ္စော၊ တတော ဧဝ ပဋိဝေဓဗာဟုသစ္စေန ဗဟုဿုတော၊ တဿ။

ဣတိ ဘဂဝါ အကိဉ္စနဘာဝေ အာနိသံသံ ဒဿေတွာ သကိဉ္စနဘာဝေ အာဒီနဝံ ဒဿေတုံ "**သကိဉ္စနံ ပဿာ**"တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော— ရာဂါဒိကိဉ္စနာနံ အာမိသကိဉ္စနာနဉ္စ အတ္ထိတာယ သကိဉ္စနံ၊ သကိဉ္စနတ္တာ ဧဝ အလဒ္ဓါနဉ္စ လဒ္ဓါနဉ္စ ကာမာနံ ပရိယေသနာရက္ခဏဟေတု ကိစ္စကရဏီယဝသေန "အဟံ မမာ"တိ ဂဟဏဝသေန စ ဝိဟညမာနံ ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇမာနံ ပဿာတိ ဓမ္မသံဝေဂပ္ပတ္တော သတ္ထာ အတ္တနော စိတ္တံ ဝဒတိ။ **ဇနော ဇနသ္မိံ ပဋိဗန္ဓရူပေါ**တိ သယံ အညော ဇနော သမာနော အညသ္မိံ ဇနေ "အဟံ ဣမဿ, မမ အယ"န္တိ တဏှာဝသေန ပဋိဗန္ဓသဘာဝေါ ဟုတွာ ဝိဟညတိ ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇတိ။ "ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော"တိပိ ပါဌော။ အယဉ္စ အတ္ထော—

"ပုတ္တာ မတ္ထိ ဓနမ္မတ္ထိ၊ ဣတိ ဗာလော ဝိဟညတိ။
အတ္တာ ဟိ အတ္တနော နတ္ထိ၊ ကုတော ပုတ္တာ ကုတော ဓန"န္တိ[၁]—

အာဒီဟိ သုတ္တပဒေဟိ ဒီပေတဗ္ဗောတိ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဂဗ္ဘိနီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆဋ္ဌေ **အညတရဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿာ**တိ ဧကဿ ကုဋုမ္ဗိကဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿ။ **ဒဟရာ**တိ တရုဏီ။ **မာဏဝိကာ**တိ ဗြာဟ္မဏဓီတာယ ဝေါဟာရော။ **ပဇာပတီ**တိ ဘရိယာ။ **ဂဗ္ဘိနီ**တိ အာပန္နသတ္တာ။ **ဥပဝိဇညာ**တိ အဇ္ဇ သုဝေတိ ပစ္စုပဋ္ဌိတဝိဇာယနကာလာ ဟောတီတိ သမ္ဗန္ဓော။ သော ကိရ ဗြာဟ္မဏဇာတိကော သဘရိယော ဝါဒပတ္ထဿမေ ဌိတော၊ တေန နံ သပဇာပတိကံ ပရိဗ္ဗာဇကဝေါဟာရေန သမုဒါစရန္တိ။ ဘရိယာ ပနဿ ဗြာဟ္မဏဇာတိကတ္တာ ဗြာဟ္မဏီတိ အာလပတိ။ **တေလ**န္တိ တိလတေလံ။ တေလသီသေန စေတ္ထ ယံ ယံ ဝိဇာတာယ ပသဝဒုက္ခပ္ပဋိကာရတ္ထံ[၂] ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ သပ္ပိလောဏာဒိံ အာဟရာတိ အာဏာပေတိ။ **ယံ မေ ဝိဇာတာယ**

၁-ခု ၁-၂၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပဿာဝဒုက္ခပဋိကာရတ္ထံ (သျာ)

bhavissatīti yaṁ telādi mayhaṁ vijātāya bahinikkhantagabbhāya upakārāya bhavissati. "Paribbājikāyā"tipi pāṭho. **Kuto**ti kasmā ṭhānā, yato ñātikulā vā mittakulā vā telādiṁ āhareyyaṁ, taṁ ṭhānaṁ me natthīti adhippāyo. **Telaṁ āharāmī**ti vattamānasamīpatāya vattamānaṁ katvā vuttaṁ, telaṁ āharissāmīti attho. **Samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sappissa vā telassa vā**ti ca samuccayattho vā-saddo "aggito vā udakato vā mithubhedā vā"ti-ādīsu[1] viya. **Sappissa vā telassa vā**ti paccatte sāmivacanaṁ, sappi ca telañca yāvadatthaṁ pātuṁ pivituṁ dīyatīti attho. Apare pana "sappissa vā telassa vāti avayavasambandhe[2] sāmivacanaṁ. Sappitelasamudāyassa hi avayavo idha yāvadatthasaddena vuccatī"ti vadanti. **No nīharitun**ti bhājanena vā hatthena vā bahi netuṁ no dīyati, **ucchadditvānā**ti vamitvā, yannūna dadeyyanti sambandho. Evaṁ kirassa ahosi "ahaṁ rañño koṭṭhāgāraṁ gantvā telaṁ kaṇṭhamattaṁ pivitvā tāvadeva gharaṁ āgantvā ekasmiṁ bhājane yathāpītaṁ vamitvā uddhanaṁ āropetvā pacissāmi, yaṁ pittasemhādimissitaṁ, taṁ agginā jhāyissati, telaṁ pana gahetvā imissā paribbājikāya kamme upanessāmī"ti.

Uddhaṁ kātunti vamanavasena uddhaṁ nīharituṁ. **Na pana adho**ti viriñcanavasena heṭṭhā nīharituṁ na pana sakkoti. So hi "adhikaṁ pītaṁ sayameva kukhato niggamissatī"ti[3] pivitvā āsayassa arittatāya aniggate vamanavirecanayogaṁ ajānanto alabhanto vā kevalaṁ dukkhāhi vedanāhi phuṭṭho āvaṭṭati ca parivaṭṭati ca. **Dukkhāhī**ti dukkhamāhi. **Tibbāhī**ti bahalāhi tikhiṇāhi vā. **Kharāhī**ti kakkhaḷāhi. **Kaṭukāhī**ti ativiya aniṭṭhabhāvena dāruṇāhi. **Āvaṭṭatī**ti ekasmiṁ yeva ṭhāne panipajjitvā attano sarīraṁ ito cito ākaḍḍhanto āvaṭṭati. **Parivaṭṭatī**ti ekasmiṁ padese nipannopi aṅgapaccaṅgāni parito khipanto vaṭṭati, abhimukhaṁ vā vaṭṭanto āvaṭṭati, samantato vaṭṭanto parivaṭṭati.

---

1. Vi 3. 324; Dī 2. 74; Khu 1. 187 piṭṭhe. 2. Avayavāvayavīsambandhe (Sī, Syā)
3. Nibbamissatīti (Ka)

ဘဝိဿတီတိ ယံ တေလာဒိ မယှံ ဝိဇာတာယ ဗဟိနိက္ခန္တဂဗ္ဘာယ ဥပကာရာယ ဘဝိဿတိ။ "ပရိဗ္ဗာဇိကာယာ"တိပိ ပါဌော။ **ကုတော**တိ ကသ္မာ ဌာနာ၊ ယတော ဉာတိကုလာ ဝါ မိတ္တကုလာ ဝါ တေလာဒိံ အာဟရေယျံ၊ တံ ဌာနံ မေ နတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။ **တေလံ အာဟရာမီ**တိ ဝတ္တမာနသမီပတာယ ဝတ္တမာနံ ကတွာ ဝုတ္တံ၊ တေလံ အာဟရိဿာမီတိ အတ္ထော။ **သမဏဿ ဝါ ဗြာဟ္မဏဿ ဝါ သပ္ပိဿ ဝါ တေလဿ ဝါ**တိ စ သမုစ္စယတ္ထော ဝါ-သဒ္ဒေါ "အဂ္ဂိတော ဝါ ဥဒကတော ဝါ မိထုဘေဒါ ဝါ"တိအာဒီသု[၁] ဝိယ။ **သပ္ပိဿ ဝါ တေလဿ ဝါ**တိ ပစ္စတ္တေ သာမိဝစနံ၊ သပ္ပိ စ တေလဉ္စ ယာဝဒတ္ထံ ပါတုံ ပိဝိတုံ ဒီယတီတိ အတ္ထော။ အပရေ ပန "သပ္ပိဿ ဝါ တေလဿ ဝါတိ အဝယဝသမ္ဗန္ဓေ[၂] သာမိဝစနံ။ သပ္ပိတေလသမုဒါယဿ ဟိ အဝယဝေါ ဣဓ ယာဝဒတ္ထသဒ္ဒေန ဝုစ္စတီ"တိ ဝဒန္တိ။ **နော နီဟရိတု**န္တိ ဘာဇနေန ဝါ ဟတ္ထေန ဝါ ဗဟိ နေတုံ နော ဒီယတိ၊ **ဥစ္ဆဒ္ဒိတွာနာ**တိ ဝမိတွာ၊ ယန္နူန ဒဒေယျန္တိ သမ္ဗန္ဓော။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "အဟံ ရညော ကောဋ္ဌာဂါရံ ဂန္တွာ တေလံ ကဏ္ဌမတ္တံ ပိဝိတွာ တာဝဒေဝ ဃရံ အာဂန္တွာ ဧကသ္မိံ ဘာဇနေ ယထာပီတံ ဝမိတွာ ဥဒ္ဓနံ အာရောပေတွာ ပစိဿာမိ၊ ယံ ပိတ္တသေမှာဒိမိဿိတံ၊ တံ အဂ္ဂိနာ ဈာယိဿတိ၊ တေလံ ပန ဂဟေတွာ ဣမိဿာ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ ကမ္မေ ဥပနေဿာမီ"တိ။

ဥဒ္ဓံ ကာတုန္တိ ဝမနဝသေန ဥဒ္ဓံ နီဟရိတုံ။ **န ပန အဓော**တိ ဝိရိဉ္စနဝသေန ဟေဋ္ဌာ နီဟရိတုံ န ပန သက္ကောတိ။ သော ဟိ "အဓိကံ ပီတံ သယမေဝ မုခတော နိဂ္ဂမိဿတီ"တိ[၃] ပိဝိတွာ အာသယဿ အရိတ္တတာယ အနိဂ္ဂတေ ဝမနဝိရေစနယောဂံ အဇာနန္တော အလဘန္တော ဝါ ကေဝလံ ဒုက္ခာဟိ ဝေဒနာဟိ ဖုဋ္ဌော အာဝဋ္ဋတိ စ ပရိဝဋ္ဋတိ စ။ **ဒုက္ခာဟီ**တိ ဒုက္ခမာဟိ။ **တိဗ္ဗာဟီ**တိ ဗဟလာဟိ တိခိဏာဟိ ဝါ။ **ခရာဟီ**တိ ကက္ခဠာဟိ။ **ကဋုကာဟီ**တိ အတိဝိယ အနိဋ္ဌဘာဝေန ဒါရုဏာဟိ။ **အာဝဋ္ဋတီ**တိ ဧကသ္မိံယေဝ ဌာနေ အနိပဇ္ဇိတွာ အတ္တနော သရီရံ ဣတော စိတော အာကဍ္ဎန္တော အာဝဋ္ဋတိ။ **ပရိဝဋ္ဋတီ**တိ ဧကသ္မိံ ပဒေသေ နိပန္နောပိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ ပရိတော ခိပန္တော ဝဋ္ဋတိ၊ အဘိမုခံ ဝါ ဝဋ္ဋန္တော အာဝဋ္ဋတိ၊ သမန္တတော ဝဋ္ဋန္တော ပရိဝဋ္ဋတိ။

တေမတ္တံ ဝိဒိတွာတိ "သကိဉ္စနဿ အပ္ပဋိသင်္ခါပရိဘောဂဟေတုကာ အယံ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိ၊ အကိဉ္စနဿ ပန သဗ္ဗသော အယံ နတ္ထီ"တိ တေမတ္တံ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနိတွာ တဒတ္ထုပ္ပကာသနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

၁-ဝိ ၃-၃၂၄၊ ဒီ ၂-၇၄၊ ခု ၁-၁၈၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အဝယဝါဝယဝီသမ္ဗန္ဓေ (သီ၊ သျာ)
၃-နိဗ္ဗမိဿတီတိ (က)

Tattha **sukhino vatā**ti sukhino vata sappurisā. Ke pana teti. **Ye akiñcanā,** ye rāgādikiñcanassa pariggahakiñcanassa ca abhāvena akiñcanā, kesaṁ panidaṁ kiñcanaṁ natthīti āha "**vedaguno hi janā akiñcanā**"ti, ye ariyamaggañāṇasaṅkhātaṁ vedaṁ gatā adhigatā, tena vā vedena nibbānaṁ gatāti vedaguno, te ariyajanā khīṇāsavapuggalā anavasesarāgādikiñcanānaṁ aggamaggena samucchinnattā akiñcanā nāma. Asati hi rāgādikiñcane kuto pariggahakiñcanassa sambhavo. Evaṁ gāthāya purimabhāgena arahante pasaṁsitvā aparabhāgena andhaputhujjane garahanto "**sakiñcanaṁ passā**"ti-ādimāha. Taṁ purimasutte vuttatthameva. Evaṁ imāyapi gāthāya vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Ekaputtakasuttavaṇṇanā

17. Sattame **ekaputtako**ti eko putto, so ca anukampitabbaṭṭhena ekaputtako, piyāyitabbaṭṭhena **piyo,** manassa vaḍḍhanaṭṭhena **manāpo.** Sarīrasobhāsampattiyā vā dassanīyaṭṭhena **piyo,** sīlācārasampattiyā kalyāṇadhammatāya **manāpo.** Kaleti satte khepetīti **kālo,** maraṇaṁ. Taṁ kato pattoti **kālaṅkato,** kālena vā maccunā kato naṭṭho adassanaṁ gatoti **kālaṅkato,** matoti attho.

Sambahulā upāsakāti Sāvatthivāsino bahū upāsakā mataputta-upāsakassa sahasokībhāvena yāva āḷāhanā pacchato gantvā matasarīrassa kattabbaṁ kāretvā paṭinivattā yathānivatthāva udakaṁ otaritvā sīsaṁnhātā vatthāni pīḷetvā anotāpetvāva ekaṁ nivāsetvā ekaṁ uttarāsaṅgaṁ katvā upāsakaṁ purato katvā "sokavinodanaṁ dhammaṁ Satthu santike sossāmā"ti Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu. Tena vuttaṁ "**allakesā**"ti-ādi.

Tattha **allavatthā**ti udakena tintavatthā. **Di vā divassā**ti divasassapi divā, majjhanhike kāleti attho. Yasmā jānantāpi Tathāgatā

တတ္ထ **သုခိနော ဝတာ**တိ သုခိနော ဝတ သပ္ပုရိသာ။ ကေ ပန တေတိ။ **ယေ အကိဉ္စနာ၊** ယေ ရာဂါဒိကိဉ္စနဿ ပရိဂ္ဂဟကိဉ္စနဿ စ အဘာဝေန အကိဉ္စနာ၊ ကေသံ ပနိဒံ ကိဉ္စနံ နတ္ထီတိ အာဟ "**ဝေဒဂုနော ဟိ ဇနာ အကိဉ္စနာ**"တိ၊ ယေ အရိယမဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတံ ဝေဒံ ဂတာ အဓိဂတာ၊ တေန ဝါ ဝေဒေန နိဗ္ဗာနံ ဂတာတိ ဝေဒဂုနော၊ တေ အရိယဇနာ ခီဏာသဝပုဂ္ဂလာ အနဝသေသရာဂါဒိကိဉ္စနာနံ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နတ္တာ အကိဉ္စနာ နာမ။ အသတိ ဟိ ရာဂါဒိကိဉ္စနေ ကုတော ပရိဂ္ဂဟကိဉ္စနဿ သမ္ဘဝေါ။ ဧဝံ ဂါထာယ ပုရိမဘာဂေန အရဟန္တေ ပသံသိတွာ အပရဘာဂေန အန္ဓပုထုဇ္ဇနေ ဂရဟန္တော "**သကိဉ္စနံ ပဿ**"တိအာဒိမာဟ။ တံ ပုရိမသုတ္တေ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ ဧဝံ ဣမာယပိ ဂါထာယ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဧကပုတ္တကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇။ သတ္တမေ **ဧကပုတ္တကော**တိ ဧကော ပုတ္တော၊ သော စ အနုကမ္ပိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဧကပုတ္တကော၊ ပိယာယိတဗ္ဗဋ္ဌေန **ပိယော၊** မနဿ ဝဍ္ဎနဋ္ဌေန **မနာပေါ။** သရီရသောဘာသမ္ပတ္တိယာ ဝါ ဒဿနီယဋ္ဌေန **ပိယော၊** သီလာစာရသမ္ပတ္တိယာ ကလျာဏဓမ္မတာယ **မနာပေါ။** ကလေတိ သတ္တေ ခေပေတီတိ **ကာလော၊** မရဏံ။ တံ ကတော ပတ္တောတိ **ကာလင်္ကတော၊** ကာလေန ဝါ မစ္စုနာ ကတော နဋ္ဌော အဒဿနံ ဂတောတိ **ကာလင်္ကတော၊** မတောတိ အတ္ထော။

သမ္ဗဟုလာ ဥပါသကာတိ သာဝတ္ထိဝါသိနော ဗဟူ ဥပါသကာ မတပုတ္တဥပါသကဿ သဟသောကီဘာဝေန ယာဝ အာဠာဟနာ ပစ္ဆတော ဂန္တွာ မတသရီရဿ ကတ္တဗ္ဗံ ကာရေတွာ ပဋိနိဝတ္တာ ယထာနိဝတ္ထာဝ ဥဒကံ ဩတရိတွာ သီသံနှာတာ ဝတ္ထာနိ ပီဠေတွာ အနောတာပေတွာဝ ဧကံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကတွာ ဥပါသကံ ပုရတော ကတွာ "သောကဝိနောဒနံ ဓမ္မံ သတ္ထု သန္တိကေ သောဿာမာ"တိ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု။ တေန ဝုတ္တံ "**အလ္လကေသာ**"တိအာဒိ။

တတ္ထ **အလ္လဝတ္ထာ**တိ ဥဒကေန တိန္တဝတ္ထာ။ **ဒိဝါ ဒိဝဿာ**တိ ဒိဝသဿပိ ဒိဝါ၊ မဇ္ဈန္ဟိကေ ကာလေတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ ဇာနန္တာပိ တထာဂတာ

pucchanti, jānantāpi na pucchanti. Kālaṁ viditvā pucchanti, kālaṁ viditvā na pucchanti. Tasmā jānantoyeva Bhagavā kathāsamuṭṭhāpanatthaṁ pucchanto **"kiṁ nu kho tumhe upāsakā"**ti-ādimāha. Tassattho—tumhe upāsakā aññesu divasesu mama santikaṁ āgacchantā otāpitasuddhavatthā sāyanhe āgacchatha, ajja pana allavatthā allakesā ṭhitamajjhanhike kāle idhāgatā, taṁ kiṁ kāraṇanti. **Tena mayan**ti tena puttaviyogajanitacittasantāpena balavasokābhibhūtatāya evaṁbhūtā mayaṁ idhūpasaṅkamantāti.

Etamatthaṁ viditvāti piyavatthusambhavā sokadukkhadomanassādayo, asati piyavatthusmiṁ sabbaso ete na santīti etamatthaṁ sabbākārato jānitvā tadatthappakāsanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **piyarūpassādagadhitāse**ti piyasabhāvesu rūpakkhandhādīsu sukhavedanassādena gadhitā paṭibaddhacittā. Gadhitāseti hi gadhitā-iccevattho. **Se**ti vā nipātamattaṁ. Piyarūpā nāma cakkhādayo puttadārādayo ca. Vuttaṁ hetaṁ—"kiñca loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ cakkhu loke -pa- dhammataṇhā loke piyarūpaṁ sātarūpan"ti[1],

"Khettaṁ vatthuṁ hiraññaṁ vā, gavassaṁ dāsaporisaṁ.
Thiyo bandhū puthu kāme, yo naro anugijjhatī"ti[2] ca.

Tasmā tesu piyarūpesu assādena giddhā mucchitā ajjhāpannāti attho. Ke pana te piyarūpassādagadhitāti te dasseti **"devakāyā puthumanussā cā"**ti, Cātumahārājikādayo bahudevasamūhā ceva jambudīpakādikā bahumanussā ca. **Aghāvino**ti kāyikacetasikadukkhena dukkhitā. **Parijunnā**ti jarārogādivipattiyā yobbanārogyādisampattito parihīnā. Yathālābhavasena vāyamattho[3] devamanussesu veditabbo. Atha vā kāmañcekantasukhasamappitānaṁ devānaṁ dukkhajarārogā na sambhavanti, tadanativattasabhāvatāya pana tepi "aghāvino"ti "parijunnā"ti ca vuttā. Tesampi vā pubbanimittuppattiyā paṭicchannajarāya cetasikarogassa ca vasena dukkhādīnaṁ sambhavo veditabbo. **Maccurājassa vasaṁ gacchantī**ti piyavatthuvisayāya taṇhāya appahīnattā punappunaṁ

1. Khu 8. 127 piṭṭhe. 2. Khu 1. 399 piṭṭhe. 3. Tassamattho (Syā)

ပုစ္ဆန္တိ၊ ဇာနန္တာပိ န ပုစ္ဆန္တိ။ ကာလံ ဝိဒိတွာ ပုစ္ဆန္တိ၊ ကာလံ ဝိဒိတွာ န ပုစ္ဆန္တိ။ တသ္မာ ဇာနန္တောယေဝ ဘဂဝါ ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ ပုစ္ဆန္တော “**ကိံ နု ခေါ တုမှေ ဥပါသကာ**”တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—တုမှေ ဥပါသကာ အညေသု ဒိဝသေသု မမ သန္တိကံ အာဂစ္ဆန္တာ ဩတာပိတသုဒ္ဓဝတ္ထာ သာယန္ဟေ အာဂစ္ဆထ၊ အဇ္ဇ ပန အလ္လဝတ္ထာ အလ္လကေသာ ဌိတမဇ္ဈန္ဟိကေ ကာလေ ဣဓာဂတာ၊ တံ ကိံ ကာရဏန္တိ။ **တေန မယန္တိ** တေန ပုတ္တဝိယောဂဇနိတစိတ္တသန္တာပေန ဗလဝသောကာဘိဘူတတာယ ဧဝံဘူတာ မယံ ဣဓူပသင်္ကမန္တာတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ပိယဝတ္ထုသမ္ဘဝါ သောကဒုက္ခဒေါမနဿာဒယော၊ အသတိ ပိယဝတ္ထုသ္မိံ သဗ္ဗသော ဧတေ န သန္တီတိ ဧတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနိတွာ တဒတ္ထပ္ပကာသနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ပိယရူပဿာဒဂဓိတာသေ**တိ ပိယသဘာဝေသု ရူပက္ခန္ဓာဒီသု သုခဝေဒနဿာဒေန ဂဓိတာ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ။ ဂဓိတာသေတိ ဟိ ဂဓိတာဣစ္စေဝတ္ထော။ **သေ**တိ ဝါ နိပါတမတ္တံ။ ပိယရူပါ နာမ စက္ခာဒယော ပုတ္တဒါရာဒယော စ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ— “ကိဉ္စ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ စက္ခု လောကေ။ပ။ ဓမ္မတဏှာ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပ”န္တိ[၁],

“ခေတ္တံ ဝတ္ထုံ ဟိရညံ ဝါ၊ ဂဝဿံ ဒါသပေါရိသံ။
ထိယော ဗန္ဓူ ပုထု ကာမေ၊ ယော နရော အနုဂိဇ္ဈတီ”တိ[၂] စ။

တသ္မာ တေသု ပိယရူပေသု အဿာဒေန ဂိဒ္ဓါ မုစ္ဆိတာ အဇ္ဈာပန္နာတိ အတ္ထော။ ကေ ပန တေ ပိယရူပဿာဒဂဓိတာတိ တေ ဒဿေတိ “**ဒေဝကာယာ ပုထုမနုဿာ စာ**”တိ၊ စာတုမဟာရာဇိကာဒယော ဗဟုဒေဝသမူဟာ စေဝ ဇမ္ဗုဒီပကာဒိကာ ဗဟုမနုဿာ စ။ **အဃာဝိနော**တိ ကာယိကစေတသိကဒုက္ခေန ဒုက္ခိတာ။ **ပရိဇုန္နာ**တိ ဇရာရောဂါဒိဝိပတ္တိယာ ယောဗ္ဗနာရောဂျာဒိသမ္ပတ္တိတော ပရိဟီနာ။ ယထာလာဘဝသေန ဝါယမတ္ထော[၃] ဒေဝမနုဿေသု ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝါ ကာမညေကန္တသုခသမပ္ပိတာနံ ဒေဝါနံ ဒုက္ခဇရာရောဂါ န သမ္ဘဝန္တိ၊ တဒနတိဝတ္တသဘာဝတာယ ပန တေပိ “အဃာဝိနော”တိ “ပရိဇုန္နာ”တိ စ ဝုတ္တာ။ တေသမ္ပိ ဝါ ပုဗ္ဗနိမိတ္တုပ္ပတ္တိယာ ပဋိစ္ဆန္နဇရာယ စေတသိကရောဂဿ စ ဝသေန ဒုက္ခာဒီနံ သမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မစ္စုရာဇဿ ဝသံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ပိယဝတ္ထုဝိသယာယ တဏှာယ အပ္ပဟီနတ္တာ ပုနပ္ပုနံ

၁-ခု ၈-၁၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၃၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-တဿမတ္ထော (သျာ)

gabbhūpagamanato dhātuttayissaratāya maccurājasaṅkhātassa maraṇassa vasaṁ hatthameva[1] gacchanti.

Ettāvatā vaṭṭaṁ dassetvā idāni **“ye ve divā”**ti-ādinā vivaṭṭaṁ dasseti. Tattha **ye ve divā ca ratto ca appamattā**ti “divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhetī”ti-ādinā vuttanayena divasabhāge rattibhāge ca daḷhaṁ appamattā appamādappaṭipadaṁ pūrenti. **Jahanti piyarūpan**ti catusaccakammaṭṭhānabhāvanaṁ ussukkāpetvā ariyamaggādhigamena piyarūpaṁ piyajātikaṁ cakkhādipiyavatthuṁ tappaṭibaddhachandarāgajahanena jahanti. **Te ve khaṇanti aghamūlaṁ, maccuno āmisaṁ durativattan**ti te ariyapuggalā aghassa vaṭṭadukkhassa mūlabhūtaṁ, maccunā maraṇena āmasitabbato āmisaṁ, ito bahiddhā kehicipi samaṇabrāhmaṇehi nivattituṁ asakkuṇeyyatāya durativattiṁ, saha avijjāya taṇhaṁ ariyamaggañāṇakudālena khaṇanti, lesamattampi anavasesantā ummūlayantīti. Svāyamattho—

“Appamādo amatapadaṁ, pamādo maccuno padaṁ.
Appamattā na mīyanti, ye pamattā yathā matā”ti[2]—

ādīhi suttapadehi vitthāretabboti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Suppavāsāsuttavaṇṇanā

18. Aṭṭhame **kuṇḍikāyan**ti evaṁnāmake Koliyānaṁ nagare. **Kuṇḍadhānavane**ti tassa nagarassa avidūre Kuṇḍadhānasaṅkhāte vane.

Pubbe kira Kuṇḍo nāma eko yakkho tasmiṁ vanasaṇḍe vāsaṁ kappesi, Kuṇḍadhānamissakena ca balikammena tussatīti tassa tathā tattha baliṁ upaharanti, tenetaṁ vanasaṇḍaṁ Kuṇḍadhānavanantveva paññāyittha. Tassa avidūre ekā gāmapatikā ahosi, sāpi tassa yakkhassa āṇāpavattiṭṭhāne niviṭṭhattā teneva paripālitattā kuṇḍikāti

---

1. Hatthattameva (Ka)
2. Khu 1. 16 piṭṭhe.

ဂဗ္ဘူပဂမနတော ဓာတုတ္တယိဿရတာယ မစ္စုရာဇသင်္ခါတဿ မရဏဿ ဝသံ ဟတ္ထမေဝ[၁] ဂစ္ဆန္တိ။

ဧတ္တာဝတာ ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ **“ယေ ဝေ ဒိဝါ”**တိအာဒိနာ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **ယေ ဝေ ဒိဝါ စ ရတ္တော စ အပ္ပမတ္တာ**တိ “ဒိဝသံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတီ”တိအာဒိနာ ဝုတ္တနယေန ဒိဝသဘာဂေ ရတ္တိဘာဂေ စ ဒဠှံ အပ္ပမတ္တာ အပ္ပမာဒပ္ပဋိပဒံ ပူရေန္တိ။ **ဇဟန္တိ ပိယရူပန္တိ** စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန ပိယရူပံ ပိယဇာတိကံ စက္ခာဒိပိယဝတ္ထုံ တပ္ပဋိဗဒ္ဓဆန္ဒရာဂဇဟနေန ဇဟန္တိ။ **တေ ဝေ ခဏန္တိ အဃမူလံ၊ မစ္စုနော အာမိသံ ဒုရတိဝတ္တန္တိ** တေ အရိယပုဂ္ဂလာ အဃဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ မူလဘူတံ, မစ္စုနာ မရဏေန အာမသိတဗ္ဗတော အာမိသံ, ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ ကေဟိစိပိ သမဏဗြာဟ္မဏေဟိ နိဝတ္တိတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ ဒုရတိဝတ္တိံ, သဟ အဝိဇ္ဇာယ တဏှံ အရိယမဂ္ဂဉာဏကုဒ္ဒါလေန ခဏန္တိ၊ လေသမတ္တမ္ပိ အနဝသေသန္တာ ဥမ္မူလယန္တီတိ။ သွာယမတ္ထော—

“အပ္ပမာဒေါ အမတပဒံ၊ ပမာဒေါ မစ္စုနော ပဒံ။
အပ္ပမတ္တာ န မီယန္တိ၊ ယေ ပမတ္တာ ယထာ မတာ”တိ[၂]—

အာဒီဟိ သုတ္တပဒေဟိ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗောတိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သုပ္ပဝါသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈။ အဋ္ဌမေ **ကုဏ္ဍိကာယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ ကောလိယာနံ နဂရေ။ **ကုဏ္ဍဓာနဝနေ**တိ တဿ နဂရဿ အဝိဒူရေ ကုဏ္ဍဓာနသင်္ခါတေ ဝနေ။

ပုဗ္ဗေ ကိရ ကုဏ္ဍော နာမ ဧကော ယက္ခော တသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ ဝါသံ ကပ္ပေသိ၊ ကုဏ္ဍဓာနမိဿကေန စ ဗလိကမ္မေန တုဿတီတိ တဿ တထာ တတ္ထ ဗလိံ ဥပဟရန္တိ၊ တေနေတံ ဝနသဏ္ဍံ ကုဏ္ဍဓာနဝနန္တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ တဿ အဝိဒူရေ ဧကာ ဂါမပတိကာ အဟောသိ၊ သာပိ တဿ ယက္ခဿ အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနေ နိဝိဋ္ဌတ္တာ တေနေဝ ပရိပါလိတတ္တာ ကုဏ္ဍိကာတိ

၁-ဟတ္ထတ္တမေဝ (က)
၂-ခု ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ။

voharīyittha. Aparabhāge tattha Koliyarājāno nagaraṁ kāresuṁ, tampi purimavohārena **Kuṇḍikā**tveva vuccati. Tasmiṁ ca vanasaṇḍe Koliyarājāno Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca vasanatthāya vihāraṁ patiṭṭhāpesuṁ, tampi **Kuṇḍadhānavanan**tveva paññāyittha. Atha Bhagavā janapadacārikaṁ caranto anukkamena taṁ vihāraṁ patvā tattha vihāsi. Tena vuttaṁ “**ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kuṇḍikāyaṁ viharati Kuṇḍadhānavane**”ti.

Suppavāsāti tassā upāsikāya nāmaṁ. **Koliyadhītā**ti Koliyarājaputtī. Sā hi Bhagavato aggupaṭṭhāyikā paṇītadāyikānaṁ sāvikānaṁ etadagge ṭhapitā sotāpannā ariyasāvikā. Yañhi kiñci Bhagavato yuttarūpaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ bhesajjaṁ vā na tattha aññāhi saṁvidhātabbaṁ atthi, sabbaṁ taṁ sayameva attano paññāya vicāretvā sakkaccaṁ sampādetvā upaneti. Devasikañca aṭṭhasataṁ saṁghabhattapāṭipuggalikabhattāni deti. Yo koci bhikkhu vā bhikkhunī vā taṁ kulaṁ piṇḍāya paviṭṭho rittahattho na gacchati. Evaṁ muttacāgā payatapāṇī vossaggaratā yācayogā dānasaṁvibhāgaratā. Assā kucchiyaṁ purimabuddhesu katādhikāro pacchimabhaviko sāvakabodhisatto paṭisandhiṁ gaṇhi. Sā taṁ gabbhaṁ kenacideva pāpakammena satta vassāni kucchinā parihari, sattāhañca mūḷhagabbhā ahosi. Tena vuttaṁ “**satta vassāni gabbhaṁ dhāreti sattāhaṁ mūḷhagabbhā**”ti.

Tattha **satta vassānī**ti satta saṁvaccharāni, accantasaṁyoge ca idaṁ upayogavacanaṁ. **Gabbhaṁ dhāretī**ti gabbhaṁ vahati, gabbhinī hotīti attho. **Sattāhaṁ mūḷhagabbhāti satta ahāni byākulagabbhā.** Gabbho hi paripakko sampajjamāno vijāyanakāle kammajavātehi sañcāletvā parivattito uddhaṁpādo adhosiro hutvā yonimukhābhimukho hoti, evaṁ so katthaci alaggo bahi nikkhamati. Vipajjamāno pana viparivattanavasena yonimaggaṁ pidahitvā tiriyaṁ nipajjati, sayameva vā yonimaggo pidahati, so tattha kammajavātehi aparāparaṁ parivattamāno byākulo mūḷhagabbhoti vuccati, tassāpi satta divase evaṁ ahosi, tena vuttaṁ “sattāhaṁ mūḷhagabbhā”ti.

Ayañca gabbho Sīvalitthero, tassa kathaṁ satta vassāni gabbhavāsadukkhaṁ, sattāhaṁ mūḷhagabbhabhāvappatti, mātu cassāpi sotāpannāya

ဝေါဟရီယိတ္ထ။ အပရဘာဂေ တတ္ထ ကောလိယရာဇာနော နဂရံ ကာရေသုံ၊ တမ္ပိ ပုရိမဝေါဟာရေန **ကုဏ္ဍိကာ**တွေဝ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ စ ဝနသဏ္ဍေ ကောလိယရာဇာနော ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဝသနတ္ထာယ ဝိဟာရံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ၊ တမ္ပိ **ကုဏ္ဍဓာနဝန**န္တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ အထ ဘဂဝါ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော အနုက္ကမေန တံ ဝိဟာရံ ပတွာ တတ္ထ ဝိဟာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ ကုဏ္ဍိကာယံ ဝိဟရတိ ကုဏ္ဍဓာနဝနေ**”တိ။

သုပ္ပဝါသာတိ တဿာ ဥပါသိကာယ နာမံ။ **ကောလိယဓီတာ**တိ ကောလိယရာဇပုတ္တီ။ သာ ဟိ ဘဂဝတော အဂ္ဂုပဋ္ဌာယိကာ ပဏီတဒါယိကာနံ သာဝိကာနံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတာ သောတာပန္နာ အရိယသာဝိကာ။ ယဉ္ဟိ ကိဉ္စိ ဘဂဝတော ယုတ္တရူပံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဘေသဇ္ဇံ ဝါ န တတ္ထ အညာဟိ သံဝိဓာတဗ္ဗံ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗံ တံ သယမေဝ အတ္တနော ပညာယ ဝိစာရေတွာ သက္ကစ္စံ သမ္ပာဒေတွာ ဥပနေတိ။ ဒေဝသိကဉ္စ အဋ္ဌသတံ သံဃဘတ္တပါဋိပုဂ္ဂလိက-ဘတ္တာနိ ဒေတိ။ ယော ကောစိ ဘိက္ခု ဝါ ဘိက္ခုနီ ဝါ တံ ကုလံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော ရိတ္တဟတ္ထော န ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ မုတ္တစာဂါ ပယတပါဏီ ဝေါဿဂ္ဂရတာ ယာစယောဂါ ဒါနသံဝိဘာဂရတာ။ အဿာ ကုစ္ဆိယံ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာ-ဓိကာရော ပစ္ဆိမဘဝိကော သာဝကဗောဓိသတ္တော ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ သာ တံ ဂဗ္ဘံ ကေနစိဒေဝ ပါပကမ္မေန သတ္တ ဝဿာနိ ကုစ္ဆိနာ ပရိဟရိ၊ သတ္တာဟဉ္စ မူဠှဂဗ္ဘာ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**သတ္တ ဝဿာနိ ဂဗ္ဘံ ဓာရေတိ သတ္တာဟံ မူဠှဂဗ္ဘာ**”တိ။

တတ္ထ **သတ္တ ဝဿာနီ**တိ သတ္တ သံဝစ္ဆရာနိ၊ အစ္စန္တသံယောဂေ စ ဣဒံ ဥပယောဂဝစနံ။ **ဂဗ္ဘံ ဓာရေတီ**တိ ဂဗ္ဘံ ဝဟတိ၊ ဂဗ္ဘိနီ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သတ္တာဟံ မူဠှဂဗ္ဘာ**တိ သတ္တ အဟာနိ ဗျာကုလဂဗ္ဘာ။ ဂဗ္ဘော ဟိ ပရိပက္ကော သမ္ပဇ္ဇမာနော ဝိဇာယနကာလေ ကမ္မဇဝါတေဟိ သဉ္စာလေတွာ ပရိဝတ္တိတော ဥဒ္ဓံပါဒေါ အဓောသိရော ဟုတွာ ယောနိမုခါဘိမုခေါ ဟောတိ၊ ဧဝံ သော ကတ္ထစိ အလဂ္ဂေါ ဗဟိ နိက္ခမတိ။ ဝိပဇ္ဇမာနော ပန ဝိပရိဝတ္တနဝသေန ယောနိမဂ္ဂံ ပိဒဟိတွာ တိရိယံ နိပဇ္ဇတိ၊ သယမေဝ ဝါ ယောနိမဂ္ဂေါ ပိဒဟတိ၊ သော တတ္ထ ကမ္မဇဝါတေဟိ အပရာပရံ ပရိဝတ္တမာနော ဗျာကုလော မူဠှဂဗ္ဘောတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿာပိ သတ္တ ဒိဝသေ ဧဝံ အဟောသိ၊ တေန ဝုတ္တံ “သတ္တာဟံ မူဠှဂဗ္ဘာ”တိ။

အယဉ္စ ဂဗ္ဘော သီဝလိတ္ထေရော၊ တဿ ကထံ သတ္တ ဝဿာနိ ဂဗ္ဘဝါသ-ဒုက္ခံ, သတ္တာဟံ မူဠှဂဗ္ဘဘာဝပ္ပတ္တိ, မာတု စဿာပိ သောတာပန္နာယ

ariyasāvikāya tathā dukkhānubhavanaṁ jātanti? Vuccate—atīte Kāsikarāje Bārāṇasiyaṁ rajjaṁ kārente eko Kosalarājā mahantena balenāgantvā Bārāṇasiṁ gahetvā taṁ rājānaṁ māretvā tassa aggamahesiṁ attano aggamahesiṁ akāsi. Bārāṇasirañño pana putto pitu maraṇakāle niddhamanadvārena palāyitvā attano ñātimittabandhave ekajjhaṁ katvā anukkamena balaṁ saṁharitvā Bārāṇasiṁ āgantvā avidūre mahantaṁ khandhāvāraṁ bandhitvā tassa rañño paṇṇaṁ pesesi "rajjaṁ vā detu, yuddhaṁ vā"ti. Rājakumārassa mātā sāsanaṁ sutvā "yuddhena kammaṁ natthi, sabbadisāsu sañcāraṁ pacchinditvā Bārāṇasinagaraṁ parivāretu, tato dārūdakabhattaparikkhayena[1] kilantā nagare manussā vināva yuddhena rājānaṁ gahetvā dassantī"ti paṇṇaṁ peseti. So mātu sāsanaṁ sutvā cattāri mahādvārāni rakkhanto satta vassāni nagaraṁ uparundhi, nagare manussā cūḷadvārena nikkhamitvā dārūdakāni āharanti, sabbakiccāni karonti.

Atha rājakumārassa mātā taṁ pavattiṁ sutvā "bālo mama putto upāyaṁ na jānāti, gacchatha, assa[2] cūḷadvārāni pidhāya nagaraṁ uparundhatūti vadethā"ti puttassa gūḷhasāsanaṁ pahiṇi, so mātu sāsanaṁ sutvā satta divase tathā akāsi. Nāgarā bahi nikkhamituṁ alabhantā sattame divase tassa rañño sīsaṁ gahetvā kumārassa adaṁsu. Kumāro nagaraṁ pavisitvā rajjaṁ aggahesi. So tadā satta vassāni nagararundhanakammanissandena etarahi satta vassāni mātukucchisaṅkhātāya lohitakumbhiyā vasi, avasesato pana sattāhaṁ nagarūparundhanena sattāhaṁ mūḷhagabbhabhāvaṁ āpajji. Jātakaṭṭhakathāyaṁ pana "satta divasāni nagaraṁ rundhitvā gahitakammanissandena sattavassāni lohitakumbhiyaṁ vasitvā sattāhaṁ mūḷhagabbhabhāvaṁ āpajjī"ti vuttaṁ. Yaṁ pana so Padumuttarasammāsambuddhapādamūle "lābhīnaṁ aggo bhaveyyan"ti mahādānaṁ datvā patthanaṁ akāsi, yañca Vipassissa Bhagavato kāle nāgarehi saddhiṁ sahassagghanikaṁ guḷadadhiṁ datvā patthanaṁ akāsi, tassānubhāvena lābhīnaṁ aggo jāto. Suppavāsāpi "nagaraṁ rundhitvā gaṇha tātā"ti pesitabhāvena satta vassāni kucchinā gabbhaṁ pariharitvā sattāhaṁ

1. Dārudakādinā vā bhattaparikkhayena vā (Sī)   2. Satta divase (Ka)

အရိယသာဝိကာယ တထာ ဒုက္ခာနုဘဝနံ ဇာတန္တိ? ဝုစ္စတေ—အတီတေ ကာသိကရာဇေ ဗာရာဏသိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ ဧကော ကောသလရာဇာ မဟန္တေန ဗလေနာဂန္တွာ ဗာရာဏသိံ ဂဟေတွာ တံ ရာဇာနံ မာရေတွာ တဿ အဂ္ဂမဟေသိံ အတ္တနော အဂ္ဂမဟေသိံ အကာသိ။ ဗာရာဏသိရညော ပန ပုတ္တော ပိတု မရဏကာလေ နိဒ္ဓမနဒွါရေန ပလာယိတွာ အတ္တနော ဉာတိမိတ္တဗန္ဓဝေ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ အနုက္ကမေန ဗလံ သံဟရိတွာ ဗာရာဏသိံ အာဂန္တွာ အဝိဒူရေ မဟန္တံ ခန္ဓာဝါရံ ဗန္ဓိတွာ တဿ ရညော ပဏ္ဏံ ပေသေသိ "ရဇ္ဇံ ဝါ ဒေတု, ယုဒ္ဓံ ဝါ"တိ။ ရာဇကုမာရဿ မာတာ သာသနံ သုတွာ "ယုဒ္ဓေန ကမ္မံ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗဒိသာသု သဉ္စာရံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ ဗာရာဏသိနဂရံ ပရိဝါရေတု၊ တတော ဒါရုဒကဘတ္တပရိက္ခယေန[1] ကိလန္တာ နဂရေ မနုဿာ ဝိနာဝ ယုဒ္ဓေန ရာဇာနံ ဂဟေတွာ ဒဿန္တီ"တိ ပဏ္ဏံ ပေသေသိ။ သော မာတု သာသနံ သုတွာ စတ္တာရိ မဟာဒွါရာနိ ရက္ခန္တော သတ္တ ဝဿာနိ နဂရံ ဥပရုန္ဓိ၊ နဂရေ မနုဿာ စူဠဒွါရေန နိက္ခမိတွာ ဒါရုဒကာနိ အာဟရန္တိ၊ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကရောန္တိ။

အထ ရာဇကုမာရဿ မာတာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ "ဗာလော မမ ပုတ္တော ဥပါယံ န ဇာနာတိ၊ ဂစ္ဆထ, အဿ[2] စူဠဒွါရာနိ ပိဓာယ နဂရံ ဥပရုန္ဓတူတိ ဝဒေထာ"တိ ပုတ္တဿ ဂူဠှသာသနံ ပဟိဏိ၊ သော မာတု သာသနံ သုတွာ သတ္တ ဒိဝသေ တထာ အကာသိ။ နာဂရာ ဗဟိ နိက္ခမိတုံ အလဘန္တာ သတ္တမေ ဒိဝသေ တဿ ရညော သီသံ ဂဟေတွာ ကုမာရဿ အဒံသု။ ကုမာရော နဂရံ ပဝိသိတွာ ရဇ္ဇံ အဂ္ဂဟေသိ။ သော တဒါ သတ္တ ဝဿာနိ နဂရရုန္ဓနကမ္မနိဿန္ဒေန ဧတရဟိ သတ္တ ဝဿာနိ မာတုကုစ္ဆိသင်္ခါတာယ လောဟိတကုမ္ဘိယာ ဝသိ၊ အဝသေသတော ပန သတ္တာဟံ နဂရူပရုန္ဓနေန သတ္တာဟံ မူဠှဂဗ္ဘဘာဝံ အာပဇ္ဇိ။ ဇာတကဋ္ဌကထာယံ ပန "သတ္တ ဒိဝသာနိ နဂရံ ရုန္ဓိတွာ ဂဟိတကမ္မနိဿန္ဒေန သတ္တဝဿာနိ လောဟိတကုမ္ဘိယံ ဝသိတွာ သတ္တာဟံ မူဠှဂဗ္ဘဘာဝံ အာပဇ္ဇီ"တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန သော ပဒုမုတ္တရသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပါဒမူလေ "လာဘီနံ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ"န္တိ မဟာဒါနံ ဒတွာ ပတ္ထနံ အကာသိ၊ ယဉ္စ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ နာဂရေဟိ သဒ္ဓိံ သဟဿဂ္ဃနိကံ ဂုဠဒဓိံ ဒတွာ ပတ္ထနံ အကာသိ၊ တဿာနုဘာဝေန လာဘီနံ အဂ္ဂေါ ဇာတော။ သုပ္ပဝါသာပိ "နဂရံ ရုန္ဓိတွာ ဂဏှ တာတာ"တိ ပေသိတဘာဝေန သတ္တ ဝဿာနိ ကုစ္ဆိနာ ဂဗ္ဘံ ပရိဟရိတွာ သတ္တာဟံ

၁-ဒါရုဒကာဒိနာ ဝါ ဘတ္တပရိက္ခယေန ဝါ (သီ)   ၂-သတ္တ ဒိဝသေ (က)

mūḷhagabbhājātā. Evaṁ te mātāputtā attano kammassa anurūpaṁ īdisaṁ dukkhaṁ paṭisaṁvediṁsu.

Tīhi vitakkehīti ratanattayaguṇānussatipaṭisaṁyuttehi tīhi sammāvitakkehi. **Adhivāsetī**ti mūḷhagabbhatāya uppannadukkhaṁ sahati. Sā hi Bhagavato Sambuddhabhāvaṁ, ariyasaṁghassa suppaṭipattiṁ, nibbānassa ca dukkhanissaraṇabhāvaṁ anussarantī attano uppajjamānadukkhaṁ amanasikaraṇeneva abhibhavitvā khamati. Tena vuttaṁ "tīhi vitakkehi adhivāsetī"ti.

Sammāsambuddho vatāti-ādi tesaṁ vitakkānaṁ pavatti-ākāradassanaṁ. Tassattho—yo Bhagyavantatādīhi kāraṇehi Bhagavā Lokanātho sammā aviparītaṁ sāmaṁ sayameva sabbadhamme aho vata Buddho, so Bhagavā evarūpassa etarahi mayā anubhaviyamānassa aññassa ca evaṁjātikassa sakalassa vaṭṭadukkhassa pahānāya accantaṁ anuppādanirodhāya dhammaṁ katheti, aviparītadhammaṁ katheti. Aviparītadhammadesanatāya hi Satthu sammāsambodhisiddhi. Tassa yathāvuttaguṇassa Bhagavato dhammassavanante jātattā sīladiṭṭhisāmaññena saṁhatattā ca sāvakasaṁghoti laddhanāmo aṭṭha-ariyapuggalasamūho suppaṭipanno vata aho vata sammā paṭipanno, yo ariyasaṁgho evarūpassa īdisassa vaṭṭadukkhassa pahānāya anuppādanirodhāya anivattipaṭipadaṁ paṭipanno. Susukhaṁ vata aho vata suṭṭhu sukhaṁ sabbasaṅkhatanissaṭaṁ nibbānaṁ, yasmiṁ nibbāne īdisaṁ vaṭṭadukkhaṁ na upalabbhatīti. Ettha ca paṭipajjamānāpi paṭipannā-icceva vuttā paṭipattiyā anivattibhāvato. Atha vā uppannasaddo viya paṭipannasaddo vattamānatthopi veditabbo. Tenevāha "sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno"ti.

Sāmikanti attano patiṁ Koliyarājaputtaṁ. **Āmantesī**ti abhāsi. **Mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhī**ti mayhaṁ vacanena cakkalakkhaṇappaṭimaṇḍitāni vikasitapadumasassirīkāni Bhagavato caraṇāni tava sirasā vandāhi, uttamaṅgena abhivādanaṁ karohīti attho. **Appābādhan**ti-ādīsu **ābādho**ti visabhāgavedanā vuccati, yā ekadese uppajjitvāpi sakalasarīraṁ ayapaṭṭena ābandhitvā viya gaṇhati. **Ātaṅko**ti kicchajīvitakaro rogo. Atha vā yāpetabbarogo ātaṅko, itaro ābādho. Khuddako vā rogo ātaṅko,

မူဠ္ဟဂဗ္ဘာဇာတာ။ ဧဝံ တေ မာတာပုတ္တာ အတ္တနော ကမ္မဿ အနုရူပံ ဤဒိသံ ဒုက္ခံ ပဋိသံဝေဒိံသု။

တီဟိ ဝိတက္ကေဟီတိ ရတနတ္တယဂုဏာနုဿတိပဋိသံယုတ္တေဟိ တီဟိ သမ္မာဝိတက္ကေဟိ။ **အဓိဝါသေတီ**တိ မူဠ္ဟဂဗ္ဘတာယ ဥပ္ပန္နဒုက္ခံ သဟတိ။ သာ ဟိ ဘဂဝတော သမ္ဗုဒ္ဓဘာဝံ, အရိယသံဃဿ သုပ္ပဋိပတ္တိံ,နိဗ္ဗာနဿ စ ဒုက္ခနိဿရဏဘာဝံ အနုဿရန္တီ အတ္တနော ဥပ္ပဇ္ဇမာနဒုက္ခံ အမနသိကရဏေနေဝ အဘိဘဝိတွာ ခမတိ။ တေန ဝုတ္တံ "တီဟိ ဝိတက္ကေဟိ အဓိဝါသေတီ"တိ။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝတာတိအာဒိ တေသံ ဝိတက္ကာနံ ပဝတ္တိအာကာရဒဿနံ။ တဿတ္ထော—ယော ဘဂျဝန္တတာဒီဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ လောကနာထော သမ္မာ အဝိပရီတံ သာမံ သယမေဝ သဗ္ဗဓမ္မေ အဟော ဝတ ဗုဒ္ဓေါ၊ သော ဘဂဝါ ဧဝရူပဿ ဧတရဟိ မယာ အနုဘဝိယမာနဿ အညဿ စ ဧဝံဇာတိကဿ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပဟာနာယ အစ္စန္တံ အနုပ္ပါဒနိရောဓာယ ဓမ္မံ ကထေတိ၊ အဝိပရီတဓမ္မံ ကထေတိ။ အဝိပရီတဓမ္မဒေသနတာယ ဟိ သတ္ထု သမ္မာသမ္ဗောဓိသိဒ္ဓိ။ တဿ ယထာဝုတ္တဂုဏဿ ဘဂဝတော ဓမ္မဿဝနန္တေ ဇာတတ္တာ သီလဒိဋ္ဌိသာမညေန သံဟတတ္တာ စ သာဝကသံဃောတိ လဒ္ဓနာမော အဋ္ဌအရိယပုဂ္ဂလသမူဟော သုပ္ပဋိပန္နော ဝတ အဟော ဝတ သမ္မာ ပဋိပန္နော၊ ယော အရိယသံဃော ဧဝရူပဿ ဤဒိသဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပဟာနာယ အနုပ္ပါဒနိရောဓာယ အနိဝတ္တိပဋိပဒံ ပဋိပန္နော။ သုသုခံ ဝတ အဟော ဝတ သုဋ္ဌု သုခံ သဗ္ဗသင်္ခတနိဿဋံ နိဗ္ဗာနံ၊ ယသ္မိံ နိဗ္ဗာနေ ဤဒိသံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ န ဥပလဗ္ဘတီတိ။ ဧတ္ထ စ ပဋိပဇ္ဇမာနာပိ ပဋိပန္နာဣစ္စေဝ ဝုတ္တာ ပဋိပတ္တိယာ အနိဝတ္တိဘာဝတော။ အထ ဝါ ဥပ္ပန္နသဒ္ဒေါ ဝိယ ပဋိပန္နသဒ္ဒေါ ဝတ္တမာနတ္ထောပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေနေဝါဟ "သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော"တိ။

သာမိကန္တိ အတ္တနော ပတိံ ကောလိယရာဇပုတ္တံ။ **အာမန္တေသီ**တိ အဘာသိ။ **မမ ဝစနေန ဘဂဝတော ပါဒေ သိရသာ ဝန္ဒာဟီ**တိ မယှံ ဝစနေန စက္ကလက္ခဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတာနိ ဝိကသိတပဒုမသဿိရီကာနိ ဘဂဝတော စရဏာနိ တဝ သိရသာ ဝန္ဒာဟိ၊ ဥတ္တမင်္ဂေန အဘိဝါဒနံ ကရောဟီတိ အတ္ထော။ **အပ္ပါဗာဓန္တိ**အာဒီသု **အာဗာဓော**တိ ဝိသဘာဂဝေဒနာ ဝုစ္စတိ၊ ယာ ဧကဒေသေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာပိ သကလသရီရံ အယပဋ္ဋေန အာဗန္ဓိတွာ ဝိယ ဂဏှာတိ။ **အာတင်္ကော**တိ ကိစ္ဆဇီဝိတကရော ရောဂေါ။ အထ ဝါ ယာပေတဗ္ဗရောဂေါ အာတင်္ကော၊ ဣတရော အာဗာဓော။ ခုဒ္ဒကော ဝါ ရောဂေါ အာတင်္ကော၊

balavā ābādho. Keci pana “ajjhattasamuṭṭhāno ābādho, bahiddhāsamuṭṭhāno ātaṅko”ti vadanti. Tadubhayassāpi abhāvaṁ pucchāti vadati. Gilānasseva uṭṭhānaṁ nāma garukaṁ hoti, kāye balaṁ na hoti, tasmā niggelaññatāya lahuparivattisaṅkhātaṁ kāyassa lahuṭṭhānaṁ sarīrabalañca pucchāti vadati. **Phāsuvihāran**ti ṭhānanisinnagamanasayanasaṅkhātesu catūsu iriyāpathesu sukhavihārañca pucchāti vadati. Athassa pucchitabbākāraṁ dassentī “**Suppavāsā bhante**”ti-ādimāha. **Evañca vadehī**ti idāni vattabbākāraṁ nidasseti.

Paramanti vacanasampaṭicchanaṁ. Tena sādhu bhadde yathā vuttaṁ, tathā paṭipajjāmīti dasseti. **Koliyaputto**ti Suppavāsāya sāmiko Koliyarājaputto. **Sukhinī hotū**ti sadevake loke aggadakkhiṇeyyo Satthā Suppavāsāya pesitavandanaṁ sampaṭicchitvā tadanantaraṁ attano mettāvihārasaṁsūcakaṁ[1] Buddhāciṇṇaṁ sukhūpasaṁhāraṁ tassā sāmaññato pakāsetvā puna tassā puttassa ca gabbhavipattimūlakadukkhuppattipaṭikkhepamukhena sukhūpasaṁhāraṁ nidassento “**sukhinī -pa- arogā, arogaṁ puttaṁ vijāyatū**”ti āha.

Saha vacanāti Bhagavato vacanena saheva. Yasmiṁ kāle Bhagavā tathā avoca, tasmiṁ yeva kāle tampi kammaṁ parikkhayaṁ agamāsi, tassa parikkhīṇabhāvaṁ oloketvā Satthā tathā abhāsi. Apare pana vadanti—sace tathā Satthā nācikkhissā, tato parampi kiñci kālaṁ tassā taṁ dukkhaṁ anubandhissā. Yasmā pana Bhagavatā “sukhinī arogā arogañca puttaṁ vijāyatū”ti vuttaṁ, tasmā tassa vacanasamakālamevasogabbho byākulabhāvaṁ vijahitvā sukheneva bahi nikkhami, evaṁ tesaṁ mātāputtānaṁ sotthi ahosi. Acinteyyo hi Buddhānaṁ Buddhānubhāvo. Yathā hi Paṭācārāya piyavippayogasambhūtena sokena ummādaṁ patvā—

“Ubho puttā kālakatā, panthe mayhaṁ patī mato.
Mātā pitā ca bhātā ca, ekacitakamhi jhāyare”ti[2]—

1. Mettāvihārasamuṭṭhāpakaṁ (Sī, Syā)
2. Khu 4. 238 piṭṭhe.

ဗလဝါ အာဗာဓော။ ကေစိ ပန “အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနော အာဗာဓော၊ ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌာနော အာတင်္ကော”တိ ဝဒန္တိ။ တဒုဘယဿာပိ အဘာဝံ ပုစ္ဆာတိ ဝဒတိ။ ဂိလာနဿေဝ စ ဥဋ္ဌာနံ နာမ ဂရုကံ ဟောတိ၊ ကာယေ ဗလံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ နိဂ္ဂေလညတာယ လဟုပရိဝတ္တိသင်္ခါတံ ကာယဿ လဟုဋ္ဌာနံ သရီရဗလဉ္စ ပုစ္ဆာတိ ဝဒတိ။ **ဖာသုဝိဟာရ**န္တိ ဌာနနိသိန္နဂမနသယနသင်္ခါတေသု စတူသု ဣရိယာပထေသု သုခဝိဟာရဉ္စ ပုစ္ဆာတိ ဝဒတိ။ အထဿ ပုစ္ဆိတဗ္ဗာကာရံ ဒဿေန္တီ “**သုပ္ပဝါသာ ဘန္တေ**”တိအာဒိမာဟ။ **ဧဝဉ္စ ဝဒေဟီ**တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရံ နိဒဿေတိ။

ပရမန္တိ ဝစနသမ္ပဋိစ္ဆနံ။ တေန သာဓု ဘဒ္ဒေ ယထာ ဝုတ္တံ၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇာမီတိ ဒဿေတိ။ **ကောလိယပုတ္တော**တိ သုပ္ပဝါသာယ သာမိကော ကောလိယရာဇပုတ္တော။ **သုခိနီ ဟောတူ**တိ သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျော သတ္ထာ သုပ္ပဝါသာယ ပေသိတဝန္ဒနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ တဒနန္တရံ အတ္တနော မေတ္တာဝိဟာရသံသူစကံ[1] ဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ သုခူပသံဟာရံ တဿာ သာမညတော ပကာသေတွာ ပုန တဿာ ပုတ္တဿ စ ဂဗ္ဘဝိပတ္တိမူလကဒုက္ခုပ္ပတ္တိပဋိက္ခေပမုခေန သုခူပသံဟာရံ နိဒဿေန္တော “**သုခိနီ။ပ။ အရောဂါ၊ အရောဂံ ပုတ္တံ ဝိဇာယတူ**”တိ အာဟ။

သဟ ဝစနာတိ ဘဂဝတော ဝစနေန သဟေဝ။ ယသ္မိံ ကာလေ ဘဂဝါ တထာ အဝေါစ၊ တသ္မိံယေဝ ကာလေ တမ္ပိ ကမ္မံ ပရိက္ခယံ အဂမာသိ၊ တဿ ပရိက္ခီဏဘာဝံ ဩလောကေတွာ သတ္ထာ တထာ အဘာသိ။ အပရေ ပန ဝဒန္တိ—သစေ တထာ သတ္ထာ နာစိက္ခိဿာ၊ တတော ပရမ္ပိ ကိဉ္စိ ကာလံ တဿာ တံ ဒုက္ခံ အနုဗန္ဓိဿာ။ ယသ္မာ ပန ဘဂဝတာ “သုခိနီ အရောဂါ အရောဂဉ္စ ပုတ္တံ ဝိဇာယတူ”တိ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ တဿ ဝစနသမကာလမေဝ သော ဂဗ္ဘော ဗျာကုလဘာဝံ ဝိဇဟိတွာ သုခေနေဝ ဗဟိ နိက္ခမိ၊ ဧဝံ တေသံ မာတာပုတ္တာနံ သောတ္ထိ အဟောသိ။ အစိန္တေယျော ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေါ။ ယထာ ဟိ ပဋာစာရာယ ပိယဝိပ္ပယောဂသမ္ဘူတေန သောကေန ဥမ္မာဒံ ပတွာ—

“ဥဘော ပုတ္တာ ကာလကတာ၊ ပန္ထေ မယှံ ပတီ မတော။
မာတာ ပိတာ စ ဘာတာ စ၊ ဧကစိတကမှိ ဈာယရေ”တိ[2]—

၁-မေတ္တာဝိဟာရသမုဋ္ဌာပကံ (သီ၊ သျာ)
၂-ခု ၄-၂၃၈-ပိဋ္ဌေ။

vatvā jātarūpeneva carantiyā “satiṁ paṭilabhāhi bhaginī”ti Bhagavato vacanasamanantarameva ummādo vūpasami, tathā Suppiyāpi upāsikā attanāva attano ūruyaṁ katena mahāvaṇena vuṭṭhātuṁ asakkontī sayanapiṭṭhe nipannā “āgantvā maṁ vandatū”ti vacanasamanantarameva vaṇe pākatike jāte sayameva gantvā Bhagavantaṁ vandīti evamādīni vatthūni idha udāharitabbānīti.

Evaṁ bhanteti bhante yathā Bhagavā saputtāya mātuyā[1] arogabhāvaṁ āsīsanto āha “sukhinī arogā arogaṁ puttaṁ vijāyatū’ti, taṁ evameva. Na hi kadāci Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ vacanassa aññathābhāvoti adhippāyo. Keci pana “evamatthū”ti vadanti, apare “hotū”ti padassa atthaṁ ānetvā vaṇṇayanti. **Abhinanditvā**ti karavīkarutamañjunā brahmassarena Bhagavatā vuccamāne tasmiṁ vacane pītisomanassapaṭilābhato abhimukhabhāvena nanditvā. **Anumoditvā**ti tato pacchāpi sammodanaṁ uppādetvā, cittena vā abhinanditvā vācāya anumoditvā, vacanasampattiyā vā abhinanditvā atthasampattiyā anumoditvā. **Sakaṁ gharaṁ paccāyāsī**ti attano gharaṁ paṭigacchi. Ye pana “yena sakaṁ gharan”ti paṭhanti, tesaṁ yadipi ya-ta-saddānaṁ sambandhabhāvato “tenā”ti padaṁ vuttameva hoti, tathāpi “paṭiyāyitvā”ti pāṭhaseso yojetabbo hoti.

Vijātanti pajātaṁ, pasutanti attho. **Acchariyan**ti andhassa pabbatārohanaṁ viya niccaṁ na hotīti acchariyaṁ, ayaṁ tāva saddanayo. Aṭṭhakathāsu pana “accarāyoggaṁ acchariyan”ti vuttaṁ, accharaṁ paharituṁ yuttanti attho. **Vatā**ti sambhāvane, aho acchariyanti attho. **Bho**ti dhammālapanaṁ. Abhūtapubbaṁ bhūtanti **abbhutaṁ.**

Tathāgatassāti aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgato—tathā āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato, tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato, tathadassitāya Tathāgato, tathavāditāya Tathāgato, tathākāritāya Tathāgato, abhibhavanaṭṭhena Tathāgato.

1. Tassā (Sī, Syā)

ဝတွာ ဇာတရူပေနေဝ စရန္တိယာ “သတိံ ပဋိလဘာဟိ ဘဂိနီ”တိ ဘဂဝတော ဝစနသမနန္တရမေဝ ဥမ္မာဒေါ ဝူပသမိ၊ တထာ သုပ္ပိယာပိ ဥပါသိကာ အတ္တနာဝ အတ္တနော ဦရုယံ ကတေန မဟာဝဏေန ဝုဋ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တီ သယနပိဋ္ဌေ နိပန္နာ “အာဂန္တွာ မံ ဝန္ဒတူ”တိ ဝစနသမနန္တရမေဝ ဝဏေ ပါကတိကေ ဇာတေ သယမေဝ ဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒီတိ ဧဝမာဒီနိ ဝတ္ထူနိ ဣဓ ဥဒါဟရိတဗ္ဗာနီတိ။

ဧဝံ ဘန္တေတိ ဘန္တေ ယထာ ဘဂဝါ သပုတ္တာယ မာတုယာ[1] အရောဂဘာဝံ အာသီသန္တော အာဟ “သုခိနီ အရောဂါ အရောဂံ ပုတ္တံ ဝိဇာယတူ”တိ၊ တံ ဧဝမေဝ။ န ဟိ ကဒါစိ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ ဝစနဿ အညထာဘာဝေါတိ အဓိပ္ပါယော။ ကေစိ ပန “ဧဝမတ္ထူ”တိ ဝဒန္တိ၊ အပရေ “ဟောတူ”တိ ပဒဿ အတ္ထံ အာနေတွာ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **အဘိနန္ဒိတွာ**တိ ကရဝီကရုတမဉ္ဇုနာ ဗြဟ္မဿရေန ဘဂဝတာ ဝုစ္စမာနေ တသ္မိံ ဝစနေ ပီတိသောမနဿပဋိလာဘတော အဘိမုခဘာဝေန နန္ဒိတွာ။ **အနုမောဒိတွာ**တိ တတော ပစ္ဆာပိ သမ္မောဒနံ ဥပ္ပါဒေတွာ၊ စိတ္တေန ဝါ အဘိနန္ဒိတွာ ဝါစာယ အနုမောဒိတွာ၊ ဝစနသမ္ပတ္တိယာ ဝါ အဘိနန္ဒိတွာ အတ္ထသမ္ပတ္တိယာ အနုမောဒိတွာ။ **သကံ ဃရံ ပစ္စာယာသီ**တိ အတ္တနော ဃရံ ပဋိဂစ္ဆိ။ ယေ ပန “ယေန သကံ ဃရ”န္တိ ပဌန္တိ၊ တေသံ ယဒိပိ ယ-တ-သဒ္ဒါနံ သမ္ဗန္ဓဘာဝတော “တေနာ”တိ ပဒံ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ၊ တထာပိ “ပဋိယာယိတွာ”တိ ပါဌသေသော ယောဇေတဗ္ဗော ဟောတိ။

ဝိဇာတန္တိ ပဇာတံ၊ ပသုတန္တိ အတ္ထော။ **အစ္ဆရိယ**န္တိ အန္ဓဿ ပဗ္ဗတာရောဟနံ ဝိယ နိစ္စံ န ဟောတီတိ အစ္ဆရိယံ၊ အယံ တာဝ သဒ္ဒနယော။ အဋ္ဌကထာသု ပန “အစ္ဆရာယောဂ္ဂံ အစ္ဆရိယ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ အစ္ဆရံ ပဟရိတုံ ယုတ္တန္တိ အတ္ထော။ **ဝတာ**တိ သမ္ဘာဝနေ၊ အဟော အစ္ဆရိယန္တိ အတ္ထော။ **ဘော**တိ ဓမ္မာလပနံ။ အဘူတပုဗ္ဗံ ဘူတန္တိ **အဗ္ဘုတံ**။

တထာဂတဿာတိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတော—တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော၊ တထဒဿိတာယ တထာဂတော၊ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ တထာကာရိတာယ တထာဂတော၊ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။

၁-တဿာ (သီ၊ သျာ)

Kathaṁ Bhagavā **tathā āgatoti Tathāgato**? Yathā sabbalokahitāya ussukkamāpannā purimakā Sammāsambuddhā āgatāti. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yena abhinīhārena te Bhagavanto āgatā, tena aṭṭhaguṇasamannāgatena ayampi Bhagavā āgato. Yathā ca te Bhagavanto dānapāramiṁ pūretvā sīlanekkhammapaññāvīriyakhantisacca-adhiṭṭhānamettā-upekkhāpāramīti imā dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samatiṁsa pāramiyo pūretvā pañca mahāpariccāge pariccajitvā pubbayogapubbacariyadhammakkhānañātatthacariyādayo pūretvā buddhicariyāya koṭiṁ patvā āgatā, tathā ayampi Bhagavā āgato. Yathā ca te Bhagavanto cattāro satipaṭṭhāne -pa- ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāvetvā brūhetvā āgatā, tathā ayampi Bhagavā āgato. Evaṁ tathā āgatoti Tathāgato. (1)

Kathaṁ **tathā gatoti Tathāgato**? Yathā sampatijātā te Bhagavanto samehi pādehi pathaviyaṁ patiṭṭhāya uttarābhimukhā sattapadavītihārena gatā, setacchatte dhāriyamāne sabbāva disā anuvilokesuṁ, āsabhiñca vācaṁ bhāsiṁsu loke attano jeṭṭhaseṭṭhabhāvaṁ pakāsentā, tañca nesaṁ gamanaṁ tathaṁ ahosi avitathaṁ anekesaṁ visesādhigamānaṁ pubbanimittabhāvena, tathā ayampi Bhagavā gato, tañcassa gamanaṁ tathaṁ ahosi avitathaṁ tesaññeva visesādhigamānaṁ pubbanimittabhāvena. Evaṁ tathā gatoti Tathāgato.

Yathā vā te Bhagavanto nekkhammena kāmacchandaṁ pahāya gatā, abyāpādena byāpādaṁ, ālokasaññāya thinamiddhaṁ, avikkhepena uddhaccakukkuccaṁ, dhammavavatthānena vicikicchaṁ pahāya gatā, ñāṇena avijjaṁ padāletvā, pāmojjena aratiṁ vinodetvā, aṭṭhasamāpattīhi aṭṭhārasahi mahāvipassanāhi catūhi ca ariyamaggehi taṁ taṁ paṭipakkhaṁ pahāya gatā, evaṁ ayampi Bhagavā gato. Evampi tathā gatoti Tathāgato. (2)

Kathaṁ **tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato**? Pathavīdhātuyā kakkhaḷalakkhaṇaṁ, āpodhātuyā paggharaṇalakkhaṇaṁ, tejodhātuyā uṇhattalakkhaṇaṁ, vāyodhātuyā vitthambhanalakkhaṇaṁ, ākāsadhātuyā asamphuṭṭhalakkhaṇaṁ, rūpassa ruppanalakkhaṇaṁ, vedanāya vedayitalakkhaṇaṁ, saññāya sañjānanalakkhaṇaṁ, saṅkhārānaṁ abhisaṅkharaṇalakkhaṇaṁ, viññāṇassa

ကထံ ဘဂဝါ **တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော**? ယထာ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥဿုက္ကမာပန္နာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အာဂတာတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယေန အဘိနီဟာရေန တေ ဘဂဝန္တော အာဂတာ၊ တေန အဋ္ဌဂုဏသမန္နာဂတေန အယမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။ ယထာ စ တေ ဘဂဝန္တော ဒါနပါရမိံ ပူရေတွာ သီလနေက္ခမ္မပညာဝီရိယခန္တိသစ္စအဓိဋ္ဌာနမေတ္တာဥပေက္ခာပါရမီတိ ဣမာ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ ပုဗ္ဗယောဂပုဗ္ဗစရိယဓမ္မက္ခာနညာတတ္ထစရိယာဒယော ပူရေတွာ ဗုဒ္ဓိစရိယာယ ကောဋိံ ပတွာ အာဂတာ၊ တထာ အယမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။ ယထာ စ တေ ဘဂဝန္တော စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ။ပ။ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ဗြူဟေတွာ အာဂတာ၊ တထာ အယမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။ ဧဝံ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၁)

ကထံ **တထာ ဂတောတိ တထာဂတော**? ယထာ သမ္ပတိဇာတာ တေ ဘဂဝန္တော သမေဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ဥတ္တရာဘိမုခါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂတာ၊ သေတစ္ဆတ္တေ ဓာရိယမာနေ သဗ္ဗာဝ ဒိသာ အနုဝိလောကေသုံ၊ အာသဘိဉ္စ ဝါစံ ဘာသိံသု လောကေ အတ္တနော ဇေဋ္ဌသေဋ္ဌဘာဝံ ပကာသေန္တာ၊ တဉ္စ နေသံ ဂမနံ တထံ အဟောသိ အဝိတထံ အနေကေသံ ဝိသေသာဓိဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝေန၊ တထာ အယမ္ပိ ဘဂဝါ ဂတော၊ တဉ္စဿ ဂမနံ တထံ အဟောသိ အဝိတထံ တေသညေဝ ဝိသေသာဓိဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝေန။ ဧဝံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။

ယထာ ဝါ တေ ဘဂဝန္တော နေက္ခမ္မေန ကာမစ္ဆန္ဒံ ပဟာယ ဂတာ၊ အဗျာပါဒေန ဗျာပါဒံ၊ အာလောကသညာယ ထိနမိဒ္ဓံ၊ အဝိက္ခေပေန ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ၊ ဓမ္မဝဝတ္ထာနေန ဝိစိကိစ္ဆံ ပဟာယ ဂတာ၊ ဉာဏေန အဝိဇ္ဇံ ပဒါလေတွာ, ပါမောဇ္ဇေန အရတိံ ဝိနောဒေတွာ, အဋ္ဌသမာပတ္တီဟိ အဋ္ဌာရသဟိ မဟာဝိပဿနာဟိ စတူဟိ စ အရိယမဂ္ဂေဟိ တံ တံ ပဋိပက္ခံ ပဟာယ ဂတာ၊ ဧဝံ အယမ္ပိ ဘဂဝါ ဂတော။ ဧဝမ္ပိ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ (၂)

ကထံ **တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော**? ပထဝီဓာတုယာ ကက္ခဠလက္ခဏံ၊ အာပေါဓာတုယာ ပဂ္ဃရဏလက္ခဏံ၊ တေဇောဓာတုယာ ဥဏှတ္တလက္ခဏံ၊ ဝါယောဓာတုယာ ဝိတ္ထမ္ဘနလက္ခဏံ၊ အာကာသဓာတုယာ အသမ္ဖုဋ္ဌလက္ခဏံ၊ ရူပဿ ရုပ္ပနလက္ခဏံ၊ ဝေဒနာယ ဝေဒယိတလက္ခဏံ၊ သညာယ သဉ္ဇာနနလက္ခဏံ၊ သင်္ခါရာနံ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏံ၊ ဝိညာဏဿ

vijānanalakkhaṇanti evaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ dvādasannaṁ āyatanānaṁ aṭṭhārasannaṁ dhātūnaṁ bāvīsatiyā indriyānaṁ catunnaṁ saccānaṁ dvādasapadikassa paccayākārassa catunnaṁ satipaṭṭhānānaṁ catunnaṁ sammappadhānānaṁ catunnaṁ iddhipādānaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ pañcannaṁ balānaṁ sattannaṁ bojjhaṅgānaṁ ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa sattannaṁ visuddhīnaṁ amatogadhassa nibbānassāti evaṁ tassa tassa dhammassa yaṁ sabhāvasarasalakkhaṇaṁ, taṁ tathaṁ avitathaṁ anaññathaṁ lakkhaṇaṁ ñāṇagatiyā āgato avirajjhitvā patto adhigatoti Tathāgato. Evaṁ tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato. (3)

Kathaṁ **tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato**? Tathadhammā nāma cattāri ariyasaccāni. Yathāha—"cattārimāni bhikkhave tathāni avitathāni anaññathāni. Katamāni cattāri, idaṁ dukkhanti bhikkhave tathametaṁ avitathametaṁ anaññathametan"ti[1] vitthāro. Tāni ca Bhagavā abhisambuddho, tasmā tathānaṁ abhisambuddhattā Tathāgato.

Apica jarāmaraṇassa jātipaccayasambhūtasamudāgataṭṭho tatho avitatho anaññatho -pa- saṅkhārānaṁ avijjāpaccayasambhūtasamudāgataṭṭho tatho avitatho anaññatho, tathā avijjāya saṅkhārānaṁ paccayaṭṭho -pa- jātiyā jarāmaraṇassa paccayaṭṭho tatho avitatho anaññatho, taṁ sabbaṁ Bhagavā abhisambuddho, tasmāpi tathānaṁ abhisambuddhattā Tathāgato. Abhisambuddhattho hi ettha gatasaddoti. Evaṁ tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato. (4)

Kathaṁ **tathadassitāya Tathāgato**? Yaṁ sadevake -pa- sadevamanussāya pajāya aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṁ sattānaṁ cakkhudvāre āpāthamāgacchantaṁ rūpārammaṇaṁ nāma atthi, taṁ Bhagavā sabbākārato jānāti passati. Evaṁ jānatā passatā ca tena taṁ iṭṭhāniṭṭhādivasena vā[2] diṭṭhasutamutaviññātesu labbhamānakapadavasena vā "katamaṁ taṁ rūpaṁ rūpāyatanaṁ, yaṁ rūpaṁ catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya vaṇṇanibhā sanidassanaṁ sappaṭighaṁ nīlaṁ pītakan"ti-ādinā[3] nayena anekehi nāmehi terasahi vārehi dvipaññāsāya nayehi vibhajjamānaṁ tathameva hoti, vitathaṁ natthi. Esa nayo sotadvārādīsu āpāthamāgacchantesu saddādīsu. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

1. Saṁ 3. 377 piṭṭhe. 2. Passatā tena iṭṭhāniṭṭhānaṁ vasena vā (Sī)
3. Abhi 1. 162 piṭṭhe.

ဝိဇာနနလက္ခဏန္တိ ဧဝံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဒွါဒသန္နံ အာယတနာနံ အဋ္ဌာရသန္နံ ဓာတူနံ ဗာဝီသတိယာ ဣန္ဒြိယာနံ စတုန္နံ သစ္စာနံ ဒွါဒသပဒိကဿ ပစ္စယာကာရဿ စတုန္နံ သတိပဋ္ဌာနာနံ စတုန္နံ သမ္မပ္ပဓာနာနံ စတုန္နံ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ ပဉ္စန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ ပဉ္စန္နံ ဗလာနံ သတ္တန္နံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အရိယဿ အဋ္ဌင်္ဂိကဿ မဂ္ဂဿ သတ္တန္နံ ဝိသုဒ္ဓီနံ အမတောဂဓဿ နိဗ္ဗာနဿာတိ ဧဝံ တဿ တဿ ဓမ္မဿ ယံ သဘာဝသရသလက္ခဏံ၊ တံ တထံ အဝိတထံ အနညထံ လက္ခဏံ ဉာဏဂတိယာ အာဂတော အဝိရဇ္ဈိတွာ ပတ္တော အဓိဂတောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၃)

ကထံ **တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော**? တထဓမ္မာ နာမ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ—“စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ၊ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနညထမေတ”န္တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။ တာနိ စ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော။

အပိစ ဇရာမရဏဿ ဇာတိပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ပ။ သင်္ခါရာနံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော၊ တထာ အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယဋ္ဌော။ပ။ ဇာတိယာ ဇရာမရဏဿ ပစ္စယဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော၊ တံ သဗ္ဗံ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာပိ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော။ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါတိ။ ဧဝံ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ (၄)

ကထံ **တထဒဿိတာယ တထာဂတော**? ယံ သဒေဝကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ ပဇာယ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ စက္ခုဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆန္တံ ရူပါရမ္မဏံ နာမ အတ္ထိ၊ တံ ဘဂဝါ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနာတိ ပဿတိ။ ဧဝံ ဇာနတာ ပဿတာ စ တေန တံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိဝသေန ဝါ[၂] ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတေသု လဗ္ဘမာနကပဒဝသေန ဝါ “ကတမံ တံ ရူပံ ရူပါယတနံ၊ ယံ ရူပံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ဝဏ္ဏနိဘာ သနိဒဿနံ သပ္ပဋိဃံ နီလံ ပီတက”န္တိအာဒိနာ[၃] နယေန အနေကေဟိ နာမေဟိ တေရသဟိ ဝါရေဟိ ဒွိပညာသာယ နယေဟိ ဝိဘဇ္ဇမာနံ တထမေဝ ဟောတိ၊ ဝိတထံ နတ္ထိ။ ဧသ နယော သောတဒွါရာဒီသု အာပါထမာဂစ္ဆန္တေသု သဒ္ဒါဒီသု။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

၁-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဿတာ တေန ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာနံ ဝသေန ဝါ (သီ) ၃-အဘိ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။

"Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tamahaṁ jānāmi, tamahaṁ abbhaññāsiṁ, taṁ Tathāgatassa viditaṁ, taṁ Tathāgato na upaṭṭhāsī"ti[1].

Evaṁ tathadassitāya Tathāgato. Tattha tathadassī-atthe Tathāgatoti padasambhavo veditabbo. (5)

Kathaṁ **tathavāditāya Tathāgato?** Yaṁ rattiṁ Bhagavā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi, etthantare pañcacattālīsavassaparimāṇakālaṁ yaṁ Bhagavatā bhāsitaṁ lapitaṁ Suttageyyādi, sabbaṁ taṁ parisuddhaṁ paripuṇṇaṁ rāgamadādinimmathanaṁ ikasadisaṁ tathaṁ avitathaṁ. Tenāha—

"Yañca Cunda rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, yaṁ etasmiṁ antare bhāsati lapati niddisati, sabbaṁ taṁ tatheva hoti, no aññathā, tasmā 'Tathāgato'ti vuccatī"ti[2].

Gada-attho ettha gatasaddo. Evaṁ tathavāditāya Tathāgato.

Apica āgadanaṁ āgado, vacananti attho. Tatho avitatho aviparīto āgado assāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti evamettha padasiddhi veditabbā. (6)

Kathaṁ **tathākāritāya Tathāgato?** Bhagavato hi vācāya kāyo anulometi, kāyassapi vācā, tasmā yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī ca hoti, evaṁbhūtassa cassa yathāvācā, kāyopi tathā gato pavattoti attho. Yathā ca kāyo, vācāpi tathā gatā pavattāti Tathāgato. Tenāha—

"Yathāvādī bhikkhave Tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī. Tasmā 'Tathāgato'ti vuccatī"ti[3].

1. Aṁ 1. 333 piṭṭhe. 2. Dī 3. 111 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 332 piṭṭhe.

"ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ပတ္တံ ပရိယေသိတံ အနုဝိစရိတံ မနသာ၊ တမဟံ ဇာနာမိ၊ တမဟံ အဗ္ဘညာသိံ၊ တံ တထာဂတဿ ဝိဒိတံ၊ တံ တထာဂတော န ဥပဋ္ဌာသီ"တိ[1]။

ဧဝံ တထဒဿိတာယ တထာဂတော။ တတ္ထ တထဒဿီအတ္ထေ တထာဂတောတိ ပဒသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (၅)

ကထံ **တထဝါဒိတာယ တထာဂတော?** ယံ ရတ္တိံ ဘဂဝါ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ ဧတ္ထန္တရေ ပဉ္စစတ္တာလီသဝဿပရိမာဏကာလံ ယံ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ လပိတံ သုတ္တဂေယျာဒိ၊ သဗ္ဗံ တံ ပရိသုဒ္ဓံ ပရိပုဏ္ဏံ ရာဂမဒါဒိနိမ္မထနံ ဣကသဒိသံ တထံ အဝိတထံ။ တေနာဟ—

"ယဉ္စ စုန္ဒ ရတ္တိံ တထာဂတော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဘာသတိ လပတိ နိဒ္ဒိသတိ၊ သဗ္ဗံ တံ တထေဝ ဟောတိ၊ နော အညထာ၊ တသ္မာ 'တထာဂတော'တိ ဝုစ္စတီ"တိ[2]။

ဂဒအတ္ထော ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။ ဧဝံ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော။

အပိစ အာဂဒနံ အာဂဒေါ၊ ဝစနန္တိ အတ္ထော။ တထော အဝိတထော အဝိပရီတော အာဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဧဝမေတ္ထ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (၆)

ကထံ **တထာကာရိတာယ တထာဂတော?** ဘဂဝတော ဟိ ဝါစာယ ကာယော အနုလောမေတိ, ကာယဿပိ ဝါစာ၊ တသ္မာ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ, ယထာကာရီ တထာဝါဒီ စ ဟောတိ၊ ဧဝံဘူတဿ စဿ ယထာဝါစာ, ကာယောပိ တထာ ဂတော ပဝတ္တောတိ အတ္ထော။ ယထာ စ ကာယော, ဝါစာပိ တထာ ဂတာ ပဝတ္တာတိ တထာဂတော။ တေနာဟ—

"ယထာဝါဒီ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ ဣတိ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ တသ္မာ 'တထာဂတော'တိ ဝုစ္စတီ"တိ[3]။

၁-အံ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ tathākāritāya Tathāgato. (7)

Kathaṁ **abhibhavanaṭṭhena Tathāgato?** Yasmā upari bhavaggaṁ heṭṭhā Avīciṁ pariyantaṁ karitvā tiriyaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu sabbasatte abhibhavati sīlenapi samādhināpi paññāyapi vimuttiyāpi vimuttiñāṇadassanenapi, na tassa tulā vā pamāṇaṁ vā atthi, atha kho atulo appameyyo anuttaro devadevo sakkānaṁ atisakko, brahmānaṁ atibrahmā sabbasattuttamo, tasmā Tathāgato. Tenāha—

> “Sadevake bhikkhave loke -pa- sadevamanussāya Tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavatti, tasmā ‘Tathāgato’ti vuccatī”ti[1].

Tatrāyaṁ padasiddhi—agado viya agado, desanāvilāso ceva puññussayo ca. Tena so mahānubhāvo bhisakko viya dibbāgadena sappe sabbaparappavādino sadevakañca lokaṁ abhibhavati. Iti sabbalokābhibhavane tatho avitatho aviparīto yathā-uttova agado etassāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti veditabbo. Evaṁ abhibhavanaṭṭhena Tathāgato. (8)

Apica tathāya gatoti Tathāgato, tathaṁ gatoti Tathāgato. Tattha sakalalokaṁ tīraṇapariññāya tathāya gato avagatoti[2] Tathāgato. Lokasamudayaṁ pahānapariññāya tathāya gato atītoti Tathāgato. Lokanirodhaṁ sacchikiriyāya tathāya gato adhigatoti Tathāgato. Lokanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ tathaṁ gato paṭipannoti Tathāgato. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

> “Loko bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasmā Tathāgato visaṁyutto. Lokasamudayo bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasamudayo Tathāgatassa pahīno. Lokanirodho bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokanirodho Tathāgatassa sacchikato. Lokanirodhagāminī paṭipadā bhikkhave Tathāgatena abhisambuddhā, lokanirodhagāminī paṭipadā Tathāgatassa bhāvitā. Yaṁ

1. Aṁ 1. 332 piṭṭhe. 2. Adhigatoti (Sī)

ဧဝံ တထာကာရိတာယ တထာဂတော။ (၇)

ကထံ **အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော?** ယသ္မာ ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ တိရိယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု သဗ္ဗသတ္တေ အဘိဘဝတိ သီလေနပိ သမာဓိနာပိ ပညာယပိ ဝိမုတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေနပိ၊ န တဿ တုလာ ဝါ ပမာဏံ ဝါ အတ္ထိ၊ အထ ခေါ အတုလော အပ္ပမေယျော အနုတ္တရော ဒေဝဒေဝေါ သက္ကာနံ အတိသက္ကော, ဗြဟ္မာနံ အတိဗြဟ္မာ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမော၊ တသ္မာ တထာဂတော။ တေနာဟ—

> “သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ တထာဂတော အဘိဘူ အနဘိဘူတော အညဒတ္ထုဒသော ဝသဝတ္တီ၊ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

တတြာယံ ပဒသိဒ္ဓိ—အဂဒေါ ဝိယ အဂဒေါ၊ ဒေသနာဝိလာသော စေဝ ပုညုဿယော စ။ တေန သော မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဝိယ ဒိဗ္ဗာဂဒေန သပ္ပေ သဗ္ဗပရပ္ပဝါဒိနော သဒေဝကဉ္စ လောကံ အဘိဘဝတိ။ ဣတိ သဗ္ဗလောကာဘိဘဝနေ တထော အဝိတထော အဝိပရီတော ယထာဝုတ္တောဝ အဂဒေါ ဧတဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။ (၈)

အပိစ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထံ ဂတောတိ တထာဂတော။ တတ္ထ သကလလောကံ တီရဏပရိညာယ တထာယ ဂတော အဝဂတောတိ[၂] တထာဂတော။ လောကသမုဒယံ ပဟာနပရိညာယ တထာယ ဂတော အတီတောတိ တထာဂတော။ လောကနိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာယ တထာယ ဂတော အဓိဂတောတိ တထာဂတော။ လောကနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒံ တထံ ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

> “လောကော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသ္မာ တထာဂတော ဝိသံယုတ္တော။ လောကသမုဒယော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသမုဒယော တထာဂတဿ ပဟီနော။ လောကနိရောဓော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကနိရောဓော တထာဂတဿ သစ္ဆိကတော။ လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ တထာဂတဿ ဘာဝိတာ။ ယံ

၁-အံ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဓိဂတောတိ (သီ)

Bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sabbaṁ taṁ Tathāgatena abhisambuddhaṁ. Tasmā ‘Tathāgato’ti vuccatī”ti[1].

Aparehipi aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgato—tathāya āgatoti Tathāgato, tathāya gatoti Tathāgato, tathāni āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathāvidhoti Tathāgato, tathe pavattitoti Tathāgato, tathehi agatoti Tathāgato, tathā gatabhāvena Tathāgato.

Kathaṁ **tathāya āgatoti Tathāgato**? Yā sā[2] Bhagavatā Sumedhabhūtena Dīpaṅkaradasabalassa pādamūle—

“Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhatī”ti[3]—

evaṁ vuttaṁ aṭṭhaṅgasamannāgataṁ abhinīhāraṁ sampādentena “ahaṁ sadevakaṁ lokaṁ tiṇṇo tāressāmi, mutto mocessāmi, danto damessāmi, santo samessāmi, assattho assāsessāmi, parinibbuto parinibbāpessāmi, Buddho bodhessāmī”ti mahāpaṭiññā pavattitā. Vuttaṁ hetaṁ—

“Kiṁ me ekena tiṇṇena, purisena thāmadassinā.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, santāressaṁ sadevakaṁ.

Iminā me adhikārena, katena purisuttame.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, tāremi janataṁ bahuṁ.

Saṁsārasotaṁ chinditvā, viddhaṁsetvā tayo bhave.
Dhammanāvaṁ samāruyha, santāressaṁ sadevakaṁ.

Kiṁ me aññātavesena, dhammaṁ sacchikatenidha.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, Buddho hessaṁ sadevake”ti[4].

Taṁ panetaṁ mahāpaṭiññaṁ sakalassāpi Buddhakaradhammasamudāyassa pavicaya paccavekkhaṇasamādānānaṁ kāraṇabhūtaṁ avisaṁvādetvā[5] lokanāyako yasmā mahākappānaṁsatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni

1. Aṁ 1. 331 piṭṭhe. 2. Yathā (Sī, Syā) 3. Khu 4. 311 piṭṭhe.
4. Khu 4. 310 piṭṭhe Buddhavaṁse. 5. Avisaṁvādento (Sī, Syā)

ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။ သဗ္ဗံ တံ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

အပရေဟိပိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတော—တထာယ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာဝိဓောတိ တထာဂတော၊ တထာ ပဝတ္တိတောတိ တထာဂတော၊ တထေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတဘာဝေန တထာဂတော။

ကထံ **တထာယ အာဂတောတိ တထာဂတော**? ယာ သာ[၂] ဘဂဝတာ သုမေဓဘူတေန ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ ပါဒမူလေ—

“မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတီ”တိ[၃]—

ဧဝံ ဝုတ္တံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ အဘိနီဟာရံ သမ္ပာဒေန္တေန “အဟံ သဒေဝကံ လောကံ တိဏ္ဏော တာရေဿာမိ၊ မုတ္တော မောစေဿာမိ၊ ဒန္တော ဒမေဿာမိ၊ သန္တော သမေဿာမိ၊ အဿတ္ထော အဿာသေဿာမိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတော ပရိနိဗ္ဗာပေဿာမိ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေဿာမီ”တိ မဟာပဋိညာ ပဝတ္တိတာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“ကိံ မေ ဧကေန တိဏ္ဏေန၊ ပုရိသေန ထာမဒဿိနာ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ သန္တာရေဿံ သဒေဝကံ။

ဣမိနာ မေ အဓိကာရေန၊ ကတေန ပုရိသုတ္တမေ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ တာရေမိ ဇနတံ ဗဟုံ။

သံသာရသောတံ ဆိန္ဒိတွာ၊ ဝိဒ္ဓံသေတွာ တယော ဘဝေ။
ဓမ္မနာဝံ သမာရုယှ၊ သန္တာရေဿံ သဒေဝကံ။

ကိံ မေ အညာတဝေသေန၊ ဓမ္မံ သစ္ဆိကတေနိဓ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဟေဿံ သဒေဝကေ”တိ[၄]။

တံ ပနေတံ မဟာပဋိညံ သကလဿာပိ ဗုဒ္ဓကရဓမ္မသမုဒါယဿ ပဝိစယ ပစ္စဝေက္ခဏသမာဒါနာနံ ကာရဏဘူတံ အဝိသံဝါဒေတွာ[၅] လောကနာယကော ယသ္မာ မဟာကပ္ပါနံ သတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ

၁-အံ ၁-၃၃၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ယထာ (သီ၊ သျာ) ၃-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၄-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။ ၅-အဝိသံဝါဒေန္တော (သီ၊ သျာ)

sakkaccaṁ nirantaraṁ niravasesato dānapārami-ādayo samatiṁsapāramiyo pūretvā aṅgapariccāgādayo pañca mahāpariccāge pariccajitvā saccādhiṭṭhānādīni cattāri adhiṭṭhānāni paribrūhetvā puññañāṇasambhāre sambharitvā[1] pubbayogapubbacariyadhammakkhānañātatthacariyādayo ukkaṁsāpetvā buddhicariyaṁ paramakoṭiṁ pāpetvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhi, tasmā tasseva sā mahāpaṭiññā tathā avitathā anaññathā, na tassa vālaggamattampi vitathaṁ atthi. Tathā hi Dīpaṅkaradasabalo Koṇḍañño Maṅgalo -pa- Kassapo Bhagavāti ime catuvīsati Sammāsambuddhā paṭipāṭiyā uppannā "Buddho bhavissatī"ti byākariṁsu. Evaṁ catuvīsatiyā Buddhānaṁ santike laddhabyākaraṇo ye te katābhinīhārehi bodhisattehi laddhabbā ānisaṁsā, te labhitvāva āgatoti tāya yathāvuttāya mahāpaṭiññāya tathāya abhisambuddhabhāvaṁ āgato adhigatoti Tathāgato. Evaṁ tathāya āgatoti Tathāgato. (1)

Kathaṁ **tathāya gatoti Tathāgato?** Yāya mahākaruṇāya Lokanātho mahādukkhasambādhappaṭipannaṁ sattanikāyaṁ disvā "tassa natthañño koci paṭissaraṇaṁ, ahameva na'mito saṁsāradukkhato mutto mocessāmī"ti samussāhitamānaso mahābhinīhāramakāsi. Katvā ca yathāpaṇidhānaṁ sakalalokahitasampādanāya ussukkamāpanno attano kāyajīvitanirapekkho paresaṁ sotapathāgamanamattenapi cittutrāsasamuppādikā atidukkarā dukkaracariyā samācaranto yathā mahābodhiyā paṭipatti hānabhāgiyā saṁkilesabhāgiyā ṭhitibhāgiyā vā na hoti, atha kho uttaruttari visesabhāgiyāva hoti, tathā paṭipajjamāno anupubbena niravasese bodhisambhāre sampādetvā[2] abhisambodhiṁ pāpuṇi. Tato parañca tāyeva mahākaruṇāya sañcoditamānaso pavivekaratiṁ paramañcasantaṁ vimokkhasukhaṁ pahāya bālajanabahule loke tehi samuppāditaṁ sammānāvamānavippakāraṁ[3] agaṇetvā vineyyajanassa vinayanena niravasesaṁ Buddhakiccaṁ niṭṭhapesi. Tattha yo Bhagavato sattesu mahākaruṇāya samokkamanākāro, so parato āvibhavissati. Yathā ca

1. Vaḍḍhetvā (Sī, Syā) 2. Samānetvā (Sī, Syā)
3. Samuppādiyamānaṁ vippakāraṁ (Sī, Syā)

သက္ကစ္စံ နိရန္တရံ နိရဝသေသတော ဒါနပါရမိအာဒယော သမတိံသပါရမိယော ပူရေတွာ အင်္ဂပရိစ္စာဂါဒယော ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ သစ္စာဓိဋ္ဌာနာဒီနိ စတ္တာရိ အဓိဋ္ဌာနာနိ ပရိဗြူဟေတွာ ပုညဉာဏသမ္ဘာရေ သမ္ဘရိတွာ[၁] ပုဗ္ဗယောဂပုဗ္ဗစရိယဓမ္မက္ခာနဉာတတ္ထစရိယာဒယော ဥက္ကံသာပေတွာ ဗုဒ္ဓိစရိယံ ပရမကောဋိံ ပါပေတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ၊ တသ္မာ တဿေဝ သာ မဟာပဋိညာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ၊ န တဿ ဝါလဂ္ဂမတ္တမ္ပိ ဝိတထံ အတ္ထိ။ တထာ ဟိ ဒီပင်္ကရဒသဗလော ကောဏ္ဍညော မင်္ဂလော။ပ။ ကဿပေါ ဘဂဝါတိ ဣမေ စတုဝီသတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ပဋိပါဋိယာ ဥပ္ပန္နာ "ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကရိံသု။ ဧဝံ စတုဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ လဒ္ဓဗျာကရဏော ယေ တေ ကတာဘိနီဟာရေဟိ ဗောဓိသတ္တေဟိ လဒ္ဓဗ္ဗာ အာနိသံသာ၊ တေ လဘိတွာဝ အာဂတောတိ တာယ ယထာဝုတ္တာယ မဟာပဋိညာယ တထာယ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝံ အာဂတော အဓိဂတောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထာယ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၁)

ကထံ **တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော**? ယာယ မဟာကရုဏာယ လောကနာထော မဟာဒုက္ခသမ္ဗာဓပ္ပဋိပန္နံ သတ္တနိကာယံ ဒိသွာ "တဿ နတ္ထညော ကောစိ ပဋိသရဏံ၊ အဟမေဝ န'မိတော သံသာရဒုက္ခတော မုတ္တော မောစေဿာမီ"တိ သမုဿာဟိတမာနသော မဟာဘိနီဟာရမကာသိ။ ကတွာ စ ယထာပဏိဓာနံ သကလလောကဟိတသမ္ပာဒနာယ ဥဿုက္ကမာပန္နော အတ္တနော ကာယဇီဝိတနိရပေက္ခော ပရေသံ သောတပထာဂမနမတ္တေနပိ စိတ္တုတြာသသမုပ္ပါဒိကာ အတိဒုက္ကရာ ဒုက္ကရစရိယာ သမာစရန္တော ယထာ မဟာဗောဓိယာ ပဋိပတ္တိ ဟာနဘာဂိယာ သံကိလေသဘာဂိယာ ဌိတိဘာဂိယာ ဝါ န ဟောတိ၊ အထ ခေါ ဥတ္တရုတ္တရိ ဝိသေသဘာဂိယာဝ ဟောတိ၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇမာနော အနုပုဗ္ဗေန နိရဝသေသေ ဗောဓိသမ္ဘာရေ သမ္ပာဒေတွာ[၂] အဘိသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိ။ တတော ပရဉ္စ တာယေဝ မဟာကရုဏာယ သဉ္စောဒိတမာနသော ပဝိဝေကရတိံ ပရမဉ္စ သန္တံ ဝိမောက္ခသုခံ ပဟာယ ဗာလဇနဗဟုလေ လောကေ တေဟိ သမုပ္ပါဒိတံ သမ္မာနာဝမာနဝိပ္ပကာရံ[၃] အဂဏေတွာ ဝိနေယျဇနဿ ဝိနယနေန နိရဝသေသံ ဗုဒ္ဓကိစ္စံ နိဋ္ဌပေသိ။ တတ္ထ ယော ဘဂဝတော သတ္တေသု မဟာကရုဏာယ သမောက္ကမနာကာရော၊ သော ပရတော အာဝိဘဝိဿတိ။ ယထာ စ

၁-ဝဍ္ဎေတွာ (သီ၊ သျာ) ၂-သမာနေတွာ (သီ၊ သျာ) ၃-သမုပ္ပါဒိယမာနံ ဝိပ္ပကာရံ (သီ၊ သျာ)

Buddhabhūtassa Lokanāthassa sattesu mahākaruṇā, evaṁ bodhisattabhūtassapi mahābhinīhārakālādīsūti[1] sabbattha sabbadā ca ekasadisatāya tathā avitathā anaññathā, tasmā tīsupi avatthāsu sabbasattesu samānarasāya tathāya mahākaruṇāya sakalalokahitāya gato paṭipannoti Tathāgato. Evaṁ tathāya gatoti Tathāgato. (2)

Kathaṁ **tathāni āgatoti Tathāgato?** Tathāni nāma cattāri ariyamaggañāṇāni. Tāni hi idaṁ dukkhaṁ, ayaṁ dukkhasamudayo, ayaṁ dukkhanirodho, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti evaṁ sabbañeyyadhammasaṅgāhakānaṁ pavattinivattitadubhayahetubhūtānaṁ catunnaṁ ariyasaccānaṁ dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho, samudayassa āyūhanaṭṭho nidānaṭṭho saṁyogaṭṭho palibodhaṭṭho, nirodhassa nissaraṇaṭṭho vivekaṭṭho asaṅkhataṭṭho amataṭṭho, maggassa niyyānaṭṭho hetvaṭṭho dassanaṭṭho ādhipateyyaṭṭhoti-ādīnaṁ tabbibhāgānañca yathābhūtasabhāvāvabodhavibandhakassa saṁkilesapakkhassa samucchindanena paṭiladdhāya tattha asammohābhisamayasaṅkhātāya aviparītākārappavattiyā dhammānaṁ sabhāvasarasalakkhaṇassa avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni, tāni Bhagavā anaññaneyyo sayameva āgato adhigato, tasmā tathāni āgatoti Tathāgato.

Yathā ca maggañāṇāni, evaṁ Bhagavato tīsu kālesu appaṭihatañāṇāni catupaṭisambhidāñāṇāni catuvesārajjañāṇāni pañcagatiparicchedañāṇāni chasasādhāraṇañāṇāni sattabojjhaṅgavibhāvanañāṇāni aṭṭhamaggaṅgavibhāvanañāṇāni navānupubbavihārasamāpattiñāṇāni dasabalañāṇāni ca tathabhāve veditabbāni.

Tatrāyaṁ vibhāvanā—yaṁ hi kiñci aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṁ sattānaṁ hīnādibhedabhinnāsu atītāsu khandhāyatanadhātūsu sabhāvakiccādi avatthāvisesādi khandhappaṭibaddhanāmagottādi ca jānitabbaṁ. Anindriyabaddhesu ca atisukhumatirohita[2]vidūradesesupi rūpadhammesu yo taṁ taṁ paccayavisesehi saddhiṁ paccayuppannānaṁ vaṇṇasaṇṭhānagandharasaphassādiviseso, tattha sabbattheva hatthatale ṭhapita-āmalake

1. Mahābhinīhārakālādīsupi (Sī, Ka) 2. ...tirokuḍḍa (Sī, Syā)

ဗုဒ္ဓဘူတဿ လောကနာထဿ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ၊ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တဘူတဿပိ မဟာဘိနီဟာရကာလာဒီသူတိ[1] သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒါ စ ဧကသဒိသတာယ တထာ အဝိတထာ အနညထာ၊ တသ္မာ တီသုပိ အဝတ္ထာသု သဗ္ဗသတ္တေသု သမာနရသာယ တထာယ မဟာကရုဏာယ သကလလောကဟိတာယ ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော။ (၂)

ကထံ **တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော?** တထာနိ နာမ စတ္တာရိ အရိယမဂ္ဂဉာဏာနိ။ တာနိ ဟိ ဣဒံ ဒုက္ခံ၊ အယံ ဒုက္ခသမုဒယော၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓော၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ဧဝံ သဗ္ဗညေယျဓမ္မသင်္ဂါဟကာနံ ပဝတ္တိနိဝတ္တိတဒုဘယဟေတုဘူတာနံ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော၊ သမုဒယဿ အာယူဟနဋ္ဌော နိဒါနဋ္ဌော သံယောဂဋ္ဌော ပလိဗောဓဋ္ဌော၊ နိရောဓဿ နိဿရဏဋ္ဌော ဝိဝေကဋ္ဌော အသင်္ခတဋ္ဌော အမတဋ္ဌော၊ မဂ္ဂဿ နိယျာနဋ္ဌော ဟေတွဋ္ဌော ဒဿနဋ္ဌော အာဓိပတေယျဋ္ဌောတိအာဒီနံ တဗ္ဗိဘာဂါနဉ္စ ယထာဘူတသဘာဝါဝဗောဓဝိဗန္ဓကဿ သံကိလေသပက္ခဿ သမုစ္ဆိန္ဒနေန ပဋိလဒ္ဓါယ တတ္ထ အသမ္မောဟာဘိသမယသင်္ခါတာယ အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိယာ ဓမ္မာနံ သဘာဝသရသလက္ခဏဿ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ တာနိ ဘဂဝါ အနညနေယျော သယမေဝ အာဂတော အဓိဂတော၊ တသ္မာ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

ယထာ စ မဂ္ဂဉာဏာနိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော တီသု ကာလေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏာနိ စတုပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒဉာဏာနိ ဆအသာဓာရဏဉာဏာနိ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘာဝနဉာဏာနိ အဋ္ဌမဂ္ဂင်္ဂဝိဘာဝနဉာဏာနိ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိဉာဏာနိ ဒသဗလဉာဏာနိ စ တထဘာဝေ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

တတြာယံ ဝိဘာဝနာ—ယံ ဟိ ကိဉ္စိ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ ဟီနာဒိဘေဒဘိန္နာသု အတီတာသု ခန္ဓာယတနဓာတူသု သဘာဝကိစ္စာဒိ အဝတ္ထာဝိသေသာဒိ ခန္ဓပ္ပဋိဗဒ္ဓနာမဂေါတ္တာဒိ စ ဇာနိတဗ္ဗံ။ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓေသု စ အတိသုခုမတိရောဟိတ[2]ဝိဒူရဒေသေသုပိ ရူပဓမ္မေသု ယော တံတံပစ္စယဝိသေသေဟိ သဒ္ဓိံ ပစ္စယုပ္ပန္နာနံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဂန္ဓရသဖဿာဒိဝိသေသော၊ တတ္ထ သဗ္ဗတ္ထေဝ ဟတ္ထတလေ ဌပိတအာမလကေ

၁-မဟာဘိနီဟာရကာလာဒီသုပိ (သီ၊ က) ၂-....တိရောကုဍ္ဍ (သီ၊ သျာ)

viya paccakkhato appaṭihataṁ Bhagavato ñāṇaṁ pavattati, tathā anāgatāsu paccuppannāsu cāti imāni tīsu kālesu appaṭihatañāṇāni nāma. Yathāha—

> “Atītaṁse Buddhassa Bhagavato appaṭihataṁ ñāṇaṁ, anāgataṁse Buddhassa Bhagavato appaṭihataṁ ñāṇaṁ, paccuppannaṁse Buddhassa Bhagavato appaṭihataṁ ñāṇan”ti[1].

Tāni panetāni tattha tattha dhammānaṁ sabhāvasarasalakkhaṇassa avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni, tāni Bhagavā sayambhūñāṇena adhigañchīti. Evampi tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā atthappaṭisambhidā dhammappaṭisambhidā niruttippaṭisambhidā paṭibhānappaṭisambhidāti catasso paṭisambhidā. Tattha atthappabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ atthappabhedagataṁ ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā. Dhammappabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ dhammappabhedagataṁ ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā. Niruttippabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ niruttābhilāpi pabhedagataṁ ñāṇaṁ niruttippaṭisambhidā. Paṭibhānappabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ paṭibhānappabhedagataṁ ñāṇaṁ paṭibhānappaṭisambhidā. Vuttañhetaṁ—

> “Atthe ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā, dhamme ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā, tatra dhammaniruttābhilāpe ñāṇaṁ niruttippaṭisambhidā, ñāṇesu ñāṇaṁ paṭibhānappaṭisambhidā”ti[1].

Ettha ca hetu-anusārena araṇīyato adhigantabbato ca saṅkhepato hetuphalaṁ attho nāma, pabhedato pana yaṁ kiñci paccayuppannaṁ nibbānaṁ bhāsitattho vipāko kiriyāti ime pañca dhammā attho, taṁ atthaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ atthe pabhedagataṁ ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā. Dhammoti saṅkhepato paccayo. So hi yasmā taṁ taṁ atthaṁ vidahati pavattehi ceva pāpeti ca, tasmā dhammoti vuccati, pabhedato pana yo koci phalanibbattanako hetu ariyamaggo bhāsitaṁ kusalaṁ akusalanti ime pañca dhammā dhammo, taṁ dhammaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā. Vuttampi cetaṁ—

---

1. Khu 9. 376 piṭṭhe.

ဝိယ ပစ္စက္ခတော အပ္ပဋိဟတံ ဘဂဝတော ဉာဏံ ပဝတ္တတိ၊ တထာ အနာဂတာသု ပစ္စုပ္ပန္နာသု စာတိ ဣမာနိ တီသု ကာလေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏာနိ နာမ။ ယထာဟ—

> “အတီတံသေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အပ္ပဋိဟတံ ဉာဏံ၊ အနာဂတံသေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အပ္ပဋိဟတံ ဉာဏံ၊ ပစ္စုပ္ပန္နံသေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အပ္ပဋိဟတံ ဉာဏ”န္တိ[၁]။

တာနိ ပနေတာနိ တတ္ထ တတ္ထ ဓမ္မာနံ သဘာဝသရသလက္ခဏဿ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ တာနိ ဘဂဝါ သယမ္ဘုဉာဏေန အဓိဂဉ္ဆိတိ။ ဧဝမ္ပိ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ နိရုတ္တိပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ ပဋိဘာနပ္ပဋိသမ္ဘိဒါတိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ။ တတ္ထ အတ္ထပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ အတ္ထပ္ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဓမ္မပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ဓမ္မပ္ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ နိရုတ္တိပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ နိရုတ္တာဘိလာပေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ နိရုတ္တိပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ပဋိဘာနပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ပဋိဘာနပ္ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပဋိဘာနပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> “အတ္ထေ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဓမ္မေ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တတြ ဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ ဉာဏံ နိရုတ္တိပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဉာဏေသု ဉာဏံ ပဋိဘာနပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ”တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ ဟေတုအနုသာရေန အရဏီယတော အဓိဂန္တဗ္ဗတော စ သင်္ခေပတော ဟေတုဖလံ အတ္ထော နာမ၊ ပဘေဒတော ပန ယံ ကိဉ္စိ ပစ္စယုပ္ပန္နံ နိဗ္ဗာနံ ဘာသိတတ္ထော ဝိပါကော ကိရိယာတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အတ္ထော၊ တံ အတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ အတ္ထေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဓမ္မောတိ သင်္ခေပတော ပစ္စယော။ သော ဟိ ယသ္မာ တံ တံ အတ္ထံ ဝိဒဟတိ ပဝတ္တေတိ စေဝ ပါပေတိ စ၊ တသ္မာ ဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ၊ ပဘေဒတော ပန ယော ကောစိ ဖလနိဗ္ဗတ္တနကော ဟေတု အရိယမဂ္ဂေါ ဘာသိတံ ကုသလံ အကုသလန္တိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဓမ္မော၊ တံ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

၁-ခု ၉-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။

“Dukkhe ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā, dukkhasamudaye ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā, dukkhanirodhe ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā”ti[1].

Atha vā hetumhi ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā, hetuphale ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā. Ye dhammā jātā bhūtā sañjātā nibbattā abhinibbattā pātubhūtā, imesu dhammesu ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā. Yamhā dhammā te dhammā jātā bhūtā sañjātā nibbattā abhinibbattā pātubhūtā, tesu dhammesu ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā. Jarāmaraṇe ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā, jarāmaraṇasamudaye ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā. Jarāmaraṇanirodhe ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā, jarāmaraṇanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā. Jātiyā, bhave, upādāne, taṇhāya, vedanāya, phasse, saḷāyatane, nāmarūpe, viññāṇe, saṅkhāresu ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā, saṅkhārasamudaye ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā. Saṅkhāranirodhe ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā, saṅkhāranirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā.

“Idha bhikkhu dhammaṁ jānāti Suttaṁ Geyyaṁ -pa- Vedallaṁ, ayaṁ vuccati dhammappaṭisambhidā. So tassa tasseva bhāsitassa atthaṁ jānāti ‘ayaṁ imassa bhāsitassa attho, ayaṁ imassa bhāsitassa attho’ti, ayaṁ vuccati atthappaṭisambhidā.

Katame dhammā kusalā, yasmiṁ samaye kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hoti somanassasahagataṁ ñāṇasampayuttaṁ rūpārammaṇaṁ vā -pa- dhammārammaṇaṁ vā yaṁ yaṁ vā panārabbha, tasmiṁ samaye phasso hoti -pa- avikkhepo hoti -pa- ime dhammā kusalā. Imesu dhammesu ñāṇaṁ dhammappaṭisambhidā, tesaṁ vipāke ñāṇaṁ atthappaṭisambhidā”ti-ādi[2] vitthāro.

Yā panetasmiṁ atthe ca dhamme ca sabhāvanirutti abyabhicāravohāro abhilāpo, tasmiṁ sabhāvaniruttābhilāpe māgadhikāya sabbasattānaṁ mūlabhāsāya “ayaṁ sabhāvanirutti, ayaṁ asabhāvaniruttī”ti pabhedagataṁ ñāṇaṁ niruttippaṭisambhidā. Yathāvuttesu tesu ñāṇesu gocarakiccato vitthārato pavattaṁ sabbampi taṁ ñāṇaṁ ārammaṇaṁ katvā paccavekkhantassa tasmiṁ ñāṇe pabhedagataṁ ñāṇaṁ paṭibhānappaṭisambhidā. Iti imāni

1. Abhi 2. 307 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 308, 309 piṭṭhesu.

“ဒုက္ခေ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ”တိ[၁]။

အထ ဝါ ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ယေ ဓမ္မာ ဇာတာ ဘူတာ သဉ္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပါတုဘူတာ၊ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ယမှာ ဓမ္မာ တေ ဓမ္မာ ဇာတာ ဘူတာ သဉ္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပါတုဘူတာ၊ တေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဇရာမရဏေ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဇရာမရဏသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဇရာမရဏနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဇရာမရဏနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဇာတိယာ, ဘဝေ, ဥပါဒါနေ, တဏှာယ, ဝေဒနာယ, ဖဿေ, သဠာယတနေ, နာမရူပေ, ဝိညာဏေ, သင်္ခါရေသု ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ သင်္ခါရသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ သင်္ခါရနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ သင်္ခါရနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။

“ဣဓ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဇာနာတိ သုတ္တံ ဂေယျံ။ပ။ ဝေဒလ္လံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ သော တဿ တဿေဝ ဘာသိတဿ အတ္ထံ ဇာနာတိ ‘အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော၊ အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော’တိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။

ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ၊ ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ သောမနဿသဟဂတံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ။ပ။ ဓမ္မာရမ္မဏံ ဝါ ယံ ယံ ဝါ ပနာရဗ္ဘ၊ တသ္မိံ သမယေ ဖဿော ဟောတိ။ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိ။ပ။ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ။ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တေသံ ဝိပါကေ ဉာဏံ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ”တိအာဒိ[၂] ဝိတ္ထာရော။

ယာ ပနေတသ္မိံ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ သဘာဝနိရုတ္တိ အဗျဘိစာရဝေါဟာရော အဘိလာပေါ၊ တသ္မိံ သဘာဝနိရုတ္တာဘိလာပေ မာဂဓိကာယ သဗ္ဗသတ္တာနံ မူလဘာသာယ “အယံ သဘာဝနိရုတ္တိ, အယံ အသဘာဝနိရုတ္တီ”တိ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ နိရုတ္တိပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ယထာဝုတ္တေသု တေသု ဉာဏေသု ဂေါစရကိစ္စတော ဝိတ္ထာရတော ပဝတ္တံ သဗ္ဗမ္ပိ တံ ဉာဏံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ ဉာဏေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပဋိဘာနပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဣတိ ဣမာနိ

၁-အဘိ ၂-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၃၀၈-၃၀၉-ပိဋ္ဌေသု။

cattāri paṭisambhidāñāṇāni sayameva Bhagavatā adhigatāni atthadhammādike tasmiṁ tasmiṁ attano visaye avisaṁvādanavasena aviparītākārappavattiyā tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā yaṁkiñci ñeyyaṁ nāma, sabbaṁ taṁ Bhagavatā sabbākārena ñātaṁ diṭṭhaṁ adhigataṁ abhisambuddhaṁ. Tathā hissa abhiññeyyā dhammā abhiññeyyato Buddhā, pariññeyyā dhammā pariññeyyato, pahātabbā dhammā pahātabbato, sacchikātabbā dhammā sacchikātabbato, bhāvetabbā dhammā bhāvetabbato, yato naṁ koci samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā “ime nāma te dhammā anabhisambuddhā”ti saha dhammena anuyuñjituṁ samattho natthi.

Yaṁkiñci pahātabbaṁ nāma, sabbaṁ taṁ Bhagavato anavasesato bodhimūleyeva pahīnaṁ anuppattidhammaṁ, na tassa pahānāya uttari karaṇīyaṁ atthi. Tathā hissa lobhadosamohaviparītamanasikāra-
ahirikānottappathinamiddhakodhūpanāhamakkhapalāsa-
issāmacchariyamāyā-
sāṭheyyathambhasārambhamānātimānamadappamādatividhākusalamūladucc
aritavisa-maviparītasaññā[1] malavitakka papañca esanātaṇhācatubbidha
vipariyesa āsavagantha oghayogāgati taṇhupādāna pañcābhinandananīvaraṇa
cetokhila ceta-sovinibandha chavivādamūla sattānusaya aṭṭhamicchatta
nava-āghātavatthutaṇhā-mūlakadasa-akusalakammapatha ekavīsati
anesanadvāsaṭṭhidiṭṭhigata aṭṭhasata-taṇhāvicaritādippabhedaṁ
diyaḍḍhakilesasahassaṁ saha vāsanāya pahīnaṁ samucchinnaṁ samūhataṁ, yato naṁ koci samaṇo vā -pa- brahmā vā “ime nāma te kilesā appahīnā”ti saha dhammena anuyuñjituṁ samattho natthi.

Ye cime Bhagavatā kammavipākakilesūpavāda-āṇāvītikkamappabhedā antarāyikā vuttā, alameva te paṭisevato ekantena antarāyāya, yato naṁ koci samaṇo vā -pa- brahmā vā “nālaṁ te paṭisevato antarāyāyā”ti saha dhammena anuyuñjituṁ samattho natthi.

Yo ca Bhagavatā niravasesavaṭṭadukkhanissaraṇāya sīlasamādhipaññāya saṅgaho sattakoṭṭhāsiko sattatiṁsappabhedo ariyamaggapubbaṅgamo

1. Visamasaññā (Sī)

စတ္တာရိ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ သယမေဝ ဘဂဝတာ အဓိဂတာနိ အတ္ထဓမ္မာဒိကေ တသ္မိံ တသ္မိံ အတ္တနော ဝိသယေ အဝိသံဝါဒနဝသေန အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိယာ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ ယံကိဉ္စိ ဉေယျံ နာမ၊ သဗ္ဗံ တံ ဘဂဝတာ သဗ္ဗာကာရေန ဉာတံ ဒိဋ္ဌံ အဓိဂတံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တထာ ဟိဿ အဘိညေယျာ ဓမ္မာ အဘိညေယျတော ဗုဒ္ဓါ၊ ပရိညေယျာ ဓမ္မာ ပရိညေယျတော၊ ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ ပဟာတဗ္ဗတော၊ သစ္ဆိကာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ သစ္ဆိကာတဗ္ဗတော၊ ဘာဝေတဗ္ဗာ ဓမ္မာ ဘာဝေတဗ္ဗတော၊ ယတော နံ ကောစိ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဒေဝေါ ဝါ မာရော ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ “ဣမေ နာမ တေ ဓမ္မာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ”တိ သဟ ဓမ္မေန အနုယုဉ္ဇိတုံ သမတ္ထော နတ္ထိ။

ယံကိဉ္စိ ပဟာတဗ္ဗံ နာမ၊ သဗ္ဗံ တံ ဘဂဝတော အနဝသေသတော ဗောဓိမူလေယေဝ ပဟီနံ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မံ၊ န တဿ ပဟာနာယ ဥတ္တရိ ကရဏီယံ အတ္ထိ။ တထာ ဟိဿ လောဘဒောသမောဟဝိပရီတမနသိကာရ-
အဟိရိကာနောတ္တပ္ပထိနမိဒ္ဓကောဓူပနာဟမက္ခပဠာသဣဿာမစ္ဆရိယမာယာ-
သာဌေယျထမ္ဘသာရမ္ဘမာနာတိမာနမဒပ္ပမာဒတိဝိဓာကုသလမူလဒုစ္စရိတဝိသ-
မဝိပရီတသညာ[၁] မလဝိတက္ကပပဉ္စဧသနာတဏှာစတုဗ္ဗိဓဝိပရိယေသအာသဝ-
ဂန္ထဩဃယောဂါဂတိတဏှုပါဒါနပဉ္စာဘိနန္ဒနနီဝရဏစေတောခိလစေတ-
သောဝိနိဗန္ဓဆဝိဝါဒမူလသတ္တာနုသယအဋ္ဌမိစ္ဆတ္တနဝအာဃာတဝတ္ထုတဏှာ-
မူလကဒသအကုသလကမ္မပထဧကဝီသတိ အနေသနဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတအဋ္ဌသတ-
တဏှာဝိစရိတာဒိပ္ပဘေဒံ ဒိယဍ္ဎကိလေသသဟဿံ သဟ ဝါသနာယ ပဟီနံ သမုစ္ဆိန္နံ သမူဟတံ၊ ယတော နံ ကောစိ သမဏော ဝါ။ပ။ ဗြဟ္မာ ဝါ “ဣမေ နာမ တေ ကိလေသာ အပ္ပဟီနာ”တိ သဟ ဓမ္မေန အနုယုဉ္ဇိတုံ သမတ္ထော နတ္ထိ။

ယေ စိမေ ဘဂဝတာ ကမ္မဝိပါကကိလေသူပဝါဒအာဏာဝီတိက္ကမပ္ပဘေဒါ အန္တရာယိကာ ဝုတ္တာ၊ အလမေဝ တေ ပဋိသေဝတော ဧကန္တေန အန္တရာယာယ၊ ယတော နံ ကောစိ သမဏော ဝါ။ပ။ ဗြဟ္မာ ဝါ “နာလံ တေ ပဋိသေဝတော အန္တရာယာယာ”တိ သဟ ဓမ္မေန အနုယုဉ္ဇိတုံ သမတ္ထော နတ္ထိ။

ယော စ ဘဂဝတာ နိရဝသေသဝဋ္ဋဒုက္ခနိဿရဏာယ သီလသမာဓိပညာယ သင်္ဂဟော သတ္တကောဋ္ဌာသိကော သတ္တတိံသပ္ပဘေဒေါ အရိယမဂ္ဂပုဗ္ဗင်္ဂမော

၁-ဝိသမသညာ (သီ)

anuttaro niyyāniko dhammo desito, so ekanteneva niyyāti, paṭipannassa vaṭṭadukkhato mokkhāya hoti, yato naṁ koci samaṇo vā -pa- brahmā vā "niyyāniko dhammoti tayā desito na niyyātī"ti saha dhammena anuyuñjituṁ samattho natthīti. Vuttaṁ hetaṁ "Sammāsambuddhassa te paṭijānato ime dhammā anabhisambuddhā"ti[1] vitthāro. Evametāni attano ñāṇappahānadesanāvisesānaṁ avitathabhāvāvabodhanato[2] aviparītākārappavattitāni Bhagavato catuvesārajjañāṇāni tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā nirayagati tiracchānagati petagati manussagati devagatīti pañca gatiyo, tāsu Sañjīvādaye aṭṭha mahānirayā Kukkuḷādayo soḷasa Ussadanirayā Lokantarikanirayoti sabbepime ekantadukkhatāya nirassādaṭṭhena nirayā, yathākammunā gantabbato gati cāti **nirayagati,** tibbandhakārasītanarakāpi etesveva antogadhā. Kimikīṭa-sarīsapapakkhisoṇasiṅgālādayo tiriyaṁ añchitabhāvena tiracchānā, te eva gatīti **tiracchānagati.** Khuppipāsitattā paradattūpajīvinijjhāmataṇhikādayo dukkhabahulatāya pākaṭasukhato[3] itā vigatāti petā, te eva gatīti **petagati,** Kālakañcikādi-asurāpi etesvevantogadhā. Parittadīpavāsīhi saddhiṁ jambudīpādicatumahādīpavāsino manaso ussannatāya manussā, te eva gatīti **manussagati.** Cātumahārājikato paṭṭhāya yāva Nevasaññānāsaññāyatanūpagāti ime chabbīsati devanikāyā dibbanti attano iddhānubhāvena kīḷanti jotanti cāti devā, te eva gatīti **devagati.**

Tā panetā gatiyo yasmā taṁtaṁkammanibbatto upapattibhavaviseso, tasmā atthato vipākakkhandhā kaṭattā ca rūpaṁ. Tattha "ayaṁ nāma gati iminā nāma kammunā jāyati, tassa ca kammassa paccayavisesehi evaṁ vibhāgabhinnattā visuṁ ete sattanikāyā evaṁ vibhāgabhinnā"ti yathāsakaṁ hetuphalavibhāgaparicchindanavasena ṭhānaso hetuso Bhagavato ñāṇaṁ pavattati. Tenāha Bhagavā—

---

1. Ma 1. 103 piṭṭhe.
2. Avitathabhāvato bodhanato (Sī, Syā)
3. Pakaṭṭhasukhato (Syā)

အနုတ္တရော နိယျာနိကော ဓမ္မော ဒေသိတော၊ သော ဧကန္တေနေဝ နိယျာတိ၊ ပဋိပန္နဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မောက္ခာယ ဟောတိ၊ ယတော နံ ကောစိ သမဏော ဝါ။ပ။ ဗြဟ္မာ ဝါ "နိယျာနိကော ဓမ္မောတိ တယာ ဒေသိတော န နိယျာတီ"တိ သဟ ဓမ္မေန အနုယုဉ္ဇိတုံ သမတ္ထော နတ္ထီတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တေ ပဋိဇာနတော ဣမေ ဓမ္မာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ"တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။ ဧဝမေတာနိ အတ္တနော ဉာဏပ္ပဟာနဒေသနာဝိသေသာနံ အဝိတထဘာဝါဝဗောဓနတော[၂] အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိတာနိ ဘဂဝတော စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ နိရယဂတိ တိရစ္ဆာနဂတိ ပေတဂတိ မနုဿဂတိ ဒေဝဂတီတိ ပဉ္စ ဂတိယော၊ တာသု သဉ္ဇီဝါဒယော အဋ္ဌ မဟာနိရယာ ကုက္ကုဠာဒယော သောဠသ ဥဿဒနိရယာ လောကန္တရိကနိရယောတိ သဗ္ဗေပိမေ ဧကန္တဒုက္ခတာယ နိရဿာဒဋ္ဌေန နိရယာ, ယထာကမ္မုနာ ဂန္တဗ္ဗတော ဂတိ စာတိ **နိရယဂတိ၊** တိဗ္ဗန္ဓကာရသီတနရကာပိ ဧတေသွေဝ အန္တောဂဓာ။ ကိမိကီဋသရီသပပက္ခိသောဏသိင်္ဂါလာဒယော တိရိယံ အဉ္ဆိတဘာဝေန တိရစ္ဆာနာ၊ တေ ဧဝ ဂတီတိ **တိရစ္ဆာနဂတိ။** ခုပ္ပိပါသိတတ္တာ ပရဒတ္တူပဇီဝိနိဇ္ဈာမတဏှိကာဒယော ဒုက္ခဗဟုလတာယ ပါကဋသုခတော[၃] ဣတာ ဝိဂတာတိ ပေတာ၊ တေ ဧဝ ဂတီတိ **ပေတဂတိ၊** ကာလကဉ္စိကာဒိအသုရာပိ ဧတေသွေဝန္တောဂဓာ။ ပရိတ္တဒီပဝါသီဟိ သဒ္ဓိံ ဇမ္ဗုဒီပါဒိစတုမဟာဒီပဝါသိနော မနသော ဥဿန္နတာယ မနုဿာ၊ တေ ဧဝ ဂတီတိ **မနုဿဂတိ။** စာတုမဟာရာဇိကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနူပဂါတိ ဣမေ ဆဗ္ဗီသတိ ဒေဝနိကာယာ ဒိဗ္ဗန္တိ အတ္တနော ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန ကီဠန္တိ ဇောတန္တိ စာတိ ဒေဝါ၊ တေ ဧဝ ဂတီတိ **ဒေဝဂတိ။**

တာ ပနေတာ ဂတိယော ယသ္မာ တံတံကမ္မနိဗ္ဗတ္တော ဥပပတ္တိဘဝဝိသေသော၊ တသ္မာ အတ္ထတော ဝိပါကက္ခန္ဓာ ကဋတ္တာ စ ရူပံ။ တတ္ထ "အယံ နာမ ဂတိ ဣမိနာ နာမ ကမ္မုနာ ဇာယတိ၊ တဿ စ ကမ္မဿ ပစ္စယဝိသေသေဟိ ဧဝံ ဝိဘာဂဘိန္နတ္တာ ဝိသုံ ဧတေ သတ္တနိကာယာ ဧဝံ ဝိဘာဂဘိန္နာ"တိ ယထာသကံ ဟေတုဖလဝိဘာဂပရိစ္ဆိန္ဒနဝသေန ဌာနသော ဟေတုသော ဘဂဝတော ဉာဏံ ပဝတ္တတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

၁-မ ၁-၁၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဝိတထဘာဝတော ဗောဓနတော (သီ၊ သျာ)
၃-ပကဋ္ဋသုခတော (သျာ)

“Pañca kho imā Sāriputta gatiyo. Katamā pañca, nirayo tiracchānayoni pettivisayo manussā devā. Nirayañcāhaṁ Sāriputta pajānāmi nirayagāmiñca maggaṁ nirayagāminiñca paṭipadaṁ, yathā paṭipanno ca kāyassa bhedā parammaraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati, tañca pajānāmī”ti-ādi[1].

Tāni panetāni Bhagavato ñāṇāni tasmiṁ tasmiṁ visaye aviparītākārappavattiyā avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā yaṁ sattānaṁ saddhādiyogavikalāvikalabhāvāvabodhanena apparajakkhamahārajakkhatādivisesavibhāvanaṁ paññāsāya ākārehi pavattaṁ Bhagavato indriyaparopariyattañāṇaṁ. Vuttañhetaṁ—“saddho puggalo apparajakkho, assaddho puggalo mahārajakkho”ti[2] vitthāro.

Yañca “ayaṁ puggalo apparajakkho, ayaṁ sassatadiṭṭhiko, ayaṁ ucchedadiṭṭhiko, ayaṁ anulomikāyaṁ khantiyaṁ ṭhito, ayaṁ yathābhūtañāṇe ṭhito, ayaṁ kāmāsayo, na nekkhammādi-āsayo, ayaṁ nekkhammāsayo, na kāmādi-āsayo”ti-ādinā “imassa kāmarāgo ativiya thāmagato, na paṭighādiko[3], imassa paṭigho ativiya thāmagato, na kāmarāgādiko”ti-ādinā “imassa puññābhisaṅkhāro adhiko, na apuññābhisaṅkhāro na āneñjābhisaṅkhāro, imassa apuññābhisaṅkhāro adhiko, na puññābhisaṅkhāro na āneñjābhisaṅkhāro, imassa āneñjābhisaṅkhāro adhiko, na puññābhisaṅkhāro na apuññābhisaṅkhāro. Imassa kāyasucaritaṁ adhikaṁ, imassa vacīsucaritaṁ, imassa manosucaritaṁ, ayaṁ hīnādhimuttiko, ayaṁ paṇītādhimuttiko, ayaṁ kammāvaraṇena samannāgato, ayaṁ kilesāvaraṇena samannāgato, ayaṁ vipākāvaraṇena samannāgato, ayaṁ na kammāvaraṇena samannāgato, na kilesāvaraṇena samannāgato, na vipākāvaraṇena samannāgato”ti-ādinā ca sattānaṁ āsayādīnaṁ yathābhūtaṁ vibhāvanakārappavattaṁ Bhagavato āsayānusayañāṇaṁ. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

1. Ma 1. 106 piṭṭhe. 2. Khu 9. 116 piṭṭhe. 3. Na paṭigho (Sī, Syā)

“ပဉ္စ ခေါ ဣမာ သာရိပုတ္တ ဂတိယော။ ကတမာ ပဉ္စ၊ နိရယော တိရစ္ဆာနယောနိ ပေတ္တိဝိသယော မနုဿာ ဒေဝါ။ နိရယဉ္စာဟံ သာရိပုတ္တ ပဇာနာမိ နိရယဂါမိဉ္စ မဂ္ဂံ နိရယဂါမိနိဉ္စ ပဋိပဒံ၊ ယထာ ပဋိပန္နော စ ကာယဿ ဘေဒါ ပရမ္မရဏာ အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ နိရယံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာမီ”တိအာဒိ[၁]။

တာနိ ပနေတာနိ ဘဂဝတော ဉာဏာနိ တသ္မိံ တသ္မိံ ဝိသယေ အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိယာ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ ယံ သတ္တာနံ သဒ္ဓါဒိယောဂဝိကလာဝိကလဘာဝါဝဗောဓနေန အပ္ပရဇက္ခမဟာရဇက္ခတာဒိဝိသေသဝိဘာဝနံ ပညာသာယ အာကာရေဟိ ပဝတ္တံ ဘဂဝတော ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏံ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ—“သဒ္ဓေါ ပုဂ္ဂလော အပ္ပရဇက္ခော၊ အဿဒ္ဓေါ ပုဂ္ဂလော မဟာရဇက္ခော”တိ[၂] ဝိတ္ထာရော။

ယဉ္စ “အယံ ပုဂ္ဂလော အပ္ပရဇက္ခော၊ အယံ သဿတဒိဋ္ဌိကော၊ အယံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိကော၊ အယံ အနုလောမိကာယံ ခန္တိယံ ဌိတော၊ အယံ ယထာဘူတဉာဏေ ဌိတော၊ အယံ ကာမာသယော, န နေက္ခမ္မာဒိအာသယော၊ အယံ နေက္ခမ္မာသယော, န ကာမာဒိအာသယော”တိအာဒိနာ “ဣမဿ ကာမရာဂေါ အတိဝိယ ထာမဂတော, န ပဋိဃာဒိကော[၃]၊ ဣမဿ ပဋိဃော အတိဝိယ ထာမဂတော, န ကာမရာဂါဒိကော”တိအာဒိနာ “ဣမဿ ပုညာဘိသင်္ခါရော အဓိကော,န အပုညာဘိသင်္ခါရော န အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော၊ ဣမဿ အပုညာဘိသင်္ခါရော အဓိကော, န ပုညာဘိသင်္ခါရော န အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော၊ ဣမဿ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော အဓိကော, န ပုညာဘိသင်္ခါရော န အပုညာဘိသင်္ခါရော။ ဣမဿ ကာယသုစရိတံ အဓိကံ၊ ဣမဿ ဝစီသုစရိတံ၊ ဣမဿ မနောသုစရိတံ၊ အယံ ဟီနာဓိမုတ္တိကော၊ အယံ ပဏီတာဓိမုတ္တိကော၊ အယံ ကမ္မာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ အယံ ကိလေသာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ အယံ ဝိပါကာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ အယံ န ကမ္မာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ န ကိလေသာဝရဏေန သမန္နာဂတော၊ န ဝိပါကာဝရဏေန သမန္နာဂတော”တိအာဒိနာ စ သတ္တာနံ အာသယာဒီနံ ယထာဘူတံ ဝိဘာဝနာကာရပ္ပဝတ္တံ ဘဂဝတော အာသယာနုသယဉာဏံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

၁-မ ၁-၁၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၉-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-န ပဋိဃော (သီ၊ သျာ)

“Idha Tathāgato sattānaṁ āsayaṁ jānāti, anusayaṁ jānāti, caritaṁ jānāti, adhimuttiṁ jānāti, bhabbābhabbe satte jānātī”ti-ādi[1].

Yañca uparimaheṭṭhimapurimapacchimakāyehi dakkhiṇavāma-akkhikaṇṇasota-nāsikasota-aṁsakūṭahatthapādehi[2] aṅguli-aṅgulantarehi lomakūpehi ca aggikkhandhūdakadhārāpavattanaṁ anaññasādhāraṇaṁ vividhavikubbaniddhi-nimmāpanakaṁ Bhagavato yamakapāṭihāriyañāṇaṁ. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

“Idha Tathāgato yamakapāṭihāriyaṁ karoti asādhāraṇaṁ sāvakehi, uparimakāyato aggikkhandho pavattati, heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattati. Heṭṭhimakāyato aggikkhandho pavattati, uparimakāyato udakadhārā pavattatī”ti-ādi[3].

Yañca rāgādīhi jāti-ādīhi ca anekehi dukkhadhammehi upaddutaṁ sattanikāyaṁ tato nīharitukāmatāvasena nānānayehi pavattassa Bhagavato mahākaruṇokkamanassa paccayabhūtaṁ mahākaruṇāsamāpattiñāṇaṁ. Yathāha[4]—

“Katamaṁ Tathāgatassa mahākaruṇāsamāpattiyā ñāṇaṁ. Bahukehi ākārehi passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamati, āditto lokasannivāsoti passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamati. Uyyūtto, payāto, kummaggappaṭipanno, upanīyati loko addhuvo, atāṇo loko anabhissaro, assako loko, sabbaṁ pahāya gamanīyaṁ, ūno loko atitto taṇhādāsoti passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamati.

Atāyano lokasannivāso, aleṇo, asaraṇo, asaraṇībhūto. Uddhato loko avūpasanto, sasallo lokasannivāso viddho puthusallehi, avijjandha-

1. Khu 9. 117 piṭṭhe.
2. Hatthapassapādehi (Sī, Syā)
3. Khu 9. 120 piṭṭhe.
4. Khu 9. 121 piṭṭhe.

“ဣဓ တထာဂတော သတ္တာနံ အာသယံ ဇာနာတိ၊ အနုသယံ ဇာနာတိ၊ စရိတံ ဇာနာတိ၊ အဓိမုတ္တိံ ဇာနာတိ၊ ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗေ သတ္တေ ဇာနာတီ”တိအာဒိ[၁]။

ယဉ္စ ဥပရိမဟေဋ္ဌိမပုရိမပစ္ဆိမကာယေဟိ ဒက္ခိဏဝါမအက္ခိကဏ္ဏသောတနာသိကသောတအံသကူဋဟတ္ထပါဒေဟိ[၂] အင်္ဂုလိအင်္ဂုလန္တရေဟိ လောမကူပေဟိ စ အဂ္ဂိက္ခန္ဓူဒကဓာရာပဝတ္တနံ အနညသာဓာရဏံ ဝိဝိဓဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိနိမ္မာပနကံ ဘဂဝတော ယမကပါဋိဟာရိယဉာဏံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“ဣဓ တထာဂတော ယမကပါဋိဟာရိယံ ကရောတိ အသာဓာရဏံ သာဝကေဟိ၊ ဥပရိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဟေဋ္ဌိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဟေဋ္ဌိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဥပရိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတီ”တိအာဒိ[၃]။

ယဉ္စ ရာဂါဒီဟိ ဇာတိအာဒီဟိ စ အနေကေဟိ ဒုက္ခဓမ္မေဟိ ဥပဒ္ဒုတံ သတ္တနိကာယံ တတော နီဟရိတုကာမတာဝသေန နာနာနယေဟိ ပဝတ္တဿ ဘဂဝတော မဟာကရုဏောက္ကမနဿ ပစ္စယဘူတံ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိဉာဏံ။ ယထာဟ[၄]—

“ကတမံ တထာဂတဿ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိယာ ဉာဏံ။ ဗဟုကေဟိ အာကာရေဟိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ၊ အာဒိတ္တော လောကသန္နိဝါသောတိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ။ ဥယျုတ္တော၊ ပယာတော၊ ကုမ္မဂ္ဂပ္ပဋိပန္နော၊ ဥပနီယတိ လောကော အဒ္ဓုဝေါ၊ အတာဏော လောကော အနဘိဿရော၊ အဿကော လောကော၊ သဗ္ဗံ ပဟာယ ဂမနီယံ၊ ဦနော လောကော အတိတ္တော တဏှာဒါသောတိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ။

အတာယနော လောကသန္နိဝါသော၊ အလေဏော၊ အသရဏော၊ အသရဏီဘူတော။ ဥဒ္ဓတော လောကော အဝူပသန္တော၊ သသလ္လော လောကသန္နိဝါသော ဝိဒ္ဓေါ ပုထုသလ္လေဟိ၊ အဝိဇ္ဇန္ဓ-

၁-ခု ၉-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဟတ္ထပဿပါဒေဟိ (သီ၊ သျာ)
၃-ခု ၉-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၉-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။

kārāvaraṇo kilesapañjarapakkhitto, avijjāgato lokasannivāso aṇḍabhūto pariyonaddho tantākulakajāto kulaguṇḍikajāto[1] muñjapabbajabhūto apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ saṁsāraṁ nātivattati, avijjāvisadosasaṁlitto kilesakalalībhūto, rāgadosamohajaṭājaṭito.

Taṇhāsaṅghāṭapaṭimukko, taṇhājālena otthaṭo, taṇhāsotena vuyhati, taṇhāsaññojanena saṁyutto, taṇhānusayena anusaṭo, taṇhāsantāpena santappati, taṇhāpariḷāhena pariḍayhati.

Diṭṭhisaṅghāṭapaṭimukko, diṭṭhijālena otthaṭo, diṭṭhisotena vuyhati, diṭṭhisaññojanena saṁyutto, diṭṭhānusayena anusaṭo, diṭṭhisantāpena santappati, diṭṭhipariḷāhena pariḍayhati.

Jātiyā anugato, jarāya anusaṭo, byādhinā abhibhūto, maraṇena abbhāhato, dukkhe patiṭṭhito.

Taṇhāya uḍḍito, jarāpākāraparikkhitto, maccupāsena parikkhitto, mahābandhanabaddho, rāgabandhanena dosamohamānadiṭṭhikilesaduccarita-bandhanena baddho, mahāsambādhappaṭipanno, mahāpalibodhena palibuddho, mahāpapāte patito, mahākantārappaṭipanno, mahāsaṁsārappaṭipanno, mahāvidugge samparivattati, mahāpalipe palipanno.

Abbhāhato lokasannivāso, āditto lokasannivāso rāgagginā dosagginā mohagginā jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, unnītako lokasannivāso haññati niccamatāṇo pattadaṇḍo takkaro[2], vajjabandhanabaddho āghātanapaccupaṭṭhito, anātho lokasannivāso paramakāruññappatto, dukkhābhitunno[3] cirarattaṁ pīḷito, gadhito niccaṁ pipāsito.

1. Gulāguṇḍikajāto (Sī) 2. Vatakkaro (Sī, Syā)
3. Dukkhābhibhūto (Syā, Ka)

ကာရာဝရဏော ကိလေသပဉ္ဇရပက္ခိတ္တော၊ အဝိဇ္ဇာဂတော လောကသန္နိဝါသော အဏ္ဍဘူတော ပရိယောနဒ္ဓေါ တန္တာကုလကဇာတော ကုလဂုဏ္ဍိကဇာတော[1] မုဉ္ဇပဗ္ဗဇဘူတော အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ သံသာရံ နာတိဝတ္တတိ၊ အဝိဇ္ဇာဝိသဒေါသသံလိတ္တော ကိလေသကလလီဘူတော၊ ရာဂဒေါသမောဟဇဋာဇဋိတော။

တဏှာသင်္ဃာဋပဋိမုက္ကော၊ တဏှာဇာလေန ဩတ္ထဋော၊ တဏှာသောတေန ဝုယှတိ၊ တဏှာသညောဇနေန သံယုတ္တော၊ တဏှာနုသယေန အနုသဋော၊ တဏှာသန္တာပေန သန္တပ္ပတိ၊ တဏှာပရိဠာဟေန ပရိဍယှတိ။

ဒိဋ္ဌိသင်္ဃာဋပဋိမုက္ကော၊ ဒိဋ္ဌိဇာလေန ဩတ္ထဋော၊ ဒိဋ္ဌိသောတေန ဝုယှတိ၊ ဒိဋ္ဌိသညောဇနေန သံယုတ္တော၊ ဒိဋ္ဌာနုသယေန အနုသဋော၊ ဒိဋ္ဌိသန္တာပေန သန္တပ္ပတိ၊ ဒိဋ္ဌိပရိဠာဟေန ပရိဍယှတိ။

ဇာတိယာ အနုဂတော၊ ဇရာယ အနုသဋော၊ ဗျာဓိနာ အဘိဘူတော၊ မရဏေန အဗ္ဘာဟတော၊ ဒုက္ခေ ပတိဋ္ဌိတော။

တဏှာယ ဥဍ္ဍိတော၊ ဇရာပါကာရပရိက္ခိတ္တော၊ မစ္စုပါသေန ပရိက္ခိတ္တော၊ မဟာဗန္ဓနဗဒ္ဓေါ၊ ရာဂဗန္ဓနေန ဒေါသမောဟမာနဒိဋ္ဌိကိလေသဒုစ္စရိတဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓေါ၊ မဟာသမ္ဗာဓပ္ပဋိပန္နော၊ မဟာပလိဗောဓေန ပလိဗုဒ္ဓေါ၊ မဟာပပါတေ ပတိတော၊ မဟာကန္တာရပ္ပဋိပန္နော၊ မဟာသံသာရပ္ပဋိပန္နော၊ မဟာဝိဒုဂ္ဂေ သမ္ပရိဝတ္တတိ၊ မဟာပလိပေ ပလိပန္နော။

အဗ္ဘာဟတော လောကသန္နိဝါသော၊ အာဒိတ္တော လောကသန္နိဝါသော ရာဂဂ္ဂိနာ ဒေါသဂ္ဂိနာ မောဟဂ္ဂိနာ ဇာတိယာ ဇရာယ မရဏေန သောကေဟိ ပရိဒေဝေဟိ ဒုက္ခေဟိ ဒေါမနဿေဟိ ဥပါယာသေဟိ၊ ဥန္နီတကော လောကသန္နိဝါသော ဟညတိ နိစ္စမတာဏော ပတ္တဒဏ္ဍော တက္ကရော[2]၊ ဝဇ္ဇဗန္ဓနဗဒ္ဓေါ အာဃာတနပစ္စုပဋ္ဌိတော၊ အနာထော လောကသန္နိဝါသော ပရမကာရုညပ္ပတ္တော၊ ဒုက္ခာဘိတုန္နော[3] စိရရတ္တံ ပီဠိတော၊ ဂဓိတော နိစ္စံ ပိပါသိတော။

၁-ဂုလာဂုဏ္ဍိကဇာတော (သီ) ၂-ဝတက္ကရော (သီ၊ သျာ)
၃-ဒုက္ခာဘိဘူတော (သျာ၊ က)

Andho acakkhuko, hatanetto apariṇāyako, vipathapakkhando añjasāparaddho, mahoghapakkhando.

Dvīhi diṭṭhigatehi pariyuṭṭhito, tīhi duccaritehi vippaṭipanno, catūhi yogehi yojito, catūhi ganthehi ganthito, catūhi upādānehi upādiyati, pañcagatisamāruḷho, pañcahi kāmaguṇehi rajjati, pañcahi nīvaraṇehi otthaṭo, chahi vivādamūlehi vivadati, chahi taṇhākāyehi rajjati, chahi diṭṭhigatehi pariyuṭṭhito, sattahi anusayehi anusaṭo, sattahi saññojanehi saṁyutto, sattahi mānehi unnato, aṭṭhahi lokadhammehi samparivattati, aṭṭhahi micchattehi niyyāto[1], aṭṭhahi purisadosehi dussati, navahi āghātavatthūhi āghātito, navavidhamānehi unnato, navahi taṇhāmūlakehi dhammehi rajjati, dasahi kilesavatthūhi kilissati, dasahi āghātavatthūhi āghātito, dasahi akusalakammapathehi samannāgato, dasahi saṁyojanehi saṁyutto, dasahi micchattehi niyyāto, dasavatthukāya micchādiṭṭhiyā samannāgato, dasavatthukāya antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato, aṭṭhasatataṇhāpapañcehi papañcito, dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatehi pariyuṭṭhito lokasannivāsoti passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamati.

Ahañcamhi tiṇṇo, loko ca atiṇṇo. Ahañcamhi mutto, loko ca amutto. Ahañcamhi danto, loko ca adanto. Ahañcamhi santo, loko ca asanto. Ahañcamhi assattho, loko ca anassattho. Ahañcamhi parinibbuto, loko ca aparinibbuto. Pahomi khvāhaṁ[2] tiṇṇo tāretuṁ, mutto mocetuṁ, danto dametuṁ, santo sametuṁ, assattho assāsetuṁ, parinibbuto parinibbāpetunti passantānaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sattesu mahākaruṇā okkamatī"ti[3].

1. Niyato (Ka) 2. Pahomi cāhaṁ (Sī) 3. Khu 9. 121 piṭṭhe.

အန္ဓော အစက္ခုကော၊ ဟတနေတ္တော အပရိဏာယကော၊ ဝိပထပက္ခန္ဒော အဉ္ဇသာပရဒ္ဓေါ၊ မဟောဃပက္ခန္ဒော။

ဒွီဟိ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ ပရိယုဋ္ဌိတော၊ တီဟိ ဒုစ္စရိတေဟိ ဝိပ္ပဋိပန္နော၊ စတူဟိ ယောဂေဟိ ယောဇိတော၊ စတူဟိ ဂန္ထေဟိ ဂန္ထိတော၊ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ ဥပါဒိယတိ၊ ပဉ္စဂတိသမာရူဠှော၊ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ ရဇ္ဇတိ၊ ပဉ္စဟိ နီဝရဏေဟိ ဩတ္ထဋော၊ ဆဟိ ဝိဝါဒမူလေဟိ ဝိဝဒတိ၊ ဆဟိ တဏှာကာယေဟိ ရဇ္ဇတိ၊ ဆဟိ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ ပရိယုဋ္ဌိတော၊ သတ္တဟိ အနုသယေဟိ အနုသဋော၊ သတ္တဟိ သညောဇနေဟိ သံယုတ္တော၊ သတ္တဟိ မာနေဟိ ဥန္နတော၊ အဋ္ဌဟိ လောကဓမ္မေဟိ သမ္ပရိဝတ္တတိ၊ အဋ္ဌဟိ မိစ္ဆတ္တေဟိ နိယျာတော[၁]၊ အဋ္ဌဟိ ပုရိသဒေါသေဟိ ဒုဿတိ၊ နဝဟိ အာဃာတဝတ္ထူဟိ အာဃာတိတော၊ နဝဝိဓမာနေဟိ ဥန္နတော၊ နဝဟိ တဏှာမူလကေဟိ ဓမ္မေဟိ ရဇ္ဇတိ၊ ဒသဟိ ကိလေသဝတ္ထူဟိ ကိလိဿတိ၊ ဒသဟိ အာဃာတဝတ္ထူဟိ အာဃာတိတော၊ ဒသဟိ အကုသလကမ္မပထေဟိ သမန္နာဂတော၊ ဒသဟိ သံယောဇနေဟိ သံယုတ္တော၊ ဒသဟိ မိစ္ဆတ္တေဟိ နိယျာတော၊ ဒသဝတ္ထုကာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော၊ ဒသဝတ္ထုကာယ အန္တဂ္ဂါဟိကာယ ဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော၊ အဋ္ဌသတတဏှာပပဉ္စေဟိ ပပဉ္စိတော၊ ဒွါသဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌိဂတေဟိ ပရိယုဋ္ဌိတော လောကသန္နိဝါသောတိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ။

အဟဉ္စမှိ တိဏ္ဏော၊ လောကော စ အတိဏ္ဏော။ အဟဉ္စမှိ မုတ္တော၊ လောကော စ အမုတ္တော။ အဟဉ္စမှိ ဒန္တော၊ လောကော စ အဒန္တော။ အဟဉ္စမှိ သန္တော၊ လောကော စ အသန္တော။ အဟဉ္စမှိ အဿတ္ထော၊ လောကော စ အနဿတ္ထော။ အဟဉ္စမှိ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ လောကော စ အပရိနိဗ္ဗုတော။ ပဟောမိ ခွါဟံ[၂] တိဏ္ဏော တာရေတုံ၊ မုတ္တော မောစေတုံ၊ ဒန္တော ဒမေတုံ၊ သန္တော သမေတုံ၊ အဿတ္ထော အဿာသေတုံ၊ ပရိနိဗ္ဗုတော ပရိနိဗ္ဗာပေတုန္တိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သတ္တေသု မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတီ”တိ[၃]။

၁-နိယတော (က) ၂-ပဟောမိ စာဟံ (သီ) ၃-ခု ၉-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ ekūnanavutiyā ākārehi vibhajanaṁ kataṁ.

Yaṁ pana yāvatā dhammadhātuyā yattakaṁ ñātabbaṁ saṅkhatāsaṅkhatādikassa sabbassa paropadesanirapekkhaṁ sabbākārena paṭivijjhanasamatthaṁ ākaṅkhamattappaṭibaddhavutti-anaññasādhāraṇaṁ Bhagavato ñāṇaṁ sabbathā anavasesa-saṅkhatāsaṅkhatasammutisaccāvabodhato sabbaññutaññāṇaṁ tatthāvaraṇābhāvato nissaṅgappavattimupādāya anāvaraṇañāṇanti vuccati. Ekameva hi taṁ ñāṇaṁ visayappavattimukhena aññehi asādhāraṇabhāvadassanatthaṁ duvidhena uddiṭṭhaṁ. Aññathā sabbaññutānāvaraṇañāṇānaṁ sādhāraṇatā sabbavisayatā āpajjeyyuṁ, na ca taṁ yuttaṁ kiñcāpi imāya yuttiyā. Ayaṁ hettha Pāḷi—

> "Sabbaṁ saṅkhatamasaṅkhataṁ anavasesaṁ jānātīti sabbaññutaññāṇaṁ, tattha āvaraṇaṁ natthīti anāvaraṇañāṇaṁ. Atītaṁ sabbaṁ jānātīti sabbaññutaññāṇaṁ, tattha āvaraṇaṁ natthīti anāvaraṇañāṇaṁ. Anāgataṁ sabbaṁ jānātīti sabbaññutaññāṇaṁ, tattha āvaraṇaṁ natthīti anāvaraṇañāṇaṁ. Paccuppannaṁ sabbaṁ jānātīti sabbaññutaññāṇaṁ, tattha āvaraṇaṁ natthīti anāvaraṇañāṇan"ti[1] vitthāro.

Evametāni Bhagavato cha-asādhāraṇañāṇāni aviparītākārappavattiyā yathāsakavisayassa avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā—

"Sattime bhikkhave bojjhaṅgā, satisambojjhaṅgo dhammavicayasambojjhaṅgo vīriyasambojjhaṅgo pītisambojjhaṅgo passaddhisambojjhaṅgo samādhisambojjhaṅgo upekkhāsambojjhaṅgo"ti[2] evaṁ **sarūpato**, "yāyaṁ lokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānā līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhanakāmasukhallikattakilamathā-nuyoga-ucchedasassatābhinivesādīnaṁ anekesaṁ upaddavānaṁ paṭipakkhabhūtā sati-ādibhedā dhammasāmaggī, yāya ariyasāvako bujjhati kilesaniddāya uṭṭhahati, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikarotīti, sā dhammasāmaggī bodhīti vuccati, tassā bodhiyā aṅgāti bojjhaṅgā, ariyasāvako vā yathāvuttāya dhammasāmaggiyā

1. Khu 9. 125 piṭṭhe. 2. Khu 9. 302; Saṁ 3. 64 piṭṭhesu.

ဧဝံ ဧကူနနဝုတိယာ အာကာရေဟိ ဝိဘဇနံ ကတံ။

ယံ ပန ယာဝတာ ဓမ္မဓာတုယာ ယတ္တကံ ဉာတဗ္ဗံ သင်္ခတာသင်္ခတာဒိကဿ သဗ္ဗဿ ပရောပဒေသနိရပေက္ခံ သဗ္ဗာကာရေန ပဋိဝိဇ္ဈနသမတ္ထံ အာကင်္ခမတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိအနညသာဓာရဏံ ဘဂဝတော ဉာဏံ သဗ္ဗထာ အနဝသေသသင်္ခတာသင်္ခတသမ္မုတိသစ္စာဝဗောဓတော သဗ္ဗညုတညာဏံ တတ္ထာဝရဏာဘာဝတော နိဿင်္ဂပ္ပဝတ္တိမုပါဒါယ အနာဝရဏဉာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဧကမေဝ ဟိ တံ ဉာဏံ ဝိသယပ္ပဝတ္တိမုခေန အညေဟိ အသာဓာရဏဘာဝဒဿနတ္ထံ ဒုဝိဓေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ အညထာ သဗ္ဗညုတာနာဝရဏဉာဏာနံ သာဓာရဏတာ သဗ္ဗဝိသယတာ အာပဇ္ဇေယျုံ၊ န စ တံ ယုတ္တံ ကိဉ္စာပိ ဣမာယ ယုတ္တိယာ။ အယံ ဟေတ္ထ ပါဠိ—

> “သဗ္ဗံ သင်္ခတမသင်္ခတံ အနဝသေသံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ တတ္ထ အာဝရဏံ နတ္ထီတိ အနာဝရဏဉာဏံ။ အတီတံ သဗ္ဗံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ တတ္ထ အာဝရဏံ နတ္ထီတိ အနာဝရဏဉာဏံ။ အနာဂတံ သဗ္ဗံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ တတ္ထ အာဝရဏံ နတ္ထီတိ အနာဝရဏဉာဏံ။ ပစ္စုပ္ပန္နံ သဗ္ဗံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ တတ္ထ အာဝရဏံ နတ္ထီတိ အနာဝရဏဉာဏ”န္တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။

ဧဝမေတာနိ ဘဂဝတော ဆအသာဓာရဏဉာဏာနိ အဝိပရီတာကာရပ္ပဝတ္တိယာ ယထာသကဝိသယဿ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ—

“သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ”တိ[၂] ဧဝံ **သရူပတော**, “ယာယံ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနကာမသုခလ္လိကတ္တကိလမထာနုယောဂဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒီနံ အနေကေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိပက္ခဘူတာ သတိအာဒိဘေဒါ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ၊ ယာယ အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတိ ကိလေသနိဒ္ဒါယ ဥဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ သစ္ဆိကရောတီတိ၊ သာ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿာ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ အရိယသာဝကော ဝါ ယထာဝုတ္တာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ

၁-ခု ၉-၁၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၉-၃၀၂၊ သံ ၃-၆၄-ပိဋ္ဌေသု။

bujjhatīti katvā bodhīti vuccati, tassa bodhissa aṅgātipi bojjhaṅgāti evaṁ **sāmaññalakkhaṇato,** “upaṭṭhānalakkhaṇo satisambojjhaṅgo, pavicayalakkhaṇo dhammavicayasambojjhaṅgo, paggahalakkhaṇo vīriyasambojjhaṅgo, pharaṇalakkhaṇo pītisambojjhaṅgo, upasamalakkhaṇo passaddhisambojjhaṅgo, avikkhepalakkhaṇo samādhisambojjhaṅgo, paṭisaṅkhānalakkhaṇo upekkhāsambojjhaṅgoti evaṁ **visesalakkhaṇato,** “tattha katamo satisambojjhaṅgo, idha bhikkhu satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato, cirakatampi cirabhāsitampi saritā hoti anussaritā”ti[1]ādinā sattannaṁ bojjhaṅgānaṁ aññamaññopakāravasena **ekakkhaṇe pavattidassanato,** “tattha katamo satisambojjhaṅgo, atthi ajjhattaṁ bhikkhave dhammesu sati, atthi bahiddhā dhammesu satī”ti[1]ādinā tesaṁ **visayavibhāgena pavattidassanato,** “tattha katamo satisambojjhaṅgo, idha bhikkhave bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmin”ti[2]ādinā **bhāvanāvidhidassanato,** “tattha katame satta bojjhaṅgā, idha bhikkhu yasmiṁ samaye lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti -pa-. Tasmiṁ samaye satta bojjhaṅgā honti satisambojjhaṅgo -pa- upekkhāsambojjhaṅgo. Tattha katamo satisambojjhaṅgo. Yā sati -pa- anussatī”ti[3]ādinā **channavutiyā nayasahassavibhāgehī**ti evaṁ nānākārato pavattāni Bhagavato sambojjhaṅgavibhāvanañāṇāni tassa tassa atthassa avisaṁvādanato tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā—

“Tattha katamaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṁ, ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhī”ti[4] evaṁ **sarūpato,** sabbakilesehi ārakattā ariyabhāvakarattā ariyaphalappaṭilābhakarattā ca ariyo, aṭṭhavidhattā nibbānādhigamāya ekantakāraṇattā ca aṭṭhaṅgiko, kilese mārento gacchati, nibbānatthikehi maggīyati, sayaṁ vā nibbānaṁ maggatīti maggoti evaṁ **sāmaññalakkhaṇato,** “sammā dassanalakkhaṇā sammādiṭṭhi, sammā abhiniropanalakkhaṇo sammāsaṅkappo, sammā pariggahaṇalakkhaṇā sammāvācā, sammā

1. Abhi 2. 236 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 238 piṭṭhe.
3. Abhi 2. 240 piṭṭhe. 4. Abhi 2. 110 piṭṭhe.

ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဗောဓိဿ အင်္ဂါတိပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ဧဝံ **သာမညလက္ခဏတော,** “ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဝိစယလက္ခဏော ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဂ္ဂဟလက္ခဏော ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဖရဏလက္ခဏော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဥပသမလက္ခဏော ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ အဝိက္ခေပလက္ခဏော သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဋိသင်္ခါနလက္ခဏော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါတိ ဧဝံ **ဝိသေသလက္ခဏတော,** “တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဣဓ ဘိက္ခု သတိမာ ဟောတိ ပရမေန သတိနေပက္ကေန သမန္နာဂတော၊ စိရကတမ္ပိ စိရဘာသိတမ္ပိ သရိတာ ဟောတိ အနုဿရိတာ”တိ[၁]အာဒိနာ သတ္တန္နံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အညမညောပကာရဝသေန **ဧကက္ခဏေ ပဝတ္တိဒဿနတော,** “တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ အတ္ထိ အဇ္ဈတ္တံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု သတိ၊ အတ္ထိ ဗဟိဒ္ဓါ ဓမ္မေသု သတီ”တိ[၁]အာဒိနာ တေသံ **ဝိသယဝိဘာဂေန ပဝတ္တိဒဿနတော,** “တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတံ ဝိရာဂနိဿိတံ နိရောဓနိဿိတံ ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိ”န္တိ[၂]အာဒိနာ **ဘာဝနာဝိဓိဒဿနတော,** “တတ္ထ ကတမေ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဣဓ ဘိက္ခု ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ။ပ။ တသ္မိံ သမယေ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဟောန္တိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ပ။ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ယာ သတိ။ပ။ အနုဿတီ”တိ[၃]အာဒိနာ **ဆန္နဝုတိယာ နယသဟဿဝိဘာဂေဟီ**တိ ဧဝံ နာနာကာရတော ပဝတ္တာနိ ဘဂဝတော သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘာဝနဉာဏာနိ တဿ တဿ အတ္ထဿ အဝိသံဝါဒနတော တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ—

“တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ၊ အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ။ သေယျထိဒံ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ သမ္မာသမာဓီ”တိ[၄] ဧဝံ **သရူပတော,** သဗ္ဗကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယဘာဝကရတ္တာ အရိယဖလပ္ပဋိလာဘကရတ္တာ စ အရိယော၊ အဋ္ဌဝိဓတ္တာ နိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ ဧကန္တကာရဏတ္တာ စ အဋ္ဌင်္ဂိကော၊ ကိလေသေ မာရေန္တော ဂစ္ဆတိ, နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂီယတိ, သယံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂတီတိ မဂ္ဂေါတိ ဧဝံ **သာမညလက္ခဏတော,** “သမ္မာ ဒဿနလက္ခဏာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာ အဘိနိရောပနလက္ခဏော သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ၊ သမ္မာ ပရိဂ္ဂဟဏလက္ခဏာ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာ

၁-အဘိ ၂-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၃၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၂-၂၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အဘိ ၂-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။

samuṭṭhānalakkhaṇo sammākammanto, sammā vodānalakkhaṇo sammā-ājīvo, sammā paggahalakkhaṇo sammāvāyāmo, sammā upaṭṭhānalakkhaṇā sammāsati, sammā avikkhepalakkhaṇo sammāsamādhī”ti evaṁ **visesalakkhaṇato,** sammādiṭṭhi aññehipi attano paccanīkakilesehi saddhiṁ micchādiṭṭhiṁ pajahati, nibbānaṁ ārammaṇaṁ karoti, tappaṭicchādakamohavidhamanena asammohato sampayuttadhamme ca passati. Tathā sammāsaṅkappādayopi micchāsaṅkappādīni pajahanti, nibbānañca ārammaṇaṁ karonti, sahajātadhammānaṁ sammā-abhiniropana pariggahaṇa samuṭṭhāna vodāna paggaha upaṭṭhāna samādahanāni ca karontīti evaṁ **kiccavibhāgato,** sammādiṭṭhi pubbabhāge nānakkhaṇā visuṁ visuṁ dukkhādi-ārammaṇā hutvā maggakāle ekakkhaṇā nibbānameva ārammaṇaṁ katvā kiccato “dukkhe ñāṇan”ti-ādīni cattāri nāmāni labhati, sammā-saṅkappādayopi pubbabhāge nānakkhaṇā nānārammaṇā maggakāle ekakkhaṇā ekārammaṇā, tesu sammāsaṅkappo kiccato nekkhammasaṅkappoti-ādīni tīṇi nāmāni labhati, sammāvācādayo tayo pubbabhāge musāvādāveramaṇīti-ādivibhāgā viratiyopi cetanāyopi hutvā maggakkhaṇe viratiyova, sammāvāyāmasatiyo kiccato sammappadhānasatipaṭṭhānavasena cattāri nāmāni labhanti, sammāsamādhi pana maggakkhaṇepi paṭhamajjhānādivasena nānā evāti evaṁ pubbabhāgaparabhāgesu **pavattivibhāgato,** “idha bhikkhave bhikkhu sammādiṭṭhiṁ bhāveti vivekanissitan”ti[1] ādinā **bhāvanāvidhito,** “tattha katamo aṭṭhaṅgiko maggo, idha bhikkhu yasmiṁ samaye lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti -pa- dukkhāpaṭipadaṁ dandhābhiññaṁ, tasmiṁ samaye aṭṭhanīgiko maggo hoti sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo”ti[2]ādinā **caturāsītiyā nayasahassavibhāgehī**ti evaṁ anekākārato pavattāni Bhagavato ariyamaggavibhāvanañāṇāni atthassa avisaṁvādanato sabbānipi tathāni avitathāni anaññathāni. Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Tathā paṭhamajjhānasamāpatti yā ca nirodhasamāpattīti etāsu anupaṭipāṭiyā viharitabbaṭṭhena[3] samāpajjitabbaṭṭhena ca anupubbavihārasamāpattīsu sampādanapaccavekkhaṇādivasena yathārahaṁ sampayogavasena ca pavattāni Bhagavato ñāṇāni tadatthasiddhiyā tathāni avitathāni anaññathāni.

---

1. Abhi 2. 245 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 248 piṭṭhe. 3. Bhāvitabbaṭṭhena (Syā)

သမုဋ္ဌာနလက္ခဏော သမ္မာကမ္မန္တော၊ သမ္မာ ဝေါဒါနလက္ခဏော သမ္မာအာဇီဝေါ၊ သမ္မာ ပဂ္ဂဟလက္ခဏော သမ္မာဝါယာမော၊ သမ္မာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာ သမ္မာသတိ၊ သမ္မာ အဝိက္ခေပလက္ခဏော သမ္မာသမာဓီ”တိ ဧဝံ **ဝိသေသလက္ခဏတော,** သမ္မာဒိဋ္ဌိ အညေဟိပိ အတ္တနော ပစ္စနီကကိလေသေဟိ သဒ္ဓိံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ တပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟဝိဓမနေန အသမ္မောဟတော သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ ပဿတိ။ တထာ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယောပိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါဒီနိ ပဇဟန္တိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောန္တိ၊ သဟဇာတဓမ္မာနံ သမ္မာအဘိနိရောပန ပရိဂ္ဂဟဏ သမုဋ္ဌာန ဝေါဒါန ပဂ္ဂဟ ဥပဋ္ဌာန သမာဒဟနာနိ စ ကရောန္တီတိ ဧဝံ **ကိစ္စဝိဘာဂတော,** သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနက္ခဏာ ဝိသုံ ဝိသုံ ဒုက္ခာဒိအာရမ္မဏာ ဟုတွာ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏာ နိဗ္ဗာနမေဝ အာရမ္မဏံ ကတွာ ကိစ္စတော “ဒုက္ခေ ဉာဏ”န္တိအာဒီနိ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယောပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏာ ဧကာရမ္မဏာ၊ တေသု သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ကိစ္စတော နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါတိအာဒီနိ တီဏိ နာမာနိ လဘတိ၊ သမ္မာဝါစာဒယော တယော ပုဗ္ဗဘာဂေ မုသာဝါဒါဝေရမဏီတိအာဒိဝိဘာဂါ ဝိရတိယောပိ စေတနာယောပိ ဟုတွာ မဂ္ဂက္ခဏေ ဝိရတိယောဝ၊ သမ္မာဝါယာမသတိယော ကိစ္စတော သမ္မပ္ပဓာနသတိပဋ္ဌာနဝသေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘန္တိ၊ သမ္မာသမာဓိ ပန မဂ္ဂက္ခဏေပိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဝသေန နာနာ ဧဝါတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗဘာဂပရဘာဂေသု **ပဝတ္တိဝိဘာဂတော,** “ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတ”န္တိ[၁] အာဒိနာ **ဘာဝနာဝိဓိတော,** “တတ္ထ ကတမော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ ဣဓ ဘိက္ခု ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ။ ပ။ ဒုက္ခာပဋိပဒံ ဒန္ဓာဘိညံ၊ တသ္မိံ သမယေ အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဟောတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ”တိ[၂] အာဒိနာ **စတုရာသီတိယာ နယသဟဿဝိဘာဂေဟီ**တိ ဧဝံ အနေကာကာရတော ပဝတ္တာနိ ဘဂဝတော အရိယမဂ္ဂဝိဘာဝနဉာဏာနိ အတ္ထဿ အဝိသံဝါဒနတော သဗ္ဗာနိပိ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

တထာ ပဌမဇ္ဈာနသမာပတ္တိ ယာ စ နိရောဓသမာပတ္တီတိ ဧတာသု အနုပဋိပါဋိယာ ဝိဟရိတဗ္ဗဋ္ဌေန[၃] သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗဋ္ဌေန စ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တီသု သမ္ပာဒနပစ္စဝေက္ခဏာဒိဝသေန ယထာရဟံ သမ္ပယောဂဝသေန စ ပဝတ္တာနိ ဘဂဝတော ဉာဏာနိ တဒတ္ထသိဒ္ဓိယာ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။

၁-အဘိ ၂-၂၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဘာဝိတဗ္ဗဋ္ဌေန (သျာ)

tathā “idaṁ imassa ṭhānaṁ, idaṁ aṭṭhānan”ti aviparītaṁ tassa tassa phalassa kāraṇākāraṇajānanaṁ, tesaṁ tesaṁ sattānaṁ atītādibhedabhinnassa kammasamādānassa anavasesato yathābhūtaṁ vipākantarajānanaṁ, āyūhanakkhaṇeyeva tassa tassa sattassa “ayaṁ nirayagāminī paṭipadā -pa- ayaṁ nibbānagāminī paṭipadā”ti yāthāvato sāsavānāsavakammavibhāgajānanaṁ, khandhāyatanādīnaṁ upādinnānupādinnādi-anekasabhāvaṁ nānāsabhāvaṁ ca tassa lokassa “imāya nāma dhātuyā ussannattā imasmiṁ dhammappabandhe ayaṁ viseso jāyatī”ti-ādinā nayena yathābhūtaṁ dhātunānattajānanaṁ, anavasesato sattānaṁ hīnādi-ajjhāsayādhimuttijānanaṁ, saddhādi-indriyānaṁ tikkhamudutājānanaṁ, saṁkilesādīhi saddhiṁ jhānavimokkhādivisesajānanaṁ, sattānaṁ aparimāṇāsu jātīsu tappaṭibandhena saddhiṁ anavasesato pubbenivutthakkhandhasantatijānanaṁ, hīnādivibhāgehi saddhiṁ cutipaṭisandhijānanaṁ, “idaṁ dukkhan”ti-ādinā heṭṭhā vuttanayeneva catusaccajānananti imāni Bhagavato dasabalañāṇāni avirajjhitvā yathāsakaṁ visayāvagāhanato[1] yathādhippetatthasādhanato ca yathābhūta-vuttiyā tathāni avitathāni anaññathāni. Vuttañhetaṁ—

> “Idha Tathāgato ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṁ pajānītī”ti[2] ādi.

Evampi Bhagavā tathāni āgatoti Tathāgato.

Yathā cetesaṁ ñāṇānaṁ vasena, evaṁ yathāvuttānaṁ satipaṭṭhāna-sammappadhānavibhāvanañāṇādīnaṁ anantāparimeyyabhedānaṁ anaññasādhāraṇānaṁ paññāvisesānaṁ vasena Bhagavā tathāni ñāṇāni āgato adhigatoti Tathāgato. Evampi tathāni āgatoti Tathāgato. (3)

Kathaṁ **tathā gatoti Tathāgato**? Yā sā Bhagavato abhijāti abhisambodhi dhammavinayapaññāpanā anupādisesanibbānadhātu, sā tathā. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yadatthaṁ Lokanāthena abhisambodhi patthitā pavattitā ca, tadatthassa ekantasiddhiyā avisaṁvādanato aviparītatthavuttiyā tathā avitathā anaññathā. Tathā hi ayaṁ Bhagavā bodhisattabhūto samatiṁsapāramiparipūraṇādikaṁ vuttappabhedaṁ sabbaṁ buddhattahetuṁ

1. Visayāvabodhato (Sī, Syā)
2. Abhi 2. 348; Aṁ 3. 283 piṭṭhesu.

တထာ “ဣဒံ ဣမဿ ဌာနံ, ဣဒံ အဋ္ဌာန”န္တိ အဝိပရီတံ တဿ တဿ ဖလဿ ကာရဏာကာရဏဇာနနံ၊ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ အတီတာဒိဘေဒဘိန္နဿ ကမ္မသမာဒါနဿ အနဝသေသတော ယထာဘူတံ ဝိပါကန္တရဇာနနံ၊ အာယူဟနက္ခဏေယေဝ တဿ တဿ သတ္တဿ “အယံ နိရယဂါမိနီ ပဋိပဒါ။ပ။ အယံ နိဗ္ဗာနဂါမိနီ ပဋိပဒါ”တိ ယာထာဝတော သာသဝါနာသဝကမ္မဝိဘာဂဇာနနံ၊ ခန္ဓာယတနာဒီနံ ဥပါဒိန္နာနုပါဒိန္နာဒိအနေကသဘာဝံ နာနာသဘာဝံ စ တဿ လောကဿ “ဣမာယ နာမ ဓာတုယာ ဥဿန္နတ္တာ ဣမသ္မိံ ဓမ္မပ္ပဗန္ဓေ အယံ ဝိသေသော ဇာယတီ”တိအာဒိနာ နယေန ယထာဘူတံ ဓာတုနာနတ္တဇာနနံ၊ အနဝသေသတော သတ္တာနံ ဟီနာဒိအဇ္ဈာသယာဓိမုတ္တိဇာနနံ၊ သဒ္ဓါဒိဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒုတာဇာနနံ၊ သံကိလေသာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ဈာနဝိမောက္ခာဒိဝိသေသဇာနနံ၊ သတ္တာနံ အပရိမာဏာသု ဇာတီသု တပ္ပဋိဗန္ဓေန သဒ္ဓိံ အနဝသေသတော ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထက္ခန္ဓသန္တတိဇာနနံ၊ ဟီနာဒိဝိဘာဂေဟိ သဒ္ဓိံ စုတိပဋိသန္ဓိဇာနနံ၊ “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိအာဒိနာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ စတုသစ္စဇာနနန္တိ ဣမာနိ ဘဂဝတော ဒသဗလဉာဏာနိ အဝိရဇ္ဈိတွာ ယထာသကံ ဝိသယာဝဂါဟနတော[1] ယထာဓိပ္ပေတတ္ထသာဓနတော စ ယထာဘူတဝုတ္တိယာ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> “ဣဓ တထာဂတော ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ”တိ[2] အာဒိ။

ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။

ယထာ စေတေသံ ဉာဏာနံ ဝသေန၊ ဧဝံ ယထာဝုတ္တာနံ သတိပဋ္ဌာနသမ္မပ္ပဓာနဝိဘာဝနဉာဏာဒီနံ အနန္တာပရိမေယျဘေဒါနံ အနညသာဓာရဏာနံ ပညာဝိသေသာနံ ဝသေန ဘဂဝါ တထာနိ ဉာဏာနိ အာဂတော အဓိဂတောတိ တထာဂတော။ ဧဝမ္ပိ တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၃)

ကထံ **တထာ ဂတောတိ တထာဂတော**? ယာ သာ ဘဂဝတော အဘိဇာတိ အဘိသမ္ဗောဓိ ဓမ္မဝိနယပညာပနာ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတု၊ သာ တထာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယဒတ္ထံ လောကနာထေန အဘိသမ္ဗောဓိ ပတ္ထိတာ ပဝတ္တိတာ စ၊ တဒတ္ထဿ ဧကန္တသိဒ္ဓိယာ အဝိသံဝါဒနတော အဝိပရီတတ္ထဝုတ္တိယာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။ တထာ ဟိ အယံ ဘဂဝါ ဗောဓိသတ္တဘူတော သမတိံသပါရမိပရိပူရဏာဒိကံ ဝုတ္တပ္ပဘေဒံ သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓတ္တဟေတုံ

၁-ဝိသယာဝဗောဓတော (သီ၊ သျာ)
၂-အဘိ ၂-၃၄၈၊ အံ ၃-၂၈၃-ပိဋ္ဌေသု။

sampādetvā Tusitapure ṭhitova Buddhakolāhalaṁ sutvā dasasahassacakkavāḷadevatāhi ekato sannipatitāhi upasaṅkamitvā—

“Kālo deva[1] mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṁ.
Sadevakaṁ tārayanto, bujjhassu amataṁ padan”ti[2]—

āyācito uppannapubbanimitto pañca mahāvilokanāni viloketvā “idānāhaṁ manussayoniyaṁ uppajjitvā abhisambujjhissāmī”ti āsāḷhipuṇṇamāya Sakyarājakule Mahāmāyāya deviyā kucchimhi paṭisandhiṁ gahetvā dasa māse devamanussehi mahatā parihārena parihariyamāno visākhapuṇṇamāya paccūsasamaye abhijātiṁ pāpuṇi.

Abhijātikkhaṇe panassa paṭisandhiggahaṇakkhaṇe viya **dvattiṁsa pubbanimittāni** pāturahesuṁ. Ayaṁ hi dasasahassī lokadhātu kampi saṅkampi sampakampi sampavedhi, dasasu cakkavāḷasahassesu appamāṇo obhāso phari, tassa taṁ siriṁ daṭṭhukāmā viya jaccandhā cakkhūni paṭilabhiṁsu, badhirā saddaṁ suṇiṁsu, mūgā samālapiṁsu, khujjā ujugattā ahesuṁ, paṅgulā padasā gamanaṁ paṭilabhiṁsu, bandhanagatā sabbasattā andubandhanādīhi mucciṁsu, sabbanirayesu aggi nibbāyi, pettivisaye khuppipāsā vūpasami, tiracchānānaṁ bhayaṁ nāhosi, sabbasattānaṁ rogo vūpasami, sabbasattā piyaṁvadā ahesuṁ, madhurenākārena assā hasiṁsu, vāraṇā gajjiṁsu, sabbatūriyāni sakaṁ sakaṁ ninnādaṁ muñciṁsu, aghaṭṭitāni eva manussānaṁ hatthūpagādīni ābharaṇāni madhurenākārena raviṁsu, sabbadisā vippasannā ahesuṁ, sattānaṁ sukhaṁ uppādayamāno mudusītalavāto vāyi, akālamegho vassi, pathavitopi udakaṁ ubbhijjitvā vissandi, pakkhino ākāsagamanaṁ vijahiṁsu, nadiyo asandamānā aṭṭhaṁsu, mahāsamudde madhuraṁ udakaṁ ahosi, upakilesavimutte sūriye dissamāne eva ākāsagatā sabbā jotiyo jaliṁsu[3], ṭhapetvā arūpāvacare deve avasesā sabbe devā sabbepi nerayikā dissamānarūpā ahesuṁ, tarukuṭṭakavāṭaselādayo anāvaraṇabhūtā ahesuṁ, sattānaṁ cutūpapātā nāhesuṁ, sabbaṁ aniṭṭhagandhaṁ abhibhavitvā dibbagandho vāyi, sabbe phalūpagā rukkhā phaladharā sampajjiṁsu,

1. Kāloyante (Sī, Syā) 2. Khu 4. 305 piṭṭhe. 3. Jotiṁsu (Sī, Syā)

သမ္ပာဒေတွာ တုသိတပုရေ ဌိတောဝ ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ သုတွာ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာဟိ ဧကတော သန္နိပတိတာဟိ ဥပသင်္ကမိတွာ—

“ကာလော ဒေဝ[၁] မဟာဝီရ၊ ဥပ္ပဇ္ဇ မာတုကုစ္ဆိယံ။
သဒေဝကံ တာရယန္တော၊ ဗုဇ္ဈဿု အမတံ ပဒ”န္တိ[၂]—

အာယာစိတော ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗနိမိတ္တော ပဉ္စ မဟာဝိလောကနာနိ ဝိလောကေတွာ “ဣဒါနာဟံ မနုဿယောနိယံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိဿာမီ”တိ အာသာဠှိပုဏ္ဏမာယ သကျရာဇကုလေ မဟာမာယာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသ မာသေ ဒေဝမနုဿေဟိ မဟတာ ပရိဟာရေန ပရိဟရိယမာနော ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ပစ္စူသသမယေ အဘိဇာတိံ ပါပုဏိ။

အဘိဇာတိက္ခဏေ ပနဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏက္ခဏေ ဝိယ **ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ** ပါတုရဟေသုံ။ အယံ ဟိ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ကမ္ပိ သင်္ကမ္ပိ သမ္ပကမ္ပိ သမ္ပဝေဓိ၊ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု အပ္ပမာဏော ဩဘာသော ဖရိ၊ တဿ တံ သိရိံ ဒဋ္ဌုကာမာ ဝိယ ဇစ္စန္ဓာ စက္ခူနိ ပဋိလဘိံသု၊ ဗဓိရာ သဒ္ဒံ သုဏိံသု၊ မူဂါ သမာလပိံသု၊ ခုဇ္ဇာ ဥဇုဂတ္တာ အဟေသုံ၊ ပင်္ဂုလာ ပဒသာ ဂမနံ ပဋိလဘိံသု၊ ဗန္ဓနဂတာ သဗ္ဗသတ္တာ အန္ဒုဗန္ဓနာဒီဟိ မုစ္စိံသု၊ သဗ္ဗနိရယေသု အဂ္ဂိ နိဗ္ဗာယိ၊ ပေတ္တိဝိသယေ ခုပ္ပိပါသာ ဝူပသမိ၊ တိရစ္ဆာနာနံ ဘယံ နာဟောသိ၊ သဗ္ဗသတ္တာနံ ရောဂေါ ဝူပသမိ၊ သဗ္ဗသတ္တာ ပိယံဝဒါ အဟေသုံ၊ မဓုရေနာကာရေန အဿာ ဟသိံသု၊ ဝါရဏာ ဂဇ္ဇိံသု၊ သဗ္ဗတူရိယာနိ သကံ သကံ နိန္နာဒံ မုဉ္စိံသု၊ အဃဋ္ဋိတာနိ ဧဝ မနုဿာနံ ဟတ္ထူပဂါဒီနိ အာဘရဏာနိ မဓုရေနာကာရေန ရဝိံသု၊ သဗ္ဗဒိသာ ဝိပ္ပသန္နာ အဟေသုံ၊ သတ္တာနံ သုခံ ဥပ္ပါဒယမာနော မုဒုသီတလဝါတော ဝါယိ၊ အကာလမေဃော ဝဿိ၊ ပထဝိတောပိ ဥဒကံ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ဝိဿန္ဒိ၊ ပက္ခိနော အာကာသဂမနံ ဝိဇဟိံသု၊ နဒိယော အသန္ဒမာနာ အဋ္ဌံသု၊ မဟာသမုဒ္ဒေ မဓုရံ ဥဒကံ အဟောသိ၊ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တေ သူရိယေ ဒိဿမာနေ ဧဝ အာကာသဂတာ သဗ္ဗာ ဇောတိယော ဇလိံသု[၃]၊ ဌပေတွာ အရူပါဝစရေ ဒေဝေ အဝသေသာ သဗ္ဗေ ဒေဝါ သဗ္ဗေပိ နေရယိကာ ဒိဿမာနရူပါ အဟေသုံ၊ တရုကုဋ္ဋကဝါဋသေလာဒယော အနာဝရဏဘူတာ အဟေသုံ၊ သတ္တာနံ စုတူပပါတာ နာဟေသုံ၊ သဗ္ဗံ အနိဋ္ဌဂန္ဓံ အဘိဘဝိတွာ ဒိဗ္ဗဂန္ဓော ဝါယိ၊ သဗ္ဗေ ဖလူပဂါ ရုက္ခာ ဖလဓရာ သမ္ပဇ္ဇိံသု၊

၁-ကာလောယန္တေ (သီ၊ သျာ) ၂-ခု ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဇောတိံသု (သီ၊ သျာ)

mahāsamuddo sabbatthakameva pañcavaṇṇehi padumehi sañchannatalo ahosi, thalajajalajādīni sabbapupphāni pupphiṁsu, rukkhānaṁ khandhesu khandhapadumāni, sākhāsu sākhapadumāni, latāsu latāpadumāni pupphiṁsu, mahītale silātalāni bhinditvā uparūpari satta satta hutvā daṇḍapadumāni nāma nikkhamiṁsu, ākāse olambakapadumāni nibbattiṁsu, samantato pupphavassaṁ vassi, ākāse dibbatūriyāni vajjiṁsu, sakaladasasahassī lokadhātu vaṭṭetvā vissaṭṭhamālāguḷaṁ viya uppīḷetvā baddhamālākalāpo viya alaṅkatappaṭiyattaṁ mālāsanaṁ viya ca ekamālāmālinī vipphurantavāḷabījanī pupphadhūpagandhaparivāsitā paramasobhaggappattā ahosi, tāni ca pubbanimittāni upari adhigatānaṁ anekesaṁ visesādhigamānaṁ[1] nimittabhūtāni eva ahesuṁ. Evaṁ anekacchariyapātubhāvappaṭimaṇḍitā cāyaṁ[2] abhijāti yadatthaṁ anena abhisambodhi patthitā, tassā abhisambodhiyā ekantasiddhiyā tathāva ahosi avitathā anaññathā.

Tathā ye Buddhaveneyyā bodhaneyyabandhavā, te sabbepi anavasesato sayameva Bhagavatā vinītā. Ye ca sāvakaveneyyā dhammaveneyyā ca, tepi sāvakādīhi vinītā vinayaṁ gacchanti gamissanti cāti yadatthaṁ Bhagavatā abhisambodhi abhipatthitā, tadatthassa ekantasiddhiyā abhisambodhi tathā avitathā anaññathā.

Apica yassa yassa ñeyyadhammassa yo yo sabhāvo bujjhitabbo, so so hatthatale ṭhapita-āmalakaṁ viya āvajjanamattappaṭibaddhena attano ñāṇena aviparītaṁ anavasesato Bhagavatā abhisambuddhoti evampi abhisambodhi tathā avitathā anaññathā.

Tathā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ tathā tathā desetabbappakāraṁ tesaṁ tesañca sattānaṁ āsayānusayacaritādhimuttiṁ sammadeva oloketvā dhammataṁ avijahanteneva paññattinayavohāramaggaṁ anatidhāvanteneva ca dhammataṁ vibhāvantena yathāparādhaṁ yathājjhāsayaṁ yathādhammañca anusāsantena Bhagavatā veneyyā vinītā ariyabhūmiṁ sampāpitāti dhammavinayapaññāpanāpissa tadatthasiddhiyā yathābhūtavuttiyā ca tathā avitathā anaññathā.

---

1. Anekadhammavisesādhigamānaṁ (Sī)   2. Vāyaṁ (Syā)

မဟာသမုဒ္ဒေါ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ ပဉ္စဝဏ္ဏေဟိ ပဒုမေဟိ သဉ္ဆန္နတလော အဟောသိ၊ ထလဇဇလဇာဒီနိ သဗ္ဗပုပ္ဖါနိ ပုပ္ဖိံသု၊ ရုက္ခာနံ ခန္ဓေသု ခန္ဓပဒုမာနိ, သာခါသု သာခပဒုမာနိ, လတာသု လတာပဒုမာနိ ပုပ္ဖိံသု၊ မဟီတလေ သိလာတလာနိ ဘိန္ဒိတွာ ဥပရူပရိ သတ္တ သတ္တ ဟုတွာ ဒဏ္ဍပဒုမာနိ နာမ နိက္ခမိံသု၊ အာကာသေ ဩလမ္ဗကပဒုမာနိ နိဗ္ဗတ္တိံသု၊ သမန္တတော ပုပ္ဖဝဿံ ဝဿိ၊ အာကာသေ ဒိဗ္ဗတူရိယာနိ ဝဇ္ဇိံသု၊ သကလဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဝဋ္ဋေတွာ ဝိဿဋ္ဌမာလာဂုဠံ ဝိယ ဥပ္ပီဠေတွာ ဗဒ္ဓမာလာကလာပေါ ဝိယ အလင်္ကတပ္ပဋိယတ္တံ မာလာသနံ ဝိယ စ ဧကမာလာမာလိနီ ဝိပ္ဖုရန္တဝါဠဗီဇနီ ပုပ္ဖဓူပဂန္ဓပရိဝါသိတာ ပရမသောဘဂ္ဂပ္ပတ္တာ အဟောသိ၊ တာနိ စ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဥပရိ အဓိဂတာနံ အနေကေသံ ဝိသေသာဓိဂမာနံ[၁] နိမိတ္တဘူတာနိ ဧဝ အဟေသုံ။ ဧဝံ အနေကစ္ဆရိယပါတုဘာဝပ္ပဋိမဏ္ဍိတာ စာယံ[၂] အဘိဇာတိ ယဒတ္ထံ အနေန အဘိသမ္ဗောဓိ ပတ္ထိတာ၊ တဿာ အဘိသမ္ဗောဓိယာ ဧကန္တသိဒ္ဓိယာ တထာဝ အဟောသိ အဝိတထာ အနညထာ။

တထာ ယေ ဗုဒ္ဓဝေနေယျာ ဗောဓနေယျဗန္ဓဝါ၊ တေ သဗ္ဗေပိ အနဝသေသတော သယမေဝ ဘဂဝတာ ဝိနီတာ။ ယေ စ သာဝကဝေနေယျာ ဓမ္မဝေနေယျာ စ၊ တေပိ သာဝကာဒီဟိ ဝိနီတာ ဝိနယံ ဂစ္ဆန္တိ ဂမိဿန္တိ စာတိ ယဒတ္ထံ ဘဂဝတာ အဘိသမ္ဗောဓိ အဘိပတ္ထိတာ၊ တဒတ္ထဿ ဧကန္တသိဒ္ဓိယာ အဘိသမ္ဗောဓိ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။

အပိစ ယဿ ယဿ ဉေယျဓမ္မဿ ယော ယော သဘာဝေါ ဗုဇ္ဈိတဗ္ဗော၊ သော သော ဟတ္ထတလေ ဌပိတအာမလကံ ဝိယ အာဝဇ္ဇနမတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓေန အတ္တနော ဉာဏေန အဝိပရီတံ အနဝသေသတော ဘဂဝတာ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဧဝမ္ပိ အဘိသမ္ဗောဓိ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။

တထာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ တထာ တထာ ဒေသေတဗ္ဗပ္ပကာရံ တေသံ တေသဉ္စ သတ္တာနံ အာသယာနုသယစရိတာဓိမုတ္တိံ သမ္မဒေဝ ဩလောကေတွာ ဓမ္မတံ အဝိဇဟန္တေနေဝ ပညတ္တိနယဝေါဟာရမဂ္ဂံ အနတိဓာဝန္တေနေဝ စ ဓမ္မတံ ဝိဘာဝန္တေန ယထာပရာဓံ ယထာဇ္ဈာသယံ ယထာဓမ္မဉ္စ အနုသာသန္တေန ဘဂဝတာ ဝေနေယျာ ဝိနီတာ အရိယဘူမိံ သမ္ပာပိတာတိ ဓမ္မဝိနယပညာပနာပိဿ တဒတ္ထသိဒ္ဓိယာ ယထာဘူတဝုတ္တိယာ စ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။

၁-အနေကဓမ္မဝိသေသာဓိဂမာနံ (သီ)   ၂-ဝါယံ (သျာ)

Tathā yā sā Bhagavatā anuppattā pathaviyādiphassavedanādirūpārūpasabhāvavinimuttā lujjanabhāvābhāvato lokasabhāvātītā tamasā visaṁsaṭṭhattā kenaci anobhāsanīyā[1] lokasabhāvābhāvato[2] eva gati-ādibhāvarahitā appatiṭṭhā anārammaṇā amatamahānibbānadhātu khandhasaṅkhātānaṁ upādīnaṁ[3] lesamattassapi abhāvato anupādisesāti vuccati, yaṁ sandhāya vuttaṁ—

"Atthi bhikkhave tadāyatanaṁ, yattha neva pathavī na āpo na tejo na vāyo na ākāsānañcāyatanaṁ na viññāṇañcāyatanaṁ na ākiñcaññāyatanaṁ na nevasaññānāsaññāyatanaṁ nāyaṁ loko na paro loko na ca ubho candimasūriyā. Tatrāpāhaṁ bhikkhave neva āgatiṁ vadāmi gatiṁ na ṭhitiṁ na cutiṁ na upapattiṁ, appatiṭṭhaṁ appavattaṁ anārammaṇamevetaṁ, esevanto dukkhassā"ti[4].

Sā sabbesampi upādānakkhandhānaṁ atthaṅgamo, sabbasaṅkhārānaṁ samatho, sabbūpadhīnaṁ paṭinissaggo, sabbadukkhānaṁ vūpasamo, sabbālayānaṁ samugghāto, sabbavaṭṭānaṁ upacchedo, accantasantilakkhaṇoti yathāvuttasabhāvassa kadācipi avisaṁvādanato tathā avitathā anaññathā. Evametā abhijāti-ādikā tathā gato upagato adhigato paṭipanno pattoti Tathāgato. Evaṁ Bhagavā tathā gatoti Tathāgato. (4)

Kathaṁ **tathāvidhoti Tathāgato?** Yathāvidhā purimakā Sammāsambuddhā, ayampi Bhagavā tathāvidho. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathāvidhā te Bhagavanto maggasīlena phalasīlena sabbenapi lokiyalokuttarasīlena, maggasamādhinā phalasamādhinā sabbenapi lokiyalokuttarasamādhinā, maggapaññāya phalapaññāya sabbāyapi lokiyalokuttarapaññāya, devasikaṁ valañjitabbehi catuvīsatikoṭisatasahassasamā-pattivihārehi, tadaṅgavimuttiyā vikkhambhanavimuttiyā samucchedavimuttiyā paṭippassaddhivimuttiyā nissaraṇavimuttiyāti saṅkhepato. Vitthārato pana anantāparimāṇabhedehi acinteyyānubhāvehi sakalasabbaññuguṇehi,

1. Anogāhaniyā (Ka)
2. Obhāsābhāvato (Sī, Syā)
3. Upādinnānaṁ (Sī)
4. Khu 1. 177 piṭṭhe.

တထာ ယာ သာ ဘဂဝတာ အနုပ္ပတ္တာ ပထဝိယာဒိဖဿဝေဒနာဒိရူပါရူပသဘာဝဝိနိမုတ္တာ လုဇ္ဇနဘာဝါဘာဝတော လောကသဘာဝါတီတာ တမသာ ဝိသံသဋ္ဌတ္တာ ကေနစိ အနောဘာသနီယာ[၁] လောကသဘာဝါဘာဝတော[၂] ဧဝ ဂတိအာဒိဘာဝရဟိတာ အပ္ပတိဋ္ဌာ အနာရမ္မဏာ အမတမဟာနိဗ္ဗာနဓာတု ခန္ဓသင်္ခါတာနံ ဥပါဒိနံ[၃] လေသမတ္တဿပိ အဘာဝတော အနုပါဒိသေသာတိ ဝုစ္စတိ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ တဒါယတနံ၊ ယတ္ထ နေဝ ပထဝီ န အာပေါ န တေဇော န ဝါယော န အာကာသာနဉ္စာယတနံ န ဝိညာဏဉ္စာယတနံ န အာကိဉ္စညာယတနံ န နေဝသညာနာသညာယတနံ နာယံ လောကော န ပရော လောကော န စ ဥဘော စန္ဒိမသူရိယာ။ တတြာပါဟံ ဘိက္ခဝေ နေဝ အာဂတိံ ဝဒါမိ န ဂတိံ န ဌိတိံ န စုတိံ န ဥပပတ္တိံ၊ အပ္ပတိဋ္ဌံ အပ္ပဝတ္တံ အနာရမ္မဏမေဝေတံ၊ ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ”တိ[၄]။

သာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ အတ္ထင်္ဂမော၊ သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ သမထော၊ သဗ္ဗူပဓီနံ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာနံ ဝူပသမော၊ သဗ္ဗာလယာနံ သမုဂ္ဃာတော၊ သဗ္ဗဝဋ္ဋာနံ ဥပစ္ဆေဒေါ၊ အစ္စန္တသန္တိလက္ခဏောတိ ယထာဝုတ္တသဘာဝဿ ကဒါစိပိ အဝိသံဝါဒနတော တထာ အဝိတထာ အနညထာ။ ဧဝမေတာ အဘိဇာတိအာဒိကာ တထာ ဂတော ဥပဂတော အဓိဂတော ပဋိပန္နော ပတ္တောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ ဘဂဝါ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။(၄)

ကထံ **တထာဝိဓောတိ တထာဂတော**? ယထာဝိဓာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထာဝိဓော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာဝိဓာ တေ ဘဂဝန္တော မဂ္ဂသီလေန ဖလသီလေန သဗ္ဗေနပိ လောကိယလောကုတ္တရသီလေန, မဂ္ဂသမာဓိနာ ဖလသမာဓိနာ သဗ္ဗေနပိ လောကိယလောကုတ္တရသမာဓိနာ, မဂ္ဂပညာယ ဖလပညာယ သဗ္ဗာယပိ လောကိယလောကုတ္တရပညာယ, ဒေဝသိကံ ဝလဉ္ဇိတဗ္ဗေဟိ စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသမာပတ္တိဝိဟာရေဟိ, တဒင်္ဂဝိမုတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိယာ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိယာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိယာ နိဿရဏဝိမုတ္တိယာတိ သင်္ခေပတော။ ဝိတ္ထာရတော ပန အနန္တာပရိမာဏဘေဒေဟိ အစိန္တေယျာနုဘာဝေဟိ သကလသဗ္ဗညုဂုဏေဟိ၊

၁-အနောဂါဟနီယာ (က)
၂-ဩဘာသာဘာဝတော (သီ၊ သျာ)
၃-ဥပါဒိန္နာနံ (သီ)
၄-ခု ၁-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။

ayampi amhākaṁ Bhagavā tathāvidho. Sabbesaṁ hi Sammāsambuddhānaṁ āyuvemattaṁ sarīrappamāṇavemattaṁ kulavemattaṁ dukkaracariyāvemattaṁ rasmivemattanti imehi pañcahi vemattehi siyā vemattaṁ, na pana sīlavisuddhiyādīsu visuddhīsu samathavipassanāpaṭipattiyaṁ attanā paṭiladdhaguṇesu[1] ca kiñci nānākaraṇaṁ atthi, atha kho majjhe bhinnasuvaṇṇaṁ viya aññamaññaṁ nibbisesā te Buddhā Bhagavanto. Tasmā yathāvidhā purimakā Sammāsambuddhā, ayampi Bhagavā tathāvidho. Evaṁ tathāvidhoti Tathāgato. Vidhattho cettha gatasaddo, tathā hi lokiyā vidhayuttagatasadde pakāratthe vadanti. (5)

Kathaṁ **tathā pavattitoti Tathāgato?** Anaññasādhāraṇena iddhānubhāvena samannāgatattā atthappaṭisambhidādīnaṁ ukkaṁsapāramippattiyā anāvaraṇañāṇappaṭilābhena ca Bhagavato kāyappavattiyādīnaṁ katthaci paṭighātābhāvato yathā ruci tathā gataṁ gati gamanaṁ kāyavacīcittappavatti etassāti Tathāgato. Evaṁ tathā pavattitoti Tathāgato. (6)

Kathaṁ **tathehi agatoti Tathāgato?** Bodhisambhārasambharaṇe tappaṭipakkhappavattisaṅkhātaṁ natthi etassa gatanti agato. So panassa agatabhāvo maccheradānapārami-ādīsu aviparītaṁ ādīnavānisaṁsapaccavekkhaṇādinayappavattehi ñāṇehīti tathehi ñāṇehi agatoti Tathāgato.

Atha vā kilesābhisaṅkhārappavattisaṅkhātaṁ khandhappavattisaṅkhātameva vā pañcasupi gatīsu gataṁ gamanaṁ etassa natthīti agato. Sa-upādisesa-anupādisesanibbānappatiyā svāyamassa agatabhāvo tathehi ariyamaggañāṇehīti evampi Bhagavā tathehi agatoti Tathāgato. (7)

Kathaṁ **tathā gatabhāvena Tathāgato?** Tathā gatabhāvenāti ca Tathāgatassa sabbhāvena atthitāyāti attho. Ko panesa Tathāgato, yassa atthitāya Bhagavā Tathāgatoti vuccatīti? Saddhammo. Saddhammo hi ariyamaggo tāva yathā yuganaddhasamathavipassanābalena anavasesato kilesapakkhaṁ samūhanantena samucchedappahānavasena

1. Paṭividdhaguṇesu (Sī, Syā)

အယမ္ပိ အမှာကံ ဘဂဝါ တထာဝိဓော။ သဗ္ဗေသံ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အာယုဝေမတ္တံ သရီရပ္ပမာဏဝေမတ္တံ ကုလဝေမတ္တံ ဒုက္ကရစရိယာဝေမတ္တံ ရသ္မိဝေမတ္တန္တိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ဝေမတ္တေဟိ သိယာ ဝေမတ္တံ၊ န ပန သီလဝိသုဒ္ဓိယာဒီသု ဝိသုဒ္ဓီသု သမထဝိပဿနာပဋိပတ္တိယံ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓဂုဏေသု[၁] စ ကိဉ္စိ နာနာကရဏံ အတ္ထိ၊ အထ ခေါ မဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏံ ဝိယ အညမညံ နိဗ္ဗိသေသာ တေ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော။ တသ္မာ ယထာဝိဓာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထာဝိဓော။ ဧဝံ တထာဝိဓောတိ တထာဂတော။ ဝိဓတ္ထော စေတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ၊ တထာ ဟိ လောကိယာ ဝိဓယုတ္တဂတသဒ္ဒေ ပကာရတ္ထေ ဝဒန္တိ။ (၅)

ကထံ **တထာ ပဝတ္တိတောတိ တထာဂတော?** အနညသာဓာရဏေန ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန သမန္နာဂတတ္တာ အတ္ထပ္ပဋိသမ္ဘိဒါဒီနံ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တိယာ အနာဝရဏဉာဏပ္ပဋိလာဘေန စ ဘဂဝတော ကာယပ္ပဝတ္တိယာဒီနံ ကတ္ထစိ ပဋိဃာတာဘာဝတော ယထာ ရုစိ တထာ ဂတံ ဂတိ ဂမနံ ကာယဝစီစိတ္တပ္ပဝတ္တိ ဧတဿာတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထာ ပဝတ္တိတောတိ တထာဂတော။ (၆)

ကထံ **တထေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော?** ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘရဏေ တပ္ပဋိပက္ခပ္ပဝတ္တိသင်္ခါတံ နတ္ထိ ဧတဿ ဂတန္တိ အဂတော။ သော ပနဿ အဂတဘာဝေါ မစ္ဆေရဒါနပါရမိအာဒီသု အဝိပရီတံ အာဒီနဝါနိသံသပစ္စဝေက္ခဏာဒိနယပ္ပဝတ္တေဟိ ဉာဏေဟီတိ တထေဟိ ဉာဏေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော။

အထ ဝါ ကိလေသာဘိသင်္ခါရပ္ပဝတ္တိသင်္ခါတံ ခန္ဓပ္ပဝတ္တိသင်္ခါတမေဝ ဝါ ပဉ္စသုပိ ဂတီသု ဂတံ ဂမနံ ဧတဿ နတ္ထီတိ အဂတော။ သဥပါဒိသေသ-အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိယာ သွာယမဿ အဂတဘာဝေါ တထေဟိ အရိယမဂ္ဂဉာဏေဟီတိ ဧဝမ္ပိ ဘဂဝါ တထေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော။ (၇)

ကထံ **တထာ ဂတဘာဝေန တထာဂတော?** တထာ ဂတဘာဝေနာတိ စ တထာဂတဿ သဗ္ဘာဝေန အတ္ထိတာယာတိ အတ္ထော။ ကော ပနေသ တထာဂတော၊ ယဿ အတ္ထိတာယ ဘဂဝါ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီတိ? သဒ္ဓမ္မော။ သဒ္ဓမ္မော ဟိ အရိယမဂ္ဂေါ တာဝ ယထာ ယုဂနဒ္ဓသမထဝိပဿနာဗလေန အနဝသေသတော ကိလေသပက္ခံ သမူဟနန္တေန သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန

၁-ပဋိဝိဒ္ဓဂုဏေသု (သီ၊ သျာ)

gantabbaṁ, tathā gato. Phaladhammo yathā attano maggānurūpaṁ paṭippassaddhipahānavasena gantabbaṁ, tathā gato pavatto. Nibbānadhammo pana yathā gato paññāya paṭividdho sakalavaṭṭadukkhavūpasamāya sampajjati, Buddhādīhi tathā gato sacchikatoti Tathāgato. Pariyattidhammopi yathā purimabuddhehi Suttageyyādivasena pavatti-ādippakāsanavasena ca veneyyānaṁ āsayādi-anurūpaṁ pavattito, amhākampi Bhagavatā tathā gato gadito pavattitoti vā Tathāgato. Yathā Bhagavatā desito, tathā Bhagavato sāvakehi gato avagatoti Tathāgato. Evaṁ sabbopi saddhammo Tathāgato. Tenāha Sakko Devānamindo “Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ, dhammaṁ namassāma suvatthi hotū”ti[1]. Svāssa atthīti Bhagavā Tathāgato.

Yathā ca dhammo, evaṁ ariyasaṁghopi yathā attahitāya parahitāya ca paṭipannehi suvisuddhaṁ pubbabhāgasamathavipassanāpaṭipadaṁ purakkhatvā tena tena maggena gantabbaṁ, taṁ taṁ tathā gatoti Tathāgato. Yathā vā Bhagavatā saccapaṭiccasamuppādādayo desitā, tathāva buddhattā tathā gadanato ca Tathāgato. Tenāha Sakko devarājā “Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ, saṁghaṁ namassāma suvatthi hotū”ti[1]. Svāssa sāvakabhūto atthīti Bhagavā Tathāgato. Evaṁ Tathāgatabhāvena Tathāgatoti. (8)

Idampi ca Tathāgatassa Tathāgatabhāvadīpane mukhamattakameva, sabbākārena pana Tathāgatova Tathāgatassa Tathāgatabhāvaṁ vaṇṇayya, idaṁ hi Tathāgatapadaṁ mahatthaṁ mahāgatikaṁ mahāvisayaṁ, tassa appamādapadassa viya tepiṭakampi Buddhavacanaṁ yuttito atthabhāvena āharanto “atitthena dhammakathiko pakkhando”ti na vattabboti.

Tatthetaṁ vuccati—

“Yatheva loke purimā Mahesino,
Sabbaññubhāvaṁ Munayo idhāgatā.
Tathā ayaṁ Sakyamunīpi āgato,
Tathāgato vuccati tena cakkhumā.

1. Khu 1. 7, 315 piṭṭhesu.

ဂန္တဗ္ဗံ၊ တထာ ဂတော။ ဖလဓမ္မော ယထာ အတ္တနော မဂ္ဂါနုရူပံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပဟာနဝသေန ဂန္တဗ္ဗံ၊ တထာ ဂတော ပဝတ္တော။ နိဗ္ဗာနဓမ္မော ပန ယထာ ဂတော ပညာယ ပဋိဝိဒ္ဓေါ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခဝူပသမာယ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ တထာ ဂတော သစ္ဆိကတောတိ တထာဂတော။ ပရိယတ္တိဓမ္မောပိ ယထာ ပုရိမဗုဒ္ဓေဟိ သုတ္တဂေယျာဒိဝသေန ပဝတ္တိအာဒိပ္ပကာသနဝသေန စ ဝေနေယျာနံ အာသယာဒိအနုရူပံ ပဝတ္တိတော၊ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝတာ တထာ ဂတော ဂဒိတော ပဝတ္တိတောတိ ဝါ တထာဂတော။ ယထာ ဘဂဝတာ ဒေသိတော၊ တထာ ဘဂဝတော သာဝကေဟိ ဂတော အဝဂတောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ သဗ္ဗောပိ သဒ္ဓမ္မော တထာဂတော။ တေနာဟ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော “တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊ ဓမ္မံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ”တိ[၁]။ သွာဿ အတ္ထီတိ ဘဂဝါ တထာဂတော။

ယထာ စ ဓမ္မော၊ ဧဝံ အရိယသံဃောပိ ယထာ အတ္တဟိတာယ ပရဟိတာယ စ ပဋိပန္နေဟိ သုဝိသုဒ္ဓံ ပုဗ္ဗဘာဂသမထဝိပဿနာပဋိပဒံ ပုရက္ခတွာ တေန တေန မဂ္ဂေန ဂန္တဗ္ဗံ၊ တံ တံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ ယထာ ဝါ ဘဂဝတာ သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒယော ဒေသိတာ၊ တထာဝ ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာ ဂဒနတော စ တထာဂတော။ တေနာဟ သက္ကော ဒေဝရာဇာ “တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊ သံဃံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ”တိ[၁]။ သွာဿ သာဝကဘူတော အတ္ထီတိ ဘဂဝါ တထာဂတော။ ဧဝံ တထာဂတဘာဝေန တထာဂတောတိ။ (၈)

ဣဒမ္ပိ စ တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝဒီပနေ မုခမတ္တကမေဝ၊ သဗ္ဗာကာရေန ပန တထာဂတောဝ တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝံ ဝဏ္ဏေယျ။ ဣဒံ ဟိ တထာဂတပဒံ မဟတ္ထံ မဟာဂတိကံ မဟာဝိသယံ၊ တဿ အပ္ပမာဒပဒဿ ဝိယ တေပိဋကမ္ပိ ဗုဒ္ဓဝစနံ ယုတ္တိတော အတ္ထဘာဝေန အာဟရန္တော “အတိတ္ထေန ဓမ္မကထိကော ပက္ခန္ဒော”တိ န ဝတ္တဗ္ဗောတိ။

တတ္ထေတံ ဝုစ္စတိ—

“ယထေဝ လောကေ ပုရိမာ မဟေသိနော၊
သဗ္ဗညုဘာဝံ မုနယော ဣဓာဂတာ။
တထာ အယံ သကျမုနီပိ အာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ တေန စက္ခုမာ။

၁-ခု ၁-၇-၃၁၅-ပိဋ္ဌေသု။

Pahāya kāmādimale asesato,
Samādhiñāṇehi yathā gatā jinā.
Purātanā Sakyamunī jutindharo,
Tathā gato tena Tathāgato mato.

Tathañca dhātāyatanādilakkhaṇaṁ,
Sabhāvasāmaññavibhāgabhedato.
Sayambhuñāṇena Jinoyamāgato,
Tathāgato vuccati Sakyapuṅgavo.

Tathāni saccāni samantacakkhunā,
Tathā idappaccayatā ca sabbaso.
Anaññaneyyā nayato vibhāvitā,
Tathā gato tena Jino Tathāgato.

Anekabhedāsupi lokadhātusu,
Jinassa rūpāyatanādigocare.
Vicittabhede tathameva dassanaṁ,
Tathāgato tena samantalocano.

Yato ca dhammaṁ tathameva bhāsati,
Karoti vācāya[1]nurūpamattano.
Guṇehi lokaṁ abhibhuyyirīyati,
Tathāgato tenapi Lokanāyako.

Tathā pariññāya tathāya sabbaso,
Avedi lokaṁ pabhavaṁ atikkami.
Gato ca paccakkhakiriyāya nibbutiṁ,
Arīyamaggañca gato Tathāgato.

Tathā paṭiññāya tathāya sabbaso,
Hitāya lokassa yatoyamāgato.
Tathāya nātho karuṇāya sabbadā,
Gato ca tenāpi Jino Tathāgato.

1. Karoti vā tassa (Syā)

ပဟာယ ကာမာဒိမလေ အသေသတော၊
သမာဓိဉာဏေဟိ ယထာ ဂတာ ဇိနာ။
ပုရာတနာ သကျမုနီ ဇုတိန္ဓရော၊
တထာ ဂတော တေန တထာဂတော မတော။

တထဉ္စ ဓာတာယတနာဒိလက္ခဏံ၊
သဘာဝသာမညဝိဘာဂဘေဒတော။
သယမ္ဘုဉာဏေန ဇိနောယမာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ သကျပုင်္ဂဝေါ။

တထာနိ သစ္စာနိ သမန္တစက္ခုနာ၊
တထာ ဣဒပ္ပစ္စယတာ စ သဗ္ဗသော။
အနညနေယျာ နယတော ဝိဘာဝိတာ၊
တထာ ဂတော တေန ဇိနော တထာဂတော။

အနေကဘေဒါသုပိ လောကဓာတုသု၊
ဇိနဿ ရူပါယတနာဒိဂေါစရေ။
ဝိစိတ္တဘေဒေ တထမေဝ ဒဿနံ၊
တထာဂတော တေန သမန္တလောစနော။

ယတော စ ဓမ္မံ တထမေဝ ဘာသတိ၊
ကရောတိ ဝါစာယ[1]နုရူပမတ္တနော။
ဂုဏေဟိ လောကံ အဘိဘုယျိရီယတိ၊
တထာဂတော တေနပိ လောကနာယကော။

တထာ ပရိညာယ တထာယ သဗ္ဗသော၊
အဝေဒိ လောကံ ပဘဝံ အတိက္ကမိ။
ဂတော စ ပစ္စက္ခကိရိယာယ နိဗ္ဗုတိံ၊
အရိယမဂ္ဂဉ္စ ဂတော တထာဂတော။

တထာ ပဋိညာယ တထာယ သဗ္ဗသော၊
ဟိတာယ လောကဿ ယတောယမာဂတော။
တထာယ နာထော ကရုဏာယ သဗ္ဗဒါ၊
ဂတော စ တေနာပိ ဇိနော တထာဂတော။

၁-ကရောတိ ဝါ တဿ (သျာ)

Tathāni ñāṇāni yatoyamāgato,
Yathāsabhāvaṁ visayāvabodhato.
Tathābhijātippabhutī Tathāgato,
Tadatthasampādanato Tathāgato.

Yathāvidhā te purimā Mahesino,
Tathāvidhoyampi tathā yathāruci.
Pavattavācā tanucittabhāvato,
Tathāgato vuccati aggapuggalo.

Sambodhisambhāravipakkhato pure,
Gataṁ na saṁsāragatampi tassa vā[1].
Na catthi Nāthassa bhavantadassino,
Tathehi tasmā agato Tathāgato.

Tathāgato dhammavaro Mahesinā,
Yathā pahātabbamalaṁ pahīyati.
Tathāgato ariyagaṇopi Satthuno[2],
Tathāgato tena samaṅgibhāvato”ti.

Mahiddhikatāti paramena cittavasībhāvena ca iddhividhayogena dhammānubhāvaññathattanipphādanasamatthatāsaṅkhātāya mahatiyā iddhiyā samannāgamo **mahiddhikatā.** Cirakālasambhūtena suvidūrappaṭipakkhena icchitatthanipphattihetubhūtena mahājutikena puññatejena samannāgamo **mahānubhāvatā. Yatrā**ti acchariyapasaṁsākotuhalahāsapasādiko paccattatthe nipāto, tena yuttattā **vijāyissatī**ti anāgatakālavacanaṁ, attho pana atītakāloyeva. Ayaṁ hettha attho—yā hi nāma ayaṁ Suppavāsā tathā dukkhanimuggā kicchāpannā Bhagavato vacanasamakālameva sukhinī arogā arogaṁ puttaṁ vijāyīti. **Attamano**ti sakamano, Bhagavati pasādena kilesarahitacittoti attho. Kilesapariyuṭṭhitaṁ hi cittaṁ vase avattanato attamanoti na sakkā vattunti. **Attamano**ti vā pītisomanassehi gahitamano. **Pamudito**ti

1. Hi (Sī) 2. Ariyagaṇo vināyako (Sī)

တထာနိ ဉာဏာနိ ယတောယမာဂတော၊
ယထာသဘာဝံ ဝိသယာဝဗောဓတော။
တထာဘိဇာတိပ္ပဘုတီ တထာဂတော၊
တဒတ္ထသမ္ပာဒနတော တထာဂတော။

ယထာဝိဓာ တေ ပုရိမာ မဟေသိနော၊
တထာဝိဓောယမ္ပိ တထာ ယထာရုစိ။
ပဝတ္တဝါစာ တနုစိတ္တဘာဝတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။

သမ္ဗောဓိသမ္ဘာရဝိပက္ခတော ပုရေ၊
ဂတံ န သံသာရဂတမ္ပိ တဿ ဝါ[၁]။
န စတ္ထိ နာထဿ ဘဝန္တဒဿိနော၊
တထေဟိ တသ္မာ အဂတော တထာဂတော။

တထာဂတော ဓမ္မဝရော မဟေသိနာ၊
ယထာ ပဟာတဗ္ဗမလံ ပဟီယတိ။
တထာဂတော အရိယဂဏောပိ သတ္ထုနော[၂]၊
တထာဂတော တေန သမင်္ဂိဘာဝတော”တိ။

မဟိဒ္ဓိကတာတိ ပရမေန စိတ္တဝသီဘာဝေန စ ဣဒ္ဓိဝိဓယောဂေန ဓမ္မာနုဘာဝညထတ္တနိပ္ဖါဒနသမတ္ထတာသင်္ခါတာယ မဟတိယာ ဣဒ္ဓိယာ သမန္နာဂမော **မဟိဒ္ဓိကတာ**။ စိရကာလသမ္ဘူတေန သုဝိဒူရပ္ပဋိပက္ခေန ဣစ္ဆိတတ္ထနိပ္ဖတ္တိဟေတုဘူတေန မဟာဇုတိကေန ပုညတေဇေန သမန္နာဂမော **မဟာနုဘာဝတာ**။ **ယတြာ**တိ အစ္ဆရိယပသံသာကောတုဟလဟာသပသာဒိကော ပစ္စတ္တတ္ထေ နိပါတော၊ တေန ယုတ္တတ္တာ **ဝိဇာယိဿတီ**တိ အနာဂတကာလဝစနံ၊ အတ္ထော ပန အတီတကာလောယေဝ။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ယာ ဟိ နာမ အယံ သုပ္ပဝါသာ တထာ ဒုက္ခနိမုဂ္ဂါ ကိစ္ဆာပန္နာ ဘဂဝတော ဝစနသမကာလမေဝ သုခိနီ အရောဂါ အရောဂံ ပုတ္တံ ဝိဇာယီတိ။ **အတ္တမနော**တိ သကမနော၊ ဘဂဝတိ ပသာဒေန ကိလေသရဟိတစိတ္တောတိ အတ္ထော။ ကိလေသပရိယုဋ္ဌိတံ ဟိ စိတ္တံ ဝသေ အဝတ္တနတော အတ္တမနောတိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ။ **အတ္တမနော**တိ ဝါ ပီတိသောမနဿေဟိ ဂဟိတမနော။ **ပမုဒိတော**တိ

၁-ဟိ (သီ) ၂-အရိယဂဏော ဝိနာယကော (သီ)

pāmojjena yutto. **Pītisomanassajāto**ti jātabalavapītisomanasso. **Athā**ti pacchā, tato katipāhassa accayena. **Sattabhattānī**ti sattasu divasesu dātabbabhattāni. **Svātanāyā**ti svātanapuññatthaṁ, yaṁ sve Buddhappamukhassa saṁghassa dānavasena payirupāsanavasena ca bhavissati puññaṁ, tadatthaṁ.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ āmantesīti kasmā āmantesi? Suppavāsāya sāmikassa pasādarakkhaṇatthaṁ. Suppavāsā pana acalappasādāva, upāsakassa pana pasādarakkhaṇaṁ Mahāmoggallānattherassa bhāro. Tenāha **“tuyheso upaṭṭhāko”**ti. Tattha **tuyheso**ti tuyhaṁ eso. **Tiṇṇaṁ dhammānaṁ pāṭibhogo**ti mama bhogādīnaṁ tiṇṇaṁ dhammānaṁ ahāniyā avināsāya ayyo Mahāmoggallāno yadi pāṭibhogo yadi patibhū, ito satta divase atikkamitvā mama sakkā dānaṁ dātunti yadi ayyena ñātanti dīpeti. Theropi tassa tesu divasesu bhogānaṁ jīvitassa ca anupaddavaṁ passitvā āha **dvinnaṁ kho nesaṁ āvuso dhammānaṁ pāṭibhogo bhogānañca jīvitassa cā”**ti. Saddhā panassa cittappaṭibaddhāti tasseva bhāraṁ karonto **“saddhāya pana tvaññeva pāṭibhogo”**ti āha. Api ca so upāsako diṭṭhasacco, tassa saddhāya aññathābhāvo natthīti tathā vuttaṁ. Teneva ca kāraṇena Bhagavatā **“pacchāpi tvaṁ karissasīti saññāpehī”**ti vuttaṁ. Upāsakopi Satthari there ca gāravena subbacatāya[1] tassā ca puññena vaḍḍhiṁ icchanto **“karotu Suppavāsā Koliyadhītā satta bhattāni, pacchāhaṁ karissāmī”**ti anujāni.

Tañca dārakanti vijātadivasato paṭṭhāya ekādasamaṁ divasaṁ atikkamitvā tato paraṁ sattāhaṁ Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ bhojetvā sattame divase taṁ sattavassikaṁ dārakaṁ Bhagavantaṁ bhikkhusaṁghañca vandāpesi. **Satta me vassānī**ti satta me saṁvaccharāni, accantasaṁyogavasena cetaṁ upayogavacanaṁ. **Lohitakumbhiyaṁ vutthānī**ti mātukucchiyaṁ attano gabbhavāsadukkhaṁ sandhāya vadati. **Aññānipi evarūpāni satta puttānī**ti “aññepi evarūpe satta putte”ti vattabbe liṅgavipallāsavasena vuttaṁ “evarūpānī”ti. Evaṁ satta vassāni gabbhadhāraṇavasena sattāhaṁ mūḷhagabbhatāya ca

1. Sukhavijātāya (Sī)

ပါမောဇ္ဇေန ယုတ္တော။ **ပီတိသောမနဿဇာတော**တိ ဇာတဗလဝပီတိသောမနဿော။ **အထာ**တိ ပစ္ဆာ၊ တတော ကတိပါဟဿ အစ္စယေန။ **သတ္တဘတ္တာနီ**တိ သတ္တသု ဒိဝသေသု ဒါတဗ္ဗဘတ္တာနိ။ **သွာတနာယာ**တိ သွာတနပုညတ္ထံ၊ ယံ သွေ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ ဒါနဝသေန ပယိရုပါသနဝသေန စ ဘဝိဿတိ ပုညံ၊ တဒတ္ထံ။

အထ ခေါ ဘဂဝါ အာယသ္မန္တံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနံ အာမန္တေသီတိ ကသ္မာ အာမန္တေသိ? သုပ္ပဝါသာယ သာမိကဿ ပသာဒရက္ခဏတ္ထံ။ သုပ္ပဝါသာ ပန အစလပ္ပသာဒါဝ၊ ဥပါသကဿ ပန ပသာဒရက္ခဏံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ဘာရော။ တေနာဟ **“တုယှေသော ဥပဋ္ဌာကော”**တိ။ တတ္ထ **တုယှေသော**တိ တုယှံ ဧသော။ **တိဏ္ဏံ ဓမ္မာနံ ပါဋိဘောဂေါ**တိ မမ ဘောဂါဒီနံ တိဏ္ဏံ ဓမ္မာနံ အဟာနိယာ အဝိနာသာယ အယျော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ယဒိ ပါဋိဘောဂေါ ယဒိ ပတိဘူ၊ ဣတော သတ္တ ဒိဝသေ အတိက္ကမိတွာ မမ သက္ကာ ဒါနံ ဒါတုန္တိ ယဒိ အယျေန ဉာတန္တိ ဒီပေတိ။ ထေရောပိ တဿ တေသု ဒိဝသေသု ဘောဂါနံ ဇီဝိတဿ စ အနုပဒ္ဒဝံ ပဿိတွာ အာဟ **“ဒွိန္နံ ခေါ နေသံ အာဝုသော ဓမ္မာနံ ပါဋိဘောဂေါ ဘောဂါနဉ္စ ဇီဝိတဿ စာ”**တိ။ သဒ္ဓါ ပနဿ စိတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓါတိ တဿေဝ ဘာရံ ကရောန္တော **“သဒ္ဓါယ ပန တွညေဝ ပါဋိဘောဂေါ”**တိ အာဟ။ အပိ စ သော ဥပါသကော ဒိဋ္ဌသစ္စော၊ တဿ သဒ္ဓါယ အညထာဘာဝေါ နတ္ထီတိ တထာ ဝုတ္တံ။ တေနေဝ စ ကာရဏေန ဘဂဝတာ **“ပစ္ဆာပိ တွံ ကရိဿသီတိ သညာပေဟီ”**တိ ဝုတ္တံ။ ဥပါသကောပိ သတ္ထရိ ထေရေ စ ဂါရဝေန သုဗ္ဗစတာယ[၁] တဿာ စ ပုညေန ဝဍ္ဎိံ ဣစ္ဆန္တော **“ကရောတု သုပ္ပဝါသာ ကောလိယဓီတာ သတ္တ ဘတ္တာနိ၊ ပစ္ဆာဟံ ကရိဿာမီ”**တိ အနုဇာနိ။

တဉ္စ ဒါရကန္တိ ဝိဇာတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဧကာဒသမံ ဒိဝသံ အတိက္ကမိတွာ တတော ပရံ သတ္တာဟံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ ဘောဇေတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ တံ သတ္တဝဿိကံ ဒါရကံ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ ဝန္ဒာပေသိ။ **သတ္တ မေ ဝဿာနီ**တိ သတ္တ မေ သံဝစ္ဆရာနိ၊ အစ္စန္တသံယောဂဝသေန စေတံ ဥပယောဂဝစနံ။ **လောဟိတကုမ္ဘိယံ ဝုတ္ထာနီ**တိ မာတုကုစ္ဆိယံ အတ္တနော ဂဗ္ဘဝါသဒုက္ခံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **အညာနိပိ ဧဝရူပါနိ သတ္တ ပုတ္တာနီ**တိ “အညေပိ ဧဝရူပေ သတ္တ ပုတ္တေ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ လိင်္ဂဝိပလ္လာသဝသေန ဝုတ္တံ “ဧဝရူပါနီ”တိ။ ဧဝံ သတ္တ ဝဿာနိ ဂဗ္ဘဓာရဏဝသေန သတ္တာဟံ မူဠ္ဟဂဗ္ဘတာယ စ

၁-သုခဝိဇာတာယ (သီ)

mahantaṁ dukkhaṁ pāpetvā uppajjanakaputteti attho. Etena mātugāmānaṁ puttalolatāya puttalābhena titti natthīti dasseti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ sattadivasādhikāni satta saṁvaccharāni gabbhadhāraṇādivasena pavattaṁ mahantaṁ dukkhaṁ ekapade visaritvā[1] puttalolatāvasena tāya vuttamatthaṁ viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ cittasukhappamatto viya pamattapuggale iṭṭhākārena vañcetvā taṇhāsinehassa mahānatthakarabhāvadīpakaṁ[2] udānaṁ udānesi.

Tattha **asātan**ti amadhuraṁ asundaraṁ aniṭṭhaṁ. **Sātarūpenā**ti iṭṭhasabhāvena. **Piyarūpenā**ti piyāyitabbabhāvena. **Sukhassa rūpenā**ti sukhasabhāvena. Idaṁ vuttaṁ hoti—yasmā asātaṁ appiyaṁ dukkhameva samānaṁ sakalampi vaṭṭagataṁ saṅkhārajātaṁ appahīnavipallāsattā ayonisomanasikārena iṭṭhaṁ viya piyaṁ viya sukhaṁ viya ca hutvā upaṭṭhahamānaṁ sativippavāsena pamattapuggalaṁ ativattati abhibhavati ajjhottharati, tasmā imampi Suppavāsaṁ punapi sattakkhattuṁ evarūpaṁ asātaṁ appiyaṁ dukkhaṁ sātādipatirūpakena dukkhena puttasaṅkhātapemavatthusukhena[3] ajjhottharatīti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Visākhāsuttavaṇṇanā

19. Navame **Pubbārāme**ti Sāvatthiyā pācīnadisābhāge Anurādhapurassa Uttamadevīvihārasadise ṭhāne kārite ārāme. **Migāramātupāsāde**ti Migāramātuyā pāsāde.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—atīte satasahassakappamatthake Padumuttaradasabalaṁ ekā upāsikā aññataraṁ upāsikaṁ attano aggupaṭṭhāyikaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā Bhagavantaṁ nimantetvā Buddhappamukhassa bhikkhusatasahassassa dānaṁ datvā Bhagavato nipaccakāraṁ katvā "anāgate

1. Ekantamadena vissaritvā (Ka)
2. Pahānākārānubhāvadīpakaṁ (Sī), pahānatthakārabhāvadīpakaṁ (Syā)
3. Puttasaṅkhātapemavaṭṭadukkhena (Sī)

မဟန္တံ ဒုက္ခံ ပါပေတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနကပုတ္တေတိ အတ္ထော။ ဧတေန မာတုဂါမာနံ ပုတ္တလောလတာယ ပုတ္တလာဘေန တိတ္တိ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ သတ္တဒိဝသာဓိကာနိ သတ္တ သံဝစ္ဆရာနိ ဂဗ္ဘဓာရဏာဒိဝသေန ပဝတ္တံ မဟန္တံ ဒုက္ခံ ဧကပဒေ ဝိသရိတွာ[၁] ပုတ္တလောလတာဝသေန တာယ ဝုတ္တမတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါနန္တိ** ဣမံ စိတ္တသုခပ္ပမတ္တော ဝိယ ပမတ္တပုဂ္ဂလေ ဣဋ္ဌာကာရေန ဝဉ္စေတွာ တဏှာသိနေဟဿ မဟာနတ္ထကရဘာဝဒီပကံ[၂] ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **အသာတန္တိ** အမဓုရံ အသုန္ဒရံ အနိဋ္ဌံ။ **သာတရူပေနာ**တိ ဣဋ္ဌသဘာဝေန။ **ပိယရူပေနာ**တိ ပိယာယိတဗ္ဗဘာဝေန။ **သုခဿ ရူပေနာ**တိ သုခသဘာဝေန။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယသ္မာ အသာတံ အပ္ပိယံ ဒုက္ခမေဝ သမာနံ သကလမ္ပိ ဝဋ္ဋဂတံ သင်္ခါရဇာတံ အပ္ပဟီနဝိပလ္လာသတ္တာ အယောနိသောမနသိကာရေန ဣဋ္ဌံ ဝိယ ပိယံ ဝိယ သုခံ ဝိယ စ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟမာနံ သတိဝိပ္ပဝါသေန ပမတ္တပုဂ္ဂလံ အတိဝတ္တတိ အဘိဘဝတိ အဇ္ဈောတ္ထရတိ၊ တသ္မာ ဣမမ္ပိ သုပ္ပဝါသံ ပုနပိ သတ္တက္ခတ္တုံ ဧဝရူပံ အသာတံ အပ္ပိယံ ဒုက္ခံ သာတာဒိပတိရူပကေန ဒုက္ခေန ပုတ္တသင်္ခါတပေမဝတ္ထုသုခေန[၃] အဇ္ဈောတ္ထရတီတိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဝိသာခါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉။ နဝမေ **ပုဗ္ဗာရာမေ**တိ သာဝတ္ထိယာ ပါစီနဒိသာဘာဂေ အနုရာဓပုရဿ ဥတ္တမဒေဝီဝိဟာရသဒိသေ ဌာနေ ကာရိတေ အာရာမေ။ **မိဂါရမာတုပါသာဒေ**တိ မိဂါရမာတုယာ ပါသာဒေ။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—အတီတေ သတသဟဿကပ္ပမတ္ထကေ ပဒုမုတ္တရဒသဗလံ ဧကာ ဥပါသိကာ အညတရံ ဥပါသိကံ အတ္တနော အဂ္ဂုပဋ္ဌာယိကဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ ဘဂဝန္တံ နိမန္တေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသတသဟဿဿ ဒါနံ ဒတွာ ဘဂဝတော နိပစ္စကာရံ ကတွာ "အနာဂတေ

၁- ဧကန္တမဒေန ဝိဿရိတွာ (က)
၂- ပဟာနာကာရာနုဘာဝဒီပကံ (သီ)၊ ပဟာနတ္ထကာရဘာဝဒီပကံ (သျာ)
၃- ပုတ္တသင်္ခါတပေမဝဋ္ဋဒုက္ခေန (သီ)

tumhādisassa Buddhassa aggupaṭṭhāyikā bhaveyyan”ti patthanaṁ akāsi. Sā kappasatasahassaṁ devesu ca manussesu ca saṁsaritvā amhākaṁ Bhagavato kāle Bhaddiyanagare Meṇḍakaseṭṭhiputtassa Dhanañjayaseṭṭhino gehe Sumanadeviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gaṇhi. Jātakāle cassā **Visākhā**ti nāmaṁ akaṁsu. Sā yadā Bhagavā Bhaddiyanagaraṁ agamāsi, tadā pañcahi dārikāsatehi saddhiṁ Bhagavato paccuggamanaṁ katvā paṭhamadassaneneva sotāpannā ahosi.

Aparabhāge Sāvatthiyaṁ Migāraseṭṭhiputtassa Puṇṇavaḍḍhanakumārassa gehaṁ gatā, tattha naṁ sasuro Migāraseṭṭhi upakāravasena mātuṭṭhāne ṭhapesi. Tasmā **Migāramātā**ti vuccati. Sā attano mahallatāpasādhanaṁ[1] vissajjetvā navakoṭīhi Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca vasanatthāya karīsamatte bhūmibhāge uparibhūmiyaṁ pañcagabbhasatāni heṭṭhābhūmiyaṁ pañcagabbhasatānīti gabbhasahassehi paṭimaṇḍitaṁ pāsādaṁ kāresi. Tena vuttaṁ “**Migāramātupāsāde**”ti.

Kocideva atthoti kiñcideva payojanaṁ. **Raññe**ti rājini. **Paṭibaddho**ti āyatto. Visākhāya ñātikulato maṇimuttādiracitaṁ tādisaṁ bhaṇḍajātaṁ tassā paṇṇākāratthāya pesitaṁ, taṁ nagaradvārappattaṁ suṅkikā tattha suṅkaṁ gaṇhantā tadanurūpaṁ aggahetvā atirekaṁ gaṇhiṁsu. Taṁ sutvā Visākhā rañño tamatthaṁ nivedetukāmā patirūpaparivārena rājanivesanaṁ agamāsi, tasmiṁ khaṇe rājā Mallikāya deviyā saddhiṁ antepuraṁ gato hoti, Visākhā okāsaṁ alabhamānā “idāni labhissāmi, idāni labhissāmī”ti bhojanavelaṁ atikkamitvā chinnabhattā hutvā pakkāmi, evaṁ dvīhatīhaṁ gantvāpi okāsaṁ na labhiyeva. Iti rājā aniveditopi tassa atthavinicchayassa okāsākaraṇena “**yathādhippāyaṁ na tīretī**”ti vutto. Tattha **yathādhippāyan**ti adhippāyānurūpaṁ. **Na tīretī**ti na niṭṭhāpeti. Mahā-upāsikāya hi rājāyattasuṅkameva rañño datvā itaraṁ vissajjāpetuṁ adhippāyo, so raññā na diṭṭhattā eva na tīrito. **Handā**ti vossaggatthe nipāto. **Divā divassā**ti divasassa divā, majjhanhike kāleti attho. Kenacideva karaṇīyena[2] dvīhatīhaṁ rājanivesanadvāraṁ gacchantī tassa atthassa aniṭṭhitattā niratthakameva

1. Mahālatāpasādhanaṁ (Sī, Syā)   2. Karaṇīyena divasassa divā (Sī, Syā)

တုမှာဒိသဿ ဗုဒ္ဓဿ အဂ္ဂုပဋ္ဌာယိကာ ဘဝေယျ”န္တိ ပတ္ထနံ အကာသိ။ သာ ကပ္ပသတသဟဿံ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရိတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ဘဒ္ဒိယနဂရေ မေဏ္ဍကသေဋ္ဌိပုတ္တဿ ဓနဉ္စယသေဋ္ဌိနော ဂေဟေ သုမနဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ ဇာတကာလေ စဿာ **ဝိသာခါ**တိ နာမံ အကံသု။ သာ ယဒါ ဘဂဝါ ဘဒ္ဒိယနဂရံ အဂမာသိ၊ တဒါ ပဉ္စဟိ ဒါရိကာသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝတော ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ ပဌမဒဿနေနေဝ သောတာပန္နာ အဟောသိ။

အပရဘာဂေ သာဝတ္ထိယံ မိဂါရသေဋ္ဌိပုတ္တဿ ပုဏ္ဏဝဍ္ဎနကုမာရဿ ဂေဟံ ဂတာ၊ တတ္ထ နံ သသုရော မိဂါရသေဋ္ဌိ ဥပကာရဝသေန မာတုဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ တသ္မာ **မိဂါရမာတာ**တိ ဝုစ္စတိ။ သာ အတ္တနော မဟလ္လတာပသာဓနံ[၁] ဝိဿဇ္ဇေတွာ နဝကောဋီဟိ ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဝသနတ္ထာယ ကရီသမတ္တေ ဘူမိဘာဂေ ဥပရိဘူမိယံ ပဉ္စဂဗ္ဘသတာနိ ဟေဋ္ဌာဘူမိယံ ပဉ္စဂဗ္ဘသတာနီတိ ဂဗ္ဘသဟဿေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတံ ပါသာဒံ ကာရေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**မိဂါရမာတုပါသာဒေ**”တိ။

ကောစိဒေဝ အတ္ထောတိ ကိဉ္စိဒေဝ ပယောဇနံ။ **ရညော**တိ ရာဇိနီ။ **ပဋိဗဒ္ဓေါ**တိ အာယတ္တော။ ဝိသာခါယ ဉာတိကုလတော မဏိမုတ္တာဒိရစိတံ တာဒိသံ ဘဏ္ဍဇာတံ တဿာ ပဏ္ဏာကာရတ္ထာယ ပေသိတံ၊ တံ နဂရဒွါရပ္ပတ္တံ သုင်္ကိကာ တတ္ထ သုင်္ကံ ဂဏှန္တာ တဒနုရူပံ အဂ္ဂဟေတွာ အတိရေကံ ဂဏှိံသု။ တံ သုတွာ ဝိသာခါ ရညော တမတ္ထံ နိဝေဒေတုကာမာ ပတိရူပပရိဝါရေန ရာဇနိဝေသနံ အဂမာသိ၊ တသ္မိံ ခဏေ ရာဇာ မလ္လိကာယ ဒေဝိယာ သဒ္ဓိံ အန္တေပုရံ ဂတော ဟောတိ၊ ဝိသာခါ ဩကာသံ အလဘမာနာ “ဣဒါနိ လဘိဿာမိ၊ ဣဒါနိ လဘိဿာမီ”တိ ဘောဇနဝေလံ အတိက္ကမိတွာ ဆိန္နဘတ္တာ ဟုတွာ ပက္ကာမိ၊ ဧဝံ ဒွီဟတီဟံ ဂန္တွာပိ ဩကာသံ န လဘိယေဝ။ ဣတိ ရာဇာ အနိဝေဒိတောပိ တဿ အတ္ထဝိနိစ္ဆယဿ ဩကာသာကရဏေန “**ယထာဓိပ္ပါယံ န တီရေတီ**”တိ ဝုတ္တော။ တတ္ထ **ယထာဓိပ္ပါယ**န္တိ အဓိပ္ပါယာနုရူပံ။ **န တီရေတီ**တိ န နိဋ္ဌာပေတိ။ မဟာဥပါသိကာယ ဟိ ရာဇာယတ္တသုင်္ကမေဝ ရညော ဒတွာ ဣတရံ ဝိဿဇ္ဇာပေတုံ အဓိပ္ပါယော၊ သော ရညာ န ဒိဋ္ဌတ္တာ ဧဝ န တီရိတော။ **ဟန္ဒာ**တိ ဝေါဿဂ္ဂတ္ထေ နိပါတော။ **ဒိဝါ ဒိဝဿာ**တိ ဒိဝသဿ ဒိဝါ၊ မဇ္ဈန္ဟိကေ ကာလေတိ အတ္ထော။ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန[၂] ဒွီဟတီဟံ ရာဇနိဝေသနဒွါရံ ဂစ္ဆန္တီ တဿ အတ္ထဿ အနိဋ္ဌိတတ္တာ နိရတ္ထကမေဝ

၁-မဟာလတာပသာဓနံ (သီ၊ သျာ)   ၂-ကရဏီယေန ဒိဝသဿ ဒိဝါ (သီ၊ သျာ)

upasaṅkamiṁ, Bhagavati upasaṅkamanameva pana dassanānuttariyādippaṭilābhakāraṇattā sātthakanti evāhaṁ bhante imāya velāya idhāgatāti imamatthaṁ dassentī mahā-upāsikā **"idha me bhante"**ti-ādimāha.

Etamatthanti etaṁ parāyattatāya adhippāyāsamijjhanasaṅkhātaṁ atthaṁ viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ parādhīnāparādhīnavuttīsu ādīnavānisaṁsaparidīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **sabbaṁ paravasaṁ dukkhan**ti yaṁ kiñci atthajātaṁ payojanaṁ paravasaṁ parāyattaṁ attano icchāya nipphādetuṁ asakkuṇeyyatāya dukkhaṁ dukkhāvahaṁ hotīti attho. **Sabbaṁ issariyaṁ sukhan**ti duvidhaṁ issariyaṁ lokiyaṁ lokuttarañca. Tattha lokiyaṁ rājissariyādi ceva lokiyajjhānābhiññānibbattaṁ cittissariyañca, lokuttaraṁ maggaphalādhigamanimittaṁ nirodhissariyaṁ. Tesu yaṁ cakkavattibhāvapariyosānaṁ manussesu issariyaṁ, yañca sakkādīnaṁ tasmiṁ tasmiṁ devanikāya ādhipaccabhūtaṁ issariyaṁ, tadubhayaṁ yadipi kammānubhāvena yathicchitanipphattiyā sukhanimittatāya sukhaṁ, vipariṇāmadukkhatāya pana sabbathā dukkhameva[1]. Tathā aniccantikatāya lokiyajjhānanibbattaṁ cittissariyaṁ, nirodhissariyameva pana lokadhammehi akampanīyato anivattisabhāvattā ca ekantasukhaṁ nāma. Yaṁ panettha sabbattheva aparādhīnatāya labhati cittasukhaṁ, taṁ sandhāya satthā "sabbaṁ issariyaṁ sukhan"ti āha.

Sādhāraṇe vihaññantīti idaṁ "sabbaṁ paravasaṁ dukkhan"ti imassa padassa atthavivaraṇaṁ. Ayañhettha attho—sādhāraṇe payojane sādhetabbe sati tassa parādhīnatāya yathādhippāyaṁ anipphādanato ime sattā vihaññanti vighātaṁ āpajjanti kilamanti. Kasmā? **Yogā hi duratikkamā**ti yasmā kāmayogabhavayogadiṭṭhiyoga-avijjāyogā anādikālabhāvitā anupacitakusalasambhārehi pajahituṁ asakkuṇeyyatāya duratikkamā. Etesu diṭṭhiyogo paṭhamamaggena atikkamitabbo, kāmayogo tatiyamaggena. Itare aggamaggena. Iti ariyamaggānaṁ duradhigamanīyattā ime yogā duratikkamā. Tasmā kāmayogādivasena icchitālābhahetu sattā vihaññanti, asādhāraṇe pana

1. Na sabbathā sukhameva (Syā)

ဥပသင်္ကမိံ၊ ဘဂဝတိ ဥပသင်္ကမနမေဝ ပန ဒဿနာနုတ္တရိယာဒိပ္ပဋိလာဘကာရဏတ္တာ သာတ္ထကန္တိ ဧဝါဟံ ဘန္တေ ဣမာယ ဝေလာယ ဣဓာဂတာတိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တီ မဟာဥပါသိကာ **"ဣဓ မေ ဘန္တေ"**တိအာဒိမာဟ။

ဧတမတ္ထန္တိ ဧတံ ပရာယတ္တတာယ အဓိပ္ပါယာသမိဇ္ဈနသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ ပရာဓီနာပရာဓီနဝုတ္တီသု အာဒီနဝါနိသံသပရိဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗံ ပရဝသံ ဒုက္ခ**န္တိ ယံ ကိဉ္စိ အတ္ထဇာတံ ပယောဇနံ ပရဝသံ ပရာယတ္တံ အတ္တနော ဣစ္ဆာယ နိပ္ဖာဒေတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ ဒုက္ခံ ဒုက္ခာဝဟံ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗံ ဣဿရိယံ သုခ**န္တိ ဒုဝိဓံ ဣဿရိယံ လောကိယံ လောကုတ္တရဉ္စ။ တတ္ထ လောကိယံ ရာဇိဿရိယာဒိ စေဝ လောကိယဇ္ဈာနာဘိညာနိဗ္ဗတ္တံ စိတ္တိဿရိယဉ္စ၊ လောကုတ္တရံ မဂ္ဂဖလာဓိဂမနိမိတ္တံ နိရောဓိဿရိယံ။ တေသု ယံ စက္ကဝတ္တိဘာဝပရိယောသာနံ မနုဿေသု ဣဿရိယံ၊ ယဉ္စ သက္ကာဒီနံ တသ္မိံ တသ္မိံ ဒေဝနိကာယေ အာဓိပစ္စဘူတံ ဣဿရိယံ၊ တဒုဘယံ ယဒိပိ ကမ္မာနုဘာဝေန ယထိစ္ဆိတနိပ္ဖတ္တိယာ သုခနိမိတ္တတာယ သုခံ၊ ဝိပရိဏာမဒုက္ခတာယ ပန သဗ္ဗထာ ဒုက္ခမေဝ[၁]။ တထာ အနိစ္စန္တိကတာယ လောကိယဇ္ဈာနနိဗ္ဗတ္တံ စိတ္တိဿရိယံ၊ နိရောဓိဿရိယမေဝ ပန လောကဓမ္မေဟိ အကမ္ပနီယတော အနိဝတ္တိသဘာဝတ္တာ စ ဧကန္တသုခံ နာမ။ ယံ ပနေတ္ထ သဗ္ဗတ္ထေဝ အပရာဓီနတာယ လဘတိ စိတ္တသုခံ၊ တံ သန္ဓာယ သတ္ထာ "သဗ္ဗံ ဣဿရိယံ သုခ"န္တိ အာဟ။

သာဓာရဏေ ဝိဟညန္တီတိ ဣဒံ "သဗ္ဗံ ပရဝသံ ဒုက္ခ"န္တိ ဣမဿ ပဒဿ အတ္ထဝိဝရဏံ။ အယဉ္ဟေတ္ထ အတ္ထော—သာဓာရဏေ ပယောဇနေ သာဓေတဗ္ဗေ သတိ တဿ ပရာဓီနတာယ ယထာဓိပ္ပါယံ အနိပ္ဖာဒနတော ဣမေ သတ္တာ ဝိဟညန္တိ ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇန္တိ ကိလမန္တိ။ ကသ္မာ? **ယောဂါ ဟိ ဒုရတိက္ကမာ**တိ ယသ္မာ ကာမယောဂဘဝယောဂဒိဋ္ဌိယောဂအဝိဇ္ဇာယောဂါ အနာဒိကာလဘာဝိတာ အနုပစိတကုသလသမ္ဘာရေဟိ ပဇဟိတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ ဒုရတိက္ကမာ။ ဧတေသု ဒိဋ္ဌိယောဂေါ ပဌမမဂ္ဂေန အတိက္ကမိတဗ္ဗော၊ ကာမယောဂေါ တတိယမဂ္ဂေန။ ဣတရေ အဂ္ဂမဂ္ဂေန။ ဣတိ အရိယမဂ္ဂါနံ ဒုရဓိဂမနီယတ္တာ ဣမေ ယောဂါ ဒုရတိက္ကမာ။ တသ္မာ ကာမယောဂါဒိဝသေန ဣစ္ဆိတာလာဘဟေတု သတ္တာ ဝိဟညန္တိ၊ အသာဓာရဏေ ပန

၁-န သဗ္ဗထာ သုခမေဝ (သျာ)

cittissariye nirodhissariye ca sati na kadācipi vighātassa sambhavohi adhippāyo.

Atha vā **sabbaṁ paravasanti** yaṁ attano aññappaṭibaddhavuttisaṅkhātaṁ[1], taṁ sabbaṁ aniccasabhāvatāya dukkhaṁ. "Yadaniccaṁ taṁ dukkhan"ti hi vuttaṁ. **Sabbaṁ issariyanti** yaṁ sabbasaṅkhatanissaṭaṁ issariyaṭṭhānatāya issariyanti laddhanāmaṁ nibbānaṁ, taṁ upādisesādivibhāgaṁ sabbaṁ sukhaṁ. "Nibbānaṁ paramaṁ sukhan"ti[2] hi vuttaṁ. **Sādhāraṇeti** evaṁ dukkhasukhe vavatthite ime sattā bahusādhāraṇe dukkhakāraṇe nimuggā hutvā vihaññanti. Kasmā? **Yogā hi duratikkamāti** yasmā te sabbattha nimujjanassa hetubhūtā kāmayogādayo duratikkamā, tasmā tvampi visākhe parāyattamatthaṁ patthetvā alabhamānā vihaññasīti adhippāyo.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Bhaddiyasuttavaṇṇanā

20. Dasame **Anupiyāyanti** evaṁnāmake nagare. **Ambavaneti** tassa nagarassa avidūre Mallarājūnaṁ ekaṁ Ambavanaṁ ahosi, tattha Mallarājūhi Bhagavato vihāro kārito, so "Ambavanan"tveva vuccati. Anupiyaṁ gocaragāmaṁ katvā tattha Bhagavā viharati, tena vuttaṁ **"Anupiyāyaṁ viharati Ambavane"**ti. **Bhaddiyoti** tassa therassa nāmaṁ. **Kāḷīgodhāya puttoti** Kāḷīgodhā nāma Sākiyānī Sakyarājadevī ariyasāvikā āgataphalā viññātasāsanā, tassā ayaṁ putto. Tassa pabbajjāvidhi Khandhake[3] āgatova. So pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva chaḷabhiñño ahosi, terasapi dhutaṅgāni samādāya vattati. Bhagavatā ca "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ uccakulikānaṁ, yadidaṁ Bhaddiyo Kāḷīgodhāya putto"ti[4] uccakulikabhāve etadagge ṭhapito asītiyā sāvakānaṁ abbhantaro.

Suññāgāragatoti "ṭhapetvā gāmañca gāmūpacārañca avasesaṁ araññan"ti vuttaṁ araññaṁ rukkhamūlañca ṭhapetvā aññaṁ pabbatakandarādi pabbajitasāruppaṁ

---

1. Aññappaṭibaddhapaccayāyattavuttisaṅkhātaṁ (Ka)
2. Khu 1. 43 piṭṭhe.
3. Vi 4. 338 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 23 piṭṭhe.

စိတ္တိဿရိယေ နိရောဓိဿရိယေ စ သတိ န ကဒါစိပိ ဝိဃာတဿ သမ္ဘဝေါတိ အဓိပ္ပါယော။

အထ ဝါ **သဗ္ဗံ ပရဝသန္တိ** ယံ အတ္တနော အညပ္ပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိသင်္ခါတံ[၁]၊ တံ သဗ္ဗံ အနိစ္စသဘာဝတာယ ဒုက္ခံ။ "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ"န္တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ **သဗ္ဗံ ဣဿရိယန္တိ** ယံ သဗ္ဗသင်္ခတနိဿဋံ ဣဿရိယဋ္ဌာနတာယ ဣဿရိယန္တိ လဒ္ဓနာမံ နိဗ္ဗာနံ၊ တံ ဥပါဒိသေသာဒိဝိဘာဂံ သဗ္ဗံ သုခံ။ "နိဗ္ဗာနံ ပရမံ သုခ"န္တိ[၂] ဟိ ဝုတ္တံ။ **သာဓာရဏေတိ** ဧဝံ ဒုက္ခသုခေ ဝဝတ္ထိတေ ဣမေ သတ္တာ ဗဟုသာဓာရဏေ ဒုက္ခကာရဏေ နိမုဂ္ဂါ ဟုတွာ ဝိဟညန္တိ။ ကသ္မာ? **ယောဂါ ဟိ ဒုရတိက္ကမာတိ** ယသ္မာ တေ သဗ္ဗတ္ထ နိမုဇ္ဇနဿ ဟေတုဘူတာ ကာမယောဂါဒယော ဒုရတိက္ကမာ၊ တသ္မာ တွမ္ပိ ဝိသာခေ ပရာယတ္တမတ္ထံ ပတ္ထေတွာ အလဘမာနာ ဝိဟညသီတိ အဓိပ္ပါယော။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမေ **အနုပိယာယန္တိ** ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **အမ္ဗဝနေတိ** တဿ နဂရဿ အဝိဒူရေ မလ္လရာဇူနံ ဧကံ အမ္ဗဝနံ အဟောသိ၊ တတ္ထ မလ္လရာဇူဟိ ဘဂဝတော ဝိဟာရော ကာရိတော၊ သော "အမ္ဗဝန"န္တွေဝ ဝုစ္စတိ။ အနုပိယံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ တတ္ထ ဘဂဝါ ဝိဟရတိ၊ တေန ဝုတ္တံ **"အနုပိယာယံ ဝိဟရတိ အမ္ဗဝနေ"**တိ။ **ဘဒ္ဒိယောတိ** တဿ ထေရဿ နာမံ။ **ကာဠီဂေါဓာယ ပုတ္တောတိ** ကာဠီဂေါဓာ နာမ သာကိယာနီ သကျရာဇဒေဝီ အရိယသာဝိကာ အာဂတဖလာ ဝိညာတသာသနာ၊ တဿာ အယံ ပုတ္တော။ တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝိဓိ ခန္ဓကေ[၃] အာဂတောဝ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ၊ တေရသပိ ဓုတင်္ဂါနိ သမာဒါယ ဝတ္တတိ။ ဘဂဝတာ စ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဥစ္စကုလိကာနံ၊ ယဒိဒံ ဘဒ္ဒိယော ကာဠီဂေါဓာယ ပုတ္တော"တိ[၄] ဥစ္စကုလိကဘာဝေ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော အသီတိယာ သာဝကာနံ အဗ္ဘန္တရော။

သုညာဂါရဂတောတိ "ဌပေတွာ ဂါမဉ္စ ဂါမူပစာရဉ္စ အဝသေသံ အရည"န္တိ ဝုတ္တံ အရညံ ရုက္ခမူလဉ္စ ဌပေတွာ အညံ ပဗ္ဗတကန္ဒရာဒိ ပဗ္ဗဇိတသာရုပ္ပံ

၁-အညပ္ပဋိဗဒ္ဓပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိသင်္ခါတံ (က)
၂-ခု ၁-၄၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိ ၄-၃၃၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။

nivāsaṭṭhānaṁ janasambādhābhāvato idha suññāgāranti adhippetaṁ. Atha vā jhānakaṇṭakānaṁ saddānaṁ abhāvato vivittaṁ yaṁkiñci agārampi suññāgāranti veditabbaṁ. Taṁ suññāgāraṁ upagato. **Abhikkhaṇan**ti bahulaṁ. **Udānaṁ udānesī**ti so hi āyasmā araññe divāvihāraṁ upagatopi rattivāsūpagatopi yebhuyyena phalasamāpattisukhena nirodhasukhena ca vītināmeti, tasmā taṁ sukhaṁ sandhāya pubbe attanā anubhūtaṁ sabhayaṁ sapariḷāhaṁ rajjasukhaṁ jigucchitvā **"aho sukhaṁ aho sukhan"**ti somanassasahitaṁ ñāṇasamuṭṭhānaṁ pītisamuṭṭhānaṁ samuggirati.

Sutvāna nesaṁ etadahosīti nesaṁ sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ tassa āyasmato "aho sukhaṁ aho sukhan"ti udānentassa udānaṁ sutvā "nissaṁsayaṁ esa anabhirato brahmacariyaṁ caratī"ti evaṁ parivitakkitaṁ ahosi. Te bhikkhū puthujjanā tassa āyasmato vivekasukhaṁ sandhāya udānaṁ ajānantā evaṁ amaññiṁsu, tena vuttaṁ **"nissaṁsayan"**ti-ādi. Tattha **nissaṁsayan**ti asandehena, ekantenāti attho. "Yaṁ so pubbe agāriyabhūto samāno"ti Pāḷiṁ vatvā "anubhavī"ti vacanasesena keci atthaṁ vaṇṇenti, apare "yaṁ sā"ti paṭhanti, "yaṁ'sa pubbe agāriyabhūtassā"ti pana Pāḷi. Tattha **yaṁ'sā**ti yaṁ assa, sandhivasena hi akārasakāralopo "evaṁsa te[1], pupphaṁsā uppajjī"ti-ādīsu[2] viya. Tassattho—assa āyasmato Bhaddiyassa pabbajitato pubbe agāriyabhūtassa gahaṭṭhassa sato yaṁ rajjasukhaṁ anubhūtaṁ. **So tamanussaramāno**ti so taṁ sukhaṁ etarahi ukkaṇṭhanavasena anussaranto.

Te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocunti te sambahulā bhikkhū ullapanasabhāvasaṇṭhitā tassa anuggahaṇādhippāyena Bhagavantaṁ etadavocuṁ, na ujjhānavasena. **Aññataran**ti nāmagottena apākaṭaṁ ekaṁ bhikkhuṁ. **Āmantesī**ti āṇāpesi te bhikkhū saññāpetukāmo. **Evan**ti vacanasampaṭiggahe, sādhūti attho. Puna **evan**ti paṭiññāya. **Abhikkhaṇaṁ "aho sukhaṁ aho sukhan"ti imaṁ udānaṁ udānesī**ti yathā te bhikkhū vadanti, taṁ evaṁ tathevāti attano udānaṁ paṭijānāti. **Kiṁ pana tvaṁ Bhaddiyā**ti kasmā Bhagavā pucchati, kiṁ tassa cittaṁ na

1. Ma 1. 13; Aṁ 2. 341 piṭṭhesu. 2. Vi 1. 21 piṭṭhe.

နိဝါသဋ္ဌာနံ ဇနသမ္ဗာဓာဘာဝတော ဣဓ သုညာဂါရန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ အထ ဝါ ဈာနကဏ္ဍကာနံ သဒ္ဒါနံ အဘာဝတော ဝိဝိတ္တံ ယံကိဉ္စိ အဂါရမ္ပိ သုညာဂါရန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တံ သုညာဂါရံ ဥပဂတော။ **အဘိက္ခဏန္တိ** ဗဟုလံ။ **ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ**တိ သော ဟိ အာယသ္မာ အရညေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဥပဂတောပိ ရတ္တိဝါသူပဂတောပိ ယေဘုယျေန ဖလသမာပတ္တိသုခေန နိရောဓသုခေန စ ဝီတိနာမေတိ၊ တသ္မာ တံ သုခံ သန္ဓာယ ပုဗ္ဗေ အတ္တနာ အနုဘူတံ သဘယံ သပရိဠာဟံ ရဇ္ဇသုခံ ဇိဂုစ္ဆိတွာ "**အဟော သုခံ အဟော သုခ**"န္တိ သောမနဿသဟိတံ ဉာဏသမုဋ္ဌာနံ ပီတိသမုဋ္ဌာနံ သမုဂ္ဂိရတိ။

သုတွာန နေသံ ဧတဒဟောသီတိ နေသံ သမ္ဗဟုလာနံ ဘိက္ခူနံ တဿ အာယသ္မတော "အဟော သုခံ အဟော သုခ"န္တိ ဥဒါနေန္တဿ ဥဒါနံ သုတွာ "နိဿံသယံ ဧသ အနဘိရတော ဗြဟ္မစရိယံ စရတီ"တိ ဧဝံ ပရိဝိတက္ကိတံ အဟောသိ။ တေ ဘိက္ခူ ပုထုဇ္ဇနာ တဿ အာယသ္မတော ဝိဝေကသုခံ သန္ဓာယ ဥဒါနံ အဇာနန္တာ ဧဝံ အမညိံသု၊ တေန ဝုတ္တံ "**နိဿံသယ**"န္တိအာဒိ။ တတ္ထ **နိဿံသယ**န္တိ အသန္ဒေဟေန၊ ဧကန္တေနာတိ အတ္ထော။ "ယံ သော ပုဗ္ဗေ အဂါရိယဘူတော သမာနော"တိ ပါဠိံ ဝတွာ "အနုဘဝီ"တိ ဝစနသေသေန ကေစိ အတ္ထံ ဝဏ္ဏေန္တိ၊ အပရေ "ယံ သာ"တိ ပဌန္တိ၊ "ယံ'သ ပုဗ္ဗေ အဂါရိယဘူတဿာ"တိ ပန ပါဠိ။ တတ္ထ **ယံ'သာ**တိ ယံ အဿ၊ သန္ဓိဝသေန ဟိ အကာရသကာရလောပေါ "ဧဝံသ တေ[1],ပုပ္ဖံသာ ဥပ္ပဇ္ဇီ"တိအာဒီသု[2] ဝိယ။ တဿတ္ထော—အဿ အာယသ္မတော ဘဒ္ဒိယဿ ပဗ္ဗဇိတတော ပုဗ္ဗေ အဂါရိယဘူတဿ ဂဟဋ္ဌဿ သတော ယံ ရဇ္ဇသုခံ အနုဘူတံ။ **သော တမနုဿရမာနော**တိ သော တံ သုခံ ဧတရဟိ ဥက္ကဏ္ဌနဝသေန အနုဿရန္တော။

တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစုန္တိ တေ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ ဥလ္လပနသဘာဝသဏ္ဌိတာ တဿ အနုဂ္ဂဟဏာဓိပ္ပါယေန ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစုံ၊ န ဥဇ္ဈာနဝသေန။ **အညတရန္တိ** နာမဂေါတ္တေန အပါကဋံ ဧကံ ဘိက္ခုံ။ **အာမန္တေသီ**တိ အာဏာပေသိ တေ ဘိက္ခူ သညာပေတုကာမော။ **ဧဝန္တိ** ဝစနသမ္ပဋိစ္ဆနေ၊ သာဓူတိ အတ္ထော။ ပုန **ဧဝန္တိ** ပဋိညာယ။ **အဘိက္ခဏံ "အဟော သုခံ အဟော သုခ"န္တိ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ**တိ ယထာ တေ ဘိက္ခူ ဝဒန္တိ၊ တံ ဧဝံ တထေဝါတိ အတ္တနော ဥဒါနံ ပဋိဇာနာတိ။ **ကိံ ပန တွံ ဘဒ္ဒိယာ**တိ ကသ္မာ ဘဂဝါ ပုစ္ဆတိ၊ ကိံ တဿ စိတ္တံ န

၁-မ ၁-၁၃၊ အံ ၂-၃၄၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဝိ ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ။

jānātīti? No na jānāti, teneva pana tamatthaṁ vadāpetvā te bhikkhū saññāpetuṁ pucchati. Vuttañhetaṁ “jānantāpi Tathāgatā pucchanti, jānantāpi na pucchantī”ti-ādi. **Atthavasa**nti kāraṇaṁ.

Antepureti itthāgārassa sañcaraṇaṭṭhānabhūte rājagehassa abbhantare, yattha rājā nhānabhojanasayanādiṁ kappeti. **Rakkhā susaṁvihitā**ti ārakkhādikatapurisehi gutti suṭṭhu samantato vihitā. **Bahipi antepure**ti aḍḍakaraṇaṭṭhānādike[1] antepurato bahibhūte rājagehe. **Evaṁ rakkhito gopito santo**ti evaṁ rājageharājadhānirajjadesesu anto ca bahi ca anekesu ṭhānesu anekasatehi susaṁvihitarakkhāvaraṇaguttiyā mameva nibbhayatthaṁ phāsuvihāratthaṁ rakkhito gopito samāno. **Bhīto**ti-ādīni padāni aññamaññavevacanāni. Atha vā **bhīto**ti pararājūhi bhāyamāno. **Ubbiggo**ti sakarajjepi pakatito[2] uppajjanakabhayubbegena ubbiggo calito. **Ussaṅkī**ti “raññā nāma sabbakālaṁ avissatthena bhavitabban”ti vacanena sabbattha avissāsavasena tesaṁ tesaṁ kiccakaraṇīyānaṁ paccayaparisaṅkāya ca uddhamukhaṁ saṅkamāno. **Utrāsī**ti “santikāvacarehipi ajānantasseva me kadāci anattho bhaveyyā”ti uppannena sarīrakampaṁ uppādanasamatthena tāsena utrāsī. “Utrasto”tipi paṭhanti. **Vihāsi**nti evaṁbhūto hutvā vihariṁ.

Etarahīti idāni pabbajitakālato paṭṭhāya. **Eko**ti asahāyo, tena vūpakaṭṭhakāyataṁ dasseti. **Abhīto**ti-ādīnaṁ padānaṁ vuttavipariyāyena attho veditabbo. Bhayādinimittassa pariggahassa taṁnimittassa ca kilesassa abhāvenevassa abhītāditāti. Etena cittavivekaṁ dasseti. **Appossukko**ti sarīraguttiyaṁ nirussukko. **Pannalomo**ti lomahaṁsuppādakassa chambhitattassa abhāvena anuggatalomo. Padadvayenapi serivihāraṁ dasseti. **Paradattavutto**ti[3] parehi dinnena cīvarādinā vattamāno, etena sabbaso saṅgābhāvadīpanamukhena anavasesabhayahetuvirahaṁ dasseti. **Migabhūtena cetasā**ti vissatthavihāritāya migassa viya jātena cittena. Migo hi amanussapathe araññe

1. Atthakaraṇaṭṭhānādike (Sī) 2. Sakalarajjepi pakatikhobhato (Sī, Syā)
3. Paradavuttoti (Sī, Syā)

ဇာနာတီတိ? နော န ဇာနာတိ၊ တေနေဝ ပန တမတ္ထံ ဝဒါပေတွာ တေ ဘိက္ခူ သညာပေတုံ ပုစ္ဆတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ “ဇာနန္တာပိ တထာဂတာ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဇာနန္တာပိ န ပုစ္ဆန္တီ”တိအာဒိ။ **အတ္ထဝသ**န္တိ ကာရဏံ။

အန္တေပုရေတိ ဣတ္ထာဂါရဿ သဉ္စရဏဋ္ဌာနဘူတေ ရာဇဂေဟဿ အဗ္ဘန္တရေ၊ ယတ္ထ ရာဇာ နှာနဘောဇနသယနာဒိံ ကပ္ပေတိ။ **ရက္ခာ သုသံဝိဟိတာ**တိ အာရက္ခာဒိကတပုရိသေဟိ ဂုတ္တိ သုဋ္ဌု သမန္တတော ဝိဟိတာ။ **ဗဟိပိ အန္တေပုရေ**တိ အဍ္ဍကရဏဋ္ဌာနာဒိကေ[1] အန္တေပုရတော ဗဟိဘူတေ ရာဇဂေဟေ။ **ဧဝံ ရက္ခိတော ဂေါပိတော သန္တော**တိ ဧဝံ ရာဇဂေဟရာဇဓာနိရဇ္ဇဒေသေသု အန္တော စ ဗဟိ စ အနေကေသု ဌာနေသု အနေကသတေဟိ သုသံဝိဟိတရက္ခာဝရဏဂုတ္တိယာ မမေဝ နိဗ္ဘယတ္ထံ ဖာသုဝိဟာရတ္ထံ ရက္ခိတော ဂေါပိတော သမာနော။ **ဘီတော**တိအာဒီနိ ပဒါနိ အညမညဝေဝစနာနိ။ အထ ဝါ **ဘီတော**တိ ပရရာဇူဟိ ဘာယမာနော။ **ဥဗ္ဗိဂ္ဂေါ**တိ သကရဇ္ဇေပိ ပကတိတော[2] ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယုဗ္ဗေဂေန ဥဗ္ဗိဂ္ဂေါ စလိတော။ **ဥဿင်္ကီ**တိ “ရညာ နာမ သဗ္ဗကာလံ အဝိဿတ္ထေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ ဝစနေန သဗ္ဗတ္ထ အဝိဿာသဝသေန တေသံ တေသံ ကိစ္စကရဏီယာနံ ပစ္စယပရိသင်္ကာယ စ ဥဒ္ဓမုခံ သင်္ကမာနော။ **ဥတြာသီ**တိ “သန္တိကာဝစရေဟိပိ အဇာနန္တဿေဝ မေ ကဒါစိ အနတ္ထော ဘဝေယျာ”တိ ဥပ္ပန္နေန သရီရကမ္ပံ ဥပ္ပါဒနသမတ္ထေန တာသေန ဥတြာသီ။ “ဥတြသ္တော”တိပိ ပဌန္တိ။ **ဝိဟာသိ**န္တိ ဧဝံဘူတော ဟုတွာ ဝိဟရိံ။

ဧတရဟီတိ ဣဒါနိ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ။ **ဧကော**တိ အသဟာယော၊ တေန ဝူပကဋ္ဌကာယတံ ဒဿေတိ။ **အဘီတော**တိအာဒီနံ ပဒါနံ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဘယာဒိနိမိတ္တဿ ပရိဂ္ဂဟဿ တံနိမိတ္တဿ စ ကိလေသဿ အဘာဝေနေဝဿ အဘီတာဒိတာတိ။ ဧတေန စိတ္တဝိဝေကံ ဒဿေတိ။ **အပ္ပေါဿုက္ကော**တိ သရီရဂုတ္တိယံ နိရုဿုက္ကော။ **ပန္နလောမော**တိ လောမဟံသုပ္ပါဒကဿ ဆမ္ဘိတတ္တဿ အဘာဝေန အနုဂ္ဂတလောမော။ ပဒဒွယေနပိ သေရိဝိဟာရံ ဒဿေတိ။ **ပရဒတ္တဝုတ္တော**တိ[3] ပရေဟိ ဒိန္နေန စီဝရာဒိနာ ဝတ္တမာနော၊ ဧတေန သဗ္ဗသော သင်္ဂါဘာဝဒီပနမုခေန အနဝသေသဘယဟေတုဝိရဟံ ဒဿေတိ။ **မိဂဘူတေန စေတသာ**တိ ဝိဿတ္ထဝိဟာရိတာယ မိဂဿ ဝိယ ဇာတေန စိတ္တေန။ မိဂေါ ဟိ အမနုဿပထေ အရညေ

၁-အတ္ထကရဏဋ္ဌာနာဒိကေ (သီ) ၂-သကလရဇ္ဇေပိ ပကတိခေါဘတော (သီ၊ သျာ)
၃-ပရဒဝုတ္တောတိ (သီ၊ သျာ)

vasamāno vissattho tiṭṭhati nisīdati nipajjati yenakāmañca pakkamati appaṭihatacāro, evaṁ ahampi viharāmīti dasseti. Vuttañhetaṁ Paccekabuddhena—

“Migo araññamhi yathā abaddho,
Yenicchakaṁ gacchati gocarāya.
Viññū naro seritaṁ pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo”ti[1].

Imaṁ kho ahaṁ bhante atthavasanti bhante Bhagavā yadidaṁ mama etarahi paramaṁ vivekasukhaṁ phalasamāpattisukhaṁ, idameva kāraṇaṁ sampassamāno “aho sukhaṁ aho sukhan”ti udānaṁ udānesinti.

Etamatthanti etaṁ Bhaddiyattherassa puthujjanavisayātītaṁ vivekasukha-saṅkhātamatthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ sahetukabhayasokavigamānubhāvadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yassantarato na santi kopā**ti yassa ariyapuggalassa antarato abbhantare attano citte cittakālussiyakaraṇato cittappakopā rāgādayo āghātavatthu-ādikāraṇabhedato anekabhedā dosakopā eva kopā[2] na santi maggena pahīnattā na vijjanti. Ayaṁ hi antarasaddo kiñcāpi “mañca tvañca kimantaran”ti-ādīsu[3] kāraṇe dissati, “antaraṭṭhake himapātasamaye”ti-ādīsu[4] vemajjhe, “antarā ca Jetavanaṁ antarā ca Sāvatthin”ti-ādīsu[5] vivare, “bhayamantarato jātan”ti-ādīsu[6] citte, idhāpi citte eva daṭṭhabbo. Tena vuttaṁ “antarato attano citte”ti.

Itibhavā bhavatañca vītivattoti yasmā bhavoti sampatti, abhavoti vipatti. Tathā bhavoti vuddhi, abhavoti hāni. Bhavoti vā sassataṁ, abhavoti ucchedo. Bhavoti vā puññaṁ, abhavoti pāpaṁ. Bhavoti vā sugati, abhavoti duggati. Bhavoti vā khuddako, abhavoti mahanto. Tasmā yā sā sampattivipattivuḍḍhihānisassatucchedapuññapāpasugatiduggatikhuddakama hanta upapattibhavānaṁ vasena iti anekappakārā bhavābhavatāvuccati,

1. Khu 1. 285; Khu 3. 9 piṭṭhesu.
2. Anekabhedā kopā (Sī)
3. Saṁ 1. 203 piṭṭhe.
4. Vi 3. 401 piṭṭhe.
5. Khu 1. 89, 137 piṭṭhesu.
6. Khu 1. 252; Khu 7. 12 piṭṭhesu.

ဝသမာနော ဝိဿတ္ထော တိဋ္ဌတိ နိသီဒတိ နိပဇ္ဇတိ ယေနကာမဉ္စ ပက္ကမတိ အပ္ပဋိဟတစာရော၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ ဝိဟရာမီတိ ဒဿေတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေန—

“မိဂေါ အရညမှိ ယထာ အဗဒ္ဓေါ၊
ယေနိစ္ဆကံ ဂစ္ဆတိ ဂေါစရာယ။
ဝိညူ နရော သေရိတံ ပေက္ခမာနော၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ[1]။

ဣမံ ခေါ အဟံ ဘန္တေ အတ္ထဝသန္တိ ဘန္တေ ဘဂဝါ ယဒိဒံ မမ ဧတရဟိ ပရမံ ဝိဝေကသုခံ ဖလသမာပတ္တိသုခံ၊ ဣဒမေဝ ကာရဏံ သမ္ပဿမာနော “အဟော သုခံ အဟော သုခ”န္တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိန္တိ။

ဧတမတ္ထန္တိ ဧတံ ဘဒ္ဒိယတ္ထေရဿ ပုထုဇ္ဇနဝိသယာတီတံ ဝိဝေကသုခ-သင်္ခါတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါနန္တိ** ဣမံ သဟေတုက-ဘယသောကဝိဂမာနုဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယဿန္တရတော န သန္တိ ကောပါတိ** ယဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ အန္တရတော အဗ္ဘန္တရေ အတ္တနော စိတ္တေ စိတ္တကာလုဿိယကရဏတော စိတ္တပ္ပကောပါ ရာဂါဒယော အာဃာတဝတ္ထုအာဒိကာရဏဘေဒတော အနေ-ကဘေဒါ ဒေါသကောပါ ဧဝ ကောပါ[2] န သန္တိ မဂ္ဂေန ပဟီနတ္တာ န ဝိဇ္ဇန္တိ။ အယံ ဟိ အန္တရသဒ္ဒေါ ကိဉ္စာပိ “မဉ္စ တွဉ္စ ကိမန္တရ”န္တိအာဒီသု[3] ကာရဏေ ဒိဿတိ၊ “အန္တရဋ္ဌကေ ဟိမပါတသမယေ”တိအာဒီသု[4] ဝေမဇ္ဈေ၊ “အန္တရာ စ ဇေတဝနံ အန္တရာ စ သာဝတ္ထိ”န္တိအာဒီသု[5] ဝိဝရေ၊ “ဘယမန္တရတော ဇာတ”န္တိအာဒီသု[6] စိတ္တေ၊ ဣဓာပိ စိတ္တေ ဧဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေန ဝုတ္တံ “အန္တရတော အတ္တနော စိတ္တေ”တိ။

ဣတိဘဝါဘဝတဉ္စ ဝီတိဝတ္တောတိ ယသ္မာ ဘဝေါတိ သမ္ပတ္တိ၊ အဘဝေါတိ ဝိပတ္တိ။ တထာ ဘဝေါတိ ဝုဒ္ဓိ၊ အဘဝေါတိ ဟာနိ။ ဘဝေါတိ ဝါ သဿတံ၊ အဘဝေါတိ ဥစ္ဆေဒေါ။ ဘဝေါတိ ဝါ ပုညံ၊ အဘဝေါတိ ပါပံ။ ဘဝေါတိ ဝါ သုဂတိ၊ အဘဝေါတိ ဒုဂ္ဂတိ။ ဘဝေါတိ ဝါ ခုဒ္ဒကော၊ အဘဝေါတိ မဟန္တော။ တသ္မာ ယာ သာ သမ္ပတ္တိဝိပတ္တိဝုဒ္ဓိဟာနိသဿတုစ္ဆေဒပုညပါပသုဂတိဒုဂ္ဂတိ-ခုဒ္ဒကမဟန္တ ဥပပတ္တိဘဝါနံ ဝသေန ဣတိ အနေကပ္ပကာရာ ဘဝါဘဝတာ ဝုစ္စတိ၊

၁-ခု ၁-၂၈၅၊ ခု ၃-၉-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အနေကဘေဒါ ကောပါ (သီ)
၃-သံ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၃-၄၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၁-၈၉-၁၃၇-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ခု ၁-၂၅၂၊ ခု ၇-၁၂-ပိဋ္ဌေသု။

catūhipi ariyamaggehi yathāsambhavaṁ tena tena nayena taṁ itibhavābhavatañca vītivatto atikkanto hoti. Atthavasena vibhatti vipariṇāmetabbā. **Taṁ vigatabhayan**ti taṁ evarūpaṁ yathāvuttaguṇasamannāgataṁ khīṇāsavaṁ cittakopābhāvato itibhavābhavasamatikkamato ca bhayahetuvigamena vigatabhayaṁ, vivekasukhena aggaphalasukhena ca **sukhiṁ,** vigatabhayattā eva **asokaṁ. Devā nānubhavanti dassanāyā**ti adhigatamagge ṭhapetvā sabbepi upapattidevā vāyamantāpi cittacāradassanavasena dassanāya daṭṭhuṁ nānubhavanti na abhisambhuṇanti na sakkonti, pageva manussā. Sekkhāpi hi puthujjanā viya arahato cittappavattiṁ na jānanti.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Mucalindavaggavaṇṇanā samattā.

စတူဟိပိ အရိယမဂ္ဂေဟိ ယထာသမ္ဘဝံ တေန တေန နယေန တံ ဣတိဘဝါဘဝတဉ္စ ဝီတိဝတ္တော အတိက္ကန္တော ဟောတိ။ အတ္ထဝသေန ဝိဘတ္တိ ဝိပရိဏာမေတဗ္ဗာ။ **တံ ဝိဂတဘယ**န္တိ တံ ဧဝရူပံ ယထာဝုတ္တဂုဏသမန္နာဂတံ ခီဏာသဝံ စိတ္တကောပါဘာဝတော ဣတိဘဝါဘဝသမတိက္ကမတော စ ဘယဟေတုဝိဂမေန ဝိဂတဘယံ၊ ဝိဝေကသုခေန အဂ္ဂဖလသုခေန စ **သုခိံ၊** ဝိဂတဘယတ္တာ ဧဝ **အသောကံ။ ဒေဝါ နာနုဘဝန္တိ ဒဿနာယာ**တိ အဓိဂတမဂ္ဂေ ဌပေတွာ သဗ္ဗေပိ ဥပပတ္တိဒေဝါ ဝါယမန္တာပိ စိတ္တစာရဒဿနဝသေန ဒဿနာယ ဒဋ္ဌုံ နာနုဘဝန္တိ န အဘိသမ္ဘုဏန္တိ န သက္ကောန္တိ၊ ပဂေဝ မနုဿာ။ သေက္ခာပိ ဟိ ပုထုဇ္ဇနာ ဝိယ အရဟတော စိတ္တပ္ပဝတ္တိံ န ဇာနန္တိ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

မုစလိန္ဒဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။

3. Nandavagga

1. Kammavipākajasuttavaṇṇanā

21. Nandavaggassa paṭhame **aññataro bhikkhū**ti nāmagottena apākaṭo eko khīṇāsavabhikkhu. So kira Rājagahavāsī kulaputto Moggallānattherena saṁvejito saṁsāradosaṁ disvā Satthu santike pabbajitvā sīlāni sodhetvā catusaccakammaṭṭhānaṁ gahetvā na cirasseva vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tassa aparabhāge kharo ābādho uppajji, so paccavekkhaṇāya adhivāsento viharati. Khīṇāsavānaṁ hi cetasikadukkhaṁ nāma natthi, kāyikadukkhaṁ pana hotiyeva. So ekadivasaṁ Bhagavato dhammaṁ desentassa nātidūre ṭhāne dukkhaṁ adhivāsento pallaṅkena nisīdi. Tena vuttaṁ **"Bhagavato avidūre nisinno hotī"**ti-ādi.

Tattha **pallaṅkan**ti samantato ūrubaddhāsanaṁ. **Ābhujitvā**ti bandhitvā. **Ujuṁ kāyaṁ paṇidhāyā**ti uparimaṁ sarīraṁ ujukaṁ ṭhapetvā aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭake koṭiyā koṭiṁ paṭipādetvā. Evaṁ hi nisinnassa cammamaṁsanhārūni na namanti, tasmā so tathā nisinno hoti. **Purāṇakammavipākajan**ti pubbe katassa kammassa vipākabhāvena jātaṁ, purāṇakammavipāke vā sukhadukkhappakāre vipākavaṭṭasamudāye[1] tadekadesabhāvena jātaṁ. Kiṁ taṁ? dukkhaṁ. Purāṇakammavipākajanti ca iminā tassa ābādhassa kammasamuṭṭhānataṁ dassento opakkamika-utuvipariṇāmajādibhāvaṁ paṭikkhipati. **Dukkhan**ti pacurajanehi khamituṁ asakkuṇeyyaṁ. **Tibban**ti tikhiṇaṁ, abhibhavitvā pavattiyā bahalaṁ vā. **Kharan**ti kakkhaḷaṁ. **Kaṭukan**ti asātaṁ. **Adhivāsento**ti upari vāsento sahanto khamanto.

Sato sampajānoti vedanāpariggāhakānaṁ satisampajaññānaṁ vasena satimā sampajānanto ca. Idaṁ vuttaṁ hoti—"ayaṁ vedanā nāma hutvā abhāvaṭṭhena aniccā, aniṭṭhārammaṇādipaccaye paṭicca uppannattā paṭiccasamuppannā, uppajjitvā ekantena bhijjanasabhāvattā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā"ti vedanāya aniccatāsallakkhaṇavasena satokāritāya

---

1. Vipākavaṭṭasamavāye (Ka)

၃-နန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ကမ္မဝိပါကဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ နန္ဒဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အညတရော ဘိက္ခူ**တိ နာမဂေါတ္တေန အပါကဋော ဧကော ခီဏာသဝဘိက္ခု။ သော ကိရ ရာဇဂဟဝါသီ ကုလပုတ္တော မောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရေန သံဝေဇိတော သံသာရဒေါသံ ဒိသွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ သီလာနိ သောဓေတွာ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ န စိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တဿ အပရဘာဂေ ခရော အာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ သော ပစ္စဝေက္ခဏာယ အဓိဝါသေန္တော ဝိဟရတိ။ ခီဏာသဝါနံ ဟိ စေတသိကဒုက္ခံ နာမ နတ္ထိ၊ ကာယိကဒုက္ခံ ပန ဟောတိယေဝ။ သော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝတော ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ နာတိဒူရေ ဌာနေ ဒုက္ခံ အဓိဝါသေန္တော ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ။ တေန ဝုတ္တံ **"ဘဂဝတော အဝိဒူရေ နိသိန္နော ဟောတီ"**တိအာဒိ။

တတ္ထ **ပလ္လင်္က**န္တိ သမန္တတော ဦရုဗဒ္ဓါသနံ။ **အာဘုဇိတွာ**တိ ဗန္ဓိတွာ။ **ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယာ**တိ ဥပရိမံ သရီရံ ဥဇုကံ ဌပေတွာ အဋ္ဌာရသ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကေ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိပါဒေတွာ။ ဧဝံ ဟိ နိသိန္နဿ စမ္မမံသနှာရူနိ န နမန္တိ၊ တသ္မာ သော တထာ နိသိန္နော ဟောတိ။ **ပုရာဏကမ္မဝိပါကဇ**န္တိ ပုဗ္ဗေ ကတဿ ကမ္မဿ ဝိပါကဘာဝေန ဇာတံ၊ ပုရာဏကမ္မဝိပါကေ ဝါ သုခဒုက္ခပ္ပကာရေ ဝိပါကဝဋ္ဋသမုဒါယေ[၁] တဒေကဒေသဘာဝေန ဇာတံ။ ကိံ တံ? ဒုက္ခံ။ ပုရာဏကမ္မဝိပါကဇန္တိ စ ဣမိနာ တဿ အာဗာဓဿ ကမ္မသမုဋ္ဌာနတံ ဒဿေန္တော ဩပက္ကမိကဥတုဝိပရိဏာမဇာဒိဘာဝံ ပဋိက္ခိပတိ။ **ဒုက္ခ**န္တိ ပစုရဇနေဟိ ခမိတုံ အသက္ကုဏေယျံ။ **တိဗ္ဗ**န္တိ တိခိဏံ၊ အဘိဘဝိတွာ ပဝတ္တိယာ ဗဟလံ ဝါ။ **ခရ**န္တိ ကက္ခဠံ။ **ကဋုက**န္တိ အသာတံ။ **အဓိဝါသေန္တော**တိ ဥပရိ ဝါသေန္တော သဟန္တော ခမန္တော။

သတော သမ္ပဇာနောတိ ဝေဒနာပရိဂ္ဂါဟကာနံ သတိသမ္ပဇညာနံ ဝသေန သတိမာ သမ္ပဇာနန္တော စ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—"အယံ ဝေဒနာ နာမ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စာ၊ အနိဋ္ဌာရမ္မဏာဒိပစ္စယေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နတ္တာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဧကန္တေန ဘိဇ္ဇနသဘာဝတ္တာ ခယဓမ္မာ ဝယဓမ္မာ ဝိရာဂဓမ္မာ နိရောဓဓမ္မာ"တိ ဝေဒနာယ အနိစ္စတာသလ္လက္ခဏဝသေန သတောကာရိတာယ

၁-ဝိပါကဝဋ္ဋသမဝါယေ (က)

sato, aviparītasabhāvapaṭivijjhanavasena **sampajāno** ca hutvā. Atha vā sativepullapattiyā sabbattheva kāyavedanācittadhammesu suṭṭhu upaṭṭhitasatitāya **sato,** tathā paññāvepullappattiyā pariggahitasaṅkhāratāya **sampajāno. Avihaññamāno**ti "assutavā bhikkhave puthujjano aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭho samāno socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohaṁ āpajjatī"ti[1] vuttanayena andhaputhujjano viya na vihaññamāno maggeneva samugghātitattā cetodukkhaṁ anuppādento kevalaṁ kammavipākajaṁ sarīradukkhaṁ adhivāsento samāpattiṁ samāpanno viya nisinno hoti. **Addasā**ti taṁ āyasmantaṁ adhivāsanakhantiyā tathā nisinnaṁ addakkhi.

Etamatthanti etaṁ tādisassapi rogassa vejjādīhi tikicchanatthaṁ anussukkāpajjanakāraṇaṁ khīṇāsavānaṁ lokadhammehi anupalepitasaṅkhātaṁ[2] atthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udāna**nti imaṁ saṅkhatadhammānaṁ yehi kehici dukkhadhammehi avighātapattivibhāvanaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **sabbakammajahassā**ti pahīnasabbakammassa. Aggamaggassa hi uppannakālato paṭṭhāya arahato sabbāni kusalākusalakammāni pahīnāni nāma honti paṭisandhiṁ dātuṁ asamatthabhāvato, yato ariyamaggañāṇaṁ kammakkhayakaranti vuccati. **Bhikkhuno**ti bhinnakilesatāya bhikkhuno. **Dhunamānassa pure kataṁ raja**nti arahattappattito pubbe kataṁ rāgarajādimissatāya rajanti laddhanāmaṁ dukkhavedanīyaṁ kammaṁ vipākapaṭisaṁvedanena taṁ dhunantassa viddhaṁsentassa, arahattappattiyā parato pana sāvajjakiriyāya sambhavoyeva natthi, anavajjakiriyā ca bhavamūlassa samucchinnattā samucchinnamūlatāya pupphaṁ viya phaladānasamatthatāya abhāvato kiriyamattāva hoti.

Amamassāti rūpādīsu katthaci mamanti gahaṇābhāvato amamassa mamaṅkārarahitassa. Yassa hi mamaṅkāro atthi, so attasinehena vejjādīhi sarīraṁ paṭijaggāpeti. Arahā pana amamo, tasmā so sarīrajagganepi udāsīnadhātukova. **Ṭhitassā**ti catubbidhampi oghaṁ taritvā nibbānathale ṭhitassa, paṭisandhiggahaṇavasena vā sandhāvanassa abhāvena

1. Saṁ 1. 408 piṭṭhe. 2. Anupakkilesasaṅkhātaṁ (Ka)

သတော, အဝိပရီတသဘာဝပဋိဝိဇ္ဈနဝသေန **သမ္ပဇာနော** စ ဟုတွာ။ အထ ဝါ သတိဝေပုလ္လပတ္တိယာ သဗ္ဗတ္ထေဝ ကာယဝေဒနာစိတ္တဓမ္မေသု သုဋ္ဌု ဥပဋ္ဌိတသတိတာယ **သတော**၊ တထာ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ ပရိဂ္ဂဟိတသင်္ခါရတာယ **သမ္ပဇာနော**။ **အဝိဟညမာနော**တိ "အဿုတဝါ ဘိက္ခဝေ ပုထုဇ္ဇနော အညတရညတရေန ဒုက္ခဓမ္မေန ဖုဋ္ဌော သမာနော သောစတိ ကိလမတိ ပရိဒေဝတိ ဥရတ္တာဠိံ ကန္ဒတိ သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇတီ"တိ[၁] ဝုတ္တနယေန အန္ဓပုထုဇ္ဇနော ဝိယ န ဝိဟညမာနော မဂ္ဂေနေဝ သမုဂ္ဃါတိတတ္တာ စေတောဒုက္ခံ အနုပ္ပါဒေန္တော ကေဝလံ ကမ္မဝိပါကဇံ သရီရဒုက္ခံ အဓိဝါသေန္တော သမာပတ္တိံ သမာပန္နော ဝိယ နိသိန္နော ဟောတိ။ **အဒ္ဒသာ**တိ တံ အာယသ္မန္တံ အဓိဝါသနခန္တိယာ တထာ နိသိန္နံ အဒ္ဒက္ခိ။

ဧတမတ္ထန္တိ ဧတံ တာဒိသဿပိ ရောဂဿ ဝေဇ္ဇာဒီဟိ တိကိစ္ဆနတ္ထံ အနုဿုက္ကာပဇ္ဇနကာရဏံ ခီဏာသဝါနံ လောကဓမ္မေဟိ အနုပလေပိတသင်္ခါတံ[၂] အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ သင်္ခတဓမ္မာနံ ယေဟိ ကေဟိစိ ဒုက္ခဓမ္မေဟိ အဝိဃာတပတ္တိဝိဘာဝနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗကမ္မဇဟဿာ**တိ ပဟီနသဗ္ဗကမ္မဿ။ အဂ္ဂမဂ္ဂဿ ဟိ ဥပ္ပန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ အရဟတော သဗ္ဗာနိ ကုသလာကုသလကမ္မာနိ ပဟီနာနိ နာမ ဟောန္တိ ပဋိသန္ဓိံ ဒါတုံ အသမတ္ထဘာဝတော၊ ယတော အရိယမဂ္ဂဉာဏံ ကမ္မက္ခယကရန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ဘိက္ခုနော**တိ ဘိန္နကိလေသတာယ ဘိက္ခုနော။ **ဓုနမာနဿ ပုရေ ကတံ ရဇ**န္တိ အရဟတ္တပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ကတံ ရာဂရဇာဒိမိဿတာယ ရဇန္တိ လဒ္ဓနာမံ ဒုက္ခဝေဒနီယံ ကမ္မံ ဝိပါကပဋိသံဝေဒနေန တံ ဓုနန္တဿ ဝိဒ္ဓံသေန္တဿ၊ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ပရတော ပန သာဝဇ္ဇကိရိယာယ သမ္ဘဝေါယေဝ နတ္ထိ၊ အနဝဇ္ဇကိရိယာ စ ဘဝမူလဿ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ သမုစ္ဆိန္နမူလတာယ ပုပ္ဖံ ဝိယ ဖလဒါနသမတ္ထတာယ အဘာဝတော ကိရိယမတ္တာဝ ဟောတိ။

အမမဿာတိ ရူပါဒီသု ကတ္ထစိ မမန္တိ ဂဟဏာဘာဝတော အမမဿ မမင်္ကာရရဟိတဿ။ ယဿ ဟိ မမင်္ကာရော အတ္ထိ၊ သော အတ္တသိနေဟေန ဝေဇ္ဇာဒီဟိ သရီရံ ပဋိဇဂ္ဂါပေတိ။ အရဟာ ပန အမမော၊ တသ္မာ သော သရီရဇဂ္ဂနေပိ ဥဒါသီနဓာတုကောဝ။ **ဌိတဿာ**တိ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ ဩဃံ တရိတွာ နိဗ္ဗာနထလေ ဌိတဿ၊ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဝါ သန္ဓာဝနဿ အဘာဝေန

၁-သံ ၁-၄၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အနုပက္ကိလေသသင်္ခါတံ (က)

ṭhitassa. Sekkhaputhujjanā hi kilesābhisaṅkhārānaṁ appahīnattā cutipaṭisandhivasena saṁsāre dhāvanti nāma, arahā pana tadabhāvato ṭhitoti vuccati. Atha vā dasavidhe khīṇāsavasaṅkhāte ariyadhamme ṭhitassa. **Tādino**ti “paṭikūle appaṭikūlasaññī viharatī”ti-ādinā[1] nayena vuttāya pañcavidhāya ariyiddhiyā aṭṭhahi lokadhammehi akampaniyāya chaḷaṅgupekkhāya ca samannāgatena iṭṭhādīsu ekasadisatāsaṅkhātena tādībhāvena tādino. **Attho natthi janaṁ lapetave**ti “mama bhesajjādīni karothā”ti janaṁ lapituṁ kathetuṁ payojanaṁ natthi sarīre nirapekkhabhāvato. Paṇḍupalāso viya hi bandhanā pavutto sayamevāyaṁ kāyo bhijjitvā patatūti khīṇāsavānaṁ ajjhāsayo. Vuttaṁ hetaṁ—

“Nābhikaṅkhāmi maraṇaṁ, nābhikaṅkhāmi jīvitaṁ.
Kālañca paṭikaṅkhāmi, nibbisaṁ bhatako yathā”ti[2].

Atha vā yaṁkiñci nimittaṁ dassetvā “kiṁ ayyassa icchitabban”ti janaṁ lapetave paccayehi nimantanavasena lapāpetuṁ khīṇāsavassa attho natthi tādisassa micchājīvassa maggeneva samugghātitattāti attho. Iti Bhagavā “kissāyaṁ thero attano rogaṁ vejjehi atikicchāpetvā Bhagavato avidūre nisīdatī”ti cintentānaṁ tassa atikicchāpane kāraṇaṁ pakāsesi.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Nandasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **Nando**ti tassa nāmaṁ. So hi cakkavattilakkhaṇūpetattā mātāpitaro saparijanaṁ sakalañca ñātiparivaṭṭaṁ nandayanto jātoti “Nando”ti nāmaṁ labhi. **Bhagavato bhātā**ti Bhagavato ekapituputtatāya bhātā. Na hi Bhagavato sahodarā uppajjanti, tena vuttaṁ “**mātucchāputto**”ti, cūḷamātuputtoti attho. Mahāpajāpatigotamiyā hi so putto. **Anabhirato**ti na abhirato.

1. Khu 9. 390 piṭṭhe.
2. Khu 2. 307 piṭṭhe.

ဌိတဿ။ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာ ဟိ ကိလေသာဘိသင်္ခါရာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန သံသာရေ ဓာဝန္တိ နာမ၊ အရဟာ ပန တဒဘာဝတော ဌိတောတိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ဒသဝိဓေ ခီဏာသဝသင်္ခါတေ အရိယဓမ္မေ ဌိတဿ။ **တာဒိနော**တိ “ပဋိကူလေ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတီ”တိအာဒိနာ[1] နယေန ဝုတ္တာယ ပဉ္စဝိဓာယ အရိယိဒ္ဓိယာ အဋ္ဌဟိ လောကဓမ္မေဟိ အကမ္ပနိယာယ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာယ စ သမန္နာဂတေန ဣဋ္ဌာဒီသု ဧကသဒိသတာသင်္ခါတေန တာဒီဘာဝေန တာဒိနော။ **အတ္ထော နတ္ထိ ဇနံ လပေတဝေ**တိ “မမ ဘေသဇ္ဇာဒီနိ ကရောထာ”တိ ဇနံ လပိတုံ ကထေတုံ ပယောဇနံ နတ္ထိ သရီရေ နိရပေက္ခဘာဝတော။ ပဏ္ဍုပလာသော ဝိယ ဟိ ဗန္ဓနာ ပဝုတ္တော သယမေဝါယံ ကာယော ဘိဇ္ဇိတွာ ပတတူတိ ခီဏာသဝါနံ အဇ္ဈာသယော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“နာဘိကင်္ခါမိ မရဏံ၊ နာဘိကင်္ခါမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ နိဗ္ဗိသံ ဘတကော ယထာ”တိ[2]။

အထ ဝါ ယံကိဉ္စိ နိမိတ္တံ ဒဿေတွာ “ကိံ အယျဿ ဣစ္ဆိတဗ္ဗ”န္တိ ဇနံ လပေတဝေ ပစ္စယေဟိ နိမန္တနဝသေန လပါပေတုံ ခီဏာသဝဿ အတ္ထော နတ္ထိ တာဒိသဿ မိစ္ဆာဇီဝဿ မဂ္ဂေနေဝ သမုဂ္ဃာတိတတ္တာတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဘဂဝါ “ကိဿာယံ ထေရော အတ္တနော ရောဂံ ဝေဇ္ဇေဟိ အတိကိစ္ဆာပေတွာ ဘဂဝတော အဝိဒူရေ နိသီဒတီ”တိ စိန္တေန္တာနံ တဿ အတိကိစ္ဆာပနေ ကာရဏံ ပကာသေသိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-နန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **နန္ဒော**တိ တဿ နာမံ။ သော ဟိ စက္ကဝတ္တိလက္ခဏူပေတတ္တာ မာတာပိတရော သပရိဇနံ သကလဉ္စ ဉာတိပရိဝဋ္ဋံ နန္ဒယန္တော ဇာတောတိ “နန္ဒော”တိ နာမံ လဘိ။ **ဘဂဝတော ဘာတာ**တိ ဘဂဝတော ဧကပိတုပုတ္တတာယ ဘာတာ။ န ဟိ ဘဂဝတော သဟောဒရာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တေန ဝုတ္တံ “**မာတုစ္ဆာပုတ္တော**”တိ၊ စူဠမာတုပုတ္တောတိ အတ္ထော။ မဟာပဇာပတိဂေါတမိယာ ဟိ သော ပုတ္တော။ **အနဘိရတော**တိ န အဘိရတော။

၁-ခု ၉-၃၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၂-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ။

brahmacariyanti brahmaṁ seṭṭhaṁ uttamaṁ cariyaṁ ekāsanaṁ ekaseyyaṁ methunaviratiṁ. **Sandhāretun**ti paṭhamacittato yāvacarimakacittaṁ sammā paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ dhāretuṁ pavattetuṁ. Dutiyena cettha brahmacariyapadena maggabrahmacariyassāpi saṅgaho veditabbo. **Sikkhaṁ paccakkhāyā**ti upasampadakāle bhikkhubhāvena saddhiṁ samādinnaṁ nibbattetabbabhāvena anuṭṭhitaṁ tividhampi sikkhaṁ paṭikkhipitvā, vissajjetvāti attho. **Hīnāyā**ti gihibhāvāya. **Āvattissāmī**ti nivattissāmi.

Kasmā panāyaṁ evamārocesīti? Etthāyaṁ anupubbikathā—Bhagavā pavattavaradhammacakko Rājagahaṁ gantvā Veḷuvane viharanto "puttaṁ me ānetvā dassethā"ti Suddhodanamahārājena pesitesu sahassasahassaparivāresu dasasu dūtesu saha parivārena arahattaṁ pattesu sabbapacchā gantvā arahattappattena Kāḷudāyittherena gamanakālaṁ ñātvā maggavaṇṇanaṁ vaṇṇetvā jātibhūmigamanāya yācito vīsatisahassakhīṇāsavaparivuto Kapilavatthunagaraṁ gantvā ñātisamāgame pokkharavassaṁ aṭṭhuppattiṁ katvā Vessantarajātakaṁ[1] kathetvā punadivase piṇḍāya paviṭṭho "uttiṭṭhe nappamajjeyyā"ti[2] gāthāya pitaraṁ sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā nivesanaṁ gantvā "dhammañcare"ti[3] gāthāya Mahāpajāpatiṁ sotāpattiphale, rājānaṁ sakadāgāmiphale patiṭṭhāpesi.

Bhattakiccāvasāne pana Rāhulamātuguṇakathaṁ nissāya Candakinnarījātakaṁ[4] kathetvā tatiyadivase Nandakumārassa abhisekagehappavesanavivāhamaṅgalesu vattamānesu piṇḍāya pavisitvā Nandakumārassa hatthe pattaṁ datvā maṅgalaṁ vatvā uṭṭhāyāsanā pakkamanto kumārassa hatthato pattaṁ na gaṇhi. Sopi Tathāgate gāravena "pattaṁ te bhante gaṇhathā"ti vattuṁ nāsakkhi. Evaṁ pana cintesi "sopānasīse pattaṁ gaṇhissatī"ti, Satthā tasmiṁ ṭhāne na gaṇhi. Itaro "sopānamūle gaṇhissatī"ti cintesi, Satthā tatthapi na gaṇhi. Itaro "rājaṅgaṇe gaṇhissatī"ti cintesi, Satthā tatthapi na gaṇhi. Kumāro nivattitukāmo anicchāya gacchanto gāravena "pattaṁ gaṇhathā"ti vattuṁ na sakkoti, "idha gaṇhissati, ettha gaṇhissatī"ti cintento gacchati.

1. Khu 6. 312 piṭṭhe.
2. Khu 1. 38 piṭṭhe.
3. Khu 1. 39 piṭṭhe.
4. Khu 5. 277 piṭṭhe.

ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဗြဟ္မံ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ စရိယံ ဧကာသနံ ဧကသေယျံ မေထုနဝိရတိံ။ **သန္ဓာရေတု**န္တိ ပဌမစိတ္တတော ယာဝစရိမကစိတ္တံ သမ္မာ ပရိပုဏ္ဏံ ပရိသုဒ္ဓံ ဓာရေတုံ ပဝတ္တေတုံ။ ဒုတိယေန စေတ္ထ ဗြဟ္မစရိယပဒေန မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿာပိ သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယာ**တိ ဥပသမ္ပဒကာလေ ဘိက္ခုဘာဝေန သဒ္ဓိံ သမာဒိန္နံ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗဘာဝေန အနုဋ္ဌိတံ တိဝိဓမ္ပိ သိက္ခံ ပဋိက္ခိပိတွာ၊ ဝိဿဇ္ဇေတွာတိ အတ္ထော။ **ဟီနာယာ**တိ ဂိဟိဘာဝါယ။ **အာဝတ္တိဿာမီ**တိ နိဝတ္တိဿာမိ။

ကသ္မာ ပနာယံ ဧဝမာရောစေသီတိ? ဧတ္ထာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—ဘဂဝါ ပဝတ္တဝရဓမ္မစက္ကော ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ဝေဠုဝနေ ဝိဟရန္တော "ပုတ္တံ မေ အာနေတွာ ဒဿေထာ"တိ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇေန ပေသိတေသု သဟဿသဟဿပရိဝါရေသု ဒသသု ဒူတေသု သဟ ပရိဝါရေန အရဟတ္တံ ပတ္တေသု သဗ္ဗပစ္ဆာ ဂန္တွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တေန ကာဠုဒါယိတ္ထေရေန ဂမနကာလံ ဉတွာ မဂ္ဂဝဏ္ဏနံ ဝဏ္ဏေတွာ ဇာတိဘူမိဂမနာယ ယာစိတော ဝီသတိသဟဿခီဏာသဝပရိဝုတော ကပိလဝတ္ထုနဂရံ ဂန္တွာ ဉာတိသမာဂမေ ပေါက္ခရဝဿံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ဝေဿန္တရဇာတကံ[၁] ကထေတွာ ပုနဒိဝသေ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော "ဥတ္တိဋ္ဌေ နပ္ပမဇ္ဇေယျာ"တိ[၂] ဂါထာယ ပိတရံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ နိဝေသနံ ဂန္တွာ "ဓမ္မဉ္စရေ"တိ[၃] ဂါထာယ မဟာပဇာပတိံ သောတာပတ္တိဖလေ, ရာဇာနံ သကဒါဂါမိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။

ဘတ္တကိစ္စာဝသာနေ ပန ရာဟုလမာတုဂုဏကထံ နိဿာယ စန္ဒကိန္နရီဇာတကံ[၄] ကထေတွာ တတိယဒိဝသေ နန္ဒကုမာရဿ အဘိသေကဂေဟပ္ပဝေသနဝိဝါဟမင်္ဂလေသု ဝတ္တမာနေသု ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ နန္ဒကုမာရဿ ဟတ္ထေ ပတ္တံ ဒတွာ မင်္ဂလံ ဝတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ပက္ကမန္တော ကုမာရဿ ဟတ္ထတော ပတ္တံ န ဂဏှိ။ သောပိ တထာဂတေ ဂါရဝေန "ပတ္တံ တေ ဘန္တေ ဂဏှထာ"တိ ဝတ္တုံ နာသက္ခိ။ ဧဝံ ပန စိန္တေသိ "သောပါနသီသေ ပတ္တံ ဂဏှိဿတီ"တိ၊ သတ္ထာ တသ္မိံ ဌာနေ န ဂဏှိ။ ဣတရော "သောပါနမူလေ ဂဏှိဿတီ"တိ စိန္တေသိ၊ သတ္ထာ တတ္ထာပိ န ဂဏှိ။ ဣတရော "ရာဇင်္ဂဏေ ဂဏှိဿတီ"တိ စိန္တေသိ၊ သတ္ထာ တတ္ထာပိ န ဂဏှိ။ ကုမာရော နိဝတ္တိတုကာမော အနိစ္ဆာယ ဂစ္ဆန္တော ဂါရဝေန "ပတ္တံ ဂဏှထာ"တိ ဝတ္တုံ န သက္ကောတိ၊ "ဣဓ ဂဏှိဿတိ၊ ဧတ္ထ ဂဏှိဿတီ"တိ စိန္တေန္တော ဂစ္ဆတိ။

၁-ခု ၆-၃၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၃၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၅-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Tasmiṁ khaṇe Janapadakalyāṇiyā ācikkhiṁsu “ayye Bhagavā Nandarājānaṁ gahetvā gacchati, tumhehi vinā karissatī”ti. Sā udakabindūhi paggharantehi aḍḍhullikhitehi kesehi vegena pāsādaṁ āruyha sīhapañjaradvāre ṭhatvā “tuvaṭaṁ kho ayyaputta āgaccheyyāsī”ti āha. Taṁ tassā vacanaṁ tassa hadaye tiriyaṁ patitvā viya ṭhitaṁ. Satthāpissa hatthato pattaṁ aggahetvāva taṁ vihāraṁ netvā “pabbajissasi Nandā”ti āha. So Buddhagāravena “na pabbajissāmī”ti avatvā “āma pabbajissāmī”ti āha. Satthā tena hi Nandaṁ pabbājethāti Kapilavatthupuraṁ gantvā tatiyadivase taṁ pabbājesi. Sattame divase mātarā alaṅkaritvā pesitaṁ “dāyajjaṁ me samaṇa dehī”ti vatvā attanā saddhiṁ ārāmāgataṁ Rāhulakumāraṁ pabbājesi. Punekadivasaṁ Mahādhammapālajātakaṁ[1] kathetvā rājānaṁ anāgāmiphale patiṭṭhāpesi.

Iti Bhagavā Mahāpajāpatiṁ sotāpattiphale, pitaraṁ tīsu phalesu patiṭṭhāpetvā bhikkhusaṁghaparivuto punadeva Rājagahaṁ gantvā tato Anāthapiṇḍikena Sāvatthiṁ āgamanatthāya gahitapaṭiñño niṭṭhite Jetavanamahāvihāre tattha gantvā vāsaṁ kappesi. Evaṁ Satthari Jetavane viharante āyasmā Nando attano anicchāya pabbajito kāmesu anādīnavadassāvī Janapadakalyāṇiyā vuttavacanamanussaranto ukkaṇṭhito hutvā bhikkhūnaṁ attano anabhiratiṁ ārocesi. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena āyasmā Nando -pa- hīnāyāvattissāmī”**ti.

Kasmā pana naṁ Bhagavā evaṁ pabbājesīti? “Puretarameva ādīnavaṁ dassetvā kāmehi naṁ vivecetuṁ na sakkā, pabbājetvā pana upāyena tato vivecetvā uparivisesaṁ nibbattessāmī”ti veneyyadamanakusalo Satthā evaṁ naṁ paṭhamaṁ pabbājesi.

Sākiyānīti Sakyārājadhītā. **Janapadakalyāṇī**ti Janapadamhi kalyāṇī rūpena uttamā chasarīradosarahitā, pañcakalyāṇasamannāgatā. Sā hi yasmā nātidīghā nātirassā nātikisā nātithūlā nātikāḷikā naccodātā atikkantā mānusakavaṇṇaṁ appattā dibbavaṇṇaṁ, tasmā chasarīradosarahitā. Chavikalyāṇaṁ maṁsakalyāṇaṁ nakhakalyāṇaṁ[2] aṭṭhikalyāṇaṁ vayakalyāṇanti imehi pañcahi kalyāṇehi samannāgatā.

1. Khu 5. 214 piṭṭhe. 2. Kesakalyāṇanti aparāsu Aṭṭhakathāsu.

တသ္မိံ ခဏေ ဇနပဒကလျာဏိယာ အာစိက္ခိံသု “အယျေ ဘဂဝါ နန္ဒရာဇာနံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆတိ၊ တုမှေဟိ ဝိနာ ကရိဿတီ”တိ။ သာ ဥဒကဗိန္ဒူဟိ ပဂ္ဃရန္တေဟိ အဍ္ဎုလ္လိခိတေဟိ ကေသေဟိ ဝေဂေန ပါသာဒံ အာရုယှ သီဟပဉ္ဇရဒွါရေ ဌတွာ “တုဝဋံ ခေါ အယျပုတ္တ အာဂစ္ဆေယျာသီ”တိ အာဟ။ တံ တဿာ ဝစနံ တဿ ဟဒယေ တိရိယံ ပတိတွာ ဝိယ ဌိတံ။ သတ္ထာပိဿ ဟတ္ထတော ပတ္တံ အဂ္ဂဟေတွာဝ တံ ဝိဟာရံ နေတွာ “ပဗ္ဗဇိဿသိ နန္ဒာ”တိ အာဟ။ သော ဗုဒ္ဓဂါရဝေန “န ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ အဝတွာ “အာမ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ အာဟ။ သတ္ထာ တေန ဟိ နန္ဒံ ပဗ္ဗာဇေထာတိ ကပိလဝတ္ထုပုရံ ဂန္တွာ တတိယဒိဝသေ တံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သတ္တမေ ဒိဝသေ မာတရာ အလင်္ကရိတွာ ပေသိတံ “ဒါယဇ္ဇံ မေ သမဏ ဒေဟီ”တိ ဝတွာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ အာရာမာဂတံ ရာဟုလကုမာရံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ ပုနေကဒိဝသံ မဟာဓမ္မပါလဇာတကံ[1] ကထေတွာ ရာဇာနံ အနာဂါမိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။

ဣတိ ဘဂဝါ မဟာပဇာပတိံ သောတာပတ္တိဖလေ, ပိတရံ တီသု ဖလေသု ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ပုနဒေဝ ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ တတော အနာထပိဏ္ဍိကေန သာဝတ္ထိံ အာဂမနတ္ထာယ ဂဟိတပဋိညော နိဋ္ဌိတေ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ တတ္ထ ဂန္တွာ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ ဧဝံ သတ္ထရိ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တေ အာယသ္မာ နန္ဒော အတ္တနော အနိစ္ဆာယ ပဗ္ဗဇိတော ကာမေသု အနာဒီနဝဒဿာဝီ ဇနပဒကလျာဏိယာ ဝုတ္တဝစနမနုဿရန္တော ဥက္ကဏ္ဌိတော ဟုတွာ ဘိက္ခူနံ အတ္တနော အနဘိရတိံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **“တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ နန္ဒော။ပ။ ဟီနာယာဝတ္တိဿာမီ”**တိ။

ကသ္မာ ပန နံ ဘဂဝါ ဧဝံ ပဗ္ဗာဇေသီတိ? “ပုရေတရမေဝ အာဒီနဝံ ဒဿေတွာ ကာမေဟိ နံ ဝိဝေစေတုံ န သက္ကာ၊ ပဗ္ဗာဇေတွာ ပန ဥပါယေန တတော ဝိဝေစေတွာ ဥပရိဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမီ”တိ ဝေနေယျဒမနကုသလော သတ္ထာ ဧဝံ နံ ပဌမံ ပဗ္ဗာဇေသိ။

သာကိယာနီတိ သကျရာဇဓီတာ။ **ဇနပဒကလျာဏီ**တိ ဇနပဒမှိ ကလျာဏီ ရူပေန ဥတ္တမာ ဆသရီရဒေါသရဟိတာ, ပဉ္စကလျာဏသမန္နာဂတာ။ သာ ဟိ ယသ္မာ နာတိဒီဃာ နာတိရဿာ နာတိကိသာ နာတိထူလာ နာတိကာဠိကာ နစ္စောဒါတာ အတိက္ကန္တာ မာနုသကဝဏ္ဏံ အပ္ပတ္တာ ဒိဗ္ဗဝဏ္ဏံ၊ တသ္မာ ဆသရီရဒေါသရဟိတာ။ ဆဝိကလျာဏံ မံသကလျာဏံ နခကလျာဏံ[2] အဋ္ဌိကလျာဏံ ဝယကလျာဏန္တိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ကလျာဏေဟိ သမန္နာဂတာ။

၁-ခု ၅-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ကေသကလျာဏန္တိ အပရာသု အဋ္ဌကထာသု။

Tattha attano sarīrobhāsena dasadvādasahatthe ṭhāne ālokaṁ karoti, piyaṅgusamā vā suvaṇṇasamā vā hoti, ayamassā **chavikalyāṇatā.** Cattāro panassā hatthapādā mukhapariyosānañca lākhārasaparikammakataṁ viya rattapavāḷarattakambalena sadisaṁ hoti, ayamassā **maṁsakalyāṇatā.** Vīsati nakhapattāni maṁsato amuttaṭṭhāne lākhārasaparikitāni[1] viya muttaṭṭhāne khīradhārāsadisāni honti, ayamassā **nakhakalyāṇatā.** Dvattiṁsa dantā suphusitā parisuddhapavāḷapantisadisā vajirapantī viya khāyanti, ayamassā **aṭṭhikalyāṇatā.** Vīsativassasatikāpi samānā soḷasavassuddesikā viya hoti nippalitā, ayamassā **vayakalyāṇatā.** Sundarī ca hoti evarūpaguṇasamannāgatā, tena vuttaṁ **"Janapadakalyāṇī"**ti.

Gharā nikkhamantassāti anādare sāmivacanaṁ, gharato nikkhamatoti attho. "Gharā nikkhamantan"tipi paṭhanti. **Upaḍḍhullikhitehi kesehī**ti itthambhūtalakkhaṇe karaṇavacanaṁ, vippakatullikhitehi kesehi upalakkhitāti attho. "Aḍḍhullikhitehī"tipi paṭhanti. Ullikhananti ca phaṇakādīhi kesasaṇṭhāpanaṁ, "aḍḍhakāravidhānan"tipi vadanti. **Apaloketvā**ti sineharasavipphārasaṁsūcakena aḍḍhakkhinā ābandhantī viya oloketvā. **Maṁ bhante**ti pubbepi "man"ti vatvā ukkaṇṭhākulacittatāya puna "maṁ etadavocā"ti āha. **Tuvaṭan**ti sīghaṁ. **Tamanussaramāno**ti taṁ tassā vacanaṁ, taṁ vā tassā ākārasahitaṁ vacanaṁ anussaranto.

Bhagavā tassa vacanaṁ sutvā "upāyenassa rāgaṁ vūpasamessāmī"ti iddhibalena naṁ Tāvatiṁsabhavanaṁ nento antarāmagge ekasmiṁ jhāmakhette jhāmakhāṇumatthake nisinnaṁ chinnakaṇṇanāsānaṅguṭṭhaṁ ekaṁ paluṭṭhamakkaṭiṁ dassetvā Tāvatiṁsabhavanaṁ nesi. Pāḷiyaṁ pana ekakkhaṇeneva Satthārā Tāvatiṁsabhavanaṁ gataṁ viya vuttaṁ, taṁ gamanaṁ avatvā Tāvatiṁsabhavanaṁ sandhāya vuttaṁ. Gacchantoyeva hi Bhagavā āyasmato Nandassa antarāmagge taṁ paluṭṭhamakkaṭiṁ dasseti. Yadi evaṁ kathaṁ samiñjanādinidassanaṁ? Taṁ antaradhānanidassananti gahetabbaṁ. Evaṁ Satthā taṁ Tāvatiṁsabhavanaṁ netvā Sakkassa devarañño upaṭṭhānaṁ āgatāni kakuṭapādāni pañca accharāsatāni attānaṁ vanditvā

1. Lākhārasaparicitāni (Syā), lākhārasaparipūritāni (Ka)

တတ္ထ အတ္တနော သရီရောဘာသေန ဒသဒွါဒသဟတ္ထေ ဌာနေ အာလောကံ ကရောတိ၊ ပိယင်္ဂုသမာ ဝါ သုဝဏ္ဏသမာ ဝါ ဟောတိ၊ အယမဿာ **ဆဝိကလျာဏတာ**။ စတ္တာရော ပနဿာ ဟတ္ထပါဒါ မုခပရိယောသာနဉ္စ လာခါရသပရိကမ္မကတံ ဝိယ ရတ္တပဝါဠရတ္တကမ္ဗလေန သဒိသံ ဟောတိ၊ အယမဿာ **မံသကလျာဏတာ**။ ဝီသတိ နခပတ္တာနိ မံသတော အမုတ္တဋ္ဌာနေ လာခါရသပရိကိတာနိ[၁] ဝိယ မုတ္တဋ္ဌာနေ ခီရဓာရာသဒိသာနိ ဟောန္တိ၊ အယမဿာ **နခကလျာဏတာ**။ ဒွတ္တိံသ ဒန္တာ သုဖုသိတာ ပရိသုဒ္ဓပဝါဠပန္တိသဒိသာ ဝဇိရပန္တီ ဝိယ ခါယန္တိ၊ အယမဿာ **အဋ္ဌိကလျာဏတာ**။ ဝီသတိဝဿသတိကာပိ သမာနာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကာ ဝိယ ဟောတိ နိပ္ပလိတာ၊ အယမဿာ **ဝယကလျာဏတာ**။ သုန္ဒရီ စ ဟောတိ ဧဝရူပဂုဏသမန္နာဂတာ၊ တေန ဝုတ္တံ **“ဇနပဒကလျာဏီ”**တိ။

ဃရာ နိက္ခမန္တဿာတိ အနာဒရေ သာမိဝစနံ၊ ဃရတော နိက္ခမတောတိ အတ္ထော။ “ဃရာ နိက္ခမန္တ”န္တိပိ ပဌန္တိ။ **ဥပဍ္ဎုလ္လိခိတေဟိ ကေသေဟီ**တိ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏေ ကရဏဝစနံ၊ ဝိပ္ပကတုလ္လိခိတေဟိ ကေသေဟိ ဥပလက္ခိတာတိ အတ္ထော။ “အဍ္ဎုလ္လိခိတေဟီ”တိပိ ပဌန္တိ။ ဥလ္လိခနန္တိ စ ဖဏကာဒီဟိ ကေသသဏ္ဌာပနံ၊ “အဍ္ဎကာရဝိဓာန”န္တိပိ ဝဒန္တိ။ **အပလောကေတွာ**တိ သိနေဟရသဝိပ္ဖါရသံသူစကေန အဍ္ဎက္ခိနာ အာဗန္ဓန္တီ ဝိယ ဩလောကေတွာ။ **မံ ဘန္တေ**တိ ပုဗ္ဗေပိ “မ”န္တိ ဝတွာ ဥက္ကဏ္ဌာကုလစိတ္တတာယ ပုန “မံ ဧတဒဝေါစာ”တိ အာဟ။ **တုဝဋ္ဋ**န္တိ သီဃံ။ **တမနုဿရမာနော**တိ တံ တဿာ ဝစနံ, တံ ဝါ တဿာ အာကာရသဟိတံ ဝစနံ အနုဿရန္တော။

ဘဂဝါ တဿ ဝစနံ သုတွာ “ဥပါယေနဿ ရာဂံ ဝူပသမေဿာမီ”တိ ဣဒ္ဓိဗလေန နံ တာဝတိံသဘဝနံ နေန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ဧကသ္မိံ ဈာမခေတ္တေ ဈာမခါဏုမတ္ထကေ နိသိန္နံ ဆိန္နကဏ္ဏနာသာနင်္ဂုဋ္ဌံ ဧကံ ပလုဋ္ဌမက္ကဋိံ ဒဿေတွာ တာဝတိံသဘဝနံ နေသိ။ ပါဠိယံ ပန ဧကက္ခဏေနေဝ သတ္ထာရာ တာဝတိံသဘဝနံ ဂတံ ဝိယ ဝုတ္တံ၊ တံ ဂမနံ အဝတွာ တာဝတိံသဘဝနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဂစ္ဆန္တောယေဝ ဟိ ဘဂဝါ အာယသ္မတော နန္ဒဿ အန္တရာမဂ္ဂေ တံ ပလုဋ္ဌမက္ကဋိံ ဒဿေတိ။ ယဒိ ဧဝံ ကထံ သမိဉ္ဇနာဒိနိဒဿနံ? တံ အန္တရဓာနနိဒဿနန္တိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သတ္ထာ တံ တာဝတိံသဘဝနံ နေတွာ သက္ကဿ ဒေဝရညော ဥပဋ္ဌာနံ အာဂတာနိ ကကုဋပါဒါနိ ပဉ္စ အစ္ဆရာသတာနိ အတ္တာနံ ဝန္ဒိတွာ

၁-လာခါရသပရိစိတာနိ (သျာ)၊ လာခါရသပရိပူရိတာနိ (က)

ṭhitāni dassetvā Janapadakalyāṇiyā tāsaṁ pañcannaṁ accharāsatānaṁ rūpasampattiṁ paṭicca visesaṁ pucchi. Tena vuttaṁ “**atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Nandaṁ bāhāyaṁ gahetvā -pa- kakuṭapādānī**”ti.

Tattha **bāhāyaṁ gahetvā**ti bāhumhi gahetvā viya. Bhagavā hi tadā tādisaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāresi, yathā āyasmā Nando bhuje gahetvā Bhagavatā nīyamāno viya ahosi. Tattha ca Bhagavatā sace tassa āyasmato Tāvatiṁsadevalokassa dassanaṁ pavesanameva vā icchitaṁ siyā, yathānisinnasseva tassa taṁ devalokaṁ dasseyya lokavivaraṇiddhikāle viya, tameva vā iddhiyā tattha peseyya. Yasmā panassa dibbattabhāvato manussattabhāvassa yo nihīnajigucchanīyabhāvo, tassa sukhaggahaṇatthaṁ antarāmagge taṁ makkaṭiṁ dassetukāmo, devalokasirivibhavasampattiyo ca ogāhetvā dassetukāmo ahosi, tasmā taṁ gahetvā tattha nesi. Evañhissa tadatthaṁ brahmacariyavāse visesato abhirati bhavissatīti.

Kakuṭapādānīti rattavaṇṇatāya pārāvatasadisapādāni. Tā kira sabbāpi Kassapassa Bhagavato sāvakānaṁ pādamakkhanateladānena tādisā sukumārapādā ahesuṁ. **Passasi no**ti passasi nu. **Abhirūpatarā**ti visiṭṭharūpatarā. **Dassanīyatarā**ti divasampi passantānaṁ atittikaraṇaṭṭhena passitabbatarā. **Pāsādikatarā**ti sabbāvayavasobhāya samantato pasādāvahatarā.

Kasmā pana Bhagavā avassutacittaṁ āyasmantaṁ Nandaṁ accharāyo olokāpesi? Sukhenevassa kilese nīharituṁ. Yathā hi kusalo vejjo ussannadosaṁ puggalaṁ tikicchanto sinehapānādinā paṭhamaṁ dose ukkiledetvā pacchā vamanavirecanehi sammadeva nīharāpeti, evaṁ vineyyadamanakusalo Bhagavā ussannarāgaṁ āyasmantaṁ Nandaṁ devaccharāyo dassetvā ukkiledesi ariyamaggabhesajjena anavasesato nīharitukāmoti veditabbaṁ.

Paluṭṭhamakkaṭīti jhāmaṅgapaccaṅgamakkaṭī. **Evameva kho**ti yathā sā[1] bhante tumhehi mayhaṁ dassitā chinnakaṇṇanāsā paluṭṭhamakkaṭī Janapadakalyāṇiṁ

1. Yathāyaṁ (Ka)

ဋ္ဌိတာနိ ဒဿေတွာ ဇနပဒကလျာဏိယာ တာသံ ပဉ္စန္နံ အစ္ဆရာသတာနံ ရူပသမ္ပတ္တိံ ပဋိစ္စ ဝိသေသံ ပုစ္ဆိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဘဂဝါ အာယသ္မန္တံ နန္ဒံ ဗာဟာယံ ဂဟေတွာ။ပ။ ကကုဋပါဒါနီ**”တိ။

တတ္ထ **ဗာဟာယံ ဂဟေတွာ**တိ ဗာဟုမှိ ဂဟေတွာ ဝိယ။ ဘဂဝါ ဟိ တဒါ တာဒိသံ ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါရေသိ၊ ယထာ အာယသ္မာ နန္ဒော ဘုဇေ ဂဟေတွာ ဘဂဝတာ နီယမာနော ဝိယ အဟောသိ။ တတ္ထ စ ဘဂဝတာ သစေ တဿ အာယသ္မတော တာဝတိံသဒေဝလောကဿ ဒဿနံ ပဝေသနမေဝ ဝါ ဣစ္ဆိတံ သိယာ၊ ယထာနိသိန္နဿေဝ တဿ တံ ဒေဝလောကံ ဒဿေယျ လောကဝိဝရဏိဒ္ဓိကာလေ ဝိယ၊ တမေဝ ဝါ ဣဒ္ဓိယာ တတ္ထ ပေသေယျ။ ယသ္မာ ပနဿ ဒိဗ္ဗတ္တဘာဝတော မနုဿတ္တဘာဝဿ ယော နိဟီနဇိဂုစ္ဆနီယဘာဝေါ၊ တဿ သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ အန္တရာမဂ္ဂေ တံ မက္ကဋိံ ဒဿေတုကာမော, ဒေဝလောကသိရိဝိဘဝသမ္ပတ္တိယော စ ဩဂါဟေတွာ ဒဿေတုကာမော အဟောသိ၊ တသ္မာ တံ ဂဟေတွာ တတ္ထ နေသိ။ ဧဝဉ္ဟိဿ တဒတ္ထံ ဗြဟ္မစရိယဝါသေ ဝိသေသတော အဘိရတိ ဘဝိဿတီတိ။

ကကုဋပါဒါနီတိ ရတ္တဝဏ္ဏတာယ ပါရာဝတသဒိသပါဒါနိ။ တာ ကိရ သဗ္ဗာပိ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာဝကာနံ ပါဒမက္ခနတေလဒါနေန တာဒိသာ သုကုမာရပါဒါ အဟေသုံ။ **ပဿသိ နော**တိ ပဿသိ နု။ **အဘိရူပတရာ**တိ ဝိသိဋ္ဌရူပတရာ။ **ဒဿနီယတရာ**တိ ဒိဝသမ္ပိ ပဿန္တာနံ အတိတ္တိကရဏဋ္ဌေန ပဿိတဗ္ဗတရာ။ **ပါသာဒိကတရာ**တိ သဗ္ဗာဝယဝသောဘာယ သမန္တတော ပသာဒါဝဟတရာ။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ အဝဿုတစိတ္တံ အာယသ္မန္တံ နန္ဒံ အစ္ဆရာယော ဩလောကာပေသိ? သုခေနေဝဿ ကိလေသေ နီဟရိတုံ။ ယထာ ဟိ ကုသလော ဝေဇ္ဇော ဥဿန္နဒေါသံ ပုဂ္ဂလံ တိကိစ္ဆန္တော သိနေဟပါနာဒိနာ ပဌမံ ဒေါသေ ဥက္ကိလေဒေတွာ ပစ္ဆာ ဝမနဝိရေစနေဟိ သမ္မဒေဝ နီဟရာပေတိ၊ ဧဝံ ဝိနေယျဒမနကုသလော ဘဂဝါ ဥဿန္နရာဂံ အာယသ္မန္တံ နန္ဒံ ဒေဝစ္ဆရာယော ဒဿေတွာ ဥက္ကိလေဒေသိ အရိယမဂ္ဂဘေသဇ္ဇေန အနဝသေသတော နီဟရိတုကာမောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပလုဋ္ဌမက္ကဋီတိ ဈာမင်္ဂပစ္စင်္ဂမက္ကဋီ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ယထာ သာ[1] ဘန္တေ တုမှေဟိ မယှံ ဒဿိတာ ဆိန္နကဏ္ဏနာသာ ပလုဋ္ဌမက္ကဋီ ဇနပဒကလျာဏိံ

၁-ယထာယံ (က)

upādāya, evameva Janapadakalyāṇī imāni pañca accharāsatāni upādāyāti attho. **Pañcannaṁ accharāsatānan**ti upayoge sāmivacanaṁ, pañca accharāsatānīti attho. Avayavasambandhe vā etaṁ sāmivacanaṁ, tena pañcannaṁ accharāsatānaṁ rūpasampattiṁ upanidhāyāti adhippāyo. **Upanidhāyā**ti ca samīpe ṭhapetvā, upādāyāti attho. **Saṅkhyan**ti itthīti gaṇanaṁ[1]. **Kalabhāgan**ti kalāyapi bhāgaṁ, ekaṁ soḷasakoṭṭhāse katvā tato ekakoṭṭhāsaṁ gahetvā soḷasadhā gaṇite[2] tattha yo ekeko koṭṭhāso, so kalabhāgoti adhippeto, tampi kalabhāgaṁ na upetīti vadati. **Upanidhin**ti "imāya ayaṁ sadisī"ti upamābhāvena gahetvā samīpe ṭhapanampi.

Yatthāyaṁ anabhirato, taṁ brahmacariyaṁ pubbe vuttaṁ pākaṭañcāti taṁ anāmasitvā tattha abhiratiyaṁ ādarajananatthaṁ **"abhirama Nanda, abhirama Nandā"**ti āmeḍitavasena vuttaṁ. **Ahaṁ te pāṭibhogo**ti kasmā Bhagavā tassa brahmacariyavāsaṁ icchanto abrahmacariyavāsassa pāṭibhogaṁ upagañchi? Yatthassa ārammaṇe rāgo daḷhaṁ nipati, taṁ āgantukārammaṇe saṅkāmetvā sukhena sakkā jahāpetunti pāṭibhogaṁ upagañchi. Anupubbikathāyaṁ saggakathā imassa atthassa nidassanaṁ.

Assosunti kathamassosuṁ? Bhagavā hi tadā āyasmante Nande vattaṁ dassetvā attano divāṭṭhānaṁ gate upaṭṭhānaṁ āgatānaṁ bhikkhūnaṁ taṁ pavattiṁ kathetvā yathā nāma kusalo puriso anikkhantaṁ āṇiṁ aññāya āṇiyā nīharitvā puna taṁ hatthādīhi sañcāletvā apaneti, evameva āciṇṇavisaye tassa rāgaṁ āgantukavisayena nīharitvā puna tadapi brahmacariyamaggahetuṁ katvā apanetukāmo "etha tumhe bhikkhave Nandaṁ bhikkhuṁ bhatakavādena ca upakkitakavādena ca samudācarathā"ti āṇāpesi, evaṁ bhikkhū assosuṁ. Keci pana "Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāresi, yathā te bhikkhū tamatthaṁ jāniṁsū"ti vadanti.

Bhatakavādenāti bhatakoti vādena. Yo hi bhatiyā kammaṁ karoti, so bhatakoti vuccati, ayampi āyasmā accharāsambhoganimittaṁ brahmacariyaṁ caranto bhatako viya hotīti vuttaṁ

---

1. Saṅkhayanti gaṇanaṁ, kalaṁ vā (Sī)
2. Nihate (Sī), gahaṇe (Ka)

ဥပါဒါယ၊ ဧဝမေဝ ဇနပဒကလျာဏီ ဣမာနိ ပဉ္စ အစ္ဆရာသတာနိ ဥပါဒါယာတိ အတ္ထော။ **ပဉ္စန္နံ အစ္ဆရာသတာန**န္တိ ဥပယောဂေ သာမိဝစနံ၊ ပဉ္စ အစ္ဆရာသတာနီတိ အတ္ထော။ အဝယဝသမ္ဗန္ဓေ ဝါ ဧတံ သာမိဝစနံ၊ တေန ပဉ္စန္နံ အစ္ဆရာသတာနံ ရူပသမ္ပတ္တိံ ဥပနိဓာယာတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဥပနိဓာယာ**တိ စ သမီပေ ဌပေတွာ၊ ဥပါဒါယာတိ အတ္ထော။ **သင်္ချ**န္တိ ဣတ္ထီတိ ဂဏနံ[1]။ **ကလဘာဂ**န္တိ ကလာယပိ ဘာဂံ၊ ဧကံ သောဠသကောဋ္ဌာသေ ကတွာ တတော ဧကကောဋ္ဌာသံ ဂဟေတွာ သောဠသဓာ ဂဏိတေ[2] တတ္ထ ယော ဧကေကော ကောဋ္ဌာသော၊ သော ကလဘာဂေါတိ အဓိပ္ပေတော၊ တမ္ပိ ကလဘာဂံ န ဥပေတီတိ ဝဒတိ။ **ဥပနိဓိ**န္တိ "ဣမာယ အယံ သဒိသီ"တိ ဥပမာဘာဝေန ဂဟေတွာ သမီပေ ဌပနမ္ပိ။

ယတ္ထာယံ အနဘိရတော၊ တံ ဗြဟ္မစရိယံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တံ ပါကဋဉ္စာတိ တံ အနာမသိတွာ တတ္ထ အဘိရတိယံ အာဒရဇနနတ္ထံ "**အဘိရမ နန္ဒ၊ အဘိရမ နန္ဒာ**"တိ အာမေဍိတဝသေန ဝုတ္တံ။ **အဟံ တေ ပါဋိဘောဂေါ**တိ ကသ္မာ ဘဂဝါ တဿ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဣစ္ဆန္တော အဗြဟ္မစရိယဝါသဿ ပါဋိဘောဂံ ဥပဂဉ္ဆိ? ယတ္ထဿ အာရမ္မဏေ ရာဂေါ ဒဠှံ နိပတိ၊ တံ အာဂန္တုကာရမ္မဏေ သင်္ကာမေတွာ သုခေန သက္ကာ ဇဟာပေတုန္တိ ပါဋိဘောဂံ ဥပဂဉ္ဆိ။ အနုပုဗ္ဗိကထာယံ သဂ္ဂကထာ ဣမဿ အတ္ထဿ နိဒဿနံ။

အဿောသုန္တိ ကထမဿောသုံ? ဘဂဝါ ဟိ တဒါ အာယသ္မန္တေ နန္ဒေ ဝတ္တံ ဒဿေတွာ အတ္တနော ဒိဝါဋ္ဌာနံ ဂတေ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂတာနံ ဘိက္ခူနံ တံ ပဝတ္တိံ ကထေတွာ ယထာ နာမ ကုသလော ပုရိသော အနိက္ခန္တံ အာဏိံ အညာယ အာဏိယာ နီဟရိတွာ ပုန တံ ဟတ္ထာဒီဟိ သဉ္စာလေတွာ အပနေတိ၊ ဧဝမေဝ အာစိဏ္ဏဝိသယေ တဿ ရာဂံ အာဂန္တုကဝိသယေန နီဟရိတွာ ပုန တဒပိ ဗြဟ္မစရိယမဂ္ဂဟေတုံ ကတွာ အပနေတုကာမော "ဧထ တုမှေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒံ ဘိက္ခုံ ဘတကဝါဒေန စ ဥပက္ကိတကဝါဒေန စ သမုဒါစရထာ"တိ အာဏာပေသိ၊ ဧဝံ ဘိက္ခူ အဿောသုံ။ ကေစိ ပန "ဘဂဝါ တထာရူပံ ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါရေသိ၊ ယထာ တေ ဘိက္ခူ တမတ္ထံ ဇာနိံသူ"တိ ဝဒန္တိ။

ဘတကဝါဒေနာတိ ဘတကောတိ ဝါဒေန။ ယော ဟိ ဘတိယာ ကမ္မံ ကရောတိ၊ သော ဘတကောတိ ဝုစ္စတိ၊ အယမ္ပိ အာယသ္မာ အစ္ဆရာသမ္ဘောဂနိမိတ္တံ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တော ဘတကော ဝိယ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ

၁-သင်္ခယန္တိ ဂဏနံ၊ ကလံ ဝါ (သီ)
၂-နိဟတေ (သီ)၊ ဂဟဏေ (က)

“Bhatakavādenā”ti. **Upakkitakavādenā**ti yo kahāpaṇādīhi kiñci kiṇāti, so upakkitakoti vuccati, ayampi āyasmā accharānaṁ hetu attano brahmacariyaṁ kiṇāti, tasmā “upakkitako”ti evaṁ vacanena. Atha vā Bhagavato āṇāya accharāsambhogasaṅkhātāya bhatiyā brahmacariyavāsasaṅkhātaṁ jīvitaṁ pavattento tāya bhatiyā yāpane Bhagavatā bhariyamāno viya hotīti “bhatako”ti vutto, tathā accharāsambhogasaṅkhātaṁ vikkayaṁ ādātabbaṁ katvā Bhagavato āṇattiyaṁ tiṭṭhanto tena vikkayena Bhagavatā upakkito viya hotīti vuttaṁ “upakkitako”ti.

Aṭṭīyamānoti pīḷiyamāno dukkhāpiyamāno. **Harāyamāno**ti lajjamāno. **Jigucchamāno**ti pāṭikulyato dahanto[1]. **Eko**ti asahāyo. **Vūpakaṭṭho**ti vatthukāmehi kilesakāmehi ca kāyena ceva cittena ca vūpakaṭṭho. **Appamatto**ti kammaṭṭhāne satiṁ avijahanto. **Ātāpī**ti kāyikacetasikavīriyātāpena ātāpavā, ātāpeti kileseti ātāpo, vīriyaṁ. **Pahitatto**ti kāye ca jīvite ca anapekkhatāya pesitatto vissaṭṭha-attabhāvo, nibbāne vā pesitacitto. **Na cirassevā**ti kammaṭṭhānārambhato na cireneva. **Yassatthāyā**ti yassa atthāya. **Kulaputtā**ti duvidhā kulaputtā jātikulaputtā ca ācārakulaputtā ca, ayaṁ pana ubhayathāpi kulaputto. **Sammadevā**ti hetunā ca kāraṇena ca. **Agārasmā**ti gharato. **Anagāriyan**ti pabbajjaṁ. Kasivaṇijjādikammaṁ hi agārassa hitanti agāriyaṁ nāma, taṁ ettha natthīti pabbajjā anagāriyāti vuccati. **Pabbajantī**ti upagacchanti. **Tadanuttaran**ti taṁ anuttaraṁ. **Brahmacariyapariyosānan**ti maggabrahmacariyassa pariyosānabhūtaṁ arahattaphalaṁ. Tassa hi atthāya kulaputtā idha pabbajanti. **Diṭṭheva dhamme**ti tasmiṁyeva attabhāve. **Sayaṁ abhiññā sacchikatvā**ti attanāyeva paññāya paccakkhaṁ katvā, aparappaccayena ñatvāti attho. **Upasampajja vihāsī**ti pāpuṇitvā sampādetvā vā vihāsi. Evaṁ viharantova **khīṇā jāti -pa- abbhaññāsī**ti. Iminā assa paccavekkhaṇabhūmi dassitā.

1. Garahanto (Sī)

“ဘတကဝါဒေနာ”တိ။ **ဥပက္ကိတကဝါဒေနာ**တိ ယော ကဟာပဏာဒီဟိ ကိဉ္စိ ကိဏာတိ၊ သော ဥပက္ကိတကောတိ ဝုစ္စတိ၊ အယမ္ပိ အာယသ္မာ အစ္ဆရာနံ ဟေတု အတ္တနော ဗြဟ္မစရိယံ ကိဏာတိ၊ တသ္မာ ‘‘ဥပက္ကိတကော’’တိ ဧဝံ ဝစနေန။ အထ ဝါ ဘဂဝတော အာဏာယ အစ္ဆရာသမ္ဘောဂသင်္ခါတာယ ဘတိယာ ဗြဟ္မစရိယဝါသသင်္ခါတံ ဇီဝိတံ ပဝတ္တေန္တော တာယ ဘတိယာ ယာပနေ ဘဂဝတာ ဘရိယမာနော ဝိယ ဟောတီတိ “ဘတကော”တိ ဝုတ္တော၊ တထာ အစ္ဆရာသမ္ဘောဂသင်္ခါတံ ဝိက္ကယံ အာဒါတဗ္ဗံ ကတွာ ဘဂဝတော အာဏတ္တိယံ တိဋ္ဌန္တော တေန ဝိက္ကယေန ဘဂဝတာ ဥပက္ကိတော ဝိယ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ‘‘ဥပက္ကိတကော’’တိ။

အဋ္ဋီယမာနောတိ ပီဠိယမာနော ဒုက္ခာပိယမာနော။ **ဟရာယမာနော**တိ လဇ္ဇမာနော။ **ဇိဂုစ္ဆမာနော**တိ ပါဋိကုလျတော ဒဟန္တော[1]။ **ဧကော**တိ အသဟာယော။ **ဝူပကဋ္ဌော**တိ ဝတ္ထုကာမေဟိ ကိလေသကာမေဟိ စ ကာယေန စေဝ စိတ္တေန စ ဝူပကဋ္ဌော။ **အပ္ပမတ္တော**တိ ကမ္မဋ္ဌာနေ သတိံ အဝိဇဟန္တော။ **အာတာပီ**တိ ကာယိကစေတသိကဝီရိယာတာပေန အာတာပဝါ၊ အာတာပေတိ ကိလေသေတိ အာတာပေါ၊ ဝီရိယံ။ **ပဟိတတ္တော**တိ ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတာယ ပေသိတတ္တော ဝိဿဋ္ဌအတ္တဘာဝေါ၊ နိဗ္ဗာနေ ဝါ ပေသိတစိတ္တော။ **န စိရဿေဝါ**တိ ကမ္မဋ္ဌာနာရမ္ဘတော န စိရေနေဝ။ **ယဿတ္ထာယာ**တိ ယဿ အတ္ထာယ။ **ကုလပုတ္တာ**တိ ဒုဝိဓာ ကုလပုတ္တာ ဇာတိကုလပုတ္တာ စ အာစာရကုလပုတ္တာ စ၊ အယံ ပန ဥဘယထာပိ ကုလပုတ္တော။ **သမ္မဒေဝါ**တိ ဟေတုနာ စ ကာရဏေန စ။ **အဂါရသ္မာ**တိ ဃရတော။ **အနဂါရိယ**န္တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ။ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မံ ဟိ အဂါရဿ ဟိတန္တိ အဂါရိယံ နာမ၊ တံ ဧတ္ထ နတ္ထီတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနဂါရိယာတိ ဝုစ္စတိ။ **ပဗ္ဗဇန္တီ**တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ **တဒနုတ္တရ**န္တိ တံ အနုတ္တရံ။ **ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာန**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ပရိယောသာနဘူတံ အရဟတ္တဖလံ။ တဿ ဟိ အတ္ထာယ ကုလပုတ္တာ ဣဓ ပဗ္ဗဇန္တိ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ တသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ**တိ အတ္တနာယေဝ ပညာယ ပစ္စက္ခံ ကတွာ၊ အပရပ္ပစ္စယေန ဉတွာတိ အတ္ထော။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသီ**တိ ပါပုဏိတွာ သမ္ပာဒေတွာ ဝါ ဝိဟာသိ။ ဧဝံ ဝိဟရန္တောဝ **ခီဏာ ဇာတိ။ ပ။ အဗ္ဘညာသီ**တိ။ ဣမိနာ အဿ ပစ္စဝေက္ခဏာဘူမိ ဒဿိတာ။

၁-ဂရဟန္တော (သီ)

Tattha **khīṇā jāti**ti na tāvassa atītā jāti khīṇā pubbeva khīṇattā, na anāgatā anāgatattā eva[1], na paccuppannā vijjamānattā. Maggassa pana abhāvitattā yā ekacatupañcavokārabhavesu ekacatupañcakkhandhappabhedā jāti uppajjeyya, sā maggassa bhāvitattā anuppādadhammataṁ āpajjanena khīṇā. Taṁ so maggabhāvanāya pahīnakilese paccavekkhitvā kilesābhāvena vijjamānampi kammaṁ āyatiṁ appaṭisandhikaṁ hotīti jānanena abbhaññāsi. **Vusitan**ti vutthaṁ parivutthaṁ kataṁ caritaṁ, niṭṭhāpitanti attho. **Brahmacariyan**ti maggabrahmacariyaṁ. Puthujjanakalyāṇakena hi saddhiṁ satta sekkhā brahmacariyavāsaṁ vasanti nāma, khīṇāsavo vutthavāso, tasmā so attano brahmacariyavāsaṁ paccavekkhanto "vusitaṁ brahmacariyan"ti abbhaññāsi. **Kataṁ karaṇīyan**ti catūsu saccesu catūhi maggehi pariññāpahānasacchikiriyābhāvanāvasena soḷasavidhampi kiccaṁ niṭṭhāpitaṁ. Puthujjanakalyāṇakādayo hi taṁ kiccaṁ karonti nāma, khīṇāsavo katakaraṇīyo, tasmā so attano karaṇīyaṁ paccavekkhanto "kataṁ karaṇīyan"ti abbhaññāsi. **Nāparaṁ itthattāyā**ti "idāni puna itthabhāvāya evaṁ soḷasakiccabhāvāya kilesakkhayāya vā maggabhāvanāya kiccaṁ me natthī"ti abbhaññāsi. **Nāparaṁ itthattāyā**ti vā "itthabhāvato imasmā evaṁpakārā vattamānakkhandhasantānā aparaṁ khandhasantānaṁ mayhaṁ natthi, ime pana pañcakkhandhā pariññātā tiṭṭhanti chinnamūlakā viya rukkhā, te carimakacittanirodhena anupādāno viya jātavedo nibbāyissanti, apaṇṇattikabhāvaṁ gamissantī"ti abbhaññāsi. **Aññataro**ti eko. **Arahatan**ti Bhagavato sāvakānaṁ arahantānaṁ abbhantaro eko mahāsāvako ahosīti attho.

Aññatarā devatāti adhigatamaggā ekā brahmadevatā. Sā hi sayaṁ asekkhattā asekkhavisayaṁ abbhaññāsi. Sekkhā hi taṁ taṁ sekkhavisayaṁ, puthujjanā ca attano puthujjanavisayameva jānanti. **Abhikkantāya rattiyā**ti parikkhīṇāya rattiyā, majjhimayāmeti attho. **Abhikkantavaṇṇā**ti ati-uttamavaṇṇā. **Kevalakappan**ti anavasesena samantako. **Obhāsetvā**ti attano pabhāya cando viya sūriyo viya ca Jetavanaṁ ekobhāsaṁ katvā. **Tenupasaṅkamī**ti āyasmato

1. Pubbe ceva etarahi ca anāgatattā eva (Sī)

တတ္ထ **ခီဏာ ဇာတီ**တိ န တာဝဿ အတီတာ ဇာတိ ခီဏာ ပုဗ္ဗေဝ ခီဏတ္တာ၊ န အနာဂတာ အနာဂတတ္တာ ဧဝ[1]၊ န ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ မဂ္ဂဿ ပန အဘာဝိတတ္တာ ယာ ဧကစတုပဉ္စဝေါကာရဘဝေသု ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓပ္ပဘေဒါ ဇာတိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ သာ မဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ အနုပ္ပါဒဓမ္မတံ အာပဇ္ဇနေန ခီဏာ။ တံ သော မဂ္ဂဘာဝနာယ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ကိလေသာဘာဝေန ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ကမ္မံ အာယတိံ အပ္ပဋိသန္ဓိကံ ဟောတီတိ ဇာနနေန အဗ္ဘညာသိ။ **ဝုသိတ**န္တိ ဝုတ္ထံ ပရိဝုတ္ထံ ကတံ စရိတံ၊ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကေန ဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တ သေက္ခာ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝေါ ဝုတ္ထဝါသော၊ တသ္မာ သော အတ္တနော ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယ"န္တိ အဗ္ဘညာသိ။ **ကတံ ကရဏီယ**န္တိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဝသေန သောဠသဝိဓမ္ပိ ကိစ္စံ နိဋ္ဌာပိတံ။ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကာဒယော ဟိ တံ ကိစ္စံ ကရောန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝေါ ကတကရဏီယော၊ တသ္မာ သော အတ္တနော ကရဏီယံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ကတံ ကရဏီယ"န္တိ အဗ္ဘညာသိ။ **နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ "ဣဒါနိ ပုန ဣတ္ထဘာဝါယ ဧဝံ သောဠသကိစ္စဘာဝါယ ကိလေသက္ခယာယ ဝါ မဂ္ဂဘာဝနာယ ကိစ္စံ မေ နတ္ထီ"တိ အဗ္ဘညာသိ။ **နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ဝါ "ဣတ္ထဘာဝတော ဣမသ္မာ ဧဝံပကာရာ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓသန္တာနာ အပရံ ခန္ဓသန္တာနံ မယှံ နတ္ထိ၊ ဣမေ ပန ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ ဝိယ ရုက္ခာ၊ တေ စရိမကစိတ္တနိရောဓေန အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ နိဗ္ဗာယိဿန္တိ၊ အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝံ ဂမိဿန္တီ"တိ အဗ္ဘညာသိ။ **အညတရော**တိ ဧကော။ **အရဟတ**န္တိ ဘဂဝတော သာဝကာနံ အရဟန္တာနံ အဗ္ဘန္တရော ဧကော မဟာသာဝကော အဟောသီတိ အတ္ထော။

အညတရာ ဒေဝတာတိ အဓိဂတမဂ္ဂါ ဧကာ ဗြဟ္မဒေဝတာ။ သာ ဟိ သယံ အသေက္ခတ္တာ အသေက္ခဝိသယံ အဗ္ဘညာသိ။ သေက္ခာ ဟိ တံ တံ သေက္ခဝိသယံ, ပုထုဇ္ဇနာ စ အတ္တနော ပုထုဇ္ဇနဝိသယမေဝ ဇာနန္တိ။ **အဘိက္ကန္တာယ ရတ္တိယာ**တိ ပရိက္ခီဏာယ ရတ္တိယာ၊ မဇ္ဈိမယာမေတိ အတ္ထော။ **အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာ**တိ အတိဥတ္တမဝဏ္ဏာ။ **ကေဝလကပ္ပ**န္တိ အနဝသေသေန သမန္တတော။ **ဩဘာသေတွာ**တိ အတ္တနော ပဘာယ စန္ဒော ဝိယ သူရိယော ဝိယ စ ဇေတဝနံ ဧကောဘာသံ ကတွာ။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ အာယသ္မတော

၁-ပုဗ္ဗေ စေဝ ဧတရဟိ စ အနာဂတတ္တာ ဧဝ (သီ)

Nandassa arahattappattiṁ viditvā pītisomanassajātā “taṁ Bhagavato paṭivedessāmī”ti upasaṅkami.

Āsavānaṁ khayāti ettha āsavantīti āsavā, cakkhudvārādīhi pavattantīti attho. Atha vā āgotrabhuṁ ābhavaggaṁ vā savantīti āsavā, ete dhamme etañca okāsaṁ anto karitvā pavattantīti attho. Cirapārivāsiyaṭṭhena madirādi-āsavā viyāti āsavā. “Purimā bhikkhave koṭi na paññāyati avijjāyā”ti-ādivacanehi[1] nesaṁ cirapārivāsiyatā veditabbā. Atha vā āyataṁ saṁsāradukkhaṁ savanti pasavantītipi āsavā. Purimo cettha attho kilesesu yujjati, pacchimo kammepi. Na kevalañca kammakilesā eva āsavā, atha kho nānappakārā upaddavāpi. Tathā hi “nāhaṁ Cunda diṭṭhadhammikānaṁyeva āsavānaṁ saṁvarāya dhammaṁ desemī”ti ettha[2] vivādamūlabhūtā kilesā āsavāti āgatā.

“Yena devūpapatyassa, gandhabbo vā vihaṅgamo.
Yakkhattaṁ yena gaccheyya, manussattañca abbaje.
Te mayhaṁ āsavā khīṇā, viddhastā vinalīkatā”ti[3]—

ettha tebhūmikaṁ kammaṁ avasesā ca akusalā dhammā āsavāti āgatā. “Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāyā”ti[4] parūpaghātavippaṭisāravadhabandhādayo ceva apāyadukkhabhūtā ca nānappakārā upaddavā.

Te panete āsavā vinaye “diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāyā”ti[4] dvidhā āgatā. Saḷāyatane “tayome āvuso āsavā kāmāsavo bhavāsavo avijjāsavo”ti[5] tidhā āgatā, tathā aññesu ca suttantesu. Abhidhamme teyeva diṭṭhāsavena saddhiṁ catudhā āgatā. Nibbedhikapariyāye “atthi bhikkhave āsavā nirayagāminiyā”ti-ādinā[6] pañcadhā āgatā. Chakkanipāte “atthi bhikkhave āsavā saṁvarāya pahātabbā”ti-ādinā[7]

1. Aṁ 3. 346 piṭṭhe. 2. Dī 3. 107 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 348 piṭṭhe.
4. Vi 1. 24 piṭṭhe. 5. Dī 3. 181 piṭṭhe.
6. Aṁ 2. 362 piṭṭhe. 7. Aṁ 2. 340 piṭṭhe.

နန္ဒဿ အရဟတ္တပ္ပတ္တိံ ဝိဒိတွာ ပီတိသောမနဿဇာတာ “တံ ဘဂဝတော ပဋိဝေဒေဿာမီ”တိ ဥပသင်္ကမိ။

အာသဝါနံ ခယာတိ ဧတ္ထ အာသဝန္တီတိ အာသဝါ၊ စက္ခုဒွါရာဒီဟိ ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ အာဂေါတြဘုံ အာဘဝဂ္ဂံ ဝါ သဝန္တီတိ အာသဝါ၊ ဧတေ ဓမ္မေ ဧတဉ္စ ဩကာသံ အန္တော ကရိတွာ ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန မဒိရာဒိအာသဝါ ဝိယာတိ အာသဝါ။ “ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယာ”တိအာဒိဝစနေဟိ[၁] နေသံ စိရပါရိဝါသိယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အထ ဝါ အာယတံ သံသာရဒုက္ခံ သဝန္တိ ပသဝန္တီတိပိ အာသဝါ။ ပုရိမော စေတ္ထ အတ္ထော ကိလေသေသု ယုဇ္ဇတိ၊ ပစ္ဆိမော ကမ္မေပိ။ န ကေဝလဉ္စ ကမ္မကိလေသာ ဧဝ အာသဝါ၊ အထ ခေါ နာနပ္ပကာရာ ဥပဒ္ဒဝါပိ။ တထာ ဟိ “နာဟံ စုန္ဒ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံယေဝ အာသဝါနံ သံဝရာယ ဓမ္မံ ဒေသေမီ”တိ ဧတ္ထ[၂] ဝိဝါဒမူလဘူတာ ကိလေသာ အာသဝါတိ အာဂတာ။

“ယေန ဒေဝူပပတျဿ၊ ဂန္ဓဗ္ဗော ဝါ ဝိဟင်္ဂမော။
ယက္ခတ္တံ ယေန ဂစ္ဆေယျ၊ မနုဿတ္တဉ္စ အဗ္ဗဇေ။
တေ မယှံ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဝိဒ္ဓသ္တာ ဝိနလီကတာ”တိ[၃]—

ဧတ္ထ တေဘူမိကံ ကမ္မံ အဝသေသာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ အာသဝါတိ အာဂတာ။ “ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယ သမ္ပရာယိကာနံ အာသဝါနံ ပဋိဃာတာယာ”တိ[၄] ပရူပဃာတဝိပ္ပဋိသာရဝဓဗန္ဓာဒယော စေဝ အပါယဒုက္ခဘူတာ စ နာနပ္ပကာရာ ဥပဒ္ဒဝါ။

တေ ပနေတေ အာသဝါ ဝိနယေ “ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယ သမ္ပရာယိကာနံ အာသဝါနံ ပဋိဃာတာယာ”တိ[၄] ဒွိဓာ အာဂတာ။ သဠာယတနေ “တယောမေ အာဝုသော အာသဝါ ကာမာသဝေါ ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ”တိ[၅] တိဓာ အာဂတာ၊ တထာ အညေသု စ သုတ္တန္တေသု။ အဘိဓမ္မေ တေယေဝ ဒိဋ္ဌာသဝေန သဒ္ဓိံ စတုဓာ အာဂတာ။ နိဗ္ဗေဓိကပရိယာယေ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ နိရယဂါမိနိယာ”တိအာဒိနာ[၆] ပဉ္စဓာ အာဂတာ။ ဆက္ကနိပါတေ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ သံဝရာယ ပဟာတဗ္ဗာ”တိအာဒိနာ[၇]

၁-အံ ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၃-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၆-အံ ၂-၃၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၇-အံ ၂-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ။

nayena chadhā āgatā. Sabbāsavapariyāye[1] teyeva dassanapahātabbehi saddhiṁ sattadhā āgatā. Idha pana abhidhammanayena cattāro āsavā veditabbā.

Khayāti ettha pana "yo āsavānaṁ khayo bhedo paribhedo"ti-ādīsu āsavānaṁ sarasabhedo āsavakkhayoti vutto. "Jānato ahaṁ bhikkhave passato āsavānaṁ khayaṁ vadāmī"ti-ādīsu[2] āsavānaṁ āyatiṁ anuppādo āsavakkhayoti vutto.

"Sekkhassa sikkhamānassa, ujumaggānusārino.
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ, tato aññā anantarā"ti—

ādīsu[3] maggo āsavakkhayoti vutto. "Āsavānaṁ khayā samaṇo hotī"ti-ādīsu[4] phalaṁ.

"Paravajjānupassissa, niccaṁ ujjhānasaññino.
Āsavā tassa vaḍḍhanti, ārā so āsavakkhayā"ti—

ādīsu[5] nibbānaṁ. Idha pana āsavānaṁ accantakhayo anuppādo vā maggo vā "āsavānaṁ khayo"ti vutto.

Anāsavanti paṭipassaddhivasena sabbaso pahīnāsavaṁ. **Cetovimuttin**ti arahattaphalasamādhiṁ. **Paññāvimuttin**ti arahattaphalapaññaṁ. Ubhayavacanaṁ magge viya phalepi samathavipassanānaṁ yuganandhabhāvadassanatthaṁ. **Ñāṇan**ti sabbaññutaññāṇaṁ. Devatāya vacanasamanantarameva "kathaṁ nu kho"ti āvajjentassa Bhagavato ñāṇaṁ uppajji "Nandena arahattaṁ sacchikatan"ti. So hi āyasmā sahāyabhikkhūhi tathā uppaṇḍiyamāno "bhāriyaṁ vata mayā kataṁ, yohaṁ evaṁ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā accharānaṁ paṭilābhāya Satthāraṁ pāṭibhogaṁ akāsin"ti uppannasaṁvego hirottappaṁ paccupaṭṭhapetvā ghaṭento vāyamanto arahattaṁ patvā cintesi "yannūnāhaṁ Bhagavantaṁ etasmā paṭissavā moceyyan"ti. So Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā attano adhippāyaṁ Satthu ārocesi. Tena vuttaṁ **"atha kho āyasmā Nando -pa- etasmā paṭissavā"**ti. Tattha **paṭissavā**ti pāṭibhogappaṭissavā, "accharānaṁ paṭilābhāya ahaṁ paṭibhūto"ti paṭiññāya.

1. Ma 1. 12 piṭṭhe. 2. Ma 1. 9 piṭṭhe. 3. Khu 1. 231 piṭṭhe.
4. Ma 1. 353 piṭṭhe. 5. Khu 1. 50 piṭṭhe.

နယေန ဆဓာ အာဂတာ။ သဗ္ဗာသဝပရိယာယေ[၁] တေယေဝ ဒဿနပဟာ-တဗ္ဗေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တဓာ အာဂတာ။ ဣဓ ပန အဘိဓမ္မနယေန စတ္တာရော အာသဝါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ခယာတိ ဧတ္ထ ပန “ယော အာသဝါနံ ခယော ဘေဒေါ ပရိဘေဒေါ”တိ-အာဒီသု အာသဝါနံ သရသဘေဒေါ အာသဝက္ခယောတိ ဝုတ္တော။ “ဇာနတော အဟံ ဘိက္ခဝေ ပဿတော အာသဝါနံ ခယံ ဝဒါမီ”တိအာဒီသု[၂] အာသဝါနံ အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ အာသဝက္ခယောတိ ဝုတ္တော။

“သေက္ခဿ သိက္ခမာနဿ၊ ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော။
ခယသ္မိံ ပဌမံ ဉာဏံ၊ တတော အညာ အနန္တရာ”တိ—

အာဒီသု[၃] မဂ္ဂေါ အာသဝက္ခယောတိ ဝုတ္တော။ “အာသဝါနံ ခယာ သမဏော ဟောတီ”တိအာဒီသု[၄] ဖလံ။

“ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ၊ နိစ္စံ ဥဇ္ဈာနသညိနော။
အာသဝါ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ၊ အာရာ သော အာသဝက္ခယာ”တိ—

အာဒီသု[၅] နိဗ္ဗာနံ။ ဣဓ ပန အာသဝါနံ အစ္စန္တခယော အနုပ္ပါဒေါ ဝါ မဂ္ဂေါ ဝါ “အာသဝါနံ ခယော”တိ ဝုတ္တော။

အနာသဝန္တိ ပဋိပဿဒ္ဓိဝသေန သဗ္ဗသော ပဟီနာသဝံ။ **စေတောဝိမုတ္တိ**န္တိ အရဟတ္တဖလသမာဓိံ။ **ပညာဝိမုတ္တိ**န္တိ အရဟတ္တဖလပညံ။ ဥဘယဝစနံ မဂ္ဂေ ဝိယ ဖလေပိ သမထဝိပဿနာနံ ယုဂနန္ဓဘာဝဒဿနတ္ထံ။ **ဉာဏ**န္တိ သဗ္ဗညုတ-ညာဏံ။ ဒေဝတာယ ဝစနသမနန္တရမေဝ “ကထံ နု ခေါ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တဿ ဘဂဝတော ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇိ “နန္ဒေန အရဟတ္တံ သစ္ဆိကတ”န္တိ။ သော ဟိ အာယသ္မာ သဟာယဘိက္ခူဟိ တထာ ဥပ္ပဏ္ဍိယမာနော “ဘာရိယံ ဝတ မယာ ကတံ၊ ယောဟံ ဧဝံ သွာက္ခာတေ ဓမ္မဝိနယေ ပဗ္ဗဇိတွာ အစ္ဆရာနံ ပဋိလာဘာယ သတ္ထာရံ ပါဋိဘောဂံ အကာသိ”န္တိ ဥပ္ပန္နသံဝေဂေါ ဟိရောတ္တပ္ပံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော အရဟတ္တံ ပတွာ စိန္တေသိ “ယန္နူနာဟံ ဘဂဝန္တံ ဧတသ္မာ ပဋိဿဝါ မောစေယျ”န္တိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ အတ္တနော အဓိပ္ပါယံ သတ္ထု အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ အာယသ္မာ နန္ဒော။ပ။ ဧတသ္မာ ပဋိဿဝါ**”တိ။ တတ္ထ **ပဋိဿဝါ**တိ ပါဋိဘောဂပ္ပဋိဿဝါ၊ “အစ္ဆရာနံ ပဋိလာဘာယ အဟံ ပဋိဘူတော”တိ ပဋိညာယ။

၁-မ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။

Athassa Bhagavā “yasmā tayā aññā ārādhitāti ñātametaṁ mayā, devatāpi me ārocesi, tasmā nāhaṁ paṭissavā idāni mocetabbo arahattappattiyāva mocitattā”ti āha. Tena vuttaṁ **“yadeva kho te Nandā”**ti-ādi. Tattha **yadevā**ti yadā eva. **Te**ti tava. **Mutto**ti pamutto. Idaṁ vuttaṁ hoti—yasmiṁyeva kāle āsavehi tava cittaṁ vimuttaṁ, atha anantaramevāhaṁ tato pāṭibhogato muttoti.

Sopi āyasmā vipassanākāleyeva “yadevāhaṁ indriyāsaṁvaraṁ nissāya imaṁ vippakāraṁ patto, tameva suṭṭhu niggahessāmī”ti ussāhajāto balavahirottappo tattha ca katādhikārattā indriyasaṁvare ukkaṭṭhapaṭipadampi[1] agamāsi. Vuttaṁ hetaṁ—

“Sace bhikkhave Nandassa puratthimā disā āloketabbā hoti, sabbaṁ cetaso samannāharitvā Nando puratthimaṁ disaṁ āloketi ‘evaṁ me puratthimaṁ disaṁ ālokayato na abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyun’ti, itiha tattha sampajāno hoti.

Sace bhikkhave Nandassa pacchimā -pa- uttarā. Dakkhiṇā. Uddhaṁ. Adho. Anudisā āloketabbā hoti, sabbaṁ cetaso samannāharitvā Nando anudisaṁ āloketi ‘evaṁ me -pa- sampajāno hotī’ti”[2].

Teneva taṁ āyasmantaṁ Satthā “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ indriyesu guttadvārānaṁ yadidaṁ Nando”ti[3] etadagge ṭhapesi.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Nandassa sabbāsave khepetvā sukhādīsu tādibhāvappattisaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti tadatthavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yassa nittiṇṇo paṅko**ti yena ariyapuggalena ariyamaggasetunā sabbo diṭṭhipaṅko saṁsārapaṅko eva vā nibbānapāragamanena tiṇṇo. **Maddito kāmakaṇḍako**ti yena sattānaṁ vijjhanato

1. Ukkaṁsapāramiṁ (Ka) 2. Aṁ 3. 14 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 26 piṭṭhe.

အထဿ ဘဂဝါ “ယသ္မာ တယာ အညာ အာရာဓိတာတိ ဉာတမေတံ မယာ၊ ဒေဝတာပိ မေ အာရောစေသိ၊ တသ္မာ နာဟံ ပဋိဿဝါ ဣဒါနိ မောစေတဗ္ဗော အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာဝ မောစိတတ္တာ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ **“ယဒေဝ ခေါ တေ နန္ဒာ”**တိအာဒိ။ တတ္ထ **ယဒေဝါ**တိ ယဒါ ဧဝ။ **တေ**တိ တဝ။ **မုတ္တော**တိ ပမုတ္တော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယသ္မိံယေဝ ကာလေ အာသဝေဟိ တဝ စိတ္တံ ဝိမုတ္တံ၊ အထ အနန္တရမေဝါဟံ တတော ပါဋိဘောဂတော မုတ္တောတိ။

သောပိ အာယသ္မာ ဝိပဿနာကာလေယေဝ “ယဒေဝါဟံ ဣန္ဒြိယာသံဝရံ နိဿာယ ဣမံ ဝိပ္ပကာရံ ပတ္တော၊ တမေဝ သုဋ္ဌု နိဂ္ဂဟေဿာမီ”တိ ဥဿာဟဇာတော ဗလဝဟိရောတ္တပ္ပော တတ္ထ စ ကတာဓိကာရတ္တာ ဣန္ဒြိယသံဝရေ ဥက္ကဋ္ဌပဋိပဒမ္ပိ[၁] အဂမာသိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“သစေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒဿ ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ အာလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗံ စေတသော သမန္နာဟရိတွာ နန္ဒော ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ အာလောကေတိ ‘ဧဝံ မေ ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ အာလောကယတော န အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အန္ဝာဿဝေယျု’န္တိ၊ ဣတိဟ တတ္ထ သမ္ပဇာနော ဟောတိ။

သစေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒဿ ပစ္ဆိမာ။ပ။ ဥတ္တရာ။ ဒက္ခိဏာ။ ဥဒ္ဓံ။ အဓော။ အနုဒိသာ အာလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗံ စေတသော သမန္နာဟရိတွာ နန္ဒော အနုဒိသံ အာလောကေတိ ‘ဧဝံ မေ။ပ။ သမ္ပဇာနော ဟောတီ’တိ”[၂]။

တေနေဝ တံ အာယသ္မန္တံ သတ္ထာ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရာနံ ယဒိဒံ နန္ဒော”တိ[၃] ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော နန္ဒဿ သဗ္ဗာသဝေ ခေပေတွာ သုခါဒီသု တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါနန္တိ** တဒတ္ထဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယဿ နိတ္တိဏ္ဏော ပင်္ကော**တိ ယေန အရိယပုဂ္ဂလေန အရိယမဂ္ဂသေတုနာ သဗ္ဗော ဒိဋ္ဌိပင်္ကော သံသာရပင်္ကော ဧဝ ဝါ နိဗ္ဗာနပါရဂမနေန တိဏ္ဏော။ **မဒ္ဒိတော ကာမကဏ္ဍကော**တိ ယေန သတ္တာနံ ဝိဇ္ဈနတော

၁-ဥက္ကံသပါရမိံ (က) ၂-အံ ၃-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌေ။

“Kāmakaṇḍako”ti laddhanāmo sabbo kilesakāmo sabbo kāmavisūko aggañāṇadaṇḍena maddito bhaggo anavasesato mathito. **Mohakkhayaṁ anuppatto**ti evaṁbhūto ca dukkhādivisayassa sabbassa sammohassa khepanena mohakkhayaṁ patto, arahattaphalaṁ nibbānañca anuppatto. **Sukhadukkhesu na vedhatī sa bhikkhū**ti so bhinnakileso bhikkhu iṭṭhārammaṇasamāyogato uppannesu sukhesu aniṭṭhārammaṇasamāyogato uppannesu dukkhesu ca na vedhati na kampati, taṁ nimittaṁ cittavikāraṁ nāpajjati. “Sukhadukkhesū”ti ca desanāmattaṁ, sabbesupi lokadhammesu na vedhatīti veditabbaṁ.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Yasojasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **Yasojappamukhānī**ti ettha **Yasojo**ti tassa therassa nāmaṁ, taṁ pubbaṅgamaṁ katvā pabbajitattā vicaraṇato ca tāni pañca bhikkhusatāni “Yasojappamukhānī”ti vuttāni.

Tesaṁ ayaṁ pubbayogo—atīte kira Kassapadasabalassa sāsane aññataro bhikkhu āraññako araññe piṭṭhipāsāṇe katapaṇṇakuṭiyaṁ viharati. Tasmiṁ ca samaye pañcasatā corā gāmaghātakādīni katvā corikāya jīvantā corakammaṁ katvā janapadamanussehi anubaddhā palāyamānā araññaṁ pavisitvā tattha kiñci gahaṇaṁ vā paṭisaraṇaṁ vā apassantā avidūre taṁ bhikkhuṁ pāsāṇe nisinnaṁ disvā vanditvā taṁ pavattiṁ ācikkhitvā “amhākaṁ bhante paṭisaraṇaṁ hothā”ti yāciṁsu. Thero “tumhākaṁ sīlasadisaṁ paṭisaraṇaṁ natthi, sabbe pañca sīlāni samādiyathā”ti āha. Te “sādhū”ti sampaṭicchitvā sīlāni samādiyiṁsu. Thero “tumhe idāni sīlesu patiṭṭhitā, attano jīvitaṁ vināsayantesupi mā manaṁ padosayitthā”ti[1] kakacūpamavidhiṁ[2] ācikkhi. Te “sādhū”ti sampaṭicchiṁsu. Atha te jānapadā taṁ sampattā ito cito ca gavesantā te core disvā sabbeva jīvitā voropesuṁ.

1. Mā hiṁsanena saṁkopayitthāti (Sī, Syā)

2. Ma 1. 173 piṭṭhe.

“ကာမကဏ္ဍကော”တိ လဒ္ဓနာမော သဗ္ဗော ကိလေသကာမော သဗ္ဗော ကာမဝိသူကော အဂ္ဂညာဏဒဏ္ဍေန မဒ္ဒိတော ဘဂ္ဂေါ အနဝသေသတော မထိတော။ **မောဟက္ခယံ အနုပ္ပတ္တော**တိ ဧဝံဘူတော စ ဒုက္ခာဒိဝိသယဿ သဗ္ဗဿ သမ္မောဟဿ ခေပနေန မောဟက္ခယံ ပတ္တော၊ အရဟတ္တဖလံ နိဗ္ဗာနဉ္စ အနုပ္ပတ္တော။ **သုခဒုက္ခေသု န ဝေဓတီ သ ဘိက္ခူ**တိ သော ဘိန္နကိလေသော ဘိက္ခု ဣဋ္ဌာရမ္မဏသမာယောဂတော ဥပ္ပန္နေသု သုခေသု အနိဋ္ဌာရမ္မဏသမာယောဂတော ဥပ္ပန္နေသု ဒုက္ခေသု စ န ဝေဓတိ န ကမ္ပတိ၊ တံ နိမိတ္တံ စိတ္တဝိကာရံ နာပဇ္ဇတိ။ “သုခဒုက္ခေသူ”တိ စ ဒေသနာမတ္တံ၊ သဗ္ဗေသုပိ လောကဓမ္မေသု န ဝေဓတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ယသောဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **ယသောဇပ္ပမုခါနီ**တိ ဧတ္ထ **ယသောဇော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ၊ တံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဝိစရဏတော စ တာနိ ပဉ္စ ဘိက္ခုသတာနိ “ယသောဇပ္ပမုခါနီ”တိ ဝုတ္တာနိ။

တေသံ အယံ ပုဗ္ဗယောဂေါ—အတီတေ ကိရ ကဿပဒသဗလဿ သာသနေ အညတရော ဘိက္ခု အာရညကော အရညေ ပိဋ္ဌိပါသာဏေ ကတပဏ္ဏကုဋိယံ ဝိဟရတိ။ တသ္မိံ စ သမယေ ပဉ္စသတာ စောရာ ဂါမဃာတကာဒီနိ ကတွာ စောရိကာယ ဇီဝန္တာ စောရကမ္မံ ကတွာ ဇနပဒမနုဿေဟိ အနုဗဒ္ဓါ ပလာယမာနာ အရညံ ပဝိသိတွာ တတ္ထ ကိဉ္စိ ဂဟနံ ဝါ ပဋိသရဏံ ဝါ အပဿန္တာ အဝိဒူရေ တံ ဘိက္ခုံ ပါသာဏေ နိသိန္နံ ဒိသွာ ဝန္ဒိတွာ တံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိတွာ “အမှာကံ ဘန္တေ ပဋိသရဏံ ဟောထာ”တိ ယာစိံသု။ ထေရော “တုမှာကံ သီလသဒိသံ ပဋိသရဏံ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗေ ပဉ္စ သီလာနိ သမာဒိယထာ”တိ အာဟ။ တေ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သီလာနိ သမာဒိယိံသု။ ထေရော “တုမှေ ဣဒါနိ သီလေသု ပတိဋ္ဌိတာ၊ အတ္တနော ဇီဝိတံ ဝိနာသယန္တေသုပိ မာ မနံ ပဒေါသယိတ္ထာ”တိ[1] ကကစူပမဝိဓိံ[2] အာစိက္ခိ။ တေ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။ အထ တေ ဇာနပဒါ တံ သမ္ပတ္တာ ဣတော စိတော စ ဂဝေသန္တာ တေ စောရေ ဒိသွာ သဗ္ဗေဝ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသုံ။

၁-မာ ဟိံသနေန သံကောပယိတ္ထာတိ (သီ၊ သျာ)

၂-မ ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။

te tesu manopadosamattampi akatvā akkhaṇḍasīlā kālaṁ katvā kāmāvacaradevesu nibbattiṁsu. Tesu jeṭṭhacoro jeṭṭhadevaputto ahosi, itare tasseva parivārā.

Te aparāparaṁ saṁsarantā ekaṁ Buddhantaraṁ devaloke khepetvā amhākaṁ Bhagavato kāle devalokato cavitvā jeṭṭhadevaputto Sāvatthinagaradvāre Kevaṭṭagāme pañcasatakulagāmajeṭṭhakassa Kevaṭṭassa putto hutvā nibbatti, **Yasojo**tissa nāmaṁ akaṁsu. Itarepi avasesakevaṭṭānaṁ puttā hutvā nibbattiṁsu. Te pubbasannivāsena sabbepi sahāyakā hutvā sahapaṁsukīḷitaṁ kīḷantaṁ anupubbena vayappattā ahesuṁ, Yasojo tesaṁ aggo ahosi. Te sabbeva ekato hutvā jālāni gahetvā naditaḷākādīsu macche bandhantā vicaranti.

Athekadivasaṁ Aciravatiyā nadiyā jāle khitte suvaṇṇavaṇṇo maccho antojāle pāvisi, taṁ disvā sabbepi Kevaṭṭā “amhākaṁ puttā macche bandhantā suvaṇṇavaṇṇaṁ macchaṁ bandhiṁsū”ti haṭṭhatuṭṭhā ahesuṁ. Atha te pañcasatāpi sahāyakā macchaṁ nāvāya pakkhipitvā nāvaṁ ukkhipitvā rañño dassesuṁ. Rājā taṁ disvā “Bhagavā etassa suvaṇṇavaṇṇakāraṇaṁ jānissatī”ti macchaṁ gāhāpetvā Bhagavato dassesi. Satthā “ayaṁ Kassapasammāsambuddhassa sāsane osakkamāne pabbajitvā micchā paṭipajjanto sāsanaṁ osakkāpetvā niraye nibbatto ekaṁ Buddhantaraṁ niraye paccitvā tato cuto Aciravatiyaṁ maccho hutvā nibbatto”ti vatvā tassa mātubhaginīnañca niraye nibbattabhāvaṁ, tassa Bhātikattherassa parinibbutabhāvañca teneva kathāpetvā imissā aṭṭhuppattiyā Kapilasuttaṁ desesi.

Satthu desanaṁ sutvā te pañcasatā Kevaṭṭaputtā saṁvegajātā hutvā Bhagavato santike pabbajitvā upasampannā hutvā vivekavāsaṁ vasantā Bhagavantaṁ dassanāya āgamaṁsu. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena Yasojappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatānī”**ti-ādi.

Tattha **tedhā**ti te idha. **Nevāsikehī**ti nibaddhavāsaṁ vasamānehi. **Paṭisammodamānā**ti nevāsikabhikkhūhi “kaccāvuso khamanīyan”ti-ādinā paṭisanthāravasena sammodanāya katāya “āmāvuso

တေ တေသု မနောပဒေါသမတ္တမ္ပိ အကတွာ အက္ခဏ္ဍသီလာ ကာလံ ကတွာ ကာမာဝစရဒေဝေသု နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေသု ဇေဋ္ဌစောရော ဇေဋ္ဌဒေဝပုတ္တော အဟောသိ၊ ဣတရေ တဿေဝ ပရိဝါရာ။

တေ အပရာပရံ သံသရန္တာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝလောကေ ခေပေတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ဒေဝလောကတော စဝိတွာ ဇေဋ္ဌဒေဝပုတ္တော သာဝတ္ထိနဂရဒွါရေ ကေဝဋ္ဋဂါမေ ပဉ္စသတကုလဂါမဇေဋ္ဌကဿ ကေဝဋ္ဋဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ‘**ယသောဇော**’တိဿ နာမံ အကံသု။ ဣတရေပိ အဝသေသကေဝဋ္ဋာနံ ပုတ္တာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေ ပုဗ္ဗသန္နိဝါသေန သဗ္ဗေပိ သဟာယကာ ဟုတွာ သဟပံသုကီဠိတံ ကီဠန္တာ အနုပုဗ္ဗေန ဝယပ္ပတ္တာ အဟေသုံ၊ ယသောဇော တေသံ အဂ္ဂေါ အဟောသိ။ တေ သဗ္ဗေဝ ဧကတော ဟုတွာ ဇာလာနိ ဂဟေတွာ နဒိတဠာကာဒီသု မစ္ဆေ ဗန္ဓန္တာ ဝိစရန္တိ။

အထေကဒိဝသံ အစိရဝတိယာ နဒိယာ ဇာလေ ခိတ္တေ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော မစ္ဆော အန္တောဇာလေ ပါဝိသိ၊ တံ ဒိသွာ သဗ္ဗေပိ ကေဝဋ္ဋာ “အမှာကံ ပုတ္တာ မစ္ဆေ ဗန္ဓန္တာ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ မစ္ဆံ ဗန္ဓိံသူ”တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ အဟေသုံ။ အထ တေ ပဉ္စသတာပိ သဟာယကာ မစ္ဆံ နာဝါယ ပက္ခိပိတွာ နာဝံ ဥက္ခိပိတွာ ရညော ဒဿေသုံ။ ရာဇာ တံ ဒိသွာ “ဘဂဝါ ဧတဿ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏကာရဏံ ဇာနိဿတီ”တိ မစ္ဆံ ဂါဟာပေတွာ ဘဂဝတော ဒဿေသိ။ သတ္ထာ “အယံ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ဩသက္ကမာနေ ပဗ္ဗဇိတွာ မိစ္ဆာ ပဋိပဇ္ဇန္တော သာသနံ ဩသက္ကာပေတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တော ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ နိရယေ ပစ္စိတွာ တတော စုတော အစိရဝတိယံ မစ္ဆော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော”တိ ဝတွာ တဿ မာတုဘဂိနီနဉ္စ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တဘာဝံ, တဿ ဘာတိကတ္ထေရဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝဉ္စ တေနေဝ ကထာပေတွာ ဣမိဿာ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ ကပိလသုတ္တံ ဒေသေသိ။

သတ္ထု ဒေသနံ သုတွာ တေ ပဉ္စသတာ ကေဝဋ္ဋပုတ္တာ သံဝေဂဇာတာ ဟုတွာ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပသမ္ပန္နာ ဟုတွာ ဝိဝေကဝါသံ ဝသန္တာ ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယ အာဂမံသု။ တေန ဝုတ္တံ **“တေန ခေါ ပန သမယေန ယသောဇပ္ပမုခါနိ ပဉ္စမတ္တာနိ ဘိက္ခုသတာနိ”**တိအာဒိ။

တတ္ထ **တေဓာ**တိ တေ ဣဓ။ **နေဝါသိကေဟီ**တိ နိဗဒ္ဓဝါသံ ဝသမာနေဟိ။ **ပဋိသမ္မောဒမာနာ**တိ နေဝါသိကဘိက္ခူဟိ “ကစ္စာဝုသော ခမနီယ”န္တိအာဒိနာ ပဋိသန္ထာရဝသေန သမ္မောဒနာယ ကတာယ “အာမာဝုသော

khamanīyan”ti-ādinā puna sammodamānā tehi saddhiṁ samappavattamodā. **Senāsanāni paññāpayamānā**ti ācariyupajjhāyānaṁ attano ca pāpuṇakāni senāsanāni pucchitvā tehi nevāsikehi tesaṁ “idaṁ tumhākaṁ ācariyānaṁ, idaṁ tumhākaṁ upajjhāyānaṁ, idaṁ tumhākaṁ pāpuṇātī”ti senāsanāni saṁvidhāpetvā attanā ca tattha gantvā dvārakavāṭāni vivaritvā mañcapīṭhakaṭasārakādīni nīharitvā papphoṭetvā yathāṭhānaṁ ṭhapanādivasena paññāpentā ca.

Pattacīvarāni paṭisāmayamānāti “bhante imaṁ me pattaṁ ṭhapetha, idaṁ cīvaraṁ, idaṁ thālakaṁ, idaṁ udakatumbaṁ, idaṁ me kattarayaṭṭhin”ti evaṁ samaṇaparikkhāraṁ saṁgopayamānā. **Uccāsaddā mahāsaddā**ti uddhaṁ gataṭṭhena ucco saddo yesante uccāsaddā akārassa ākāraṁ katvā. Samantato patthaṭaṭṭhena mahanto saddo yesante mahāsaddā. **Kevaṭṭā maññe macchavilope**ti kevaṭṭā viya macchavilumpane. Yathā nāma kevaṭṭā udake vaṭṭanato macchaggahaṇatthaṁ pavattanato “kevaṭṭā”ti laddhanāmā macchabandhā macchaggahaṇatthaṁ jale jālaṁ pakkhipitvā “paviṭṭho na paviṭṭho, gahito na gahito”ti-ādinā uccāsaddamahāsaddā honti. Yathā ca te macchapacchi-ādīni ṭhapitaṭṭhāne mahājane gantvā “mayhaṁ ekaṁ macchaṁ detha, mayhaṁ ekaṁ macchaphālaṁ detha, amukassa dinno mahanto, mayhaṁ khuddako”ti-ādīni vatvā vilumpamāne tesaṁ paṭisedhanādivasena uccāsaddamahāsaddā ca honti, evamete bhikkhūti dasseti. **Tete**ti te ete. **Kiṁ nū**ti kissa nu, kimatthaṁ nūti attho. **Teme**ti te ime. **Paṇāmemī**ti nīharāmi. **Vo**ti tumhe[1]. **Na vo mama santike vatthabban**ti tumhehi mayhaṁ santike na vasitabbaṁ. Ye tumhe mādisassa Buddhassa vasanaṭṭhānaṁ āgantvā evaṁ mahāsaddaṁ karotha, attano dhammatāya vasantā kiṁ nāma sāruppaṁ karissatha, tumhādisānaṁ mama santike vasanakiccaṁ natthīti dīpeti. Evaṁ paṇāmitesu ca Bhagavatā tesu ekabhikkhupi “Bhagavā tumhe mahāsaddamattakena amhe paṇāmethā”ti vā aññaṁ vā kiñci paṭivacanaṁ avatvā Buddhagāravena sabbe Bhagavato vacanaṁ sampaṭicchantā “evaṁ bhante”ti vatvā nikkhamiṁsu. Evaṁ pana tesaṁ ahosi “mayaṁ Satthāraṁ passissāma, dhammaṁ sossāma, Satthu santike vasissāmāti āgatā, evarūpassa pana

1. Teti te tumhe (Sī, Syā)

ခမနီယ”န္တိအာဒိနာ ပုန သမ္မောဒမာနာ တေဟိ သဒ္ဓိံ သမပ္ပဝတ္တမောဒါ။ **သေနာသနာနိ ပညာပယမာနာ**တိ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ အတ္တနော စ ပါပုဏကာနိ သေနာသနာနိ ပုစ္ဆိတွာ တေဟိ နေဝါသိကေဟိ တေသံ “ဣဒံ တုမှာကံ အာစရိယာနံ, ဣဒံ တုမှာကံ ဥပဇ္ဈာယာနံ, ဣဒံ တုမှာကံ ပါပုဏာတီ”တိ သေနာသနာနိ သံဝိဓာပေတွာ အတ္တနာ စ တတ္ထ ဂန္တွာ ဒွါရကဝါဋာနိ ဝိဝရိတွာ မဉ္စပီဌကဋသာရကာဒီနိ နီဟရိတွာ ပပ္ဖောဋေတွာ ယထာဌာနံ ဌပနာဒိဝသေန ပညာပေန္တာ စ။

ပတ္တစီဝရာနိ ပဋိသာမယမာနာတိ “ဘန္တေ ဣမံ မေ ပတ္တံ ဌပေထ၊ ဣဒံ စီဝရံ၊ ဣဒံ ထာလကံ၊ ဣဒံ ဥဒကတုမ္ဗံ၊ ဣဒံ မေ ကတ္တရယဋ္ဌိ”န္တိ ဧဝံ သမဏပရိက္ခာရံ သံဂေါပယမာနာ။ **ဥစ္စာသဒ္ဒါ မဟာသဒ္ဒါ**တိ ဥဒ္ဓံ ဂတဋ္ဌေန ဥစ္စော သဒ္ဒေါ ယေသန္တေ ဥစ္စာသဒ္ဒါ အကာရဿ အာကာရံ ကတွာ။ သမန္တတော ပတ္ထဋဋ္ဌေန မဟန္တော သဒ္ဒေါ ယေသန္တေ မဟာသဒ္ဒါ။ **ကေဝဋ္ဋာ မညေ မစ္ဆဝိလောပေ**တိ ကေဝဋ္ဋာ ဝိယ မစ္ဆဝိလုမ္ပနေ။ ယထာ နာမ ကေဝဋ္ဋာ ဥဒကေ ဝဋ္ဋနတော မစ္ဆဂ္ဂဟဏတ္ထံ ပဝတ္တနတော “ကေဝဋ္ဋာ”တိ လဒ္ဓနာမာ မစ္ဆဗန္ဓာ မစ္ဆဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဇာလေ ဇာလံ ပက္ခိပိတွာ “ပဝိဋ္ဌော န ပဝိဋ္ဌော၊ ဂဟိတော န ဂဟိတော”တိအာဒိနာ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါ ဟောန္တိ။ ယထာ စ တေ မစ္ဆပစ္ဆိအာဒီနိ ဌပိတဋ္ဌာနေ မဟာဇနေ ဂန္တွာ “မယှံ ဧကံ မစ္ဆံ ဒေထ၊ မယှံ ဧကံ မစ္ဆဖာလံ ဒေထ၊ အမုကဿ ဒိန္နော မဟန္တော၊ မယှံ ခုဒ္ဒကော”တိအာဒီနိ ဝတွာ ဝိလုမ္ပမာနေ တေသံ ပဋိသေဓနာဒိဝသေန ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါ စ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေတေ ဘိက္ခူတိ ဒဿေတိ။ **တေတေ**တိ တေ ဧတေ။ **ကိံ နူ**တိ ကိဿ နု၊ ကိမတ္ထံ နူတိ အတ္ထော။ **တေမေ**တိ တေ ဣမေ။ **ပဏာမေမီ**တိ နီဟရာမိ။ **ဝေါ**တိ တုမှေ[၁]။ **န ဝေါ မမ သန္တိကေ ဝတ္ထဗ္ဗ**န္တိ တုမှေဟိ မယှံ သန္တိကေ န ဝသိတဗ္ဗံ။ ယေ တုမှေ မာဒိသဿ ဗုဒ္ဓဿ ဝသနဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ ဧဝံ မဟာသဒ္ဒံ ကရောထ၊ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဝသန္တာ ကိံ နာမ သာရုပ္ပံ ကရိဿထ၊ တုမှာဒိသာနံ မမ သန္တိကေ ဝသနကိစ္စံ နတ္ထီတိ ဒီပေတိ။ ဧဝံ ပဏာမိတေသု စ ဘဂဝတာ တေသု ဧကဘိက္ခုပိ “ဘဂဝါ တုမှေ မဟာသဒ္ဒမတ္တကေန အမှေ ပဏာမေထာ”တိ ဝါ အညံ ဝါ ကိဉ္စိ ပဋိဝစနံ အဝတွာ ဗုဒ္ဓဂါရဝေန သဗ္ဗေ ဘဂဝတော ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တာ “ဧဝံ ဘန္တေ”တိ ဝတွာ နိက္ခမိံသု။ ဧဝံ ပန တေသံ အဟောသိ “မယံ သတ္ထာရံ ပဿိဿာမ၊ ဓမ္မံ သောဿာမ၊ သတ္ထု သန္တိကေ ဝသိဿာမာတိ အာဂတာ၊ ဧဝရူပဿ ပန

၁-တေတိ တေ တုမှေ (သီ၊ သျာ)

garuno Satthu santikaṁ āgantvā mahāsaddaṁ karimhā, amhākameva dosoyaṁ, paṇāmitamhā tato, na laddhaṁ Satthu santike vatthuṁ, samantapāsādikaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ sarīraṁ oloketuṁ, madhurassarena desitaṁ dhammaṁ sotun"ti. Te balavadomanassajātā hutvā pakkamiṁsu.

Saṁsāmetvāti suguttaṁ katvā. **Vajjī**ti evaṁnāmako janapado, vajjī nāma jānapadino rājakumarā, tesaṁ nivāso ekopi janapado ruḷhīvasena "vajjī"tveva vuccati. Tena vuttaṁ "**vajjīsū**"ti. **Vaggumudā**ti evaṁnāma lokassa puññasammatā ekā nadī. "Vaggamudā"tipi pāṭho. **Atthakāmenā**ti kiñci payojanaṁ anapekkhitvā atthameva icchantena. **Hitesinā**ti atthaṁ icchantena, "kinti me sāvakā vaṭṭadukkhā parimucceyyun"ti tassa atthasaṅkhātassa atthassa vā hetubhūtassa hitassa esanasīlena. Tato eva attano sarīrakhedaṁ agaṇetvā dūrepi veneyyasantikaṁ gantvā anukampanato **anukampakena.** Tameva anukampaṁ upādāya mayaṁ paṇāmitā, na attano veyyāvaccādipaccāsīsāya. Yasmā dhammagaruno Buddhā Bhagavanto sammāpaṭipattiyāva pūjetabbā, ye uccāsaddakaraṇamattepi paṇāmenti, tasmā **handa mayaṁ āvuso tathā vihāraṁ kappema** sabbattha satisampajaññayogena apaṇṇakappaṭipadaṁ pūrentā yathāgahitakammaṭṭhānaṁ matthakaṁ pāpentā catuiriyāpathavihāraṁ kappema viharāma. **Yathā no viharatan**ti yathā amhesu viharantesu **Bhagavā attamano assa** sammāpaṭipattiyā pūjāya ārādhito bhaveyyāti attho.

Tenevantaravassenāti tasmiṁyeva antaravasse mahāpavāraṇaṁ anatikkamitvāva. **Sabbeva tisso vijjā sacchākaṁsū**ti sabbeyeva te pañcasatā bhikkhū pabbenivāsānussatiñāṇaṁ dibbacakkhuñāṇaṁ āsavakkhayañāṇanti imā tisso pubbenivutthakkhandhappaṭicchādakamohakkhandhādīnaṁ vinivijjhanaṭṭhena vijjā attapaccakkhā akaṁsu. Lokiyābhiññāsu imāyeva dve abhiññā āsavakkhayañāṇassa bahūpakārā, na tathā dibbasotacetopariyaiddhividhañāṇānīti dassanatthaṁ vijjattayamevettha tesaṁ bhikkhūnaṁ adhigamadassanavasena uddhaṭaṁ. Tathā hi Verañjasutte[1] Bhagavā Verañjabrāhmaṇassa attano adhigamaṁ dassento vijjattayameva desesi, na dibbasotañāṇādīnaṁ abhāvato. Evaṁ tesampi bhikkhūnaṁ vijjamānānipi

1. Aṁ 3. 18 piṭṭhe.

ဂရုနော သတ္ထု သန္တိကံ အာဂန္တွာ မဟာသဒ္ဒံ ကရိမှာ၊ အမှာကမေဝ ဒေါသောယံ၊ ပဏာမိတမှာ တတော၊ န လဒ္ဓံ သတ္ထု သန္တိကေ ဝတ္ထုံ, သမန္တပါသာဒိကံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သရီရံ ဩလောကေတုံ, မဓုရဿရေန ဒေသိတံ ဓမ္မံ သောတု”န္တိ။ တေ ဗလဝဒေါမနဿဇာတာ ဟုတွာ ပက္ကမိံသု။

သံသာမေတွာတိ သုဂုတ္တံ ကတွာ။ **ဝဇ္ဇီ**တိ ဧဝံနာမကော ဇနပဒေါ၊ ဝဇ္ဇီ နာမ ဇာနပဒိနော ရာဇကုမာရာ၊ တေသံ နိဝါသော ဧကောပိ ဇနပဒေါ ရုဠှီဝသေန “ဝဇ္ဇီ”တွေဝ ဝုစ္စတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဝဇ္ဇီသူ**”တိ။ **ဝဂ္ဂုမုဒါ**တိ ဧဝံနာမ လောကဿ ပုညသမ္မတာ ဧကာ နဒီ။ “ဝဂ္ဂမုဒါ”တိပိ ပါဌော။ **အတ္ထကာမေနာ**တိ ကိဉ္စိ ပယောဇနံ အနပေက္ခိတွာ အတ္ထမေဝ ဣစ္ဆန္တေန။ **ဟိတေသိနာ**တိ အတ္ထံ ဣစ္ဆန္တေန၊ “ကိန္တိ မေ သာဝကာ ဝဋ္ဋဒုက္ခာ ပရိမုစ္စေယျု”န္တိ တဿ အတ္ထသင်္ခါတဿ အတ္ထဿ ဝါ ဟေတုဘူတဿ ဟိတဿ ဧသနသီလေန။ တတော ဧဝ အတ္တနော သရီရခေဒံ အဂဏေတွာ ဒူရေပိ ဝေနေယျသန္တိကံ ဂန္တွာ အနုကမ္ပနတော **အနုကမ္ပကေန**။ တမေဝ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ မယံ ပဏာမိတာ၊ န အတ္တနော ဝေယျာဝစ္စာဒိပစ္စာသီသာယ။ ယသ္မာ ဓမ္မဂရုနော ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော သမ္မာပဋိပတ္တိယာဝ ပူဇေတဗ္ဗာ၊ ယေ ဥစ္စာသဒ္ဒကရဏမတ္တေပိ ပဏာမေန္တိ၊ တသ္မာ **ဟန္ဒ မယံ အာဝုသော တထာ ဝိဟာရံ ကပ္ပေမ** သဗ္ဗတ္ထ သတိသမ္ပဇညယောဂေန အပဏ္ဏကပ္ပဋိပဒံ ပူရေန္တာ ယထာဂဟိတကမ္မဋ္ဌာနံ မတ္ထကံ ပါပေန္တာ စတုဣရိယာပထဝိဟာရံ ကပ္ပေမ ဝိဟရာမ။ **ယထာ နော ဝိဟရတ**န္တိ ယထာ အမှေသု ဝိဟရန္တေသု **ဘဂဝါ အတ္တမနော အဿ** သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ပူဇာယ အာရာဓိတော ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။

တေနေဝန္တရဝဿေနာတိ တသ္မိံယေဝ အန္တရဝဿေ မဟာပဝါရဏံ အနတိက္ကမိတွာဝ။ **သဗ္ဗေဝ တိဿော ဝိဇ္ဇာ သစ္ဆာကံသူ**တိ သဗ္ဗေယေဝ တေ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ အာသဝက္ခယဉာဏန္တိ ဣမာ တိဿော ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထက္ခန္ဓပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟက္ခန္ဓာဒီနံ ဝိနိဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ အတ္တပစ္စက္ခာ အကံသု။ လောကိယာဘိညာသု ဣမာယေဝ ဒွေ အဘိညာ အာသဝက္ခယဉာဏဿ ဗဟူပကာရာ၊ န တထာ ဒိဗ္ဗသောတစေတောပရိယဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာနီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝိဇ္ဇတ္တယမေဝေတ္ထ တေသံ ဘိက္ခူနံ အဓိဂမဒဿနဝသေန ဥဒ္ဓဋံ။ တထာ ဟိ ဝေရဉ္ဇသုတ္တေ[1] ဘဂဝါ ဝေရဉ္ဇဗြာဟ္မဏဿ အတ္တနော အဓိဂမံ ဒဿေန္တော ဝိဇ္ဇတ္တယမေဝ ဒေသေသိ၊ န ဒိဗ္ဗသောတဉာဏာဒီနံ အဘာဝတော။ ဧဝံ တေသမ္ပိ ဘိက္ခူနံ ဝိဇ္ဇမာနာနိပိ

၁-အံ ၃-၁၈-ပိဋ္ဌေ။

dibbasotañāṇādīni na uddhaṭāni. Chaḷabhiññā hi te bhikkhū. Evañca katvā "Vaggumudāya nadiyā tīre antarahitā mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ Bhagavato sammukhe pāturahesun"ti tesaṁ bhikkhūnaṁ iddhivaḷañjanaṁ vakkhati.

Yathābhirantanti yathābhiratiṁ yathājjhāsayaṁ. Buddhānaṁ hi ekasmiṁ ṭhāne vasantānaṁ chāyūdakavipattiṁ vā aphāsukasenāsanaṁ vā manussānaṁ assaddhādibhāvaṁ vā āgamma anabhirati nāma natthi, tesaṁ sampattiyā "phāsuṁ viharāmā"ti ciravihāropi natthi. Yattha pana Bhagavati viharante manussā saraṇesu vā patiṭṭhahanti, sīlāni vā samādiyanti pabbajanti, sotāpattimaggādīni vā pāpuṇanti, Satthā tāsu sampattīsu tesaṁ patiṭṭhāpanatthaṁ vasati, tadabhāve pakkamati. Tadā hi Sāvatthiyaṁ kattabbabuddhakiccaṁ nāhosi. Tena vuttaṁ "**atha kho Bhagavā Sāvatthiyaṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Vesālī tena cārikaṁ pakkāmī**"ti.

Carikaṁ caramānoti addhānagamanaṁ gacchanto. Cārikā ca nāmesā Bhagavato duvidhā turitacārikā aturitacārikāti. Tattha dūrepi bodhaneyyapuggalaṁ disvā tassa bodhanatthaṁ sahasā gamanaṁ turitacārikā nāma, sā Mahākassapapaccuggamanādīsu daṭṭhabbā. Yā pana gāmanigamarājadhānīpaṭipāṭiyā devasikaṁ yojanaddhayojanavasena piṇḍapātacariyādīhi lokaṁ anuggaṇhanto gacchati, ayaṁ aturitacārikā nāma, ayameva idhādhippetā. **Tadavasarī**ti tena avasari, taṁ vā avasari, tattha avasari, pāvisīti attho.

Tatrāti tassaṁ. **Sudan**ti nipātamattaṁ. **Vesāliyan**ti tikkhattuṁ visālībhūtattā[1] "Vesālī"ti laddhanāme Licchavirājūnaṁ nagare. **Mahāvane**ti mahāvanaṁ nāma sayaṁjātaṁ aropimaṁ saparicchedaṁ mahantaṁ vanaṁ. Kapilavatthusāmantā pana Mahāvanaṁ Himavantena saha ekābaddhaṁ aparicchedaṁ hutvā Mahāsamuddaṁ āhacca ṭhitaṁ. Idaṁ tādisaṁ na hoti, saparicchedaṁ mahantaṁ vananti Mahāvanaṁ. **Kūṭāgārasālāyan**ti tasmiṁ Mahāvane Bhagavantaṁ uddissa kate ārāme kūṭāgāraṁ anto katvā haṁsavaṭṭakacchannena katā sabbākārasampannā Buddhassa Bhagavato Gandhakuṭi Kūṭāgārasālā

1. Visālīkatattā (Sī)

ဒိဗ္ဗသောတဉာဏာဒီနိ န ဥဒ္ဓဋာနိ။ ဆဠဘိညာ ဟိ တေ ဘိက္ခူ။ ဧဝဉ္စ ကတွာ "ဝဂ္ဂုမုဒါယ နဒိယာ တီရေ အန္တရဟိတာ မဟာဝနေ ကူဋာဂါရသာလာယံ ဘဂဝတော သမ္မုခေ ပါတုရဟေသု"န္တိ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဣဒ္ဓိဝဠဉ္ဇနံ ဝက္ခတိ။

ယထာဘိရန္တန္တိ ယထာဘိရတိံ ယထာဇ္ဈာသယံ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဝသန္တာနံ ဆာယူဒကဝိပတ္တိံ ဝါ အဖာသုကသေနာသနံ ဝါ မနုဿာနံ အဿဒ္ဓါဒိဘာဝံ ဝါ အာဂမ္မ အနဘိရတိ နာမ နတ္ထိ၊ တေသံ သမ္ပတ္တိယာ "ဖာသုံ ဝိဟရာမာ"တိ စိရဝိဟာရောပိ နတ္ထိ။ ယတ္ထ ပန ဘဂဝတိ ဝိဟရန္တေ မနုဿာ သရဏေသု ဝါ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ သီလာနိ ဝါ သမာဒိယန္တိ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒီနိ ဝါ ပါပုဏန္တိ၊ သတ္ထာ တာသု သမ္ပတ္တီသု တေသံ ပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ဝသတိ၊ တဒဘာဝေ ပက္ကမတိ။ တဒါ ဟိ သာဝတ္ထိယံ ကတ္တဗ္ဗဗုဒ္ဓကိစ္စံ နာဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ "**အထ ခေါ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတွာ ယေန ဝေသာလီ တေန စာရိကံ ပက္ကာမီ**"တိ။

စာရိကံ စရမာနောတိ အဒ္ဓါနဂမနံ ဂစ္ဆန္တော။ စာရိကာ စ နာမေသာ ဘဂဝတော ဒုဝိဓာ တုရိတစာရိကာ အတုရိတစာရိကာတိ။ တတ္ထ ဒူရေပိ ဗောဓနေယျပုဂ္ဂလံ ဒိသွာ တဿ ဗောဓနတ္ထံ သဟသာ ဂမနံ တုရိတစာရိကာ နာမ၊ သာ မဟာကဿပပစ္စုဂ္ဂမနာဒီသု ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ယာ ပန ဂါမနိဂမရာဇဓာနီပဋိပါဋိယာ ဒေဝသိကံ ယောဇနဒ္ဓယောဇနဝသေန ပိဏ္ဍပါတစရိယာဒီဟိ လောကံ အနုဂ္ဂဏှန္တော ဂစ္ဆတိ၊ အယံ အတုရိတစာရိကာ နာမ၊ အယမေဝ ဣဓာဓိပ္ပေတာ။ **တဒဝသရီ**တိ တေန အဝသရိ၊ တံ ဝါ အဝသရိ၊ တတ္ထ အဝသရိ၊ ပါဝိသီတိ အတ္ထော။

တတြာတိ တဿံ။ **သုဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ **ဝေသာလိယ**န္တိ တိက္ခတ္တုံ ဝိသာလီဘူတတ္တာ[၁] "ဝေသာလီ"တိ လဒ္ဓနာမေ လိစ္ဆဝိရာဇူနံ နဂရေ။ **မဟာဝနေ**တိ မဟာဝနံ နာမ သယံဇာတံ အရောပိမံ သပရိစ္ဆေဒံ မဟန္တံ ဝနံ။ ကပိလဝတ္ထုသာမန္တာ ပန မဟာဝနံ ဟိမဝန္တေန သဟ ဧကာဗဒ္ဓံ အပရိစ္ဆေဒံ ဟုတွာ မဟာသမုဒ္ဒံ အာဟစ္စ ဌိတံ။ ဣဒံ တာဒိသံ န ဟောတိ၊ သပရိစ္ဆေဒံ မဟန္တံ ဝနန္တိ မဟာဝနံ။ **ကူဋာဂါရသာလာယ**န္တိ တသ္မိံ မဟာဝနေ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ကတေ အာရာမေ ကူဋာဂါရံ အန္တော ကတွာ ဟံသဝဋ္ဋကစ္ဆန္နေန ကတာ သဗ္ဗာကာရသမ္ပန္နာ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဂန္ဓကုဋိ ကူဋာဂါရသာလာ

၁-ဝိသာလီကတတ္တာ (သီ)

nāma, tassaṁ Kūṭāgārasālāyaṁ. **Vaggumudātīriyānanti** Vaggumudātīravāsīnaṁ. **Cetasā ceto paricca manasi karitvāti** attano cittena tesaṁ cittaṁ paricchijja manasi karitvā, cetopariyañāṇena vā sabbaññutaññāṇena vā tehi adhigatavisesaṁ jānitvāti attho.

Ālokajātā viyāti sañjātālokā viya, itaraṁ tasseva vevacanaṁ, candasahassasūriyasahassehi obhāsitā viyāti attho. Yasmā te Yasojappamukhā pañcasatā bhikkhū sabbaso avijjandhakāravidhamanena ālokabhūtā obhāsabhūtā hutvā viharanti, tasmā Bhagavā tehi ṭhitadisāya "ālokajātā viya me Ānanda esā disā"ti-ādinā vaṇṇabhaṇanāpadesena te bhikkhū pasaṁsati. Tena vuttaṁ **"yassaṁ disāyaṁ Vaggumudātīriyā bhikkhū viharantī"**ti. **Appaṭikūlāti** na paṭikūlā, manāpā manoharāti attho. Yasmiṁ hi padese sīlādiguṇasampannā Mahesino viharanti, taṁ kiñcāpi ukkūlavikūlavisamaduggākāraṁ[1], atha kho manuññaṁ ramaṇīyameva. Vuttaṁ hetaṁ—

"Gāme vā yadi vāraññe, ninne vā yadi vā thale.
Yattha arahanto viharanti, taṁ bhūmirāmaṇeyyakan"ti[2].

Pahiṇeyyāsīti peseyyāsi. **Satthā āyasmantānaṁ dassanakāmoti** tesaṁ bhikkhūnaṁ santike paheṇākāradassanaṁ. Iti Bhagavā yadatthaṁ te bhikkhū paṇāmesi, tamatthaṁ matthakappattaṁ disvā āraddhacitto tesaṁ dassanakāmataṁ therassa ārocesi. Evaṁ kirassa ahosi "ahaṁ ime uccāsaddamahāsaddakaraṇe paṇāmessāmi, atha te bhadro assājānīyo viya kasābhighātena, tena coditā saṁvegappattā mamārādhanatthaṁ[3] araññaṁ pavisitvā ghaṭentā vāyamantā khippameva arahattaṁ sacchikarissantī"ti. Idāni te aggaphalappattedisvā tāya arahattappattiyā ārādhitacitto tesaṁ dassanakāmo hutvā evaṁ Dhammabhaṇḍagārikaṁ āṇāpesi.

So bhikkhūti Ānandattherena tathā āṇatto chaḷabhiñño eko bhikkhu. **Pamukheti** sammukhe. **Āneñjasamādhināti** catutthajjhānapādakena aggaphalasamādhinā, "arūpajjhānapādakenā"tipi vadanti. "Āneñjena

1. Ukkūlavikūlavisamanadīviduggaṁ (Ka)   2. Khu 1. 27 piṭṭhe.
3. Sammāpaṭipajjanatthaṁ (Ka)

နာမ၊ တဿံ ကူဋာဂါရသာလာယံ။ **ဝဂ္ဂုမုဒါတီရိယာနန္တိ** ဝဂ္ဂုမုဒါတီရဝါသီနံ။ **စေတသာ စေတော ပရိစ္စ မနသိ ကရိတွာတိ** အတ္တနော စိတ္တေန တေသံ စိတ္တံ ပရိစ္ဆိဇ္ဇ မနသိ ကရိတွာ၊ စေတောပရိယဉာဏေန ဝါ သဗ္ဗညုတဉာဏေန ဝါ တေဟိ အဓိဂတဝိသေသံ ဇာနိတွာတိ အတ္ထော။

အာလောကဇာတာ ဝိယာတိ သဉ္ဇာတာလောကာ ဝိယ၊ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ စန္ဒသဟဿသူရိယသဟဿေဟိ ဩဘာသိတာ ဝိယာတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ တေ ယသောဇပ္ပမုခါ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ သဗ္ဗသော အဝိဇ္ဇန္ဓကာရဝိဓမနေန အာလောကဘူတာ ဩဘာသဘူတာ ဟုတွာ ဝိဟရန္တိ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ တေဟိ ဌိတဒိသာယ "အာလောကဇာတာ ဝိယ မေ အာနန္ဒ ဧသာ ဒိသာ"တိ-အာဒိနာ ဝဏ္ဏဘဏနာပဒေသေန တေ ဘိက္ခူ ပသံသတိ။ တေန ဝုတ္တံ **"ယဿံ ဒိသာယံ ဝဂ္ဂုမုဒါတီရိယာ ဘိက္ခူ ဝိဟရန္တီ"**တိ။ **အပ္ပဋိကူလာတိ** နပ္ပဋိကူလာ၊ မနာပါ မနောဟရာတိ အတ္ထော။ ယသ္မိံ ဟိ ပဒေသေ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နာ မဟေသိနော ဝိဟရန္တိ၊ တံ ကိဉ္စာပိ ဥက္ကူလဝိကူလဝိသမဒုဂ္ဂါကာရံ[1]၊ အထ ခေါ မနုညံ ရမဏီယမေဝ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"ဂါမေ ဝါ ယဒိ ဝါရညေ၊ နိန္နေ ဝါ ယဒိ ဝါ ထလေ။
ယတ္ထ အရဟန္တော ဝိဟရန္တိ၊ တံ ဘူမိရာမဏေယျက"န္တိ[2]။

ပဟိဏေယျာသီတိ ပေသေယျာသိ။ **သတ္ထာ အာယသ္မန္တာနံ ဒဿနကာမောတိ** တေသံ ဘိက္ခူနံ သန္တိကေ ပဟေဏာကာရဒဿနံ။ ဣတိ ဘဂဝါ ယဒတ္ထံ တေ ဘိက္ခူ ပဏာမေသိ၊ တမတ္ထံ မတ္ထကပ္ပတ္တံ ဒိသွာ အာရဒ္ဓစိတ္တော တေသံ ဒဿနကာမတံ ထေရဿ အာရောစေသိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "အဟံ ဣမေ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒကရဏေ ပဏာမေဿာမိ၊ အထ တေ ဘဒြော အဿာဇာနီယော ဝိယ ကသာဘိဃာတေန, တေန စောဒိတာ သံဝေဂပ္ပတ္တာ မမာရာဓနတ္ထံ[3] အရညံ ပဝိသိတွာ ဃဋေန္တာ ဝါယမန္တာ ခိပ္ပမေဝ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကရိဿန္တီ"တိ။ ဣဒါနိ တေ အဂ္ဂဖလပ္ပတ္တေ ဒိသွာ တာယ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ အာရာဓိတစိတ္တော တေသံ ဒဿနကာမော ဟုတွာ ဧဝံ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကံ အာဏာပေသိ။

သော ဘိက္ခူတိ အာနန္ဒတ္ထေရေန တထာ အာဏတ္တော ဆဠဘိညော ဧကော ဘိက္ခု။ **ပမုခေတိ** သမ္မုခေ။ **အာနေဉ္ဇသမာဓိနာတိ** စတုတ္ထဇ္ဈာနပါဒကေန အဂ္ဂဖလသမာဓိနာ၊ "အရူပဇ္ဈာနပါဒကေနာ"တိပိ ဝဒန္တိ။ "အာနေဉ္ဇေန

၁-ဥက္ကူလဝိကူလဝိသမနဒီဝိဒုဂ္ဂံ (က)   ၂-ခု ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ။   ၃-သမ္မာပဋိပဇ္ဇနတ္ထံ (က)

samādhinā”tipi pāṭho. Kasmā pana Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ āgamanaṁ jānanto paṭisanthāraṁ akatvā samāpattiṁyeva samāpajji? Tesaṁ attanā samāpannasamāpattiṁ jānitvā samāpajjanatthaṁ, tesaṁ pubbe paṇāmitānaṁ idāni attanā samānasambhogadassanatthaṁ, ānubhāvadīpanatthaṁ, vinā vacībhedena aññabyākaraṇadīpanatthañca. Apare panāhu “pubbe paṇāmitānaṁ idāni attano santikaṁ āgatānaṁ anuttarasukhuppādanena anaññasādhāraṇapaṭisanthārakaraṇatthan”ti. Tepi āyasmanto Bhagavato ajjhāsayaṁ ñatvā taṁyeva samāpattiṁ samāpajjiṁsu. Tena vuttaṁ **“katamena nu kho Bhagavā vihārena etarahi viharatī**”ti-ādi.

Ettha ca rūpāvacaracatutthajjhānaṁ kosajjādīnaṁ pāripantikadhammānaṁ suvidūrabhāvato iddhiyā mūlabhūtehi anoṇamanādīhi soḷasahi vodānadhammehi samannāgamanato āneñjappattaṁ sayaṁ aniñjanaṭṭhena āneñjanti vuccati. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Anoṇataṁ cittaṁ kosajje na iñjatīti āneñjaṁ, anuṇṇataṁ cittaṁ uddhacce na iñjatīti āneñjaṁ, anabhirataṁ cittaṁ rāge na iñjatīti āneñjaṁ, anapanataṁ cittaṁ byāpāde na iñjatīti āneñjaṁ, anissitaṁ cittaṁ diṭṭhiyā na iñjatīti āneñjaṁ, appaṭibaddhaṁ cittaṁ chandarāge na iñjatīti āneñjaṁ, vippamuttaṁ cittaṁ kāmarāge na iñjatīti āneñjaṁ, visaṁyuttaṁ cittaṁ kilese na iñjatīti āneñjaṁ, vimariyādikataṁ cittaṁ kilesamariyādāya na iñjatīti āneñjaṁ, ekattagataṁ cittaṁ nānattakilese na iñjatīti āneñjaṁ, saddhāya pariggahitaṁ cittaṁ assaddhiye na iñjatīti āneñjaṁ, vīriyena pariggahitaṁ cittaṁ kosajje na iñjatīti āneñjaṁ, satiyā pariggahitaṁ cittaṁ pamāde na iñjatīti āneñjaṁ, samādhinā pariggahitaṁ cittaṁ uddhacce na iñjatīti āneñjaṁ, paññāya pariggahitaṁ cittaṁ avijjāya na iñjatīti āneñjaṁ, obhāsagataṁ cittaṁ avijjandhakāre na iñjatīti āneñjan”ti.

Rūpāvacaracatutthajjhānameva ca rūpavirāgabhāvanāvasena pavattitaṁ, ārammaṇavibhāgena catubbidhaṁ arūpāvacarajjhānanti etesaṁ pañcannaṁ jhānānaṁ āneñjavohāro, tesaṁ yaṁkiñci pādakaṁ katvā samāpannā arahattaphalasamāpatti āneñjasamādhīti porāṇā.

သမာဓိနာ”တိပိ ပါဌော။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ အာဂမနံ ဇာနန္တော ပဋိသန္ထာရံ အကတွာ သမာပတ္တိံယေဝ သမာပဇ္ဇိ? တေသံ အတ္တနာ သမာပန္နသမာပတ္တိံ ဇာနိတွာ သမာပဇ္ဇနတ္ထံ, တေသံ ပုဗ္ဗေ ပဏာမိတာနံ ဣဒါနိ အတ္တနာ သမာနသမ္ဘောဂဒဿနတ္ထံ, အာနုဘာဝဒီပနတ္ထံ, ဝိနာ ဝစီဘေဒေန အညဗျာကရဏဒီပနတ္ထဉ္စ။ အပရေ ပနာဟု “ပုဗ္ဗေ ပဏာမိတာနံ ဣဒါနိ အတ္တနော သန္တိကံ အာဂတာနံ အနုတ္တရသုခုပ္ပါဒနေန အနညသာဓာရဏပဋိသန္ထာရကရဏတ္ထ”န္တိ။ တေပိ အာယသ္မန္တော ဘဂဝတော အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ တံယေဝ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိံသု။ တေန ဝုတ္တံ “**ကတမေန နု ခေါ ဘဂဝါ ဝိဟာရေန ဧတရဟိ ဝိဟရတီ**”တိအာဒိ။

ဧတ္ထ စ ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနံ ကောသဇ္ဇာဒီနံ ပါရိပန္ထိကဓမ္မာနံ သုဝိဒူရဘာဝတော ဣဒ္ဓိယာ မူလဘူတေဟိ အနောဏမနာဒီဟိ သောဠသဟိ ဝေါဒါနဓမ္မေဟိ သမန္နာဂမနတော အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တံ သယံ အနိဉ္ဇနဋ္ဌေန အာနေဉ္ဇန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “အနောဏတံ စိတ္တံ ကောသဇ္ဇေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အနုဏ္ဏတံ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အနဘိရတံ စိတ္တံ ရာဂေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အနပနတံ စိတ္တံ ဗျာပါဒေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အနိဿိတံ စိတ္တံ ဒိဋ္ဌိယာ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အပ္ပဋိဗဒ္ဓံ စိတ္တံ ဆန္ဒရာဂေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဝိပ္ပမုတ္တံ စိတ္တံ ကာမရာဂေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဝိသံယုတ္တံ စိတ္တံ ကိလေသေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဝိမရိယာဒိကတံ စိတ္တံ ကိလေသမရိယာဒါယ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဧကတ္တဂတံ စိတ္တံ နာနတ္တကိလေသေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ သဒ္ဓါယ ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ အဿဒ္ဓိယေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဝီရိယေန ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ ကောသဇ္ဇေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ သတိယာ ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ ပမာဒေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ သမာဓိနာ ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ပညာယ ပရိဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ အဝိဇ္ဇာယ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ ဩဘာသဂတံ စိတ္တံ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရေ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇ”န္တိ။

ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနမေဝ စ ရူပဝိရာဂဘာဝနာဝသေန ပဝတ္တိတံ, အာရမ္မဏဝိဘာဂေန စတုဗ္ဗိဓံ အရူပါဝစရဇ္ဈာနန္တိ ဧတေသံ ပဉ္စန္နံ ဈာနာနံ အာနေဉ္ဇဝေါဟာရော၊ တေသံ ယံကိဉ္စိ ပါဒကံ ကတွာ သမာပန္နာ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ အာနေဉ္ဇသမာဓီတိ ပေါရာဏာ။

Abhikkantāyāti atītāya. **Nikkhante**ti niggate, apagateti attho. **Tuṇhī ahosī**ti Bhagavā ariyena tuṇhībhāvena tuṇhī ahosi. **Uddhaste aruṇe**ti uggate aruṇe, aruṇo nāma puratthimadisāya sūriyodayato puretarameva uṭṭhitobhāso. **Nandimukhiyā**ti rattiyā aruṇassa uggatattā eva aruṇappabhāya sūriyālokūpajīvino satte nandāpanamukhiyā viya rattiyā jātāya, vibhāyamānāyāti attho.

Tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvāti yathāparicchedaṁ tato āneñjasamādhito arahattaphalasamāpattito uṭṭhāya. **Sace kho tvaṁ Ānanda jāneyyāsī**ti Bhagavā “ime ca bhikkhū ettakaṁ kālaṁ iminā nāma samāpattisukhena vītināmentī”ti Ānanda yadi tvaṁ jāneyyāsi. **Ettakampi te nappaṭibhāseyyā**ti lokiyapaṭisammodanaṁ sandhāya yadidaṁ te “abhikkantā bhante rattī”ti-ādinā tikkhattuṁ paṭibhānaṁ upaṭṭhitaṁ, tayidaṁ ettakampi te na upaṭṭhaheyya. Yasmā ca kho tvaṁ Ānanda sekkho asekkhaṁ samāpattivihāraṁ na jānāsi, tasmā maṁ imesaṁ bhikkhūnaṁ lokiyapaṭisammodanaṁ kāretuṁ ussukkaṁ āpajji. Ahaṁ pana imehi bhikkhūhi saddhiṁ lokuttarapaṭisammodaneneva tiyāmarattiṁ vītināmesinti dassento Bhagavā āha **“ahañca Ānanda imāni ca pañca bhikkhusatāni sabbeva āneñjasamādhinā nisīdimhā”**ti[1].

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ tesaṁ bhikkhūnaṁ attanā samaṁ āneñjasamādhi-samāpajjanasamatthatāsaṅkhātaṁ vasībhāvatthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ tesaṁ bhikkhūnaṁ anavasesarāgādippahānasaṁsiddhitādi[2]sabhāvadīpanaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yassa jito kāmakaṇḍako**ti kusalapakkhavijjhanaṭṭhena kaṇḍakabhūto kilesakāmo yena ariyapuggalena anavasesaṁ jito pahīno, etenassa anunayābhāvaṁ dasseti. “Gāmakaṇṭako”tipi pāṭho. Tassattho—gāme kaṇṭako kaṇṭakaṭṭhāniyo sakalo vatthukāmo yassa jitoti. Jayo cassa tappaṭibaddhachandarāgappahāneneva veditabbo, tena tesaṁ anāgāmimaggo vutto

1. Nisinnamhāti (Sī) 2. ...samiddhitādi (Sī)

အဘိက္ကန္တာယာတိ အတီတာယ။ **နိက္ခန္တေ**တိ နိဂ္ဂတေ၊ အပဂတေတိ အတ္ထော။ **တုဏှီ အဟောသီ**တိ ဘဂဝါ အရိယေန တုဏှီဘာဝေန တုဏှီ အဟောသိ။ **ဥဒ္ဓသ္တေ အရုဏေ**တိ ဥဂ္ဂတေ အရုဏေ၊ အရုဏော နာမ ပုရတ္ထိမဒိသာယ သူရိယောဒယတော ပုရေတရမေဝ ဥဋ္ဌိတောဘာသော။ **နန္ဒိမုခိယာ**တိ ရတ္တိယာ အရုဏဿ ဥဂ္ဂတတ္တာ ဧဝ အရုဏပ္ပဘာယ သူရိယာလောကူပဇီဝိနော သတ္တေ နန္ဒာပနမုခိယာ ဝိယ ရတ္တိယာ ဇာတာယ၊ ဝိဘာယမာနာယာတိ အတ္ထော။

တမှာ သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌဟိတွာတိ ယထာပရိစ္ဆေဒံ တတော အာနေဉ္ဇသမာဓိတော အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိတော ဥဋ္ဌာယ။ **သစေ ခေါ တွံ အာနန္ဒ ဇာနေယျာသီ**တိ ဘဂဝါ “ဣမေ စ ဘိက္ခူ ဧတ္တကံ ကာလံ ဣမိနာ နာမ သမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တီ”တိ အာနန္ဒ ယဒိ တွံ ဇာနေယျာသိ။ **ဧတ္တကမ္ပိ တေ နပ္ပဋိဘာသေယျာ**တိ လောကိယပဋိသမ္မောဒနံ သန္ဓာယ ယဒိဒံ တေ “အဘိက္ကန္တာ ဘန္တေ ရတ္တီ”တိအာဒိနာ တိက္ခတ္တုံ ပဋိဘာနံ ဥပဋ္ဌိတံ၊ တယိဒံ ဧတ္တကမ္ပိ တေ န ဥပဋ္ဌဟေယျ။ ယသ္မာ စ ခေါ တွံ အာနန္ဒ သေက္ခော အသေက္ခံ သမာပတ္တိဝိဟာရံ န ဇာနာသိ၊ တသ္မာ မံ ဣမေသံ ဘိက္ခူနံ လောကိယပဋိသမ္မောဒနံ ကာရေတုံ ဥဿုက္ကံ အာပဇ္ဇိ။ အဟံ ပန ဣမေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ လောကုတ္တရပဋိသမ္မောဒနေနေဝ တိယာမရတ္တိံ ဝီတိနာမေသိန္တိ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ အာဟ **“အဟဉ္စ အာနန္ဒ ဣမာနိ စ ပဉ္စ ဘိက္ခုသတာနိ သဗ္ဗေဝ အာနေဉ္ဇသမာဓိနာ နိသီဒိမှာ”**တိ[၁]။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တေသံ ဘိက္ခူနံ အတ္တနာ သမံ အာနေဉ္ဇသမာဓိသမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာသင်္ခါတံ ဝသီဘာဝတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ တေသံ ဘိက္ခူနံ အနဝသေသရာဂါဒိပ္ပဟာနသံသိဒ္ဓိတာဒိ[၂]သဘာဝဒီပနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယဿ ဇိတော ကာမကဏ္ဍကော**တိ ကုသလပက္ခဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန ကဏ္ဍကဘူတော ကိလေသကာမော ယေန အရိယပုဂ္ဂလေန အနဝသေသံ ဇိတော ပဟီနော၊ ဧတေနဿ အနုနယာဘာဝံ ဒဿေတိ။ “ဂါမကဏ္ဋကော”တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—ဂါမေ ကဏ္ဋကော ကဏ္ဋကဋ္ဌာနိယော သကလော ဝတ္ထုကာမော ယဿ ဇိတောတိ။ ဇယော စဿ တပ္ပဋိဗဒ္ဓဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တေန တေသံ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ဝုတ္တော

၁-နိသိန္နမှာတိ (သီ) ၂-...သမိဒ္ဓိတာဒိ (သီ)

hoti. Akkoso ca jitoti sambandho. **Vadho ca bandhanañcā**ti etthāpi eseva nayo. Tesu akkosajayena vacīduccaritābhāvo, itarena kāyaduccaritābhāvo dassito. Tena taṁnimittakassa byāpādassa anavasesappahānena tatiyamaggo vutto hoti. Atha vā akkosādijayavacanena tatiyamaggo vutto hoti, akkosādīnaṁ accantakhamanaṁ tattha pakāsitaṁ hoti, ubhayathāpi nesaṁ virodhābhāvaṁ[1] dasseti. **Pabbato viya so ṭhito anejo**ti ejā vuccati calanakilesaparipantho, ejāhetūnaṁ avasesakilesānaṁ abhāvena anejo, anejattāyeva sabbakilesehi paravādavātehi ca akampanīyattā ṭhito ekagghanapabbatasadiso. **Sukhadukkhesu na vedhati sa bhikkhū**ti so bhinnakileso bhikkhu sukhadukkhanimittaṁ na kampatīti heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo. Iti Bhagavā tesaṁ pañcasatānaṁ bhikkhūnaṁ arahattādhigamena tādibhāvappattiṁ ekajjhaṁ katvā ekapuggalādhiṭṭhānaṁ udānaṁ udānesīti.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Sāriputtasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā**ti ārammaṇābhimukhaṁ satiṁ ṭhapayitvā mukhasamīpe katvā. Tathā hi Vibhaṅge vuttaṁ—

> "Ayaṁ sati upaṭṭhitā hoti supaṭṭhitā nāsikagge vā mukhanimitte vā, tena vuccati parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā"ti[2].

Atha vā "**parī**ti pariggahaṭṭho, **mukhan**ti niyyānaṭṭho, **satī**ti upaṭṭhānaṭṭho, tena vuccati 'parimukhaṁ satin'ti". Evaṁ Paṭisambhidāyaṁ[3] vuttanayenapettha attho veditabbo. Tatrāyaṁ saṅkhepattho—pariggahitaniyyānasatiṁ katvāti. Niyyānanti ca satiyā ogāhitabbaṁ ārammaṇaṁ daṭṭhabbaṁ. Ettha ca purimo pacchimo ca attho sabbasaṅgāhakavasena, itaro samāpattiyā pubbabhāgasamannāhāravasena daṭṭhabbo. Satīti vā satisīsena jhānaṁ

1. Virodhādyabhāvaṁ (Sī, Syā) 2. Abhi 2. 261 piṭṭhe. 3. Khu 9. 174 piṭṭhe.

ဟောတိ။ အက္ကောသော စ ဇိတောတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ဝဓော စ ဗန္ဓနဉ္စာ**တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ တေသု အက္ကောသဇယေန ဝစီဒုစ္စရိတာဘာဝေါ, ဣတရေန ကာယဒုစ္စရိတာဘာဝေါ ဒဿိတော။ တေန တံနိမိတ္တကဿ ဗျာပါဒဿ အနဝသေသပ္ပဟာနေန တတိယမဂ္ဂေါ ဝုတ္တော ဟောတိ။ အထ ဝါ အက္ကောသာဒိဇယဝစနေန တတိယမဂ္ဂေါ ဝုတ္တော ဟောတိ၊ အက္ကောသာဒီနံ အစ္စန္တက္ခမနံ တတ္ထ ပကာသိတံ ဟောတိ၊ ဥဘယထာပိ နေသံ ဝိရောဓာဘာဝံ[1] ဒဿေတိ။ **ပဗ္ဗတော ဝိယ သော ဌိတော အနေဇော**တိ ဧဇာ ဝုစ္စတိ စလနကိလေသပရိပန္ထော၊ ဧဇာဟေတူနံ အဝသေသကိလေသာနံ အဘာဝေန အနေဇော၊ အနေဇတ္တာယေဝ သဗ္ဗကိလေသေဟိ ပရဝါဒဝါတေဟိ စ အကမ္ပနီယတ္တာ ဌိတော ဧကဃနပဗ္ဗတသဒိသော။ **သုခဒုက္ခေသု န ဝေဓတိ သ ဘိက္ခူ**တိ သော ဘိန္နကိလေသော ဘိက္ခု သုခဒုက္ခနိမိတ္တံ န ကမ္ပတီတိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ဘဂဝါ တေသံ ပဉ္စသတာနံ ဘိက္ခူနံ အရဟတ္တာဓိဂမေန တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိံ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ ဧကပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ**တိ အာရမ္မဏာဘိမုခံ သတိံ ဌပယိတွာ မုခသမီပေ ကတွာ။ တထာ ဟိ ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တံ—

> "အယံ သတိ ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတိ သုပဋ္ဌိတာ နာသိကဂ္ဂေ ဝါ မုခနိမိတ္တေ ဝါ၊ တေန ဝုစ္စတိ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ"တိ[2]။

အထ ဝါ "**ပရီ**တိ ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော၊ **မုခ**န္တိ နိယျာနဋ္ဌော၊ **သတီ**တိ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌော၊ တေန ဝုစ္စတိ 'ပရိမုခံ သတိ'န္တိ"။ ဧဝံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[3] ဝုတ္တနယေနပေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ပရိဂ္ဂဟိတနိယျာနသတိံ ကတွာတိ။ နိယျာနန္တိ စ သတိယာ ဩဂါဟိတဗ္ဗံ အာရမ္မဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ စ ပုရိမော ပစ္ဆိမော စ အတ္ထော သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဝသေန, ဣတရော သမာပတ္တိယာ ပုဗ္ဗဘာဂသမန္နာဟာရဝသေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သတီတိ ဝါ သတိသီသေန ဈာနံ

၁-ဝိရောဓာဒျဘာဝံ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ ၂-၂၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၉-၁၇၄-ပိဋ္ဌေ။

vuttaṁ “ye kāyagatāsatiṁ paribhuñjantī”ti-ādīsu[1] viya. Katamaṁ pana taṁ jhānanti? Rūpāvacaracatutthajjhānaṁ pādakaṁ katvā samāpannaṁ arahattaphalajjhānaṁ. Kathaṁ panetaṁ jānitabbanti? Āneñjasamādhiyogena therassa savisesaṁ niccalabhāvaṁ kenaci akampanīyatañca pabbatopamāya pakāsento Bhagavā imaṁ udānaṁ abhāsīti gāthāya eva ayamattho viññāyati. Na cāyaṁ nisajjā therassa saccappaṭivedhāya, atha kho diṭṭhadhammasukhavihārāya. Pubbeyeva hi Sūkarakhataleṇe[2] attano bhāgineyyassa Dīghanakhaparibbājakassa Bhagavati dhammaṁ desente ayaṁ mahāthero saccappaṭivedhakiccaṁ matthakaṁ pāpesīti.

Etamatthanti etaṁ therassa āneñjasamādhiyogena tādibhāvappattiyā ca kenaci akampanīyatāsaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato viditvā tadatthavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yathāpi pabbato selo**ti yathā silāmayo ekagghanasilāpabbato, na paṁsupabbato na missakapabbatoti attho. **Acalo suppatiṭṭhito**ti suppatiṭṭhitamūlo pakativātehi acalo akampanīyo hoti. **Evaṁ mohakkhayā bhikkhu, pabbatova na vedhatī**ti mohassa anavasesappahānā mohamūlakattā ca sabbākusalānaṁ pahīnasabbākusalo bhikkhu yathā so pabbato pakativātehi, evaṁ lokadhammehi na vedhati na kampati. Mohakkhayoti vā yasmā nibbānaṁ arahattañca vuccati, tasmā mohakkhayassa hetu nibbānassa arahattassa vā adhigatattā catūsu ariyasaccesu suppatiṭṭhito asamāpannakālepi yathāvuttapabbato viya na kenaci vedhati, pageva samāpannakāleti adhippāyo.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Mahāmoggallānasuttavaṇṇanā

25. Pañcame **kāyagatāya satiyā**ti kāyānupassanāvasena kāye gatāya kāyārammaṇāya satiyā, itthambhūtalakkhaṇe idaṁ

1. Aṁ 1. 47 piṭṭhe.
2. Ma 2. 165 piṭṭhe.

ဝုတ္တံ “ယေ ကာယဂတာသတိံ ပရိဘုဉ္ဇန္တီ”တိအာဒီသု[၁] ဝိယ။ ကတမံ ပန တံ ဈာနန္တိ? ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ သမာပန္နံ အရဟတ္တဖလဇ္ဈာနံ။ ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗန္တိ? အာနေဉ္ဇသမာဓိယောဂေန ထေရဿ သဝိသေသံ နိစ္စလဘာဝံ ကေနစိ အကမ္ပနီယတဉ္စ ပဗ္ဗတောပမာယ ပကာသေန္တော ဘဂဝါ ဣမံ ဥဒါနံ အဘာသီတိ ဂါထာယ ဧဝ အယမတ္ထော ဝိညာယတိ။ န စာယံ နိသဇ္ဇာ ထေရဿ သစ္စပ္ပဋိဝေဓာယ၊ အထ ခေါ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာယ။ ပုဗ္ဗေယေဝ ဟိ သူကရခတလေဏေ[၂] အတ္တနော ဘာဂိနေယျဿ ဒီဃနခပရိဗ္ဗာဇကဿ ဘဂဝတိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ အယံ မဟာထေရော သစ္စပ္ပဋိဝေဓကိစ္စံ မတ္ထကံ ပါပေသီတိ။

ဧတမတ္ထန္တိ ဧတံ ထေရဿ အာနေဉ္ဇသမာဓိယောဂေန တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိယာ စ ကေနစိ အကမ္ပနီယတာသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယထာပိ ပဗ္ဗတော သေလော**တိ ယထာ သိလာမယော ဧကဂ္ဃနသိလာပဗ္ဗတော၊ န ပံသုပဗ္ဗတော န မိဿကပဗ္ဗတောတိ အတ္ထော။ **အစလော သုပ္ပတိဋ္ဌိတော**တိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတမူလော ပကတိဝါတေဟိ အစလော အကမ္ပနီယော ဟောတိ။ **ဧဝံ မောဟက္ခယာ ဘိက္ခု၊ ပဗ္ဗတောဝ န ဝေဓတီ**တိ မောဟဿ အနဝသေသပ္ပဟာနာ မောဟမူလကတ္တာ စ သဗ္ဗာကုသလာနံ ပဟီနသဗ္ဗာကုသလော ဘိက္ခု ယထာ သော ပဗ္ဗတော ပကတိဝါတေဟိ၊ ဧဝံ လောကဓမ္မေဟိ န ဝေဓတိ န ကမ္ပတိ။ မောဟက္ခယောတိ ဝါ ယသ္မာ နိဗ္ဗာနံ အရဟတ္တဉ္စ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ မောဟက္ခယဿ ဟေတု နိဗ္ဗာနဿ အရဟတ္တဿ ဝါ အဓိဂတတ္တာ စတူသု အရိယသစ္စေသု သုပ္ပတိဋ္ဌိတော အသမာပန္နကာလေပိ ယထာဝုတ္တပဗ္ဗတော ဝိယ န ကေနစိ ဝေဓတိ၊ ပဂေဝ သမာပန္နကာလေတိ အဓိပ္ပါယော။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မဟာမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ပဉ္စမေ **ကာယဂတာယ သတိယာ**တိ ကာယာနုပဿနာဝသေန ကာယေ ဂတာယ ကာယာရမ္မဏာယ သတိယာ၊ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏေ ဣဒံ

၁-အံ ၁-၄၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၂-၁၆၅-ပိဋ္ဌေ။

karaṇavacanaṁ. **Ajjhattan**ti idha ajjhattaṁ nāma niyakajjhattaṁ, tasmā attani attasantāneti attho. Atha vā yasmā kammaṭṭhānabhūto kesādiko dvattiṁsakoṭṭhāsasamudāyo idha kāyoti adhippeto, tasmā ajjhattanti padassa gocarajjhattanti attho veditabbo. **Sūpaṭṭhitāyā**ti niyakajjhattabhūte gocarajjhattanti attho veditabbo. **Sūpaṭṭhitāyā**ti niyakajjhattabhūte gocarajjhattabhūte vā kāye suṭṭhu upaṭṭhitāya. Kā panāyaṁ sati, yā “ajjhattaṁ sūpaṭṭhitā”ti vuttā? Yvāyaṁ Bhagavatā “atthi imasmiṁ kāye kesā lomā”ti-ādinā[1] ajjhattakesādiko dvattiṁsākāro kāyo vutto, tattha yā paṭikūlamanasikāraṁ pavattentassa upacārappanāvasena kāye upaṭṭhitā sati, sā “kāyagatā satī”ti vuccati. Yathā cāyaṁ, evaṁ ānāpānacatu-iriyāpathasatisampajaññānaṁ vasena uddhumātakavinīlakādivasena ca manasikāraṁ pavattentassa yathārahaṁ upacārappanāvasena kāye upaṭṭhitā sati “kāyagatā satī”ti vuccati. Idha pana ajjhattaṁ kāyagatā sati pathavī-ādikā catasso dhātuyo sasambhārasaṅkhepādīsu catūsu yena kenaci ekenākārena vavatthapetvā tesaṁ aniccādilakkhaṇasallakkhaṇavasena upaṭṭhitā vipassanāsampayuttā sati “kāyagatā satī”ti adhippetā. Thero pana tathā vipassitvā attano phalasamāpattimeva samāpajjitvā nisīdi. Idhāpi gāthāya evaṁ imassa atthassa viññātabbatā “na cāyaṁ nisajjā”ti-ādinā vuttanayānusārena yojetabbā.

Etamatthanti etaṁ therassa catudhātuvavatthānamukhena kāyānupassanā-satipaṭṭhānena vipassanaṁ ogāhetvā phalasamāpattisamāpajjanasaṅkhātaṁ atthaṁ viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ satipaṭṭhānabhāvanāya nibbānādhigamadīpakaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **sati kāyagatā upaṭṭhitā**ti pubbe vuttalakkhaṇā sati saddhāpubbaṅgamānaṁ samādhivīriyapaññānaṁ yathāsakaṁ kiccanipphādanena sahāyabhāvaṁ āpannattā pahīnappaṭipakkhā tato eva tikkhavisadabhūtā ca yathāvuttakāyasaṁvaraṇavasena ekatthasamosaraṇavasena ca aviparītasabhāvaṁ sallakkhentī upagantvā ṭhitā hoti, etena kāyasaṅkhātānaṁ catunnaṁ dhātūnaṁ tannissitānañca upādārūpānaṁ sallakkhaṇavasena, paccaye vavatthapetvā tato paraṁ tesaṁ aniccādilakkhaṇasallakkhaṇavasena ca pavattaṁ

1. Dī 2. 233; Ma 1. 72; Khu 1. 2 piṭṭhesu.

ကရဏဝစနံ။ **အဇ္ဈတ္တန္တိ** ဣဓ အဇ္ဈတ္တံ နာမ နိယကဇ္ဈတ္တံ၊ တသ္မာ အတ္တနိ အတ္တသန္တာနေတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ယသ္မာ ကမ္မဋ္ဌာနဘူတော ကေသာဒိကော ဒွတ္တိံသကောဋ္ဌာသသမုဒါယော ဣဓ ကာယောတိ အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ အဇ္ဈတ္တန္တိ ပဒဿ ဂေါစရဇ္ဈတ္တန္တိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သူပဋ္ဌိတာယာ**တိ နိယကဇ္ဈတ္တဘူတေ ဂေါစရဇ္ဈတ္တဘူတေ ဝါ ကာယေ သုဋ္ဌု ဥပဋ္ဌိတာယ။ ကာ ပနာယံ သတိ၊ ယာ “အဇ္ဈတ္တံ သူပဋ္ဌိတာ”တိ ဝုတ္တာ? ယွာယံ ဘဂဝတာ “အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ လောမာ”တိအာဒိနာ[1] အဇ္ဈတ္တကေသာဒိကော ဒွတ္တိံသာကာရော ကာယော ဝုတ္တော၊ တတ္ထ ယာ ပဋိကူလမနသိကာရံ ပဝတ္တေန္တဿ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန ကာယေ ဥပဋ္ဌိတာ သတိ၊ သာ “ကာယဂတာ သတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ စာယံ၊ ဧဝံ အာနာပါနစတုဣရိယာပထသတိသမ္ပဇဉ္ဉာနံ ဝသေန ဥဒ္ဓုမာတကဝိနီလကာဒိဝသေန စ မနသိကာရံ ပဝတ္တေန္တဿ ယထာရဟံ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန ကာယေ ဥပဋ္ဌိတာ သတိ “ကာယဂတာ သတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဓ ပန အဇ္ဈတ္တံ ကာယဂတာ သတိ ပထဝီအာဒိကာ စတဿော ဓာတုယော သသမ္ဘာရသင်္ခေပါဒီသု စတူသု ယေန ကေနစိ ဧကေနာကာရေန ဝဝတ္ထပေတွာ တေသံ အနိစ္စာဒိလက္ခဏသလ္လက္ခဏဝသေန ဥပဋ္ဌိတာ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ “ကာယဂတာ သတီ”တိ အဓိပ္ပေတာ။ ထေရော ပန တထာ ဝိပဿိတွာ အတ္တနော ဖလသမာပတ္တိမေဝ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိ။ ဣဓာပိ ဂါထာယ ဧဝံ ဣမဿ အတ္ထဿ ဝိညာတဗ္ဗတာ “န စာယံ နိသဇ္ဇာ”တိအာဒိနာ ဝုတ္တနယာနုသာရေန ယောဇေတဗ္ဗာ။

ဧတမတ္ထန္တိ ဧတံ ထေရဿ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနမုခေန ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနေန ဝိပဿနံ ဩဂါဟေတွာ ဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါနန္တိ** ဣမံ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာယ နိဗ္ဗာနာဓိဂမဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **သတိ ကာယဂတာ ဥပဋ္ဌိတာ**တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တလက္ခဏာ သတိ သဒ္ဓါပုဗ္ဗင်္ဂမာနံ သမာဓိဝီရိယပညာနံ ယထာသကံ ကိစ္စနိပ္ဖါဒနေန သဟာယဘာဝံ အာပန္နတ္တာ ပဟီနပ္ပဋိပက္ခာ တတော ဧဝ တိက္ခဝိသဒဘူတာ စ ယထာဝုတ္တကာယသံဝရဏဝသေန ဧကတ္တသမောသရဏဝသေန စ အဝိပရီတသဘာဝံ သလ္လက္ခေန္တီ ဥပဂန္တွာ ဌိတာ ဟောတိ၊ ဧတေန ကာယသင်္ခါတာနံ စတုန္နံ ဓာတူနံ တန္နိဿိတာနဉ္စ ဥပါဒါရူပါနံ သလ္လက္ခဏဝသေန, ပစ္စယေ ဝဝတ္ထပေတွာ တတော ပရံ တေသံ အနိစ္စာဒိလက္ခဏသလ္လက္ခဏဝသေန စ ပဝတ္တံ

၁-ဒီ ၂-၂၃၃၊ မ ၁-၇၂၊ ခု ၁-၂-ပိဋ္ဌေသု။

ñāṇaparamparāgataṁ satiṁ dasseti, satisīsena vā taṁsampayuttaṁ pariññāttayapariyāpannañāṇaparamparameva dasseti. **Chasu phassāyatanesu saṁvuto**ti yathāvuttāya kāye upaṭṭhitāya satiyā samannāgato cakkhādīsu phassassa kāraṇabhūtesu chasu dvāresu kāyānupassanāya abhāvitāya uppajjanārahānaṁ abhijjhādīnaṁ[1] tassā bhāvitattā ñāṇappavattiṁ paṭivedhento[2] te pidahanto "tattha saṁvuto"ti vuccati, etena ñāṇasaṁvaraṁ dasseti.

Satataṁ bhikkhu samāhitoti so bhikkhu evaṁ upaṭṭhitassati sabbattha ca saṁvuto puthuttārammaṇe cittaṁ avissajjetvā aniccādivasena sammasanto vipassanaṁ ussukkāpetvā ñāṇe tikkhe sūre vahante vipassanāsamādhinā tāva satataṁ nirantaraṁ samāhito anulomañāṇānantaraṁ gotrabhuñāṇodayato paṭṭhāya. **Jaññā nibbānamattano**ti aññesaṁ puthujjanānaṁ supinantepi agocarabhāvato, ariyānaṁ pana tassa tasseva āveṇikattā attasadisattā ca "attā"ti laddhavohārassa maggaphalañāṇassa sātisayavisayabhāvato ekantasukhāvahaṁ nibbānaṁ asaṅkhatadhātu "attano"ti vuttaṁ, taṁ nibbānaṁ jaññā jāneyya, maggaphalañāṇehi paṭivijjheyya, sacchikareyyāti attho. Etena ariyānaṁ nibbāne adhimuttataṁ[3] dasseti. Ariyā hi adhicittappavattikālepi ekanteneva nibbāne ninnapoṇapabbhārabhāvena viharanti. Ettha ca yassa sati kāyagatā upaṭṭhitā, so bhikkhu chasu phassāyatanesu saṁvuto, tato eva satataṁ samāhito attapaccakkhakaraṇena nibbānaṁ attano jāneyyāti evaṁ gāthāpadānaṁ sambandho veditabbo. Evaṁ kāyānupassanāsatipaṭṭhānamukhena yāva arahattā ekassa[4] bhikkhuno niyyānamaggaṁ dasseti dhammarājā.

Aparo nayo—**sati kāyagatā upaṭṭhitā**ti etena kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ dasseti. **Chasu phassāyatanesu saṁvuto**ti phasso āyatanaṁ kāraṇaṁ etesanti phassāyatanāni, tesu phassāyatanesu. Phassahetukesu phassapaccayā nibbattesu chasu cakkhusamphassajādivedayitesu taṇhādīnaṁ appavattiyā saṁvuto, etena

1. Avijjādīnaṁ (Ka)
2. Paṭisedhento (Sī, Syā)
3. Vimuttataṁ (Sī, Syā)
4. Etassa (Sī)

ဉာဏပရမ္ပရာဂတံ သတိံ ဒဿေတိ၊ သတိသီသေန ဝါ တံသမ္ပယုတ္တံ ပရိညာတ္တယပရိယာပန္နဉာဏပရမ္ပရမေဝ ဒဿေတိ။ **ဆသု ဖဿာယတနေသု သံဝုတော**တိ ယထာဝုတ္တာယ ကာယေ ဥပဋ္ဌိတာယ သတိယာ သမန္နာဂတော စက္ခာဒီသု ဖဿဿ ကာရဏဘူတေသု ဆသု ဒွါရေသု ကာယာနုပဿနာယ အဘာဝိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟာနံ အဘိဇ္ဈာဒီနံ[၁] တဿာ ဘာဝိတတ္တာ ဉာဏပ္ပဝတ္တိံ ပဋိဝေဓေန္တော[၂] တေ ပိဒဟန္တော "တတ္ထ သံဝုတော"တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧတေန ဉာဏသံဝရံ ဒဿေတိ။

သတတံ ဘိက္ခု သမာဟိတောတိ သော ဘိက္ခု ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတဿတိ သဗ္ဗတ္ထ စ သံဝုတော ပုထုတ္တာရမ္မဏေ စိတ္တံ အဝိဿဇ္ဇေတွာ အနိစ္စာဒိဝသေန သမ္မသန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ ဉာဏေ တိက္ခေ သူရေ ဝဟန္တေ ဝိပဿနာသမာဓိနာ တာဝ သတတံ နိရန္တရံ သမာဟိတော အနုလောမဉာဏာနန္တရံ ဂေါတြဘုဉာဏောဒယတော ပဋ္ဌာယ။ **ဇညာ နိဗ္ဗာနမတ္တနော**တိ အညေသံ ပုထုဇ္ဇနာနံ သုပိနန္တေပိ အဂေါစရဘာဝတော, အရိယာနံ ပန တဿ တဿေဝ အာဝေဏိကတ္တာ အတ္တသဒိသတ္တာ စ "အတ္တာ"တိ လဒ္ဓဝေါဟာရဿ မဂ္ဂဖလဉာဏဿ သာတိသယဝိသယဘာဝတော ဧကန္တသုခါဝဟံ နိဗ္ဗာနံ အသင်္ခတဓာတု "အတ္တနော"တိ ဝုတ္တံ၊ တံ နိဗ္ဗာနံ ဇညာ ဇာနေယျ၊ မဂ္ဂဖလဉာဏေဟိ ပဋိဝိဇ္ဈေယျ၊ သစ္ဆိကရေယျာတိ အတ္ထော။ ဧတေန အရိယာနံ နိဗ္ဗာနေ အဓိမုတ္တတံ[၃] ဒဿေတိ။ အရိယာ ဟိ အဓိစိတ္တပ္ပဝတ္တိကာလေပိ ဧကန္တေနေဝ နိဗ္ဗာနေ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရဘာဝေန ဝိဟရန္တိ။ ဧတ္ထ စ ယဿ သတိ ကာယဂတာ ဥပဋ္ဌိတာ၊ သော ဘိက္ခု ဆသု ဖဿာယတနေသု သံဝုတော, တတော ဧဝ သတတံ သမာဟိတော အတ္တပစ္စက္ခကရဏေန နိဗ္ဗာနံ အတ္တနော ဇာနေယျာတိ ဧဝံ ဂါထာပဒါနံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနမုခေန ယာဝ အရဟတ္တာ ဧကဿ[၄] ဘိက္ခုနော နိယျာနမဂ္ဂံ ဒဿေတိ ဓမ္မရာဇာ။

အပရော နယော—**သတိ ကာယဂတာ ဥပဋ္ဌိတာ**တိ ဧတေန ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဒဿေတိ။ **ဆသု ဖဿာယတနေသု သံဝုတော**တိ ဖဿော အာယတနံ ကာရဏံ ဧတေသန္တိ ဖဿာယတနာနိ၊ တေသု ဖဿာယတနေသု။ ဖဿဟေတုကေသု ဖဿပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တေသု ဆသု စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိဝေဒယိတေသု တဏှာဒီနံ အပ္ပဝတ္တိယာ သံဝုတော၊ ဧတေန

၁-အဝိဇ္ဇာဒီနံ (က)
၂-ပဋိသေဓေန္တော (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိမုတ္တတံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဧတဿ (သီ)

vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṁ dasseti. **Satataṁ bhikkhu samāhito**ti satataṁ niccakālaṁ nirantaraṁ vikkhepābhāvato samāhito bhikkhu. So cāyaṁ avikkhepo sabbaso satipaṭṭhānabhāvanāya matthakappattāya hoti. Sammasanto hi atītādibhedabhinnesu pañcupādānakkhandhesu anavasesatova pariggahetvā sammasatīti. Etena sesasatipaṭṭhāne dasseti. **Jaññā nibbānamattano**ti evaṁ catusatipaṭṭhānabhāvanaṁ matthakaṁ pāpetvā ṭhito bhinnakileso bhikkhu attano kilesanibbānaṁ paccavekkhaṇañāṇena sayameva jāneyyāti attho.

Atha vā **sati kāyagatā upaṭṭhitā**ti attano paresañca kāyassa yathāsabhāvapariññādīpanena therassa sativepullappatti dīpitā. **Chasu phassāyatanesu saṁvuto**ti cakkhādīsu chasu dvāresu accantasaṁvaradīpanena satatavihārivasena therassa sampajaññappakāsinī paññāvepullappatti dīpitā. **Satataṁ bhikkhu samāhito**ti samāpattibahulatādassanena navānupubbavihārasamāpattiyo dassitā. Evaṁbhūto pana bhikkhu **jaññā nibbānamattano**ti katakiccattā uttari karaṇīyābhāvato kevalaṁ attano anupādisesanibbānameva jāneyya cinteyya, aññampi tassa cintetabbaṁ natthīti adhippāyo.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Pilindavacchasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe **Pilindavaccho**ti **Pilindā**tissa nāmaṁ, **vaccho**ti gottavasena theraṁ sañjānanti. **Vasalavādena samudācaratī**ti "ehi vasala, apehi vasalā"ti-ādinā bhikkhū vasalavādena voharati ālapati. **Sambahulā bhikkhū**ti bahū bhikkhū. Te theraṁ tathā samudācarantaṁ disvā "arahāva samāno appahīnavāsanattā evaṁ bhaṇatī"ti ajānantā "dosantaro maññe ayaṁ thero evaṁ samudācaratī"ti cintetvā ullapanādhippāyā[1] taṁ tato vuṭṭhāpetuṁ Bhagavato ārocesuṁ.

---

1. Ullumpanādhippāyā (Ka)

ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဒဿေတိ။ **သတတံ ဘိက္ခု သမာဟိတော**တိ သတတံ နိစ္စကာလံ နိရန္တရံ ဝိက္ခေပါဘာဝတော သမာဟိတော ဘိက္ခု။ သော စာယံ အဝိက္ခေပေါ သဗ္ဗသော သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာယ မတ္ထကပ္ပတ္တာယ ဟောတိ။ သမ္မသန္တော ဟိ အတီတာဒိဘေဒဘိန္နေသု ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေသု အနဝသေသတောဝ ပရိဂ္ဂဟေတွာ သမ္မသတီတိ။ ဧတေန သေသသတိပဋ္ဌာနေ ဒဿေတိ။ **ဇညာ နိဗ္ဗာနမတ္တနော**တိ ဧဝံ စတုသတိပဋ္ဌာနဘာဝနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဌိတော ဘိန္နကိလေသော ဘိက္ခု အတ္တနော ကိလေသနိဗ္ဗာနံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန သယမေဝ ဇာနေယျာတိ အတ္ထော။

အထ ဝါ **သတိ ကာယဂတာ ဥပဋ္ဌိတာ**တိ အတ္တနော ပရေသဉ္စ ကာယဿ ယထာသဘာဝပရိညာဒီပနေန ထေရဿ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိ ဒီပိတာ။ **ဆသု ဖဿာယတနေသု သံဝုတော**တိ စက္ခာဒီသု ဆသု ဒွါရေသု အစ္စန္တသံဝရဒီပနေန သတတဝိဟာရိဝသေန ထေရဿ သမ္ပဇညပ္ပကာသိနီ ပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိ ဒီပိတာ။ **သတတံ ဘိက္ခု သမာဟိတော**တိ သမာပတ္တိဗဟုလတာဒဿနေန နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိယော ဒဿိတာ။ ဧဝံဘူတော ပန ဘိက္ခု **ဇညာ နိဗ္ဗာနမတ္တနော**တိ ကတကိစ္စတ္တာ ဥတ္တရိ ကရဏီယာဘာဝတော ကေဝလံ အတ္တနော အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနမေဝ ဇာနေယျ စိန္တေယျ၊ အညမ္ပိ တဿ စိန္တေတဗ္ဗံ နတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ပိလိန္ဒဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဆဋ္ဌေ **ပိလိန္ဒဝစ္ဆော**တိ **ပိလိန္ဒာ**တိဿ နာမံ၊ **ဝစ္ဆော**တိ ဂေါတ္တဝသေန ထေရံ သဉ္ဇာနန္တိ။ **ဝသလဝါဒေန သမုဒါစရတီ**တိ "ဧဟိ ဝသလ၊ အပေဟိ ဝသလာ"တိအာဒိနာ ဘိက္ခူ ဝသလဝါဒေန ဝေါဟရတိ အာလပတိ။ **သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ**တိ ဗဟူ ဘိက္ခူ။ တေ ထေရံ တထာ သမုဒါစရန္တံ ဒိသွာ "အရဟာဝ သမာနော အပ္ပဟီနဝါသနတ္တာ ဧဝံ ဘဏတီ"တိ အဇာနန္တာ "ဒေါသန္တရော မညေ အယံ ထေရော ဧဝံ သမုဒါစရတီ"တိ စိန္တေတွာ ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယာ[၁] တံ တတော ဝုဋ္ဌာပေတုံ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။

၁-ဥလ္လုမ္ပနာဓိပ္ပါယာ (က)

tena vuttaṁ “āyasmā bhante Pilindavaccho bhikkhū vasalavādena samudācaratī”ti. Keci panāhu—“imaṁ theraṁ bhikkhū ‘arahā’ti sañjānanti, ayañca bhikkhū pharusavacanena evaṁ samudācarati, ‘abhūto eva nu kho imasmiṁ uttarimanussadhammo’ti vāsanāvasena tassa tathā samudācāraṁ ajānantā ariyabhāvañcassa asaddahantā ujjhānasaññino Bhagavato tamatthaṁ ārocesun”ti. Bhagavā therassa dosantarābhāvaṁ pakāsetukāmo ekena bhikkhunā taṁ pakkosāpetvā sammukhā tassa “pubbāciṇṇavasenāyaṁ tathā samudācarati, na pharusavacanādhippāyo”ti āha. Tena vuttaṁ **atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesī**”ti-ādi.

Tattha **pubbenivāsaṁ manasi karitvā**ti Satthā “saccaṁ kira tvaṁ Vaccha bhikkhū vasalavādena samudācarasī”ti theraṁ pucchitvā tena “evaṁ bhante”ti vutte “ayaṁ Vaccho kilesavāsanāya vasalavādaṁ na pariccajati, kiṁ nu kho atītesupi attabhāvesu brāhmaṇajātiko ahosī”ti āvajjento pubbenivāsañāṇena sabbaññutaññāṇena vā tassa pubbenivāsaṁ atītāsu jātīsu nivutthakkhandhasantānaṁ manasi karitvā hatthatale ṭhapitaṁ āmalakaṁ viya paccakkhakaraṇavasena attano manasi katvā. **Bhikkhū āmantesī**ti te bhikkhū saññāpetuṁ ālapi abhāsi. Tena vuttaṁ **“mā kho tumhe bhikkhave**”ti-ādi.

Tattha **mā**ti paṭisedhe nipāto, tassa “ujjhāyitthā”ti iminā sambandho. **Mā ujjhāyitthā**ti mā heṭṭhā katvā cintayittha, olokayitthāti attho. **Vacchassa bhikkhuno**ti ca ujjhāyanassa usūyanatthattā sampadānavacanaṁ. Idānissa anujjhāyitabbe kāraṇaṁ dassento **“na bhikkhave Vaccho dosantaro bhikkhū vasalavādena samudācaratī**”ti āha. Tassattho—bhikkhave ayaṁ Vaccho dosantaro dosacitto dosena byāpādena dūsitacitto hutvā bhikkhū vasalavādena na samudācarati, maggeneva cassa byāpādo samugghātito. Evaṁ adosantarattepi tassa tathā samudācārassa purimajātisiddhaṁ kāraṇaṁ dassento **“Vacchassa bhikkhave**”ti-ādimāha.

Tattha **abbokiṇṇānī**ti khattiyādijāti-antarehi avomissāni anantaritāni. **Pañca jātisatāni brāhmaṇakule paccājātānī**ti sabbāni tāni Vacchassa pañca jātisatāni paṭipāṭiyā brāhmaṇakule eva jātāni,

တေန ဝုတ္တံ “အာယသ္မာ ဘန္တေ ပိလိန္ဒဝစ္ဆော ဘိက္ခူ ဝသလဝါဒေန သမုဒါစရတီ”တိ။ ကေစိ ပနာဟု—“ဣမံ ထေရံ ဘိက္ခူ ‘အရဟာ’တိ သဉ္ဇာနန္တိ၊ အယဉ္စ ဘိက္ခူ ဖရုသဝစနေန ဧဝံ သမုဒါစရတိ၊ ‘အဘူတော ဧဝ နု ခေါ ဣမသ္မိံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မော’တိ ဝါသနာဝသေန တဿ တထာ သမုဒါစာရံ အဇာနန္တာ အရိယဘာဝဉ္စဿ အသဒ္ဒဟန္တာ ဥဇ္ဈာနသညိနော ဘဂဝတော တမတ္ထံ အာရောစေသု”န္တိ။ ဘဂဝါ ထေရဿ ဒေါသန္တရာဘာဝံ ပကာသေတုကာမော ဧကေန ဘိက္ခုနာ တံ ပက္ကောသာပေတွာ သမ္မုခါ တဿ “ပုဗ္ဗာစိဏ္ဏဝသေနာယံ တထာ သမုဒါစရတိ၊ န ဖရုသဝစနာဓိပ္ပါယော”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဘဂဝါ အညတရံ ဘိက္ခုံ အာမန္တေသီ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ပုဗ္ဗေနိဝါသံ မနသိ ကရိတွာ**တိ သတ္ထာ “သစ္စံ ကိရ တွံ ဝစ္ဆ ဘိက္ခူ ဝသလဝါဒေန သမုဒါစရသီ”တိ ထေရံ ပုစ္ဆိတွာ တေန “ဧဝံ ဘန္တေ”တိ ဝုတ္တေ “အယံ ဝစ္ဆော ကိလေသဝါသနာယ ဝသလဝါဒံ န ပရိစ္စဇတိ၊ ကိံ နု ခေါ အတီတေသုပိ အတ္တဘာဝေသု ဗြာဟ္မဏဇာတိကော အဟောသီ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေန သဗ္ဗညုတညာဏေန ဝါ တဿ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အတီတာသု ဇာတီသု နိဝုတ္ထက္ခန္ဓသန္တာနံ မနသိ ကရိတွာ ဟတ္ထတလေ ဌပိတံ အာမလကံ ဝိယ ပစ္စက္ခကရဏဝသေန အတ္တနော မနသိ ကတွာ။ **ဘိက္ခူ အာမန္တေသီ**တိ တေ ဘိက္ခူ သညာပေတုံ အာလပိ အဘာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**မာ ခေါ တုမှေ ဘိက္ခဝေ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **မာ**တိ ပဋိသေဓေ နိပါတော၊ တဿ “ဥဇ္ဈာယိတ္ထာ”တိ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓော။ **မာ ဥဇ္ဈာယိတ္ထာ**တိ မာ ဟေဋ္ဌာ ကတွာ စိန္တယိတ္ထ၊ ဩလောကယိတ္ထာတိ အတ္ထော။ **ဝစ္ဆဿ ဘိက္ခုနော**တိ စ ဥဇ္ဈာယနဿ ဥသူယနတ္ထတ္တာ သမ္ပဒါနဝစနံ။ ဣဒါနိဿ အနုဇ္ဈာယိတဗ္ဗေ ကာရဏံ ဒဿေန္တော “**န ဘိက္ခဝေ ဝစ္ဆော ဒေါသန္တရော ဘိက္ခူ ဝသလဝါဒေန သမုဒါစရတီ**”တိ အာဟ။ တဿတ္ထော—ဘိက္ခဝေ အယံ ဝစ္ဆော ဒေါသန္တရော ဒေါသစိတ္တော ဒေါသေန ဗျာပါဒေန ဒူသိတစိတ္တော ဟုတွာ ဘိက္ခူ ဝသလဝါဒေန န သမုဒါစရတိ၊ မဂ္ဂေနေဝ စဿ ဗျာပါဒေါ သမုဂ္ဃာတိတော။ ဧဝံ အဒေါသန္တရတ္တေပိ တဿ တထာ သမုဒါစာရဿ ပုရိမဇာတိသိဒ္ဓံ ကာရဏံ ဒဿေန္တော “**ဝစ္ဆဿ ဘိက္ခဝေ**”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အဗ္ဗောကိဏ္ဏာနီ**တိ ခတ္တိယာဒိဇာတိအန္တရေဟိ အဝေါမိဿာနိ အနန္တရိတာနိ။ **ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ ဗြာဟ္မဏကုလေ ပစ္စာဇာတာနီ**တိ သဗ္ဗာနိ တာနိ ဝစ္ဆဿ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ ပဋိပါဋိယာ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဧဝ ဇာတာနိ၊

ahesunti attho. **So tassa vasalavādo dīgharattaṁ samudāciṇṇo**ti yo etarahi khīṇāsavenapi satā pavattiyati, so tassa Vacchassa bhikkhuno vasalavādo dīgharattaṁ ito jātito paṭṭhāya uddhaṁ ārohanavasena pañcajātisatamattaṁ kālaṁ brāhmaṇajātikattā samudāciṇṇo samudācarito ahosi. Brāhmaṇā hi jātisiddhena mānena thaddhā aññaṁ vasalavādena samudācaranti. “Ajjhāciṇṇo”tipi paṭhanti, so eva attho. **Tenā**ti tena dīgharattaṁ tathā samudāciṇṇabhāvena, etenassa tathā samudācārassa kāraṇaṁ vāsanāti dasseti. Kā panāyaṁ vāsanā nāma? Yaṁ kilesarahitassāpi santāne appahīnakilesānaṁ samācārasadisasamācārahetubhūtaṁ anādikālabhāvitehi kilesehi āhitaṁ sāmatthiyamattaṁ, tathārūpā adhimuttīti vadanti. Taṁ panetaṁ abhinīhārasampattiyā ñeyyāvaraṇappahānavasena yattha kilesā pahīnā, tattha Bhagavato santāne natthi. Yattha pana tathā kilesā na pahīnā, tattha sāvakānaṁ Paccekabuddhānañca santāne atthi, tato[1] Tathāgatova anāvaraṇañāṇadassano.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Pilindavacchassa satipi vasalasamudācāre dosantarābhāvasaṅkhātaṁ atthaṁ viditvā. **Imaṁ udānan**ti tassa aggaphalādhigamavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yamhi na māyā vasati na māno**ti yasmiṁ ariyapuggale santadosappaṭicchādanalakkhaṇā māyā, “seyyohamasmī”ti-ādinā sampaggahavasena pavatto uṇṇatilakkhaṇo māno ca na vasati, maggena samugghātitattā na pavattati na uppajjati. **Yo vītalobho amamo nirāso**ti yo ca rāgādipariyāyavasena pavattassa ārammaṇaggahaṇalakkhaṇassa lobhassa sabbathā vigatattā vītalobho, tato eva rūpādīsu katthaci mamāyanābhāvato amamo apariggaho, anāgatānampi bhavādīnaṁ anāsīsanato nirāso. **Panuṇṇakodho**ti kujjhanalakkhaṇassa kodhassa anāgāmimaggena sabbaso pahīnattā panuṇṇakodho samucchinnāghāto. **Abhinibbutatto**ti yo evaṁ māyāmānalobhakodhānaṁ samugghātena tadekaṭṭhatāya sabbassa saṁkilesapakkhassa suppahīnattā sabbaso kilesaparinibbānena abhinibbutacitto sītibhūto. **So**

1. Yato (Syā)

အဟေသုန္တိ အတ္ထော။ **သော တဿ ဝသလဝါဒေါ ဒီဃရတ္တံ သမုဒါစိဏ္ဏော**တိ ယော ဧတရဟိ ခီဏာသဝေနပိ သတာ ပဝတ္တီယတိ၊ သော တဿ ဝစ္ဆဿ ဘိက္ခုနော ဝသလဝါဒေါ ဒီဃရတ္တံ ဣတော ဇာတိတော ပဋ္ဌာယ ဥဒ္ဓံ အာရောဟနဝသေန ပဉ္စဇာတိသတမတ္တံ ကာလံ ဗြာဟ္မဏဇာတိကတ္တာ သမုဒါစိဏ္ဏော သမုဒါစရိတော အဟောသိ။ ဗြာဟ္မဏာ ဟိ ဇာတိသိဒ္ဓေန မာနေန ထဒ္ဓါ အညံ ဝသလဝါဒေန သမုဒါစရန္တိ။ “အဇ္ဈာစိဏ္ဏော”တိပိ ပဌန္တိ၊ သော ဧဝ အတ္ထော။ **တေနာ**တိ တေန ဒီဃရတ္တံ တထာ သမုဒါစိဏ္ဏဘာဝေန၊ ဧတေနဿ တထာ သမုဒါစာရဿ ကာရဏံ ဝါသနာတိ ဒဿေတိ။ ကာ ပနာယံ ဝါသနာ နာမ? ယံ ကိလေသရဟိတဿာပိ သန္တာနေ အပ္ပဟီနကိလေသာနံ သမာစာရသဒိသသမာစာရဟေတုဘူတံ အနာဒိကာလဘာဝိတေဟိ ကိလေသေဟိ အာဟိတံ သာမတ္ထိယမတ္တံ၊ တထာရူပါ အဓိမုတ္တီတိ ဝဒန္တိ။ တံ ပနေတံ အဘိနီဟာရသမ္ပတ္တိယာ ဉေယျာဝရဏပ္ပဟာနဝသေန ယတ္ထ ကိလေသာ ပဟီနာ၊ တတ္ထ ဘဂဝတော သန္တာနေ နတ္ထိ။ ယတ္ထ ပန တထာ ကိလေသာ န ပဟီနာ၊ တတ္ထ သာဝကာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနဉ္စ သန္တာနေ အတ္ထိ၊ တတော[1] တထာဂတောဝ အနာဝရဏဉာဏဒဿနော။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော ပိလိန္ဒဝစ္ဆဿ သတိပိ ဝသလသမုဒါစာရေ ဒေါသန္တရာဘာဝသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ တဿ အဂ္ဂဖလာဓိဂမဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယမှိ န မာယာ ဝသတိ န မာနော**တိ ယသ္မိံ အရိယပုဂ္ဂလေ သန္တဒေါသပ္ပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ မာယာ, “သေယျောဟမသ္မီ”တိအာဒိနာ သမ္ပဂ္ဂဟဝသေန ပဝတ္တော ဥဏ္ဏတိလက္ခဏော မာနော စ န ဝသတိ၊ မဂ္ဂေန သမုဂ္ဃာတိတတ္တာ န ပဝတ္တတိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ယော ဝီတလောဘော အမမော နိရာသော**တိ ယော စ ရာဂါဒိပရိယာယဝသေန ပဝတ္တဿ အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏလက္ခဏဿ လောဘဿ သဗ္ဗထာ ဝိဂတတ္တာ ဝီတလောဘော၊ တတော ဧဝ ရူပါဒီသု ကတ္ထစိ မမာယနာဘာဝတော အမမော အပရိဂ္ဂဟော၊ အနာဂတာနမ္ပိ ဘဝါဒီနံ အနာသီသနတော နိရာသော။ **ပနုဏ္ဏကောဓော**တိ ကုဇ္ဈနလက္ခဏဿ ကောဓဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော ပဟီနတ္တာ ပနုဏ္ဏကောဓော သမုစ္ဆိန္နာဃာတော။ **အဘိနိဗ္ဗုတတ္တော**တိ ယော ဧဝံ မာယာမာနလောဘကောဓာနံ သမုဂ္ဃာတေန တဒေကဋ္ဌတာယ သဗ္ဗဿ သံကိလေသပက္ခဿ သုပ္ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗသော ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန အဘိနိဗ္ဗုတစိတ္တော သီတိဘူတော။ **သော**

၁-ယတော (သျာ)

brāhmaṇo so samaṇo sabhikkhūti so evarūpo khīṇāsavo sabbaso bāhitapāpattā brāhmaṇo, so eva samitapāpattā samacariyāya ca samaṇo, so eva ca sabbaso bhinnakilesattā bhikkhu nāma. Evaṁbhūto ca bhikkhave Vaccho so kathaṁ dosantaro kiñci kāyakammādiṁ pavatteyya, kevalaṁ pana vāsanāya appahīnattā vasalavādena samudācaratīti.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Sakkudānasuttavaṇṇanā

27. Sattame **sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti aññataraṁ samādhiṁ samāpajjitvā**ti ettha keci tāva āhu "arahattaphalasamādhi idha 'aññataro samādhī'ti adhippeto"ti. Taṁ hi so āyasmā bahulaṁ samāpajjati diṭṭhadhammasukhavihāratthaṁ, pahoti ca sattāhampi phalasamāpattiyā vītināmetuṁ. Tathā hi Bhagavatā—

> "Ahaṁ bhikkhave yāvade ākaṅkhāmi vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi -pa- viharāmi. Kassapopi bhikkhave yāvade ākaṅkhati vivicceva kāmehi -pa- viharatī"ti[1]—

ādinā navānupubbavihārachaḷabhiññādibhede uttarimanussadhamme attanā samasamaṭṭhāne ṭhapito, na cettha "yadi evaṁ thero yamakapāṭihāriyampi kareyyā"ti vattabbaṁ sāvakasādhāraṇānaṁyeva jhānādīnaṁ adhippetattāti.

Porāṇā panāhu—**aññataraṁ samādhiṁ samāpajjitvā**ti nirodhasamāpattiṁ samāpajjitvā. Kathaṁ pana nirodhasamāpatti samādhīti vuttā? Samādhānaṭṭhena. Ko panāyaṁ samādhānaṭṭho? Sammadeva ādhātabbatā. Yā hi esā paccanīkadhammehi akampanīyā balappattiyā samathabalaṁ vipassanābalanti imehi dvīhi balehi, aniccadukkhānattanibbidāvirāganirodhapaṭinissaggavivaṭṭānupassanā cattāri maggañāṇāni cattāri ca phalañāṇānīti

---

1. Saṁ 1. 412 piṭṭhe.

ဗြာဟ္မဏော သော သမဏော သဘိက္ခူတိ သော ဧဝရူပေါ ခီဏာသဝေါ သဗ္ဗသော ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြာဟ္မဏော၊ သော ဧဝ သမိတပါပတ္တာ သမစရိယာယ စ သမဏော၊ သော ဧဝ စ သဗ္ဗသော ဘိန္နကိလေသတ္တာ ဘိက္ခု နာမ။ ဧဝံဘူတော စ ဘိက္ခဝေ ဝစ္ဆော သော ကထံ ဒေါသန္တရော ကိဉ္စိ ကာယကမ္မာဒိံ ပဝတ္တေယျ၊ ကေဝလံ ပန ဝါသနာယ အပ္ပဟီနတ္တာ ဝသလဝါဒေန သမုဒါစရတီတိ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သက္ကုဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **သတ္တာဟံ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိန္နော ဟောတိ အညတရံ သမာဓိံ သမာပဇ္ဇိတွာ**တိ ဧတ္ထ ကေစိ တာဝ အာဟု "အရဟတ္တဖလသမာဓိ ဣဓ 'အညတရော သမာဓီ'တိ အဓိပ္ပေတော"တိ။ တံ ဟိ သော အာယသ္မာ ဗဟုလံ သမာပဇ္ဇတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထံ၊ ပဟောတိ စ သတ္တာဟမ္ပိ ဖလသမာပတ္တိယာ ဝီတိနာမေတုံ။ တထာ ဟိ ဘဂဝတာ—

> "အဟံ ဘိက္ခဝေ ယာဝဒေ အာကင်္ခါမိ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ။ပ။ ဝိဟရာမိ။ ကဿပေါပိ ဘိက္ခဝေ ယာဝဒေ အာကင်္ခတိ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ဝိဟရတီ"တိ[၁]—

အာဒိနာ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဠဘိညာဒိဘေဒေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ အတ္တနာ သမသမဋ္ဌာနေ ဌပိတော၊ န စေတ္ထ "ယဒိ ဧဝံ ထေရော ယမကပါဋိဟာရိယမ္ပိ ကရေယျာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ သာဝကသာဓာရဏာနံယေဝ ဈာနာဒီနံ အဓိပ္ပေတတ္တာတိ။

ပေါရာဏာ ပနာဟု—**အညတရံ သမာဓိံ သမာပဇ္ဇိတွာ**တိ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ။ ကထံ ပန နိရောဓသမာပတ္တိ သမာဓီတိ ဝုတ္တာ? သမာဓာနဋ္ဌေန။ ကော ပနာယံ သမာဓာနဋ္ဌော? သမ္မဒေဝ အာဓာတဗ္ဗတာ။ ယာ ဟိ ဧသာ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ အကမ္ပနီယာ ဗလပ္ပတ္တိယာ သမထဗလံ ဝိပဿနာဗလန္တိ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ဗလေဟိ, အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တနိဗ္ဗိဒါဝိရာဂနိရောဓပဋိနိဿဂ္ဂဝိဝဋ္ဋာနုပဿနာ စတ္တာရိ မဂ္ဂဉာဏာနိ စတ္တာရိ စ ဖလဉာဏာနီတိ

၁-သံ ၁-၄၁၂-ပိဋ္ဌေ။

imesaṁ soḷasannaṁ ñāṇānaṁ vasena soḷasahi ñāṇacariyāhi, paṭhamajjhānasamādhi-ādayo aṭṭha samādhī ekajjhaṁ katvā gahito tesaṁ upacārasamādhi cāti imesaṁ navannaṁ samādhīnaṁ vasena navahi samādhicariyāhi kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro cittasaṅkhāroti imesaṁ tiṇṇaṁ saṅkhārānaṁ tattha tattha paṭippassaddhiyā tathā viharitukāmena yathāvuttesu ṭhānesu vasībhāvappattena arahatā anāgāminā vā yathādhippetaṁ kālaṁ cittacetasikasantānassa sammadeva appavatti ādhātabbā, tassā tathā samādhātabbatā idha samādhānaṭṭho, tenāyaṁ vihāro samādhīti vutto, na avikkhepaṭṭhena. Etenassa samāpatti-atthopi vuttoti veditabbo. Imaṁ hi nirodhasamāpattiṁ sandhāya Paṭisambhidāmagge—

> "Kathaṁ dvīhi balehi samannāgatattā tiṇṇaṁ saṅkhārānaṁ paṭippassaddhiyā soḷasahi ñāṇacariyāhi navahi samādhicariyāhi vasībhāvatāya saññānirodhasamāpattiyā ñāṇan"ti[1]—

pucchitvā "dvīhi balehī"ti dve balāni samathabalaṁ vipassanābalanti vitthāro. Sāyaṁ nirodhasamāpattikathā Visuddhimagge[2] saṁvaṇṇitāva. Kasmā panāyaṁ thero phalasamāpattiṁ asamāpajjitvā nirodhaṁ samāpajji? Sattesu anukampāya. Ayaṁ hi mahāthero sabbāpi samāpattiyo vaḷañjeti, sattānuggahena pana yebhuyyena nirodhaṁ samāpajjati. Taṁ hi samāpajjitvā vuṭṭhitassa kato appakopi sakkāro visesato mahapphalo mahānisaṁso hotīti.

Vuṭṭhāsīti arahattaphalacittuppattiyā[3] vuṭṭhāsi. Nirodhaṁ samāpanno hi arahā ce arahattaphalassa, anāgāmī ce anāgāmiphalassa uppādena vuṭṭhito nāma hoti.

Tena kho pana samayena Sakko Devānamindo āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātaṁ dātukāmo hotīti kathaṁ tassa dātukāmatā jātā? Yāni "tāni pañcamattāni devatāsatānī"ti vuttāni, tā Sakkassa devaraññe paricārikā kakuṭapādiniyo pubbe "ayyo Mahākassapo Rājagahaṁ piṇḍāya pavisati, gacchatha therassa dānaṁ dethā"ti Sakkena pesitā upagantvā dibbāhāraṁ dātukāmā ṭhitā

1. Khu 9. 94 piṭṭhe. 2. Visuddhi 2. 344 piṭṭhe. 3. Arahattaphalacittapavattiyā (Ka)

ဣမေသံ သောဠသန္နံ ဉာဏာနံ ဝသေန သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟိ, ပဌမဇ္ဈာနသမာဓိအာဒယော အဋ္ဌ သမာဓီ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ ဂဟိတော တေသံ ဥပစာရသမာဓိ စာတိ ဣမေသံ နဝန္နံ သမာဓီနံ ဝသေန နဝဟိ သမာဓိစရိယာဟိ ကာယသင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော စိတ္တသင်္ခါရောတိ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ သင်္ခါရာနံ တတ္ထ တတ္ထ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ တထာ ဝိဟရိတုကာမေန ယထာဝုတ္တေသု ဌာနေသု ဝသီဘာဝပ္ပတ္တေန အရဟတာ အနာဂါမိနာ ဝါ ယထာဓိပ္ပေတံ ကာလံ စိတ္တစေတသိကသန္တာနဿ သမ္မဒေဝ အပ္ပဝတ္တိ အာဓာတဗ္ဗာ၊ တဿာ တထာ သမာဓာတဗ္ဗတာ ဣဓ သမာဓာနဋ္ဌော၊ တေနာယံ ဝိဟာရော သမာဓီတိ ဝုတ္တော၊ န အဝိက္ခေပဋ္ဌေန။ ဧတေနဿ သမာပတ္တိအတ္ထောပိ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမံ ဟိ နိရောဓသမာပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ—

> “ကထံ ဒွီဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ တိဏ္ဏံ သင်္ခါရာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟိ နဝဟိ သမာဓိစရိယာဟိ ဝသီဘာဝတာယ သညာနိရောဓသမာပတ္တိယာ ဉာဏ”န္တိ[၁]—

ပုစ္ဆိတွာ “ဒွီဟိ ဗလေဟီ”တိ ဒွေ ဗလာနိ သမထဗလံ ဝိပဿနာဗလန္တိ ဝိတ္ထာရော။ သာယံ နိရောဓသမာပတ္တိကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၂] သံဝဏ္ဏိတာဝ။ ကသ္မာ ပနာယံ ထေရော ဖလသမာပတ္တိံ အသမာပဇ္ဇိတွာ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိ? သတ္တေသု အနုကမ္ပာယ။ အယံ ဟိ မဟာထေရော သဗ္ဗာပိ သမာပတ္တိယော ဝဠဉ္ဇေတိ၊ သတ္တာနုဂ္ဂဟေန ပန ယေဘုယျေန နိရောဓံ သမာပဇ္ဇတိ။ တံ ဟိ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌိတဿ ကတော အပ္ပကောပိ သက္ကာရော ဝိသေသတော မဟပ္ဖလော မဟာနိသံသော ဟောတီတိ။

ဝုဋ္ဌာသီတိ အရဟတ္တဖလစိတ္တုပ္ပတ္တိယာ[၃] ဝုဋ္ဌာသိ။ နိရောဓံ သမာပန္နော ဟိ အရဟာ စေ အရဟတ္တဖလဿ, အနာဂါမီ စေ အနာဂါမိဖလဿ ဥပ္ပါဒေန ဝုဋ္ဌိတော နာမ ဟောတိ။

တေန ခေါ ပန သမယေန သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော အာယသ္မတော မဟာကဿပဿ ပိဏ္ဍပါတံ ဒါတုကာမော ဟောတီတိ ကထံ တဿ ဒါတုကာမတာ ဇာတာ? ယာနိ “တာနိ ပဉ္စမတ္တာနိ ဒေဝတာသတာနီ”တိ ဝုတ္တာနိ၊ တာ သက္ကဿ ဒေဝရညော ပရိစာရိကာ ကကုဋပါဒိနိယော ပုဗ္ဗေ “အယျော မဟာကဿပော ရာဇဂဟံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ၊ ဂစ္ဆထ ထေရဿ ဒါနံ ဒေထာ”တိ သက္ကေန ပေသိတာ ဥပဂန္တွာ ဒိဗ္ဗာဟာရံ ဒါတုကာမာ ဌိတာ

၁-ခု ၉-၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အရဟတ္တဖလစိတ္တပဝတ္တိယာ (က)

therena paṭikkhittā devalokameva gatā. Idāni purimappaṭikkhepaṁ cintetvā “kadāci gaṇheyyā”ti samāpattito vuṭṭhitassa therassa dānaṁ dātukāmā Sakkassa anārocetvā sayameva āgantvā dibbabhojanāni upanentiyo purimanayeneva therena paṭikkhittā devalokaṁ gantvā Sakkena “kahaṁ gatatthā”ti puṭṭhā tamatthaṁ ārocetvā “dinno vo therassa piṇḍapāto”ti Sakkena vutte “gaṇhituṁ na icchatī”ti. Kiṁ kathesīti. “Duggatānaṁ saṅgahaṁ karissāmī”ti āha devāti. Tumhe kenākārena gatāti. Imināva devāti. Sakko “tumhādisiyo therassa piṇḍapātaṁ kiṁ dassantī”ti sayaṁ dātukāmo jarājiṇṇo khaṇḍadanto palitakeso obhaggasarīro mahallako tantavāyo hutvā sujampi asuradhītaraṁ tathārūpimeva mahallikaṁ katvā ekaṁ pesakāravīthiṁ māpetvā tantaṁ pasārento acchi, Sujā[1] tasaraṁ pūreti. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena Sakko Devānamindo -pa- tasaraṁ pūretī”**ti.

Tattha **tantaṁ vinātī**ti pasāritatantaṁ vinanto viya hoti. **Tasaraṁ pūretī**ti tasaravaṭṭiṁ vaḍḍhentīviya[2]. **Yena Sakkassa Devānamindassa nivesanaṁ tenupasaṅkamī**ti thero nivāsetvā pattacīvaramādāya “duggatajanasaṅgahaṁ karissāmī”ti nagarābhimukho gacchanto bahinagare Sakkena māpitaṁ pesakāravīthiṁ paṭipajjitvā olokento addasa oluggaviluggajiṇṇasālaṁ tattha ca te jāyampatike yathāvuttarūpe tantavāyakammaṁ karonte, disvā cintesi “ime mahallakakālepi kammaṁ karonti, imasmiṁ nagare imehi duggatatarā natthi maññe, imehi dinnaṁ sākamattampi gahetvā imesaṁ saṅgahaṁ karissāmī”ti. So tesaṁ gehābhimukho agamāsi. Sakko taṁ āgacchantaṁ disvā Sujaṁ āha “bhadde mayhaṁ ayyo ito āgacchati, taṁ tvaṁ apassantī viya tuṇhī hutvā nisīda, khaṇeneva vañcetvā piṇḍapātaṁ dassāmā”ti. Thero gantvā gehadvāre aṭṭhāsi, tepi apassantā viya attano kammameva karontā thokaṁ āgamayiṁsu. Atha Sakko “gehadvāre ṭhito eko thero viya khāyati, upadhārehi tāvā”ti āha. Tumhe gantvā upadhāretha sāmīti. So gehā nikkhamitvā theraṁ pañcapatiṭṭhitena vanditvā ubhohi hatthehi jaṇṇukāni olumbitvā nitthunanto uṭṭhāya “kataratthero nu kho ayyo”ti thokaṁ osakkitvā

1. Sujātā (Sī, Syā)

2. Tasaraṁ bandhentī viya (Syā, Ka)

ထေရေန ပဋိက္ခိတ္တာ ဒေဝလောကမေဝ ဂတာ။ ဣဒါနိ ပုရိမပ္ပဋိက္ခေပံ စိန္တေတွာ “ကဒါစိ ဂဏှေယျာ”တိ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတဿ ထေရဿ ဒါနံ ဒါတုကာမာ သက္ကဿ အနာရောစေတွာ သယမေဝ အာဂန္တွာ ဒိဗ္ဗဘောဇနာနိ ဥပနေန္တိယော ပုရိမနယေနေဝ ထေရေန ပဋိက္ခိတ္တာ ဒေဝလောကံ ဂန္တွာ သက္ကေန “ကဟံ ဂတတ္ထာ”တိ ပုဋ္ဌာ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ “ဒိန္နော ဝေါ ထေရဿ ပိဏ္ဍပါတော”တိ သက္ကေန ဝုတ္တေ “ဂဏှိတုံ န ဣစ္ဆတီ”တိ။ ကိံ ကထေသီတိ။ “ဒုဂ္ဂတာနံ သင်္ဂဟံ ကရိဿာမီ”တိ အာဟ ဒေဝါတိ။ တုမှေ ကေနာကာရေန ဂတာတိ။ ဣမိနာဝ ဒေဝါတိ။ သက္ကော “တုမှာဒိသိယော ထေရဿ ပိဏ္ဍပါတံ ကိံ ဒဿန္တီ”တိ သယံ ဒါတုကာမော ဇရာဇိဏ္ဏော ခဏ္ဍဒန္တော ပလိတကေသော ဩဘဂ္ဂသရီရော မဟလ္လကော တန္တဝါယော ဟုတွာ သုဇမ္ပိ အသုရဓီတရံ တထာရူပိမေဝ မဟလ္လိကံ ကတွာ ဧကံ ပေသကာရဝီထိံ မာပေတွာ တန္တံ ပသာရေန္တော အစ္ဆိ၊ သုဇာ[1] တသရံ ပူရေတိ။ တေန ဝုတ္တံ **“တေန ခေါ ပန သမယေန သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော။ပ။ တသရံ ပူရေတီ”**တိ။

တတ္ထ **တန္တံ ဝိနာတီ**တိ ပသာရိတတန္တံ ဝိနန္တော ဝိယ ဟောတိ။ **တသရံ ပူရေတီ**တိ တသရဝဋ္ဋိံ ဝဍ္ဎေန္တီ ဝိယ[2]။ **ယေန သက္ကဿ ဒေဝါနမိန္ဒဿ နိဝေသနံ တေနုပသင်္ကမီ**တိ ထေရော နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ “ဒုဂ္ဂတဇနသင်္ဂဟံ ကရိဿာမီ”တိ နဂရာဘိမုခေါ ဂစ္ဆန္တော ဗဟိနဂရေ သက္ကေန မာပိတံ ပေသကာရဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဩလောကေန္တော အဒ္ဒသ ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂဇိဏ္ဏသာလံ တတ္ထ စ တေ ဇာယမ္ပတိကေ ယထာဝုတ္တရူပေ တန္တဝါယကမ္မံ ကရောန္တေ၊ ဒိသွာ စိန္တေသိ “ဣမေ မဟလ္လကကာလေပိ ကမ္မံ ကရောန္တိ၊ ဣမသ္မိံ နဂရေ ဣမေဟိ ဒုဂ္ဂတတရာ နတ္ထိ မညေ၊ ဣမေဟိ ဒိန္နံ သာကမတ္တမ္ပိ ဂဟေတွာ ဣမေသံ သင်္ဂဟံ ကရိဿာမီ”တိ။ သော တေသံ ဂေဟာဘိမုခေါ အဂမာသိ။ သက္ကော တံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ သုဇံ အာဟ “ဘဒ္ဒေ မယှံ အယျော ဣတော အာဂစ္ဆတိ၊ တံ တွံ အပဿန္တီ ဝိယ တုဏှီ ဟုတွာ နိသီဒ၊ ခဏေနေဝ ဝဉ္စေတွာ ပိဏ္ဍပါတံ ဒဿာမာ”တိ။ ထေရော ဂန္တွာ ဂေဟဒွါရေ အဋ္ဌာသိ၊ တေပိ အပဿန္တာ ဝိယ အတ္တနော ကမ္မမေဝ ကရောန္တာ ထောကံ အာဂမယိံသု။ အထ သက္ကော “ဂေဟဒွါရေ ဌိတော ဧကော ထေရော ဝိယ ခါယတိ၊ ဥပဓာရေဟိ တာဝါ”တိ အာဟ။ တုမှေ ဂန္တွာ ဥပဓာရေထ သာမီတိ။ သော ဂေဟာ နိက္ခမိတွာ ထေရံ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဇဏ္ဏုကာနိ ဩလုမ္ဗိတွာ နိတ္ထုနန္တော ဥဋ္ဌာယ “ကတရတ္ထေရော နု ခေါ အယျော”တိ ထောကံ ဩသက္ကိတွာ

၁-သုဇာတာ (သီ၊ သျာ)

၂-တသရံ ဗန္ဓေန္တိ ဝိယ (သျာ၊ က)

“akkhīni me dhūmāyantī”ti vatvā nalāṭe hatthaṁ ṭhapetvā uddhaṁ ulloketvā “aho dukkhaṁ ayyo no Mahākassapattherova cirassaṁ me kuṭidvāraṁ āgato, atthi nu kho kiñci gehe”ti āha. Sujā thokaṁ ākulā viya hutvā “atthi sāmī”ti paṭivacanaṁ adāsi. Sakko “bhante lūkhaṁ vā paṇītaṁ vāti acintetvā saṅgahaṁ no karothā”ti pattaṁ gaṇhi. Thero pattaṁ dento “imesaṁ eva duggatānaṁ jarājiṇṇānaṁ mayā saṅgaho kātabbo”ti cintesi. So anto pavisitvā ghaṭi-odanaṁ nāma ghaṭito uddharitvā pattaṁ pūretvā therassa hatthe ṭhapesi. Tena vuttaṁ **“addasā kho Sakko Devānamindo -pa- adāsī”**ti.

Tattha **ghaṭiyā**ti bhattaghaṭito. “Ghaṭi-odanan”tipi pāṭho, tassa ghaṭi-odanaṁ nāma devānaṁ koci āhāravisesoti atthaṁ vadanti. **Uddharitvā**ti kutoci bhājanato uddharitvā. Anekasūpo so eva āhāro patte pakkhipitvā therassa hatthe ṭhapanakāle kapaṇānaṁ upakappanakalūkhāhāro viya paññāyittha, hatthe ṭhapitamatte pana attano dibbasabhāveneva aṭṭhāsi. **Anekasūpo**ti muggamāsādisūpehi ceva khajjavikatīhi ca anekavidhasūpo. **Anekabyañjano**ti nānāvidha-uttaribhaṅgo. **Anekarasabyañjano**ti anekehi sūpehi ceva byañjanehi ca madhurādimūlarasānañceva sambhinnarasānañca abhibyañjako, nānaggarasasūpabyañjanoti attho.

So kira piṇḍapāto therassa hatthe ṭhapitakāle Rājagahanagaraṁ attano dibbagandhena ajjhotthari, tato thero cintesi “ayaṁ puriso appesakkho, piṇḍapāto ativiya paṇīto Sakkassa bhojanasadiso, ko nu kho eso”ti. Atha naṁ “Sakko”ti ñatvā āha “bhāriyaṁ te Kosiya kammaṁ kataṁ duggatānaṁ sampattiṁ vilumpantena, ajja mayhaṁ dānaṁ datvā kocideva duggato senāpatiṭṭhānaṁ vā seṭṭhiṭṭhānaṁ vā labheyyā”ti. Ko mayā duggatataro atthi bhanteti. Kathaṁ tvaṁ duggato devarajjasiriṁ anubhavantoti. Bhante evaṁ nāmetaṁ, mayā pana anuppanne Buddhe kalyāṇakammaṁ kataṁ, Buddhuppāde pana vattamāne puññakammaṁ katvā Cūḷarathadevaputto Mahārathadevaputto Anekavaṇṇadevaputtoti ime tayo

“အက္ခီနိ မေ ဓူမာယန္တီ”တိ ဝတွာ နလာဋေ ဟတ္ထံ ဌပေတွာ ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကေတွာ “အဟော ဒုက္ခံ အယျော နော မဟာကဿပတ္ထေရောဝ စိရဿံ မေ ကုဋိဒွါရံ အာဂတော၊ အတ္ထိ နု ခေါ ကိဉ္စိ ဂေဟေ”တိ အာဟ။ သုဇာ ထောကံ အာကုလာ ဝိယ ဟုတွာ “အတ္ထိ သာမီ”တိ ပဋိဝစနံ အဒါသိ။ သက္ကော “ဘန္တေ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါတိ အစိန္တေတွာ သင်္ဂဟံ နော ကရောထာ”တိ ပတ္တံ ဂဏှိ။ ထေရော ပတ္တံ ဒေန္တော “ဣမေသံ ဧဝ ဒုဂ္ဂတာနံ ဇရာဇိဏ္ဏာနံ မယာ သင်္ဂဟော ကာတဗ္ဗော”တိ စိန္တေသိ။ သော အန္တော ပဝိသိတွာ ဃဋိဩဒနံ နာမ ဃဋိတော ဥဒ္ဓရိတွာ ပတ္တံ ပူရေတွာ ထေရဿ ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **“အဒ္ဒသာ ခေါ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော။ပ။ အဒါသီ”**တိ။

တတ္ထ **ဃဋိယာ**တိ ဘတ္တဃဋိတော။ “ဃဋိဩဒန”န္တိပိ ပါဌော၊ တဿ ဃဋိဩဒနံ နာမ ဒေဝါနံ ကောစိ အာဟာရဝိသေသောတိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ **ဥဒ္ဓရိတွာ**တိ ကုတောစိ ဘာဇနတော ဥဒ္ဓရိတွာ။ အနေကသူပေါ သော ဧဝ အာဟာရော ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ထေရဿ ဟတ္ထေ ဌပနကာလေ ကပဏာနံ ဥပကပ္ပနကလူခါဟာရော ဝိယ ပညာယိတ္ထ၊ ဟတ္ထေ ဌပိတမတ္တေ ပန အတ္တနော ဒိဗ္ဗသဘာဝေနေဝ အဋ္ဌာသိ။ **အနေကသူပေါ**တိ မုဂ္ဂမာသာဒိသူပေဟိ စေဝ ခဇ္ဇဝိကတီဟိ စ အနေကဝိဓသူပေါ။ **အနေကဗျဉ္ဇနော**တိ နာနာဝိဓဥတ္တရိဘင်္ဂေါ။ **အနေကရသဗျဉ္ဇနော**တိ အနေကေဟိ သူပေဟိ စေဝ ဗျဉ္ဇနေဟိ စ မဓုရာဒိမူလရသာနဉ္စေဝ သမ္ဘိန္နရသာနဉ္စ အဘိဗျဉ္ဇကော၊ နာနဂ္ဂရသသူပဗျဉ္ဇနောတိ အတ္ထော။

သော ကိရ ပိဏ္ဍပါတော ထေရဿ ဟတ္ထေ ဌပိတကာလေ ရာဇဂဟနဂရံ အတ္တနော ဒိဗ္ဗဂန္ဓေန အဇ္ဈောတ္ထရိ၊ တတော ထေရော စိန္တေသိ “အယံ ပုရိသော အပ္ပေသက္ခော၊ ပိဏ္ဍပါတော အတိဝိယ ပဏီတော သက္ကဿ ဘောဇနသဒိသော၊ ကော နု ခေါ ဧသော”တိ။ အထ နံ “သက္ကော”တိ ဉတွာ အာဟ “ဘာရိယံ တေ ကောသိယ ကမ္မံ ကတံ ဒုဂ္ဂတာနံ သမ္ပတ္တိံ ဝိလုမ္ပန္တေန၊ အဇ္ဇ မယှံ ဒါနံ ဒတွာ ကောစိဒေဝ ဒုဂ္ဂတော သေနာပတိဋ္ဌာနံ ဝါ သေဋ္ဌိဋ္ဌာနံ ဝါ လဘေယျာ”တိ။ ကော မယာ ဒုဂ္ဂတတရော အတ္ထိ ဘန္တေတိ။ ကထံ တွံ ဒုဂ္ဂတော ဒေဝရဇ္ဇသိရိံ အနုဘဝန္တောတိ။ ဘန္တေ ဧဝံ နာမေတံ၊ မယာ ပန အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ ကလျာဏကမ္မံ ကတံ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ပန ဝတ္တမာနေ ပုညကမ္မံ ကတွာ စူဠရထဒေဝပုတ္တော မဟာရထဒေဝပုတ္တော အနေကဝဏ္ဏဒေဝပုတ္တောတိ ဣမေ တယော

devaputtā mamāsannaṭṭhāne nibbattā mahātejavantatarā. Ahaṁ tesu devaputtesu “nakkhattaṁ kīḷissāmā”ti paricārikāyo gahetvā antaravīthiṁ otiṇṇesu palāyitvā gehaṁ pavisāmi. Tesaṁ hi sarīrato tejo mama sarīraṁ ottharati, mama sarīrato tejo tesaṁ sarīraṁ na ottharati, ko mayā duggatataro bhanteti. Evaṁ santepi ito paṭṭhāya mayhaṁ mā evaṁ vañcetvā dānamadāsīti. Vañcetvā tumhākaṁ dāne dinne mayhaṁ kusalaṁ atthi natthīti. Atthi āvusoti. “Evaṁ sante kusalakaraṇaṁ nāma mayhaṁ bhāro bhante”ti vatvā theraṁ vanditvā Sujaṁ ādāya theraṁ padakkhiṇaṁ katvā vehāsaṁ abbhuggantvā “aho dānaṁ paramadānaṁ, Kassape suppatiṭṭhitan”ti tikkhattuṁ udānaṁ udānesi. Tena vuttaṁ “**atha kho āyasmato Mahākassapassa etadahosī**”ti-ādi.

Tattha **Kosiyā**ti Sakkaṁ Devānamindaṁ gottena ālapati. **Puññena attho**ti puññena payojanaṁ. Atthīti vacanaseso. **Vehāsaṁ abbhuggantvā**ti pathavito vehāsaṁ abhi-uggantvā. **Ākāse antalikkhe**ti ākāsameva pariyāyasaddena antalikkheti vadanti. Atha vā antalikkhasaṅkhāte ākāse, na kasiṇugghāṭimādi-ākāseti visesento vadati. **Aho dānan**ti ettha **aho**ti acchariyatthe nipāto. Sakko hi Devānamindo “yasmā nirodhā vuṭṭhitassa ayyassa Mahākassapattherassa sakkaccaṁ sahatthena cittīkatvā anapaviddhaṁ kālena paresaṁ anupahacca sammādiṭṭhiṁ purakkhatvā idamīdisaṁ mayā dibbabhojanadānaṁ dinnaṁ, tasmā khettasampatti deyyadhammasampatti cittasampattīti tividhāyapi sampattiyā samannāgatattā sabbaṅgasampannaṁ vata mayā dānaṁ pavattitan”ti acchariyabbhutacittajāto tadā attano hadayabbhantaragataṁ pītisomanassaṁ samuggiranto “**aho dānan**”ti vatvā tassa dānassa vuttanayena uttamadānabhāvaṁ khettaṅgatabhāvañca pakāsento “**paramadānaṁ Kassape suppatiṭṭhitan**”ti udānaṁ udānesi.

Evaṁ pana Sakkassa udānentassa Bhagavā vihāre ṭhitoyeva dibbasotena saddaṁ sutvā “passatha bhikkhave Sakkaṁ Devānamindaṁ udānaṁ udānetvā ākāsena gacchantan”ti bhikkhūnaṁ vatvā tehi “kiṁ pana bhante tena katan”ti puṭṭho “mama puttassa Kassapassa vañcetvā dānaṁ adāsi, tena ca attamano udānesī”ti āha. Tena vuttaṁ “**assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā**”ti-ādi.

ဒေဝပုတ္တာ မမာသန္နဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တာ မဟာတေဇဝန္တတရာ။ အဟံ တေသု ဒေဝပုတ္တေသု “နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမာ”တိ ပရိစာရိကာယော ဂဟေတွာ အန္တရဝီထိံ ဩတိဏ္ဏေသု ပလာယိတွာ ဂေဟံ ပဝိသာမိ။ တေသံ ဟိ သရီရတော တေဇော မမ သရီရံ ဩတ္ထရတိ၊ မမ သရီရတော တေဇော တေသံ သရီရံ န ဩတ္ထရတိ၊ ကော မယာ ဒုဂ္ဂတတရော ဘန္တေတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဣတော ပဋ္ဌာယ မယှံ မာ ဧဝံ ဝဉ္စေတွာ ဒါနမဒါသီတိ။ ဝဉ္စေတွာ တုမှာကံ ဒါနေ ဒိန္နေ မယှံ ကုသလံ အတ္ထိ နတ္ထီတိ။ အတ္ထိ အာဝုသောတိ။ “ဧဝံ သန္တေ ကုသလကရဏံ နာမ မယှံ ဘာရော ဘန္တေ”တိ ဝတွာ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ သုဇံ အာဒါယ ထေရံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ “အဟော ဒါနံ ပရမဒါနံ၊ ကဿပေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတ”န္တိ တိက္ခတ္တုံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ အာယသ္မတော မဟာကဿပဿ ဧတဒဟောသီ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ကောသိယာ**တိ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ ဂေါတ္တေန အာလပတိ။ **ပုညေန အတ္ထော**တိ ပုညေန ပယောဇနံ။ အတ္ထီတိ ဝစနသေသော။ **ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ**တိ ပထဝိတော ဝေဟာသံ အဘိဥဂ္ဂန္တွာ။ **အာကာသေ အန္တလိက္ခေ**တိ အာကာသမေဝ ပရိယာယသဒ္ဒေန အန္တလိက္ခေတိ ဝဒန္တိ။ အထ ဝါ အန္တလိက္ခသင်္ခါတေ အာကာသေ၊ န ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာဒိအာကာသေတိ ဝိသေသေန္တော ဝဒတိ။ **အဟော ဒါန**န္တိ ဧတ္ထ **အဟော**တိ အစ္ဆရိယတ္ထေ နိပါတော။ သက္ကော ဟိ ဒေဝါနမိန္ဒော “ယသ္မာ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌိတဿ အယျဿ မဟာကဿပတ္ထေရဿ သက္ကစ္စံ သဟတ္ထေန စိတ္တီကတွာ အနပဝိဒ္ဓံ ကာလေန ပရေသံ အနုပဟစ္စ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ပုရက္ခတွာ ဣဒမီဒိသံ မယာ ဒိဗ္ဗဘောဇနဒါနံ ဒိန္နံ၊ တသ္မာ ခေတ္တသမ္ပတ္တိ ဒေယျဓမ္မသမ္ပတ္တိ စိတ္တသမ္ပတ္တီတိ တိဝိဓာယပိ သမ္ပတ္တိယာ သမန္နာဂတတ္တာ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ ဝတ မယာ ဒါနံ ပဝတ္တိတ”န္တိ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော တဒါ အတ္တနော ဟဒယဗ္ဘန္တရဂတံ ပီတိသောမနဿံ သမုဂ္ဂိရန္တော “**အဟော ဒါန**”န္တိ ဝတွာ တဿ ဒါနဿ ဝုတ္တနယေန ဥတ္တမဒါနဘာဝံ ခေတ္တင်္ဂတဘာဝဉ္စ ပကာသေန္တော “**ပရမဒါနံ ကဿပေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတ**”န္တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

ဧဝံ ပန သက္ကဿ ဥဒါနေန္တဿ ဘဂဝါ ဝိဟာရေ ဌိတောယေဝ ဒိဗ္ဗသောတေန သဒ္ဒံ သုတွာ “ပဿထ ဘိက္ခဝေ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တ”န္တိ ဘိက္ခူနံ ဝတွာ တေဟိ “ကိံ ပန ဘန္တေ တေန ကတ”န္တိ ပုဋ္ဌော “မမ ပုတ္တဿ ကဿပဿ ဝဉ္စေတွာ ဒါနံ အဒါသိ၊ တေန စ အတ္တမနော ဥဒါနေသီ”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ “**အဿောသိ ခေါ ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ**”တိအာဒိ။

Tattha **dibbāya sotadhātuyā**ti dibbasadisattā dibbā. Devatānaṁ hi sucaritakammanibbattā pittasemharuhirādīhi apalibuddhā upakkilesavinimuttatāya dūrepi ārammaṇaṁ gahetuṁ samatthā dibbapasādasotadhātu hoti, ayañcāpi Bhagavato vīriyabhāvanābalanibbattā ñāṇamayā sotadhātu tādisā evāti dibbasadisattā dibbā. Api ca dibbavihāravasena paṭiladdhattā attanā ca dibbaviharasannissitattāpi dibbā. Savanaṭṭhena ca sabhāvadhāraṇaṭṭhena ca sotadhātu, sotadhātuyāpi kiccakaraṇena sotadhātu viyāti sotadhātu, tāya dibbāya sotadhātuyā. **Visuddhāyā**ti parisuddhāya nirupakkilesāya. **Atikkantamānusikāyā**ti manussūpacāraṁ atikkamitvā saddassavanena mānusikamaṁsasotadhātuṁ atikkamitvā ṭhitāya.

Etamatthaṁ viditvāti "sammāpaṭipattiyā guṇavisese patiṭṭhitaṁ purisātisayaṁ devāpi manussāpi ādarajātā ativiya pihayantī"ti imamatthaṁ viditvā tadatthadīpanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tatra piṇḍapātikaṅgasaṅkhātaṁ dhutaṅgaṁ samādāya tassa paripūraṇena **piṇḍapātikassa.** Nanu cāyaṁ gāthā āyasmantaṁ Mahākassapaṁ nimittaṁ katvā bhāsitā, thero ca sabbesaṁ dhutavādānaṁ aggo terasadhutaṅgadharo, so kasmā ekeneva dhutaṅgena kittitoti? Aṭṭhuppattivasenāyaṁ niddeso. Atha vā desanāmattametaṁ, iminā desanāsīsena sabbepissa dhutaṅgā vuttāti veditabbā. Atha vā "yathāpi bhamaro pupphan"ti[1] gāthāya vuttanayena paramappicchatāya kulānuddayatāya cassa sabbaṁ piṇḍapātikavattaṁ akkhaṇḍetvā tattha sātisayaṁ paṭipattiyā pakāsanatthaṁ "**piṇḍapātikassā**"ti vuttaṁ. Piṇḍapāhikassāti ca pihayantīti padaṁ apekkhitvā sampadānavacanaṁ, taṁ upayogatthe daṭṭhabbaṁ. **Attabharassā**ti "appāni ca tāni sulabhāni anavajjānī"ti[2] evaṁ vuttehi appānavajjasulabharūpehi catūhi paccayehi attānameva bharantassa. **Anaññaposino**ti āmisasaṅgaṇhanena[3] aññe sissādike posetuṁ anussukkatāya anaññaposino. Padadvayenassa kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena vicaraṇato sallahukavuttitaṁ subharataṁ paramañca

1. Khu 1. 20 piṭṭhe Dhammapade.
2. Aṁ 1. 335; Khu 1. 265 piṭṭhesu.
3. Āmisaṁ gaṇhantena (Syā, Ka)

တတ္ထ **ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ**တိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗာ။ ဒေဝတာနံ ဟိ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ ပိတ္တသေမှရုဟိရာဒီဟိ အပလိဗုဒ္ဓါ ဥပက္ကိလေသဝိနိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏံ ဂဟေတုံ သမတ္ထာ ဒိဗ္ဗပသာဒသောတဓာတု ဟောတိ၊ အယဉ္စာပိ ဘဂဝတော ဝိရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တာ ဉာဏမယာ သောတဓာတု တာဒိသာ ဧဝါတိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗာ။ အပိ စ ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝသေန ပဋိလဒ္ဓတ္တာ အတ္တနာ စ ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္နိဿိတတ္တာပိ ဒိဗ္ဗာ။ သဝနဋ္ဌေန စ သဘာဝဓာရဏဋ္ဌေန စ သောတဓာတု၊ သောတဓာတုယာပိ ကိစ္စကရဏေန သောတဓာတု ဝိယာတိ သောတဓာတု၊ တာယ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ။ **ဝိသုဒ္ဓါယာ**တိ ပရိသုဒ္ဓါယ နိရုပက္ကိလေသာယ။ **အတိက္ကန္တမာနုသိကာယာ**တိ မနုဿူပစာရံ အတိက္ကမိတွာ သဒ္ဒဿဝနေန မာနုသိကမံသသောတဓာတုံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတာယ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ "သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ဂုဏဝိသေသေ ပတိဋ္ဌိတံ ပုရိသာတိသယံ ဒေဝါပိ မနုဿာပိ အာဒရဇာတာ အတိဝိယ ပိဟယန္တီ"တိ ဣမမတ္ထံ ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတြ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂသင်္ခါတံ ဓုတင်္ဂံ သမာဒါယ တဿ ပရိပူရဏေန **ပိဏ္ဍပါတိကဿ**။ နနု စာယံ ဂါထာ အာယသ္မန္တံ မဟာကဿပံ နိမိတ္တံ ကတွာ ဘာသိတာ၊ ထေရော စ သဗ္ဗေသံ ဓုတဝါဒါနံ အဂ္ဂေါ တေရသဓုတင်္ဂဓရော၊ သော ကသ္မာ ဧကေနေဝ ဓုတင်္ဂေန ကိတ္တိတောတိ? အဋ္ဌုပ္ပတ္တိဝသေနာယံ နိဒ္ဒေသော။ အထ ဝါ ဒေသနာမတ္တမေတံ၊ ဣမိနာ ဒေသနာသီသေန သဗ္ဗေပိဿ ဓုတင်္ဂါ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အထ ဝါ "ယထာပိ ဘမရော ပုပ္ဖ"န္တိ[၁] ဂါထာယ ဝုတ္တနယေန ပရမပ္ပိစ္ဆတာယ ကုလာနုဒ္ဒယတာယ စဿ သဗ္ဗံ ပိဏ္ဍပါတိကဝတ္တံ အက္ခဏ္ဍေတွာ တတ္ထ သာတိသယံ ပဋိပတ္တိယာ ပကာသနတ္ထံ "**ပိဏ္ဍပါတိကဿာ**"တိ ဝုတ္တံ။ ပိဏ္ဍပါတိကဿာတိ စ ပိဟယန္တီတိ ပဒံ အပေက္ခိတွာ သမ္ပဒါနဝစနံ၊ တံ ဥပယောဂတ္ထေ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **အတ္တဘရဿာ**တိ "အပ္ပါနိ စ တာနိ သုလဘာနိ အနဝဇ္ဇာနီ"တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ အပ္ပါနဝဇ္ဇသုလဘရူပေဟိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ အတ္တာနမေဝ ဘရန္တဿ။ **အနညပေါသိနော**တိ အာမိသသင်္ဂဏှနေန[၃] အညေ သိဿာဒိကေ ပေါသေတုံ အနုဿုက္ကတာယ အနညပေါသိနော။ ပဒဒွယေနဿ ကာယပရိဟာရိကေန စီဝရေန ကုစ္ဆိပရိဟာရိကေန ပိဏ္ဍပါတေန ဝိစရဏတော သလ္လဟုကဝုတ္တိတံ သုဘရတံ ပရမဥ္စ

၁-ခု ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၂-အံ ၁-၃၃၅၊ ခု ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အာမိသံ ဂဏှန္တေန (သျာ၊ က)

santuṭṭhiṁ dasseti. Atha vā **attabharassā**ti ekavacanicchāya attabhāvasaṅkhātaṁ ekaṁyeva imaṁ attānaṁ bharati, na ito paraṁ aññanti attabharo, tato eva attanā aññassa posetabbassa abhāvato anaññaposī, tassa attabharassa anaññaposino. Padadvayenapi khīṇāsavabhāvena āyatiṁ anādānataṁ[1] dasseti.

Devā pihayanti -pa- satīmatoti taṁ aggaphalādhigamena sabbakilesadarathapariḷāhānaṁ vūpasamena paṭippassaddhiyā upasantaṁ, sativepullappattiyā niccakālaṁ satokāritāya satimantaṁ, tato eva iṭṭhāniṭṭhādīsu tādilakkhaṇappattaṁ khīṇāsavaṁ sakkādayo devā pihayanti patthenti, tassa sīlādiguṇavisesesu bahumānaṁ uppādentā ādaraṁ janenti, pageva manussāti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Piṇḍapātikasuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame **pacchābhattan**ti ekāsanikakhalupacchābhattikānaṁ pātova bhuttānaṁ antomajjhanhikopi pacchābhattameva, idha pana pakatibhattasseva pacchato pacchābhattanti veditabbaṁ. **Piṇḍapātapaṭikkantānan**ti piṇḍapātato paṭikkantānaṁ, piṇḍapātaṁ pariyesitvā bhattakiccassa niṭṭhāpanavasena tato nivattānaṁ. **Karerimaṇḍalamāḷe**ti ettha **kareri**ti varuṇarukkhassa nāmaṁ. So kira Gandhakuṭiyā maṇḍapassa sālāya ca antare hoti, tena Gandhakuṭīpi "karerikuṭikā"ti vuccati, maṇḍapopi sālāpi "karerimaṇḍalamāḷo"ti. Tasmā karerirukkhassa avidūre kate nisīdanasālasaṅkhāte maṇḍalamāḷe. Tiṇapaṇṇacchadanaṁ anovassakaṁ "maṇḍalamāḷo"ti vadanti, atimuttakādilatāmaṇḍapo "maṇḍalamāḷo"ti apare.

Kālena kālanti kāle kāle antarantarā, tasmiṁ tasmiṁ samayeti attho. **Manāpike**ti manavaḍḍhake, piyarūpe iṭṭheti attho. Iṭṭhāniṭṭhabhāvo ca puggalavasena ca dvāravasena ca gahetabbo. Ekaccassa hi iṭṭhābhimato ekaccassa aniṭṭho hoti, ekaccassa aniṭṭhābhimato[2] ekaccassa

1. Abharaṇataṁ (Ka) 2. Aniṭṭhasammato (Sī)

သန္တုဋ္ဌိံ ဒဿေတိ။ အထ ဝါ **အတ္တဘရဿာ**တိ ဧကဝစနိစ္ဆာယ အတ္တဘာဝသင်္ခါတံ ဧကံယေဝ ဣမံ အတ္တာနံ ဘရတိ၊ န ဣတော ပရံ အညန္တိ အတ္တဘရော၊ တတော ဧဝ အတ္တနာ အညဿ ပေါသေတဗ္ဗဿ အဘာဝတော အနညပေါသီ၊ တဿ အတ္တဘရဿ အနညပေါသိနော။ ပဒဒွယေနပိ ခီဏာသဝဘာဝေန အာယတိံ အနာဒါနတံ[၁] ဒဿေတိ။

ဒေဝါ ပိဟယန္တိ။ပ။ သတီမတောတိ တံ အဂ္ဂဖလာဓိဂမေန သဗ္ဗကိလေသဒရထပရိဠာဟာနံ ဝူပသမေန ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ ဥပသန္တံ, သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ နိစ္စကာလံ သတောကာရိတာယ သတိမန္တံ, တတော ဧဝ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တံ ခီဏာသဝံ သက္ကာဒယော ဒေဝါ ပိဟယန္တိ ပတ္ထေန္တိ၊ တဿ သီလာဒိဂုဏဝိသေသေသု ဗဟုမာနံ ဥပ္ပါဒေန္တာ အာဒရံ ဇနေန္တိ၊ ပဂေဝ မနုဿာတိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ပိဏ္ဍပါတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ အဋ္ဌမေ **ပစ္ဆာဘတ္တန္တိ** ဧကာသနိကခလုပစ္ဆာဘတ္တိကာနံ ပါတောဝ ဘုတ္တာနံ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကောပိ ပစ္ဆာဘတ္တမေဝ၊ ဣဓ ပန ပကတိဘတ္တဿေဝ ပစ္ဆတော ပစ္ဆာဘတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တာနန္တိ** ပိဏ္ဍပါတတော ပဋိက္ကန္တာနံ, ပိဏ္ဍပါတံ ပရိယေသိတွာ ဘတ္တကိစ္စဿ နိဋ္ဌာပနဝသေန တတော နိဝတ္တာနံ။ **ကရေရိမဏ္ဍလမာဠေ**တိ ဧတ္ထ **ကရေရီ**တိ ဝရုဏရုက္ခဿ နာမံ။ သော ကိရ ဂန္ဓကုဋိယာ မဏ္ဍပဿ သာလာယ စ အန္တရေ ဟောတိ၊ တေန ဂန္ဓကုဋီပိ "ကရေရိကုဋိကာ"တိ ဝုစ္စတိ၊ မဏ္ဍပေါပိ သာလာပိ "ကရေရိမဏ္ဍလမာဠော"တိ။ တသ္မာ ကရေရိရုက္ခဿ အဝိဒူရေ ကတေ နိသီဒနသာလသင်္ခါတေ မဏ္ဍလမာဠေ။ တိဏပဏ္ဏစ္ဆဒနံ အနောဝဿကံ "မဏ္ဍလမာဠော"တိ ဝဒန္တိ၊ အတိမုတ္တကာဒိလတာမဏ္ဍပေါ "မဏ္ဍလမာဠော"တိ အပရေ။

ကာလေန ကာလန္တိ ကာလေ ကာလေ အန္တရန္တရာ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ သမယေတိ အတ္ထော။ **မနာပိကေ**တိ မနဝဍ္ဎကေ၊ ပိယရူပေ ဣဋ္ဌေတိ အတ္ထော။ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဘာဝေါ စ ပုဂ္ဂလဝသေန စ ဒွါရဝသေန စ ဂဟေတဗ္ဗော။ ဧကစ္စဿ ဟိ ဣဋ္ဌာဘိမတော ဧကစ္စဿ အနိဋ္ဌော ဟောတိ၊ ဧကစ္စဿ အနိဋ္ဌာဘိမတော[၂] ဧကစ္စဿ

၁-အာဘရဏတံ (က) ၂-အနိဋ္ဌသမ္မတော (သီ)

iṭṭho. Tathā ekassa dvārassa iṭṭho aññassa aniṭṭho. Vipākavasena panettha vinicchayo veditabbo. Kusalavipāko hi ekantena iṭṭho, akusalavipāko aniṭṭho evāti. **Cakkhunā rūpe passitun**ti gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭho upāsakehi gehaṁ pavesetvā pūjāsakkārakaraṇatthaṁ upanītesu āsanavitānādīsu nānāvirāgasamujjalavaṇṇasaṅkhāte rajanīye aññe ca saviññāṇakarūpe cakkhudvārikaviññāṇehi passituṁ. **Sadde**ti tatheva issarajanānaṁ gehaṁ paviṭṭho tesaṁ payutte gītavāditasadde sotuṁ. **Gandhe**ti tathā tehi pūjāsakkāravasena upanīte pupphadhūmādigandhe ghāyituṁ. **Rase**ti tehi dinnāhāraparibhoge nānaggarase sāyituṁ. **Phoṭṭhabbe**ti mahagghapaccattharaṇesu āsanesu nisinnakāle sukhasamphasse phoṭṭhabbe phusituṁ. Evañca pañcadvārika-iṭṭhārammaṇappaṭilābhaṁ kittetvā idāni manodvārika-iṭṭhārammaṇappaṭilābhaṁ dassetuṁ "**sakkato**"ti-ādi vuttaṁ. Taṁ heṭṭhā vuttatthameva.

Kiṁ pana apiṇḍapātikānaṁ ayaṁ nayo na labbhatīti? Labbhati. Tesampi hi nimantanasalākabhattādi-atthaṁ gāmaṁ gatakāle uḷāravibhavā upāsakā tathā sakkārasammānaṁ karontiyeva, taṁ pana aniyataṁ. Piṇḍapātikānaṁ pana tadā niccameva tattha pūjāsakkāraṁ kariyamānaṁ disvā sakkāragarutāya anissaraṇamagge ṭhatvā ayonisomanasikāravasena te bhikkhū evamāhaṁsu. Tenevāha "**handāvuso mayampi piṇḍapātikā homā**"ti-ādi.

Tattha **handā**ti vossaggatthe nipāto. **Lacchāmā**ti labhissāma. **Tenupasaṅkamī**ti tattha surabhigandhakuṭiyaṁ nisinno tesaṁ taṁ kathāsallāpaṁ sutvā "ime bhikkhū mādisassa nāma Buddhassa sāsane pabbajitvā mayā saddhiṁ ekavihāre vasantāpi evaṁ ayonisomanasikāravasena kathaṁ pavattenti, sallekhe na vattanti, handa te tato nivāretvā sallekhavihāre niyojessāmī"ti maṇḍalamāḷaṁ upasaṅkami. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Etamatthaṁ viditvāti "appicchatāsantuṭṭhitāsallekhānaṁ vasena kilese dhunituṁ taṇhaṁ visosetuṁ paṭipannoti piṇḍapātikassa sato devā pihayanti, tassa paṭipattiyā ādarajātā piyāyanti, na ito aññathā"ti imamatthaṁ viditvā tadatthadīpanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

ဣဋ္ဌော။ တထာ ဧကဿ ဒွါရဿ ဣဋ္ဌော အညဿ အနိဋ္ဌော။ ဝိပါကဝသေန ပနေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကုသလဝိပါကော ဟိ ဧကန္တေန ဣဋ္ဌော၊ အကုသလဝိပါကော အနိဋ္ဌော ဧဝါတိ။ **စက္ခုနာ ရူပေ ပဿိတု**န္တိ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော ဥပါသကေဟိ ဂေဟံ ပဝေသေတွာ ပူဇာသက္ကာရကရဏတ္ထံ ဥပနီတေသု အာသနဝိတာနာဒီသု နာနာဝိရာဂသမုဇ္ဇလဝဏ္ဏသင်္ခါတေ ရဇနီယေ အညေ စ သဝိညာဏကရူပေ စက္ခုဒွါရိကဝိညာဏေဟိ ပဿိတုံ။ **သဒ္ဒေ**တိ တထေဝ ဣဿရဇနာနံ ဂေဟံ ပဝိဋ္ဌော တေသံ ပယုတ္တေ ဂီတဝါဒိတသဒ္ဒေ သောတုံ။ **ဂန္ဓေ**တိ တထာ တေဟိ ပူဇာသက္ကာရဝသေန ဥပနီတေ ပုပ္ဖဓူမာဒိဂန္ဓေ ဃာယိတုံ။ **ရသေ**တိ တေဟိ ဒိန္နာဟာရပရိဘောဂေ နာနဂ္ဂရသေ သာယိတုံ။ **ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ**တိ မဟဂ္ဃပစ္စတ္ထရဏေသု အာသနေသု နိသိန္နကာလေ သုခသမ္ဖဿေ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ ဖုသိတုံ။ ဧဝဉ္စ ပဉ္စဒွါရိကဣဋ္ဌာရမ္မဏပ္ပဋိလာဘံ ကိတ္တေတွာ ဣဒါနိ မနောဒွါရိကဣဋ္ဌာရမ္မဏပ္ပဋိလာဘံ ဒဿေတုံ "**သက္ကတော**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ကိံ ပန အပိဏ္ဍပါတိကာနံ အယံ နယော န လဗ္ဘတီတိ? လဗ္ဘတိ။ တေသမ္ပိ ဟိ နိမန္တနသလာကဘတ္တာဒိအတ္ထံ ဂါမံ ဂတကာလေ ဥဠာရဝိဘဝါ ဥပါသကာ တထာ သက္ကာရသမ္မာနံ ကရောန္တိယေဝ၊ တံ ပန အနိယတံ။ ပိဏ္ဍပါတိကာနံ ပန တဒါ နိစ္စမေဝ တတ္ထ ပူဇာသက္ကာရံ ကရိယမာနံ ဒိသွာ သက္ကာရဂရုတာယ အနိဿရဏမဂ္ဂေ ဌတွာ အယောနိသောမနသိကာရဝသေန တေ ဘိက္ခူ ဧဝမာဟံသု။ တေနေဝါဟ "**ဟန္ဒာဝုသော မယမ္ပိ ပိဏ္ဍပါတိကာ ဟောမာ**"တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဟန္ဒာ**တိ ဝေါဿဂ္ဂတ္ထေ နိပါတော။ **လစ္ဆာမာ**တိ လဘိဿာမ။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ တတ္ထ သုရဘိဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နော တေသံ တံ ကထာသလ္လာပံ သုတွာ ''ဣမေ ဘိက္ခူ မာဒိသဿ နာမ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ မယာ သဒ္ဓိံ ဧကဝိဟာရေ ဝသန္တာပိ ဧဝံ အယောနိသောမနသိကာရဝသေန ကထံ ပဝတ္တေန္တိ၊ သလ္လေခေ န ဝတ္တန္တိ၊ ဟန္ဒ တေ တတော နိဝါရေတွာ သလ္လေခဝိဟာရေ နိယောဇေဿာမီ"တိ မဏ္ဍလမာဠံ ဥပသင်္ကမိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ "အပ္ပိစ္ဆတာသန္တုဋ္ဌိတာသလ္လေခါနံ ဝသေန ကိလေသေ ဓုနိတုံ တဏှံ ဝိသောသေတုံ ပဋိပန္နောတိ ပိဏ္ဍပါတိကဿ သတော ဒေဝါ ပိဟယန္တိ၊ တဿ ပဋိပတ္တိယာ အာဒရဇာတာ ပိယာယန္တိ၊ န ဣတော အညထာ"တိ ဣမမတ္ထံ ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

Tattha **no ce saddasilokanissito**ti “aho ayyo appiccho santuṭṭho paramasallekhavuttī”ti-ādinā parehi kittitabbasaddasaṅkhātaṁ silokaṁ taṇhāya nissito na hoti ceti attho. Saddo vā sammukhā vaṇṇabhaṇanathutighoso, siloko parammukhabhūtā pasaṁsā patthaṭayasatā vā. Sesaṁ Anantarasutte vuttanayameva.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Sippasuttavaṇṇanā

29. Navame **ko nu kho āvuso sippaṁ jānātī**ti āvuso amhesu idha sannipatitesu ko nu jīvitanimittaṁ sikkhitabbaṭṭhena “sippan”ti laddhanāmaṁ yaṁkiñci ājīvaṁ vijānāti. **Ko kiṁ sippaṁ sikkhī**ti ko dīgharattaṁ sippācariyakulaṁ payirupāsitvā āgamato payogato ca hatthisippādīsu kiṁ sippaṁ sikkhi. **Kataraṁ sippaṁ sippānaṁ aggan**ti sabbasippānaṁ agārayhatāya mahapphalatāya akicchasiddhiyā[1] ca kataraṁ sippaṁ aggaṁ uttamaṁ, yaṁ nissāya sukhena sakkā jīvituntī adhippāyo. **Tatthekacce**ti tesu bhikkhūsu ekacce bhikkhū. Ye hatthācariyakulā pabbajitā, te. **Evamāhaṁsū**ti te evaṁ bhaṇiṁsu. Ito parampi “ekacce”ti vuttaṭṭhāne eseva nayo. **Hatthisippan**ti yaṁ hatthīnaṁ pariggaṇhanadamanasāraṇarogatikicchādibhedaṁ kattabbaṁ, taṁ uddissa pavattaṁ sabbampi sippaṁ idha “hatthisippan”ti adhippetaṁ. **Assasippan**ti etthāpi eseva nayo. **Rathasippaṁ** pana rathayoggānaṁ damanasāraṇādividhānavasena ceva rathassa karaṇavasena ca veditabbaṁ. **Dhanusippan**ti issāsasippaṁ, yo dhanubbedhoti vuccati. **Tharusippan**ti sesa-āvudhasippaṁ. **Muddāsippan**ti hatthamuddāya gaṇanasippaṁ. **Gaṇanasippan**ti acchiddakagaṇanasippaṁ[2]. **Saṅkhānasippan**ti saṅkalanapaṭuppādanādivasena piṇḍagaṇanasippaṁ. Taṁ yassa paguṇaṁ hoti, so rukkhampi disvā “ettakāni ettha paṇṇānī”ti gaṇituṁ[3] jānāti. **Lekhāsippan**ti nānākārehi akkharalikhanasippaṁ, lipiñāṇaṁ vā. **Kāveyyasippan**ti attano cintāvasena vā parato paṭiladdhasutavasena vā, “imassa ayamattho, evaṁ naṁ yojessāmī”ti evaṁ atthavasena vā, kiñcideva kabbaṁ disvā “tappaṭibhāgaṁ kabbaṁ

---

1. Kiccasiddhiyā (Ka) 2. Acchindakagaṇanasippaṁ (Ka) 3. Bhaṇituṁ (Sī, Ka)

တတ္ထ **နော စေ သဒ္ဒသိလောကနိဿိတော**တိ “အဟော အယျော အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော ပရမသလ္လေခဝုတ္တီ”တိအာဒိနာ ပရေဟိ ကိတ္တိတဗ္ဗသဒ္ဒသင်္ခါတံ သိလောကံ တဏှာယ နိဿိတော န ဟောတိ စေတိ အတ္ထော။ သဒ္ဒေါ ဝါ သမ္မုခါ ဝဏ္ဏဘဏနထုတိဃောသော၊ သိလောကော ပရမ္မုခဘူတာ ပသံသာ ပတ္ထဋယသတာ ဝါ။ သေသံ အနန္တရသုတ္တေ ဝုတ္တနယမေဝ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-သိပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ **ကော နု ခေါ အာဝုသော သိပ္ပံ ဇာနာတီ**တိ အာဝုသော အမှေသု ဣဓ သန္နိပတိတေသု ကော နု ဇီဝိတနိမိတ္တံ သိက္ခိတဗ္ဗဋ္ဌေန “သိပ္ပ”န္တိ လဒ္ဓနာမံ ယံကိဉ္စိ အာဇီဝံ ဝိဇာနာတိ။ **ကော ကိံ သိပ္ပံ သိက္ခီ**တိ ကော ဒီဃရတ္တံ သိပ္ပါစရိယကုလံ ပယိရုပါသိတွာ အာဂမတော ပယောဂတော စ ဟတ္ထိသိပ္ပါဒီသု ကိံ သိပ္ပံ သိက္ခိ။ **ကတရံ သိပ္ပံ သိပ္ပါနံ အဂ္ဂ**န္တိ သဗ္ဗသိပ္ပါနံ အဂါရယှတာယ မဟပ္ဖလတာယ အကိစ္ဆသိဒ္ဓိယာ[1] စ ကတရံ သိပ္ပံ အဂ္ဂံ ဥတ္တမံ၊ ယံ နိဿာယ သုခေန သက္ကာ ဇီဝိတုန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **တတ္ထေကစ္စေ**တိ တေသု ဘိက္ခူသု ဧကစ္စေ ဘိက္ခူ။ ယေ ဟတ္ထာစရိယကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တေ။ **ဧဝမာဟံသူ**တိ တေ ဧဝံ ဘဏိံသု။ ဣတော ပရမ္ပိ “ဧကစ္စေ”တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဧသေဝ နယော။ **ဟတ္ထိသိပ္ပ**န္တိ ယံ ဟတ္ထီနံ ပရိဂ္ဂဏှနဒမနသာရဏာရောဂတိကိစ္ဆာဒိဘေဒံ ကတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဥဒ္ဒိဿ ပဝတ္တံ သဗ္ဗမ္ပိ သိပ္ပံ ဣဓ “ဟတ္ထိသိပ္ပ”န္တိ အဓိပ္ပေတံ။ **အဿသိပ္ပ**န္တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ **ရထသိပ္ပံ** ပန ရထယောဂ္ဂါနံ ဒမနသာရဏာဒိဝိဓာနဝသေန စေဝ ရထဿ ကရဏဝသေန စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဓနုသိပ္ပ**န္တိ ဣဿာသသိပ္ပံ၊ ယော ဓနုဗ္ဗေဓောတိ ဝုစ္စတိ။ **ထရုသိပ္ပ**န္တိ သေသအာဝုဓသိပ္ပံ။ **မုဒ္ဒါသိပ္ပ**န္တိ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ဂဏနသိပ္ပံ။ **ဂဏနသိပ္ပ**န္တိ အစ္ဆိဒ္ဒကဂဏနသိပ္ပံ[2]။ **သင်္ခါနသိပ္ပ**န္တိ သင်္ကလနပဋုပ္ပါဒနာဒိဝသေန ပိဏ္ဍဂဏနသိပ္ပံ။ တံ ယဿ ပဂုဏံ ဟောတိ၊ သော ရုက္ခမ္ပိ ဒိသွာ “ဧတ္တကာနိ ဧတ္ထ ပဏ္ဏာနီ”တိ ဂဏိတုံ[3] ဇာနာတိ။ **လေခါသိပ္ပ**န္တိ နာနာကာရေဟိ အက္ခရလိခနသိပ္ပံ၊ လိပိဉာဏံ ဝါ။ **ကာဝေယျသိပ္ပ**န္တိ အတ္တနော စိန္တာဝသေန ဝါ ပရတော ပဋိလဒ္ဓသုတဝသေန ဝါ၊ “ဣမဿ အယမတ္ထော၊ ဧဝံ နံ ယောဇေဿာမီ”တိ ဧဝံ အတ္ထဝသေန ဝါ၊ ကိဉ္စိဒေဝ ကဗ္ဗံ ဒိသွာ “တပ္ပဋိဘာဂံ ကဗ္ဗံ

၁-ကိစ္စသိဒ္ဓိယာ (က) ၂-အစ္ဆိန္ဒကဂဏနသိပ္ပံ (က) ၃-ဘဏိတုံ (သီ၊ က)

karissāmī”ti ṭhānuppattikapaṭibhānavasena vā cintākavi-ādīnaṁ catunnaṁ kavīnaṁ kabbakaraṇasippaṁ. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

> “Cattārome bhikkhave kavī cintākavi sutakavi atthakavi paṭibhānakavī”ti[1].

Lokāyatasippanti “kāko seto aṭṭhīnaṁ setattā, balākā rattā lohitassa rattattā”ti evamādinayappavattaṁ paralokanibbānānaṁ paṭisedhakaṁ vitaṇḍasatthasippaṁ. **Khattavijjāsippan**ti abbheyyamāsurakkhādinītisatthasippaṁ[2]. Imāni kira dvādasa mahāsippāni nāma. Tenevāha tattha tattha “**sippānaṁ aggan**”ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ sabbasippāyatanānaṁ jīvikatthatāya vaṭṭadukkhato anissaraṇabhāvaṁ, sīlādīnaṁyeva pana suparisuddhānaṁ nissaraṇabhāvaṁ, taṁsamaṅginoyeva ca bhikkhubhāvaṁ sabbākārato viditvā tadatthavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **asippajīvī**ti catunnaṁ taṇhuppādānaṁ samucchedavikkhambhanena paccayāsāya visositattā yaṁkiñci sippaṁ upanissāya jīvikaṁ na kappetīti asippajīvī, etena ājīvapārisuddhisīlaṁ dasseti. **Lahū**ti appakiccatāya sallahukavuttitāya ca lahu abahulasambhāro, etena catupaccayasantosasiddhaṁ subharataṁ dasseti. **Atthakāmo**ti sadevakassa lokassa atthameva kāmetīti atthakāmo, etena sattānaṁ anatthaparivajjanassa pakāsitattā pātimokkhasaṁvarasīlaṁ dasseti pāṇātipātādi-anatthaviramaṇaparidīpanato. **Yatindriyo**ti cakkhādīnaṁ channaṁ indriyānaṁ abhijjhādyappavattito saṁyamena yatindriyo, etena indriyasaṁvarasīlaṁ vuttaṁ. **Sabbadhi vippamutto**ti evaṁ suparisuddhasīlo catupaccayasantose avaṭṭhito sappaccayaṁ nāmarūpaṁ pariggahetvā aniccādivasena saṅkhāre sammasanto vipassanaṁ ussukkāpetvā tato paraṁ paṭipāṭiyā pavattitehi catūhi ariyamaggehi saṁyojanānaṁ pahīnattā sabbadhi sabbattha bhavādīsu vippamutto.

---

1. Aṁ 1. 553 piṭṭhe.
2. Ajjheyamāsurakkhādinītisatthasippaṁ (Syā), Aṅgeyyamāsurakkhādinītisatthasippaṁ (Ka)

ကရိဿာမီ”တိ ဌာနုပ္ပတ္တိကပဋိဘာနဝသေန ဝါ စိန္တာကဝိအာဒီနံ စတုန္နံ ကဝီနံ ကဗ္ဗကရဏသိပ္ပံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

> “စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ ကဝီ စိန္တာကဝိ သုတကဝိ အတ္ထကဝိ ပဋိဘာနကဝီ”တိ[၁]။

လောကာယတသိပ္ပန္တိ “ကာကော သေတော အဋ္ဌီနံ သေတတ္တာ၊ ဗလာကာ ရတ္တာ လောဟိတဿ ရတ္တတ္တာ”တိ ဧဝမာဒိနယပ္ပဝတ္တံ ပရလောကနိဗ္ဗာနာနံ ပဋိသေဓကံ ဝိတဏ္ဍသတ္ထသိပ္ပံ။ **ခတ္တဝိဇ္ဇာသိပ္ပ**န္တိ အဗ္ဘေယျမာသုရက္ခာဒိနီတိသတ္ထသိပ္ပံ[၂]။ ဣမာနိ ကိရ ဒွါဒသ မဟာသိပ္ပါနိ နာမ။ တေနေဝါဟ တတ္ထ တတ္ထ “**သိပ္ပါနံ အဂ္ဂ**”န္တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ သဗ္ဗသိပ္ပါယတနာနံ ဇီဝိကတ္ထတာယ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော အနိဿရဏဘာဝံ, သီလာဒီနံယေဝ ပန သုပရိသုဒ္ဓါနံ နိဿရဏဘာဝံ, တံသမင်္ဂိနောယေဝ စ ဘိက္ခုဘာဝံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **အသိပ္ပဇီဝီ**တိ စတုန္နံ တဏှုပ္ပါဒါနံ သမုစ္ဆေဒဝိက္ခမ္ဘနေန ပစ္စယာသာယ ဝိသောသိတတ္တာ ယံကိဉ္စိ သိပ္ပံ ဥပနိဿာယ ဇီဝိကံ န ကပ္ပေတီတိ အသိပ္ပဇီဝီ၊ ဧတေန အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဒဿေတိ။ **လဟူ**တိ အပ္ပကိစ္စတာယ သလ္လဟုကဝုတ္တိတာယ စ လဟု အဗဟုလသမ္ဘာရော၊ ဧတေန စတုပစ္စယသန္တောသသိဒ္ဓံ သုဘရတံ ဒဿေတိ။ **အတ္ထကာမော**တိ သဒေဝကဿ လောကဿ အတ္ထမေဝ ကာမေတီတိ အတ္ထကာမော၊ ဧတေန သတ္တာနံ အနတ္ထပရိဝဇ္ဇနဿ ပကာသိတတ္တာ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ ဒဿေတိ ပါဏာတိပါတာဒိအနတ္ထဝိရမဏပရိဒီပနတော။ **ယတိန္ဒြိယော**တိ စက္ခာဒီနံ ဆန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ အဘိဇ္ဈာဒျပ္ပဝတ္တိတော သံယမေန ယတိန္ဒြိယော၊ ဧတေန ဣန္ဒြိယသံဝရသီလံ ဝုတ္တံ။ **သဗ္ဗဓိ ဝိပ္ပမုတ္တော**တိ ဧဝံ သုပရိသုဒ္ဓသီလော စတုပစ္စယသန္တောသေ အဝဋ္ဌိတော သပ္ပစ္စယံ နာမရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အနိစ္စာဒိဝသေန သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ တတော ပရံ ပဋိပါဋိယာ ပဝတ္တိတေဟိ စတူဟိ အရိယမဂ္ဂေဟိ သံယောဇနာနံ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗဓိ သဗ္ဗတ္ထ ဘဝါဒီသု ဝိပ္ပမုတ္တော။

၁-အံ ၁-၅၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဇ္ဈေယမာသုရက္ခာဒိနီတိသတ္ထသိပ္ပံ (သျာ)၊ အင်္ဂေယျမာသုရက္ခာဒိနီတိသတ္ထသိပ္ပံ (က)

Anokasārī amamo nirāsoti tathā sabbadhi vippamuttattā eva okasaṅkhātesu chasupi āyatanesu taṇhābhisaraṇassa abhāvena anokasārī, rūpādīsu katthaci mamaṅkārābhāvato amamo, sabbena sabbaṁ anāsīsanato nirāso. **Hitvā mānaṁ ekacaro sa bhikkhū**ti evaṁbhūto ca so arahattamaggappattisamakālameva anavasesaṁ mānaṁ hitvā pajahitvā ime bhikkhū viya gaṇasaṅgaṇikaṁ akatvā pavivekakāmatāya taṇhāsahāyavirahena ca sabbiriyāpathesu ekacaro, so sabbaso bhinnakilesattā paramatthato bhikkhu nāma. Ettha ca “asippajīvī”ti-ādīnā lokiyaguṇā kathitā, “sabbadhi vippamutto”ti-ādinā lokuttaraguṇā kathitā. Tattha asippajīvīti-ādi “vibhave ṭhitasseva ayaṁ dhammo, na sippaṁ nissāya micchājīvena jīvikaṁ kappentassa, tasmā sippesu sāraggahaṇaṁ vissajjetvā adhisīlādīsuyeva tumhehi sikkhitabban”ti dasseti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Lokasuttavaṇṇanā

30. Dasame Buddh**acakkhunā**ti ettha āsayānusayañāṇaṁ indriyaparopariyattañāṇañca Buddhacakkhu nāma. Yathāha—

> “Addasā kho Bhagavā Buddhacakkhunā lokaṁ volokento satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye”ti-ādi[1].

Lokanti tayo lokā okāsaloko saṅkhāraloko sattalokoti. Tattha—

“Yāvatā candimasūriyā pariharanti,
Disā bhanti virocanā.
Tāva sahassadhā loko,
Ettha te vattatī vaso”ti—

ādīsu[2] okāsaloko. “Eko loko sabbe sattā āhāraṭṭhitikā, dve lokā nāmañca rūpañca, tayo lokā tisso

1. Ma 1. 225; Ma 2. 293 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 404 piṭṭhe.

အနောကသာရီ အမမော နိရာသောတိ ကထာ သဗ္ဗဓိ ဝိပ္ပမုတ္တတ္တာ ဧဝ ဩကာသင်္ခါတေသု ဆသုပိ အာယတနေသု တဏှာဘိသရဏဿ အဘာဝေန အနောကသာရီ, ရူပါဒီသု ကတ္ထစိ မမင်္ကာရာဘာဝတော အမမော, သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အနာသီသနတော နိရာသော။ **ဟိတွာ မာနံ ဧကစရော သ ဘိက္ခူ**တိ ဧဝံဘူတော စ သော အရဟတ္တမဂ္ဂပ္ပတ္တိသမကာလမေဝ အနဝသေသံ မာနံ ဟိတွာ ပဇဟိတွာ ဣမေ ဘိက္ခူ ဝိယ ဂဏသင်္ဂဏိကံ အကတွာ ပဝိဝေကကာမတာယ တဏှာသဟာယဝိရဟေန စ သဗ္ဗိရိယာပထေသု ဧကစရော၊ သော သဗ္ဗသော ဘိန္နကိလေသတ္တာ ပရမတ္ထတော ဘိက္ခု နာမ။ ဧတ္ထ စ “အသိပ္ပဇီဝီ”တိအာဒိနာ လောကိယဂုဏာ ကထိတာ၊ “သဗ္ဗဓိ ဝိပ္ပမုတ္တော”တိအာဒိနာ လောကုတ္တရဂုဏာ ကထိတာ။ တတ္ထ အသိပ္ပဇီဝီတိအာဒိ“ဝိဘဝေ ဌိတဿေဝ အယံ ဓမ္မော၊ န သိပ္ပံ နိဿာယ မိစ္ဆာဇီဝေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တဿ၊ တသ္မာ သိပ္ပေသု သာရဂ္ဂဟဏံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အဓိသီလာဒီသုယေဝ တုမှေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗ”န္တိ ဒဿေတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-လောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ ဒသမေ **ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ**တိ ဧတ္ထ အာသယာနုသယဉာဏံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏဉ္စ ဗုဒ္ဓစက္ခု နာမ။ ယထာဟ—

> “အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော သတ္တေ အပ္ပရဇက္ခေ မဟာရဇက္ခေ တိက္ခိန္ဒြိယေ မုဒိန္ဒြိယေ”တိအာဒိ[၁]။

လောကန္တိ တယော လောကာ ဩကာသလောကော သင်္ခါရလောကော သတ္တလောကောတိ။ တတ္ထ—

“ယာဝတာ စန္ဒိမသူရိယာ ပရိဟရန္တိ၊
ဒိသာ ဘန္တိ ဝိရောစနာ။
တာဝ သဟဿဓာ လောကော၊
ဧတ္ထ တေ ဝတ္တတီ ဝသော”တိ—

အာဒီသု[၂] ဩကာသလောကော။ “ဧကော လောကော သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ၊ ဒွေ လောကာ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ တယော လောကာ တိဿော

၁- မ ၁-၂၂၅၊ မ ၂-၂၉၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၂- မ ၁-၄၀၄-ပိဋ္ဌေ။

vedanā, cattāro lokā cattāro āhārā, pañca lokā pañcupādānakkhandhā, cha lokā cha ajjhattikāni āyatanāni, satta lokā satta viññāṇaṭṭhitiyo, aṭṭha lokā aṭṭha lokadhammā, nava lokā nava sattāvāsā, dasa lokā dasāyatanāni, dvādasa lokā dvādasāyatanāni, aṭṭhārasa lokā aṭṭhārasa dhātuyo"ti-ādīsu[1] saṅkhāraloko. "Sassato loko, asassato loko"ti-ādīsu[2] sattaloko vutto. Idhāpi sattaloko veditabbo.

Tattha lokīyati vicittākārato dissatīti cakkavāḷasaṅkhāto loko okāsaloko, saṅkhāro lujjati palujjatīti loko, lokīyati ettha puññapāpaṁ tabbipāko cāti sattaloko. Tesu Bhagavā mahākaruṇāya anukampamāno saṁsāradukkhato mocetukāmo sattalokaṁ olokesi. Katamassa pana sattāhassa accayena olokesi? Paṭhamassa sattāhassa. Bhagavā hi pallaṅkasattāhassa pariyosāne pacchimayāmāvasāne "yadā have pātubhavanti dhammā -pa- sūriyova obhāsayamantalikkhan"ti[3] imaṁ ariyamaggānubhāvadīpakaṁ udānaṁ udānetvā "ahaṁ tāva evaṁ suduttaraṁ saṁsāramahoghaṁ imāya dhammanāvāya samuttaritvā nibbānapāre ṭhito, handa dāni lokampi tāressāmi, kīdiso nu kho loko"ti lokaṁ volokesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ **"atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā Buddhacakkhunā lokaṁ volokesī"**ti.

Tattha **volokesī**ti vividhehi ākārehi passi, hatthatale ṭhapita-āmalakaṁ viya attano ñāṇena paccakkhaṁ akāsi. **Anekehi santāpehī**ti-ādi volokitākāradassanaṁ. **Anekehi santāpehī**ti anekehi dukkhehi. Dukkhaṁ hi santāpanapīḷanaṭṭhena santāpoti vuccati. Yathāha "dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho"ti[4]. Tañca dukkhadukkhādivasena ceva jāti-ādivasena ca anekappakāraṁ. Tena vuttaṁ "anekehi santāpehī"ti. Anekehi dukkhehi santappamāne pīḷiyamāne bādhiyamāne. **Pariḷāhehī**ti paridāhehi. **Pariḍayhamāne**ti indhanaṁ viya agginā samantato ḍayhamāne. **Rāgajehī**ti

1. Khu 9. 117 piṭṭhe.
2. Dī 1. 117 piṭṭhe.
3. Khu 1. 78; Abhi 4. 143; Vi 3. 2 piṭṭhesu.
4. Khu 9. 20, 294 piṭṭhesu.

ဝေဒနာ၊ စတ္တာရော လောကာ စတ္တာရော အာဟာရာ၊ ပဉ္စ လောကာ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ ဆ လောကာ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ၊ သတ္တ လောကာ သတ္တ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော၊ အဋ္ဌ လောကာ အဋ္ဌ လောကဓမ္မာ၊ နဝ လောကာ နဝ သတ္တာဝါသာ၊ ဒသ လောကာ ဒသာယတနာနိ၊ ဒွါဒသ လောကာ ဒွါဒသာယတနာနိ၊ အဋ္ဌာရသ လောကာ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော”တိအာဒီသု[၁] သင်္ခါရလောကော။ “သဿတော လောကော၊ အသဿတော လောကော”တိအာဒီသု[၂] သတ္တလောကော ဝုတ္တော။ ဣဓာပိ သတ္တလောကော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ လောကီယတိ ဝိစိတ္တာကာရတော ဒိဿတီတိ စက္ကဝါဠသင်္ခါတော လောကော ဩကာသလောကော၊ သင်္ခါရော လုဇ္ဇတိ ပလုဇ္ဇတီတိ လောကော၊ လောကီယတိ ဧတ္ထ ပုညပါပံ တဗ္ဗိပါကော စာတိ သတ္တလောကော။ တေသု ဘဂဝါ မဟာကရုဏာယ အနုကမ္ပမာနော သံသာရဒုက္ခတော မောစေတုကာမော သတ္တလောကံ ဩလောကေသိ။ ကတမဿ ပန သတ္တာဟဿ အစ္စယေန ဩလောကေသိ? ပဌမဿ သတ္တာဟဿ။ ဘဂဝါ ဟိ ပလ္လင်္ကသတ္တာဟဿ ပရိယောသာနေ ပစ္ဆိမယာမာဝသာနေ “ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ ဓမ္မာ။ပ။ သူရိယောဝ ဩဘာသယမန္တလိက္ခ”န္တိ[၃] ဣမံ အရိယမဂ္ဂါနုဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ “အဟံ တာဝ ဧဝံ သုဒုတ္တရံ သံသာရမဟောဃံ ဣမာယ ဓမ္မနာဝါယ သမုတ္တရိတွာ နိဗ္ဗာနပါရေ ဌိတော၊ ဟန္ဒ ဒါနိ လောကမ္ပိ တာရေဿာမိ၊ ကီဒိသော နု ခေါ လောကော”တိ လောကံ ဝေါလောကေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဘဂဝါ တဿ သတ္တာဟဿ အစ္စယေန တမှာ သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေသီ**”တိ။

တတ္ထ **ဝေါလောကေသီ**တိ ဝိဝိဓေဟိ အာကာရေဟိ ပဿိ၊ ဟတ္ထတလေ ဌပိတအာမလကံ ဝိယ အတ္တနော ဉာဏေန ပစ္စက္ခံ အကာသိ။ **အနေကေဟိ သန္တာပေဟီ**တိအာဒိ ဝေါလောကိတာကာရဒဿနံ။ **အနေကေဟိ သန္တာပေဟီ**တိ အနေကေဟိ ဒုက္ခေဟိ။ ဒုက္ခံ ဟိ သန္တာပနပီဠနဋ္ဌေန သန္တာပေါတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ “ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော”တိ[၄]။ တဉ္စ ဒုက္ခဒုက္ခာဒိဝသေန စေဝ ဇာတိအာဒိဝသေန စ အနေကပ္ပကာရံ။ တေန ဝုတ္တံ “အနေကေဟိ သန္တာပေဟီ”တိ။ အနေကေဟိ ဒုက္ခေဟိ သန္တပ္ပမာနေ ပီဠိယမာနေ ဗာဓိယမာနေ။ **ပရိဠာဟေဟီ**တိ ပရိဒါဟေဟိ။ **ပရိဍယှမာနေ**တိ ဣန္ဓနံ ဝိယ အဂ္ဂိနာ သမန္တတော ဍယှမာနေ။ **ရာဂဇေဟီ**တိ

၁-ခု ၉-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၁-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၇၈၊ အဘိ ၄-၁၄၃၊ ဝိ ၃-၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၉-၂၀-၂၉၄-ပိဋ္ဌေသု။

rāgasambhūtehi. Esa nayo sesesupi. Rāgadayo hi yasmiṁ santāne uppajjanti, taṁ niddahantā viya vibādhenti, tena vuttaṁ "tayome bhikkhave aggī rāgaggi, dosaggi, mohaggī"ti[1]. Yato te cittaṁ kāyañca kilesentiti kilesāti vuccanti. Ettha ca pariḍayhamāneti etena Bhagavā rāgādikilesānaṁ pavattidukkhataṁ, tena ca sattānaṁ abhibhūtataṁ dasseti. Santappamāneti iminā pana tesaṁ kālantaradukkhataṁ, tena nirantaropaddavatañca dasseti.

Bhagavā hi Bodhirukkhamūle Aparājitapallaṅke nisinno paṭhamayāme pubbenivāsaṁ anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhetvā pacchimayāme paṭiccasamuppāde ñāṇaṁ otāretvā kilesamūlakaṁ vaṭṭadukkhaṁ abhiññāya saṅkhāre pariggahetvā sammasanto anukkamena vipassanaṁ vaḍḍhetvā ariyamaggādhigamena sayaṁ vigataviddhastakileso abhisambuddho hutvā paccavekkhaṇānantaraṁ anavasesānaṁ kilesānaṁ pahīnattā attano vaṭṭadukkhassa parikkhīṇabhāvadīpakaṁ sabbabuddhānaṁ avijahitaṁ "anekajātisaṁsāran"ti[2] udānaṁ udānetvā teneva pallaṅkena sattāhaṁ vimuttisukhapaṭisaṁvedī nisinno sattamāya rattiyā tīsu yāmesu vuttanayena tīṇi udānāni udānetvā tatiya-udānānantaraṁ Buddhacakkhunā lokaṁ volokento "sakalamidaṁ sattānaṁ vaṭṭadukkhaṁ kilesamūlakaṁ, kilesā nāmete pavattidukkhā āyatimpi dukkhahetubhūtā, tehi ime sattā santappanti pariḍayhanti cā"ti passi. Tena vuttaṁ **"addasā kho Bhagavā -pa- mohajehipī"**ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ lokassa yathāvuttasantāpapariḷāhehi abhibhuyyamānataṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ sabbasantāpapariḷāhato parinibbānavibhāvanaṁ mahā-udānaṁ udānesi.

Tattha **ayaṁ loko santāpajāto**ti ayaṁ sabbopi loko jarārogamaraṇehi ceva nānāvidhabyasanehi ca kilesapariyuṭṭhānehi ca jātasantāpo, uppannakāyikacetasikadukkhābhibhavoti attho. **Phassapareto**ti tato eva anekehi dukkhasamphassehi parihato upadduto. Atha vā **phassapareto**ti sukhādisaṅkhatānaṁ tissannaṁ dukkhatānaṁ paccayabhūtehi chahi phassehi abhibhūto, tato tato dvārato

1. Khu 1. 257 piṭṭhe. 2. Khu 1. 36 piṭṭhe.

ရာဂသမ္ဘူတေဟိ။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ ရာဂါဒယော ဟိ ယသ္မိံ သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တံ နိဒ္ဒဟန္တာ ဝိယ ဝိဗာဓေန္တိ၊ တေန ဝုတ္တံ "တယောမေ ဘိက္ခဝေ အဂ္ဂီ ရာဂဂ္ဂိ,ဒေါသဂ္ဂိ,မောဟဂ္ဂီ"တိ[၁]။ ယတော တေ စိတ္တံ ကာယဉ္စ ကိလေသေန္တီတိ ကိလေသာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဧတ္ထ စ ပရိဠယှမာနေတိ ဧတေန ဘဂဝါ ရာဂါဒိကိလေသာနံ ပဝတ္တိဒုက္ခတံ, တေန စ သတ္တာနံ အဘိဘူတတံ ဒဿေတိ။ သန္တပ္ပမာနေတိ ဣမိနာ ပန တေသံ ကာလန္တရဒုက္ခတံ, တေန နိရန္တရောပဒ္ဒဝတဉ္စ ဒဿေတိ။

ဘဂဝါ ဟိ ဗောဓိရုက္ခမူလေ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္ဆိမယာမေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ ဉာဏံ ဩတာရေတွာ ကိလေသမူလကံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ အဘိညာယ သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ သမ္မသန္တော အနုက္ကမေန ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန သယံ ဝိဂတဝိဒ္ဓသ္တကိလေသော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ပစ္စဝေက္ခဏာနန္တရံ အနဝသေသာနံ ကိလေသာနံ ပဟီနတ္တာ အတ္တနော ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိက္ခီဏဘာဝဒီပကံ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အဝိဇဟိတံ "အနေကဇာတိသံသာရ"န္တိ[၂] ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ တေနေဝ ပလ္လင်္ကေန သတ္တာဟံ ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီ နိသိန္နော သတ္တမာယ ရတ္တိယာ တီသု ယာမေသု ဝုတ္တနယေန တီဏိ ဥဒါနာနိ ဥဒါနေတွာ တတိယဥဒါနာနန္တရံ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော "သကလမိဒံ သတ္တာနံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ကိလေသမူလကံ၊ ကိလေသာ နာမေတေ ပဝတ္တိဒုက္ခာ အာယတိမ္ပိ ဒုက္ခဟေတုဘူတာ၊ တေဟိ ဣမေ သတ္တာ သန္တပ္ပန္တိ ပရိဠယှန္တိ စာ"တိ ပဿိ။ တေန ဝုတ္တံ "**အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ။ပ။ မောဟဇေဟိပီ**"တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ လောကဿ ယထာဝုတ္တသန္တာပပရိဠာဟေဟိ အဘိဘုယျမာနတံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ သဗ္ဗသန္တာပပရိဠာဟတော ပရိနိဗ္ဗာနဝိဘာဝနံ မဟာဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **အယံ လောကော သန္တာပဇာတော**တိ အယံ သဗ္ဗောပိ လောကော ဇရာရောဂမရဏေဟိ စေဝ နာနာဝိဓဗျသနေဟိ စ ကိလေသပရိယုဋ္ဌာနေဟိ စ ဇာတသန္တာပေါ၊ ဥပ္ပန္နကာယိကစေတသိကဒုက္ခာဘိဘဝေါတိ အတ္ထော။ **ဖဿပရေတော**တိ တတော ဧဝ အနေကေဟိ ဒုက္ခသမ္ဖဿေဟိ ပရိဟတော ဥပဒ္ဒုတော။ အထ ဝါ **ဖဿပရေတော**တိ သုခါဒိသင်္ခါတာနံ တိဿန္နံ ဒုက္ခတာနံ ပစ္စယဘူတေဟိ ဆဟိ ဖဿေဟိ အဘိဘူတော၊ တတော တတော ဒွါရတော

၁-ခု ၁-၂၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ။

tasmiṁ tasmiṁ ārammaṇe pavattivasena upassaṭṭho. **Rogaṁ vadati attato**ti phassapaccayā uppajjamānaṁ vedanāsaṅkhātaṁ rogaṁ dukkhaṁ, khandhapañcakameva vā yathābhūtaṁ ajānanto "ahan"ti saññāya diṭṭhigāhavasena "ahaṁ sukhito dukkhito"ti attato vadati. "Attano"tipi paṭhanti. Tassattho—yvāyaṁ loko kenaci dukkhadhammena phuṭṭho abhāvitattatāya adhivāsetuṁ asakkonto "aho dukkhaṁ, īdisaṁ dukkhaṁ mayhaṁ attanopi mā hotū"ti-ādinā vippalapanto kevalaṁ attano rogaṁ vadati, tassa pana pahānāya na paṭipajjatīti adhippāyo. Atha vā taṁ yathāvuttaṁ dukkhaṁ yathābhūtaṁ ajānanto taṇhāgāhavasena "maman"ti saññāya attato vadati, "mama idan"ti vācaṁ nicchāreti.

Yena yena hi maññatīti evamimaṁ rogabhūtaṁ khandhapañcakaṁ attato attano vā vadanto loko yena yena rūpavedanādinā kāraṇabhūtena, yena vā sassatādinā pakārena diṭṭhimānataṇhāmaññanāhi maññati. **Tato taṁ hoti aññathā**ti tato attanā parikappitākārato taṁ maññanāya vatthubhūtaṁ khandhapañcakaṁ aññathā anattānattaniyameva hoti, vase vattetuṁ asakkuṇeyyatāya ahaṅkāramamaṅkārattaṁ na nipphādetīti attho. Atha vā **tato**ti tasmā maññanāmattabhāvato taṁ khandhapañcakaṁ niccādivasena maññitaṁ aññathā aniccādisabhāvameva hoti. Na hi maññanā bhāvaññathattaṁ vā lakkhaṇaññathattaṁ vā kātuṁ sakkoti.

Aññathābhāvī bhavasattoti asambhave vaḍḍhiyaṁ hitasukhe satto laggo sattaloko maññanāya yathāruci cintiyamānopi viparītappaṭipattiyā tato aññathābhāvī ahitadukkhabhāvī vighātaṁyeva pāpuṇāti. **Bhavamevābhinandatī**ti evaṁ santepi taṁ maññanāparikappitaṁ avijjamānaṁ bhavaṁ vaḍḍhiṁ abhinandati eva abhikaṅkhati eva. Atha vā **aññathābhāvī**ti "nicco me attā"ti-ādinā maññanāya parikappitākārato sayaṁ aññathābhāvī samāno anicco adhuvoti attho. **Bhavasatto**ti kāmādibhavesu bhavataṇhāya satto laggo gadhito[1]. **Bhavamevābhinandatī**ti aniccādisabhāvaṁ bhavameva niccādivasena parāmasitvā, tattha vā adhimuttisaññaṁ taṇhādiṭṭhābhinandanāhi[2] abhinandati, na tattha

1. Gathito (Sī) 2. Taṇhādiṭṭhibhavanandanāya (Sī, Syā)

တသ္မိံ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ ပဝတ္တိဝသေန ဥပဿဋ္ဌော။ **ရောဂံ ဝဒတိ အတ္တတော**တိ ဖဿပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝေဒနာသင်္ခါတံ ရောဂံ ဒုက္ခံ, ခန္ဓပဉ္စကမေဝ ဝါ ယထာဘူတံ အဇာနန္တော “အဟ”န္တိ သညာယ ဒိဋ္ဌိဂါဟဝသေန “အဟံ သုခိတော ဒုက္ခိတော”တိ အတ္တတော ဝဒတိ။ “အတ္တနော”တိပိ ပဌန္တိ။ တဿတ္ထော—ယွာယံ လောကော ကေနစိ ဒုက္ခဓမ္မေန ဖုဋ္ဌော အဘာဝိတတ္တတာယ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော “အဟော ဒုက္ခံ, ဤဒိသံ ဒုက္ခံ မယှံ အတ္တနောပိ မာ ဟောတူ”တိအာဒိနာ ဝိပ္ပလပန္တော ကေဝလံ အတ္တနော ရောဂံ ဝဒတိ၊ တဿ ပန ပဟာနာယ န ပဋိပဇ္ဇတီတိ အဓိပ္ပါယော။ အထ ဝါ တံ ယထာဝုတ္တံ ဒုက္ခံ ယထာဘူတံ အဇာနန္တော တဏှာဂါဟဝသေန “မမ”န္တိ သညာယ အတ္တတော ဝဒတိ၊ “မမ ဣဒ”န္တိ ဝါစံ နိစ္ဆာရေတိ။

ယေန ယေန ဟိ မညတီတိ ဧဝမိမံ ရောဂဘူတံ ခန္ဓပဉ္စကံ အတ္တတော အတ္တနော ဝါ ဝဒန္တော လောကော ယေန ယေန ရူပဝေဒနာဒိနာ ကာရဏဘူတေန, ယေန ဝါ သဿတာဒိနာ ပကာရေန ဒိဋ္ဌိမာနတဏှာမညနာဟိ မညတိ။ **တတော တံ ဟောတိ အညထာ**တိ တတော အတ္တနာ ပရိကပ္ပိတာကာရတော တံ မညနာယ ဝတ္ထုဘူတံ ခန္ဓပဉ္စကံ အညထာ အနတ္တာနတ္တနိယမေဝ ဟောတိ၊ ဝသေ ဝတ္တေတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ အဟင်္ကာရမမင်္ကာရတ္တံ န နိပ္ဖါဒေတီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **တတော**တိ တသ္မာ မညနာမတ္တဘာဝတော တံ ခန္ဓပဉ္စကံ နိစ္စာဒိဝသေန မညိတံ အညထာ အနိစ္စာဒိသဘာဝမေဝ ဟောတိ။ န ဟိ မညနာ ဘာဝညထတ္တံ ဝါ လက္ခဏညထတ္တံ ဝါ ကာတုံ သက္ကောတိ။

အညထာဘာဝီ ဘဝသတ္တောတိ အသမ္ဘဝေ ဝဍ္ဎိယံ ဟိတသုခေ သတ္တော လဂ္ဂေါ သတ္တလောကော မညနာယ ယထာရုစိ စိန္တိယမာနောပိ ဝိပရီတပ္ပဋိပတ္တိယာ တတော အညထာဘာဝီ အဟိတဒုက္ခဘာဝီ ဝိဃာတံယေဝ ပါပုဏာတိ။ **ဘဝမေဝါဘိနန္ဒတီ**တိ ဧဝံ သန္တေပိ တံ မညနာပရိကပ္ပိတံ အဝိဇ္ဇမာနံ ဘဝံ ဝဍ္ဎိံ အဘိနန္ဒတိ ဧဝ အဘိကင်္ခတိ ဧဝ။ အထ ဝါ **အညထာဘာဝီ**တိ “နိစ္စော မေ အတ္တာ”တိအာဒိနာ မညနာယ ပရိကပ္ပိတာကာရတော သယံ အညထာဘာဝီ သမာနော အနိစ္စော အဓုဝေါတိ အတ္ထော။ **ဘဝသတ္တော**တိ ကာမာဒိဘဝေသု ဘဝတဏှာယ သတ္တော လဂ္ဂေါ ဂဓိတော[၁]။ **ဘဝမေဝါဘိနန္ဒတီ**တိ အနိစ္စာဒိသဘာဝံ ဘဝမေဝ နိစ္စာဒိဝသေန ပရာမသိတွာ, တတ္ထ ဝါ အဓိမုတ္တိသညံ တဏှာဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနာဟိ[၂] အဘိနန္ဒတိ၊ န တတ္ထ

၁-ဂထိတော (သီ) ၂-တဏှာဒိဋ္ဌိဘဝနန္ဒနာယ (သီ၊ သျာ)

nibbindati. **Yadabhinandati taṁ bhayan**ti yaṁ vaḍḍhisaṅkhātaṁ bhavaṁ kāmādibhavaṁ vā abhinandati, taṁ aniccādivipariṇāmasabhāvattā anekabyasanānubandhattā ca bhavahetubhāvato ativiya bhayānakaṭṭhena bhayaṁ. **Yassa bhāyatī**ti yato jarāmaraṇādito bhāyati, taṁ jarāmaraṇādi dukkhādhiṭṭhānabhāvato dukkhadukkhabhāvato ca dukkhaṁ. Atha vā **yassa bhāyatī**ti bhavābhinandanena yassa vibhavassa[1] bhāyati, so ucchedasaṅkhāto vibhavo, tato bhāyanañca dukkhavatthubhāvato jāti-ādidukkhassa anativattanato ca dukkhaṁ dukkhasabhāvamevāti attho. Atha vā **yassa bhāyati taṁ dukkhan**ti yassa aniccādikassa bhāyati taṁnissaraṇaṁ ajānanto, taṁ bhayaṁ tassa dukkhaṁ hoti, dukkhaṁ āvahatīti attho.

Ettakena vaṭṭaṁ dassetvā idāni vivaṭṭaṁ dassetuṁ "**bhavavippahānāya kho panidaṁ brahmacariyaṁ vussatī**"ti āha. Tattha **bhavavippahānāyā**ti kāmādibhavassa pajahanatthāya. **Kho**ti avadhāraṇe, **panā**ti padapūraṇe nipāto. **Idan**ti āsannapaccakkhavacanaṁ. **Brahmacariyan**ti maggabrahmacariyaṁ. **Vussatī**ti pūressati. Idaṁ vuttaṁ hoti—ekanteneva kāmādibhavassa samudayappahānena anavasesapajahanatthāya idaṁ mayā satasahassakappādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni atidukkarāni ācaritvā[2] pāramiyo pūretvā Bodhimaṇḍe tiṇṇaṁ mārānaṁ matthakaṁ madditvā adhigataṁ sīlādikkhandhattayasaṅgahaṁ aṭṭhaṅgikamaggabrahmacariyaṁ cariyati bhāviyatīti.

Evaṁ ariyamaggassa ekaṁseneva niyyānikabhāvaṁ dassetvā idāni aññamaggassa tadabhāvaṁ dassento "**ye hi kecī**"ti-ādimāha. Tattha **ye**ti aniyamaniddeso. **Hī**ti nipātamattaṁ. **Kecī**ti ekacce. Padadvayenāpi tathāvādino diṭṭhigatike aniyamato pariyādiyati. **Samaṇā**ti pabbajjūpagamanamattena samaṇā, na samitapāpā. **Brāhmaṇā**ti jātimattena brāhmaṇā, na bāhitapāpā. **Vā**saddo vikappattho. **Bhavena bhavassa vippamokkhamāhaṁsū**ti ekacce kāmabhavena rūpabhavena vā sabbabhavato vimuttiṁ saṁsārasuddhiṁ kathayiṁsu.

Ke panevaṁ vadantīti? Diṭṭhadhammanibbānavādino. Tesu hi keci "uṭṭhārehi pañcahi kāmaguṇehi samappito[3] attā diṭṭheva dhamme paramaṁ nibbutiṁ

1. Visayassa (sabbattha) 2. Ācaratā (Sī, Syā) 3. Santappito (Sī)

နိဗ္ဗိန္ဒတိ။ **ယဒဘိနန္ဒတိ တံ ဘယန္တိ** ယံ ဝဍ္ဎိသင်္ခါတံ ဘဝံ ကာမာဒိဘဝံ ဝါ အဘိနန္ဒတိ၊ တံ အနိစ္စာဒိဝိပရိဏာမသဘာဝတ္တာ အနေကဗျသနာနုဗန္ဓတ္တာ စ ဘဝဟေတုဘာဝတော အတိဝိယ ဘယာနကဋ္ဌေန ဘယံ။ **ယဿ ဘာယတီတိ** ယတော ဇရာမရဏာဒိတော ဘာယတိ၊ တံ ဇရာမရဏာဒိ ဒုက္ခာဓိဋ္ဌာနဘာဝတော ဒုက္ခဒုက္ခဘာဝတော စ ဒုက္ခံ။ အထ ဝါ **ယဿ ဘာယတီတိ** ဘဝါဘိနန္ဒနေန ယဿ ဝိဘဝဿ[၁] ဘာယတိ၊ သော ဥစ္ဆေဒသင်္ခါတော ဝိဘဝေါ, တတော ဘာယနဉ္စ ဒုက္ခဝတ္ထုဘာဝတော ဇာတိအာဒိဒုက္ခဿ အနတိဝတ္တနတော စ ဒုက္ခံ ဒုက္ခသဘာဝမေဝါတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ယဿ ဘာယတိ တံ ဒုက္ခန္တိ** ယဿ အနိစ္စာဒိကဿ ဘာယတိ တံနိဿရဏံ အဇာနန္တော၊ တံ ဘယံ တဿ ဒုက္ခံ ဟောတိ၊ ဒုက္ခံ အာဝဟတီတိ အတ္ထော။

ဧတ္တကေန ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတုံ "**ဘဝဝိပ္ပဟာနာယ ခေါ ပနိဒံ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတီ**"တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဘဝဝိပ္ပဟာနာယာတိ** ကာမာဒိဘဝဿ ပဇဟနတ္ထာယ။ **ခေါတိ** အဝဓာရဏေ၊ **ပနာတိ** ပဒပူရဏေ နိပါတော။ **ဣဒန္တိ** အာသန္နပစ္စက္ခဝစနံ။ **ဗြဟ္မစရိယန္တိ** မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ **ဝုဿတီတိ** ပူရေဿတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဧကန္တေနေဝ ကာမာဒိဘဝဿ သမုဒယပ္ပဟာနေန အနဝသေသပဇဟနတ္ထာယ ဣဒံ မယာ သတသဟဿကပ္ပါဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ အတိဒုက္ကရာနိ အာစရိတွာ[၂] ပါရမိယော ပူရေတွာ ဗောဓိမဏ္ဍေ တိဏ္ဏံ မာရာနံ မတ္ထကံ မဒ္ဒိတွာ အဓိဂတံ သီလာဒိက္ခန္ဓတ္တယသင်္ဂဟံ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ စရိယတိ ဘာဝိယတီတိ။

ဧဝံ အရိယမဂ္ဂဿ ဧကံသေနေဝ နိယျာနိကဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အညမဂ္ဂဿ တဒဘာဝံ ဒဿေန္တော "**ယေ ဟိ ကေစီ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယေတိ** အနိယမနိဒ္ဒေသော။ **ဟီတိ** နိပါတမတ္တံ။ **ကေစီတိ** ဧကစ္စေ။ ပဒဒွယေနာပိ တထာဝါဒိနော ဒိဋ္ဌိဂတိကေ အနိယမတော ပရိယာဒိယတိ။ **သမဏာတိ** ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမနမတ္တေန သမဏာ၊ န သမိတပါပါ။ **ဗြာဟ္မဏာတိ** ဇာတိမတ္တေန ဗြာဟ္မဏာ၊ န ဗာဟိတပါပါ။ **ဝါ**သဒ္ဒေါ ဝိကပ္ပတ္ထော။ **ဘဝေန ဘဝဿ ဝိပ္ပမောက္ခမာဟံသူတိ** ဧကစ္စေ ကာမဘဝေန ရူပဘဝေန ဝါ သဗ္ဗဘဝတော ဝိမုတ္တိံ သံသာရသုဒ္ဓိံ ကထယိံသု။

ကေ ပနေဝံ ဝဒန္တီတိ? ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါဒိနော။ တေသု ဟိ ကေစိ "ဥဠာရေဟိ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတော[၃] အတ္တာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပရမံ နိဗ္ဗုတိံ

၁-ဝိသယဿ (သဗ္ဗတ္ထ) ၂-အာစရတာ (သီ၊ သျာ) ၃-သန္တပ္ပိတော (သီ)

patto hotī”ti vadanti. Keci “rūpāvacarajjhānesu paṭhamajjhānasamaṅgī -pa-. Keci “dutiyatatiyacatutthajjhānasamaṅgī attā diṭṭheva dhamme paramaṁ nibbutiṁ patto hotī”ti vadanti. Yathāha—

“Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi ‘yato kho bho ayaṁ attā pañcahi kāmaguṇehi samappito’ti”[1] vitthāro.

Te pana yasmā yāvadatthaṁ pītatta suhitāya jalūkāya viya ruhirapipāsā kāmādisukhehi samappitassa tassa attano kāmesanādayo na bhavissanti, tadabhāve ca bhavassa abhāvoyeva, yasmiṁ yasmiṁ ca bhave ṭhitassa ayaṁ nayo labbhati, tena tena bhavena sabbabhavato vimutti hotīti vadanti, tasmā “bhavena bhavassa vippamokkhamāhaṁsū”ti vuttā. Yesañca “ettakaṁ nāma kālaṁ saṁsaritvā bālā ca paṇḍitā ca pariyosānabhave ṭhatvā saṁsārato vimuccantī”ti laddhi, tepi bhavena bhavassa vippamokkhaṁ vadanti nāma. Vuttaṁ hetaṁ—

“Cullāsīti Mahākappino satasahassāni yāni bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissantī”ti[2].

Atha vā **bhavenā**ti bhavadiṭṭhiyā. Bhavati sassataṁ tiṭṭhatīti pavattanato sassatadiṭṭhi bhavadiṭṭhīti vuccati, bhavadiṭṭhi evettha uttarapadalopena bhavataṇhāti-ādīsu viya bhavoti vutto. Bhavadiṭṭhivasena ca ekacce bhavavisesaṁyeva kilesānaṁ vūpasantavuttiyā āyuno ca dīghāvāsatāya[3] niccādisabhāvaṁ bhavavimokkhaṁ maññanti, seyyathāpi Bako brahmā “idaṁ niccaṁ, idaṁ dhuvaṁ, idaṁ sassataṁ, idaṁ avipariṇāmadhamman”ti[4] avoca. Tesamevaṁ viparītagāhīnaṁ anissaraṇe nissaraṇadiṭṭhīnaṁ kuto bhavavimokkho. Tenāha Bhagavā “**sabbe te ‘avippamuttā bhavasmā’ti vadāmī**”ti.

Vibhavenāti ucchedena. **Bhavassa nissaraṇamāhaṁsū**ti sabbabhavato niggamanaṁ nikkhantiṁ saṁsārasuddhiṁ vadiṁsu. Te hi “bhavena bhavassa vippamokkho”ti vadantānaṁ vādaṁ ananujānantā bhavūpacchedena nissaraṇaṁ paṭijāniṁsu. **Vibhavenā**ti vā ucchedadiṭṭhiyā. Vibhavati vinassati ucchijjati attā ca

1. Dī 1. 33 piṭṭhe.
2. Dī 1. 50 piṭṭhe.
3. Dīghatamatāya (Sī, Ka)
4. Ma 1. 401 piṭṭhe.

ပတ္တော ဟောတီ”တိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ “ရူပါဝစရဇ္ဈာနေသု ပဌမဇ္ဈာနသမင်္ဂီ။ပ။ ကေစိ “ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနသမင်္ဂီ အတ္တာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပရမံ နိဗ္ဗုတိံ ပတ္တော ဟောတီ”တိ ဝဒန္တိ။ ယထာဟ—

“ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဧဝံဝါဒီ ဟောတိ ဧဝံဒိဋ္ဌိ ‘ယတော ခေါ ဘော အယံ အတ္တာ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတော’တိ”[၁] ဝိတ္ထာရော။

တေ ပန ယသ္မာ ယာဝဒတ္ထံ ပီတတ္တာ သုဟိတာယ ဇလူကာယ ဝိယ ရုဟိရပိပါသာ ကာမာဒိသုခေဟိ သမပ္ပိတဿ တဿ အတ္တနော ကာမေသနာဒယော န ဘဝိဿန္တိ၊ တဒဘာဝေ စ ဘဝဿ အဘာဝေါယေဝ၊ ယသ္မိံ ယသ္မိံ စ ဘဝေ ဌိတဿ အယံ နယော လဗ္ဘတိ၊ တေန တေန ဘဝေန သဗ္ဗဘဝတော ဝိမုတ္တိ ဟောတီတိ ဝဒန္တိ၊ တသ္မာ “ဘဝေန ဘဝဿ ဝိပ္ပမောက္ခမာဟံသူ”တိ ဝုတ္တာ။ ယေသဉ္စ “ဧတ္တကံ နာမ ကာလံ သံသရိတွာ ဗာလာ စ ပဏ္ဍိတာ စ ပရိယောသာနဘဝေ ဌတွာ သံသာရတော ဝိမုစ္စန္တီ”တိ လဒ္ဓိ၊ တေပိ ဘဝေန ဘဝဿ ဝိပ္ပမောက္ခံ ဝဒန္တိ နာမ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“စူဠာသီတိ မဟာကပ္ပိနော သတသဟဿာနိ ယာနိ ဗာလေ စ ပဏ္ဍိတေ စ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿန္တီ”တိ[၂]။

အထ ဝါ **ဘဝေနာ**တိ ဘဝဒိဋ္ဌိယာ။ ဘဝတိ သဿတံ တိဋ္ဌတီတိ ပဝတ္တနတော သဿတဒိဋ္ဌိ ဘဝဒိဋ္ဌီတိ ဝုစ္စတိ၊ ဘဝဒိဋ္ဌိ ဧဝေတ္ထ ဥတ္တရပဒလောပေန ဘဝတဏှာတိအာဒီသု ဝိယ ဘဝေါတိ ဝုတ္တော။ ဘဝဒိဋ္ဌိဝသေန စ ဧကစ္စေ ဘဝဝိသေသံယေဝ ကိလေသာနံ ဝူပသန္တဝုတ္တိယာ အာယုနော စ ဒီဃာဝါသတာယ[၃] နိစ္စာဒိသဘာဝံ ဘဝဝိမောက္ခံ မညန္တိ၊ သေယျထာပိ ဗကော ဗြဟ္မာ “ဣဒံ နိစ္စံ, ဣဒံ ဓုဝံ, ဣဒံ သဿတံ, ဣဒံ အဝိပရိဏာမဓမ္မ”န္တိ[၄] အဝေါစ။ တေသမေဝံ ဝိပရီတဂ္ဂါဟီနံ အနိဿရဏေ နိဿရဏဒိဋ္ဌီနံ ကုတော ဘဝဝိမောက္ခော။ တေနာဟ ဘဂဝါ “**သဗ္ဗေ တေ ‘အဝိပ္ပမုတ္တာ ဘဝသ္မာ’တိ ဝဒါမီ**”တိ။

ဝိဘဝေနာတိ ဥစ္ဆေဒေန။ **ဘဝဿ နိဿရဏမာဟံသူ**တိ သဗ္ဗဘဝတော နိဂ္ဂမနံ နိက္ခန္တိံ သံသာရသုဒ္ဓိံ ဝဒိံသု။ တေ ဟိ “ဘဝေန ဘဝဿ ဝိပ္ပမောက္ခော”တိ ဝဒန္တာနံ ဝါဒံ အနနုဇာနန္တာ ဘဝူပစ္ဆေဒေန နိဿရဏံ ပဋိဇာနိံသု။ **ဝိဘဝေနာ**တိ ဝါ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ။ ဝိဘဝတိ ဝိနဿတိ ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ အတ္တာ စ

၁-ဒီ ၁-၃၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီဃတမတာယ (သီ၊ က)
၄-မ ၁-၄၀၁-ပိဋ္ဌေ။

loko cāti pavattanato ucchedadiṭṭhi vuttanayena “vibhavo”ti vuccati. Ucchedadiṭṭhivasena hi sattā adhimuccitvā tattha tattha uppannā ucchijjanti, sā eva saṁsārasuddhīti ucchedavādino. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Yato kho bho ayaṁ attā rūpī cātumahābhūtiko -pa- nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ettāvatā kho bho ayaṁ attā sammā samucchinno hotī”ti[1].

Tathā—

> “Natthi mahārāja dinnaṁ natthi yiṭṭhiṁ natthi hutaṁ -pa- bāle ca paṇḍite ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti na honti paraṁ maraṇā”ti[2] ca.

Tesampi evaṁ viparītagāhīnaṁ kuto bhavanissaraṇaṁ. Tenāha Bhagavā **“sabbe te ‘anissaṭā bhavasmā’ti vadāmī”**ti. Na hi ariyamaggabhāvanāya anavasesakilesaṁ asamugghātetvā kadācipi bhavato nissaraṇavimutti sambhavati. Tathā hi tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ yathābhūtāvabodhābhāvato “atthi natthī”ti antadvayanipatitānaṁ taṇhādiṭṭhivasena samparitasitavipphanditamattaṁ, yato te diṭṭhigatikā pavattihetūsupi sammūḷhā sakkāyabhūmiyaṁ sunikhāte viparītadassanathambhe taṇhābandhanena baddhā gaddūlabandhanā viya sā[3] na vijahanti bandhanaṭṭhānaṁ, kuto nesa vimokkho.

Ye pana catusaccavibhāvanena pavatti-ādīsu asammohato taṁ antadvayaṁ anupagamma majjhimaṁ paṭipadaṁ samāruḷhā, tesaṁyeva bhavavippamokkho nissaraṇañcāti dassento Satthā **“upadhiṁhī”**ti-ādimāha. Tattha **upadhin**ti khandhādi-upadhiṁ. **Hī**ti nipātamattaṁ. **Paṭiccā**ti nissāya, paccayaṁ katvā. **Dukkhan**ti jāti-ādi dukkhaṁ. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yatthime diṭṭhigatikā vimokkhasaññino, tattha khandhakilesābhisaṅkhārūpadhayo adhigatā, kuto tattha dukkhanissaraṇaṁ. Yatra hi kilesā, tatrābhisaṅkhārasambhavato bhavapabandhassa avicchedoyevāti vaṭṭadukkhassa anivatti. Tena vuttaṁ “upadhiṁ hi paṭicca dukkhamidaṁ sambhotī”ti.

---

1. Dī 1. 31 piṭṭhe. 2. Dī 1. 51 piṭṭhe. 3. Sārameyyā (Sī, Syā)

လောကော စာတိ ပဝတ္တနတော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ဝုတ္တနယေန “ဝိဘဝေါ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိဝသေန ဟိ သတ္တာ အဓိမုစ္စိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဥပ္ပန္နာ ဥစ္ဆိဇ္ဇန္တိ၊ သာ ဧဝ သံသာရသုဒ္ဓီတိ ဥစ္ဆေဒဝါဒိနော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ယတော ခေါ ဘော အယံ အတ္တာ ရူပီ စာတုမဟာဘူတိကော။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ ဧတ္တာဝတာ ခေါ ဘော အယံ အတ္တာ သမ္မာ သမုစ္ဆိန္နော ဟောတီ”တိ[၁]။

တထာ—

> “နတ္ထိ မဟာရာဇ ဒိန္နံ နတ္ထိ ယိဋ္ဌံ နတ္ထိ ဟုတံ။ပ။ ဗာလေ စ ပဏ္ဍိတေ စ ကာယဿ ဘေဒါ ဥစ္ဆိဇ္ဇန္တိ ဝိနဿန္တိ န ဟောန္တိ ပရံ မရဏာ”တိ[၂] စ။

တေသမ္ပိ ဧဝံ ဝိပရီတဂါဟီနံ ကုတော ဘဝနိဿရဏံ။ တေနာဟ ဘဂဝါ **“သဗ္ဗေ တေ ‘အနိဿဋ္ဌာ ဘဝသ္မာ’တိ ဝဒါမီ”**တိ။ န ဟိ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ အနဝသေသကိလေသံ အသမုဂ္ဃာတေတွာ ကဒါစိပိ ဘဝတော နိဿရဏဝိမုတ္တိ သမ္ဘဝတိ။ တထာ ဟိ တေသံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ယထာဘူတာဝဗောဓာဘာဝတော “အတ္ထိ နတ္ထီ”တိ အန္တဒွယနိပတိတာနံ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန သမ္ပရိတသိတဝိပ္ဖန္ဒိတမတ္တံ၊ ယတော တေ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ ပဝတ္တိဟေတူသုပိ သမ္မူဠှာ သက္ကာယဘူမိယံ သုနိခါတေ ဝိပရီတဒဿနထမ္ဘေ တဏှာဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓါ ဂဒ္ဒူလဗန္ဓနာ ဝိယ သာ[၃] န ဝိဇဟန္တိ ဗန္ဓနဋ္ဌာနံ၊ ကုတော နေသံ ဝိမောက္ခော။

ယေ ပန စတုသစ္စဝိဘာဝနေန ပဝတ္တိအာဒီသု အသမ္မောဟတော တံ အန္တဒွယံ အနုပဂမ္မ မဇ္ဈိမံ ပဋိပဒံ သမာရူဠှာ၊ တေသံယေဝ ဘဝဝိပ္ပမောက္ခော နိဿရဏဉ္စာတိ ဒဿေန္တော သတ္ထာ **“ဥပဓိံ ဟီ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပဓိန္တိ** ခန္ဓာဒိဥပဓိံ။ **ဟီ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **ပဋိစ္စာ**တိ နိဿာယ၊ ပစ္စယံ ကတွာ။ **ဒုက္ခန္တိ** ဇာတိအာဒိ ဒုက္ခံ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယတ္ထိမေ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ ဝိမောက္ခသညိနော၊ တတ္ထ ခန္ဓကိလေသာဘိသင်္ခါရူပဓယော အဓိဂတာ၊ ကုတော တတ္ထ ဒုက္ခနိဿရဏံ။ ယတြ ဟိ ကိလေသာ၊ တတြာဘိသင်္ခါရသမ္ဘဝတော ဘဝပဗန္ဓဿ အဝိစ္ဆေဒေါယေဝါတိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အနိဝတ္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဥပဓိံ ဟိ ပဋိစ္စ ဒုက္ခမိဒံ သမ္ဘောတီ”တိ။

၁-ဒီ ၁-၃၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သာရမေယျာ (သီ၊ သျာ)

Idāni yaṁ paramatthato dukkhassa nissaraṇaṁ, taṁ dassetuṁ **“sabbupādānakkhayā natthi dukkhassa sambhavo”**ti vuttaṁ. Tattha **sabbupādānakkhayā**ti kāmupādānaṁ diṭṭhupādānaṁ sīlabbatupādānaṁ attavādupādānanti sabbesaṁ imesaṁ catunnampi upādānānaṁ ariyamaggādhigamena anavasesappahānato. Tattha diṭṭhupādānaṁ sīlabbatupādānaṁ attavādupādānanti imāni tīṇi upādānāni sotāpattimaggena khīyanti, anuppattidhammataṁ āpajjanti. Kāmupādānaṁ apāyagamanīyaṁ paṭhamena, kāmarāgabhūtaṁ bahalaṁ dutiyena, sukhumaṁ tatiyena, rūparāgārūparāgappahānaṁ catutthenāti catūhipi maggehi khīyati, anuppattidhammataṁ āpajjatīti veditabbaṁ. **Natthi dukkhassa sambhavo**ti evaṁ sabbaso upādānakkhayā tadekaṭṭhatāya sabbassapi kilesagaṇassa[1] anuppādanato appamattakassapi vaṭṭadukkhassa sambhavo pātubhāvo natthi.

Evaṁ Bhagavā hetunā saddhiṁ pavattiṁ nivattiñca dassetvā “imaṁ nayaṁ ajānanto ayaṁ sattaloko vaṭṭatopi sīsaṁ na ukkhipatī”ti dassento **“lokamimaṁ passā”**ti-ādimāha. Tattha **lokamimaṁ passā**ti attano Buddhacakkhunā paccakkhato visayabhāvassa upagatattā “lokamimaṁ passā”ti Bhagavā dassanakiriyāya niyojento attanamevālapati. **Puthū**ti bahū, visuṁ visuṁ vā. **Avijjāya paretā**ti “dukkhe aññāṇan”ti-ādinā[2] nayena vuttāya catusaccapaṭicchādikāya avijjāya abhibhūtā. **Bhūtā**ti kammakilesehi jātā nibbattā. **Bhūtaratā**ti bhūtesu mātāpituputtadārādisaññāya aññasattesu taṇhāya ratā, bhūte vā khandhapañcake aniccāsubhadukkhānattasabhāve taṁsabhāvānavabodhato itthipurisādiparikappavasena niccādivasena attattaniyagāhavasena ca abhiratā. **Bhavā aparimuttā**ti yathāvuttena taṇhādiṭṭhigāhena bhavato saṁsārato na parimuttā.

Ettha ca “lokamiman”ti paṭhamaṁ tāva sakalampi sattanikāyaṁ sāmaññato ekattaṁ upanento ekavacanena anodhiso gahaṇaṁ dīpetvā “svāyaṁ loko bhavayonigatiṭhitisattāvāsādivasena ceva tatthāpi taṁtaṁsattanikāyādivasena ca anekabhedabhinno paccekaṁ mayā volokito”ti attano Buddhacakkhuñāṇānubhāvaṁ pakāsento Satthā puna vacanabhedaṁ katvā bahuvacanena odhiso gahaṇaṁ dīpeti

1. Kilesagahanassa (Sī, Syā) 2. Abhi 1. 222; Abhi 2. 142 piṭṭhādīsu.

ဣဒါနိ ယံ ပရမတ္ထတော ဒုက္ခဿ နိဿရဏံ၊ တံ ဒဿေတုံ **“သဗ္ဗုပါဒါနက္ခယာ နတ္ထိ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝေါ”**တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သဗ္ဗုပါဒါနက္ခယာ**တိ ကာမုပါဒါနံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ အတ္တဝါဒုပါဒါနန္တိ သဗ္ဗေသံ ဣမေသံ စတုန္နမ္ပိ ဥပါဒါနာနံ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန အနဝသေသပ္ပဟာနတော။ တတ္ထ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ အတ္တဝါဒုပါဒါနန္တိ ဣမာနိ တီဏိ ဥပါဒါနာနိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ခီယန္တိ၊ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ ကာမုပါဒါနံ အပါယဂမနီယံ ပဌမေန, ကာမရာဂဘူတံ ဗဟလံ ဒုတိယေန, သုခုမံ တတိယေန, ရူပရာဂါရူပရာဂပ္ပဟာနံ စတုတ္ထေနာတိ စတူဟိပိ မဂ္ဂေဟိ ခီယတိ၊ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **နတ္ထိ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝေါ**တိ ဧဝံ သဗ္ဗသော ဥပါဒါနက္ခယာ တဒေကဋ္ဌတာယ သဗ္ဗဿပိ ကိလေသဂဏဿ[1] အနုပ္ပါဒနတော အပ္ပမတ္တကဿပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ သမ္ဘဝေါ ပါတုဘာဝေါ နတ္ထိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဟေတုနာ သဒ္ဓိံ ပဝတ္တိံ နိဝတ္တိဉ္စ ဒဿေတွာ “ဣမံ နယံ အဇာနန္တော အယံ သတ္တလောကော ဝဋ္ဋတောပိ သီသံ န ဥက္ခိပတီ”တိ ဒဿေန္တော **“လောကမိမံ ပဿာ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **လောကမိမံ ပဿာ**တိ အတ္တနော ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ ပစ္စက္ခတော ဝိသယဘာဝဿ ဥပဂတတ္တာ “လောကမိမံ ပဿာ”တိ ဘဂဝါ ဒဿနကိရိယာယ နိယောဇေန္တော အတ္တာနမေဝါလပတိ။ **ပုထူ**တိ ဗဟူ၊ ဝိသုံ ဝိသုံ ဝါ။ **အဝိဇ္ဇာယ ပရေတာ**တိ “ဒုက္ခေ အညာဏ”န္တိအာဒိနာ[2] နယေန ဝုတ္တာယ စတုသစ္စပဋိစ္ဆာဒိကာယ အဝိဇ္ဇာယ အဘိဘူတာ။ **ဘူတာ**တိ ကမ္မကိလေသေဟိ ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ။ **ဘူတရတာ**တိ ဘူတေသု မာတာပိတုပုတ္တဒါရာဒိသညာယ အညသတ္တေသု တဏှာယ ရတာ၊ ဘူတေ ဝါ ခန္ဓပဉ္စကေ အနိစ္စာသုဘဒုက္ခာနတ္တသဘာဝေ တံသဘာဝါနဝဗောဓတော ဣတ္ထိပုရိသာဒိပရိကပ္ပဝသေန နိစ္စာဒိဝသေန အတ္တတ္တနိယဂါဟဝသေန စ အဘိရတာ။ **ဘဝါ အပရိမုတ္တာ**တိ ယထာဝုတ္တေန တဏှာဒိဋ္ဌိဂါဟေန ဘဝတော သံသာရတော န ပရိမုတ္တာ။

ဧတ္ထ စ “လောကမိမ”န္တိ ပဌမံ တာဝ သကလမ္ပိ သတ္တနိကာယံ သာမညတော ဧကတ္တံ ဥပနေန္တော ဧကဝစနေန အနောဓိသော ဂဟဏံ ဒီပေတွာ “သွာယံ လောကော ဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသာဒိဝသေန စေဝ တတ္ထာပိ တံတံသတ္တနိကာယာဒိဝသေန စ အနေကဘေဒဘိန္နော ပစ္စေကံ မယာ ဝေါလောကိတော”တိ အတ္တနော ဗုဒ္ဓစက္ခုဉာဏာနုဘာဝံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ ပုန ဝစနဘေဒံ ကတွာ ဗဟုဝစနေန ဩဓိသော ဂဟဏံ ဒီပေတိ

၁-ကိလေသဂဟနဿ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ ၁-၂၂၂၊ အဘိ ၂-၁၄၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“puthū avijjāya paretā bhūtā”ti-ādinā. Evañca katvā “lokamiman”ti upayogavacanaṁ katvā “avijjāya paretā”ti-ādinā paccattabahuvacananiddesopi aviruddho hoti bhinnavākyattā. Keci pana ekavākyatādhippāyena “avijjāya paretaṁ bhūtaṁ bhūtarataṁ bhavā aparimuttan”ti paṭhanti, vibhattibhedavaseneva pana purāṇapāṭho.

Idāni yena upāyena bhavavippamokkho hoti, taṁ sabbaṁ titthiyānaṁ avisayabhūtaṁ Buddhagocaraṁ vipassanāvīthiṁ dassento **“ye hi kecī”**ti-ādimāha. Tattha **ye hi keci bhavā**ti kāmabhavādi saññībhavādi-ekavokārabhavādivibhāgena nānābhedabhinnā sātavanto vā asātavanto vā[1] dīghāyukā vā ittarakkhaṇā vā ye hi keci bhavā. **Sabbadhī**ti uddhaṁ adho tiriyanti ādivibhāgena sabbattha. **Sabbatthatāyā**ti saggāpāyamanussādivibhāgena. **Sabbe te**ti-ādīsu sabbepi te bhavā rūpavedanādidhammā hutvā abhāvaṭṭhena **aniccā,** udayabbayapaṭipīḷitattā **dukkhā,** jarāya maraṇena cāti dvidhā vipariṇāmetabbatāya **vipariṇāmadhammā. Iti**saddo ādi-attho pakārattho vā, tena anattalakkhaṇampi saṅgahetvā avasavattanaṭṭhena anattā, vipariṇāmadhammatāya vā avasavattanaṭṭhena anattāti vuttā.

Evaṁ lakkhaṇattayapaṭivijjhanākārena **etaṁ** bhavasaṅkhātaṁ khandhapañcakaṁ **yathābhūtaṁ** aviparītaṁ **sammappaññāya** sammā ñāyena vipassanāsahitāya maggapaññāya **passato** pariññābhisamayādivasena paṭivijjhato “bhavo nicco”ti-ādinayappavattā bhavesu **taṇhā pahīyati,** aggamaggappattisamakālameva anavasesaṁ nirujjhati, ucchedadiṭṭhiyā sabbaso pahīnattā **vibhavaṁ** vicchedaṁ **nābhinandati** na pattheti. Evaṁbhūtassa tassa yā kāmataṇhādivasena aṭṭhasatabhedā avatthādivibhāgena anantabhedā ca, tāsaṁ **sabbaso** sabbappakārena **taṇhānaṁ khayā** pahānā, tadekaṭṭhatāya sabbassapi saṁkilesapakkhassa **asesaṁ** nissesaṁ **virāgena** ariyamaggena yo anuppādanirodho, taṁ **nibbānanti.**

Evaṁ taṇhāya pahānamukhena sa-upādisesanibbānaṁ dassetvā idāni anupādisesanibbānaṁ dassento **“tassa nibbutassā”**ti-ādimāha.

1. Sātavantasammatā sārabhinnā sātarahitā (Sī, Syā)

“ပုထူ အဝိဇ္ဇာယ ပရေတာ ဘူတာ”တိအာဒိနာ။ ဧဝဉ္စ ကတွာ “လောကမိမ”န္တိ ဥပယောဂဝစနံ ကတွာ “အဝိဇ္ဇာယ ပရေတာ”တိအာဒိနာ ပစ္စတ္တဗဟုဝစနနိဒ္ဒေသောပိ အဝိရုဒ္ဓေါ ဟောတိ ဘိန္နဝါကျတ္တာ။ ကေစိ ပန ဧကဝါကျတာဓိပ္ပါယေန “အဝိဇ္ဇာယ ပရေတံ ဘူတံ ဘူတရတံ ဘဝါ အပရိမုတ္တ”န္တိ ပဌန္တိ၊ ဝိဘတ္တိဘေဒဝသေနေဝ ပန ပုရာဏပါဌော။

ဣဒါနိ ယေန ဥပါယေန ဘဝဝိပ္ပမောက္ခော ဟောတိ၊ တံ သဗ္ဗံ တိတ္ထိယာနံ အဝိသယဘူတံ ဗုဒ္ဓဂေါစရံ ဝိပဿနာဝီထိံ ဒဿေန္တော “**ယေ ဟိ ကေစီ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယေ ဟိ ကေစိ ဘဝါ**တိ ကာမဘဝါဒိ သညီဘဝါဒိ-ဧကဝေါကာရဘဝါဒိဝိဘာဂေန နာနာဘေဒဘိန္နာ သာတဝန္တော ဝါ အသာတဝန္တော ဝါ[၁] ဒီဃာယုကာ ဝါ ဣတ္တရက္ခဏာ ဝါ ယေ ဟိ ကေစိ ဘဝါ။ **သဗ္ဗဓီ**တိ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယန္တိ အာဒိဝိဘာဂေန သဗ္ဗတ္ထ။ **သဗ္ဗတ္ထတာယာ**တိ သဂ္ဂါပါယမနုဿာဒိဝိဘာဂေန။ **သဗ္ဗေ တေ**တိအာဒီသု သဗ္ဗေပိ တေ ဘဝါ ရူပဝေဒနာဒိဓမ္မာ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန **အနိစ္စာ၊** ဥဒယဗ္ဗယ-ပဋိပီဠိတတ္တာ **ဒုက္ခာ၊** ဇရာယ မရဏေန စာတိ ဒွိဓာ ဝိပရိဏာမေတဗ္ဗတာယ **ဝိပရိဏာမဓမ္မာ။ ဣတိ**သဒ္ဒေါ အာဒိအတ္ထော ပကာရတ္ထော ဝါ၊ တေန အနတ္တလက္ခဏမ္ပိ သင်္ဂဟေတွာ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာ၊ ဝိပရိဏာမ-ဓမ္မတာယ ဝါ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာတိ ဝုတ္တာ။

ဧဝံ လက္ခဏတ္တယပဋိဝိဇ္ဈနာကာရေန **ဧတံ** ဘဝသင်္ခါတံ ခန္ဓပဉ္စကံ **ယထာဘူတံ** အဝိပရီတံ **သမ္မပ္ပညာယ** သမ္မာ ဉာယေန ဝိပဿနာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ **ပဿတော** ပရိညာဘိသမယာဒိဝသေန ပဋိဝိဇ္ဈတော “ဘဝေါ နိစ္စော”တိ အာဒိနယပ္ပဝတ္တာ ဘဝေသု **တဏှာ ပဟီယတိ၊** အဂ္ဂမဂ္ဂပ္ပတ္တိသမကာလမေဝ အနဝသေသံ နိရုဇ္ဈတိ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ သဗ္ဗသော ပဟီနတ္တာ **ဝိဘဝံ** ဝိစ္ဆေဒံ **နာဘိနန္ဒတိ** န ပတ္ထေတိ။ ဧဝံဘူတဿ တဿ ယာ ကာမတဏှာဒိဝသေန အဋ္ဌသတဘေဒါ အဝတ္ထာဒိဝိဘာဂေန အနန္တဘေဒါ စ၊ တာသံ **သဗ္ဗသော** သဗ္ဗပ္ပကာရေန **တဏှာနံ ခယာ** ပဟာနာ, တဒေကဋ္ဌတာယ သဗ္ဗဿပိ သံကိလေသပက္ခဿ **အသေသံ** နိဿေသံ **ဝိရာဂေန** အရိယမဂ္ဂေန ယော အနုပ္ပါဒနိရောဓော၊ တံ **နိဗ္ဗာနန္တိ**။

ဧဝံ တဏှာယ ပဟာနမုခေန သဉပါဒိသေသနိဗ္ဗာနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနံ ဒဿေန္တော “**တဿ နိဗ္ဗုတဿာ**”တိအာဒိမာဟ။

၁-သာတဝန္တသမ္မတာ သာရဘိန္နာ သာတရဟိတာ (သီ၊ သျာ)

tassattho—yo so sabbaso taṇhānaṁ khayā kilesaparinibbānena nibbuto vuttanayena bhinnakileso khīṇāsavabhikkhu, **tassa nibbutassa bhikkhuno anupādā** upādānābhāvato kilesābhisaṅkhāradhārānaṁ vā aggahaṇato **punabbhavo na hoti,** āyatiṁ paṭisandhivasena upapattibhavo natthi. Evaṁbhūtena ca tena **abhibhūto māro,** ariyamaggakkhaṇe kilesamāro abhisaṅkhāramāro devaputtamāro ca carimakacittakkhaṇe khandhamāro maccumāro cāti pañcavidho māro abhibhūto parājito, puna sīsaṁ ukkhipituṁ appadānena nibbisevano kato, yato tena vijito saṅgāmo mārehi tattha tattha pavattito. Evaṁ **vijitasaṅgāmo** pana iṭṭhādīsu sabbesu vikārābhāvena tādilakkhaṇappattiyā **tādī** arahā **sabbabhavāni** yathāvuttabhede sabbepi bhave **upaccagā** samatikkanto, na yattha katthaci saṅkhaṁ upeti, aññadatthu anupādāno viya jātavedo parinibbānato uddhaṁ apaññattikova hotīti. Iti Bhagavā imaṁ mahā-udānaṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā kūṭaṁ gahetvā niṭṭhapesi.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Nandavaggavaṇṇanā.

တဿတ္ထော—ယော သော သဗ္ဗသော တဏှာနံ ခယာ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန နိဗ္ဗုတော ဝုတ္တနယေန ဘိန္နကိလေသော ခီဏာသဝဘိက္ခု၊ **တဿ နိဗ္ဗုတဿ ဘိက္ခုနော အနုပါဒါ** ဥပါဒါနာဘာဝတော ကိလေသာဘိသင်္ခါရမာရာနံ ဝါ အဂ္ဂဟဏတော **ပုနဗ္ဘဝေါ န ဟောတိ၊** အာယတိံ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဥပပတ္တိဘဝေါ နတ္ထိ။ ဧဝံဘူတေန စ တေန **အဘိဘူတော မာရော၊** အရိယမဂ္ဂက္ခဏေ ကိလေသမာရော အဘိသင်္ခါရမာရော ဒေဝပုတ္တမာရော စ စရိမကစိတ္တက္ခဏေ ခန္ဓမာရော မစ္စုမာရော စာတိ ပဉ္စဝိဓော မာရော အဘိဘူတော ပရာဇိတော၊ ပုန သီသံ ဥက္ခိပိတုံ အပ္ပဒါနေန နိဗ္ဗိသေဝနော ကတော၊ ယတော တေန ဝိဇိတော သင်္ဂါမော မာရေဟိ တတ္ထ တတ္ထ ပဝတ္တိတော။ ဧဝံ **ဝိဇိတသင်္ဂါမော** ပန ဣဋ္ဌာဒီသု သဗ္ဗေသု ဝိကာရာဘာဝေန တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တိယာ **တာဒီ** အရဟာ **သဗ္ဗဘဝါနိ** ယထာဝုတ္တဘေဒေ သဗ္ဗေပိ ဘဝေ **ဥပစ္စဂါ** သမတိက္ကန္တော၊ န ယတ္ထ ကတ္ထစိ သင်္ခံ ဥပေတိ၊ အညဒတ္ထု အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ ပရိနိဗ္ဗာနတော ဥဒ္ဓံ အပညတ္တိကောဝ ဟောတီတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဣမံ မဟာဥဒါနံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ကူဋံ ဂဟေတွာ နိဋ္ဌပေသိ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ နန္ဒဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ။

4. Meghiyavagga

1. Meghiyasuttavaṇṇanā

31. Meghiyavaggassa paṭhame **Cālikāyan**ti evaṁnāmake nagare. Tassa kira nagarassa dvāraṭṭhānaṁ muñcitvā samantato calapaṅkaṁ hoti, taṁ calapaṅkaṁ nissāya ṭhitattā olokentānaṁ calamānaṁ viya upaṭṭhāti, tasmā "Cālikā"ti vuccati. **Cālike pabbate**ti tassa nagarassa avidūre eko pabbato, sopi sabbasetattā kālapakkha-uposathe olokentānaṁ calamāno viya upaṭṭhāti, tasmā "Cālikapabbato"ti saṅkhaṁ gato. Tattha Bhagavato mahantaṁ vihāraṁ kārayiṁsu, Bhagavā tadā taṁ nagaraṁ gocaragāmaṁ katvā tasmiṁ Cālikapabbatamahāvihāre viharati. Tena vuttaṁ "Cālikāyaṁ viharati Cālike pabbate"ti. **Meghiyo**ti tassa therassa nāmaṁ. **Upaṭṭhāko hotī**ti paricārako hoti. Bhagavato hi paṭhamabodhiyaṁ upaṭṭhākā anibaddhā ahesuṁ, ekadā Nāgasamālo, ekadā Nāgito, ekadā Upavāno, ekadā Sunakkhatto, ekadā Cundo samaṇuddeso, ekadā Sāgato, ekadā Meghiyo. Tadāpi Meghiyattherova upaṭṭhāko. Tenāha "tena kho pana samayena āyasmā Meghiyo Bhagavato upaṭṭhāko hotī"ti.

Jantugāmanti evaṁnāmakaṁ tasseva vihārassa aparaṁ gocaragāmaṁ. "Jattugāman"tipi pāṭho. **Kimikāḷāyā**ti kāḷakimīnaṁ bahulatāya "kimikāḷā"ti laddhanāmāya nadiyā. **Jaṅghavihāran**ti ciranisajjāya jaṅghāsu uppannakilamathavinodanatthaṁ vicaraṇaṁ. **Pāsādikan**ti aviraḷarukkhatāya siniddhapattatāya ca passantānaṁ pasādamāvahatīti pāsādikaṁ. Sandacchāyatāya[1] manuññabhūmibhāgatāya ca **manuññaṁ.** Anto paviṭṭhānaṁ pītisomanassajananaṭṭhena cittaṁ rametīti **ramaṇīyaṁ.** **Alan**ti pariyattaṁ, yuttantipi attho. **Padhānatthikassā**ti yogena bhāvanāya atthikassa. **Padhānāyā**ti samaṇadhammakaraṇāya. **Āgaccheyyāhan**ti āgaccheyyaṁ ahaṁ. Therena kira pubbe taṁ ṭhānaṁ anupaṭipāṭiyā pañca jātisatāni raññā eva satā anubhūtaṁ uyyānaṁ ahosi, tenassa diṭṭhamatteyeva tattha viharituṁ cittaṁ nami. **Āgamehi**

1. Santacchāyatāya (Ka)

၄-မေဃိယဝဂ္ဂ

၁-မေဃိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ မေဃိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **စာလိကာယန္တိ** ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ တဿ ကိရ နဂရဿ ဒွါရဋ္ဌာနံ မုဉ္စိတွာ သမန္တတော စလပင်္ကံ ဟောတိ၊ တံ စလပင်္ကံ နိဿာယ ဌိတတ္တာ ဩလောကေန္တာနံ စလမာနံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တသ္မာ “စာလိကာ”တိ ဝုစ္စတိ။ **စာလိကေ ပဗ္ဗတေ**တိ တဿ နဂရဿ အဝိဒူရေ ဧကော ပဗ္ဗတော၊ သောပိ သဗ္ဗသေတတ္တာ ကာလပက္ခဥပေါသထေ ဩလောကေန္တာနံ စလမာနော ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တသ္မာ “စာလိကပဗ္ဗတော”တိ သင်္ခံ ဂတော။ တတ္ထ ဘဂဝတော မဟန္တံ ဝိဟာရံ ကာရယိံသု၊ ဘဂဝါ တဒါ တံ နဂရံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ တသ္မိံ စာလိကပဗ္ဗတမဟာဝိဟာရေ ဝိဟရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “စာလိကာယံ ဝိဟရတိ စာလိကေ ပဗ္ဗတေ”တိ။ **မေဃိယော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ။ **ဥပဋ္ဌာကော ဟောတီ**တိ ပရိစာရကော ဟောတိ။ ဘဂဝတော ဟိ ပဌမဗောဓိယံ ဥပဋ္ဌာကာ အနိဗဒ္ဓါ အဟေသုံ၊ ဧကဒါ နာဂသမာလော၊ ဧကဒါ နာဂိတော၊ ဧကဒါ ဥပဝါနော၊ ဧကဒါ သုနက္ခတ္တော၊ ဧကဒါ စုန္ဒော သမဏုဒ္ဒေသော၊ ဧကဒါ သာဂတော၊ ဧကဒါ မေဃိယော။ တဒါပိ မေဃိယတ္ထေရောဝ ဥပဋ္ဌာကော။ တေနာဟ “တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ မေဃိယော ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကော ဟောတီ”တိ။

ဇန္တုဂါမန္တိ ဧဝံနာမကံ တဿေဝ ဝိဟာရဿ အပရံ ဂေါစရဂါမံ။ “ဇတ္တုဂါမ”န္တိပိ ပါဌော။ **ကိမိကာဠာယာ**တိ ကာဠကိမီနံ ဗဟုလတာယ “ကိမိကာဠာ”တိ လဒ္ဓနာမာယ နဒိယာ။ **ဇင်္ဃဝိဟာရန္တိ** စိရနိသဇ္ဇာယ ဇင်္ဃာသု ဥပ္ပန္နကိလမထဝိနောဒနတ္ထံ ဝိစရဏံ။ **ပါသာဒိကန္တိ** အဝိရဠရုက္ခတာယ သိနိဒ္ဓပတ္တတာယ စ ပဿန္တာနံ ပသာဒမာဝဟတီတိ ပါသာဒိကံ။ သန္ဒစ္ဆာယတာယ[1] မနုညဘူမိဘာဂတာယ စ **မနုညံ။** အန္တော ပဝိဋ္ဌာနံ ပီတိသောမနဿဇနနဋ္ဌေန စိတ္တံ ရမေတီတိ **ရမဏီယံ။** **အလ**န္တိ ပရိယတ္တံ၊ ယုတ္တန္တိပိ အတ္ထော။ **ပဓာနတ္ထိကဿာ**တိ ယောဂေန ဘာဝနာယ အတ္ထိကဿ။ **ပဓာနာယာ**တိ သမဏဓမ္မကရဏာယ။ **အာဂစ္ဆေယျာဟ**န္တိ အာဂစ္ဆေယျံ အဟံ။ ထေရေန ကိရ ပုဗ္ဗေ တံ ဌာနံ အနုပဋိပါဋိယာ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ ရညာ ဧဝ သတာ အနုဘူတံ ဥယျာနံ အဟောသိ၊ တေနဿ ဒိဋ္ဌမတ္တေယေဝ တတ္ထ ဝိဟရိတုံ စိတ္တံ နမိ။ **အာဂမေဟိ**

၁-သန္တစ္ဆာယတာယ (က)

tāvāti Satthā therassa vacanaṁ sutvā upadhārento "na tāvassa ñāṇaṁ paripākaṁ gatan"ti ñatvā paṭikkhipanto evamāha. **Ekakamhi tāvāti** idaṁ panassa "evamayaṁ gantvāpi kamme anipphajjamāne nirāsaṅko hutvā pemavasena puna āgacchissatī"ti cittamaddavajananatthaṁ āha. **Yāva aññopi koci bhikkhu āgacchatī**ti añño koci bhikkhu mama santikaṁ yāva āgacchati, tāva āgamehīti attho. "Koci bhikkhu dissatī"tipi pāṭho. "Āgacchatū"tipi paṭhanti, tathā "dissatū"ti.

Natthi kiñci uttari karaṇīyanti catūsu saccesu catūhi maggehi pariññādīnaṁ soḷasannaṁ kiccānaṁ katattā, abhisambodhiyā vā adhigatattā tato aññaṁ uttari karaṇīyaṁ nāma natthi. **Natthi katassa vā paticayo**ti katassa vā puna paticayopi natthi. Na hi bhāvitamaggo puna bhāvīyati, pahīnakilesānaṁ vā puna pahānena kiccaṁ atthi. **Atthi katassa paticayo**ti mayhaṁ santāne nipphāditassa sīlādidhammassa ariyamaggassa anadhigatattā tadatthaṁ puna vaḍḍhanasaṅkhāto paticayo atthi, icchitabboti attho. **Padhānanti kho Meghiya vadamānaṁ kinti vadeyyāmā**ti "samaṇadhammaṁ karomī"ti taṁ vadamānaṁ mayaṁ aññaṁ kiṁ nāma vadeyyāma.

Divāvihāraṁ nisīdīti divāvihāratthāya nisīdi. Nisinno ca yasmiṁ maṅgalasilāpaṭṭe pubbe anupaṭipāṭiyā pañca jātisatāni rājā hutvā uyyānakīḷaṁ kīḷanto vividhanāṭakaparivāro nisinnapubbo, tasmiṁyeva ṭhāne nisīdi. Athassa nisinnakālato paṭṭhāya samaṇabhāvo vigato[1] viya ahosi, rājavesaṁ gahetvā nāṭakaparivāraparivuto setacchattassa heṭṭhā mahārahe pallaṅke nisinno viya jāto. Athassa taṁ sampattiṁ assādayato kāmavitakko udapādi. So tasmiṁyeva khaṇe sahoḍḍhaṁ[2] gahite dve core ānetvā purato ṭhapite viya addasa. Tesu ekassa vadhaṁ āṇāpanavasena byāpādavitakko uppajji, ekassa bandhanaṁ āṇāpanavasena vihiṁsāvitakko, evaṁ so latājālena rukkho viya madhumakkhikāhi madhughātako viya ca akusalavitakkehi parikkhitto samparikiṇṇo ahosi. Taṁ sandhāya **"atha kho āyasmato Meghiyassā"**ti-ādi vuttaṁ.

1. Antarahito (Sī) 2. Sabhaṇḍaṁ (Sī), sahotthe (Ka)

တာဝါတိ သတ္ထာ ထေရဿ ဝစနံ သုတွာ ဥပဓာရေန္တော "န တာဝဿ ဉာဏံ ပရိပါကံ ဂတ"န္တိ ဉတွာ ပဋိက္ခိပန္တော ဧဝမာဟ။ **ဧကကမှိ တာဝါ**တိ ဣဒံ ပနဿ "ဧဝမယံ ဂန္တွာပိ ကမ္မေ အနိပ္ဖဇ္ဇမာနေ နိရာသင်္ကော ဟုတွာ ပေမဝသေန ပုန အာဂစ္ဆိဿတီ"တိ စိတ္တမဒ္ဒဝဇနနတ္ထံ အာဟ။ **ယာဝ အညောပိ ကောစိ ဘိက္ခု အာဂစ္ဆတီ**တိ အညော ကောစိ ဘိက္ခု မမ သန္တိကံ ယာဝ အာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ အာဂမေဟီတိ အတ္ထော။ "ကောစိ ဘိက္ခု ဒိဿတီ"တိပိ ပါဌော။ "အာဂစ္ဆတူ"တိပိ ပဌန္တိ၊ တထာ "ဒိဿတူ"တိ။

နတ္ထိ ကိဉ္စိ ဥတ္တရိ ကရဏီယန္တိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ပရိညာဒီနံ သောဠသန္နံ ကိစ္စာနံ ကတတ္တာ, အဘိသမ္ဗောဓိယာ ဝါ အဓိဂတတ္တာ တတော အညံ ဥတ္တရိ ကရဏီယံ နာမ နတ္ထိ။ **နတ္ထိ ကတဿ ဝါ ပတိစယော**တိ ကတဿ ဝါ ပုန ပတိစယောပိ နတ္ထိ။ န ဟိ ဘာဝိတမဂ္ဂေါ ပုန ဘာဝီယတိ၊ ပဟီနကိလေသာနံ ဝါ ပုန ပဟာနေန ကိစ္စံ အတ္ထိ။ **အတ္ထိ ကတဿ ပတိစယော**တိ မယှံ သန္တာနေ နိပ္ဖါဒိတဿ သီလာဒိဓမ္မဿ အရိယမဂ္ဂဿ အနဓိဂတတ္တာ တဒတ္ထံ ပုန ဝဍ္ဎနသင်္ခါတော ပတိစယော အတ္ထိ၊ ဣစ္ဆိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ **ပဓာနန္တိ ခေါ မေဃိယ ဝဒမာနံ ကိန္တိ ဝဒေယျာမာ**တိ "သမဏဓမ္မံ ကရောမီ"တိ တံ ဝဒမာနံ မယံ အညံ ကိံ နာမ ဝဒေယျာမ။

ဒိဝါဝိဟာရံ နိသီဒီတိ ဒိဝါဝိဟာရတ္ထာယ နိသီဒိ။ နိသိန္နော စ ယသ္မိံ မင်္ဂလသိလာပဋ္ဋေ ပုဗ္ဗေ အနုပဋိပါဋိယာ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ ရာဇာ ဟုတွာ ဥယျာနကီဠံ ကီဠန္တော ဝိဝိဓနာဋကပရိဝါရော နိသိန္နပုဗ္ဗော၊ တသ္မိံယေဝ ဌာနေ နိသီဒိ။ အထဿ နိသိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ သမဏဘာဝေါ ဝိဂတော[1] ဝိယ အဟောသိ၊ ရာဇဝေသံ ဂဟေတွာ နာဋကပရိဝါရပရိဝုတော သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ မဟာရဟေ ပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော ဝိယ ဇာတော။ အထဿ တံ သမ္ပတ္တိံ အဿာဒယတော ကာမဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။ သော တသ္မိံယေဝ ခဏေ သဟောဍ္ဎံ[2] ဂဟိတေ ဒွေ စောရေ အာနေတွာ ပုရတော ဌပိတေ ဝိယ အဒ္ဒသ။ တေသု ဧကဿ ဝဓံ အာဏာပနဝသေန ဗျာပါဒဝိတက္ကော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဧကဿ ဗန္ဓနံ အာဏာပနဝသေန ဝိဟိံသာဝိတက္ကော၊ ဧဝံ သော လတာဇာလေန ရုက္ခော ဝိယ မဓုမက္ခိကာဟိ မဓုဃာတကော ဝိယ စ အကုသလဝိတက္ကေဟိ ပရိက္ခိတ္တော သမ္ပရိကိဏ္ဏော အဟောသိ။ တံ သန္ဓာယ "**အထ ခေါ အာယသ္မတော မေဃိယဿာ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁-အန္တရဟိတော (သီ) ၂-သဘဏ္ဍံ (သီ)၊ သဟောဋ္ဌေ (က)

Acchariyaṁ vata bhoti garahaṇacchariyaṁ nāma kiretaṁ yathā āyasmā Ānando Bhagavato valiyagattaṁ[1] disvā avoca "acchariyaṁ bhante abbhutaṁ bhante"ti[2]. Apare pana "tasmiṁ samaye pupphaphalapallavādīsu lobhavasena kāmavitakko, kharassarānaṁ pakkhi-ādīnaṁ saddassavanena byāpādavitakko, leḍḍu-ādīhi tesaṁ paṭibāhanādhippāyena[3] vihiṁsāvitakko, 'idhevāhaṁ vaseyyan'ti tattha sāpekkhatāvasena kāmavitakko, vanacarake tattha tattha disvā tesu cittadubbhanena byāpādavitakko, tesaṁ viheṭhanādhippāyena vihiṁsāvitakko tassa uppajjī"tipi vadanti. Yathā vā tathā vā tassa micchāvitakkuppattiyeva acchariyakāraṇaṁ. **Anvāsattāti** anulaggā vokiṇṇā. Attani garumhi ca ekattepi bahuvacanaṁ dissati. "Anusanto"tipi[4] pāṭho.

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti evaṁ micchāvitakkehi samparikiṇṇo kammaṭṭhānasappāyaṁ kātuṁ asakkonto "idaṁ vata[5] disvā dīghadassī Bhagavā paṭisedhesī"ti sallakkhetvā "imaṁ kāraṇaṁ Dasabalassa ārocessāmī"ti nisinnāsanato vuṭṭhāya yena Bhagavā tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā ca **"idha mayhaṁ bhante"**ti-ādinā attano pavattiṁ ārocesi.

Tattha **yebhuyyenāti** bahulaṁ abhikkhaṇaṁ. **Pāpakāti** lāmakā. **Akusalāti** akosallasambhūtā. Duggatisampāpanaṭṭhena vā pāpakā, kusalapaṭipakkhatāya akusalā. Vitakketi ūhati ārammaṇaṁ cittaṁ abhiniropetīti vitakko, kāmasahagato vitakko **kāmavitakko,** kilesakāmasampayutto vatthukāmārammaṇo vitakkoti attho. Byāpādasahagato vitakko **byāpādavitakko.** Vihiṁsāsahagato vitakko **vihiṁsāvitakko.** Tesu kāmānaṁ abhinandanavasena pavatto nekkhammapaṭipakkho kāmavitakko, "ime sattā haññantu vā vinassantu vā mā vā ahesun"ti sattesu sampadussanavasena pavatto mettāpaṭipakkho byāpādavitakko, pāṇileḍḍudaṇḍādīhi sattānaṁ viheṭhetukāmatāvasena pavatto karuṇāpaṭipakkho vihiṁsāvitakko.

Kasmā panassa Bhagavā tattha gamanaṁ anujāni? "Ananuññātopi cāyaṁ maṁ ohāya gacchissateva, 'paricārakāmatāya maññe Bhagavā gantuṁ na

1. Valiyāvattaṁ (Sī, Syā) 2. Saṁ 3. 190 piṭṭhe. 3. Viheṭhanādhippāyena (Sī)
4. Anvāsattotipi (Sī) 5. Imamatthaṁ (Ka)

အစ္ဆရိယံ ဝတ ဘောတိ ဂရဟစ္ဆရိယံ နာမ ကိရေတံ ယထာ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဘဂဝတော ဝလိယဂတ္တံ[၁] ဒိသွာ အဝေါစ "အစ္ဆရိယံ ဘန္တေ အဗ္ဘုတံ ဘန္တေ"တိ[၂]။ အပရေ ပန "တသ္မိံ သမယေ ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါဒီသု လောဘဝသေန ကာမဝိတက္ကော၊ ခရဿရာနံ ပက္ခိအာဒီနံ သဒ္ဒဿဝနေန ဗျာပါဒဝိတက္ကော၊ လေဍ္ဍုအာဒီဟိ တေသံ ပဋိဗာဟနာဓိပ္ပါယေန[၃] ဝိဟိံသာဝိတက္ကော၊ 'ဣဓေဝါဟံ ဝသေယျ'န္တိ တတ္ထ သာပေက္ခတာဝသေန ကာမဝိတက္ကော၊ ဝနစရကေ တတ္ထ တတ္ထ ဒိသွာ တေသု စိတ္တဒုဗ္ဘနေန ဗျာပါဒဝိတက္ကော၊ တေသံ ဝိဟေဌနာဓိပ္ပါယေန ဝိဟိံသာဝိတက္ကော တဿ ဥပ္ပဇ္ဇီ"တိပိ ဝဒန္တိ။ ယထာ ဝါ တထာ ဝါ တဿ မိစ္ဆာဝိတက္ကုပ္ပတ္တိယေဝ အစ္ဆရိယကာရဏံ။ **အနွာသတ္တာ**တိ အနုလဂ္ဂါ ဝေါကိဏ္ဏာ။ အတ္တနိ ဂရုမှိ စ ဧကတ္တေပိ ဗဟုဝစနံ ဒိဿတိ။ "အနုသန္တော"တိပိ[၄] ပါဌော။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ ဧဝံ မိစ္ဆာဝိတက္ကေဟိ သမ္ပရိကိဏ္ဏော ကမ္မဋ္ဌာနသပ္ပာယံ ကာတုံ အသက္ကောန္တော "ဣဒံ ဝတ[၅] ဒိသွာ ဒီဃဒဿီ ဘဂဝါ ပဋိသေဓေသီ"တိ သလ္လက္ခေတွာ "ဣမံ ကာရဏံ ဒသဗလဿ အာရောစေဿာမီ"တိ နိသိန္နာသနတော ဝုဋ္ဌာယ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ ဥပသင်္ကမိတွာ စ "**ဣဓ မယှံ ဘန္တေ**"တိအာဒိနာ အတ္တနော ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။

တတ္ထ **ယေဘုယျေနာ**တိ ဗဟုလံ အဘိက္ခဏံ။ **ပါပကာ**တိ လာမကာ။ **အကုသလာ**တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတာ။ ဒုဂ္ဂတိသမ္ပာပနဋ္ဌေန ဝါ ပါပကာ၊ ကုသလပဋိပက္ခတာယ အကုသလာ။ ဝိတက္ကေတိ ဦဟတိ အာရမ္မဏံ စိတ္တံ အဘိနိရောပေတီတိ ဝိတက္ကော၊ ကာမသဟဂတော ဝိတက္ကော **ကာမဝိတက္ကော**၊ ကိလေသကာမသမ္ပယုတ္တော ဝတ္ထုကာမာရမ္မဏော ဝိတက္ကောတိ အတ္ထော။ ဗျာပါဒသဟဂတော ဝိတက္ကော **ဗျာပါဒဝိတက္ကော**။ ဝိဟိံသာသဟဂတော ဝိတက္ကော **ဝိဟိံသာဝိတက္ကော**။ တေသု ကာမာနံ အဘိနန္ဒနဝသေန ပဝတ္တော နေက္ခမ္မပဋိပက္ခော ကာမဝိတက္ကော၊ "ဣမေ သတ္တာ ဟညန္တု ဝါ ဝိနဿန္တု ဝါ မာ ဝါ အဟေသု"န္တိ သတ္တေသု သမ္ပဒုဿနဝသေန ပဝတ္တော မေတ္တာပဋိပက္ခော ဗျာပါဒဝိတက္ကော၊ ပါဏိလေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ သတ္တာနံ ဝိဟေဌေတုကာမတာဝသေန ပဝတ္တော ကရုဏာပဋိပက္ခော ဝိဟိံသာဝိတက္ကော။

ကသ္မာ ပနဿ ဘဂဝါ တတ္ထ ဂမနံ အနုဇာနိ? "အနနုညာတောပိ စာယံ မံ ဩဟာယ ဂစ္ဆိဿတေဝ၊ 'ပရိစာရကာမတာယ မညေ ဘဂဝါ ဂန္တုံ န

၁-ဝလိယာဝတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၂-သံ ၃-၁၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိဟေဌနာဓိပ္ပါယေန (သီ)
၄-အနွာသတ္တောတိပိ (သီ) ၅-ဣမမတ္ထံ (က)

detī'ti cassa siyā aññathattaṁ, tadassa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya saṁvatteyyā"ti anujāni.

Evaṁ tasmiṁ attano pavattiṁ ārocetvā nisinne athassa Bhagavā sappāyaṁ dhammaṁ desento **"aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā"**ti-ādimāha. Tattha **aparipakkāyā**ti paripākaṁ appattāya. **Cetovimuttiyā**ti kilesehi cetaso vimuttiyā. Pubbabhāge hi tadaṅgavasena ceva vikkhambhanavasena ca kilesehi cetaso vimutti hoti, aparabhāge samucchedavasena ceva paṭipassaddhivasena ca. Sāyaṁ vimutti heṭṭhā vitthārato kathitāva, tasmā tattha vuttanayena veditabbā. Tattha vimuttiparipācanīyehi dhammehi āsaye paripācite pabodhite vipassanāya maggagabbhaṁ gaṇhantiyā paripākaṁ gacchantiyā cetovimutti paripakkā nāma hoti, tadabhāve aparipakkā.

Katame pana vimuttiparipācanīyā dhammā? Saddhindriyādīnaṁ visuddhikaraṇavasena pannarasa dhammā veditabbā. Vuttaṁ hetaṁ—

"Assaddhe puggale parivajjayato, saddhe puggale sevato bhajato payirupāsato, pasādanīye suttante paccavekkhato imehi tīhākārehi saddhindriyaṁ visujjhati.

Kusīte puggale parivajjayato, āraddhavīriye puggale sevato bhajato payirupāsato, sammappadhāne paccavekkhato imehi tīhākārehi vīriyindriyaṁ visujjhati.

Muṭṭhassatī puggale parivajjayato, upaṭṭhitassatī puggale sevato bhajato payirupāsato, satipaṭṭhāne paccavekkhato imehi tīhākārehi satindriyaṁ visujjhati.

Asamāhite puggale parivajjayato, samāhite puggale sevato bhajato payirupāsato, jhānavimokkhe paccavekkhato imehi tīhākārehi samādhindriyaṁ visujjhati.

Duppaññe puggale parivajjayato, paññavante puggale sevato bhajato payirupāsato, gambhīrañāṇacariyaṁ paccavekkhato imehi tīhākārehi paññindriyaṁ visujjhati.

ဒေတီ’တိ စဿ သိယာ အညထတ္တံ၊ တဒဿ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တေယျာ”တိ အနုဇာနိ။

ဧဝံ တသ္မိံ အတ္တနော ပဝတ္တိံ အာရောစေတွာ နိသိန္နေ အထဿ ဘဂဝါ သပ္ပါယံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော “**အပရိပက္ကာယ မေဃိယ စေတောဝိမုတ္တိယာ**”တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အပရိပက္ကာယာ**တိ ပရိပါကံ အပ္ပတ္တာယ။ **စေတောဝိမုတ္တိယာ**တိ ကိလေသေဟိ စေတသော ဝိမုတ္တိယာ။ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဟိ တဒင်္ဂဝသေန စေဝ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန စ ကိလေသေဟိ စေတသော ဝိမုတ္တိ ဟောတိ၊ အပရဘာဂေ သမုစ္ဆေဒဝသေန စေဝ ပဋိပဿဒ္ဓိဝသေန စ။ သာယံ ဝိမုတ္တိ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရတော ကထိတာဝ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယေဟိ ဓမ္မေဟိ အာသယေ ပရိပါစိတေ ပဗောဓိတေ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တိယာ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တိယာ စေတောဝိမုတ္တိ ပရိပက္ကာ နာမ ဟောတိ၊ တဒဘာဝေ အပရိပက္ကာ။

ကတမေ ပန ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ? သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ ဝိသုဒ္ဓိကရဏဝသေန ပန္နရသ ဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“အဿဒ္ဓေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, သဒ္ဓေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, ပသာဒနီယေ သုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။

ကုသီတေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, အာရဒ္ဓဝီရိယေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, သမ္မပ္ပဓာနေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ ဝီရိယိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။

မုဋ္ဌဿတီ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, ဥပဋ္ဌိတဿတီ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, သတိပဋ္ဌာနေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သတိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။

အသမာဟိတေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, သမာဟိတေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, ဈာနဝိမောက္ခေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သမာဓိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။

ဒုပ္ပညေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, ပညဝန္တေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယံ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ ပညိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။

Iti ime pañca puggale parivajjayato, pañca puggale sevato bhajato payirupāsato, pañca suttante paccavekkhato imehi pannarasahi ākārehi imāni pañcindriyāni visujjhantī”ti[1].

Aparepi pannarasa dhammā vimuttiparipācanīyā—saddhāpañcamāni indriyāni, aniccasaññā dukkhasaññā anattasaññā pahānasaññā virāgasaññāti imā pañca nibbedhabhāgiyā saññā, kalyāṇamittatā sīlasaṁvaro abhisallekhatā vīriyārambho nibbedhikapaññāti. Tesu vineyyadamanakusalo Satthā vineyyassa Meghiyattherassa ajjhāsayavasena idha kalyāṇamittatādayo vimuttiparipācanīye dhamme dassento “**pañca dhammā paripākāya saṁvattantī**”ti vatvā te vitthārento “**idha Meghiya bhikkhu kalyāṇamitto hotī**”ti-ādimāha.

Tattha **kalyāṇamitto**ti kalyāṇo bhaddo sundaro mitto etassāti kalyāṇamitto. Yassa sīlādiguṇasampanno “aghassa ghātā, hitassa vidhātā”ti evaṁ sabbākārena upakāro mitto hoti, so puggalo kalyāṇamittova. Yathāvuttehi kalyāṇapuggaleheva sabbiriyāpathesu saha ayati pavattati, na vinā tehīti **kalyāṇasahāyo.** Kalyāṇapuggalesu eva cittena ceva kāyena ca ninnapoṇapabbhārabhāvena pavattatīti **kalyāṇasampavaṅko.** Padattayena kalyāṇamittasaṁsagge ādaraṁ uppādeti.

Tatridaṁ kalyāṇamittalakkhaṇaṁ—idha kalyāṇamitto saddhāsampanno hoti sīlasampanno sutasampanno cāgasampanno vīriyasampanno satisampanno samādhisampanno paññāsampanno. Tattha saddhāsampattiyā saddahati Tathāgatassa bodhiṁ kammaphalañca, tena sammāsambodhihetubhūtaṁ sattesu hitesitaṁ na pariccajati. Sīlasampattiyā sabrahmacārīnaṁ piyo hoti manāpo garu bhāvanīyo codako pāpagarahī vattā vacanakkhamo, sutasampattiyā saccapaṭiccasamuppādādipaṭisaṁyuttānaṁ gambhīrānaṁ kathānaṁ kattā hoti, cāgasampattiyā appiccho hoti santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho, vīriyasampattiyā āraddhavīriyo hoti sattānaṁ hitappaṭipattiyā, satisampattiyā upaṭṭhitassati hoti, samādhisampattiyā

1. Khu 9. 198 piṭṭhe.

ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, ပဉ္စ သုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ ပန္နရသဟိ အာကာရေဟိ ဣမာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ဝိသုဇ္ဈန္တီ”တိ[၁]။

အပရေပိ ပန္နရသ ဓမ္မာ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ—သဒ္ဓါပဉ္စမာနိ ဣန္ဒြိယာနိ, အနိစ္စသညာ ဒုက္ခသညာ အနတ္တသညာ ပဟာနသညာ ဝိရာဂသညာတိ ဣမာ ပဉ္စ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ သညာ, ကလျာဏမိတ္တတာ သီလသံဝရော အဘိသလ္လေခတာ ဝီရိယာရမ္ဘော နိဗ္ဗေဓိကပညာတိ။ တေသု ဝိနေယျဒမနကုသလော သတ္ထာ ဝိနေယျဿ မေဃိယတ္ထေရဿ အဇ္ဈာသယဝသေန ဣဓ ကလျာဏမိတ္တတာဒယော ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယေ ဓမ္မေ ဒဿေန္တော “**ပဉ္စ ဓမ္မာ ပရိပါကာယ သံဝတ္တန္တီ**”တိ ဝတွာ တေ ဝိတ္ထာရေန္တော “**ဣဓ မေဃိယ ဘိက္ခု ကလျာဏမိတ္တော ဟောတီ**”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ကလျာဏမိတ္တော**တိ ကလျာဏော ဘဒ္ဒော သုန္ဒရော မိတ္တော ဧတဿာတိ ကလျာဏမိတ္တော။ ယဿ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော “အဃဿ ဃာတာ, ဟိတဿ ဝိဓာတာ”တိ ဧဝံ သဗ္ဗာကာရေန ဥပကာရော မိတ္တော ဟောတိ၊ သော ပုဂ္ဂလော ကလျာဏမိတ္တောဝ။ ယထာဝုတ္တေဟိ ကလျာဏပုဂ္ဂလေဟေဝ သဗ္ဗိရိယာပထေသု သဟ အယတိ ပဝတ္တတိ, န ဝိနာ တေဟီတိ **ကလျာဏသဟာယော**။ ကလျာဏပုဂ္ဂလေသု ဧဝ စိတ္တေန စေဝ ကာယေန စ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရဘာဝေန ပဝတ္တတီတိ **ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကော**။ ပဒတ္တယေန ကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂေ အာဒရံ ဥပ္ပါဒေတိ။

တတြိဒံ ကလျာဏမိတ္တလက္ခဏံ—ဣဓ ကလျာဏမိတ္တော သဒ္ဓါသမ္ပန္နော ဟောတိ သီလသမ္ပန္နော သုတသမ္ပန္နော စာဂသမ္ပန္နော ဝီရိယသမ္ပန္နော သတိသမ္ပန္နော သမာဓိသမ္ပန္နော ပညာသမ္ပန္နော။ တတ္ထ သဒ္ဓါသမ္ပတ္တိယာ သဒ္ဒဟတိ တထာဂတဿ ဗောဓိံ ကမ္မဖလဉ္စ၊ တေန သမ္မာသမ္ဗောဓိဟေတုဘူတံ သတ္တေသု ဟိတေသိတံ န ပရိစ္စဇတိ။ သီလသမ္ပတ္တိယာ သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယော ဟောတိ မနာပေါ ဂရု ဘာဝနီယော စောဒကော ပါပဂရဟီ ဝတ္တာ ဝစနက္ခမော၊ သုတသမ္ပတ္တိယာ သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိပဋိသံယုတ္တာနံ ဂမ္ဘီရာနံ ကထာနံ ကတ္တာ ဟောတိ၊ စာဂသမ္ပတ္တိယာ အပ္ပိစ္ဆော ဟောတိ သန္တုဋ္ဌော ပဝိဝိတ္တော အသံသဋ္ဌော၊ ဝီရိယသမ္ပတ္တိယာ အာရဒ္ဓဝီရိယော ဟောတိ သတ္တာနံ ဟိတပ္ပဋိပတ္တိယာ၊ သတိသမ္ပတ္တိယာ ဥပဋ္ဌိတဿတိ ဟောတိ၊ သမာဓိသမ္ပတ္တိယာ

၁-ခု ၉-၁၉၈-ပိဋ္ဌေ။

avikkhitto hoti samāhitacitto, paññāsampattiyā aviparītaṁ jānāti. So satiyā kusalānaṁ[1] dhammānaṁ gatiyo samanvesamāno paññāya sattānaṁ hitāhitaṁ yathābhūtaṁ jānitvā, samādhinā tattha ekaggacitto hutvā, vīriyena satte ahitā nisedhetvā hite niyojeti. Tenāha—

“Piyo garu bhāvanīyo, vattā ca vacanakkhamo.
Gambhīrañca kathaṁ kattā, no caṭṭhāne niyojaye”ti[2].

Ayaṁ paṭhamo dhammo paripākāya saṁvattatīti ayaṁ kalyāṇamittatāsaṅkhāto brahmacariyavāsassa ādibhāvato, sabbesañca kusalānaṁ dhammānaṁ bahukāratāya padhānabhāvato ca imesu pañcasu dhammesu ādito vuttattā paṭhamo anavajjadhammo avisuddhānaṁ saddhādīnaṁ visuddhikaraṇavasena cetovimuttiyā paripākāya saṁvattati. Ettha ca kalyāṇamittassa bahukāratā padhānatā ca “upaḍḍhamidaṁ bhante brahmacariyassa yadidaṁ kalyāṇamittatā”ti vadantaṁ Dhammabhaṇḍāgārikaṁ “mā hevaṁ Ānandā”ti dvikkhattuṁ paṭisedhetvā “sakalameva hidaṁ Ānanda brahmacariyaṁ yadidaṁ kalyāṇamittatā kalyāṇasahāyatā”ti-ādisuttapadehi[3] veditabbā.

Puna caparanti puna ca aparaṁ dhammajātaṁ. **Sīlavāti** ettha kenaṭṭhena sīlaṁ? Sīlanaṭṭhena sīlaṁ. Kimidaṁ sīlanaṁ nāma? Samādhānaṁ, kāyakammādīnaṁ susīlyavasena avippakiṇṇatāti attho. Atha vā upadhāraṇaṁ, jhānādikusalānaṁ dhammānaṁ patiṭṭhānavasena ādhārabhāvoti attho. Tasmā sīleti, sīlatīti vā sīlaṁ. Ayaṁ tāva saddalakkhaṇanayena sīlattho. Apare pana “siraṭṭho sītalaṭṭho sīlaṭṭho saṁvaraṭṭho”ti niruttinayena atthaṁ vaṇṇenti. Tayidaṁ pāripūrito atisayato vā sīlaṁ assa atthīti sīlavā, sīlasampannoti attho.

Yathā ca sīlavā hoti sīlasampanno, taṁ dassetuṁ **“pātimokkhasaṁvarasaṁvuto”**ti-ādimāha. Tattha **pātimokkhan**ti sikkhāpadasīlaṁ. Taṁ hi yo naṁ pāti rakkhati, taṁ mokkheti moceti āpāyikādīhi dukkhehīti pātimokkhaṁ. Saṁvaraṇaṁ saṁvaro, kāyavācāhi avītikkamo.

1. Kusalākusalānaṁ (Ka) 2. Aṁ 2. 422 piṭṭhe. 3. Saṁ 1. 88; Saṁ 3. 2 piṭṭhesu.

အဝိက္ခိတ္တော ဟောတိ သမာဟိတစိတ္တော၊ ပညာသမ္ပတ္တိယာ အဝိပရီတံ ဇာနာတိ။ သော သတိယာ ကုသလာနံ[၁] ဓမ္မာနံ ဂတိယော သမန္နေသမာနော ပညာယ သတ္တာနံ ဟိတာဟိတံ ယထာဘူတံ ဇာနိတွာ, သမာဓိနာ တတ္ထ ဧကဂ္ဂစိတ္တော ဟုတွာ, ဝီရိယေန သတ္တေ အဟိတာ နိသေဓေတွာ ဟိတေ နိယောဇေတိ။ တေနာဟ—

“ပိယော ဂရု ဘာဝနီယော၊ ဝတ္တာ စ ဝစနက္ခမော။
ဂမ္ဘီရဉ္စ ကထံ ကတ္တာ၊ နော စဋ္ဌာနေ နိယောဇယေ”တိ[၂]။

အယံ ပဌမော ဓမ္မော ပရိပါကာယ သံဝတ္တတီတိ အယံ ကလျာဏမိတ္တတာသင်္ခါတော ဗြဟ္မစရိယဝါသဿ အာဒိဘာဝတော, သဗ္ဗေသဉ္စ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဗဟုကာရတာယ ပဓာနဘာဝတော စ ဣမေသု ပဉ္စသု ဓမ္မေသု အာဒိတော ဝုတ္တတ္တာ ပဌမော အနဝဇ္ဇဓမ္မော အဝိသုဒ္ဓါနံ သဒ္ဓါဒီနံ ဝိသုဒ္ဓိကရဏဝသေန စေတောဝိမုတ္တိယာ ပရိပါကာယ သံဝတ္တတိ။ ဧတ္ထ စ ကလျာဏမိတ္တဿ ဗဟုကာရတာ ပဓာနတာ စ “ဥပဍ္ဎမိဒံ ဘန္တေ ဗြဟ္မစရိယဿ ယဒိဒံ ကလျာဏမိတ္တတာ”တိ ဝဒန္တံ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကံ “မာ ဟေဝံ အာနန္ဒာ”တိ ဒွိက္ခတ္တုံ ပဋိသေဓေတွာ “သကလမေဝ ဟိဒံ အာနန္ဒ ဗြဟ္မစရိယံ ယဒိဒံ ကလျာဏမိတ္တတာ ကလျာဏသဟာယတာ”တိအာဒိသုတ္တပဒေဟိ[၃] ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပုန စပရန္တိ ပုန စ အပရံ ဓမ္မဇာတံ။ **သီလဝါ**တိ ဧတ္ထ ကေနဋ္ဌေန သီလံ? သီလနဋ္ဌေန သီလံ။ ကိမိဒံ သီလနံ နာမ? သမာဓာနံ၊ ကာယကမ္မာဒီနံ သုသီလျဝသေန အဝိပ္ပကိဏ္ဏတာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဥပဓာရဏံ၊ ဈာနာဒိကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာနဝသေန အာဓာရဘာဝေါတိ အတ္ထော။ တသ္မာ သီလေတိ, သီလတီတိ ဝါ သီလံ။ အယံ တာဝ သဒ္ဒလက္ခဏနယေန သီလတ္ထော။ အပရေ ပန “သိရဋ္ဌော သီတလဋ္ဌော သီလဋ္ဌော သံဝရဋ္ဌော”တိ နိရုတ္တိနယေန အတ္ထံ ဝဏ္ဏေန္တိ။ တယိဒံ ပါရိပူရိတော အတိသယတော ဝါ သီလံ အဿ အတ္ထီတိ သီလဝါ၊ သီလသမ္ပန္နောတိ အတ္ထော။

ယထာ စ သီလဝါ ဟောတိ သီလသမ္ပန္နော၊ တံ ဒဿေတုံ “**ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပါတိမောက္ခ**န္တိ သိက္ခာပဒသီလံ။ တံ ဟိ ယော နံ ပါတိ ရက္ခတိ၊ တံ မောက္ခေတိ မောစေတိ အာပါယိကာဒီဟိ ဒုက္ခေဟီတိ ပါတိမောက္ခံ။ သံဝရဏံ သံဝရော၊ ကာယဝါစာဟိ အဝီတိက္ကမော။

၁-ကုသလာကုသလာနံ (က) ၂-အံ ၂-၄၂၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၈၈၊ သံ ၃-၂-ပိဋ္ဌေသု။

pātimokkhameva saṁvaro pātimokkhasaṁvaro, tena saṁvuto pihitakāyavācoti pātimokkhasaṁvarasaṁvuto, idamassa tasmiṁ sīle patiṭṭhitabhāvaparidīpanaṁ. **Viharatīti** tadanurūpavihārasamaṅgībhāvaparidīpanaṁ. **Ācāragocarasampanno**ti heṭṭhā pātimokkhasaṁvarassa, upari visesānaṁ yogassa ca upakārakadhammaparidīpanaṁ. **Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī**ti pātimokkhasīlato acavanadhammatāparidīpanaṁ. **Samādāyā**ti sikkhāpadānaṁ anavasesato ādānaparidīpanaṁ. **Sikkhatī**ti sikkhāya samaṅgībhāvaparidīpanaṁ. **Sikkhāpadesū**ti sikkhitabbadhammaparidīpanaṁ.

Aparo nayo—kilesānaṁ balavabhāvato, pāpakiriyāya sukarabhāvato, puññakiriyāya ca dukkarabhāvato bahukkhattuṁ apāyesu patanasīloti pātī, puthujjano. Aniccatāya vā bhavādīsu kammavegakkhitto ghaṭīyantaṁ viya anavaṭṭhānena paribbhamanato gamanasīloti pātī, maraṇavasena vā[1] tamhi tamhi sattanikāye attabhāvassa patanasīloti vā pātī, sattasantāno cittameva vā. Taṁ pātinaṁ saṁsāradukkhato mokkhetīti pātimokkhaṁ. Cittassa hi vimokkhena satto "vimutto"ti vuccati. Vuttaṁ hi "cittavodānā sattā visujjhantī"ti[2], "anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan"ti[3] ca.

Atha vā avijjādihetunā saṁsāre patati gacchati pavattatīti pāti, "avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ sandhāvataṁ saṁsaratan"ti[4] hi vuttaṁ. Tassa pātino sattassa taṇhādisaṁkilesattayato mokkho etenāti pātimokkho, "kaṇṭhekālo"ti-ādīnaṁ viya samāsasiddhi veditabbā.

Atha vā pāteti vinipāteti dukkhehīti pāti, cittaṁ. Vuttaṁ hi "cittena niyyatī loko, cittena parikassatī"ti[5]. Tassa pātino mokkho etenāti pātimokkho. Patati vā etena apāyadukkhe saṁsāradukkhe cāti pāti, taṇhādisaṁkilesā. Vuttaṁ hi "taṇhā janeti purisaṁ[6], taṇhādutiyo puriso"ti[7] cādi. Tato pātito mokkhoti pātimokkho.

1. Caraṇavasena vā (Sī) 2. Saṁ 2. 123 piṭṭhe. 3. Vi 3. 24 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 387 piṭṭhe. 5. Saṁ 1. 36 piṭṭhe. 6. Saṁ 1. 34 piṭṭhe.
7. Khu 1. 201, 268 piṭṭhesu.

ပါတိမောက္ခမေဝ သံဝရော ပါတိမောက္ခသံဝရော၊ တေန သံဝုတော ပိဟိတကာယဝါစောတိ ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော၊ ဣဒမဿ တသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌိတဘာဝပရိဒီပနံ။ **ဝိဟရတီ**တိ တဒနုရူပဝိဟာရသမင်္ဂီဘာဝပရိဒီပနံ။ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော**တိ ဟေဋ္ဌာ ပါတိမောက္ခသံဝရဿ,ဥပရိ ဝိသေသာနံ ယောဂဿ စ ဥပကာရကဓမ္မပရိဒီပနံ။ **အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီ**တိ ပါတိမောက္ခသီလတော အစဝနဓမ္မတာပရိဒီပနံ။ **သမာဒါယာ**တိ သိက္ခာပဒါနံ အနဝသေသတော အာဒါနပရိဒီပနံ။ **သိက္ခတီ**တိ သိက္ခာယ သမင်္ဂီဘာဝပရိဒီပနံ။ **သိက္ခာပဒေသူ**တိ သိက္ခိတဗ္ဗဓမ္မပရိဒီပနံ။

အပရော နယော—ကိလေသာနံ ဗလဝဘာဝတော, ပါပကိရိယာယ သုကရဘာဝတော, ပုညကိရိယာယ စ ဒုက္ကရဘာဝတော ဗဟုက္ခတ္တုံ အပါယေသု ပတနသီလောတိ ပါတီ၊ ပုထုဇ္ဇနော။ အနိစ္စတာယ ဝါ ဘဝါဒီသု ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တော ဃဋီယန္တံ ဝိယ အနဝဋ္ဌာနေန ပရိဗ္ဘမနတော ဂမနသီလောတိ ပါတီ၊ မရဏဝသေန ဝါ[၁] တမှိ တမှိ သတ္တနိကာယေ အတ္တဘာဝဿ ပတနသီလောတိ ဝါ ပါတီ၊ သတ္တသန္တာနော စိတ္တမေဝ ဝါ။ တံ ပါတိနံ သံသာရဒုက္ခတော မောက္ခေတီတိ ပါတိမောက္ခံ။ စိတ္တဿ ဟိ ဝိမောက္ခေန သတ္တော "ဝိမုတ္တော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တံ ဟိ "စိတ္တဝေါဒါနာ သတ္တာ ဝိသုဇ္ဈန္တီ"တိ[၂], "အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုတ္တ"န္တိ[၃] စ။

အထ ဝါ အဝိဇ္ဇာဒိဟေတုနာ သံသာရေ ပတတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ပါတိ၊ "အဝိဇ္ဇာနီဝရဏာနံ သတ္တာနံ တဏှာသံယောဇနာနံ သန္ဓာဝတံ သံသရတ''န္တိ[၄] ဟိ ဝုတ္တံ။ တဿ ပါတိနော သတ္တဿ တဏှာဒိသံကိလေသတ္တယတော မောက္ခော ဧတေနာတိ ပါတိမောက္ခော၊ "ကဏ္ဌေကာလော"တိအာဒီနံ ဝိယ သမာသသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အထ ဝါ ပါတေတိ ဝိနိပါတေတိ ဒုက္ခေဟီတိ ပါတိ၊ စိတ္တံ။ ဝုတ္တံ ဟိ "စိတ္တေန နီယျတီ လောကော၊ စိတ္တေန ပရိကဿတီ"တိ[၅]။ တဿ ပါတိနော မောက္ခော ဧတေနာတိ ပါတိမောက္ခော။ ပတတိ ဝါ ဧတေန အပါယဒုက္ခေ သံသာရဒုက္ခေ စာတိ ပါတိ၊ တဏှာဒိသံကိလေသာ။ ဝုတ္တံ ဟိ "တဏှာ ဇနေတိ ပုရိသံ[၆]၊ တဏှာဒုတိယော ပုရိသော''တိ[၇] စာဒိ။ တတော ပါတိတော မောက္ခောတိ ပါတိမောက္ခော။

၁-စရဏဝသေန ဝါ (သီ) ၂-သံ ၂-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၃-၂၄-ပိဋ္ဌေ၊
၄-သံ ၁-၃၈၇-ပိဋ္ဌေ၊ ၅-သံ ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ၊ ၆-သံ ၁-၃၄-ပိဋ္ဌေ၊
၇-ခု ၁-၂၀၁၊ ၂၆၈-ပိဋ္ဌေသု။

Atha vā patati etthāti pāti, cha ajjhattikabāhirāni āyatanāni. Vuttaṁ hi “chasu loko samuppanno, chasu kubbati santhavan”ti[1]. Tato cha ajjhattikabāhirāyatanasaṅkhātapātito mokkhoti pātimokkho. Atha vā pāto vinipāto assa atthīti pātī, saṁsāro. Tato mokkhoti pātimokkho.

Atha vā sabbalokādhipatibhāvato Dhammissaro Bhagavā patīti vuccati, muccati etenāti mokkho, patino mokkho tena paññattattāti patimokkho, patimokkho eva pātimokkho. Sabbaguṇānaṁ vā tammūlabhāvato uttamaṭṭhena pati ca, so yathāvuttaṭṭhena mokkho cāti patimokkho, patimokkho eva pātimokkho. Tathā hi vuttaṁ “pātimokkhanti-ādimetaṁ mukhametan”ti[2] vitthāro.

Atha vā **pa**-iti pakāre, **atī**ti accantatthe nipāto, tasmā pakārehi accantaṁ mokkhetīti pātimokkhaṁ. Idaṁ hi sīlaṁ sayaṁ tadaṅgavasena, samādhisahitaṁ paññāsahitañca vikkhambhanavasena samucchedavasena ca accantaṁ mokkheti mocetīti pātimokkhaṁ. Pati mokkhoti vā patimokkho, tamhā tamhā vītikkamadosato paccekaṁ mokkhoti attho. Patimokkho eva pātimokkho. Mokkhoti vā nibbānaṁ, tassa mokkhassa paṭibimbabhūtoti patimokkho. Sīlasaṁvaro hi sūriyassa aruṇuggamanaṁ viya nibbānassa udayabhūto tappaṭibhāgo ca yathārahaṁ saṁkilesanibbāpanato. Patimokkho eva pātimokkho. Pativattati mokkheti dukkhanti vā patimokkhaṁ, patimokkhameva pātimokkhanti evaṁ tāvettha pātimokkhasaddassa attho veditabbo.

Saṁvarati pidahati etenāti saṁvaro, pātimokkhameva saṁvaro pātimokkhasaṁvaro. Atthato pana tato tato vītikkamitabbato viratiyo cetanā ca. Tena pātimokkhasaṁvarena upeto samannāgato pātimokkhasaṁvarasaṁvutoti vutto. Vuttaṁ hetaṁ Vibhaṅge—

1. Khu 1. 304 piṭṭhe.
2. Mukhametaṁ pamukhametanti (Sī, Syā) Vi 3. 141 piṭṭhe passitabbaṁ.

အထ ဝါ ပတတိ ဧတ္ထာတိ ပါတိ၊ ဆ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနိ အာယတနာနိ။ ဝုတ္တံ ဟိ “ဆသု လောကော သမုပ္ပန္နော၊ ဆသု ကုဗ္ဗတိ သန္ထဝ”န္တိ[၁]။ တတော ဆ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနသင်္ခါတပါတိတော မောက္ခောတိ ပါတိမောက္ခော။ အထ ဝါ ပါတော ဝိနိပါတော အဿ အတ္ထီတိ ပါတီ၊ သံသာရော။ တတော မောက္ခောတိ ပါတိမောက္ခော။

အထ ဝါ သဗ္ဗလောကာဓိပတိဘာဝတော ဓမ္မိဿရော ဘဂဝါ ပတီတိ ဝုစ္စတိ၊ မုစ္စတိ ဧတေနာတိ မောက္ခော၊ ပတိနော မောက္ခော တေန ပညတ္တတ္တာတိ ပတိမောက္ခော၊ ပတိမောက္ခော ဧဝ ပါတိမောက္ခော။ သဗ္ဗဂုဏာနံ ဝါ တမ္မူလဘာဝတော ဥတ္တမဋ္ဌေန ပတိ စ, သော ယထာဝုတ္တဋ္ဌေန မောက္ခော စာတိ ပတိမောက္ခော၊ ပတိမောက္ခော ဧဝ ပါတိမောက္ခော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “ပါတိမောက္ခန္တိအာဒိမေတံ မုခမေတ”န္တိ[၂] ဝိတ္ထာရော။

အထ ဝါ **ပ**ဣတိ ပကာရေ၊ **အတီ**တိ အစ္စန္တတ္ထေ နိပါတော၊ တသ္မာ ပကာရေဟိ အစ္စန္တံ မောက္ခေတီတိ ပါတိမောက္ခံ။ ဣဒံ ဟိ သီလံ သယံ တဒင်္ဂဝသေန, သမာဓိသဟိတံ ပညာသဟိတဉ္စ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန သမုစ္ဆေဒဝသေန စ အစ္စန္တံ မောက္ခေတိ မောစေတီတိ ပါတိမောက္ခံ။ ပတိ မောက္ခောတိ ဝါ ပတိမောက္ခော၊ တမှာ တမှာ ဝီတိက္ကမဒေါသတော ပစ္စေကံ မောက္ခောတိ အတ္ထော။ ပတိမောက္ခော ဧဝ ပါတိမောက္ခော။ မောက္ခောတိ ဝါ နိဗ္ဗာနံ၊ တဿ မောက္ခဿ ပဋိဗိမ္ဗဘူတောတိ ပတိမောက္ခော။ သီလသံဝရော ဟိ သူရိယဿ အရုဏုဂ္ဂမနံ ဝိယ နိဗ္ဗာနဿ ဥဒယဘူတော တပ္ပဋိဘာဂေါ စ ယထာရဟံ သံကိလေသနိဗ္ဗာပနတော။ ပတိမောက္ခော ဧဝ ပါတိမောက္ခော။ ပတိဝတ္တတိ မောက္ခေတိ ဒုက္ခန္တိ ဝါ ပတိမောက္ခံ၊ ပတိမောက္ခမေဝ ပါတိမောက္ခန္တိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ပါတိမောက္ခသဒ္ဒဿ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သံဝရတိ ပိဒဟတိ ဧတေနာတိ သံဝရော၊ ပါတိမောက္ခမေဝ သံဝရော ပါတိမောက္ခသံဝရော။ အတ္ထတော ပန တတော တတော ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗတော ဝိရတိယော စေတနာ စ။ တေန ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော သမန္နာဂတော ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတောတိ ဝုတ္တော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဝိဘင်္ဂေ—

၁-ခု ၁-၃၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မုခမေတံ ပမုခမေတန္တိ (သီ၊ သျာ) ဝိ ၃-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။

“Iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto upāgato samupāgato upapanno samupapanno samannāgato, tena vuccati pātimokkhasaṁvarasaṁvuto”ti[1].

Vīharatīti iriyāpathavihārena viharati irīyati vattati.

Ācāragocarasampannoti veḷudānādimicchājīvassa kāyapāgabbhiyādīnañca akaraṇena sabbaso anācāraṁ vajjetvā “kāyiko avītikkamo vācasiko avītikkamo kāyikavācasiko avītikkamo”ti evaṁ vuttabhikkhusāruppa-ācārasampattiyā, vesiyādi-agocaraṁ vajjetvā piṇḍapātādi-atthaṁ upasaṅkamituṁ yuttaṭṭhānasaṅkhātena gocarena ca sampannattā ācāragocarasampanno.

Apica yo bhikkhu Satthari sagāravo sappatisso sabrahmacārīsu sagāravo sappatisso hirottappasampanno sunivattho supāruto pāsādikena abhikkantena paṭikkantena ālokitena vilokitena samiñjitena pasāritena iriyāpathasampanno indriyesu guttadvāro bhojane mattaññū jāgariyamanuyutto satisampajaññena samannāgato appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho ābhisamācārikesu sakkaccakārī garucittīkārabahulo viharati, ayaṁ vuccati ācārasampanno.

Gocaro pana upanissayagocaro ārakkhagocaro upanibandhagocaroti tividho. Tattha yo dasakathāvatthuguṇasamannāgato vuttalakkhaṇo kalyāṇamitto, yaṁ nissāya asutaṁ suṇāti, sutaṁ pariyodāpeti, kaṅkhaṁ vitarati, diṭṭhiṁ ujuṁ karoti, cittaṁ pasādeti, yañca anusikkhanto saddhāya vaḍḍhati, sīlena, sutena, cāgena, paññāya vaḍḍhati, ayaṁ vuccati **upanissayagocaro.**

Yo bhikkhu antaragharaṁ paviṭṭho vīthiṁ paṭipanno okkhittacakkhu yugamattadassāvī cakkhundriyasaṁvutova gacchati, na hatthiṁ olokento, na assaṁ, na rathaṁ, na pattiṁ, na itthiṁ, na puriyaṁ olokento, na uddhaṁ olokento, na adho olokento na disāvidisaṁ pekkhamāno gacchati, ayaṁ **ārakkhagocaro.**

1. Abhi 2. 255 piṭṭhe.

“ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပါဂတော သမုပါဂတော ဥပပန္နော သမုပပန္နော သမန္နာဂတော၊ တေန ဝုစ္စတိ ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော”တိ[၁]။

ဝီဟရတီတိ ဣရိယာပထဝိဟာရေန ဝိဟရတိ ဣရီယတိ ဝတ္တတိ။

အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နောတိ ဝေဠုဒါနာဒိမိစ္ဆာဇီဝဿ ကာယပါဂဗ္ဘိယာဒီနဉ္စ အကရဏေန သဗ္ဗသော အနာစာရံ ဝဇ္ဇေတွာ “ကာယိကော အဝီတိက္ကမော ဝါစသိကော အဝီတိက္ကမော ကာယိကဝါစသိကော အဝီတိက္ကမော”တိ ဧဝံ ဝုတ္တဘိက္ခုသာရုပ္ပအာစာရသမ္ပတ္တိယာ, ဝေသိယာဒိအဂေါစရံ ဝဇ္ဇေတွာ ပိဏ္ဍပါတာဒိအတ္ထံ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနသင်္ခါတေန ဂေါစရေန စ သမ္ပန္နတ္တာ အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော။

အပိစ ယော ဘိက္ခု သတ္ထရိ သဂါရဝေါ သပ္ပတိဿော သဗြဟ္မစာရီသု သဂါရဝေါ သပ္ပတိဿော ဟိရောတ္တပ္ပသမ္ပန္နော သုနိဝတ္ထော သုပါရုတော ပါသာဒိကေန အဘိက္ကန္တေန ပဋိက္ကန္တေန အာလောကိတေန ဝိလောကိတေန သမိဉ္ဇိတေန ပသာရိတေန ဣရိယာပထသမ္ပန္နော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော ဘောဇနေ မတ္တညူ ဇာဂရိယမနုယုတ္တော သတိသမ္ပဇညေန သမန္နာဂတော အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော ပဝိဝိတ္တော အသံသဋ္ဌော အာဘိသမာစာရိကေသု သက္ကစ္စကာရီ ဂရုစိတ္တီကာရဗဟုလော ဝိဟရတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အာစာရသမ္ပန္နော။

ဂေါစရော ပန ဥပနိဿယဂေါစရော အာရက္ခဂေါစရော ဥပနိဗန္ဓဂေါစရောတိ တိဝိဓော။ တတ္ထ ယော ဒသကထာဝတ္ထုဂုဏသမန္နာဂတော ဝုတ္တလက္ခဏော ကလျာဏမိတ္တော၊ ယံ နိဿာယ အသုတံ သုဏာတိ၊ သုတံ ပရိယောဒါပေတိ၊ ကင်္ခံ ဝိတရတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ဥဇုံ ကရောတိ၊ စိတ္တံ ပသာဒေတိ၊ ယဉ္စ အနုသိက္ခန္တော သဒ္ဓါယ ဝဍ္ဎတိ၊ သီလေန၊ သုတေန၊ စာဂေန၊ ပညာယ ဝဍ္ဎတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ **ဥပနိဿယဂေါစရော**။

ယော ဘိက္ခု အန္တရဃရံ ပဝိဋ္ဌော ဝီထိံ ပဋိပန္နော ဩက္ခိတ္တစက္ခု ယုဂမတ္တဒဿာဝီ စက္ခုန္ဒြိယသံဝုတောဝ ဂစ္ဆတိ၊ န ဟတ္ထိံ ဩလောကေန္တော, န အဿံ, န ရထံ, န ပတ္တိံ, န ဣတ္ထိံ, န ပုရိသံ ဩလောကေန္တော, န ဥဒ္ဓံ ဩလောကေန္တော, န အဓော ဩလောကေန္တော, န ဒိသာဝိဒိသံ ပေက္ခမာနော ဂစ္ဆတိ၊ အယံ **အာရက္ခဂေါစရော**။

၁-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။

Upanibandhagocaro pana cattāro satipaṭṭhānā, yattha bhikkhu attano cittaṁ upanibandhati. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

“Ko ca bhikkhave bhikkhuno gocaro sako pettiko visayo, yadidaṁ cattāro satipaṭṭhānā”ti[1].

Tattha upanissayagocarassa pubbe vuttattā itaresaṁ vasenettha gocaro veditabbo. Iti yathāvuttāya ācārasampattiyā, imāya ca gocarasampattiyā samannāgatattā ācāragocarasampanno.

Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvīti appamattakattā aṇuppamāṇesu assatiyā asañcicca āpannasekhiya-akusalacittuppādādibhedesu vajjesu bhayadassanasīlo. Yo hi bhikkhu paramāṇumattaṁ vajjaṁ aṭṭhasaṭṭhiyojanapamāṇādhikayojanasatasahassubbedhasinerupabbatarājasadisaṁ katvā passati, yopi sabbalahukaṁ dubbhāsitamattaṁ pārājikasadisaṁ katvā passati, ayampi aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī nāma. **Samādāya sikkhati sikkhāpadesū**ti yaṁkiñci sikkhāpadesu sikkhitabbaṁ, taṁ sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ anavasesaṁ sammā ādiyitvā sikkhati, pavattati paripūretīti attho.

Abhisallekhikāti ativiya kilesānaṁ sallekhanī, tesaṁ tanubhāvāya pahānāya yuttarūpā. **Cetovivaraṇasappāyā**ti cetaso paṭicchādakānaṁ nīvaraṇānaṁ dūrībhāvakaraṇena cetovivaraṇasaṅkhātānaṁ samathavipassanānaṁ sappāyā, samathavipassanācittasseva vā vivaraṇāya pākaṭīkaraṇāya vā sappāyā upakārikāti cetovivaraṇasappāyā.

Idāni yena nibbidādi-āvahanena ayaṁ kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā ca nāma hoti, taṁ dassetuṁ **“ekantanibbidāyā”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **ekantanibbidāyā**ti ekaṁseneva vaṭṭadukkhato nibbindanatthāya. **Virāgāya nirodhāyā**ti tasseva virajjanatthāya ca nirujjhanatthāya ca. **Upasamāyā**ti sabbakilesūpasamāya. **Abhiññāyā**ti sabbassāpi abhiññeyyassa abhijānanāya. **Sambodhāyā**ti catumaggasambodhāya. **Nibbānāyā**ti anupādisesanibbānāya. Etesu hi ādito tīhi padehi vipassanā vuttā, dvīhi maggo, dvīhi nibbānaṁ vuttaṁ. Samathavipassanā

1. Saṁ 3. 128 piṭṭhe.

ဥပနိဗန္ဓဂေါစရော ပန စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ ယတ္ထ ဘိက္ခု အတ္တနော စိတ္တံ ဥပနိဗန္ဓတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

“ကော စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော ဂေါစရော သကော ပေတ္တိကော ဝိသယော၊ ယဒိဒံ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ”တိ[၁]။

တတ္ထ ဥပနိဿယဂေါစရဿ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တတ္တာ ဣတရေသံ ဝသေနေတ္ထ ဂေါစရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ယထာဝုတ္တာယ အာစာရသမ္ပတ္တိယာ, ဣမာယ စ ဂေါစရသမ္ပတ္တိယာ သမန္နာဂတတ္တာ အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော။

အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီတိ အပ္ပမတ္တကတ္တာ အဏုပ္ပမာဏေသု အဿတိယာ အသဉ္စိစ္စ အာပန္နသေခိယအကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါဒိဘေဒေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿနသီလော။ ယော ဟိ ဘိက္ခု ပရမာဏုမတ္တံ ဝဇ္ဇံ အဋ္ဌသဋ္ဌိယောဇနပမာဏာဓိကယောဇနသတသဟဿုဗ္ဗေဓသိနေရုပဗ္ဗတရာဇသဒိသံ ကတွာ ပဿတိ၊ ယောပိ သဗ္ဗလဟုကံ ဒုဗ္ဘာသိတမတ္တံ ပါရာဇိကသဒိသံ ကတွာ ပဿတိ၊ အယမ္ပိ အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီ နာမ။ **သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူ**တိ ယံကိဉ္စိ သိက္ခာပဒေသု သိက္ခိတဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သဗ္ဗထာ သဗ္ဗံ အနဝသေသံ သမ္မာ အာဒိယိတွာ သိက္ခတိ၊ ပဝတ္တတိ ပရိပူရေတီတိ အတ္ထော။

အဘိသလ္လေခိကာတိ အတိဝိယ ကိလေသာနံ သလ္လေခနီ၊ တေသံ တနုဘာဝါယ ပဟာနာယ ယုတ္တရူပါ။ **စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ**တိ စေတသော ပဋိစ္ဆာဒကာနံ နီဝရဏာနံ ဒူရီဘာဝကရဏေန စေတောဝိဝရဏသင်္ခါတာနံ သမထဝိပဿနာနံ သပ္ပါယာ၊ သမထဝိပဿနာစိတ္တဿေဝ ဝါ ဝိဝရဏာယ ပါကဋီကရဏာယ ဝါ သပ္ပါယာ ဥပကာရိကာတိ စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ။

ဣဒါနိ ယေန နိဗ္ဗိဒါဒိအာဝဟနေန အယံ ကထာ အဘိသလ္လေခိကာ စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ စ နာမ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ “**ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာ**တိ ဧကံသေနေဝ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ။ **ဝိရာဂါယ နိရောဓာယာ**တိ တဿေဝ ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ စ နိရုဇ္ဈနတ္ထာယ စ။ **ဥပသမာယာ**တိ သဗ္ဗကိလေသူပသမာယ။ **အဘိညာယာ**တိ သဗ္ဗဿာပိ အဘိညေယျဿ အဘိဇာနနာယ။ **သမ္ဗောဓာယာ**တိ စတုမဂ္ဂသမ္ဗောဓာယ။ **နိဗ္ဗာနာယာ**တိ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနာယ။ ဧတေသု ဟိ အာဒိတော တီဟိ ပဒေဟိ ဝိပဿနာ ဝုတ္တာ၊ ဒွီဟိ မဂ္ဂေါ၊ ဒွီဟိ နိဗ္ဗာနံ ဝုတ္တံ။ သမထဝိပဿနာ

၁-သံ ၃-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။

ādiṁ katvā nibbānapariyosāno ayaṁ sabbo uttarimanussadhammo dasakathāvatthulābhino sijjhatīti[1] dasseti.

Idāni taṁ kathaṁ vibhajitvā dassento **“appicchakathā”**ti-ādimāha. Tattha **appiccho**ti na iccho, tassa kathā appicchakathā, appicchabhāvappaṭisaṁyuttā kathā vā appicchakathā. Ettha ca atriccho pāpiccho mahiccho appicchoti icchāvasena cattāro puggalā. Tesu attanā yathāladdhāna lābhena atitto uparūpari lābhaṁ icchanto **atriccho** nāma. Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

“Catubbhi aṭṭhajjhagamā, aṭṭhabhi cāpi soḷasa.
Soḷasabhi ca dvattiṁsa, atricchaṁ cakkamāsado.
Icchāhatassa posassa, cakkaṁ bhamati matthake”ti[2].

“Atricchā atilobhena, atilobhamadena cā”ti[3] ca.

Lābhasakkārasilokanikāmayatāya asantaguṇasambhāvanādhippāyo **pāpiccho.** Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

“Tattha katamā kuhanā, lābhasakkārasilokasannissitassa pāpicchassa icchāpakatassa paccayappaṭisevanasaṅkhātena vā sāmantajappitena vā iriyāpathassa vā aṭhapanā”ti-ādi[4].

Santaguṇasambhāvanādhippāyo paṭiggahaṇe amattaññū **mahiccho.** Yaṁ sandhāya vuttaṁ—

“Idhekacco saddho samāno ‘saddhoti maṁ jano jānātū’ti icchati, sīlavā samāno ‘sīlavāti maṁ jano jānātū’ti icchatī”ti-ādi[5].

Duttappiyatāya hissa vijātamātāpi cittaṁ gahetuṁ na sakkoti. Tenetaṁ vuccati—

“Aggikkhandho samuddo ca, mahiccho cāpi puggalo.
Sakaṭehi paccaye dentu, tayopete atappiyā”ti.

---

1. Sambhavatīti (Sī, Syā) 2. Khu 5. 132 piṭṭhe. 3. Khu 5. 65 piṭṭhe.
4. Abhi 2. 365 piṭṭhe. 5. Abhi 2. 364 piṭṭhe.

အာဒိံ ကတွာ နိဗ္ဗာနပရိယောသာနော အယံ သဗ္ဗော ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မော ဒသကထာဝတ္ထုလာဘိနော သိဇ္ဈတီတိ[၁] ဒဿေတိ။

ဣဒါနိ တံ ကထံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော **“အပ္ပိစ္ဆကထာ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အပ္ပိစ္ဆော**တိ န ဣစ္ဆော၊ တဿ ကထာ အပ္ပိစ္ဆကထာ၊ အပ္ပိစ္ဆဘာဝပ္ပဋိသံယုတ္တာ ကထာ ဝါ အပ္ပိစ္ဆကထာ။ ဧတ္ထ စ အတြိစ္ဆော ပါပိစ္ဆော မဟိစ္ဆော အပ္ပိစ္ဆောတိ ဣစ္ဆာဝသေန စတ္တာရော ပုဂ္ဂလာ။ တေသု အတ္တနာ ယထာလဒ္ဓေန လာဘေန အတိတ္တော ဥပရူပရိ လာဘံ ဣစ္ဆန္တော **အတြိစ္ဆော** နာမ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“စတုဗ္ဘိ အဋ္ဌဇ္ဈဂမာ၊ အဋ္ဌာဘိ စာပိ သောဠသ။
သောဠသာဘိ စ ဒွတ္တိံသ၊ အတြိစ္ဆံ စက္ကမာသဒေါ။
ဣစ္ဆာဟတဿ ပေါသဿ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေ”တိ[၂]။

“အတြိစ္ဆာ အတိလောဘေန၊ အတိလောဘမဒေန စာ”တိ[၃] စ။

လာဘသက္ကာရသိလောကနိကာမယတာယ အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယော **ပါပိစ္ဆော**။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“တတ္ထ ကတမာ ကုဟနာ၊ လာဘသက္ကာရသိလောကသန္နိဿိတဿ ပါပိစ္ဆဿ ဣစ္ဆာပကတဿ ပစ္စယပ္ပဋိသေဝနသင်္ခါတေန ဝါ သာမန္တဇပ္ပိတေန ဝါ ဣရိယာပထဿ ဝါ အဋ္ဌပနာ”တိအာဒိ[၄]။

သန္တဂုဏသမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယော ပဋိဂ္ဂဟဏေ အမတ္တညူ **မဟိစ္ဆော**။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“ဣဓေကစ္စော သဒ္ဓေါ သမာနော ‘သဒ္ဓေါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ’တိ ဣစ္ဆတိ၊ သီလဝါ သမာနော ‘သီလဝါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ’တိ ဣစ္ဆတီ”တိအာဒိ[၅]။

ဒုတ္တပ္ပိယတာယ ဟိဿ ဝိဇာတမာတာပိ စိတ္တံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“အဂ္ဂိက္ခန္ဓော သမုဒ္ဒေါ စ၊ မဟိစ္ဆော စာပိ ပုဂ္ဂလော။
သကဋေဟိ ပစ္စယေ ဒေန္တု၊ တယောပေတေ အတပ္ပိယာ”တိ။

၁-သမ္ဘဝတီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-ခု ၅-၁၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၅-၆၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၂-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အဘိ ၂-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ။

Ete pana atricchatādayo dose ārakā parivajjetvā santaguṇanigūhanādhippāyo paṭiggahaṇe ca mattaññū appiccho. So attani vijjamānampi guṇaṁ paṭicchādetukāmatāya saddho samāno "saddhoti maṁ jano jānātū"ti na icchati, sīlavā, bahussuto, pavivitto, āraddhavīriyo, upaṭṭhitassati, samāhito, paññavā samāno "paññavāti maṁ jano jānātū"ti na icchati.

Svāyaṁ paccayappiccho dhutaṅgappiccho pariyatti-appiccho adhigamappicchoti catubbidho. Tattha **catūsu paccayesu appiccho** paccayadāyakaṁ deyyadhammaṁ attano thāmañca oloketvā sacepi hi deyyadhammo bahu hoti, dāyako appaṁ dātukāmo, dāyakassa vasena appameva gaṇhāti. Deyyadhammo ce appo, dāyako bahuṁ dātukāmo, deyyadhammassa vasena appameva gaṇhāti. Deyyadhammopi ce bahu, dāyakopi bahuṁ dātukāmo, attano thāmaṁ ñatvā pamāṇayuttameva gaṇhāti. Evarūpo hi bhikkhu anuppannaṁ lābhaṁ uppādeti, uppannaṁ lābhaṁ thāvaraṁ karoti, dāyakānaṁ cittaṁ ārādheti. Dhutaṅgasamādānassa pana attani atthibhāvaṁ na jānāpetukāmo **dhutaṅgappiccho.** Yo attano bahussutabhāvaṁ jānāpetuṁ na icchati, ayaṁ **pariyatti-appiccho.** Yo pana sotāpannādīsu aññataro hutvā sabrahmacārīnampi attano sotāpannādibhāvaṁ jānāpetuṁ na icchati, ayaṁ **adhigamappiccho.** Evametesaṁ appicchānaṁ yā appicchatā, tassā saddhiṁ sandassanādividhinā[1] anekākāravokāra-ānisaṁsavibhāvanavasena, tappaṭipakkhassa atricchādibhedassa icchācārassa ādīnavavibhāvanavasena ca pavattā kathā **appicchakathā.**

Santuṭṭhikathāti ettha **santuṭṭhī**ti sakena attanā laddhena tuṭṭhi santuṭṭhi. Atha vā visamaṁ paccayicchaṁ pahāya samaṁ tuṭṭhi santuṭṭhi, santena vā vijjamānena tuṭṭhi santuṭṭhi. Vuttañcetaṁ—

"Atītaṁ nānusocanto, nappajappamanāgataṁ.
Paccuppannena yāpento, santuṭṭhoti pavuccatī"ti.

Sammā vā ñāyena Bhagavatā anuññātavidhinā paccayehi tuṭṭhi santuṭṭhi. Atthato itarītarapaccayasantoso, so dvādasavidho hoti.

1. Santuṭṭhisandassanādividhinā (Sī, Syā)

ဧတေ ပန အတြိစ္ဆတာဒယော ဒေါသေ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇေတွာ သန္တဂုဏနိဂူဟနာဓိပ္ပါယော ပဋိဂ္ဂဟဏေ စ မတ္တညူ အပ္ပိစ္ဆော။ သော အတ္တနိ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ဂုဏံ ပဋိစ္ဆာဒေတုကာမတာယ သဒ္ဓေါ သမာနော "သဒ္ဓေါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ"တိ န ဣစ္ဆတိ၊ သီလဝါ၊ ဗဟုဿုတော၊ ပဝိဝိတ္တော၊ အာရဒ္ဓဝီရိယော၊ ဥပဋ္ဌိတဿတိ၊ သမာဟိတော၊ ပညဝါ သမာနော "ပညဝါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ"တိ န ဣစ္ဆတိ။

သွာယံ ပစ္စယပ္ပိစ္ဆော ဓုတင်္ဂပ္ပိစ္ဆော ပရိယတ္တိအပ္ပိစ္ဆော အဓိဂမပ္ပိစ္ဆောတိ စတုဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ **စတူသု ပစ္စယေသု အပ္ပိစ္ဆော** ပစ္စယဒါယကံ ဒေယျဓမ္မံ အတ္တနော ထာမဉ္စ ဩလောကေတွာ သစေပိ ဟိ ဒေယျဓမ္မော ဗဟု ဟောတိ, ဒါယကော အပ္ပံ ဒါတုကာမော၊ ဒါယကဿ ဝသေန အပ္ပမေဝ ဂဏှာတိ။ ဒေယျဓမ္မော စေ အပ္ပေါ, ဒါယကော ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ ဒေယျဓမ္မဿ ဝသေန အပ္ပမေဝ ဂဏှာတိ။ ဒေယျဓမ္မောပိ စေ ဗဟု, ဒါယကောပိ ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ အတ္တနော ထာမံ ဉတွာ ပမာဏယုတ္တမေဝ ဂဏှာတိ။ ဧဝရူပေါ ဟိ ဘိက္ခု အနုပ္ပန္နံ လာဘံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဥပ္ပန္နံ လာဘံ ထာဝရံ ကရောတိ၊ ဒါယကာနံ စိတ္တံ အာရာဓေတိ။ ဓုတင်္ဂသမာဒါနဿ ပန အတ္တနိ အတ္ထိဘာဝံ န ဇာနာပေတုကာမော **ဓုတင်္ဂပ္ပိစ္ဆော**။ ယော အတ္တနော ဗဟုဿုတဘာဝံ ဇာနာပေတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ အယံ **ပရိယတ္တိအပ္ပိစ္ဆော**။ ယော ပန သောတာပန္နာဒီသု အညတရော ဟုတွာ သဗြဟ္မစာရီနမ္ပိ အတ္တနော သောတာပန္နာဒိဘာဝံ ဇာနာပေတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ အယံ **အဓိဂမပ္ပိစ္ဆော**။ ဧဝမေတေသံ အပ္ပိစ္ဆာနံ ယာ အပ္ပိစ္ဆတာ၊ တဿာ သဒ္ဓိံ သန္ဒဿနာဒိဝိဓိနာ[၁] အနေကာကာရဝေါကာရအာနိသံသဝိဘာဝနဝသေန, တပ္ပဋိပက္ခဿ အတြိစ္ဆာဒိဘေဒဿ ဣစ္ဆာစာရဿ အာဒီနဝဝိဘာဝနဝသေန စ ပဝတ္တာ ကထာ **အပ္ပိစ္ဆကထာ**။

သန္တုဋ္ဌိကထာတိ ဧတ္ထ **သန္တုဋ္ဌီ**တိ သကေန အတ္တနာ လဒ္ဓေန တုဋ္ဌိ သန္တုဋ္ဌိ။ အထ ဝါ ဝိသမံ ပစ္စယိစ္ဆံ ပဟာယ သမံ တုဋ္ဌိ သန္တုဋ္ဌိ၊ သန္တေန ဝါ ဝိဇ္ဇမာနေန တုဋ္ဌိ သန္တုဋ္ဌိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

"အတီတံ နာနုသောစန္တော၊ နပ္ပဇပ္ပမနာဂတံ။
ပစ္စုပ္ပန္နေန ယာပေန္တော၊ သန္တုဋ္ဌောတိ ပဝုစ္စတီ"တိ။

သမ္မာ ဝါ ဉာယေန ဘဂဝတာ အနုညာတဝိဓိနာ ပစ္စယေဟိ တုဋ္ဌိ သန္တုဋ္ဌိ။ အတ္ထတော ဣတရီတရပစ္စယသန္တောသော၊ သော ဒွါဒသဝိဓော ဟောတိ။

၁-သန္တုဋ္ဌိသန္ဒဿနာဒိဝိဓိနာ (သီ၊ သျာ)

kathaṁ? Cīvare yathālābhasantoso yathābalasantoso yathāsāruppasantosoti tividho, evaṁ piṇḍapātādīsu.

Tatrāyaṁ pabhedavaṇṇanā—idha bhikkhu cīvaraṁ labhati sundaraṁ vā asundaraṁ vā, so teneva yāpeti, aññaṁ na pattheti, labhantopi na gaṇhāti, ayamassa cīvare **yathālābhasantoso.** Atha pana pakatidubbalo vā hoti ābādhajarābhibhūto vā, garuṁ cīvaraṁ pārupanto kilamati, so sabhāgena bhikkhunā saddhiṁ taṁ parivattetvā lahukena yāpentopi santuṭṭhova hoti, ayamassa cīvare **yathābalasantoso.** Aparo paṭṭacīvarādīnaṁ aññataraṁ mahagghacīvaraṁ labhitvā "idaṁ therānaṁ cirapabbajitānaṁ, idaṁ bahussutānaṁ anurūpaṁ, idaṁ gilānānaṁ dubbalānaṁ, idaṁ appalābhīnaṁ vā hotū"ti tesaṁ datvā attanā saṅkārakūṭādito nantakāni uccinitvā saṁghāṭiṁ katvā tesaṁ vā purāṇacīvarāni gahetvā dhārentopi santuṭṭhova hoti, ayamassa cīvare **yathāsāruppasantoso.**

Idha pana bhikkhu piṇḍapātaṁ labhati lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā, so teneva yāpeti, aññaṁ na pattheti, labhantopi na gaṇhāti, ayamassa piṇḍapāte **yathālābhasantoso.** Atha pana ābādhiko hoti, lūkhaṁ pakativiruddhaṁ vā byādhiviruddhaṁ vā piṇḍapātaṁ bhuñjitvā gāḷhaṁ rogātaṅkaṁ pāpuṇāti, so sabhāgassa bhikkhuno datvā tassa hatthato sappāyabhojanaṁ bhuñjitvā samaṇadhammaṁ karontopi santuṭṭhova hoti, ayamassa piṇḍapāte **yathābalasantoso.** Aparo bhikkhu paṇītaṁ piṇḍapātaṁ labhati, so "ayaṁ piṇḍapāto cirapabbajitādīnaṁ anurūpo"ti cīvaraṁ viya tesaṁ datvā tesaṁ vā santakaṁ gahetvā attanā piṇḍāya caritvā missakāhāraṁ vā paribhuñjantopi santuṭṭhova hoti, ayamassa piṇḍapāte **yathāsāruppasantoso.**

Idha pana bhikkhuno senāsanaṁ pāpuṇāti manāpaṁ vā amanāpaṁ vā antamaso tiṇakuṭikāpi tiṇasanthārakampi, so teneva santussati, puna aññaṁ sundarataraṁ vā pāpuṇāti, taṁ na gaṇhāti, ayamassa senāsane **yathālābhasantoso.** Atha pana ābādhiko hoti dubbalo vā, so byādhiviruddhaṁ vā pakativiruddhaṁ vā senāsanaṁ labhati, yatthassa vasato aphāsu hoti, so taṁ sabhāgassa bhikkhuno datvā tassa santake sappāyasenāsane vasitvā samaṇadhammaṁ karontopi santuṭṭhova hoti,

ကထံ? စီဝရေ ယထာလာဘသန္တောသော ယထာဗလသန္တောသော ယထာသာရုပ္ပသန္တောသောတိ တိဝိဓော၊ ဧဝံ ပိဏ္ဍပါတာဒီသု။

တတြာယံ ပဘေဒဝဏ္ဏနာ—ဣဓ ဘိက္ခု စီဝရံ လဘတိ သုန္ဒရံ ဝါ အသုန္ဒရံ ဝါ၊ သော တေနေဝ ယာပေတိ၊ အညံ န ပတ္ထေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ၊ အယမဿ စီဝရေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန ပကတိဒုဗ္ဗလော ဝါ ဟောတိ အာဗာဓဇရာဘိဘူတော ဝါ၊ ဂရုံ စီဝရံ ပါရုပန္တော ကိလမတိ၊ သော သဘာဂေန ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ တံ ပရိဝတ္တေတွာ လဟုကေန ယာပေန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ စီဝရေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော ပဋ္ဋစီဝရာဒီနံ အညတရံ မဟဂ္ဃစီဝရံ လဘိတွာ "ဣဒံ ထေရာနံ စိရပဗ္ဗဇိတာနံ, ဣဒံ ဗဟုဿုတာနံ အနုရူပံ၊ ဣဒံ ဂိလာနာနံ ဒုဗ္ဗလာနံ, ဣဒံ အပ္ပလာဘီနံ ဝါ ဟောတူ"တိ တေသံ ဒတွာ အတ္တနာ သင်္ကာရကူဋာဒိတော နန္တကာနိ ဥစ္စိနိတွာ သံဃာဋိံ ကတွာ တေသံ ဝါ ပုရာဏစီဝရာနိ ဂဟေတွာ ဓာရေန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ စီဝရေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

ဣဓ ပန ဘိက္ခု ပိဏ္ဍပါတံ လဘတိ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ၊ သော တေနေဝ ယာပေတိ၊ အညံ န ပတ္ထေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ၊ အယမဿ ပိဏ္ဍပါတေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန အာဗာဓိကော ဟောတိ၊ လူခံ ပကတိဝိရုဒ္ဓံ ဝါ ဗျာဓိဝိရုဒ္ဓံ ဝါ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဂါဠှံ ရောဂါတင်္ကံ ပါပုဏာတိ၊ သော သဘာဂဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ ဟတ္ထတော သပ္ပာယဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ ပိဏ္ဍပါတေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော ဘိက္ခု ပဏီတံ ပိဏ္ဍပါတံ လဘတိ၊ သော "အယံ ပိဏ္ဍပါတော စိရပဗ္ဗဇိတာဒီနံ အနုရူပေါ"တိ စီဝရံ ဝိယ တေသံ ဒတွာ တေသံ ဝါ သန္တကံ ဂဟေတွာ အတ္တနာ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ မိဿကာဟာရံ ဝါ ပရိဘုဉ္ဇန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ ပိဏ္ဍပါတေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

ဣဓ ပန ဘိက္ခုနော သေနာသနံ ပါပုဏာတိ မနာပံ ဝါ အမနာပံ ဝါ အန္တမသော တိဏကုဋိကာပိ တိဏသန္ထာရကမ္ပိ၊ သော တေနေဝ သန္တုဿတိ၊ ပုန အညံ သုန္ဒရတရံ ဝါ ပါပုဏာတိ၊ တံ န ဂဏှာတိ၊ အယမဿ သေနာသနေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန အာဗာဓိကော ဟောတိ ဒုဗ္ဗလော ဝါ၊ သော ဗျာဓိဝိရုဒ္ဓံ ဝါ ပကတိဝိရုဒ္ဓံ ဝါ သေနာသနံ လဘတိ၊ ယတ္ထဿ ဝသတော အဖာသု ဟောတိ၊ သော တံ သဘာဂဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ သန္တကေ သပ္ပာယသေနာသနေ ဝသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊

ayamassa senāsane **yathābalasantoso.** Aparo sundaraṁ senāsanaṁ pattampi na sampaṭicchati "paṇītasenāsanaṁ pamādaṭṭhānan"ti, mahāpuññatāya vā leṇamaṇḍapakūṭāgārādīni paṇītasenāsanāni labhati, so tāni cīvarādīni viya cirapabbajitādīnaṁ datvā yattha katthaci vasantopi santuṭṭhova hoti, ayamassa senāsane **yathāsāruppasantoso.**

Idha pana bhikkhu bhesajjaṁ labhati lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā, so teneva tussati, aññaṁ na pattheti, labhantopi na gaṇhāti, ayamassa gilānapaccaye **yathālābhasantoso.** Atha pana telena atthiko phāṇitaṁ labhati, so taṁ sabhāgassa bhikkhuno datvā tassa hatthato telaṁ gahetvā bhesajjaṁ katvā samaṇadhammaṁ karontopi santuṭṭhova hoti, ayamassa gilānapaccaye **yathābalasantoso.** Aparo mahāpuñño bahuṁ telamadhuphāṇitādipaṇītabhesajjaṁ labhati, so taṁ cīvarādīni viya cirapabbajitādīnaṁ datvā tesaṁ ābhatena[1] yena kenaci bhesajjaṁ karontopi santuṭṭhova hoti. Yo pana ekasmiṁ bhājane muttaharītakaṁ, ekasmiṁ catumadhuraṁ ṭhapetvā "gaṇhatha bhante yadicchasī"ti vuccamāno sacassa tesu aññatarenapi rogo vūpasammati, "muttaharītakaṁ nāma Buddhādīhi vaṇṇitaṁ, pūtimuttabhesajjaṁ nissāya pabbajjā, tattha te yāvajīvaṁ ussāho karaṇīyo"ti[2] vacanamanussaranto catumadhuraṁ paṭikkhipitvā muttaharītakena bhesajjaṁ karonto paramasantuṭṭhova hoti, ayamassa gilānapaccaye **yathāsāruppasantoso.**

So evaṁpabhedo sabbopi santoso santuṭṭhīti pavuccati. Tena vuttaṁ "atthato itarītarapaccayasantoso"ti. Itarītarasantuṭṭhiyā saddhiṁ sandassanādividhinā ānisaṁsavibhāvanavasena, tappaṭipakkhassa atricchatādibhedassa icchāpakatattassa ādīnavavibhāvanavasena ca pavattā kathā **santuṭṭhikathā.** Ito parāsupi kathāsu eseva nayo, visesamattameva vakkhāma.

Pavivekakathāti ettha kāyaviveko cittaviveko upadhivivekoti tayo vivekā. Tesu eko gacchati, eko tiṭṭhati, eko nisīdati, eko seyyaṁ kappeti, eko gāmaṁ piṇḍāya pavisati,

1. Ābhatakena (Sī), agadāmalakena (Ka) 2. Vi 3. 133 piṭṭhe.

အယမဿ သေနာသနေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော သုန္ဒရံ သေနာသနံ ပတ္တမ္ပိ န သမ္ပဋိစ္ဆတိ "ပဏီတသေနာသနံ ပမာဒဋ္ဌာန"န္တိ၊ မဟာပုညတာယ ဝါ လေဏမဏ္ဍပကူဋာဂါရာဒီနိ ပဏီတသေနာသနာနိ လဘတိ၊ သော တာနိ စီဝရာဒီနိ ဝိယ စိရပဗ္ဗဇိတာဒီနံ ဒတွာ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝသန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ သေနာသနေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

ဣဓ ပန ဘိက္ခု ဘေသဇ္ဇံ လဘတိ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ၊ သော တေနေဝ တုဿတိ၊ အညံ န ပတ္ထေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ၊ အယမဿ ဂိလာနပစ္စယေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန တေလေန အတ္ထိကော ဖာဏိတံ လဘတိ၊ သော တံ သဘာဂဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ ဟတ္ထတော တေလံ ဂဟေတွာ ဘေသဇ္ဇံ ကတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ ဂိလာနပစ္စယေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော မဟာပုညော ဗဟုံ တေလမဓုဖာဏိတာဒိပဏီတဘေသဇ္ဇံ လဘတိ၊ သော တံ စီဝရာဒီနိ ဝိယ စိရပဗ္ဗဇိတာဒီနံ ဒတွာ တေသံ အာဘတေန[၁] ယေန ကေနစိ ဘေသဇ္ဇံ ကရောန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ ယော ပန ဧကသ္မိံ ဘာဇနေ မုတ္တဟရီတကံ, ဧကသ္မိံ စတုမဓုရံ ဌပေတွာ "ဂဏှထ ဘန္တေ ယဒိစ္ဆသီ"တိ ဝုစ္စမာနော သစဿ တေသု အညတရေနပိ ရောဂေါ ဝူပသမ္မတိ၊ "မုတ္တဟရီတကံ နာမ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဝဏ္ဏိတံ၊ ပူတိမုတ္တဘေသဇ္ဇံ နိဿာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ တတ္ထ တေ ယာဝဇီဝံ ဥဿာဟော ကရဏီယော"တိ[၂] ဝစနမနုဿရန္တော စတုမဓုရံ ပဋိက္ခိပိတွာ မုတ္တဟရီတကေန ဘေသဇ္ဇံ ကရောန္တော ပရမသန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ ဂိလာနပစ္စယေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

သော ဧဝံပဘေဒေါ သဗ္ဗောပိ သန္တောသော သန္တုဋ္ဌီတိ ပဝုစ္စတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အတ္ထတော ဣတရီတရပစ္စယသန္တောသော"တိ။ ဣတရီတရသန္တုဋ္ဌိယာ သဒ္ဓိံ သန္ဒဿနာဒိဝိဓိနာ အာနိသံသဝိဘာဝနဝသေန, တပ္ပဋိပက္ခဿ အတြိစ္ဆတာဒိဘေဒဿ ဣစ္ဆာပကတတ္တဿ အာဒီနဝဝိဘာဝနဝသေန စ ပဝတ္တာ ကထာ **သန္တုဋ္ဌိကထာ**။ ဣတော ပရာသုပိ ကထာသု ဧသေဝ နယော၊ ဝိသေသမတ္တမေဝ ဝက္ခာမ။

ပဝိဝေကကထာတိ ဧတ္ထ ကာယဝိဝေကော စိတ္တဝိဝေကော ဥပဓိဝိဝေကောတိ တယော ဝိဝေကာ။ တေသု ဧကော ဂစ္ဆတိ၊ ဧကော တိဋ္ဌတိ၊ ဧကော နိသီဒတိ၊ ဧကော သေယျံ ကပ္ပေတိ၊ ဧကော ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ၊

၁-အာဘတကေန (သီ)၊ အဂဒါမလကေန (က) ၂-ဝိ ၃-၁၃၃-ပိဋ္ဌေ။

eko paṭikkamati, eko abhikkamati, eko caṅkamaṁ adhiṭṭhāti, eko carati, eko viharatīti evaṁ sabbiriyāpathesu sabbakiccesu gaṇasaṅgaṇikaṁ pahāya vivittavāso **kāyaviveko** nāma. Aṭṭha samāpattiyo pana **cittaviveko** nāma. Nibbānaṁ **upadhiviveko** nāma. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānaṁ nekkhammābhiratānaṁ, cittaviveko ca parisuddhacittānaṁ paramavodānappattānaṁ, upadhiviveko ca nirupadhīnaṁ puggalānaṁ visaṅkhāragatānan”ti[1].

Vivekoyeva paviveko, pavivekappaṭisaṁyuttā kathā **pavivekakathā.**

Asaṁsaggakathāti ettha savanasaṁsaggo dassanasaṁsaggo samullapanasaṁsaggo sambhogasaṁsaggo kāyasaṁsaggoti pañca[2] saṁsaggā. Tesu idhekacco bhikkhu suṇāti “asukasmiṁ gāme vā nigame vā itthī abhirūpā dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā”ti, so taṁ sutvā saṁsīdati visīdati, na sakkoti brahmacariyaṁ sandhāretuṁ[3], sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati, evaṁ visabhāgārammaṇasavanena uppannakilesasanthavo **savanasaṁsaggo** nāma. Na heva kho bhikkhu suṇāti, apica kho sāmaṁ passati itthiṁ abhirūpaṁ dassanīyaṁ pāsādikaṁ paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgataṁ, so taṁ disvā saṁsīdati visīdati, na sakkoti brahmacariyaṁ sandhāretuṁ, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati, evaṁ visabhāgārammaṇadassanena uppannakilesasanthavo **dassanasaṁsaggo** nāma. Disvā pana aññamaññaṁ ālāpasallāpavasena uppanno kilesasanthavo **samullapanasaṁsaggo** nāma. Sahajagghanādīnipi eteneva saṅgaṇhāti. Attano pana santakaṁ yaṁkiñci mātugāmassa datvā vā adatvā vā tena dinnassa vanabhaṅgiyādino[4] paribhogavasena uppannakilesasanthavo **sambhogasaṁsaggo** nāma. Mātugāmassa hatthaggāhādivasena uppannakilesasanthavo **kāyasaṁsaggo** nāma. Yopi cesa—

> “Gihīhi saṁsaṭṭho viharati ananulomikena saṁsaggena sahasokī sahanandī sukhitesu sukhito dukkhitesu

1. Khu 7. 122 piṭṭhe.
2. Kāyasaṁsaggo gihisaṁsaggoti cha (Ka)
3. Santānetuṁ (Sī)
4. Dinnagghiyādīnaṁ (Sī, Syā)

ဧကော ပဋိက္ကမတိ၊ ဧကော အဘိက္ကမတိ၊ ဧကော စင်္ကမံ အဓိဋ္ဌာတိ၊ ဧကော စရတိ၊ ဧကော ဝိဟရတီတိ ဧဝံ သဗ္ဗိရိယာပထေသု သဗ္ဗကိစ္စေသု ဂဏသင်္ဂဏိကံ ပဟာယ ဝိဝိတ္တဝါသော **ကာယဝိဝေကော** နာမ။ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပန **စိတ္တဝိဝေကော** နာမ။ နိဗ္ဗာနံ **ဥပဓိဝိဝေကော** နာမ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ကာယဝိဝေကော စ ဝိဝေကဋ္ဌကာယာနံ နေက္ခမ္မာဘိရတာနံ၊ စိတ္တဝိဝေကော စ ပရိသုဒ္ဓစိတ္တာနံ ပရမဝေါဒါနပ္ပတ္တာနံ၊ ဥပဓိဝိဝေကော စ နိရုပဓီနံ ပုဂ္ဂလာနံ ဝိသင်္ခါရဂတာန”န္တိ[၁]။

ဝိဝေကောယေဝ ပဝိဝေကော၊ ပဝိဝေကပ္ပဋိသံယုတ္တာ ကထာ **ပဝိဝေကကထာ**။

အသံသဂ္ဂကထာတိ ဧတ္ထ သဝနသံသဂ္ဂေါ ဒဿနသံသဂ္ဂေါ သမုလ္လပနသံသဂ္ဂေါ သမ္ဘောဂသံသဂ္ဂေါ ကာယသံသဂ္ဂေါတိ ပဉ္စ[၂] သံသဂ္ဂါ။ တေသု ဣဓေကစ္စော ဘိက္ခု သုဏာတိ “အသုကသ္မိံ ဂါမေ ဝါ နိဂမေ ဝါ ဣတ္ထီ အဘိရူပါ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္နာဂတာ”တိ၊ သော တံ သုတွာ သံသီဒတိ ဝိသီဒတိ၊ န သက္ကောတိ ဗြဟ္မစရိယံ သန္ဓာရေတုံ[၃]၊ သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ ဟီနာယာဝတ္တတိ၊ ဧဝံ ဝိသဘာဂါရမ္မဏသဝနေန ဥပ္ပန္နကိလေသသန္ထဝေါ **သဝနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ န ဟေဝ ခေါ ဘိက္ခု သုဏာတိ၊ အပိစ ခေါ သာမံ ပဿတိ ဣတ္ထိံ အဘိရူပံ ဒဿနီယံ ပါသာဒိကံ ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္နာဂတံ၊ သော တံ ဒိသွာ သံသီဒတိ ဝိသီဒတိ၊ န သက္ကောတိ ဗြဟ္မစရိယံ သန္ဓာရေတုံ၊ သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ ဟီနာယာဝတ္တတိ၊ ဧဝံ ဝိသဘာဂါရမ္မဏဒဿနေန ဥပ္ပန္နကိလေသသန္ထဝေါ **ဒဿနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ ဒိသွာ ပန အညမညံ အာလာပသလ္လာပဝသေန ဥပ္ပန္နော ကိလေသသန္ထဝေါ **သမုလ္လပနသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ သဟဇဂ္ဃနာဒီနိပိ ဧတေနေဝ သင်္ဂဏှာတိ။ အတ္တနော ပန သန္တကံ ယံကိဉ္စိ မာတုဂါမဿ ဒတွာ ဝါ အဒတွာ ဝါ တေန ဒိန္နဿ ဝနဘင်္ဂိယာဒိနော[၄] ပရိဘောဂဝသေန ဥပ္ပန္နကိလေသသန္ထဝေါ **သမ္ဘောဂသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ မာတုဂါမဿ ဟတ္ထဂ္ဂါဟာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နကိလေသသန္ထဝေါ **ကာယသံသဂ္ဂေါ** နာမ။ ယောပိ စေသ—

> “ဂိဟီဟိ သံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ အနနုလောမိကေန သံသဂ္ဂေန သဟသောကီ သဟနန္ဒီ သုခိတေသု သုခိတော ဒုက္ခိတေသု

၁-ခု ၇-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-ကာယသံသဂ္ဂေါ ဂိဟိသံသဂ္ဂေါတိ ဆ (က)
၃-သန္တာနေတုံ (သီ)
၄-ဒိန္နဂ္ဃိယာဒိနံ (သီ၊ သျာ)

Dukkhito, uppannesu kiccakaraṇīyesu attanā uyyogaṁ āpajjatī”ti[1]—

Evaṁ vutto ananulomiko gihisaṁsaggo, yo ca sabrahmacārīhipi kilesuppattihetubhūto saṁsaggo, taṁ sabbaṁ pahāya yvāyaṁ saṁsāre thirataraṁ saṁvegaṁ, saṅkhāresu tibbaṁ bhayasaññaṁ, sarīre paṭikūlasaññaṁ, sabbākusalesu jigucchāpubbaṅgamaṁ hirottappaṁ, sabbakiriyāsu satisampajaññanti sabbaṁ paccupaṭṭhapetvā kamaladale jalabindu viya sabbattha alaggabhāvo, ayaṁ sabbasaṁsaggappaṭipakkhatāya asaṁsaggo. Tappaṭisaṁyuttā kathā **asaṁsaggakathā.**

Vīriyārambhakathāti ettha vīrassa bhāvo, kammanti vā vīriyaṁ, vidhinā īrayitabbaṁ pavattetabbanti vā vīriyaṁ, vīriyañca taṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya ārambhanaṁ vīriyārambho. Svāyaṁ kāyiko cetasiko cāti duvidho, ārambhadhātu nikkamadhātu parakkamadhātu cāti tividho, sammappadhānavasena catubbidho. So sabbopi yo bhikkhu gamane uppannaṁ kilesaṁ ṭhānaṁ pāpuṇituṁ na deti, ṭhāne uppannaṁ nisajjaṁ, nisajjāya uppannaṁ sayanaṁ pāpuṇituṁ na deti, tattha tattheva ajapadena daṇḍena kaṇhasappaṁ uppīḷetvā gaṇhanto viya, tikhiṇena asinā amittaṁ gīvāya paharanto viya ca sīsaṁ ukkhipituṁ adatvā vīriyabalena niggaṇhāti, tassevaṁ[2] āraddhavīriyassa vasena veditabbo. Tappaṭisaṁyuttā kathā **vīriyārambhakathā.**

Sīlakathādīsu duvidhaṁ sīlaṁ lokiyaṁ lokuttarañca. Tattha lokiyaṁ pātimokkhasaṁvarādi catupārisuddhisīlaṁ, lokuttaraṁ maggasīlaṁ phalasīlañca. Tathā vipassanāya pādakabhūtā saha upacārena aṭṭha samāpattiyo lokiyo samādhi, maggasampayutto panettha lokuttaro samādhi nāma. Tathā **paññā**pi lokiyā sutamayā cintāmayā jhānasampayuttā vipassanāñāṇañca. Visesato panettha vipassanāpaññā gahetabbā, lokuttarā maggapaññā phalapaññā ca. **Vimutti**pi ariyaphalavimutti nibbānañca. Apare pana tadaṅgavikkhambhanasamucchedavimuttīnampi vasenettha atthaṁ vaṇṇenti. **Vimuttiñāṇadassana**mpi ekūnavīsatividhaṁ paccavekkhaṇañāṇaṁ. Iti imesaṁ

1. Saṁ 2. 10; Khu 7. 302 piṭṭhesu.
2. Tassevaṁ vīriyārambho (Sī, Ka)

ဒုက္ခိတော၊ ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု အတ္တနာ ဥယျောဂံ အာပဇ္ဇတီ”တိ[၁]—

ဧဝံ ဝုတ္တော အနနုလောမိကော ဂိဟိသံသဂ္ဂေါ၊ ယော စ သဗြဟ္မစာရီဟိပိ ကိလေသုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတော သံသဂ္ဂေါ၊ တံ သဗ္ဗံ ပဟာယ ယွာယံ သံသာရေ ထိရတရံ သံဝေဂံ, သင်္ခါရေသု တိဗ္ဗံ ဘယသညံ, သရီရေ ပဋိကူလသညံ, သဗ္ဗာကုသလေသု ဇိဂုစ္ဆာပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဟိရောတ္တပ္ပံ, သဗ္ဗကိရိယာသု သတိသမ္ပဇညန္တိ သဗ္ဗံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ကမလဒလေ ဇလဗိန္ဒု ဝိယ သဗ္ဗတ္ထ အလဂ္ဂဘာဝေါ၊ အယံ သဗ္ဗသံသဂ္ဂပ္ပဋိပက္ခတာယ အသံသဂ္ဂေါ။ တပ္ပဋိသံယုတ္တာ ကထာ **အသံသဂ္ဂကထာ။**

ဝီရိယာရမ္ဘကထာတိ ဧတ္ထ ဝီရဿ ဘာဝေါ, ကမ္မန္တိ ဝါ ဝီရိယံ၊ ဝိဓိနာ ဤရယိတဗ္ဗံ ပဝတ္တေတဗ္ဗန္တိ ဝါ ဝီရိယံ၊ ဝီရိယဉ္စ တံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာယ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပသမ္ပဒါယ အာရမ္ဘနံ ဝီရိယာရမ္ဘော။ သွာယံ ကာယိကော စေတသိကော စာတိ ဒုဝိဓော၊ အာရမ္ဘဓာတု နိက္ကမဓာတု ပရက္ကမဓာတု စာတိ တိဝိဓော၊ သမ္မပ္ပဓာနဝသေန စတုဗ္ဗိဓော။ သော သဗ္ဗောပိ ယော ဘိက္ခု ဂမနေ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသံ ဌာနံ ပါပုဏိတုံ န ဒေတိ၊ ဌာနေ ဥပ္ပန္နံ နိသဇ္ဇံ, နိသဇ္ဇာယ ဥပ္ပန္နံ သယနံ ပါပုဏိတုံ န ဒေတိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ အဇပဒေန ဒဏ္ဍေန ကဏှသပ္ပံ ဥပ္ပီဠေတွာ ဂဏှန္တော ဝိယ, တိခိဏေန အသိနာ အမိတ္တံ ဂီဝါယ ပဟရန္တော ဝိယ စ သီသံ ဥက္ခိပိတုံ အဒတွာ ဝီရိယဗလေန နိဂ္ဂဏှာတိ၊ တဿေဝံ[၂] အာရဒ္ဓဝီရိယဿ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ တပ္ပဋိသံယုတ္တာ ကထာ **ဝီရိယာရမ္ဘကထာ။**

သီလကထာဒီသု ဒုဝိဓံ သီလံ လောကိယံ လောကုတ္တရဉ္စ။ တတ္ထ လောကိယံ ပါတိမောက္ခသံဝရာဒိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ၊ လောကုတ္တရံ မဂ္ဂသီလံ ဖလသီလဉ္စ။ တထာ ဝိပဿနာယ ပါဒကဘူတာ သဟ ဥပစာရေန အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော လောကိယော သမာဓိ၊ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တော ပနေတ္ထ လောကုတ္တရော သမာဓိ နာမ။ တထာ **ပညာ**ပိ လောကိယာ သုတမယာ စိန္တာမယာ ဈာနသမ္ပယုတ္တာ ဝိပဿနာဉာဏဉ္စ။ ဝိသေသတော ပနေတ္ထ ဝိပဿနာပညာ ဂဟေတဗ္ဗာ၊ လောကုတ္တရာ မဂ္ဂပညာ ဖလပညာ စ။ **ဝိမုတ္တိ**ပိ အရိယဖလဝိမုတ္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ အပရေ ပန တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တီနမ္ပိ ဝသေနေတ္ထ အတ္ထံ ဝဏ္ဏေန္တိ။ **ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန**မ္ပိ ဧကူနဝီသတိဝိဓံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ။ ဣတိ ဣမေသံ

၁-သံ ၂-၁၀၊ ခု ၇-၃၀၂-ပိဋ္ဌေသု။
၂-တဿေဝံ ဝီရိယာရမ္ဘော (သီ၊ က)

sīlādīnaṁ saddhiṁ sandassanādividhinā anekākāravokāra-ānisaṁsavibhāvanavasena ceva tappaṭipakkhānaṁ dussīlyādīnaṁ ādīnavavibhāvanavasena ca pavattā kathā, tappaṭisaṁyuttā kathā vā **sīlādikathā** nāma.

Ettha ca "attanā ca appiccho hoti, appicchakathañca paresaṁ kattā"ti[1] "santuṭṭho hoti itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī"ti[2] ca ādivacanato sayañca appicchatādiguṇasamannāgatena paresampi tadatthāya hitajjhāsayena pavattetabbā tathārūpī kathā, yā idha abhisallekhikādibhāvena visesetvā vuttā appicchakathādīti veditabbā. Kārakasseva hi kathā visesato adhippetatthasādhinī. Tathā hi vakkhati "kalyāṇamittassetaṁ Meghiya bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ -pa- akasiralābhī"ti.

Evarūpāyāti īdisāya yathāvuttāya. **Nikāmalābhī**ti yathicchitalābhī yathārucilābhī, sabbakālaṁ imā kathā sotuṁ vicāretuñca yathāsukhaṁ labhanto. **Akicchalābhī**ti niddukkhalābhī. **Akasiralābhī**ti vipulalābhī.

Āraddhavīriyoti paggahitavīriyo. **Akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāyā**ti akosallalambhūtaṭṭhena akusalānaṁ pāpadhammānaṁ pajaha natthāya. **Kusalānaṁ dhammānan**ti kucchitānaṁ salanādi-atthena anavajjaṭṭhena ca kusalānaṁ sahavipassanānaṁ maggaphaladhammānaṁ. **Upasampadāyā**ti sampādanāya, attano santāne uppādanāya. **Thāmavā**ti ussoḷhisaṅkhātena vīriyathāmena samannāgato. **Daḷhaparakkamo**ti thiraparakkamo asithilavīriyo. **Anikkhittadhuro**ti anorohitadhuro[3] anosakkitavīriyo.

Paññavāti vipassanāpaññāya paññavā. **Udayatthagāminiyā**ti pañcannaṁ khandhānaṁ udayañca vayañca paṭivijjhantiyā. **Ariyāyā**ti vikkhambhanavasena kilesehi ārakā dūre ṭhitāya niddosāya. **Nibbedhikāyā**ti nibbedhabhāgiyāya. **Sammā dukkhakkhayagāminiyā**ti vaṭṭadukkhassa khepanato "dukkhakkhayo"ti laddhanāmaṁ ariyamaggaṁ sammā hetunā ñāyena gacchantiyā.

Imesu ca pana pañcasu dhammesu sīlaṁ vīriyaṁ paññā ca yogino ajjhattikaṁ aṅgaṁ, itaradvayaṁ bāhiraṁ aṅgaṁ. Tathāpi kalyāṇamittasannissayeneva

---

1. Ma 1. 199; Aṁ 3. 359 piṭṭhesu.
2. Saṁ 1. 399; Khu 8. 249 piṭṭhesu.
3. Anoropitadhuro (Ka)

သီလာဒီနံ သဒ္ဓိံ သန္ဒဿနာဒိဝိဓိနာ အနေကာကာရဝေါကာရအာနိသံသဝိဘာဝနဝသေန စေဝ တပ္ပဋိပက္ခာနံ ဒုဿီလျာဒီနံ အာဒီနဝဝိဘာဝနဝသေန စ ပဝတ္တာ ကထာ, တပ္ပဋိသံယုတ္တာ ကထာ ဝါ **သီလာဒိကထာ** နာမ။

ဧတ္ထ စ "အတ္တနာ စ အပ္ပိစ္ဆော ဟောတိ၊ အပ္ပိစ္ဆကထဉ္စ ပရေသံ ကတ္တာ"တိ[၁] "သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ ဣတရီတရေန စီဝရေန၊ ဣတရီတရစီဝရသန္တုဋ္ဌိယာ စ ဝဏ္ဏဝါဒီ"တိ[၂] စ အာဒိဝစနတော သယဉ္စ အပ္ပိစ္ဆတာဒိဂုဏသမန္နာဂတေန ပရေသမ္ပိ တဒတ္ထာယ ဟိတဇ္ဈာသယေန ပဝတ္တေတဗ္ဗာ တထာရူပီ ကထာ၊ ယာ ဣဓ အဘိသလ္လေခိကာဒိဘာဝေန ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာ အပ္ပိစ္ဆကထာဒီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကာရကဿေဝ ဟိ ကထာ ဝိသေသတော အဓိပ္ပေတတ္ထသာဓိနီ။ တထာ ဟိ ဝက္ခတိ "ကလျာဏမိတ္တဿေတံ မေဃိယ ဘိက္ခုနော ပါဋိကင်္ခံ။ပ။ အကသိရလာဘီ"တိ။

ဧဝရူပါယာတိ ဤဒိသာယ ယထာဝုတ္တာယ။ **နိကာမလာဘီ**တိ ယထိစ္ဆိတလာဘီ ယထာရုစိလာဘီ၊ သဗ္ဗကာလံ ဣမာ ကထာ သောတုံ ဝိစာရေတုဉ္စ ယထာသုခံ လဘန္တော။ **အကိစ္ဆလာဘီ**တိ နိဒ္ဒုက္ခလာဘီ။ **အကသိရလာဘီ**တိ ဝိပုလလာဘီ။

အာရဒ္ဓဝီရိယောတိ ပဂ္ဂဟိတဝီရိယော။ **အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာယာ**တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတဋ္ဌေန အကုသလာနံ ပါပဓမ္မာနံ ပဇဟနတ္ထာယ။ **ကုသလာနံ ဓမ္မာနန္တိ** ကုစ္ဆိတာနံ သလနာဒိအတ္ထေန အနဝဇ္ဇဋ္ဌေန စ ကုသလာနံ သဟဝိပဿနာနံ မဂ္ဂဖလဓမ္မာနံ။ **ဥပသမ္ပဒါယာ**တိ သမ္ပာဒနာယ, အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒနာယ။ **ထာမဝါ**တိ ဥဿောဠှိသင်္ခါတေန ဝီရိယထာမေန သမန္နာဂတော။ **ဒဠှပရက္ကမော**တိ ထိရပရက္ကမော အသိထိလဝီရိယော။ **အနိက္ခိတ္တဓုရော**တိ အနောရောဟိတဓုရော[၃] အနောသက္ကိတဝီရိယော။

ပညဝါတိ ဝိပဿနာပညာယ ပညဝါ။ **ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ**တိ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိယာ။ **အရိယာယာ**တိ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ကိလေသေဟိ အာရကာ ဒူရေ ဌိတာယ နိဒ္ဒောသာယ။ **နိဗ္ဗေဓိကာယာ**တိ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာယ။ **သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ခေပနတော "ဒုက္ခက္ခယော"တိ လဒ္ဓနာမံ အရိယမဂ္ဂံ သမ္မာ ဟေတုနာ ဉာယေန ဂစ္ဆန္တိယာ။

ဣမေသု စ ပန ပဉ္စသု ဓမ္မေသု သီလံ ဝီရိယံ ပညာ စ ယောဂိနော အဇ္ဈတ္တိကံ အင်္ဂံ၊ ဣတရဒွယံ ဗာဟိရံ အင်္ဂံ။ တထာပိ ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယေနေဝ

၁-မ ၁-၁၉၉၊ အံ ၃-၃၅၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သံ ၁-၃၉၉၊ ခု ၈-၂၄၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အနောရောပိတဓုရော (က)

sesaṁ catubbidhaṁ ijjhati[1], kalyāṇamittassevattha bahūpakāratаṁ dassento Satthā **"kalyāṇamittassetaṁ Meghiya bhikkhuno pāṭikaṅkhan"**ti-ādinā desanaṁ vaḍḍheti. Tattha **pāṭikaṅkhan**ti ekaṁsena icchitabbaṁ, avassaṁbhāvīti attho. **Yan**ti kiriyāparāmasanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—"sīlavā bhavissatī"ti ettha yadetaṁ kalyāṇamittassa bhikkhuno sīlavantatāya bhavanaṁ sīlasampannattaṁ, tassa bhikkhuno sīlasampannattā etaṁ tassa pāṭikaṅkhaṁ, avassaṁbhāvī ekaṁseneva tassa tattha niyojanatoti adhippāyo. **Pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharissatī**ti-ādīsupi eseva nayo.

Evaṁ Bhagavā sadevake loke uttamakalyāṇamittasaṅkhātassa attano vacanaṁ anādiyitvā taṁ vanasaṇḍaṁ pavisitvā tādisaṁ vippakāraṁ pattassa āyasmato Meghiyassa kalyāṇamittatādinā sakalaṁ sāsanasampattiṁ dassetvā idānissa tattha ādarajātassa pubbe yehi kāmavitakkādīhi upaddutattā kammaṭṭhānaṁ na sampajji, tassa tesaṁ ujuvipaccanīkabhūtattā ca bhāvanānayaṁ pakāsetvā tato paraṁ arahattassa kammaṭṭhānaṁ ācikkhanto **"tena ca pana Meghiya bhikkhunā imesu pañcasu dhammesu patiṭṭhāya cattāro dhammā uttari bhāvetabbā"**ti-ādimāha. Tattha **tenā**ti evaṁ kalyāṇamittasannissayena yathāvuttasīlādiguṇasamannāgatena. Tenevāha **"imesu pañcasu dhammesu patiṭṭhāyā"**ti. **Uttarī**ti āraddhataruṇavipassanassa rāgādiparissayā[2]ce uppajjeyyuṁ, tesaṁ visodhanatthaṁ tato uddhaṁ **cattāro dhammā bhāvetabbā** uppādetabbā vaḍḍhetabbā ca.

Asubhāti ekādasasu asubhakammaṭṭhānesu yathārahaṁ yattha katthaci asubhabhāvanā. **Rāgassa pahānāyā**ti kāmarāgassa pajahanatthāya. Ayamattho sālilāyakopamāya vibhāvetabbo—eko hi puriso asitaṁ gahetvā koṭito paṭṭhāya sālikhette lāliyo lāyati, athassa vatiṁ bhinditvā gāvo pavisiṁsu. So asitaṁ ṭhapetvā yaṭṭhiṁ ādāya teneva maggena gāvo nīharitvā vatiṁ pākatikaṁ katvā puna asitaṁ gahetvā sāliyo lāyi. Tattha sālikhettaṁ viya Buddhasāsanaṁ daṭṭhabbaṁ, sālilāyako viya yogāvacaro, asitaṁ viya paññā, lāyanakālo viya vipassanāya kammakaraṇakālo, yaṭṭhi viya asubhakammaṭṭhānaṁ, vati viya saṁvaro,

1. Icchati (Sī, Syā)
2. Rāgādiparipanthā (Sī, Syā)

သေသံ စတုဗ္ဗိဓံ ဣဇ္ဈတိ[1]၊ ကလျာဏမိတ္တဿေဝေတ္ထ ဗဟူပကာရတံ ဒဿေန္တော သတ္ထာ “**ကလျာဏမိတ္တဿေတံ မေဃိယ ဘိက္ခုနော ပါဋိကင်္ခ**”န္တိအာဒိနာ ဒေသနံ ဝဍ္ဎေတိ။ တတ္ထ **ပါဋိကင်္ခ**န္တိ ဧကံသေန ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ၊ အဝဿံဘာဝီတိ အတ္ထော။ **ယ**န္တိ ကိရိယာပရာမသနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—“သီလဝါ ဘဝိဿတီ”တိ ဧတ္ထ ယဒေတံ ကလျာဏမိတ္တဿ ဘိက္ခုနော သီလဝန္တတာယ ဘဝနံ သီလသမ္ပန္နတ္တံ၊ တဿ ဘိက္ခုနော သီလသမ္ပန္နတ္တာ ဧတံ တဿ ပါဋိကင်္ခံ၊ အဝဿံဘာဝီ ဧကံသေနေဝ တဿ တတ္ထ နိယောဇနတောတိ အဓိပ္ပါယော။ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော ဝိဟရိဿတီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဧဝံ ဘဂဝါ သဒေဝကေ လောကေ ဥတ္တမကလျာဏမိတ္တသင်္ခါတဿ အတ္တနော ဝစနံ အနာဒိယိတွာ တံ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိသိတွာ တာဒိသံ ဝိပ္ပကာရံ ပတ္တဿ အာယသ္မတော မေဃိယဿ ကလျာဏမိတ္တတာဒိနာ သကလံ သာသနသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိဿ တတ္ထ အာဒရဇာတဿ ပုဗ္ဗေ ယေဟိ ကာမဝိတက္ကာဒီဟိ ဥပဒ္ဒုတတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ န သမ္ပဇ္ဇိ၊ တဿ တေသံ ဥဇုဝိပစ္စနီကဘူတတ္တာ စ ဘာဝနာနယံ ပကာသေတွာ တတော ပရံ အရဟတ္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခန္တော “**တေန စ ပန မေဃိယ ဘိက္ခုနာ ဣမေသု ပဉ္စသု ဓမ္မေသု ပတိဋ္ဌာယ စတ္တာရော ဓမ္မာ ဥတ္တရိ ဘာဝေတဗ္ဗာ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တေနာ**တိ ဧဝံ ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယေန ယထာဝုတ္တသီလာဒိဂုဏသမန္နာဂတေန။ တေနေဝါဟ “**ဣမေသု ပဉ္စသု ဓမ္မေသု ပတိဋ္ဌာယာ**”တိ။ **ဥတ္တရီ**တိ အာရဒ္ဓတရုဏဝိပဿနဿ ရာဂါဒိပရိဿယာ[2]စေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တေသံ ဝိသောဓနတ္ထံ တတော ဥဒ္ဓံ **စတ္တာရော ဓမ္မာ ဘာဝေတဗ္ဗာ** ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗာ စ။

အသုဘာတိ ဧကာဒသသု အသုဘကမ္မဋ္ဌာနေသု ယထာရဟံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ အသုဘဘာဝနာ။ **ရာဂဿ ပဟာနာယာ**တိ ကာမရာဂဿ ပဇဟနတ္ထာယ။ အယမတ္ထော သာလိလာယကောပမာယ ဝိဘာဝေတဗ္ဗော—ဧကော ဟိ ပုရိသော အသိတံ ဂဟေတွာ ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ သာလိခေတ္တေ သာလိယော လာယတိ၊ အထဿ ဝတိံ ဘိန္ဒိတွာ ဂါဝေါ ပဝိသိံသု။ သော အသိတံ ဌပေတွာ ယဋ္ဌိံ အာဒါယ တေနေဝ မဂ္ဂေန ဂါဝေါ နီဟရိတွာ ဝတိံ ပါကတိကံ ကတွာ ပုန အသိတံ ဂဟေတွာ သာလိယော လာယိ။ တတ္ထ သာလိခေတ္တံ ဝိယ ဗုဒ္ဓသာသနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ သာလိလာယကော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ အသိတံ ဝိယ ပညာ၊ လာယနကာလော ဝိယ ဝိပဿနာယ ကမ္မကရဏကာလော၊ ယဋ္ဌိ ဝိယ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ဝတိ ဝိယ သံဝရော၊

၁-ဣစ္ဆတိ (သီ၊ သျာ)
၂-ရာဂါဒိပရိပန္ထာ (သီ၊ သျာ)

vatiṁ bhinditvā gāvīnaṁ pavisanaṁ viya sahasā appaṭisaṅkhāya pamādaṁ āgamma rāgassa uppajjanaṁ, asitaṁ ṭhapetvā yaṭṭhiṁ ādāya paviṭṭhamaggeneva gāvo nīharitvā vatiṁ paṭipākatikaṁ katvā puna ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya sālilāyanaṁ viya asubhakammaṭṭhānena rāgaṁ vikkhambhetvā puna vipassanāya kammakaraṇakāloti idamettha upamāsaṁsandanaṁ. Evaṁbhūtaṁ bhāvanāvidhiṁ sandhāya vuttaṁ "asubhā bhāvetabbā rāgassa pahānāyā"ti.

Mettāti mettākammaṭṭhānaṁ. **Byāpādassa pahānāyā**ti vuttanayeneva uppannakopassa pajahanatthāya. **Ānāpānassatī**ti soḷasavatthukā ānāpānassati. **Vitakkupacchedāyā**ti vuttanayeneva uppannānaṁ vitakkānaṁ upacchedanatthāya. **Asmimānasamugghātāyā**ti asmīti uppajjanakassa navavidhassa mānassa samucchedanatthāya. **Aniccasaññino**ti hutvā abhāvato udayabbayavantato pabhaṅguto[1] tāvakālikato niccappaṭipakkhato ca "sabbe saṅkhārā aniccā"ti[2] pavatta-aniccānupassanāvasena aniccasaññino. **Anattasaññāsaṇṭhātī**ti asārakato avasavattanato parato rittato tucchato suññato ca "sabbe dhammā anattā"ti[2] evaṁ pavattā anattānupassanāsaṅkhātā anattasaññā citte saṇṭhahati, atidaḷhaṁ patiṭṭhāti. Aniccalakkhaṇe hi diṭṭhe anattalakkhaṇaṁ diṭṭhameva hoti. Tīsu hi lakkhaṇesu ekasmiṁ diṭṭhe itaradvayaṁ diṭṭhameva hoti. Tena vuttaṁ "**aniccasaññino hi Meghiya anattasaññā saṇṭhātī**"ti. Anattalakkhaṇe diṭṭhe asmīti uppajjanakamāno suppajahova[3] hotīti āha "**anattasaññī asmimānasamugghātaṁ pāpuṇātī**"ti. **Diṭṭheva dhamme nibbānan**ti diṭṭheyeva dhamme imasmiṁ yeva attabhāve apaccayaparinibbānaṁ pāpuṇāti. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana asubhādibhāvanānayo Visuddhimagge[4] vuttanayena gahetabbo.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Meghiyassa micchāvitakkacorehi kusalabhaṇḍupacchedasaṅkhātaṁ atthaṁ jānitvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ kāmavitakkādīnaṁ avinodane vinodane ca ādīnavānisaṁsadīpakaṁ[5] udānaṁ udānesi.

---

1. Pabhaṅgurato (Ka)
2. Khu 1. 53; Khu 8. 128 piṭṭhādīsu.
3. Samugghātova (Ka)
4. Visuddhi 1. 173 piṭṭhādīsu.
5. Avinodane ca ādīnavaṁ vinodane ānisaṁsadīpakaṁ (Sī)

ဝတိံ ဘိန္ဒိတွာ ဂါဝီနံ ပဝိသနံ ဝိယ သဟသာ အပ္ပဋိသင်္ခါယ ပမာဒံ အာဂမ္မ ရာဂဿ ဥပ္ပဇ္ဇနံ၊ အသိတံ ဌပေတွာ ယဋ္ဌိံ အာဒါယ ပဝိဋ္ဌမဂ္ဂေနေဝ ဂါဝေါ နီဟရိတွာ ဝတိံ ပဋိပါကတိကံ ကတွာ ပုန ဌိတဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ သာလိလာယနံ ဝိယ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနေန ရာဂံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ပုန ဝိပဿနာယ ကမ္မကရဏကာလောတိ ဣဒမေတ္ထ ဥပမာသံသန္ဒနံ။ ဧဝံဘူတံ ဘာဝနာဝိဓိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "အသုဘာ ဘာဝေတဗ္ဗာ ရာဂဿ ပဟာနာယာ"တိ။

မေတ္တာတိ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာနံ။ **ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယာ**တိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဥပ္ပန္နကောပဿ ပဇဟနတ္ထာယ။ **အာနာပါနဿတီ**တိ သောဠသဝတ္ထုကာ အာနာပါနဿတိ။ **ဝိတက္ကုပစ္ဆေဒါယာ**တိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဥပ္ပန္နာနံ ဝိတက္ကာနံ ဥပစ္ဆေဒနတ္ထာယ။ **အသ္မိမာနသမုဂ္ဃါတာယာ**တိ အသ္မီတိ ဥပ္ပဇ္ဇနကဿ နဝဝိဓဿ မာနဿ သမုစ္ဆေဒနတ္ထာယ။ **အနိစ္စသညိနော**တိ ဟုတွာ အဘာဝတော ဥဒယဗ္ဗယဝန္တတော ပဘင်္ဂုတော[၁] တာဝကာလိကတော နိစ္စပ္ပဋိပက္ခတော စ "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ"တိ[၂] ပဝတ္တအနိစ္စာနုပဿနာဝသေန အနိစ္စသညိနော။ **အနတ္တသညာ သဏ္ဌာတီ**တိ အသာရကတော အဝသဝတ္တနတော ပရတော ရိတ္တတော တုစ္ဆတော သုညတော စ "သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ"တိ[၂] ဧဝံ ပဝတ္တာ အနတ္တာနုပဿနာသင်္ခါတာ အနတ္တသညာ စိတ္တေ သဏ္ဌဟတိ၊ အတိဒဠှံ ပတိဋ္ဌာတိ။ အနိစ္စလက္ခဏေ ဟိ ဒိဋ္ဌေ အနတ္တလက္ခဏံ ဒိဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ တီသု ဟိ လက္ခဏေသု ဧကသ္မိံ ဒိဋ္ဌေ ဣတရဒွယံ ဒိဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "**အနိစ္စသညိနော ဟိ မေဃိယ အနတ္တသညာ သဏ္ဌာတီ**"တိ။ အနတ္တလက္ခဏေ ဒိဋ္ဌေ အသ္မီတိ ဥပ္ပဇ္ဇနကမာနော သုပ္ပဇဟောဝ[၃] ဟောတီတိ အာဟ "**အနတ္တသညီ အသ္မိမာနသမုဂ္ဃါတံ ပါပုဏာတီ**"တိ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ နိဗ္ဗာနန္တိ** ဒိဋ္ဌေယေဝ ဓမ္မေ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ အပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနံ ပါပုဏာတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန အသုဘာဒိဘာဝနာနယော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၄] ဝုတ္တနယေန ဂဟေတဗ္ဗော။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော မေဃိယဿ မိစ္ဆာဝိတက္ကစောရေဟိ ကုသလဘဏ္ဍုပစ္ဆေဒသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဇာနိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါနန္တိ** ဣမံ ကာမဝိတက္ကာဒီနံ အဝိနောဒနေ ဝိနောဒနေ စ အာဒီနဝါနိသံသဒီပကံ[၅] ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

၁-ပဘင်္ဂုရတော (က)
၂-ခု ၁-၅၃၊ ခု ၈-၁၂၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-သမုဂ္ဃါတောဝ (က)
၄-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-အဝိနောဒနေ စ အာဒီနဝံ ဝိနောဒနေ အာနိသံသဒီပကံ (သီ)

Tattha **khuddā**ti hīnā lāmakā. **Vitakkā**ti kāmavitakkādayo tayo pāpavitakkā. Te hi sabbavitakkehi patikiṭṭhatāya idha khuddāti vuttā “na ca khuddamācare”ti-ādīsu[1] viya. **Sukhumā**ti ñātivitakkādayo adhippetā. Ñātivitakko janapadavitakko amarāvitakko parānuddayatāya paṭisaṁyutto vitakko lābhasakkārasilokapaṭisaṁyutto vitakko anavaññattipaṭisaṁyutto vitakkoti ete hi vitakkā kāmavitakkādayo viya dāruṇā na hontīti anoḷārikasabhāvatāya sukhumāti vuttā. **Anugatā**ti cittena anuvattitā. Vitakke hi uppajjamāne cittaṁ tadanugatameva hoti tassa ārammaṇābhiniropanato. “Anuggatā”tipi Pāḷi, anu-uṭṭhitāti attho. **Manaso uppilāvā**ti[2] cetaso uppilāvitattakarā[3].

Ete avidvā manaso vitakketi ete kāmavitakkādike manovitakke assādādīnavanissaraṇato ñātatīraṇapahānapariññāhi yathābhūtaṁ ajānanto. **Hurā huraṁ dhāvati bhantacitto**ti appahīnamicchāvitakkattā anavaṭṭhitacitto “kadāci rūpe, kadāci sadde”ti-ādinā tasmiṁ tasmiṁ ārammaṇe assādādivasena aparāparaṁ dhāvati paribbhamati. Atha vā **hurā huraṁ dhāvati bhantacitto**ti apariññātavitakkattā tannimittānaṁ avijjātaṇhānaṁ vasena paribbhamanamānaso idhalokato paralokaṁ ādānanikkhepehi aparāparaṁ dhāvati saṁsaratīti attho.

Ete ca vidvā manaso vitakketi ete yathāvuttappabhede kāmavitakkādike manovitakke assādādito yathābhūtaṁ jānanto. **Ātāpiyo**ti vīriyavā. **Saṁvaratī**ti pidahati. **Satimā**ti satisampanno. **Anuggate**ti dullabhavasena anuppanne. Idaṁ vuttaṁ hoti—ete vuttappakāre kāmavitakkādike manovitakke cittassa uppilāvitahetutāya manaso uppilāve vidvā vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya sammadeva jānanto tassa sahāyabhūtānaṁ sammāvāyāmasatīnaṁ atthitāya ātāpiyo satimā te ariyamaggabhāvanāya āyatiṁ uppattirahe anuggate anuppanne eva maggakkhaṇe saṁvarati ñāṇasaṁvaravasena pidahati,

1. Khu 1. 11, 301 piṭṭhesu. 2. Ubbilāpāti (Sī, Syā) 3. Ubbilāvitattakarā (Sī, Syā)

တတ္ထ **ခုဒ္ဒါ**တိ ဟီနာ လာမကာ။ **ဝိတက္ကာ**တိ ကာမဝိတက္ကာဒယော တယော ပါပဝိတက္ကာ။ တေ ဟိ သဗ္ဗဝိတက္ကေဟိ ပတိကိဋ္ဌတာယ ဣဓ ခုဒ္ဒါတိ ဝုတ္တာ “န စ ခုဒ္ဒမာစရေ”တိအာဒီသု[၁] ဝိယ။ **သုခုမာ**တိ ဉာတိဝိတက္ကာဒယော အဓိပ္ပေတာ။ ဉာတိဝိတက္ကော ဇနပဒဝိတက္ကော အမရာဝိတက္ကော ပရာနုဒ္ဒယတာယ ပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော လာဘသက္ကာရသိလောကပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကောတိ ဧတေ ဟိ ဝိတက္ကာ ကာမဝိတက္ကာဒယော ဝိယ ဒါရုဏာ န ဟောန္တီတိ အနောဠာရိကသဘာဝတာယ သုခုမာတိ ဝုတ္တာ။ **အနုဂတာ**တိ စိတ္တေန အနုဝတ္တိတာ။ ဝိတက္ကေ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ စိတ္တံ တဒနုဂတမေဝ ဟောတိ တဿ အာရမ္မဏာဘိနိရောပနတော။ “အနုဂ္ဂတာ”တိပိ ပါဠိ၊ အနုဥဋ္ဌိတာတိ အတ္ထော။ **မနသော ဥပ္ပိလာဝါ**တိ[၂] စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတတ္တကရာ[၃]။

ဧတေ အဝိဒွါ မနသော ဝိတက္ကေတိ ဧတေ ကာမဝိတက္ကာဒိကေ မနောဝိတက္ကေ အဿာဒါဒီနဝနိဿရဏတော ဉာတတီရဏပဟာနပရိညာဟိ ယထာဘူတံ အဇာနန္တော။ **ဟုရာ ဟုရံ ဓာဝတိ ဘန္တစိတ္တော**တိ အပ္ပဟီနမိစ္ဆာဝိတက္ကတ္တာ အနဝဋ္ဌိတစိတ္တော “ကဒါစိ ရူပေ, ကဒါစိ သဒ္ဒေ”တိအာဒိနာ တသ္မိံ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ အဿာဒါဒိဝသေန အပရာပရံ ဓာဝတိ ပရိဗ္ဘမတိ။ အထ ဝါ **ဟုရာ ဟုရံ ဓာဝတိ ဘန္တစိတ္တော**တိ အပရိညာတဝိတက္ကတ္တာ တန္နိမိတ္တာနံ အဝိဇ္ဇာတဏှာနံ ဝသေန ပရိဗ္ဘမနမာနသော ဣဓလောကတော ပရလောကံ အာဒါနနိက္ခေပေဟိ အပရာပရံ ဓာဝတိ သံသရတီတိ အတ္ထော။

ဧတေ စ ဝိဒွါ မနသော ဝိတက္ကေတိ ဧတေ ယထာဝုတ္တပ္ပဘေဒေ ကာမဝိတက္ကာဒိကေ မနောဝိတက္ကေ အဿာဒါဒိတော ယထာဘူတံ ဇာနန္တော။ **အာတာပိယော**တိ ဝီရိယဝါ။ **သံဝရတီ**တိ ပိဒဟတိ။ **သတိမာ**တိ သတိသမ္ပန္နော။ **အနုဂ္ဂတေ**တိ ဒုလ္လဘဝသေန အနုပ္ပန္နေ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဧတေ ဝုတ္တပ္ပကာရေ ကာမဝိတက္ကာဒိကေ မနောဝိတက္ကေ စိတ္တဿ ဥပ္ပိလာဝိတဟေတုတာယ မနသော ဥပ္ပိလာဝေ ဝိဒွါ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ သမ္မဒေဝ ဇာနန္တော တဿ သဟာယဘူတာနံ သမ္မာဝါယာမသတီနံ အတ္ထိတာယ အာတာပိယော သတိမာ တေ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ အာယတိံ ဥပ္ပတ္တိရဟေ အနုဂ္ဂတေ အနုပ္ပန္နေ ဧဝ မဂ္ဂက္ခဏေ သံဝရတိ ဉာဏသံဝရဝသေန ပိဒဟတိ၊

၁-ခု ၁-၁၁-၃၀၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဥဗ္ဗိလာပါတိ (သီ၊ သျာ) ၃-ဥဗ္ဗိလာဝိတတ္တကရာ (သီ၊ သျာ)

āgamanapathaṁ pacchindati, evaṁbhūto ca catusaccappabodhena Budd**ho** ariyasāvako arahattādhigamena **asesaṁ** anavasesaṁ **ete** kāmavitakkādike **pajahāsi** samucchindīti. Etthāpi "anugate"tipi paṭhanti, tassattho heṭṭhā vuttoyeva.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Uddhatasuttavaṇṇanā

32. Dutiye **Kusinārāyan**ti Kusinārāyaṁ nāma Mallarājūnaṁ nagare. **Upavattane Mallānaṁ Sālavane**ti yathā hi Anurādhapurassa Thūpārāmo, evaṁ Kusinārāya uyyānaṁ dakkhiṇapacchimadisāya hoti. Yathā Thūpārāmato dakkhiṇadvārena nagarapavisanamaggo pācīnamukho gantvā uttarena nivattati, evaṁ uyyānato sālapanti pācīnamukhā gantvā uttarena nivattā, tasmā "Upavattanan"ti vuccati. Tasmiṁ Upavattane Mallarājūnaṁ sālavane. **Araññakuṭikāyan**ti sālapantiyā avidūre rukkhagacchasañchannaṭṭhāne katā kuṭikā, taṁ sandhāya vuttaṁ "araññakuṭikāyaṁ viharatī"ti. Te pana bhikkhū paṭisaṅkhānavirahitā ossaṭṭhavīriyā pamattavihārino, tena vuttaṁ **"uddhatā"**ti-ādi.

Tattha uddhaccabahulattā avūpasantacittatāya **uddhatā.** Tucchabhāvena mano naḷo viyāti naḷo, mānasaṅkhāto uggato naḷo etesanti **unnaḷā,** uggatatucchamānāti attho. Pattacīvaramaṇḍanādicāpallena samannāgatattā bahukatāya[1] vā **capalā.** Pharusavācatāya mukhena kharāti **mukharā.** Tiracchānakathābahulatāya vikiṇṇā byākulā vācā etesanti **vikiṇṇavācā.** Muṭṭhā naṭṭhā sati etesanti **muṭṭhassatino,** sativirahitā pamādavihārinoti attho. Sabbena sabbaṁ sampajaññābhāvato **asampajānā.** Gaddūhanamattampi kālaṁ cittasamādhānassa abhāvato na samāhitāti **asamāhitā.** Lolasabhāvattā bhantamigasappaṭibhāgatāya **vibbhantacittā.** Manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ asaṁvaraṇato asaññatindriyatāya[2] **pākatindriyā.**

---

1. Lahukatāya (Ka) 2. Arakkhitindriyatāya (Syā, Ka)

အာဂမနပထံ ပစ္ဆိန္ဒတိ၊ ဧဝံဘူတော စ စတုသစ္စပ္ပဗောဓေန **ဗုဒ္ဓေါ** အရိယသာဝကော အရဟတ္တာဓိဂမေန **အသေသံ** အနဝသေသံ **ဧတေ** ကာမဝိတက္ကာဒိကေ **ပဇဟာသိ** သမုစ္ဆိန္ဒီတိ။ ဧတ္ထာပိ "အနုဂတေ"တိပိ ပဌန္တိ၊ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဥဒ္ဓတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ဒုတိယေ **ကုသိနာရာယန္တိ** ကုသိနာရာယံ နာမ မလ္လရာဇူနံ နဂရေ။ **ဥပဝတ္တနေ မလ္လာနံ သာလဝနေ**တိ ယထာ ဟိ အနုရာဓပုရဿ ထူပါရာမော၊ ဧဝံ ကုသိနာရာယ ဥယျာနံ ဒက္ခိဏပစ္ဆိမဒိသာယ ဟောတိ။ ယထာ ထူပါရာမတော ဒက္ခိဏဒွါရေန နဂရပဝိသနမဂ္ဂေါ ပါစီနမုခေါ ဂန္တွာ ဥတ္တရေန နိဝတ္တတိ၊ ဧဝံ ဥယျာနတော သာလပန္တိ ပါစီနမုခါ ဂန္တွာ ဥတ္တရေန နိဝတ္တာ၊ တသ္မာ "ဥပဝတ္တန"န္တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ ဥပဝတ္တနေ မလ္လရာဇူနံ သာလဝနေ။ **အရညကုဋိကာယန္တိ** သာလပန္တိယာ အဝိဒူရေ ရုက္ခဂစ္ဆသဉ္ဆန္နဋ္ဌာနေ ကတာ ကုဋိကာ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "အရညကုဋိကာယံ ဝိဟရတီ"တိ။ တေ ပန ဘိက္ခူ ပဋိသင်္ခါနဝိရဟိတာ ဩဿဋ္ဌဝီရိယာ ပမတ္တဝိဟာရိနော၊ တေန ဝုတ္တံ "**ဥဒ္ဓတာ**"တိအာဒိ။

တတ္ထ ဥဒ္ဓစ္စဗဟုလတ္တာ အဝူပသန္တစိတ္တတာယ **ဥဒ္ဓတာ**။ တုစ္ဆဘာဝေန မာနော နဠော ဝိယာတိ နဠော၊ မာနသင်္ခါတော ဥဂ္ဂတော နဠော ဧတေသန္တိ **ဥန္နဠာ**၊ ဥဂ္ဂတတုစ္ဆမာနာတိ အတ္ထော။ ပတ္တစီဝရမဏ္ဍနာဒိစာပလ္လေန သမန္နာဂတတ္တာ ဗဟုကတာယ[1] ဝါ **စပလာ**။ ဖရုသဝါစတာယ မုခေန ခရာတိ **မုခရာ**။ တိရစ္ဆာနကထာဗဟုလတာယ ဝိကိဏ္ဏာ ဗျာကုလာ ဝါစာ ဧတေသန္တိ **ဝိကိဏ္ဏဝါစာ**။ မုဋ္ဌာ နဋ္ဌာ သတိ ဧတေသန္တိ **မုဋ္ဌဿတိနော**၊ သတိဝိရဟိတာ ပမာဒဝိဟာရိနောတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သမ္ပဇညာဘာဝတော **အသမ္ပဇာနာ**။ ဂဒ္ဒူဟနမတ္တမ္ပိ ကာလံ စိတ္တသမာဓာနဿ အဘာဝတော န သမာဟိတာတိ **အသမာဟိတာ**။ လောလသဘာဝတ္တာ ဘန္တမိဂသပ္ပဋိဘာဂတာယ **ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တာ**။ မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ အသံဝရဏတော အသညတိန္ဒြိယတာယ[2] **ပါကတိန္ဒြိယာ**။

၁-လဟုကတာယ (က) ၂-အရက္ခိတိန္ဒြိယတာယ (သျာ၊ က)

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ tesaṁ bhikkhūnaṁ uddhaccādivasena pamādavihāraṁ jānitvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ pamādavihāre appamādavihāre ca yathākkamaṁ ādīnavānisaṁsavibhāvanaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **arakkhitenā**ti sati-ārakkhābhāvena aguttena. **Kāyenā**ti chaviññāṇakāyena cakkhuviññāṇena hi rūpaṁ disvā tattha nimittānubyañjanaggahaṇavasena abhijjhādipavattito viññāṇadvārassa satiyā arakkhitabhāvato. Sotaviññāṇādīsupi eseva nayo. Evaṁ chaviññāṇakāyassa arakkhitabhāvaṁ sandhāyāha “arakkhitena kāyenā”ti. Keci pana “kāyenā”ti atthaṁ vadanti, tesampi vuttanayeneva atthayojanāya sati yujjeyya. Apare pana “arakkhitena cittenā”ti paṭhanti[1], tesampi vuttanayo eva attho. **Micchādiṭṭhihatenā**ti sassatādimicchābhinivesadūsitena. **Thinamiddhābhibhūtenā**ti cittassa akalyatālakkhaṇena thinena kāyassa akalyatālakkhaṇena middhena ca ajjhotthaṭena, tena kāyena cittenāti vā sambandho. **Vasaṁ mārassa gacchatī**ti kilesamārādikassa sabbassati mārassa vasaṁ yathākāmakaraṇīyataṁ upagacchati, tesaṁ visayaṁ nātikkamatīti attho.

Imāya hi gāthāya Bhagavā ye sati-ārakkhābhāvena sabbaso arakkhitacittā, yonisomanasikārassa hetubhūtāya paññāya abhāvato ayoniso ummujjanena niccanti-ādinā vipariyesagāhino, tato eva kusalakiriyāya vīriyārambhābhāvato kosajjābhibhūtā saṁsāravaṭṭato sīsaṁ na ukkhipissantīti tesaṁ bhikkhūnaṁ pamādavihāragarahāmukhena vaṭṭaṁ dassetvā idāni vivaṭṭaṁ dassetuṁ **“tasmā rakkhitacittassā”**ti dutiyagāthamāha.

Tattha **tasmā rakkhitacittassā**ti yasmā arakkhitacitto mārassa yathākāmakaraṇīyo hutvā saṁsāreyeva hoti, tasmā satisaṁvarena manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ rakkhaṇena pidahanena rakkhitacitto assa. Citte hi rakkhite cakkhādi-indriyāni rakkhitāneva hontīti. **Sammāsaṅkappagocaro**ti yasmā micchāsaṅkappagocaro tathā tathā ayoniso vitakketvā nānāvidhāni micchādassanāni gaṇhanto micchādiṭṭhihatena

1. Vadanti (Sī, Syā)

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဥဒ္ဓစ္စာဒိဝသေန ပမာဒဝိဟာရံ ဇာနိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ ပမာဒဝိဟာရေ အပ္ပမာဒဝိဟာရေ စ ယထာက္ကမံ အာဒီနဝါနိသံသဝိဘာဝနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **အရက္ခိတေနာ**တိ သတိအာရက္ခာဘာဝေန အဂုတ္တေန။ **ကာယေနာ**တိ ဆဝိညာဏကာယေန စက္ခုဝိညာဏေန ဟိ ရူပံ ဒိသွာ တတ္ထ နိမိတ္တာနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂဟဏဝသေန အဘိဇ္ဈာဒိပဝတ္တိတော ဝိညာဏဒွါရဿ သတိယာ အရက္ခိတဘာဝတော။ သောတဝိညာဏာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ ဆဝိညာဏကာယဿ အရက္ခိတဘာဝံ သန္ဓာယာဟ “အရက္ခိတေန ကာယေနာ”တိ။ ကေစိ ပန “ကာယေနာ”တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ၊ တေသမ္ပိ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထယောဇနာယ သတိ ယုဇ္ဇေယျ။ အပရေ ပန “အရက္ခိတေန စိတ္တေနာ”တိ ပဌန္တိ[1]၊ တေသမ္ပိ ဝုတ္တနယော ဧဝ အတ္ထော။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဟတေနာ**တိ သဿတာဒိမိစ္ဆာဘိနိဝေသဒူသိတေန။ **ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူတေနာ**တိ စိတ္တဿ အကလျတာလက္ခဏေန ထိနေန ကာယဿ အကလျတာလက္ခဏေန မိဒ္ဓေန စ အဇ္ဈောတ္ထဋေန၊ တေန ကာယေန စိတ္တေနာတိ ဝါ သမ္ဗန္ဓော။ **ဝသံ မာရဿ ဂစ္ဆတီ**တိ ကိလေသမာရာဒိကဿ သဗ္ဗဿပိ မာရဿ ဝသံ ယထာကာမကရဏီယတံ ဥပဂစ္ဆတိ၊ တေသံ ဝိသယံ နာတိက္ကမတီတိ အတ္ထော။

ဣမာယ ဟိ ဂါထာယ ဘဂဝါ ယေ သတိအာရက္ခာဘာဝေန သဗ္ဗသော အရက္ခိတစိတ္တာ, ယောနိသောမနသိကာရဿ ဟေတုဘူတာယ ပညာယ အဘာဝတော အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇနေန နိစ္စန္တိအာဒိနာ ဝိပရိယေသဂါဟိနော, တတော ဧဝ ကုသလကိရိယာယ ဝီရိယာရမ္ဘာဘာဝတော ကောသဇ္ဇာဘိဘူတာ သံသာရဝဋ္ဋတော သီသံ န ဥက္ခိပိဿန္တီတိ တေသံ ဘိက္ခူနံ ပမာဒဝိဟာရဂရဟာမုခေန ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတုံ “**တသ္မာ ရက္ခိတစိတ္တဿာ**”တိ ဒုတိယဂါထမာဟ။

တတ္ထ **တသ္မာ ရက္ခိတစိတ္တဿာ**တိ ယသ္မာ အရက္ခိတစိတ္တော မာရဿ ယထာကာမကရဏီယော ဟုတွာ သံသာရေယေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ သတိသံဝရေန မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ ရက္ခဏေန ပိဒဟနေန ရက္ခိတစိတ္တော အဿ။ စိတ္တေ ဟိ ရက္ခိတေ စက္ခာဒိဣန္ဒြိယာနိ ရက္ခိတာနေဝ ဟောန္တီတိ။ **သမ္မာသင်္ကပ္ပဂေါစရော**တိ ယသ္မာ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပဂေါစရော တထာ တထာ အယောနိသော ဝိတက္ကေတွာ နာနာဝိဓာနိ မိစ္ဆာဒဿနာနိ ဂဏှန္တော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဟတေန

၁-ဝဒန္တိ (သီ၊ သျာ)

cittena mārassa yathākāmakaraṇīyo hoti, tasmā yonisomanasikārena kammaṁ karonto nekkhammasaṅkappādisammāsaṅkappagocaro assa, jhānādisampayuttaṁ sammāsaṅkappameva attano cittassa pavattiṭṭhānaṁ kareyya. **Sammādiṭṭhipurekkhāro**ti sammāsaṅkappagocaratāya vidhūtamicchādassano puretaraṁyeva kammassakatālakkhaṇaṁ, tato yathābhūtañāṇalakkhaṇañca sammādiṭṭhiṁ purato katvā pubbe vuttanayeneva sīlasamādhīsu yutto payutto vipassanaṁ ārabhitvā saṅkhāre sammasanto **ñatvāna udayabbayaṁ** pañcasu upādānakkhandhesu samapaññāsāya ākārehi uppādanirodhaṁ vavatthapetvā udayabbayañāṇamadhigantvā tato paraṁ bhaṅgānupassanādivasena vipassanaṁ ussukkāpetvā anukkamena ariyamaggaṁ gaṇhanto aggamaggena **thinamiddhābhibhū bhikkhu sabbā duggatiyo jahe**ti, evaṁ so heṭṭhimamaggavajjhānaṁ kilesānaṁ paṭhamameva pahīnattā diṭṭhivippayuttalobhasahagatacittuppādesu uppajjanakathinamiddhānaṁ adhigatena arahattamaggena samucchindanato tadekaṭṭhānaṁ mānādīnampi pahīnattā sabbaso bhinnakileso khīṇāsavo bhikkhu tividhadukkhatāyogena duggatisaṅkhātā sabbāpi gatiyo ucchinnabhavamūlattā **jahe** pajaheyya, tāsaṁ parabhāge nibbāne patiṭṭheyyāti attho.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Gopālakasuttavaṇṇanā

33. Tatiye **Kosalesū**ti Kosalā nāma jānapadino rājakumārā, tesaṁ nivāso ekopi janapado "Kosalā"tveva vuccati, tesu Kosalesu janapade. **Cārikaṁ caratī**ti aturitacārikāvasena janapadacārikaṁ carati. **Mahatā**ti guṇamahattenapi mahatā, aparicchinnasaṅkhyattā saṅkhyāmahattenapi mahatā. **Bhikkhusaṁghenā**ti diṭṭhisīlasāmaññasaṁhatena samaṇagaṇena. **Saddhin**ti ekato. **Maggā okkammā**ti maggato apakkamitvā. **Aññataraṁ rukkhamūlan**ti ghanapattasākhāviṭapasampannassa sandacchāyassa mahato rukkhassa samīpasaṅkhātaṁ mūlaṁ.

Aññataro gopālakoti eko gogaṇarakkhako, nāmena pana Nando nāma. So kira aḍḍho mahaddhano mahābhogo, yathā

စိတ္တေန မာရဿ ယထာကာမကရဏီယော ဟောတိ၊ တသ္မာ ယောနိသောမနသိကာရေန ကမ္မံ ကရောန္တော နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒိသမ္မာသင်္ကပ္ပဂေါစရော အဿ၊ ဈာနာဒိသမ္ပယုတ္တံ သမ္မာသင်္ကပ္ပမေဝ အတ္တနော စိတ္တဿ ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ကရေယျ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိပုရေက္ခာရော**တိ သမ္မာသင်္ကပ္ပဂေါစရတာယ ဝိဓူတမိစ္ဆာဒဿနော ပုရေတရံယေဝ ကမ္မဿကတာလက္ခဏံ, တတော ယထာဘူတဉာဏလက္ခဏဉ္စ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ပုရတော ကတွာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ သီလသမာဓီသု ယုတ္တော ပယုတ္တော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော **ဉတွာန ဥဒယဗ္ဗယံ** ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု သမပညာသာယ အာကာရေဟိ ဥပ္ပါဒနိရောဓံ ဝဝတ္ထပေတွာ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏမဓိဂန္တွာ တတော ပရံ ဘင်္ဂါနုပဿနာဒိဝသေန ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အနုက္ကမေန အရိယမဂ္ဂံ ဂဏှန္တော အဂ္ဂမဂ္ဂေန **ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူ ဘိက္ခု သဗ္ဗာ ဒုဂ္ဂတိယော ဇဟေ**တိ၊ ဧဝံ သော ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂဝဇ္ဈာနံ ကိလေသာနံ ပဌမမေဝ ပဟီနတ္တာ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တလောဘသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒေသု ဥပ္ပဇ္ဇနကထိနမိဒ္ဓါနံ အဓိဂတေန အရဟတ္တမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္ဒနတော တဒေကဋ္ဌာနံ မာနာဒီနမ္ပိ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗသော ဘိန္နကိလေသော ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု တိဝိဓဒုက္ခတာယောဂေန ဒုဂ္ဂတိသင်္ခါတာ သဗ္ဗာပိ ဂတိယော ဥစ္ဆိန္နဘဝမူလတ္တာ **ဇဟေ** ပဇဟေယျ၊ တာသံ ပရဘာဂေ နိဗ္ဗာနေ ပတိဋ္ဌေယျာတိ အတ္ထော။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဂေါပါလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၃။ တတိယေ **ကောသလေသူ**တိ ကောသလာ နာမ ဇာနပဒိနော ရာဇကုမာရာ၊ တေသံ နိဝါသော ဧကောပိ ဇနပဒေါ "ကောသလာ"တွေဝ ဝုစ္စတိ၊ တေသု ကောသလေသု ဇနပဒေ။ **စာရိကံ စရတီ**တိ အတုရိတစာရိကာဝသေန ဇနပဒစာရိကံ စရတိ။ **မဟတာ**တိ ဂုဏမဟတ္တေနပိ မဟတာ၊ အပရိစ္ဆိန္နသင်္ချတ္တာ သင်္ချာမဟတ္တေနပိ မဟတာ။ **ဘိက္ခုသံဃေနာ**တိ ဒိဋ္ဌိသီလသာမညသံဟတေန သမဏဂဏေန။ **သဒ္ဓိန္တိ** ဧကတော။ **မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မာ**တိ မဂ္ဂတော အပက္ကမိတွာ။ **အညတရံ ရုက္ခမူလန္တိ** ဃနပတ္တသာခါဝိဋပသမ္ပန္နဿ သန္ဒစ္ဆာယဿ မဟတော ရုက္ခဿ သမီပသင်္ခါတံ မူလံ။

အညတရော ဂေါပါလကောတိ ဧကော ဂေါဂဏာရက္ခကော၊ နာမေန ပန နန္ဒော နာမ။ သော ကိရ အဍ္ဎော မဟဒ္ဓနော မဟာဘောဂေါ၊ ယထာ

keṇiyo jaṭilo pabbajjāvasena, evaṁ Anāthapiṇḍikassa goyūthaṁ rakkhanto gopālakattena rājapīḷaṁ apaharanto attano kuṭumbaṁ rakkhati. So kālena kālaṁ pañca gorase gahetvā mahāseṭṭhissa santikaṁ āgantvā niyyātetvā Satthu santikaṁ gantvā Satthāraṁ passati, dhammaṁ suṇāti, attano vasanaṭṭhānaṁ āgamanatthāya Satthāraṁ yācati. Satthā tasseva ñāṇaparipākaṁ āgamayamāno agantvā aparabhāge mahatā bhikkhusaṁghena parivuto janapadacārikaṁ caranto "idānissa ñāṇaṁ paripakkan"ti ñatvā tassa vasanaṭṭhānassa avidūre maggā okkamma aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi tassa āgamanaṁ āgamayamāno. Nandopi kho "Satthā kira janapadacārikaṁ caranto ito āgacchatī"ti sutvā haṭṭhatuṭṭho vegena gantvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā katapaṭisanthāro ekamantaṁ nisīdi, athassa Bhagavā dhammaṁ deseti. So sotāpattiphale patiṭṭhahitvā Bhagavantaṁ nimantetvā sattāhaṁ pāyāsadānamadāsi, sattame divase Bhagavā anumodanaṁ katvā pakkāmi. Tena vuttaṁ "**ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ gopālakaṁ Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi -pa- uṭṭhāyāsanā pakkāmī**"ti.

Tattha **sandassesīti** "ime dhammā kusalā, ime dhammā akusalā"ti-ādinā kusalādidhamme kammavipāke idhalokaparaloke paccakkhato dassento anupubbikathāvasāne cattāri ariyasaccāni sammā dassesi. **Samādapesīti** "saccādhigamāya ime nāma dhammā attani uppādetabbā"ti sīlādidhamme sammā gaṇhāpetvā tesu taṁ patiṭṭhapesi. **Samuttejesīti** te dhammā samādinnā anukkamena bhāviyamānā nibbedhabhāgiyā hutvā tikkhavisadā yathā khippaṁ ariyamaggaṁ āvahanti, tathā sammā uttejesi sammadeva tejesi[1]. **Sampahaṁsesīti** bhāvanāya pubbenāparaṁ visesabhāvadassanena cittassa pamodāpanavasena suṭṭhu pahaṁsesi. Apicettha sāvajjānavajjadhammesu dukkhādīsu ca sammohavinodanena sandassanaṁ, sammāpaṭipattiyaṁ pamādāpanodanena samādapanaṁ, cittassālasiyāpattivinodanena samuttejanaṁ, sammāpaṭipattisiddhiyā sampahaṁsanaṁ veditabbaṁ. Evaṁ so Bhagavato sāmukkaṁsikāya dhammadesanāya sotāpattiphale patiṭṭhahi.

1. Tathā samuttejesi sammā uttejesi (Sī)

ကေဏိယော ဇဋိလော ပဗ္ဗဇ္ဇာဝသေန၊ ဧဝံ အနာထပိဏ္ဍိကဿ ဂေါယူထံ ရက္ခန္တော ဂေါပါလကတ္တေန ရာဇပီဠံ အပဟရန္တော အတ္တနော ကုဋုမ္ဗံ ရက္ခတိ။ သော ကာလေန ကာလံ ပဉ္စ ဂေါရသေ ဂဟေတွာ မဟာသေဋ္ဌိဿ သန္တိကံ အာဂန္တွာ နိယျာတေတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ပဿတိ၊ ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ အာဂမနတ္ထာယ သတ္ထာရံ ယာစတိ။ သတ္ထာ တဿေဝ ဉာဏပရိပါကံ အာဂမယမာနော အဂန္တွာ အပရဘာဂေ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန ပရိဝုတော ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော “ဣဒါနိဿ ဉာဏံ ပရိပက္က”န္တိ ဉတွာ တဿ ဝသနဋ္ဌာနဿ အဝိဒူရေ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ တဿ အာဂမနံ အာဂမယမာနော။ နန္ဒောပိ ခေါ “သတ္ထာ ကိရ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော ဣတော အာဂစ္ဆတီ”တိ သုတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဝေဂေန ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ကတပဋိသန္ထာရော ဧကမန္တံ နိသီဒိ၊ အထဿ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ဘဂဝန္တံ နိမန္တေတွာ သတ္တာဟံ ပါယာသဒါနမဒါသိ၊ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဘဂဝါ အနုမောဒနံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဧကမန္တံ နိသိန္နံ ခေါ တံ ဂေါပါလကံ ဘဂဝါ ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဒဿေသိ။ပ။ ဥဋ္ဌာယာသနာ ပက္ကာမီ**”တိ။

တတ္ထ **သန္ဒဿေသီ**တိ “ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ အကုသလာ”တိအာဒိနာ ကုသလာဒိဓမ္မေ ကမ္မဝိပါကေ ဣဓလောကပရလောကေ ပစ္စက္ခတော ဒဿေန္တော အနုပုဗ္ဗိကထာဝသာနေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ သမ္မာ ဒဿေသိ။ **သမာဒပေသီ**တိ “သစ္စာဓိဂမာယ ဣမေ နာမ ဓမ္မာ အတ္တနိ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာ”တိ သီလာဒိဓမ္မေ သမ္မာ ဂဏှာပေတွာ တေသု တံ ပတိဋ္ဌပေသိ။ **သမုတ္တေဇေသီ**တိ တေ ဓမ္မာ သမာဒိန္နာ အနုက္ကမေန ဘာဝိယမာနာ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ ဟုတွာ တိက္ခဝိသဒါ ယထာ ခိပ္ပံ အရိယမဂ္ဂံ အာဝဟန္တိ၊ တထာ သမ္မာ ဥတ္တေဇေသိ သမ္မဒေဝ တေဇေသိ[၁]။ **သမ္ပဟံသေသီ**တိ ဘာဝနာယ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဝိသေသဘာဝဒဿနေန စိတ္တဿ ပမောဒါပနဝသေန သုဋ္ဌု ပဟံသေသိ။ အပိစေတ္ထ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇဓမ္မေသု ဒုက္ခာဒီသု စ သမ္မောဟဝိနောဒနေန သန္ဒဿနံ, သမ္မာပဋိပတ္တိယံ ပမာဒါပနောဒနေန သမာဒပနံ, စိတ္တဿာလသိယာပတ္တိဝိနောဒနေန သမုတ္တေဇနံ, သမ္မာပဋိပတ္တိသိဒ္ဓိယာ သမ္ပဟံသနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သော ဘဂဝတော သာမုက္ကံသိကာယ ဓမ္မဒေသနာယ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိ။

၁-တထာ သမုတ္တေဇေသိ သမ္မာ ဥတ္တေဇေသိ(သီ)

adhivāsesīti tena diṭṭhasaccena “adhivāsetu me bhante Bhagavā”ti-ādinā nimantito kāyaṅgavācaṅgaṁ acopento citteneva adhivāsesi sādiyi. Tenevāha “**tuṇhībhāvenā**”ti.

Appodakapāyāsanti nirudakapāyāsaṁ. **Paṭiyādāpetvā**ti sampādetvā sajjetvā. **Navañca sappin**ti navanītaṁ gahetvā tāvadeva vilīnaṁ maṇḍasappiñca paṭiyādāpetvā. **Sahatthā**ti ādarajāto sahattheneva parivisanto. **Santappesī**ti paṭiyattaṁ bhojanaṁ bhojesi. **Sampavāresī**ti “alaṁ alan”ti vācāya paṭikkhipāpesi. **Bhuttāvin**ti katabhattakiccaṁ. **Onītapattapāṇin**ti pattato apanītapāṇiṁ, “dhotapattapāṇin”tipi pāṭho, dhotapattahatthanti attho. **Nīcan**ti anuccaṁ āsanaṁ gahetvā āsaneyeva nisīdanaṁ ariyadesavāsīnaṁ cārittaṁ, so pana Satthu santike upacāravasena paññattassa dāruphalakāsanassa samīpe nisīdi. **Dhammiyā kathāyā**ti-ādi sattame divase kataṁ anumodanaṁ sandhāya vuttaṁ. So kira sattāhaṁ Bhagavantaṁ bhikkhusaṁghañca tattha vasāpetvā mahādānaṁ pavattesi, sattame pana divase appodakapāyāsadānaṁ adāsi, Satthā tassa tasmiṁ attabhāve uparimaggatthāya ñāṇaparipākābhāvato anumodanameva katvā pakkāmi.

Sīmantarikāyānti sīmantare, tassa gāmassa antaraṁ. Gāmavāsino kira ekaṁ taḷākaṁ nissāya tena saddhiṁ kalahaṁ akaṁsu. So te abhibhavitvā taṁ taḷākaṁ gaṇhi. Tena baddhāghāto eko puriso taṁ Satthu pattaṁ gahetvā dūraṁ anugantvā “nivattāhi upāsakā”ti vutte Bhagavantaṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā bhikkhusaṁghassa ca añjaliṁ katvā yāva dassanūpacārasamatikkamā dasanakhasamodhānasamujjalaṁ añjaliṁ sirasi paggayha paṭinivattitvā dvinnaṁ gāmānaṁ antare araññappadese ekakaṁ gacchantaṁ sarena vijjhitvā māresi. Tena vuttaṁ “**acirapakkantassa -pa- voropesī**”ti. Kenacideva karaṇīyena ohīyitvā pacchā gacchantā bhikkhū taṁ tathā mataṁ disvā Bhagavato tamatthaṁ ārocesuṁ, taṁ sandhāya vuttaṁ “**atha kho sambahulā bhikkhū**”ti-ādi.

Etamatthaṁ viditvāti yasmā diṭṭhisampannaṁ ariyasāvakaṁ Nandaṁ mārentena purisena ānantariyakammaṁ bahulaṁ apuññaṁ pasutaṁ, tasmā yaṁ corehi ca verīhi ca kattabbaṁ, tatopi ghorataraṁ imesaṁ sattānaṁ micchāpaṇihitaṁ cittaṁ karotīti imamatthaṁ jānitvā tadatthadīpanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

အဓိဝါသေသီတိ တေန ဒိဋ္ဌသစ္စေန “အဓိဝါသေတု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ”တိ-အာဒိနာ နိမန္တိတော ကာယင်္ဂဝါစင်္ဂံ အစောပေန္တော စိတ္တေနေဝ အဓိဝါသေသိ သာဒိယိ။ တေနေဝါဟ “**တုဏှီဘာဝေန**”တိ။

အပ္ပောဒကပါယာသန္တိ နိရုဒကပါယာသံ။ **ပဋိယာဒါပေတွာ**တိ သမ္ပာဒေတွာ သဇ္ဇေတွာ။ **နဝဉ္စ သပ္ပိန္တိ** နဝနီတံ ဂဟေတွာ တာဝဒေဝ ဝိလီနံ မဏ္ဍသပ္ပိဉ္စ ပဋိယာဒါပေတွာ။ **သဟတ္ထာ**တိ အာဒရဇာတော သဟတ္ထေနေဝ ပရိဝိသန္တော။ **သန္တပ္ပေသီ**တိ ပဋိယတ္တံ ဘောဇနံ ဘောဇေသိ။ **သမ္ပဝါရေသီ**တိ “အလံ အလ”န္တိ ဝါစာယ ပဋိက္ခိပါပေသိ။ **ဘုတ္တာဝိန္တိ** ကတဘတ္တကိစ္စံ။ **ဩနီတပတ္တပါဏိန္တိ** ပတ္တတော အပနီတပါဏိံ၊ “ဓောတပတ္တပါဏိ”န္တိပိ ပါဌော၊ ဓောတပတ္တဟတ္ထန္တိ အတ္ထော။ **နီစန္တိ** အနုစ္စံ အာသနံ ဂဟေတွာ အာသနေယေဝ နိသီဒနံ အရိယဒေသဝါသီနံ စာရိတ္တံ၊ သော ပန သတ္ထု သန္တိကေ ဥပစာရဝသေန ပညတ္တဿ ဒါရုဖလကာသနဿ သမီပေ နိသီဒိ။ **ဓမ္မိယာ ကထာယာ**တိအာဒိ သတ္တမေ ဒိဝသေ ကတံ အနုမောဒနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သော ကိရ သတ္တာဟံ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ တတ္ထ ဝသာပေတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ၊ သတ္တမေ ပန ဒိဝသေ အပ္ပောဒကပါယာသဒါနံ အဒါသိ၊ သတ္ထာ တဿ တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဥပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ဉာဏပရိပါကာဘာဝတော အနုမောဒနမေဝ ကတွာ ပက္ကာမိ။

သီမန္တရိကာယာတိ သီမန္တရေ၊ တဿ ဂါမဿ အန္တရံ။ ဂါမဝါသိနော ကိရ ဧကံ တဠာကံ နိဿာယ တေန သဒ္ဓိံ ကလဟံ အကံသု။ သော တေ အဘိဘဝိတွာ တံ တဠာကံ ဂဏှိ။ တေန ဗဒ္ဓါဃာတော ဧကော ပုရိသော တံ သတ္ထု ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဒူရံ အနုဂန္တွာ “နိဝတ္တာဟိ ဥပါသကာ”တိ ဝုတ္တေ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ စ အဉ္ဇလိံ ကတွာ ယာဝ ဒဿနူပစာရသမတိက္ကမာ ဒသနခသမောဓာနသမုဇ္ဇလံ အဉ္ဇလိံ သိရသိ ပဂ္ဂယှ ပဋိနိဝတ္တိတွာ ဒွိန္နံ ဂါမာနံ အန္တရေ အရညပ္ပဒေသေ ဧကကံ ဂစ္ဆန္တံ သရေန ဝိဇ္ဈိတွာ မာရေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အစိရပက္ကန္တဿ။ပ။ ဝေါရောပေသီ**”တိ။ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ဩဟီယိတွာ ပစ္ဆာ ဂစ္ဆန္တာ ဘိက္ခူ တံ တထာ မတံ ဒိသွာ ဘဂဝတော တမတ္ထံ အာရောစေသုံ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ**”တိအာဒိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ယသ္မာ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နံ အရိယသာဝကံ နန္ဒံ မာရေန္တေန ပုရိသေန အာနန္တရိယကမ္မံ ဗဟုလံ အပုညံ ပသုတံ၊ တသ္မာ ယံ စောရေဟိ စ ဝေရီဟိ စ ကတ္တဗ္ဗံ၊ တတောပိ ဃောရတရံ ဣမေသံ သတ္တာနံ မိစ္ဆာပဏိဟိတံ စိတ္တံ ကရောတီတိ ဣမမတ္ထံ ဇာနိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

Tattha **diso disan**ti dūsako dūsanīyaṁ coro coraṁ, disvāti vacanaseso. **Yaṁ taṁ kayirā**ti yaṁ tassa anayabyasanaṁ kareyya, dutiyapadepi eseva nayo. Idaṁ vuttaṁ hoti—eko ekassa mittadubbhī coro puttadārakhettavatthugomahiṁsādīsu aparajjhanto yassa aparajjhati, tampi tatheva attani aparajjhantaṁ coraṁ disvā, verī vā pana kenacideva kāraṇena baddhaveraṁ veriṁ disvā attano kakkhaḷatāya dāruṇatāya yaṁ tassa anayabyasanaṁ kareyya, puttadāraṁ vā pīḷeyya, khettādīni vā nāseyya, jīvitā vā voropeyya, dasasu akusalakammapathesu micchāṭhapitattā **micchāpaṇihitaṁ cittaṁ pāpiyo naṁ tato kare,** naṁ purisaṁ pāpataraṁ tato kareyya. Vuttappakāro hi diso vā verī vā disassa vā verino vā imasmiṁyeva attabhāve dukkhaṁ vā uppādeyya, jīvitakkhayaṁ vā kareyya. Idaṁ pana akusalakammapathesu micchāṭhapitaṁ cittaṁ diṭṭheva dhamme anayabyasanaṁ pāpeti, attabhāvasatasahassesupi catūsu apāyesu khipitvā sīsamassa ukkhipituṁ na detīti.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Yakkhapahārasuttavaṇṇanā

34. Catutthe **Kapotakandarāyan**ti evaṁnāmake vihāre. Tasmiṁ kira Pabbatakandare pubbe bahū kapotā vasiṁsu, tena sā Pabbatakandarā “Kapotakandarā”ti vuccati. Aparabhāge tattha katavihāropi “Kapotakandarā”tveva paññāyittha. Tena vuttaṁ “Kapotakandarāyanti evaṁnāmake vihāre”ti. **Juṇhāya rattiyā**ti sukkapakkharattiyaṁ. **Navoropitehi kesehī**ti acira-ohāritehi kesehi, itthambhūtalakkhaṇe cetaṁ karaṇavacanaṁ. **Abbhokāse**ti yattha uparicchadanaṁ parikkhepo vā natthi, tādise ākāsaṅgaṇe.

Tattha āyasmā Sāriputto suvaṇṇavaṇṇo, āyasmā Mahāmoggallāno nīluppalavaṇṇo. Ubhopi pana te mahāthero udiccabrāhmaṇajaccā kappānaṁ satasahassādhikaṁ ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ abhinīhārasampannā chaḷabhiññāpaṭisambhidāpattā mahākhīṇāsavā samāpattilābhino

တတ္ထ **ဒိသော ဒိသန္တိ** ဒူသကော ဒူသနီယံ စောရော စောရံ၊ ဒိသွာတိ ဝစနသေသော။ **ယံ တံ ကယိရာ**တိ ယံ တဿ အနယဗျသနံ ကရေယျ၊ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဧကော ဧကဿ မိတ္တဒုဗ္ဘီ စောရော ပုတ္တဒါရခေတ္တဝတ္ထုဂေါမဟိံသာဒီသု အပရဇ္ဈန္တော ယဿ အပရဇ္ဈတိ၊ တမ္ပိ တထေဝ အတ္တနိ အပရဇ္ဈန္တံ စောရံ ဒိသွာ, ဝေရီ ဝါ ပန ကေနစိဒေဝ ကာရဏေန ဗဒ္ဓဝေရံ ဝေရိံ ဒိသွာ အတ္တနော ကက္ခဠတာယ ဒါရုဏတာယ ယံ တဿ အနယဗျသနံ ကရေယျ၊ ပုတ္တဒါရံ ဝါ ပီဠေယျ၊ ခေတ္တာဒီနိ ဝါ နာသေယျ၊ ဇီဝိတာ ဝါ ဝေါရောပေယျ၊ ဒသသု အကုသလကမ္မပထေသု မိစ္ဆာဌပိတတ္တာ **မိစ္ဆာပဏိဟိတံ စိတ္တံ ပါပိယော နံ တတော ကရေ၊** နံ ပုရိသံ ပါပတရံ တတော ကရေယျ။ ဝုတ္တပ္ပကာရော ဟိ ဒိသော ဝါ ဝေရီ ဝါ ဒိသဿ ဝါ ဝေရိနော ဝါ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဒုက္ခံ ဝါ ဥပ္ပါဒေယျ၊ ဇီဝိတက္ခယံ ဝါ ကရေယျ။ ဣဒံ ပန အကုသလကမ္မပထေသု မိစ္ဆာဌပိတံ စိတ္တံ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အနယဗျသနံ ပါပေတိ၊ အတ္တဘာဝသတသဟဿေသုပိ စတူသု အပါယေသု ခိပိတွာ သီသမဿ ဥက္ခိပိတုံ န ဒေတီတိ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ယက္ခပဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ စတုတ္ထေ **ကပေါတကန္ဒရာယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ ဝိဟာရေ။ တသ္မိံ ကိရ ပဗ္ဗတကန္ဒရေ ပုဗ္ဗေ ဗဟူ ကပေါတာ ဝသိံသု၊ တေန သာ ပဗ္ဗတကန္ဒရာ “ကပေါတကန္ဒရာ”တိ ဝုစ္စတိ။ အပရဘာဂေ တတ္ထ ကတဝိဟာရောပိ “ကပေါတကန္ဒရာ”တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ တေန ဝုတ္တံ “ကပေါတကန္ဒရာယန္တိ ဧဝံနာမကေ ဝိဟာရေ”တိ။ **ဇုဏှာယ ရတ္တိယာ**တိ သုက္ကပက္ခရတ္တိယံ။ **နဝေါရောပိတေဟိ ကေသေဟီ**တိ အစိရဩဟာရိတေဟိ ကေသေဟိ၊ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏေ စေတံ ကရဏဝစနံ။ **အဗ္ဘောကာသေ**တိ ယတ္ထ ဥပရိစ္ဆဒနံ ပရိက္ခေပေါ ဝါ နတ္ထိ၊ တာဒိသေ အာကာသင်္ဂဏေ။

တတ္ထ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော၊ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော နီလုပ္ပလဝဏ္ဏော။ ဥဘောပိ ပန တေ မဟာထေရာ ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏဇစ္စာ ကပ္ပါနံ သတသဟဿာဓိကံ ဧကံ အသင်္ချေယျံ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နာ ဆဠဘိညာပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာ မဟာခီဏာသဝါ သမာပတ္တိလာဘိနော

sattasaṭṭhiyā sāvakapāramiñāṇānaṁ matthakappattā etaṁ Kapotakandaravihāraṁ upasobhayantā ekaṁ kanakaguhaṁ paviṭṭhā dve sīhā viya, ekaṁ vijambhanabhūmiṁ otiṇṇā dve byagghā viya, ekaṁ supupphitasālavanaṁ paviṭṭhā dve Chaddantanāgarājāno viya, ekaṁ Simbalivanaṁ paviṭṭhā dve supaṇṇarājāno viya, ekaṁ naravāhanayānaṁ abhiruḷhā dve Vessavaṇā viya, ekaṁ Paṇḍukambalasilāsanaṁ abhinisinnā dve sakkā viya, ekavimānabbhantaragatā dve mahābrahmāno viya, ekasmiṁ gaganaṭṭhāne ṭhitāni dve candamaṇḍalāni viya, dve sūriyamaṇḍalāni viya ca virociṁsu. Tesu āyasmā Mahāmoggalāno tuṇhī nisīdi, āyasmā pana Sāriputto samāpajji. Tena vuttaṁ **"aññataraṁ samādhiṁ samāpajjitvā"**ti.

Tattha **aññataraṁ samādhin**ti upekkhābrahmavihārasamāpattiṁ. Keci "saññāvedayitanirodhasamāpattin"ti vadanti, apare panāhu "āruppapādakaṁ phalasamāpattin"ti. Imā eva hi tisso kāyarakkhaṇasamatthā samāpattiyo. Tattha nirodhasamāpattiyā samādhipariyāyasambhavo heṭṭhā vuttova, pacchimaṁyeva pana ācariyā vaṇṇenti. **Uttarāya disāya dakkhiṇaṁ disaṁ gacchantī**ti uttarāya disāya yakkhasamāgamaṁ gantvā attano bhavanaṁ gantuṁ dakkhiṇaṁ disaṁ gacchanti. **Paṭibhāti man**ti upaṭṭhāti mama. **Man**ti hi paṭisaddayogena sāmi-atthe upayogavacanaṁ, imassa sīse pahāraṁ dātuṁ cittaṁ me uppajjatīti attho. So kira purimajātiyaṁ there baddhāghāto, tenassa theraṁ disvā paduṭṭhacittassa evaṁ ahosi. Itaro pana sappaññajātiko, tasmā taṁ paṭisedhento **"alaṁ sammā"**ti-ādimāha. Tattha **mā āsādesī**ti mā ghaṭṭesi, mā pahāraṁ dehīti vuttaṁ hoti. **Uḷāro**ti uḷārehi uttamehi sīlādiguṇehi samannāgato.

Anādiyitvāti ādaraṁ akatvā, tassa vacanaṁ aggahetvā. Yasmā pana tassa vacanaṁ aggaṇhanto taṁ anādiyanto nāma hoti, tasmā vuttaṁ "taṁ yakkhaṁ anādiyitvā"ti. **Sīse pahāraṁ adāsī**ti sabbathāmena ussāhaṁ janetvā ākāse ṭhitova sīse khaṭakaṁ adāsi, muddhani muṭṭhighātaṁ akāsīti attho. **Tāva mahā**ti thāmamahattena tattakaṁ mahanto pahāro ahosi. **Tena pahārenā**ti tena pahārena karaṇabhūtena. **Sattaratanan**ti pamāṇamajjhimassa purisassa ratanena sattaratanaṁ. **Nāgan**ti hatthināgaṁ. **Osādeyyā**ti pathaviyaṁ osīdāpeyya nimujjāpeyya.

သတ္တသဋ္ဌိယာ သာဝကပါရမိဉာဏာနံ မတ္ထကပ္ပတ္တာ ဧတံ ကပေါတကန္ဒရဝိဟာရံ ဥပသောဘယန္တာ ဧကံ ကနကဂုဟံ ပဝိဋ္ဌာ ဒွေ သီဟာ ဝိယ, ဧကံ ဝိဇမ္ဘနဘူမိံ ဩတိဏ္ဏာ ဒွေ ဗျဂ္ဃာ ဝိယ, ဧကံ သုပုပ္ဖိတသာလဝနံ ပဝိဋ္ဌာ ဒွေ ဆဒ္ဒန္တနာဂရာဇာနော ဝိယ, ဧကံ သိမ္ဗလိဝနံ ပဝိဋ္ဌာ ဒွေ သုပဏ္ဏရာဇာနော ဝိယ, ဧကံ နရဝါဟနယာနံ အဘိရူဠှာ ဒွေ ဝေဿဝဏာ ဝိယ, ဧကံ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ အဘိနိသိန္နာ ဒွေ သက္ကာ ဝိယ, ဧကဝိမာနဗ္ဘန္တရဂတာ ဒွေ မဟာဗြဟ္မာနော ဝိယ, ဧကသ္မိံ ဂဂနဋ္ဌာနေ ဌိတာနိ ဒွေ စန္ဒမဏ္ဍလာနိ ဝိယ, ဒွေ သူရိယမဏ္ဍလာနိ ဝိယ စ ဝိရောစိံသု။ တေသု အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တုဏှီ နိသီဒိ၊ အာယသ္မာ ပန သာရိပုတ္တော သမာပဇ္ဇိ။ တေန ဝုတ္တံ **"အညတရံ သမာဓိံ သမာပဇ္ဇိတွာ"**တိ။

တတ္ထ **အညတရံ သမာဓိန္တိ** ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရသမာပတ္တိံ။ ကေစိ "သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိ"န္တိ ဝဒန္တိ၊ အပရေ ပနာဟု "အာရုပ္ပပါဒကံ ဖလသမာပတ္တိ"န္တိ။ ဣမာ ဧဝ ဟိ တိဿော ကာယရက္ခဏသမတ္ထာ သမာပတ္တိယော။ တတ္ထ နိရောဓသမာပတ္တိယာ သမာဓိပရိယာယသမ္ဘဝေါ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောဝ၊ ပစ္ဆိမံယေဝ ပန အာစရိယာ ဝဏ္ဏေန္တိ။ **ဥတ္တရာယ ဒိသာယ ဒက္ခိဏံ ဒိသံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ဥတ္တရာယ ဒိသာယ ယက္ခသမာဂမံ ဂန္တွာ အတ္တနော ဘဝနံ ဂန္တုံ ဒက္ခိဏံ ဒိသံ ဂစ္ဆန္တိ။ **ပဋိဘာတိ မန္တိ** ဥပဋ္ဌာတိ မမ။ **မန္တိ** ဟိ ပဋိသဒ္ဒယောဂေန သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ၊ ဣမဿ သီသေ ပဟာရံ ဒါတုံ စိတ္တံ မေ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ သော ကိရ ပုရိမဇာတိယံ ထေရေ ဗဒ္ဓါဃာတော၊ တေနဿ ထေရံ ဒိသွာ ပဒုဋ္ဌစိတ္တဿ ဧဝံ အဟောသိ။ ဣတရော ပန သပ္ပညဇာတိကော၊ တသ္မာ တံ ပဋိသေဓေန္တော **"အလံ သမ္မာ"**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မာ အာသာဒေသီ**တိ မာ ဃဋ္ဋေသိ၊ မာ ပဟာရံ ဒေဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥဠာရော**တိ ဥဠာရေဟိ ဥတ္တမေဟိ သီလာဒိဂုဏေဟိ သမန္နာဂတော။

အနာဒိယိတွာတိ အာဒရံ အကတွာ၊ တဿ ဝစနံ အဂ္ဂဟေတွာ။ ယသ္မာ ပန တဿ ဝစနံ အဂ္ဂဏှန္တော တံ အနာဒိယန္တော နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "တံ ယက္ခံ အနာဒိယိတွာ"တိ။ **သီသေ ပဟာရံ အဒါသီ**တိ သဗ္ဗထာမေန ဥဿာဟံ ဇနေတွာ အာကာသေ ဌိတောဝ သီသေ ခဋကံ အဒါသိ၊ မုဒ္ဓနိ မုဋ္ဌိဃာတံ အကာသီတိ အတ္ထော။ **တာဝ မဟာ**တိ ထာမမဟတ္တေန တတ္တကံ မဟန္တော ပဟာရော အဟောသိ။ **တေန ပဟာရေနာ**တိ တေန ပဟာရေန ကရဏဘူတေန။ **သတ္တရတနန္တိ** ပမာဏမဇ္ဈိမဿ ပုရိသဿ ရတနေန သတ္တရတနံ။ **နာဂန္တိ** ဟတ္ထိနာဂံ။ **ဩသာဒေယျာ**တိ ပထဝိယံ ဩသီဒါပေယျ နိမုဇ္ဇာပေယျ။

“Osāreyyā”tipi pāṭho, cuṇṇavicuṇṇaṁ kareyyāti attho. **Aḍḍhaṭṭhamaratanan**ti aḍḍhena aṭṭhannaṁ pūraṇāni[1] aḍḍhaṭṭhamāni, aḍḍhaṭṭhamāni ratanāni pamāṇaṁ etassāti aḍḍhaṭṭhamaratano, taṁ aḍḍhaṭṭhamaratanaṁ. **Mahantaṁ pabbatakūṭan**ti Kelāsakūṭappamāṇaṁ vipulaṁ girikūṭaṁ. **Padāleyyā**ti sakalikākārena bhindeyya. Api osādeyya, api padāleyyāti sambandho.

Tāvadeva cassa sarīre mahāpariḷāho uppajji, so vedanāturo ākāse ṭhātuṁ asakkonto bhūmiyaṁ pati, taṅkhaṇaññeva aṭṭhasaṭṭhisahassādhikayojanasatasahassubbedhaṁ Sinerumpi pabbatarājānaṁ sandhārentī catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā mahāpathavī taṁ pāpasattaṁ dhāretuṁ asakkontī viya vivaramadāsi. Avīcito jālā uṭṭhahitvā kandantaṁyeva taṁ gaṇhiṁsu, so kandanto vippalapanto pati. Tena vuttaṁ **“atha ca pana[2] so yakkho ‘ḍayhāmi ḍayhāmī’ti vatvā tattheva mahānirayaṁ apatāsīti”**[3]. Tattha **apatāsīti**[4] apati.

Kiṁ pana so yakkhattabhāveneva nirayaṁ upagacchīti? Na upagacchi, yaṁ hettha diṭṭhadhammavedanīyaṁ pāpakammaṁ ahosi, tassa balena yakkhattabhāve mahantaṁ dukkhaṁ anubhavi. Yaṁ pana upapajjavedanīyaṁ ānantariyakammaṁ, tena cuti-anantaraṁ niraye uppajjīti. Therassa pana samāpattibalena upatthambhitasarīrassa na koci vikāro ahosi. Samāpattito avuṭṭhitakāle hi taṁ yakkho pahari, tathā paharantaṁ dibbacakkhunā disvā āyasmā Mahāmoggallāno Dhammasenāpatiṁ upasaṅkami, upasaṅkamanasamakālameva ca Dhammasenāpati samāpattito uṭṭhāsi. Atha naṁ Mahāmoggallāno sarīravuttiṁ[5] pucchi, sopissa byākāsi, tena vuttaṁ **“addasā kho āyasmā Mahāmoggallāno -pa- api ca me sīsaṁ thokaṁ dukkhan”**ti.

Tattha **thokaṁ dukkhan**ti thokaṁ appamattakaṁ madhurakajātaṁ viya me sīsaṁ dukkhitaṁ, dukkhappattanti attho. Dukkhādhiṭṭhānaṁ hi sīsaṁ dukkhanti vuttaṁ. “Sīse thokaṁ dukkhan”tipi pāṭho. Kathaṁ pana samāpattibalena sarīre upatthambhite[6] therassa sīse thokampi dukkhaṁ ahosīti? Acireneva vuṭṭhitattā.

1. Pūraṇanti (Sī, Syā, Ka)
2. Atha kho (Sī, Syā, Ka)
3. Mahāniraye avatthāsīti (Sī, Syā, Ka)
4. Avatthāsīti (Sī, Syā, Ka)
5. Taṁ paribhavaṁ (Sī, Syā)
6. Upatthaddhe (Ka)

“ဩသာရေယျာ”တိပိ ပါဌော၊ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကရေယျာတိ အတ္ထော။ **အဍ္ဎုဋ္ဌမရတနန္တိ** အဍ္ဎေန အဋ္ဌန္နံ ပူရဏာနိ[1] အဍ္ဎုဋ္ဌမာနိ၊ အဍ္ဎုဋ္ဌမာနိ ရတနာနိ ပမာဏံ ဧတဿာတိ အဍ္ဎုဋ္ဌမရတနော၊ တံ အဍ္ဎုဋ္ဌမရတနံ။ **မဟန္တံ ပဗ္ဗတကူဋန္တိ** ကေလာသကူဋပ္ပမာဏံ ဝိပုလံ ဂိရိကူဋံ။ **ပဒါလေယျာ**တိ သကလိကာကာရေန ဘိန္ဒေယျ။ အပိ ဩသာဒေယျ၊ အပိ ပဒါလေယျာတိ သမ္ဗန္ဓော။

တာဝဒေဝ စဿ သရီရေ မဟာပရိဠာဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ သော ဝေဒနာတုရော အာကာသေ ဌာတုံ အသက္ကောန္တော ဘူမိယံ ပတိ၊ တင်္ခဏညေဝ အဋ္ဌသဋ္ဌိသဟဿာဓိကယောဇနသတသဟဿုဗ္ဗေဓံ သိနေရုမ္ပိ ပဗ္ဗတရာဇာနံ သန္ဓာရေန္တီ စတုနဟုတာဓိကဒွိယောဇနသတသဟဿဗဟလာ မဟာပထဝီ တံ ပါပသတ္တံ ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တီ ဝိယ ဝိဝရမဒါသိ။ အဝီစိတော ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ကန္ဒန္တံယေဝ တံ ဂဏှိံသု၊ သော ကန္ဒန္တော ဝိပ္ပလပန္တော ပတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ စ ပန[2] သော ယက္ခော ‘ဍယှာမိ ဍယှာမီ’တိ ဝတွာ တတ္ထေဝ မဟာနိရယံ အပတာသီ**တိ”[3]။ တတ္ထ **အပတာသီ**တိ[4] အပတိ။

ကိံ ပန သော ယက္ခတ္တဘာဝေနေဝ နိရယံ ဥပဂစ္ဆီတိ? န ဥပဂစ္ဆိ၊ ယံ ဟေတ္ထ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ပါပကမ္မံ အဟောသိ၊ တဿ ဗလေန ယက္ခတ္တဘာဝေ မဟန္တံ ဒုက္ခံ အနုဘဝိ။ ယံ ပန ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ အာနန္တရိယကမ္မံ၊ တေန စုတိအနန္တရံ နိရယေ ဥပ္ပဇ္ဇီတိ။ ထေရဿ ပန သမာပတ္တိဗလေန ဥပတ္ထမ္ဘိတသရီရဿ န ကောစိ ဝိကာရော အဟောသိ။ သမာပတ္တိတော အဝုဋ္ဌိတကာလေ ဟိ တံ ယက္ခော ပဟရိ၊ တထာ ပဟရန္တံ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဒိသွာ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဓမ္မသေနာပတိံ ဥပသင်္ကမိ၊ ဥပသင်္ကမနသမကာလမေဝ စ ဓမ္မသေနာပတိ သမာပတ္တိတော ဥဋ္ဌာသိ။ အထ နံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော သရီရဝုတ္တိံ[5] ပုစ္ဆိ၊ သောပိဿ ဗျာကာသိ၊ တေန ဝုတ္တံ “**အဒ္ဒသာ ခေါ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော။ပ။ အပိ စ မေ သီသံ ထောကံ ဒုက္ခ**”န္တိ။

တတ္ထ **ထောကံ ဒုက္ခန္တိ** ထောကံ အပ္ပမတ္တကံ မဓုရကဇာတံ ဝိယ မေ သီသံ ဒုက္ခိတံ၊ ဒုက္ခပ္ပတ္တန္တိ အတ္ထော။ ဒုက္ခာဓိဋ္ဌာနံ ဟိ သီသံ ဒုက္ခန္တိ ဝုတ္တံ။ “သီသေ ထောကံ ဒုက္ခ”န္တိပိ ပါဌော။ ကထံ ပန သမာပတ္တိဗလေန သရီရေ ဥပတ္ထမ္ဘိတေ[6] ထေရဿ သီသေ ထောကမ္ပိ ဒုက္ခံ အဟောသီတိ? အစိရေနေဝ ဝုဋ္ဌိတတ္တာ။

၁-ပူရဏန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-အထ ခေါ (သီ၊ သျာ၊ က)
၃-မဟာနိရယေ အဝတ္ထာသီတိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၄-အဝတ္ထာသီတိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၅-တံ ပရိဘဝံ (သီ၊ သျာ)
၆-ဥပတ္ထဒ္ဓေ (က)

antosamāpattiyaṁ apaññāyamānadukkhaṁ hi kāyanissitattā niddaṁ upagatassa makasādijanitaṁ viya paṭibuddhassa thokaṁ paññāyittha.

“Mahābalena yakkhena tathā sabbussāhena pahaṭe sarīrepi vikāro nāma natthī”ti acchariyabbhutacittajātena āyasmatā Mahāmoggallānena “**acchariyaṁ āvuso Sāriputtā**ti-ādinā Dhammasenāpatino mahānubhāvatāya vibhāvitāya sopissa “**acchariyaṁ āvuso Moggallānā**”ti-ādinā iddhānubhāvamahantatāpakāsanāpadesena attano issāmacchariyāhaṅkārādimalānaṁ suppahīnataṁ dīpeti. **Paṁsupisācakampi na passāmā**ti saṅkārakūṭhādīsu vicaraṇakakhuddakapetampi na passāma. Iti adhigamappicchānaṁ aggabhūto mahāthero tasmiṁ kāle anāvajjanena tesaṁ adassanaṁ sandhāya vadati. Tenevāha “**etarahī**”ti.

Bhagavā pana Veḷuvane ṭhito ubhinnaṁ aggasāvakānaṁ imaṁ kathāsallāpaṁ dibbasotena assosi. Tena vuttaṁ “**assosi kho Bhagavā**”ti-ādi, taṁ vuttatthameva.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Sāriputtassa samāpattibalūpagataṁ iddhānubhāvamahantataṁ viditvā. **Imaṁ udānan**ti tasseva tādibhāvappattidīpakaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yassa selūpamaṁ cittaṁ, ṭhitaṁ nānupakampatī**ti yassa khīṇāsavassa cittaṁ ekagghanasilāmayapabbatūpamaṁ sabbesaṁ iñjanānaṁ abhāvato vasībhāvappattiyāva ṭhitaṁ sabbehipi lokadhammehi nānupakampati na pavedhati. Idānissa akampanākāraṁ saddhiṁ kāraṇena dassetuṁ “**virattan**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **virattaṁ rajanīyesū**ti virāgasaṅkhātena ariyamaggena rajanīyesu rāguppattihetubhūtesu sabbesu tebhūmakadhammesu virattaṁ, tattha sabbaso samucchinnarāganti attho. **Kopaneyye**ti paṭighaṭṭhānīye sabbasmimpi āghātavatthusmiṁ **na kuppati** na dussati na vikāraṁ āpajjati. **Yassevaṁ bhāvitaṁ cittan**ti yassa yathāvuttassa ariyapuggalassa cittaṁ evaṁ vuttanayena tādibhāvāvahanabhāvena bhāvitaṁ. **Kuto taṁ dukkhamessatī**ti taṁ uttamapuggalaṁ kuto sattato saṅkhārato vā dukkhaṁ upagamissati, na tādisassa dukkhaṁ atthīti attho.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

အန္တောသမာပတ္တိယံ အပညာယမာနဒုက္ခံ ဟိ ကာယနိဿိတတ္တာ နိဒ္ဒံ ဥပဂတဿ မကသာဒိဇနိတံ ဝိယ ပဋိဗုဒ္ဓဿ ထောကံ ပညာယိတ္ထ။

“မဟာဗလေန ယက္ခေန တထာ သဗ္ဗုဿာဟေန ပဟဋေ သရီရေပိ ဝိကာရော နာမ နတ္ထီ”တိ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတေန အာယသ္မတာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနေန “**အစ္ဆရိယံ အာဝုသော သာရိပုတ္တာ**”တိအာဒိနာ ဓမ္မသေနာပတိနော မဟာနုဘာဝတာယ ဝိဘာဝိတာယ သောပိဿ “**အစ္ဆရိယံ အာဝုသော မောဂ္ဂလ္လာနာ**”တိအာဒိနာ ဣဒ္ဓါနုဘာဝမဟန္တတာပကာသနာပဒေသေန အတ္တနော ဣဿာမစ္ဆရိယာဟင်္ကာရာဒိမလာနံ သုပ္ပဟီနတံ ဒီပေတိ။ **ပံသုပိသာစကမ္ပိ န ပဿာမာ**တိ သင်္ကာရကူဋာဒီသု ဝိစရဏကခုဒ္ဒကပေတမ္ပိ န ပဿာမ။ ဣတိ အဓိဂမပ္ပိစ္ဆာနံ အဂ္ဂဘူတော မဟာထေရော တသ္မိံ ကာလေ အနာဝဇ္ဇနေန တေသံ အဒဿနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ တေနေဝါဟ “**ဧတရဟီ**”တိ။

ဘဂဝါ ပန ဝေဠုဝနေ ဌိတော ဥဘိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဣမံ ကထာသလ္လာပံ ဒိဗ္ဗသောတေန အဿောသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အဿောသိ ခေါ ဘဂဝါ**”တိအာဒိ၊ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ သမာပတ္တိဗလူပဂတံ ဣဒ္ဓါနုဘာဝမဟန္တတံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ တဿေဝ တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိဒီပကံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယဿ သေလူပမံ စိတ္တံ၊ ဌိတံ နာနုပကမ္ပတီ**တိ ယဿ ခီဏာသဝဿ စိတ္တံ ဧကဃနသိလာမယပဗ္ဗတူပမံ သဗ္ဗေသံ ဣဉ္ဇနာနံ အဘာဝတော ဝသီဘာဝပ္ပတ္တိယာဝ ဌိတံ သဗ္ဗေဟိပိ လောကဓမ္မေဟိ နာနုပကမ္ပတိ န ပဝေဓတိ။ ဣဒါနိဿ အကမ္ပနာကာရံ သဒ္ဓိံ ကာရဏေန ဒဿေတုံ “**ဝိရတ္တ**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝိရတ္တံ ရဇနီယေသူ**တိ ဝိရာဂသင်္ခါတေန အရိယမဂ္ဂေန ရဇနီယေသု ရာဂုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတေသု သဗ္ဗေသု တေဘူမကဓမ္မေသု ဝိရတ္တံ၊ တတ္ထ သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္နရာဂန္တိ အတ္ထော။ **ကောပနေယျေ**တိ ပဋိဃဋ္ဌာနီယေ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ အာဃာတဝတ္ထုသ္မိံ **န ကုပ္ပတိ** န ဒုဿတိ န ဝိကာရံ အာပဇ္ဇတိ။ **ယဿေဝံ ဘာဝိတံ စိတ္တ**န္တိ ယဿ ယထာဝုတ္တဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ စိတ္တံ ဧဝံ ဝုတ္တနယေန တာဒိဘာဝါဝဟနဘာဝေန ဘာဝိတံ။ **ကုတော တံ ဒုက္ခမေဿတီ**တိ တံ ဥတ္တမပုဂ္ဂလံ ကုတော သတ္တတော သင်္ခါရတော ဝါ ဒုက္ခံ ဥပဂမိဿတိ၊ န တာဒိသဿ ဒုက္ခံ အတ္ထီတိ အတ္ထော။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

5. Nāgasuttavaṇṇanā

35. Pañcame **Kosambiyan**ti Kusumbena nāma isinā vasitaṭṭhāne māpitattā 'Kosambī"ti evaṁladdhanāmake nagare. **Ghositārāme**ti Ghositaseṭṭhinā kārite ārāme. Bhagavā **ākiṇṇo viharatī**ti Bhagavā sambādhappatto viharati. Kiṁ pana Bhagavato sambādho atthi, saṁsaggo vāti? Natthi. Na hi koci Bhagavantaṁ anicchāya upasaṅkamituṁ sakkoti. Durāsadā hi Buddhā Bhagavanto sabbattha ca anupalittattā. Hitesitāya pana sattesu anukampaṁ upādāya "mutto mocessāmī"ti paṭiññānurūpaṁ caturoghanittharaṇatthaṁ aṭṭhannaṁ parisānaṁ attano santikaṁ kālena kālaṁ upasaṅkamanaṁ adhivāseti, sayañca mahākaruṇāsamussāhito kālaññū hutvā tattha upasaṅkamati, idaṁ sabbabuddhānaṁ āciṇṇaṁ, ayamidha ākiṇṇavihāroti adhippeto.

Idha pana Kosambikānaṁ bhikkhūnaṁ kalahajātānaṁ Satthā Dīghītissa Kosalarañño vatthuṁ āharitvā "na hi verena verāni, sammantīdha kudācanan"ti[1] ādinā ovādaṁ adāsi, taṁ divasaṁ tesaṁ kalahaṁ karontānaṁyeva ratti vibhātā. Dutiyadivasepi Bhagavā tameva vatthuṁ kathesi, taṁ divasampi tesaṁ kalahaṁ karontānaṁyeva ratti vibhātā. Tatiyadivasepi Bhagavā tameva vatthuṁ kathesi, athaññataro bhikkhu Bhagavantaṁ evamāha "appossukko bhante Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāramanuyutto viharatu, mayametena bhaṇḍanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmā"ti. Satthā "pariyādinnacittā kho-ime moghapurisā, na dānime sakkā saññāpetuṁ, natthi cettha saññāpetabbā, yannūnāhaṁ ekacārikavāsaṁ vaseyyaṁ, evaṁ ime bhikkhū kalahato oramissantī"ti cintesi. Evaṁ tehi kalahakārakehi bhikkhūhi saddhiṁ ekavihāre vāsaṁ vinetabbābhāvato upāsakādīhi upasaṅkamanañca ākiṇṇavihāraṁ katvā vuttaṁ "tena kho pana samayena Bhagavā ākiṇṇo viharatī"ti-ādi.

Tattha **dukkhan**ti na sukhaṁ, anārādhitacittatāya na iṭṭhanti attho. Tenevāha **"na phāsu viharāmī"**ti. **Vūpakaṭṭho**ti pavivekaṭṭho dūrībhūto. Tathā cintetvāva Bhagavā pātova sarīrappaṭijagganaṁ katvā Kosambiyaṁ

1. Khu 1. 14; Ma 3. 192; Vi 3. 496 piṭṭhesu.

၅-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅။ ပဉ္စမေ **ကောသမ္ဗိယန္တိ** ကုသုမ္ဗေန နာမ ဣသိနာ ဝသိတဋ္ဌာနေ မာပိတတ္တာ “ကောသမ္ဗီ”တိ ဧဝံလဒ္ဓနာမကေ နဂရေ။ **ဃောသိတာရာမေတိ** ဃောသိတသေဋ္ဌိနာ ကာရိတေ အာရာမေ။ **ဘဂဝါ အာကိဏ္ဏော ဝိဟရတီတိ** ဘဂဝါ သမ္ဗာဓပ္ပတ္တော ဝိဟရတိ။ ကိံ ပန ဘဂဝတော သမ္ဗာဓော အတ္ထိ, သံသဂ္ဂေါ ဝါတိ? နတ္ထိ။ န ဟိ ကောစိ ဘဂဝန္တံ အနိစ္ဆာယ ဥပသင်္ကမိတုံ သက္ကောတိ။ ဒုရာသဒါ ဟိ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော သဗ္ဗတ္ထ စ အနုပလိတ္တတ္တာ။ ဟိတေသိတာယ ပန သတ္တေသု အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ “မုတ္တော မောစေဿာမီ”တိ ပဋိညာနုရူပံ စတုရောဃနိတ္ထရဏတ္ထံ အဋ္ဌန္နံ ပရိသာနံ အတ္တနော သန္တိကံ ကာလေန ကာလံ ဥပသင်္ကမနံ အဓိဝါသေတိ၊ သယဉ္စ မဟာကရုဏာသမုဿာဟိတော ကာလညူ ဟုတွာ တတ္ထ ဥပသင်္ကမတိ၊ ဣဒံ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အာစိဏ္ဏံ၊ အယမိဓ အာကိဏ္ဏဝိဟာရောတိ အဓိပ္ပေတော။

ဣဓ ပန ကောသမ္ဗိကာနံ ဘိက္ခူနံ ကလဟဇာတာနံ သတ္ထာ ဒီဃီတိဿ ကောသလရညော ဝတ္ထုံ အာဟရိတွာ “န ဟိ ဝေရေန ဝေရာနိ၊ သမ္မန္တီဓ ကုဒါစန”န္တိ[1] အာဒိနာ ဩဝါဒံ အဒါသိ၊ တံ ဒိဝသံ တေသံ ကလဟံ ကရောန္တာနံယေဝ ရတ္တိ ဝိဘာတာ။ ဒုတိယဒိဝသေပိ ဘဂဝါ တမေဝ ဝတ္ထုံ ကထေသိ၊ တံ ဒိဝသမ္ပိ တေသံ ကလဟံ ကရောန္တာနံယေဝ ရတ္တိ ဝိဘာတာ။ တတိယဒိဝသေပိ ဘဂဝါ တမေဝ ဝတ္ထုံ ကထေသိ၊ အထညတရော ဘိက္ခု ဘဂဝန္တံ ဧဝမာဟ “အပ္ပေါဿုက္ကော ဘန္တေ ဘဂဝါ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရမနုယုတ္တော ဝိဟရတု၊ မယမေတေန ဘဏ္ဍနေန ကလဟေန ဝိဂ္ဂဟေန ဝိဝါဒေန ပညာယိဿာမာ”တိ။ သတ္ထာ “ပရိယာဒိန္နစိတ္တာ ခေါ ဣမေ မောဃပုရိသာ၊ န ဒါနိမေ သက္ကာ သညာပေတုံ၊ နတ္ထိ စေတ္ထ သညာပေတဗ္ဗာ၊ ယန္နူနာဟံ ဧကစာရိကဝါသံ ဝသေယျံ၊ ဧဝံ ဣမေ ဘိက္ခူ ကလဟတော ဩရမိဿန္တီ”တိ စိန္တေသိ။ ဧဝံ တေဟိ ကလဟကာရကေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ဧကဝိဟာရေ ဝါသံ ဝိနေတဗ္ဗာဘာဝတော ဥပါသကာဒီဟိ ဥပသင်္ကမနဉ္စ အာကိဏ္ဏဝိဟာရံ ကတွာ ဝုတ္တံ “တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ အာကိဏ္ဏော ဝိဟရတီ”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဒုက္ခန္တိ** န သုခံ၊ အနာရာဓိတစိတ္တတာယ န ဣဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ တေနေဝါဟ “**န ဖာသု ဝိဟရာမီ**”တိ။ **ဝူပကဋ္ဌော**တိ ပဝိဝေကဋ္ဌော ဒူရီဘူတော။ တထာ စိန္တေတွာဝ ဘဂဝါ ပါတောဝ သရီရပ္ပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ကောသမ္ဗိယံ

၁-ခု ၁-၁၄၊ မ ၃-၁၉၂၊ ဝိ ၃-၄၉၆-ပိဋ္ဌေသု။

piṇḍāya caritvā kañci anāmantetvā eko adutiyo gantvā Kosalaraṭṭhe Pālileyyake vanasaṇḍe Bhaddasālamūle vihāsi. Tena vuttaṁ “**atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ -pa- Bhaddasālamūle**”ti. Tattha **sāma**nti sayaṁ. **Saṁsāmetvā**ti paṭisāmetvā. **Pattacīvaramādāyā**ti etthāpi sāmanti padaṁ ānetvā yojetabbaṁ. **Upaṭṭhāke**ti Kosambinagaravāsino Ghositaseṭṭhi-ādike upaṭṭhāke, vihāre ca aggupaṭṭhākaṁ āyasmantaṁ Ānandaṁ anāmantetvā.

Evaṁ gate Satthari pañcasatā bhikkhū āyasmantaṁ Ānandaṁ āhaṁsu “āvuso Ānanda Satthā ekakova gato, mayaṁ anubandhissāmā”ti. “Āvuso yadā Bhagavā sāmaṁ senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya anāmantetvā upaṭṭhāke ca anapaloketvā bhikkhusaṁghaṁ adutiyo gacchati, tadā ekacāraṁ carituṁ Bhagavato ajjhāsayo, sāvakena nāma Satthu ajjhāsayānurūpaṁ paṭipajjitabbaṁ, tasmā na imesu divasesu Bhagavā anugantabbo”ti nivāresi, sayampi nānugacchi.

Anupubbenāti anukkamena, gāmanigamapaṭipāṭiyā cārikaṁ caramāno “ekacāravāsaṁ tāvavasamānaṁ bhikkhuṁ passissāmī”ti bālakaloṇakāragāmaṁ[1] gantvā tattha Bhaguttherassa sakalaṁ pacchābhattañceva tiyāmañca rattiṁ ekacāravāse ānisaṁsaṁ kathetvā punadivase tena pacchāsamaṇena piṇḍāya caritvā taṁ tattheva nivattetvā “samaggavāsaṁ vasamāne tayo kulaputte passissāmī”ti pācīnavaṁsamigadāyaṁ gantvā tesampi sakalarattiṁ samaggavāse ānisaṁsaṁ kathetvā tepi tattheva nivattetvā ekakova Pālileyyagāmaṁ sampatto. Pālileyyagāmavāsino paccuggantvā Bhagavato dānaṁ datvā Pālileyyagāmassa avidūre rakkhitavanasaṇḍo nāma atthi, tattha Bhagavato paṇṇasālaṁ katvā “ettha Bhagavā vasatū”ti yācitvā vāsayiṁsu. **Bhaddasālo**ti pana tattheko manāpo bhaddako[2] sālarukkho, Bhagavā taṁ gāmaṁ upanissāya vanasaṇḍe paṇṇasālasamīpe tasmiṁ rukkhamūle vihāsi. Tena vuttaṁ “**Pālileyyake viharati rakkhitavanasaṇḍe Bhaddasālamūle**”ti.

Hatthināgoti mahāhatthī yūthapati. **Hatthikalabhehī**ti hatthipotakehi. **Hatthicchāpehī**ti khīrūpagehi[3] daharahatthipotakehi, ye

1. Bālakaloṇakārāmaṁ (Sī) 2. Laddhako (Sī, Syā) 3. Khīrapakehi (Sī, Syā)

ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကဉ္စိ အနာမန္တေတွာ ဧကော အဒုတိယော ဂန္တွာ ကောသလရဋ္ဌေ ပါလိလေယျကေ ဝနသဏ္ဍေ ဘဒ္ဒသာလမူလေ ဝိဟာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗဏှသမယံ။ပ။ ဘဒ္ဒသာလမူလေ**”တိ။ တတ္ထ **သာမ**န္တိ သယံ။ **သံသာမေတွာ**တိ ပဋိသာမေတွာ။ **ပတ္တစီဝရမာဒါယာ**တိ ဧတ္ထာပိ သာမန္တိ ပဒံ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ဥပဋ္ဌာကေ**တိ ကောသမ္ဗိနဂရဝါသိနော ဃောသိတသေဋ္ဌိအာဒိကေ ဥပဋ္ဌာကေ, ဝိဟာရေ စ အဂ္ဂုပဋ္ဌာကံ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အနာမန္တေတွာ။

ဧဝံ ဂတေ သတ္ထရိ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာဟံသု “အာဝုသော အာနန္ဒ သတ္ထာ ဧကကောဝ ဂတော၊ မယံ အနုဗန္ဓိဿာမာ”တိ။ “အာဝုသော ယဒါ ဘဂဝါ သာမံ သေနာသနံ သံသာမေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အနာမန္တေတွာ ဥပဋ္ဌာကေ စ အနပလောကေတွာ ဘိက္ခုသံဃံ အဒုတိယော ဂစ္ဆတိ၊ တဒါ ဧကစာရံ စရိတုံ ဘဂဝတော အဇ္ဈာသယော၊ သာဝကေန နာမ သတ္ထု အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ န ဣမေသု ဒိဝသေသု ဘဂဝါ အနုဂန္တဗ္ဗော”တိ နိဝါရေသိ၊ သယမ္ပိ နာနုဂစ္ဆိ။

အနုပုဗ္ဗေနာတိ အနုက္ကမေန၊ ဂါမနိဂမပဋိပါဋိယာ စာရိကံ စရမာနော “ဧကစာရဝါသံ တာဝ ဝသမာနံ ဘိက္ခုံ ပဿိဿာမီ”တိ ဗာလကလောဏကာရဂါမံ[1] ဂန္တွာ တတ္ထ ဘဂုတ္ထေရဿ သကလံ ပစ္ဆာဘတ္တဉ္စေဝ တိယာမဉ္စ ရတ္တိံ ဧကစာရဝါသေ အာနိသံသံ ကထေတွာ ပုနဒိဝသေ တေန ပစ္ဆာသမဏေန ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ တံ တတ္ထေဝ နိဝတ္တေတွာ “သမဂ္ဂဝါသံ ဝသမာနေ တယော ကုလပုတ္တေ ပဿိဿာမီ”တိ ပါစီနဝံသမိဂဒါယံ ဂန္တွာ တေသမ္ပိ သကလရတ္တိံ သမဂ္ဂဝါသေ အာနိသံသံ ကထေတွာ တေပိ တတ္ထေဝ နိဝတ္တေတွာ ဧကကောဝ ပါလိလေယျဂါမံ သမ္ပတ္တော။ ပါလိလေယျဂါမဝါသိနော ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ဘဂဝတော ဒါနံ ဒတွာ ပါလိလေယျဂါမဿ အဝိဒူရေ ရက္ခိတဝနသဏ္ဍော နာမ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဘဂဝတော ပဏ္ဏသာလံ ကတွာ “ဧတ္ထ ဘဂဝါ ဝသတူ”တိ ယာစိတွာ ဝါသယိံသု။ **ဘဒ္ဒသာလော**တိ ပန တတ္ထေကော မနာပေါ ဘဒ္ဒကော[2] သာလရုက္ခော၊ ဘဂဝါ တံ ဂါမံ ဥပနိဿာယ ဝနသဏ္ဍေ ပဏ္ဏသာလသမီပေ တသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ဝိဟာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ပါလိလေယျကေ ဝိဟရတိ ရက္ခိတဝနသဏ္ဍေ ဘဒ္ဒသာလမူလေ**”တိ။

ဟတ္ထိနာဂေါတိ မဟာဟတ္ထီ ယူထပတိ။ **ဟတ္ထိကလဘေဟီ**တိ ဟတ္ထိပေါတကေဟိ။ **ဟတ္ထိစ္ဆာပေဟီ**တိ ခီရူပဂေဟိ[3] ဒဟရဟတ္ထိပေါတကေဟိ၊ ယေ

၁-ဗာလကလောဏကာရာမံ (သီ) ၂-လဒ္ဓကော (သီ၊ သျာ) ၃-ခီရပကေဟိ (သီ၊ သျာ)

“Bhiṅkā”tipi vuccanti. **Chinnaggānī**ti purato purato gacchantehi tehi hatthiādīhi chinnaggāni khāditāvasesāni khāṇusadisāni khādati. **Obhaggobhaggan**ti tena hatthināgena uccaṭṭhānato bhañjitvā bhañjitvā pātitaṁ. **Assa sākhābhaṅgan**ti etassa santakaṁ sākhābhaṅgaṁ te khādanti. **Āvilānī**ti tehi paṭhamataraṁ otaritvā pivantehi āluḷitattā āvilāni kaddamamissāni pānīyāni pivati. **Ogāhā**ti titthato. “Ogāhan”tipi Pāḷi. **Assā**ti hatthināgassa. **Upanighaṁsantiyo**ti ghaṭṭentiyo, upanighaṁsiyamānopi attano uḷārabhāvena na kujjhati, tena tā taṁ ghaṁsantiyeva. **Yūthā**ti hatthighaṭā.

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti so kira hatthināgo yūthavāse ukkaṇṭhito taṁ vanasaṇḍaṁ paviṭṭho tattha Bhagavantaṁ disvā ghaṭasahassena nibbāpitasantāpo viya nibbuto hutvā pasannacitto Bhagavato santike aṭṭhāsi, tato paṭṭhāya vattasīse ṭhatvā Bhaddasālassa paṇṇasālāya ca samantato appaharitakaṁ katvā sākhābhaṅgehi sammajjati, Bhagavato mukhadhovanaṁ deti, nhānodakaṁ āharati, dantakaṭṭhaṁ deti, araññato madhurāni phalāni āharitvā Satthu upaneti, Satthā tāni paribhuñjati. Tena vuttaṁ **“tatra sudaṁ so hatthināgo yasmiṁ padese Bhagavā viharati, taṁ padesaṁ appaharitañca karoti, soṇḍāya Bhagavato pānīyaṁ paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpetī”**ti. Soṇḍāya dārūni āharitvā aññamaññaṁ ghaṁsitvā aggiṁ uṭṭhāpetvā dārūni jālāpetvā tattha pāsāṇakhaṇḍāni tāpetvā tāni daṇḍakehi pavaṭṭetvā soṇḍiyaṁ khipitvā udakassa tattabhāvaṁ ñatvā Bhagavato santikaṁ upagantvā tiṭṭhati, Bhagavā “hatthināgo mama nhānaṁ icchatī”ti tattha gantvā nhānakiccaṁ karoti, pānīyepi eseva nayo. Tasmiṁ pana sītale sañjāte upasaṅkamati, taṁ sandhāya vuttaṁ “soṇḍāya Bhagavato pānīyaṁ paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpetī”ti.

Atha kho Bhagavato rahogatassāti-ādi ubhinnaṁ mahānāgānaṁ vivekasukhapaccavekkhaṇadassanaṁ, taṁ vuttatthameva. **Attano ca pavivekaṁ viditvā**ti kehici anākiṇṇabhāvaladdhaṁ kāyavivekaṁ jānitvā, itare pana vivekā Bhagavato sabbakālaṁ vijjantiyeva.

“ဘိင်္ကာ”တိပိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဆိန္နဂ္ဂါနီ**တိ ပုရတော ပုရတော ဂစ္ဆန္တေဟိ တေဟိ ဟတ္ထိအာဒီဟိ ဆိန္နဂ္ဂါနိ ခါဒိတာဝသေသာနိ ခါဏုသဒိသာနိ ခါဒတိ။ **ဩဘဂ္ဂေါဘဂ္ဂ**န္တိ တေန ဟတ္ထိနာဂေန ဥစ္စဋ္ဌာနတော ဘဉ္ဇိတွာ ဘဉ္ဇိတွာ ပါတိတံ။ **အဿ သာခါဘင်္ဂ**န္တိ ဧတဿ သန္တကံ သာခါဘင်္ဂံ တေ ခါဒန္တိ။ **အာဝိလာနီ**တိ တေဟိ ပဌမတရံ ဩတရိတွာ ပိဝန္တေဟိ အာလုဠိတတ္တာ အာဝိလာနိ ကဒ္ဒမမိဿာနိ ပါနီယာနိ ပိဝတိ။ **ဩဂါဟာ**တိ တိတ္ထတော။ “ဩဂါဟ”န္တိပိ ပါဠိ။ **အဿာ**တိ ဟတ္ထိနာဂဿ။ **ဥပနိဃံသန္တိယော**တိ ဃဋ္ဋေန္တိယော၊ ဥပနိဃံသိယမာနောပိ အတ္တနော ဥဠာရဘာဝေန န ကုဇ္ဈတိ၊ တေန တာ တံ ဃံသန္တိယေဝ။ **ယူထာ**တိ ဟတ္ထိဃဋာ။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ သော ကိရ ဟတ္ထိနာဂေါ ယူထဝါသေ ဥက္ကဏ္ဌိတော တံ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိဋ္ဌော တတ္ထ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ဃဋသဟဿေန နိဗ္ဗာပိတသန္တာပေါ ဝိယ နိဗ္ဗုတော ဟုတွာ ပသန္နစိတ္တော ဘဂဝတော သန္တိကေ အဋ္ဌာသိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ ဝတ္တသီသေ ဌတွာ ဘဒ္ဒသာလဿ ပဏ္ဏသာလာယ စ သမန္တတော အပ္ပဟရိတကံ ကတွာ သာခါဘင်္ဂေဟိ သမ္မဇ္ဇတိ၊ ဘဂဝတော မုခဓောဝနံ ဒေတိ၊ နှာနောဒကံ အာဟရတိ၊ ဒန္တကဋ္ဌံ ဒေတိ၊ အရညတော မဓုရာနိ ဖလာနိ အာဟရိတွာ သတ္ထု ဥပနေတိ၊ သတ္ထာ တာနိ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ တေန ဝုတ္တံ **“တတြ သုဒံ သော ဟတ္ထိနာဂေါ ယသ္မိံ ပဒေသေ ဘဂဝါ ဝိဟရတိ၊ တံ ပဒေသံ အပ္ပဟရိတဉ္စ ကရောတိ၊ သောဏ္ဍာယ ဘဂဝတော ပါနီယံ ပရိဘောဇနီယံ ဥပဋ္ဌာပေတီ”**တိ။ သောဏ္ဍာယ ဒါရူနိ အာဟရိတွာ အညမညံ ဃံသိတွာ အဂ္ဂိံ ဥဋ္ဌာပေတွာ ဒါရူနိ ဇာလာပေတွာ တတ္ထ ပါသာဏခဏ္ဍာနိ တာပေတွာ တာနိ ဒဏ္ဍကေဟိ ပဝဋ္ဋေတွာ သောဏ္ဍိယံ ခိပိတွာ ဥဒကဿ တတ္တဘာဝံ ဉတွာ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဥပဂန္တွာ တိဋ္ဌတိ၊ ဘဂဝါ “ဟတ္ထိနာဂေါ မမ နှာနံ ဣစ္ဆတီ”တိ တတ္ထ ဂန္တွာ နှာနကိစ္စံ ကရောတိ၊ ပါနီယေပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မိံ ပန သီတလေ သဉ္ဇာတေ ဥပသင်္ကမတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “သောဏ္ဍာယ ဘဂဝတော ပါနီယံ ပရိဘောဇနီယံ ဥပဋ္ဌာပေတီ”တိ။

အထ ခေါ ဘဂဝတော ရဟောဂတဿာတိအာဒိ ဥဘိန္နံ မဟာနာဂါနံ ဝိဝေကသုခပစ္စဝေက္ခဏဒဿနံ၊ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ **အတ္တနော စ ပဝိဝေကံ ဝိဒိတွာ**တိ ကေဟိစိ အနာကိဏ္ဏဘာဝလဒ္ဓံ ကာယဝိဝေကံ ဇာနိတွာ၊ ဣတရေ ပန ဝိဝေကာ ဘဂဝတော သဗ္ဗကာလံ ဝိဇ္ဇန္တိယေဝ။

Imaṁ udānanti imaṁ attano hatthināgassa ca pavivekābhiratiyā samānajjhāsayabhāvadīpanaṁ udānaṁ udānesi.

Tatthāyaṁ saṅkhepattho—**etaṁ īsādantassa** ratha-īsāsadisadantassa hatthināgassa **cittaṁ nāgena** Buddhanāgassa **cittena sameti**ti saṁsandati. Kathaṁ sameti ce? **Yadeko ramatī vane** yasmā Buddhanāgo "ahaṁ kho pubbe ākiṇṇo vihāsin"ti purimaṁ ākiṇṇavihāraṁ jigucchitvā vivekaṁ upabrūhayamāno idāni yathā **eko** adutiyo **vane** araññe **ramati** abhiramati, evaṁ ayampi hatthināgo pubbe attano hatthi-ādīhi ākiṇṇavihāraṁ jigucchitvā vivekaṁ upabrūhayamāno idāni **eko** asahāyo[1] **vane** araññe **ramati** abhiramati. Tasmāssa **cittaṁ nāgena sameti** tassa cittena sametīti katvā ekībhāvaratiyā ekasadisaṁ hotīti attho.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Piṇḍolasuttavaṇṇanā

36. Chaṭṭhe **Piṇḍolabhāradvājo**ti piṇḍaṁ ulamāno pariyesamāno pabbajitoti piṇḍolo. So kira parijiṇṇabhogo brāhmaṇo hutvā mahantaṁ bhikkhusaṁghassa lābhasakkāraṁ disvā piṇḍatthāya nikkhamitvā pabbajito. So mahantaṁ kapallaṁ "pattan"ti gahetvā carati, kapallapūraṁ yāguṁ pivati, bhattaṁ bhuñjati, pūvakhajjakañca khādati. Athassa mahagghasabhāvaṁ Satthu ārocesuṁ. Satthā tassa pattatthavikaṁ nānujāni, heṭṭhāmañce pattaṁ nikkujjitvā ṭhapeti, so ṭhapentopi ghaṁsentova paṇāmetvā ṭhapeti, gaṇhantopi ghaṁsentova ākaḍḍhitvā gaṇhāti. Taṁ gacchante gacchante kāle ghaṁsanena parikkhīṇaṁ, nāḷikodanamattasseva gaṇhanakaṁ jātaṁ. Tato Satthu ārocesuṁ, athassa Satthā pattatthavikaṁ anujāni. Thero aparena samayena indriyabhāvanaṁ bhāvento aggaphale arahatte patiṭṭhāsi. Iti so pubbe savisesaṁ piṇḍatthāya ulatīti piṇḍolo, gottena pana bhāradvājoti ubhayaṁ ekato katvā "Piṇḍolabhāradvājo"ti vuccati.

---

1. Adutiyo (Syā)

ဣမံ ဥဒါနန္တိ ဣမံ အတ္တနော ဟတ္ထိနာဂဿ စ ပဝိဝေကာဘိရတိယာ သမာနဇ္ဈာသယဘာဝဒီပနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထာယံ သင်္ခေပတ္ထော—**ဧတံ ဤသာဒန္တဿ** ရထဤသာသဒိသဒန္တဿ ဟတ္ထိနာဂဿ **စိတ္တံ နာဂေန** ဗုဒ္ဓနာဂဿ **စိတ္တေန သမေတိ** သံသန္ဒတိ။ ကထံ သမေတိ စေ? **ယဒေကော ရမတီ ဝနေ** ယသ္မာ ဗုဒ္ဓနာဂေါ "အဟံ ခေါ ပုဗ္ဗေ အာကိဏ္ဏော ဝိဟာသိ"န္တိ ပုရိမံ အာကိဏ္ဏဝိဟာရံ ဇိဂုစ္ဆိတွာ ဝိဝေကံ ဥပဗြူဟယမာနော ဣဒါနိ ယထာ **ဧကော** အဒုတိယော **ဝနေ** အရညေ **ရမတိ** အဘိရမတိ၊ ဧဝံ အယမ္ပိ ဟတ္ထိနာဂေါ ပုဗ္ဗေ အတ္တနော ဟတ္ထိအာဒီဟိ အာကိဏ္ဏဝိဟာရံ ဇိဂုစ္ဆိတွာ ဝိဝေကံ ဥပဗြူဟယမာနော ဣဒါနိ **ဧကော** အသဟာယော[၁] **ဝနေ** အရညေ **ရမတိ** အဘိရမတိ။ တသ္မာဿ **စိတ္တံ နာဂေန သမေတိ** တဿ စိတ္တေန သမေတီတိ ကတွာ ဧကီဘာဝရတိယာ ဧကသဒိသံ ဟောတီတိ အတ္ထော။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ပိဏ္ဍောလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ ဆဋ္ဌေ **ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇော**တိ ပိဏ္ဍံ ဥလမာနော ပရိယေသမာနော ပဗ္ဗဇိတောတိ ပိဏ္ဍောလော။ သော ကိရ ပရိဇိဏ္ဏဘောဂေါ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ မဟန္တံ ဘိက္ခုသံဃဿ လာဘသက္ကာရံ ဒိသွာ ပိဏ္ဍတ္ထာယ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတော။ သော မဟန္တံ ကပလ္လံ "ပတ္တ"န္တိ ဂဟေတွာ စရတိ၊ ကပလ္လပူရံ ယာဂုံ ပိဝတိ၊ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇတိ၊ ပူဝခဇ္ဇကဉ္စ ခါဒတိ။ အထဿ မဟဂ္ဃသဘာဝံ သတ္ထု အာရောစေသုံ။ သတ္ထာ တဿ ပတ္တတ္ထဝိကံ နာနုဇာနိ၊ ဟေဋ္ဌာမဉ္စေ ပတ္တံ နိက္ကုဇ္ဇိတွာ ဌပေတိ၊ သော ဌပေန္တောပိ ဃံသေန္တောဝ ပဏာမေတွာ ဌပေတိ၊ ဂဏှန္တောပိ ဃံသေန္တောဝ အာကဍ္ဎိတွာ ဂဏှာတိ။ တံ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဃံသနေန ပရိက္ခီဏံ၊ နာဠိကောဒနမတ္တဿေဝ ဂဏှနကံ ဇာတံ။ တတော သတ္ထု အာရောစေသုံ၊ အထဿ သတ္ထာ ပတ္တတ္ထဝိကံ အနုဇာနိ။ ထေရော အပရေန သမယေန ဣန္ဒြိယဘာဝနံ ဘာဝေန္တော အဂ္ဂဖလေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဣတိ သော ပုဗ္ဗေ သဝိသေသံ ပိဏ္ဍတ္ထာယ ဥလတီတိ ပိဏ္ဍောလော၊ ဂေါတ္တေန ပန ဘာရဒွါဇောတိ ဥဘယံ ဧကတော ကတွာ "ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇော"တိ ဝုစ္စတိ။

၁-အဒုတိယော (သျာ)

Āraññakoti gāmantasenāsanapaṭikkhipanena araññe nivāso assāti āraññako, āraññakadhutaṅgaṁ samādāya vattantassetaṁ nāmaṁ. Tathā bhikkhāsaṅkhātānaṁ āmisapiṇḍānaṁ pāto piṇḍapāto, parehi dinnānaṁ piṇḍānaṁ patte nipatananti attho. Piṇḍapātaṁ uñchati taṁ taṁ kulaṁ upasaṅkamanto gavesatīti **piṇḍapātiko,** piṇḍāya vā patituṁ carituṁ vatametassāti piṇḍapātī, piṇḍapātīyeva piṇḍapātiko. Saṅkārakūṭādīsu paṁsūnaṁ upari ṭhitattā abbhuggataṭṭhena paṁsukūlaṁ viyāti paṁsukūlaṁ, paṁsu viya vā kucchitabhāvaṁ ulati gacchatīti paṁsukūlaṁ, paṁsukūlassa dhāraṇaṁ paṁsukūlaṁ, taṁ sīlaṁ etassāti **paṁsukūliko.** Saṁghāṭi-uttarāsaṅga-antaravāsakasaṅkhātāni tīṇi cīvarāni ticīvaraṁ, ticīvarassa dhāraṇaṁ ticīvaraṁ, taṁ sīlaṁ etassāti **tecīvariko. Appiccho**ti-ādīnaṁ padānaṁ attho heṭṭhā vuttoyeva.

Dhutavādoti **dhuto** vuccati dhutakileso puggalo, kilesadhunanakadhammo vā. Tattha atthi dhuto, na dhutavādo, atthi na dhuto, dhutavādo, atthi neva dhuto, na dhutavādo, atthi dhuto ceva, dhutavādo cāti idaṁ catukkaṁ veditabbaṁ. Tesu yo sayaṁ dhutadhamme samādāya vattati, na paraṁ tadatthāya samādapeti, ayaṁ paṭhamo. Yo pana sayaṁ na dhutadhamme samādāya vattati, paraṁ samādapeti, ayaṁ dutiyo. Yo ubhayarahito, ayaṁ tatiyo. Yo pana ubhayasampanno, ayaṁ catuttho. Evarūpo ca āyasmā Piṇḍolabhāradvājoti. Tena vuttaṁ "dhutavādo"ti. Ekadesasarūpekasesavasena hi ayaṁ niddeso yathā taṁ "nāmarūpan"ti.

Adhicittamanuyuttoti ettha aṭṭhasamāpattisampayogato arahattaphalasamāpattisampayogato vā cittassa adhicittabhāvo veditabbo, idha pana "arahattaphalacittan"ti vadanti. Taṁ taṁ samāpattīsu samādhi eva adhicittaṁ, idha pana arahattaphalasamādhi veditabbo. Keci pana "Adhicittamanuyuttena bhikkhave bhikkhunā kālena kālaṁ tīṇi nimittāni manasi kātabbānīti etasmiṁ adhicittasutte[1] viya samathavipassanācittaṁ adhicittanti idhādhippetan"ti vadanti, taṁ na sundaraṁ. Purimoyevattho gahetabbo.

1. Aṁ 1. 258 piṭṭhe.

အာရညကောတိ ဂါမန္တသေနာသနပဋိက္ခိပနေန အရညေ နိဝါသော အဿာတိ အာရညကော၊ အာရညကဓုတင်္ဂံ သမာဒါယ ဝတ္တန္တဿေတံ နာမံ။ တထာ ဘိက္ခာသင်္ခါတာနံ အာမိသပိဏ္ဍာနံ ပါတော ပိဏ္ဍပါတော၊ ပရေဟိ ဒိန္နာနံ ပိဏ္ဍာနံ ပတ္တေ နိပတနန္တိ အတ္ထော။ ပိဏ္ဍပါတံ ဥဉ္ဆတိ တံ တံ ကုလံ ဥပသင်္ကမန္တော ဂဝေသတီတိ **ပိဏ္ဍပါတိကော၊** ပိဏ္ဍာယ ဝါ ပတိတုံ စရိတုံ ဝတမေတဿာတိ ပိဏ္ဍပါတီ၊ ပိဏ္ဍပါတီယေဝ ပိဏ္ဍပါတိကော။ သင်္ကာရကူဋာဒီသု ပံသူနံ ဥပရိ ဌိတတ္တာ အဗ္ဘုဂ္ဂတဋ္ဌေန ပံသုကူလံ ဝိယာတိ ပံသုကူလံ၊ ပံသု ဝိယ ဝါ ကုစ္ဆိတဘာဝံ ဥလတိ ဂစ္ဆတီတိ ပံသုကူလံ၊ ပံသုကူလဿ ဓာရဏံ ပံသုကူလံ၊ တံ သီလံ ဧတဿာတိ **ပံသုကူလိကော။** သံဃာဋိဥတ္တရာသင်္ဂအန္တရဝါသကသင်္ခါတာနိ တီဏိ စီဝရာနိ တိစီဝရံ၊ တိစီဝရဿ ဓာရဏံ တိစီဝရံ၊ တံ သီလံ ဧတဿာတိ **တေစီဝရိကော။ အပ္ပိစ္ဆော**တိအာဒီနံ ပဒါနံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

ဓုတဝါဒေါတိ **ဓုတော** ဝုစ္စတိ ဓုတကိလေသော ပုဂ္ဂလော, ကိလေသဓုနနကဓမ္မော ဝါ။ တတ္ထ အတ္ထိ ဓုတော, န ဓုတဝါဒေါ၊ အတ္ထိ န ဓုတော, ဓုတဝါဒေါ၊ အတ္ထိ နေဝ မုတော, န ဓုတဝါဒေါ၊ အတ္ထိ ဓုတော စေဝ, ဓုတဝါဒေါ စာတိ ဣဒံ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေသု ယော သယံ ဓုတဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ န ပရံ တဒတ္ထာယ သမာဒပေတိ၊ အယံ ပဌမော။ ယော ပန သယံ န ဓုတဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ ပရံ သမာဒပေတိ၊ အယံ ဒုတိယော။ ယော ဥဘယရဟိတော၊ အယံ တတိယော။ ယော ပန ဥဘယသမ္ပန္နော၊ အယံ စတုတ္ထော။ ဧဝရူပေါ စ အာယသ္မာ ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဓုတဝါဒေါ"တိ။ ဧကဒေသသရူပေကသေသဝသေန ဟိ အယံ နိဒ္ဒေသော ယထာ တံ "နာမရူပ"န္တိ။

အဓိစိတ္တမနုယုတ္တောတိ ဧတ္ထ အဋ္ဌသမာပတ္တိသမ္ပယောဂတော အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိသမ္ပယောဂတော ဝါ စိတ္တဿ အဓိစိတ္တဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဣဓ ပန "အရဟတ္တဖလစိတ္တ"န္တိ ဝဒန္တိ။ တံတံသမာပတ္တီသု သမာဓိ ဧဝ အဓိစိတ္တံ၊ ဣဓ ပန အရဟတ္တဖလသမာဓိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေစိ ပန "အဓိစိတ္တမနုယုတ္တေန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနာ ကာလေန ကာလံ တီဏိ နိမိတ္တာနိ မနသိ ကာတဗ္ဗာနီတိ ဧတသ္မိံ အဓိစိတ္တသုတ္တေ[၁] ဝိယ သမထဝိပဿနာစိတ္တံ အဓိစိတ္တန္တိ ဣဓာဓိပ္ပေတ"န္တိ ဝဒန္တိ၊ တံ န သုန္ဒရံ။ ပုရိမောယေဝတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။

၁-အံ ၁-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Piṇḍolabhāradvājassa adhiṭṭhānaparikkhārasampadāsampannaṁ adhicittānuyogasaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato viditvā. Evaṁ[1] "adhicittānuyogo mama sāsanānuṭṭhānan"ti[2] dīpento **imaṁ udanaṁ udānesi.**

Tattha **anūpavādo**ti vācāya kassacipi anupavadanaṁ. **Anūpaghāto**ti kāyena kassaci upaghātākaraṇaṁ. **Pātimokkhe**ti ettha pātimokkhapadassa attho heṭṭhā nānappakārehi vutto, tasmiṁ pātimokkhe. Sattannaṁ āpattikkhandhānaṁ avītikkamalakkhaṇo **saṁvaro. Mattaññutā**ti paṭiggahaṇaparibhogavasena pamāṇaññutā. **Pantañca sayanāsana**nti vivittaṁ saṁghaṭṭanavirahitaṁ senāsanaṁ. **Adhicitte ca āyogo**ti aṭṭhannaṁ samāpattīnaṁ adhigamāya bhāvanānuyogo.

Aparo nayo—**anūpavādo**ti kassacipi uparujjhanavacanassa avadanaṁ. Tena sabbampi vācasikaṁ sīlaṁ saṅgaṇhāti. **Anūpaghāto**ti kāyena kassaci upaghātassa paraviheṭhanassa akaraṇaṁ. Tena sabbampi kāyikaṁ sīlaṁ saṅgaṇhāti. Yādisaṁ panidaṁ ubhayaṁ Buddhānaṁ sāsanantogadhaṁ hoti, taṁ dassetuṁ "**pātimokkhe ca saṁvaro**"ti vuttaṁ. **Ca**saddo nipātamattaṁ. **Pātimokkhe ca saṁvaro**ti pātimokkhasaṁvarabhūto anūpavādo anūpaghāto cāti attho.

Atha vā **pātimokkhe**ti adhikaraṇe bhummaṁ. Pātimokkhe nissayabhūte saṁvaro. Ko pana soti? Anūpavādo anūpaghāto. Upasampadavelāyaṁ hi avisesena pātimokkhasīlaṁ samādinnaṁ nāma hoti, tasmiṁ pātimokkhe ṭhitassa tato paraṁ upavādūpaghātānaṁ akaraṇavasena saṁvaro, so anūpavādo anūpaghāto cāti vutto.

Atha vā **pātimokkhe**ti nipphādetabbe bhummaṁ yathā "cetaso avūpasamo ayoniso manasikārapadaṭṭhānan"ti[3]. Tena pātimokkhena sādhetabbo anūpavādo anūpaghāto, pātimokkhasaṁvarasaṅgahito anūpavādo anūpaghāto-icceva attho. **Saṁvaro**ti iminā pana

1. Etaṁ (Ka) 2. Sāsananti (Sī) 3. Saṁ 3. 91 piṭṭhe.

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇဿ အဓိဋ္ဌာနပရိက္ခာရသမ္ပဒါသမ္ပန္နံ အဓိစိတ္တာနုယောဂသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ ဧဝံ[၁] "အဓိစိတ္တာနုယောဂေါ မမ သာသနာနုဋ္ဌာန"န္တိ[၂] ဒီပေန္တော **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။**

တတ္ထ **အနူပဝါဒေါ**တိ ဝါစာယ ကဿစိပိ အနုပဝဒနံ။ **အနူပဃာတော**တိ ကာယေန ကဿစိ ဥပဃာတာကရဏံ။ **ပါတိမောက္ခေ**တိ ဧတ္ထ ပါတိမောက္ခပဒဿ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ နာနပ္ပကာရေဟိ ဝုတ္တော၊ တသ္မိံ ပါတိမောက္ခေ။ သတ္တန္နံ အာပတ္တိက္ခန္ဓာနံ အဝီတိက္ကမလက္ခဏော **သံဝရော။ မတ္တညုတာ**တိ ပဋိဂ္ဂဟဏပရိဘောဂဝသေန ပမာဏညုတာ။ **ပန္တဉ္စ သယနာသန**န္တိ ဝိဝိတ္တံ သံဃဋ္ဋနဝိရဟိတံ သေနာသနံ။ **အဓိစိတ္တေ စ အာယောဂေါ**တိ အဋ္ဌန္နံ သမာပတ္တီနံ အဓိဂမာယ ဘာဝနာနုယောဂေါ။

အပရော နယော—**အနူပဝါဒေါ**တိ ကဿစိပိ ဥပရုဇ္ဈနဝစနဿ အဝဒနံ။ တေန သဗ္ဗမ္ပိ ဝါစသိကံ သီလံ သင်္ဂဏှာတိ။ **အနူပဃာတော**တိ ကာယေန ကဿစိ ဥပဃာတဿ ပရဝိဟေဌနဿ အကရဏံ။ တေန သဗ္ဗမ္ပိ ကာယိကံ သီလံ သင်္ဂဏှာတိ။ ယာဒိသံ ပနိဒံ ဥဘယံ ဗုဒ္ဓါနံ သာသနန္တောဂဓံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ "**ပါတိမောက္ခေ စ သံဝရော**"တိ ဝုတ္တံ။ **စ**သဒ္ဒေါ နိပါတမတ္တံ။ **ပါတိမောက္ခေ စ သံဝရော**တိ ပါတိမောက္ခသံဝရဘူတော အနူပဝါဒေါ အနူပဃာတော စာတိ အတ္ထော။

အထ ဝါ **ပါတိမောက္ခေ**တိ အဓိကရဏေ ဘုမ္မံ။ ပါတိမောက္ခေ နိဿယဘူတေ သံဝရော။ ကော ပန သောတိ? အနူပဝါဒေါ အနူပဃာတော။ ဥပသမ္ပဒဝေလာယံ ဟိ အဝိသေသေန ပါတိမောက္ခသီလံ သမာဒိန္နံ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ပါတိမောက္ခေ ဌိတဿ တတော ပရံ ဥပဝါဒူပဃာတာနံ အကရဏဝသေန သံဝရော၊ သော အနူပဝါဒေါ အနူပဃာတော စာတိ ဝုတ္တော။

အထ ဝါ **ပါတိမောက္ခေ**တိ နိပ္ဖါဒေတဗ္ဗေ ဘုမ္မံ ယထာ "စေတသော အဝူပသမော အယောနိသော မနသိကာရပဒဋ္ဌာန"န္တိ[၃]။ တေန ပါတိမောက္ခေန သာဓေတဗ္ဗော အနူပဝါဒေါ အနူပဃာတော၊ ပါတိမောက္ခသံဝရသင်္ဂဟိတော အနူပဝါဒေါ အနူပဃာတောဣစ္စေဝ အတ္ထော။ **သံဝရော**တိ ဣမိနာ ပန

၁-ဧတံ (က) ၂-သာသနန္တိ (သီ) ၃-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။

satisaṁvaro ñāṇasaṁvaro khantisaṁvaro vīriyasaṁvaroti imesaṁ catunnaṁ saṁvarānaṁ gahaṇaṁ, pātimokkhasādhanaṁ idaṁ saṁvaracatukkaṁ.

Mattaññutā ca bhattasminti pariyesanapaṭiggahaṇaparibhogavissajjanānaṁ vasena bhojane pamāṇaññutā. **Pantañca sayanāsananti** bhāvanānukūlaṁ araññarukkhamūlādivivittasenāsanaṁ. **Adhicitte ca āyogo**ti sabbacittānaṁ adhikattā uttamattā adhicittasaṅkhāte arahattaphalacitte sādhetabbe tassa nipphādanatthaṁ samathavipassanābhāvanāvasena āyogo. **Etaṁ Buddhāna sāsanan**ti etaṁ parassa anūpavadanaṁ, anūpaghātanaṁ, pātimokkhasaṁvaro, pariyesanapaṭiggahaṇādīsu mattaññutā, vivittavāso, yathāvutta-adhicittānuyogo ca Buddhānaṁ sāsanaṁ ovādo anusiṭṭhīti attho. Evaṁ imāya gāthāya tisso sikkhā kathitāti veditabbā.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Sāriputtasuttavaṇṇanā

37. Sattame apubbaṁ natthi. Gāthāya **adhicetaso**ti adhicittavato, sabbacittānaṁ adhikena arahattaphalacittena samannāgatassāti attho. **Appamajjato**ti na pamajjato, appamādena anavajjadhammesu sātaccakiriyāya samannāgatassāti vuttaṁ hoti. **Munino**ti "yo munāti ubho loke, Muni tena pavuccatī"ti[1] evaṁ ubhayalokamunanena monaṁ vuccati ñāṇaṁ, tena arahattaphalañāṇasaṅkhātena ñāṇena samannāgatattā vā khīṇāsavo Muni nāma, tassa Munino. **Monapathesu sikkhato**ti arahattañāṇasaṅkhātassa monassa pathesu sattatiṁsabodhipakkhiyadhammesu tīsu vā sikkhāsu sikkhato. Idañca pubbabhāgappaṭipadaṁ gahetvā vuttaṁ. Pariniṭṭhitasikkho hi arahā, tasmā evaṁ sikkhato, imāya sikkhāya munibhāvaṁ pattassa Muninoti evamettha attho daṭṭhabbo. Yasmā ca etadeva, tasmā heṭṭhimamaggaphalacittānaṁ vasena adhicetaso, catusaccasambodhapaṭipattiyaṁ appamādavasena appamajjato, maggañāṇasamannāgamena Muninoti evametesaṁ tiṇṇaṁ padānaṁ attho yujjatiyeva. Atha vā "appamajjato

1. Khu 1. 52; Khu 8. 74 piṭṭhesu.

သတိသံဝရော ဉာဏသံဝရော ခန္တိသံဝရော ဝီရိယသံဝရောတိ ဣမေသံ စတုန္နံ သံဝရာနံ ဂဟဏံ၊ ပါတိမောက္ခသာဓနံ ဣဒံ သံဝရစတုက္ကံ။

မတ္တညုတာ စ ဘတ္တသ္မိန္တိ ပရိယေသနပဋိဂ္ဂဟဏပရိဘောဂဝိဿဇ္ဇနာနံ ဝသေန ဘောဇနေ ပမာဏညုတာ။ **ပန္တဉ္စ သယနာသန**န္တိ ဘာဝနာနုကူလံ အရညရုက္ခမူလာဒိဝိဝိတ္တသေနာသနံ။ **အဓိစိတ္တေ စ အာယောဂေါ**တိ သဗ္ဗစိတ္တာနံ အဓိကတ္တာ ဥတ္တမတ္တာ အဓိစိတ္တသင်္ခါတေ အရဟတ္တဖလစိတ္တေ သာဓေတဗ္ဗေ တဿ နိပ္ဖါဒနတ္ထံ သမထဝိပဿနာဘာဝနာဝသေန အာယောဂေါ။ **ဧတံ ဗုဒ္ဓါန သာသန**န္တိ ဧတံ ပရဿ အနူပဝဒနံ, အနူပဃာတနံ, ပါတိမောက္ခသံဝရော,ပရိယေသနပဋိဂ္ဂဟဏာဒီသု မတ္တညုတာ, ဝိဝိတ္တဝါသော, ယထာဝုတ္တ-အဓိစိတ္တာနုယောဂေါ စ ဗုဒ္ဓါနံ သာသနံ ဩဝါဒေါ အနုသိဋ္ဌီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဣမာယ ဂါထာယ တိဿော သိက္ခာ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ သတ္တမေ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ ဂါထာယ **အဓိစေတသော**တိ အဓိစိတ္တဝတော၊ သဗ္ဗစိတ္တာနံ အဓိကေန အရဟတ္တဖလစိတ္တေန သမန္နာဂတဿာတိ အတ္ထော။ **အပ္ပမဇ္ဇတော**တိ န ပမဇ္ဇတော၊ အပ္ပမာဒေန အနဝဇ္ဇဓမ္မေသု သာတစ္စကိရိယာယ သမန္နာဂတဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မုနိနော**တိ "ယော မုနာတိ ဥဘော လောကေ၊ မုနိ တေန ပဝုစ္စတီ"တိ[၁] ဧဝံ ဥဘယလောကမုနနေန မောနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏံ၊ တေန အရဟတ္တဖလဉာဏသင်္ခါတေန ဉာဏေန သမန္နာဂတတ္တာ ဝါ ခီဏာသဝေါ မုနိ နာမ၊ တဿ မုနိနော။ **မောနပထေသု သိက္ခတော**တိ အရဟတ္တဉာဏသင်္ခါတဿ မောနဿ ပထေသု သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသု တီသု ဝါ သိက္ခာသု သိက္ခတော။ ဣဒဉ္စ ပုဗ္ဗဘာဂပ္ပဋိပဒံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ ပရိနိဋ္ဌိတသိက္ခော ဟိ အရဟာ၊ တသ္မာ ဧဝံ သိက္ခတော၊ ဣမာယ သိက္ခာယ မုနိဘာဝံ ပတ္တဿ မုနိနောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယသ္မာ စ ဧတဒေဝ၊ တသ္မာ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂဖလစိတ္တာနံ ဝသေန အဓိစေတသော, စတုသစ္စသမ္ဗောဓပဋိပတ္တိယံ အပ္ပမာဒဝသေန အပ္ပမဇ္ဇတော, မဂ္ဂဉာဏသမန္နာဂမေန မုနိနောတိ ဧဝမေတေသံ တိဏ္ဏံ ပဒါနံ အတ္ထော ယုဇ္ဇတိယေဝ။ အထ ဝါ "အပ္ပမဇ္ဇတော

၁-ခု ၁-၅၂၊ ခု ၈-၇၄-ပိဋ္ဌေသု။

sikkhato”ti padānaṁ hetu-atthatā daṭṭhabbā appamajjanahetu sikkhanahetu ca adhicetasoti.

Sokā na bhavanti tādinoti tādisassa khīṇāsavamunino abbhantare iṭṭhaviyogādivatthukā sokā cittasantāpā na honti. Atha vā **tādino**ti tādilakkhaṇasamannāgatassa evarūpassa Munino sokā na bhavantīti ayamettha attho. **Upasantassā**ti rāgādīnaṁ accantūpasamena upasantassa. **Sadā satīmato**ti sativepullappattiyā niccakālaṁ satiyā avirahitassa.

Ettha ca “adhicetaso”ti iminā adhicittasikkhā, “appamajjato”ti etena adhisīlasikkhā, “Munino monapathesu sikkhato”ti etehi adhipaññāsikkhā. “Munino”ti vā etena adhipaññāsikkhā, “monapathesu sikkhato”ti etena tāsaṁ lokuttarasikkhānaṁ pubbabhāgapaṭipadā, “sokā na bhavantī”ti-ādīhi sikkhāpāripūriyā ānisaṁso pakāsitoti veditabbaṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Sundarīsuttavaṇṇanā

38. Aṭṭhame **sakkato**ti-ādīnaṁ padānaṁ attho heṭṭhā vaṇṇitoyeva. **Asahamānā**ti na sahamānā, usūyantāti attho. Bhikkhusaṁghassa ca sakkāraṁ asahamānāti sambandho.

Sundarīti tassā nāmaṁ. Sā kira tasmiṁ kāle sabbaparibbājikāsu abhirūpaṁ dassanīyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā, teneva sā “Sundarī”ti paññāyittha. Sā ca anatītayobbanā asaṁyatasamācārāva hoti, tasmā te Sundariṁ paribbājikaṁ pāpakamme uyyojesuṁ. Te hi aññatitthiyā Buddhuppādato paṭṭhāya sayaṁ hatalābhasakkārā heṭṭhā akkosasuttavaṇṇanāyaṁ āgatanayena Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca uḷāraṁ aparimitaṁ lābhasakkāraṁ pavattamānaṁ disvā issāpakatā ekato hutvā sammantayiṁsu—mayaṁ samaṇassa Gotamassa uppannakālato paṭṭhāya naṭṭhā hatalābhasakkārā, na no

သိက္ခတော''တိ ပဒါနံ ဟေတုအတ္ထတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ အပ္ပမဇ္ဇနဟေတု သိက္ခနဟေတု စ အဓိစေတသောတိ။

သောကာ န ဘဝန္တိ တာဒိနောတိ တာဒိသဿ ခီဏာသဝမုနိနော အဗ္ဘန္တရေ ဣဋ္ဌဝိယောဂါဒိဝတ္ထုကာ သောကာ စိတ္တသန္တာပါ န ဟောန္တိ။ အထ ဝါ **တာဒိနော**တိ တာဒိလက္ခဏသမန္နာဂတဿ ဧဝရူပဿ မုနိနော သောကာ န ဘဝန္တီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ဥပသန္တဿာ**တိ ရာဂါဒီနံ အစ္စန္တူပသမေန ဥပသန္တဿ။ **သဒါ သတီမတော**တိ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ နိစ္စကာလံ သတိယာ အဝိရဟိတဿ။

ဧတ္ထ စ ''အဓိစေတသော''တိ ဣမိနာ အဓိစိတ္တသိက္ခာ၊ ''အပ္ပမဇ္ဇတော''တိ ဧတေန အဓိသီလသိက္ခာ၊ ''မုနိနော မောနပထေသု သိက္ခတော''တိ ဧတေဟိ အဓိပညာသိက္ခာ။ ''မုနိနော''တိ ဝါ ဧတေန အဓိပညာသိက္ခာ၊ ''မောနပထေသု သိက္ခတော''တိ ဧတေန တာသံ လောကုတ္တရသိက္ခာနံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ၊ ''သောကာ န ဘဝန္တီ''တိအာဒီဟိ သိက္ခာပါရိပူရိယာ အာနိသံသော ပကာသိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သုန္ဒရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈။ အဋ္ဌမေ **သက္ကတော**တိအာဒီနံ ပဒါနံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝဏ္ဏိတောယေဝ။ **အသဟမာနာ**တိ န သဟမာနာ၊ ဥသူယန္တာတိ အတ္ထော။ ဘိက္ခုသံဃဿ စ သက္ကာရံ အသဟမာနာတိ သမ္ဗန္ဓော။

သုန္ဒရီတိ တဿာ နာမံ။ သာ ကိရ တသ္မိံ ကာလေ သဗ္ဗပရိဗ္ဗာဇိကာသု အဘိရူပါ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္နာဂတာ၊ တေနေဝ သာ ''သုန္ဒရီ''တိ ပညာယိတ္ထ။ သာ စ အနတီတယောဗ္ဗနာ အသံယတသမာစာရာဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ တေ သုန္ဒရိံ ပရိဗ္ဗာဇိကံ ပါပကမ္မေ ဥယျောဇေသုံ။ တေ ဟိ အညတိတ္ထိယာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ သယံ ဟတလာဘသက္ကာရာ ဟေဋ္ဌာ အက္ကောသသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ အာဂတနယေန ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဥဠာရံ အပရိမိတံ လာဘသက္ကာရံ ပဝတ္တမာနံ ဒိသွာ ဣဿာပကတာ ဧကတော ဟုတွာ သမ္မန္တယိံသု—မယံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဥပ္ပန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ နဋ္ဌာ ဟတလာဘသက္ကာရာ၊ န နော

koci atthibhāvampi jānāti, kiṁ nissāya nu kho loko samaṇe Gotame abhippasanno uḷāraṁ sakkārasammānaṁ upanetīti? Tattheko āha "uccākulappasuto asambhinnāya mahāsammatappaveṇiyā jāto"ti, aparo "abhijātiyaṁ tassa anekāni acchariyāni pātubhūtānī"ti, añño "Kāladevilaṁ vandāpetuṁ upanītassa pādā parivattitvā tassa jaṭāsu patiṭṭhitā"ti, aparo "vappamaṅgalakāle jambucchāyāya sayāpitassa vītikkantepi majjhanhike jambucchāyā aparivattitvā ṭhitā"ti, añño "abhirūpo dassanīyo pāsādiko rūpasampattiyā"ti, aparo "jiṇṇāturamatapabbajitasaṅkhātanimitte disvā saṁvegajāto āgāminaṁ cakkavattirajjaṁ pahāya pabbajito"ti. Evaṁ aparimāṇakāle sambhataṁ anaññasādhāraṇaṁ Bhagavato puññañāṇasambhāraṁ ukkaṁsapāramippattaṁ nirupamaṁ sallekhappaṭipadaṁ anuttarañca ñāṇapahānasampadādibuddhānubhāvaṁ ajānantā attanā yathādiṭṭhaṁ yathāsutaṁ dharamānaṁ taṁ taṁ Bhagavato bahumānakāraṇaṁ kittetvā abahumānakāraṇaṁ pariyesitvā apassantā "kena nu kho kāraṇena mayaṁ samaṇassa Gotamassa ayasaṁ uppādetvā lābhasakkāraṁ nāseyyāmā"ti. Tesu eko tikhiṇamantī[1] evamāha "ambho imasmiṁ sattaloke mātugāmasukhe asattasattā nāma[2] natthi, ayañca samaṇo Gotamo abhirūpo devasamo taruṇo, attano samarūpaṁ mātugāmaṁ labhitvā sajjeyya. Athāpi na sajjeyya, janassa pana saṅkiyo bhaveyya, handa mayaṁ Sundariṁ paribbājikaṁ tathā uyyojema, yathā samaṇassa Gotamassa ayaso pathaviyaṁ patthareyyā"ti.

Taṁ sutvā itare "idaṁ suṭṭhu tayā cintitaṁ, evaṁ hi kate samaṇo Gotamo ayasakena upadduto sīsaṁ ukkhipituṁ asakkonto yena vā tena vā palāyissatī"ti sabbeva ekajjhāsayā hutvā tathā uyyojetuṁ Sundariyā santikaṁ agamaṁsu. Sā te disvā "kiṁ tumhe ekato āgatatthā"ti āha. Titthiyā anālapantā ārāmapariyante paṭicchanne ṭhāne nisīdiṁsu. Sā tattha gantvā punappunaṁ ālapantī paṭivacanaṁ alabhitvā kiṁ tumhākaṁ aparajjhaṁ, kasmā me paṭivacanaṁ na dethāti. Tathā hi pana tvaṁ amhe viheṭhiyamāne ajjhupekkhasīti.

---

1. Tikhiṇamati (Sī) 2. Asattā nāma sattā (Sī, Syā)

ကောစိ အတ္ထိဘာဝမ္ပိ ဇာနာတိ၊ ကိံ နိဿာယ နု ခေါ လောကော သမဏေ ဂေါတမေ အဘိပ္ပသန္နော ဥဠာရံ သက္ကာရသမ္မာနံ ဥပနေတီတိ? တတ္ထေကော အာဟ "ဥစ္စာကုလပ္ပသုတော အသမ္ဘိန္နာယ မဟာသမ္မတပ္ပဝေဏိယာ ဇာတော"တိ၊ အပရော "အဘိဇာတိယံ တဿ အနေကာနိ အစ္ဆရိယာနိ ပါတုဘူတာနီ"တိ၊ အညော "ကာလဒေဝိလံ ဝန္ဒာပေတုံ ဥပနီတဿ ပါဒါ ပရိဝတ္တိတွာ တဿ ဇဋာသု ပတိဋ္ဌိတာ"တိ၊ အပရော "ဝပ္ပမင်္ဂလကာလေ ဇမ္ဗုစ္ဆာယာယ သယာပိတဿ ဝီတိက္ကန္တေပိ မဇ္ဈန္ဟိကေ ဇမ္ဗုစ္ဆာယာ အပရိဝတ္တိတွာ ဌိတာ"တိ၊ အညော "အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ပါသာဒိကော ရူပသမ္ပတ္တိယာ"တိ၊ အပရော "ဇိဏ္ဏာတုရမတပဗ္ဗဇိတသင်္ခါတနိမိတ္တေ ဒိသွာ သံဝေဂဇာတော အာဂါမိနံ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော"တိ။ ဧဝံ အပရိမာဏကာလေ သမ္ဘတံ အနညသာဓာရဏံ ဘဂဝတော ပုညဉာဏသမ္ဘာရံ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တံ နိရုပမံ သလ္လေခပ္ပဋိပဒံ အနုတ္တရဉ္စ ဉာဏပဟာနသမ္ပဒါဒိဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ အဇာနန္တာ အတ္တနာ ယထာဒိဋ္ဌံ ယထာသုတံ ဓရမာနံ တံ တံ ဘဂဝတော ဗဟုမာနကာရဏံ ကိတ္တေတွာ အဗဟုမာနကာရဏံ ပရိယေသိတွာ အပဿန္တာ "ကေန နု ခေါ ကာရဏေန မယံ သမဏဿ ဂေါတမဿ အယသံ ဥပ္ပါဒေတွာ လာဘသက္ကာရံ နာသေယျာမာ"တိ။ တေသု ဧကော တိခိဏမန္တီ[၁] ဧဝမာဟ "အမ္ဘော ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ မာတုဂါမသုခေ အသတ္တသတ္တာ နာမ[၂] နတ္ထိ၊ အယဉ္စ သမဏော ဂေါတမော အဘိရူပေါ ဒေဝသမော တရုဏော၊ အတ္တနော သမရူပံ မာတုဂါမံ လဘိတွာ သဇ္ဇေယျ။ အထာပိ န သဇ္ဇေယျ၊ ဇနဿ ပန သင်္ကိယော ဘဝေယျ၊ ဟန္ဒ မယံ သုန္ဒရိံ ပရိဗ္ဗာဇိကံ တထာ ဥယျောဇေမ၊ ယထာ သမဏဿ ဂေါတမဿ အယသော ပထဝိယံ ပတ္ထရေယျာ"တိ။

တံ သုတွာ ဣတရေ "ဣဒံ သုဋ္ဌု တယာ စိန္တိတံ၊ ဧဝံ ဟိ ကတေ သမဏော ဂေါတမော အယသကေန ဥပဒ္ဒုတော သီသံ ဥက္ခိပိတုံ အသက္ကောန္တော ယေန ဝါ တေန ဝါ ပလာယိဿတီ"တိ သဗ္ဗေဝ ဧကဇ္ဈာသယာ ဟုတွာ တထာ ဥယျောဇေတုံ သုန္ဒရိယာ သန္တိကံ အဂမံသု။ သာ တေ ဒိသွာ "ကိံ တုမှေ ဧကတော အာဂတတ္ထာ"တိ အာဟ။ တိတ္ထိယာ အနာလပန္တာ အာရာမပရိယန္တေ ပဋိစ္ဆန္နေ ဌာနေ နိသီဒိံသု။ သာ တတ္ထ ဂန္တွာ ပုနပ္ပုနံ အာလပန္တီ ပဋိဝစနံ အလဘိတွာ ကိံ တုမှာကံ အပရဇ္ဈံ၊ ကသ္မာ မေ ပဋိဝစနံ န ဒေထာတိ။ တထာ ဟိ ပန တွံ အမှေ ဝိဟေဌိယမာနေ အဇ္ဈုပေက္ခသီတိ။

၁-တိခိဏမတိ (သီ) ၂-အသတ္တာ နာမ သတ္တာ (သီ၊ သျာ)

ko tumhe viheṭhetīti. “Kiṁ pana tvaṁ na passasi, samaṇaṁ Gotamaṁ amhe viheṭhetvā hatalābhasakkāre katvā vicarantan”ti vatvā “tattha mayā kiṁ kātabban”ti vutte “tena hi tvaṁ abhikkhaṇaṁ Jetavanasamīpaṁ gantvā mahājanassa evañcevañca vadeyyāsī”ti āhaṁsu. Sāpi “sādhū”ti sampaṭicchi. Tena vuttaṁ **“aññatitthiyā paribbājakā Bhagavato sakkāraṁ asahamānā”**ti-ādi.

Tattha **ussahasī**ti sakkosi. **Atthan**ti hitaṁ kiccaṁ vā. **Kyāhan**ti kiṁ ahaṁ. Yasmā te titthiyā tassā aññātakāpi samānā pabbajjasambandhamattena saṅgaṇhituṁ ñātakā viya hutvā **“ussahasi tvaṁ bhagini ñātīnaṁ atthaṁ kātun”**ti āhaṁsu. Tasmā sāpi migaṁ valli viya pāde laggā **jīvitampi me pariccattaṁ ñātīnaṁ atthāyā**ti āha.

Tena hīti “yasmā tvaṁ ‘jīvitampi me tumhākaṁ atthāya pariccattan’ti vadasi, tvañca paṭhamavaye ṭhitā abhirūpā sobhaggappattāca, tasmā yathā taṁ nissāya samaṇassa Gotamassa ayaso uppajjissati, tathā kareyyāsī”ti vatvā “abhikkhaṇaṁ Jetavanaṁ gacchāhī”ti uyyojesuṁ. Sāpi kho bālā kakacadantapantiyā pupphāvalikīḷaṁ kīḷitukāmā viya, pabhinnamadaṁ caṇḍahatthiṁ soṇḍāya parāmasantī viya, nalāṭena maccuṁ gaṇhantī viya titthiyānaṁ vacanaṁ sampaṭicchitvā mālāgandhavilepanatambūlamukhavāsādīni gahetvā mahājanassa Satthu dhammadesanaṁ sutvā nagaraṁ pavisanakāle Jetavanābhimukhī gacchantī “kahaṁ gacchasī”ti ca puṭṭhā “samaṇassa Gotamassa santikaṁ, ahaṁ hi tena saddhiṁ ekagandhakuṭiyaṁ vasāmī”ti vatvā aññatarasmiṁ titthiyārāme vasitvā pātova Jetavanamaggaṁ otaritvā nagarābhimukhī āgacchantī “kiṁ Sundari kahaṁ gatāsī”ti ca puṭṭhā “samaṇena Gotamena saddhiṁ ekagandhakuṭiyaṁ vasitvā taṁ kilesaratiyā ramāpetvā āgatāmhī”ti vadati. Tena vuttaṁ **“evaṁ ayyāti kho Sundarī paribbājikā tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ paṭissutvā abhikkhaṇaṁ Jetavanaṁ agamāsī”**ti.

Titthiyā katipāhassa accayena dhuttānaṁ kahāpaṇe datvā “gacchatha, Sundariṁ māretvā samaṇassa Gotamassa Gandhakuṭiyā avidūre mālākacavarantare nikkhipitvā ethā”ti vadiṁsu. Te tathā akaṁsu. Tato titthiyā “Sundariṁ na passāmā”ti kolāhalaṁ katvā rañño

ကော တုမှေ ဝိဟေဌေတီတိ။ “ကိံ ပန တွံ န ပဿသိ၊ သမဏံ ဂေါတမံ အမှေ ဝိဟေဌေတွာ ဟတလာဘသက္ကာရေ ကတွာ ဝိစရန္တ”န္တိ ဝတွာ “တတ္ထ မယာ ကိံ ကာတဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တေ “တေန ဟိ တွံ အဘိက္ခဏံ ဇေတဝနသမီပံ ဂန္တွာ မဟာဇနဿ ဧဝဉ္စေဝဉ္စ ဝဒေယျာသီ”တိ အာဟံသု။ သာပိ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အညတိတ္ထိယာ ပရိဗ္ဗာဇကာ ဘဂဝတော သက္ကာရံ အသဟမာနာ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဥဿဟသီ**တိ သက္ကောသိ။ **အတ္ထ**န္တိ ဟိတံ ကိစ္စံ ဝါ။ **ကျာဟ**န္တိ ကိံ အဟံ။ ယသ္မာ တေ တိတ္ထိယာ တဿာ အညာတကာပိ သမာနာ ပဗ္ဗဇ္ဇသမ္ဗန္ဓမတ္တေန သင်္ဂဏှိတုံ ဉာတကာ ဝိယ ဟုတွာ “**ဥဿဟသိ တွံ ဘဂိနိ ဉာတီနံ အတ္ထံ ကာတု**”န္တိ အာဟံသု။ တသ္မာ သာပိ မိဂံ ဝလ္လိ ဝိယ ပါဒေ လဂ္ဂါ **ဇီဝိတမ္ပိ မေ ပရိစ္စတ္တံ ဉာတီနံ အတ္ထာယာ**တိ အာဟ။

တေန ဟီတိ “ယသ္မာ တွံ ‘ဇီဝိတမ္ပိ မေ တုမှာကံ အတ္ထာယ ပရိစ္စတ္တ’န္တိ ဝဒသိ၊ တွဉ္စ ပဌမဝယေ ဌိတာ အဘိရူပါ သောဘဂ္ဂပ္ပတ္တာ စ၊ တသ္မာ ယထာ တံ နိဿာယ သမဏဿ ဂေါတမဿ အယသော ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တထာ ကရေယျာသီ”တိ ဝတွာ “အဘိက္ခဏံ ဇေတဝနံ ဂစ္ဆာဟီ”တိ ဥယျောဇေသုံ။ သာပိ ခေါ ဗာလာ ကကစဒန္တပန္တိယာ ပုပ္ဖါဝလိကီဠံ ကီဠိတုကာမာ ဝိယ, ပဘိန္နမဒံ စဏ္ဍဟတ္ထိံ သောဏ္ဍာယ ပရာမသန္တီ ဝိယ, နလာဋေန မစ္စုံ ဂဏှန္တီ ဝိယ တိတ္ထိယာနံ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ မာလာဂန္ဓဝိလေပနတမ္ဗူလမုခဝါသာဒီနိ ဂဟေတွာ မဟာဇနဿ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ နဂရံ ပဝိသနကာလေ ဇေတဝနာဘိမုခီ ဂစ္ဆန္တီ “ကဟံ ဂစ္ဆသီ”တိ စ ပုဋ္ဌာ “သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကံ၊ အဟံ ဟိ တေန သဒ္ဓိံ ဧကဂန္ဓကုဋိယံ ဝသာမီ”တိ ဝတွာ အညတရသ္မိံ တိတ္ထိယာရာမေ ဝသိတွာ ပါတောဝ ဇေတဝနမဂ္ဂံ ဩတရိတွာ နဂရာဘိမုခီ အာဂစ္ဆန္တီ “ကိံ သုန္ဒရိ ကဟံ ဂတာသီ”တိ စ ပုဋ္ဌာ “သမဏေန ဂေါတမေန သဒ္ဓိံ ဧကဂန္ဓကုဋိယံ ဝသိတွာ တံ ကိလေသရတိယာ ရမာပေတွာ အာဂတာမှီ”တိ ဝဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဧဝံ အယျာတိ ခေါ သုန္ဒရီ ပရိဗ္ဗာဇိကာ တေသံ အညတိတ္ထိယာနံ ပရိဗ္ဗာဇကာနံ ပဋိဿုတွာ အဘိက္ခဏံ ဇေတဝနံ အဂမာသီ**”တိ။

တိတ္ထိယာ ကတိပါဟဿ အစ္စယေန ဓုတ္တာနံ ကဟာပဏေ ဒတွာ “ဂစ္ဆထ၊ သုန္ဒရိံ မာရေတွာ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဂန္ဓကုဋိယာ အဝိဒူရေ မာလာကစဝရန္တရေ နိက္ခိပိတွာ ဧထာ”တိ ဝဒိံသု။ တေ တထာ အကံသု။ တတော တိတ္ထိယာ “သုန္ဒရိံ န ပဿာမာ”တိ ကောလာဟလံ ကတွာ ရညော

ārocetvā “kattha pana tumhe parisaṅkathā”ti raññā vuttā imesu divasesu Jetavane vasati, tatthassā pavattiṁ na jānāmāti. “Tena hi gacchatha, naṁ tattha vicinathā”ti raññā anuññātā attano upaṭṭhāke gahetvā Jetavanaṁ gantvā vicinantā viya hutvā mālākacavaraṁ byūhitvā tassā sarīraṁ mañcakaṁ āropetvā nagaraṁ pavesetvā “samaṇassa Gotamassa sāvakā ‘Satthunā kataṁ pāpakammaṁ paṭicchādessāmā’ti Sundariṁ māretvā mālākacavarantare nikkhipiṁsū”ti rañño ārocesuṁ. Rājāpi anupaparikkhitvā “tena hi gacchatha, nagaraṁ āhiṇḍathā”ti āha. Te nagaravīthīsu “passatha samaṇānaṁ Sakyaputtiyānaṁ kamman”ti-ādīni vadantā vicaritvā puna rañño nivesanadvāraṁ agamaṁsu. Rājā Sundariyā sarīraṁ āmakasusāne aṭṭakaṁ āropetvā rakkhāpesi. Sāvatthivāsino ṭhapetvā ariyasāvake yebhuyyena “passatha samaṇānaṁ Sakyaputtiyānaṁ kamman”ti-ādīni vatvā antonagare bahinagare ca bhikkhū akkosantā vicariṁsu. Tena vuttaṁ “**yadā te aññiṁsu titthiyā paribbājakā ‘vodiṭṭhā kho Sundarī**’ti”ādi.

Tattha **aññiṁsū**ti jāniṁsu. **Vodiṭṭhā**ti byapadiṭṭhā, Jetavanaṁ āgacchantī ca gacchantī ca visesato diṭṭhā, bahulaṁ diṭṭhāti attho. **Parikhākūpe**ti dīghikāvāṭe. **Yā sā mahārāja Sundarī**ti mahārāja yā sā imasmiṁ nagare rūpasundaratāya “Sundarī”ti pākaṭā abhiññātā paribbājikā. **Sā no na dissatī**ti sā amhākaṁ cakkhu viya jīvitaṁ viya ca piyāyitabbā, idāni na dissati. **Yathānikkhittan**ti purise āṇāpetvā mālākacavarantare attanā yathāṭhapitaṁ. “Yathānikhātan”tipi pāṭho, pathaviyaṁ nikhātappakāranti attho.

Rathiyāya rathiyanti vīthito vīthiṁ. **Vīthī**ti hi vinivijjhanakaracchā. **Siṅghāṭakan**ti tikoṇaracchā. **Alajjino**ti na lajjino, pāpajigucchāvirahitāti[1] attho. **Dussīlā**ti nissīlā. **Pāpadhammā**ti lāmakasabhāvā nihīnācārā. **Musāvādino**ti dussīlā samānā “sīlavanto mayan”ti alikavāditāya musāvādino. **Abrahmacārino**ti “methunappaṭisevitāya aseṭṭhacārino ime hi nāmā”ti hīḷentā vadanti. **Dhammacārino**ti kusaladhammacārino. **Samacārino**ti kāyakammādisamacārino.

1. Pāpaṁ ajigucchantāti (Sī)

အာရောစေတွာ “ကတ္ထ ပန တုမှေ ပရိသင်္ကထာ”တိ ရညာ ဝုတ္တာ ဣမေသု ဒိဝသေသု ဇေတဝနေ ဝသတိ၊ တတ္ထဿာ ပဝတ္တိံ န ဇာနာမာတိ။ “တေန ဟိ ဂစ္ဆထ၊ နံ တတ္ထ ဝိစိနထာ”တိ ရညာ အနုညာတာ အတ္တနော ဥပဋ္ဌာကေ ဂဟေတွာ ဇေတဝနံ ဂန္တွာ ဝိစိနန္တာ ဝိယ ဟုတွာ မာလာကစဝရံ ဗျူဟိတွာ တဿာ သရီရံ မဉ္စကံ အာရောပေတွာ နဂရံ ပဝေသေတွာ “သမဏဿ ဂေါတမဿ သာဝကာ ‘သတ္ထုနာ ကတံ ပါပကမ္မံ ပဋိစ္ဆာဒေဿာမာ’တိ သုန္ဒရိံ မာရေတွာ မာလာကစဝရန္တရေ နိက္ခိပိံသူ”တိ ရညော အာရောစေသုံ။ ရာဇာပိ အနုပပရိက္ခိတွာ “တေန ဟိ ဂစ္ဆထ၊ နဂရံ အာဟိဏ္ဍထာ”တိ အာဟ။ တေ နဂရဝီထီသု “ပဿထ သမဏာနံ သကျပုတ္တိယာနံ ကမ္မ”န္တိအာဒီနိ ဝဒန္တာ ဝိစရိတွာ ပုန ရညော နိဝေသနဒွါရံ အဂမံသု။ ရာဇာ သုန္ဒရိယာ သရီရံ အာမကသုသာနေ အဋ္ဋကံ အာရောပေတွာ ရက္ခာပေသိ။ သာဝတ္ထိဝါသိနော ဌပေတွာ အရိယသာဝကေ ယေဘုယျေန “ပဿထ သမဏာနံ သကျပုတ္တိယာနံ ကမ္မ”န္တိအာဒီနိ ဝတွာ အန္တောနဂရေ ဗဟိနဂရေ စ ဘိက္ခူ အက္ကောသန္တာ ဝိစရိံသု။ တေန ဝုတ္တံ **“ယဒါ တေ အညိံသု တိတ္ထိယာ ပရိဗ္ဗာဇကာ ‘ဝေါဒိဋ္ဌာ ခေါ သုန္ဒရီ’**တိ”အာဒိ။

တတ္ထ **အညိံသူ**တိ ဇာနိံသု။ **ဝေါဒိဋ္ဌာ**တိ ဗျပဒိဋ္ဌာ၊ ဇေတဝနံ အာဂစ္ဆန္တီ စ ဂစ္ဆန္တီ စ ဝိသေသတော ဒိဋ္ဌာ၊ ဗဟုလံ ဒိဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ **ပရိခါကူပေ**တိ ဒီဃိကာဝါဋေ။ **ယာ သာ မဟာရာဇ သုန္ဒရီ**တိ မဟာရာဇ ယာ သာ ဣမသ္မိံ နဂရေ ရူပသုန္ဒရတာယ “သုန္ဒရီ”တိ ပါကဋာ အဘိညာတာ ပရိဗ္ဗာဇိကာ။ **သာ နော န ဒိဿတီ**တိ သာ အမှာကံ စက္ခု ဝိယ ဇီဝိတံ ဝိယ စ ပိယာယိတဗ္ဗာ၊ ဣဒါနိ န ဒိဿတိ။ **ယထာနိက္ခိတ္တ**န္တိ ပုရိသေ အာဏာပေတွာ မာလာကစဝရန္တရေ အတ္တနာ ယထာဌပိတံ။ “ယထာနိခါတ”န္တိပိ ပါဌော၊ ပထဝိယံ နိခါတပ္ပကာရန္တိ အတ္ထော။

ရထိယာယ ရထိယန္တိ ဝီထိတော ဝီထိံ။ **ဝီထီ**တိ ဟိ ဝိနိဝိဇ္ဈနကရစ္ဆာ။ **သိင်္ဃာဋက**န္တိ တိကောဏရစ္ဆာ။ **အလဇ္ဇိနော**တိ န လဇ္ဇိနော၊ ပါပဇိဂုစ္ဆာဝိရဟိတာတိ[1] အတ္ထော။ **ဒုဿီလာ**တိ နိဿီလာ။ **ပါပဓမ္မာ**တိ လာမကသဘာဝါ နိဟီနာစာရာ။ **မုသာဝါဒိနော**တိ ဒုဿီလာ သမာနာ “သီလဝန္တော မယ”န္တိ အလိကဝါဒိတာယ မုသာဝါဒိနော။ **အဗြဟ္မစာရိနော**တိ “မေထုနပ္ပဋိသေဝိတာယ အသေဋ္ဌစာရိနော ဣမေ ဟိ နာမာ”တိ ဟီဠေန္တာ ဝဒန္တိ။ **ဓမ္မစာရိနော**တိ ကုသလဓမ္မစာရိနော။ **သမစာရိနော**တိ ကာယကမ္မာဒိသမစာရိနော။

၁-ပါပံ အဇိဂုစ္ဆန္တာတိ (သီ)

kalyāṇadhammāti sundarasabhāvā, paṭijānissanti nāmāti sambandho. Nāmasaddayogena hi ettha paṭijānissantīti anāgatakālavacanaṁ. **Sāmaññan**ti samaṇabhāvo samitapāpatā. **Brahmaññan**ti seṭṭhabhāvo bāhitapāpatā. **Kuto**ti kena kāraṇena. **Apagatā**ti apetā paribhaṭṭhā. **Purisakiccan**ti methunappaṭisevanaṁ sandhāya vadanti.

Atha bhikkhū taṁ pavattiṁ Bhagavato ārocesuṁ. Satthā "tena hi bhikkhave tumhepi te manusse imāya gāthāya paṭicodethā"ti vatvā "abhūtavādī"ti gāthamāha. Taṁ sandhāya vuttaṁ **"atha kho sambahulā -pa- nihīnakammā manujā paratthā"**ti. Tattha **neso bhikkhave saddo ciraṁ bhavissatī**ti idaṁ Satthā tassa ayasassa nipphattiṁ sabbaññutaññāṇena jānitvā bhikkhū samassāsento āha.

Gāthāyaṁ **abhūtavādī**ti parassa dosaṁ adisvāva musāvādaṁ katvā abhūtena atacchena paraṁ abbhācikkhanto. **Yo vāpi katvā**ti yo vā pana pāpakammaṁ katvā "nāhaṁ etaṁ karomī"ti āha. **Pecca samā bhavantī**ti te ubhopi janā ito paralokaṁ gantvā nirayūpagamanena gatiyā samā bhavanti. Gatiyeva hi nesaṁ paricchinnā, āyū pana aparicchinnā. Bahukaṁ hi pāpaṁ katvā ciraṁ niraye paccati, parittakaṁ katvā appamattakameva kālaṁ paccati. Yasmā pana nesaṁ ubhinnampi lāmakameva kammaṁ, tena vuttaṁ **nihīnakammā manujā paratthā**ti. "Paratthā"ti imassa pana padassa purato "peccā"tipadena sambandho, pecca parattha ito gantvā te nihīnakammā paraloke samā bhavantīti attho.

Pariyāpuṇitvāti uggahetvā. **Akārakā**ti aparādhassa na kārakā. **Nayimehi katan**ti evaṁ kira nesamahosi—imehi samaṇehi Sakyaputtiyehi addhā taṁ pāpakammaṁ na kataṁ, yaṁ aññatitthiyā ugghositvā sakalanagaraṁ āhiṇḍiṁsu, yasmā ime amhesu evaṁ asabbhāhi pharussāhi vācāhi abbhācikkhantesupi na kiñci vikāraṁ dassenti, khantisoraccañca na vijahanti, kevalaṁ pana "abhūtavādī nirayaṁ upetī"ti dhammaṁyeva vadantā sapantiyeva, ime samaṇā Sakyaputtiyā amhe anupadhāretvā abbhācikkhante sapanti, sapathaṁ karontā viya[1]

1. Sāpaṁ dentā viya (Sī, Syā)

ကလျာဏဓမ္မာတိ သုန္ဒရသဘာဝါ၊ ပဋိဇာနိဿန္တိ နာမာတိ သမ္ဗန္ဓော။ နာမသဒ္ဒယောဂေန ဟိ ဧတ္ထ ပဋိဇာနိဿန္တီတိ အနာဂတကာလဝစနံ။ **သာမညန္တိ** သမဏဘာဝေါ သမိတပါပတာ။ **ဗြဟ္မညန္တိ** သေဋ္ဌဘာဝေါ ဗာဟိတပါပတာ။ **ကုတော**တိ ကေန ကာရဏေန။ **အပဂတာ**တိ အပေတာ ပရိဘဋ္ဌာ။ **ပုရိသကိစ္စန္တိ** မေထုနပ္ပဋိသေဝနံ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။

အထ ဘိက္ခူ တံ ပဝတ္တိံ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။ သတ္ထာ “တေန ဟိ ဘိက္ခဝေ တုမှေပိ တေ မနုဿေ ဣမာယ ဂါထာယ ပဋိစောဒေထာ”တိ ဝတွာ “အဘူတဝါဒီ”တိ ဂါထမာဟ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာ။ပ။ နိဟီနကမ္မာ မနုဇာ ပရတ္ထာ**”တိ။ တတ္ထ **နေသော ဘိက္ခဝေ သဒ္ဒေါ စိရံ ဘဝိဿတီ**တိ ဣဒံ သတ္ထာ တဿ အယသဿ နိပ္ဖတ္တိံ သဗ္ဗညုတညာဏေန ဇာနိတွာ ဘိက္ခူ သမဿာသေန္တော အာဟ။

ဂါထာယံ **အဘူတဝါဒီ**တိ ပရဿ ဒေါသံ အဒိသွာဝ မုသာဝါဒံ ကတွာ အဘူတေန အတစ္ဆေန ပရံ အဗ္ဘာစိက္ခန္တော။ **ယော ဝါပိ ကတွာ**တိ ယော ဝါ ပန ပါပကမ္မံ ကတွာ “နာဟံ ဧတံ ကရောမီ”တိ အာဟ။ **ပေစ္စ သမာ ဘဝန္တီ**တိ တေ ဥဘောပိ ဇနာ ဣတော ပရလောကံ ဂန္တွာ နိရယူပဂမနေန ဂတိယာ သမာ ဘဝန္တိ။ ဂတိယေဝ ဟိ နေသံ ပရိစ္ဆိန္နာ၊ အာယူ ပန အပရိစ္ဆိန္နာ။ ဗဟုကံ ဟိ ပါပံ ကတွာ စိရံ နိရယေ ပစ္စတိ၊ ပရိတ္တကံ ကတွာ အပ္ပမတ္တကမေဝ ကာလံ ပစ္စတိ။ ယသ္မာ ပန နေသံ ဥဘိန္နမ္ပိ လာမကမေဝ ကမ္မံ၊ တေန ဝုတ္တံ **နိဟီနကမ္မာ မနုဇာ ပရတ္ထာ**တိ။ “ပရတ္ထာ”တိ ဣမဿ ပန ပဒဿ ပုရတော “ပေစ္စာ”တိပဒေန သမ္ဗန္ဓော၊ ပေစ္စ ပရတ္ထ ဣတော ဂန္တွာ တေ နိဟီနကမ္မာ ပရလောကေ သမာ ဘဝန္တီတိ အတ္ထော။

ပရိယာပုဏိတွာတိ ဥဂ္ဂဟေတွာ။ **အကာရကာ**တိ အပရာဓဿ န ကာရကာ။ **နယိမေဟိ ကတန္တိ** ဧဝံ ကိရ နေသမဟောသိ—ဣမေဟိ သမဏေဟိ သကျပုတ္တိယေဟိ အဒ္ဓါ တံ ပါပကမ္မံ န ကတံ၊ ယံ အညတိတ္ထိယာ ဥဂ္ဃောသိတွာ သကလနဂရံ အာဟိဏ္ဍိံသု၊ ယသ္မာ ဣမေ အမှေသု ဧဝံ အသဗ္ဘာဟိ ဖရုဿာဟိ ဝါစာဟိ အဗ္ဘာစိက္ခန္တေသုပိ န ကိဉ္စိ ဝိကာရံ ဒဿေန္တိ၊ ခန္တိသောရစ္စဉ္စ န ဝိဇဟန္တိ၊ ကေဝလံ ပန “အဘူတဝါဒီ နိရယံ ဥပေတီ”တိ ဓမ္မံယေဝ ဝဒန္တာ သပန္တိယေဝ၊ ဣမေ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ အမှေ အနုပဓာရေတွာ အဗ္ဘာစိက္ခန္တေ သပန္တိ၊ သပထံ ကရောန္တာ ဝိယ[၁]

၁-သာပံ ဒေန္တာ ဝိယ (သီ၊ သျာ)

vadanti. Atha vā “yo vāpi katvā ‘na karomi’cāhā”ti vadantā sapanti, attano akārakabhāvaṁ bodhetuṁ amhākaṁ sapathaṁ karonti imeti attho.

Tesaṁ hi manussānaṁ Bhagavatā bhāsitagāthāya savanasamanantarameva Buddhānubhāvena sārajjaṁ okkami, saṁvego uppajji “nayidaṁ amhehi paccakkhato diṭṭhaṁ, sutaṁ nāma tathāpi hoti, aññathāpi hoti, ete ca aññatitthiyā imesaṁ anatthakāmā ahitakāmā, tasmā te saddhāya nayidaṁ amhehi vattabbaṁ, dujjānā hi samaṇā”ti. Te tato paṭṭhāya tato oramiṁsu.

Rājāpi yehi Sundarī māritā, tesaṁ jānanatthaṁ purise āṇāpesi. Atha te duttā tehi kahāpaṇehi suraṁ pivantā aññamaññaṁ kalahaṁ kariṁsu. Tesu hi eko ekaṁ āha “tvaṁ Sundariṁ ekappahārena māretvā mālākacavarantare khipitvā tato laddhakahāpaṇehi suraṁ pivasi, hotu hotū”ti. Rājapurisā taṁ sutvā te dhutte gahetvā rañño dassesuṁ. Rājā “tumhehi sā māritā”ti te dhutte pucchi. Āma devāti. Kehi mārāpitāti. Aññatitthiyehi devāti. Rājā titthiye pakkosāpetvā tamatthaṁ paṭijānāpetvā “ayaṁ Sundarī tassa samaṇassa Gotamassa avaṇṇaṁ āropetukāmehi amhehi mārāpitā, neva Gotamassa, na Gotamasāvakānaṁ doso atthi, amhākameva dosoti evaṁ vadantā nagaraṁ āhiṇḍathā”ti āṇāpesi. Te tathā akaṁsu. Mahājano sammadeva saddahi. Titthiyānaṁ dhikkāraṁ akāsi, titthiyā manussavadhadaṇḍaṁ pāpuṇiṁsu. Tato paṭṭhāya Buddhassa bhikkhusaṁghassa ca bhiyyoso mattāya sakkārasammāno mahā ahosi. Bhikkhū acchariyabbhutacittajātā Bhagavantaṁ abhivādetvā attamanā paṭivedesuṁ. Tena vuttaṁ **“atha kho sambahulā bhikkhū -pa- antarahito so bhante saddo”**ti.

Kasmā pana Bhagavā “titthiyānaṁ idaṁ kamman”ti bhikkhūnaṁ nārocesi? Ariyānaṁ tāva ārocanena payojanaṁ natthi, puthujjanesu pana “ye na saddaheyyuṁ, tesaṁ taṁ dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya saṁvatteyyā”ti nārocesi. Apicetaṁ Buddhānaṁ anāciṇṇaṁ, yaṁ anāgatassa īdisassa vatthussa ācikkhanaṁ. Parānuddesikameva hi Bhagavā saṁkilesapakkhaṁ

ဝဒန္တိ။ အထ ဝါ “ယော ဝါပိ ကတွာ ‘န ကရောမိ’ စာဟာ”တိ ဝဒန္တာ သပန္တိ၊ အတ္တနော အကာရကဘာဝံ ဗောဓေတုံ အမှာကံ သပထံ ကရောန္တိ ဣမေတိ အတ္ထော။

တေသံ ဟိ မနုဿာနံ ဘဂဝတာ ဘာသိတဂါထာယ သဝနသမနန္တရမေဝ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန သာရဇ္ဇံ ဩက္ကမိ၊ သံဝေဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ “နယိဒံ အမှေဟိ ပစ္စက္ခ-တော ဒိဋ္ဌံ၊ သုတံ နာမ တထာပိ ဟောတိ၊ အညထာပိ ဟောတိ၊ ဧတေ စ အညတိတ္ထိယာ ဣမေသံ အနတ္ထကာမာ အဟိတကာမာ၊ တသ္မာ တေ သဒ္ဓါယ နယိဒံ အမှေဟိ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဒုဇ္ဇာနာ ဟိ သမဏာ”တိ။ တေ တတော ပဋ္ဌာယ တတော ဩရမိံသု။

ရာဇာပိ ယေဟိ သုန္ဒရီ မာရိတာ၊ တေသံ ဇာနနတ္ထံ ပုရိသေ အာဏာပေသိ။ အထ တေ ဓုတ္တာ တေဟိ ကဟာပဏေဟိ သုရံ ပိဝန္တာ အညမညံ ကလဟံ ကရိံသု။ တေသု ဟိ ဧကော ဧကံ အာဟ “တွံ သုန္ဒရိံ ဧကပ္ပဟာရေန မာရေတွာ မာလာကစဝရန္တရေ ခိပိတွာ တတော လဒ္ဓကဟာပဏေဟိ သုရံ ပိဝသိ၊ ဟောတု ဟောတူ”တိ။ ရာဇပုရိသာ တံ သုတွာ တေ ဓုတ္တေ ဂဟေတွာ ရညော ဒဿေသုံ။ ရာဇာ “တုမှေဟိ သာ မာရိတာ”တိ တေ ဓုတ္တေ ပုစ္ဆိ။ အာမ ဒေဝါတိ။ ကေဟိ မာရာပိတာတိ။ အညတိတ္ထိယေဟိ ဒေဝါတိ။ ရာဇာ တိတ္ထိယေ ပက္ကောသာပေတွာ တမတ္ထံ ပဋိဇာနာပေတွာ “အယံ သုန္ဒရီ တဿ သမဏဿ ဂေါတမဿ အဝဏ္ဏံ အာရောပေတုကာမေဟိ အမှေဟိ မာရာ-ပိတာ၊ နေဝ ဂေါတမဿ, န ဂေါတမသာဝကာနံ ဒေါသော အတ္ထိ၊ အမှာ-ကမေဝ ဒေါသောတိ ဧဝံ ဝဒန္တာ နဂရံ အာဟိဏ္ဍထာ”တိ အာဏာပေသိ။ တေ တထာ အကံသု။ မဟာဇနော သမ္မဒေဝ သဒ္ဒဟိ။ တိတ္ထိယာနံ ဓိက္ကာရံ အကာသိ၊ တိတ္ထိယာ မနုဿဝဓဒဏ္ဍံ ပါပုဏိံသု။ တတော ပဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓဿ ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဘိယျောသော မတ္တာယ သက္ကာရသမ္မာနော မဟာ အဟောသိ။ ဘိက္ခူ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ အတ္တမနာ ပဋိဝေဒေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ **“အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ။ပ။ အန္တရဟိတော သော ဘန္တေ သဒ္ဒေါ”**တိ။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ “တိတ္ထိယာနံ ဣဒံ ကမ္မ”န္တိ ဘိက္ခူနံ နာရောစေသိ? အရိယာနံ တာဝ အာရောစနေန ပယောဇနံ နတ္ထိ၊ ပုထုဇ္ဇနေသု ပန “ယေ န သဒ္ဒဟေယျုံ၊ တေသံ တံ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တေယျာ”တိ နာရောစေသိ။ အပိစေတံ ဗုဒ္ဓါနံ အနာစိဏ္ဏံ၊ ယံ အနာဂတဿ ဤဒိသဿ ဝတ္ထုဿ အာစိက္ခနံ။ ပရာနုဒ္ဒေသိကမေဝ ဟိ ဘဂဝါ သံကိလေသပက္ခံ

vibhāveti, kammañca katokāsaṁ na sakkā nivattetunti abbhakkhānaṁ tannimittaṁ ca Bhagavā ajjhupekkhanto nisīdi. Vuttañhetaṁ—

“Na antalikkhe na samuddamajjhe,
Na pabbatānaṁ vivaraṁ pavissa.
Na vijjatī so jagatippadeso,
Yatthaṭṭhito mucceyya pāpakammā”ti[1].

Etamatthaṁ viditvāti mammacchedanavasenāpi bālajanehi pavattitaṁ duruttavacanaṁ khantibalasamannāgatassa dhīrassa duttitikkhā nāma natthīti imamatthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ adhivāsanakhantibalavibhāvanaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **tudanti vācāya janā asaññatā, sarehi saṅgāmagataṁva kuñjaran**ti kāyikasaṁvarādīsu kassacipi saṁvarassa abhāvena asaṁyatā avinītā bālajanā sarehi sāyakehi saṅgāmagataṁ yuddhagataṁ kuñjaraṁva hatthināgaṁ paṭiyodhā viya vācāsattīhi tudanti vijjhanti, ayaṁ tesaṁ sabhāvo. **Sutvāna vākyaṁ pharusaṁ udīritaṁ, adhivāsaye bhikkhu aduṭṭhacitto**ti taṁ pana tehi bālajanehi udīritaṁ bhāsitaṁ mammaghaṭṭanavasena pavattitaṁ pharusaṁ vākyaṁ vacanaṁ abhūtaṁ bhūtato nibbeṭhento mama kakacūpama-ovādaṁ[2] anussaranto īsakampi aduṭṭhacitto hutvā “saṁsārasabhāvo eso”ti saṁsāre bhayaṁ ikkhaṇasīlo bhikkhu adhivāsaye, adhivāsanakhantiyaṁ ṭhatvā khameyyāti attho.

Etthāha—kiṁ pana taṁ kammaṁ, yaṁ aparimāṇakālaṁ sakkaccaṁ upacitavipulapuññasambhāro Satthā evaṁ dāruṇaṁ abhūtabbhakkhānaṁ pāpuṇīti? Vuccate—ayaṁ so Bhagavā bodhisattabhūto atītajātiyaṁ Munāḷi nāma dhutto hutvā pāpajanasevī ayonisomanasikārabahulo vicarati. So ekadivasaṁ Surabhiṁ nāma paccekasambuddhaṁ nagaraṁ piṇḍāya pavisituṁ cīvaraṁ pārupantaṁ passi. Tasmiṁ ca samaye aññatarā itthī tassa avidūrena gacchati. Dhutto “abrahmacārī ayaṁ samaṇo”ti abbhācikkhi. So tena kammena bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā tasseva kammassa vipākāvasesena idāni Buddho hutvāpi Sundariyā kāraṇā

1. Khu 1. 32; Khu 11. 152 piṭṭhesu.
2. Ma 1. 173 piṭṭhe.

ဝိဘာဝေတိ၊ ကမ္မဉ္စ ကတောကာသံ န သက္ကာ နိဝတ္တေတုန္တိ အဗ္ဘက္ခာနံ တန္နိမိတ္တံ စ ဘဂဝါ အဇ္ဈုပေက္ခန္တော နိသီဒိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“န အန္တလိက္ခေ န သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ၊
န ပဗ္ဗတာနံ ဝိဝရံ ပဝိဿ။
န ဝိဇ္ဇတီ သော ဇဂတိပ္ပဒေသော၊
ယတ္ထဋ္ဌိတော မုစ္စေယျ ပါပကမ္မာ”တိ[၁]။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ မမ္မစ္ဆေဒနဝသေနာပိ ဗာလဇနေဟိ ပဝတ္တိတံ ဒုရုတ္တဝစနံ ခန္တိဗလသမန္နာဂတဿ ဓီရဿ ဒုတ္တိတိက္ခာ နာမ နတ္ထီတိ ဣမမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ အဓိဝါသနခန္တိဗလဝိဘာဝနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **တုဒန္တိ ဝါစာယ ဇနာ အသညတာ၊ သရေဟိ သင်္ဂါမဂတံဝ ကုဉ္ဇရ**န္တိ ကာယိကသံဝရာဒီသု ကဿစိပိ သံဝရဿ အဘာဝေန အသံယတာ အဝိနီတာ ဗာလဇနာ သရေဟိ သာယကေဟိ သင်္ဂါမဂတံ ယုဒ္ဓဂတံ ကုဉ္ဇရံဝ ဟတ္ထိနာဂံ ပဋိယောဓာ ဝိယ ဝါစာသတ္တီဟိ တုဒန္တိ ဝိဇ္ဈန္တိ၊ အယံ တေသံ သဘာဝေါ။ **သုတွာန ဝါကျံ ဖရုသံ ဥဒီရိတံ၊ အဓိဝါသယေ ဘိက္ခု အဒုဋ္ဌစိတ္တော**တိ တံ ပန တေဟိ ဗာလဇနေဟိ ဥဒီရိတံ ဘာသိတံ မမ္မဃဋ္ဋနဝသေန ပဝတ္တိတံ ဖရုသံ ဝါကျံ ဝစနံ အဘူတံ ဘူတတော နိဗ္ဗေဌေန္တော မမ ကကစူပမဩဝါဒံ[၂] အနုဿရန္တော ဤသကမ္ပိ အဒုဋ္ဌစိတ္တော ဟုတွာ “သံသာရသဘာဝေါ ဧသော”တိ သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခဏသီလော ဘိက္ခု အဓိဝါသယေ၊ အဓိဝါသနခန္တိယံ ဌတွာ ခမေယျာတိ အတ္ထော။

ဧတ္ထာဟ—ကိံ ပန တံ ကမ္မံ၊ ယံ အပရိမာဏကာလံ သက္ကစ္စံ ဥပစိတဝိပုလပုညသမ္ဘာရော သတ္ထာ ဧဝံ ဒါရုဏံ အဘူတဗ္ဘက္ခာနံ ပါပုဏီတိ? ဝုစ္စတေ—အယံ သော ဘဂဝါ ဗောဓိသတ္တဘူတော အတီတဇာတိယံ မုနာဠိ နာမ ဓုတ္တော ဟုတွာ ပါပဇနသေဝီ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလော ဝိစရတိ။ သော ဧကဒိဝသံ သုရဘိံ နာမ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓံ နဂရံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတုံ စီဝရံ ပါရုပန္တံ ပဿိ။ တသ္မိံ စ သမယေ အညတရာ ဣတ္ထီ တဿ အဝိဒူရေန ဂစ္ဆတိ။ ဓုတ္တော “အဗြဟ္မစာရီ အယံ သမဏော”တိ အဗ္ဘာစိက္ခိ။ သော တေန ကမ္မေန ဗဟူနိ ဝဿသတသဟဿာနိ နိရယေ ပစ္စိတွာ တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေန ဣဒါနိ ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာပိ သုန္ဒရိယာ ကာရဏာ

၁-ခု ၁-၃၂၊ ခု ၁၁-၁၅၂-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။

abhūtabbhakkhānaṁ pāpuṇi. Yathā citaṁ, evaṁ Ciñcamāṇavikādīnaṁ vikārakitthīnaṁ Bhagavato abbhakkhānādīni dukkhāni pattāni, sabbāni pubbe katassa kammassa vipākāvasesāni, yāni "kammapilotikānī"ti[1] vuccanti. Vuttaṁ hetaṁ Apadāne[2]—

"Anotattasarāsanne, ramaṇīye silātale.
Nānāratanapajjote, nānāgandhavanantare.

Mahatā bhikkhusaṁghena, pareto[3] Lokanāyako.
Āsīno byākarī tattha, pubbakammāni attano.

Suṇātha bhikkhavo mayhaṁ, yaṁ kammaṁ pakataṁ mayā.
Pilotikassa kammassa, Buddhattepi vipaccati.

1. Munāḷi nāmahaṁ dhutto, pubbe aññāsu jātisu.
Paccekabuddhaṁ surabhiṁ, abbhācikkhiṁ adūsakaṁ.

Tena kammavipākena, niraye saṁsariṁ ciraṁ.
Bahū vassasahassāni, dukkhaṁ vedemi vedanaṁ.

Tena kammāvasesena, idha pacchimake bhave.
Abbhakkhānaṁ mayā laddhaṁ, Sundarikāya kāraṇā.

2. Sabbābhibhussa[4] Buddhassa, Nando nāmāsi sāvako.
Taṁ abbhakkhāya niraye, ciraṁ saṁsaritaṁ mayā.

Dasa vassasahassāni, niraye saṁsariṁ ciraṁ.
Manussabhāvaṁ laddhāhaṁ, abbhakkhānaṁ bahuṁ labhiṁ.

Tena kammāvasesena, Ciñcamāṇavikā mamaṁ.
Abbhācikkhi abhūtena, janakāyassa aggato[5].

3. Brāhmaṇo sutavā āsiṁ, ahaṁ sakkatapūjito.
Mahāvane pañcasate, mante vācemi māṇave.

1. Kammāni pilotikānīti (Sī), kammāni lokiyānīti (Syā)
2. Khu 3. 346 piṭṭhe.
3. Upeto (Sī, Syā)
4. Sabbābhirussa (Syā)
5. Pekkhato (Syā)

အဘူတဗ္ဘက္ခာနံ ပါပုဏိ။ ယထာ စေတံ၊ ဧဝံ စိဉ္စမာဏဝိကာဒီနံ ဝိကာရကိတ္ထီနံ ဘဂဝတော အဗ္ဘက္ခာနာဒီနိ ဒုက္ခာနိ ပတ္တာနိ၊ သဗ္ဗာနိ ပုဗ္ဗေ ကတဿ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသာနိ၊ ယာနိ "ကမ္မပိလောတိကာနီ"တိ[၁] ဝုစ္စန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ အပဒါနေ[၂]—

"အနောတတ္တသရာသန္နေ၊ ရမဏီယေ သိလာတလေ။
နာနာရတနပဇ္ဇောတေ၊ နာနာဂန္ဓဝနန္တရေ။

မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန၊ ပရေတော[၃] လောကနာယကော။
အာသီနော ဗျာကရီ တတ္ထ၊ ပုဗ္ဗကမ္မာနိ အတ္တနော။

သုဏာထ ဘိက္ခဝေါ မယှံ၊ ယံ ကမ္မံ ပကတံ မယာ။
ပိလောတိကဿ ကမ္မဿ၊ ဗုဒ္ဓတ္တေပိ ဝိပစ္စတိ။

၁။ မုနာဠိ နာမဟံ ဓုတ္တော၊ ပုဗ္ဗေ အညာသု ဇာတိသု။
ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ သုရဘိံ၊ အဗ္ဘာစိက္ခိံ အဒူသကံ။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ နိရယေ သံသရိံ စိရံ။
ဗဟူ ဝဿသဟဿာနိ၊ ဒုက္ခံ ဝေဒေမိ ဝေဒနံ။

တေန ကမ္မာဝသေသေန၊ ဣဓ ပစ္ဆိမကေ ဘဝေ။
အဗ္ဘက္ခာနံ မယာ လဒ္ဓံ၊ သုန္ဒရိကာယ ကာရဏာ။

၂။ သဗ္ဗာဘိဘုဿ[၄] ဗုဒ္ဓဿ၊ နန္ဒော နာမာသိ သာဝကော။
တံ အဗ္ဘက္ခာယ နိရယေ၊ စိရံ သံသရိတံ မယာ။

ဒသ ဝဿသဟဿာနိ၊ နိရယေ သံသရိံ စိရံ။
မနုဿဘာဝံ လဒ္ဓါဟံ၊ အဗ္ဘက္ခာနံ ဗဟုံ လဘိံ။

တေန ကမ္မာဝသေသေန၊ စိဉ္စမာဏဝိကာ မမံ။
အဗ္ဘာစိက္ခိ အဘူတေန၊ ဇနကာယဿ အဂ္ဂတော[၅]။

၃။ ဗြာဟ္မဏော သုတဝါ အာသိံ၊ အဟံ သက္ကတပူဇိတော။
မဟာဝနေ ပဉ္စသတေ၊ မန္တေ ဝါစေမိ မာဏဝေ။

၁-ကမ္မာနိ ပိလောတိကာနီတိ (သီ)၊ ကမ္မာနိ လောကိယာနီတိ (သျာ)
၂-ခု ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဥပေတော (သီ၊ သျာ)
၄-သဗ္ဗာဘိရုဿ (သျာ)
၅-ပေက္ခတော (သျာ)

Tathāgato isī bhīmo, pañcābhiñño mahiddhiko.
Tañcāhaṁ āgataṁ disvā, abbhācikkhiṁ adūsakaṁ.

Tatohaṁ avacaṁ sisse, kāmabhogī ayaṁ isi.
Mayhampi bhāsamānassa, anumodiṁsu māṇavā.

Tato māṇavakā sabbe, bhikkhamānaṁ kule kule.
Mahājanassa āhaṁsu, kāmabhogī ayaṁ isi.

Tena kammavipākena, pañca bhikkhusatā ime.
Abbhakkhānaṁ labhuṁ sabbe, Sundarikāya kāraṇā.

4. Vemātubhātikaṁ pubbe, dhanahetu haniṁ ahaṁ.
Pakkhipiṁ giriduggasmiṁ, silāya ca apiṁsayiṁ.

Tena kammavipākena, Devadatto silaṁ khipi.
Aṅguṭṭhaṁ piṁsayī pāde, mama pāsāṇasakkharā.

5. Purehaṁ dārako hutvā, kīḷamāno mahāpathe.
Paccekabuddhaṁ disvāna, magge sakalikaṁ khipiṁ[1].

Tena kammavipākena, idha pacchimake bhave.
Vadhatthaṁ maṁ Devadatto, abhimāre payojayi.

6. Hatthāroho pure āsiṁ, paccekamunimuttamaṁ.
Piṇḍāya vicarantaṁ taṁ, āsādesiṁ gajenahaṁ.

Tena kammavipākena, bhanto Nāḷāgirī gajo.
Giribbaje puravare, dāruṇo samupāgami.

7. Rājāhaṁ patthivo[2] āsiṁ, sattiyā purise haniṁ.
Tena kammavipākena, niraye paccisaṁ bhusaṁ.

Kammuno tassa sesena, sodāni sakalaṁ mama.
Pāde chaviṁ pakappesi[3], na hi kammaṁ vinassati.

1. Dahiṁ (Syā) 2. Khattiyo (Sī, Syā) 3. Vināsesi (Sī, Syā)

တထာဂတော ဣသီ ဘီမော၊ ပဉ္စာဘိညော မဟိဒ္ဓိကော။
တဉ္စာဟံ အာဂတံ ဒိသွာ၊ အဗ္ဘာစိက္ခိံ အဒူသကံ။

တတောဟံ အဝစံ သိဿေ၊ ကာမဘောဂီ အယံ ဣသိ။
မယှမ္ပိ ဘာသမာနဿ၊ အနုမောဒိံသု မာဏဝါ။

တတော မာဏဝကာ သဗ္ဗေ၊ ဘိက္ခမာနံ ကုလေ ကုလေ။
မဟာဇနဿ အာဟံသု၊ ကာမဘောဂီ အယံ ဣသိ။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ ပဉ္စ ဘိက္ခုသတာ ဣမေ။
အဗ္ဘက္ခာနံ လဘုံ သဗ္ဗေ၊ သုန္ဒရိကာယ ကာရဏာ။

၄။ ဝေမာတုဘာတိကံ ပုဗ္ဗေ၊ ဓနဟေတု ဟနိံ အဟံ။
ပက္ခိပိံ ဂိရိဒုဂ္ဂသ္မိံ၊ သိလာယ စ အပိံသယိံ။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ ဒေဝဒတ္တော သိလံ ခိပိ။
အင်္ဂုဋ္ဌံ ပိံသယီ ပါဒေ၊ မမ ပါသာဏသက္ခရာ။

၅။ ပုရေဟံ ဒါရကော ဟုတွာ၊ ကီဠမာနော မဟာပထေ။
ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာန၊ မဂ္ဂေ သကလိကံ ခိပိံ[၁]။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ ဣဓ ပစ္ဆိမကေ ဘဝေ။
ဝဓတ္ထံ မံ ဒေဝဒတ္တော၊ အဘိမာရေ ပယောဇယိ။

၆။ ဟတ္ထာရောဟော ပုရေ အာသိံ၊ ပစ္စေကမုနိမုတ္တမံ။
ပိဏ္ဍာယ ဝိစရန္တံ တံ၊ အာသာဒေသိံ ဂဇေနဟံ။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ ဘန္တော နာဠာဂိရီ ဂဇော။
ဂိရိဗ္ဗဇေ ပုရဝရေ၊ ဒါရုဏော သမုပါဂမိ။

၇။ ရာဇာဟံ ပတ္ထိဝေါ[၂] အာသိံ၊ သတ္တိယာ ပုရိသေ ဟနိံ။
တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ နိရယေ ပစ္စိသံ ဘုသံ။

ကမ္မုနော တဿ သေသေန၊ သောဒါနိ သကလံ မမ။
ပါဒေ ဆဝိံ ပကပ္ပေသိ[၃]၊ န ဟိ ကမ္မံ ဝိနဿတိ။

၁-ဒဟိံ (သျာ) ၂-ခတ္တိယော (သီ၊ သျာ) ၃-ဝိနာသေသိ (သီ၊ သျာ)

8. Ahaṁ Kevaṭṭagāmasmiṁ, ahuṁ Kevaṭṭadārako.
Macchake ghātite disvā, janayiṁ somanassakaṁ.

Tena kammavipākena, sīsadukkhaṁ ahū mama.
Sakkā ca sabbe haññiṁsu, yadā hani Viṭaṭūbho[1].

9. Phussassāhaṁ pāvacane, sāvake paribhāsayiṁ.
Yavaṁ khādatha bhuñjatha, mā ca bhuñjatha sālayo.

Tena kammavipākena, temāsaṁ khāditaṁ yavaṁ.
Nimantito brāhmaṇena, Verañjāyaṁ vasiṁ tadā.

10. Nibbuddhe vattamānamhi, Mallaputtaṁ niheṭhayiṁ[2].
Tena kammavipākena, piṭṭhidukkhaṁ ahū mama.

11. Tikicchako ahaṁ āsiṁ, seṭṭhiputtaṁ virecayiṁ.
Tena kammavipākena, hoti pakkhandikā mama.

12. Avacāhaṁ Jotipālo, Kassapaṁ Sugataṁ tadā.
Kuto nu bodhi muṇḍassa, bodhi paramadullabhā.

Tena kammavipākena, acariṁ[1] dukkaraṁ bahuṁ.
Chabbassānuruvelāyaṁ, tato bodhiṁ apāpuṇiṁ.

Nāhaṁ etena maggena, pāpuṇiṁ bodhimuttamaṁ.
Kummaggena gavesissaṁ, pubbakammena vārito.

Puññapāpaparikkhīṇo, sabbasantāpavajjito.
Asoko anupāyāso, nibbāyissamanāsavo.

Evaṁ Jino viyākāsi, bhikkhusaṁghassa aggato.
Sabbābhiññābalappatto, Anotattamahāsare"ti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Viḍūḍabho (Sī, Syā)
2. Mallayuddhaṁ nisedhayiṁ (Sī), Mallaputtaṁ nisedhayiṁ (Syā)
3. Akariṁ (Sī, Syā)

၈။ အဟံ ကေဝဋ္ဋဂါမသ္မိံ၊ အဟုံ ကေဝဋ္ဋဒါရကော။
မစ္ဆကေ ဃာတိတေ ဒိသွာ၊ ဇနယိံ သောမနဿကံ။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ သီသဒုက္ခံ အဟူ မမ။
သက္ကာ စ သဗ္ဗေ ဟညိံသု၊ ယဒါ ဟနိ ဝိဋဋူဘော[1]။

၉။ ဖုဿဿာဟံ ပါဝစနေ၊ သာဝကေ ပရိဘာသယိံ။
ယဝံ ခါဒထ ဘုဉ္ဇထ၊ မာ စ ဘုဉ္ဇထ သာလယော။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ တေမာသံ ခါဒိတံ ယဝံ။
နိမန္တိတော ဗြာဟ္မဏေန၊ ဝေရဉ္ဇာယံ ဝသိံ တဒါ။

၁၀။ နိဗ္ဗုဒ္ဓေ ဝတ္တမာနမှိ၊ မလ္လပုတ္တံ နိဟေဌယိံ[2]။
တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ ပိဋ္ဌိဒုက္ခံ အဟူ မမ။

၁၁။ တိကိစ္ဆကော အဟံ အာသိံ၊ သေဋ္ဌိပုတ္တံ ဝိရေစယိံ။
တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ ဟောတိ ပက္ခန္ဒိကာ မမ။

၁၂။ အဝစာဟံ ဇောတိပါလော၊ ကဿပံ သုဂတံ တဒါ။
ကုတော နု ဗောဓိ မုဏ္ဍဿ၊ ဗောဓိ ပရမဒုလ္လဘာ။

တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ အစရိံ[3] ဒုက္ကရံ ဗဟုံ။
ဆဗ္ဗဿာနုရုဝေလာယံ၊ တတော ဗောဓိံ အပါပုဏိံ။

နာဟံ ဧတေန မဂ္ဂေန၊ ပါပုဏိံ ဗောဓိမုတ္တမံ။
ကုမ္မဂ္ဂေန ဂဝေသိဿံ၊ ပုဗ္ဗကမ္မေန ဝါရိတော။

ပုညပါပပရိက္ခီဏော၊ သဗ္ဗသန္တာပဝဇ္ဇိတော။
အသောကော အနုပါယာသော၊ နိဗ္ဗာယိဿမနာသဝေါ။

ဧဝံ ဇိနော ဝိယာကာသိ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ အဂ္ဂတော။
သဗ္ဗာဘိညာဗလပ္ပတ္တော၊ အနောတတ္တမဟာသရေ”တိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝိဋူဍဘော (သီ၊ သျာ)
၂-မလ္လယုဒ္ဓံ နိသေဓယိံ (သီ)၊ မလ္လပုတ္တံ နိသေဓယိံ (သျာ)
၃-အကရိံ (သီ၊ သျာ)

9. Upasenasuttavaṇṇanā

39. Navame **Upasenassā**ti ettha **Upaseno**ti tassa therassa nāmaṁ, Vaṅgantabrāhmaṇassa pana puttattā "Vaṅgantaputto"ti ca naṁ voharanti.

Ayaṁ hi thero āyasmato Sāriputtassa kaniṭṭhabhātā, sāsane pabbajitvā apaññatte sikkhāpade upasampadāya dvivasso upajjhāyo hutvā ekaṁ bhikkhuṁ upasampādetvā tena saddhiṁ Bhagavato upaṭṭhānaṁ gato, tassa bhikkhuno Bhagavatā tassa saddhivihārikabhāvaṁ pucchitvā Khandhake āgatanayena "atilahuṁ kho tvaṁ moghapurisa āvatto bāhullāya, yadidaṁ gaṇabandhiyan"ti[1] vigarahito patodābhitunno[2] viya ājānīyo saṁviggamānaso "yadipāhaṁ idāni parisaṁ nissāya Bhagavatā vigarahito, parisaṁyeva pana nissāya pāsaṁsiyo bhaveyyan"ti ussāhajāto sabbe dhutadhamme samādāya vattamāno vipassanaṁ ārabhitvā na cirasseva chaḷabhiñño paṭisambhidāppatto mahākhīṇāsavo hutvā attano nissitake dhutaṅgadhare eva katvā tehi saddhiṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā Santhatasikkhāpade[3] āgatanayena "pāsādikā kho tyāyaṁ Upasena parisā"ti parisavasena Bhagavato santikā laddhapasaṁso "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ samantapāsādikānaṁ yadidaṁ Upaseno Vaṅgantaputto"ti[4] etadagge ṭhapito asītiyā mahāsāvakesu abbhantaro.

So ekadivasaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto antevāsikesu attano attano divāṭṭhānaṁ gatesu udakakumbhato udakaṁ gahetvā pāde pakkhāletvā gattāni sītiṁ katvā cammakhaṇḍaṁ attharitvā divāṭṭhāne divāvihāraṁ nisinno attano guṇe āvajjesi. Tassa te anekasatā anekasahassā poṅkhānupoṅkhaṁ upaṭṭhahiṁsu. So "mayhaṁ tāva sāvakassa sato ime evarūpā guṇā, kīdisā nu kho mayhaṁ Satthu guṇā"ti Bhagavato guṇābhimukhaṁ manasikāraṁ pesesi. Te tassa ñāṇabalānurūpaṁ anekakoṭisahassā upaṭṭhahiṁsu. So "evaṁsīlo me Satthā evaṁdhammo evaṁpañño evaṁvimuttī"ti-ādinā ca "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho"ti-ādinā ca āvibhāvānurūpaṁ Satthu guṇe

1. Vi 3. 74 piṭṭhe.
2. Kasābhihato (Sī, Syā)
3. Vi 1. 337 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.

၉-ဥပသေနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉။ နဝမေ **ဥပသေနဿာ**တိ ဧတ္ထ **ဥပသေနော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ၊ ဝင်္ဂန္တဗြာဟ္မဏဿ ပန ပုတ္တတ္တာ "ဝင်္ဂန္တပုတ္တော"တိ စ နံ ဝေါဟရန္တိ။

အယံ ဟိ ထေရော အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ၊ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အပညတ္တေ သိက္ခာပဒေ ဥပသမ္ပဒါယ ဒွိဝဿော ဥပဇ္ဈာယော ဟုတွာ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဥပသမ္ပာဒေတွာ တေန သဒ္ဓိံ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနံ ဂတော၊ တဿ ဘိက္ခုနော ဘဂဝတာ တဿ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဘာဝံ ပုစ္ဆိတွာ ခန္ဓကေ အာဂတနယေန "အတိလဟုံ ခေါ တွံ မောဃပုရိသ အာဝတ္တော ဗာဟုလ္လာယ၊ ယဒိဒံ ဂဏဗန္ဓိယ"န္တိ[၁] ဝိဂရဟိတော ပတောဒါဘိတုန္နော[၂] ဝိယ အာဇာနီယော သံဝိဂ္ဂမာနသော "ယဒိပါဟံ ဣဒါနိ ပရိသံ နိဿာယ ဘဂဝတာ ဝိဂရဟိတော၊ ပရိသံယေဝ ပန နိဿာယ ပါသံသိယော ဘဝေယျ"န္တိ ဥဿာဟဇာတော သဗ္ဗေ ဓုတဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တမာနော ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော မဟာခီဏာသဝေါ ဟုတွာ အတ္တနော နိဿိတကေ ဓုတင်္ဂဓရေ ဧဝ ကတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ သန္ထတသိက္ခာပဒေ[၃] အာဂတနယေန "ပါသာဒိကာ ခေါ တျာယံ ဥပသေန ပရိသာ"တိ ပရိသဝသေန ဘဂဝတော သန္တိကာ လဒ္ဓပသံသော "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ သမန္တပါသာဒိကာနံ ယဒိဒံ ဥပသေနော ဝင်္ဂန္တပုတ္တော"တိ[၄] ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော အသီတိယာ မဟာသာဝကေသု အဗ္ဘန္တရော။

သော ဧကဒိဝသံ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော အန္တေဝါသိကေသု အတ္တနော အတ္တနော ဒိဝါဋ္ဌာနံ ဂတေသု ဥဒကကုမ္ဘတော ဥဒကံ ဂဟေတွာ ပါဒေ ပက္ခာလေတွာ ဂတ္တာနိ သီတိံ ကတွာ စမ္မခဏ္ဍံ အတ္ထရိတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသိန္နော အတ္တနော ဂုဏေ အာဝဇ္ဇေသိ။ တဿ တေ အနေကသတာ အနေကသဟဿာ ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခံ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သော "မယှံ တာဝ သာဝကဿ သတော ဣမေ ဧဝရူပါ ဂုဏာ၊ ကီဒိသာ နု ခေါ မယှံ သတ္ထု ဂုဏာ"တိ ဘဂဝတော ဂုဏာဘိမုခံ မနသိကာရံ ပေသေသိ။ တေ တဿ ဉာဏဗလာနုရူပံ အနေကကောဋိသဟဿာ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သော "ဧဝံသီလော မေ သတ္ထာ ဧဝံဓမ္မော ဧဝံပညော ဧဝံဝိမုတ္တီ"တိအာဒိနာ စ "ဣတိပိ သော ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိအာဒိနာ စ အာဝိဘာဝါနုရူပံ သတ္ထု ဂုဏေ

၁-ဝိ ၃-၇၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-ကသာဘိဟတော (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိ ၁-၃၃၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။

anussaritvā, tato “svākkhāto”ti-ādinā dhammassa, “suppaṭipanno”ti-ādinā ariyasaṁghassa ca guṇe anussari. Evaṁ mahāthero anekākāravokāraṁ ratanattayaguṇesu āvibhūtesu attamano pamudito uḷārapītisomanassaṁ paṭisaṁvedento nisīdi. Tamatthaṁ dassetuṁ **“āyasmato Upasenassa Vaṅgantaputtassa rahogatassā**”ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **rahogatassāti** rahasi gatassa. **Paṭisallīnassāti** ekībhūtassa. **Evaṁ cetaso parivitakko udapādīti** evaṁ idāni vuccamānākāro cittassa vitakko uppajji. **Lābhā vata me**ti ye ime manussattabuddhuppādasaddhāsamadhigamādayo, aho vata me ete lābhā. **Suladdhaṁ vata me**ti yañcidaṁ mayā Bhagavato sāsane pabbajjūpasampadāratanattayapayirupāsanādi paṭiladdhaṁ, taṁ me aho vata suṭṭhu laddhaṁ. Tattha kāraṇamāha **“Satthā ca me**”ti-ādinā.

Tattha diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi yathārahaṁ satte anusāsatīti **Satthā.** Bhāgyavantatādīhi kāraṇehi **Bhagavā. Ā**rakattā kilesehi, kilesārīnaṁ hatattā, saṁsāracakkassa vā arānaṁ hatattā, paccayādīnaṁ arahattā, pāpakaraṇe rahābhāvā **Arahaṁ.** Sammā sāmañca sabbadhammānaṁ Buddhattā **Sammāsambuddho**ti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Visuddhimagge[1] Buddhānussatiniddesato gahetabbo.

Svākkhāteti suṭṭhu akkhāte, ekantaniyyānikaṁ katvā bhāsite. **Dhammavinaye**ti pāvacane. Taṁ hi yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamānānaṁ saṁsāradukkhapātato dhāraṇena, rāgādikilese vinayanena ca dhammavinayoti vuccati. **Sabrahmacārino**ti seṭṭhaṭṭhena brahmasaṅkhātaṁ Bhagavato sāsanaṁ ariyamaggaṁ[2] saha caranti paṭipajjantīti sabrahmacārino. **Sīlavanto**ti maggaphalasīlavasena sīlavanto. **Kalyāṇadhammā**ti samādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanādayo kalyāṇā sundarā dhammā etesaṁ atthīti kalyāṇadhammā. Etena saṁghassa suppaṭipattiṁ dasseti. **Sīlesu camhi paripūrakārīti** “ahampi pabbijitvā na tiracchanakathākathiko kāyadaḷhibahulo hutvā vihāsiṁ, atha kho pātimokkhasaṁvarādiṁ catubbidhampi sīlaṁ akhaṇḍaṁ achiddaṁ asabalaṁ

1. Visuddhi 1. 191 piṭṭhe.

2. Ariyamaggasaccaṁ samānaṁ (Sī, Syā)

အနုဿရိတွာ, တတော “သွာက္ခာတော”တိအာဒိနာ ဓမ္မဿ, “သုပ္ပဋိပန္နော”တိအာဒိနာ အရိယသံဃဿ စ ဂုဏေ အနုဿရိ။ ဧဝံ မဟာထေရော အနေကာကာရဝေါကာရံ ရတနတ္တယဂုဏေသု အာဝိဘူတေသု အတ္တမနော ပမုဒိတော ဥဠာရပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေန္တော နိသီဒိ။ တမတ္ထံ ဒဿေတုံ “**အာယသ္မတော ဥပသေနဿ ဝင်္ဂန္တပုတ္တဿ ရဟောဂတဿာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ရဟောဂတဿာ**တိ ရဟသိ ဂတဿ။ **ပဋိသလ္လီနဿာ**တိ ဧကီဘူတဿ။ **ဧဝံ စေတသော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒီ**တိ ဧဝံ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနာကာရော စိတ္တဿ ဝိတက္ကော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ **လာဘာ ဝတ မေ**တိ ယေ ဣမေ မနုဿတ္တဗုဒ္ဓုပ္ပါဒသဒ္ဓါသမဓိဂမာဒယော၊ အဟော ဝတ မေ ဧတေ လာဘာ။ **သုလဒ္ဓံ ဝတ မေ**တိ ယဉ္စိဒံ မယာ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇ္ဇူပသမ္ပဒါရတနတ္တယပယိရုပါသနာဒိ ပဋိလဒ္ဓံ၊ တံ မေ အဟော ဝတ သုဋ္ဌု လဒ္ဓံ။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ “**သတ္ထာ စ မေ**”တိအာဒိနာ။

တတ္ထ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ယထာရဟံ သတ္တေ အနုသာသတီတိ **သတ္ထာ**။ ဘာဂျဝန္တတာဒီဟိ ကာရဏေဟိ **ဘဂဝါ**။ အာရကတ္တာ ကိလေသေဟိ, ကိလေသာရီနံ ဟတတ္တာ, သံသာရစက္ကဿ ဝါ အရာနံ ဟတတ္တာ, ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာ, ပါပကရဏေ ရဟာဘာဝါ **အရဟံ**။ သမ္မာ သာမဉ္စ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဗုဒ္ဓါနုဿတိနိဒ္ဒေသတော ဂဟေတဗ္ဗော။

သွာက္ခာတေတိ သုဋ္ဌု အက္ခာတေ၊ ဧကန္တနိယျာနိကံ ကတွာ ဘာသိတေ။ **ဓမ္မဝိနယေ**တိ ပါဝစနေ။ တံ ဟိ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနာနံ သံသာရဒုက္ခပါတတော ဓာရဏေန, ရာဂါဒိကိလေသေ ဝိနယနေန စ ဓမ္မဝိနယောတိ ဝုစ္စတိ။ **သဗြဟ္မစာရိနော**တိ သေဋ္ဌဋ္ဌေန ဗြဟ္မသင်္ခါတံ ဘဂဝတော သာသနံ အရိယမဂ္ဂံ[2] သဟ စရန္တိ ပဋိပဇ္ဇန္တီတိ သဗြဟ္မစာရိနော။ **သီလဝန္တော**တိ မဂ္ဂဖလသီလဝသေန သီလဝန္တော။ **ကလျာဏဓမ္မာ**တိ သမာဓိပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနာဒယော ကလျာဏာ သုန္ဒရာ ဓမ္မာ ဧတေသံ အတ္ထီတိ ကလျာဏဓမ္မာ။ ဧတေန သံဃဿ သုပ္ပဋိပတ္တိံ ဒဿေတိ။ **သီလေသု စမှိ ပရိပူရကာရီ**တိ “အဟမ္ပိ ပဗ္ဗဇိတွာ န တိရစ္ဆာနကထာကထိကော ကာယဒဠှိဗဟုလော ဟုတွာ ဝိဟာသိံ၊ အထ ခေါ ပါတိမောက္ခသံဝရာဒိံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ သီလံ အခဏ္ဍံ အဆိဒ္ဒံ အသဗလံ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။

၂-အရိယမဂ္ဂသစ္စံ သမာနံ (သီ၊ သျာ)

akammāsaṁ bhujissaṁ viññuppasatthaṁ aparāmaṭṭhaṁ katvā paripūrento ariyamaggaṁyeva pāpesin"ti vadati. Etena heṭṭhimaphaladvayasampattimattano dīpeti. sotāpannasakadāgāmino hi sīlesu paripūrakārino. **Susamāhito camhi ekaggacitto**ti upacārappanābhedena samādhinā sabbathāpi samāhito ca amhi avikkhittacitto. Iminā samādhismiṁ paripūrakāritāvacanena tatiyaphalasampattimattano dīpeti. Anāgāmino hi samādhismiṁ paripūrakārino. **Arahā camhi khīṇāsavo**ti kāmāsavādīnaṁ sabbaso khīṇattā khīṇāsavo, tato eva parikkhīṇabhavasaṁyojano sadevake loke aggadakkhiṇeyyatāya arahā camhi. Etena attano katakaraṇīyataṁ dasseti. **Mahiddhiko camhi mahānubhāvo**ti adhiṭṭhānavikubbanādi-iddhīsu mahatā vasībhāvena samannāgatattā mahiddhiko, uḷārassa puññānubhāvassa guṇānubhāvassa ca sampattiyā mahānubhāvo ca asmi. Etena lokiyābhiññānavānupubbavihārasamāpattiyogamattano dīpeti. Abhiññāsu vasībhāvena hi ariyā yathicchitanipphādanena mahiddhikā, pubbūpanissayasampattiyā nānāvihārasamāpattīhi ca visodhitasantānattā mahānubhāvā ca hontīti.

Bhaddakaṁ me jīvitanti evaṁvidhasīlādiguṇasamannāgatassa me yāvāyaṁ kāyo dharati, tāva sattānaṁ hitasukhameva vaḍḍhati, puññakkhettabhāvato jīvitampi me bhaddakaṁ sundaraṁ. **Bhaddakaṁ maraṇan**ti sace panidaṁ khandhapañcakaṁ ajja vā imasmiṁyeva vā khaṇe anupādāno viya jātavedo nibbāyati, taṁ appaṭisandhikaṁ parinibbānasaṅkhātaṁ maraṇampi me bhaddakanti ubhayattha tādibhāvaṁ dīpeti. Evaṁ mahāthero appahīnasomanassuppilāvitavāsanussannattā[1] uḷārasomanassito[2] dhammabahumānena dhammapītipaṭisaṁvedanena parivitakkesi.

Taṁ Satthā Gandhakuṭiyaṁ nisinnova sabbaññutaññāṇena jānitvā jīvite maraṇe ca tassa tādibhāvavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi. Tena vuttaṁ **"atha kho Bhagavā -pa- udānesī"**ti.

Tattha **yaṁ jīvitaṁ na tapatī**ti yaṁ khīṇāsavapuggalaṁ jīvitaṁ āyatiṁ khandhappavattiyā sabbena sabbaṁ abhāvato na tapati na bādhati, vattamānameva

1. ...vāsanattā (Sī, Syā)   2. Uḷārasomanassataṁ (Sī, Syā)

အကမ္မာသံ ဘုဇိဿံ ဝိညုပ္ပသတ္ထံ အပရာမဋ္ဌံ ကတွာ ပရိပူရေန္တော အရိယမဂ္ဂံယေဝ ပါပေသိ"န္တိ ဝဒတိ။ ဧတေန ဟေဋ္ဌိမဖလဒွယသမ္ပတ္တိမတ္တနော ဒီပေတိ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ဟိ သီလေသု ပရိပူရကာရိနော။ **သုသမာဟိတော စမှိ ဧကဂ္ဂစိတ္တော**တိ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန သမာဓိနာ သဗ္ဗထာပိ သမာဟိတော စ အမှိ အဝိက္ခိတ္တစိတ္တော။ ဣမိနာ သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရိတာဝစနေန တတိယဖလသမ္ပတ္တိမတ္တနော ဒီပေတိ။ အနာဂါမိနော ဟိ သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရိနော။ **အရဟာ စမှိ ခီဏာသဝေါ**တိ ကာမာသဝါဒီနံ သဗ္ဗသော ခီဏတ္တာ ခီဏာသဝေါ၊ တတော ဧဝ ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျတာယ အရဟာ စမှိ။ ဧတေန အတ္တနော ကတကရဏီယတံ ဒဿေတိ။ **မဟိဒ္ဓိကော စမှိ မဟာနုဘာဝေါ**တိ အဓိဋ္ဌာနဝိကုဗ္ဗနာဒိဣဒ္ဓီသု မဟတာ ဝသီဘာဝေန သမန္နာဂတတ္တာ မဟိဒ္ဓိကော, ဥဠာရဿ ပုညာနုဘာဝဿ ဂုဏာနုဘာဝဿ စ သမ္ပတ္တိယာ မဟာနုဘာဝေါ စ အသ္မိ။ ဧတေန လောကိယာဘိညာနဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိယောဂမတ္တနော ဒီပေတိ။ အဘိညာသု ဝသီဘာဝေန ဟိ အရိယာ ယထိစ္ဆိတနိပ္ဖါဒနေန မဟိဒ္ဓိကာ, ပုဗ္ဗူပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ နာနာဝိဟာရသမာပတ္တီဟိ စ ဝိသောဓိတသန္တာနတ္တာ မဟာနုဘာဝါ စ ဟောန္တီတိ။

ဘဒ္ဒကံ မေ ဇီဝိတန္တိ ဧဝံဝိဓသီလာဒိဂုဏသမန္နာဂတဿ မေ ယာဝါယံ ကာယော ဓရတိ၊ တာဝ သတ္တာနံ ဟိတသုခမေဝ ဝဍ္ဎတိ၊ ပုညက္ခေတ္တဘာဝတော ဇီဝိတမ္ပိ မေ ဘဒ္ဒကံ သုန္ဒရံ။ **ဘဒ္ဒကံ မရဏန္တိ** သစေ ပနိဒံ ခန္ဓပဉ္စကံ အဇ္ဇ ဝါ ဣမသ္မိံယေဝ ဝါ ခဏေ အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ နိဗ္ဗာယတိ၊ တံ အပ္ပဋိသန္ဓိကံ ပရိနိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ မရဏမ္ပိ မေ ဘဒ္ဒကန္တိ ဥဘယတ္ထ တာဒိဘာဝံ ဒီပေတိ။ ဧဝံ မဟာထေရော အပ္ပဟီနသောမနဿုပ္ပိလာဝိတဝါသနုဿန္နတ္တာ[၁] ဥဠာရသောမနဿိတော[၂] ဓမ္မဗဟုမာနေန ဓမ္မပီတိပဋိသံဝေဒနေန ပရိဝိတက္ကေသိ။

တံ သတ္ထာ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နောဝ သဗ္ဗညုတညာဏေန ဇာနိတွာ ဇီဝိတေ မရဏေ စ တဿ တာဒိဘာဝဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **"အထ ခော ဘဂဝါ။ပ။ ဥဒါနေသီ"**တိ။

တတ္ထ **ယံ ဇီဝိတံ န တပတီ**တိ ယံ ခီဏာသဝပုဂ္ဂလံ ဇီဝိတံ အာယတိံ ခန္ဓပ္ပဝတ္တိယာ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အဘာဝတော န တပတိ န ဗာဓတိ၊ ဝတ္တမာနမေဝ

၁-...ဝါသနတ္တာ (သီ၊ သျာ)   ၂-ဥဠာရသောမနဿတံ (သီ၊ သျာ)

vā jīvitaṁ sabbaso saṅkhatadhammattā satipaññāvepullappattiyā sabbattha satisampajaññasamāyogato na bādhati. Yo hi andhaputhujjano pāpajanasevī ayonisomanasikārabahulo akatakusalo akatapuñño, so "akataṁ vata me kalyāṇan"ti-ādinā vippaṭisārena tapatīti tassa jīvitaṁ taṁ tapati nāma. Itare pana akatapāpā katapuññā kalyāṇaputhujjanena saddhiṁ satta sekhā[1] tapanīyadhammaparivajjanena atapanīyadhammasamannāgamena ca pacchānutāpena na tapantīti na tesaṁ jīvitaṁ tapati. Khīṇāsave pana vattabbameva natthīti pavattidukkhavasena atthavaṇṇanā katā.

Maraṇante na socatīti maraṇasaṅkhāte ante pariyosāne, maraṇasamīpe vā na socati anāgāmimaggeneva sokassa samugghātitattā. **Sa ve diṭṭhapado dhīro, sokamajjhe na socatī**ti so anabhijjhādīnaṁ[2] catunnaṁ dhammapadānaṁ nibbānasseva vā diṭṭhattā diṭṭhapado, dhitisampannattā dhīro khīṇāsavo socanadhammattā "sokā"ti laddhanāmānaṁ avītarāgānaṁ sattānaṁ, sokahetūnaṁ vā lokadhammānaṁ majjhe ṭhatvāpi na socati.

Idānissa sabbaso sokahetūnaṁ abhāvaṁ dīpetuṁ "**ucchinnabhavataṇhassā**"ti-ādimāha. Tattha yassa aggamaggena sabbaso ucchinnā bhavataṇhā, so ucchinnabhavataṇho. Tassa avasesakilesānaṁ anavasesavūpasamena santacittassa khīṇāsavabhikkhuno. **Vikkhīṇo jātisaṁsāro**ti jāti-ādiko—

"Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
Abbocchinnaṁ vattamānā, 'saṁsāro'ti pavuccatī"ti—

vuttalakkhaṇo saṁsāro visesato khīṇo. Tasmā[3] **natthi tassa punabbhavo**ti yasmā tassa evarūpassa ariyapuggalassa āyatiṁ punabbhavo natthi, tasmā tassa jātisaṁsāro khīṇo. Kasmā panassa punabbhavo natthi? Yasmā ucchinnabhavataṇho santacitto ca hoti, tasmāti āvattetvā vattabbaṁ. Atha vā vikkhīṇo[4] jātisaṁsāro, tato eva natthi tassa punabbhavoti attho yojetabbo.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Sekkhā vā (Sī, Syā) 2. Dukkhādīnaṁ (Sī) 3. Kasmā (Syā) 4. Khīṇo (Ka)

ဝါ ဇီဝိတံ သဗ္ဗသော သင်္ခတဓမ္မတ္တာ သတိပညာဝေပုလ္လပ္ပတ္တိယာ သဗ္ဗတ္ထ သတိသမ္ပဇညသမာယောဂတော န ဗာဓတိ။ ယော ဟိ အန္ဓပုထုဇ္ဇနော ပါပဇနသေဝီ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလော အကတကုသလော အကတပုညော၊ သော “အကတံ ဝတ မေ ကလျာဏ”န္တိအာဒိနာ ဝိပ္ပဋိသာရေန တပတီတိ တဿ ဇီဝိတံ တံ တပတိ နာမ။ ဣတရေ ပန အကတပါပါ ကတပုညာ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနေန သဒ္ဓိံ သတ္တ သေခါ[1] တပနီယဓမ္မပရိဝဇ္ဇနေန အတပနီယဓမ္မသမန္နာဂမေန စ ပစ္ဆာနုတာပေန န တပန္တီတိ န တေသံ ဇီဝိတံ တပတိ။ ခီဏာသဝေ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထီတိ ပဝတ္တိဒုက္ခဝသေန အတ္ထဝဏ္ဏနာ ကတာ။

မရဏန္တေ န သောစတီတိ မရဏသင်္ခါတေ အန္တေ ပရိယောသာနေ, မရဏသမီပေ ဝါ န သောစတိ အနာဂါမိမဂ္ဂေနေဝ သောကဿ သမုဂ္ဃါတိတတ္တာ။ **သ ဝေ ဒိဋ္ဌပဒေါ ဓီရော၊ သောကမဇ္ဈေ န သောစတီ**တိ သော အနဘိဇ္ဈာဒီနံ[2] စတုန္နံ ဓမ္မပဒါနံ နိဗ္ဗာနဿေဝ ဝါ ဒိဋ္ဌတ္တာ ဒိဋ္ဌပဒေါ, ဓိတိသမ္ပန္နတ္တာ ဓီရော ခီဏာသဝေါ သောစနဓမ္မတ္တာ “သောကာ”တိ လဒ္ဓနာမာနံ အဝီတရာဂါနံ သတ္တာနံ, သောကဟေတူနံ ဝါ လောကဓမ္မာနံ မဇ္ဈေ ဌတွာပိ န သောစတိ။

ဣဒါနိဿ သဗ္ဗသော သောကဟေတူနံ အဘာဝံ ဒီပေတုံ “**ဥစ္ဆိန္နဘဝတဏှဿာ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယဿ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော ဥစ္ဆိန္နာ ဘဝတဏှာ၊ သော ဥစ္ဆိန္နဘဝတဏှော။ တဿ အဝသေသကိလေသာနံ အနဝသေသဝူပသမေန သန္တစိတ္တဿ ခီဏာသဝဘိက္ခုနော။ **ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော**တိ ဇာတိအာဒိကော—

“ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ၊ ဓာတုအာယတနာန စ။
အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝတ္တမာနာ၊ ‘သံသာရော’တိ ပဝုစ္စတီ”တိ—

ဝုတ္တလက္ခဏော သံသာရော ဝိသေသတော ခီဏော။ တသ္မာ[3] **နတ္ထိ တဿ ပုနဗ္ဘဝေါ**တိ ယသ္မာ တဿ ဧဝရူပဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝေါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တဿ ဇာတိသံသာရော ခီဏော။ ကသ္မာ ပနဿ ပုနဗ္ဘဝေါ နတ္ထိ? ယသ္မာ ဥစ္ဆိန္နဘဝတဏှော သန္တစိတ္တော စ ဟောတိ၊ တသ္မာတိ အာဝတ္တေတွာ ဝတ္တဗ္ဗံ။ အထ ဝါ ဝိက္ခီဏော[4] ဇာတိသံသာရော၊ တတော ဧဝ နတ္ထိ တဿ ပုနဗ္ဘဝေါတိ အတ္ထော ယောဇေတဗ္ဗော။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သေက္ခာ ဝါ (သီ၊ သျာ) ၂-ဒုက္ခာဒီနံ (သီ) ၃-ကသ္မာ (သျာ) ၄-ခီဏော (က)

10. Sāriputta-upasamasuttavaṇṇanā

40. Dasame **attano upasaman**ti sāvakapāramīmatthakappattiyā hetubhūtaṁ aggamaggena attano anavasesakilesavūpasamaṁ.

Āyasmā hi Sāriputto anupasantakilesānaṁ sattānaṁ rāgādikilesajanitasantāpadarathapariḷāhadukkhañceva kilesābhisaṅkhāranimittaṁ jātijarābyādhimaraṇasokaparidevādidukkhañca paccakkhato disvā atītānāgatepi nesaṁ vaṭṭamūlakadukkhaṁ parituletvā karuṇāyamāno attanāpi puthujjanakāle anubhūtaṁ kilesanimittaṁ vā anappakaṁ dukkhaṁ anussaritvā “īdisassa nāma mahādukkhassa hetubhūtā kilesā idāni me suppahīnā”ti attano kilesavūpasamaṁ abhiṇhaṁ paccavekkhati. Paccavekkhanto ca “ime ettakā kilesā sotāpattimaggena upasamitā, ettakā sakadāgāmimaggena, ettakā anāgāmimaggena, ettakā arahattamaggena upasamitā”ti taṁtaṁmaggañāṇehi odhiso kilesānaṁ upasamitabhāvaṁ paccavekkhati. Tena vuttaṁ **“attano upasamaṁ paccavekkhamāno”**ti.

Apare “thero arahattaphalasamāpattiṁ samāpajjitvā taṁ paccavekkhitvā ‘imassa vatāyaṁ santapaṇītabhāvo accantasantāya asaṅkhatāya dhātuyā ārammaṇato, sayañca sammadeva kilesavūpasamato’ti evaṁ abhiṇhaṁ upasamaṁ paccavekkhatī”ti vadanti. Aññe pana “anavasesakilesānaṁ upasamapariyosāne jātaṁ aggaphalamevettha upasamo nāma, taṁ paccavekkhamāno nisinno”ti.

Etamatthaṁ viditvāti yadidaṁ āyasmato Sāriputtassa mahāpaññatādihetubhūtaṁ sāvakesu anaññasādhāraṇaṁ kilesappahānaṁ aggaphalaṁ vā upasamapariyāyena vuttaṁ, tassa paccavekkhaṇasaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato viditvā tadanubhāvadīpakaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **upasantasantacittassā**ti upasantameva hutvā santaṁ cittaṁ etassāti upasantasantacitto. Samāpattiyā vikkhambhanena hi upasantakilesattā upasantacittaṁ na sabbathā “upasantasantan”ti vuccati tassa upasamassa anaccantikabhāvato, na tathā aggamaggena. Tena pana accantameva kilesānaṁ samucchinnattā arahato cittaṁ puna kilesānaṁ anupasametabbatāya samathavipassanāheṭṭhimamaggehi upasantakilesaṁ hutvā

၁၀-သာရိပုတ္တဥပသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀။ ဒသမေ **အတ္တနော ဥပသမန္တိ** သာဝကပါရမီမတ္ထကပ္ပတ္တိယာ ဟေတုဘူတံ အဂ္ဂမဂ္ဂေန အတ္တနော အနဝသေသကိလေသဝူပသမံ။

အာယသ္မာ ဟိ သာရိပုတ္တော အနုပသန္တကိလေသာနံ သတ္တာနံ ရာဂါဒိကိလေသဇနိတသန္တာပဒရထပရိဠာဟဒုက္ခဉ္စေဝ ကိလေသာဘိသင်္ခါရနိမိတ္တံ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏသောကပရိဒေဝါဒိဒုက္ခဉ္စ ပစ္စက္ခတော ဒိသွာ အတီတာနာဂတေပိ နေသံ ဝဋ္ဋမူလကဒုက္ခံ ပရိတုလေတွာ ကရုဏာယမာနော အတ္တနာပိ ပုထုဇ္ဇနကာလေ အနုဘူတံ ကိလေသနိမိတ္တံ ဝါ အနပ္ပကံ ဒုက္ခံ အနုဿရိတွာ “ဤဒိသဿ နာမ မဟာဒုက္ခဿ ဟေတုဘူတာ ကိလေသာ ဣဒါနိ မေ သုပ္ပဟီနာ”တိ အတ္တနော ကိလေသဝူပသမံ အဘိဏှံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ပစ္စဝေက္ခန္တော စ “ဣမေ ဧတ္တကာ ကိလေသာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဥပသမိတာ၊ ဧတ္တကာ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန, ဧတ္တကာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန, ဧတ္တကာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဥပသမိတာ”တိ တံတံမဂ္ဂဉာဏေဟိ ဩဓိသော ကိလေသာနံ ဥပသမိတဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အတ္တနော ဥပသမံ ပစ္စဝေက္ခမာနော**”တိ။

အပရေ “ထေရော အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ‘ဣမဿ ဝတာယံ သန္တပဏီတဘာဝေါ အစ္စန္တသန္တာယ အသင်္ခတာယ ဓာတုယာ အာရမ္မဏတော, သယဉ္စ သမ္မဒေဝ ကိလေသဝူပသမတော’တိ ဧဝံ အဘိဏှံ ဥပသမံ ပစ္စဝေက္ခတီ”တိ ဝဒန္တိ။ အညေ ပန “အနဝသေသကိလေသာနံ ဥပသမပရိယောသာနေ ဇာတံ အဂ္ဂဖလမေဝေတ္ထ ဥပသမော နာမ၊ တံ ပစ္စဝေက္ခမာနော နိသိန္နော”တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ယဒိဒံ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ မဟာပညာတာဒိဟေတုဘူတံ သာဝကေသု အနညသာဓာရဏံ ကိလေသပ္ပဟာနံ အဂ္ဂဖလံ ဝါ ဥပသမပရိယာယေန ဝုတ္တံ၊ တဿ ပစ္စဝေက္ခဏသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒနုဘာဝဒီပကံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ဥပသန္တသန္တစိတ္တဿာ**တိ ဥပသန္တမေဝ ဟုတွာ သန္တံ စိတ္တံ ဧတဿာတိ ဥပသန္တသန္တစိတ္တော။ သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘနေန ဟိ ဥပသန္တကိလေသတ္တာ ဥပသန္တစိတ္တံ န သဗ္ဗထာ “ဥပသန္တသန္တ”န္တိ ဝုစ္စတိ တဿ ဥပသမဿ အနစ္စန္တိကဘာဝတော၊ န တထာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန။ တေန ပန အစ္စန္တမေဝ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ အရဟတော စိတ္တံ ပုန ကိလေသာနံ အနုပသမေတဗ္ဗတာယ သမထဝိပဿနာဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေဟိ ဥပသန္တကိလေသံ ဟုတွာ

accantasantabhāvatova “upasantasantan”ti vuccati. Tena vuttaṁ “upasantameva hutvā santaṁ cittaṁ etassāti upasantasantacitto”ti. **Upasantan**ti vā upasamo vuccati, tasmā “upasantasantacittassā”ti accantūpasamena santacittassāti attho.

Atha vā satipi sabbesaṁ khīṇāsavānaṁ anavasesakilesavūpasame sāvakapāramīñāṇassa pana matthakappattihetubhūto sāvakesu anaññasādhāraṇo saviseso Dhammasenāpatino kilesavūpasamoti dassetuṁ Satthā upasantasaddena visesetvā āha “upasantasantacittassā”ti.

Tatrāyamattho—bhusaṁ daḷhaṁ vā santaṁ upasantaṁ, tena upasantena upasantameva hutvā santaṁ upasantasantaṁ, tādisaṁ cittaṁ etassāti sabbaṁ purimasadisameva. Tathā hesa Bhagavatā—“Sāriputto bhikkhave mahāpañño puthupañño hāsapañño javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño”ti-ādinā[1] anekapariyāyena vaṇṇito thomito. **Netticchinnassā**ti netti vuccati bhavataṇhā saṁsārassa nayanato, sā netti chinnā etassāti netticchinno. Tassa netticchinnassa, pahīnataṇhassāti attho. **Mutto so mārabandhanā**ti so evaṁvidho parikkhīṇabhavasaṁyojano sabbasmā mārabandhanato mutto, na tassa mārabandhanamocanāya karaṇīyaṁ atthi, tasmā Dhammasenāpati attano upasamaṁ paccavekkhatīti. Sesaṁ vuttanayameva.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Meghiyavaggavaṇṇanā.

1. Ma 3. 75 piṭṭhe.

အစ္စန္တသန္တဘာဝတောဝ “ဥပသန္တသန္တ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဥပသန္တမေဝ ဟုတွာ သန္တံ စိတ္တံ ဧတဿာတိ ဥပသန္တသန္တစိတ္တော”တိ။ **ဥပသန္တ**န္တိ ဝါ ဥပသမော ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ “ဥပသန္တသန္တစိတ္တဿာ”တိ အစ္စန္တူပသမေန သန္တစိတ္တဿာတိ အတ္ထော။

အထ ဝါ သတိပိ သဗ္ဗေသံ ခီဏာသဝါနံ အနဝသေသကိလေသဝူပသမေ သာဝကပါရမီဉာဏဿ ပန မတ္ထကပ္ပတ္တိဟေတုဘူတော သာဝကေသု အနညသာဓာရဏော သဝိသေသော ဓမ္မသေနာပတိနော ကိလေသဝူပသမောတိ ဒဿေတုံ သတ္ထာ ဥပသန္တသဒ္ဒေန ဝိသေသေတွာ အာဟ “ဥပသန္တသန္တစိတ္တဿာ”တိ။

တတြာယမတ္ထော—ဘုသံ ဒဠှံ ဝါ သန္တံ ဥပသန္တံ၊ တေန ဥပသန္တေန ဥပသန္တမေဝ ဟုတွာ သန္တံ ဥပသန္တသန္တံ၊ တာဒိသံ စိတ္တံ ဧတဿာတိ သဗ္ဗံ ပုရိမသဒိသမေဝ။ တထာ ဟေသ ဘဂဝတာ—“သာရိပုတ္တော ဘိက္ခဝေ မဟာပညော ပုထုပညော ဟာသပညော ဇဝနပညော တိက္ခပညော နိဗ္ဗေဓိကပညော”တိအာဒိနာ[1] အနေကပရိယာယေန ဝဏ္ဏိတော ထောမိတော။ **နေတ္တိစ္ဆိန္နဿာ**တိ နေတ္တိ ဝုစ္စတိ ဘဝတဏှာ သံသာရဿ နယနတော၊ သာ နေတ္တိ ဆိန္နာ ဧတဿာတိ နေတ္တိစ္ဆိန္နော။ တဿ နေတ္တိစ္ဆိန္နဿ၊ ပဟီနတဏှဿာတိ အတ္ထော။ **မုတ္တော သော မာရဗန္ဓနာ**တိ သော ဧဝံဝိဓော ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော သဗ္ဗသ္မာ မာရဗန္ဓနတော မုတ္တော၊ န တဿ မာရဗန္ဓနမောစနာယ ကရဏီယံ အတ္ထိ၊ တသ္မာ ဓမ္မသေနာပတိ အတ္တနော ဥပသမံ ပစ္စဝေက္ခတီတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ မေဃိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ။

၁-မ ၃-၇၅-ပိဋ္ဌေ။

5. Soṇavagga

1. Piyatarasuttavaṇṇanā

41. Mahāvaggassa paṭhame **Mallikāya deviyā saddhin**ti Mallikāya nāma attano mahesiyā saha. **Uparipāsādavaragato**ti pāsādavarassa upari gato. **Kocañño attanā piyataro**ti koci añño attanā piyāyitabbataro. **Atthi nu kho te**ti “kiṁ te atthī”ti deviṁ pucchati.

Kasmā pucchati? Ayaṁ hi Sāvatthiyaṁ duggatamālākārassa dhītā. Ekadivasaṁ āpaṇato pūvaṁ gahetvā mālārāmaṁ gantvā “khādissāmī”ti gacchantī paṭipathe bhikkhusaṁghaparivutaṁ Bhagavantaṁ bhikkhācāraṁ pavisantaṁ disvā pasannacittā taṁ Bhagavato adāsi. Satthā tathārūpe ṭhāne nisīdanākāraṁ dassesi. Ānandatthero cīvaraṁ paññāpetvā adāsi. Bhagavā tattha nisīditvā taṁ pūvaṁ paribhuñjitvā mukhaṁ vikkhāletvā sitaṁ pātvākāsi. Thero “ko imissā bhante dānassa vipāko bhavissatī”ti pucchi. Ajjesā Ānanda Tathāgatassa paṭhamaṁ bhojanaṁ adāsi, ajjeva Kosalarañño aggamahesī bhavissati piyā manāpāti. Taṁ divasameva ca rājā Kāsigāme bhāgineyyena saddhiṁ yujjhitvā parājito palāyitvā āgato nagaraṁ pavisanto “balakāyassa āgamanaṁ āgamessāmī”ti taṁ mālārāmaṁ pāvisi. Sā rājānaṁ āgataṁ passitvā tassa vattamakāsi. Rājā tassā vatte pasīditvā pitaraṁ pakkosāpetvā mahantaṁ issariyaṁ datvā taṁ antepuraṁ paṭiharāpetvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi. Athekadivasaṁ rājā cintesi “mayā imissā mahantaṁ issariyaṁ dinnaṁ, yannūnāhaṁ imaṁ puccheyyaṁ ‘ko te piyo’ti, sā ‘tvaṁ me mahārāja piyo’ti vatvā puna maṁ pucchissati, athassāhaṁ ‘mayhaṁmpi tvaṁyeva piyā’ti vakkhāmī”ti. Iti so aññamaññaṁ vissāsajananatthaṁ sammodanīyaṁ karonto pucchi.

Devī pana paṇḍitā Buddhupaṭṭhāyikā saṁghupaṭṭhāyikā “nāyaṁ pañho rañño mukhaṁ ulloketvā kathetabbo”ti cintetvā yathābhūtameva vadantī **“natthi kho me mahārāja kocañño attanā piyataro”**ti

၅—သောဏဝဂ္ဂ

၁-ပိယတရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁။ မဟာဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **မလ္လိကာယ ဒေဝိယာ သဒ္ဓိန္တိ** မလ္လိကာယ နာမ အတ္တနော မဟေသိယာ သဟ။ **ဥပရိပါသာဒဝရဂတော**တိ ပါသာဒဝရဿ ဥပရိ ဂတော။ **ကောစညော အတ္တနာ ပိယတရော**တိ ကောစိ အညော အတ္တနာ ပိယာယိတဗ္ဗတရော။ **အတ္ထိ နု ခေါ တေ**တိ “ကိံ တေ အတ္ထီ”တိ ဒေဝိံ ပုစ္ဆတိ။

ကသ္မာ ပုစ္ဆတိ? အယံ ဟိ သာဝတ္ထိယံ ဒုဂ္ဂတမာလာကာရဿ ဓီတာ။ ဧကဒိဝသံ အာပဏတော ပူဝံ ဂဟေတွာ မာလာရာမံ ဂန္တွာ “ခါဒိဿာမီ”တိ ဂစ္ဆန္တီ ပဋိပထေ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတံ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခာစာရံ ပဝိသန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တာ တံ ဘဂဝတော အဒါသိ။ သတ္ထာ တထာရူပေ ဌာနေ နိသီဒနာကာရံ ဒဿေသိ။ အာနန္ဒတ္ထေရော စီဝရံ ပညာပေတွာ အဒါသိ။ ဘဂဝါ တတ္ထ နိသီဒိတွာ တံ ပူဝံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ သိတံ ပါတွာကာသိ။ ထေရော “ကော ဣမိဿာ ဘန္တေ ဒါနဿ ဝိပါကော ဘဝိဿတီ”တိ ပုစ္ဆိ။ အဇ္ဇေသာ အာနန္ဒ တထာဂတဿ ပဌမံ ဘောဇနံ အဒါသိ၊ အဇ္ဇေဝ ကောသလရညော အဂ္ဂမဟေသီ ဘဝိဿတိ ပိယာ မနာပါတိ။ တံ ဒိဝသမေဝ စ ရာဇာ ကာသိဂါမေ ဘာဂိနေယျေန သဒ္ဓိံ ယုဇ္ဈိတွာ ပရာဇိတော ပလာယိတွာ အာဂတော နဂရံ ပဝိသန္တော “ဗလကာယဿ အာဂမနံ အာဂမေဿာမီ”တိ တံ မာလာရာမံ ပါဝိသိ။ သာ ရာဇာနံ အာဂတံ ပဿိတွာ တဿ ဝတ္တမကာသိ။ ရာဇာ တဿာ ဝတ္တေ ပသီဒိတွာ ပိတရံ ပက္ကောသာပေတွာ မဟန္တံ ဣဿရိယံ ဒတွာ တံ အန္တေပုရံ ပဋိဟရာပေတွာ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ အထေကဒိဝသံ ရာဇာ စိန္တေသိ “မယာ ဣမိဿာ မဟန္တံ ဣဿရိယံ ဒိန္နံ၊ ယန္နူနာဟံ ဣမံ ပုစ္ဆေယျံ ‘ကော တေ ပိယော’တိ၊ သာ ‘တွံ မေ မဟာရာဇ ပိယော’တိ ဝတွာ ပုန မံ ပုစ္ဆိဿတိ၊ အထဿာဟံ ‘မယှမ္ပိ တွံယေဝ ပိယာ’တိ ဝက္ခာမီ”တိ။ ဣတိ သော အညမညံ ဝိဿာသဇနနတ္ထံ သမ္မောဒနီယံ ကရောန္တော ပုစ္ဆိ။

ဒေဝီ ပန ပဏ္ဍိတာ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာယိကာ သံဃုပဋ္ဌာယိကာ “နာယံ ပဉှော ရညော မုခံ ဥလ္လောကေတွာ ကထေတဗ္ဗော”တိ စိန္တေတွာ ယထာဘူတမေဝ ဝဒန္တီ **“နတ္ထိ ခေါ မေ မဟာရာဇ ကောစညော အတ္တနာ ပိယတရော”**တိ

āha. Vatvāpi attanā byākatamatthaṁ upāyena rañño paccatthaṁ kātukāmā **“tuyhaṁ pana mahārāja atthañño koci attanā piyataro”**ti tatheva rājānaṁ pucchi yathā raññā sayaṁ puṭṭhā. Rājāpi tāya sarasalakkhaṇena kathitattā nivattituṁ asakkonto sayampi sarasalakkhaṇeneva kathento tatheva byākāsi yathā deviyā byākataṁ.

Byākaritvā ca mandadhātukatāya evaṁ cintesi “ahaṁ rājā pathavissaro mahantaṁ pathavimaṇḍalaṁ abhivijiya ajjhāvasāmi, mayhaṁ tāva yuttaṁ ‘attanā piyataraṁ aññaṁ na passāmī’ti, ayaṁ pana vasalī hīnajaccā samānā mayā ucce ṭhāne ṭhapitā sāmibhūtaṁ maṁ na tathā piyāyati, ‘attāva piyataro’ti mama sammukhā vadati, yāva kakkhaḷā vatāyan”ti anattamano hutvā “nanu te tīṇi ratanāni piyatarānī”ti codesi. Devī “ratanattayampāhaṁ deva attano saggasukhaṁ mokkhasukhañca patthayantī sampiyāyāmi, tasmā attāva me piyataro”ti āha. Sabbo cāyaṁ loko attadatthameva paraṁ piyāyati, puttaṁ patthentopi “ayaṁ maṁ jiṇṇakāle posessatī”ti pattheti, dhītaraṁ “mama kulaṁ vaḍḍhissatī”ti, bhariyaṁ “mayhaṁ pāde paricarissatī”ti, aññepi ñātimittabandhave taṁtaṁkiccavasena, iti attadatthameva sampassanto loko paraṁ piyāyatīti. Ayaṁ hi deviyā adhippāyo.

Atha rājā cintesi “ayaṁ Mallikā kusalā paṇḍitā nipuṇā ‘attāva me piyataro’ti vadati, mayhampi attāva piyataro hutvā upaṭṭhāti, handāhaṁ imamatthaṁ Satthu ārocessāmi, yathā ca me Satthā byākarissati, tathā naṁ dhāressāmī”ti. Evaṁ pana cintetvā Satthu santikaṁ upasaṅkamitvā tamatthaṁ ārocesi. Tena vuttaṁ **“atha kho rājā pasenadi Kosalo -pa- piyataro”**ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ “loke sabbasattānaṁ attāva attano piyataro”ti raññā vuttamatthaṁ sabbaso jānitvā tadatthaparidīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **sabbā disā anuparigamma cetasā**ti sabbā anavasesā dasapi disā pariyesanavasena cittena anugantvā. **Nevajjhagā piyataramattanā kvacī**ti attanā atisayena piyaṁ aññaṁ koci puriso sabbussāhena

အာဟ။ ဝတွာပိ အတ္တနာ ဗျာကတမတ္ထံ ဥပါယေန ရညော ပစ္စတ္ထံ ကာတု-ကာမာ “**တုယှံ ပန မဟာရာဇ အတ္ထညော ကောစိ အတ္တနာ ပိယတရော**”တိ တထေဝ ရာဇာနံ ပုစ္ဆိ ယထာ ရညာ သယံ ပုဋ္ဌာ။ ရာဇာပိ တာယ သရသ-လက္ခဏေန ကထိတတ္တာ နိဝတ္တိတုံ အသက္ကောန္တော သယမ္ပိ သရသလက္ခဏေ-နေဝ ကထေန္တော တထေဝ ဗျာကာသိ ယထာ ဒေဝိယာ ဗျာကတံ။

ဗျာကရိတွာ စ မန္ဒဓာတုကတာယ ဧဝံ စိန္တေသိ “အဟံ ရာဇာ ပထဝိဿရော မဟန္တံ ပထဝိမဏ္ဍလံ အဘိဝိဇိယ အဇ္ဈာဝသာမိ၊ မယှံ တာဝ ယုတ္တံ ‘အတ္တနာ ပိယတရံ အညံ န ပဿာမီ’တိ၊ အယံ ပန ဝသလီ ဟီနဇစ္စာ သမာနာ မယာ ဥစ္စေ ဌာနေ ဌပိတာ သာမိဘူတံ မံ န တထာ ပိယာယတိ၊ ‘အတ္တာဝ ပိယတရော’တိ မမ သမ္မုခါ ဝဒတိ၊ ယာဝ ကက္ခဠာ ဝတာယ”န္တိ အနတ္တမနော ဟုတွာ “နနု တေ တီဏိ ရတနာနိ ပိယတရာနီ”တိ စောဒေသိ။ ဒေဝီ “ရတနတ္တယမ္ပါဟံ ဒေဝ အတ္တနော သဂ္ဂသုခံ မောက္ခသုခဉ္စ ပတ္ထယန္တီ သမ္ပိယာယာမိ၊ တသ္မာ အတ္တာဝ မေ ပိယတရော”တိ အာဟ။ သဗ္ဗော စာယံ လောကော အတ္တဒတ္ထမေဝ ပရံ ပိယာယတိ၊ ပုတ္တံ ပတ္ထေန္တောပိ “အယံ မံ ဇိဏ္ဏကာလေ ပေါသေဿတီ”တိ ပတ္ထေတိ၊ ဓီတရံ “မမ ကုလံ ဝဍ္ဎိဿတီ”တိ၊ ဘရိယံ “မယှံ ပါဒေ ပရိစရိဿတီ”တိ၊ အညေပိ ဉာတိမိတ္တဗန္ဓဝေ တံတံကိစ္စ-ဝသေန၊ ဣတိ အတ္တဒတ္ထမေဝ သမ္ပဿန္တော လောကော ပရံ ပိယာယတီတိ။ အယံ ဟိ ဒေဝိယာ အဓိပ္ပါယော။

အထ ရာဇာ စိန္တေသိ “အယံ မလ္လိကာ ကုသလာ ပဏ္ဍိတာ နိပုဏာ ‘အတ္တာဝ မေ ပိယတရော’တိ ဝဒတိ၊ မယှမ္ပိ အတ္တာဝ ပိယတရော ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမမတ္ထံ သတ္ထု အာရောစေဿာမိ၊ ယထာ စ မေ သတ္ထာ ဗျာကရိဿတိ၊ တထာ နံ ဓာရေဿာမီ”တိ။ ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတွာ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ရာဇာ ပသေနဒိ ကောသလော။ပ။ ပိယတရော**”တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ “လောကေ သဗ္ဗသတ္တာနံ အတ္တာဝ အတ္တနော ပိယတရော”တိ ရညာ ဝုတ္တမတ္ထံ သဗ္ဗသော ဇာနိတွာ တဒတ္ထပရိဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **သဗ္ဗာ ဒိသာ အနုပရိဂမ္မ စေတသာ**တိ သဗ္ဗာ အနဝသေသာ ဒသပိ ဒိသာ ပရိယေသနဝသေန စိတ္တေန အနုဂန္တွာ။ **နေဝဇ္ဈဂါ ပိယတရမတ္တနာ ကွစီ**တိ အတ္တနာ အတိသယေန ပိယံ အညံ ကောစိ ပုရိသော သဗ္ဗုဿာဟေန

pariyesanto kvaci katthaci sabbadisāsu neva adhigaccheyyana passeyya. **Evaṁ piyo puthu attā paresan**ti evaṁ kassaci attanā piyatarassa anupalabbhanavasena puthu visuṁ visuṁ tesaṁ tesaṁ sattānaṁ attāva piyo. **Tasmā na hiṁse paramattakāmo**ti yasmā evaṁ sabbopi satto attānaṁ piyāyati attano sukhakāmo dukkhappaṭikūlo, tasmā attakāmo attano hitasukhaṁ icchanto paraṁ sattaṁ antamaso kunthakipillikaṁ upādāya na hiṁse na haneyya na pāṇileḍḍudaṇḍādīhipi viheṭheyya. Parassa hi attanā kate dukkhe taṁ tato saṅkamantaṁ viya kālantare attani sandissati. Ayaṁ hi kammānaṁ dhammatāti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Appāyukasuttavaṇṇanā

42. Dutiye **acchariyaṁ bhante**ti idampi Meghiyasutte viya garahaṇacchariyavasena veditabbaṁ. **Yāva appāyukā**ti yattakaṁ parittāyukā, ati-ittarajīvitāti attho. **Sattāhajāte**ti sattāhena jāto sattāhajāto. Tasmiṁ sattāhajāte, jātassa sattame ahanīti attho. **Tusitaṁ kāyaṁ upapajjī**ti Tusitaṁ devanikāyaṁ paṭisandhiggahaṇavasena upapajji.

Ekadivasaṁ kira thero pacchābhattaṁ divāṭṭhāne nisinno lakkhaṇānubyañjanappaṭimaṇḍitaṁ sobhaggappattaṁ dassanānuttariyabhūtaṁ Bhagavato rūpakāyasiriṁ manasi karitvā "aho Buddhānaṁ rūpakāyasampatti dassanīyā samantapāsādikā manoharā"ti uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedento evaṁ cintesi "vijātamātuyā nāma virūpopi putto surūpo viya manāpo[1] hoti, sace pana Buddhānaṁ mātā Mahāmāyā devī dhareyya, kīdisaṁ nu kho tassā Bhagavato rūpadassane pītisomanassaṁ uppajjeyya, mahājāni kho mayhaṁ mahāmātu deviyā, yā sattāhajāte Bhagavati kālakatā"ti. Evaṁ pana cintetvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā attano parivitakkitaṁ ārocento tassā kālakiriyaṁ garahanto "**acchariyaṁ bhante**"ti-ādimāha.

1. Virūpopi putto surūpo piyamanāpo (Sī), virūpopi samāno manāpo (Ka)

ပရိယေသန္တော ကွစိ ကတ္ထစိ သဗ္ဗဒိသာသု နေဝ အဓိဂစ္ဆေယျ န ပဿေယျ။ **ဧဝံ ပိယော ပုထု အတ္တာ ပရေသန္တိ** ဧဝံ ကဿစိ အတ္တနာ ပိယတရဿ အနုပလဗ္ဘနဝသေန ပုထု ဝိသုံ ဝိသုံ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ အတ္တာဝ ပိယော။ **တသ္မာ န ဟိံသေ ပရမတ္တကာမော**တိ ယသ္မာ ဧဝံ သဗ္ဗောပိ သတ္တော အတ္တာနံ ပိယာယတိ အတ္တနော သုခကာမော ဒုက္ခပ္ပဋိကူလော၊ တသ္မာ အတ္တကာမော အတ္တနော ဟိတသုခံ ဣစ္ဆန္တော ပရံ သတ္တံ အန္တမသော ကုန္ထကိပိလ္လိကံ ဥပါဒါယ န ဟိံသေ န ဟနေယျ န ပါဏိလေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိပိ ဝိဟေဌေယျ။ ပရဿ ဟိ အတ္တနာ ကတေ ဒုက္ခေ တံ တတော သင်္ကမန္တံ ဝိယ ကာလန္တရေ အတ္တနိ သန္ဒိဿတိ။ အယံ ဟိ ကမ္မာနံ ဓမ္မတာတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-အပ္ပါယုကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂။ ဒုတိယေ **အစ္ဆရိယံ ဘန္တေ**တိ ဣဒမ္ပိ မေဃိယသုတ္တေ ဝိယ ဂရဟစ္ဆရိယဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ယာဝ အပ္ပါယုကာ**တိ ယတ္တကံ ပရိတ္တာယုကာ၊ အတိဣတ္တရဇီဝိတာတိ အတ္ထော။ **သတ္တာဟဇာတေ**တိ သတ္တာဟေန ဇာတော သတ္တာဟဇာတော။ တသ္မိံ သတ္တာဟဇာတေ၊ ဇာတဿ သတ္တမေ အဟနီတိ အတ္ထော။ **တုသိတံ ကာယံ ဥပပဇ္ဇီ**တိ တုသိတံ ဒေဝနိကာယံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဥပပဇ္ဇိ။

ဧကဒိဝသံ ကိရ ထေရော ပစ္ဆာဘတ္တံ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နော လက္ခဏာနုဗျဉ္ဇနပ္ပဋိမဏ္ဍိတံ သောဘဂ္ဂပ္ပတ္တံ ဒဿနာနုတ္တရိယဘူတံ ဘဂဝတော ရူပကာယသိရိံ မနသိ ကရိတွာ "အဟော ဗုဒ္ဓါနံ ရူပကာယသမ္ပတ္တိ ဒဿနီယာ သမန္တပါသာဒိကာ မနောဟရာ"တိ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေန္တော ဧဝံ စိန္တေသိ "ဝိဇာတမာတုယာ နာမ ဝိရူပေါပိ ပုတ္တော သုရူပေါ ဝိယ မနာပေါ[1] ဟောတိ၊ သစေ ပန ဗုဒ္ဓါနံ မာတာ မဟာမာယာ ဒေဝီ ဓရေယျ၊ ကီဒိသံ နု ခေါ တဿာ ဘဂဝတော ရူပဒဿနေ ပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ မဟာဇာနိ ခေါ မယှံ မဟာမာတု ဒေဝိယာ၊ ယာ သတ္တာဟဇာတေ ဘဂဝတိ ကာလကတာ"တိ။ ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ အတ္တနော ပရိဝိတက္ကိတံ အာရောစေန္တော တဿာ ကာလကိရိယံ ဂရဟန္တော "**အစ္ဆရိယံ ဘန္တေ**"တိအာဒိမာဟ။

၁-ဝိရူပေါပိ ပုတ္တော သုရူပေါ ပိယမနာပေါ (သီ)၊ ဝိရူပေါပိ သမာနော မနာပေါ (က)

Keci panāhu “Mahāpajāpati Gotamī Bhagavantaṁ mahatā āyāsena pabbajjaṁ yācitvāpi paṭikkhittā, mayā pana upāyena yācito Bhagavā aṭṭhagarudhammappaṭiggahaṇavasena tassā pabbajjaṁ upasampadañca anujāni, sā te dhamme paṭiggahetvā laddhapabbajjūpasampadā Bhagavato dutiyaṁ parisaṁ uppādetvā catutthāya parisāya paccayo ahosi. Sace pana Bhagavato janetti Mahāmāyā devī dhareyya, evametā cubhopi khattiyabhaginiyo ekato hutvā imaṁ sāsanaṁ sobheyyuṁ, Bhagavā ca mātari bahumānena mātugāmassa sāsane pabbajjaṁ upasampadañca sukheneva anujāneyya, appāyukatāya panassā kasirena nipphannamidanti iminā adhippāyena thero Bhagavato santike ‘**acchariyaṁ bhante**’ti-ādimāhā”ti. Taṁ akāraṇaṁ. Bhagavā hi mātuyā vā aññassa vā mātugāmassa attano sāsane pabbajjaṁ anujānanto garukaṁyeva katvā anujānāti, na lahukaṁ ciraṭṭhitikāmatāyāti.

Apare panāhu “dasabalacatuvesārajjādike anaññasādhāraṇe anantāparimāṇe Buddhaguṇe thero manasi karitvā yā evaṁ mahānubhāvaṁ nāma loke aggapuggalaṁ Satthāraṁ kucchinā dasa māse parihari, sā Buddhamātā kassaci paricārikā bhavissatīti ayuttamidaṁ. Kasmā? Satthu guṇānucchavikamevetaṁ, yadidaṁ sattāhajāte Bhagavati janetti kālaṁ karoti, kālakatā ca Tusitesu uppajjatīti acchariyabbhutacittajāto hutvā taṁ attano vitakkuppādanaṁ[1] Bhagavato ārocento ‘**acchariyaṁ bhante**’ti-ādivacanaṁ avocā”ti.

Satthā pana yasmā sattāhajātesu bodhisattesu bodhisattamātu kālakiriyā dhammatā siddhā, tasmā taṁ dhammataṁ paridīpento “**evametaṁ Ānandā**”ti-ādimāha. Sā panāyaṁ dhammatā yasmā yathā sabbe bodhisattā pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā āyupariyosāne dasasahassacakkavāḷadevatāhi sannipatitvā abhisambodhiṁ pattuṁ[2] manussaloke paṭisandhiggahaṇāya ajjhesitā kāladīpadesakulāni viya janettiyā āyuparimāṇampi oloketvā paṭisandhiṁ gaṇhanti, ayampi Bhagavā bodhisattabhūto tatheva Tusitapure ṭhito pañca mahāvilokanāni vilokento

1. Vimhayuppādaṁ (Sī, Syā) 2. Abhisambodhiyatthaṁ (Sī, Syā)

ကေစိ ပနာဟု “မဟာပဇာပတိ ဂေါတမီ ဘဂဝန္တံ မဟတာ အာယာသေန ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတွာပိ ပဋိက္ခိတ္တာ၊ မယာ ပန ဥပါယေန ယာစိတော ဘဂဝါ အဋ္ဌဂရုဓမ္မပ္ပဋိဂ္ဂဟဏဝသေန တဿာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပသမ္ပဒဉ္စ အနုဇာနိ၊ သာ တေ ဓမ္မေ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ လဒ္ဓပဗ္ဗဇ္ဇူပသမ္ပဒါ ဘဂဝတော ဒုတိယံ ပရိသံ ဥပ္ပါဒေတွာ စတုတ္ထာယ ပရိသာယ ပစ္စယော အဟောသိ။ သစေ ပန ဘဂဝတော ဇနေတ္တိ မဟာမာယာ ဒေဝီ ဓရေယျ၊ ဧဝမေတာ စုဘောပိ ခတ္တိယဘဂိနိယော ဧကတော ဟုတွာ ဣမံ သာသနံ သောဘေယျုံ၊ ဘဂဝါ စ မာတရိ ဗဟုမာနေန မာတုဂါမဿ သာသနေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပသမ္ပဒဉ္စ သုခေနေဝ အနုဇာနေယျ၊ အပ္ပါယုကတာယ ပနဿာ ကသိရေန နိပ္ဖန္နမိဒန္တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ထေရော ဘဂဝတော သန္တိကေ ‘**အစ္ဆရိယံ ဘန္တေ**’တိအာဒိမာဟာ”တိ။ တံ အကာရဏံ။ ဘဂဝါ ဟိ မာတုယာ ဝါ အညဿ ဝါ မာတုဂါမဿ အတ္တနော သာသနေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုဇာနန္တော ဂရုကံယေဝ ကတွာ အနုဇာနာတိ၊ န လဟုကံ စိရဋ္ဌိတိကာမတာယာတိ။

အပရေ ပနာဟု “ဒသဗလစတုဝေသာရဇ္ဇာဒိကေ အနညသာဓာရဏေ အနန္တာပရိမာဏေ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ထေရော မနသိ ကရိတွာ ယာ ဧဝံ မဟာနုဘာဝံ နာမ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလံ သတ္ထာရံ ကုစ္ဆိနာ ဒသ မာသေ ပရိဟရိ၊ သာ ဗုဒ္ဓမာတာ ကဿစိ ပရိစာရိကာ ဘဝိဿတီတိ အယုတ္တမိဒံ။ ကသ္မာ? သတ္ထု ဂုဏာနုစ္ဆဝိကမေဝေတံ၊ ယဒိဒံ သတ္တာဟဇာတေ ဘဂဝတိ ဇနေတ္တိ ကာလံ ကရောတိ၊ ကာလကတာ စ တုသိတေသု ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော ဟုတွာ တံ အတ္တနော ဝိတက္ကုပ္ပါဒနံ[၁] ဘဂဝတော အာရောစေန္တော ‘**အစ္ဆရိယံ ဘန္တေ**’တိအာဒိဝစနံ အဝေါစာ”တိ။

သတ္ထာ ပန ယသ္မာ သတ္တာဟဇာတေသု ဗောဓိသတ္တေသု ဗောဓိသတ္တမာတု ကာလကိရိယာ ဓမ္မတာ သိဒ္ဓါ၊ တသ္မာ တံ ဓမ္မတံ ပရိဒီပေန္တော “**ဧဝမေတံ အာနန္ဒာ**”တိအာဒိမာဟ။ သာ ပနာယံ ဓမ္မတာ ယသ္မာ ယထာ သဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တာ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ အာယုပရိယောသာနေ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာဟိ သန္နိပတိတွာ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပတ္တုံ[၂] မနုဿလောကေ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏာယ အဇ္ဈေသိတာ ကာလဒီပဒေသကုလာနိ ဝိယ ဇနေတ္တိယာ အာယုပရိမာဏမ္ပိ ဩလောကေတွာ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တိ၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ ဗောဓိသတ္တဘူတော တထေဝ တုသိတပုရေ ဌိတော ပဉ္စ မဟာဝိလောကနာနိ ဝိလောကေန္တော

၁-ဝိမှယုပ္ပါဒံ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိသမ္ဗောဓိယတ္ထံ (သီ၊ သျာ)

sattadivasādhikadasamāsaparimāṇaṁ mātuyā āyuparimāṇaṁ paricchinditvā “ayaṁ mama paṭisandhiggahaṇassa kālo, idāni uppajjituṁ vaṭṭatī”ti ñatvāva paṭisandhiṁ aggahesi, tasmā sabbabodhisattānaṁ āciṇṇasamāciṇṇavaseneva veditabbaṁ. Tenāha Bhagavā **“appāyukāhi Ānanda bodhisattamātaro hontī**”ti-ādi.

Tattha **kālaṁ karontī**ti yathāvutta-āyuparikkhayeneva kālaṁ karonti, na vijātapaccayā. Carimattabhāve hi bodhisattehi vasitaṭṭhānaṁ cetiyagharasadisaṁ hoti, na aññesaṁ paribhogārahaṁ, na ca sakkā bodhisattamātaraṁ apanetvā aññaṁ aggamahesiṭṭhāne ṭhapetunti tattakaṁ eva bodhisattamātu āyuppamāṇaṁ hoti, tasmā tadā kālaṁ karonti. Imameva hi atthaṁ sandhāya mahābodhisattā pañcamaṁ mahāvilokanaṁ[1] karonti.

Katarasmiṁ pana vaye kālaṁ karontīti? Majjhimavaye. Paṭhamavayasmiṁ hi sattānaṁ attabhāve chandarāgo balavā hoti, tena tadā sañjātagabbhā itthiyo yebhuyyena gabbhaṁ anurakkhituṁ na sakkonti. Gaṇheyyuṁ ce, gabbho bahvābādho hoti. Majjhimavayassa pana dve koṭṭhāse atikkamitvā tatiyakoṭṭhāse vatthu visadaṁ hoti, visade vatthumhi nibbattadārakā arogā honti, tasmā bodhisattamātaro paṭhamavaye sampattiṁ anubhavitvā majjhimavayassa tatiyakoṭṭhāse vijāyitvā kālaṁ karontīti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ bodhisattamātu aññesañca sabbasattānaṁ attabhāve āyussa maraṇapariyosānataṁ viditvā tadatthavibhāvanamukhena anavajjappaṭipattiyaṁ ussāhadīpakaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **ye kecī**ti aniyamaniddeso. **Bhūtā**ti nibbattā. **Bhavissantī**ti anāgate nibbattissanti. **Vā**saddo vikappattho, **api**saddo sampiṇḍanattho. Tena nibbattamānepi saṅgaṇhāti. Ettāvatā atītādivasena tiyaddhapariyāpanne[2]satte anavasesato pariyādiyati. Apica gabbhaseyyakasattā gabbhato nikkhantakālato paṭṭhāya bhūtā nāma, tato pubbe bhavissanti nāma. Saṁsedajūpapātikā paṭisandhicittato parato[3]

1. Pañca mahāvilokanāni (Sī, Syā)
2. Paṭisandhipariyāpanne (Sī, Syā)
3. Upari (Ka)

သတ္တဒိဝသာဓိကဒသမာသပရိမာဏံ မာတုယာ အာယုပရိမာဏံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ “အယံ မမ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဿ ကာလော၊ ဣဒါနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဉတွာဝ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗဗောဓိသတ္တာနံ အာစိဏ္ဏသမာစိဏ္ဏဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “**အပ္ပါယုကာ ဟိ အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တမာတရော ဟောန္တိ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ကာလံ ကရောန္တီ**တိ ယထာဝုတ္တအာယုပရိက္ခယေနေဝ ကာလံ ကရောန္တိ၊ န ဝိဇာတပစ္စယာ။ စရိမတ္တဘာဝေ ဟိ ဗောဓိသတ္တေဟိ ဝသိတဋ္ဌာနံ စေတိယဃရသဒိသံ ဟောတိ၊ န အညေသံ ပရိဘောဂါရဟံ၊ န စ သက္ကာ ဗောဓိသတ္တမာတရံ အပနေတွာ အညံ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပေတုန္တိ တတ္တကံ ဧဝ ဗောဓိသတ္တမာတု အာယုပ္ပမာဏံ ဟောတိ၊ တသ္မာ တဒါ ကာလံ ကရောန္တိ။ ဣမမေဝ ဟိ အတ္ထံ သန္ဓာယ မဟာဗောဓိသတ္တာ ပဉ္စမံ မဟာဝိလောကနံ[၁] ကရောန္တိ။

ကတရသ္မိံ ပန ဝယေ ကာလံ ကရောန္တီတိ? မဇ္ဈိမဝယေ။ ပဌမဝယသ္မိံ ဟိ သတ္တာနံ အတ္တဘာဝေ ဆန္ဒရာဂေါ ဗလဝါ ဟောတိ၊ တေန တဒါ သဉ္ဇာတဂဗ္ဘာ ဣတ္ထိယော ယေဘုယျေန ဂဗ္ဘံ အနုရက္ခိတုံ န သက္ကောန္တိ။ ဂဏှေယျုံ စေ၊ ဂဗ္ဘော ဗဟွာဗာဓော ဟောတိ။ မဇ္ဈိမဝယဿ ပန ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ အတိက္ကမိတွာ တတိယကောဋ္ဌာသေ ဝတ္ထု ဝိသဒံ ဟောတိ၊ ဝိသဒေ ဝတ္ထုမှိ နိဗ္ဗတ္တဒါရကာ အရောဂါ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဗောဓိသတ္တမာတရော ပဌမဝယေ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ မဇ္ဈိမဝယဿ တတိယကောဋ္ဌာသေ ဝိဇာယိတွာ ကာလံ ကရောန္တီတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ ဗောဓိသတ္တမာတု အညေသဉ္စ သဗ္ဗသတ္တာနံ အတ္တဘာဝေ အာယုဿ မရဏပရိယောသာနတံ ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဝိဘာဝနမုခေန အနဝဇ္ဇပ္ပဋိပတ္တိယံ ဥဿာဟဒီပကံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ယေ ကေစီ**တိ အနိယမနိဒ္ဒေသော။ **ဘူတာ**တိ နိဗ္ဗတ္တာ။ **ဘဝိဿန္တီ**တိ အနာဂတေ နိဗ္ဗတ္တိဿန္တိ။ **ဝါ**သဒ္ဒေါ ဝိကပ္ပတ္ထော၊ **အပိ**သဒ္ဒေါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော။ တေန နိဗ္ဗတ္တမာနေပိ သင်္ဂဏှာတိ။ ဧတ္တာဝတာ အတီတာဒိဝသေန တိယဒ္ဓပရိယာပန္နေ[၂] သတ္တေ အနဝသေသတော ပရိယာဒိယတိ။ အပိစ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တာ ဂဗ္ဘတော နိက္ခန္တကာလတော ပဋ္ဌာယ ဘူတာ နာမ၊ တတော ပုဗ္ဗေ ဘဝိဿန္တိ နာမ။ သံသေဒဇူပပါတိကာ ပဋိသန္ဓိစိတ္တတော ပရတော[၃]

၁-ပဉ္စ မဟာဝိလောကနာနိ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဋိသန္ဓိပရိယာပန္နေ (သီ၊ သျာ)
၃-ဥပရိ (က)

bhūtā nāma, tato pubbe uppajjitabbabhavavasena bhavissanti nāma. Sabbepi vā paccuppannabhavavasena bhūtā nāma, āyatiṁ punabbhavavasena bhavissanti nāma. Khīṇāsavā bhūtā nāma. Te hi bhūtā eva, na puna bhavissantīti, tadaññe bhavissanti nāma.

Sabbe gamissanti pahāya dehanti sabbe yathāvuttabhedā sabbabhavayonigativiññāṇaṭṭhitisattāvāsādivasena anekabhedabhinnā sattā dehaṁ attano sarīraṁ pahāya nikkhipitvā paralokaṁ gamissanti, asekkhā pana nibbānaṁ. Ettha koci acavanadhammo nāma natthīti dasseti. **Taṁ sabbajāniṁ kusalo viditvā**ti tadetaṁ sabbassa sattassa jāniṁ hāniṁ maraṇaṁ, sabbassa vā sattassa jāniṁ vināsaṁ pabhaṅgutaṁ kusalo paṇḍitajātiko maraṇānussativasena aniccatāmanasikāravasena vā jānitvā. **Ātāpiyo brahmacariyaṁ careyyā**ti vipassanāya kammaṁ karonto ātāpiyasaṅkhātena vīriyena samannāgatattā ātāpiyo catubbidhasammappadhānavasena āraddhavīriyo anavasesamaraṇasamatikkamanūpāyaṁ maggabrahmacariyaṁ careyya, paṭipajjeyyāti attho.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Suppabuddhakuṭṭhisuttavaṇṇanā

43. Tatiye **Rājagahe Suppabuddho nāma kuṭṭhī ahosī**ti Suppabuddhanāmako eko puriso Rājagahe ahosi. So ca kuṭṭhī kuṭṭharogena bāḷhavidūsitagatto[1]. **Manussadaliddo**ti yattakā Rājagahe manussā, tesu sabbaduggato[2]. So hi saṅkārakūṭavati-ādīsu manussehi chaḍḍitapilotikakhaṇḍāni sibbitvā paridahati, kapālaṁ gahetvā gharā gharaṁ gantvā laddha-ācāma-ucchiṭṭhabhattāni nissāya jīvati, tampi pubbe katakammapaccayā na yāvadatthaṁ labhati. Tena vuttaṁ "manussadaliddo"ti. **Manussakapaṇo**ti manussesu paramakapaṇataṁ patto. **Manussavarāko**ti manussānaṁ hīḷitaparibhūtatāya ativiya dīno. **Mahatiyā parisāyā**ti mahatiyā bhikkhuparisāya ceva upāsakaparisāya ca.

1. Virūpitagatto (Sī) 2. Sabbattato dukkhito (Sī), sabbadukkhito (Ka)

ဘူတာ နာမ၊ တတော ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗဘဝဝသေန ဘဝိဿန္တိ နာမ။ သဗ္ဗေပိ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နဘဝဝသေန ဘူတာ နာမ၊ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝဝသေန ဘဝိဿန္တိ နာမ။ ခီဏာသဝါ ဘူတာ နာမ။ တေ ဟိ ဘူတာ ဧဝ၊ န ပုန ဘဝိဿန္တီတိ၊ တဒညေ ဘဝိဿန္တိ နာမ။

သဗ္ဗေ ဂမိဿန္တိ ပဟာယ ဒေဟန္တိ သဗ္ဗေ ယထာဝုတ္တဘေဒါ သဗ္ဗဘဝ-ယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသာဒိဝသေန အနေကဘေဒဘိန္နာ သတ္တာ ဒေဟံ အတ္တနော သရီရံ ပဟာယ နိက္ခိပိတွာ ပရလောကံ ဂမိဿန္တိ၊ အသေက္ခာ ပန နိဗ္ဗာနံ။ ဧတ္ထ ကောစိ အစဝနဓမ္မော နာမ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ **တံ သဗ္ဗဇာနိံ ကုသလော ဝိဒိတွာ**တိ တဒေတံ သဗ္ဗဿ သတ္တဿ ဇာနိံ ဟာနိံ မရဏံ, သဗ္ဗဿ ဝါ သတ္တဿ ဇာနိံ ဝိနာသံ ပဘင်္ဂုတံ ကုသလော ပဏ္ဍိတဇာတိကော မရဏာနုဿတိဝသေန အနိစ္စတာမနသိကာရဝသေန ဝါ ဇာနိတွာ။ **အာတာပိယော ဗြဟ္မစရိယံ စရေယျာ**တိ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော အာတာပိယသင်္ခါတေန ဝီရိယေန သမန္နာဂတတ္တာ အာတာ-ပိယော စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝသေန အာရဒ္ဓဝီရိယော အနဝသေသမရဏ-သမတိက္ကမနူပါယံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ စရေယျ၊ ပဋိပဇ္ဇေယျာတိ အတ္ထော။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-သုပ္ပဗုဒ္ဓကုဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃။ တတိယေ **ရာဇဂဟေ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ နာမ ကုဋ္ဌီ အဟောသီ**တိ သုပ္ပဗုဒ္ဓ-နာမကော ဧကော ပုရိသော ရာဇဂဟေ အဟောသိ။ သော စ ကုဋ္ဌီ ကုဋ္ဌရောဂေန ဗာဠှဝိဒူသိတဂတ္တော[1]။ **မနုဿဒလိဒ္ဒေါ**တိ ယတ္တကာ ရာဇဂဟေ မနုဿာ၊ တေသု သဗ္ဗဒုဂ္ဂတော[2]။ သော ဟိ သင်္ကာရကူဋဝတိအာဒီသု မနုဿေဟိ ဆဍ္ဍိတပိလောတိကခဏ္ဍာနိ သိဗ္ဗိတွာ ပရိဒဟတိ၊ ကပါလံ ဂဟေတွာ ဃရာ ဃရံ ဂန္တွာ လဒ္ဓအာစာမဥစ္ဆိဋ္ဌဘတ္တာနိ နိဿာယ ဇီဝတိ၊ တမ္ပိ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မပစ္စယာ န ယာဝဒတ္ထံ လဘတိ။ တေန ဝုတ္တံ "မနုဿ-ဒလိဒ္ဒေါ"တိ။ **မနုဿကပဏော**တိ မနုဿေသု ပရမကပဏတံ ပတ္တော။ **မနုဿဝရာကော**တိ မနုဿာနံ ဟီဠိတပရိဘူတတာယ အတိဝိယ ဒီနော။ **မဟတိယာ ပရိသာယာ**တိ မဟတိယာ ဘိက္ခုပရိသာယ စေဝ ဥပါသက-ပရိသာယ စ။

၁-ဝိရူပိတဂတ္တော (သီ) ၂-သဗ္ဗတ္တတော ဒုက္ခိတော (သီ)၊ သဗ္ဗဒုက္ခိတော (က)

Ekadivasaṁ kira Bhagavā mahābhikkhusaṁghaparivāro Rājagahaṁ piṇḍāya pavisitvā bhikkhūnaṁ sulabhapiṇḍapātaṁ katvā pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto katipayabhikkhuparivāro nikkhanto yehi dānaṁ dinnaṁ, tesaṁ upāsakānaṁ avasesabhikkhūnañca āgamanaṁ āgamayamāno antonagareyeva aññatarasmiṁ ramaṇīye padese aṭṭhāsi. Tāvadeva bhikkhū tato tato āgantvā Bhagavantaṁ parivāresuṁ, upāsakāpi "anumodanaṁ sutvā vanditvā nivattissāmā"ti Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu, mahāsannipāto ahosi. Bhagavā nisīdanākāraṁ dassesi. Tāvadeva Buddhārahaṁ āsanaṁ paññāpesuṁ. Atha Bhagavā asīti-anubyañjanappaṭimaṇḍitehi dvattiṁsa-mahāpurisalakkhaṇehi virocamānāya byāmappabhāparikkhepasamujjalāya nīlapītalohitodātamañjeṭṭhapabhassarānaṁ vasena chabbaṇṇabuddharaṁsiyo vissajjentiyā anupamāya rūpakāyasiriyā sakalameva taṁ padesaṁ obhāsento tārāgaṇaparivuto viya puṇṇacando bhikkhugaṇaparivuto paññattavarabuddhāsane nisīditvā manosilātale kesarasīho viya sīhanādaṁ nadanto karavīkarutamañjunā brahmassarena dhammaṁ deseti.

Bhikkhūpi kho appicchā santuṭṭhā pavivittā asaṁsaṭṭhā āraddhavīriyā pahitattā codakā pāpagarahino vattāro vacanakkhamā sīlasampannā samādhisampannā paññāsampannā vimuttisampannā vimuttiñāṇadassanasampannā meghavaṇṇaṁ paṁsukūlacīvaraṁ pārupitvā suvammitā[1] viya gandhahatthino Bhagavantaṁ parivāretvā ohitasotā dhammaṁ suṇanti. Upāsakāpi suddhavatthanivatthā suddhuttarāsaṅgā pubbaṇhasamayaṁ mahādānāni pavattetvā gandhamālādīhi Bhagavantaṁ pūjetvā vanditvā bhikkhusaṁghassa nipaccakāraṁ dassetvā Bhagavantaṁ bhikkhusaṁghañca parivāretvā saṁyatahatthapādā ohitasotā sakkaccaṁ dhammaṁ suṇanti. Tena vuttaṁ **"tena kho pana samayena Bhagavā mahatiyā parisāya parivuto dhammaṁ desento nisinno hotī"**ti.

Suppabuddho pana jighacchādubbalyapareto ghāsapariyesanaṁ caramāno antaravīthiṁ otiṇṇo dūratova taṁ mahājanasannipātaṁ disvā "kiṁ nu kho ayaṁ mahājanakāyo sannipatito, addhā ettha bhojanaṁ dīyati maññe, appeva nāmettha gatena[2] kiñci khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā laddhuṁ sakkā"ti sañjātābhilāso tattha gantvā addasa Bhagavantaṁ pāsādikaṁ

1. Sucammikā (Syā), sudamitā (Ka)   2. Gate (Sī, Ka)

ဧကဒိဝသံ ကိရ ဘဂဝါ မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝါရော ရာဇဂဟံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ ဘိက္ခူနံ သုလဘပိဏ္ဍပါတံ ကတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော ကတိပယဘိက္ခုပရိဝါရော နိက္ခန္တော ယေဟိ ဒါနံ ဒိန္နံ၊ တေသံ ဥပါသကာနံ အဝသေသဘိက္ခူနဉ္စ အာဂမနံ အာဂမယမာနော အန္တောနဂရေယေဝ အညတရသ္မိံ ရမဏီယေ ပဒေသေ အဋ္ဌာသိ။ တာဝဒေဝ ဘိက္ခူ တတော တတော အာဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေသုံ၊ ဥပါသကာပိ “အနုမောဒနံ သုတွာ ဝန္ဒိတွာ နိဝတ္တိဿာမာ”တိ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု၊ မဟာသန္နိပါတော အဟောသိ။ ဘဂဝါ နိသီဒနာကာရံ ဒဿေသိ။ တာဝဒေဝ ဗုဒ္ဓါရဟံ အာသနံ ပညာပေသုံ။ အထ ဘဂဝါ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနပ္ပဋိမဏ္ဍိတေဟိ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏေဟိ ဝိရောစမာနာယ ဗျာမပ္ပဘာပရိက္ခေပသမုဇ္ဇလာယ နီလပီတလောဟိတောဒါတမဉ္ဇေဋ္ဌပဘဿရာနံ ဝသေန ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရံသိယော ဝိဿဇ္ဇေန္တိယာ အနုပမာယ ရူပကာယသိရိယာ သကလမေဝ တံ ပဒေသံ ဩဘာသေန္တော တာရာဂဏပရိဝုတော ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော ဘိက္ခုဂဏပရိဝုတော ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ မနောသိလာတလေ ကေသရသီဟော ဝိယ သီဟနာဒံ နဒန္တော ကရဝီကရုတမဉ္ဇုနာ ဗြဟ္မဿရေန ဓမ္မံ ဒေသေတိ။

ဘိက္ခူပိ ခေါ အပ္ပိစ္ဆာ သန္တုဋ္ဌာ ပဝိဝိတ္တာ အသံသဋ္ဌာ အာရဒ္ဓဝီရိယာ ပဟိတတ္တာ စောဒကာ ပါပဂရဟိနော ဝတ္တာရော ဝစနက္ခမာ သီလသမ္ပန္နာ သမာဓိသမ္ပန္နာ ပညာသမ္ပန္နာ ဝိမုတ္တိသမ္ပန္နာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသမ္ပန္နာ မေဃဝဏ္ဏံ ပံသုကူလစီဝရံ ပါရုပိတွာ သုဝမ္မိတာ[၁] ဝိယ ဂန္ဓဟတ္ထိနော ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ ဩဟိတသောတာ ဓမ္မံ သုဏန္တိ။ ဥပါသကာပိ သုဒ္ဓဝတ္ထနိဝတ္ထာ သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂါ ပုဗ္ဗဏှသမယံ မဟာဒါနာနိ ပဝတ္တေတွာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေတွာ ဝန္ဒိတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ နိပစ္စကာရံ ဒဿေတွာ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ ပရိဝါရေတွာ သံယတဟတ္ထပါဒါ ဩဟိတသောတာ သက္ကစ္စံ ဓမ္မံ သုဏန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **“တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ မဟတိယာ ပရိသာယ ပရိဝုတော ဓမ္မံ ဒေသေန္တော နိသိန္နော ဟောတီ”**တိ။

သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ပန ဇိဃစ္ဆာဒုဗ္ဗလျပရေတော ဃာသပရိယေသနံ စရမာနော အန္တရဝီထိံ ဩတိဏ္ဏော ဒူရတောဝ တံ မဟာဇနသန္နိပါတံ ဒိသွာ “ကိံ နု ခေါ အယံ မဟာဇနကာယော သန္နိပတိတော၊ အဒ္ဓါ ဧတ္ထ ဘောဇနံ ဒီယတိ မညေ၊ အပ္ပေဝ နာမေတ္ထ ဂတေန[၂] ကိဉ္စိ ခါဒနီယံ ဝါ ဘောဇနီယံ ဝါ လဒ္ဓုံ သက္ကာ”တိ သဉ္ဇာတာဘိလာသော တတ္ထ ဂန္တွာ အဒ္ဒသ ဘဂဝန္တံ ပါသာဒိကံ

၁-သုစမ္မိကာ (သျာ)၊ သုဒမိတာ (က)   ၂-ဂတေ (သီ၊ က)

dassanīyaṁ pasādanīyaṁ uttamadamathasamathamanuppattaṁ dantaṁ guttaṁ santindriyaṁ susamāhitaṁ tāya parisāya parivutaṁ dhammaṁ desentaṁ, disvāna purimajātisambhatāya paripakkāya upanissayasampattiyā codiyamāno "yannūnāhampi dhammaṁ suṇeyyan"ti parisapariyante nisīdi. Taṁ sandhāya vuttaṁ **"addasā kho Suppabuddho kuṭṭhī -pa- tattheva ekamantaṁ nisīdi 'ahampi dhammaṁ sossāmī'**ti".

Sabbāvantanti sabbāvatiṁ hīnādisabbapuggalavataṁ, tattha kiñcipi anavasesetvāti attho. "Sabbavantan"tipi paṭhanti. **Cetasā**ti Buddhacakkhusampayuttacittena. Cittasīsena hi ñāṇaṁ niddiṭṭhaṁ, tasmā āsayānusayañāṇena indriyaparopariyattañāṇena cāti attho. **Coto paricca manasākāsī**ti tassā parisāya cittaṁ paccekaṁ paricchinditvā manasi akāsi te volokesi. **Bhabbo dhammaṁ viññātun**ti maggaphaladhammaṁ adhigantuṁ samattho, upanissayasampannoti attho. **Etadahosī**ti ayaṁ Suppabuddho kiñcāpi tagarasikhimhi Paccekabuddhe aparajjhitvā īdiso jāto, maggaphalūpanissayo panassa paṁsupaṭicchannasuvaṇṇanikkhaṁ viya antohadayeyeva[1] vijjotati, tasmā suviññāpiyoti idaṁ ahosi. Tenāha **"ayaṁ kho idha bhabbo dhammaṁ viññātun"**ti.

Anupubbiṁ kathanti dānānantaraṁ sīlaṁ, sīlānantaraṁ saggaṁ, saggānantaraṁ magganti evaṁ anupaṭipāṭikathaṁ. Bhagavā hi paṭhamaṁ hetunā saddhiṁ assādaṁ dassetvā tato satte vivecetuṁ nānānayehi ādīnavaṁ pakāsetvā ādīnavasavanena saṁviggahadayānaṁ nekkhammaguṇavibhāvanamukhena ca vivaṭṭaṁ dasseti.

Dānakathanti idaṁ dānaṁ nāma sukhānaṁ nidānaṁ, sampattīnaṁ mūlaṁ, bhogānaṁ patiṭṭhā, visamagatassa tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ, idhalokaparalokesu dānasadiso avassayo patiṭṭhā ālambanaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ natthi. Idaṁ hi avassayaṭṭhena ratanamayasīhāsanasadisaṁ, patiṭṭhānaṭṭhena mahāpathavisadisaṁ, ālambanaṭṭhena ālambanarajjusadisaṁ, dukkhanittharaṇaṭṭhena nāvāsadisaṁ, samassāsanaṭṭhena saṅgāmasūro, bhayaparittāṇaṭṭhena suparikhāparikkhittanagaraṁ[2], maccheramalādīhi anupalittaṭṭhena padumaṁ, tesaṁ nidahanaṭṭhena jātavedo, durāsadaṭṭhena āsīviso, asantāsaṭṭhena sīho,

1. Antoyeva (Syā, Ka)
2. Susaṅkhataparikkhittanagaraṁ (Ka)

ဒဿနီယံ ပသာဒနီယံ ဥတ္တမဒမထသမထမနုပ္ပတ္တံ ဒန္တံ ဂုတ္တံ သန္တိန္ဒြိယံ သုသမာဟိတံ တာယ ပရိသာယ ပရိဝုတံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ၊ ဒိသွာန ပုရိမဇာတိသမ္ဘတာယ ပရိပက္ကာယ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော "ယန္နူနာဟမ္ပိ ဓမ္မံ သုဏေယျ"န္တိ ပရိသပရိယန္တေ နိသီဒိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "**အဒ္ဒသာ ခေါ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ကုဋ္ဌီ။ပ။ တတ္ထေဝ ဧကမန္တံ နိသီဒိ 'အဟမ္ပိ ဓမ္မံ သောဿာမီ**'တိ"။

သဗ္ဗာဝန္တန္တိ သဗ္ဗာဝတိံ ဟီနာဒိသဗ္ဗပုဂ္ဂလဝတံ၊ တတ္ထ ကိဉ္စိပိ အနဝသေသေတွာတိ အတ္ထော။ "သဗ္ဗဝန္တ"န္တိပိ ပဌန္တိ။ **စေတသာ**တိ ဗုဒ္ဓစက္ခုသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန။ စိတ္တသီသေန ဟိ ဉာဏံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ တသ္မာ အာသယာနုသယဉာဏေန ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏေန စာတိ အတ္ထော။ **စေတော ပရိစ္စ မနသာကာသီ**တိ တဿာ ပရိသာယ စိတ္တံ ပစ္စေကံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ မနသိ အကာသိ တေ ဝေါလောကေသိ။ **ဘဗ္ဗော ဓမ္မံ ဝိညာတု**န္တိ မဂ္ဂဖလဓမ္မံ အဓိဂန္တုံ သမတ္ထော၊ ဥပနိဿယသမ္ပန္နောတိ အတ္ထော။ **တေဒဟောသီ**တိ အယံ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ကိဉ္စာပိ တဂရသိခိမှိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ အပရဇ္ဈိတွာ ဤဒိသော ဇာတော၊ မဂ္ဂဖလူပနိဿယော ပနဿ ပံသုပဋိစ္ဆန္နသုဝဏ္ဏနိက္ခံ ဝိယ အန္တောဟဒယေယေဝ[၁] ဝိဇ္ဇောတတိ၊ တသ္မာ သုဝိညာပိယောတိ ဣဒံ အဟောသိ။ တေနာဟ "**အယံ ခေါ ဣဓ ဘဗ္ဗော ဓမ္မံ ဝိညာတု**"န္တိ။

အနုပုဗ္ဗိံ ကထန္တိ ဒါနာနန္တရံ သီလံ, သီလာနန္တရံ သဂ္ဂံ, သဂ္ဂါနန္တရံ မဂ္ဂန္တိ ဧဝံ အနုပဋိပါဋိကထံ။ ဘဂဝါ ဟိ ပဌမံ ဟေတုနာ သဒ္ဓိံ အဿာဒံ ဒဿေတွာ တတော သတ္တေ ဝိဝေစေတုံ နာနာနယေဟိ အာဒီနဝံ ပကာသေတွာ အာဒီနဝသဝနေန သံဝိဂ္ဂဟဒယာနံ နေက္ခမ္မဂုဏဝိဘာဝနမုခေန စ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတိ။

ဒါနကထန္တိ ဣဒံ ဒါနံ နာမ သုခါနံ နိဒါနံ၊ သမ္ပတ္တီနံ မူလံ၊ ဘောဂါနံ ပတိဋ္ဌာ၊ ဝိသမဂတဿ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ၊ ဣဓလောကပရလောကေသု ဒါနသဒိသော အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ အာလမ္ဗနံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ နတ္ထိ။ ဣဒံ ဟိ အဝဿယဋ္ဌေန ရတနမယသီဟာသနသဒိသံ၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန မဟာပထဝိသဒိသံ၊ အာလမ္ဗနဋ္ဌေန အာလမ္ဗနရဇ္ဇုသဒိသံ၊ ဒုက္ခနိတ္ထရဏဋ္ဌေန နာဝါသဒိသံ၊ သမဿာသနဋ္ဌေန သင်္ဂါမသူရော၊ ဘယပရိတ္တာဏဋ္ဌေန သုပရိခါပရိက္ခိတ္တနဂရံ[၂]၊ မစ္ဆေရမလာဒီဟိ အနုပလိတ္တဋ္ဌေန ပဒုမံ၊ တေသံ နိဒဟနဋ္ဌေန ဇာတဝေဒေါ၊ ဒုရာသဒဋ္ဌေန အာသီဝိသော၊ အသန္တာသဋ္ဌေန သီဟော၊

၁-အန္တောယေဝ (သျာ၊ က)
၂-သုသင်္ခတပရိက္ခိတ္တနဂရံ (က)

balavantaṭṭhena hatthī, abhimaṅgalasammataṭṭhena seta-usabho, khemantabhūmisampāpanaṭṭhena valāhako assarājā. Dānaṁ hi loke rajjasiriṁ deti, cakkavattisampattiṁ sakkasampattiṁ mārasampattiṁ brahmasampattiṁ sāvakapāramīñāṇaṁ paccekabodhiñāṇaṁ sammāsambodhiñāṇaṁ detīti evamādidānaguṇappaṭisaṁyuttakathaṁ.

Yasmā pana dānaṁ dento sīlaṁ samādātuṁ sakkoti, tasmā dānakathānantaraṁ sīlakathaṁ kathesi. **Sīlakathan**ti sīlaṁ nāmetaṁ sattānaṁ avassayo patiṭṭhā ālambanaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ. Idhalokaparalokasampattīnaṁ hi sīlasadiso avassayo patiṭṭhā ālambanaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ natthi, sīlālaṅkārasadiso alaṅkāro, sīlapupphasadisaṁ pupphaṁ, sīlagandhasadiso gandho natthi, sīlālaṅkārena hi alaṅkataṁ sīlakusumapiḷandhitaṁ sīlagandhānulittaṁ sadevako loko olokento tittiṁ na gacchatīti evamādīhi sīlaguṇappaṭisaṁyuttakathaṁ.

Idaṁ pana sīlaṁ nissāya ayaṁ saggo labbhatīti dassetuṁ sīlānantaraṁ saggakathaṁ kathesi. **Saggakathan**ti saggo nāma iṭṭho kanto manāpo, niccamettha kīḷā niccasampattiyo labbhanti, Cātumahārājikā devā navutivassasatasahassāni dibbasukhaṁ dibbasampattiṁ paṭilabhanti, Tāvatiṁsā tisso vassakoṭiyo saṭṭhi ca vassasatasahassānīti evamādisaggaguṇappaṭisaṁyuttakathaṁ. Saggasampattiṁ kathentānaṁ hi Buddhānaṁ mukhaṁ nappahoti. Vuttampi cetaṁ "anekapariyāyena kho ahaṁ bhikkhave saggakathaṁ katheyyan"ti-ādi[1].

Evaṁ hetunā saddhiṁ saggakathāya[2] palobhetvā puna hatthiṁ alaṅkaritvā tassa soṇḍaṁ chindanto viya "ayampi saggo anicco adhuvo, na ettha chandarāgo kātabbo"ti dassanatthaṁ "appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti-ādinā[3] nayena kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ kathesi. Tattha **ādīnavan**ti dosaṁ. **Okāran**ti lāmakasabhāvaṁ, aseṭṭhehi sevitabbaṁ seṭṭhehi na sevitabbaṁ nihīnasabhāvanti attho. **Saṁkilesan**ti tehi sattānaṁ saṁsāre saṁkilissanaṁ. Tenāha "kilissanti vata bho sattā"ti[4].

1. Ma 3. 210 piṭṭhe atthato samānaṁ.
2. Assādakathāya (Syā)
3. Ma 1. 126; Ma 2. 27 piṭṭhesu.
4. Ma 2. 315 piṭṭhe.

ဗလဝန္တဋ္ဌေန ဟတ္ထီ၊ အဘိမင်္ဂလသမ္မတဋ္ဌေန သေတဥသဘော၊ ခေမန္တဘူမိသမ္ပာပနဋ္ဌေန ဝလာဟကော အဿရာဇာ။ ဒါနံ ဟိ လောကေ ရဇ္ဇသိရိံ ဒေတိ၊ စက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိံ သက္ကသမ္ပတ္တိံ မာရသမ္ပတ္တိံ ဗြဟ္မသမ္ပတ္တိံ သာဝကပါရမီဉာဏံ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ သမ္မာသမ္ဗောဓိဉာဏံ ဒေတီတိ ဧဝမာဒိဒါနဂုဏပ္ပဋိသံယုတ္တကထံ။

ယသ္မာ ပန ဒါနံ ဒေန္တော သီလံ သမာဒါတုံ သက္ကောတိ၊ တသ္မာ ဒါနကထာနန္တရံ သီလကထံ ကထေသိ။ **သီလကထန္တိ** သီလံ နာမေတံ သတ္တာနံ အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ အာလမ္ဗနံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ။ ဣဓလောကပရလောကသမ္ပတ္တီနံ ဟိ သီလသဒိသော အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ အာလမ္ဗနံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ နတ္ထိ၊ သီလာလင်္ကာရသဒိသော အလင်္ကာရော, သီလပုပ္ဖသဒိသံ ပုပ္ဖံ,သီလဂန္ဓသဒိသော ဂန္ဓော နတ္ထိ၊ သီလာလင်္ကာရေန ဟိ အလင်္ကတံ သီလကုသုမပိဠန္ဓိတံ သီလဂန္ဓာနုလိတ္တံ သဒေဝကော လောကော ဩလောကေန္တော တိတ္တိံ န ဂစ္ဆတီတိ ဧဝမာဒီဟိ သီလဂုဏပ္ပဋိသံယုတ္တကထံ။

ဣဒံ ပန သီလံ နိဿာယ အယံ သဂ္ဂေါ လဗ္ဘတီတိ ဒဿေတုံ သီလာနန္တရံ သဂ္ဂကထံ ကထေသိ။ **သဂ္ဂကထန္တိ** သဂ္ဂေါ နာမ ဣဋ္ဌော ကန္တော မနာပေါ၊ နိစ္စမေတ္ထ ကီဠာ နိစ္စသမ္ပတ္တိယော လဗ္ဘန္တိ၊ စာတုမဟာရာဇိကာ ဒေဝါ နဝုတိဝဿသတသဟဿာနိ ဒိဗ္ဗသုခံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘန္တိ၊ တာဝတိံသာ တိဿော ဝဿကောဋိယော သဋ္ဌိ စ ဝဿသတသဟဿာနီတိ ဧဝမာဒိသဂ္ဂဂုဏပ္ပဋိသံယုတ္တကထံ။ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိံ ကထေန္တာနံ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ မုခံ နပ္ပဟောတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "အနေကပရိယာယေန ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ သဂ္ဂကထံ ကထေယျ"န္တိအာဒိ[1]။

ဧဝံ ဟေတုနာ သဒ္ဓိံ သဂ္ဂကထာယ[2] ပလောဘေတွာ ပုန ဟတ္ထိံ အလင်္ကရိတွာ တဿ သောဏ္ဍံ ဆိန္ဒန္တော ဝိယ "အယမ္ပိ သဂ္ဂေါ အနိစ္စော အဓုဝေါ၊ န ဧတ္ထ ဆန္ဒရာဂေါ ကာတဗ္ဗော"တိ ဒဿနတ္ထံ "အပ္ပဿာဒါ ကာမာ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ၊ အာဒီနဝေါ ဧတ္ထ ဘိယျော"တိအာဒိနာ[3] နယေန ကာမာနံ အာဒီနဝံ ဩကာရံ သံကိလေသံ ကထေသိ။ တတ္ထ **အာဒီနဝန္တိ** ဒေါသံ။ **ဩကာရန္တိ** လာမကသဘာဝံ၊ အသေဋ္ဌေဟိ သေဝိတဗ္ဗံ သေဋ္ဌေဟိ န သေဝိတဗ္ဗံ နိဟီနသဘာဝန္တိ အတ္ထော။ **သံကိလေသန္တိ** တေဟိ သတ္တာနံ သံသာရေ သံကိလိဿနံ။ တေနာဟ "ကိလိဿန္တိ ဝတ ဘော သတ္တာ"တိ[4]။

၁-မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ အတ္ထတော သမာနံ။
၂-အဿာဒကထာယ (သျာ)
၃-မ ၁-၁၂၆၊ မ ၂-၂၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၂-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ kāmādīnavena tajjetvā **nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi** pabbajjāya jhānādīsu ca guṇaṁ dīpesi vaṇṇesi. **Kallacittan**ti-ādīsu **kallacittan**ti kammaniyacittaṁ, heṭṭhā pavattitadesanāya assaddhiyādīnaṁ cittadosānaṁ vigatattā uparidesanāya bhājanabhāvūpagamanena kammaniyacittaṁ, kammakkhamacittanti attho. Diṭṭhimānādisaṁkilesavigamena **muducittaṁ.** Kāmacchandādivigamena **vinīvaraṇacittaṁ.** Sammāpaṭipattiyaṁ uḷārapītipāmojjayogena **udaggacittaṁ.** Tattha saddhāsampattiyā **pasannacittaṁ,** yadā Bhagavā aññāsīti sambandho.

Atha vā **kallacittan**ti kāmacchandavigamena arogacittaṁ. **Muducittan**ti byāpādavigamena mettāvasena akathinacittaṁ. **Vinīvaraṇacittan**ti uddhaccakukkuccavigamena avikkhipanato na pihitacittaṁ. **Udaggacittan**ti thinamiddhavigamena sampaggahavasena alīnacittaṁ. **Pasannacittan**ti vicikicchāvigamena sammāpaṭipattiyā adhimuttacittaṁ.

Athāti pacchā. **Sāmukkaṁsikā**ti sāmaṁ ukkaṁsikā attanāva uddharitvā gahitā, sayambhūñāṇena sāmaṁ diṭṭhā[1], aññesaṁ asādhāraṇāti attho. Kā ca pana sāti? Ariyasaccadesanā. Tenevāha “**dukkhaṁ samuddhayaṁ nirodhaṁ maggan**”ti. Idañhi saccānaṁ sarūpadassanaṁ, tasmā imasmiṁ ṭhāne ariyasaccāni kathetabbāni, tāni sabbākārato vitthārena Visuddhimagge[2] vuttānīti tattha vuttanayena veditabbāni.

Seyyathāpīti-ādinā upamāvasena Suppabuddhassa kilesappahānaṁ ariyamagguppādañca dasseti. **Apagatakāḷakan**ti vigatakāḷakaṁ. **Sammadevā**ti suṭṭhuyeva. **Rajanan**ti nīlapītalohitamañjeṭṭhādiraṅgajātaṁ. **Paṭiggaṇheyyā**ti gaṇheyya, pabhassaraṁ bhaveyya. **Tasmiṁyeva āsane**ti tassaṁyeva nisajjāyaṁ. Etenassa lahuvipassanakatā tikkhapaññatā sukhāpaṭipadā khippābhiññatā ca dassitā honti. **Virajaṁ vītamalan**ti apāyagamanīyarāgarajādīnaṁ abhāvena virajaṁ, anavasesadiṭṭhivicikicchāmalāpagamena vītamalaṁ. Paṭhamamaggavajjhakilesarajābhāvena vā virajaṁ, pañcavidhadussīlamalāpagamena vītamalaṁ. **Dhammacakkhun**ti sotāpattimaggo adhippeto. Tassa uppatti-ākāradassanatthaṁ “**yaṁkiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodha dhamman**”ti vuttaṁ. Taṁ hi nirodhaṁ ārammaṇaṁ katvā kiccavasena eva saṅkhatadhamme paṭivijjhantaṁ uppajjati.

---

1. Niddiṭṭhā (Syā, Ka) 2. Visuddhi 2. 124 piṭṭhe.

ဧဝံ ကာမာဒီနဝေန တဇ္ဇေတွာ **နေက္ခမ္မေ အာနိသံသံ ပကာသေသိ** ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဈာနာဒီသု စ ဂုဏံ ဒီပေသိ ဝဏ္ဏေသိ။ **ကလ္လစိတ္တ**န္တိအာဒီသု **ကလ္လစိတ္တ**န္တိ ကမ္မနိယစိတ္တံ၊ ဟေဋ္ဌာ ပဝတ္တိတဒေသနာယ အဿဒ္ဓိယာဒီနံ စိတ္တဒေါသာနံ ဝိဂတတ္တာ ဥပရိဒေသနာယ ဘာဇနဘာဝူပဂမနေန ကမ္မနိယစိတ္တံ၊ ကမ္မက္ခမစိတ္တန္တိ အတ္ထော။ ဒိဋ္ဌိမာနာဒိသံကိလေသဝိဂမေန **မုဒုစိတ္တံ။** ကာမစ္ဆန္ဒာဒိဝိဂမေန **ဝိနီဝရဏစိတ္တံ။** သမ္မာပဋိပတ္တိယံ ဥဠာရပီတိပါမောဇ္ဇယောဂေန **ဥဒဂ္ဂစိတ္တံ။** တတ္ထ သဒ္ဓါသမ္ပတ္တိယာ **ပသန္နစိတ္တံ၊** ယဒါ ဘဂဝါ အညာသီတိ သမ္ဗန္ဓော။

အထ ဝါ **ကလ္လစိတ္တ**န္တိ ကာမစ္ဆန္ဒဝိဂမေန အရောဂစိတ္တံ။ **မုဒုစိတ္တ**န္တိ ဗျာပါဒဝိဂမေန မေတ္တာဝသေန အကထိနစိတ္တံ။ **ဝိနီဝရဏစိတ္တ**န္တိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဝိဂမေန အဝိက္ခိပနတော န ပိဟိတစိတ္တံ။ **ဥဒဂ္ဂစိတ္တ**န္တိ ထိနမိဒ္ဓဝိဂမေန သမ္ပဂ္ဂဟဝသေန အလီနစိတ္တံ။ **ပသန္နစိတ္တ**န္တိ ဝိစိကိစ္ဆာဝိဂမေန သမ္မာပဋိပတ္တိယာ အဓိမုတ္တစိတ္တံ။

အထာတိ ပစ္ဆာ။ **သာမုက္ကံသိကာ**တိ သာမံ ဥက္ကံသိကာ အတ္တနာဝ ဥဒ္ဓရိတွာ ဂဟိတာ၊ သယမ္ဘုဉာဏေန သာမံ ဒိဋ္ဌာ[၁]၊ အညေသံ အသာဓာရဏာတိ အတ္ထော။ ကာ စ ပန သာတိ? အရိယသစ္စဒေသနာ။ တေနေဝါဟ “**ဒုက္ခံ သမုဒယံ နိရောဓံ မဂ္ဂ**”န္တိ။ ဣဒဉှိ သစ္စာနံ သရူပဒဿနံ၊ တသ္မာ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အရိယသစ္စာနိ ကထေတဗ္ဗာနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာကာရတော ဝိတ္ထာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၂] ဝုတ္တာနီတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

သေယျထာပီတိအာဒိနာ ဥပမာဝသေန သုပ္ပဗုဒ္ဓဿ ကိလေသပ္ပဟာနံ အရိယမဂ္ဂုပ္ပါဒဉ္စ ဒဿေတိ။ **အပဂတကာဠက**န္တိ ဝိဂတကာဠကံ။ **သမ္မဒေဝါ**တိ သုဋ္ဌုယေဝ။ **ရဇန**န္တိ နီလပီတလောဟိတမဉ္ဇေဋ္ဌာဒိရင်္ဂဇာတံ။ **ပဋိဂ္ဂဏှေယျာ**တိ ဂဏှေယျ၊ ပဘဿရံ ဘဝေယျ။ **တသ္မိံယေဝ အာသနေ**တိ တဿံယေဝ နိသဇ္ဇာယံ။ ဧတေနဿ လဟုဝိပဿနကတာ တိက္ခပညတာ သုခါပဋိပဒါ ခိပ္ပါဘိညတာ စ ဒဿိတာ ဟောန္တိ။ **ဝိရဇံ ဝီတမလ**န္တိ အပါယဂမနီယရာဂရဇာဒီနံ အဘာဝေန ဝိရဇံ၊ အနဝသေသဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာမလာပဂမေန ဝီတမလံ။ ပဌမမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသရဇာဘာဝေန ဝါ ဝိရဇံ၊ ပဉ္စဝိဓဒုဿီလမလာပဂမေန ဝီတမလံ။ **ဓမ္မစက္ခု**န္တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အဓိပ္ပေတော။ တဿ ဥပ္ပတ္တိအာကာရဒဿနတ္ထံ “**ယံကိဉ္စိ သမုဒယဓမ္မံ၊ သဗ္ဗံ တံ နိရောဓဓမ္မ**”န္တိ ဝုတ္တံ။ တံ ဟိ နိရောဓံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ကိစ္စဝသေန ဧဝ သင်္ခတဓမ္မေ ပဋိဝိဇ္ဈန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၁-နိဒ္ဒိဋ္ဌာ (သျာ၊ က) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။

Tatridaṁ upamāsaṁsandanaṁ—vatthaṁ viya cittaṁ daṭṭhabbaṁ, vatthassa āgantukamalehi kiliṭṭhabhāvo viya cittassa rāgādimalehi saṁkiliṭṭhabhāvo, dhovanaphalakaṁ viya anupubbikathā, udakaṁ viya saddhā, udakena temetvā temetvā gomayakhārehi kāḷake sammadditvā vatthassa dhovanappayogo viya saddhāsalilena temetvā satisamādhipaññāhi dose sithile katvā saddhādividhinā[1] cittassa sodhane vīriyārambho, tena payogena vatthe kāḷakāpagamo viya vīriyārambhena kilesavikkhambhanaṁ, raṅgajātaṁ viya ariyamaggo, tena suddhassa vatthassa pabhassarabhāvo viya vikkhambhitakilesassa cittassa maggena pariyodāpananti.

Evaṁ pana Suppabuddho parisapariyante nisinno dhammadesanaṁ sutvā sotāpattiphalaṁ patvā attanā paṭiladdhaguṇaṁ Satthu ārocetukāmo parisamajjhaṁ ogāhituṁ avisahanto mahājanassa Satthāraṁ vanditvā anugantvā nivattakāle Bhagavati vihāraṁ gate sayampi vihāraṁ agamāsi. Tasmiṁ khaṇe Sakko devarājā "ayaṁ Suppabuddho kuṭṭhī attanā Satthu sāsane paṭiladdhaguṇaṁ pākaṭaṁ kātukāmo"ti ñatvā "vīmaṁsissāmi nan"ti gantvā ākāse ṭhito etadavoca "Suppabuddha tvaṁ manussadaliddo manussakapaṇo manussavarāko, ahaṁ te aparimitaṁ dhanaṁ dassāmi, 'Buddho na Buddho, dhammo na dhammo, saṁgho na saṁgho, alaṁ me Buddhena, alaṁ me dhammena, alaṁ me saṁghenā'ti vadehī"ti. Atha naṁ so āha "kosi tvan"ti. Ahaṁ Sakko devarājāti. "Andhabāla ahirika, tvaṁ mayā saddhiṁ kathetuṁ na yuttarūpo, yo tvaṁ evaṁ avattabbaṁ vadesi, apica maṁ tvaṁ 'duggato daliddo kapaṇo'ti kasmā vadesi, nanu ahaṁ Lokanāthassa orasaputto, nevāhaṁ duggato na daliddo na kapaṇo, atha kho sukhappatto paramena sukhena apāhamasmi mahaddhano"ti vatvā āha—

"Saddhādhanaṁ sīladhanaṁ, hiri-ottappiyaṁ dhanaṁ.
Sutadhanañca cāgo ca, paññā ve sattamaṁ dhanaṁ.

Yassa ete dhanā atthi, itthiyā purisassa vā.
'Adaliddo'ti taṁ āhu, amoghaṁ tassa jīvitanti[2]—

1. Sutādividhinā (Syā) 2. Aṁ 2. 398 piṭṭhe.

တတြိဒံ ဥပမာသံသန္ဒနံ—ဝတ္ထံ ဝိယ စိတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဝတ္ထဿ အာဂန္တုကမလေဟိ ကိလိဋ္ဌဘာဝေါ ဝိယ စိတ္တဿ ရာဂါဒိမလေဟိ သံကိလိဋ္ဌဘာဝေါ၊ ဓောဝနဖလကံ ဝိယ အနုပုဗ္ဗိကထာ၊ ဥဒကံ ဝိယ သဒ္ဓါ၊ ဥဒကေန တေမေတွာ တေမေတွာ ဂေါမယခါရေဟိ ကာဠကေ သမ္မဒ္ဒိတွာ ဝတ္ထဿ ဓောဝနပ္ပယောဂေါ ဝိယ သဒ္ဓါသလိလေန တေမေတွာ သတိသမာဓိပညာဟိ ဒေါသေ သိထိလေ ကတွာ သဒ္ဓါဒိဝိဓိနာ[၁] စိတ္တဿ သောဓနေ ဝီရိယာရမ္ဘော၊ တေန ပယောဂေန ဝတ္ထေ ကာဠကာပဂမော ဝိယ ဝီရိယာရမ္ဘေန ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနံ၊ ရင်္ဂဇာတံ ဝိယ အရိယမဂ္ဂေါ၊ တေန သုဒ္ဓဿ ဝတ္ထဿ ပဘဿရဘာဝေါ ဝိယ ဝိက္ခမ္ဘိတကိလေသဿ စိတ္တဿ မဂ္ဂေန ပရိယောဒါပနန္တိ။

ဧဝံ ပန သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ပရိသပရိယန္တေ နိသိန္နော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ သောတာပတ္တိဖလံ ပတွာ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓဂုဏံ သတ္ထု အာရောစေတုကာမော ပရိသမဇ္ဈံ ဩဂါဟိတုံ အဝိသဟန္တော မဟာဇနဿ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ အနုဂန္တွာ နိဝတ္တကာလေ ဘဂဝတိ ဝိဟာရံ ဂတေ သယမ္ပိ ဝိဟာရံ အဂမာသိ။ တသ္မိံ ခဏေ သက္ကော ဒေဝရာဇာ "အယံ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ကုဋ္ဌီ အတ္တနာ သတ္ထု သာသနေ ပဋိလဒ္ဓဂုဏံ ပါကဋံ ကာတုကာမော"တိ ဉတွာ "ဝီမံသိဿာမိ န"န္တိ ဂန္တွာ အာကာသေ ဌိတော ဧတဒဝေါစ "သုပ္ပဗုဒ္ဓ တွံ မနုဿဒလိဒ္ဒေါ မနုဿကပဏော မနုဿဝရာကော၊ အဟံ တေ အပရိမိတံ ဓနံ ဒဿာမိ၊ 'ဗုဒ္ဓေါ န ဗုဒ္ဓေါ, ဓမ္မော န ဓမ္မော, သံဃော န သံဃော, အလံ မေ ဗုဒ္ဓေန, အလံ မေ ဓမ္မေန, အလံ မေ သံဃေနာ'တိ ဝဒေဟီ"တိ။ အထ နံ သော အာဟ "ကောသိ တွ"န္တိ။ အဟံ သက္ကော ဒေဝရာဇာတိ။ "အန္ဓဗာလ အဟိရိက၊ တွံ မယာ သဒ္ဓိံ ကထေတုံ န ယုတ္တရူပေါ၊ ယော တွံ ဧဝံ အဝတ္တဗ္ဗံ ဝဒေသိ၊ အပိစ မံ တွံ 'ဒုဂ္ဂတော ဒလိဒ္ဒေါ ကပဏော'တိ ကသ္မာ ဝဒေသိ၊ နနု အဟံ လောကနာထဿ ဩရသပုတ္တော၊ နေဝါဟံ ဒုဂ္ဂတော န ဒလိဒ္ဒေါ န ကပဏော၊ အထ ခေါ သုခပ္ပတ္တော ပရမေန သုခေန အပါဟမသ္မိ မဟဒ္ဓနော"တိ ဝတွာ အာဟ—

"သဒ္ဓါဓနံ သီလဓနံ၊ ဟိရိဩတ္တပ္ပိယံ ဓနံ။
သုတဓနဉ္စ စာဂေါ စ၊ ပညာ ဝေ သတ္တမံ ဓနံ။

ယဿ ဧတေ ဓနာ အတ္ထိ၊ ဣတ္ထိယာ ပုရိသဿ ဝါ။
'အဒလိဒ္ဒေါ'တိ တံ အာဟု၊ အမောဃံ တဿ ဇီဝိတန္တိ[၂]—

၁-သုတာဒိဝိဓိနာ (သျာ) ၂-အံ ၂-၃၉၈-ပိဋ္ဌေ။

tassimāni me satta ariyadhanāni santi. Yesaṁ hi imāni dhanāni santi, na tveva te Buddhehi vā Paccekabuddhehi vā ‘daliddā’ti vuccantī”ti.

Sakko tassa kathaṁ sutvā taṁ antarāmagge ohāya Satthu santikaṁ gantvā sabbaṁ taṁ vacanaṁ paṭivacanañca ārocesi. Atha naṁ Bhagavā āha “na kho Sakka sakkā tādisānaṁ satenapi sahassenapi Suppabuddhaṁ kuṭṭhiṁ ‘Buddho na Buddho, dhammo na dhammo, saṁgho na saṁgho’ti kathāpetun”ti. Suppabuddhopi kho kuṭṭhī Satthu santikaṁ gantvā Satthārā katapaṭisanthāro attanā paṭiladdhaguṇaṁ ārocesi. Tena vuttaṁ “**atha kho Suppabuddho kuṭṭhī diṭṭhadhammo**”ti-ādi.

Tattha **diṭṭhadhammo**ti diṭṭho ariyasaccadhammo etenāti diṭṭhadhammo. Sesapadesupi eseva nayo. Tattha “diṭṭhadhammo”ti cettha sāmaññavacano dhammasaddo. Dassanaṁ nāma ñāṇadassanato aññampi atthīti taṁ nivattanatthaṁ “**pattadhammo**”ti vuttaṁ. Patti ca[1] ñāṇasampattito aññāpi vijjatīti tato visesanatthaṁ “**viditadhammo**”ti vuttaṁ. Sā panāyaṁ viditadhammatā dhammesu ekadesenāpi hotīti nippadesato viditabhāvaṁ dassetuṁ “**pariyogāḷhadhammo**”ti vuttaṁ. Tenassa yathāvuttaṁ saccābhisambodhaṁyeva dīpeti. Maggañāṇaṁ hi ekābhisamayavasena pariññādikiccaṁ sādhentaṁ nippadesenapi pariññeyyadhammaṁ samantato ogāḷhaṁ nāma hoti, na tadaññañāṇaṁ. Tena vuttaṁ “diṭṭho ariyasaccadhammo etenāti diṭṭhadhammo”ti. Tenevāha “**tiṇṇavicikiccho**”ti-ādi.

Tattha paṭibhayakantārasadisā[2] soḷasavatthukā ca aṭṭhavatthukā ca tiṇṇā vicikicchā etenāti **tiṇṇavicikiccho.** Tato eva pavatti-ādīsu “evaṁ nu kho, na nu kho”ti evaṁ pavattitā vigatā samucchinnā kathaṁkathā etassāti **vigatakathaṁkatho.** Sārajjakarānaṁ pāpadhammānaṁ pahīnattā tappaṭipakkhesu ca sīlādiguṇesu suppatiṭṭhitattā vesārajjaṁ visāradabhāvaṁ veyyattiyaṁ pattoti **vesārajjappatto.** Nāssa paro paccayo, na parassa saddhāya ettha vattatīti **aparappaccayo.** Katthāti āha “**Satthusāsane**”ti.

---

1. Pattadhammo ca (Sī, Ka) 2. Corakantārasadisā (Sī), sabhayakantārasadisā (Syā)

တဿိမာနိ မေ သတ္တ အရိယဓနာနိ သန္တိ။ ယေသံ ဟိ ဣမာနိ ဓနာနိ သန္တိ၊ န တွေဝ တေ ဗုဒ္ဓေဟိ ဝါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေဟိ ဝါ ‘ဒလိဒ္ဒါ’တိ ဝုစ္စန္တီ”တိ။

သက္ကော တဿ ကထံ သုတွာ တံ အန္တရာမဂ္ဂေ ဩဟာယ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ သဗ္ဗံ တံ ဝစနံ ပဋိဝစနဉ္စ အာရောစေသိ။ အထ နံ ဘဂဝါ အာဟ “န ခေါ သက္က သက္ကာ တာဒိသာနံ သတေနပိ သဟဿေနပိ သုပ္ပဗုဒ္ဓံ ကုဋ္ဌိံ ‘ဗုဒ္ဓေါ န ဗုဒ္ဓေါ, ဓမ္မော န ဓမ္မော, သံဃော န သံဃော’တိ ကထာပေတု”န္တိ။ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါပိ ခေါ ကုဋ္ဌီ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ သတ္ထာရာ ကတပဋိသန္ထာရော အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓဂုဏံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ကုဋ္ဌီ ဒိဋ္ဌဓမ္မော**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဒိဋ္ဌဓမ္မော**တိ ဒိဋ္ဌော အရိယသစ္စဓမ္မော ဧတေနာတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ “ဒိဋ္ဌဓမ္မော”တိ ဧတ္ထ သာမညဝစနော ဓမ္မသဒ္ဒေါ။ ဒဿနံ နာမ ဉာဏဒဿနတော အညမ္ပိ အတ္ထီတိ တံ နိဝတ္တနတ္ထံ “**ပတ္တဓမ္မော**”တိ ဝုတ္တံ။ ပတ္တိ စ[၁] ဉာဏသမ္ပတ္တိတော အညာပိ ဝိဇ္ဇတီတိ တတော ဝိသေသနတ္ထံ “**ဝိဒိတဓမ္မော**”တိ ဝုတ္တံ။ သာ ပနာယံ ဝိဒိတဓမ္မတာ ဓမ္မေသု ဧကဒေသေနာပိ ဟောတီတိ နိပ္ပဒေသတော ဝိဒိတဘာဝံ ဒဿေတုံ “**ပရိယောဂါဠှဓမ္မော**”တိ ဝုတ္တံ။ တေနဿ ယထာဝုတ္တံ သစ္စာဘိသမ္ဗောဓံယေဝ ဒီပေတိ။ မဂ္ဂဉာဏံ ဟိ ဧကာဘိသမယဝသေန ပရိညာဒိကိစ္စံ သာဓေန္တံ နိပ္ပဒေသေနပိ ပရိညေယျဓမ္မံ သမန္တတော ဩဂါဠှံ နာမ ဟောတိ၊ န တဒညဉာဏံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဒိဋ္ဌော အရိယသစ္စဓမ္မော ဧတေနာတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မော”တိ။ တေနေဝါဟ “**တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော**”တိအာဒိ။

တတ္ထ ပဋိဘယကန္တာရသဒိသာ[၂] သောဠသဝတ္ထုကာ စ အဋ္ဌဝတ္ထုကာ စ တိဏ္ဏာ ဝိစိကိစ္ဆာ ဧတေနာတိ **တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော**။ တတော ဧဝ ပဝတ္တိအာဒီသု “ဧဝံ နု ခေါ, နနု ခေါ”တိ ဧဝံ ပဝတ္တိတာ ဝိဂတာ သမုစ္ဆိန္နာ ကထံကထာ ဧတဿာတိ **ဝိဂတကထံကထော**။ သာရဇ္ဇကရာနံ ပါပဓမ္မာနံ ပဟီနတ္တာ တပ္ပဋိပက္ခေသု စ သီလာဒိဂုဏေသု သုပ္ပတိဋ္ဌိတတ္တာ ဝေသာရဇ္ဇံ ဝိသာရဒဘာဝံ ဝေယျတ္တိယံ ပတ္တောတိ **ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော**။ နာဿ ပရော ပစ္စယော, န ပရဿ သဒ္ဓါယ ဧတ္ထ ဝတ္တတီတိ **အပရပ္ပစ္စယော**။ ကတ္ထာတိ အာဟ “**သတ္ထုသာသနေ**”တိ။

၁-ပတ္တဓမ္မော စ (သီ၊ က) ၂-စောရကန္တာရသဒိသာ (သီ)၊ သဘယကန္တာရသဒိသာ (သျာ)

Abhikkantanti-ādīsu kiñcāpi ayaṁ abhikkantasaddo khayasundarābhirūpabbhanumodanādīsu anekesu atthesu dissati, idha pana abbhanumodane daṭṭhabbo. Teneva so pasādavasena pasaṁsāvasena ca dvikkhattuṁ vutto, sādhu sādhu bhanteti vuttaṁ hoti. **Abhikkantan**ti vā atikantaṁ ati-iṭṭhaṁ atimanāpaṁ, atisundaranti attho. Tattha ekena abhikkantasaddena Bhagavato desanaṁ thometi, ekena attano pasādaṁ.

Ayaṁ hettha adhippāyo—abhikkantaṁ bhante yadidaṁ Bhagavato dhammadesanā, abhikkantaṁ bhante yadidaṁ Bhagavato dhammadesanaṁ āgamma mama pasādoti. Bhagavato eva vā vacanaṁ abhikkantaṁ dosanāsanato, abhikkantaṁ guṇādhigamanato, tathā saddhāvaḍḍhanato, paññājananato, sātthato, sabyañjanato, uttānapadato, gambhīratthato, kaṇṇasukhato, hadayaṅgamato, anattukkaṁsanato, aparavambhanato, karuṇāsītalato, paññāvadātato, āpātharamaṇīyato, vimaddakkhamato, suyyamānasukhato, vīmaṁsiyamānahitatoti evamādinayehi thomento padadvayaṁ āha.

Tato parampi catūhi upamāhi desanaṁyeva thometi. Tattha **nikkujjitan**ti adhomukhaṭṭhapitaṁ, heṭṭhāmukhajātaṁ vā. **Ukkujjeyyā**ti upari mukhaṁ kareyya. **Paṭicchannan**ti tiṇapaṇṇādinā chāditaṁ. **Vivareyyā**ti ugghāṭeyya. **Mūḷhassā**ti disāmūḷhassa. **Maggaṁ ācikkheyyā**ti hatthe gahetvā "esa maggo"ti maggaṁ upadiseyya[1]. **Andhakāre**ti caturaṅgasamannāgate. Ayaṁ tāva padattho.

Ayaṁ pana adhippāyayojanā—yathā koci nikkujjitaṁ ukkujjeyya evaṁ saddhammavimukhaṁ asaddhamme patiṭṭhitaṁ maṁ asaddhammā vuṭṭhāpentena, yathā paṭicchannaṁ vivareyya, evaṁ Kassapassa Bhagavato sāsanantaradhānato paṭṭhāya micchādiṭṭhigahanapaṭicchannaṁ sāsanaṁ vivarantena, yathā mūḷhassa maggaṁ ācikkheyya, evaṁ kummaggamicchāmaggappaṭipannassa me saggamokkhamaggaṁ āvikarontena, yathā andhakāre telapajjotaṁ dhāreyya, evaṁ mohandhakāre nimuggassa me Buddhādiratanarūpāni apassato tappaṭicchādakamohandhakāraviddhaṁsanadesanāpajjotadhāraṇena Bhagavatā nānānayehi pakāsitattā anekapariyāyena dhammo pakāsito.

1. Paṭivedeyya (Ka)

အဘိက္ကန္တန္တိအာဒီသု ကိဉ္စာပိ အယံ အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေါ ခယသုန္ဒရာဘိရူပဗ္ဘနုမောဒနာဒီသု အနေကေသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ၊ ဣဓ ပန အဗ္ဘနုမောဒနေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေနေဝ သော ပသာဒဝသေန ပသံသာဝသေန စ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝုတ္တော၊ သာဓု သာဓု ဘန္တေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဘိက္ကန္တန္တိ** ဝါ အတိကန္တံ အတိဣဋ္ဌံ အတိမနာပံ၊ အတိသုန္ဒရန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဧကေန အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေန ဘဂဝတော ဒေသနံ ထောမေတိ၊ ဧကေန အတ္တနော ပသာဒံ။

အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—အဘိက္ကန္တံ ဘန္တေ ယဒိဒံ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာ၊ အဘိက္ကန္တံ ဘန္တေ ယဒိဒံ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ အာဂမ္မ မမ ပသာဒေါတိ။ ဘဂဝတော ဧဝ ဝါ ဝစနံ အဘိက္ကန္တံ ဒေါသနာသနတော, အဘိက္ကန္တံ ဂုဏာဓိဂမနတော၊ တထာ သဒ္ဓါဝဍ္ဎနတော, ပညာဇနနတော၊ သာတ္ထတော, သဗျဉ္ဇနတော၊ ဥတ္တာနပဒတော, ဂမ္ဘီရတ္ထတော၊ ကဏ္ဏသုခတော, ဟဒယင်္ဂမတော၊ အနတ္တုက္ကံသနတော, အပရဝမ္ဘနတော၊ ကရုဏာသီတလတော, ပညာဝဒါတတော၊ အာပါထရမဏီယတော, ဝိမဒ္ဒက္ခမတော၊ သုယျမာနသုခတော, ဝီမံသိယမာနဟိတတောတိ ဧဝမာဒိနယေဟိ ထောမေန္တော ပဒဒွယံ အာဟ။

တတော ပရမ္ပိ စတူဟိ ဥပမာဟိ ဒေသနံယေဝ ထောမေတိ။ တတ္ထ **နိက္ကုဇ္ဇိတန္တိ** အဓောမုခဋ္ဌပိတံ၊ ဟေဋ္ဌာမုခဇာတံ ဝါ။ **ဥက္ကုဇ္ဇေယျာတိ** ဥပရိ မုခံ ကရေယျ။ **ပဋိစ္ဆန္နန္တိ** တိဏပဏ္ဏာဒိနာ ဆာဒိတံ။ **ဝိဝရေယျာတိ** ဥဂ္ဃာဋေယျ။ **မူဠှဿာတိ** ဒိသာမူဠှဿ။ **မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျာတိ** ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ “ဧသ မဂ္ဂေါ”တိ မဂ္ဂံ ဥပဒိသေယျ[၁]။ **အန္ဓကာရေတိ** စတုရင်္ဂသမန္နာဂတေ။ အယံ တာဝ ပဒတ္ထော။

အယံ ပန အဓိပ္ပါယယောဇနာ—ယထာ ကောစိ နိက္ကုဇ္ဇိတံ ဥက္ကုဇ္ဇေယျ၊ ဧဝံ သဒ္ဓမ္မဝိမုခံ အသဒ္ဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတံ မံ အသဒ္ဓမ္မာ ဝုဋ္ဌာပေန္တေန, ယထာ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝိဝရေယျ၊ ဧဝံ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနန္တရဓာနတော ပဋ္ဌာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဂဟနပဋိစ္ဆန္နံ သာသနံ ဝိဝရန္တေန, ယထာ မူဠှဿ မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျ၊ ဧဝံ ကုမ္မဂ္ဂမိစ္ဆာမဂ္ဂပ္ပဋိပန္နဿ မေ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂံ အာဝိကရောန္တေန, ယထာ အန္ဓကာရေ တေလပဇ္ဇောတံ ဓာရေယျ၊ ဧဝံ မောဟန္ဓကာရေ နိမုဂ္ဂဿ မေ ဗုဒ္ဓါဒိရတနရူပါနိ အပဿတော တပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟန္ဓကာရဝိဒ္ဓံသနဒေသနာပဇ္ဇောတဓာရဏေန ဘဂဝတာ နာနာနယေဟိ ပကာသိတတ္တာ အနေကပရိယာယေန ဓမ္မော ပကာသိတော။

၁-ပဋိဝေဒေယျ (က)

Evaṁ desanaṁ thometvā tāya desanāya ratanattaye pasannacitto pasannākāraṁ karonto **“esāhan”**ti-ādimāha. Tattha **esāhan**ti eso ahaṁ. **Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmī**ti Bhagavā me saraṇaṁ parāyaṇaṁ aghassa ghātā[1], hitassa vidhātāti iminā adhippāyena Bhagavantaṁ gacchāmi bhajāmi, evaṁ vā jānāmi bujjhāmīti[2]. Yesaṁ hi dhātūnaṁ gati-attho, buddhipi tesaṁ atthoti. **Dhamman**ti adhigatamagge sacchikatanirodhe yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamāne catūsu apāyesu apatamāne dhāretīti dhammo. So atthato ariyamaggo ceva nibbānañca. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tesaṁ aggamakkhāyatī”ti[3].

> “Yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā vā asaṅkhatā vā, virāgo tesaṁ aggamakkhāyatī”ti[4] ca.

Na kevalaṁ ariyamaggo ceva nibbānañca, apica kho ariyaphalehi saddhiṁ pariyattidhammopi. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Rāgavirāgamanejamasokaṁ,
> Dhammamasaṅkhatamappaṭikūlaṁ.
> Madhuramimaṁ paguṇaṁ suvibhattaṁ,
> Dhammamimaṁ saraṇatthamupehī”ti[5].

Ettha hi **rāgavirāgan**ti maggo vutto. **Anejamasokan**ti phalaṁ. **Asaṅkhatan**ti nibbānaṁ. **Appaṭikūlaṁ madhuramimaṁ paguṇaṁ suvibhattan**ti pariyattidhammo vuttoti.

Bhikkhusaṁghanti diṭṭhisīlasāmaññena saṁhataṁ aṭṭha-ariyapuggalasamūhaṁ. Ettāvatā Suppabuddho tīṇi saraṇagamanāni paṭivedesi. **Upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan**ti **ajjatagge**ti ajjataṁ ādiṁ katvā. “Ajjadagge”tipi pāṭho, tattha dakāro padasandhikaro, ajja agge ajja ādiṁ katvāti attho. **Pāṇupetan**ti pāṇehi upetaṁ, yāva me jīvitaṁ pavattati, tāva upetaṁ anaññasatthukaṁ tīhi saraṇagamanehi saraṇaṁ gataṁ ratanattayassa upāsanato upāsakaṁ kappiyakārakaṁ maṁ Bhagavā upadhāretu jānātūti attho. Imassa ca saraṇagamanaṁ ariyamaggādhigameneva nipphannaṁ, ajjhāsayaṁ pana āvikaronto evamāha.

---

1. Tātā (Vi-Ṭṭha 1. 140; Dī-Ṭṭha 1. 205 piṭṭhesu)
2. Jānāmi bujjhāmīti vā (Sī, Syā)
3. Aṁ 1. 343; Khu 1. 254 piṭṭhesu.
4. Khu 1. 254 piṭṭhe.
5. Khu 2. 76 piṭṭhe.

ဧဝံ ဒေသနံ ထောမေတွာ တာယ ဒေသနာယ ရတနတ္တယေ ပသန္နစိတ္တော ပသန္နာကာရံ ကရောန္တော “**ဧသာဟ**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧသာဟ**န္တိ ဧသော အဟံ။ **ဘဂဝန္တံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ**တိ ဘဂဝါ မေ သရဏံ ပရာယဏံ အဃဿ ဃာတာ[1], ဟိတဿ ဝိဓာတာတိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဘဂဝန္တံ ဂစ္ဆာမိ ဘဇာမိ၊ ဧဝံ ဝါ ဇာနာမိ ဗုဇ္ဈာမီတိ[2]။ ယေသံ ဟိ ဓာတူနံ ဂတိအတ္ထော၊ ဗုဒ္ဓိပိ တေသံ အတ္ထောတိ။ **ဓမ္မ**န္တိ အဓိဂတမဂ္ဂေ သစ္ဆိကတနိရောဓေ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ စတူသု အပါယေသု အပတမာနေ ဓာရေတီတိ ဓမ္မော။ သော အတ္ထတော အရိယမဂ္ဂေါ စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိ[3]။

> “ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ ဝါ အသင်္ခတာ ဝါ၊ ဝိရာဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိ[4] စ။

န ကေဝလံ အရိယမဂ္ဂေါ စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ၊ အပိစ ခေါ အရိယဖလေဟိ သဒ္ဓိံ ပရိယတ္တိဓမ္မောပိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ၊ ဓမ္မမသင်္ခတမပ္ပဋိကူလံ။
> မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ္တံ၊ ဓမ္မမိမံ သရဏတ္ထမုပေဟီ”တိ[5]။

ဧတ္ထ ဟိ **ရာဂဝိရာဂ**န္တိ မဂ္ဂေါ ဝုတ္တော။ **အနေဇမသောက**န္တိ ဖလံ။ **အသင်္ခတ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။ **အပ္ပဋိကူလံ မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ္တ**န္တိ ပရိယတ္တိဓမ္မော ဝုတ္တောတိ။

ဘိက္ခုသံဃန္တိ ဒိဋ္ဌိသီလသာမညေန သံဟတံ အဋ္ဌအရိယပုဂ္ဂလသမူဟံ။ ဧတ္တာဝတာ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ တီဏိ သရဏဂမနာနိ ပဋိဝေဒေသိ။ **ဥပါသကံ မံ ဘဂဝါ ဓာရေတု အဇ္ဇတဂ္ဂေ ပါဏုပေတံ သရဏံ ဂတ**န္တိ **အဇ္ဇတဂ္ဂေ**တိ အဇ္ဇတံ အာဒိံ ကတွာ။ “အဇ္ဇဒဂ္ဂေ”တိပိ ပါဌော၊ တတ္ထ ဒကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ အဇ္ဇ အဂ္ဂေ အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ပါဏုပေတ**န္တိ ပါဏေဟိ ဥပေတံ၊ ယာဝ မေ ဇီဝိတံ ပဝတ္တတိ၊ တာဝ ဥပေတံ အနညသတ္ထုကံ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ သရဏံ ဂတံ ရတနတ္တယဿ ဥပါသနတော ဥပါသကံ ကပ္ပိယကာရကံ မံ ဘဂဝါ ဥပဓာရေတု ဇာနာတူတိ အတ္ထော။ ဣမဿ စ သရဏဂမနံ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေနေဝ နိပ္ဖန္နံ၊ အဇ္ဈာသယံ ပန အာဝိကရောန္တော ဧဝမာဟ။

၁-တာတာ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၀၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၅-ပိဋ္ဌေသု)
၂-ဇာနာမိ ဗုဇ္ဈာမီတိ ဝါ (သီ၊ သျာ)
၃-အံ ၁-၃၄၃၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။

Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvāti Bhagavato vacanaṁ cittena abhinanditvā tameva abhinanditabhāvaṁ pakāsento vuttanayena vācāya anumoditvā. **Abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmī**ti taṁ Bhagavantaṁ pañcapatiṭṭhitena vanditvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā Satthu guṇaninnacitto yāva dassanavisayasamatikkamā Bhagavantaṁyeva pekkhamāno pañjaliko namassamāno pakkāmi.

Pakkanto ca[1] kuṭṭharogābhibhavena chinnahatthapādaṅguli ukkāragatto samantato vissandamānāsavo kaṇḍūtipatipīḷito[2] asuci duggandho jegucchatamo paramakāruññataṁ patto "nāyaṁ kāyo imassa accantasantassa paṇītatamassa ariyadhammassa ādhāro bhavituṁ yutto"ti uppannābhisandhinā viya saggasaṁvattaniyena puññakammena okāse kate appāyukasaṁvattaniyena upacchedakena pāpakammena katūpacitena codiyamāno taruṇavacchāya dhenuyā āpatitvā mārito[3]. Tena vuttaṁ **"atha kho acirapakkantaṁ Suppabuddhaṁ kuṭṭhiṁ gāvī taruṇavacchā adhipatitvā jīvitā voropesī"**ti.

So kira atīte eko seṭṭhiputto hutvā attano sahāyehi tīhi seṭṭhiputtehi saddhiṁ kīḷanto ekaṁ nagarasobhiniṁ gaṇikaṁ uyyānaṁ netvā divasaṁ sampattiṁ anubhavitvā atthaṅgate sūriye sahāye etadavoca "imissā hatthe kahāpaṇasahassaṁ bahukañca suvaṇṇaṁ mahagghāni ca pasādhanāni saṁvijjanti, imasmiṁ vane añño koci natthi, ratti ca jātā, handa imaṁ mayaṁ māretvā sabbaṁ dhanaṁ gahetvā gacchāmā"ti. Te cattāropi janā ekajjhāsayā hutvā taṁ māretuṁ upakkamiṁsu. Sā tehi māriyamānā "ime nillajjā nikkaruṇā mayā saddhiṁ kilesasanthavaṁ katvā niraparādhaṁ maṁ kevalaṁ dhanalobhena mārenti, ekavāraṁ tāva maṁ ime mārentu, ahaṁ pana yakkhinī hutvā anekavāraṁ ime māretuṁ samatthā bhaveyyan"ti patthanaṁ katvā kālamakāsi. Tesu kira eko Pakkusāti kulaputto ahosi, eko Bāhiyo Dārucīriyo, eko Tambadāṭhiko coraghātako, eko Suppabuddho kuṭhī, iti imesaṁ catunnaṁ janānaṁ anekasate attabhāve sā yakkhayoniyaṁ nibbattā gāvī hutvā jīvitā voropesi. Te tassa kammassa nissandena

1. Pakkantañca naṁ (Syā, Ka) 2. Kuṇapapīḷito (Ka) 3. Adhipātetvā māresi (Ka)

ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒိတွာ အနုမောဒိတွာတိ ဘဂဝတော ဝစနံ စိတ္တေန အဘိနန္ဒိတွာ တမေဝ အဘိနန္ဒိတဘာဝံ ပကာသေန္တော ဝုတ္တ-နယေန ဝါစာယ အနုမောဒိတွာ။ **အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမီ**တိ တံ ဘဂဝန္တံ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ သတ္ထု ဂုဏနိန္နစိတ္တော ယာဝ ဒဿနဝိသယသမတိက္ကမာ ဘဂဝန္တံယေဝ ပေက္ခမာနော ပဉ္စလိကော နမဿမာနော ပက္ကာမိ။

ပက္ကန္တော စ[1] ကုဋ္ဌရောဂါဘိဘဝေန ဆိန္နဟတ္ထပါဒင်္ဂုလိ ဥက္ကာရဂတ္တော သမန္တတော ဝိဿန္ဒမာနာသဝေါ ကဏ္ဍူတိပတိပီဠိတော[2] အသုစိ ဒုဂ္ဂန္ဓော ဇေဂုစ္ဆတမော ပရမကာရုညတံ ပတ္တော "နာယံ ကာယော ဣမဿ အစ္စန္တ-သန္တဿ ပဏီတတမဿ အရိယဓမ္မဿ အာဓာရော ဘဝိတုံ ယုတ္တော"တိ ဥပ္ပန္နာဘိသန္ဓိနာ ဝိယ သဂ္ဂသံဝတ္တနိယေန ပုညကမ္မေန ဩကာသေ ကတေ အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိယေန ဥပစ္ဆေဒကေန ပါပကမ္မေန ကတူပစိတေန စောဒိယ-မာနော တရုဏဝစ္ဆာယ ဓေနုယာ အာပတိတွာ မာရိတော[3]။ တေန ဝုတ္တံ **"အထ ခေါ အစိရပက္ကန္တံ သုပ္ပဗုဒ္ဓံ ကုဋ္ဌိံ ဂါဝီ တရုဏဝစ္ဆာ အဓိပတိတွာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသီ"**တိ။

သော ကိရ အတီတေ ဧကော သေဋ္ဌိပုတ္တော ဟုတွာ အတ္တနော သဟာ-ယေဟိ တီဟိ သေဋ္ဌိပုတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠန္တော ဧကံ နဂရသောဘိနိံ ဂဏိကံ ဥယျာနံ နေတွာ ဒိဝသံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ အတ္ထင်္ဂတေ သူရိယေ သဟာယေ ဧတဒဝေါစ "ဣမိဿာ ဟတ္ထေ ကဟာပဏသဟဿံ ဗဟုကဉ္စ သုဝဏ္ဏံ မဟဂ္ဃာနိ စ ပသာဓနာနိ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ ဣမသ္မိံ ဝနေ အညော ကောစိ နတ္ထိ၊ ရတ္တိ စ ဇာတာ၊ ဟန္ဒ ဣမံ မယံ မာရေတွာ သဗ္ဗံ ဓနံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆာမာ"တိ။ တေ စတ္တာရောပိ ဇနာ ဧကဇ္ဈာသယာ ဟုတွာ တံ မာရေတုံ ဥပက္ကမိံသု။ သာ တေဟိ မာရိယမာနာ "ဣမေ နိလ္လဇ္ဇာ နိက္ကရုဏာ မယာ သဒ္ဓိံ ကိလေသ-သန္ထဝံ ကတွာ နိရပရာဓံ မံ ကေဝလံ ဓနလောဘေန မာရေန္တိ၊ ဧကဝါရံ တာဝ မံ ဣမေ မာရေန္တု၊ အဟံ ပန ယက္ခိနီ ဟုတွာ အနေကဝါရံ ဣမေ မာရေတုံ သမတ္ထာ ဘဝေယျ"န္တိ ပတ္ထနံ ကတွာ ကာလမကာသိ။ တေသု ကိရ ဧကော ပက္ကုသာတိ ကုလပုတ္တော အဟောသိ၊ ဧကော ဗာဟိယော ဒါရုစီရိ-ယော၊ ဧကော တမ္ဗဒါဌိကော စောရဃာတကော၊ ဧကော သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ကုဋ္ဌီ၊ ဣတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ဇနာနံ အနေကသတေ အတ္တဘာဝေ သာ ယက္ခယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တာ ဂါဝီ ဟုတွာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသိ။ တေ တဿ ကမ္မဿ နိဿန္ဒေန

၁-ပက္ကန္တဉ္စ နံ (သျာ၊ က) ၂-ကုဏပပီဠိတော (က) ၃-အဓိပါတေတွာ မာရေသိ (က)

tattha tattha antarāmaraṇaṁ pāpuṇiṁsu. Evaṁ Suppabuddhassa kuṭṭhissa sahasā maraṇaṁ jātaṁ. Tena vuttaṁ “atha kho acirapakkantaṁ -pa- voropesī”ti.

Atha sambahulā bhikkhū tassa kālakiriyaṁ Bhagavato ārocetvā abhisamparāyaṁ pucchiṁsu. Bhagavā byākāsi. Tena vuttaṁ **“atha kho sambahulā bhikkhū**”ti-ādi.

Tattha **tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā**ti sakkāyadiṭṭhi vicikicchā sīlabbataparāmāsoti imesaṁ tiṇṇaṁ bhavabandhanānaṁ samucchedavasena pahānā. **Sotāpanno**ti sotasaṅkhātaṁ ariyamaggaṁ ādito panno. Vuttañhetaṁ—

> “Soto sototi idaṁ āvuso Sāriputta vuccati, katamo nu kho āvuso sototi. Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti-ādi[1].

avinipātadhammoti vinipatanaṁ vinipāto, nāssa vinipāto dhammoti avinipātadhammo, catūsu apāyesu upapajjanavasena apatanasabhāvoti attho. **Niyato**ti dhammaniyāmena sammattaniyāmena niyato. **Sambodhiparāyaṇo**ti uparimaggattayasaṅkhātā sambodhi paraṁ ayanaṁ assa gati paṭisaraṇaṁ avassaṁ pattabbanti sambodhiparāyaṇo. Etena “tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti pucchāya bhaddikā eva Suppabuddhassa gati, na pāpikāti ayamattho dassito. Na pana tena sampattā gati, taṁ pana pucchānusandhivasena pakāsetukāmo dhammarājā ettakameva abhāsi. Passati hi Bhagavā “mayā ettake kathite imissaṁyeva parisati anusandhikusalo eko bhikkhu Suppabuddhassa kuṭṭhibhāvadāliddiyakapaṇabhāvānaṁ kāraṇaṁ pucchissati, athāhaṁ tassa taṁ kāraṇaṁ tena pucchānusandhinā pakāsetvā desanaṁ niṭṭhāpessāmī”ti. Tenevāha **“evaṁ vutte aññataro bhikkhū**”ti-ādi. Tattha **hetū**ti asādhāraṇakāraṇaṁ, sādhāraṇakāraṇaṁ pana **paccayo**ti, ayametesaṁ viseso. **Yenā**ti yena hetunā yena paccayena ca.

Bhūtapubbanti jātapubbaṁ. Atīte kāle nibbattaṁ, taṁ dassetuṁ **“Suppabuddho**”ti-ādi vuttaṁ. Kadā pana bhūtanti? Atīte kira anuppanne

1. Saṁ 3. 302 piṭṭhe.

တတ္ထ တတ္ထ အန္တရာမရဏံ ပါပုဏိံသု။ ဧဝံ သုပ္ပဗုဒ္ဓဿ ကုဋ္ဌိဿ သဟသာ မရဏံ ဇာတံ။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ခေါ အစိရပက္ကန္တံ။ပ။ ဝေါရောပေသီ”တိ။

အထ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ တဿ ကာလကိရိယံ ဘဂဝတော အာရောစေတွာ အဘိသမ္ပရာယံ ပုစ္ဆိံသု။ ဘဂဝါ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ**တိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝိစိကိစ္ဆာ သီလဗ္ဗတပရာမာသောတိ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ ဘဝဗန္ဓနာနံ သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဟာနာ။ **သောတာပန္နော**တိ သောတသင်္ခါတံ အရိယမဂ္ဂံ အာဒိတော ပန္နော။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> “သောတော သောတောတိ ဣဒံ အာဝုသော သာရိပုတ္တ ဝုစ္စတိ၊ ကတမော နု ခေါ အာဝုသော သောတောတိ။ အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ”တိအာဒိ[၁]။

အဝိနိပါတဓမ္မောတိ ဝိနိပတနံ ဝိနိပါတော၊ နာဿ ဝိနိပါတော ဓမ္မောတိ အဝိနိပါတဓမ္မော၊ စတူသု အပါယေသု ဥပပဇ္ဇနဝသေန အပတနသဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **နိယတော**တိ ဓမ္မနိယာမေန သမ္မတ္တနိယာမေန နိယတော။ **သမ္ဗောဓိပရာယဏော**တိ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသင်္ခါတာ သမ္ဗောဓိ ပရံ အယနံ အဿ ဂတိ ပဋိသရဏံ အဝဿံ ပတ္တဗ္ဗန္တိ သမ္ဗောဓိပရာယဏော။ ဧတေန “တဿ ကာ ဂတိ၊ ကော အဘိသမ္ပရာယော”တိ ပုစ္ဆာယ ဘဒ္ဒိကာ ဧဝ သုပ္ပဗုဒ္ဓဿ ဂတိ၊ န ပါပိကာတိ အယမတ္ထော ဒဿိတော။ န ပန တေန သမ္ပတ္တာ ဂတိ၊ တံ ပန ပုစ္ဆာနုသန္ဓိဝသေန ပကာသေတုကာမော ဓမ္မရာဇာ ဧတ္တကမေဝ အဘာသိ။ ပဿတိ ဟိ ဘဂဝါ “မယာ ဧတ္တကေ ကထိတေ ဣမိဿံယေဝ ပရိသတိ အနုသန္ဓိကုသလော ဧကော ဘိက္ခု သုပ္ပဗုဒ္ဓဿ ကုဋ္ဌိဘာဝဒါလိဒ္ဒိယကပဏဘာဝါနံ ကာရဏံ ပုစ္ဆိဿတိ၊ အထာဟံ တဿ တံ ကာရဏံ တေန ပုစ္ဆာနုသန္ဓိနာ ပကာသေတွာ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေဿာမီ”တိ။ တေနေဝါဟ “**ဧဝံ ဝုတ္တေ အညတရော ဘိက္ခူ**”တိအာဒိ။ တတ္ထ **ဟေတူ**တိ အသာဓာရဏကာရဏံ၊ သာဓာရဏကာရဏံ ပန **ပစ္စယော**တိ၊ အယမေတေသံ ဝိသေသော။ **ယေနာ**တိ ယေန ဟေတုနာ ယေန ပစ္စယေန စ။

ဘူတပုဗ္ဗန္တိ ဇာတပုဗ္ဗံ။ အတီတေ ကာလေ နိဗ္ဗတ္တံ၊ တံ ဒဿေတုံ “**သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ကဒါ ပန ဘူတန္တိ? အတီတေ ကိရ အနုပ္ပန္နေ

၁-သံ ၃-၃၀၂-ပိဋ္ဌေ။

Tathāgate Bārāṇasiyā sāmantā ekasmiṁ gāme ekā kuladhītā khettaṁ rakkhati. Sā ekaṁ Paccekabuddhaṁ disvā pasannacittā tassa pañcahi lājāsatehi saddhiṁ ekaṁ padumapupphaṁ datvā pañca puttasatāni patthesi. Tasmiṁyeva khaṇe pañcasatā migaluddakā Paccekabuddhassa madhuramaṁsaṁ datvā “etissā puttā bhaveyyāma, tumhehi pattavisesaṁ labheyyāmā”ti ca patthayiṁsu. Sā yāvatāyukaṁ ṭhatvā devaloke nibbattā. Tato cutā ekasmiṁ Jātassare padumagabbhe nibbatti. Tameko tāpaso disvā paṭijaggi. Tassā vicarantiyā pāduddhāre pāduddhāre bhūmito padumāni uṭṭhahanti. Eko vanacarako disvā Bārāṇasirañño ārocesi. Rājā taṁ ānetvā aggamahesiṁ akāsi. Tassā kucchiyaṁ gabbho saṇṭhāsi. Mahāpadumakumāro tassā kucchiyaṁ vasi, sesā gabbhamalaṁ nissāya nibbattā, te vayappattā uyyāne padumasare kīḷantā ekekasmiṁ padume nisīditvā paripakkañāṇā saṅkhāresu khayavayaṁ paṭṭhapetvā paccekabodhiṁ pāpuṇiṁsu. Tesaṁ Byākaraṇagāthā ahosi—

“Saroruhaṁ padumapalāsapatrajaṁ,
Supupphitaṁ bhamaragaṇānukiṇṇaṁ.
Aniccataṁ khayavayataṁ viditvā[1],
Eko care khaggavisāṇakappo”ti.

Evaṁ paccekabodhiṁ abhisambuddhesu tesu pañcasu Paccekabuddhasatesu abbhantaro Tagarasikhī nāma paccekasambuddho Gandhamādanapabbate Nandamūlapabbhāre sattāhaṁ nirodhasamāpattiṁ samāpajjitvā sattāhassa accayena nirodhā vuṭṭhito ākāsena āgantvā Isigilipabbate otaritvā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Tasmiṁ ca samaye Rājagahe eko seṭṭhiputto mahatā parivārena uyyānakīḷanatthaṁ nagarato nikkhamanto Tagarasikhipaccekabuddhaṁ disvā “ko ayaṁ bhaṇḍukāsāvavasano, kuṭṭhī bhavissati, tathā hi kuṭṭhicīvarena sarīraṁ pārupitvā gacchatī”ti niṭṭhubhitvā apasabyaṁ katvā pakkāmi. Taṁ sandhāya vuttaṁ **“Suppabuddho kuṭṭhī imasmiṁyeva Rājagahe -pa- pakkāmī”**ti.

1. Aniccatāya passa taṁ viditvā (Syā), aniccatāyupagataṁ viditvā (Ma-Ṭṭha 4. 90 piṭṭhe.)

တထာဂတေ ဗာရာဏသိယာ သာမန္တာ ဧကသ္မိံ ဂါမေ ဧကာ ကုလဓီတာ ခေတ္တံ ရက္ခတိ။ သာ ဧကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တာ တဿ ပဉ္စဟိ လာဇာသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကံ ပဒုမပုပ္ဖံ ဒတွာ ပဉ္စ ပုတ္တသတာနိ ပတ္ထေသိ။ တသ္မိံယေဝ ခဏေ ပဉ္စသတာ မိဂလုဒ္ဒကာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ မဓုရမံသံ ဒတွာ “ဧတိဿာ ပုတ္တာ ဘဝေယျာမ၊ တုမှေဟိ ပတ္တဝိသေသံ လဘေယျာမာ”တိ စ ပတ္ထယိံသု။ သာ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တာ။ တတော စုတာ ဧကသ္မိံ ဇာတဿရေ ပဒုမဂဗ္ဘေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တမေကော တာပသော ဒိသွာ ပဋိဇဂ္ဂိ။ တဿာ ဝိစရန္တိယာ ပါဒုဒ္ဓါရေ ပါဒုဒ္ဓါရေ ဘူမိတော ပဒုမာနိ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ ဧကော ဝနစရကော ဒိသွာ ဗာရာဏသိရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ တံ အာနေတွာ အဂ္ဂမဟေသိံ အကာသိ။ တဿာ ကုစ္ဆိယံ ဂဗ္ဘော သဏ္ဌာသိ။ မဟာပဒုမကုမာရော တဿာ ကုစ္ဆိယံ ဝသိ၊ သေသာ ဂဗ္ဘမလံ နိဿာယ နိဗ္ဗတ္တာ၊ တေ ဝယပ္ပတ္တာ ဥယျာနေ ပဒုမဿရေ ကီဠန္တာ ဧကေကသ္မိံ ပဒုမေ နိသီဒိတွာ ပရိပက္ကဉာဏာ သင်္ခါရေသု ခယဝယံ ပဋ္ဌပေတွာ ပစ္စေကဗောဓိံ ပါပုဏိံသု။ တေသံ ဗျာကရဏဂါထာ အဟောသိ—

“သရောရုဟံ ပဒုမပလာသပတ္တဇံ၊
သုပုပ္ဖိတံ ဘမရဂဏာနုကိဏ္ဏံ။
အနိစ္စတံ ခယဝယတံ ဝိဒိတွာ[၁]၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

ဧဝံ ပစ္စေကဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေသု တေသု ပဉ္စသု ပစ္စေကဗုဒ္ဓသတေသု အဗ္ဘန္တရော တဂရသိခီ နာမ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတေ နန္ဒမူလပဗ္ဘာရေ သတ္တာဟံ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ သတ္တာဟဿ အစ္စယေန နိရောဓာ ဝုဋ္ဌိတော အာကာသေန အာဂန္တွာ ဣသိဂိလိပဗ္ဗတေ ဩတရိတွာ ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ရာဇဂဟံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ တသ္မိံ စ သမယေ ရာဇဂဟေ ဧကော သေဋ္ဌိပုတ္တော မဟတာ ပရိဝါရေန ဥယျာနကီဠနတ္ထံ နဂရတော နိက္ခမန္တော တဂရသိခိပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ “ကော အယံ ဘဏ္ဍုကာသာဝဝသနော၊ ကုဋ္ဌီ ဘဝိဿတိ၊ တထာ ဟိ ကုဋ္ဌိစီဝရေန သရီရံ ပါရုပိတွာ ဂစ္ဆတီ”တိ နိဋ္ဌုဘိတွာ အပသဗျံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ **“သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ကုဋ္ဌီ ဣမသ္မိံယေဝ ရာဇဂဟေ။ပ။ ပက္ကာမီ”**တိ။

၁- အနိစ္စတာယ ပဿ တံ ဝိဒိတွာ (သျာ)၊ အနိစ္စတာယုပဂတံ ဝိဒိတွာ (မ-ဋ္ဌ ၄-၉၀-ပိဋ္ဌေ။)

Tattha **kvāyanti** ko ayaṁ. Khuṁsanavasena vadati. “Kovāyan”tipi Pāḷi. **Kuṭṭhīti** akuṭṭhiṁyeva taṁ seṭṭhi[1] kuṭṭharogaṁ akkosavatthuṁ pāpento vadati. **Kuṭṭhicīvarenāti** kuṭṭhīnaṁ cīvarena. Yebhuyyena hi kuṭṭhino ḍaṁsamakasasarīsapapaṭibāhanatthaṁ rogapaṭicchādanatthañca yaṁ vā taṁ vā pilotikakhaṇḍaṁ gahetvā pārupati, evamayampīti dasseti. Paṁsukūlacīvaradharattā vā aggaḷānaṁ anekavaṇṇabhāvena kuṭṭhasarīrasadisoti hīḷento “kuṭṭhicīvarenā”ti āha. **Niṭṭhubhitvāti** kheḷaṁ pātetvā. **Apasabyato karitvāti** paṇḍitā tādisaṁ Paccekabuddhaṁ disvā vanditvā padakkhiṇaṁ karonti, ayaṁ pana aviññutāya paribhavena taṁ apasabyaṁ katvā attano apasabyaṁ apadakkhiṇaṁ[2] katvā gato. “Apasabyāmato”tipi[3] pāṭho. **Tassa kammassāti** Tagarasikhimhi Paccekabuddhe “kvāyaṁ kuṭṭhī”ti hīḷetvā niṭṭhubhana-apasabyakaraṇavasena pavattapāpakammassa. **Niraye paccitthāti** niraye nirayagginā dayhittha. “Paccitvā nirayagginā”tipi paṭhanti. **Tasseva kammassa vipākāvasesenāti** yena kammena so niraye paṭisandhiṁ gaṇhi, na taṁ kammaṁ manussaloke vipākaṁ deti. Yā panassa nānakkhaṇikā cetanā tadā Paccekabuddhe vippaṭipajjanavasena pavattā aparāpariyavedanīyabhūtā, sā aparāpariyavedanīyeneva puññakammena manussesu tihetukapaṭisandhiyā dinnāya pavattiyaṁ kuṭṭhibhāvaṁ dāliddiyaṁ paramakāruññataṁ āpādesi. Taṁ sandhāya kammasabhāgatāvasena “tasseva kammassa vipākāvasesenā”ti vuttaṁ. Sadisepi hi loke tabbohāro diṭṭho yathā taṁ “sā eva tittirī, tāniyeva osadhānī”ti[4].

Ettāvatā “ko nu kho bhante hetū”ti tena bhikkhunā puṭṭhapañhaṁ vissajjetvā idāni yo “tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti pubbe bhikkhūhi puṭṭhapañho, taṁ vissajjetuṁ **“so Tathāgatappaveditan”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **Tathāgatappaveditanti** Tathāgatena Bhagavatā desitaṁ akkhātaṁ pakāsitanti Tathāgatappaveditaṁ. **Āgammāti** adhigantvā, nissāya ñatvā vā. “Tathāgatappavedite dhammavinaye”tipi pāṭho. **Saddhaṁ samādiyīti** Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo,

1. Taṁ mahesiṁ (Syā) 2. Apasabyapakkhe (Syā) 3. Apavāmatotipi (Syā)
4. Sā eva tittiriyāti vedasākhā jātāti (Sī), so eva tittirasāṇiyeva osadhānīti (Syā)

တတ္ထ **ကွာယ**န္တိ ကော အယံ။ ခုံသနဝသေန ဝဒတိ။ “ကောဝါယ”န္တိပိ ပါဠိ။ **ကုဋ္ဌီ**တိ အကုဋ္ဌိံယေဝ တံ သေဋ္ဌိ[1] ကုဋ္ဌရောဂံ အက္ကောသဝတ္ထုံ ပါပေန္တော ဝဒတိ။ **ကုဋ္ဌိစီဝရေနာ**တိ ကုဋ္ဌီနံ စီဝရေန။ ယေဘုယျေန ဟိ ကုဋ္ဌိနော ဍံသမကသသရီသပပဋိဗာဟနတ္ထံ ရောဂပဋိစ္ဆာဒနတ္ထဉ္စ ယံ ဝါ တံ ဝါ ပိလောတိကခဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပါရုပတိ၊ ဧဝမယမ္ပီတိ ဒဿေတိ။ ပံသုကူလစီဝရဓရတ္တာ ဝါ အဂ္ဂဠာနံ အနေကဝဏ္ဏဘာဝေန ကုဋ္ဌသရီရသဒိသောတိ ဟီဠေန္တော “ကုဋ္ဌိစီဝရေနာ”တိ အာဟ။ **နိဋ္ဌုဘိတွာ**တိ ခေဠံ ပါတေတွာ။ **အပသဗျတော ကရိတွာ**တိ ပဏ္ဍိတာ တာဒိသံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကရောန္တိ၊ အယံ ပန အဝိညုတာယ ပရိဘဝေန တံ အပသဗျံ ကတွာ အတ္တနော အပသဗျံ အပဒက္ခိဏံ[2] ကတွာ ဂတော။ “အပသဗျာမတော”တိပိ[3] ပါဌော။ **တဿ ကမ္မဿာ**တိ တဂရသိခိမှိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ “ကွာယံ ကုဋ္ဌီ”တိ ဟီဠေတွာ နိဋ္ဌုဘနအပသဗျကရဏဝသေန ပဝတ္တပါပကမ္မဿ။ **နိရယေ ပစ္စိတ္ထာ**တိ နိရယေ နိရယဂ္ဂိနာ ဒယှိတ္ထ။ “ပစ္စိတွာ နိရယဂ္ဂိနာ”တိပိ ပဌန္တိ။ **တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေနာ**တိ ယေန ကမ္မေန သော နိရယေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ န တံ ကမ္မံ မနုဿလောကေ ဝိပါကံ ဒေတိ။ ယာ ပနဿ နာနက္ခဏိကာ စေတနာ တဒါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တာ အပရာပရိယဝေဒနီယဘူတာ၊ သာ အပရာပရိယဝေဒနီယေနေဝ ပုညကမ္မေန မနုဿေသု တိဟေတုကပဋိသန္ဓိယာ ဒိန္နာယ ပဝတ္တိယံ ကုဋ္ဌိဘာဝံ ဒါလိဒ္ဒိယံ ပရမကာရုညတံ အာပါဒေသိ။ တံ သန္ဓာယ ကမ္မသဘာဂတာဝသေန “တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေနာ”တိ ဝုတ္တံ။ သဒိသေပိ ဟိ လောကေ တဗ္ဗောဟာရော ဒိဋ္ဌော ယထာ တံ “သာ ဧဝ တိတ္တိရီ၊ တာနိယေဝ ဩသဓာနီ”တိ[4]။

ဧတ္တာဝတာ “ကော နု ခေါ ဘန္တေ ဟေတူ”တိ တေန ဘိက္ခုနာ ပုဋ္ဌပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣဒါနိ ယော “တဿ ကာ ဂတိ၊ ကော အဘိသမ္ပရာယော”တိ ပုဗ္ဗေ ဘိက္ခူဟိ ပုဋ္ဌပဉှော၊ တံ ဝိဿဇ္ဇေတုံ **“သော တထာဂတပ္ပဝေဒိတ”**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **တထာဂတပ္ပဝေဒိတ**န္တိ တထာဂတေန ဘဂဝတာ ဒေသိတံ အက္ခာတံ ပကာသိတန္တိ တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ။ **အာဂမ္မာ**တိ အဓိဂန္တွာ၊ နိဿာယ ဉတွာ ဝါ။ “တထာဂတပ္ပဝေဒိတေ ဓမ္မဝိနယေ”တိပိ ပါဌော။ **သဒ္ဓံ သမာဒိယီ**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ၊ သွာက္ခာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော၊

၁-တံ မဟေသိံ (သျာ) ၂-အပသဗျပက္ခေ (သျာ) ၃-အပဝါမတောတိပိ (သျာ)
၄-သာ ဧဝ တိတ္တိရိယာတိ ဝေဒသာခါ ဇာတာတိ (သီ)၊ သော ဧဝ တိတ္တိရသာဏိယေဝ ဩသဓာနီတိ (သျာ)

suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁghoti ratanattayasannissayaṁ pubbabhāga-saddhañceva lokuttarasaddhañcāti duvidhampi saddhaṁ sammā ādiyi. Yathā na puna ādātabbā hoti, evaṁ yāva bhavakkhayā gaṇhi, attano cittasantāne uppādesīti attho. **Sīlaṁ samādiyī**ti-ādīsupi eseva nayo. **Sīlan**ti pubbabhāgasīlena saddhiṁ maggasīlaṁ phalasīlañca. **Sutan**ti pariyattibāhusaccaṁ paṭivedhabāhusaccañcāti duvidhampi sutaṁ. Pariyattidhammāpi hi tena dhammassavanakāle saccappaṭivedhāya sāvakehi yathāladdhappakāraṁ sutā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā cāti. **Cāgan**ti paṭhamamaggavajjhakilesābhisaṅkhārānaṁ vossaggasaṅkhātaṁ cāgaṁ, yena ariyasāvakā deyyadhammesu muttacāgā ca honti payatapāṇī vossaggaratā. **Paññan**ti saddhiṁ vipassanāpaññāya maggapaññañceva phalapaññañca.

Kāyassa bhedāti upādinnakkhandhapariccāgā. **Paraṁ maraṇā**ti tadanantaraṁ abhinibbattakkhandhagahaṇā. Atha vā **kāyassa bhedā**ti jīvitindriyassa upacchedā. **Paraṁ maraṇā**ti cutito uddhaṁ. **Sugatiṁ saggaṁ lokan**ti padattayenāpi devalokameva vadati. So hi sampattīnaṁ sobhanattā sundarā gatīti sugati, rūpādīhi visesehi suṭṭhu aggoti saggo, sabbakālā sukhamevettha lokiyati, lujjatīti vā lokoti vuccati. **Upapanno**ti paṭisandhiggahaṇavasena upagato. **Sahabyatan**ti sahabhāvaṁ. Vacanattho pana saha byati pavattati, vasatīti vā sahabyo, sahaṭhāyī sahavāyī vā[1]. Tassa bhāvo sahabyatā. **Atirocatī**ti atikkamma abhibhavitvā rocati virocati. **Vaṇṇenā**ti rūpasampattiyā. **Yasasā**ti parivārena. So hi asucimakkhitaṁ jajjaraṁ mattikābhājanaṁ chaḍḍetvā anekaratanavicittaṁ pabhassararaṁsijālavinaddhasuddhajambunadabhājanaṁ gaṇhanto viya vuttappakāraṁ kaḷevaraṁ idha nikkhipitvā ekacittakkhaṇena yathāvuttaṁ dibbattabhāvaṁ mahatā parivārena saddhiṁ paṭilabhīti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ pāpānaṁ aparivajjane ādīnavaṁ, parivajjane ca ānisaṁsaṁ sabbākārato viditvā tadatthavibhāvanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tassāyaṁ saṅkhepattho—yathā **cakkhumā** puriso **parakkame** kāyikavīriye **vijjamāne** sarīre vahante **visamāni** papātādiṭṭhānāni caṇḍabhāvena vā visamāni hatthi-assa-ahikukkuragorūpādīni **parivajjaye,**

1. Saha ṭhāti saha vāti vā (Sī), sahaṭhāyī sahavāsī (Syā)

သုပ္ပဋိပန္နော ဘဂဝတော သာဝကသံဃောတိ ရတနတ္တယသန္နိဿယံ ပုဗ္ဗဘာဂ-သဒ္ဓဉ္စေဝ လောကုတ္တရသဒ္ဓဉ္စာတိ ဒုဝိဓမ္ပိ သဒ္ဓံ သမ္မာ အာဒိယိ။ ယထာ န ပုန အာဒါတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ ဧဝံ ယာဝ ဘဝက္ခယာ ဂဏှိ၊ အတ္တနော စိတ္တသန္တာနေ ဥပ္ပါဒေသီတိ အတ္ထော။ **သီလံ သမာဒိယီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သီလန္တိ** ပုဗ္ဗဘာဂသီလေန သဒ္ဓိံ မဂ္ဂသီလံ ဖလသီလဉ္စ။ **သုတန္တိ** ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စံ ပဋိဝေဓဗာဟုသစ္စဉ္စာတိ ဒုဝိဓမ္ပိ သုတံ။ ပရိယတ္တိဓမ္မာပိ ဟိ တေန ဓမ္မဿဝနကာလေ သစ္စပ္ပဋိဝေဓာယ သာဝကေဟိ ယထာလဒ္ဓပ္ပကာရံ သုတာ ပရိစိတာ မနသာနုပေက္ခိတာ ဒိဋ္ဌိယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ စာတိ။ **စာဂန္တိ** ပဌမမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသာဘိသင်္ခါရာနံ ဝေါဿဂ္ဂသင်္ခါတံ စာဂံ၊ ယေန အရိယသာဝကာ ဒေယျဓမ္မေသု မုတ္တစာဂါ စ ဟောန္တိ ပယတပါဏီ ဝေါဿဂ္ဂရတာ။ **ပညန္တိ** သဒ္ဓိံ ဝိပဿနာပညာယ မဂ္ဂပညဉ္စေဝ ဖလပညဉ္စ။

ကာယဿ ဘေဒါတိ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိစ္စာဂါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ တဒနန္တရံ အဘိနိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓဂဟဏာ။ အထ ဝါ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ဥပစ္ဆေဒါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ စုတိတော ဥဒ္ဓံ။ **သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကန္တိ** ပဒတ္တယေနာပိ ဒေဝလောကမေဝ ဝဒတိ။ သော ဟိ သမ္ပတ္တီနံ သောဘနတ္တာ သုန္ဒရာ ဂတီတိ သုဂတိ၊ ရူပါဒီဟိ ဝိသေသေဟိ သုဋ္ဌု အဂ္ဂေါတိ သဂ္ဂေါ၊ သဗ္ဗကာလံ သုခမေဝေတ္ထ လောကိယတိ, လုဇ္ဇတီတိ ဝါ လောကောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဥပပန္နော**တိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဥပဂတော။ **သဟဗျတန္တိ** သဟဘာဝံ။ ဝစနတ္ထော ပန သဟ ဗျတိ ပဝတ္တတိ, ဝသတီတိ ဝါ သဟဗျော၊ သဟဋ္ဌာယီ သဟဝါယီ ဝါ[၁]။ တဿ ဘာဝေါ သဟဗျတာ။ **အတိရောစတီ**တိ အတိက္ကမ္မ အဘိဘဝိတွာ ရောစတိ ဝိရောစတိ။ **ဝဏ္ဏေနာ**တိ ရူပသမ္ပတ္တိယာ။ **ယသသာ**တိ ပရိဝါရေန။ သော ဟိ အသုစိမက္ခိတံ ဇဇ္ဇရံ မတ္တိကာဘာဇနံ ဆဍ္ဍေတွာ အနေကရတနဝိစိတ္တံ ပဘဿရရံသိဇာလဝိနဒ္ဓသုဒ္ဓဇမ္ဗုနဒဘာဇနံ ဂဏှန္တော ဝိယ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ကဠေဝရံ ဣဓ နိက္ခိပိတွာ ဧကစိတ္တက္ခဏေန ယထာဝုတ္တံ ဒိဗ္ဗတ္တဘာဝံ မဟတာ ပရိဝါရေန သဒ္ဓိံ ပဋိလဘီတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ ပါပါနံ အပရိဝဇ္ဇနေ အာဒီနဝံ, ပရိဝဇ္ဇနေ စ အာနိသံသံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဝိဘာဝနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယထာ **စက္ခုမာ** ပုရိသော **ပရက္ကမေ** ကာယိကဝီရိယေ **ဝိဇ္ဇမာနေ** သရီရေ ဝဟန္တေ **ဝိသမာနိ** ပပါတာဒိဋ္ဌာနာနိ စဏ္ဍဘာဝေန ဝါ ဝိသမာနိ ဟတ္ထိအဿအဟိကုက္ကုရဂေါရူပါဒီနိ **ပရိဝဇ္ဇယေ**၊

၁-သဟ ဌာတိ သဟ ဝါတိ ဝါ (သီ)၊ သဟဋ္ဌာယီ သဟဝါသီ (သျာ)

evaṁ **jīvalokasmiṁ** imasmiṁ sattaloke **paṇḍito** sappañño puriso tāya sappaññatāya attano hitaṁ jānanto **pāpāni** lāmakāni duccaritāni parivajjeyya. Evaṁ hi yathāyaṁ Suppabuddho Tagarasikhimhi Paccekabuddhe pāpaṁ aparivajjetvā mahantaṁ anayabyasanaṁ āpajji, evaṁ āpajjeyyāti adhippāyo. Yathā vā Suppabuddho kuṭṭhī mama dhammadesanaṁ āgamma idāni saṁvegappatto pāpāni parivajjento uḷāraṁ visesaṁ adhigañchi, evaṁ aññopi uḷāraṁ visesādhigamaṁ icchanto pāpāni parivajjeyyāti adhippāyo.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Kumārakasuttavaṇṇanā

44. Catutthe **kumārakā**ti taruṇapuggalā. Ye subhāsitadubbhāsitassa atthaṁ jānanti, te idha kumārakāti adhippetā. Ime hi sattā jātadivasato paṭṭhāya yāva pañcadasavassakā, tāva "kumārakā, bālā"ti ca vuccanti, tato paraṁ vīsativassāni "yuvāno"ti. **Macchake bādhentī**ti maggasamīpe ekasmiṁ taḷāke nidāghakāle udake parikkhīṇe ninnaṭṭhāne ṭhitaṁ udakaṁ ussiñcitvā khuddakamacche gaṇhanti ceva hananti ca "pacitvā khādissāmā"ti. **Tenupasaṅkamī**ti maggato thokaṁ taḷākaṁ atikkamitvā ṭhito, tasmā "upasaṅkamī"ti vadati. Kasmā pana upasaṅkami? Te kumārake attani vissāsaṁ janetuṁ upasaṅkami. **Bhāyatha vo**ti ettha **vo**ti nipātamattaṁ. **Dukkhassā**ti nissakke sāmivacanaṁ, dukkhasmāti attho. **Appiyaṁ vo dukkhan**ti "kiṁ tumhākaṁ sarīre uppajjanakadukkhaṁ appiyaṁ aniṭṭhan"ti pucchati.

Etamatthaṁ viditvāti ime sattā attano dukkhaṁ anicchantā eva hutvā dukkhahetuṁ paṭipajjantā attano taṁ icchantā eva nāma hontīti etamatthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ pāpakiriyāya nisedhanaṁ ādīnavavibhāvanañca udānaṁ udānesi.

Tassattho—yadi tumhākaṁ sakalamāpāyikaṁ, sugatiyañca appāyukatāmanussadobhaggiyādibhedaṁ[1] **dukkhaṁ appiyaṁ** aniṭṭhaṁ, yadi tumhe tato **bhāyatha, āvi vā** paresaṁ pākaṭabhāvavasena appaṭicchannaṁ katvā

1. ...manussadobhaggatādibhedaṁ (Sī, Syā)

ဧဝံ **ဇီဝလောကသ္မိံ** ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ **ပဏ္ဍိတော** သပ္ပညော ပုရိသော တာယ သပ္ပညတာယ အတ္တနော ဟိတံ ဇာနန္တော **ပါပါနိ** လာမကာနိ ဒုစ္စရိတာနိ ပရိဝဇ္ဇေယျ။ ဧဝံ ဟိ ယထာယံ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ တဂရသိခိမှိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ပါပံ အပရိဝဇ္ဇေတွာ မဟန္တံ အနယဗျသနံ အာပဇ္ဇိ၊ ဧဝံ အာပဇ္ဇေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။ ယထာ ဝါ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ ကုဋ္ဌီ မမ ဓမ္မဒေသနံ အာဂမ္မ ဣဒါနိ သံဝေဂပ္ပတ္တော ပါပါနိ ပရိဝဇ္ဇေန္တော ဥဠာရံ ဝိသေသံ အဓိဂဉ္ဆိ၊ ဧဝံ အညောပိ ဥဠာရံ ဝိသေသာဓိဂမံ ဣစ္ဆန္တော ပါပါနိ ပရိဝဇ္ဇေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ကုမာရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄။ စတုတ္ထေ **ကုမာရကာ**တိ တရုဏပုဂ္ဂလာ။ ယေ သုဘာသိတဒုဗ္ဘာသိတဿ အတ္ထံ ဇာနန္တိ၊ တေ ဣဓ ကုမာရကာတိ အဓိပ္ပေတာ။ ဣမေ ဟိ သတ္တာ ဇာတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပဉ္စဒသဝဿကာ၊ တာဝ "ကုမာရကာ, ဗာလာ"တိ စ ဝုစ္စန္တိ၊ တတော ပရံ ဝီသတိဝဿာနိ "ယုဝါနော"တိ။ **မစ္ဆကေ ဗာဓေန္တီ**တိ မဂ္ဂသမီပေ ဧကသ္မိံ တဠာကေ နိဒါဃကာလေ ဥဒကေ ပရိက္ခီဏေ နိန္နဋ္ဌာနေ ဌိတံ ဥဒကံ ဥဿိဉ္စိတွာ ခုဒ္ဒကမစ္ဆေ ဂဏှန္တိ စေဝ ဟနန္တိ စ "ပစိတွာ ခါဒိဿာမာ"တိ။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ မဂ္ဂတော ထောကံ တဠာကံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတော၊ တသ္မာ "ဥပသင်္ကမီ"တိ ဝဒတိ။ ကသ္မာ ပန ဥပသင်္ကမိ? တေ ကုမာရကေ အတ္တနိ ဝိဿာသံ ဇနေတုံ ဥပသင်္ကမိ။ **ဘာယထ ဝေါ**တိ ဧတ္ထ **ဝေါ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **ဒုက္ခဿာ**တိ နိဿက္ကေ သာမိဝစနံ၊ ဒုက္ခသ္မာတိ အတ္ထော။ **အပ္ပိယံ ဝေါ ဒုက္ခ**န္တိ "ကိံ တုမှာကံ သရီရေ ဥပ္ပဇ္ဇနကဒုက္ခံ အပ္ပိယံ အနိဋ္ဌ"န္တိ ပုစ္ဆတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဣမေ သတ္တာ အတ္တနော ဒုက္ခံ အနိစ္ဆန္တာ ဧဝ ဟုတွာ ဒုက္ခဟေတုံ ပဋိပဇ္ဇန္တာ အတ္တနော တံ ဣစ္ဆန္တာ ဧဝ နာမ ဟောန္တီတိ ဧတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ ပါပကိရိယာယ နိသေဓနံ အာဒီနဝဝိဘာဝနဉ္စ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တဿတ္ထော—ယဒိ တုမှာကံ သကလမာပါယိကံ, သုဂတိယဉ္စ အပ္ပါယုကတာမနုဿဒေါဘဂ္ဂိယာဒိဘေဒံ[၁] **ဒုက္ခံ အပ္ပိယံ** အနိဋ္ဌံ၊ ယဒိ တုမှေ တတော **ဘာယထ၊ အာဝိ ဝါ** ပရေသံ ပါကဋဘာဝဝသေန အပ္ပဋိစ္ဆန္နံ ကတွာ

၁-...မနုဿဒေါဘဂ္ဂတာဒိဘေဒံ (သီ၊ သျာ)

kāyena vā vācāya vā pāṇātipātādippabhedaṁ **yadi vā raho** apākaṭabhāvavasena paṭicchannaṁ katvā manodvāre eva abhijjhādippabhedaṁ aṇumattampi **pāpakaṁ** lāmakadhammaṁ **mākattha** mā karittha, atha pana taṁ pāpakammaṁ etarahi **karotha,** āyatiṁ vā **karissatha,** nirayādīsu catūsu apāyesu manussesu ca tassa phalabhūtaṁ dukkhaṁ ito vā etto vā palāyante amhe nānubandhissatīti adhippāyena **upecca** apecca[1] **palāyata**mpi tumhākaṁ tato **mutti** mokkho natthi. Gatikālādipaccayantarasamavāye vipaccissatiyevāti dasseti. "Palāyane"tipi paṭhanti, vuttanayena yattha katthaci gamane pakkamane satīti attho. Ayañca attho "na antalikkhe na samuddamajjhe -pa- pāpakammā"ti[2] imāya gāthāya dīpetabbo.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Uposathasuttavaṇṇanā

45. Pañcame **tadahūti** tasmiṁ ahani tasmiṁ divase. **Uposathe**ti ettha upasavanti etthāti uposatho, **upavasantī**ti sīlena vā anasanena vā upetā hutvā vasantīti attho. Ayaṁ hi uposathasaddo "aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasāmī"ti-ādīsu[3] sīle āgato. "Uposatho vā pavāraṇā vā"ti-ādīsu[4] pātimokkhuddesādivinayakamme. "Gopālakūposatho nigaṇṭhūposatho"ti-ādīsu[5] upavāse. "Uposatho nāma nāgarājā"ti-ādīsu[6] paññattiyaṁ. "Ajjuposatho pannaraso"ti-ādīsu[7] divase. Idhāpi divaseyeva daṭṭhabbo, tasmā "tadahuposathe"ti tasmiṁ uposathadivasabhūte ahanīti attho. **Nisinno hotī**ti mahābhikkhusaṁghaparivuto ovādapātimokkhaṁ uddisituṁ nisinno hoti. Nisajja pana bhikkhūnaṁ cittāni olokento ekaṁ dussīlapuggalaṁ disvā "sacāhaṁ imasmiṁ puggale idha nisinneyeva pātimokkhaṁ uddisissāmi, sattadhāssa muddhā phalissatī"ti tasmiṁ anukampāya tuṇhīyeva ahosi.

---

1. Sañcicca (Sī, Syā)
2. Khu 1. 32; Khu 11. 152 piṭṭhesu.
3. Aṁ 1. 213; Aṁ 3. 321 piṭṭhesu.
4. Vi 3. 156 piṭṭhe atthato samānaṁ.
5. Aṁ 1. 206 piṭṭhe.
6. Dī 2. 142 piṭṭhe.
7. Vi 3. 167 piṭṭhe.

ကာယေန ဝါ ဝါစာယ ဝါ ပါဏာတိပါတာဒိပ္ပဘေဒံ **ယဒိ ဝါ ရဟော** အပါကဋဘာဝဝသေန ပဋိစ္ဆန္နံ ကတွာ မနောဒွါရေ ဧဝ အဘိဇ္ဈာဒိပ္ပဘေဒံ အဏုမတ္တမ္ပိ **ပါပကံ** လာမကဓမ္မံ **မာကတ္ထ** မာ ကရိတ္ထ၊ အထ ပန တံ ပါပကမ္မံ ဧတရဟိ **ကရောထ၊** အာယတိံ ဝါ **ကရိဿထ၊** နိရယာဒီသု စတူသု အပါယေသု မနုဿေသု စ တဿ ဖလဘူတံ ဒုက္ခံ ဣတော ဝါ ဧတ္တော ဝါ ပလာယန္တေ အမှေ နာနုဗန္ဓိဿတီတိ အဓိပ္ပါယေန **ဥပေစ္စ** အပေစ္စ[1] **ပလာယတ**မ္ပိ တုမှာကံ တတော **မုတ္တိ** မောက္ခော နတ္ထိ။ ဂတိကာလာဒိပစ္စယန္တရသမဝါယေ ဝိပစ္စိဿတိယေဝါတိ ဒဿေတိ။ "ပလာယနေ"တိပိ ပဌန္တိ၊ ဝုတ္တနယေန ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဂမနေ ပက္ကမနေ သတီတိ အတ္ထော။ အယဉ္စ အတ္ထော "န အန္တလိက္ခေ န သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ။ပ။ ပါပကမ္မာ"တိ[2] ဣမာယ ဂါထာယ ဒီပေတဗ္ဗော။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဥပေါသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅။ ပဉ္စမေ **တဒဟူ**တိ တသ္မိံ အဟနိ တသ္မိံ ဒိဝသေ။ **ဥပေါသထေ**တိ ဧတ္ထ ဥပဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥပေါသထော၊ **ဥပဝသန္တီ**တိ သီလေန ဝါ အနသနေန ဝါ ဥပေတာ ဟုတွာ ဝသန္တီတိ အတ္ထော။ အယံ ဟိ ဥပေါသထသဒ္ဒေါ "အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ ဥပေါသထံ ဥပဝသာမီ"တိအာဒီသု[3] သီလေ အာဂတော။ "ဥပေါသထော ဝါ ပဝါရဏာ ဝါ"တိအာဒီသု[4] ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသာဒိဝိနယကမ္မေ။ "ဂေါပါလကူပေါသထော နိဂဏ္ဌူပေါသထော"တိအာဒီသု[5] ဥပဝါသေ။ "ဥပေါသထော နာမ နာဂရာဇာ"တိအာဒီသု[6] ပညတ္တိယံ။ "အဇ္ဇုပေါသထော ပန္နရသော"တိအာဒီသု[7] ဒိဝသေ။ ဣဓာပိ ဒိဝသေယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တသ္မာ "တဒဟုပေါသထေ"တိ တသ္မိံ ဥပေါသထဒိဝသဘူတေ အဟနီတိ အတ္ထော။ **နိသိန္နော ဟောတီ**တိ မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဩဝါဒပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိတုံ နိသိန္နော ဟောတိ။ နိသဇ္ဇ ပန ဘိက္ခူနံ စိတ္တာနိ ဩလောကေန္တော ဧကံ ဒုဿီလပုဂ္ဂလံ ဒိသွာ "သစာဟံ ဣမသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဣဓ နိသိန္နေယေဝ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိဿာမိ၊ သတ္တဓာဿ မုဒ္ဓါ ဖလိဿတီ"တိ တသ္မိံ အနုကမ္ပာယ တုဏှီယေဝ အဟောသိ။

၁-သဉ္စိစ္စ (သီ၊ သျာ)
၂-ခု ၁-၃၂၊ ခု ၁၁-၁၅၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အံ ၁-၂၁၃၊ အံ ၃-၃၂၁-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ဝိ ၃-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ အတ္ထတော သမာနံ။
၅-အံ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဒီ ၂-၁၄၂-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဝိ ၃-၁၆၇-ပိဋ္ဌေ။

Ettha ca **uddhastaṁ aruṇan**ti aruṇuggamanaṁ vatvāpi[1] “uddisatu bhante Bhagavā bhikkhūnaṁ pātimokkhan”ti thero Bhagavantaṁ pātimokkhuddesaṁ yāci tasmiṁ kāle “na bhikkhave anuposathe uposatho kātabbo”ti[2] sikkhāpadassa apaññattattā. **Aparisuddhā Ānanda parisā**ti tikkhattuṁ therena pātimokkhuddesassa yācitattā anuddesassa kāraṇaṁ kathento “asukapuggalo aparisuddho”ti avatvā “aparisuddhā Ānanda parisā”ti āha. Kasmā pana Bhagavā tiyāmarattiṁ tathā vītināmesi? Tato paṭṭhāya ovādapātimokkhaṁ anuddisitukāmo tassa vatthuṁ pākaṭaṁ kātuṁ.

Addasāti kathaṁ addasa. Attano cetopariyañāṇena tassaṁ parisati bhikkhūnaṁ cittāni parijānanto tassa moghapurisassa dussīlyacittaṁ passi. Yasmā pana citte diṭṭhe taṁsamaṅgīpuggalo diṭṭho nāma hoti, tasmā **“addasā kho āyasmā Mahāmoggallāno taṁ puggalaṁ dussīlan”**ti-ādi vuttaṁ. Yatheva hi anāgate sattasu divasesu pavattamānaṁ paresaṁ cittaṁ cetopariyañāṇalābhī jānāti, evaṁ atītepīti. **Dussīlan**ti nissīlaṁ, sīlavirahitanti attho. **Pāpadhamman**ti dussīlattā eva hīnajjhāsayatāya lāmakasabhāvaṁ. **Asucin**ti aparisuddhehi kāyakammādīhi samannāgatattā na suciṁ. **Saṅkassarasamācāran**ti kiñcideva asāruppaṁ disvā “idaṁ iminā kataṁ bhavissatī”ti evaṁ paresaṁ āsaṅkanīyatāya saṅkāya saritabbasamācāraṁ, atha vā kenacideva karaṇīyena mantayante bhikkhū disvā “kacci nu kho ime mayā katakammaṁ jānitvā mantentī”ti attanoyeva saṅkāya saritabbasamācāraṁ.

Lajjitabbatāya paṭicchādetabbakāraṇato paṭicchannaṁ kammantaṁ etassāti **paṭicchannakammantaṁ**[3]. Kucchitasamaṇavesadhāritāya na samaṇanti **assamaṇaṁ.** Salākaggahaṇādīsu “kittakā samaṇā”ti ca gaṇanāya “ahampi samaṇomhī”ti micchāpaṭiññāya **samaṇapaṭiññaṁ.** Aseṭṭhacāritāya **abrahmacāriṁ.** Aññe brahmacārino sunivatthe supārute supattadhare gāmanigamādīsu piṇḍāya caritvā jīvikaṁ kappente disvā abrahmacārī samāno sayampi tādisena ākārena paṭipajjanto uposathādīsu sandissanto

1. Patvā (Sī, Syā) 2. Vi 3. 190 piṭṭhe. 3. Paṭicchannakammanto, taṁ. (Sī, Ka)

ဧတ္ထ စ **ဥဒ္ဓသ္တံ အရုဏ**န္တိ အရုဏုဂ္ဂမနံ ဝတွာပိ[၁] “ဥဒ္ဒိသတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ ပါတိမောက္ခ”န္တိ ထေရော ဘဂဝန္တံ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသံ ယာစိ တသ္မိံ ကာလေ “န ဘိက္ခဝေ အနုပေါသထေ ဥပေါသထော ကာတဗ္ဗော”တိ[၂] သိက္ခာပဒဿ အပညတ္တတ္တာ။ **အပရိသုဒ္ဓါ အာနန္ဒ ပရိသာ**တိ တိက္ခတ္တုံ ထေရေန ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသဿ ယာစိတတ္တာ အနုဒ္ဒေသဿ ကာရဏံ ကထေန္တော “အသုကပုဂ္ဂလော အပရိသုဒ္ဓေါ”တိ အဝတွာ “အပရိသုဒ္ဓါ အာနန္ဒ ပရိသာ”တိ အာဟ။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ တိယာမရတ္တိံ တထာ ဝီတိနာမေသိ? တတော ပဋ္ဌာယ ဩဝါဒပါတိမောက္ခံ အနုဒ္ဒိသိတုကာမော တဿ ဝတ္ထုံ ပါကဋံ ကာတုံ။

အဒ္ဒသာတိ ကထံ အဒ္ဒသ။ အတ္တနော စေတောပရိယညာဏေန တဿံ ပရိသတိ ဘိက္ခူနံ စိတ္တာနိ ပရိဇာနန္တော တဿ မောဃပုရိသဿ ဒုဿီလျစိတ္တံ ပဿိ။ ယသ္မာ ပန စိတ္တေ ဒိဋ္ဌေ တံသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော ဒိဋ္ဌော နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ “**အဒ္ဒသာ ခေါ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တံ ပုဂ္ဂလံ ဒုဿီလ**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ယထေဝ ဟိ အနာဂတေ သတ္တသု ဒိဝသေသု ပဝတ္တမာနံ ပရေသံ စိတ္တံ စေတောပရိယညာဏလာဘီ ဇာနာတိ၊ ဧဝံ အတီတေပီတိ။ **ဒုဿီလ**န္တိ နိဿီလံ၊ သီလဝိရဟိတန္တိ အတ္ထော။ **ပါပဓမ္မ**န္တိ ဒုဿီလတ္တာ ဧဝ ဟီနဇ္ဈာသယတာယ လာမကသဘာဝံ။ **အသုစိ**န္တိ အပရိသုဒ္ဓေဟိ ကာယကမ္မာဒီဟိ သမန္နာဂတတ္တာ န သုစိံ။ **သင်္ကဿရသမာစာရ**န္တိ ကိဉ္စိဒေဝ အသာရုပ္ပံ ဒိသွာ “ဣဒံ ဣမိနာ ကတံ ဘဝိဿတီ”တိ ဧဝံ ပရေသံ အာသင်္ကနီယတာယ သင်္ကာယ သရိတဗ္ဗသမာစာရံ၊ အထ ဝါ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန မန္တယန္တေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ “ကစ္စိ နု ခေါ ဣမေ မယာ ကတကမ္မံ ဇာနိတွာ မန္တေန္တီ”တိ အတ္တနောယေဝ သင်္ကာယ သရိတဗ္ဗသမာစာရံ။

လဇ္ဇိတဗ္ဗတာယ ပဋိစ္ဆာဒေတဗ္ဗကာရဏတော ပဋိစ္ဆန္နံ ကမ္မန္တံ ဧတဿာတိ **ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တံ**[၃]။ ကုစ္ဆိတသမဏဝေသဓာရိတာယ န သမဏန္တိ **အဿမဏံ**။ သလာကဂ္ဂဟဏာဒီသု “ကိတ္တကာ သမဏာ”တိ စ ဂဏနာယ “အဟမ္ပိ သမဏောမှီ”တိ မိစ္ဆာပဋိညာယ **သမဏပဋိညံ**။ အသေဋ္ဌစာရိတာယ **အဗြဟ္မစာရိံ**။ အညေ ဗြဟ္မစာရိနော သုနိဝတ္ထေ သုပါရုတေ သုပတ္တဓရေ ဂါမနိဂမာဒီသု ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တေ ဒိသွာ အဗြဟ္မစာရီ သမာနော သယမ္ပိ တာဒိသေန အာကာရေန ပဋိပဇ္ဇန္တော ဥပေါသထာဒီသု သန္ဒိဿန္တော

၁-ပတွာ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိ ၃-၁၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တော၊ တံ။ (သီ၊ က)

“Ahampi brahmacārī”ti paṭiññaṁ dento viya hotīti **brahmacāripaṭiññaṁ.** Pūtinā kammena sīlavipattiyā anto anupaviṭṭhattā **antopūtiṁ.** Chahi dvārehi rāgādikilesavassanena tintattā **avassutaṁ.** Sañjātarāgādikacavarattā sīlavantehi chaḍḍetabbattā ca **kasambujātaṁ. Majjhe bhikkhusaṁghassa nisinnan**ti saṁghapariyāpanno viya bhikkhusaṁghassa anto nisinnaṁ. **Diṭṭhosī**ti ayaṁ pana na pakatattoti Bhagavatā diṭṭho asi. Yasmā ca evaṁ diṭṭho. Tasmā natthi **te** tava **bhikkhūhi saddhiṁ** ekakammādisaṁvāso. Yasmā pana so **saṁvāso** tava **natthi,** tasmā **uṭṭhehi āvuso**ti evamettha padayojanā veditabbā.

Tatiyampi kho so puggalo tuṇhī ahosīti anekavāraṁ vatvāpi thero “sayameva nibbinno oramissatī”ti vā, “idāni imesaṁ paṭipattiṁ jānissāmī”ti vā adhippāyena tuṇhī ahosi. **Bāhāyaṁ gahetvā**ti Bhagavatā mayā ca yāthāvato diṭṭho, yāvatatiyaṁ uṭṭhehīti vutto na uṭṭhāti, “idānissa nikkaḍḍhanakālo mā saṁghassa uposathantarāyo ahosī”ti taṁ bāhāyaṁ aggahesi, tathā gahetvā. **Bahidvārakoṭṭhakā nikkhāmetvā**ti dvārakoṭṭhakasālato bahi nikkhāmetvā. **Bahī**ti pana nikkhāmitaṭṭhānadassanaṁ, atha vā **bahidvārakoṭṭhakā**ti bahidvārakoṭṭhakatopi nikkhāmetvā, na antodvārakoṭṭhakato, evaṁ ubhayathāpi vihārato bahi katvāti attho. **Sūcighaṭikaṁ datvā**ti aggaḷasūciñca uparighaṭikañca ādahitvā, suṭṭhutaraṁ kavāṭaṁ thaketvāti attho. **Yāva bāhāgahaṇāpi nāmā**ti iminā “aparisuddhā Ānanda parisā”ti vacanaṁ sutvā eva hi tena pakkamitabbaṁ siyā, evaṁ apakkamitvā yāva bāhāgahaṇāpi nāma so moghapuriso āgamessatīti acchariyamidanti dasseti. Idampi garahaṇacchariyamevāti veditabbaṁ.

Atha Bhagavā cintesi “idāni bhikkhusaṁgho abbudajāto, aparisuddhā puggalā uposathaṁ āgacchanti, na ca Tathāgatā aparisuddhāya parisāya uposathaṁ karonti, pātimokkhaṁ uddisanti, anuddisante ca bhikkhusaṁghassa uposatho pacchijjati, yannūnāhaṁ ito paṭṭhāya bhikkhūnaṁyeva pātimokkhuddesaṁ anujāneyyan”ti. Evaṁ pana cintetvā bhikkhūnaṁyeva pātimokkhuddesaṁ anujāni. Tena vuttaṁ **“atha kho Bhagavā -pa- pātimokkhaṁ uddiseyyāthā**”ti.

“အဟမ္ပိ ဗြဟ္မစာရီ”တိ ပဋိညံ ဒေန္တော ဝိယ ဟောတီတိ **ဗြဟ္မစာရိပဋိညံ**။ ပူတိနာ ကမ္မေန သီလဝိပတ္တိယာ အန္တော အနုပဝိဋ္ဌတ္တာ **အန္တောပူတိံ**။ ဆဟိ ဒွါရေဟိ ရာဂါဒိကိလေသဝဿနေန တိန္တတ္တာ **အဝဿုတံ**။ သဉ္ဇာတရာဂါဒိကစဝရတ္တာ သီလဝန္တေဟိ ဆဍ္ဍေတဗ္ဗတ္တာ စ **ကသမ္ဗုဇာတံ**။ **မဇ္ဈေ ဘိက္ခုသံဃဿ နိသိန္န**န္တိ သံဃပရိယာပန္နော ဝိယ ဘိက္ခုသံဃဿ အန္တော နိသိန္နံ။ **ဒိဋ္ဌောသီ**တိ အယံ ပန န ပကတတ္တောတိ ဘဂဝတာ ဒိဋ္ဌော အသိ။ ယသ္မာ စ ဧဝံ ဒိဋ္ဌော၊ တသ္မာ နတ္ထိ **တေ** တဝ **ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ** ဧကကမ္မာဒိသံဝါသော။ ယသ္မာ ပန သော **သံဝါသော** တဝ **နတ္ထိ**၊ တသ္မာ **ဥဋ္ဌေဟိ အာဝုသော**တိ ဧဝမေတ္ထ ပဒယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတိယမ္ပိ ခေါ သော ပုဂ္ဂလော တုဏှီ အဟောသီတိ အနေကဝါရံ ဝတွာပိ ထေရော “သယမေဝ နိဗ္ဗိန္နော ဩရမိဿတီ”တိ ဝါ, “ဣဒါနိ ဣမေသံ ပဋိပတ္တိံ ဇာနိဿာမီ”တိ ဝါ အဓိပ္ပါယေန တုဏှီ အဟောသိ။ **ဗာဟာယံ ဂဟေတွာ**တိ ဘဂဝတာ မယာ စ ယာထာဝတော ဒိဋ္ဌော၊ ယာဝတတိယံ ဥဋ္ဌေဟီတိ ဝုတ္တော န ဥဋ္ဌာတိ၊ “ဣဒါနိဿ နိက္ကဍ္ဎနကာလော မာ သံဃဿ ဥပေါသထန္တရာယော အဟောသီ”တိ တံ ဗာဟာယံ အဂ္ဂဟေသိ၊ တထာ ဂဟေတွာ။ **ဗဟိဒွါရကောဋ္ဌကာ နိက္ခာမေတွာ**တိ ဒွါရကောဋ္ဌကသာလတော ဗဟိ နိက္ခာမေတွာ။ **ဗဟီ**တိ ပန နိက္ခာမိတဋ္ဌာနဒဿနံ၊ အထ ဝါ **ဗဟိဒွါရကောဋ္ဌကာ**တိ ဗဟိဒွါရကောဋ္ဌကတောပိ နိက္ခာမေတွာ၊ န အန္တောဒွါရကောဋ္ဌကတော၊ ဧဝံ ဥဘယထာပိ ဝိဟာရတော ဗဟိ ကတွာတိ အတ္ထော။ **သူစိဃဋိကံ ဒတွာ**တိ အဂ္ဂဠသူစိဉ္စ ဥပရိဃဋိကဉ္စ အာဒဟိတွာ၊ သုဋ္ဌုတရံ ကဝါဋံ ထကေတွာတိ အတ္ထော။ **ယာဝ ဗာဟာဂဟဏာပိ နာမာ**တိ ဣမိနာ “အပရိသုဒ္ဓါ အာနန္ဒ ပရိသာ”တိ ဝစနံ သုတွာ ဧဝ ဟိ တေန ပက္ကမိတဗ္ဗံ သိယာ၊ ဧဝံ အပက္ကမိတွာ ယာဝ ဗာဟာဂဟဏာပိ နာမ သော မောဃပုရိသော အာဂမေဿတီတိ အစ္ဆရိယမိဒန္တိ ဒဿေတိ။ ဣဒမ္ပိ ဂရဟဏစ္ဆရိယမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အထ ဘဂဝါ စိန္တေသိ “ဣဒါနိ ဘိက္ခုသံဃော အဗ္ဗုဒဇာတော၊ အပရိသုဒ္ဓါ ပုဂ္ဂလာ ဥပေါသထံ အာဂစ္ဆန္တိ၊ န စ တထာဂတာ အပရိသုဒ္ဓါယ ပရိသာယ ဥပေါသထံ ကရောန္တိ၊ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသန္တိ၊ အနုဒ္ဒိသန္တေ စ ဘိက္ခုသံဃဿ ဥပေါသထော ပစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ ယန္နူနာဟံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဘိက္ခူနံယေဝ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသံ အနုဇာနေယျ”န္တိ။ ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ ဘိက္ခူနံယေဝ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသံ အနုဇာနိ။ တေန ဝုတ္တံ **“အထ ခေါ ဘဂဝါ။ပ။ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသေယျာထာ”တိ**။

Tattha **na dānāhan**ti idāni ahaṁ uposathaṁ na karissāmi, pātimokkhaṁ na uddisissāmīti paccekaṁ na-kārena sambandho. Duvidhaṁ hi pātimokkhaṁ āṇāpātimokkhaṁ ovādapātimokkhanti. Tesu "suṇātu me bhante"ti-ādikaṁ[1] āṇāpātimokkhaṁ, taṁ sāvakāva uddisanti, na Buddhā, ayaṁ anvaddhamāsaṁ uddisiyati. "Khantī paramaṁ -pa-. Sabbapāpassa akaraṇaṁ -pa-. Anūpavādo anūpaghāto -pa- etaṁ Buddhāna sāsanan"ti[2] imā pana tisso gāthā ovādapātimokkhaṁ nāma, taṁ Buddhāva uddisanti, na sāvakā, channampi vassānaṁ accayena uddisanti. Dīghāyukabuddhānaṁ hi dharamānakāle ayameva pātimokkhuddeso, appāyukabuddhānaṁ pana paṭhamabodhiyaṁyeva. Tato paraṁ itaro, tañca kho bhikkhū eva uddisanti, na Buddhā, tasmā amhākampi Bhagavā vīsativassamattaṁ ovādapātimokkhaṁ uddisitvā imaṁ antarāyaṁ disvā tato paraṁ na uddisi. **Aṭṭhānan**ti akāraṇaṁ. **Anavakāso**ti tasseva vevacanaṁ. Kāraṇaṁ hi yathā tiṭṭhati ettha phalaṁ tadāyattavuttitāyāti ṭhānanti vuccati, evaṁ anavakāsotipi vuccatīti. **Yan**ti kiriyāparāmasanaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayena yojetabbaṁ.

Aṭṭhime bhikkhave mahāsamuddeti ko anusandhi? Yvāyaṁ aparisuddhāya parisāya pātimokkhassa anuddeso vutto, so imasmiṁ dhammavinaye acchariyo abbhuto dhammoti taṁ aparehi sattahi acchariyabbhutadhammehi saddhiṁ vibhajitvā dassetukāmo paṭhamaṁ tāva tesaṁ upamābhāvena mahāsamudde aṭṭha acchariyabbhutadhamme dassento Satthā "aṭṭhime bhikkhave Mahāsamudde"ti-ādimāha.

Pakatidevā[3] viya na suranti na isanti na virocantīti **asurā,** surā nāma devā, tesaṁ paṭipakkhāti vā asurā, Vepacittipahārādādayo. Tesaṁ bhavanaṁ Sinerussa heṭṭhābhāge, te tattha pavisantā nikkhamantā Sinerupāde maṇḍapādiṁ nimminitvā kīḷantāva abhiramanti. Tattha tesaṁ abhirati ime guṇe disvāti āha **"ye disvā disvā asurā Mahāsamudde abhiramantī"**ti. Tattha **abhiramantī**ti ratiṁ vindanti, anukkaṇṭhamānā vasantīti attho.

Anupubbaninnoti-ādīni sabbāni anupaṭipāṭiyā ninnabhāvasseva vevacanāni. **Na āyatakeneva papāto**ti na chinnataṭo mahāsobbho

1. Vi 3. 140 piṭṭhe. 2. Dī 2. 42; Khu 1. 41 piṭṭhesu. 3. Asurāti devā (Sī, Syā)

တတ္ထ **န ဒါနာဟ**န္တိ ဣဒါနိ အဟံ ဥပေါသထံ န ကရိဿာမိ၊ ပါတိမောက္ခံ န ဥဒ္ဒိသိဿာမီတိ ပစ္စေကံ န-ကာရေန သမ္ဗန္ဓော။ ဒုဝိဓံ ဟိ ပါတိမောက္ခံ အာဏာပါတိမောက္ခံ ဩဝါဒပါတိမောက္ခန္တိ။ တေသု "သုဏာတု မေ ဘန္တေ"တိအာဒိကံ[1] အာဏာပါတိမောက္ခံ၊ တံ သာဝကာဝ ဥဒ္ဒိသန္တိ၊ န ဗုဒ္ဓါ၊ အယံ အန္ဝဍ္ဎမာသံ ဥဒ္ဒိသိယတိ။ "ခန္တီ ပရမံ။ပ။ သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ။ပ။ အနူပဝါဒေါ အနူပဃာတော။ပ။ ဧတံ ဗုဒ္ဓါန သာသန"န္တိ[2] ဣမာ ပန တိဿော ဂါထာ ဩဝါဒပါတိမောက္ခံ နာမ၊ တံ ဗုဒ္ဓါဝ ဥဒ္ဒိသန္တိ၊ န သာဝကာ၊ ဆန္နမ္ပိ ဝဿာနံ အစ္စယေန ဥဒ္ဒိသန္တိ။ ဒီဃာယုကဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဓရမာနကာလေ အယမေဝ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော၊ အပ္ပါယုကဗုဒ္ဓါနံ ပန ပဌမဗောဓိယံယေဝ။ တတော ပရံ ဣတရော၊ တဉ္စ ခေါ ဘိက္ခူ ဧဝ ဥဒ္ဒိသန္တိ၊ န ဗုဒ္ဓါ၊ တသ္မာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ ဝီသတိဝဿမတ္တံ ဩဝါဒပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိတွာ ဣမံ အန္တရာယံ ဒိသွာ တတော ပရံ န ဥဒ္ဒိသိ။ **အဋ္ဌာန**န္တိ အကာရဏံ။ **အနဝကာသော**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ကာရဏံ ဟိ ယထာ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထ ဖလံ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယာတိ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ အနဝကာသောတိပိ ဝုစ္စတီတိ။ **ယ**န္တိ ကိရိယာပရာမသနံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။

အဋ္ဌိမေ ဘိက္ခဝေ မဟာသမုဒ္ဒေတိ ကော အနုသန္ဓိ? ယွာယံ အပရိသုဒ္ဓါယ ပရိသာယ ပါတိမောက္ခဿ အနုဒ္ဒေသော ဝုတ္တော၊ သော ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ အစ္ဆရိယော အဗ္ဘုတော ဓမ္မောတိ တံ အပရေဟိ သတ္တဟိ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုကာမော ပဌမံ တာဝ တေသံ ဥပမာဘာဝေန မဟာသမုဒ္ဒေ အဋ္ဌ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မေ ဒဿေန္တော သတ္ထာ "အဋ္ဌိမေ ဘိက္ခဝေ မဟာသမုဒ္ဒေ"တိအာဒိမာဟ။

ပကတိဒေဝါ[3] ဝိယ န သုရန္တိ န ဣသန္တိ န ဝိရောစန္တီတိ **အသုရာ၊** သုရာ နာမ ဒေဝါ၊ တေသံ ပဋိပက္ခာတိ ဝါ အသုရာ၊ ဝေပစိတ္တိပဟာရာဒါဒယော။ တေသံ ဘဝနံ သိနေရုဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂေ၊ တေ တတ္ထ ပဝိသန္တာ နိက္ခမန္တာ သိနေရုပါဒေ မဏ္ဍပါဒိံ နိမ္မိနိတွာ ကီဠန္တာဝ အဘိရမန္တိ။ တတ္ထ တေသံ အဘိရတိ ဣမေ ဂုဏေ ဒိသွာတိ အာဟ "**ယေ ဒိသွာ ဒိသွာ အသုရာ မဟာသမုဒ္ဒေ အဘိရမန္တီ**"တိ။ တတ္ထ **အဘိရမန္တီ**တိ ရတိံ ဝိန္ဒန္တိ၊ အနုက္ကဏ္ဌမာနာ ဝသန္တီတိ အတ္ထော။

အနုပုဗ္ဗနိန္နောတိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ အနုပဋိပါဋိယာ နိန္နဘာဝဿေဝ ဝေဝစနာနိ။ **န အာယတကေနေဝ ပပါတော**တိ န ဆိန္နတဋော မဟာသောဗ္ဘော

၁-ဝိ ၃-၁၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၄၂၊ ခု ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အသုရာတိ ဒေဝါ (သီ၊ သျာ)

viya ādito eva papāto. So hi tīradesato paṭṭhāya ekaṅguladvaṅgulavidatthiratanayaṭṭhi-usabha-aḍḍhagāvutagāvutaḍḍhayojanādivasena gambhīro hutvā gacchanto gacchanto Sinerupādamūle caturāsītiyojanasahassagambhīro hutvā ṭhitoti dasseti.

Ṭhitadhammoti ṭhitasabhāvo avaṭṭhitasabhāvo. **Na matena kuṇapena saṁvasatī**ti yena kenaci hatthi-assādīnaṁ kaḷevarena saddhiṁ na saṁvasati. **Tīraṁ vāhetī**ti tīraṁ apaneti. **Thalaṁ ussāretī**ti hatthena gahetvā viya vīcippahāreneva thale khipati. **Gaṅgā Yamunā**ti Anotattadahassa dakkhiṇamukhato nikkhantanadī pañca dhārā hutvā pavattaṭṭhāne Gaṅgāti-ādinā pañcadhā saṅkhaṁgatā.

Tatrāyaṁ imāsaṁ nadīnaṁ ādito paṭṭhāya uppattikathā—ayaṁ hi jambudīpo dasasahassayojanaparimāṇo, tattha catusahassayojanappamāṇo padeso udakena ajjhotthaṭo samuddoti saṅkhaṁ gato, tisahassayojanappamāṇe manussā vasanti, tisahassayojanappamāṇe Himavā patiṭṭhito ubbedhena pañcayojanasatiko caturāsītikūṭasahassapaṭimaṇḍito samantato sandamānapañcasatanadīvicitto, yattha āyāmena vitthārena gambhīratāya ca paṇṇāsayojanappamāṇo diyaḍḍhayojanasataparimaṇḍalo Anotattadaho Kaṇṇamuṇḍadaho Rathakāradaho Chaddantadaho Kuṇāladaho Mandākinidaho Sīhapapātadahoti satta mahāsarā patiṭṭhitā.

Tesu **Anotattadaho** Sudassanakūṭaṁ Cittakūṭaṁ Kāḷakūṭaṁ Gandhamādanakūṭaṁ Kelāsakūṭanti imehi pañcahi pabbatakūṭehi parikkhitto. Tattha **Sudassanakūṭaṁ** sovaṇṇamayaṁ tiyojanasatubbedhaṁ antovaṅkaṁ kākamukhasaṇṭhānaṁ tameva saraṁ paṭicchādetvā ṭhitaṁ, **Cittakūṭaṁ** sattaratanamayaṁ. **Kāḷakūṭaṁ** añjanamayaṁ. **Gandhamādanakūṭaṁ** masāragallamayaṁ[1] abbhantare muggavaṇṇaṁ, mūlagandho sāragandho pheggugandho tacagandho papaṭikāgandho khandhagandho rasagandho pupphagandho phalagandho pattagandhoti imehi dasahi gandhehi ussannaṁ, nānappakāra-osadhasañchannaṁ, kāḷapakkhuposathadivase ādittaṁ viya aṅgāraṁ pajjalantaṁ tiṭṭhati. **Kelāsakūṭaṁ** rajatamayaṁ. Sabbāni cetāni

1. Sānumayaṁ (Aṁ-Ṭṭha 3. 218; Ma-Ṭṭha 3. 25 piṭṭhesu)

ဝိယ အာဒိတော ဧဝ ပပါတော။ သော ဟိ တီရဒေသတော ပဋ္ဌာယ ဧကင်္ဂုလဒွင်္ဂုလဝိဒတ္ထိရတနယဋ္ဌိဥသဘအဍ္ဎဂါဝုတဂါဝုတအဍ္ဎယောဇနာဒိဝသေန ဂမ္ဘီရော ဟုတွာ ဂစ္ဆန္တော ဂစ္ဆန္တော သိနေရုပါဒမူလေ စတုရာသီတိယောဇနသဟဿဂမ္ဘီရော ဟုတွာ ဌိတောတိ ဒဿေတိ။

ဌိတဓမ္မောတိ ဌိတသဘာဝေါ အဝဋ္ဌိတသဘာဝေါ။ **န မတေန ကုဏပေန သံဝသတီ**တိ ယေန ကေနစိ ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ကဠေဝရေန သဒ္ဓိံ န သံဝသတိ။ **တီရံ ဝါဟေတီ**တိ တီရံ အပနေတိ။ **ထလံ ဥဿာရေတီ**တိ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဝိယ ဝီစိပ္ပဟာရေနေဝ ထလေ ခိပတိ။ **ဂင်္ဂါ ယမုနာ**တိ အနောတတ္တဒဟဿ ဒက္ခိဏမုခတော နိက္ခန္တနဒီ ပဉ္စ ဓာရာ ဟုတွာ ပဝတ္တဋ္ဌာနေ ဂင်္ဂါတိအာဒိနာ ပဉ္စဓာ သင်္ခံ ဂတာ။

တတြာယံ ဣမာသံ နဒီနံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဥပ္ပတ္တိကထာ—အယံ ဟိ ဇမ္ဗုဒီပေါ ဒသသဟဿယောဇနပရိမာဏော၊ တတ္ထ စတုသဟဿယောဇနပ္ပမာဏော ပဒေသော ဥဒကေန အဇ္ဈောတ္ထဋော သမုဒ္ဒေါတိ သင်္ခံ ဂတော၊ တိသဟဿယောဇနပ္ပမာဏေ မနုဿာ ဝသန္တိ၊ တိသဟဿယောဇနပ္ပမာဏေ ဟိမဝါ ပတိဋ္ဌိတော ဥဗ္ဗေဓေန ပဉ္စယောဇနသတိကော စတုရာသီတိကူဋသဟဿပဋိမဏ္ဍိတော သမန္တတော သန္ဒမာနပဉ္စသတနဒီဝိစိတ္တော၊ ယတ္ထ အာယာမေန ဝိတ္ထာရေန ဂမ္ဘီရတာယ စ ပဏ္ဏာသယောဇနပ္ပမာဏော ဒိယဍ္ဎယောဇနသတပရိမဏ္ဍလော အနောတတ္တဒဟော ကဏ္ဏမုဏ္ဍဒဟော ရထကာရဒဟော ဆဒ္ဒန္တဒဟော ကုဏာလဒဟော မန္ဒာကိနိဒဟော သီဟပပါတဒဟောတိ သတ္တ မဟာသရာ ပတိဋ္ဌိတာ။

တေသု **အနောတတ္တဒဟော** သုဒဿနကူဋံ စိတ္တကူဋံ ကာဠကူဋံ ဂန္ဓမာဒနကူဋံ ကေလာသကူဋန္တိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ပဗ္ဗတကူဋေဟိ ပရိက္ခိတ္တော။ တတ္ထ **သုဒဿနကူဋံ** သောဝဏ္ဏမယံ တိယောဇနသတုဗ္ဗေဓံ အန္တောဝင်္ကံ ကာကမုခသဏ္ဌာနံ တမေဝ သရံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဌိတံ၊ **စိတ္တကူဋံ** သတ္တရတနမယံ။ **ကာဠကူဋံ** အဉ္ဇနမယံ။ **ဂန္ဓမာဒနကူဋံ** မသာရဂလ္လမယံ[1] အဗ္ဘန္တရေ မုဂ္ဂဝဏ္ဏံ၊ မူလဂန္ဓော သာရဂန္ဓော ဖေဂ္ဂုဂန္ဓော တစဂန္ဓော ပပဋိကာဂန္ဓော ခန္ဓဂန္ဓော ရသဂန္ဓော ပုပ္ဖဂန္ဓော ဖလဂန္ဓော ပတ္တဂန္ဓောတိ ဣမေဟိ ဒသဟိ ဂန္ဓေဟိ ဥဿန္နံ၊ နာနပ္ပကာရဩသဓသဉ္ဆန္နံ၊ ကာဠပက္ခုပေါသထဒိဝသေ အာဒိတ္တံ ဝိယ အင်္ဂါရံ ပဇ္ဇလန္တံ တိဋ္ဌတိ။ **ကေလာသကူဋံ** ရဇတမယံ။ သဗ္ဗာနိ စေတာနိ

၁-သာနုမယံ (အံ-ဋ္ဌ ၃-၂၁၈၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၂၅-ပိဋ္ဌေသု)

Sudassanena samānubbedhasaṇṭhānāni tameva saraṁ paṭicchādetvā ṭhitāni. Tattha devānubhāvena nāgānubhāvena ca devo vassati, nadiyo ca sandanti, taṁ sabbampi udakaṁ Anotattameva pavisati, candimasūriyā dakkhiṇena vā uttarena vā gacchantā pabbatantarena tattha obhāsaṁ karonti, ujukaṁ gacchantā na karonti, tenevassa "Anotattan"ti saṅkhā udapādi.

Tattha ratanamayamanuññasopānasilātalāni nimmacchakacchapāni phalikasa-disāni nimmalūdakāni tadupabhogasattānaṁ kammanibbattāneva nahānatitthāni ca honti, yattha Buddhapaccekabuddhā iddhimanto sāvakā isayo ca nahānādīni karonti, devayakkhādayo udakakīḷaṁ kīḷanti.

Tassa catūsu passesu sīhamukhaṁ hatthimukhaṁ assamukhaṁ usabhamukhanti cattāri udakanikkhamanamukhāni honti, yehi catasso nadiyo sandanti. Sīhamukhena nikkhantanadītīre kesarasīhā bahutarā honti, tathā hatthimukhādīhi hatthi-assa-usabhā. Puratthimadisato nikkhantanadī anotattaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā itarā tisso nadiyo anupagamma pācīnahimavanteneva amanussapathaṁ gantvā Mahāsamuddaṁ pavisati. Pacchimadisato uttaradisato ca nikkhantanadiyopi tatheva padakkhiṇaṁ katvā pacchimahimavanteneva uttarahimavanteneva ca amanussapathaṁ gantvā Mahāsamuddaṁ pavisanti.

Dakkhiṇadisato nikkhantanadī pana taṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā dakkhiṇena[1] ujukaṁ pāsāṇapiṭṭheneva saṭṭhiyojanāni gantvā pabbataṁ paharitvā uṭṭhāya parikkhepena tigāvutappamāṇa-udakadhārā hutvā ākāsena saṭṭhiyojanāni gantvā tiyaggaḷe nāma pāsāṇe patitā, pāsāṇo udakadhārāvegena bhinno. Tattha paññāsayojanappamāṇā tiyaggaḷā nāma pokkharaṇī jātā, pokkharaṇiyā kūlaṁ bhinditvā pāsāṇaṁ pavisitvā saṭṭhiyojanāni gantvā tato ghanapathaviṁ bhinditvā umaṅgena saṭṭhiyojanāni gantvā viñjhaṁ[2] nāma tiracchānapabbataṁ paharitvā hatthatale pañcaṅgulisadisā pañcadhārā hutvā pavattanti.

Sā tikkhattuṁ anotattaṁ padakkhiṇaṁ katvā gataṭṭhāne "**āvaṭṭagaṅgā**"ti vuccati, ujukaṁ pāsāṇapiṭṭhena saṭṭhiyojanāni gataṭṭhāne "**kaṇhagaṅgā**"ti,

1. Uttarena (Aṁ-Ṭṭha 3. 219 piṭṭhe) 2. Vijjhaṁ (Syā)

သုဒဿနေန သမာနုဗ္ဗေဓသဏ္ဌာနာနိ တမေဝ သရံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဌိတာနိ။ တတ္ထ ဒေဝါနုဘာဝေန နာဂါနုဘာဝေန စ ဒေဝေါ ဝဿတိ၊ နဒိယော စ သန္ဒန္တိ၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဥဒကံ အနောတတ္တမေဝ ပဝိသတိ၊ စန္ဒိမသူရိယာ ဒက္ခိဏေန ဝါ ဥတ္တရေန ဝါ ဂစ္ဆန္တာ ပဗ္ဗတန္တရေန တတ္ထ ဩဘာသံ ကရောန္တိ၊ ဥဇုကံ ဂစ္ဆန္တာ န ကရောန္တိ၊ တေနေဝဿ "အနောတတ္တ"န္တိ သင်္ခါ ဥဒပါဒိ။

တတ္ထ ရတနမယမနုညသောပါနသိလာတလာနိ နိမ္မစ္ဆကစ္ဆပါနိ ဖလိကသ-ဒိသာနိ နိမ္မလူဒကာနိ တဒုပဘောဂသတ္တာနံ ကမ္မနိဗ္ဗတ္တာနေဝ နဟာနတိတ္ထာနိ စ ဟောန္တိ၊ ယတ္ထ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဣဒ္ဓိမန္တော သာဝကာ ဣသယော စ နဟာ-နာဒီနိ ကရောန္တိ၊ ဒေဝယက္ခာဒယော ဥဒကကီဠံ ကီဠန္တိ။

တဿ စတူသု ပဿေသု သီဟမုခံ ဟတ္ထိမုခံ အဿမုခံ ဥသဘမုခန္တိ စတ္တာရိ ဥဒကနိက္ခမနမုခါနိ ဟောန္တိ၊ ယေဟိ စတဿော နဒိယော သန္ဒန္တိ။ သီဟမုခေန နိက္ခန္တနဒီတီရေ ကေသရသီဟာ ဗဟုတရာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဟတ္ထိမုခါဒီဟိ ဟတ္ထိအဿဥသဘာ။ ပုရတ္ထိမဒိသတော နိက္ခန္တနဒီ အနောတတ္တံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဣတရာ တိဿော နဒိယော အနုပဂမ္မ ပါစီန-ဟိမဝန္တေနေဝ အမနုဿပထံ ဂန္တွာ မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသတိ။ ပစ္ဆိမဒိသတော ဥတ္တရဒိသတော စ နိက္ခန္တနဒိယောပိ တထေဝ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပစ္ဆိမ-ဟိမဝန္တေနေဝ ဥတ္တရဟိမဝန္တေနေဝ စ အမနုဿပထံ ဂန္တွာ မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။

ဒက္ခိဏဒိသတော နိက္ခန္တနဒီ ပန တံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဒက္ခိဏေန[၁] ဥဇုကံ ပါသာဏပိဋ္ဌေနေဝ သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂန္တွာ ပဗ္ဗတံ ပဟရိတွာ ဥဋ္ဌာယ ပရိက္ခေပေန တိဂါဝုတပ္ပမာဏဥဒကဓာရာ ဟုတွာ အာကာသေန သဋ္ဌိ-ယောဇနာနိ ဂန္တွာ တိယဂ္ဂဠေ နာမ ပါသာဏေ ပတိတာ၊ ပါသာဏော ဥဒကဓာရာဝေဂေန ဘိန္နော။ တတ္ထ ပညာသယောဇနပ္ပမာဏာ တိယဂ္ဂဠာ နာမ ပေါက္ခရဏီ ဇာတာ၊ ပေါက္ခရဏိယာ ကူလံ ဘိန္ဒိတွာ ပါသာဏံ ပဝိသိတွာ သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂန္တွာ တတော ဃနပထဝိံ ဘိန္ဒိတွာ ဥမင်္ဂေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂန္တွာ ဝိဉ္ဈံ[၂] နာမ တိရစ္ဆာနပဗ္ဗတံ ပဟရိတွာ ဟတ္ထတလေ ပဉ္စင်္ဂုလိသဒိသာ ပဉ္စဓာရာ ဟုတွာ ပဝတ္တန္တိ။

သာ တိက္ခတ္တုံ အနောတတ္တံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဂတဋ္ဌာနေ "**အာဝဋ္ဋဂင်္ဂါ**"တိ ဝုစ္စတိ၊ ဥဇုကံ ပါသာဏပိဋ္ဌေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ "**ကဏှဂင်္ဂါ**"တိ၊

၁-ဥတ္တရေန (အံ-ဋ္ဌ ၃-၂၁၉-ပိဋ္ဌေ) ၂-ဝိဇ္ဈံ (သျာ)

ākāsena saṭṭhiyojanāni gataṭṭhāne **“ākāsagaṅgā”**ti, tiyaggaḷapāsāṇe paññāsayojanokāse ṭhitā “**tiyaggaḷapokkharaṇī**”ti, kūlaṁ bhinditvā pāsāṇaṁ pavisitvā saṭṭhiyojanāni gataṭṭhāne **“bahalagaṅgā”**ti, umaṅgena saṭṭhiyojanāni gataṭṭhāne **“umaṅgagaṅgā”**ti vuccati, viñjhaṁ nāma tiracchānapabbataṁ paharitvā pañcadhārā hutvā pavattaṭṭhāne Gaṅgā Yamunā Aciravatī Sarabhū Mahīti pañcadhā saṅkhaṁ gatā. Evametā pañca mahānadiyo Himavantato pavattantīti veditabbā.

Tattha **nadī ninnagā**ti-ādikaṁ gottaṁ, **Gaṅgā Yamunā**ti-ādikaṁ nāmaṁ. **Savantiyo**ti yā kāci savamānā sandamānā gacchantiyo mahānadiyo vā kunnadiyo vā. **Appentī**ti allīyanti osaranti. **Dhārā**ti vuṭṭhidhārā. **Pūrattan**ti puṇṇabhāvo. Mahāsamuddassa hi ayaṁ dhammatā—“imasmiṁ kāle devo mando jāto, jālakkhipādīni ādāya macchakacchape gaṇhissāmā”ti vā “imasmiṁ kāle atimahantī vuṭṭhi, na labhissāma nu kho piṭṭhipasāraṇaṭṭhānan”ti vā[1] taṁ na sakkā vattuṁ. Paṭhamakappikakālato paṭṭhāya hi yaṁ vassitvā sinerumekhalaṁ[2] āhacca udakaṁ ṭhitaṁ, taṁ tato ekaṅgulamattampi udakaṁ neva heṭṭhā otarati, na uddhaṁ uttarati.

Ekarasoti asambhinnaraso. **Muttā**ti khuddakamahantavaṭṭadīghādibhedā anekavidhā muttā. **Maṇī**ti rattanīlādibhedo anekavidho maṇi. **Veḷuriyo**ti vaṁsavaṇṇasirīsapupphavaṇṇādisaṇṭhānato anekavidho. **Saṅkho**ti dakkhiṇāvattatambakucchikadhamanasaṅkhādibhedo anekavidho. **Silā**ti setakāḷamuggavaṇṇādibhedā anekavidhā. **Pavāḷan**ti khuddakamahanta-mandarattaghanarattādibhedaṁ anekavidhaṁ. **Lohitaṅgo**ti padumarāgādibhedo anekavidho[3] **masāragallan**ti kabaramaṇi. “Cittaphalikan”tipi vadanti.

Mahataṁ bhūtānanti mahantānaṁ sattānaṁ. **Timitimiṅgalā**dikā tisso macchajātiyo. Timiṁ gilanasamatthā timiṅgalā, Timiñca Timiṅgalañca gilanasamatthā “Timitimiṅgalā”ti vadanti. **Nāgā**ti ūmipiṭṭhivāsinopi vimānaṭṭhakanāgāpi.

---

1. piṭṭhipāsāṇaṭṭhānanti vā (Ka) Aṁ-Ṭṭha 3. 220 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
2. Sineruvelaṁ (Sī, Syā)
3. Lohitaṅkanti padumarāgādibhedaṁ anekavidhaṁ (Sī, Syā)

အာကာသေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ “**အာကာသဂင်္ဂါ**”တိ၊ တိယဂ္ဂဠပါသာဏေ ပညာသယောဇနောကာသေ ဌိတာ “**တိယဂ္ဂဠပေါက္ခရဏီ**”တိ၊ ကူလံ ဘိန္ဒိတွာ ပါသာဏံ ပဝိသိတွာ သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ “**ဗဟလဂင်္ဂါ**”တိ၊ ဥမင်္ဂေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ “**ဥမင်္ဂဂင်္ဂါ**”တိ ဝုစ္စတိ၊ ဝိဉ္ဈံ နာမ တိရစ္ဆာနပဗ္ဗတံ ပဟရိတွာ ပဉ္စဓာရာ ဟုတွာ ပဝတ္တဋ္ဌာနေ ဂင်္ဂါ ယမုနာ အစိရဝတီ သရဘူ မဟီတိ ပဉ္စဓာ သင်္ခံ ဂတာ။ ဧဝမေတာ ပဉ္စ မဟာနဒိယော ဟိမဝန္တတော ပဝတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ **နဒီ နိန္နဂါ**တိအာဒိကံ ဂေါတ္တံ၊ **ဂင်္ဂါ ယမုနာ**တိအာဒိကံ နာမံ။ **သဝန္တိယော**တိ ယာ ကာစိ သဝမာနာ သန္ဒမာနာ ဂစ္ဆန္တိယော မဟာနဒိယော ဝါ ကုန္နဒိယော ဝါ။ **အပ္ပေန္တီ**တိ အလ္လီယန္တိ ဩသရန္တိ။ **ဓာရာ**တိ ဝုဋ္ဌိဓာရာ။ **ပူရတ္တ**န္တိ ပုဏ္ဏဘာဝေါ။ မဟာသမုဒ္ဒဿ ဟိ အယံ ဓမ္မတာ—“ဣမသ္မိံ ကာလေ ဒေဝေါ မန္ဒော ဇာတော၊ ဇာလက္ခိပါဒီနိ အာဒါယ မစ္ဆကစ္ဆပေ ဂဏှိဿာမာ”တိ ဝါ “ဣမသ္မိံ ကာလေ အတိမဟန္တီ ဝုဋ္ဌိ၊ န လဘိဿာမ နု ခေါ ပိဋ္ဌိပသာရဏဋ္ဌာန”န္တိ ဝါ[1] တံ န သက္ကာ ဝတ္တုံ။ ပဌမကပ္ပိကကာလတော ပဋ္ဌာယ ဟိ ယံ ဝဿိတွာ သိနေရုမေခလံ[2] အာဟစ္စ ဥဒကံ ဌိတံ၊ တံ တတော ဧကင်္ဂုလမတ္တမ္ပိ ဥဒကံ နေဝ ဟေဋ္ဌာ ဩတရတိ၊ န ဥဒ္ဓံ ဥတ္တရတိ။

ဧကရသောတိ အသမ္ဘိန္နရသော။ **မုတ္တာ**တိ ခုဒ္ဒကမဟန္တဝဋ္ဋဒီဃာဒိဘေဒါ အနေကဝိဓာ မုတ္တာ။ **မဏီ**တိ ရတ္တနီလာဒိဘေဒေါ အနေကဝိဓော မဏိ။ **ဝေဠုရိယော**တိ ဝံသဝဏ္ဏသိရီသပုပ္ဖဝဏ္ဏာဒိသဏ္ဌာနတော အနေကဝိဓော။ **သင်္ခေါ**တိ ဒက္ခိဏာဝတ္တတမ္ဗကုစ္ဆိကဓမနသင်္ခါဒိဘေဒေါ အနေကဝိဓော။ **သိလာ**တိ သေတကာဠမုဂ္ဂဝဏ္ဏာဒိဘေဒါ အနေကဝိဓာ။ **ပဝါဠ**န္တိ ခုဒ္ဒကမဟန္တမန္ဒရတ္တဃနရတ္တာဒိဘေဒံ အနေကဝိဓံ။ **လောဟိတင်္ဂေါ**တိ ပဒုမရာဂါဒိဘေဒေါ အနေကဝိဓော[3] **မသာရဂလ္လ**န္တိ ကဗရမဏိ။ “စိတ္တဖလိက”န္တိပိ ဝဒန္တိ။

မဟတံ ဘူတာနန္တိ မဟန္တာနံ သတ္တာနံ။ **တိမိတိမိင်္ဂလာဒိကာ** တိဿော မစ္ဆဇာတိယော။ တိမိံ ဂိလနသမတ္ထာ တိမိင်္ဂလာ, တိမိဉ္စ တိမိင်္ဂလဉ္စ ဂိလနသမတ္ထာ “တိမိတိမိင်္ဂလာ”တိ ဝဒန္တိ။ **နာဂါ**တိ ဦမိပိဋ္ဌိဝါသိနောပိ ဝိမာနဋ္ဌကနာဂါပိ။

၁-ပိဋ္ဌိပါသာဏဋ္ဌာနန္တိ ဝါ (က) အံ-ဋ္ဌ ၃-၂၂၀-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-သိနေရုဝေလံ (သီ၊ သျာ)
၃-လောဟိတင်္ကန္တိ ပဒုမရာဂါဒိဘေဒံ အနေကဝိဓံ (သီ၊ သျာ)

Evameva khoti kiñcāpi Satthā imasmiṁ dhammavinaye soḷasapi bāttiṁsapi tato bhiyyopi acchariyabbhutadhamme vibhajitvā dassetuṁ sakkoti, tadā upamābhāvena pana gahitānaṁ aṭṭhannaṁ[1] anurūpavasena aṭṭheva te upametabbadhamme vibhajitvā dassento "**evameva kho bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye aṭṭha acchariyā abbhutā dhammā**"ti-ādimāha.

Tattha **anupubbasikkhāya** tisso sikkhā gahitā, **anupubbakiriyāya** terasa dhutaṅgadhammā, **anupubbapaṭipadāya** satta anupassanā aṭṭhārasa mahāvipassanā aṭṭhatiṁsa ārammaṇavibhattiyo sattatiṁsa bodhipakkhiyadhammā ca gahitā. **Na āyatakeneva aññāpaṭivedho**ti maṇḍūkassa uppatitvā gamanaṁ viya āditova sīlapūraṇādīni akatvā arahattapaṭivedho nāma natthi, paṭipāṭiyā pana sīlasamādhipaññāyo pūretvāva arahattappattīti attho.

Mama sāvakāti sotāpannādike ariyapuggale sandhāya vadati. **Na saṁvasatī**ti uposathakammādivasena saṁvāsaṁ na karoti. **Ukkhipatī**ti apaneti. **Ārakāvā**ti dūreyeva. **Na tena nibbānadhātuyā ūnattaṁ vā pūrattaṁ vā**ti asaṅkhyeyyepi mahākappe Buddhesu anuppajjantesu ekasattopi parinibbātuṁ na sakkoti, tadāpi "tucchā nibbānadhātū"ti na sakkā vattuṁ, Buddhakāle pana ekekasmiṁ samāgame asaṅkhyeyyāpi sattā amataṁ ārādhenti, tadāpi na sakkā vattuṁ "pūrā nibbānadhātū"ti. **Vimuttiraso**ti kilesehi vimuccanaraso. Sabbā hi sāsanassa sampatti yāvadeva anupādāya āsavehi cittassa vimuttiyā hoti.

Ratanānīti ratijananaṭṭhena ratanāni. Satipaṭṭhānādayo hi bhāviyamānā pubbabhāgepi anappakaṁ pītipāmojjaṁ nibbattenti, pageva aparabhāge. Vuttaṁ hetaṁ—

"Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānatan"ti[2].

lokiyaratananimittaṁ pana pītipāmojjaṁ na tassa kalabhāgampi agghatīti ayamattho heṭṭhā dassito eva. Apica—

1. Atthānaṁ (Sī, Syā)   2. Khu 1. 67 piṭṭhe.

ဧဝမေဝ ခေါတိ ကိဉ္စာပိ သတ္ထာ ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ သောဠသပိ ဗာတ္တိံသပိ တတော ဘိယျောပိ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မေ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ သက္ကောတိ၊ တဒါ ဥပမာဘာဝေန ပန ဂဟိတာနံ အဋ္ဌန္နံ[၁] အနုရူပဝသေန အဋ္ဌေဝ တေ ဥပမေတဗ္ဗဓမ္မေ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော "**ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ အဋ္ဌ အစ္ဆရိယာ အဗ္ဘုတာ ဓမ္မာ**"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အနုပုဗ္ဗသိက္ခာယ** တိဿော သိက္ခာ ဂဟိတာ၊ **အနုပုဗ္ဗကိရိယာယ** တေရသ ဓုတင်္ဂဓမ္မာ၊ **အနုပုဗ္ဗပဋိပဒါယ** သတ္တ အနုပဿနာ အဋ္ဌာရသ မဟာဝိပဿနာ အဋ္ဌတိံသ အာရမ္မဏဝိဘတ္တိယော သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ စ ဂဟိတာ။ **န အာယတကေနေဝ အညာပဋိဝေဓော**တိ မဏ္ဍူကဿ ဥပ္ပတိတွာ ဂမနံ ဝိယ အာဒိတောဝ သီလပူရဏာဒီနိ အကတွာ အရဟတ္တပဋိဝေဓော နာမ နတ္ထိ၊ ပဋိပါဋိယာ ပန သီလသမာဓိပညာယော ပူရေတွာဝ အရဟတ္တပ္ပတ္တီတိ အတ္ထော။

မမ သာဝကာတိ သောတာပန္နာဒိကေ အရိယပုဂ္ဂလေ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **န သံဝသတီ**တိ ဥပေါသထကမ္မာဒိဝသေန သံဝါသံ န ကရောတိ။ **ဥက္ခိပတီ**တိ အပနေတိ။ **အာရကာဝါ**တိ ဒူရေယေဝ။ **န တေန နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဦနတ္တံ ဝါ ပူရတ္တံ ဝါ**တိ အသင်္ချေယျေပိ မဟာကပ္ပေ ဗုဒ္ဓေသု အနုပ္ပဇ္ဇန္တေသု ဧကသတ္တောပိ ပရိနိဗ္ဗာတုံ န သက္ကောတိ၊ တဒါပိ "တုစ္ဆာ နိဗ္ဗာနဓာတူ"တိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ၊ ဗုဒ္ဓကာလေ ပန ဧကေကသ္မိံ သမာဂမေ အသင်္ချေယျာပိ သတ္တာ အမတံ အာရာဓေန္တိ၊ တဒါပိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ "ပူရာ နိဗ္ဗာနဓာတူ"တိ။ **ဝိမုတ္တိရသော**တိ ကိလေသေဟိ ဝိမုစ္စနရသော။ သဗ္ဗာ ဟိ သာသနဿ သမ္ပတ္တိ ယာဝဒေဝ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တဿ ဝိမုတ္တိယာ ဟောတိ။

ရတနာနီတိ ရတိဇနနဋ္ဌေန ရတနာနိ။ သတိပဋ္ဌာနာဒယော ဟိ ဘာဝိယမာနာ ပုဗ္ဗဘာဂေပိ အနပ္ပကံ ပီတိပါမောဇ္ဇံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ ပဂေဝ အပရဘာဂေ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ"န္တိ[၂]။

လောကိယရတနနိမိတ္တံ ပန ပီတိပါမောဇ္ဇံ န တဿ ကလဘာဂမ္ပိ အဂ္ဃတီတိ အယမတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဒဿိတော ဧဝ။ အပိစ—

၁-အဋ္ဌာနံ (သီ၊ သျာ)   ၂-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။

Cittīkataṁ mahagghañca, atulaṁ dullabhadassanaṁ.
Anomasattaparibhogaṁ, ‘ratanan’ti pavuccatīti.

Yadi ca cittīkatādibhāvena ratanaṁ nāma hoti, satipaṭṭhānādīnaṁyeva bhūtato ratanabhāvo. Bodhipakkhiyadhammānaṁ hi so ānubhāvo, yaṁ sāvakā sāvakapāramīñāṇaṁ, Paccekabuddhā paccekabodhiñāṇaṁ, Sammāsambuddhā sammāsambodhiṁ adhigacchantīti āsannakāraṇattā. Paramparakāraṇaṁ hi dānādi-upanissayoti evaṁ ratijananaṭṭhena cittīkatādi-atthena ca ratanabhāvo bodhipakkhiyadhammānaṁ sātisayo. Tena vuttaṁ “**tatrimāni ratanāni, seyyathidaṁ, cattāro satipaṭṭhānā**”ti-ādi.

Tattha ārammaṇe pakkhanditvā[1] upaṭṭhānaṭṭhena paṭṭhānaṁ, satiyeva paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ. Ārammaṇassa pana kāyādivasena catubbidhattā vuttaṁ “**cattāro satipaṭṭhānā**”ti. Tathā hi kāyavedanācittadhammesu subhasukhanicca-attasaññānaṁ pahānato asubhadukkhāniccānattatāgahaṇato ca nesaṁ kāyānupassanādibhāvo vibhatto.

Sammā padahanti etena, sayaṁ vā sammā padahati, pasatthaṁ, sundaraṁ vā padahananti **sammappadhānaṁ.** Puggalassa vā sammadeva padhānabhāvakaraṇato **sammappadhānaṁ,** vīriyassetaṁ adhivacanaṁ. Tampi anuppannuppannānaṁ akusalānaṁ anuppādanapahānavasena anuppannuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādanabhāvanavasena ca catukiccaṁ katvā[2] vuttaṁ “**cattāro sammappadhānā**”ti.

Ijjhatīti **iddhi,** samijjhati nipphajjatīti attho. Ijjhanti vā etāya sattā iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontīti **iddhi.** Iti paṭhamena atthena iddhi eva pādo iddhipādo, iddhikoṭṭhāsoti attho. Dutiyena atthena iddhiyā pādo patiṭṭhā adhigamūpāyoti iddhipādo. Tena hi uparūparivisesasaṅkhātaṁ iddhiṁ pajjanti pāpuṇanti. Svāyaṁ iddhipādo yasmā chandādike cattāro adhipatidhamme dhure jeṭṭhake katvā nibbattiyati, tasmā vuttaṁ “**cattāro iddhipādā**”ti.

Pañcindriyānīti saddhādīni pañca indriyāni. Tattha assaddhiyaṁ abhibhavitvā adhimokkhalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti saddhindriyaṁ, kosajjaṁ abhibhavitvā

1. Okkantitvā (Syā) 2. Catukiccasādhakattā (Ka)

စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃဉ္စ၊ အတုလံ ဒုလ္လဘဒဿနံ။
အနောမသတ္တပရိဘောဂံ၊ ‘ရတန’န္တိ ပဝုစ္စတီတိ။

ယဒိ စ စိတ္တီကတာဒိဘာဝေန ရတနံ နာမ ဟောတိ၊ သတိပဋ္ဌာနာဒီနံယေဝ ဘူတတော ရတနဘာဝေါ။ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ ဟိ သော အာနုဘာဝေါ၊ ယံ သာဝကာ သာဝကပါရမီဉာဏံ, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ, သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဓိဂစ္ဆန္တီတိ အာသန္နကာရဏတ္တာ။ ပရမ္ပရကာရဏံ ဟိ ဒါနာဒိဥပနိဿယောတိ ဧဝံ ရတိဇနနဋ္ဌေန စိတ္တီကတာဒိအဋ္ဌေန စ ရတနဘာဝေါ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ သာတိသယော။ တေန ဝုတ္တံ “**တတြိမာနိ ရတနာနိ၊ သေယျထိဒံ၊ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ အာရမ္မဏေ ပက္ခန္ဒိတွာ[၁] ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနံ၊ သတိယေဝ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ။ အာရမ္မဏဿ ပန ကာယာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓတ္တာ ဝုတ္တံ “**စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ**”တိ။ တထာ ဟိ ကာယဝေဒနာစိတ္တဓမ္မေသု သုဘသုခနိစ္စအတ္တသညာနံ ပဟာနတော အသုဘဒုက္ခာနိစ္စာနတ္တတာဂဟဏတော စ နေသံ ကာယာနုပဿနာဒိဘာဝေါ ဝိဘတ္တော။

သမ္မာ ပဒဟန္တိ ဧတေန, သယံ ဝါ သမ္မာ ပဒဟတိ, ပသတ္ထံ, သုန္ဒရံ ဝါ ပဒဟနန္တိ **သမ္မပ္ပဓာနံ**။ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ သမ္မဒေဝ ပဓာနဘာဝကရဏတော **သမ္မပ္ပဓာနံ**၊ ဝီရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ တမ္ပိ အနုပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ အကုသလာနံ အနုပ္ပါဒနပဟာနဝသေန အနုပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒနဘာဝနဝသေန စ စတုကိစ္စံ ကတွာ[၂] ဝုတ္တံ “**စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ**”တိ။

ဣဇ္ဈတီတိ **ဣဒ္ဓိ**၊ သမိဇ္ဈတိ နိပ္ဖဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဣဇ္ဈန္တိ ဝါ ဧတာယ သတ္တာ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိ **ဣဒ္ဓိ**။ ဣတိ ပဌမေန အတ္ထေန ဣဒ္ဓိ ဧဝ ပါဒေါ ဣဒ္ဓိပါဒေါ၊ ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသောတိ အတ္ထော။ ဒုတိယေန အတ္ထေန ဣဒ္ဓိယာ ပါဒေါ ပတိဋ္ဌာ အဓိဂမူပါယောတိ ဣဒ္ဓိပါဒေါ။ တေန ဟိ ဥပရူပရိဝိသေသသင်္ခါတံ ဣဒ္ဓိံ ပဇ္ဇန္တိ ပါပုဏန္တိ။ သွာယံ ဣဒ္ဓိပါဒေါ ယသ္မာ ဆန္ဒာဒိကေ စတ္တာရော အဓိပတိဓမ္မေ ဓုရေ ဇေဋ္ဌကေ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တိယတိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ “**စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ**”တိ။

ပဉ္စိန္ဒြိယာနီတိ သဒ္ဓါဒီနိ ပဉ္စ ဣန္ဒြိယာနိ။ တတ္ထ အဿဒ္ဓိယံ အဘိဘဝိတွာ အဓိမောက္ခလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ၊ ကောသဇ္ဇံ အဘိဘဝိတွာ

၁-ဩက္ကန္တိတွာ (သျာ) ၂-စတုကိစ္စသာဓကတ္တာ (က)

paggahalakkhaṇe, pamādaṁ abhibhavitvā upaṭṭhānalakkhaṇe, vikkhepaṁ abhibhavitvā avikkhepalakkhaṇe, aññāṇaṁ abhibhavitvā dassanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti paññindriyaṁ.

Tāniyeva assaddhiyādīhi anabhibhavanīyato akampiyaṭṭhena sampayuttadhammesu thirabhāvena **"balānī"**ti veditabbāni.

Satta bojjhaṅgāti bodhiyā, bodhissa vā aṅgāti bojjhaṅgā. Yā hi esā dhammasāmaggī yāya lokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhacca-patiṭṭhānāyūhanakāma sukhattakilamathānuyoga-ucchedasassatābhinivesādīnaṁ anekesaṁ upaddavānaṁ paṭipakkhabhūtāya satidhammavicayavīriyapīti-passaddhisamādhi-upekkhāsaṅkhātāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhati, kilesaniddāya vuṭṭhahati, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikarotīti "bodhī"ti vuccati, tassā dhammasāmaggisaṅkhātāya bodhiyā aṅgātipi bojjhaṅgā jhānaṅgamaggaṅgādayo viya. Yopesa vuttappakārāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako "bodhī"ti vuccati, tassa bodhissa aṅgātipi bojjhaṅgā senaṅgarathaṅgādayo viya. Tenāhu porāṇā "bujjhanakassa puggalassa aṅgāti bojjhaṅgā"ti. "Bodhiyā saṁvattantīti bojjhaṅgā"ti-ādinā[1] nayenapi bojjhaṅgānaṁ bojjhaṅgattho veditabbo.

Ariyo aṭṭhaṅgiko maggoti taṁtaṁmaggavajjhakilesehi ārakattā ariyabhāvakarattā ariyaphalapaṭilābhakarattā[2] ca ariyo. Sammādiṭṭhi-ādīni aṭṭhaṅgāni assa atthi, aṭṭha aṅgāniyeva vā aṭṭhaṅgiko. Kilese mārento gacchati, nibbānatthikehi maggiyati, sayaṁ vā nibbānaṁ maggatīti maggoti. Evametesaṁ satipaṭṭhānādīnaṁ atthavibhāgo veditabbo.

Sotāpannoti maggasaṅkhātaṁ sotaṁ āpajjitvā pāpuṇitvā ṭhito, Sotāpattiphalaṭṭhoti attho. **Sotāpattiphalasacchi kiriyāya paṭipanno**ti sotāpattiphalassa attapaccakkhakaraṇāya paṭipajjamāno paṭhamamaggaṭṭho, yo aṭṭhamakotipi vuccati. **Sakadāgāmī**ti sakideva imaṁ lokaṁ paṭisandhiggahaṇavasena āgamanasīlo dutiyaphalaṭṭho. **Anāgāmī**ti paṭisandhiggahaṇavasena kāmalokaṁ anāgamanasīlo

1. Khu 9. 320 piṭṭhe.
2. Ariyabalapaṭilābhakarattā (Sī)

ပဂ္ဂဟလက္ခဏေ, ပမာဒံ အဘိဘဝိတွာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏေ, ဝိက္ခေပံ အဘိဘဝိတွာ အဝိက္ခေပလက္ခဏေ, အညာဏံ အဘိဘဝိတွာ ဒဿနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ပညိန္ဒြိယံ။

တာနိယေဝ အဿဒ္ဓိယာဒီဟိ အနဘိဘဝနီယတော အကမ္ပိယဋ္ဌေန သမ္ပယုတ္တဓမ္မေသု ထိရဘာဝေန **"ဗလာနီ"**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ဗောဓိယာ, ဗောဓိဿ ဝါ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ။ ယာ ဟိ ဧသာ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ ယာယ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနကာမသုခတ္တကိလမထာနုယောဂဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒီနံ အနေကေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိပက္ခဘူတာယ သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသင်္ခါတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတိ၊ ကိလေသနိဒ္ဒါယ ဝုဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ သစ္ဆိကရောတီတိ "ဗောဓိ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿာ ဓမ္မသာမဂ္ဂိသင်္ခါတာယ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဈာနင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါဒယော ဝိယ။ ယောပေသ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ အရိယသာဝကော "ဗောဓိ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဗောဓိဿ အင်္ဂါတိပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ သေနင်္ဂရထင်္ဂါဒယော ဝိယ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ "ဗုဇ္ဈနကဿ ပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိ။ "ဗောဓိယာ သံဝတ္တန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိအာဒိနာ[၁] နယေနပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဗောဇ္ဈင်္ဂတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါတိ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယဘာဝကရတ္တာ အရိယဖလပဋိလာဘကရတ္တာ[၂] စ အရိယော။ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနိ အဋ္ဌင်္ဂါနိ အဿ အတ္ထိ၊ အဋ္ဌ အင်္ဂါနိယေဝ ဝါ အဋ္ဌင်္ဂိကော။ ကိလေသေ မာရေန္တော ဂစ္ဆတိ, နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂိယတိ, သယံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂတီတိ မဂ္ဂေါတိ။ ဧဝမေတေသံ သတိပဋ္ဌာနာဒီနံ အတ္ထဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သောတာပန္နောတိ မဂ္ဂသင်္ခါတံ သောတံ အာပဇ္ဇိတွာ ပါပုဏိတွာ ဌိတော၊ သောတာပတ္တိဖလဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော**တိ သောတာပတ္တိဖလဿ အတ္တပစ္စက္ခကရဏာယ ပဋိပဇ္ဇမာနော ပဌမမဂ္ဂဋ္ဌော၊ ယော အဋ္ဌမကောတိပိ ဝုစ္စတိ။ **သကဒါဂါမီ**တိ သကိဒေဝ ဣမံ လောကံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန အာဂမနသီလော ဒုတိယဖလဋ္ဌော။ **အနာဂါမီ**တိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ကာမလောကံ အနာဂမနသီလော

၁-ခု ၉-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-အရိယဗလပဋိလာဘကရတ္တာ (သီ)

tatiyaphalaṭṭho. Yo pana saddhānusārī dhammānusārī ekabījīti evamādiko ariyapuggalavibhāgo, so etesaṁyeva pabhedoti. Sesaṁ vuttanayameva.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ attano dhammavinaye matakuṇapasadisena dussīlapuggalena saddhiṁ saṁvāsābhāvasaṅkhātaṁ atthaṁ viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ asaṁvāsārahasaṁvāsārahavibhāgakāraṇaparidīpanaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **channamativassatī**ti āpattiṁ āpajjitvā paṭicchādento aññaṁ navaṁ āpattiṁ āpajjati, tato paraṁ tato paranti evaṁ āpattivassaṁ kilesavassaṁ ativiya vassati. **Vivaṭaṁ nātivassatī**ti āpattiṁ āpanno taṁ appaṭicchādetvā vivaranto sabrahmacārīnaṁ pakāsento yathādhammaṁ yathāvinayaṁ paṭikaronto desento vuṭṭhahanto aññaṁ navaṁ āpattiṁ na āpajjati, tenassa vivaṭaṁ puna āpattivassaṁ kilesavassaṁ na vassati. Yasmā ca etadevaṁ, tasmā **channaṁ** chāditaṁ āpattiṁ **vivaretha** pakāsetha. **Evaṁ taṁ nātivassatī**ti evaṁ sante taṁ āpatti-āpajjanakaṁ āpannapuggalaṁ attabhāvaṁ ativijjhitvā kilesavassaṁ[1] na vassati na temeti. Evaṁ so kilesehi anavassuto parisuddhasīlo samāhito hutvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā sammasanto anukkamena nibbānaṁ pāpuṇātīti adhippāyo.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Soṇasuttavaṇṇanā

46. Chaṭṭhe **Avantīsū**ti Avantiraṭṭhe. **Kuraraghare**ti evaṁnāmake nagare. **Pavatte pabbate**ti Pavattanāmake pabbate. "Papāte pabbate"tipi paṭhanti[2]. **Soṇo upāsako kuṭikaṇṇo**ti nāmena Soṇo nāma, tīhi saraṇagamanehi upāsakabhāvappaṭivedanena upāsako, koṭi-agghanakassa kaṇṇapiḷandhanassa dhāraṇena "koṭikaṇṇo"ti vattabbe "kuṭikaṇṇo"ti evaṁ abhiññāto, na sukhumālasoṇoti[3]

1. Kilesavassanena (Sī, Ka) 2. Papātetipi vadanti (Syā)
3. Abhiññāto sukumāro Soṇoti (Sī, Syā)

တတိယဖလဋ္ဌော။ ယော ပန သဒ္ဓါနုသာရီ ဓမ္မာနုသာရီ ဧကဗီဇီတိ ဧဝမာဒိကော အရိယပုဂ္ဂလဝိဘာဂေါ၊ သော ဧတေသံယေဝ ပဘေဒေါတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အတ္တနော ဓမ္မဝိနယေ မတကုဏပသဒိသေန ဒုဿီလပုဂ္ဂလေန သဒ္ဓိံ သံဝါသာဘာဝသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ အသံဝါသာရဟာသံဝါသာရဟဝိဘာဂကာရဏပရိဒီပနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ဆန္နမတိဝဿတီ**တိ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇိတွာ ပဋိစ္ဆာဒေန္တော အညံ နဝံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ တတော ပရံ တတော ပရန္တိ ဧဝံ အာပတ္တိဝဿံ ကိလေသဝဿံ အတိဝိယ ဝဿတိ။ **ဝိဝဋံ နာတိဝဿတီ**တိ အာပတ္တိံ အာပန္နော တံ အပ္ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဝိဝရန္တော သဗြဟ္မစာရီနံ ပကာသေန္တော ယထာဓမ္မံ ယထာဝိနယံ ပဋိကရောန္တော ဒေသေန္တော ဝုဋ္ဌဟန္တော အညံ နဝံ အာပတ္တိံ န အာပဇ္ဇတိ၊ တေနဿ ဝိဝဋံ ပုန အာပတ္တိဝဿံ ကိလေသဝဿံ န ဝဿတိ။ ယသ္မာ စ ဧတဒေဝံ၊ တသ္မာ **ဆန္နံ** ဆာဒိတံ အာပတ္တိံ **ဝိဝရေထ** ပကာသေယျ။ **ဧဝံ တံ နာတိဝဿတီ**တိ ဧဝံ သန္တေ တံ အာပတ္တိအာပဇ္ဇနကံ အာပန္နပုဂ္ဂလံ အတ္တဘာဝံ အတိဝိဇ္ဈိတွာ ကိလေသဝဿံ[1] န ဝဿတိ န တေမေတိ။ ဧဝံ သော ကိလေသေဟိ အနဝဿုတော ပရိသုဒ္ဓသီလော သမာဟိတော ဟုတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ သမ္မသန္တော အနုက္ကမေန နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏာတီတိ အဓိပ္ပါယော။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-သောဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၆။ ဆဋ္ဌေ **အဝန္တီသူ**တိ အဝန္တိရဋ္ဌေ။ **ကုရရဃရေ**တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **ပဝတ္တေ ပဗ္ဗတေ**တိ ပဝတ္တနာမကေ ပဗ္ဗတေ။ "ပပါတေ ပဗ္ဗတေ"တိပိ ပဌန္တိ[2]။ **သောဏော ဥပါသကော ကုဋိကဏ္ဏော**တိ နာမေန သောဏော နာမ၊ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ ဥပါသကဘာဝပ္ပဋိဝေဒနေန ဥပါသကော၊ ကောဋိအဂ္ဃနကဿ ကဏ္ဏပိဠန္ဓနဿ ဓာရဏေန "ကောဋိကဏ္ဏော"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ "ကုဋိကဏ္ဏော"တိ ဧဝံ အဘိညာတော၊ န သုခုမာလသောဏောတိ[3]

၁-ကိလေသဝဿနေန (သီ၊ က) ၂-ပပါတေတိပိ ဝဒန္တိ (သျာ)
၃-အဘိညာတော သုကုမာရော သောဏောတိ (သီ၊ သျာ)

adhippāyo. Ayaṁ hi āyasmato Mahākaccāyanassa santike dhammaṁ sutvā sāsane abhippasanno, saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhito pavatte pabbate chāyūdakasampanne ṭhāne vihāraṁ kāretvā theraṁ tattha vasāpetvā catūhi paccayehi upaṭṭhāti. Tena vuttaṁ **“āyasmato Mahākaccānassa upaṭṭhāko hotī”**ti.

So kālena kālaṁ therassa upaṭṭhānaṁ gacchati. Thero cassa dhammaṁ deseti. Tena saṁvegabahulo dhammacariyāya ussāhajāto viharati. So ekadā satthena saddhiṁ vāṇijjatthāya Ujjeniṁ gacchanto antarāmagge aṭaviyaṁ satthe niviṭṭhe rattiyaṁ janasambādhabhayena ekamantaṁ apakkamma niddaṁ upagañchi. Sattho paccūsavelāyaṁ uṭṭhāya gato, na ekopi Soṇaṁ pabodhesi, sabbepi visaritvā agamaṁsu. So pabhātāya rattiyā pabujjhitvā uṭṭhāya kañci apassanto sattheneva gatamaggaṁ gahetvā sīghaṁ sīghaṁ gacchanto ekaṁ vaṭarukkhaṁ upagañchi. Tattha addasa ekaṁ mahākāyaṁ[1] virūpadassanaṁ gacchantaṁ purisaṁ aṭṭhito muttāni attano maṁsāni sayameva khādantaṁ, disvāna “kosi tvan”ti pucchi. Petomhi bhanteti. Kasmā evaṁ karosīti. Attano pubbakammenāti. Kiṁ pana taṁ kammanti. Ahaṁ pubbe Bhārukacchanagaravāsī kūṭavāṇijo hutvā paresaṁ santakaṁ vañcetvā khādiṁ, samaṇe ca bhikkhāya upagate “tumhākaṁ maṁsaṁ khādathā”ti akkosiṁ, tena kammena etarahi imaṁ dukkhaṁ anubhavāmīti. Taṁ sutvā Soṇo ativiya saṁvegaṁ paṭilabhi.

Tato paraṁ gacchanto mukhato paggharitakāḷalohite dve petadārake passitvā tatheva pucchi. Tepissa attano kammaṁ kathesuṁ. Te kira Bhārukacchanagare dārakakāle gandhavāṇijjāya[2] jīvikaṁ kappentā attano mātari khīṇāsave nimantetvā bhojentiyā gehaṁ gantvā “amhākaṁ santakaṁ kasmā samaṇānaṁ desi, tayā dinnaṁ bhojanaṁ bhuñjanakasamaṇānaṁ mukhato kāḷalohitaṁ paggharatū”ti akkosiṁsu. Te tena kammena niraye paccitvā tassa vipākāvasesena petayoniyaṁ nibbattitvā tadā imaṁ dukkhaṁ anubhavanti. Tampi sutvā Soṇo ativiya saṁvegajāto ahosi.

1. Mahāvikāraṁ (Sī) 2. Bhaṇḍavaṇijjāya (Sī, Syā)

အဓိပ္ပါယော။ အယံ ဟိ အာယသ္မတော မဟာကစ္စာယနဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ သာသနေ အဘိပ္ပသန္နော, သရဏေသု စ သီလေသု စ ပတိဋ္ဌိတော ပဝတ္တေ ပဗ္ဗတေ ဆာယူဒကသမ္ပန္နေ ဌာနေ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ ထေရံ တတ္ထ ဝသာပေတွာ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌာတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အာယသ္မတော မဟာကစ္စာနဿ ဥပဋ္ဌာကော ဟောတီ**”တိ။

သော ကာလေန ကာလံ ထေရဿ ဥပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတိ။ ထေရော စဿ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တေန သံဝေဂဗဟုလော ဓမ္မစရိယာယ ဥဿာဟဇာတော ဝိဟရတိ။ သော ဧကဒါ သတ္ထေန သဒ္ဓိံ ဝါဏိဇ္ဇတ္ထာယ ဥဇ္ဇေနိံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ အဋဝိယံ သတ္ထေ နိဝိဋ္ဌေ ရတ္တိယံ ဇနသမ္ဗာဓဘယေန ဧကမန္တံ အပက္ကမ္မ နိဒ္ဒံ ဥပဂဉ္ဆိ။ သတ္ထော ပစ္စူသဝေလာယံ ဥဋ္ဌာယ ဂတော၊ န ဧကောပိ သောဏံ ပဗောဓေသိ၊ သဗ္ဗေပိ ဝိသရိတွာ အဂမံသု။ သော ပဘာတာယ ရတ္တိယာ ပဗုဇ္ဈိတွာ ဥဋ္ဌာယ ကဉ္စိ အပဿန္တော သတ္ထေနေဝ ဂတမဂ္ဂံ ဂဟေတွာ သီဃံ သီဃံ ဂစ္ဆန္တော ဧကံ ဝဋရုက္ခံ ဥပဂဉ္ဆိ။ တတ္ထ အဒ္ဒသ ဧကံ မဟာကာယံ[1] ဝိရူပဒဿနံ ဂစ္ဆန္တံ ပုရိသံ အဋ္ဌိတော မုတ္တာနိ အတ္တနော မံသာနိ သယမေဝ ခါဒန္တံ၊ ဒိသွာန “ကောသိ တွ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ပေတောမှိ ဘန္တေတိ။ ကသ္မာ ဧဝံ ကရောသီတိ။ အတ္တနော ပုဗ္ဗကမ္မေနာတိ။ ကိံ ပန တံ ကမ္မန္တိ။ အဟံ ပုဗ္ဗေ ဘာရုကစ္ဆနဂရဝါသီ ကူဋဝါဏိဇော ဟုတွာ ပရေသံ သန္တကံ ဝဉ္စေတွာ ခါဒိံ၊ သမဏေ စ ဘိက္ခာယ ဥပဂတေ “တုမှာကံ မံသံ ခါဒထာ”တိ အက္ကောသိံ၊ တေန ကမ္မေန ဧတရဟိ ဣမံ ဒုက္ခံ အနုဘဝါမီတိ။ တံ သုတွာ သောဏော အတိဝိယ သံဝေဂံ ပဋိလဘိ။

တတော ပရံ ဂစ္ဆန္တော မုခတော ပဂ္ဃရိတကာဠလောဟိတေ ဒွေ ပေတဒါရကေ ပဿိတွာ တထေဝ ပုစ္ဆိ။ တေပိဿ အတ္တနော ကမ္မံ ကထေသုံ။ တေ ကိရ ဘာရုကစ္ဆနဂရေ ဒါရကကာလေ ဂန္ဓဝါဏိဇ္ဇာယ[2] ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တာ အတ္တနော မာတရိ ခီဏာသဝေ နိမန္တေတွာ ဘောဇေန္တိယာ ဂေဟံ ဂန္တွာ “အမှာကံ သန္တကံ ကသ္မာ သမဏာနံ ဒေသိ၊ တယာ ဒိန္နံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇနကသမဏာနံ မုခတော ကာဠလောဟိတံ ပဂ္ဃရတူ”တိ အက္ကောသိံသု။ တေ တေန ကမ္မေန နိရယေ ပစ္စိတွာ တဿ ဝိပါကာဝသေသေန ပေတယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တဒါ ဣမံ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တိ။ တမ္ပိ သုတွာ သောဏော အတိဝိယ သံဝေဂဇာတော အဟောသိ။

၁-မဟာဝိကာရံ (သီ) ၂-ဘဏ္ဍဝဏိဇ္ဇာယ (သီ၊ သျာ)

So Ujjeniṁ gantvā taṁ karaṇīyaṁ tīretvā kulagharaṁ paccāgato theraṁ upasaṅkamitvā katapaṭisanthāro therassa tamatthaṁ ārocesi. Theropissa pavattinivattīsu[1] ādīnavānisaṁse vibhāvento dhammaṁ desesi. So theraṁ vanditvā gehaṁ gato sāyamāsaṁ bhuñjitvā sayanaṁ upagato thokaṁyeva niddāyitvā pabujjhitvā sayanatale nisajja yathāsutaṁ dhammaṁ paccavekkhituṁ āraddho. Tassa taṁ dhammaṁ paccavekkhato, te ca petattabhāve anussarato saṁsāradukkhaṁ ativiya bhayānakaṁ hutvā upaṭṭhāsi, pabbajjāya cittaṁ nami. So vibhātāya rattiyā sarīrapaṭijagganaṁ katvā theraṁ upasaṅkamitvā attano ajjhāsayaṁ ārocetvā pabbajjaṁ yāci. Tena vuttaṁ "**atha kho Soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa rahogatassa -pa- pabbājetu maṁ bhante ayyo Mahākaccāno**"ti.

Tattha **yathā yathā**ti-ādīnaṁ padānaṁ ayaṁ saṅkhepattho—yena yena ākārena ayyo Mahākaccāno dhammaṁ deseti ācikkhati paññapeti paṭṭhapeti vivarati vibhajati uttānīkaroti pakāseti, tena tena me upaparikkhato evaṁ hoti, yadetaṁ sikkhattayabrahmacariyaṁ ekampi divasaṁ akkhaṇḍaṁ katvā carimakacittaṁ pāpetabbatāya **ekantaparipuṇṇaṁ.** Ekadivasampi kilesamalena amalinaṁ katvā carimakacittaṁ pāpetabbatāya **ekantaparisuddhaṁ. Saṅkhalikhitan**ti likhitasaṅkhasadisaṁ dhotasaṅkhasappaṭibhāgaṁ caritabbaṁ. **Idaṁ na sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā** agāramajjhe vasantena **ekantaparipuṇṇaṁ -pa- carituṁ yannūnāhaṁ** kese ceva massūni ca **ohāretvā** voropetvā kāsāyarasapītatāya **kāsāyāni** brahmacariyaṁ carantānaṁ anucchavikāni vatthāni **acchādetvā** nivāsetvā ceva pārupitvā ca **agārasmā** nikkhamitvā **anagāriyaṁ pabbajeyyaṁ.** Yasmā agārassa hitaṁ kasivāṇijjādikammaṁ agāriyanti vuccati, tañca pabbajjāya natthi, tasmā pabbajjā anagāriyā nāma. Taṁ **anagāriyaṁ** pabbajjaṁ **pabbajeyyaṁ** upagaccheyyaṁ, paṭipajjeyyanti attho.

Evaṁ attanā rahovitakkitaṁ Soṇo upāsako therassa ārocetvā taṁ paṭipajjitukāmo "**pabbājetu maṁ bhante ayyo Mahākaccano**"ti āha. Thero pana "tāvassa ñāṇaparipākaṁ kathan"ti[2]

1. Pavattiṁ sutvā (Sī, Ka)   2. Na tāvassa ñāṇaṁ paripākaṁ katanti (Syā)

သော ဥဇ္ဇေနိံ ဂန္တွာ တံ ကရဏီယံ တီရေတွာ ကုလဃရံ ပစ္စာဂတော ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ကတပဋိသန္ထာရော ထေရဿ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ ထေရောပိဿ ပဝတ္တိနိဝတ္တီသု[1] အာဒီနဝါနိသံသေ ဝိဘာဝေန္တော ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ထေရံ ဝန္ဒိတွာ ဂေဟံ ဂတော သာယမာသံ ဘုဉ္ဇိတွာ သယနံ ဥပဂတော ထောကံယေဝ နိဒ္ဒါယိတွာ ပဗုဇ္ဈိတွာ သယနတလေ နိသဇ္ဇ ယထာသုတံ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခိတုံ အာရဒ္ဓေါ။ တဿ တံ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခတော, တေ စ ပေတတ္တဘာဝေ အနုဿရတော သံသာရဒုက္ခံ အတိဝိယ ဘယာနကံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာသိ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ နမိ။ သော ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အတ္တနော အဇ္ဈာသယံ အာရောစေတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ တေန ဝုတ္တံ "**အထ ခေါ သောဏဿ ဥပါသကဿ ကုဋိကဏ္ဏဿ ရဟောဂတဿ။ပ။ ပဗ္ဗာဇေတု မံ ဘန္တေ အယျော မဟာကစ္စာနော**"တိ။

တတ္ထ **ယထာ ယထာ**တိအာဒီနံ ပဒါနံ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယေန ယေန အာကာရေန အယျော မဟာကစ္စာနော ဓမ္မံ ဒေသေတိ အာစိက္ခတိ ပညပေတိ ပဋ္ဌပေတိ ဝိဝရတိ ဝိဘဇတိ ဥတ္တာနီကရောတိ ပကာသေတိ၊ တေန တေန မေ ဥပပရိက္ခတော ဧဝံ ဟောတိ၊ ယဒေတံ သိက္ခတ္တယဗြဟ္မစရိယံ ဧကမ္ပိ ဒိဝသံ အက္ခဏ္ဍံ ကတွာ စရိမကစိတ္တံ ပါပေတဗ္ဗတာယ **ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ**။ ဧကဒိဝသမ္ပိ ကိလေသမလေန အမလိနံ ကတွာ စရိမကစိတ္တံ ပါပေတဗ္ဗတာယ **ဧကန္တပရိသုဒ္ဓံ**။ **သင်္ခလိခိတန္တိ** လိခိတသင်္ခသဒိသံ ဓောတသင်္ခသပ္ပဋိဘာဂံ စရိတဗ္ဗံ။ **ဣဒံ န သုကရံ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတာ** အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တေန **ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ။ပ။ စရိတုံ ယန္နူနာဟံ** ကေသေ စေဝ မဿူနိ စ **ဩဟာရေတွာ** ဝေါရောပေတွာ ကာသာယရသပီတတာယ **ကာသာယာနိ** ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာနံ အနုစ္ဆဝိကာနိ ဝတ္ထာနိ **အစ္ဆာဒေတွာ** နိဝါသေတွာ စေဝ ပါရုပိတွာ စ **အဂါရသ္မာ** နိက္ခမိတွာ **အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇေယျံ**။ ယသ္မာ အဂါရဿ ဟိတံ ကသိဝါဏိဇ္ဇာဒိကမ္မံ အဂါရိယန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနဂါရိယာ နာမ။ တံ **အနဂါရိယံ** ပဗ္ဗဇ္ဇံ **ပဗ္ဗဇေယျံ** ဥပဂစ္ဆေယျံ၊ ပဋိပဇ္ဇေယျန္တိ အတ္ထော။

ဧဝံ အတ္တနာ ရဟောဝိတက္ကိတံ သောဏော ဥပါသကော ထေရဿ အာရောစေတွာ တံ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမော "**ပဗ္ဗာဇေတု မံ ဘန္တေ အယျော မဟာကစ္စာနော**"တိ အာဟ။ ထေရော ပန "တာဝဿ ဉာဏပရိပါကံ ကထ"န္တိ[2]

၁-ပဝတ္တိံ သုတွာ (သီ၊ က)   ၂-န တာဝဿ ဉာဏံ ပရိပါကံ ကတန္တိ (သျာ)

upadhāretvā ñāṇaparipākaṁ āgamayamāno **“dukkaraṁ kho”**ti-ādinā pabbajjāchandaṁ nivāresi.

Tattha **ekabhattan**ti “ekabhattiko hoti rattūparato virato vikālabhojanā”ti[1] evaṁ vuttaṁ vikālatojanaviratiṁ sandhāya vadati. **Ekaseyyan**ti adutiyaseyyaṁ. Ettha ca seyyāsīsena “eko tiṭṭhati, eko gacchati, eko nisīdatī”ti-ādinā[2] nayena vuttesu catūsu iriyāpathesu kāyavivekaṁ dīpeti, na ekākinā hutvā sayanamattaṁ. **Brahmacariyan**ti methunaviratibrahmacariyaṁ, sikkhattayānuyogasaṅkhātaṁ sāsanabrahmacariyaṁ vā. **Iṅghā**ti codanatthe nipāto. **Tatthevā**ti geheyeva. **Buddhānaṁ sāsanaṁ anuyuñjā**ti niccasīla-uposathasīlādibhedaṁ pañcaṅga-aṭṭhaṅgadasaṅgasīlaṁ, tadanurūpañca samādhipaññābhāvanaṁ anuyuñja. Etaṁ hi upāsakena pubbabhāge anuyuñjitabbaṁ Buddhasāsanaṁ nāma. Tenāha **“kālayuttaṁ ekabhattaṁ ekaseyyaṁ brahmacariyan”**ti.

Tattha **kālayuttan**ti cātuddasīpañcadasī-aṭṭhamīpāṭihāriyapakkhasaṅkhātena kālena yuttaṁ, yathāvuttakāle vā tuyhaṁ anuyuñjantassa yuttaṁ patirūpaṁ sakkuṇeyyaṁ, na sabbakālaṁ pabbajjāti[3] adhippāyo. Sabbametaṁ ñāṇassa aparipakkattā tassa kāmānaṁ duppahānatāya sammāpaṭipattiyaṁ yogyaṁ kārāpetuṁ[4] vadati, na pabbajjāchandaṁ nivāretuṁ. **Pabbajjābhisaṅkhāro**ti pabbajituṁ ārambho ussāho. **Paṭipassambhī**ti indriyānaṁ aparipakkattā, saṁvegassa ca nātitikkhabhāvato vūpasami. Kiñcāpi paṭipassambhi, therena vuttavidhiṁ pana anutiṭṭhanto kālena kālaṁ theraṁ upasaṅkamitvā payirupāsanto dhammaṁ suṇāti. Tassa vuttanayeneva dutiyaṁ pabbajjāya cittaṁ uppajji, therassa ca ārocesi. Dutiyampi thero paṭikkhipi. Tatiyavāre pana ñāṇassa paripakkabhāvaṁ ñatvā “idāni naṁ pabbājetuṁ kālo”ti thero pabbājesi, pabbaji tañca taṁ tīṇi saṁvaccharāni atikkamitvā gaṇaṁ pariyesitvā upasampādesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ **“dutiyampi kho Soṇo -pa- upasampādesī”**ti.

Tattha **appabhikkhuko**ti katipayabhikkhuko. Tadā kira bhikkhū yebhuyyena Majjhimadese eva vasiṁsu. Tasmā tattha katipayā eva

1. Dī 1. 60; Aṁ 1. 212 piṭṭhādīsu.
2. Khu 7. 20, 108 piṭṭhādīsu.
3. Na sabbakālanti (Ka)
4. Yogyataṁ pakāsetuṁ (Ka)

ဥပဓာရေတွာ ဉာဏပရိပါကံ အာဂမယမာနော “**ဒုက္ကရံ ခေါ**”တိအာဒိနာ ပဗ္ဗဇ္ဇာဆန္ဒံ နိဝါရေသိ။

တတ္ထ **ဧကဘတ္တန္တိ** “ဧကဘတ္တိကော ဟောတိ ရတ္တူပရတော ဝိရတော ဝိကာလဘောဇနာ”တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တံ ဝိကာလဘောဇနဝိရတိံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **ဧကသေယျန္တိ** အဒုတိယသေယျံ။ ဧတ္ထ စ သေယျာသီသေန “ဧကော တိဋ္ဌတိ၊ ဧကော ဂစ္ဆတိ၊ ဧကော နိသီဒတီ”တိအာဒိနာ[၂] နယေန ဝုတ္တေသု စတူသု ဣရိယာပထေသု ကာယဝိဝေကံ ဒီပေတိ၊ န ဧကာကိနာ ဟုတွာ သယနမတ္တံ။ **ဗြဟ္မစရိယန္တိ** မေထုနဝိရတိဗြဟ္မစရိယံ၊ သိက္ခတ္တယာနုယောဂသင်္ခါတံ သာသနဗြဟ္မစရိယံ ဝါ။ **ဣင်္ဃာတိ** စောဒနတ္ထေ နိပါတော။ **တတ္ထေဝါတိ** ဂေဟေယေဝ။ **ဗုဒ္ဓါနံ သာသနံ အနုယုဉ္ဇာတိ** နိစ္စသီလဥပေါသထသီလာဒိဘေဒံ ပဉ္စင်္ဂအဋ္ဌင်္ဂဒသင်္ဂသီလံ, တဒနုရူပဉ္စ သမာဓိပညာဘာဝနံ အနုယုဉ္ဇ။ ဧတံ ဟိ ဥပါသကေန ပုဗ္ဗဘာဂေ အနုယုဉ္ဇိတဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓသာသနံ နာမ။ တေနာဟ “**ကာလယုတ္တံ ဧကဘတ္တံ ဧကသေယျံ ဗြဟ္မစရိယ**”န္တိ။

တတ္ထ **ကာလယုတ္တန္တိ** စာတုဒ္ဒသီပဉ္စဒသီအဋ္ဌမီပါဋိဟာရိယပက္ခသင်္ခါတေန ကာလေန ယုတ္တံ၊ ယထာဝုတ္တကာလေ ဝါ တုယှံ အနုယုဉ္ဇန္တဿ ယုတ္တံ ပတိရူပံ သက္ကုဏေယျံ၊ န သဗ္ဗကာလံ ပဗ္ဗဇ္ဇာတိ[၃] အဓိပ္ပါယော။ သဗ္ဗမေတံ ဉာဏဿ အပရိပက္ကတ္တာ တဿ ကာမာနံ ဒုပ္ပဟာနတာယ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ ယောဂျံ ကာရာပေတုံ[၄] ဝဒတိ၊ န ပဗ္ဗဇ္ဇာဆန္ဒံ နိဝါရေတုံ။ **ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိသင်္ခါရောတိ** ပဗ္ဗဇိတုံ အာရမ္ဘော ဥဿာဟော။ **ပဋိပဿမ္ဘီတိ** ဣန္ဒြိယာနံ အပရိပက္ကတ္တာ, သံဝေဂဿ စ နာတိတိက္ခဘာဝတော ဝူပသမိ။ ကိဉ္စာပိ ပဋိပဿမ္ဘိ၊ ထေရေန ဝုတ္တဝိဓိံ ပန အနုတိဋ္ဌန္တော ကာလေန ကာလံ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပယိရုပါသန္တော ဓမ္မံ သုဏာတိ။ တဿ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒုတိယံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ထေရဿ စ အာရောစေသိ။ ဒုတိယမ္ပိ ထေရော ပဋိက္ခိပိ။ တတိယဝါရေ ပန ဉာဏဿ ပရိပက္ကဘာဝံ ဉတွာ “ဣဒါနိ နံ ပဗ္ဗာဇေတုံ ကာလော”တိ ထေရော ပဗ္ဗာဇေသိ၊ ပဗ္ဗဇိတဉ္စ တံ တီဏိ သံဝစ္ဆရာနိ အတိက္ကမိတွာ ဂဏံ ပရိယေသိတွာ ဥပသမ္ပာဒေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**ဒုတိယမ္ပိ ခေါ သောဏော။ပ။ ဥပသမ္ပာဒေသီ**”တိ။

တတ္ထ **အပ္ပဘိက္ခုကောတိ** ကတိပယဘိက္ခုကော။ တဒါ ကိရ ဘိက္ခူ ယေဘုယျေန မဇ္ဈိမဒေသေ ဧဝ ဝသိံသု။ တသ္မာ တတ္ထ ကတိပယာ ဧဝ

၁-ဒီ ၁-၆၀၊ အံ ၁-၂၁၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ခု ၇-၂၀-၁၀၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-န သဗ္ဗကာလန္တိ (က)
၄-ယောဂျတံ ပကာသေတုံ (က)

ahesuṁ, te ca ekasmiṁ nigame eko, ekasmiṁ dveti evaṁ visuṁ visuṁ vasiṁsu. **Kicchenā**ti dukkhena. **Kasirenā**ti āyāsena. **Tato tato**ti tasmā tasmā gāmanigamādito. Therena hi katipaye bhikkhū ānetvā aññesu ānīyamānesu pubbe ānītā kenacideva karaṇīyena pakkamiṁsu, kiñci kālaṁ āgametvā puna tesu ānīyamānesu itare pakkamiṁsu. Evaṁ punappunaṁ ānayanena sannipāto cireneva ahosi, thero ca tadā ekavihārī ahosi. **Dasavaggaṁ bhikkhusaṁghaṁ sannipātetvā**ti tadā Bhagavatā paccantadesepi dasavaggeneva saṁghena upasampadā anuññātā. Itonidānañhi therena yācito pañcavaggena saṁghena paccantadese upasampadaṁ anujāni. Tena vuttaṁ "**tiṇṇaṁ vassānaṁ -pa- sannipātetvā**"ti.

Vassaṁvuṭṭhassati upasampajjitvā paṭhamavassaṁ upagantvā vusitavato. **Īdiso ca īdiso cā**ti evarūpo ca evarūpo ca, evarūpāya nāmakāyarūpakāyasampattiyā samannāgato, evarūpāya dhammakāyasampattiyā samannāgatoti **sutoyeva me so Bhagavā. Na kho me so Bhagavā sammukhā diṭṭho**ti etena puthujjanasaddhāya evaṁ[1] āyasmā Soṇo Bhagavantaṁ daṭṭhukāmo ahosi. Aparabhāge pana Satthārā saddhiṁ ekagandhakuṭiyaṁ vasitvā paccūsasamayaṁ ajjhiṭṭho soḷasa aṭṭhakavaggikāni Satthu sammukhā aṭṭhiṁ katvā manasi katvā sabbaṁ cetaso samannāharitvā atthadhammappaṭisaṁvedī hutvā bhaṇanto dhammūpasañhitapāmojjādimukhena[2] samāhito sarabhaññapariyosāne vipassanaṁ paṭṭhapetvā saṅkhāre sammasanto anupubbena arahattaṁ pāpuṇi. Etadatthameva hissa Bhagavatā attanā saddhiṁ ekagandhakuṭiyaṁ vāso āṇattoti vadanti.

Keci panāhu—"na kho me so Bhagavā sammukhā diṭṭho"ti idaṁ rūpakāyadassanameva sandhāya vuttanti. āyasmā hi Soṇo pabbajitvāva therassa santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā ghaṭento vāyamanto anupasampannova sotāpanno hutvā upasampajjitvā "upāsakāpi sotāpannā honti, ahampi sotāpanno, kimettha cittan"ti uparimaggatthāya vipassanaṁ vaḍḍhetvā antovasseyeva chaḷabhiñño hutvā visuddhipavāraṇāya

1. Puthujjanataṁ sandhāya evaṁ (Sī), puthujjanataṁ sandhāya eva (Syā)
2. Dhammaphassasañjātapāmujjādisukhena (Sī)

အဟေသုံ၊ တေ စ ဧကသ္မိံ နိဂမေ ဧကော, ဧကသ္မိံ ဒွေတိ ဧဝံ ဝိသုံ ဝိသုံ ဝသိံသု။ **ကိစ္ဆေနာ**တိ ဒုက္ခေန။ **ကသိရေနာ**တိ အာယာသေန။ **တတော တတော**တိ တသ္မာ တသ္မာ ဂါမနိဂမာဒိတော။ ထေရေန ဟိ ကတိပယေ ဘိက္ခူ အာနေတွာ အညေသု အာနီယမာနေသု ပုဗ္ဗေ အာနီတာ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ပက္ကမိံသု၊ ကိဉ္စိ ကာလံ အာဂမေတွာ ပုန တေသု အာနီယမာနေသု ဣတရေ ပက္ကမိံသု။ ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ အာနယနေန သန္နိပါတော စိရေနေဝ အဟောသိ၊ ထေရော စ တဒါ ဧကဝိဟာရီ အဟောသိ။ **ဒသဝဂ္ဂံ ဘိက္ခုသံဃံ သန္နိပါတေတွာ**တိ တဒါ ဘဂဝတာ ပစ္စန္တဒေသေပိ ဒသဝဂ္ဂေနေဝ သံဃေန ဥပသမ္ပဒါ အနုညာတာ။ ဣတောနိဒါနဉှိ ထေရေန ယာစိတော ပဉ္စဝဂ္ဂေန သံဃေန ပစ္စန္တဒေသေ ဥပသမ္ပဒံ အနုဇာနိ။ တေန ဝုတ္တံ "**တိဏ္ဏံ ဝဿာနံ။ပ။ သန္နိပါတေတွာ**"တိ။

ဝဿံဝုဋ္ဌဿာတိ ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ ပဌမဝဿံ ဥပဂန္တွာ ဝုသိတဝတော။ **ဤဒိသော စ ဤဒိသော စာ**တိ ဧဝရူပေါ စ ဧဝရူပေါ စ၊ ဧဝရူပါယ နာမကာယရူပကာယသမ္ပတ္တိယာ သမန္နာဂတော၊ ဧဝရူပါယ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိယာ သမန္နာဂတောတိ **သုတောယေဝ မေ သော ဘဂဝါ။ န ခေါ မေ သော ဘဂဝါ သမ္မုခါ ဒိဋ္ဌော**တိ ဧတေန ပုထုဇ္ဇနသဒ္ဓါယ ဧဝံ[၁] အာယသ္မာ သောဏော ဘဂဝန္တံ ဒဋ္ဌုကာမော အဟောသိ။ အပရဘာဂေ ပန သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ ဧကဂန္ဓကုဋိယံ ဝသိတွာ ပစ္စူသသမယံ အဇ္ဈိဋ္ဌော သောဠသ အဋ္ဌကဝဂ္ဂိကာနိ သတ္ထု သမ္မုခါ အဋ္ဌိံ ကတွာ မနသိ ကတွာ သဗ္ဗံ စေတသော သမန္နာဟရိတွာ အတ္ထဓမ္မပ္ပဋိသံဝေဒီ ဟုတွာ ဘဏန္တော ဓမ္မူပသဉှိတပါမောဇ္ဇာဒိမုခေန[၂] သမာဟိတော သရဘညပရိယောသာနေ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော အနုပုဗ္ဗေန အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဧတဒတ္ထမေဝ ဟိဿ ဘဂဝတာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ဧကဂန္ဓကုဋိယံ ဝါသော အာဏတ္တောတိ ဝဒန္တိ။

ကေစိ ပနာဟု—"န ခေါ မေ သော ဘဂဝါ သမ္မုခါ ဒိဋ္ဌော"တိ ဣဒံ ရူပကာယဒဿနမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ။ အာယသ္မာ ဟိ သောဏော ပဗ္ဗဇိတွာဝ ထေရဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော အနုပသမ္ပန္နောဝ သောတာပန္နော ဟုတွာ ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ "ဥပါသကာပိ သောတာပန္နာ ဟောန္တိ၊ အဟမ္ပိ သောတာပန္နော၊ ကိမေတ္ထ စိတ္တန္"တိ ဥပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အန္တောဝဿေယေဝ ဆဠဘိညော ဟုတွာ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏာယ

၁-ပုထုဇ္ဇနတံ သန္ဓာယ ဧဝံ (သီ)၊ ပုထုဇ္ဇနတံ သန္ဓာယ ဧဝ (သျာ)
၂-ဓမ္မဖဿသဉ္ဇာတပါမုဇ္ဇာဒိသုခေန (သီ)

pavāresi. Ariyasaccadassanena hi Bhagavato dhammakāyo diṭṭho nāma hoti. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Yo kho Vakkali dhammaṁ passati, so maṁ passati. Yo maṁ passati, so dhammaṁ passatī”ti[1].

tasmāssa dhammakāyadassanaṁ pageva siddhaṁ, pavāretvā pana rūpakāyaṁ daṭṭhukāmo ahosīti.

“Sace maṁ upajjhāyo anujānātī”tipi pāṭho. “Bhante”ti pana likhanti. Tathā “sādhu sādhu āvuso Soṇa, gaccha tvaṁ āvuso Soṇā”tipi pāṭho. “Āvuso”ti[2] pana kesuci potthakesu natthi. Tathā “evamāvusoti kho āyasmā Soṇo”tipi pāṭho. Āvusovādoyeva hi aññamaññaṁ bhikkhūnaṁ Bhagavato dharamānakāle āciṇṇo. **Bhagavantaṁ pāsādikan**ti-ādīnaṁ padānaṁ attho heṭṭhā vuttoyeva.

Kacci bhikkhu khamanīyanti bhikkhu idaṁ tuyhaṁ catucakkaṁ navadvāraṁ sarīrayantaṁ kacci khamanīyaṁ, kiṁ sakkā khamituṁ sahituṁ pariharituṁ, kiṁ dukkhabhāro nābhibhavati. **Kacci yāpanīyan**ti kiṁ taṁtaṁkiccesu yāpetuṁ gametuṁ sakkā, na kañci antarāyanti dasseti. **Kaccisi appakilamathenā**ti anāyāsena imaṁ ettakaṁ addhānaṁ kacci āgatosi.

Etadahosīti Buddhāciṇṇaṁ anussarantassa āyasmato Ānandassa etaṁ **“yassa kho maṁ Bhagavā”**ti-ādinā idāni vuccamānaṁ citte āciṇṇaṁ ahosi. **Ekavihāre**ti ekagandhakuṭiyaṁ. Gandhakuṭi hi idha vihāroti adhippetā. **Vatthun**ti vasituṁ.

Nisajjāya vītināmetvāti ettha yasmā Bhagavā āyasmato Soṇassa samāpattisamāpajjane paṭisanthāraṁ karonto sāvakasādhāraṇā sabbā samāpattiyo anulomapaṭilomaṁ samāpajjanto **bahudeva rattiṁ -pa- vihāraṁ pāvisi,** tasmā āyasmāpi Soṇo Bhagavato adhippāyaṁ ñatvā tadanurūpaṁ sabbā tā samāpattiyo samāpajjanto “bahudeva rattiṁ -pa- vihāraṁ pāvisī”ti keci vadanti. Pavisitvā ca

1. Saṁ 2. 98 piṭṭhe.
2. Mā āvusoti (Sī, Syā)

ပဝါရေသိ။ အရိယသစ္စဒဿနေန ဟိ ဘဂဝတော ဓမ္မကာယော ဒိဋ္ဌော နာမ ဟောတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ယော ခေါ ဝက္ကလိ ဓမ္မံ ပဿတိ၊ သော မံ ပဿတိ။ ယော မံ ပဿတိ၊ သော ဓမ္မံ ပဿတီ”တိ[၁]။

တသ္မာဿ ဓမ္မကာယဒဿနံ ပဂေဝ သိဒ္ဓံ၊ ပဝါရေတွာ ပန ရူပကာယံ ဒဋ္ဌုကာမော အဟောသီတိ။

“သစေ မံ ဥပဇ္ဈာယော အနုဇာနာတီ”တိပိ ပါဌော။ “ဘန္တေ”တိ ပန လိခန္တိ။ တထာ “သာဓု သာဓု အာဝုသော သောဏ၊ ဂစ္ဆ တွံ အာဝုသော သောဏာ”တိပိ ပါဌော။ “အာဝုသော”တိ[၂] ပန ကေသုစိ ပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။ တထာ “ဧဝမာဝုသောတိ ခေါ အာယသ္မာ သောဏော”တိပိ ပါဌော။ အာဝုသောဝါဒေါယေဝ ဟိ အညမညံ ဘိက္ခူနံ ဘဂဝတော ဓရမာနကာလေ အာစိဏ္ဏော။ **ဘဂဝန္တံ ပါသာဒိကန္တိ**အာဒီနံ ပဒါနံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

ကစ္စိ ဘိက္ခု ခမနီယန္တိ ဘိက္ခု ဣဒံ တုယှံ စတုစက္ကံ နဝဒွါရံ သရီရယန္တံ ကစ္စိ ခမနီယံ၊ ကိံ သက္ကာ ခမိတုံ သဟိတုံ ပရိဟရိတုံ၊ ကိံ ဒုက္ခဘာရော နာဘိဘဝတိ။ **ကစ္စိ ယာပနီယန္တိ** ကိံ တံတံကိစ္စေသု ယာပေတုံ ဂမေတုံ သက္ကာ၊ န ကဉ္စိ အန္တရာယန္တိ ဒဿေတိ။ **ကစ္စိသိ အပ္ပကိလမထေနာ**တိ အနာယာသေန ဣမံ ဧတ္တကံ အဒ္ဓါနံ ကစ္စိ အာဂတောသိ။

ဧတဒဟောသီတိ ဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ အနုဿရန္တဿ အာယသ္မတော အာနန္ဒဿ ဧတံ “**ယဿ ခေါ မံ ဘဂဝါ**”တိအာဒိနာ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနံ စိတ္တေ အာစိဏ္ဏံ အဟောသိ။ **ဧကဝိဟာရေ**တိ ဧကဂန္ဓကုဋိယံ။ ဂန္ဓကုဋိ ဟိ ဣဓ ဝိဟာရောတိ အဓိပ္ပေတာ။ **ဝတ္ထုန္တိ** ဝသိတုံ။

နိသဇ္ဇာယ ဝီတိနာမေတွာတိ ဧတ္ထ ယသ္မာ ဘဂဝါ အာယသ္မတော သောဏဿ သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနေ ပဋိသန္ထာရံ ကရောန္တော သာဝကသာဓာရဏာ သဗ္ဗာ သမာပတ္တိယော အနုလောမပဋိလောမံ သမာပဇ္ဇန္တော **ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ။ပ။ ဝိဟာရံ ပါဝိသိ၊** တသ္မာ အာယသ္မာပိ သောဏော ဘဂဝတော အဓိပ္ပါယံ ဉတွာ တဒနုရူပံ သဗ္ဗာ တာ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇန္တော “ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ။ပ။ ဝိဟာရံ ပါဝိသီ”တိ ကေစိ ဝဒန္တိ။ ပဝိသိတွာ စ

၁-သံ ၂-၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-မာ အာဝုသောတိ (သီ၊ သျာ)

Bhagavatā anuññāto cīvaraṁ tirokaraṇīyaṁ katvāpi Bhagavato pādapasse nisajjāya vītināmesi. **Ajjhesī**ti āṇāpesi. **Paṭibhātu taṁ bhikkhu dhammo bhāsitun**ti bhikkhu tuyhaṁ dhammo bhāsituṁ upaṭṭhātu ñāṇamukhe āgacchatu, yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ bhaṇāhīti attho.

Soḷasa aṭṭhakavaggikānīti aṭṭhakavaggabhūtāni kāmasuttādīni soḷasa suttāni. **Sarena abhaṇī**ti suttussāraṇasarena abhāsi, sarabhaññavasena kathesīti attho. **Sarabhaññapariyosāne**ti ussāraṇāvasāne. **Suggahitānī**ti sammā uggahitāni. **Sumanasikatānī**ti suṭṭhu manasi katāni. Ekacco uggahaṇakāle sammā uggahetvāpi pacchā sajjhāyādivasena manasi karaṇakāle byañjanāni vā micchā ropeti, padapacchābhaṭṭhaṁ vā karoti, na evamayaṁ. Iminā pana sammadeva yathuggahitaṁ manasi katāni. Tena vuttaṁ "sumanasikatānīti suṭṭhu manasi katānī"ti. **Sūpadhāritānī**ti atthatopi suṭṭhu upadhāritāni. Atthe hi suṭṭhu upadhārite sakkā Pāḷiṁ sammā ussāretuṁ[1]. **Kalyāṇiyāsi vācāya samannāgato**ti sithiladhanitādīnaṁ yathāvidhānavacanena parimaṇḍalapadabyañjanaparipuṇṇāya poriyā vācāya samannāgato āsi. **Vissaṭṭhāyā**ti vimuttāya. Etenassa vimuttavāditaṁ dasseti. **Anelagaḷāyā**ti elā vuccati doso, taṁ na paggharatīti anelagaḷā, tāya niddosāyāti attho. Atha vā **anelagaḷāyā**ti anelāya ca agaḷāya ca niddosāya agaḷitapadabyañjanāya, aparihīnapadabyañjanāyāti attho. Tathā hi naṁ Bhagavā "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ kalyāṇavākkaraṇānaṁ yadidaṁ Soṇo kuṭikaṇṇo"ti[2] etadagge ṭhapesi. **Atthassa viññāpaniyā**ti yathādhippetaṁ atthaṁ viññāpetuṁ samatthāya.

Kativassoti so kira majjhimavayassa tatiyakoṭṭhāse ṭhito ākappasampanno ca paresaṁ ciratarapabbajito viya khāyati. Taṁ sandhāya Bhagavā pucchatīti keci, taṁ akāraṇaṁ. Evaṁ sante[3] samādhisukhaṁ anubhavituṁ yutto, ettakaṁ kālaṁ kasmā pamādamāpannoti puna anuyuñjituṁ Satthā "kativassosī"ti taṁ pucchati. Tenevāha "**kissa pana tvaṁ bhikkhu evaṁ ciraṁ akāsī**"ti.

1. Pāḷidhammaṁ uccāretuṁ (Sī) 2. Aṁ 1. 24 piṭṭhe. 3. Evaṁ santaṁ (Ka)

ဘဂဝတာ အနုညာတော စီဝရံ တိရောကရဏီယံ ကတွာပိ ဘဂဝတော ပါဒပဿေ နိသဇ္ဇာယ ဝီတိနာမေသိ။ **အဇ္ဈေသီ**တိ အာဏာပေသိ။ **ပဋိဘာတု တံ ဘိက္ခု ဓမ္မော ဘာသိတု**န္တိ ဘိက္ခု တုယှံ ဓမ္မော ဘာသိတုံ ဥပဋ္ဌာတု ဉာဏမုခေ အာဂစ္ဆတု၊ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဘဏာဟီတိ အတ္ထော။

သောဠသ အဋ္ဌကဝဂ္ဂိကာနီတိ အဋ္ဌကဝဂ္ဂဘူတာနိ ကာမသုတ္တာဒီနိ သောဠသ သုတ္တာနိ။ **သရေန အဘဏီ**တိ သုတ္တုဿာရဏသရေန အဘာသိ၊ သရဘညဝသေန ကထေသီတိ အတ္ထော။ **သရဘညပရိယောသာနေ**တိ ဥဿာရဏာဝသာနေ။ **သုဂ္ဂဟိတာနီ**တိ သမ္မာ ဥဂ္ဂဟိတာနိ။ **သုမနသိကတာနီ**တိ သုဋ္ဌု မနသိ ကတာနိ။ ဧကစ္စော ဥဂ္ဂဟဏကာလေ သမ္မာ ဥဂ္ဂဟေတွာပိ ပစ္ဆာ သဇ္ဈာယာဒိဝသေန မနသိ ကရဏကာလေ ဗျဉ္ဇနာနိ ဝါ မိစ္ဆာ ရောပေတိ၊ ပဒပစ္ဆာဘဋ္ဌံ ဝါ ကရောတိ၊ န ဧဝမယံ။ ဣမိနာ ပန သမ္မဒေဝ ယထုဂ္ဂဟိတံ မနသိ ကတာနိ။ တေန ဝုတ္တံ "သုမနသိကတာနီတိ သုဋ္ဌု မနသိ ကတာနီ"တိ။ **သူပဓာရိတာနီ**တိ အတ္ထတောပိ သုဋ္ဌု ဥပဓာရိတာနိ။ အတ္ထေ ဟိ သုဋ္ဌု ဥပဓာရိတေ သက္ကာ ပါဠိံ သမ္မာ ဥဿာရေတုံ[၁]။ **ကလျာဏိယာသိ ဝါစာယ သမန္နာဂတော**တိ သိထိလဓနိတာဒီနံ ယထာဝိဓာနဝစနေန ပရိမဏ္ဍလပဒဗျဉ္ဇနပရိပုဏ္ဏာယ ပေါရိယာ ဝါစာယ သမန္နာဂတော အာသိ။ **ဝိဿဋ္ဌာယာ**တိ ဝိမုတ္တာယ။ ဧတေနဿ ဝိမုတ္တဝါဒိတံ ဒဿေတိ။ **အနေလဂဠာယာ**တိ ဧလာ ဝုစ္စတိ ဒေါသော၊ တံ န ပဂ္ဃရတီတိ အနေလဂဠာ၊ တာယ နိဒ္ဒေါသာယာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **အနေလဂဠာယာ**တိ အနေလာယ စ အဂဠာယ စ နိဒ္ဒေါသာယ အဂဠိတပဒဗျဉ္ဇနာယ၊ အပရိဟီနပဒဗျဉ္ဇနာယာတိ အတ္ထော။ တထာ ဟိ နံ ဘဂဝါ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ကလျာဏဝါက္ကရဏာနံ ယဒိဒံ သောဏော ကုဋိကဏ္ဏော"တိ[၂] ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ **အတ္ထဿ ဝိညာပနိယာ**တိ ယထာဓိပ္ပေတံ အတ္ထံ ဝိညာပေတုံ သမတ္ထာယ။

ကတိဝဿောတိ သော ကိရ မဇ္ဈိမဝယဿ တတိယကောဋ္ဌာသေ ဌိတော အာကပ္ပသမ္ပန္နော စ ပရေသံ စိရတရပဗ္ဗဇိတော ဝိယ ခါယတိ။ တံ သန္ဓာယ ဘဂဝါ ပုစ္ဆတီတိ ကေစိ၊ တံ အကာရဏံ။ ဧဝံ သန္တေ[၃] သမာဓိသုခံ အနုဘဝိတုံ ယုတ္တော၊ ဧတ္တကံ ကာလံ ကသ္မာ ပမာဒမာပန္နောတိ ပုန အနုယုဉ္ဇိတုံ သတ္ထာ "ကတိဝဿောသီ"တိ တံ ပုစ္ဆတိ။ တေနေဝါဟ "**ကိဿ ပန တွံ ဘိက္ခု ဧဝံ စိရံ အကာသီ**"တိ။

၁-ပါဠိဓမ္မံ ဥစ္စာရေတုံ (သီ) ၂-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဧဝံ သန္တံ (က)

Tattha **kissā**ti kiṁ kāraṇā. **Evaṁ ciraṁ akāsī**ti evaṁ cirāyi, kena kāraṇena evaṁ cirakālaṁ pabbajjaṁ anupagantvā agāramajjhe vasīti attho. **Ciraṁ diṭṭho me**ti cirena cirakālena mayā diṭṭho. **Kāmesū**ti kilesakāmesu ca vatthukāmesu ca. **Ādīnavo**ti doso. **Api cā**ti kāmesu ādīnave kenaci pakārena diṭṭhepi na tāvāhaṁ gharāvāsato nikkhamituṁ asakkhiṁ. Kasmā? **Sambādho gharāvāso** uccāvacehi kiccakaraṇīyehi samupabyūḷho agāriyabhāvo. Tenevāha **“bahukicco bahukaraṇīyo”**ti.

Etamatthaṁ viditvāti kāmesu yathābhūtaṁ ādīnavadassino cittaṁ cirāyitvāpi na patiṭṭhāti, aññadatthu padumapalāse udakabindu viya vinivattatiyevāti etamatthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti pavattiṁ nivattiñca sammadeva jānanto pavattiyaṁ tannimitte ca na kadācipi ramatīti idamatthadīpakaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **disvā ādīnavaṁ loke**ti sabbasmiṁ saṅkhāraloke “anicco dukkho vipariṇāmadhammo”ti-ādinā ādīnavaṁ dosaṁ paññāya passitvā. Etena vipassanāvāro kathito. **Ñātvā dhammaṁ nirupadhin**ti sabbūpadhipaṭinissaggattā nirupadhiṁ nibbānadhammaṁ yathābhūtaṁ ñatvā nissaraṇavivekāsaṅkhatāmatasabhāvato[1] maggañāṇena paṭivijjhitvā. “Disvā ñatvā”ti imesaṁ padānaṁ “sappiṁ pivitvā balaṁ hoti, sīhaṁ disvā bhayaṁ hoti, paññāya disvā āsavā parikkhīṇā hontī”ti-ādīsu[2] viya hetu-atthatā daṭṭhabbā. **Ariyo na ramatī pāpe**ti kilesehi ārakattā ariyo sappuriso aṇumattepi pāpe na ramati. Kasmā? **Pāpe na ramatī sucī**ti suvisuddhakāyasamācārāditāya visuddhapuggalo rājahaṁso viya ukkāraṭṭhāne pāpe saṁkiliṭṭhadhamme na ramati nābhinandati. “Pāpo na ramatī sucin”tipi pāṭho. Tassattho—pāpo pāpapuggalo suciṁ anavajjaṁ vodānadhammaṁ na ramati, aññadatthu gāmasūkarādayo viya ukkāraṭṭhānaṁ asuciṁ saṁkilesadhammaṁyeva ramatīti paṭipakkhato desanaṁ parivatteti.

Evaṁ Bhagavatā udāne udānite āyasmā Soṇo uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ vanditvā attano upajjhāyassa vacanena paccantadese

1. Nissaraṇavivekasaṅkhātāmataṁ vibhāvetvā sabhāvato (Sī, Syā)
2. Abhi 3. 184; Aṁ 3. 244 piṭṭhādīsu.

တတ္ထ **ကိဿာ**တိ ကိံ ကာရဏာ။ **ဧဝံ စိရံ အကာသီ**တိ ဧဝံ စိရာယိ၊ ကေန ကာရဏေန ဧဝံ စိရကာလံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုပဂန္တွာ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသီတိ အတ္ထော။ **စိရံ ဒိဋ္ဌော မေ**တိ စိရေန စိရကာလေန မယာ ဒိဋ္ဌော။ **ကာမေသူ**တိ ကိလေသကာမေသု စ ဝတ္ထုကာမေသု စ။ **အာဒီနဝေါ**တိ ဒေါသော။ **အပိ စာ**တိ ကာမေသု အာဒီနဝေ ကေနစိ ပကာရေန ဒိဋ္ဌေပိ န တာဝါဟံ ဃရာဝါသတော နိက္ခမိတုံ အသက္ခိံ။ ကသ္မာ? **သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော** ဥစ္စာဝစေဟိ ကိစ္စကရဏီယေဟိ သမုပဗျူဠှော အဂါရိယဘာဝေါ။ တေနေဝါဟ **“ဗဟုကိစ္စော ဗဟုကရဏီယော”**တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ကာမေသု ယထာဘူတံ အာဒီနဝဒဿိနော စိတ္တံ စိရာယိတွာပိ န ပတိဋ္ဌာတိ၊ အညဒတ္ထု ပဒုမပလာသေ ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ ဝိနိဝတ္တတိယေဝါတိ ဧတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ပဝတ္တိံ နိဝတ္တိဉ္စ သမ္မဒေဝ ဇာနန္တော ပဝတ္တိယံ တန္နိမိတ္တေ စ န ကဒါစိပိ ရမတီတိ ဣဒမတ္ထဒီပကံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ဒိသွာ အာဒီနဝံ လောကေ**တိ သဗ္ဗသ္မိံ သင်္ခါရလောကေ “အနိစ္စော ဒုက္ခော ဝိပရိဏာမဓမ္မော”တိအာဒိနာ အာဒီနဝံ ဒေါသံ ပညာယ ပဿိတွာ။ ဧတေန ဝိပဿနာဝါရော ကထိတော။ **ဉတွာ ဓမ္မံ နိရုပဓိ**န္တိ သဗ္ဗူပဓိပဋိနိဿဂ္ဂတ္တာ နိရုပဓိံ နိဗ္ဗာနဓမ္မံ ယထာဘူတံ ဉတွာ နိဿရဏဝိဝေကာသင်္ခတာမတသဘာဝတော[1] မဂ္ဂဉာဏေန ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ။ “ဒိသွာ ဉတွာ”တိ ဣမေသံ ပဒါနံ “သပ္ပိံ ပိဝိတွာ ဗလံ ဟောတိ၊ သီဟံ ဒိသွာ ဘယံ ဟောတိ၊ ပညာယ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တီ”တိအာဒီသု[2] ဝိယ ဟေတုအတ္ထတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **အရိယော န ရမတီ ပါပေ**တိ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယော သပ္ပုရိသော အဏုမတ္တေပိ ပါပေ န ရမတိ။ ကသ္မာ? **ပါပေ န ရမတီ သုစီ**တိ သုဝိသုဒ္ဓကာယသမာစာရာဒိတာယ ဝိသုဒ္ဓပုဂ္ဂလော ရာဇဟံသော ဝိယ ဥက္ကာရဋ္ဌာနေ ပါပေ သံကိလိဋ္ဌဓမ္မေ န ရမတိ နာဘိနန္ဒတိ။ “ပါပေါ န ရမတီ သုစိ”န္တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—ပါပေါ ပါပပုဂ္ဂလော သုစိံ အနဝဇ္ဇံ ဝေါဒါနဓမ္မံ န ရမတိ၊ အညဒတ္ထု ဂါမသူကရာဒယော ဝိယ ဥက္ကာရဋ္ဌာနံ အသုစိံ သံကိလေသဓမ္မံယေဝ ရမတီတိ ပဋိပက္ခတော ဒေသနံ ပရိဝတ္တေတိ။

ဧဝံ ဘဂဝတာ ဥဒါနေ ဥဒါနိတေ အာယသ္မာ သောဏော ဥဋ္ဌာယာသနာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ အတ္တနော ဥပဇ္ဈာယဿ ဝစနေန ပစ္စန္တဒေသေ

၁-နိဿရဏဝိဝေကာသင်္ခါတာမတံ ဝိဘာဝေတွာ သဘာဝတော (သီ၊ သျာ)
၂-အဘိ ၃-၁၈၄၊ အံ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

pañcavaggena upasampadādipañcavatthūni yāci. Bhagavāpi tāni anujānīti taṁ sabbaṁ Khandhake[1] āgatanayena veditabbaṁ.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Kaṅkhārevatasuttavaṇṇanā

47. Sattame **Kaṅkhārevato**ti tassa therassa nāmaṁ. So hi sāsane pabbajitvā laddhūpasampado sīlavā kalyāṇadhammo viharati, “akappiyā muggā, na kappanti muggā paribhuñjituṁ, akappiyo guḷo”ti[2] ca ādinā vinayakukkuccasaṅkhātakaṅkhābahulo pana hoti. Tena **Kaṅkhārevato**ti paññāyittha. So aparabhāge Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā ghaṭento vāyamanto chaḷabhiññā sacchikatvā jhānasukhena phalasukhena vītināmeti, yebhuyyena pana attanā adhigataṁ ariyamaggaṁ garuṁ katvā paccavekkhati. Tena vuttaṁ **“attano kaṅkhāvitaraṇavisuddhiṁ paccavekkhamāno”**ti. Maggapaññā hi “ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānan”ti-ādinayapavattāya[3] soḷasavatthukāya, “Buddhe kaṅkhati -pa-. Paṭiccasamuppannesu dhammesu kaṅkhatī”ti[4] evaṁ vuttāya aṭṭhavatthukāya, pageva itarāsanti anavasesato sabbakaṅkhānaṁ vitaraṇato samatikkamanato, aññehi ca attanā pahātabbakilesehi accantavisujjhanato “Kaṅkhāvitaraṇavisuddhī”ti idhādhippetā. Taṁ hi ayamāyasmā dīgharattaṁ kaṅkhāpakatattā “imaṁ maggadhammaṁ adhigamma imā me kaṅkhā anavasesā pahīnā”ti garuṁ katvā paccavekkhamāno nisīdi, na sappaccayanāmarūpadassanaṁ aniccantikattā tassa kaṅkhāvitaraṇassa.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ ariyamaggassa anavasesakaṅkhāvitaraṇasaṅkhātaṁ atthaṁ viditvā tadatthadīpakaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **yā kāci kaṅkhā idha vā huraṁ vā**ti idha imasmiṁ paccuppanne attabhāve “ahaṁ nu khosmi, no nu khosmī”ti-ādinā[3] huraṁ vā, atītānāgatesu attabhāvesu “ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānan”ti-ādinā[3] uppajjanakā kaṅkhā. **Sakavediyā vā paravediyā vā**ti tā-evaṁ

---

1. Vi 3. 265 piṭṭhe.
2. Vi 3. 303 piṭṭhe.
3. Ma 1. 10; Saṁ 1. 265 piṭṭhesu.
4. Abhi 1. 208 piṭṭhe.

ပဉ္စဝဂ္ဂေန ဥပသမ္ပဒါဒိပဉ္စဝတ္ထူနိ ယာစိ။ ဘဂဝါပိ တာနိ အနုဇာနာတိ တံ သဗ္ဗံ ခန္ဓကေ[1] အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ကင်္ခါရေဝတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇။ သတ္တမေ **ကင်္ခါရေဝတော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ။ သော ဟိ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ သီလဝါ ကလျာဏဓမ္မော ဝိဟရတိ၊ “အကပ္ပိယာ မုဂ္ဂါ၊ န ကပ္ပန္တိ မုဂ္ဂါ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ၊ အကပ္ပိယော ဂုဠော”တိ[2] စ အာဒိနာ ဝိနယကုက္ကုစ္စသင်္ခါတကင်္ခါဗဟုလော ပန ဟောတိ။ တေန **ကင်္ခါရေဝတော**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော အပရဘာဂေ သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတွာ ဈာနသုခေန ဖလသုခေန ဝီတိနာမေတိ၊ ယေဘုယျေန ပန အတ္တနာ အဓိဂတံ အရိယမဂ္ဂံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခတိ။ တေန ဝုတ္တံ **“အတ္တနော ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိံ ပစ္စဝေက္ခမာနော”**တိ။ မဂ္ဂပညာ ဟိ “အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါန”န္တိအာဒိနယပဝတ္တာယ[3] သောဠသဝတ္ထုကာယ, “ဗုဒ္ဓေ ကင်္ခတိ။ပ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု ကင်္ခတီ”တိ[4] ဧဝံ ဝုတ္တာယ အဋ္ဌဝတ္ထုကာယ၊ ပဂေဝ ဣတရာသန္တိ အနဝသေသတော သဗ္ဗကင်္ခါနံ ဝိတရဏတော သမတိက္ကမနတော, အညေဟိ စ အတ္တနာ ပဟာတဗ္ဗကိလေသေဟိ အစ္စန္တဝိသုဇ္ဈနတော “ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓီ”တိ ဣဓာဓိပ္ပေတာ။ တံ ဟိ အယမာယသ္မာ ဒီဃရတ္တံ ကင်္ခါပကတတ္တာ “ဣမံ မဂ္ဂဓမ္မံ အဓိဂမ္မ ဣမာ မေ ကင်္ခါ အနဝသေသာ ပဟီနာ”တိ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခမာနော နိသီဒိ၊ န သပ္ပစ္စယနာမရူပဒဿနံ အနိစ္စန္တိကတ္တာ တဿ ကင်္ခါဝိတရဏဿ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အရိယမဂ္ဂဿ အနဝသေသကင်္ခါဝိတရဏသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပကံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။**

တတ္ထ **ယာ ကာစိ ကင်္ခါ ဣဓ ဝါ ဟုရံ ဝါ**တိ ဣဓ ဣမသ္မိံ ပစ္စုပ္ပန္နေ အတ္တဘာဝေ “အဟံ နု ခေါသ္မိ၊ နော နု ခေါသ္မီ”တိအာဒိနာ[3] ဟုရံ ဝါ, အတီတာနာဂတေသု အတ္တဘာဝေသု “အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါန”န္တိအာဒိနာ[3] ဥပ္ပဇ္ဇနကာ ကင်္ခါ။ **သကဝေဒိယာ ဝါ ပရဝေဒိယာ ဝါ**တိ တာ ဧဝံ

၁-ဝိ ၃-၂၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၃-၃၀၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၁၀၊ သံ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အဘိ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။

vuttanayeneva saka-attabhāve ārammaṇavasena paṭilabhitabbāya pavattiyā sakavediyā vā parassa attabhāve paṭilabhitabbāya “Buddho nu kho, no nu kho”ti-ādinā vā parasmiṁ padhāne[1] uttame paṭilabhitabbāya pavattiyā paravediyā vā yā kāci kaṅkhā vicikicchā. **Ye jhāyino tā pajahanti sabbā, ātāpino brahmacariyaṁ carantā**ti ye ārammaṇūpanijjhānena lakkhaṇūpanijjhānena jhāyino vipassanaṁ ussukkāpetvā catubbidhasammappadhānapāripūriyā ātāpino maggabrahmacariyaṁ carantā adhigacchantā saddhānusārī-ādippabhedā paṭhamamaggaṭṭhā puggalā, tā sabbā kaṅkhā pajahanti samucchindanti maggakkhaṇe. Tato paraṁ pana tā pahīnā nāma honti, tasmā ito aññaṁ tāsaṁ accantappahānaṁ nāma natthīti adhippāyo.

Iti Bhagavā jhānamukhena āyasmato Kaṅkhārevatassa jhānasīsena ariyamaggādhigamaṁ thomento thomanāvasena udānaṁ udānesi. Teneva ca naṁ “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ jhāyīnaṁ yadidaṁ Kaṅkhārevato”ti[2] jhāyībhāvena etadagge ṭhapesīti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Saṁghabhedasuttavaṇṇanā

48. Aṭṭhame **āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavocā**ti abhimāre payojetvā Nāḷāgiriṁ vissajjāpetvā silaṁ pavaṭṭetvā[3] Bhagavato anatthaṁ kātuṁ asakkonto “saṁghaṁ bhinditvā cakkabhedaṁ[4] karissāmī”ti adhippāyena etaṁ “**ajjatagge**”ti-ādivacanaṁ avoca. **Aññatreva Bhagavatā**ti vinā eva Bhagavantaṁ, Satthāraṁ akatvāti attho. **Aññatra bhikkhusaṁghā**ti vinā eva bhikkhusaṁghaṁ. **Uposathaṁ karissāmi saṁghakammāni cā**ti Bhagavato ovādakārakaṁ bhikkhusaṁghaṁ visuṁ katvā maṁ anuvattantehi bhikkhūhi saddhiṁ āveṇikaṁ uposathaṁ saṁghakammāni ca karissāmīti attho. **Devadatto saṁghaṁ bhindissatī**ti bhedakarānaṁ sabbesaṁ Devadattena sajjitattā ekaṁseneva Devadatto

1. Yasmiṁ pana padhāne (Sī), parasmiṁ ṭhāne (Ka)
2. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.
3. Parivattetvā (Sī, Syā)
4. Vaggabhedaṁ (Sī)

ဝုတ္တနယေနေဝ သကအတ္တဘာဝေ အာရမ္မဏဝသေန ပဋိလဘိတဗ္ဗာယ ပဝတ္တိယာ သကဝေဒိယာ ဝါ ပရဿ အတ္တဘာဝေ ပဋိလဘိတဗ္ဗာယ “ဗုဒ္ဓေါ နု ခေါ, နော နု ခေါ”တိအာဒိနာ ဝါ ပရသ္မိံ ပဓာနေ[1] ဥတ္တမေ ပဋိလဘိတဗ္ဗာယ ပဝတ္တိယာ ပရဝေဒိယာ ဝါ ယာ ကာစိ ကင်္ခါ ဝိစိကိစ္ဆာ။ **ယေ ဈာယိနော တာ ပဇဟန္တိ သဗ္ဗာ၊ အာတာပိနော ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာ**တိ ယေ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန ဈာယိနော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနပါရိပူရိယာ အာတာပိနော မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာ အဓိဂစ္ဆန္တာ သဒ္ဓါနုသာရီအာဒိပ္ပဘေဒါ ပဌမမဂ္ဂဋ္ဌာ ပုဂ္ဂလာ၊ တာ သဗ္ဗာ ကင်္ခါ ပဇဟန္တိ သမုစ္ဆိန္ဒန္တိ မဂ္ဂက္ခဏေ။ တတော ပရံ ပန တာ ပဟီနာ နာမ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဣတော အညံ တာသံ အစ္စန္တပ္ပဟာနံ နာမ နတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣတိ ဘဂဝါ ဈာနမုခေန အာယသ္မတော ကင်္ခါရေဝတဿ ဈာနသီသေန အရိယမဂ္ဂါဓိဂမံ ထောမေန္တော ထောမနာဝသေန ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေနေဝ စ နံ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဈာယီနံ ယဒိဒံ ကင်္ခါရေဝတော”တိ[2] ဈာယီဘာဝေန ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသီတိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-သံဃဘေဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈။ အဋ္ဌမေ **အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ ဧတဒဝေါစာ**တိ အဘိမာရေ ပယောဇေတွာ နာဠာဂိရိံ ဝိဿဇ္ဇာပေတွာ သိလံ ပဝဋ္ဋေတွာ[3] ဘဂဝတော အနတ္ထံ ကာတုံ အသက္ကောန္တော “သံဃံ ဘိန္ဒိတွာ စက္ကဘေဒံ[4] ကရိဿာမီ”တိ အဓိပ္ပါယေန ဧတံ “**အဇ္ဇတဂ္ဂေ**”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ **အညတြေဝ ဘဂဝတာ**တိ ဝိနာ ဧဝ ဘဂဝန္တံ၊ သတ္ထာရံ အကတွာတိ အတ္ထော။ **အညတြ ဘိက္ခုသံဃာ**တိ ဝိနာ ဧဝ ဘိက္ခုသံဃံ။ **ဥပေါသထံ ကရိဿာမိ သံဃကမ္မာနိ စာ**တိ ဘဂဝတော ဩဝါဒကာရကံ ဘိက္ခုသံဃံ ဝိသုံ ကတွာ မံ အနုဝတ္တန္တေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ အာဝေဏိကံ ဥပေါသထံ သံဃကမ္မာနိ စ ကရိဿာမီတိ အတ္ထော။ **ဒေဝဒတ္တော သံဃံ ဘိန္ဒိဿတီ**တိ ဘေဒကရာနံ သဗ္ဗေသံ ဒေဝဒတ္တေန သဇ္ဇိတတ္တာ ဧကံသေနေဝ ဒေဝဒတ္တော

၁-ယသ္မိံ ပန ပဓာနေ (သီ)၊ ပရသ္မိံ ဌာနေ (က)
၂-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-ပရိဝတ္တေတွာ (သီ၊ သျာ)
၄-ဝဂ္ဂဘေဒံ (သီ)

ajja saṁghaṁ bhindissati dvidhā karissati. “Adhammaṁ dhammo”ti-ādīsu hi aṭṭhārasasu Bhedakaravatthūsu yaṁkiñci ekampi vatthuṁ dīpetvā tena tena kāraṇena “imaṁ gaṇhatha, imaṁ rocethā”ti saññāpetvā salākaṁ gāhetvā visuṁ saṁghakamme kate saṁgho bhinno hoti. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Pañcahi Upāli ākārehi saṁgho bhijjati kammena uddesena voharanto anussāvanena salākaggāhenā”ti[1].

Tattha **kammenā**ti apalokanakammādīsu catūsu kammesu aññatarena kammena. **Uddesenā**ti pañcasu pātimokkhuddesesu aññatarena uddesena. **Voharanto**ti tāhi tāhi uppattīhi “adhammaṁ dhammo”ti-ādīni[2] Aṭṭhārasabhedakaravatthūni dīpento. **Anussāvanenā**ti “nanu tumhe jānātha mayhaṁ uccākulā pabbajitabhāvaṁ bahussutabhāvaṁ ca, mādiso nāma uddhammaṁ ubbinayaṁ gāheyyāti kiṁ tumhākaṁ cittampi uppādetuṁ yuttaṁ, kimahaṁ apāyato na bhāyāmī”ti-ādinā nayena kaṇṇamūle vacībhedaṁ katvā anussāvanena. **Salākaggāhenā**ti evaṁ anussāvetvā tesaṁ cittaṁ upatthambhetvā anāvatthidhamme katvā “gaṇhatha imaṁ salākan”ti salākaggāhena.

Ettha ca kammameva uddeso vā pamāṇaṁ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgā. Aṭṭhārasavatthudīpanavasena hi voharantena tattha rucijananatthaṁ anussāvetvā salākāya gāhitāyapi abhinnova hoti saṁgho. Yadā panevaṁ cattāro vā atirekā vā salākaṁ gāhetvā āveṇikaṁ uddesaṁ vā kammaṁ vā karonti, tadā saṁgho bhinno nāma hoti. Devadatto ca sabbaṁ saṁghabhedassa pubbabhāgaṁ nipphādetvā “ekaṁseneva ajja āveṇikaṁ uposathaṁ saṁghakammañca karissāmī”ti cintetvā “ajjatagge”ti-ādivacanaṁ avoca. Tenāha **“ajja bhante Devadatto saṁghaṁ bhindissatī**”ti. Yato avocumhā “bhedakarānaṁ sabbesaṁ Devadattena sajjitattā”ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ Avīcimahānirayuppattisaṁvattaniyaṁ kappaṭṭhiyaṁ atekicchaṁ Devadattena nibbattiyamānaṁ saṁghabhedakammaṁ sabbākārato

---

1. Vi 55. 349 piṭṭhe.
2. Aṁ 3. 314; Vi 4. 368 piṭṭhesu.

အဇ္ဇ သံဃံ ဘိန္ဒိဿတိ ဒွိဓာ ကရိဿတိ။ “အဓမ္မံ ဓမ္မော”တိအာဒီသု ဟိ အဋ္ဌာရသသု ဘေဒကရဝတ္ထူသု ယံကိဉ္စိ ဧကမ္ပိ ဝတ္ထုံ ဒီပေတွာ တေန တေန ကာရဏေန “ဣမံ ဂဏှထ၊ ဣမံ ရောစေထာ”တိ သညာပေတွာ သလာကံ ဂါဟေတွာ ဝိသုံ သံဃကမ္မေ ကတေ သံဃော ဘိန္နော ဟောတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “ပဉ္စဟိ ဥပါလိ အာကာရေဟိ သံဃော ဘိဇ္ဇတိ ကမ္မေန ဥဒ္ဒေသေန ဝေါဟရန္တော အနုဿာဝနေန သလာကဂ္ဂါဟေနာ”တိ[၁]။

တတ္ထ **ကမ္မေနာ**တိ အပလောကနကမ္မာဒီသု စတူသု ကမ္မေသု အညတရေန ကမ္မေန။ **ဥဒ္ဒေသေနာ**တိ ပဉ္စသု ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသေသု အညတရေန ဥဒ္ဒေသေန။ **ဝေါဟရန္တော**တိ တာဟိ တာဟိ ဥပ္ပတ္တီဟိ “အဓမ္မံ ဓမ္မော”တိအာဒီနိ[၂] အဋ္ဌာရသဘေဒကရဝတ္ထူနိ ဒီပေန္တော။ **အနုဿာဝနေနာ**တိ “နနု တုမှေ ဇာနာထ မယှံ ဥစ္စာကုလာ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ ဗဟုဿုတဘာဝံ စ၊ မာဒိသော နာမ ဥဒ္ဓမ္မံ ဥဗ္ဗိနယံ ဂါဟေယျာတိ ကိံ တုမှာကံ စိတ္တမ္ပိ ဥပ္ပါဒေတုံ ယုတ္တံ၊ ကိမဟံ အပါယတော န ဘာယာမီ”တိအာဒိနာ နယေန ကဏ္ဏမူလေ ဝစီဘေဒံ ကတွာ အနုဿာဝနေန။ **သလာကဂ္ဂါဟေနာ**တိ ဧဝံ အနုဿာဝေတွာ တေသံ စိတ္တံ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ အနာဝတ္တိဓမ္မေ ကတွာ “ဂဏှထ ဣမံ သလာက”န္တိ သလာကဂ္ဂါဟေန။

ဧတ္ထ စ ကမ္မမေဝ ဥဒ္ဒေသော ဝါ ပမာဏံ၊ ဝေါဟာရာနုဿာဝနသလာကဂ္ဂါဟာ ပန ပုဗ္ဗဘာဂါ။ အဋ္ဌာရသဝတ္ထုဒီပနဝသေန ဟိ ဝေါဟရန္တေန တတ္ထ ရုစိဇနနတ္ထံ အနုဿာဝေတွာ သလာကာယ ဂါဟိတာယပိ အဘိန္နောဝ ဟောတိ သံဃော။ ယဒါ ပနေဝံ စတ္တာရော ဝါ အတိရေကာ ဝါ သလာကံ ဂါဟေတွာ အာဝေဏိကံ ဥဒ္ဒေသံ ဝါ ကမ္မံ ဝါ ကရောန္တိ၊ တဒါ သံဃော ဘိန္နော နာမ ဟောတိ။ ဒေဝဒတ္တော စ သဗ္ဗံ သံဃဘေဒဿ ပုဗ္ဗဘာဂံ နိပ္ဖါဒေတွာ “ဧကံသေနေဝ အဇ္ဇ အာဝေဏိကံ ဥပေါသထံ သံဃကမ္မဉ္စ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ “အဇ္ဇတဂ္ဂေ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တေနာဟ **“အဇ္ဇ ဘန္တေ ဒေဝဒတ္တော သံဃံ ဘိန္ဒိဿတီ”**တိ။ ယတော အဝေါစုမှာ “ဘေဒကရာနံ သဗ္ဗေသံ ဒေဝဒတ္တေန သဇ္ဇိတတ္တာ”တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အဝီစိမဟာနိရယုပ္ပတ္တိသံဝတ္တနိယံ ကပ္ပဋ္ဌိယံ အတေကိစ္ဆံ ဒေဝဒတ္တေန နိဗ္ဗတ္တိယမာနံ သံဃဘေဒကမ္မံ သဗ္ဗာကာရတော

၁-ဝိ ၅-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၃-၃၁၄၊ ဝိ ၄-၃၆၈-ပိဋ္ဌေသု။

viditvā. **Imaṁ udānan**ti kusalākusalesu yathākkamaṁ sappurisāsappurisa-sabhāgavisabhāgapaṭipattivasena pana sukusalāti idamatthavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **sukaraṁ sādhunā sādhū**ti attano paresañca hitaṁ sādhetīti sādhu, sammāpaṭipanno. Tena sādhunā Sāriputtādinā sāvakena Paccekabuddhena Sammāsambuddhena aññena vā lokiyasādhunā sādhu sundaraṁ bhaddakaṁ attano paresañca hitasukhāvahaṁ sukaraṁ sukhena kātuṁ sakkā. **Sādhu pāpena dukkaran**ti tadeva pana vuttalakkhaṇaṁ sādhupāpena Devadattādinā pāpapuggalena dukkaraṁ kātuṁ na sakkā, na so taṁ kātuṁ sakkotīti attho. **Pāpaṁ pāpena sukaran**ti pāpaṁ asundaraṁ attano paresañca anatthāvahaṁ pāpena yathāvuttapāpapuggalena sukaraṁ sukhena kātuṁ sakkuṇeyya. **Pāpamariyehi dukkaran**ti ariyehi pana Buddhādīhi taṁ taṁ pāpaṁ dukkaraṁ durabhisambhavaṁ. Setughātoyeva hi tesanti Satthā dīpeti.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Sadhāyamānasuttavaṇṇanā

49. Navame **māṇavakā**ti taruṇā. Paṭhame yobbane ṭhitā brāhmaṇakumārakā idhādhippetā.

[1]**Sadhāyamānarūpā**ti uppaṇḍanajātikaṁ vacanaṁ sandhāya vuttaṁ. Aññesaṁ uppaṇḍentā sadhanti, tadatthavacanasīlāti attho. Tassāyaṁ vacanattho—sadhanaṁ sadho, taṁ ācikkhantīti sadhayamānāti vattabbe dīghaṁ katvā "sadhāyamānā"ti vuttaṁ. Atha vā visesato sasedhe viya attānaṁ āvadantīti sadhāyamānā. Te evaṁ sabhāvatāya "sadhāyamānarūpā"ti vuttaṁ[1]. "Saddāyamānarūpā"tipi pāṭho, uccāsaddamahāsaddaṁ karontāti attho. **Bhagavato avidūre atikkamantī**ti Bhagavato savanavisaye taṁ taṁ mukhāruḷhaṁ vadantā atiyanti.

1-1. Vadhāyamānarūpāti uppīḷanajātikā. Yaṁ vacanaṁ sandhāya vuttaṁ aññesaṁ pīḷeti, tassa vacanasīlāti attho. Tatrāyaṁ vacanattho—vadhanaṁ vadho, taṁ ācikkhantīti 'vadhayamānā'ti vattabbe dīghaṁ katvā "vadhāyamānā"ti vuttaṁ. Atha vā viheṭho vadho viya attānaṁ ācarantīti vadhāyamānā, tato eva taṁsabhāvatāya vadhāyamānarūpāti vuttā. (Ka)

ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ကုသလာကုသလေသု ယထာက္កမံ သပ္ပုရိသာသပ္ပုရိသ-သဘာဂဝိသဘာဂပဋိပတ္တိဝသေန ပန သုကုသလာတိ ဣဒမတ္ထဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **သုကရံ သာဓုနာ သာဓူ**တိ အတ္တနော ပရေသဉ္စ ဟိတံ သာဓေတီတိ သာဓု၊ သမ္မာပဋိပန္နော။ တေန သာဓုနာ သာရိပုတ္တာဒိနာ သာဝကေန ပစ္စေကဗုဒ္ဓေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန အညေန ဝါ လောကိယသာဓုနာ သာဓု သုန္ဒရံ ဘဒ္ဒကံ အတ္တနော ပရေသဉ္စ ဟိတသုခါဝဟံ သုကရံ သုခေန ကာတုံ သက္ကာ။ **သာဓု ပါပေန ဒုက္ကရ**န္တိ တဒေဝ ပန ဝုတ္တလက္ခဏံ သာဓု ပါပေန ဒေဝဒတ္တာဒိနာ ပါပပုဂ္ဂလေန ဒုက္ကရံ ကာတုံ န သက္ကာ၊ န သော တံ ကာတုံ သက္ကောတီတိ အတ္ထော။ **ပါပံ ပါပေန သုကရ**န္တိ ပါပံ အသုန္ဒရံ အတ္တနော ပရေသဉ္စ အနတ္ထာဝဟံ ပါပေန ယထာဝုတ္တပါပပုဂ္ဂလေန သုကရံ သုခေန ကာတုံ သက္ကုဏေယျ။ **ပါပမရိယေဟိ ဒုက္ကရ**န္တိ အရိယေဟိ ပန ဗုဒ္ဓါဒီဟိ တံ တံ ပါပံ ဒုက္ကရံ ဒုရဘိသမ္ဘဝံ။ သေတုဃာတောယေဝ ဟိ တေသန္တိ သတ္ထာ ဒီပေတိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-သဓာယမာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉။ နဝမေ **မာဏဝကာ**တိ တရုဏာ။ ပဌမေ ယောဗ္ဗနေ ဌိတာ ဗြာဟ္မဏကုမာရကာ ဣဓာဓိပ္ပေတာ။

[1]**သဓာယမာနရူပါ**တိ ဥပ္ပဏ္ဍနဇာတိကံ ဝစနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အညေသံ ဥပ္ပဏ္ဍေန္တာ သဓန္တိ၊ တဒတ္ထဝစနသီလာတိ အတ္ထော။ တဿာယံ ဝစနတ္ထော—သဓနံ သဓော၊ တံ အာစိက္ခန္တီတိ သဓယမာနာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဒီဃံ ကတွာ "သဓာယမာနာ"တိ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ ဝိသေသတော သသေဓေ ဝိယ အတ္တာနံ အာဝဒန္တီတိ သဓာယမာနာ။ တေ ဧဝံ သဘာဝတာယ "သဓာယမာနရူပါ"တိ ဝုတ္တံ[1]။ "သဒ္ဒါယမာနရူပါ"တိပိ ပါဌော၊ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တာတိ အတ္ထော။ **ဘဂဝတော အဝိဒူရေ အတိက္ကမန္တီ**တိ ဘဂဝတော သဝနဝိသယေ တံ တံ မုခါရုဠှံ ဝဒန္တာ အတိယန္တိ။

၁-၁-ဝဓာယမာနရူပါတိ ဥပ္ပီဠနဇာတိကာ။ ယံ ဝစနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ အညေသံ ပီဠေတိ၊ တဿ ဝစနသီလာတိ အတ္ထော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ဝဓနံ ဝဓော၊ တံ အာစိက္ခန္တီတိ 'ဝဓယမာနာ'တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဒီဃံ ကတွာ "ဝဓာယမာနာ"တိ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ ဝိဟေဌော ဝဓော ဝိယ အတ္တာနံ အာစရန္တီတိ ဝဓာယမာနာ၊ တတော ဧဝ တံသဘာဝတာယ ဝဓာယမာနရူပါတိ ဝုတ္တာ။ (က)

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ tesaṁ vācāya asaññatabhāvaṁ jānitvā tadatthadīpakaṁ dhammasaṁvegavasena **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **parimuṭṭhā**ti dandhā muṭṭhassatino. **Paṇḍitābhāsā**ti paṇḍitapatirūpakā "ke aññe jānanti, mayamevettha jānāmā"ti tasmiṁ tasmiṁ atthe attānameva jānantaṁ katvā samudācaraṇato. **Vācāgocarabhāṇino**ti yesaṁ vācā ve gocaro visayo, te vācāgocarabhāṇino, vācāvatthumattasseva bhāṇino atthassa apariññātattā. Atha vā vācāya agocaraṁ ariyānaṁ kathāya avisayaṁ musāvādaṁ bhaṇantīti vācāgocarabhāṇino. Atha vā "gocarabhāṇino"ti ettha ākārassa rassabhāvo kato. Vācāgocarā, na satipaṭṭhānādigocarā bhāṇinova. Kathaṁ bhāṇino? **Yāvicchanti mukhāyāmaṁ** attano yāva mukhāyāmaṁ yāva mukhappasāraṇaṁ icchanti, tāva pasāretvā bhāṇino, paresu gāravena, attano avisayatāya ca mukhasaṅkocaṁ na karontīti attho. Atha vā vācāgocarā eva hutvā bhāṇino, sayaṁ ajānitvā parapattikā[1] eva hutvā vattāroti attho. Tato eva yāvicchanti mukhāyāmaṁ yena vacanena sāvetabbā[2], taṁ acintetvā yāvadeva attano mukhappasāraṇamattaṁ icchantīti attho. **Yena nītā na taṁ vidū**ti yena muṭṭhassaccādinā nillajjabhāvaṁ paṇḍitamānībhāvañca nītā "mayamevaṁ bhaṇāmā"ti, taṁ kathā attano bhaṇantassa kāraṇaṁ na vidū, aviddasuno[3] asūrā na jānantīti attho.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Cūḷapanthakasuttavaṇṇanā

50. Dasame **Cūḷapanthako**ti Mahāpanthakattherassa kaniṭṭhabhātikattā panthe jātattā ca daharakāle laddhavohārena aparabhāgepi ayamāyasmā "Cūḷapanthako"tveva paññāyittha. Guṇavisesehi pana chaḷabhiñño pabhinnapaṭisambhido "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ

1. Padapattikā (Syā) 2. Sādhetabbaṁ (Syā, Ka) 3. Avidū (Sī, Ka)

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တေသံ ဝါစာယ အသညတဘာဝံ ဇာနိတွာ တဒတ္ထဒီပကံ ဓမ္မသံဝေဂဝသေန **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ပရိမုဋ္ဌာ**တိ ဒန္ဓာ မုဋ္ဌဿတိနော။ **ပဏ္ဍိတာဘာသာ**တိ ပဏ္ဍိတပတိရူပကာ "ကေ အညေ ဇာနန္တိ၊ မယမေဝေတ္ထ ဇာနာမာ"တိ တသ္မိံ တသ္မိံ အတ္ထေ အတ္တာနမေဝ ဇာနန္တံ ကတွာ သမုဒါစရဏတော။ **ဝါစာဂေါစရဘာဏိနော**တိ ယေသံ ဝါစာ ဝေ ဂေါစရော ဝိသယော၊ တေ ဝါစာဂေါစရဘာဏိနော၊ ဝါစာဝတ္ထုမတ္တဿေဝ ဘာဏိနော အတ္ထဿ အပရိညာတတ္တာ။ အထ ဝါ ဝါစာယ အဂေါစရံ အရိယာနံ ကထာယ အဝိသယံ မုသာဝါဒံ ဘဏန္တီတိ ဝါစာဂေါစရဘာဏိနော။ အထ ဝါ "ဂေါစရဘာဏိနော"တိ ဧတ္ထ အာကာရဿ ရဿဘာဝေါ ကတော။ ဝါစာဂေါစရာ၊ န သတိပဋ္ဌာနာဒိဂေါစရာ ဘာဏိနောဝ။ ကထံ ဘာဏိနော? **ယာဝိစ္ဆန္တိ မုခါယာမံ** အတ္တနော ယာဝ မုခါယာမံ ယာဝ မုခပ္ပသာရဏံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တာဝ ပသာရေတွာ ဘာဏိနော၊ ပရေသု ဂါရဝေန, အတ္တနော အဝိသယတာယ စ မုခသင်္ကောစံ န ကရောန္တီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဝါစာဂေါစရာ ဧဝ ဟုတွာ ဘာဏိနော၊ သယံ အဇာနိတွာ ပရပတ္တိကာ[1] ဧဝ ဟုတွာ ဝတ္တာရောတိ အတ္ထော။ တတော ဧဝ ယာဝိစ္ဆန္တိ မုခါယာမံ ယေန ဝစနေန သာဝေတဗ္ဗာ[2]၊ တံ အစိန္တေတွာ ယာဝဒေဝ အတ္တနော မုခပ္ပသာရဏမတ္တံ ဣစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ **ယေန နီတာ န တံ ဝိဒူ**တိ ယေန မုဋ္ဌဿစ္စာဒိနာ နိလ္လဇ္ဇဘာဝံ ပဏ္ဍိတမာနီဘာဝဉ္စ နီတာ "မယမေဝံ ဘဏာမာ"တိ၊ တံ တထာ အတ္တနော ဘဏန္တဿ ကာရဏံ န ဝိဒူ၊ အဝိဒ္ဒသုနော[3] အသူရာ န ဇာနန္တီတိ အတ္ထော။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-စူဠပန္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀။ ဒသမေ **စူဠပန္ထကော**တိ မဟာပန္ထကတ္ထေရဿ ကနိဋ္ဌဘာတိကတ္တာ ပန္ထေ ဇာတတ္တာ စ ဒဟရကာလေ လဒ္ဓဝေါဟာရေန အပရဘာဂေပိ အယမာယသ္မာ "စူဠပန္ထကော"တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ ဂုဏဝိသေသေဟိ ပန ဆဠဘိညော ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒေါ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ

၁-ပဒပတ္တိကာ (သျာ) ၂-သာဓေတဗ္ဗံ (သျာ၊ က) ၃-အဝိဒူ (သီ၊ က)

manomayaṁ kāyaṁ abhinimminantānaṁ yadidaṁ Cūḷapanthako, cetovivaṭṭakusalānaṁ yadidaṁ Cūḷapanthako”ti dvīsu[1] ṭhānesu Bhagavato etadagge ṭhapito asītiyā mahāsāvakesu abbhantaro.

So ekadivasaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto attano divāṭṭhāne divāvihāraṁ nisinno samāpattīhi divasabhāgaṁ vītināmetvā sāyanhasamayaṁ upāsakesu dhammassavanatthaṁ anāgatesu eva vihāramajjhaṁ pavisitvā Bhagavati Gandhakuṭiyaṁ nisinne “akālo tāva Bhagavato upaṭṭhānaṁ upasaṅkamitun”ti Gandhakuṭipamukhe ekamantaṁ nisīdi pallaṅkaṁ ābhujitvā. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena āyasmā Cūḷapanthako Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā”**ti. So hi tadā kālaparicchedaṁ katvā samāpattiṁ samāpajjitvā nisīdi.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Cūḷapanthakassa kāyacittānaṁ sammāpaṇihitabhāvasaṅkhātaṁ atthaṁ jānitvā. **Imaṁ udānan**ti aññopi yo passaddhakāyo sabbiriyāpathesu upaṭṭhitassati samāhito, tassa bhikkhuno anupādā parinibbānapariyosānassa visesādhigamassa tattha pātubhāvavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **ṭhitena kāyenā**ti kāyadvārikassa asaṁvarassa pahānena akaraṇena sammā ṭhapitena copanakāyena, tathā cakkhādīnaṁ indriyānaṁ nibbisevanabhāvakaraṇena suṭṭhu ṭhapitena pañcadvārikakāyena, saṁyatahatthapādatāya hatthakukkuccādīnaṁ abhāvato apariphandanena ṭhitena karajakāyena cāti saṅkhepato sabbenapi kāyena nibbikāratāsaṅkhātena niccalabhāvena ṭhitena. Etenassa sīlapārisuddhi dassitā. Itthambhūtalakkhaṇe ca idaṁ karaṇavacanaṁ. **Ṭhitena cetasā**ti cittassa ṭhitiparidīpanena samādhisampadaṁ dasseti. Samādhi hi cittassa ‘ṭhitī’ti vuccati. Tasmā samathavasena vipassanāvaseneva vā ekaggatāya sati cittaṁ ārammaṇe ekodibhāvūpagamanena ṭhitaṁ nāma hoti, na aññathā. Idañca yathāvuttakāyacittānaṁ ṭhapanaṁ samādahanaṁ sabbasmiṁ kāle sabbesu ca iriyāpathesu icchitabbanti dassento āha “**tiṭṭhaṁ nisinno uda vā**

1. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.

မနောမယံ ကာယံ အဘိနိမ္မိနန္တာနံ ယဒိဒံ စူဠပန္ထကော၊ စေတောဝိဝဋ္ဋကုသလာနံ ယဒိဒံ စူဠပန္ထကော”တိ ဒွီသု[1] ဌာနေသု ဘဂဝတာ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော အသီတိယာ မဟာသာဝကေသု အဗ္ဘန္တရော။

သော ဧကဒိဝသံ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော အတ္တနော ဒိဝါဋ္ဌာနေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသိန္နော သမာပတ္တီဟိ ဒိဝသဘာဂံ ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယံ ဥပါသကေသု ဓမ္မဿဝနတ္ထံ အနာဂတေသု ဧဝ ဝိဟာရမဇ္ဈံ ပဝိသိတွာ ဘဂဝတိ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နေ “အကာလော တာဝ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနံ ဥပသင်္ကမိတု”န္တိ ဂန္ဓကုဋိပမုခေ ဧကမန္တံ နိသီဒိ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ။ တေန ဝုတ္တံ “**တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ စူဠပန္ထကော ဘဂဝတော အဝိဒူရေ နိသိန္နော ဟောတိ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ**”တိ။ သော ဟိ တဒါ ကာလပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော စူဠပန္ထကဿ ကာယစိတ္တာနံ သမ္မာပဏိဟိတဘာဝသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဇာနိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ အညောပိ ယော ပဿဒ္ဓကာယော သဗ္ဗိရိယာပထေသု ဥပဋ္ဌိတဿတိ သမာဟိတော၊ တဿ ဘိက္ခုနော အနုပါဒါ ပရိနိဗ္ဗာနပရိယောသာနဿ ဝိသေသာဓိဂမဿ တတ္ထ ပါတုဘာဝဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ဌိတေန ကာယေနာ**တိ ကာယဒွါရိကဿ အသံဝရဿ ပဟာနေန အကရဏေန သမ္မာ ဌပိတေန စောပနကာယေန, တထာ စက္ခာဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ နိဗ္ဗိသေဝနဘာဝကရဏေန သုဋ္ဌု ဌပိတေန ပဉ္စဒွါရိကကာယေန, သံယတဟတ္ထပါဒတာယ ဟတ္ထကုက္ကုစ္စာဒီနံ အဘာဝတော အပရိဖန္ဒနေန ဌိတေန ကရဇကာယေန စာတိ သင်္ခေပတော သဗ္ဗေနပိ ကာယေန နိဗ္ဗိကာရတာသင်္ခါတေန နိစ္စလဘာဝေန ဌိတေန။ ဧတေနဿ သီလပါရိသုဒ္ဓိ ဒဿိတာ။ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏေ စ ဣဒံ ကရဏဝစနံ။ **ဌိတေန စေတသာ**တိ စိတ္တဿ ဌိတိပရိဒီပနေန သမာဓိသမ္ပဒံ ဒဿေတိ။ သမာဓိ ဟိ စိတ္တဿ ‘ဌိတီ’တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ သမထဝသေန ဝိပဿနာဝသေနေဝ ဝါ ဧကဂ္ဂတာယ သတိ စိတ္တံ အာရမ္မဏေ ဧကောဒိဘာဝူပဂမနေန ဌိတံ နာမ ဟောတိ၊ န အညထာ။ ဣဒဉ္စ ယထာဝုတ္တကာယစိတ္တာနံ ဌပနံ သမာဒဟနံ သဗ္ဗသ္မိံ ကာလေ သဗ္ဗေသု စ ဣရိယာပထေသု ဣစ္ဆိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေန္တော အာဟ “**တိဋ္ဌံ နိသိန္နော ဥဒ ဝါ**

၁-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

sayāno”ti. Tattha **vā**-saddo aniyamattho. Tena tiṭṭhanto vā nisinno vā sayāno vā tadaññiriyāpatho vāti ayamattho dīpito hotīti caṅkamanassāpi idha saṅgaho veditabbo.

Etaṁ satiṁ bhikkhu adhiṭṭhahānoti yāya pageva parisuddhasamācāro kāyacittaduṭṭhullabhāvūpasamanena kāyaṁ cittañca asāraddhaṁ katvā paṭiladdhāya anavajjasukhādhiṭṭhāya kāyacittapassaddhivasena cittaṁ lahuṁ muduṁ kammaññañca katvā sammā ṭhapento samādahanto kammaṭṭhānaṁ paribrūheti matthakañca pāpeti, taṁ eva kammaṭṭhānānuyogassa[1] ādimajjhapariyosānesu bahūpakāraṁ satiṁ bhikkhu adhiṭṭhahāno sīlavisodhanaṁ ādiṁ katvā yāva visesādhigamā tattha tattha adhiṭṭhahantoti attho. **Labhetha pubbāpariyaṁ visesan**ti so evaṁ sati-ārakkhena cetasā kammaṭṭhānaṁ uparūpari vaḍḍhento brūhento phātiṁ karonto pubbāpariyaṁ pubbāpariyavantaṁ pubbāparabhāgena[2] pavattaṁ uḷāruḷāratarādibhedavisesaṁ labheyya.

Tattha duvidho pubbāpariyaviseso samathavasena vipassanāvasena cāti. Tesu **samathavasena** tāva nimittuppattito paṭṭhāya yāva nevasaññānāsaññāyatanavasībhāvo, tāva pavatto bhāvanāviseso pubbāpariyaviseso. **Vipassanāvasena** pana rūpamukhena abhinivisantassa rūpadhammapariggahato, itarassa nāmadhammapariggahato paṭṭhāya yāva arahattādhigamo, tāva pavatto bhāvanāviseso pubbāpariyaviseso. Ayameva ca idhādhippeto.

Laddhāna pubbāpariyaṁ visesanti pubbāpariyavisesaṁ ukkaṁsapāramippattaṁ arahattaṁ labhitvā. **Adassanaṁ maccurājassa gacche**ti jīvitupacchedavasena sabbesaṁ sattānaṁ abhibhavanato maccurājasaṅkhātassa maraṇassa visayabhūtaṁ bhavattayaṁ samatikkantattā adassanaṁ agocaraṁ gaccheyya. Imasmiṁ vagge yaṁ avuttaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayamevāti.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Mahāvaggavaṇṇanā.

1. Kammaṭṭhānānuyogāya (Sī, Syā)
2. Pubbāpariyabhāvena (Syā)

သယာနော”တိ။ တတ္ထ **ဝါ**-သဒ္ဒေါ အနိယမတ္ထော။ တေန တိဋ္ဌန္တော ဝါ နိသိန္နော ဝါ သယာနော ဝါ တဒညိရိယာပထော ဝါတိ အယမတ္ထော ဒီပိတော ဟောတီတိ စင်္ကမနဿာပိ ဣဓ သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတံ သတိံ ဘိက္ခု အဓိဋ္ဌဟာနောတိ ယာယ ပဂေဝ ပရိသုဒ္ဓသမာစာရော ကာယစိတ္တဒုဋ္ဌုလ္လဘာဝူပသမနေန ကာယံ စိတ္တဉ္စ အသာရဒ္ဓံ ကတွာ ပဋိလဒ္ဓါယ အနဝဇ္ဇသုခါဓိဋ္ဌာယ ကာယစိတ္တပဿဒ္ဓိဝသေန စိတ္တံ လဟုံ မုဒုံ ကမ္မညဉ္စ ကတွာ သမ္မာ ဌပေန္တော သမာဒဟန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဗြူဟေတိ မတ္ထကဉ္စ ပါပေတိ၊ တံ ဧဝ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂဿ[1] အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနေသု ဗဟူပကာရံ သတိံ ဘိက္ခု အဓိဋ္ဌဟာနော သီလဝိသောဓနံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ ဝိသေသာဓိဂမာ တတ္ထ တတ္ထ အဓိဋ္ဌဟန္တောတိ အတ္ထော။ **လဘေထ ပုဗ္ဗာပရိယံ ဝိသေသန္တိ** သော ဧဝံ သတိအာရက္ခေန စေတသာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥပရူပရိ ဝဍ္ဎေန္တော ဗြူဟေန္တော ဖာတိံ ကရောန္တော ပုဗ္ဗာပရိယံ ပုဗ္ဗာပရိယဝန္တံ ပုဗ္ဗာပရဘာဂေန[2] ပဝတ္တံ ဥဠာရုဠာရတရာဒိဘေဒဝိသေသံ လဘေယျ။

တတ္ထ ဒုဝိဓော ပုဗ္ဗာပရိယဝိသေသော သမထဝသေန ဝိပဿနာဝသေန စာတိ။ တေသု **သမထဝသေန** တာဝ နိမိတ္တုပ္ပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနဝသီဘာဝေါ၊ တာဝ ပဝတ္တော ဘာဝနာဝိသေသော ပုဗ္ဗာပရိယဝိသေသော။ **ဝိပဿနာဝသေန** ပန ရူပမုခေန အဘိနိဝိသန္တဿ ရူပဓမ္မပရိဂ္ဂဟတော, ဣတရဿ နာမဓမ္မပရိဂ္ဂဟတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အရဟတ္တာဓိဂမော၊ တာဝ ပဝတ္တော ဘာဝနာဝိသေသော ပုဗ္ဗာပရိယဝိသေသော။ အယမေဝ စ ဣဓာဓိပ္ပေတော။

လဒ္ဓါန ပုဗ္ဗာပရိယံ ဝိသေသန္တိ ပုဗ္ဗာပရိယဝိသေသံ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တံ အရဟတ္တံ လဘိတွာ။ **အဒဿနံ မစ္စုရာဇဿ ဂစ္ဆေ**တိ ဇီဝိတုပစ္ဆေဒဝသေန သဗ္ဗေသံ သတ္တာနံ အဘိဘဝနတော မစ္စုရာဇသင်္ခါတဿ မရဏဿ ဝိသယဘူတံ ဘဝတ္တယံ သမတိက္ကန္တတ္တာ အဒဿနံ အဂေါစရံ ဂစ္ဆေယျ။ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ယံ အဝုတ္တံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ မဟာဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ။

၁-ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂါယ (သီ၊ သျာ)
၂-ပုဗ္ဗာပရိယဘာဝေန (သျာ)

6. Jaccandhavagga

1. Āyusaṅkhārossajjana suttavaṇṇanā

51. Jaccandhavaggassa paṭhame **Vesāliyan**ti-ādi heṭṭhā vuttatthameva. **Vesāliṁ piṇḍāya pāvisī**ti kadā pāvisi? Ukkācelato nikkhamitvā Vesāliṁ gatakāle. Bhagavā hi Veḷuvagāmake vassaṁ vasitvā tato nikkhamitvā anupubbena Sāvatthiṁ patvā Jetavane vihāsi. Tasmiṁ kāle Dhammasenāpati attano āyusaṅkhāraṁ oloketvā “sattāhameva pavattissatī”ti ñatvā Bhagavantaṁ anujānāpetvā Nāḷakagāmaṁ gantvā tattha mātaraṁ sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā parinibbāyi. Satthā Cundena ābhatā tassa dhātuyo gahetvā dhātucetiyaṁ kārāpetvā mahābhikkhusaṁghaparivuto Rājagahaṁ agamāsi. Tattha gatakāle āyasmā Mahāmoggallāno parinibbāyi. Bhagavā tassapi dhātuyo gahetvā cetiyaṁ kārāpetvā Rājagahato nikkhamitvā anupubbena Ukkācelaṁ agamāsi. Tattha Gaṅgātīre bhikkhusaṁghaparivuto nisīditvā aggasāvakānaṁ parinibbānappaṭisaṁyuttaṁ dhammaṁ desetvā Ukkācelato nikkhamitvā Vesāliṁ agamāsi. Evaṁ gato Bhagavā “pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Vesāliṁ piṇḍāya pāvisī”ti vuccati. Tena vuttaṁ “Ukkācelato nikkhamitvā Vesāliṁ gatakāle”ti.

Nisīdananti idha cammakkhaṇḍaṁ adhippetaṁ. **Cāpālaṁ cetiyan**ti[1] pubbe Cāpālassa[2] nāma yakkhassa vasitaṭṭhānaṁ “Cāpālacetiyan”ti paññāyittha. Tattha Bhagavato katavihāropi tāya ruḷhiyā “Cāpālacetiyan”ti vuccati. **Udenaṁ cetiyan**ti evamādīsupi eseva nayo. **Sattamban**ti Kikissa kira Kāsirañño dhītaro satta kumāriyo saṁvegajātā rājagehato nikkhamitvā yattha padhānaṁ padahiṁsu, taṁ ṭhānaṁ “Sattambaṁ cetiyan”ti vadanti. **Bahuputtan**ti bahupāroho eko nigrodharukkho, tasmiṁ adhivatthaṁ devataṁ bahū manussā putte patthenti, tadupādāya taṁ ṭhānaṁ “Bahuputtaṁ cetiyan”ti paññāyittha. **Sārandadan**ti Sārandadassa nāma yakkhassa vasitaṭṭhānaṁ. Iti sabbāneva tāni Buddhuppādato pubbe devatāpariggahitattā cetiyavohārena

---

1. Cāpālacetiyanti (Sī), Pāvālacetiyanti (Syā)   2. Pāvālassa (Syā)

၆-ဇစ္စန္ဓဝဂ္ဂ

၁-အာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ ဇစ္စန္ဓဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ဝေသာလိယ**န္တိအာဒိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ **ဝေသာလိံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသီ**တိ ကဒါ ပါဝိသိ? ဥက္ကာစေလတော နိက္ခမိတွာ ဝေသာလိံ ဂတကာလေ။ ဘဂဝါ ဟိ ဝေဠုဝဂါမကေ ဝဿံ ဝသိတွာ တတော နိက္ခမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ပတွာ ဇေတဝနေ ဝိဟာသိ။ တသ္မိံ ကာလေ ဓမ္မသေနာပတိ အတ္တနော အာယုသင်္ခါရံ ဩလောကေတွာ “သတ္တာဟမေဝ ပဝတ္တိဿတီ”တိ ဉတွာ ဘဂဝန္တံ အနုဇာနာပေတွာ နာဠကဂါမံ ဂန္တွာ တတ္ထ မာတရံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ သတ္ထာ စုန္ဒေန အာဘတာ တဿ ဓာတုယော ဂဟေတွာ ဓာတုစေတိယံ ကာရာပေတွာ မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ရာဇဂဟံ အဂမာသိ။ တတ္ထ ဂတကာလေ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ဘဂဝါ တဿပိ ဓာတုယော ဂဟေတွာ စေတိယံ ကာရာပေတွာ ရာဇဂဟတော နိက္ခမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဥက္ကာစေလံ အဂမာသိ။ တတ္ထ ဂင်္ဂါတီရေ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော နိသီဒိတွာ အဂ္ဂသာဝကာနံ ပရိနိဗ္ဗာနပ္ပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဥက္ကာစေလတော နိက္ခမိတွာ ဝေသာလိံ အဂမာသိ။ ဧဝံ ဂတော ဘဂဝါ “ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဝေသာလိံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသီ”တိ ဝုစ္စတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဥက္ကာစေလတော နိက္ခမိတွာ ဝေသာလိံ ဂတကာလေ”တိ။

နိသီဒနန္တိ ဣဓ စမ္မက္ခဏ္ဍံ အဓိပ္ပေတံ။ **စာပါလံ စေတိယ**န္တိ[1] ပုဗ္ဗေ စာပါလဿ[2] နာမ ယက္ခဿ ဝသိတဋ္ဌာနံ “စာပါလစေတိယ”န္တိ ပညာယိတ္ထ။ တတ္ထ ဘဂဝတော ကတဝိဟာရောပိ တာယ ရုဠှိယာ “စာပါလစေတိယ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ **ဥဒေနံ စေတိယ**န္တိ ဧဝမာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သတ္တမ္ဗ**န္တိ ကိကိဿ ကိရ ကာသိရညော ဓီတရော သတ္တ ကုမာရိယော သံဝေဂဇာတာ ရာဇဂေဟတော နိက္ခမိတွာ ယတ္ထ ပဓာနံ ပဒဟိံသု၊ တံ ဌာနံ “သတ္တမ္ဗံ စေတိယ”န္တိ ဝဒန္တိ။ **ဗဟုပုတ္တ**န္တိ ဗဟုပါရောဟော ဧကော နိဂြောဓရုက္ခော၊ တသ္မိံ အဓိဝတ္ထံ ဒေဝတံ ဗဟူ မနုဿာ ပုတ္တေ ပတ္ထေန္တိ၊ တဒုပါဒါယ တံ ဌာနံ “ဗဟုပုတ္တံ စေတိယ”န္တိ ပညာယိတ္ထ။ **သာရန္ဒဒ**န္တိ သာရန္ဒဒဿ နာမ ယက္ခဿ ဝသိတဋ္ဌာနံ။ ဣတိ သဗ္ဗာနေဝ တာနိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒတော ပုဗ္ဗေ ဒေဝတာပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ စေတိယဝေါဟာရေန

၁-စာပါလစေတိယန္တိ (သီ)၊ ပါဝါလစေတိယန္တိ (သျာ)   ၂-ပါဝါလဿ (သျာ)

voharitāni, Bhagavato vihāre katepi ca tatheva paññāyanti. **Ramaṇīyā**ti ettha Vesāliyā tāva bhūmibhāgasampattiyā puggalasampattiyā sulabhapaccayatāya ca ramaṇīyabhāvo veditabbo. Vihārānaṁ pana nagarato nātidūratāya nāccāsannatāya gamanāgamanasampattiyā anākiṇṇavihāraṭṭhānatāya[1] chāyūdakasampattiyā pavivekapatirūpatāya ca ramaṇīyatā daṭṭhabbā. **Cattāro iddhipādā**ti ettha iddhipādapadassa attho heṭṭhā vuttoyeva. **Bhāvitā**ti vaḍḍhitā. **Bahulīkatā**ti punappunaṁ katā. **Yānīkatā**ti yuttayānaṁ viya katā. **Vatthukatā**ti patiṭṭhaṭṭhena[2] vatthu viya katā. **Anuṭṭhitā**ti adhiṭṭhitā. **Paricitā**ti samantato citā suvaḍḍhitā. **Susamāraddhā**ti suṭṭhu samāraddhā, ativiya sammā nipphāditāti.

Evaṁ aniyamena kathetvā puna niyametvā dassetuṁ "**Tathāgatassa kho**"ti-ādimāha. Ettha ca **kappan**ti āyukappaṁ. **Tiṭṭheyyā**ti tasmiṁ tasmiṁ kāle yaṁ manussānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ paripuṇṇaṁ katvā tiṭṭheyya dhareyya. **Kappāvasesaṁ vā**ti "appaṁ vā bhiyyo vā"ti[3] vuttaṁ vassasatato atirekaṁ vā. Mahāsīvatthero panāha "Buddhānaṁ aṭṭhāne gajjitaṁ nāma natthi. Yatheva hi Veḷuvagāmake uppannaṁ māraṇantikaṁ vedanaṁ dasa māse vikkhambhesi, evaṁ punappunaṁ taṁ samāpattiṁ samāpajjitvā vikkhambhento imaṁ Bhaddakappameva tiṭṭheyyā"ti. Kasmā pana na ṭhitoti? Upādinnakasarīraṁ nāma khaṇḍiccādīhi abhibhuyyati, Buddhā ca pana khaṇḍiccādibhāvaṁ appatvā pañcame āyukoṭṭhāse bahujanassa piyamanāpakāleyeva parinibbāyanti. Buddhānubuddhesu aggasāvakamahāsāvakesu parinibbutesu aparivārena ekakeneva ṭhātabbaṁ[4] hoti, daharasāmaṇeraparivārena vā. Tato "aho Buddhānaṁ parisā"ti hīḷetabbataṁ āpajjeyya, tasmā na ṭhitoti. Evaṁ vuttepi so pana na ruccati[5], "āyukappo"ti idameva Aṭṭhakathāya niyamitaṁ.

---

1. Anākiṇṇavihāratāya (Ka)
2. Patiṭṭhānameva (Sī), patiṭṭhānaṭṭhena (Dī-Ṭṭha 2. 144; Saṁ-Ṭṭha 3. 282 piṭṭhesu.)
3. Dī 2. 3; Aṁ 2. 503 piṭṭhādīsu.
4. Ekakeneva khāṇukena viya. (Dī-Ṭṭha 2. 144; Saṁ-Ṭṭha 3. 283 piṭṭhesu)
5. So pana vuccati (Sī, Syā), so pana ruccati (Ka)
   Dī-Ṭṭha 2. 145; Saṁ-Ṭṭha 3. 283 piṭṭhesu pana passitabbaṁ.

ဝေါဟရိတာနိ၊ ဘဂဝတော ဝိဟာရေ ကတေပိ စ တထေဝ ပညာယန္တိ။ **ရမဏီယာ**တိ ဧတ္ထ ဝေသာလိယာ တာဝ ဘူမိဘာဂသမ္ပတ္တိယာ ပုဂ္ဂလသမ္ပတ္တိယာ သုလဘပစ္စယတာယ စ ရမဏီယဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိဟာရာနံ ပန နဂရတော နာတိဒူရတာယ နာစ္စာသန္နတာယ ဂမနာဂမနသမ္ပတ္တိယာ အနာကိဏ္ဏဝိဟာရဋ္ဌာနတာယ[၁] ဆာယူဒကသမ္ပတ္တိယာ ပဝိဝေကပတိရူပတာယ စ ရမဏီယတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ**တိ ဧတ္ထ ဣဒ္ဓိပါဒပဒဿ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ **ဘာဝိတာ**တိ ဝဍ္ဎိတာ။ **ဗဟုလီကတာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ကတာ။ **ယာနီကတာ**တိ ယုတ္တယာနံ ဝိယ ကတာ။ **ဝတ္ထုကတာ**တိ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန[၂] ဝတ္ထု ဝိယ ကတာ။ **အနုဋ္ဌိတာ**တိ အဓိဋ္ဌိတာ။ **ပရိစိတာ**တိ သမန္တတော စိတာ သုဝဍ္ဎိတာ။ **သုသမာရဒ္ဓါ**တိ သုဋ္ဌု သမာရဒ္ဓါ၊ အတိဝိယ သမ္မာ နိပ္ဖါဒိတာတိ။

ဧဝံ အနိယမေန ကထေတွာ ပုန နိယမေတွာ ဒဿေတုံ "**တထာဂတဿ ခေါ**"တိအာဒိမာဟ။ ဧတ္ထ စ **ကပ္ပန္တိ** အာယုကပ္ပံ။ **တိဋ္ဌေယျာ**တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ ယံ မနုဿာနံ အာယုပ္ပမာဏံ၊ တံ ပရိပုဏ္ဏံ ကတွာ တိဋ္ဌေယျ ဓရေယျ။ **ကပ္ပါဝသေသံ ဝါ**တိ "အပ္ပံ ဝါ ဘိယျော ဝါ"တိ[၃] ဝုတ္တံ ဝဿသတတော အတိရေကံ ဝါ။ မဟာသီဝတ္ထေရော ပနာဟ "ဗုဒ္ဓါနံ အဋ္ဌာနေ ဂဇ္ဇိတံ နာမ နတ္ထိ။ ယထေဝ ဟိ ဝေဠုဝဂါမကေ ဥပ္ပန္နံ မာရဏန္တိကံ ဝေဒနံ ဒသ မာသေ ဝိက္ခမ္ဘေသိ၊ ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ တံ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝိက္ခမ္ဘေန္တော ဣမံ ဘဒ္ဒကပ္ပမေဝ တိဋ္ဌေယျာ"တိ။ ကသ္မာ ပန န ဌိတောတိ? ဥပါဒိန္နကသရီရံ နာမ ခဏ္ဍိစ္စာဒီဟိ အဘိဘုယျတိ၊ ဗုဒ္ဓါ စ ပန ခဏ္ဍိစ္စာဒိဘာဝံ အပ္ပတွာ ပဉ္စမေ အာယုကောဋ္ဌာသေ ဗဟုဇနဿ ပိယမနာပကာလေယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ။ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေသု အဂ္ဂသာဝကမဟာသာဝကေသု ပရိနိဗ္ဗုတေသု အပရိဝါရေန ဧကကေနေဝ ဌာတဗ္ဗံ[၄] ဟောတိ, ဒဟရသာမဏေရပရိဝါရေန ဝါ။ တတော "အဟော ဗုဒ္ဓါနံ ပရိသာ"တိ ဟီဠေတဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇေယျ၊ တသ္မာ န ဌိတောတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေပိ သော ပန န ရုစ္စတိ[၅]၊ "အာယုကပ္ပော"တိ ဣဒမေဝ အဋ္ဌကထာယ နိယမိတံ။

၁-အနာကိဏ္ဏဝိဟာရတာယ (က)
၂-ပတိဋ္ဌာနမေဝ (သီ)၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၄၊ သံ-ဋ္ဌ ၃-၂၈၂-ပိဋ္ဌေသု၊)
၃-ဒီ ၂-၃၊ အံ ၂-၅၀၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ဧကကေနေဝ ခါဏုကေန ဝိယ။ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၄၊ သံ-ဋ္ဌ ၃-၂၈၃-ပိဋ္ဌေသု)
၅-သော ပန ဝုစ္စတိ (သီ၊ သျာ)၊ သော ပန ရုစ္စတိ (က) ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၅၊ သံ-ဋ္ဌ ၃-၂၈၃-ပိဋ္ဌေသု ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

Oḷārike nimitteti thūle saññuppādane. Thūlasaññuppādanaṁ hetaṁ, “tiṭṭhatu Bhagavā kappan”ti sakalakappaṁ avaṭṭhānayācanāya yadidaṁ “yassa kassaci Ānanda cattāro iddhipādā bhāvitā”ti-ādinā aññāpadesena attano caturiddhipādabhāvanānubhāvena kappaṁ avaṭṭhānasamatthatāvibhāvanaṁ. **Obhāse**ti pākaṭavacane. Pākaṭañcetaṁ vacanaṁ pariyāyaṁ muñcitvā ujukameva attano adhippāyavibhāvanaṁ.

Bahujanahitāyāti mahājanassa hitatthāya. **Bahujanasukhāyā**ti mahājanassa sukhatthāya. **Lokānukampāyā**ti sattalokassa anukampaṁ paṭicca. Katarassa sattalokassa? Yo Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā paṭivijjhati, amatapānaṁ pivati, tassa. Bhagavato hi Dhammacakkappavattanasuttadesanāya Aññātakoṇḍaññappamukhā aṭṭhārasa brahmakoṭiyo dhammaṁ paṭivijjhiṁsu. Evaṁ yāva Subhaddaparibbājakavinayanā dhammapaṭividdhasattānaṁ gaṇanā natthi, Mahāsamayasuttaṁ Maṅgalasuttaṁ Cūḷarāhulovādasuttaṁ Samacittasuttanti imesaṁ catunnaṁ suttānaṁ desanākāle abhisamayappattasattānaṁ paricchedo natthi, etassa aparimāṇassa sattalokassa anukampāya Bhagavato ṭhānaṁ jātaṁ. Evaṁ anāgatepi bhavissatīti adhippāyena vadati. **Devamanussānan**ti na kevalaṁ devamanussānaṁyeva, avasesānaṁ nāgasupaṇṇādīnampi atthāya hitāya sukhāya Bhagavato ṭhānaṁ hoti. Sahetukapaṭisandhike pana maggaphalasacchikiriyāya bhabbapuggale dassetuṁ evaṁ vuttaṁ, tasmā aññesampi atthatthāya hitatthāya sukhatthāya Bhagavā tiṭṭhatūti attho. Tattha **atthāyā**ti idhalokasampatti-atthāya. **Hitāyā**ti paralokasampattihetubhūtahitatthāya. **Sukhāyā**ti nibbānadhātusukhatthāya. Purimaṁ pana hitasukhaggahaṇaṁ sabbasādhāraṇavasena veditabbaṁ.

Yathā taṁ mārena pariyuṭṭhitacittoti ettha tanti nipātamattaṁ, yathā mārena pariyuṭṭhitacitto ajjhotthaṭacitto aññopi koci puthujjano paṭivijjhituṁ na sakkuṇeyya, evameva nāsakkhi paṭivijjhitunti attho. Māro hi yassa keci vipallāsā appahīnā, tassa cittaṁ pariyuṭṭhāti. Yassa pana sabbena sabbaṁ dvādasa vipallāsā appahīnā, tassa vattabbameva natthi. Therassa ca cattāro vipallāsā appahīnā, tenassa cittaṁ pariyuṭṭhāsi. So pana cittapariyuṭṭhānaṁ karonto kiṁ karotīti? Bheravaṁ rūpārammaṇaṁ vā dasseti, saddārammaṇaṁ vā sāveti, tato sattā taṁ

ဩဠာရိကေ နိမိတ္တေတိ ထူလေ သညုပ္ပါဒနေ။ ထူလသညုပ္ပါဒနံ ဟေတံ၊ “တိဋ္ဌတု ဘဂဝါ ကပ္ပ”န္တိ သကလကပ္ပံ အဝဋ္ဌာနယာစနာယ ယဒိဒံ “ယဿ ကဿစိ အာနန္ဒ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ဘာဝိတာ”တိအာဒိနာ အညာပဒေသေန အတ္တနော စတုရိဒ္ဓိပါဒဘာဝနာနုဘာဝေန ကပ္ပံ အဝဋ္ဌာနသမတ္ထတာဝိဘာဝနံ။ **ဩဘာသေ**တိ ပါကဋဝစနေ။ ပါကဋဉ္စေတံ ဝစနံ ပရိယာယံ မုဉ္စိတွာ ဥဇုကမေဝ အတ္တနော အဓိပ္ပါယဝိဘာဝနံ။

ဗဟုဇနဟိတာယာတိ မဟာဇနဿ ဟိတတ္ထာယ။ **ဗဟုဇနသုခါယာ**တိ မဟာဇနဿ သုခတ္ထာယ။ **လောကာနုကမ္ပာယာ**တိ သတ္တလောကဿ အနုကမ္ပံ ပဋိစ္စ။ ကတရဿ သတ္တလောကဿ? ယော ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ အမတပါနံ ပိဝတိ၊ တဿ။ ဘဂဝတော ဟိ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တဒေသနာယ အညာတကောဏ္ဍညပ္ပမုခါ အဋ္ဌာရသ ဗြဟ္မကောဋိယော ဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု။ ဧဝံ ယာဝ သုဘဒ္ဒပရိဗ္ဗာဇကဝိနယနာ ဓမ္မပဋိဝိဒ္ဓသတ္တာနံ ဂဏနာ နတ္ထိ၊ မဟာသမယသုတ္တံ မင်္ဂလသုတ္တံ စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ သမစိတ္တသုတ္တန္တိ ဣမေသံ စတုန္နံ သုတ္တာနံ ဒေသနာကာလေ အဘိသမယပ္ပတ္တသတ္တာနံ ပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ၊ ဧတဿ အပရိမာဏဿ သတ္တလောကဿ အနုကမ္ပာယ ဘဂဝတော ဌာနံ ဇာတံ။ ဧဝံ အနာဂတေပိ ဘဝိဿတီတိ အဓိပ္ပါယေန ဝဒတိ။ **ဒေဝမနုဿာန**န္တိ န ကေဝလံ ဒေဝမနုဿာနံယေဝ၊ အဝသေသာနံ နာဂသုပဏ္ဏာဒီနမ္ပိ အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဘဂဝတော ဌာနံ ဟောတိ။ သဟေတုကပဋိသန္ဓိကေ ပန မဂ္ဂဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလေ ဒဿေတုံ ဧဝံ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အညေသမ္ပိ အတ္ထတ္ထာယ ဟိတတ္ထာယ သုခတ္ထာယ ဘဂဝါ တိဋ္ဌတူတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **အတ္ထာယာ**တိ ဣဓလောကသမ္ပတ္တိအတ္ထာယ။ **ဟိတာယာ**တိ ပရလောကသမ္ပတ္တိဟေတုဘူတဟိတတ္ထာယ။ **သုခါယာ**တိ နိဗ္ဗာနဓာတုသုခတ္ထာယ။ ပုရိမံ ပန ဟိတသုခဂ္ဂဟဏံ သဗ္ဗသာဓာရဏဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယထာ တံ မာရေန ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တောတိ ဧတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ ယထာ မာရေန ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တော အဇ္ဈောတ္ထဋစိတ္တော အညောပိ ကောစိ ပုထုဇ္ဇနော ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န သက္ကုဏေယျ၊ ဧဝမေဝ နာသက္ခိ ပဋိဝိဇ္ဈိတုန္တိ အတ္ထော။ မာရော ဟိ ယဿ ကေစိ ဝိပလ္လာသာ အပ္ပဟီနာ၊ တဿ စိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာတိ။ ယဿ ပန သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဒွါဒသ ဝိပလ္လာသာ အပ္ပဟီနာ၊ တဿ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ ထေရဿ စ စတ္တာရော ဝိပလ္လာသာ အပ္ပဟီနာ၊ တေနဿ စိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာသိ။ သော ပန စိတ္တပရိယုဋ္ဌာနံ ကရောန္တော ကိံ ကရောတီတိ? ဘေရဝံ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ သဒ္ဒါရမ္မဏံ ဝါ သာဝေတိ၊ တတော သတ္တာ တံ

disvā vā sutvā vā satiṁ vissajjetvā vivaṭamukhā honti. Tesaṁ mukhena hatthaṁ pavesetvā hadayaṁ maddati, tato visaññino hutvā tiṭṭhanti. Therassa panesa mukhena hatthaṁ pavesetuṁ kiṁ sakkhissati, bheravārammaṇaṁ pana dasseti. Taṁ disvā thero nimittobhāsaṁ na paṭivijjhi. Jānantoyeva Bhagavā kimatthaṁ yāvatatiyaṁ āmantesi? Parato "tiṭṭhatu bhante Bhagavā"ti yācite "tuyhevetaṁ dukkaṭaṁ, tuyhevetaṁ aparaddhan"ti dosāropanena sokatanukaraṇatthaṁ. Passati hi Bhagavā "ayaṁ mayi ativiya siniddhahadayo, so parato bhūmicālakāraṇañca āyusaṅkhārossajjanañca sutvā mama ciraṭṭhānaṁ yācissati, athāhaṁ 'kissa tvaṁ puretaraṁ na yācasī'ti tasseva sīse dosaṁ pātessāmi, sattā ca attano aparādhena na tathā vihaññanti, tenassa soko tanuko bhavissatī"ti.

Gaccha tvaṁ Ānandāti yasmā divāvihāratthāya idhāgato, tasmā Ānanda gaccha tvaṁ yathārucitaṁ ṭhānaṁ divāvihārāya. Tenevāha "**yassa dāni kālaṁ maññasī**"ti.

Māro pāpimāti ettha satte anatthe niyojento māretīti māro. **Pāpimā**ti tasseva vevacanaṁ. So hi pāpadhammena samannāgatattā 'pāpimā'ti vuccati. **Bhāsitā kho panesā**ti ayañhi Bhagavati Bodhimaṇḍe satta sattāhe atikkamitvā Ajapālanigrodhe viharante attano dhītāsu āgantvā icchāvighātaṁ patvā gatāsu ayaṁ "attheso upāyo"ti cintento āgantvā "Bhagavā yadatthaṁ tumhehi pāramiyo pūritā, so vo attho anuppatto, paṭividdhaṁ sabbaññutaññāṇaṁ, kiṁ te lokavicaraṇenā"ti vatvā yathā ajja, evameva "parinibbātu dāni bhante Bhagavā"ti yāci. Bhagavā cassa "na tāvāhan"ti-ādīni vatvā paṭikkhipi. Taṁ sandhāya idāni "bhāsitā kho panesā"ti-ādimāha.

Tattha **viyattā**ti ariyamaggādhigamavasena byattā. **Vinītā**ti tatheva kilesavinayanena vinītā. **Visāradā**ti sārajjakarānaṁ diṭṭhivicikicchādīnaṁ pahānena visāradabhāvaṁ pattā. **Bahussutā**ti tepiṭakavasena bahu subhametesanti bahussutā. Tameva dhammaṁ dhārentīti **dhammadharā.** Atha vā **bahussutā**ti pariyattibahussutā ceva paṭivedhabahussutā ca. **Dhammadharā**ti pariyattidhammānaṁ ceva paṭivedhadhammānañca dhāraṇato dhammadharāti evampettha-attho

ဒိသွာ ဝါ သုတွာ ဝါ သတိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဝိဝဋမုခါ ဟောန္တိ။ တေသံ မုခေန ဟတ္ထံ ပဝေသေတွာ ဟဒယံ မဒ္ဒတိ၊ တတော ဝိသညိနော ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ ထေရဿ ပနေသ မုခေန ဟတ္ထံ ပဝေသေတုံ ကိံ သက္ခိဿတိ၊ ဘေရဝါရမ္မဏံ ပန ဒဿေတိ။ တံ ဒိသွာ ထေရော နိမိတ္တောဘာသံ န ပဋိဝိဇ္ဈိ။ ဇာနန္တောယေဝ ဘဂဝါ ကိမတ္ထံ ယာဝတတိယံ အာမန္တေသိ? ပရတော "တိဋ္ဌတု ဘန္တေ ဘဂဝါ"တိ ယာစိတေ "တုယှေဝေတံ ဒုက္ကဋံ၊ တုယှေဝေတံ အပရဒ္ဓ"န္တိ ဒေါသာရောပနေန သောကတနုကရဏတ္ထံ။ ပဿတိ ဟိ ဘဂဝါ "အယံ မယိ အတိဝိယ သိနိဒ္ဓဟဒယော၊ သော ပရတော ဘူမိစာလကာရဏဉ္စ အာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနဉ္စ သုတွာ မမ စိရဋ္ဌာနံ ယာစိဿတိ၊ အထာဟံ 'ကိဿ တွံ ပုရေတရံ န ယာစသီ'တိ တဿေဝ သီသေ ဒေါသံ ပါတေဿာမိ၊ သတ္တာ စ အတ္တနော အပရာဓေန န တထာ ဝိဟညန္တိ၊ တေနဿ သောကော တနုကော ဘဝိဿတီ"တိ။

ဂစ္ဆ တွံ အာနန္ဒာတိ ယသ္မာ ဒိဝါဝိဟာရတ္ထာယ ဣဓာဂတော၊ တသ္မာ အာနန္ဒ ဂစ္ဆ တွံ ယထာရုစိတံ ဌာနံ ဒိဝါဝိဟာရာယ။ တေနေဝါဟ "**ယဿ ဒါနိ ကာလံ မညသီ**"တိ။

မာရော ပါပိမာတိ ဧတ္ထ သတ္တေ အနတ္ထေ နိယောဇေန္တော မာရေတီတိ မာရော။ **ပါပိမာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ သော ဟိ ပါပဓမ္မေန သမန္နာဂတတ္တာ 'ပါပိမာ'တိ ဝုစ္စတိ။ **ဘာသိတာ ခေါ ပနေသာ**တိ အယဉှိ ဘဂဝတိ ဗောဓိမဏ္ဍေ သတ္တ သတ္တာဟေ အတိက္ကမိတွာ အဇပါလနိဂြောဓေ ဝိဟရန္တေ အတ္တနော ဓီတာသု အာဂန္တွာ ဣစ္ဆာဝိဃာတံ ပတွာ ဂတာသု အယံ "အတ္ထေသော ဥပါယော"တိ စိန္တေန္တော အာဂန္တွာ "ဘဂဝါ ယဒတ္ထံ တုမှေဟိ ပါရမိယော ပူရိတာ၊ သော ဝေါ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ ပဋိဝိဒ္ဓံ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ ကိံ တေ လောကဝိစရဏေနာ"တိ ဝတွာ ယထာ အဇ္ဇ၊ ဧဝမေဝ "ပရိနိဗ္ဗာတု ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ"တိ ယာစိ။ ဘဂဝါ စဿ "န တာဝါဟ"န္တိအာဒီနိ ဝတွာ ပဋိက္ခိပိ။ တံ သန္ဓာယ ဣဒါနိ "ဘာသိတာ ခေါ ပနေသာ"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဝိယတ္တာ**တိ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမဝသေန ဗျတ္တာ။ **ဝိနီတာ**တိ တထေဝ ကိလေသဝိနယနေန ဝိနီတာ။ **ဝိသာရဒါ**တိ သာရဇ္ဇကရာနံ ဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာဒီနံ ပဟာနေန ဝိသာရဒဘာဝံ ပတ္တာ။ **ဗဟုဿုတာ**တိ တေပိဋကဝသေန ဗဟု သုတမေတေသန္တိ ဗဟုဿုတာ။ တမေဝ ဓမ္မံ ဓာရေန္တီတိ **ဓမ္မဓရာ**။ အထ ဝါ **ဗဟုဿုတာ**တိ ပရိယတ္တိဗဟုဿုတာ စေဝ ပဋိဝေဓဗဟုဿုတာ စ။ **ဓမ္မဓရာ**တိ ပရိယတ္တိဓမ္မာနံ စေဝ ပဋိဝေဓဓမ္မာနဉ္စ ဓာရဏတော ဓမ္မဓရာတိ ဝေမ္ပေတ္ထ အတ္ထော

veditabbo. **Dhammānudhammappaṭipannā**ti ariyadhammassa anudhammabhūtaṁ vipassanādhammaṁ paṭipannā. **Sāmīcippaṭipannā**ti ñāṇadassanavisuddhiyā anucchavikaṁ visuddhiparamparāpaṭipadaṁ paṭipannā. **Anudhammacārino**ti sallekhikaṁ[1] tassā paṭipadāya anurūpaṁ appicchatādidhammaṁ caraṇasīlā. **Sakaṁ ācariyakan**ti attano ācariyavādaṁ. **Ācikkhissantī**ti-ādito kathessanti, attanā uggahitaniyāmena pare uggaṇhāpessantīti attho. **Desessantī**ti vācessanti, Pāḷiṁ sammā vācessantīti attho. **Paññapessantī**ti pajānāpessanti, pakāsessantīti attho. **Paṭṭhapessantī**ti pakārena ṭhapessanti. **Vivarissantī**ti vivaṭaṁ karissanti. **Vibhajissantī**ti vibhattaṁ karissanti. **Uttānīkarissantī**ti anuttānaṁ gambhīraṁ uttānaṁ pākaṭaṁ karissanti. **Sahadhammenā**ti sahetukena sakāraṇena vacanena. **Sappāṭihāriyan**ti yāvaniyyānikaṁ katvā. dhamma**ṁ desessantī**ti navavidhalokuttaradhammaṁ pabodhessanti, pakāsessantīti attho.

Ettha ca "paññapessantī"ti-ādīhi chahi padehi cha atthapadāni dassitāni, ādito pana dvīhi padehi cha byañjanapadānīti. Ettāvatā tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ saṁvaṇṇanānayena saṅgahetvā dassitaṁ hoti. Vuttañhetaṁ nettiyaṁ "dvādasapadāni suttaṁ, taṁ sabbaṁ byañjanañca attho cā"ti[2].

Brahmacariyanti sikkhattayasaṅgahitaṁ sakalaṁ sāsanabrahmacariyaṁ. **Iddhan**ti samiddhaṁ jhānuppādavasena[3]. **Phītan**ti vuddhippattaṁ sabbaphāliphullaṁ abhiññāsampattivasena. **Vitthārikan**ti vitthataṁ[4] tasmiṁ tasmiṁ disābhāge patiṭṭhahanavasena. **Bāhujaññan**ti bahūhi ñātaṁ paṭividdhaṁ bahujanābhisamayavasena. **Puthubhūtan**ti sabbākāravasena puthulabhāvappattaṁ. Kathaṁ? **Yāva devamanussehi suppakāsitan**ti yattakā viññujātikā devā manussā ca atthi, tehi sabbehi suṭṭhu pakāsitanti attho.

Appossukkoti nirussukko līnavīriyo. "Tvaṁ hi pāpima sattasattāhātikkamanato paṭṭhāya 'parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato'ti viravanto āhiṇḍittha, ajja dāni paṭṭhāya vigatussāho hohi, mā mayhaṁ parinibbānatthāya vāyāmaṁ karohī"ti vadati. **Sato sampajāno āyusaṅkhāraṁ ossajī**ti satiṁ sūpaṭṭhitaṁ katvā ñāṇena

1. Abhisallekhatthaṁ (Sī), abhisallekhitaṁ (Syā)
2. Khu 10. 1 piṭṭhe.
3. Jhānassādavasena (Dī-Ṭṭha 2. 146; Saṁ-Ṭṭha 3. 284 piṭṭhesu)
4. Vitthiṇṇaṁ (Syā)

ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နာ**တိ အရိယဓမ္မဿ အနုဓမ္မဘူတံ ဝိပဿနာဓမ္မံ ပဋိပန္နာ။ **သာမီစိပ္ပဋိပန္နာ**တိ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယာ အနုစ္ဆဝိကံ ဝိသုဒ္ဓိပရမ္ပရာပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ။ **အနုဓမ္မစာရိနော**တိ သလ္လေခိကံ[၁] တဿာ ပဋိပဒါယ အနုရူပံ အပ္ပိစ္ဆတာဒိဓမ္မံ စရဏသီလာ။ **သကံ အာစရိယကန္တိ** အတ္တနော အာစရိယဝါဒံ။ **အာစိက္ခိဿန္တီ**တိ အာဒိတော ကထေဿန္တိ၊ အတ္တနာ ဥဂ္ဂဟိတနိယာမေန ပရေ ဥဂ္ဂဏှာပေဿန္တီတိ အတ္ထော။ **ဒေသေဿန္တီ**တိ ဝါစေဿန္တိ၊ ပါဠိံ သမ္မာ ဝါစေဿန္တီတိ အတ္ထော။ **ပညပေဿန္တီ**တိ ပဇာနာပေဿန္တိ၊ ပကာသေဿန္တီတိ အတ္ထော။ **ပဋ္ဌပေဿန္တီ**တိ ပကာရေန ဌပေဿန္တိ။ **ဝိဝရိဿန္တီ**တိ ဝိဝဋံ ကရိဿန္တိ။ **ဝိဘဇိဿန္တီ**တိ ဝိဘတ္တံ ကရိဿန္တိ။ **ဥတ္တာနီကရိဿန္တီ**တိ အနုတ္တာနံ ဂမ္ဘီရံ ဥတ္တာနံ ပါကဋံ ကရိဿန္တိ။ **သဟဓမ္မေနာ**တိ သဟေတုကေန သကာရဏေန ဝစနေန။ **သပ္ပါဋိဟာရိယန္တိ** ယာဝနိယျာနိကံ ကတွာ။ **ဓမ္မံ ဒေသေဿန္တီ**တိ နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မံ ပဗောဓေဿန္တိ၊ ပကာသေဿန္တီတိ အတ္ထော။

ဧတ္ထ စ "ပညပေဿန္တီ"တိအာဒီဟိ ဆဟိ ပဒေဟိ ဆ အတ္ထပဒါနိ ဒဿိတာနိ၊ အာဒိတော ပန ဒွီဟိ ပဒေဟိ ဆ ဗျဉ္ဇနပဒါနီတိ။ ဧတ္တာဝတာ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ သံဝဏ္ဏနာနယေန သင်္ဂဟေတွာ ဒဿိတံ ဟောတိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ နေတ္တိယံ "ဒွါဒသပဒါနိ သုတ္တံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဗျဉ္ဇနဉ္စ အတ္ထော စာ"တိ[၂]။

ဗြဟ္မစရိယန္တိ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟိတံ သကလံ သာသနဗြဟ္မစရိယံ။ **ဣဒ္ဓန္တိ** သမိဒ္ဓံ ဈာနုပ္ပါဒဝသေန[၃]။ **ဖီတန္တိ** ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တံ သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လံ အဘိညာသမ္ပတ္တိဝသေန။ **ဝိတ္ထာရိကန္တိ** ဝိတ္ထတံ[၄] တသ္မိံ တသ္မိံ ဒိသာဘာဂေ ပတိဋ္ဌဟနဝသေန။ **ဗာဟုဇညန္တိ** ဗဟူဟိ ဉာတံ ပဋိဝိဒ္ဓံ ဗဟုဇနာဘိသမယဝသေန။ **ပုထုဘူတန္တိ** သဗ္ဗာကာရဝသေန ပုထုလဘာဝပ္ပတ္တံ။ ကထံ? **ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိ သုပ္ပကာသိတန္တိ** ယတ္တကာ ဝိညုဇာတိကာ ဒေဝါ မနုဿာ စ အတ္ထိ၊ တေဟိ သဗ္ဗေဟိ သုဋ္ဌု ပကာသိတန္တိ အတ္ထော။

အပ္ပေါဿုက္ကောတိ နိရုဿုက္ကော လီနဝီရိယော။ "တွံ ဟိ ပါပိမ သတ္တသတ္တာဟာတိက္ကမနတော ပဋ္ဌာယ 'ပရိနိဗ္ဗာတု ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ, ပရိနိဗ္ဗာတု သုဂတော'တိ ဝိရဝန္တော အာဟိဏ္ဍိတ္ထ၊ အဇ္ဇ ဒါနိ ပဋ္ဌာယ ဝိဂတုဿာဟော ဟောဟိ၊ မာ မယှံ ပရိနိဗ္ဗာနတ္ထာယ ဝါယာမံ ကရောဟီ"တိ ဝဒတိ။ **သတော သမ္ပဇာနော အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇီ**တိ သတိံ သူပဋ္ဌိတံ ကတွာ ဉာဏေန

၁-အဘိသလ္လေခတ္ထံ (သီ)၊ အဘိသလ္လေခိတံ (သျာ)
၂-ခု ၁၀-၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဈာနဿာဒဝသေန (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၆၊ သံ-ဋ္ဌ ၃-၂၈၄-ပိဋ္ဌေသု)
၄-ဝိတ္ထိဏ္ဏံ (သျာ)

paricchinditvā āyusaṅkhāraṁ vissaji pajahi. Tattha na Bhagavā hatthena leḍḍuṁ viya āyusaṅkhāraṁ ossaji, temāsamattameva pana samāpattiṁ samāpajjitvā tato paraṁ na samāpajjissāmīti cittaṁ uppādesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ "ossajī"ti, "vossajjī"tipi[1] pāṭho.

Kasmā pana Bhagavā kappaṁ vā kappāvasesaṁ vā ṭhātuṁ samattho tattakaṁ kālaṁ aṭṭhatvā parinibbāyituṁ mārassa yācanāya āyusaṅkhāraṁ ossaji? Na Bhagavā mārassa yācanāya āyusaṅkhāraṁ ossaji, nāpi therassa āyācanāya na ossajissati, temāsato pana paraṁ Buddhaveneyyānaṁ abhāvato āyusaṅkhāraṁ ossaji. Ṭhānañhi nāma Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ yāvadeva veneyyavinayanatthaṁ, te asati vineyyajane kena nāma kāraṇena ṭhassanti. Yadi ca mārassa yācanāya parinibbāyeyya, puretaraṁyeva parinibbāyeyya. Bodhimaṇḍepi hi mārena yācitaṁ, nimittobhāsakaraṇampi therassa sokatanukaraṇatthanti vuttovāyamattho. Apica Buddhabaladīpanatthaṁ nimittobhāsakaraṇaṁ. Evaṁ mahānubhāvā Buddhā Bhagavantoyeva tiṭṭhantāpi attano ruciyāva tiṭṭhanti, parinibbāyantāpi attano ruciyāva parinibbāyantīti.

Mahābhūmicāloti mahanto pathavīkampo. Tadā kira dasasahassilokadhātu akampittha. **Bhiṁsanako**ti bhayajanako. **Devadundubhiyo ca phaliṁsū**ti devabheriyo nadiṁsu[2], devo sukkhagajjitaṁ gajji, akālavijjulatā nicchariṁsu, khaṇikavassaṁ vassīti vuttaṁ hoti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ saṅkhāravisaṅkhārānaṁ visesasaṅkhātaṁ[3] atthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti anavasesasaṅkhāre vissajjetvā attano visaṅkhāragamanadīpakaṁ udānaṁ udānesi. Kasmā udānesi? Koci nāma vadeyya "mārena pacchato pacchato anubandhitvā 'parinibbātu bhante'ti upadduto bhayena Bhagavā āyusaṅkhāraṁ ossajī"ti. "Tassokāso mā hotu, bhītassa udānaṁ nāma natthī"ti etassa dīpanatthaṁ pītivegavissaṭṭhaṁ udānaṁ udānesīti Aṭṭhakathāsu vuttaṁ. Tato temāsamatteneva ca pana Buddhakiccassa nipphajjanato evaṁ dīgharattaṁ mayā parihaṭoyaṁ dukkhabhāro na cirasseva nikkhipiyatīti passato parinibbānaguṇapaccavekkhaṇe tassa

1. Ussajjītipi (Sī) 2. Phaliṁsu (Dī-Ṭṭha 2. 147; Saṁ-Ṭṭha 3. 285 piṭṭhesu)
3. Saṅkhārānaṁ visaṅkhāravisesasaṅkhātaṁ (Sī)

ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အာယုသင်္ခါရံ ဝိဿဇိ ပဇဟိ။ တတ္ထ န ဘဂဝါ ဟတ္ထေန လေဍ္ဍုံ ဝိယ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇိ၊ တေမာသမတ္တမေဝ ပန သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ပရံ န သမာပဇ္ဇိဿာမီတိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဩဿဇီ"တိ၊ "ဝေါဿဇ္ဇီ"တိပိ[1] ပါဌော။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ကပ္ပံ ဝါ ကပ္ပါဝသေသံ ဝါ ဌာတုံ သမတ္ထော တတ္တကံ ကာလံ အဋ္ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိတုံ မာရဿ ယာစနာယ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇိ? န ဘဂဝါ မာရဿ ယာစနာယ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇိ၊ နာပိ ထေရဿ အာယာစနာယ န ဩဿဇိဿတိ၊ တေမာသတော ပန ပရံ ဗုဒ္ဓဝေနေယျာနံ အဘာဝတော အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇိ။ ဌာနဉှိ နာမ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ ယာဝဒေဝ ဝေနေယျဝိနယနတ္ထံ၊ တေ အသတိ ဝိနေယျဇနေ ကေန နာမ ကာရဏေန ဌဿန္တိ။ ယဒိ စ မာရဿ ယာစနာယ ပရိနိဗ္ဗာယေယျ၊ ပုရေတရံယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယေယျ။ ဗောဓိမဏ္ဍေပိ ဟိ မာရေန ယာစိတံ၊ နိမိတ္တောဘာသကရဏမ္ပိ ထေရဿ သောကတနုကရဏတ္ထန္တိ ဝုတ္တောဝါယမတ္ထော။ အပိစ ဗုဒ္ဓဗလဒီပနတ္ထံ နိမိတ္တောဘာသကရဏံ။ ဧဝံ မဟာနုဘာဝါ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တောယေဝ တိဋ္ဌန္တာပိ အတ္တနော ရုစိယာဝ တိဋ္ဌန္တိ၊ ပရိနိဗ္ဗာယန္တာပိ အတ္တနော ရုစိယာဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တီတိ။

မဟာဘူမိစာလောတိ မဟန္တော ပထဝီကမ္ပော။ တဒါ ကိရ ဒသသဟဿိလောကဓာတု အကမ္ပိတ္ထ။ **ဘိံသနကော**တိ ဘယဇနကော။ **ဒေဝဒုန္ဒုဘိယော စ ဖလိံသူ**တိ ဒေဝဘေရိယော နဒိံသု[2]၊ ဒေဝေါ သုက္ခဂဇ္ဇိတံ ဂဇ္ဇိ၊ အကာလဝိဇ္ဇုလတာ နိစ္ဆရိံသု၊ ခဏိကဝဿံ ဝဿီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ သင်္ခါရဝိသင်္ခါရာနံ ဝိသေသသင်္ခါတံ[3] အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ အနဝသေသသင်္ခါရေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အတ္တနော ဝိသင်္ခါရဂမနဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ကသ္မာ ဥဒါနေသိ? ကောစိ နာမ ဝဒေယျ "မာရေန ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော အနုဗန္ဓိတွာ 'ပရိနိဗ္ဗာတု ဘန္တေ'တိ ဥပဒ္ဒုတော ဘယေန ဘဂဝါ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇီ"တိ။ "တဿောကာသော မာ ဟောတု၊ ဘီတဿ ဥဒါနံ နာမ နတ္ထီ"တိ ဧတဿ ဒီပနတ္ထံ ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ အဋ္ဌကထာသု ဝုတ္တံ။ တတော တေမာသမတ္တေနေဝ စ ပန ဗုဒ္ဓကိစ္စဿ နိပ္ဖဇ္ဇနတော ဧဝံ ဒီဃရတ္တံ မယာ ပရိဟဋောယံ ဒုက္ခဘာရော န စိရဿေဝ နိက္ခိပိယတီတိ ပဿတော ပရိနိဗ္ဗာနဂုဏပစ္စဝေက္ခဏေ တဿ

၁-ဥဿဇ္ဇီတိပိ (သီ) ၂-ဖလိံသု (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၇၊ သံ-ဋ္ဌ ၃-၂၈၅-ပိဋ္ဌေသု)
၃-သင်္ခါရာနံ ဝိသင်္ခါရဝိသေသသင်္ခါတံ (သီ)

uḷāraṁ pītisomanassaṁ uppajji, tena pītivegena udānesīti yuttaṁ viya. Ekantena hi visaṅkhāraninno nibbānajjhāsayo Satthā mahākaruṇāya balakkārena viya sattahitatthaṁ loke suciraṁ ṭhito. Tathā hi devasikaṁ catuvīsatikoṭisatasahassasaṅkhā samāpattiyo vaḷañjeti, sodāni mahākaruṇādhikārassa nipphannattā nibbānābhimukho anappakaṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedesi. Teneva hi Bhagavato kilesaparinibbānadivase viya khandhaparinibbānadivasepi sarīrābhā visesato vippasannā parisuddhā pabhassarā ahosīti.

Gāthāya soṇasiṅgālādīnampi paccakkhabhāvato tulitaṁ paricchinnanti **tulaṁ,** kāmāvacarakammaṁ. Na tulaṁ **atulaṁ,** tulaṁ vā sadisamassa aññaṁ lokiyakammaṁ natthīti **atulaṁ,** mahaggatakammaṁ. Kāmāvacaraṁ rūpāvacaraṁ vā **tulaṁ,** arūpāvacaraṁ **atulaṁ.** Appavipākaṁ vā **tulaṁ,** bahuvipākaṁ **atulaṁ.** **Sambhavan**ti sambhavassa hetubhūtaṁ, upapattijanakanti attho. **Bhavasaṅkhāran**ti punabbhavasaṅkhāraṇakaṁ[1]. **Avassajī**ti vissajjesi. **Munī**ti Buddhamuni. **Ajjhattarato**ti niyakajjhattarato. **Samāhito**ti upacārappanāsamādhivasena samāhito. **Abhindi kavacamivā**ti kavacaṁ viya abhindi. **Attasambhavan**ti attani sañjātaṁ kilesaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti "savipākaṭṭhena sambhavaṁ, bhavābhavābhisaṅkharaṇaṭṭhena bhavasaṅkhāranti ca laddhanāmaṁ tulātulasaṅkhātaṁ lokiyakammañca ossaji, saṅgāmasīse mahāyodho kavacaṁ viya attasambhavaṁ kilesañca ajjhattarato samāhito hutvā abhindī"ti.

Atha vā **tulan**ti tulento tīrento. **Atulañca sambhavan**ti nibbānañceva bhavañca. **Bhavasaṅkhāran**ti bhavagāmikaṁ kammaṁ. **Avassaji munī**ti "pañcakkhandhā aniccā, pañcannaṁ khandhānaṁ nirodho nibbānaṁ niccan"ti-ādinā nayena tulento Buddhamuni bhave ādīnavaṁ, nibbāne ca ānisaṁsaṁ disvā taṁ khandhānaṁ mūlabhūtaṁ bhavasaṅkhārakammaṁ "kammakkhayāya saṁvattatī"ti[2] evaṁ vuttena kammakkhayakarena ariyamaggena avassaji. Kathaṁ? Ajjhattarato samāhito, abhindi kavacamivattasambhavaṁ. So hi vipassanāvasena ajjhattarato, samathavasena samāhitoti evaṁ pubbabhāgato paṭṭhāya samathavipassanābalena

1. Punambhavasaṅkhārajanakaṁ (Syā), punabbhavassa saṅkhāraṁ (Saṁ-Ṭṭha 3. 285; Dī-Ṭṭha 2. 147 piṭṭhe pana passitabbaṁ.)
2. Ma 2. 52; Aṁ 1. 553 piṭṭhesu.

ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တေန ပီတိဝေဂေန ဥဒါနေသီတိ ယုတ္တံ ဝိယ။ ဧကန္တေန ဟိ ဝိသင်္ခါရနိန္နော နိဗ္ဗာနဇ္ဈာသယော သတ္ထာ မဟာကရုဏာယ ဗလက္ကာရေန ဝိယ သတ္တဟိတတ္ထံ လောကေ သုစိရံ ဌိတော။ တထာ ဟိ ဒေဝသိကံ စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသင်္ခါ သမာပတ္တိယော ဝဠဉ္ဇေတိ၊ သောဒါနိ မဟာကရုဏာဓိကာရဿ နိပ္ဖန္နတ္တာ နိဗ္ဗာနာဘိမုခေါ အနပ္ပကံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေသိ။ တေနေဝ ဟိ ဘဂဝတော ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနဒိဝသေ ဝိယ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနဒိဝသေပိ သရီရာဘာ ဝိသေသတော ဝိပ္ပသန္နာ ပရိသုဒ္ဓါ ပဘဿရာ အဟောသီတိ။

ဂါထာယ သောဏသိင်္ဂါလာဒီနမ္ပိ ပစ္စက္ခဘာဝတော တုလိတံ ပရိစ္ဆိန္နန္တိ **တုလံ၊** ကာမာဝစရကမ္မံ။ န တုလံ **အတုလံ၊** တုလံ ဝါ သဒိသမဿ အညံ လောကိယကမ္မံ နတ္ထီတိ **အတုလံ၊** မဟဂ္ဂတကမ္မံ။ ကာမာဝစရံ ရူပါဝစရံ ဝါ **တုလံ၊** အရူပါဝစရံ **အတုလံ။** အပ္ပဝိပါကံ ဝါ **တုလံ၊** ဗဟုဝိပါကံ **အတုလံ။** **သမ္ဘဝ**န္တိ သမ္ဘဝဿ ဟေတုဘူတံ၊ ဥပပတ္တိဇနကန္တိ အတ္ထော။ **ဘဝသင်္ခါရ**န္တိ ပုနဗ္ဘဝသင်္ခါရဏကံ[1]။ **အဝဿဇီ**တိ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ **မုနီ**တိ ဗုဒ္ဓမုနိ။ **အဇ္ဈတ္တရတော**တိ နိယကဇ္ဈတ္တရတော။ **သမာဟိတော**တိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဝသေန သမာဟိတော။ **အဘိန္ဒိ ကဝစမိဝါ**တိ ကဝစံ ဝိယ အဘိန္ဒိ။ **အတ္တသမ္ဘဝ**န္တိ အတ္တနိ သဉ္ဇာတံ ကိလေသံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ "သဝိပါကဋ္ဌေန သမ္ဘဝံ, ဘဝါဘဝါဘိသင်္ခရဏဋ္ဌေန ဘဝသင်္ခါရန္တိ စ လဒ္ဓနာမံ တုလာတုလသင်္ခါတံ လောကိယကမ္မဉ္စ ဩဿဇိ၊ သင်္ဂါမသီသေ မဟာယောဓော ကဝစံ ဝိယ အတ္တသမ္ဘဝံ ကိလေသဉ္စ အဇ္ဈတ္တရတော သမာဟိတော ဟုတွာ အဘိန္ဒီ"တိ။

အထ ဝါ **တုလ**န္တိ တုလေန္တော တီရေန္တော။ **အတုလဉ္စ သမ္ဘဝ**န္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စေဝ ဘဝဉ္စ။ **ဘဝသင်္ခါရ**န္တိ ဘဝဂါမိကံ ကမ္မံ။ **အဝဿဇိ မုနီ**တိ "ပဉ္စက္ခန္ဓာ အနိစ္စာ၊ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ နိရောဓော နိဗ္ဗာနံ နိစ္စ"န္တိအာဒိနာ နယေန တုလေန္တော ဗုဒ္ဓမုနိ ဘဝေ အာဒီနဝံ, နိဗ္ဗာနေ စ အာနိသံသံ ဒိသွာ တံ ခန္ဓာနံ မူလဘူတံ ဘဝသင်္ခါရကမ္မံ "ကမ္မက္ခယာယ သံဝတ္တတီ"တိ[2] ဧဝံ ဝုတ္တေန ကမ္မက္ခယကရေန အရိယမဂ္ဂေန အဝဿဇိ။ ကထံ? အဇ္ဈတ္တရတော သမာဟိတော၊ အဘိန္ဒိ ကဝစမိဝတ္တသမ္ဘဝံ။ သော ဟိ ဝိပဿနာဝသေန အဇ္ဈတ္တရတော, သမထဝသေန သမာဟိတောတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗဘာဂတော ပဋ္ဌာယ သမထဝိပဿနာဗလေန

၁-ပုနမ္ဘဝသင်္ခါရဇနကံ (သျာ)၊ ပုနဗ္ဘဝဿ သင်္ခါရံ (သံ-ဋ္ဌ ၃-၂၈၅၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။)
၂-မ ၂-၅၂၊ အံ ၁-၅၅၃-ပိဋ္ဌေသု။

kavacaṁ viya attabhāvaṁ pariyonandhitvā ṭhitaṁ, attani sambhavattā “attasambhavan”ti laddhanāmaṁ sabbaṁ kilesajālaṁ abhindi, kilesābhāveneva kammaṁ appaṭisandhikattā avassaṭṭhaṁ nāma hotīti evaṁ kilesappahānena kammaṁ pajahi. Iti bodhimūleyeva avassaṭṭhabhavasaṅkhāro Bhagavā vekhamissakena[1] viya jarasakaṭaṁ samāpattivekhamissakena attabhāvaṁ yāpentopi “ito temāsato uddhaṁ samāpattivekhamassa na dassāmī”ti cittuppādanena āyusaṅkhāraṁ ossajjīti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Sattajaṭilasuttavaṇṇanā

52. Dutiye **bahidvārakoṭṭhake**ti pāsādadvārakoṭṭhakassa bahi, na vihāradvārakoṭṭhakassa. So kira pāsādo lohapāsādo viya samantā catudvārakoṭṭhakaparivuto pākāraparikkhitto. Tesu pācīnadvārakoṭṭhakassa bahi pāsādacchāyāyaṁ pācīnalokadhātuṁ olokento paññattavarabuddhāsane nisinno hoti. **Jaṭilā**ti jaṭāvanto tāpasavesadhārino. **Nigaṇṭhā**ti setapaṭanigaṇṭharūpadhārino. **Ekasāṭakā**ti ekasāṭakanigaṇṭhā viya ekaṁ pilotikakhaṇḍaṁ hatthe bandhitvā tenāpi[2] sarīrassa purimabhāgaṁ paṭicchādetvā vicaraṇakā. **Parūḷhakacchanakhalomā**ti parūḷhakacchalomā parūḷhanakhā parūḷha-avasesalomā ca, kacchādīsu dīghalomā dīghanakhā cāti attho. **Khārivividhamādāyā**ti vividhaṁ khārādinānappakāraṁ pabbajitaparikkhārabhaṇḍikaṁ gahetvā. **Avidūre atikkamantī**ti vihārassa avidūramaggena nagaraṁ pavisanti.

Rājāhaṁ bhante Pasenadi Kosaloti ahaṁ bhante rājā Pasenadi Kosalo, mayhaṁ nāmaṁ tumhe jānāthāti. Kasmā pana rājā loke aggapuggalassa santike nisinno evarūpānaṁ nagganissirīkānaṁ añjaliṁ paggaṇhātīti? Saṅgaṇhanatthāya. Evañhissa ahosi “sacāhaṁ ettakampi etesaṁ na karissāmi, mayaṁ puttadāraṁ pahāya etassatthāya dubbhojanadukkhaseyyādīni anubhoma, ayaṁ amhākaṁ nipaccakāramattampi na

1. Vekkhamissakena (Sī, Syā)
2. Bandhitvā tena adhonābhipariyantaṁ bandhitvā ekenantena hi (Ka), bandhitvā ekenantena hi (Sī)

ကဝစံ ဝိယ အတ္တဘာဝံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတံ, အတ္တနိ သမ္ဘဝတ္တာ “အတ္တသမ္ဘဝ”န္တိ လဒ္ဓနာမံ သဗ္ဗံ ကိလေသဇာလံ အဘိန္ဒိ၊ ကိလေသာဘာဝေနေဝ ကမ္မံ အပ္ပဋိသန္ဓိကတ္တာ အဝဿဋ္ဌံ နာမ ဟောတီတိ ဧဝံ ကိလေသပ္ပဟာနေန ကမ္မံ ပဇဟိ။ ဣတိ ဗောဓိမူလေယေဝ အဝဿဋ္ဌဘဝသင်္ခါရော ဘဂဝါ ဝေခမိဿကေန[1] ဝိယ ဇရသကဋံ သမာပတ္တိဝေခမိဿကေန အတ္တဘာဝံ ယာပေန္တောပိ “ဣတော တေမာသတော ဥဒ္ဓံ သမာပတ္တိဝေခမဿ န ဒဿာမီ”တိ စိတ္တုပ္ပါဒေန အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇီတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သတ္တဇဋိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂။ ဒုတိယေ **ဗဟိဒွါရကောဋ္ဌကေ**တိ ပါသာဒဒွါရကောဋ္ဌကဿ ဗဟိ၊ န ဝိဟာရဒွါရကောဋ္ဌကဿ။ သော ကိရ ပါသာဒေါ လောဟပါသာဒေါ ဝိယ သမန္တာ စတုဒွါရကောဋ္ဌကပရိဝုတော ပါကာရပရိက္ခိတ္တော။ တေသု ပါစီနဒွါရကောဋ္ဌကဿ ဗဟိ ပါသာဒစ္ဆာယာယံ ပါစီနလောကဓာတုံ ဩလောကေန္တော ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော ဟောတိ။ **ဇဋိလာ**တိ ဇဋာဝန္တော တာပသဝေသဓာရိနော။ **နိဂဏ္ဌာ**တိ သေတပဋနိဂဏ္ဌရူပဓာရိနော။ **ဧကသာဋကာ**တိ ဧကသာဋကနိဂဏ္ဌာ ဝိယ ဧကံ ပိလောတိကခဏ္ဍံ ဟတ္ထေ ဗန္ဓိတွာ တေနာပိ[2] သရီရဿ ပုရိမဘာဂံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဝိစရဏကာ။ **ပရူဠှကစ္ဆနခလောမာ**တိ ပရူဠှကစ္ဆလောမာ ပရူဠှနခါ ပရူဠှအဝသေသလောမာ စ၊ ကစ္ဆာဒီသု ဒီဃလောမာ ဒီဃနခါ စာတိ အတ္ထော။ **ခါရိဝိဝိဓမာဒါယာ**တိ ဝိဝိဓံ ခါရာဒိနာနပ္ပကာရံ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရဘဏ္ဍိကံ ဂဟေတွာ။ **အဝိဒူရေ အတိက္ကမန္တီ**တိ ဝိဟာရဿ အဝိဒူရမဂ္ဂေန နဂရံ ပဝိသန္တိ။

ရာဇာဟံ ဘန္တေ ပသေနဒိ ကောသလောတိ အဟံ ဘန္တေ ရာဇာ ပသေနဒိ ကောသလော၊ မယှံ နာမံ တုမှေ ဇာနာထာတိ။ ကသ္မာ ပန ရာဇာ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလဿ သန္တိကေ နိသိန္နော ဧဝရူပါနံ နဂ္ဂနိဿိရိကာနံ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှာတီတိ? သင်္ဂဏှနတ္ထာယ။ ဧဝဉှိဿ အဟောသိ “သစာဟံ ဧတ္တကမ္ပိ ဧတေသံ န ကရိဿာမိ၊ မယံ ပုတ္တဒါရံ ပဟာယ ဧတဿတ္ထာယ ဒုဗ္ဘောဇနဒုက္ခသေယျာဒီနိ အနုဘောမ၊ အယံ အမှာကံ နိပစ္စကာရမတ္တမ္ပိ န

၁-ဝေက္ခမိဿကေန (သီ၊ သျာ)
၂-ဗန္ဓိတွာ တေန အဓောနာဘိပရိယန္တံ ဗန္ဓိတွာ ဧကေနန္တေန ဟိ (က)၊ ဗန္ဓိတွာ ဧကေနန္တေန ဟိ (သီ)

karoti. Tasmiṁ hi kate amhe ‘ocarakā’ti jano aggahetvā ‘pabbajitā’icceva sañjānissati, kiṁ imassa bhūtatthakathanenāti attanā diṭṭhaṁ sutaṁ paṭicchādetvā na katheyyuṁ, evaṁ kate pana anigūhitvā kathessantī”ti. Apica Satthu ajjhāsayajānanatthampi evamakāsīti. Rājā kira Bhagavantaṁ upasaṅkamantopi katipayakālaṁ sammāsambodhiṁ na saddahi. Tenassa evaṁ ahosi “yadi Bhagavā sabbaṁ jānāti, mayā imesaṁ nipaccakāraṁ katvā ‘ime arahanto’ti vutte nānujāneyya, atha maṁ anuvattanto anujāneyya, kuto tassa sabbaññutā”ti. Evaṁ so Satthu ajjhāsayajānanatthaṁ tathā akāsi. Bhagavā pana “ujukameva ‘na ime samaṇā ocarakā’ti vutte yadipi rājā saddahati, mahājano pana tamatthaṁ ajānanto na saddaheyya, samaṇo Gotamo ‘rājā attano kathaṁ suṇātī’ti yaṁ kiñci mukhāruḷhaṁ kathetī’ti vadeyya, tadassa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya saṁvatteyya, añño ca guḷhakammaṁ vivaṭaṁ kataṁ bhaveyya, sayameva rājā tesaṁ ocarakabhāvaṁ kathessatī”ti ñatvā “**dujjānaṁ kho etan**”ti-ādimāha.

Tattha **kāmabhogināti** iminā pana rāgābhibhavaṁ, ubhayenāpi vikkhittacittataṁ dasseti. **Puttasambādhasayanan**ti puttehi sambādhasayanaṁ. Ettha ca puttasīsena dārapariggahaṁ, puttadāresu uppilāvitena tesaṁ gharāvāsādihetu[1]sokābhibhavena cittassa saṁkiliṭṭhataṁ dasseti. **kāsikacandanan**ti saṇhacandanaṁ, kāsikavatthañca candanañcāti vā attho. **Mālāgandhavilepanan**ti vaṇṇagandhatthāya mālā, sugandhabhāvatthāya gandhaṁ, chavirāgakaraṇatthāya vilepanaṁ dhārentena. **Jātarūparajatan**ti suvaṇṇañceva avasiṭṭhadhanañca. **Sādiyantenāti** paṭiggaṇhantena. Sabbenapi kāmesu abhigiddhabhāvameva pakāseti.

Saṁvāsenāti sahavāsena. **Sīlaṁ veditabban**ti “ayaṁ pesalo vā dussīlo vā”ti saṁvasantena ekasmiṁ ṭhāne saha vasantena jānitabbo. **Tañca kho dīghena addhunā na ittaran**ti tañca sīlaṁ dīghena kālena veditabbaṁ, na ittarena. Katipayadivase hi saññatākāro saṁvutindriyākāro ca hutvā sakkā dassetuṁ. **Manasi karotā no amanasi karotāti** tampi “sīlamassa pariggaṇhissāmī”ti manasi

1. Rāgādihetu (Sī, Syā)

ကရောတိ။ တသ္မိံ ဟိ ကတေ အမှေ ‘ဩစရကာ’တိ ဇနော အဂ္ဂဟေတွာ ‘ပဗ္ဗဇိတာ’ဣစ္စေဝ သဉ္ဇာနိဿတိ၊ ကိံ ဣမဿ ဘူတတ္ထကထနေနာတိ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌံ သုတံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ န ကထေယျုံ၊ ဧဝံ ကတေ ပန အနိဂူဟိတွာ ကထေဿန္တီ”တိ။ အပိစ သတ္ထု အဇ္ဈာသယဇာနနတ္ထမ္ပိ ဧဝမကာသီတိ။ ရာဇာ ကိရ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမန္တောပိ ကတိပယကာလံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ န သဒ္ဒဟိ။ တေနဿ ဧဝံ အဟောသိ “ယဒိ ဘဂဝါ သဗ္ဗံ ဇာနာတိ၊ မယာ ဣမေသံ နိပစ္စကာရံ ကတွာ ‘ဣမေ အရဟန္တော’တိ ဝုတ္တေ နာနုဇာနေယျ၊ အထ မံ အနုဝတ္တန္တော အနုဇာနေယျ၊ ကုတော တဿ သဗ္ဗညုတာ”တိ။ ဧဝံ သော သတ္ထု အဇ္ဈာသယဇာနနတ္ထံ တထာ အကာသိ။ ဘဂဝါ ပန “ဥဇုကမေဝ ‘န ဣမေ သမဏာ ဩစရကာ’တိ ဝုတ္တေ ယဒိပိ ရာဇာ သဒ္ဒဟတိ၊ မဟာဇနော ပန တမတ္ထံ အဇာနန္တော န သဒ္ဒဟေယျ၊ သမဏော ဂေါတမော ‘ရာဇာ အတ္တနော ကထံ သုဏာတီ’တိ ယံ ကိဉ္စိ မုခါရုဠှံ ကထေတီ’တိ ဝဒေယျ၊ တဒဿ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တေယျ၊ အညော စ ဂုဠှကမ္မံ ဝိဝဋံ ကတံ ဘဝေယျ၊ သယမေဝ ရာဇာ တေသံ ဩစရကဘာဝံ ကထေဿတီ”တိ ဉတွာ “**ဒုဇ္ဇာနံ ခေါ ဧတ**”န္တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ကာမဘောဂိနာ**တိ ဣမိနာ ပန ရာဂါဘိဘဝံ၊ ဥဘယေနာပိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တတံ ဒဿေတိ။ **ပုတ္တသမ္ဗာဓသယန**န္တိ ပုတ္တေဟိ သမ္ဗာဓသယနံ။ ဧတ္ထ စ ပုတ္တသီသေန ဒါရပရိဂ္ဂဟံ, ပုတ္တဒါရေသု ဥပ္ပိလာဝိတေန တေသံ ဃရာဝါသာဒိဟေတု[1]သောကာဘိဘဝေန စိတ္တဿ သံကိလိဋ္ဌတံ ဒဿေတိ။ **ကာသိကစန္ဒန**န္တိ သဏှစန္ဒနံ၊ ကာသိကဝတ္ထဉ္စ စန္ဒနဉ္စာတိ ဝါ အတ္ထော။ **မာလာဂန္ဓဝိလေပန**န္တိ ဝဏ္ဏဂန္ဓတ္ထာယ မာလာ, သုဂန္ဓဘာဝတ္ထာယ ဂန္ဓံ, ဆဝိရာဂကရဏတ္ထာယ ဝိလေပနံ ဓာရေန္တေန။ **ဇာတရူပရဇတ**န္တိ သုဝဏ္ဏဉ္စေဝ အဝသိဋ္ဌဓနဉ္စ။ **သာဒိယန္တေနာ**တိ ပဋိဂ္ဂဏှန္တေန။ သဗ္ဗေနပိ ကာမေသု အဘိဂိဒ္ဓဘာဝမေဝ ပကာသေတိ။

သံဝါသေနာတိ သဟဝါသေန။ **သီလံ ဝေဒိတဗ္ဗ**န္တိ “အယံ ပေသလော ဝါ ဒုဿီလော ဝါ”တိ သံဝသန္တေန ဧကသ္မိံ ဌာနေ သဟ ဝသန္တေန ဇာနိတဗ္ဗော။ **တဉ္စ ခေါ ဒီဃေန အဒ္ဓုနာ န ဣတ္တရ**န္တိ တဉ္စ သီလံ ဒီဃေန ကာလေန ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ န ဣတ္တရေန။ ကတိပယဒိဝသေ ဟိ သညတာကာရော သံဝုတိန္ဒြိယာကာရော စ ဟုတွာ သက္ကာ ဒဿေတုံ။ **မနသိ ကရောတာ နော အမနသိ ကရောတာ**တိ တမ္ပိ “သီလမဿ ပရိဂ္ဂဏှိဿာမီ”တိ မနသိ

၁-ရာဂါဒိဟေတု (သီ၊ သျာ)

karontena paccavekkhantena sakkā jānituṁ, na itarena. **Paññavatāti** tampi sappaññeneva paṇḍitena. Bālo hi manasi karontopi jānituṁ na sakkoti. **Saṁvohārenāti** kathanena.

> Yo hi koci manussesu, vohāraṁ upajīvati.
> Evaṁ vāseṭṭha jānāhi, vāṇijo so na brāhmaṇoti[1]—

ettha hi vāṇijjaṁ vohāro nāma. "Cattāro ariyavohārā"ti[2] ettha cetanā. "Saṅkhā samaññā paññatti vohāro"ti[3] ettha paññatti. "Vohāramattena so vohareyyā"ti[4] ettha kathā vohāro. Idhāpi so eva adhippeto. Ekaccassa hi sammukhākathā parammukhākathāya na sameti, parammukhākathā sammukhākathāya, tathā purimakathā pacchimakathāya, pacchimakathā ca purimakathāya. So kathentoyeva sakkā jānituṁ "asuci eso puggalo"ti. Sucisīlassa pana purimaṁ pacchimena, pacchimañca purimena, sammukhā kathitañca parammukhā kathitena, parammukhā kathitañca sammukhā kathitena sameti, tasmā kathentena sakkā sucibhāvo jānitunti pakāsento āha "**saṁvohārena soceyyaṁ veditabban**"ti.

Thāmoti ñāṇathāmo. Yassa hi ñāṇathāmo natthi, so uppannesu upaddavesu gahetabbagahaṇaṁ kattabbakaraṇaṁ[5] apassanto advārikaṁ gharaṁ paviṭṭho viya carati. Tenāha "**āpadāsu kho mahārāja thāmo veditabbo**"ti. **Sākacchāyāti** sahakathāya. Duppaññassa hi kathā udake geṇḍu viya uplavati, paññavato kathentassa paṭibhānaṁ anantaṁ hoti. Udakavipphandaneneva hi maccho khuddako mahanto vāti paññāyati.

Iti Bhagavā rañño ujukameva te "ime nāmā"ti avatvā arahantānaṁ anarahantānañca jānanūpāyaṁ pakāsesi. Rājā taṁ sutvā Bhagavato sabbaññutāya desanāvilāsena ca abhippasanno "**acchariyaṁ bhante**"ti-ādinā attano pasādaṁ pakāsetvā idāni te yāthāvato Bhagavato ārocento "**ete bhante mama purisā corā**"ti-ādimāha. Tattha **corāti** apabbajitā eva pabbajitarūpena

1. Khu 1. 375 piṭṭhe. 2. Dī 3. 193 piṭṭhe. 3. Abhi 1. 256 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 14 piṭṭhe. 5. Gahetabbaṁ pahātabbañca (Sī)

ကရောန္တေန ပစ္စဝေက္ခန္တေန သက္ကာ ဇာနိတုံ၊ န ဣတရေန။ **ပညဝတာတိ** တမ္ပိ သပ္ပညေနေဝ ပဏ္ဍိတေန။ ဗာလော ဟိ မနသိ ကရောန္တောပိ ဇာနိတုံ န သက္ကောတိ။ **သံဝေါဟာရေနာတိ** ကထနေန။

> ယော ဟိ ကောစိ မနုဿေသု၊ ဝေါဟာရံ ဥပဇီဝတိ။
> ဧဝံ ဝါသေဋ္ဌ ဇာနာဟိ၊ ဝါဏိဇော သော န ဗြာဟ္မဏောတိ[၁]—

ဧတ္ထ ဟိ ဝါဏိဇ္ဇံ ဝေါဟာရော နာမ။ "စတ္တာရော အရိယဝေါဟာရာ"တိ[၂] ဧတ္ထ စေတနာ။ "သင်္ခါ သမညာ ပညတ္တိ ဝေါဟာရော"တိ[၃] ဧတ္ထ ပညတ္တိ။ "ဝေါဟာရမတ္တေန သော ဝေါဟရေယျာ"တိ[၄] ဧတ္ထ ကထာ ဝေါဟာရော။ ဣဓာပိ သော ဧဝ အဓိပ္ပေတော။ ဧကစ္စဿ ဟိ သမ္မုခါကထာ ပရမ္မုခါကထာယ န သမေတိ, ပရမ္မုခါကထာ သမ္မုခါကထာယ၊ တထာ ပုရိမကထာ ပစ္ဆိမကထာယ, ပစ္ဆိမကထာ စ ပုရိမကထာယ။ သော ကထေန္တောယေဝ သက္ကာ ဇာနိတုံ "အသုစိ ဧသော ပုဂ္ဂလော"တိ။ သုစိသီလဿ ပန ပုရိမံ ပစ္ဆိမေန, ပစ္ဆိမဉ္စ ပုရိမေန၊ သမ္မုခါ ကထိတဉ္စ ပရမ္မုခါ ကထိတေန, ပရမ္မုခါ ကထိတဉ္စ သမ္မုခါ ကထိတေန သမေတိ၊ တသ္မာ ကထေန္တေန သက္ကာ သုစိဘာဝေါ ဇာနိတုန္တိ ပကာသေန္တော အာဟ "**သံဝေါဟာရေန သောစေယျံ ဝေဒိတဗ္ဗ**"န္တိ။

ထာမောတိ ဉာဏထာမော။ ယဿ ဟိ ဉာဏထာမော နတ္ထိ၊ သော ဥပ္ပန္နေသု ဥပဒ္ဒဝေသု ဂဟေတဗ္ဗဂဟဏံ ကတ္တဗ္ဗကရဏံ[၅] အပဿန္တော အဒွါရိကံ ဃရံ ပဝိဋ္ဌော ဝိယ စရတိ။ တေနာဟ "**အာပဒါသု ခေါ မဟာရာဇ ထာမော ဝေဒိတဗ္ဗော**"တိ။ **သာကစ္ဆာယာတိ** သဟကထာယ။ ဒုပ္ပညဿ ဟိ ကထာ ဥဒကေ ဂေဏ္ဍု ဝိယ ဥပ္လဝတိ၊ ပညဝတော ကထေန္တဿ ပဋိဘာနံ အနန္တံ ဟောတိ။ ဥဒကဝိပ္ဖန္ဒနေနေဝ ဟိ မစ္ဆော ခုဒ္ဒကော မဟန္တော ဝါတိ ပညာယတိ။

ဣတိ ဘဂဝါ ရညော ဥဇုကမေဝ တေ "ဣမေ နာမာ"တိ အဝတွာ အရဟန္တာနံ အနရဟန္တာနဉ္စ ဇာနနူပါယံ ပကာသေသိ။ ရာဇာ တံ သုတွာ ဘဂဝတော သဗ္ဗညုတာယ ဒေသနာဝိလာသေန စ အဘိပ္ပသန္နော "**အစ္ဆရိယံ ဘန္တေ**"တိအာဒိနာ အတ္တနော ပသာဒံ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ တေ ယာထာဝတော ဘဂဝတော အာရောစေန္တော "**ဧတေ ဘန္တေ မမ ပုရိသာ စောရာ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စောရာတိ** အပဗ္ဗဇိတာ ဧဝ ပဗ္ဗဇိတရူပေန

၁-ခု ၁-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၂၅၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဂဟေတဗ္ဗံ ပဟာတဗ္ဗဉ္စ (သီ)

raṭṭhapiṇḍaṁ bhuñjantā paṭicchannakammantattā. **Ocarakā**ti heṭṭhā carakā. Corā hi pabbatamatthakena carantāpi heṭṭhā carakāva nihīnakammattā. Atha vā **ocarakā**ti carapurisā. **Ocaritvā**ti avacaritvā vīmaṁsitvā, tasmiṁ tasmiṁ dese taṁ taṁ pavattiṁ ñatvāti attho. **Osārissāmī**ti[1] paṭipajjissāmi, karissāmīti attho. **Rajojallan**ti rajañca malañca. **Pavāhetvā**ti suṭṭhu vikkhālanavasena apanetvā. **Kappitakesamassū**ti alaṅkārasatthe vuttavidhinā kappakehi chinnakesamassū. **Kāmaguṇehī**ti kāmakoṭṭhāsehi, kāmabandhanehi vā. **Samappitā**ti suṭṭhu appitā allīnā. **Samaṅgibhūtā**ti sahabhūtā. **Paricāressantī**ti indriyāni samantato cāressanti, kīḷāpessanti vā.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ tesaṁ rājapurisānaṁ attano udarassa kāraṇā pabbajitavesena lokavañcanasaṅkhātaṁ atthaṁ viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ parādhīnatāparavañcanatāpaṭikkhepavibhāvanaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **na vāyameyya sabbatthā**ti dūteyya-ocarakakammādike sabbasmiṁ pāpadhamme ime rājapurisā viya pabbajito na vāyameyya, vāyāmaṁ ussāhaṁ na kareyya, sabbattha yattha katthaci vāyāmaṁ akatvā appamattakepi puññasmiṁyeva vāyameyyāti adhippāyo. **Nāññassa puriso siyā**ti pabbajitarūpena aññassa puggalassa sevakapuriso na siyā. Kasmā? Evarūpassapi ocarakādipāpakammassa kattabbattā. **Nāññaṁ nissāya jīveyyā**ti aññaṁ paraṁ issarādiṁ nissāya "tappaṭibaddhaṁ me sukhadukkhan"ti evaṁcitto hutvā na jīvikaṁ pavatteyya, attadīpo attasaraṇo anaññasaraṇo eva bhaveyya. Atha vā anatthāvahato "ocaraṇan"ti[2] laddhanāmakattā aññaṁ akusalakammaṁ nissāya na jīveyya. **Dhammena na vaṇiṁ care**ti dhanādi-atthāya dhammaṁ na katheyya. Yo hi dhanādihetu paresaṁ dhammaṁ deseti, so dhammena viṇijjaṁ karoti nāma, evaṁ dhammena taṁ na careyya. Atha vā dhanādīnaṁ atthāya Kosalarañño puriso viya ocarakādikammaṁ karonto parehi anāsaṅkanīyatāya pabbajjāliṅgasamādānādīni anutiṭṭhanto dhammena vāṇijjaṁ karoti nāma. Yopi idha parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carantopi aññataraṁ devanikāyaṁ paṇidhāya brahmacariyaṁ carati,

1. Oyāyissāmīti (Sī, Syā) 2. 'Paran'ti (Syā)

ရဋ္ဌပိဏ္ဍံ ဘုဉ္ဇန္တာ ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တတ္တာ။ **ဩစရကာ**တိ ဟေဋ္ဌာ စရကာ။ စောရာ ဟိ ပဗ္ဗတမတ္ထကေန စရန္တာပိ ဟေဋ္ဌာ စရကာဝ နိဟီနကမ္မတ္တာ။ အထ ဝါ **ဩစရကာ**တိ စရပုရိသာ။ **ဩစရိတွာ**တိ အဝစရိတွာ ဝီမံသိတွာ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ဒေသေ တံ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာတိ အတ္ထော။ **ဩသာရိဿာမီ**တိ[1] ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ၊ ကရိဿာမီတိ အတ္ထော။ **ရဇောဇလ္လ**န္တိ ရဇဉ္စ မလဉ္စ။ **ပဝါဟေတွာ**တိ သုဋ္ဌု ဝိက္ခာလနဝသေန အပနေတွာ။ **ကပ္ပိတကေသမဿူ**တိ အလင်္ကာရသတ္ထေ ဝုတ္တဝိဓိနာ ကပ္ပကေဟိ ဆိန္နကေသမဿူ။ **ကာမဂုဏေဟီ**တိ ကာမ-ကောဋ္ဌာသေဟိ၊ ကာမဗန္ဓနေဟိ ဝါ။ **သမပ္ပိတာ**တိ သုဋ္ဌု အပ္ပိတာ အလ္လီနာ။ **သမင်္ဂီဘူတာ**တိ သဟဘူတာ။ **ပရိစာရေဿန္တီ**တိ ဣန္ဒြိယာနိ သမန္တတော စာရေဿန္တိ၊ ကီဠာပေဿန္တိ ဝါ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တေသံ ရာဇပုရိသာနံ အတ္တနော ဥဒရဿ ကာရဏာ ပဗ္ဗဇိတဝေသေန လောကဝဉ္စနသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ ပရာဓီနတာပရဝဉ္စနတာပဋိက္ခေပဝိဘာဝနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **န ဝါယမေယျ သဗ္ဗတ္ထာ**တိ ဒူတေယျဩစရကကမ္မာဒိကေ သဗ္ဗသ္မိံ ပါပဓမ္မေ ဣမေ ရာဇပုရိသာ ဝိယ ပဗ္ဗဇိတော န ဝါယမေယျ၊ ဝါယာမံ ဥဿာဟံ န ကရေယျ၊ သဗ္ဗတ္ထ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝါယာမံ အကတွာ အပ္ပမတ္တကေပိ ပုညသ္မိံယေဝ ဝါယမေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။ **နာညဿ ပုရိသော သိယာ**တိ ပဗ္ဗဇိတရူပေန အညဿ ပုဂ္ဂလဿ သေဝကပုရိသော န သိယာ။ ကသ္မာ? ဧဝရူပဿပိ ဩစရကာဒိပါပကမ္မဿ ကတ္တဗ္ဗတ္တာ။ **နာညံ နိဿာယ ဇီဝေယျာ**တိ အညံ ပရံ ဣဿရာဒိံ နိဿာယ "တပ္ပဋိဗဒ္ဓံ မေ သုခဒုက္ခ"န္တိ ဧဝံစိတ္တော ဟုတွာ န ဇီဝိကံ ပဝတ္တေယျ၊ အတ္တဒီပေါ အတ္တသရဏော အနညသရဏော ဧဝ ဘဝေယျ။ အထ ဝါ အနတ္ထာဝဟတော "ဩစရဏ"န္တိ[2] လဒ္ဓနာမကတ္တာ အညံ အကုသလကမ္မံ နိဿာယ န ဇီဝေယျ။ **ဓမ္မေန န ဝဏိံ စရေ**တိ ဓနာဒိအတ္ထာယ ဓမ္မံ န ကထေယျ။ ယော ဟိ ဓနာဒိဟေတု ပရေသံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ သော ဓမ္မေန ဝါဏိဇ္ဇံ ကရောတိ နာမ၊ ဧဝံ ဓမ္မေန တံ န စရေယျ။ အထ ဝါ ဓနာဒီနံ အတ္ထာယ ကောသလရညော ပုရိသော ဝိယ ဩစရကာဒိကမ္မံ ကရောန္တော ပရေဟိ အနာသင်္ကနီယတာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာလိင်္ဂသမာဒါနာဒီနိ အနုတိဋ္ဌန္တော ဓမ္မေန ဝါဏိဇ္ဇံ ကရောတိ နာမ။ ယောပိ ဣဓ ပရိသုဒ္ဓံ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တောပိ အညတရံ ဒေဝနိကာယံ ပဏိဓာယ ဗြဟ္မစရိယံ စရတိ၊

၁-ဩယာယိဿာမီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-'ပရ'န္တိ (သျာ)

sopi dhammena vāṇijjaṁ karoti nāma, evaṁ dhammena vāṇijjaṁ na care, na kareyyāti attho.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Paccavekkhaṇasuttavaṇṇanā

53. Tatiye **attano aneke pāpake akusale dhamme pahīne**ti lobha dosa moha viparīta manasikāra ahirikānottappakodhūpanāha makkha palāsa issā macchariya māyāsāṭheyya thambhasārambhamānātimānamadapamādataṇhā-avijjātividhākusalamūladuccaritasaṁkilesavisamasaññāvitakkapapañca catubbidha vipallāsa āsava ogha yoga ganthāgatigamana taṇhupādāna pañcavidha cetokhila pañca cetovinibandha nīvaraṇābhi nandanachavivāda-mūlataṇhākāya sattānusaya aṭṭhamicchatta navataṇhāmūlaka dasākusalakammapathadvāsaṭṭhidiṭṭhigata aṭṭhasatataṇhāvicaritādippabhede attano santāne anādikālapavatte diyaḍḍhasahassakilese taṁsahagate cāpi aneke pāpake lāmake akosallasambhūtaṭṭhena akusale dhamme anavasesaṁ saha vāsanāya bodhimūleyeva pahīne pariyamaggena samucchinne paccavekkhamāno "ayampi me kileso pahīno, ayampi me kileso pahīno"ti anupadapaccavekkhaṇāya[1] paccavekkhamāno Bhagavā nisinno hoti.

Aneke ca kusale dhammeti sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇa-dassanaṁ cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, cattāro ariyamaggā, cattāri phalāni, catasso paṭisambhidā, catuyoniparicchedakañāṇaṁ, cattāro ariyavaṁsā, cattāri vesārajjañāṇāni, pañca padhāniyaṅgāni, pañcaṅgiko sammāsamādhi, pañcañāṇiko sammāsamādhi pañcindriyāni, pañca balāni, pañca nissāraṇīyā dhātuyo, pañca vimuttāyatanañāṇāni, pañca vimuttiparipācanīyā saññā, cha anussatiṭṭhānāni, cha gāravā, cha nissāraṇīyā dhātuyo, cha satatavihārā, cha anuttariyāni, cha nibbedhabhāgiyā paññā, cha abhiññā, cha asādhāraṇañāṇāni, satta-aparihāniyā dhammā, satta ariyadhanāni, satta bojjhaṅgā,

1. Anupadasamavekkhaṇāya (Sī, Syā)

သောပိ ဓမ္မေန ဝါဏိဇ္ဇံ ကရောတိ နာမ၊ ဧဝံ ဓမ္မေန ဝါဏိဇ္ဇံ န စရေ၊ န ကရေယျာတိ အတ္ထော။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ပစ္စဝေက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၃။ တတိယေ **အတ္တနော အနေကေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ပဟီနေ**တိ လောဘ ဒေါသ မောဟ ဝိပရီတ မနသိကာရ အဟိရိကာနောတ္တပ္ပကောဓူပနာဟ မက္ခ ပလာသ ဣဿာ မစ္ဆရိယ မာယာသာဌေယျ ထမ္ဘ သာရမ္ဘမာနာတိမာနမဒပမာဒတဏှာအဝိဇ္ဇာတိဝိဓာကုသလမူလဒုစ္စရိတသံကိလေသဝိသမသညာဝိတက္ကပပဉ္စ စတုဗ္ဗိဓ ဝိပလ္လာသ အာသဝ ဩဃ ယောဂ ဂန္ထာဂတိဂမန တဏှုပါဒါန ပဉ္စဝိဓ စေတောခိလ ပဉ္စ စေတောဝိနိဗန္ဓ နီဝရဏာဘိ နန္ဒနဆဝိဝါဒမူလတဏှာကာယ သတ္တာနုသယ အဋ္ဌမိစ္ဆတ္တ နဝတဏှာမူလက ဒသာကုသလကမ္မပထဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတ အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတာဒိပ္ပဘေဒေ အတ္တနော သန္တာနေ အနာဒိကာလပဝတ္တေ ဒိယဍ္ဎသဟဿကိလေသေ တံသဟဂတေ စာပိ အနေကေ ပါပကေ လာမကေ အကောသလ္လသမ္ဘူတဋ္ဌေန အကုသလေ ဓမ္မေ အနဝသေသံ သဟ ဝါသနာယ ဗောဓိမူလေယေဝ ပဟီနေ အရိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နေ ပစ္စဝေက္ခမာနော "အယမ္ပိ မေ ကိလေသော ပဟီနော၊ အယမ္ပိ မေ ကိလေသော ပဟီနော"တိ အနုပဒပစ္စဝေက္ခဏာယ[1] ပစ္စဝေက္ခမာနော ဘဂဝါ နိသိန္နော ဟောတိ။

အနေကေ စ ကုသလေ ဓမ္မေတိ သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ, စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ, စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ, စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ, စတ္တာရိ ဖလာနိ, စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ, စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ, စတ္တာရော အရိယဝံသာ, စတ္တာရိ ဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ, ပဉ္စ ပဓာနိယင်္ဂါနိ, ပဉ္စင်္ဂိကော သမ္မာသမာဓိ, ပဉ္စဉာဏိကော သမ္မာသမာဓိ, ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ, ပဉ္စ ဗလာနိ, ပဉ္စ နိဿာရဏီယာ ဓာတုယော, ပဉ္စ ဝိမုတ္တာယတနဉာဏာနိ, ပဉ္စ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ သညာ, ဆ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ, ဆ ဂါရဝါ, ဆ နိဿာရဏီယာ ဓာတုယော, ဆ သတတဝိဟာရာ, ဆ အနုတ္တရိယာနိ, ဆ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ ပညာ, ဆ အဘိညာ, ဆ အသာဓာရဏဉာဏာနိ, သတ္တ အပရိဟာနိယာ ဓမ္မာ, သတ္တ အရိယဓနာနိ, သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ,

၁-အနုပဒသမဝေက္ခဏာယ (သီ၊ သျာ)

satta sappurisadhammā, satta nijjaravatthūni, satta saññā, satta dakkhiṇeyyapuggaladesanā, satta khīṇāsavabaladesanā, aṭṭha paññāpaṭilābhahetudesanā, aṭṭha sammattāni, aṭṭha lokadhammātikkamā, aṭṭha ārambhavatthūni, aṭṭha akkhaṇadesanā, aṭṭha mahāpurisavitakkā, aṭṭha abhibhāyatanadesanā, aṭṭha vimokkhā, nava yonisomanasikāramūlakā dhammā, nava pārisuddhipadhāniyaṅgāni, nava sattāvāsadesanā, nava āghātappaṭivinayā, nava saññā, nava nānattāni, nava anupubbavihārā, dasa nāthakaraṇā dhammā, dasa kasiṇāyatanāni, dasa kusalakammapathā, dasa sammattāni, dasa ariyavāsā, dasa asekkhā dhammā, dasa Tathāgatabalāni, ekādasa mettānisaṁsā, dvādasa dhammacakkākārā, terasa dhutaṅgaguṇā, cuddasa Buddhañāṇāni, pannarasa vimuttiparipācanīyā dhammā, soḷasavidhā ānāpānassati, soḷasa aparantapanīyā dhammā, aṭṭhārasa mahāvipassanā, aṭṭhārasa Buddhadhammā, ekūnavīsati paccavekkhaṇañāṇāni, catucattālīsa ñāṇavatthūni, paññāsa udayabbayañāṇāni, paropaññāsa kusalā dhammā, sattasattati ñāṇavatthūni, catuvīsatikoṭisatasahassasamāpattisañcārimahāvajirañāṇaṁ[1], anantanayasamantapaṭṭhānapavicayapaccavekkhaṇadesanāñāṇāni, tathā anantāsu lokadhātūsu anantānaṁ sattānaṁ āsayādivibhāvanañāṇāni cāti evamādike aneke attano kusale anavajjadhamme anantakālaṁ pāramiparibhāvanāya maggabhāvanāya ca pāripūriṁ vuddhiṁ gate "imepi anavajjadhammā mayi saṁvijjanti, imepi anavajjadhammā mayi saṁvijjantī"ti rucivasena manasikārābhimukhe Buddhaguṇe vaggavagge puñjapuñje katvā paccavekkhamāno nisinno hoti. Te ca kho sapadesato eva, na nippadesato. Sabbe Buddhaguṇe Bhagavatāpi anupadaṁ anavasesato manasi kātuṁ na sakkā anantāparimeyyabhāvato.

Vuttañhetaṁ—

"Buddhopi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṁ,
Kappampi ce aññamabhāsamāno.
Khīyetha kappo ciradīghamantare,
Vaṇṇo na khīyetha Tathāgatassā"ti.

1. ...samāpattimahāvajirañāṇāni (Sī, Syā)

သတ္တ သပ္ပုရိသဓမ္မာ, သတ္တ နိဇ္ဇရဝတ္ထူနိ, သတ္တ သညာ, သတ္တ ဒက္ခိဏေယျပုဂ္ဂလဒေသနာ, သတ္တ ခီဏာသဝဗလဒေသနာ, အဋ္ဌ ပညာပဋိလာဘဟေတုဒေသနာ, အဋ္ဌ သမ္မတ္တာနိ, အဋ္ဌ လောကဓမ္မာတိက္ကမာ, အဋ္ဌ အာရမ္ဘဝတ္ထူနိ, အဋ္ဌ အက္ခဏဒေသနာ, အဋ္ဌ မဟာပုရိသဝိတက္ကာ, အဋ္ဌ အဘိဘာယတနဒေသနာ, အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာ, နဝ ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ ဓမ္မာ, နဝ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂါနိ, နဝ သတ္တာဝါသဒေသနာ, နဝ အာဃာတပ္ပဋိဝိနယာ, နဝ သညာ, နဝ နာနတ္တာနိ, နဝ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ, ဒသ နာထကရဏာ ဓမ္မာ, ဒသ ကသိဏာယတနာနိ, ဒသ ကုသလကမ္မပထာ, ဒသ သမ္မတ္တာနိ, ဒသ အရိယဝါသာ, ဒသ အသေက္ခာ ဓမ္မာ, ဒသ တထာဂတဗလာနိ, ဧကာဒသ မေတ္တာနိသံသာ, ဒွါဒသ ဓမ္မစက္ကာကာရာ, တေရသ ဓုတင်္ဂဂုဏာ, စုဒ္ဒသ ဗုဒ္ဓဉာဏာနိ, ပန္နရသ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ, သောဠသဝိဓာ အာနာပါနဿတိ, သောဠသ အပရန္တပနီယာ ဓမ္မာ, အဋ္ဌာရသ မဟာဝိပဿနာ, အဋ္ဌာရသ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ, ဧကူနဝီသတိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနိ, စတုစတ္တာလီသ ဉာဏဝတ္ထူနိ, ပညာသ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာနိ, ပရောပညာသ ကုသလာ ဓမ္မာ, သတ္တသတ္တတိ ဉာဏဝတ္ထူနိ, စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသမာပတ္တိသဉ္စာရိမဟာဝဇိရဉာဏံ[1], အနန္တနယသမန္တပဋ္ဌာနပဝိစယပစ္စဝေက္ခဏဒေသနာဉာဏာနိ, တထာ အနန္တာသု လောကဓာတူသု အနန္တာနံ သတ္တာနံ အာသယာဒိဝိဘာဝနဉာဏာနိ စာတိ ဧဝမာဒိကေ အနေကေ အတ္တနော ကုသလေ အနဝဇ္ဇဓမ္မေ အနန္တကာလံ ပါရမိပရိဘာဝနာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ စ ပါရိပူရိံ ဝုဒ္ဓိံ ဂတေ "ဣမေပိ အနဝဇ္ဇဓမ္မာ မယိ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ ဣမေပိ အနဝဇ္ဇဓမ္မာ မယိ သံဝိဇ္ဇန္တီ"တိ ရုစိဝသေန မနသိကာရာဘိမုခေ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဝဂ္ဂဝဂ္ဂေ ပုဉ္ဇပုဉ္ဇေ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခမာနော နိသိန္နော ဟောတိ။ တေ စ ခေါ သပဒေသတော ဧဝ၊ န နိပ္ပဒေသတော။ သဗ္ဗေ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဘဂဝတာပိ အနုပဒံ အနဝသေသတော မနသိ ကာတုံ န သက္ကာ အနန္တာပရိမေယျဘာဝတော။

ဝုတ္တဉ္ဟေတံ—

"ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဏေယျ ဝဏ္ဏံ၊
ကပ္ပမ္ပိ စေ အညမဘာသမာနော။
ခီယေထ ကပ္ပော စိရဒီဃမန္တရေ၊
ဝဏ္ဏော န ခီယေထ တထာဂတဿာ"တိ။

၁-....သမာပတ္တိမဟာဝဇိရဉာဏာနိ (သီ၊ သျာ)

Aparampi vuttaṁ—

“Asaṅkhyeyyāni nāmāni, saguṇena Mahesino.
Guṇena nāmamuddheyyaṁ, api nāma sahassato”ti.

Tadā hi Bhagavā pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto vihāraṁ pavisitvā Gandhakuṭippamukhe ṭhatvā bhikkhūsu vattaṁ dassetvā gatesu Mahāgandhakuṭiṁ pavisitvā paññattavarabuddhāsane nisinno attano atītajātivisayaṁ ñāṇaṁ pesesi. Athassa tāni nirantaraṁ poṅkhānupoṅkhaṁ anantāparimāṇappabhedā upaṭṭhahiṁsu. So “evaṁ mahantassa nāma dukkhakkhandhassa mūlabhūtā ime kilesā”ti kilesavisayaṁ ñāṇacāraṁ pesetvā te pahānamukhena anupadaṁ paccavekkhitvā “ime vata kilesā anavasesato mayhaṁ suṭṭhu pahīnā”ti puna tesaṁ pahānakaraṁ sākāraṁ saparivāraṁ sa-uddesaṁ[1] ariyamaggaṁ paccavekkhanto anantāparimāṇabhede attano sīlādi-anavajjadhamme manasākāsi. Tena vuttaṁ—

“Tena kho pana samayena Bhagavā attano aneke pāpake akusale dhamme pahīne paccavekkhamāno nisinno hoti, aneke ca kusale dhamme bhāvanāpāripūriṁ gate”ti.

Evaṁ paccavekkhitvā uppannapītisomanassuddesabhūtaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **ahu pubbe**ti arahattamaggañāṇuppattito pubbe sabbopi cāyaṁ rāgādiko kilesagaṇo mayhaṁ santāne ahu āsi, na imasmiṁ kilesagaṇe kocipi kileso nāhosi. **Tadā nāhū**ti tadā tasmiṁ kāle ariyamaggakkhaṇe so kilesagaṇo na ahu na āsi, tattha aṇumattopi kileso aggamaggakkhaṇe appahīno nāma natthi. “Tato nāhū”tipi paṭhanti, tato arahattamaggakkhaṇato paraṁ nāsīti attho. **Nāhu pubbe**ti yo cāyaṁ mama aparimāṇo anavajjadhammo etarahi bhāvanāpāripūriṁ gato upalabbhati, sopi ariyamaggakkhaṇato pubbe na ahu na āsi. **Tadā ahū**ti yadā pana me aggamaggañāṇaṁ uppannaṁ, tadā sabbopi me anavajjadhammo āsi. Aggamaggādhigamena hi saddhiṁ sabbepi sabbaññuguṇā Buddhānaṁ hatthagatā eva honti.

---

1. Sa-udayaṁ (Ka)

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

“အသင်္ချေယျာနိ နာမာနိ၊ သဂုဏေန မဟေသိနော။
ဂုဏေန နာမမုဒ္ဓေယျံ၊ အပိ နာမ သဟဿတော”တိ။

တဒါ ဟိ ဘဂဝါ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ဂန္ဓကုဋိပ္ပမုခေ ဌတွာ ဘိက္ခူသု ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ဂတေသု မဟာဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော အတ္တနော အတီတဇာတိဝိသယံ ဉာဏံ ပေသေသိ။ အထဿ တာနိ နိရန္တရံ ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခံ အနန္တာပရိမာဏပ္ပဘေဒါ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သော “ဧဝံ မဟန္တဿ နာမ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ မူလဘူတာ ဣမေ ကိလေသာ”တိ ကိလေသဝိသယံ ဉာဏစာရံ ပေသေတွာ တေ ပဟာနမုခေန အနုပဒံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ “ဣမေ ဝတ ကိလေသာ အနဝသေသတော မယှံ သုဋ္ဌု ပဟီနာ”တိ ပုန တေသံ ပဟာနကရံ သာကာရံ သပရိဝါရံ သဥဒ္ဒေသံ[၁] အရိယမဂ္ဂံ ပစ္စဝေက္ခန္တော အနန္တာပရိမာဏဘေဒေ အတ္တနော သီလာဒိအနဝဇ္ဇဓမ္မေ မနသာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

“တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ အတ္တနော အနေကေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ပဟီနေ ပစ္စဝေက္ခမာနော နိသိန္နော ဟောတိ၊ အနေကေ စ ကုသလေ ဓမ္မေ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂတေ”တိ။

ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဥပ္ပန္နပီတိသောမနဿုဒ္ဒေသဘူတံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။**

တတ္ထ **အဟု ပုဗ္ဗေ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏုပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ သဗ္ဗောပိ စာယံ ရာဂါဒိကော ကိလေသဂဏော မယှံ သန္တာနေ အဟု အာသိ၊ န ဣမသ္မိံ ကိလေသဂဏေ ကောစိပိ ကိလေသော နာဟောသိ။ **တဒါ နာဟူ**တိ တဒါ တသ္မိံ ကာလေ အရိယမဂ္ဂက္ခဏေ သော ကိလေသဂဏော န အဟု န အာသိ၊ တတ္ထ အဏုမတ္တောပိ ကိလေသော အဂ္ဂမဂ္ဂက္ခဏေ အပ္ပဟီနော နာမ နတ္ထိ။ “တတော နာဟူ”တိပိ ပဌန္တိ၊ တတော အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏတော ပရံ နာသီတိ အတ္ထော။ **နာဟု ပုဗ္ဗေ**တိ ယော စာယံ မမ အပရိမာဏော အနဝဇ္ဇဓမ္မော ဧတရဟိ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂတော ဥပလဗ္ဘတိ၊ သောပိ အရိယမဂ္ဂက္ခဏတော ပုဗ္ဗေ န အဟု န အာသိ။ **တဒါ အဟူ**တိ ယဒါ ပန မေ အဂ္ဂမဂ္ဂဉာဏံ ဥပ္ပန္နံ၊ တဒါ သဗ္ဗောပိ မေ အနဝဇ္ဇဓမ္မော အာသိ။ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန ဟိ သဒ္ဓိံ သဗ္ဗေပိ သဗ္ဗညုဂုဏာ ဗုဒ္ဓါနံ ဟတ္ထဂတာ ဧဝ ဟောန္တိ။

၁-သဥဒယံ (က)

Na cāhu na ca bhavissati, na cetarahi vijjatīti yo pana so anavajjadhammo ariyamaggo mayhaṁ Bodhimaṇḍe uppanno, yena sabbo kilesagaṇo anavasesaṁ pahīno, so yathā mayhaṁ maggakkhaṇato pubbe na cāhu na ca ahosi, evaṁ attanā pahātabbakilesābhāvato te kilesā viya ayampi na ca bhavissati anāgate na uppajjissati, etarahi paccuppannakālepi na vijjati na upalabbhati attanā kattabbakiccābhāvato. Na hi ariyamaggo anekavāraṁ pavattati. Tenevāha "na pāraṁ diguṇaṁ yantī"ti.

Iti Bhagavā ariyamaggena attano santāne anavasesaṁ pahīne akusale dhamme bhāvanāpāripūriṁ gate aparimāṇe anavajjadhamme ca paccavekkhamāno attupanāyikapītivegavissaṭṭhaṁ udānaṁ udānesi. Purimāya kathāya[1] purimavesārajjadvayameva kathitaṁ, pacchimadvayaṁ sammāsambodhiyā pakāsitattā pakāsitameva hotīti.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Paṭhamanānātitthiyasuttavaṇṇanā

54. Catutthe **nānātitthiyasamaṇabrāhmaṇaparibbājakā**ti ettha taranti etena saṁsāroghanti titthaṁ, nibbānamaggo. Idha pana viparītavipallāsavasena diṭṭhigatikehi tathā gahitadiṭṭhidassanaṁ "titthan"ti adhippetaṁ. Tasmiṁ sassatādinānākāre titthe niyuttāti nānātitthiyā, nagganigaṇṭhādisamaṇā ceva Kaṭhakalāpādibrāhmaṇā ca Pokkharasātādiparibbājakā ca samaṇabrāhmaṇaparibbājakā. Nānātitthiyā ca te samaṇabrāhmaṇaparibbājakā cāti nānātitthiyasamaṇabrāhmaṇaparibbājakā[2].

"Sassato attā ca loko cā"ti-ādinā passanti etāya, sayaṁ vā passati, tathā dassanamattameva vāti diṭṭhi, micchābhinivesassetaṁ adhivacanaṁ. Sassatādivasena nānā anekavidhā diṭṭhiyo etesanti **nānādiṭṭhikā.** Sassatādivaseneva khamanaṁ khanti, rocanaṁ ruci, atthato

1. Gāthāya (Sī, Syā) 2. Nānātitthiyāva te samaṇabrāhmaṇaparibbājakā (Sī, Syā)

န စာဟု န စ ဘဝိဿတိ၊ န စေတရဟိ ဝိဇ္ဇတီတိ ယော ပန သော အနဝဇ္ဇဓမ္မော အရိယမဂ္ဂေါ မယှံ ဗောဓိမဏ္ဍေ ဥပ္ပန္နော၊ ယေန သဗ္ဗော ကိလေသဂဏော အနဝသေသံ ပဟီနော၊ သော ယထာ မယှံ မဂ္ဂက္ခဏတော ပုဗ္ဗေ န စာဟု န စ အဟောသိ၊ ဧဝံ အတ္တနာ ပဟာတဗ္ဗကိလေသာဘာဝတော တေ ကိလေသာ ဝိယ အယမ္ပိ န စ ဘဝိဿတိ အနာဂတေ န ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ ဧတရဟိ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေပိ န ဝိဇ္ဇတိ န ဥပလဗ္ဘတိ အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စာဘာဝတော။ န ဟိ အရိယမဂ္ဂေါ အနေကဝါရံ ပဝတ္တတိ။ တေနေဝါဟ "န ပါရံ ဒိဂုဏံ ယန္တီ"တိ။

ဣတိ ဘဂဝါ အရိယမဂ္ဂေန အတ္တနော သန္တာနေ အနဝသေသံ ပဟီနေ အကုသလေ ဓမ္မေ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂတေ အပရိမာဏေ အနဝဇ္ဇဓမ္မေ စ ပစ္စဝေက္ခမာနော အတ္တုပနာယိကပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ပုရိမာယ ကထာယ[၁] ပုရိမဝေသာရဇ္ဇဒွယမေဝ ကထိတံ၊ ပစ္ဆိမဒွယံ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ ပကာသိတတ္တာ ပကာသိတမေဝ ဟောတီတိ။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ပဌမနာနာတိတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၄။ စတုတ္ထေ **နာနာတိတ္ထိယသမဏဗြာဟ္မဏပရိဗ္ဗာဇကာ**တိ ဧတ္ထ တရန္တိ ဧတေန သံသာရောဃန္တိ တိတ္ထံ၊ နိဗ္ဗာနမဂ္ဂေါ။ ဣဓ ပန ဝိပရီတဝိပလ္လာသဝသေန ဒိဋ္ဌိဂတိကေဟိ တထာ ဂဟိတဒိဋ္ဌိဒဿနံ "တိတ္ထ"န္တိ အဓိပ္ပေတံ။ တသ္မိံ သဿတာဒိနာနာကာရေ တိတ္ထေ နိယုတ္တာတိ နာနာတိတ္ထိယာ၊ နဂ္ဂနိဂဏ္ဌာဒိသမဏာ စေဝ ကဌကလာပါဒိဗြာဟ္မဏာ စ ပေါက္ခရသာတာဒိပရိဗ္ဗာဇကာ စ သမဏဗြာဟ္မဏပရိဗ္ဗာဇကာ။ နာနာတိတ္ထိယာ စ တေ သမဏဗြာဟ္မဏပရိဗ္ဗာဇကာ စာတိ နာနာတိတ္ထိယသမဏဗြာဟ္မဏပရိဗ္ဗာဇကာ[၂]။

"သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာ"တိအာဒိနာ ပဿန္တိ ဧတာယ, သယံ ဝါ ပဿတိ, တထာ ဒဿနမတ္တမေဝ ဝါတိ ဒိဋ္ဌိ၊ မိစ္ဆာဘိနိဝေသဿေတံ အဓိဝစနံ။ သဿတာဒိဝသေန နာနာ အနေကဝိဓာ ဒိဋ္ဌိယော ဧတေသန္တိ **နာနာဒိဋ္ဌိကာ။** သဿတာဒိဝသေနေဝ ခမနံ ခန္တိ၊ ရောစနံ ရုစိ၊ အတ္ထတော

၁-ဂါထာယ (သီ၊ သျာ) ၂-နာနာတိတ္ထိယာဝ တေ သမဏဗြာဟ္မဏပရိဗ္ဗာဇကာ (သီ၊ သျာ)

“sassato attā ca loko cā”ti-ādinā[1] pavatto cittavipallāso saññāvipallāso ca. Tathā nānā khantiyo etesanti **nānākhantikā**, nānā ruciyo etesanti **nānārucikā.** Diṭṭhigatikā hi pubbabhāge tathā tathā cittaṁ rocetvā khamāpetvā ca pacchā “idameva saccaṁ moghamaññan”ti abhinivisanti. Atha vā “aniccaṁ niccan”ti-ādinā tathā tathā dassanavasena diṭṭhi, khamanavasena khanti, ruccanavasena rucīti evaṁ tīhipi padehi diṭṭhi eva vuttāti veditabbā. **Nānādiṭṭhinissayanissitā**ti sassatādiparikappavasena nānāvidhaṁ diṭṭhiyā nissayaṁ vatthuṁ kāraṇaṁ, diṭṭhisaṅkhātameva vā nissayaṁ nissitā allīnā upagatā, taṁ anissajjitvā ṭhitāti attho. Diṭṭhiyopi hi diṭṭhigatikānaṁ abhinivesākārānaṁ[2] nissayā honti.

Santīti atthi saṁvijjanti upalabbhanti. **Eke**ti ekacce. **Samaṇabrāhmaṇā**ti pabbajjūpagamena samaṇā, jātiyā brāhmaṇā, lokena vā samaṇāti ca brāhmaṇāti ca evaṁ gahitā. **Evaṁvādino**ti evaṁ idāni vattabbākārena vadantīti evaṁvādino. Evaṁ idāni vattabbākārena pavattā diṭṭhi etesanti **evaṁdiṭṭhino.** Tattha dutiyena diṭṭhigatikānaṁ micchābhiniveso dassito, paṭhamena tesaṁ yathābhinivesaṁ paresaṁ tattha patiṭṭhāpanavasena vohāro.

Sassato loko, idameva saccaṁ moghamaññanti ettha **loko**ti attā. So hi diṭṭhigatikehi lokiyanti ettha puññaṁ pāpaṁ tabbipākā, sayaṁ vā kārakādibhāvena abhiyuttehi lokiyatīti lokoti adhippeto. Svāyaṁ sassato amaro nicco dhuvoti yadidaṁ amhākaṁ dassanaṁ idameva saccaṁ aviparītaṁ, aññaṁ pana asassatoti-ādi varesaṁ dassanaṁ moghaṁ micchāti attho. Etena cattāropi sassatavādā dassitā honti. **Asassato**ti na sassato, anicco adhuvo cavanadhammoti attho. “Asassato”ti sassatabhāvappaṭikkhepeneva ucchedo dīpitoti sattapi ucchedavādā dīpitā honti.

Antavāti sapariyanto parivaṭumo paricchinnappamāṇo, na sabbagatoti attho. Etena sarīraparimāṇo[3] aṅguṭṭhaparimāṇo avayavaparimāṇo

1. Khu 1. 162 piṭṭhe. 2. Abhinivesavohārānaṁ (Ka) 3. Pādaparimāṇo (Ka)

“သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာ”တိအာဒိနာ[၁] ပဝတ္တော စိတ္တဝိပလ္လာသော သညာဝိပလ္လာသော စ။ တထာ နာနာ ခန္တိယော ဧတေသန္တိ **နာနာခန္တိကာ**၊ နာနာ ရုစိယော ဧတေသန္တိ **နာနာရုစိကာ**။ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂေ တထာ တထာ စိတ္တံ ရောစေတွာ ခမာပေတွာ စ ပစ္ဆာ “ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည”န္တိ အဘိနိဝိသန္တိ။ အထ ဝါ “အနိစ္စံ နိစ္စ”န္တိအာဒိနာ တထာ တထာ ဒဿနဝသေန ဒိဋ္ဌိ, ခမနဝသေန ခန္တိ, ရုစ္စနဝသေန ရုစီတိ ဧဝံ တီဟိပိ ပဒေဟိ ဒိဋ္ဌိ ဧဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **နာနာဒိဋ္ဌိနိဿယနိဿိတာ**တိ သဿတာဒိပရိကပ္ပဝသေန နာနာဝိဓံ ဒိဋ္ဌိယာ နိဿယံ ဝတ္ထုံ ကာရဏံ, ဒိဋ္ဌိသင်္ခါတမေဝ ဝါ နိဿယံ နိဿိတာ အလ္လီနာ ဥပဂတာ၊ တံ အနိဿဇ္ဇိတွာ ဌိတာတိ အတ္ထော။ ဒိဋ္ဌိယောပိ ဟိ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ အဘိနိဝေသာကာရာနံ[၂] နိဿယာ ဟောန္တိ။

သန္တီတိ အတ္ထိ သံဝိဇ္ဇန္တိ ဥပလဗ္ဘန္တိ။ **ဧကေ**တိ ဧကစ္စေ။ **သမဏဗြာဟ္မဏာ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမေန သမဏာ, ဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏာ၊ လောကေန ဝါ သမဏာတိ စ ဗြာဟ္မဏာတိ စ ဧဝံ ဂဟိတာ။ **ဧဝံဝါဒိနော**တိ ဧဝံ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရေန ဝဒန္တီတိ ဧဝံဝါဒိနော။ ဧဝံ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာကာရေန ပဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ ဧတေသန္တိ **ဧဝံဒိဋ္ဌိနော**။ တတ္ထ ဒုတိယေန ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ မိစ္ဆာဘိနိဝေသော ဒဿိတော၊ ပဌမေန တေသံ ယထာဘိနိဝေသံ ပရေသံ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာပနဝသေန ဝေါဟာရော။

သဿတော လောကော၊ ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမညန္တိ ဧတ္ထ **လောကော**တိ အတ္တာ။ သော ဟိ ဒိဋ္ဌိဂတိကေဟိ လောကီယန္တိ ဧတ္ထ ပုညံ ပါပံ တဗ္ဗိပါကာ, သယံ ဝါ ကာရကာဒိဘာဝေန အဘိယုတ္တေဟိ လောကီယတီတိ လောကောတိ အဓိပ္ပေတော။ သွာယံ သဿတော အမရော နိစ္စော ဓုဝေါတိ ယဒိဒံ အမှာကံ ဒဿနံ ဣဒမေဝ သစ္စံ အဝိပရီတံ၊ အညံ ပန အသဿတောတိအာဒိ ပရေသံ ဒဿနံ မောဃံ မိစ္ဆာတိ အတ္ထော။ ဧတေန စတ္တာရောပိ သဿတဝါဒါ ဒဿိတာ ဟောန္တိ။ **အသဿတော**တိ န သဿတော၊ အနိစ္စော အဓုဝေါ စဝနဓမ္မောတိ အတ္ထော။ “အသဿတော”တိ သဿတဘာဝပ္ပဋိက္ခေပေနေဝ ဥစ္ဆေဒေါ ဒီပိတောတိ သတ္တပိ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ ဒီပိတာ ဟောန္တိ။

အန္တဝါတိ သပရိယန္တော ပရိဝဋုမော ပရိစ္ဆိန္နပ္ပမာဏော၊ န သဗ္ဗဂတောတိ အတ္ထော။ ဧတေန သရီရပရိမာဏော[၃] အင်္ဂုဋ္ဌပရိမာဏော အဝယဝပရိမာဏော

၁-ခု ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိနိဝေသဝေါဟာရာနံ (က) ၃-ပါဒပရိမာဏော (က)

paramāṇuparimāṇo attāti evamādivādā dassitā honti. **Anantavā**ti apariyanto, sabbagatoti attho. Etena kapilakaṇādādivādā dīpitā honti.

Taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti yaṁ sarīraṁ, tadeva jīvasaṅkhātaṁ vatthu, yañca jīvasaṅkhātaṁ vatthu, tadeva sarīranti jīvañca sarīrañca advayaṁ samanupassati. Etena ājīvakānaṁ viya "rūpī attā"ti ayaṁ vādo dassito hoti. **Aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran**ti iminā pana "arūpī attā"ti ayaṁ vādo dassito.

Hoti Tathāgato paraṁ maraṇāti ettha Tathāgatoti sattho[1]. Taṁ hi diṭṭhigatiko kārakavedakādisaṅkhātaṁ, niccadhuvādisaṅkhātaṁ vā tathābhāvaṁ[2] gatoti Tathāgatoti voharati, so maraṇato idhakāyassa bhedato paraṁ uddhaṁ hoti, atthi saṁvijjatīti attho. Etena sassataggāhamukhena soḷasa saññīvādā aṭṭha asaññīvādā aṭṭha ca nevasaññīnāsaññīvādā dassitā honti. **Na hotī**ti natthi na upalabbhati. Etena ucchedavādo dassito. **Hoti ca na ca hotī**ti atthi ca natthi cāti. Etena ekaccasassatavādā satta saññīvādā ca dassitā. **Neva hoti na na hotī**ti iminā pana amarāvikkhepavādo dassitoti veditabbaṁ.

Ime kira diṭṭhigatikā nānādesato āgantvā Sāvatthiyaṁ paṭivasantā ekadā samayappavādake sannipatitvā attano attano vādaṁ paggayha aññavāde khuṁsentā vivādāpannā ahesuṁ. Tena vuttaṁ "**te bhaṇḍanajātā**"ti-ādi.

Tattha bhaṇḍanaṁ nāma kalahassa pubbabhāgo. **Bhaṇḍanajātā**ti jātabhaṇḍanā. **Kalaho** kalaho eva, kalassa vā hananato kalaho daṭṭhabbo. Aññamaññassa viruddhavādaṁ āpannāti **vivādāpannā.** Mammaghaṭṭanato mukhameva sattīti **mukhasatti,** pharusavācā. Phalūpacārena viya hi kāraṇaṁ kāraṇūpacārena phalampi vohariyati yathā taṁ "sukho Buddhuppādo, pāpakammaṁ paccanubhotī"ti[3] ca. Tāhi mukhasattīhi vitudantā vujjhantā viharanti. **Ediso dhammo**ti dhammo aviparītasabhāvo ediso evarūpo, yathā mayā vuttaṁ "sassato loko"ti. **Nediso dhammo**ti na ediso

1. Attā (Sī, Syā) 2. Tathāgatabhāvaṁ (Sī, Syā) 3. Paccanubhūtanti (Sī, Syā)

ပရမာဏုပရိမာဏော အတ္တာတိ ဧဝမာဒိဝါဒါ ဒဿိတာ ဟောန္တိ။ **အနန္တဝါ**တိ အပရိယန္တော၊ သဗ္ဗဂတောတိ အတ္ထော။ ဧတေန ကပိလကဏာဒါဒိဝါဒါ ဒီပိတာ ဟောန္တိ။

တံ ဇီဝံ တံ သရီရန္တိ ယံ သရီရံ, တဒေဝ ဇီဝသင်္ခါတံ ဝတ္ထု၊ ယဉ္စ ဇီဝသင်္ခါတံ ဝတ္ထု,တဒေဝ သရီရန္တိ ဇီဝဉ္စ သရီရဉ္စ အဒွယံ သမနုပဿတိ။ ဧတေန အာဇီဝကာနံ ဝိယ "ရူပီ အတ္တာ"တိ အယံ ဝါဒေါ ဒဿိတော ဟောတိ။ **အညံ ဇီဝံ အညံ သရီရ**န္တိ ဣမိနာ ပန "အရူပီ အတ္တာ"တိ အယံ ဝါဒေါ ဒဿိတော။

ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာတိ ဧတ္ထ **တထာဂတော**တိ သတ္တော[1]။ တံ ဟိ ဒိဋ္ဌိဂတိကော ကာရကဝေဒကာဒိသင်္ခါတံ, နိစ္စဓုဝါဒိသင်္ခါတံ ဝါ တထာဘာဝံ[2] ဂတောတိ တထာဂတောတိ ဝေါဟရတိ၊ သော မရဏတော ဣဓကာယဿ ဘေဒတော ပရံ ဥဒ္ဓံ ဟောတိ၊ အတ္ထိ သံဝိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဧတေန သဿတဂ္ဂါဟမုခေန သောဠသ သညီဝါဒါ အဋ္ဌ အသညီဝါဒါ အဋ္ဌ စ နေဝသညီနာသညီဝါဒါ ဒဿိတာ ဟောန္တိ။ **န ဟောတီ**တိ နတ္ထိ န ဥပလဗ္ဘတိ။ ဧတေန ဥစ္ဆေဒဝါဒေါ ဒဿိတော။ **ဟောတိ စ န စ ဟောတီ**တိ အတ္ထိ စ နတ္ထိ စာတိ။ ဧတေန ဧကစ္စသဿတဝါဒါ သတ္တ သညီဝါဒါ စ ဒဿိတာ။ **နေဝ ဟောတိ န န ဟောတီ**တိ ဣမိနာ ပန အမရာဝိက္ခေပဝါဒေါ ဒဿိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣမေ ကိရ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ နာနာဒေသတော အာဂန္တွာ သာဝတ္ထိယံ ပဋိဝသန္တာ ဧကဒါ သမယပ္ပဝါဒကေ သန္နိပတိတွာ အတ္တနော အတ္တနော ဝါဒံ ပဂ္ဂယှ အညဝါဒေ ခုံသေန္တာ ဝိဝါဒါပန္နာ အဟေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ "**တေ ဘဏ္ဍနဇာတာ**"တိအာဒိ။

တတ္ထ ဘဏ္ဍနံ နာမ ကလဟဿ ပုဗ္ဗဘာဂေါ။ **ဘဏ္ဍနဇာတာ**တိ ဇာတဘဏ္ဍနာ။ **ကလဟော** ကလဟော ဧဝ၊ ကလဿ ဝါ ဟနနတော ကလဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အညမညဿ ဝိရုဒ္ဓဝါဒံ အာပန္နာတိ **ဝိဝါဒါပန္နာ**။ မမ္မဃဋ္ဋနတော မုခမေဝ သတ္တီတိ **မုခသတ္တိ၊** ဖရုသဝါစာ။ ဖလူပစာရေန ဝိယ ဟိ ကာရဏံ ကာရဏူပစာရေန ဖလမ္ပိ ဝေါဟရိယတိ ယထာ တံ "သုခေါ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ၊ ပါပကမ္မံ ပစ္စနုဘောတီ"တိ[3] စ။ တာဟိ မုခသတ္တီဟိ ဝိတုဒန္တာ ဝိဇ္ဈန္တာ ဝိဟရန္တိ။ **ဧဒိသော ဓမ္မော**တိ ဓမ္မော အဝိပရီတသဘာဝေါ ဧဒိသော ဧဝရူပေါ၊ ယထာ မယာ ဝုတ္တံ "သဿတော လောကော"တိ။ **နေဒိသော ဓမ္မော**တိ န ဧဒိသော

၁-အတ္တာ (သီ၊ သျာ) ၂-တထာဂတဘာဝံ (သီ၊ သျာ) ၃-ပစ္စနုဘူတန္တိ (သီ၊ သျာ)

dhammo, yathā tayā vuttaṁ “asassato loko”ti, evaṁ sesapadehipi yojetabbaṁ. So ca titthiyānaṁ vivādo sakalanagare pākaṭo jāto. Atha bhikkhū Sāvatthiṁ piṇḍāya paviṭṭhā taṁ sutvā “atthi no idaṁ kathāpābhataṁ, yaṁ nūna mayaṁ imaṁ pavattiṁ Bhagavato āroceyyāma, appeva nāma taṁ nissāya Satthu saṇhasukhumaṁ dhammadesanaṁ labheyyāmā”ti te pacchābhattaṁ dhammadesanākāle Bhagavato etamatthaṁ ārocesuṁ. Tena vuttaṁ “**atha kho sambahulā bhikkhū**”ti-ādi.

Taṁ sutvā Bhagavā aññatitthiyānaṁ dhammassa ayathābhūtapajānanaṁ pakāsento “**aññatitthiyā bhikkhave**”ti-ādimāha. Tattha **andhā**ti paññācakkhuvirahena andhā. Tenāha “**acakkhukā**”ti. Paññā hi idha “cakkhū”ti adhippetā. Tathā hi vuttaṁ “**atthaṁ na jānantī**”ti-ādi. Tattha **atthaṁ na jānantī**ti idhalokatthaṁ paralokatthaṁ na jānanti, idhalokaparalokesu vuddhiṁ abbhudayaṁ nāvabujjhanti, paramatthe pana nibbāne kathāvakā. Ye hi nāma pavattimattepi sammūḷhā, te kathaṁ nivattiṁ jānissantīti. **Anatthaṁ na jānantī**ti yadaggena te atthaṁ na jānanti, tadaggena anatthampi na jānanti. Yasmā **dhammaṁ na jānanti,** tasmā **adhamma**mpi **na jānanti.** Te hi vipariyesaggāhitāya dhammaṁ kusalampi akusalaṁ karonti, adhammampi akusalaṁ kusalaṁ karonti. Na kevalañca dhammādhammesu eva, atha kho tassa vipākesupi sammūḷhā. Tathā hi te kammampi vipākaṁ katvā voharanti, vipākampi kammaṁ katvā. Tathā **dhammaṁ** sabhāvadhammampi na jānanti, **adhammaṁ** asabhāvadhammampi na jānanti. Evaṁbhūtā ca sabhāvadhammaṁ asabhāvadhammañca, asabhāvadhammaṁ sabhāvadhammañca katvā pavedenti.

Iti Bhagavā titthiyānaṁ mohadiṭṭhipaṭilābhabhāvena paññācakkhuvekallato andhabhāvaṁ dassetvā idāni tamatthaṁ jaccandhūpamāya pakāsetuṁ “**bhūtapubbaṁ bhikkhave**”ti-ādimāha. Tattha **bhūtapubba**nti pubbe bhūtaṁ, atītakāle nibbattaṁ. **Aññataro rājā ahosī**ti purātano nāmagottehi loke apākaṭo eko rājā ahosi. **So rājā aññataraṁ purisaṁ āmantesī**ti tassa kira rañño sobhaggappattaṁ sabbaṅgasampannaṁ attano opavayhaṁ hatthiṁ upaṭṭhānaṁ āgataṁ disvā etadahosi “bhaddakaṁ vata bho hatthiyānaṁ dassanīyan”ti. Tena ca samayena eko jaccandho rājaṅgaṇena gacchati. Taṁ disvā

ဓမ္မော၊ ယထာ တယာ ဝုတ္တံ “အသဿတော လောကော”တိ၊ ဧဝံ သေသပဒေဟိပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ သော စ တိတ္ထိယာနံ ဝိဝါဒေါ သကလနဂရေ ပါကဋော ဇာတော။ အထ ဘိက္ခူ သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌာ တံ သုတွာ “အတ္ထိ နော ဣဒံ ကထာပါဘတံ၊ ယံ နူန မယံ ဣမံ ပဝတ္တိံ ဘဂဝတော အာရောစေယျာမ၊ အပ္ပေဝ နာမ တံ နိဿာယ သတ္ထု သဏှသုခုမံ ဓမ္မဒေသနံ လဘေယျာမာ”တိ တေ ပစ္ဆာဘတ္တံ ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဘဂဝတော ဧတမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ**”တိအာဒိ။

တံ သုတွာ ဘဂဝါ အညတိတ္ထိယာနံ ဓမ္မဿ အယထာဘူတပဇာနနံ ပကာသေန္တော “**အညတိတ္ထိယာ ဘိက္ခဝေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အန္ဓာ**တိ ပညာစက္ခုဝိရဟေန အန္ဓာ။ တေနာဟ “**အစက္ခုကာ**”တိ။ ပညာ ဟိ ဣဓ “စက္ခူ”တိ အဓိပ္ပေတာ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ “**အတ္ထံ န ဇာနန္တီ**”တိအာဒိ။ တတ္ထ **အတ္ထံ န ဇာနန္တီ**တိ ဣဓလောကတ္ထံ ပရလောကတ္ထံ န ဇာနန္တိ၊ ဣဓလောကပရလောကေသု ဝုဒ္ဓိံ အဗ္ဘုဒယံ နာဝဗုဇ္ဈန္တိ၊ ပရမတ္ထေ ပန နိဗ္ဗာနေ ကထာဝကာ။ ယေ ဟိ နာမ ပဝတ္တိမတ္တေပိ သမ္မူဠှာ၊ တေ ကထံ နိဝတ္တိံ ဇာနိဿန္တီတိ။ **အနတ္ထံ န ဇာနန္တီ**တိ ယဒဂ္ဂေန တေ အတ္ထံ န ဇာနန္တိ၊ တဒဂ္ဂေန အနတ္ထမ္ပိ န ဇာနန္တိ။ ယသ္မာ **ဓမ္မံ န ဇာနန္တိ**၊ တသ္မာ **အဓမ္မမ္ပိ န ဇာနန္တိ**။ တေ ဟိ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟိတာယ ဓမ္မံ ကုသလမ္ပိ အကုသလံ ကရောန္တိ၊ အဓမ္မမ္ပိ အကုသလံ ကုသလံ ကရောန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ ဓမ္မာဓမ္မေသု ဧဝ၊ အထ ခေါ တဿ ဝိပါကေသုပိ သမ္မူဠှာ။ တထာ ဟိ တေ ကမ္မမ္ပိ ဝိပါကံ ကတွာ ဝေါဟရန္တိ၊ ဝိပါကမ္ပိ ကမ္မံ ကတွာ။ တထာ **ဓမ္မံ** သဘာဝဓမ္မမ္ပိ န ဇာနန္တိ၊ **အဓမ္မံ** အသဘာဝဓမ္မမ္ပိ န ဇာနန္တိ။ ဧဝံဘူတာ စ သဘာဝဓမ္မံ အသဘာဝဓမ္မဉ္စ၊ အသဘာဝဓမ္မံ သဘာဝဓမ္မဉ္စ ကတွာ ပဝေဒေန္တိ။

ဣတိ ဘဂဝါ တိတ္ထိယာနံ မောဟဒိဋ္ဌိပဋိလာဘဘာဝေန ပညာစက္ခုဝေကလ္လတော အန္ဓဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တမတ္ထံ ဇစ္စန္ဓူပမာယ ပကာသေတုံ “**ဘူတပုဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဘူတပုဗ္ဗ**န္တိ ပုဗ္ဗေ ဘူတံ၊ အတီတကာလေ နိဗ္ဗတ္တံ။ **အညတရော ရာဇာ အဟောသီ**တိ ပုရာတနော နာမဂေါတ္တေဟိ လောကေ အပါကဋော ဧကော ရာဇာ အဟောသိ။ **သော ရာဇာ အညတရံ ပုရိသံ အာမန္တေသီ**တိ တဿ ကိရ ရညော သောဘဂ္ဂပ္ပတ္တံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ အတ္တနော ဩပဝယှံ ဟတ္ထိံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂတံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ “ဘဒ္ဒကံ ဝတ ဘော ဟတ္ထိယာနံ ဒဿနီယ”န္တိ။ တေန စ သမယေန ဧကော ဇစ္စန္ဓော ရာဇင်္ဂဏေန ဂစ္ဆတိ။ တံ ဒိသွာ

rājā cintesi “mahājāniyā kho ime andhā, ye evarūpaṁ dassanīyaṁ na labhanti daṭṭhuṁ. Yannūnāhaṁ imissā Sāvatthiyā yattakā jaccandhā, sabbe te sannipātāpetvā ekadesaṁ ekadesaṁ hatthena phusāpetvā tesaṁ vacanaṁ suṇeyyan”ti. Keḷisīlo rājā ekena purisena Sāvatthiyā sabbe jaccandhe sannipātāpetvā tassa purisassa saññaṁ adāsi “yathā ekeko jaccandho sīsādikaṁ ekekaṁyeva hatthissa aṅgaṁ phusitvā ‘hatthī mayā diṭṭho’ti saññaṁ uppādesi, tathā karohī”ti. So puriso tathā akāsi. Atha rājā te jaccandhe paccekaṁ pucchi “kīdiso bhaṇe hatthī”ti. Te attanā diṭṭhadiṭṭhāvayavameva hatthiṁ katvā vadantā “ediso hatthī, nediso hatthī”ti aññamaññaṁ kalahaṁ karontā hatthādīhi upakkamitvā rājaṅgaṇe mahantaṁ kolāhalaṁ akaṁsu. Rājā saparijano tesaṁ taṁ vippakāraṁ disvā phāsukehi bhijjamānehi hadayena uggatena mahāhasitaṁ hasi. Tena vuttaṁ **“atha kho bhikkhave so rājā -pa- attamano ahosī**”ti.

Tattha **ambho**ti ālapanaṁ. **Yāvatakā**ti yattakā. **Jaccandhā**ti jātiyā andhā, jātito paṭṭhāya acakkhukā. **Ekajjhan**ti ekato. **Bhaṇe**ti abahumānālāpo. **Hatthiṁ dassehī**ti yathāvuttaṁ hatthiṁ sayāpetvā dassehi. So ca susikkhitattā aparipphandanto nipajji. **Diṭṭho no hatthī**ti hatthena parāmasanaṁ dassanaṁ katvā āhaṁsu. Tena purisena sīsaṁ parāmasāpetvā “ediso hatthī”ti saññāpitattā tādisaṁyeva naṁ hatthiṁ sañjānantā jaccandhā **“ediso deva hatthī seyyathāpi kumbho**”ti vadiṁsu. **Kumbho**ti ca ghaṭoti attho. **Khīlo**ti nāgadantakhīlo. **Soṇḍo**ti hattho. **Naṅgalīsā**ti naṅgalassa sirassa īsā. **Kāyo**ti sarīraṁ. **Koṭṭho**ti kusūlo. **Pādo**ti jaṅgho. **Thūṇo**ti thambho. **Naṅguṭṭhan**ti vāḷassa urimappadeso. **Vāladhī**ti vālassa aggappadeso. **Muṭṭhīhi saṁsumbhiṁsū**ti[1] muṭṭhiyo bandhitvā pahariṁsu, muṭṭhighātaṁ akaṁsu. **Attamano ahosī**ti keḷisīlattā so rājā tena jaccandhānaṁ kalahena attamano pahāsena gahitamano ahosi.

Evameva khoti upamāsaṁsandanaṁ. Tassattho—bhikkhave yathā te jaccandhā acakkhukā ekaṅgadassino anavasesato hatthiṁ apassitvā

1. Saṅkhubhiṁsūti (Sī, Syā)

ရာဇာ စိန္တေသိ “မဟာဇာနိယာ ခေါ ဣမေ အန္ဓာ၊ ယေ ဧဝရူပံ ဒဿနီယံ န လဘန္တိ ဒဋ္ဌုံ။ ယန္နူနာဟံ ဣမိဿာ သာဝတ္ထိယာ ယတ္တကာ ဇစ္စန္ဓာ၊ သဗ္ဗေ တေ သန္နိပါတာပေတွာ ဧကဒေသံ ဧကဒေသံ ဟတ္ထေန ဖုသာပေတွာ တေသံ ဝစနံ သုဏေယျ”န္တိ။ ကေဠိသီလော ရာဇာ ဧကေန ပုရိသေန သာဝတ္ထိယာ သဗ္ဗေ ဇစ္စန္ဓေ သန္နိပါတာပေတွာ တဿ ပုရိသဿ သညံ အဒါသိ “ယထာ ဧကေကော ဇစ္စန္ဓော သီသာဒိကံ ဧကေကံယေဝ ဟတ္ထိဿ အင်္ဂံ ဖုသိတွာ ‘ဟတ္ထီ မယာ ဒိဋ္ဌော’တိ သညံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ တထာ ကရောဟီ”တိ။ သော ပုရိသော တထာ အကာသိ။ အထ ရာဇာ တေ ဇစ္စန္ဓေ ပစ္စေကံ ပုစ္ဆိ “ကီဒိသော ဘဏေ ဟတ္ထီ”တိ။ တေ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌာဝယဝမေဝ ဟတ္ထိံ ကတွာ ဝဒန္တာ “ဧဒိသော ဟတ္ထီ, နေဒိသော ဟတ္ထီ”တိ အညမညံ ကလဟံ ကရောန္တာ ဟတ္ထာဒီဟိ ဥပက္ကမိတွာ ရာဇင်္ဂဏေ မဟန္တံ ကောလာဟလံ အကံသု။ ရာဇာ သပရိဇနော တေသံ တံ ဝိပ္ပကာရံ ဒိသွာ ဖာသုကေဟိ ဘိဇ္ဇမာနေဟိ ဟဒယေန ဥဂ္ဂတေန မဟာဟသိတံ ဟသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**အထ ခေါ ဘိက္ခဝေ သော ရာဇာ။ပ။ အတ္တမနော အဟောသီ**”တိ။

တတ္ထ **အမ္ဘော**တိ အာလပနံ။ **ယာဝတကာ**တိ ယတ္တကာ။ **ဇစ္စန္ဓာ**တိ ဇာတိယာ အန္ဓာ၊ ဇာတိတော ပဋ္ဌာယ အစက္ခုကာ။ **ဧကဇ္ဈ**န္တိ ဧကတော။ **ဘဏေ**တိ အဗဟုမာနာလာပေါ။ **ဟတ္ထိံ ဒဿေဟီ**တိ ယထာဝုတ္တံ ဟတ္ထိံ သယာပေတွာ ဒဿေဟိ။ သော စ သုသိက္ခိတတ္တာ အပရိပ္ဖန္ဒန္တော နိပဇ္ဇိ။ **ဒိဋ္ဌော နော ဟတ္ထီ**တိ ဟတ္ထေန ပရာမသနံ ဒဿနံ ကတွာ အာဟံသု။ တေန ပုရိသေန သီသံ ပရာမသာပေတွာ “ဧဒိသော ဟတ္ထီ”တိ သညာပိတတ္တာ တာဒိသံယေဝ နံ ဟတ္ထိံ သဉ္ဇာနန္တာ ဇစ္စန္ဓာ “**ဧဒိသော ဒေဝ ဟတ္ထီ သေယျထာပိ ကုမ္ဘော**”တိ ဝဒိံသု။ **ကုမ္ဘော**တိ စ ဃဋောတိ အတ္ထော။ **ခီလော**တိ နာဂဒန္တခီလော။ **သောဏ္ဍော**တိ ဟတ္ထော။ **နင်္ဂလီသာ**တိ နင်္ဂလဿ သိရဿ ဤသာ။ **ကာယော**တိ သရီရံ။ **ကောဋ္ဌော**တိ ကုသူလော။ **ပါဒေါ**တိ ဇင်္ဃော။ **ထူဏော**တိ ထမ္ဘော။ **နင်္ဂုဋ္ဌ**န္တိ ဝါဠဿ ဥရိမပ္ပဒေသော။ **ဝါလဓီ**တိ ဝါလဿ အဂ္ဂပ္ပဒေသော။ **မုဋ္ဌီဟိ သံသုမ္ဘိံသူ**တိ[1] မုဋ္ဌိယော ဗန္ဓိတွာ ပဟရိံသု၊ မုဋ္ဌိဃာတံ အကံသု။ **အတ္တမနော အဟောသီ**တိ ကေဠိသီလတ္တာ သော ရာဇာ တေန ဇစ္စန္ဓာနံ ကလဟေန အတ္တမနော ပဟာသေန ဂဟိတမနော အဟောသိ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဥပမာသံသန္ဒနံ။ တဿတ္ထော—ဘိက္ခဝေ ယထာ တေ ဇစ္စန္ဓာ အစက္ခုကာ ဧကင်္ဂဒဿိနော အနဝသေသတော ဟတ္ထိံ အပဿိတွာ

၁-သင်္ခုဘိံသူတိ (သီ၊ သျာ)

attanā diṭṭhāvayavamattaṁ hatthisaññāya itarehi diṭṭhaṁ ananujānantā aññamaññaṁ vivādaṁ āpannā kalahaṁ akaṁsu, evameva ime aññatitthiyā sakkāyassa ekadesaṁ rūpavedanādiṁ attano diṭṭhidassanena yathādiṭṭhaṁ "attā"ti maññamānā tassa sassatādibhāvaṁ āropetvā "idameva saccaṁ moghamaññan"ti abhinivisitvā aññamaññaṁ vivadanti, yathābhūtaṁ pana atthānatthaṁ dhammādhammañca na jānanti. Tasmā andhā acakkhukā jaccandhapaṭibhāgāti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ titthiyānaṁ dhammasabhāvaṁ yathābhūtaṁ ajānantānaṁ apassantānaṁ jaccandhānaṁ viya hatthimhi yathādassanaṁ[1] micchābhinivesaṁ, tattha ca vivādāpattiṁ sabbākārato viditvā tadatthadīpakaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **imesu kira sajjanti, eke samaṇabrāhmaṇā**ti idhekacce pabbajjūpagamanena samaṇā, jātimattena brāhmaṇā "sassato loko"ti-ādinayappavattesu imesu eva asāresu diṭṭhigatesu diṭṭhābhinandanavasena, imesu vā rūpādīsu upādānakkhandhesu evaṁ aniccesu dukkhesu vipariṇāmadhammesu taṇhābhinandanadiṭṭhābhinandanānaṁ vasena "etaṁ mamā"ti-ādinā sajjanti kira. Aho nesaṁ sammohoti dasseti. **Kira**saddo cettha arucisūcanattho. Tena tattha saṅgakāraṇābhāvameva dīpeti. Na kevalaṁ sajjanti eva, atha kho **viggayha naṁ vivadanti** "na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmī"ti-ādinā viggāhikakathānuyogavasena viggayha vivadanti vivādaṁ āpajjanti. **Nan**ti cettha nipātamattaṁ. Atha vā **viggayha nan**ti naṁ diṭṭhinissayaṁ sakkāyadiṭṭhimeva vā viparītadassanattā sassatādivasena aññamaññaṁ viruddhaṁ gahetvā vivadanti visesato vadanti, attano eva vādaṁ visiṭṭhaṁ aviparītaṁ katvā abhinivissa voharanti. Yathā kiṁ? **Janā ekaṅgadassino** yatheva jaccandhajanā hatthissa ekekaṅgadassino "yaṁ yaṁ attanā phusitvā ñātaṁ, taṁ tadeva hatthī"ti gahetvā aññamaññaṁ viggayha vivadiṁsu, evaṁsampadamidanti attho. Ivasaddo[2] cettha luttaniddiṭṭhoti veditabbo.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ayathādassanaṁ (Sī, Ka)   2. Idha saddo (Sī, Syā)

အတ္တနာ ဒိဋ္ဌာဝယဝမတ္တံ ဟတ္ထိသညာယ ဣတရေဟိ ဒိဋ္ဌံ အနနုဇာနန္တာ အညမညံ ဝိဝါဒံ အာပန္နာ ကလဟံ အကံသု၊ ဧဝမေဝ ဣမေ အညတိတ္ထိယာ သက္ကာယဿ ဧကဒေသံ ရူပဝေဒနာဒိံ အတ္တနော ဒိဋ္ဌိဒဿနေန ယထာဒိဋ္ဌံ "အတ္တာ"တိ မညမာနာ တဿ သဿတာဒိဘာဝံ အာရောပေတွာ "ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည"န္တိ အဘိနိဝိသိတွာ အညမညံ ဝိဝဒန္တိ၊ ယထာဘူတံ ပန အတ္ထာနတ္ထံ ဓမ္မာဓမ္မဉ္စ န ဇာနန္တိ။ တသ္မာ အန္ဓာ အစက္ခုကာ ဇစ္စန္ဓပဋိဘာဂါတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တိတ္ထိယာနံ ဓမ္မသဘာဝံ ယထာဘူတံ အဇာနန္တာနံ အပဿန္တာနံ ဇစ္စန္ဓာနံ ဝိယ ဟတ္ထိမှိ ယထာဒဿနံ[၁] မိစ္ဆာဘိနိဝေသံ, တတ္ထ စ ဝိဝါဒါပတ္တိံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပကံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ဣမေသု ကိရ သဇ္ဇန္တိ၊ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ**တိ ဣဓေကစ္စေ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမနေန သမဏာ, ဇာတိမတ္တေန ဗြာဟ္မဏာ "သဿတော လောကော"တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တေသု ဣမေသု ဧဝ အသာရေသု ဒိဋ္ဌိဂတေသု ဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနဝသေန, ဣမေသု ဝါ ရူပါဒီသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ဧဝံ အနိစ္စေသု ဒုက္ခေသု ဝိပရိဏာမဓမ္မေသု တဏှာဘိနန္ဒနဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနာနံ ဝသေန "ဧတံ မမာ"တိအာဒိနာ သဇ္ဇန္တိ ကိရ။ အဟော နေသံ သမ္မောဟောတိ ဒဿေတိ။ **ကိရ**သဒ္ဒေါ စေတ္ထ အရုစိသူစနတ္ထော။ တေန တတ္ထ သင်္ဂကာရဏာဘာဝမေဝ ဒီပေတိ။ န ကေဝလံ သဇ္ဇန္တိ ဧဝ၊ အထ ခေါ **ဝိဂ္ဂယှ နံ ဝိဝဒန္တိ** "န တွံ ဣမံ ဓမ္မဝိနယံ အာဇာနာသိ၊ အဟံ ဣမံ ဓမ္မဝိနယံ အာဇာနာမီ"တိအာဒိနာ ဝိဂ္ဂါဟိကကထာနုယောဂဝသေန ဝိဂ္ဂယှ ဝိဝဒန္တိ ဝိဝါဒံ အာပဇ္ဇန္တိ။ **န**န္တိ စေတ္ထ နိပါတမတ္တံ။ အထ ဝါ **ဝိဂ္ဂယှ န**န္တိ နံ ဒိဋ္ဌိနိဿယံ သက္ကာယဒိဋ္ဌိမေဝ ဝါ ဝိပရီတဒဿနတ္တာ သဿတာဒိဝသေန အညမညံ ဝိရုဒ္ဓံ ဂဟေတွာ ဝိဝဒန္တိ ဝိသေသတော ဝဒန္တိ၊ အတ္တနော ဧဝ ဝါဒံ ဝိသိဋ္ဌံ အဝိပရီတံ ကတွာ အဘိနိဝိဿ ဝေါဟရန္တိ။ ယထာ ကိံ? **ဇနာ ဧကင်္ဂဒဿိနော** ယထေဝ ဇစ္စန္ဓဇနာ ဟတ္ထိဿ ဧကေကင်္ဂဒဿိနော "ယံ ယံ အတ္တနာ ဖုသိတွာ ဉာတံ၊ တံ တဒေဝ ဟတ္ထီ"တိ ဂဟေတွာ အညမညံ ဝိဂ္ဂယှ ဝိဝဒိံသု၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒန္တိ အတ္ထော။ ဣဝသဒ္ဒေါ[၂] စေတ္ထ လုတ္တနိဒ္ဒိဋ္ဌောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အယထာဒဿနံ (သီ၊ က)   ၂-ဣဓ သဒ္ဒေါ (သီ၊ သျာ)

5. Dutiyanānātitthiyasuttavaṇṇanā

55. Pañcame **sassato attā ca loko cā**ti rūpādīsu aññataraṁ attāti ca lokoti ca gahetvā taṁ sassataṁ niccanti[1] aññepi ca tathā gāhentā voharanti. Yathāha—

> "Rūpaṁ attā ceva loko ca sassato cāti attānañca lokañca paññapenti. Vedanaṁ, saññaṁ, saṅkhāre, viññāṇaṁ attā ca loko ca sassato cāti attānañca lokañca paññapentī"ti.

Atha vā **attā**ti ahaṅkāravatthu, **loko**ti mamaṅkāravatthu, yaṁ "attaniyan"ti vuccati. **Attā**ti vā sayaṁ, **loko**ti paro. **Attā**ti vā pañcasu upādānakkhandhesu eko khandho, itaro **loko. Attā**ti vā saviññāṇako khandhasantāno, aviññāṇako **loko.** Evaṁ taṁ taṁ attāti ca lokoti ca yathādassanaṁ dvidhā gahetvā tadubhayaṁ "nicco dhuvo sassato"ti abhinivissa voharanti. Etena cattāro sassatavādā dassitā. **Asassato**ti sattapi ucchedavādā dassitā. **Sassato ca asassato cā**ti ekacco attā ca loko ca sassato, ekacco asassatoti evaṁ sassato ca asassato cāti attho. Atha vā sveva attā ca loko ca attagatidiṭṭhikānaṁ viya sassato ca asassato ca, siyā sassatoti evamettha attho veditabbo. Sabbathāpi iminā ekaccasassatavādo dassito. **Neva sassato nāsassato**ti iminā amarāvikkhepavādo dassito. Te hi sassatavāde asassatavāde ca dosaṁ disvā "neva sassato nāsassato attā ca loko cā"ti vikkhepaṁ karontā vivadanti.

Sayaṁkatoti attanā kato. Yathā hi tesaṁ tesaṁ sattānaṁ attā ca attano dhammānudhammaṁ katvā sukhadukkhāni paṭisaṁvedeti, evaṁ attāva attānaṁ tassa ca upabhogabhūtaṁ kiñcanaṁ palibodhasaṅkhātaṁ lokañca karoti, abhinimminātīti attaladdhi viya ayampi tesaṁ laddhi. **Paraṁkato**ti parena kato, attato parena issarena vā purisena vā pajāpatinā vā kālena vā pakatiyā vā attāca loko ca

1. Sassato niccoti (Syā)

၅-ဒုတိယနာနာတိတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၅။ ပဉ္စမေ **သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာ**တိ ရူပါဒီသု အညတရံ အတ္တာတိ စ လောကောတိ စ ဂဟေတွာ တံ သဿတံ နိစ္စန္တိ[၁] အညေပိ စ တထာ ဂါဟေန္တာ ဝေါဟရန္တိ။ ယထာဟ—

> “ရူပံ အတ္တာ စေဝ လောကော စ သဿတော စာတိ အတ္တာနဉ္စ လောကဉ္စ ပညပေန္တိ။ ဝေဒနံ၊ သညံ၊ သင်္ခါရေ၊ ဝိညာဏံ အတ္တာ စ လောကော စ သဿတော စာတိ အတ္တာနဉ္စ လောကဉ္စ ပညပေန္တီ”တိ။

အထ ဝါ **အတ္တာ**တိ အဟင်္ကာရဝတ္ထု၊ **လောကော**တိ မမင်္ကာရဝတ္ထု၊ ယံ “အတ္တနိယ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ **အတ္တာ**တိ ဝါ သယံ၊ **လောကော**တိ ပရော။ **အတ္တာ**တိ ဝါ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ဧကော ခန္ဓော၊ ဣတရော **လောကော။ အတ္တာ**တိ ဝါ သဝိညာဏကော ခန္ဓသန္တာနော၊ အဝိညာဏကော **လောကော။** ဧဝံ တံ တံ အတ္တာတိ စ လောကောတိ စ ယထာဒဿနံ ဒွိဓာ ဂဟေတွာ တဒုဘယံ “နိစ္စော ဓုဝေါ သဿတော”တိ အဘိနိဝိဿ ဝေါဟရန္တိ။ ဧတေန စတ္တာရော သဿတဝါဒါ ဒဿိတာ။ **အသဿတော**တိ သတ္တပိ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ ဒဿိတာ။ **သဿတော စ အသဿတော စာ**တိ ဧကစ္စော အတ္တာ စ လောကော စ သဿတော၊ ဧကစ္စော အသဿတောတိ ဧဝံ သဿတော စ အသဿတော စာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ သွေဝ အတ္တာ စ လောကော စ အတ္တဂတိဒိဋ္ဌိကာနံ ဝိယ သဿတော စ အသဿတော စ၊ သိယာ သဿတောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဗ္ဗထာပိ ဣမိနာ ဧကစ္စသဿတဝါဒေါ ဒဿိတော။ **နေဝ သဿတော နာသဿတော**တိ ဣမိနာ အမရာဝိက္ခေပဝါဒေါ ဒဿိတော။ တေ ဟိ သဿတဝါဒေ အသဿတဝါဒေ စ ဒေါသံ ဒိသွာ “နေဝ သဿတော နာသဿတော အတ္တာ စ လောကော စာ”တိ ဝိက္ခေပံ ကရောန္တာ ဝိဝဒန္တိ။

သယံကတောတိ အတ္တနာ ကတော။ ယထာ ဟိ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ အတ္တာ စ အတ္တနော ဓမ္မာနုဓမ္မံ ကတွာ သုခဒုက္ခာနိ ပဋိသံဝေဒေတိ၊ ဧဝံ အတ္တာဝ အတ္တာနံ တဿ စ ဥပဘောဂဘူတံ ကိဉ္စနံ ပလိဗောဓသင်္ခါတံ လောကဉ္စ ကရောတိ၊ အဘိနိမ္မိနာတီတိ အတ္တလဒ္ဓိ ဝိယ အယမ္ပိ တေသံ လဒ္ဓိ။ **ပရံကတော**တိ ပရေန ကတော၊ အတ္တတော ပရေန ဣဿရေန ဝါ ပုရိသေန ဝါ ပဇာပတိနာ ဝါ ကာလေန ဝါ ပကတိယာ ဝါ အတ္တာ စ လောကော စ

၁-သဿတော နိစ္စောတိ (သျာ)

kato, nimmitoti attho. **Sayaṁkato ca paraṁkato cā**ti yasmā attānañca lokañca nimminantā issarādayo na kevalaṁ sayameva nimminanti, atha kho tesaṁ tesaṁ sattānaṁ dhammādhammānaṁ sahakārīkāraṇaṁ labhitvāva, tasmā sayaṁkato ca paraṁkato ca attā ca loko cāti ekaccānaṁ laddhi. **Asayaṁkāro aparaṁkāro**ti natthi etassa sayaṁkāroti asayaṁkāro, natthi etassa parakāroti aparakāro. Anunāsikāgamaṁ katvā vuttaṁ "aparaṁkāro"ti. Ayaṁ ubhayattha dosaṁ disvā ubhayaṁ paṭikkhipati. Atha kathaṁ uppannoti āha **adhiccasamuppanno**ti yadicchāya samuppanno kenaci kāraṇena vinā uppannoti adhiccasamuppannavādo dassito. Tena ca ahetukavādopi saṅgahito hoti.

Idāni ye diṭṭhigatikā attānaṁ viya sukhadukkhampi tassa guṇabhūtaṁ kiñcanabhūtaṁ vā sassatādivasena abhinivissa voharanti, tesaṁ taṁ vādaṁ dassetuṁ "**santeke samaṇabrāhmaṇā**"ti-ādi vuttaṁ. Taṁ vuttanayameva.

Etamatthaṁ viditvāti ettha pana idha jaccandhūpamāya anāgatattā taṁ hitvā heṭṭhā vuttanayeneva attho yojetabbo, tathā gāthāya.

Tattha **antarāva visīdanti, apatvāva tamogadhan**ti ayaṁ viseso. Tassattho—evaṁ diṭṭhigatesu diṭṭhinissayesu āsajjamānā diṭṭhigatikā kāmoghādīnaṁ catunnaṁ oghānaṁ, saṁsāramahoghasseva vā antarāva vemajjhe eva yaṁ tesaṁ pārabhāvena patiṭṭhaṭṭhena vā ogadhasaṅkhātaṁ nibbānaṁ tadadhigamūpāyo vā ariyamaggo taṁ appatvāva anadhigantvāva visīdanti saṁsīdanti. Ogādhanti patiṭṭhahanti etena, ettha vāti ogādho, ariyamaggo nibbānañca. Ogādhamevettha rassattaṁ katvā ogadhanti vuttaṁ. Taṁ ogadhaṁ tamogadhanti padavibhāgo.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Tatiyanānātitthiyasuttavaṇṇanā

56. Chaṭṭhe sabbaṁ heṭṭhā vuttanayameva. **Imaṁ udānan**ti ettha pana diṭṭhitaṇhāmānesu dosaṁ disvā te dūrato vajjetvā saṅkhāre yathābhūtaṁ passato ca tattha anādīnavadassitāya micchābhiniviṭṭhassa yathābhūtaṁ

ကတော၊ နိမ္မိတောတိ အတ္ထော။ **သယံကတော စ ပရံကတော စာ**တိ ယသ္မာ အတ္တာနဉ္စ လောကဉ္စ နိမ္မိနန္တာ ဣဿရာဒယော န ကေဝလံ သယမေဝ နိမ္မိနန္တိ၊ အထ ခေါ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ ဓမ္မာဓမ္မာနံ သဟကာရီကာရဏံ လဘိတွာဝ၊ တသ္မာ သယံကတော စ ပရံကတော စ အတ္တာ စ လောကော စာတိ ဧကစ္စာနံ လဒ္ဓိ။ **အသယံကာရော အပရံကာရော**တိ နတ္ထိ ဧတဿ သယံကာရောတိ အသယံကာရော၊ နတ္ထိ ဧတဿ ပရကာရောတိ အပရကာရော။ အနုနာသိကာဂမံ ကတွာ ဝုတ္တံ “အပရံကာရော”တိ။ အယံ ဥဘယတ္ထ ဒေါသံ ဒိသွာ ဥဘယံ ပဋိက္ခိပတိ။ အထ ကထံ ဥပ္ပန္နောတိ အာဟ **အဓိစ္စသမုပ္ပန္နော**တိ ယဒိစ္ဆာယ သမုပ္ပန္နော ကေနစိ ကာရဏေန ဝိနာ ဥပ္ပန္နောတိ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နဝါဒေါ ဒဿိတော။ တေန စ အဟေတုကဝါဒေါပိ သင်္ဂဟိတော ဟောတိ။

ဣဒါနိ ယေ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ အတ္တာနံ ဝိယ သုခဒုက္ခမ္ပိ တဿ ဂုဏဘူတံ ကိဉ္စနဘူတံ ဝါ သဿတာဒိဝသေန အဘိနိဝိဿ ဝေါဟရန္တိ၊ တေသံ တံ ဝါဒံ ဒဿေတုံ “**သန္တေကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတ္ထ ပန ဣဓ ဇစ္စန္ဓူပမာယ အနာဂတတ္တာ တံ ဟိတွာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ယောဇေတဗ္ဗော၊ တထာ ဂါထာယ။

တတ္ထ **အန္တရာဝ ဝိသီဒန္တိ၊ အပတွာဝ တမောဂဓန္တိ** အယံ ဝိသေသော။ တဿတ္ထော—ဧဝံ ဒိဋ္ဌိဂတေသု ဒိဋ္ဌိနိဿယေသု အာသဇ္ဇမာနာ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ ကာမောဃာဒီနံ စတုန္နံ ဩဃာနံ, သံသာရမဟောဃဿေဝ ဝါ အန္တရာဝ ဝေမဇ္ဈေ ဧဝ ယံ တေသံ ပါရဘာဝေန ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ဝါ ဩဂဓသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ တဒဓိဂမူပါယော ဝါ အရိယမဂ္ဂေါ တံ အပ္ပတွာဝ အနဓိဂန္တွာဝ ဝိသီဒန္တိ သံသီဒန္တိ။ ဩဂါဓန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ဧတေန, ဧတ္ထ ဝါတိ ဩဂါဓော၊ အရိယမဂ္ဂေါ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ဩဂါဓမေဝေတ္ထ ရဿတ္တံ ကတွာ ဩဂဓန္တိ ဝုတ္တံ။ တံ ဩဂဓံ တမောဂဓန္တိ ပဒဝိဘာဂေါ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-တတိယနာနာတိတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၆။ ဆဋ္ဌေ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ **ဣမံ ဥဒါနန္တိ** ဧတ္ထ ပန ဒိဋ္ဌိတဏှာမာနေသု ဒေါသံ ဒိသွာ တေ ဒူရတော ဝဇ္ဇေတွာ သင်္ခါရေ ယထာဘူတံ ပဿတော စ တတ္ထ အနာဒီနဝဒဿိတာယ မိစ္ဆာဘိနိဝိဋ္ဌဿ ယထာဘူတံ

apassato ca yathākkamaṁ saṁsārato ativattanānativattanadīpakaṁ imaṁ udānaṁ udānesīti attho yojetabbo.

Tattha **ahaṅkārapasutāyaṁ pajā**ti “sayaṁkato attā ca loko cā”ti evaṁ vuttasayaṁkārasaṅkhātaṁ ahaṅkāraṁ tathāpavattaṁ diṭṭhiṁ pasutā anuyuttā ayaṁ pajā micchābhiniviṭṭho sattakāyo. **Paraṁkārūpasaṁhitā**ti paro añño issarādiko sabbaṁ karotīti evaṁ pavattaparaṁkāradiṭṭhisannissitā tāya upasaṁhitāti paraṁkārūpasaṁhitā. **Etadeke nābhaññaṁsū**ti etaṁ diṭṭhidvayaṁ eke samaṇabrāhmaṇā tattha dosadassino hutvā nānujāniṁsu. Kathaṁ? Sati hi sayaṁkāre kāmakārato sattānaṁ iṭṭheneva bhavitabbaṁ, na aniṭṭhena. Na hi koci attano dukkhaṁ icchati, bhavati ca aniṭṭhaṁ tasmā na sayaṁkāro. Paraṁkāropi yadi issarahetuko, svāyaṁ issaro attatthaṁ vā kareyya paratthaṁ vā. Tattha yadi attatthaṁ, attanā akatakicco siyā asiddhassa[1] sādhanato. Atha vā paratthaṁ sabbesaṁ hitasukhameva nipphajjeyya, na ahitaṁ dukkhaṁ nipphajjati, tasmā issaravasena na paraṁkāro sijjhati. Yadi ca issarasaṅkhātaṁ aññanirapekkhaṁ niccamekakāraṇaṁ pavattiyā siyā, kammena[2] uppatti na siyā, sabbeheva ekajjhaṁ uppajjitabbaṁ kāraṇassa sannihitattā. Athassa aññampi sahakārīkāraṇaṁ icchitaṁ, taññeva hetu, kiṁ issarena apariniṭṭhitasāmatthiyena parikappitena. Yathā ca issarahetuko paraṁkāro na sijjhati, evaṁ pajāpatipurisapakatibrahmakālādihetutopi na sijjhateva tesampi asiddhattā vuttadosānativattanato ca. Tena vuttaṁ “etadeke nābhaññaṁsū”ti. Ye pana yathāvutte sayaṁkāraparaṁkāre nānujānantāpi adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti, tepi **na naṁ sallanti addasuṁ** adhiccasamuppannantivādinopi micchābhinivesaṁ anatikkamanato yathābhūtaṁ ajānantānaṁ diṭṭhigataṁ tattha tattha dukkhuppādanato vijjhanaṭṭhena “sallan”ti na passiṁsu.

Etañca sallaṁ paṭikacca passatoti yo pana āraddhavipassako pañcapi upādānakkhandhe aniccato dukkhato anattato samanupassati, so etañca tividhaṁ viparītadassanaṁ aññañca sakalaṁ micchābhinivesaṁ tesañca nissayabhūte pañcupādānakkhandhepi tujjanato duruddhārato ca “sallan”ti paṭikacca

1. Aladdhassa (Sī) 2. Kamena (Ka)

အပဿတော စ ယထာက္ကမံ သံသာရတော အတိဝတ္တနာနတိဝတ္တနဒီပကံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ အတ္ထော ယောဇေတဗ္ဗော။

တတ္ထ **အဟင်္ကာရပသုတာယံ ပဇာ**တိ “သယံကတော အတ္တာ စ လောကော စာ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တသယံကာရသင်္ခါတံ အဟင်္ကာရံ တထာပဝတ္တံ ဒိဋ္ဌိံ ပသုတာ အနုယုတ္တာ အယံ ပဇာ မိစ္ဆာဘိနိဝိဋ္ဌော သတ္တကာယော။ **ပရံကာရူပသံဟိတာ**တိ ပရော အညော ဣဿရာဒိကော သဗ္ဗံ ကရောတီတိ ဧဝံ ပဝတ္တပရံကာရဒိဋ္ဌိသန္နိဿိတာ တာယ ဥပသံဟိတာတိ ပရံကာရူပသံဟိတာ။ **ဧတဒေကေ နာဘိညံသူ**တိ ဧတံ ဒိဋ္ဌိဒွယံ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ တတ္ထ ဒေါသဒဿိနော ဟုတွာ နာနုဇာနိံသု။ ကထံ? သတိ ဟိ သယံကာရေ ကာမကာရတော သတ္တာနံ ဣဋ္ဌေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ န အနိဋ္ဌေန။ န ဟိ ကောစိ အတ္တနော ဒုက္ခံ ဣစ္ဆတိ၊ ဘဝတိ စ အနိဋ္ဌံ၊ တသ္မာ န သယံကာရော။ ပရံကာရောပိ ယဒိ ဣဿရဟေတုကော၊ သွာယံ ဣဿရော အတ္တတ္ထံ ဝါ ကရေယျ ပရတ္ထံ ဝါ။ တတ္ထ ယဒိ အတ္တတ္ထံ၊ အတ္တနာ အကတကိစ္စော သိယာ အသိဒ္ဓဿ[1] သာဓနတော။ အထ ဝါ ပရတ္ထံ သဗ္ဗေသံ ဟိတသုခမေဝ နိပ္ဖဇ္ဇေယျ၊ န အဟိတံ ဒုက္ခံ နိပ္ဖဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဣဿရဝသေန န ပရံကာရော သိဇ္ဈတိ။ ယဒိ စ ဣဿရသင်္ခါတံ အညနိရပေက္ခံ နိစ္စမေကကာရဏံ ပဝတ္တိယာ သိယာ၊ ကမ္မေန[2] ဥပ္ပတ္တိ န သိယာ၊ သဗ္ဗေဟေဝ ဧကဇ္ဈံ ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗံ ကာရဏဿ သန္နိဟိတတ္တာ။ အထဿ အညမ္ပိ သဟကာရီကာရဏံ ဣစ္ဆိတံ၊ တညေဝ ဟေတု၊ ကိံ ဣဿရေန အပရိနိဋ္ဌိတသာမတ္ထိယေန ပရိကပ္ပိတေန။ ယထာ စ ဣဿရဟေတုကော ပရံကာရော န သိဇ္ဈတိ၊ ဧဝံ ပဇာပတိပုရိသပကတိဗြဟ္မကာလာဒိဟေတုတောပိ န သိဇ္ဈတေဝ တေသမ္ပိ အသိဒ္ဓတ္တာ ဝုတ္တဒေါသာနတိဝတ္တနတော စ။ တေန ဝုတ္တံ “ဧတဒေကေ နာဘိညံသူ”တိ။ ယေ ပန ယထာဝုတ္တေ သယံကာရပရံကာရေ နာနုဇာနန္တာပိ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နံ အတ္တာနဉ္စ လောကဉ္စ ပညပေန္တိ၊ တေပိ **န နံ သလ္လန္တိ အဒ္ဒသုံ** အဓိစ္စသမုပ္ပန္နန္တိဝါဒိနောပိ မိစ္ဆာဘိနိဝေသံ အနတိက္ကမနတော ယထာဘူတံ အဇာနန္တာနံ ဒိဋ္ဌိဂတံ တတ္ထ တတ္ထ ဒုက္ခုပ္ပါဒနတော ဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန “သလ္လ”န္တိ န ပဿိံသု။

ဧတဉ္စ သလ္လံ ပဋိကစ္စ ပဿတောတိ ယော ပန အာရဒ္ဓဝိပဿကော ပဉ္စပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော သမနုပဿတိ၊ သော ဧတဉ္စ တိဝိဓံ ဝိပရီတဒဿနံ အညဉ္စ သကလံ မိစ္ဆာဘိနိဝေသံ တေသဉ္စ နိဿယဘူတေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေပိ တုဇ္ဇနတော ဒုရုဒ္ဓါရတော စ “သလ္လ”န္တိ ပဋိကစ္စ

၁-အလဒ္ဓဿ (သီ) ၂-ကမေန (က)

pubbeyeva vipassanāpaññāya passati. Evaṁ passato ariyamaggakkhaṇe ekanteneva **ahaṁ karomīti na tassa hoti.** Yathā ca attano kārakabhāvo tassa na upaṭṭhāti, evaṁ **paro karotīti na tassa hoti,** kevalaṁ pana aniccasaṅkhātaṁ paṭiccasamuppannadhammamattameva hoti. Ettāvatā sammāpaṭipannassa sabbathāpi diṭṭhimānābhāvova dassito. Tena ca arahattappattiyā saṁsārasamatikkamo pakāsito hoti.

Idāni yo diṭṭhigate allīno, na so saṁsārato sīsaṁ ukkhipituṁ sakkoti, taṁ dassetuṁ **"mānupetā"**ti gāthamāha. Tattha **Mānupetā ayaṁ pajā**ti ayaṁ sabbāpi diṭṭhigatikasaṅkhātā pajā sattakāyo "mayhaṁ diṭṭhi sundarā, mayhaṁ ādāno sundaro"ti attano gāhassa saṁpaggahalakkhaṇena mānena upetā samannāgatā. **Mānaganthā mānavinibaddhā**ti tato eva tena aparāparaṁ uppajjamānena yathā taṁ diṭṭhiṁ na paṭinissajjati, evaṁ attano santānassa ganthitattā vinibaddhattā ca mānaganthā mānavinibaddhā. **Diṭṭhīsu sārambhakathā, saṁsāraṁ nātivattatī**ti "idameva saccaṁ moghamaññan"ti attukkaṁsanaparavambhanavasena attano diṭṭhābhinivesena paresaṁ diṭṭhīsu sārambhakathā virodhakathā saṁsāranāyikānaṁ avijjātaṇhānaṁ appahānato saṁsāraṁ nātivattati, na atikkamatīti attho.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Subhūtisuttavaṇṇanā

57. Sattame **Subhūtī**ti tassa therassa nāmaṁ. So hi āyasmā Padumuttarassa Bhagavato pādamūle katābhinīhāro kappasatasahassaṁ upacitapuññasambhāro imasmiṁ Buddhuppāde uḷāravibhave gahapatikule uppanno Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā saṁvegajāto gharā nikkhamma pabbajitvā katādhikārattā ghaṭento vāyamanto na cirasseva chaḷabhiñño jāto, brahmavihārabhāvanāya pana ukkaṁsapāramippattiyā "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ araṇavihārīnaṁ yadidaṁ Subhūtī"ti[1] araṇavihāre Bhagavatā etadagge ṭhapito. So ekadivasaṁ sāyanhasamayaṁ divāṭṭhānato vihāraṅgaṇaṁ otiṇṇo catuparisamajjhe Bhagavantaṁ

1. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.

ပုဗ္ဗေယေဝ ဝိပဿနာပညာယ ပဿတိ။ ဧဝံ ပဿတော အရိယမဂ္ဂက္ခဏေ ဧကန္တေနေဝ **အဟံ ကရောမီတိ န တဿ ဟောတိ။** ယထာ စ အတ္တနော ကာရကဘာဝေါ တဿ န ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဧဝံ **ပရော ကရောတီတိ န တဿ ဟောတိ၊** ကေဝလံ ပန အနိစ္စသင်္ခါတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မမတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ သမ္မာပဋိပန္နဿ သဗ္ဗထာပိ ဒိဋ္ဌိမာနာဘာဝေါဝ ဒဿိတော။ တေန စ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ သံသာရသမတိက္ကမော ပကာသိတော ဟောတိ။

ဣဒါနိ ယော ဒိဋ္ဌိဂတေ အလ္လီနော၊ န သော သံသာရတော သီသံ ဥက္ခိပိတုံ သက္ကောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **"မာနုပေတာ"**တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **မာနုပေတာ အယံ ပဇာ**တိ အယံ သဗ္ဗာပိ ဒိဋ္ဌိဂတိကသင်္ခါတာ ပဇာ သတ္တကာယော "မယှံ ဒိဋ္ဌိ သုန္ဒရာ၊ မယှံ အာဒါနော သုန္ဒရော"တိ အတ္တနော ဂါဟဿ သံပဂ္ဂဟလက္ခဏေန မာနေန ဥပေတာ သမန္နာဂတာ။ **မာနဂန္ထာ မာနဝိနိဗဒ္ဓါ**တိ တတော ဧဝ တေန အပရာပရံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ယထာ တံ ဒိဋ္ဌိံ န ပဋိနိဿဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ အတ္တနော သန္တာနဿ ဂန္ထိတတ္တာ ဝိနိဗဒ္ဓတ္တာ စ မာနဂန္ထာ မာနဝိနိဗဒ္ဓါ။ **ဒိဋ္ဌီသု သာရမ္ဘကထာ၊ သံသာရံ နာတိဝတ္တတီ**တိ "ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည"န္တိ အတ္တုက္ကံသနပရဝမ္ဘနဝသေန အတ္တနော ဒိဋ္ဌာဘိနိဝေသေန ပရေသံ ဒိဋ္ဌီသု သာရမ္ဘကထာ ဝိရောဓကထာ သံသာရနာယိကာနံ အဝိဇ္ဇာတဏှာနံ အပ္ပဟာနတော သံသာရံ နာတိဝတ္တတိ၊ န အတိက္ကမတီတိ အတ္ထော။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သုဘူတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၇။ သတ္တမေ **သုဘူတီ**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ။ သော ဟိ အာယသ္မာ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ ကတာဘိနီဟာရော ကပ္ပသတသဟဿံ ဥပစိတပုညသမ္ဘာရော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ဥဠာရဝိဘဝေ ဂဟပတိကုလေ ဥပ္ပန္နော ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ သံဝေဂဇာတော ဃရာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတွာ ကတာဓိကာရတ္တာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော န စိရဿေဝ ဆဠဘိညော ဇာတော၊ ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနာယ ပန ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တိယာ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ အရဏဝိဟာရီနံ ယဒိဒံ သုဘူတီ"တိ[၁] အရဏဝိဟာရေ ဘဂဝတာ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော။ သော ဧကဒိဝသံ သာယနှသမယံ ဒိဝါဋ္ဌာနတော ဝိဟာရင်္ဂဏံ ဩတိဏ္ဏော စတုပရိသမဇ္ဈေ ဘဂဝန္တံ

၁-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

dhammaṁ desentaṁ disvā "desanāpariyosāne vuṭṭhahitvā vandissāmī"ti kālaparicchedaṁ katvā Bhagavato avidūre aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinno phalasamāpattiṁ samāpajji. Tena vuttaṁ "**tena kho pana samayena āyasmā Subhūti -pa- samāpajjitvā**"ti.

Tattha dutiyajjhānato paṭṭhāya rūpāvacarasamādhi sabbopi arūpāvacarasamādhi avitakkasamādhi eva. Idha pana catutthajjhānapādako arahattaphalasamādhi "avitakkasamādhī"ti adhippeto. Dutiyajjhānādīhi pahīnā micchāvitakkā na tāva suppahīnā accantapahānābhāvato, ariyamaggena pana pahīnā eva puna pahānakiccābhāvato. Tasmā aggamaggapariyosānabhūto arahattaphalasamādhi sabbesaṁ micchāvitakkānaṁ pahānante uppannattā visesato "avitakkasamādhī"ti vattabbataṁ arahati, pageva catutthajjhānapādako. Tena vuttaṁ "idha pana catutthajjhānapādako arahattaphalasamādhi 'avitakkasamādhī'ti adhippeto"ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Subhūtissa sabbamicchāvitakka-sabbasaṁkilesapahānasaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato jānitvā tadatthadīpakaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **yassa vitakkā vidhūpitā**ti yena ariyapuggalena, yassa vā ariyapuggalassa kāmavitakkādayo sabbepi micchāvitakkā vidhūpitā ariyamaggañāṇena santāpitā samucchinnā. **Ajjhattaṁ suvikappitā asesā**ti niyakajjhattasaṅkhāte attano santāne uppajjanārahā suvikappitā suṭṭhu vikappitā asesato, kiñcipi asesetvā susamucchinnāti attho. **Taṁ saṅgamaticca arūpasaññī**ti ettha **ta**nti nipātamattaṁ. Atha vā hetu-attho **taṁ**saddo. Yasmā anavasesena micchāvitakkā samucchinnā, tasmā rāgasaṅgādikaṁ pañcavidhaṁ saṅgaṁ, sabbampi vā kilesasaṅgaṁ aticca atikkamitvā atikkamanahetu rūpasabhāvābhāvato ruppanasaṅkhātassa ca vikārassa tattha abhāvato nibbikārahetubhāvato vā "arūpan"ti laddhanāmaṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā pavattāhi maggaphalasaññāhi arūpasaññī. **Catuyogātigato**ti kāmayogo bhavayogo diṭṭhiyogo avijjāyogoti cattāro yoge yathārahaṁ catūhipi maggehi atikkamitvā gato. **Na jātu metīti** makāro padasandhikaro, jātu ekaṁseneva punabbhavāya na eti, āyatiṁ punabbhavābhinibbatti tassa natthīti attho.

ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဒိသွာ "ဒေသနာပရိယောသာနေ ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဝန္ဒိဿာမီ"တိ ကာလပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ ဘဂဝတော အဝိဒူရေ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နော ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိ။ တေန ဝုတ္တံ "**တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ သုဘူတိ။ပ။ သမာပဇ္ဇိတွာ**"တိ။

တတ္ထ ဒုတိယဇ္ဈာနတော ပဋ္ဌာယ ရူပါဝစရသမာဓိ သဗ္ဗောပိ အရူပါဝစရသမာဓိ အဝိတက္ကသမာဓိ ဧဝ။ ဣဓ ပန စတုတ္ထဇ္ဈာနပါဒကော အရဟတ္တဖလသမာဓိ "အဝိတက္ကသမာဓီ"တိ အဓိပ္ပေတော။ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒီဟိ ပဟီနာ မိစ္ဆာဝိတက္ကာ န တာဝ သုပ္ပဟီနာ အစ္စန္တပဟာနာဘာဝတော၊ အရိယမဂ္ဂေန ပန ပဟီနာ ဧဝ ပုန ပဟာနကိစ္စာဘာဝတော။ တသ္မာ အဂ္ဂမဂ္ဂပရိယောသာနဘူတော အရဟတ္တဖလသမာဓိ သဗ္ဗေသံ မိစ္ဆာဝိတက္ကာနံ ပဟာနန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဝိသေသတော "အဝိတက္ကသမာဓီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ၊ ပဂေဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနပါဒကော။ တေန ဝုတ္တံ "ဣဓ ပန စတုတ္ထဇ္ဈာနပါဒကော အရဟတ္တဖလသမာဓိ 'အဝိတက္ကသမာဓီ'တိ အဓိပ္ပေတော"တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော သုဘူတိဿ သဗ္ဗမိစ္ဆာဝိတက္က-သဗ္ဗသံကိလေသပဟာနသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနိတွာ တဒတ္ထဒီပကံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ယဿ ဝိတက္ကာ ဝိဓူပိတာ**တိ ယေန အရိယပုဂ္ဂလေန, ယဿ ဝါ အရိယပုဂ္ဂလဿ ကာမဝိတက္ကာဒယော သဗ္ဗေပိ မိစ္ဆာဝိတက္ကာ ဝိဓူပိတာ အရိယမဂ္ဂဉာဏေန သန္တာပိတာ သမုစ္ဆိန္နာ။ **အဇ္ဈတ္တံ သုဝိကပ္ပိတာ အသေသာ**တိ နိယကဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟာ သုဝိကပ္ပိတာ သုဋ္ဌု ဝိကပ္ပိတာ အသေသတော၊ ကိဉ္စိပိ အသေသေတွာ သုသမုစ္ဆိန္နာတိ အတ္ထော။ **တံ သင်္ဂမတိစ္စ အရူပသညီ**တိ ဧတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ အထ ဝါ ဟေတုအတ္ထော **တံ**သဒ္ဒေါ။ ယသ္မာ အနဝသေသေန မိစ္ဆာဝိတက္ကာ သမုစ္ဆိန္နာ၊ တသ္မာ ရာဂသင်္ဂါဒိကံ ပဉ္စဝိဓံ သင်္ဂံ, သဗ္ဗမ္ပိ ဝါ ကိလေသသင်္ဂံ အတိစ္စ အတိက္ကမိတွာ အတိက္ကမနဟေတု ရူပသဘာဝါဘာဝတော ရုပ္ပနသင်္ခါတဿ စ ဝိကာရဿ တတ္ထ အဘာဝတော နိဗ္ဗိကာရဟေတုဘာဝတော ဝါ "အရူပ"န္တိ လဒ္ဓနာမံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တာဟိ မဂ္ဂဖလသညာဟိ အရူပသညီ။ **စတုယောဂါတိဂတော**တိ ကာမယောဂေါ ဘဝယောဂေါ ဒိဋ္ဌိယောဂေါ အဝိဇ္ဇာယောဂေါတိ စတ္တာရော ယောဂေ ယထာရဟံ စတူဟိပိ မဂ္ဂေဟိ အတိက္ကမိတွာ ဂတော။ **န ဇာတု မေတီ**တိ မကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ ဇာတု ဧကံသေနေဝ ပုနဗ္ဘဝါယ န ဧတိ၊ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ တဿ နတ္ထီတိ အတ္ထော။

“Na jāti metī”tipi paṭhanti, so evattho. Iti Bhagavā āyasmato Subhūtissa arahattaphalasamāpattivihāraṁ anupādisesanibbānañca ārabbha pītivegavissaṭṭhaṁ udānaṁ udānesi.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Gaṇikāsuttavaṇṇanā

58. Aṭṭhame **dve pūgā**ti dve gaṇā. **Aññatarissā gaṇikāyā**ti aññatarāya nagarasobhiniyā. **Sārattā**ti suṭṭhu rattā. **Paṭibaddhacittā**ti kilesavasena baddhacittā. Rājagahe kira ekasmiṁ chaṇadivase bahū dhuttapurisā gaṇabandhanena vicarantā ekamekassa ekamekaṁ vesiṁ ānetvā uyyānaṁ pavisitvā chaṇakīḷaṁ kīḷiṁsu. Tato parampi dve tayo chaṇadivase taṁ taṁyeva vesiṁ ānetvā chaṇakīḷaṁ kīḷaṁsu. Athāparasmiṁ chaṇadivase aññepi dhuttā tatheva chaṇakīḷaṁ kīḷitukāmā vesiyo ānentā purimadhuttehi pubbe ānītaṁ ekaṁ vesiṁ ānenti. Itare taṁ disvā “ayaṁ amhākaṁ pariggaho”ti āhaṁsu. Tepi tatheva āhaṁsu. “Evaṁ amhākaṁ pariggaho, amhākaṁ pariggaho”ti kalahaṁ vaḍḍhetvā pāṇippahārādīni akaṁsu. Tena vuttaṁ “**tena kho pana samayena Rājagahe dve pūgā**ti-ādi. Tattha **upakkamantī**ti paharanti. **Maraṇampi nigacchantī**ti balavūpakkamehi maraṇaṁ upagacchanti, itarepi maraṇamattaṁ maraṇappamāṇadukkhaṁ pāpuṇanti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ kāmesu gedhaṁ vivādamūlaṁ sabbānatthamūlanti sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti antadvaye ca majjhimāya paṭipattiyā ādīnavānisaṁsavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **yañca pattan**ti yaṁ rūpādipañcakāmaguṇajātaṁ pattaṁ “natthi kāmesu doso”ti diṭṭhiṁ purakkhatvā vā apurakkhatvā vā etarahi laddhaṁ anubhuyyamānaṁ. **Yañca pattabban**ti yañca kāmaguṇajātameva “bhuñjitabbā kāmā, paribhuñjitabbā kāmā, āsevitabbā kāmā, paṭisevitabbā kāmā, yo kāme paribhuñjati, so lokaṁ vaḍḍheti, yo lokaṁ vaḍḍheti, so bahuṁ puññaṁ pasavatī”ti diṭṭhiṁ upanissāya taṁ anissajjitvā katena kammunā anāgate pattabbaṁ anubhavitabbañca. **Ubhayametaṁ rajānukiṇṇan**ti etaṁ

“န ဇာတိ မေတီ”တိပိ ပဌန္တိ၊ သော ဧဝတ္ထော။ ဣတိ ဘဂဝါ အာယသ္မတော သုဘူတိဿ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိဝိဟာရံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဉ္စ အာရဗ္ဘ ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဂဏိကာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၈။ အဋ္ဌမေ **ဒွေ ပူဂါ**တိ ဒွေ ဂဏာ။ **အညတရိဿာ ဂဏိကာယာ**တိ အညတရာယ နဂရသောဘိနိယာ။ **သာရတ္တာ**တိ သုဋ္ဌု ရတ္တာ။ **ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ**တိ ကိလေသဝသေန ဗဒ္ဓစိတ္တာ။ ရာဇဂဟေ ကိရ ဧကသ္မိံ ဆဏဒိဝသေ ဗဟူ ဓုတ္တပုရိသာ ဂဏဗန္ဓနေန ဝိစရန္တာ ဧကမေကဿ ဧကမေကံ ဝေသိံ အာနေတွာ ဥယျာနံ ပဝိသိတွာ ဆဏကီဠံ ကီဠိံသု။ တတော ပရမ္ပိ ဒွေ တယော ဆဏဒိဝသေ တံ တံယေဝ ဝေသိံ အာနေတွာ ဆဏကီဠံ ကီဠိံသု။ အထာပရသ္မိံ ဆဏဒိဝသေ အညေပိ ဓုတ္တာ တထေဝ ဆဏကီဠံ ကီဠိတုကာမာ ဝေသိယော အာနေန္တာ ပုရိမဓုတ္တေဟိ ပုဗ္ဗေ အာနီတံ ဧကံ ဝေသိံ အာနေန္တိ။ ဣတရေ တံ ဒိသွာ “အယံ အမှာကံ ပရိဂ္ဂဟော”တိ အာဟံသု။ တေပိ တထေဝ အာဟံသု။ “ဧဝံ အမှာကံ ပရိဂ္ဂဟော၊ အမှာကံ ပရိဂ္ဂဟော”တိ ကလဟံ ဝဍ္ဎေတွာ ပါဏိပ္ပဟာရာဒီနိ အကံသု။ တေန ဝုတ္တံ “**တေန ခေါ ပန သမယေန ရာဇဂဟေ ဒွေ ပူဂါ**တိအာဒိ။ တတ္ထ **ဥပက္ကမန္တီ**တိ ပဟရန္တိ။ **မရဏမ္ပိ နိဂစ္ဆန္တီ**တိ ဗလဝူပက္ကမေဟိ မရဏံ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ ဣတရေပိ မရဏမတ္တံ မရဏပ္ပမာဏဒုက္ခံ ပါပုဏန္တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ ကာမေသု ဂေဓံ ဝိဝါဒမူလံ သဗ္ဗာနတ္ထမူလန္တိ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ အန္တဒွယေ စ မဇ္ဈိမာယ ပဋိပတ္တိယာ အာဒီနဝါနိသံသဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **ယဉ္စ ပတ္တ**န္တိ ယံ ရူပါဒိပဉ္စကာမဂုဏဇာတံ ပတ္တံ “နတ္ထိ ကာမေသု ဒေါသော”တိ ဒိဋ္ဌိံ ပုရက္ခတွာ ဝါ အပုရက္ခတွာ ဝါ ဧတရဟိ လဒ္ဓံ အနုဘုယျမာနံ။ **ယဉ္စ ပတ္တဗ္ဗ**န္တိ ယဉ္စ ကာမဂုဏဇာတမေဝ “ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗာ ကာမာ၊ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗာ ကာမာ၊ အာသေဝိတဗ္ဗာ ကာမာ၊ ပဋိသေဝိတဗ္ဗာ ကာမာ၊ ယော ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ သော လောကံ ဝဍ္ဎေတိ၊ ယော လောကံ ဝဍ္ဎေတိ၊ သော ဗဟုံ ပုညံ ပသဝတီ”တိ ဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿာယ တံ အနိဿဇ္ဇိတွာ ကတေန ကမ္မုနာ အနာဂတေ ပတ္တဗ္ဗံ အနုဘဝိတဗ္ဗဉ္စ။ **ဥဘယမေတံ ရဇာနုကိဏ္ဏ**န္တိ ဧတံ

ubhayaṁ pattaṁ pattabbañca rāgarajādīhi anukiṇṇaṁ. Sampatte hi vatthukāme anubhavanto rāgarajena vokiṇṇo hoti, tattha pana saṁkiliṭṭhacittassa phale āyatiṁ āpanne domanassuppattiyā dosarajena vokiṇṇo hoti, ubhayatthāpi moharajena vokiṇṇo hoti. Kassa panetaṁ rajānukiṇṇanti āha **"āturassānusikkhato"**ti kāmapatthanāvasena kilesāturassa, tassa ca phalena dukkhāturassa ca ubhayatthāpi paṭikārābhilāsāya[1] kilesaphale anusikkhato.

Tathā **yañca pattan**ti yaṁ acelakavatādivasena pattaṁ[2] attaparitāpanaṁ. **Yañca pattabban**ti yaṁ micchādiṭṭhikammasamādānahetu apāyesu pattabbaṁ phalaṁ. **Ubhayametaṁ u-ajānukiṇṇan**ti tadubhayaṁ dukkharajānukiṇṇaṁ. **Āturassā**ti kāyakilamathena dukkhāturassa. **Anusikkhato**ti micchādiṭṭhiṁ, tassā samādāyake puggale ca anusikkhato.

Ye ca sikkhāsārāti yehi yathāsamādinnaṁ sīlabbatādisaṅkhātaṁ sikkhaṁ sārato gahetvā "iminā saṁsārasuddhī"ti kathitā. Tenāha **sīlabbataṁ jīvitaṁ brahmacariyaṁ upaṭṭhānasārā**ti. Tattha yaṁ "na karomī"ti oramati, taṁ sīlaṁ, visabhojanakicchācaraṇādikaṁ vataṁ, sākabhakkhatādijīvikā jīvitaṁ, methunavirati brahmacariyaṁ, etesaṁ anutiṭṭhanaṁ upaṭṭhānaṁ, bhūtapiṇḍakaparibhaṇḍādivasena khandhadevasivādiparicaraṇaṁ vā upaṭṭhānaṁ, evametehi yathāvuttehi sīlādīhi saṁsārasuddhi hotīti tāni sārato gahetvā ṭhitā samaṇabrāhmaṇā sikkhāsārā sīlabbataṁ jīvitaṁ brahmacariyaṁ "upaṭṭhānasārā"ti veditabbā. **Ayameko anto**ti ayaṁ sīlabbataparāmāsavasena attakilamathānuyogasaṅkhāto majjhimāya paṭipattiyā uppathabhūto lāmakaṭṭhena ca eko anto. **Ayaṁ dutiyo anto**ti ayaṁ kāmasukhallikānuyogo kāmesu pātabyatāpattisaṅkhāto dutiyo vuttanayena anto.

Iccete ubho antāti kāmasukhallikānuyogo attakilamathānuyogo ca iti ete ubho antā. Te ca kho etarahi patte, āyatiṁ pattabbe ca kilesadukkharajānukiṇṇe kāmaguṇe attaparitāpane ca allīnehi kilesadukkhāturānaṁ anusikkhantehi,

1. Phātikaraṇābhilāsāya (Sī) 2. Āturapattaṁ (Sī)

ဥဘယံ ပတ္တံ ပတ္တဗ္ဗဉ္စ ရာဂရဇာဒီဟိ အနုကိဏ္ဏံ။ သမ္ပတ္တေ ဟိ ဝတ္ထုကာမေ အနုဘဝန္တော ရာဂရဇေန ဝေါကိဏ္ဏော ဟောတိ၊ တတ္ထ ပန သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ ဖလေ အာယတိံ အာပန္နေ ဒေါမနဿုပ္ပတ္တိယာ ဒေါသရဇေန ဝေါကိဏ္ဏော ဟောတိ၊ ဥဘယတ္ထာပိ မောဟရဇေန ဝေါကိဏ္ဏော ဟောတိ။ ကဿ ပနေတံ ရဇာနုကိဏ္ဏန္တိ အာဟ **"အာတုရဿာနုသိက္ခတော"**တိ ကာမပတ္ထနာဝသေန ကိလေသာတုရဿ, တဿ စ ဖလေန ဒုက္ခာတုရဿ စ ဥဘယတ္ထာပိ ပဋိကာရာဘိလာသာယ[၁] ကိလေသဖလေ အနုသိက္ခတော။

တထာ **ယဉ္စ ပတ္တန္တိ** ယံ အစေလကဝတာဒိဝသေန ပတ္တံ[၂] အတ္တပရိတာပနံ။ **ယဉ္စ ပတ္တဗ္ဗန္တိ** ယံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနဟေတု အပါယေသု ပတ္တဗ္ဗံ ဖလံ။ **ဥဘယမေတံ ရဇာနုကိဏ္ဏန္တိ** တဒုဘယံ ဒုက္ခရဇာနုကိဏ္ဏံ။ **အာတုရဿာ**တိ ကာယကိလမထေန ဒုက္ခာတုရဿ။ **အနုသိက္ခတော**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ, တဿာ သမာဒါယကေ ပုဂ္ဂလေ စ အနုသိက္ခတော။

ယေ စ သိက္ခာသာရာတိ ယေဟိ ယထာသမာဒိန္နံ သီလဗ္ဗတာဒိသင်္ခါတံ သိက္ခံ သာရတော ဂဟေတွာ "ဣမိနာ သံသာရသုဒ္ဓီ"တိ ကထိတာ။ တေနာဟ **သီလဗ္ဗတံ ဇီဝိတံ ဗြဟ္မစရိယံ ဥပဋ္ဌာနသာရာ**တိ။ တတ္ထ ယံ "န ကရောမီ"တိ ဩရမတိ၊ တံ သီလံ၊ ဝိသဘောဇနကိစ္ဆာစရဏာဒိကံ ဝတံ၊ သာကဘက္ခတာဒိဇီဝိကာ ဇီဝိတံ၊ မေထုနဝိရတိ ဗြဟ္မစရိယံ၊ ဧတေသံ အနုတိဋ္ဌနံ ဥပဋ္ဌာနံ၊ ဘူတပိဏ္ဍကပရိဘဏ္ဍာဒိဝသေန ခန္ဓဒေဝသိဝါဒိပရိစရဏံ ဝါ ဥပဋ္ဌာနံ၊ ဧဝမေတေဟိ ယထာဝုတ္တေဟိ သီလာဒီဟိ သံသာရသုဒ္ဓိ ဟောတီတိ တာနိ သာရတော ဂဟေတွာ ဌိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ သိက္ခာသာရာ သီလဗ္ဗတံ ဇီဝိတံ ဗြဟ္မစရိယံ "ဥပဋ္ဌာနသာရာ"တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အယမေကော အန္တော**တိ အယံ သီလဗ္ဗတပရာမာသဝသေန အတ္တကိလမထာနုယောဂသင်္ခါတော မဇ္ဈိမာယ ပဋိပတ္တိယာ ဥပ္ပထဘူတော လာမကဋ္ဌေန စ ဧကော အန္တော။ **အယံ ဒုတိယော အန္တော**တိ အယံ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ ကာမေသု ပါတဗျတာပတ္တိသင်္ခါတော ဒုတိယော ဝုတ္တနယေန အန္တော။

ဣစ္စေတေ ဥဘော အန္တာတိ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ အတ္တကိလမထာနုယောဂေါ စ ဣတိ ဧတေ ဥဘော အန္တာ။ တေ စ ခေါ ဧတရဟိ ပတ္တေ, အာယတိံ ပတ္တဗ္ဗေ စ ကိလေသဒုက္ခရဇာနုကိဏ္ဏေ ကာမဂုဏေ အတ္တပရိတာပနေ စ အလ္လီနေဟိ ကိလေသဒုက္ခာတုရာနံ အနုသိက္ခန္တေဟိ,

၁-ဖာတိကရဏာဘိလာသာယ (သီ) ၂-အာတုရပတ္တံ (သီ)

sayañca kilesadukkhāturehi paṭipajjitabbattā lāmakā uppathabhūtā cāti antā. **Kaṭasivaḍḍhanā**ti andhaputhujjanehi abhikaṅkhitabbaṭṭhena kaṭasisaṅkhātānaṁ taṇhā-avijjānaṁ abhivaḍḍhanā. **Kaṭasiyo diṭṭhiṁ vaḍḍhentī**ti tā pana kaṭasiyo nānappakāradiṭṭhiṁ vaḍḍhenti. Vatthukāmesu assādānupassino hi te pajahituṁ asakkontassa taṇhā-avijjāsahakārīkāraṇaṁ labhitvā “natthi dinnan”ti-ādinā[1] natthikadiṭṭhiṁ akiriyadiṭṭhiṁ ahetukadiṭṭhiñca gaṇhāpenti, attaparitāpanaṁ anuyuttassa pana avijjātaṇhāsahakārīkāraṇaṁ labhitvā “sīlena suddhi vatena suddhī”ti-ādinā[1] attasuddhi-abhilāsena sīlabbataparāmāsadiṭṭhiṁ gaṇhāpenti. Sakkāyadiṭṭhiyā pana tesaṁ paccayabhāvo pākaṭoyeva. Evaṁ antadvayūpanissayena taṇhā-avijjānaṁ diṭṭhivaḍḍhakatā veditabbā. Keci pana “kaṭasīti pañcannaṁ khandhānaṁ adhivacanan”ti vadanti. Tesaṁ yadaggena tato antadvayato saṁsārasuddhi na hoti, tadaggena te upādānakkhandhe abhivaḍḍhetīti adhippāyo. Apare pana “kaṭasivaḍḍhanā”ti padassa “aparāparaṁ jarāmaraṇehi sivathikavaḍḍhanā”ti atthaṁ vadanti. Tehipi antadvayassa saṁsārasuddhihetubhāvābhāvoyeva vutto, kaṭasiyā pana diṭṭhivaḍḍhanakāraṇabhāvo vattabbo.

Ete te ubho ante anabhiññāyāti te ete yathāvutte ubhopi ante ajānitvā “ime antā te ca evaṁgahitā evaṁanuṭṭhitā evaṁgatikā evaṁabhisamparāyā”ti evaṁ ajānanahetu ajānanakāraṇā. “Paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā”ti-ādīsu[2] viyassa hetu-atthatā daṭṭhabbā. **Olīyanti eke**ti eke kāmasukhānuyogavasena saṅkocaṁ āpajjanti. **Atidhāvanti eke**ti eke attakilamathānuyogavasena atikkamanti. Kāmasukhamanuyuttā hi vīriyassa akaraṇato kosajjavasena sammāpaṭipattito saṅkocamāpannattā olīyanti nāma, attaparitāpanamanuyuttā pana kosajjaṁ pahāya anupāyena vīriyārambhaṁ karontā sammāpaṭipattiyā atikkamanato atidhāvanti nāma, tadubhayaṁ pana tattha ādīnavādassanato. Tena vuttaṁ “ubho ante anabhiññāya olīyanti eke atidhāvanti eke”ti. Tattha taṇhābhinandanavasena olīyanti, diṭṭhābhinandanavasena atidhāvantīti veditabbaṁ.

1. Abhi 1. 241; Abhi 2. 389 piṭṭhesu.
2. Abhi 3. 184; Aṁ 3. 244 piṭṭhesu.

သယဉ္စ ကိလေသဒုက္ခာတုရေဟိ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗတ္တာ လာမကာ ဥပ္ပထဘူတာ စာတိ အန္တာ။ **ကဋသိဝဍ္ဎနာ**တိ အန္ဓပုထုဇ္ဇနေဟိ အဘိကင်္ခိတဗ္ဗဋ္ဌေန ကဋသိသင်္ခါတာနံ တဏှာအဝိဇ္ဇာနံ အဘိဝဍ္ဎနာ။ **ကဋသိယော ဒိဋ္ဌိံ ဝဍ္ဎေန္တီ**တိ တာ ပန ကဋသိယော နာနပ္ပကာရဒိဋ္ဌိံ ဝဍ္ဎေန္တိ။ ဝတ္ထုကာမေသု အဿာဒါနုပဿိနော ဟိ တေ ပဇဟိတုံ အသက္ကောန္တဿ တဏှာအဝိဇ္ဇာသဟကာရီကာရဏံ လဘိတွာ “နတ္ထိ ဒိန္န”န္တိအာဒိနာ[1] နတ္ထိကဒိဋ္ဌိံ အကိရိယဒိဋ္ဌိံ အဟေတုကဒိဋ္ဌိဉ္စ ဂဏှာပေန္တိ၊ အတ္တပရိတာပနံ အနုယုတ္တဿ ပန အဝိဇ္ဇာတဏှာသဟကာရီကာရဏံ လဘိတွာ “သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓီ”တိအာဒိနာ[1] အတ္တသုဒ္ဓိအဘိလာသေန သီလဗ္ဗတပရာမာသဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာပေန္တိ။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ ပန တေသံ ပစ္စယဘာဝေါ ပါကဋောယေဝ။ ဧဝံ အန္တဒွယူပနိဿယေန တဏှာအဝိဇ္ဇာနံ ဒိဋ္ဌိဝဍ္ဎကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကေစိ ပန “ကဋသီတိ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ အဓိဝစန”န္တိ ဝဒန္တိ။ တေသံ ယဒဂ္ဂေန တတော အန္တဒွယတော သံသာရသုဒ္ဓိ န ဟောတိ၊ တဒဂ္ဂေန တေ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေ အဘိဝဍ္ဎေတီတိ အဓိပ္ပါယော။ အပရေ ပန “ကဋသိဝဍ္ဎနာ”တိ ပဒဿ “အပရာပရံ ဇရာမရဏေဟိ သိဝထိကဝဍ္ဎနာ”တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ တေဟိပိ အန္တဒွယဿ သံသာရသုဒ္ဓိဟေတုဘာဝါဘာဝေါယေဝ ဝုတ္တော၊ ကဋသိယာ ပန ဒိဋ္ဌိဝဍ္ဎနကာရဏဘာဝေါ ဝတ္တဗ္ဗော။

ဧတေ တေ ဥဘော အန္တေ အနဘိညာယာတိ တေ ဧတေ ယထာဝုတ္တေ ဥဘောပိ အန္တေ အဇာနိတွာ “ဣမေ အန္တာ တေ စ ဧဝံဂဟိတာ ဧဝံအနုဋ္ဌိတာ ဧဝံဂတိကာ ဧဝံအဘိသမ္ပရာယာ”တိ ဧဝံ အဇာနနဟေတု အဇာနနကာရဏာ။ “ပညာယ စဿ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ”တိအာဒီသု[2] ဝိယဿ ဟေတုအတ္ထတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **ဩလီယန္တိ ဧကေ**တိ ဧကေ ကာမသုခါနုယောဂဝသေန သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇန္တိ။ **အတိဓာဝန္တိ ဧကေ**တိ ဧကေ အတ္တကိလမထာနုယောဂဝသေန အတိက္ကမန္တိ။ ကာမသုခမနုယုတ္တာ ဟိ ဝီရိယဿ အကရဏတော ကောသဇ္ဇဝသေန သမ္မာပဋိပတ္တိတော သင်္ကောစမာပန္နတ္တာ ဩလီယန္တိ နာမ၊ အတ္တပရိတာပနမနုယုတ္တာ ပန ကောသဇ္ဇံ ပဟာယ အနုပါယေန ဝီရိယာရမ္ဘံ ကရောန္တာ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ အတိက္ကမနတော အတိဓာဝန္တိ နာမ၊ တဒုဘယံ ပန တတ္ထ အာဒီနဝါဒဿနတော။ တေန ဝုတ္တံ “ဥဘော အန္တေ အနဘိညာယ ဩလီယန္တိ ဧကေ အတိဓာဝန္တိ ဧကေ”တိ။ တတ္ထ တဏှာဘိနန္ဒနဝသေန ဩလီယန္တိ၊ ဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနဝသေန အတိဓာဝန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-အဘိ ၁-၂၄၁၊ အဘိ ၂-၃၈၉-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အဘိ ၃-၁၈၄၊ အံ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေသု။

Atha vā sassatābhinivesavasena olīyanti eke, ucchedābhinivesavasena atidhāvanti eke. Gosīlādivasena hi attaparitāpanamanuyuttā ekacce “imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā, tattha nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo sassatisamaṁ tatheva ṭhassāmī”ti sassatadassanaṁ abhinivisantā saṁsāre olīyanti nāma, kāmasukhamanuyuttā pana ekacce yaṁkiñci katvā indriyāni santappetukāmā lokāyatikā viya tadanuguṇaṁ ucchedadassanaṁ abhinivisantā anupāyena vaṭṭupacchedassa pariyesanato atidhāvanti nāma. Evaṁ sassatucchedavasenapi olīyanātidhāvanāni veditabbāni.

Ye ca kho te abhiññāyāti ye ca kho pana ariyapuggalā te yathāvutte ubho ante “ime antā evaṁgahitā evaṁanuṭṭhitā evaṁgatikā evaṁabhisamparāyā”ti abhivisiṭṭhena ñāṇena vipassanāsahitāya maggapaññāya jānitvā majjhimapaṭipadaṁ sammā paṭipannā, tāya sammāpaṭivattiyā. **Tatra ca nāhesun**ti tatra tasmiṁ antadvaye patitā na ahesuṁ, taṁ antadvayaṁ pajahiṁsūti attho. **Tena ca nāmaññiṁsū**ti tena antadvayapahānena “mama idaṁ antadvayapahānaṁ, ahaṁ antadvayaṁ pahāsiṁ, iminā antadvayapahānena seyyo”ti-ādinā taṇhādiṭṭhimānamaññanāvasena na amaññiṁsu sabbamaññanānaṁ sammadeva pahīnattā. Ettha ca aggaphale[1] ṭhite ariyapuggale sandhāya “tatra ca nāhesuṁ, tena ca nāmaññiṁsū”ti atītakālavasena ayaṁ desanā pavattā, maggakkhaṇe pana adhippete vattamānakālavaseneva vattabbaṁ siyā. **Vaṭṭaṁ tesaṁ natthi paññāpanāyā**ti ye evaṁ pahīnasabbamaññanā uttamapurisā, tesaṁ anupādāparinibbutānaṁ kammavipākakilesavasena tividhampi vaṭṭaṁ natthi paññāpanāya, vattamānakkhandhabhedato uddhaṁ anupādāno viya jātavedo apaññattikabhāvameva gacchatīti[2] attho.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Maggaphale (Sī) 2. Gacchantīti (Sī, Syā)

အထ ဝါ သဿတာဘိနိဝေသဝသေန ဩလီယန္တိ ဧကေ၊ ဥစ္ဆေဒါဘိနိဝေသဝသေန အတိဓာဝန္တိ ဧကေ။ ဂေါသီလာဒိဝသေန ဟိ အတ္တပရိတာပနမနုယုတ္တာ ဧကစ္စေ “ဣမိနာဟံ သီလေန ဝါ ဝတေန ဝါ တပေန ဝါ ဗြဟ္မစရိယေန ဝါ ဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမိ ဒေဝညတရော ဝါ၊ တတ္ထ နိစ္စော ဓုဝေါ သဿတော အဝိပရိဏာမဓမ္မော သဿတိသမံ တထေဝ ဌဿာမီ”တိ သဿတဒဿနံ အဘိနိဝိသန္တာ သံသာရေ ဩလီယန္တိ နာမ၊ ကာမသုခမနုယုတ္တာ ပန ဧကစ္စေ ယံကိဉ္စိ ကတွာ ဣန္ဒြိယာနိ သန္တပ္ပေတုကာမာ လောကာယတိကာ ဝိယ တဒနုဂုဏံ ဥစ္ဆေဒဒဿနံ အဘိနိဝိသန္တာ အနုပါယေန ဝဋ္ဋုပစ္ဆေဒဿ ပရိယေသနတော အတိဓာဝန္တိ နာမ။ ဧဝံ သဿတုစ္ဆေဒဝသေနပိ ဩလီယနာတိဓာဝနာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ယေ စ ခေါ တေ အဘိညာယာတိ ယေ စ ခေါ ပန အရိယပုဂ္ဂလာ တေ ယထာဝုတ္တေ ဥဘော အန္တေ “ဣမေ အန္တာ ဧဝံဂဟိတာ ဧဝံအနုဋ္ဌိတာ ဧဝံဂတိကာ ဧဝံအဘိသမ္ပရာယာ”တိ အဘိဝိသိဋ္ဌေန ဉာဏေန ဝိပဿနာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ဇာနိတွာ မဇ္ဈိမပဋိပဒံ သမ္မာ ပဋိပန္နာ၊ တာယ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ။ **တတြ စ နာဟေသု**န္တိ တတြ တသ္မိံ အန္တဒ္ဝယေ ပတိတာ န အဟေသုံ၊ တံ အန္တဒ္ဝယံ ပဇဟိံသူတိ အတ္ထော။ **တေန စ နာမညိံသူ**တိ တေန အန္တဒ္ဝယပဟာနေန “မမ ဣဒံ အန္တဒ္ဝယပဟာနံ၊ အဟံ အန္တဒ္ဝယံ ပဟာသိံ၊ ဣမိနာ အန္တဒ္ဝယပဟာနေန သေယျော”တိအာဒိနာ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနမညနာဝသေန န အမညိံသု သဗ္ဗမညနာနံ သမ္မဒေဝ ပဟီနတ္တာ။ ဧတ္ထ စ အဂ္ဂဖလေ[1] ဌိတေ အရိယပုဂ္ဂလေ သန္ဓာယ “တတြ စ နာဟေသုံ၊ တေန စ နာမညိံသူ”တိ အတီတကာလဝသေန အယံ ဒေသနာ ပဝတ္တာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန အဓိပ္ပေတေ ဝတ္တမာနကာလဝသေနေဝ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ။ **ဝဋ္ဋံ တေသံ နတ္ထိ ပညာပနာယာ**တိ ယေ ဧဝံ ပဟီနသဗ္ဗမညနာ ဥတ္တမပုရိသာ၊ တေသံ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗုတာနံ ကမ္မဝိပါကကိလေသဝသေန တိဝိဓမ္ပိ ဝဋ္ဋံ နတ္ထိ ပညာပနာယ၊ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓဘေဒတော ဥဒ္ဓံ အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ အပညတ္တိကဘာဝမေဝ ဂစ္ဆတီတိ[2] အတ္ထော။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မဂ္ဂဖလေ (သီ) ၂-ဂစ္ဆန္တီတိ (သီ၊ သျာ)

9. Upātidhāvantisuttavaṇṇanā

59. Navame **rattandhakāratimisāyan**ti rattiyaṁ andhakāre mahātimisāyaṁ. Rattīpi hi andhakāravirahitā hoti, yā puṇṇamāya ratti juṇhobhāsitā. Andhakāropi “timisā”ti na vattabbo hoti abbhamahikādi-upakkilesavirahite deve. Mahandhakāro hi “timisā”ti vuccati. Ayaṁ pana amāvasī ratti devo ca meghapaṭalasañchanno. Tena vuttaṁ “rattandhakāratimisāyanti rattiyā andhakāre mahātimisāyan”ti. **Abbhokāse**ti appaṭicchanne okāse vihāraṅgaṇe. **Telappadīpesu jhāyamānesū**ti telapajjotesu jalamānesu.

Nanu ca Bhagavato byāmappabhā pakatiyā byāmamattappadesaṁ abhibyāpetvā candimasūriyālokaṁ abhibhavitvā ghanabahalaṁ Buddhālokaṁ vissajjentī andhakāraṁ vidhamitvā tiṭṭhati, kāyappabhāpi nīlapītādivasena chabbaṇṇaghanabuddharasmiyo vissajjetvā pakatiyāva samantato asītihatthappadesaṁ obhāsentī tiṭṭhati, evaṁ Buddhālokeneva ekobhāsabhūte Bhagavato nisinnokāse padīpakaraṇe kiccaṁ natthīti? Saccaṁ natthi, tathāpi puññatthikā upāsakā Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca pūjākaraṇatthaṁ devasikaṁ telappadīpaṁ upaṭṭhapenti. Tathā hi vuttaṁ sāmaññaphalepi “ete maṇḍalamāle dīpā jhāyantī”ti[1]. “Rattandhakāratimisāyan”ti idampi tassā rattiyā sabhāvakittanatthaṁ vuttaṁ, na pana Bhagavato nisinnokāsassa andhakārabhāvato. Pūjākaraṇatthameva hi tadāpi upāsakehi padīpā kāritā.

Tasmiṁ hi divase Sāvatthivāsino bahū upāsakā pātova sarīrapaṭijagganaṁ katvā vihāraṁ gantvā uposathaṅgāni samādiyitvā Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ nimantetvā nagaraṁ pavisitvā mahādānāni pavattetvā Bhagavantaṁ bhikkhusaṁghañca anugantvā nivattitvā attano attano gehāni gantvā sayampi paribhuñjitvā suddhavatthanivatthā suddhuttarāsaṅgā gandhamālādihatthā vihāraṁ gantvā Bhagavantaṁ pūjetvā keci manobhāvanīye bhikkhū payirupāsantā keci yonisomanasikarontā divasabhāgaṁ vītināmesuṁ. Te sāyanhasamaye Bhagavato santike dhammaṁ sutvā Satthari dhammasabhāmaṇḍapato

1. Dī 1. 47 piṭṭhā.

၉-ဥပါတိဓာဝန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၉။ နဝမေ **ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယန္တိ** ရတ္တိယံ အန္ဓကာရေ မဟာတိမိသာယံ။ ရတ္တီပိ ဟိ အန္ဓကာရဝိရဟိတာ ဟောတိ၊ ယာ ပုဏ္ဏမာယ ရတ္တိ ဇုဏှောဘာသိတာ။ အန္ဓကာရောပိ ''တိမိသာ''တိ န ဝတ္တဗ္ဗော ဟောတိ အဗ္ဘမဟိကာဒိဥပက္ကိလေသဝိရဟိတေ ဒေဝေ။ မဟန္ဓကာရော ဟိ “တိမိသာ”တိ ဝုစ္စတိ။ အယံ ပန အမာဝသီ ရတ္တိ ဒေဝေါ စ မေဃပဋလသဉ္ဆန္နော။ တေန ဝုတ္တံ “ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယန္တိ ရတ္တိယာ အန္ဓကာရေ မဟာတိမိသာယ”န္တိ။ **အဗ္ဘောကာသေ**တိ အပ္ပဋိစ္ဆန္နေ ဩကာသေ ဝိဟာရင်္ဂဏေ။ **တေလပ္ပဒီပေသု ဈာယမာနေသူ**တိ တေလပဇ္ဇောတေသု ဇလမာနေသု။

နနု စ ဘဂဝတော ဗျာမပ္ပဘာ ပကတိယာ ဗျာမမတ္တပ္ပဒေသံ အဘိဗျာပေတွာ စန္ဒိမသူရိယာလောကံ အဘိဘဝိတွာ ဃနဗဟလံ ဗုဒ္ဓါလောကံ ဝိဿဇ္ဇေန္တီ အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ကာယပ္ပဘာပိ နီလပီတာဒိဝသေန ဆဗ္ဗဏ္ဏဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပကတိယာဝ သမန္တတော အသီတိဟတ္ထပ္ပဒေသံ ဩဘာသေန္တီ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါလောကေနေဝ ဧကောဘာသဘူတေ ဘဂဝတော နိသိန္နောကာသေ ပဒီပကရဏေ ကိစ္စံ နတ္ထီတိ? သစ္စံ နတ္ထိ၊ တထာပိ ပုညတ္ထိကာ ဥပါသကာ ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ ပူဇာကရဏတ္ထံ ဒေဝသိကံ တေလပ္ပဒီပံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ သာမညဖလေပိ “ဧတေ မဏ္ဍလမာလေ ဒီပါ ဈာယန္တီ”တိ[၁]။ “ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယ”န္တိ ဣဒမ္ပိ တဿာ ရတ္တိယာ သဘာဝကိတ္တနတ္ထံ ဝုတ္တံ၊ န ပန ဘဂဝတော နိသိန္နောကာသဿ အန္ဓကာရဘာဝတော။ ပူဇာကရဏတ္ထမေဝ ဟိ တဒါပိ ဥပါသကေဟိ ပဒီပါ ကာရိတာ။

တသ္မိံ ဟိ ဒိဝသေ သာဝတ္ထိဝါသိနော ဗဟူ ဥပါသကာ ပါတောဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ သမာဒိယိတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ နိမန္တေတွာ နဂရံ ပဝိသိတွာ မဟာဒါနာနိ ပဝတ္တေတွာ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ အနုဂန္တွာ နိဝတ္တိတွာ အတ္တနော အတ္တနော ဂေဟာနိ ဂန္တွာ သယမ္ပိ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သုဒ္ဓဝတ္ထနိဝတ္ထာ သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂါ ဂန္ဓမာလာဒိဟတ္ထာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ ပူဇေတွာ ကေစိ မနောဘာဝနီယေ ဘိက္ခူ ပယိရုပါသန္တာ ကေစိ ယောနိသောမနသိကရောန္တာ ဒိဝသဘာဂံ ဝီတိနာမေသုံ။ တေ သာယနှသမယေ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ သတ္ထရိ ဓမ္မသဘာမဏ္ဍပတော

၁-ဒီ ၁-၄၇-ပိဋ္ဌေ။

paṭṭhāya Gandhakuṭisamīpe ajjhokāse paññattavarabuddhāsane nisinne, bhikkhusaṁghe ca Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā payirupāsante uposathavisodhanatthañceva yonisomanasikāraparibrūhanatthañca nagaraṁ agantvā vihāreyeva vasitukāmā ohīyiṁsu. Atha te Bhagavato bhikkhusaṁghassa ca pūjākaraṇatthaṁ bahū telappadīpe āropetvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā bhikkhusaṁghassa ca añjaliṁ katvā bhikkhūnaṁ pariyante nisinnā kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ “bhante ime titthiyā nānāvidhāni diṭṭhigatāni abhinivissa voharanti[1], tathā voharantā ca kadāci sassataṁ, kadāci asassataṁ, ucchedādīsu aññataranti ekasmiṁyeva aṭṭhatvā navanavāni diṭṭhigatāni ‘idameva saccaṁ moghamaññan’ti paggayha tiṭṭhanti ummattakasadisā, tesaṁ tathā abhiniviṭṭhānaṁ kā gati, ko abhisamparāyo”ti. Tena ca samayena bahū paṭaṅgapāṇakā patantā patantā tesu telappadīpesu nipatanti. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena sambahulā adhipātakā”**ti-ādi.

Tattha **adhipātakā**ti paṭaṅgapāṇakā, ye “salabhā”tipi vuccanti. Te hi dīpasikhaṁ adhipatanato “adhipātakā”ti adhippetā. **Āpātaparipātan**ti āpātaṁ paripātaṁ, āpatitvā āpatitvā paripatitvā paripatitvā, abhimukhapātañceva paribbhamitvā pātañca katvāti attho. “Āpāthe paripātan”ti keci paṭhanti, āpāthe padīpassa attano āpāthagamane sati paripatitvā paripatitvāti attho. **Anayan**ti avaḍḍhiṁ dukkhaṁ. **Byasanan**ti vināsaṁ. Purimapadena hi maraṇamattaṁ dukkhaṁ, pacchimapadena maraṇaṁ tesaṁ dīpeti. Tattha keci pāṇakā saha patanena mariṁsu, keci maraṇamattaṁ dukkhaṁ āpajjiṁsu.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ adhipātakapāṇakānaṁ attahitaṁ ajānantānaṁ attupakkamavasena niratthakabyasanāpattiṁ viditvā tesaṁ viya diṭṭhigatikānaṁ diṭṭhābhinivesena anayabyasanāpattidīpakaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **upātidhāvanti na sāramentī**ti sīlasamādhipaññāvimutti-ādibhedaṁ sāraṁ na enti, catusaccābhisamayavasena na adhigacchanti. Tasmiṁ pana sa-upāye sāre tiṭṭhanteyeva vimuttābhilāsāya taṁ upentā viya hutvāpi diṭṭhivipallāsena atidhāvanti atikkamitvā gacchanti, pañcupādānakkhandhe

1. Voharantā caranti (Sī)

ပဋ္ဌာယ ဂန္ဓကုဋိသမီပေ အဇ္ဈောကာသေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နေ, ဘိက္ခုသံဃေ စ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပယိရုပါသန္တေ ဥပေါသထဝိသောဓနတ္ထဉ္စေဝ ယောနိသောမနသိကာရပရိဗြူဟနတ္ထဉ္စ နဂရံ အဂန္တွာ ဝိဟာရေယေဝ ဝသိတုကာမာ ဩဟီယိံသု။ အထ တေ ဘဂဝတော ဘိက္ခုသံဃဿ စ ပူဇာကရဏတ္ထံ ဗဟူ တေလပ္ပဒီပေ အာရောပေတွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ စ အဉ္ဇလိံ ကတွာ ဘိက္ခူနံ ပရိယန္တေ နိသိန္နာ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ “ဘန္တေ ဣမေ တိတ္ထိယာ နာနာဝိဓာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ အဘိနိဝိဿ ဝေါဟရန္တိ[၁]၊ တထာ ဝေါဟရန္တာ စ ကဒါစိ သဿတံ, ကဒါစိ အသဿတံ, ဥစ္ဆေဒါဒီသု အညတရန္တိ ဧကသ္မိံယေဝ အဋ္ဌတွာ နဝနဝါနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ ‘ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည’န္တိ ပဂ္ဂယှ တိဋ္ဌန္တိ ဥမ္မတ္တကသဒိသာ၊ တေသံ တထာ အဘိနိဝိဋ္ဌာနံ ကာ ဂတိ၊ ကော အဘိသမ္ပရာယော”တိ။ တေန စ သမယေန ဗဟူ ပဋင်္ဂပါဏကာ ပတန္တာ ပတန္တာ တေသု တေလပ္ပဒီပေသု နိပတန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **“တေန ခေါ ပန သမယေန သမ္ဗဟုလာ အဓိပါတကာ”**တိအာဒိ။

တတ္ထ **အဓိပါတကာ**တိ ပဋင်္ဂပါဏကာ၊ ယေ “သလဘာ”တိပိ ဝုစ္စန္တိ။ တေ ဟိ ဒီပသိခံ အဓိပတနတော “အဓိပါတကာ”တိ အဓိပ္ပေတာ။ **အာပါတပရိပါတ**န္တိ အာပါတံ ပရိပါတံ၊ အာပတိတွာ အာပတိတွာ ပရိပတိတွာ ပရိပတိတွာ၊ အဘိမုခပါတဉ္စေဝ ပရိဗ္ဘမိတွာ ပါတဉ္စ ကတွာတိ အတ္ထော။ “အာပါထေ ပရိပါတ”န္တိ ကေစိ ပဌန္တိ၊ အာပါထေ ပဒီပဿ အတ္တနော အာပါထဂမနေ သတိ ပရိပတိတွာ ပရိပတိတွာတိ အတ္ထော။ **အနယ**န္တိ အဝဍ္ဎိံ ဒုက္ခံ။ **ဗျသန**န္တိ ဝိနာသံ။ ပုရိမပဒေန ဟိ မရဏမတ္တံ ဒုက္ခံ၊ ပစ္ဆိမပဒေန မရဏံ တေသံ ဒီပေတိ။ တတ္ထ ကေစိ ပါဏကာ သဟ ပတနေန မရိံသု၊ ကေစိ မရဏမတ္တံ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇိံသု။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အဓိပါတကပါဏကာနံ အတ္တဟိတံ အဇာနန္တာနံ အတ္တုပက္ကမဝသေန နိရတ္ထကဗျသနာပတ္တိံ ဝိဒိတွာ တေသံ ဝိယ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ ဒိဋ္ဌာဘိနိဝေသေန အနယဗျသနာပတ္တိဒီပကံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ဥပါတိဓာဝန္တိ န သာရမေန္တီ**တိ သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိအာဒိဘေဒံ သာရံ န ဧန္တိ၊ စတုသစ္စာဘိသမယဝသေန န အဓိဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မိံ ပန သဉပါယေ သာရေ တိဋ္ဌန္တေယေဝ ဝိမုတ္တာဘိလာသာယ တံ ဥပေန္တာ ဝိယ ဟုတွာပိ ဒိဋ္ဌိဝိပလ္လာသေန အတိဓာဝန္တိ အတိက္ကမိတွာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ

၁-ဝေါဟရန္တာ စရန္တိ (သီ)

“Niccaṁ subhaṁ sukhaṁ attā”ti abhinivisitvā gaṇhantāti attho. **Navaṁ navaṁ bandhanaṁ brūhayantī**ti tathā gaṇhantā ca taṇhādiṭṭhisaṅkhātaṁ navaṁ navaṁ bandhanaṁ brūhayanti vaḍḍhayanti. **Patanti pajjotamivādhipātakā, diṭṭhe sute itiheke niviṭṭhā**ti evaṁ taṇhādiṭṭhibandhanehi baddhattā eke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhe attanā cakkhuviññāṇena diṭṭhidassaneneva vā diṭṭhe anussavūpalabbhamatteneva ca sute “itiha ekantato evametan”ti niviṭṭhā diṭṭhābhinivesena “sassatan”ti-ādinā abhiniviṭṭhā, ekantahitaṁ vā nissaraṇaṁ ajānantā rāgādīhi ekādasahi aggīhi ādittaṁ bhavattayasaṅkhātaṁ aṅgārakāsuṁyeva ime viya adhipātakā imaṁ pajjotaṁ patanti, na tato sīsaṁ ukkhipituṁ sakkontīti attho.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Uppajjantisuttavaṇṇanā

60\. Dasame **yāvakīvan**ti yattakaṁ kālaṁ. **Yato**ti yadā, yato paṭṭhāya, yasmiṁ kāleti vā attho. **Evametaṁ Ānandā**ti Ānanda Tathāgate uppanne Tathāgatassa Tathāgatasāvakānaṁyeva ca lābhasakkāro abhivaḍḍhati, titthiyā pana nittejā vihatappabhā pahīnalābhasakkārā hontīti yaṁ tayā vuttaṁ, etaṁ evaṁ, na etassa aññathābhāvo. Cakkavattino hi cakkaratanassa pātubhāvena loko cakkaratanaṁ muñcitvā aññattha pūjāsakkārasammānaṁ na pavatteti, cakkaratanameva pana sabbo loko sabbabhāvehi sakkaroti garuṁ karoti māneti pūjeti. Iti vaṭṭānusāripuññamattanissandassapi tāva mahanto ānubhāvo, kimaṅgaṁ pana vivaṭṭānusāripuññaphalūpatthambhassa anantāparimeyyaguṇagaṇādhārassa Buddharatanassa dhammaratanassa saṁgharatanassa cāti dasseti.

Bhagavā hi sammāsambodhiṁ patvā pavattavaradhammacakko anukkamena loke ekasaṭṭhiyā arahantesu jātesu saṭṭhi arahante janapadacārikāya vissajjetvā Uruvelaṁ patvā Uruvelakassapappamukhe sahassajaṭile arahatte patiṭṭhāpetvā tehi parivuto Laṭṭhivanuyyāne nisīditvā Bimbisārappamukhānaṁ Aṅgamagadhavāsīnaṁ dvādasa nahutāni sāsane otāretvā yadā Rājagahe vihāsi, tato paṭṭhāya Bhagavato

“နိစ္စံ သုဘံ သုခံ အတ္တာ”တိ အဘိနိဝိသိတွာ ဂဏှန္တာတိ အတ္ထော။ **နဝံ နဝံ ဗန္ဓနံ ဗြူဟယန္တီ**တိ တထာ ဂဏှန္တာ စ တဏှာဒိဋ္ဌိသင်္ခါတံ နဝံ နဝံ ဗန္ဓနံ ဗြူဟယန္တိ ဝဍ္ဎယန္တိ။ **ပတန္တိ ပဇ္ဇောတမိဝါဓိပါတကာ၊ ဒိဋ္ဌေ သုတေ ဣတိဟေကေ နိဝိဋ္ဌာ**တိ ဧဝံ တဏှာဒိဋ္ဌိဗန္ဓနေဟိ ဗဒ္ဓတ္တာ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဒိဋ္ဌေ အတ္တနာ စက္ခုဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌိဒဿနေနေဝ ဝါ ဒိဋ္ဌေ အနုဿဝူပလဗ္ဘမတ္တေနေဝ စ သုတေ “ဣတိဟ ဧကန္တတော ဧဝမေတ”န္တိ နိဝိဋ္ဌာ ဒိဋ္ဌာဘိနိဝေသေန “သဿတ”န္တိအာဒိနာ အဘိနိဝိဋ္ဌာ, ဧကန္တဟိတံ ဝါ နိဿရဏံ အဇာနန္တာ ရာဂါဒီဟိ ဧကာဒသဟိ အဂ္ဂီဟိ အာဒိတ္တံ ဘဝတ္တယသင်္ခါတံ အင်္ဂါရကာသုံယေဝ ဣမေ ဝိယ အဓိပါတကာ ဣမံ ပဇ္ဇောတံ ပတန္တိ၊ န တတော သီသံ ဥက္ခိပိတုံ သက္ကောန္တီတိ အတ္ထော။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဥပ္ပဇ္ဇန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၀။ ဒသမေ **ယာဝကီဝန္တိ** ယတ္တကံ ကာလံ။ **ယတော**တိ ယဒါ၊ ယတော ပဋ္ဌာယ၊ ယသ္မိံ ကာလေတိ ဝါ အတ္ထော။ **ဧဝမေတံ အာနန္ဒာ**တိ အာနန္ဒ တထာဂတေ ဥပ္ပန္နေ တထာဂတဿ တထာဂတသာဝကာနံယေဝ စ လာဘသက္ကာရော အဘိဝဍ္ဎတိ၊ တိတ္ထိယာ ပန နိတ္တေဇာ ဝိဟတပ္ပဘာ ပဟီနလာဘသက္ကာရာ ဟောန္တီတိ ယံ တယာ ဝုတ္တံ၊ ဧတံ ဧဝံ၊ န ဧတဿ အညထာဘာဝေါ။ စက္ကဝတ္တိနော ဟိ စက္ကရတနဿ ပါတုဘာဝေန လောကော စက္ကရတနံ မုဉ္စိတွာ အညတ္ထ ပူဇာသက္ကာရသမ္မာနံ န ပဝတ္တေတိ၊ စက္ကရတနမေဝ ပန သဗ္ဗော လောကော သဗ္ဗဘာဝေဟိ သက္ကရောတိ ဂရုံ ကရောတိ မာနေတိ ပူဇေတိ။ ဣတိ ဝဋ္ဋာနုသာရိပုညမတ္တနိဿန္ဒဿပိ တာဝ မဟန္တော အာနုဘာဝေါ၊ ကိမင်္ဂံ ပန ဝိဝဋ္ဋာနုသာရိပုညဖလူပတ္ထမ္ဘဿ အနန္တာပရိမေယျဂုဏဂဏာဓာရဿ ဗုဒ္ဓရတနဿ ဓမ္မရတနဿ သံဃရတနဿ စာတိ ဒဿေတိ။

ဘဂဝါ ဟိ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တဝရဓမ္မစက္ကော အနုက္ကမေန လောကေ ဧကသဋ္ဌိယာ အရဟန္တေသု ဇာတေသု သဋ္ဌိ အရဟန္တေ ဇနပဒစာရိကာယ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဥရုဝေလံ ပတွာ ဥရုဝေလကဿပပ္ပမုခေ သဟဿဇဋိလေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ တေဟိ ပရိဝုတော လဋ္ဌိဝနုယျာနေ နိသီဒိတွာ ဗိမ္ဗိသာရပ္ပမုခါနံ အင်္ဂမဂဓဝါသီနံ ဒွါဒသ နဟုတာနိ သာသနေ ဩတာရေတွာ ယဒါ ရာဇဂဟေ ဝိဟာသိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ ဘဂဝတော

bhikkhusaṁghassa ca yathā yathā uparūpari uḷāralābhasakkāro abhivaḍḍhati, tathā tathā sabbatitthiyānaṁ lābhasakkāro parihāyi eva.

Athekadivasaṁ āyasmā Ānando divāṭṭhāne nisinno Bhagavato ca ariyasaṁghassa ca sammāpaṭipattiṁ paccavekkhitvā pītisomanassajāto “kathaṁ nu kho titthiyānan”ti tesaṁ paṭipattiṁ āvajjesi. Athassa nesaṁ sabbathāpi duppaṭipattiyeva upaṭṭhāsi. So “evaṁmahānubhāve nāma puññūpanissayassa dhammānudhammappaṭipattiyā ca ukkaṁsapāramippatte Bhagavati, ariyasaṁghe ca dharante kathaṁ ime aññatitthiyā evaṁ duppaṭipannā akatapuññā varākā lābhino sakkatā bhavissantī”ti titthiyānaṁ lābhasakkārahāniṁ nissāya kāruññaṁ uppādetvā atha attano parivitakkaṁ “yāvakīvañca bhante”ti-ādinā Bhagavato ārocesi. Bhagavā ca taṁ “Ānanda tayā micchā parivitakkitan”ti avatvā suvaṇṇāliṅgasadisaṁ[1] gīvaṁ unnāmetvā supupphitasatapattasassirikaṁ mahāmukhaṁ abhippasannataraṁ katvā “evametaṁ Ānandā”ti sampahaṁsitvā “yāvakīvañcā”ti-ādinā tassa vacanaṁ paccanumodi. Tena vuttaṁ **“atha kho āyasmā Ānando -pa- bhikkhusaṁgho cā”**ti. Atha Bhagavā tassaṁ aṭṭhuppattiyaṁ atītepi mayi anuppanne ekacce nīcajanā sammānaṁ labhitvā mama uppādato paṭṭhāya gatalābhasakkārā ahesunti **Bāverujātakaṁ**[2] kathesi.

Etamatthaṁ viditvāti diṭṭhigatikānaṁ tāva sakkārasammāno yāva na Sammāsambuddhā loke uppajjanti, tesaṁ pana uppādato paṭṭhāya te hatalābhasakkārā nippabhā nittejāva honti, duppaṭipattiyā dukkhato ca na muccantīti etamatthaṁ sabbākārato viditvā tadatthadīpanaṁ **Imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **obhāsati tāva so kimī**ti so khajjūpanakakimi tāvadeva obhāsati jotati dibbati. **Yāva na unnamate**[3] **pabhaṅkaro**ti tīsupi[4] mahādīpesu ekakkhaṇe ālokakaraṇena “pabhaṅkaro”ti laddhanāmo sūriyo yāva na uggamati[5] na udeti. Anuggate hi sūriye laddhokāsā khajjūpanakā viparivattamānāpi kaṇṭakaphalasadisā tamasi vijjotanti. **Sa verocanamhi uggate, hatappabho hoti na cāpi bhāsatī**ti

1. Suvaṇṇamudiṅgasadisaṁ (Sī) 2. Khu 5. 113 piṭṭhe.
3. Na udeti (Sī), na uṇṇamati (Syā) 4. Catūsupi (Sī, Syā) 5. Na uṇṇamati (Syā)

ဘိက္ခုသံဃဿ စ ယထာ ယထာ ဥပရူပရိ ဥဠာရလာဘသက္ကာရော အဘိဝဍ္ဎတိ၊ တထာ တထာ သဗ္ဗတိတ္ထိယာနံ လာဘသက္ကာရော ပရိဟာယိ ဧဝ။

အထေကဒိဝသံ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နော ဘဂဝတော စ အရိယသံဃဿ စ သမ္မာပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပီတိသောမနဿဇာတော “ကထံ နု ခေါ တိတ္ထိယာန”န္တိ တေသံ ပဋိပတ္တိံ အာဝဇ္ဇေသိ။ အထဿ နေသံ သဗ္ဗထာပိ ဒုပ္ပဋိပတ္တိယေဝ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော “ဧဝံမဟာနုဘာဝေ နာမ ပုညူပနိဿယဿ ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိယာ စ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တေ ဘဂဝတိ, အရိယသံဃေ စ ဓရန္တေ ကထံ ဣမေ အညတိတ္ထိယာ ဧဝံ ဒုပ္ပဋိပန္နာ အကတပုညာ ဝရာကာ လာဘိနော သက္ကတာ ဘဝိဿန္တီ”တိ တိတ္ထိယာနံ လာဘသက္ကာရဟာနိံ နိဿာယ ကာရုညံ ဥပ္ပါဒေတွာ အထ အတ္တနော ပရိဝိတက္ကံ “ယာဝကီဝဉ္စ ဘန္တေ”တိအာဒိနာ ဘဂဝတော အာရောစေသိ။ ဘဂဝါ စ တံ “အာနန္ဒ တယာ မိစ္ဆာ ပရိဝိတက္ကိတ”န္တိ အဝတွာ သုဝဏ္ဏာလိင်္ဂသဒိသံ[၁] ဂီဝံ ဥန္နာမေတွာ သုပုပ္ဖိတသတပတ္တသဿိရိကံ မဟာမုခံ အဘိပ္ပသန္နတရံ ကတွာ “ဧဝမေတံ အာနန္ဒာ”တိ သမ္ပဟံသိတွာ “ယာဝကီဝဉ္စာ”တိအာဒိနာ တဿ ဝစနံ ပစ္စနုမောဒိ။ တေန ဝုတ္တံ **“အထ ခေါ အာယသ္မာ အာနန္ဒော။ပ။ ဘိက္ခုသံဃော စာ”**တိ။ အထ ဘဂဝါ တဿံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယံ အတီတေပိ မယိ အနုပ္ပန္နေ ဧကစ္စေ နီစဇနာ သမ္မာနံ လဘိတွာ မမ ဥပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ ဟတလာဘသက္ကာရာ အဟေသုန္တိ **ဗာဝေရုဇာတကံ**[၂] ကထေသိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ တာဝ သက္ကာရသမ္မာနော ယာဝ န သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တေသံ ပန ဥပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ တေ ဟတလာဘသက္ကာရာ နိပ္ပဘာ နိတ္တေဇာဝ ဟောန္တိ၊ ဒုပ္ပဋိပတ္တိယာ ဒုက္ခတော စ န မုစ္စန္တီတိ ဧတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။**

တတ္ထ **ဩဘာသတိ တာဝ သော ကိမီ**တိ သော ခဇ္ဇူပနကကိမိ တာဝဒေဝ ဩဘာသတိ ဇောတတိ ဒိဗ္ဗတိ။ **ယာဝ န ဥန္နမတေ**[၃] **ပဘင်္ကရော**တိ တီသုပိ[၄] မဟာဒီပေသု ဧကက္ခဏေ အာလောကကရဏေန “ပဘင်္ကရော”တိ လဒ္ဓနာမော သူရိယော ယာဝ န ဥဂ္ဂမတိ[၅] န ဥဒေတိ။ အနုဂ္ဂတေ ဟိ သူရိယေ လဒ္ဓေါကာသာ ခဇ္ဇူပနကာ ဝိပရိဝတ္တမာနာပိ ကဏ္ဋကဖလသဒိသာ တမသိ ဝိဇ္ဇောတန္တိ။ **သ ဝေရောစနမှိ ဥဂ္ဂတေ၊ ဟတပ္ပဘော ဟောတိ န စာပိ ဘာသတီ**တိ

၁-သုဝဏ္ဏမုဒိင်္ဂသဒိသံ (သီ) ၂-ခု ၅-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-န ဥဒေတိ (သီ)၊ န ဥဏ္ဏမတိ (သျာ)
၄-စတူသုပိ (သီ၊ သျာ) ၅-န ဥဏ္ဏမတိ (သျာ)

samantato andhakāraṁ vidhamitvā kiraṇasahassena virocanasabhāvatāya verocananāmake ādicce uṭṭhite so khajjūpanako hatappabhonittejo kāḷako hoti, rattandhakāre viya na bhāsati na dibbati.

Evaṁ obhāsitameva takkikānanti yathā tena khajjūpanakena sūriyuggamanato pureyeva obhāsitaṁ hoti, evaṁ takketvā vitakketvā parikappanamattena diṭṭhīnaṁ gahaṇato “takkikā”ti laddhanāmehi titthiyehi obhāsitaṁ attano samayatejena dīpetvā adhiṭṭhitaṁ tāva, **yāva Sammāsambuddhā loke nuppajjanti. Na takkikā sujjhanti na cāpi sāvakā**ti yadā pana Sammāsambuddhā loke uppajjanti, tadā diṭṭhigatikā na sujjhanti na sobhanti, na cāpi tesaṁ sāvakā sobhanti, aññadatthu vihatasobhā rattikhittā viya sarā na paññāyanteva. Atha vā yāva Sammāsambuddhā loke nuppajjanti, tāvadeva takkikānaṁ obhāsitaṁ attano samayena jotanaṁ bālalāpanaṁ, na tato paraṁ. Kasmā? Yasmā na takkikā sujjhanti, na cāpi sāvakā. Te hi durakkhātadhammavinayā sammāpaṭipattirahitā na saṁsārato sujjhanti aniyyānikasāsanattā. Tenāha **“duddiṭṭhi na dukkhā pamuccare”**ti. Takkikā hi ayāthāvaladdhikatāya duddiṭṭhino micchābhiniviṭṭhadiṭṭhikā viparītadassanā taṁ diṭṭhiṁ anissajjitvā saṁsāradukkhato na kadācipi muccantīti.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Jaccandhavaggavaṇṇanā.

သမန္တတော အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ ကိရဏသဟဿေန ဝိရောစနသဘာဝတာယ ဝေရောစနနာမကေ အာဒိစ္စေ ဥဋ္ဌိတေ သော ခဇ္ဇူပနကော ဟတပ္ပဘော နိတ္တေဇော ကာဠကော ဟောတိ၊ ရတ္တန္ဓကာရေ ဝိယ န ဘာသတိ န ဒိဗ္ဗတိ။

ဧဝံ ဩဘာသိတမေဝ တက္ကိကာနန္တိ ယထာ တေန ခဇ္ဇူပနကေန သူရိယုဂ္ဂမနတော ပုရေယေဝ ဩဘာသိတံ ဟောတိ၊ ဧဝံ တက္ကေတွာ ဝိတက္ကေတွာ ပရိကပ္ပနမတ္တေန ဒိဋ္ဌီနံ ဂဟဏတော “တက္ကိကာ”တိ လဒ္ဓနာမေဟိ တိတ္ထိယေဟိ ဩဘာသိတံ အတ္တနော သမယတေဇေန ဒီပေတွာ အဓိဋ္ဌိတံ တာဝ၊ **ယာဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ လောကေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ န တက္ကိကာ သုဇ္ဈန္တိ န စာပိ သာဝကာ**တိ ယဒါ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တဒါ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ န သုဇ္ဈန္တိ န သောဘန္တိ၊ န စာပိ တေသံ သာဝကာ သောဘန္တိ၊ အညဒတ္ထု ဝိဟတသောဘာ ရတ္တိခိတ္တာ ဝိယ သရာ န ပညာယန္တေဝ။ အထ ဝါ ယာဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ လောကေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တာဝဒေဝ တက္ကိကာနံ ဩဘာသိတံ အတ္တနော သမယေန ဇောတနံ ဗာလလာပနံ၊ န တတော ပရံ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ န တက္ကိကာ သုဇ္ဈန္တိ၊ န စာပိ သာဝကာ။ တေ ဟိ ဒုရက္ခာတဓမ္မဝိနယာ သမ္မာပဋိပတ္တိရဟိတာ န သံသာရတော သုဇ္ဈန္တိ အနိယျာနိကသာသနတ္တာ။ တေနာဟ **“ဒုဒ္ဒိဋ္ဌီ န ဒုက္ခာ ပမုစ္စရေ”**တိ။ တက္ကိကာ ဟိ အယာထာဝလဒ္ဓိကတာယ ဒုဒ္ဒိဋ္ဌိနော မိစ္ဆာဘိနိဝိဋ္ဌဒိဋ္ဌိကာ ဝိပရီတဒဿနာ တံ ဒိဋ္ဌိံ အနိဿဇ္ဇိတွာ သံသာရဒုက္ခတော န ကဒါစိပိ မုစ္စန္တီတိ။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ ဇစ္စန္ဓဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ။

7. Cūḷavagga

1. Paṭhamalakuṇḍakabhaddiyasuttavaṇṇanā

61. Cūḷavaggassa paṭhame **Lakuṇḍakabhaddiyan**ti ettha **Bhaddiyo**ti tassa āyasmato nāmaṁ, kāyassa pana rassattā “Lakuṇḍakabhaddiyo”ti naṁ sañjānanti. So kira Sāvatthivāsī kulaputto mahaddhano mahābhogo rūpena apāsādiko dubbaṇṇo duddasiko okoṭimako. So ekadivasaṁ Satthari Jetavane viharante upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gantvā dhammadesanaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā laddhūpasampado Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā vipassanāya kammaṁ karonto sotāpattiphalaṁ pāpuṇi. Tadā sekkhā bhikkhū yebhuyyena āyasmantaṁ Sāriputtaṁ upasaṅkamitvā uparimaggatthāya kammaṭṭhānaṁ yācanti, dhammadesanaṁ yācanti, pañhaṁ pucchinti. So tesaṁ adhippāyaṁ pūrento kammaṭṭhānaṁ ācikkhati, dhammaṁ deseti, pañhaṁ vissajjeti. Te ghaṭentā vāyamantā appekacce sakadāgāmiphalaṁ, appekacce anāgāmiphalaṁ, appekacce arahattaṁ, appekacce tisso vijjā, appekacce chaḷabhiññā, appekacce catasso paṭisambhidā adhigacchanti. Te disvā Lakuṇḍakabhaddiyopi sekho samāno kālaṁ ñatvā attano cittakallatañca sallekhañca paccavekkhitvā[1] Dhammasenāpatiṁ upasaṅkamitvā katapaṭisanthāro sammodamāno dhammadesanaṁ yāci. Sopissa ajjhāsayassa anurūpaṁ kathaṁ kathesi. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Lakuṇḍakabhaddiyaṁ anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassetī**”ti-ādi.

Tattha **anekapariyāyenā**ti “itipi pañcakkhandhā aniccā, itipi dukkhā, itipi anattā”ti evaṁ anekehi kāraṇehi. **Dhammiyā kathāyā**ti pañcannaṁ upādānakkhandhānaṁ udayabbayādipakāsaniyā dhammiyā kathāya. **Sandassetī**ti tāniyeva aniccādilakkhaṇāni udayabbayādike ca sammādasseti, hatthena gahetvā viya paccakkhato dasseti. **Samādapetī**ti

1. Sallakkhetvā (Sī, Syā)

၇-စူဠဝဂ္ဂ

၁-ပဌမလကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၁။ စူဠဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယန္တိ** ဧတ္ထ **ဘဒ္ဒိယော**တိ တဿ အာယသ္မတော နာမံ၊ ကာယဿ ပန ရဿတ္တာ “လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယော”တိ နံ သဉ္ဇာနန္တိ။ သော ကိရ သာဝတ္ထိဝါသီ ကုလပုတ္တော မဟဒ္ဓနော မဟာဘောဂေါ ရူပေန အပါသာဒိကော ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဒုဒ္ဒသိကော ဩကောဋိမကော။ သော ဧကဒိဝသံ သတ္ထရိ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တေ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော သောတာပတ္တိဖလံ ပါပုဏိ။ တဒါ သေက္ခာ ဘိက္ခူ ယေဘုယျေန အာယသ္မန္တံ သာရိပုတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဥပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ယာစန္တိ၊ ဓမ္မဒေသနံ ယာစန္တိ၊ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ။ သော တေသံ အဓိပ္ပါယံ ပူရေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခတိ၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ တေ ဃဋေန္တာ ဝါယမန္တာ အပ္ပေကစ္စေ သကဒါဂါမိဖလံ, အပ္ပေကစ္စေ အနာဂါမိဖလံ, အပ္ပေကစ္စေ အရဟတ္တံ, အပ္ပေကစ္စေ တိဿော ဝိဇ္ဇာ, အပ္ပေကစ္စေ ဆဠဘိညာ, အပ္ပေကစ္စေ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ အဓိဂစ္ဆန္တိ။ တေ ဒိသွာ လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယောပိ သေခေါ သမာနော ကာလံ ဉတွာ အတ္တနော စိတ္တကလ္လတဉ္စ သလ္လေခဉ္စ ပစ္စဝေက္ခိတွာ[1] ဓမ္မသေနာပတိံ ဥပသင်္ကမိတွာ ကတပဋိသန္ထာရော သမ္မောဒမာနော ဓမ္မဒေသနံ ယာစိ။ သောပိဿ အဇ္ဈာသယဿ အနုရူပံ ကထံ ကထေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော အာယသ္မန္တံ လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယံ အနေကပရိယာယေန ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဒဿေတီ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **အနေကပရိယာယေနာ**တိ “ဣတိပိ ပဉ္စက္ခန္ဓာ အနိစ္စာ၊ ဣတိပိ ဒုက္ခာ၊ ဣတိပိ အနတ္တာ”တိ ဧဝံ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ။ **ဓမ္မိယာ ကထာယာ**တိ ပဉ္စန္နံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယာဒိပကာသနိယာ ဓမ္မိယာ ကထာယ။ **သန္ဒဿေတီ**တိ တာနိယေဝ အနိစ္စာဒိလက္ခဏာနိ ဥဒယဗ္ဗယာဒိကေ စ သမ္မာ ဒဿေတိ၊ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဝိယ ပစ္စက္ခတော ဒဿေတိ။ **သမာဒပေတီ**တိ

၁-သလ္လက္ခေတွာ (သီ၊ သျာ)

tattha lakkhaṇārammaṇikaṁ vipassanaṁ sammā ādapeti, yathā vīthipaṭipannā hutvā pavattati, evaṁ gaṇhāpeti. **Samuttejetī**ti vipassanāya āraddhāya saṅkhārānaṁ udayabbayādīsu[1] upaṭṭhahantesu yathākālaṁ paggahaniggahasamupekkhaṇehi bojjhaṅgānaṁ anupavattanena bhāvanaṁ majjhimaṁ vīthiṁ otāretvā yathā vipassanāñāṇaṁ sūraṁ pasannaṁ hutvā vahati, evaṁ indriyānaṁ visadabhāvakaraṇena vipassanācittaṁ sammā uttejeti, visadāpanavasena[2] vodapeti. **Sampahaṁsetī**ti tathā pavattiyamānāya vipassanāya samappavattabhāvanāvasena ceva upariladdhabbabhāvanābalena ca cittaṁ sammā pahaṁseti, laddhassādavasena vā suṭṭhu toseti. **Anupādāya āsavehi cittaṁ vimuccī**ti yathā yathā Dhammasenāpati dhammaṁ deseti, tathā tathā tathalakkhaṇaṁ vipassantassa therassa ca desanānubhāvena, attano ca upanissayasampattiyā ñāṇassa paripākaṁ gatattā desanānusārena ñāṇe anupavattante kāmāsavādīsu kañci āsavaṁ aggahetvā maggapaṭipāṭiyāva anavasesato cittaṁ vimucci, arahattaphalaṁ sacchākāsīti attho.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Lakuṇḍakabhaddiyassa aññārādhanasaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato viditvā tadatthadīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **uddhan**ti rūpadhātuyā arūpadhātuyāca. **Adho**ti kāmadhātuyā. **Sabbadhī**ti sabbasmimpi saṅkhāragate. **Vippamutto**ti pubbabhāge vikkhambhanavimuttiyā aparabhāge samucchedapaṭipassaddhivimuttīhi sabbappakārena vimutto. Ettha ca **uddhaṁ vippamutto**ti etena pañcuddhambhāgiyasaṁyojanapahānaṁ dasseti. **Adho vippamutto**ti etena pañcorambhāgiyasaṁyojanapahānaṁ. **Sabbadhi vippamutto**ti etena avasiṭṭhasabbākusalapahānaṁ dasseti. Atha vā **uddhan**ti anāgatakālaggahaṇaṁ. **Adho**ti atītakālaggahaṇaṁ. Ubhayaggahaṇeneva tadubhayapaṭisaṁyuttattā paccuppanno addhā gahito hoti, tattha anāgatakālaggahaṇena anāgatakkhandhāyatanadhātuyo gahitā. Sesapadesupi eseva nayo. **Sabbadhī**ti kāmabhedādike sabbasmiṁ bhave. Idaṁ vuttaṁ hoti—anāgato atīto paccuppannoti evaṁ tiyaddhasaṅgahite sabbasmiṁ bhave vippamuttoti.

1. Udayabbayesu (Sī) 2. Nisādanavasena (Syā)

တတ္ထ လက္ခဏာရမ္မဏိကံ ဝိပဿနံ သမ္မာ အာဒပေတိ၊ ယထာ ဝီထိပဋိပန္နာ ဟုတွာ ပဝတ္တတိ၊ ဧဝံ ဂဏှာပေတိ။ **သမုတ္တေဇေတီ**တိ ဝိပဿနာယ အာရဒ္ဓါယ သင်္ခါရာနံ ဥဒယဗ္ဗယာဒီသု[၁] ဥပဋ္ဌဟန္တေသု ယထာကာလံ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟသမုပေက္ခဏေဟိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အနုပဝတ္တနေန ဘာဝနံ မဇ္ဈိမံ ဝီထိံ ဩတာရေတွာ ယထာ ဝိပဿနာဉာဏံ သူရံ ပသန္နံ ဟုတွာ ဝဟတိ၊ ဧဝံ ဣန္ဒြိယာနံ ဝိသဒဘာဝကရဏေန ဝိပဿနာစိတ္တံ သမ္မာ ဥတ္တေဇေတိ၊ ဝိသဒါပနဝသေန[၂] ဝေါဒပေတိ။ **သမ္ပဟံသေတီ**တိ တထာ ပဝတ္တိယမာနာယ ဝိပဿနာယ သမပ္ပဝတ္တဘာဝနာဝသေန စေဝ ဥပရိလဒ္ဓဗ္ဗဘာဝနာဗလေန စ စိတ္တံ သမ္မာ ပဟံသေတိ၊ လဒ္ဓဿာဒဝသေန ဝါ သုဋ္ဌု တောသေတိ။ **အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စီ**တိ ယထာ ယထာ ဓမ္မသေနာပတိ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ တထာ တထာ တထလက္ခဏံ ဝိပဿန္တဿ ထေရဿ စ ဒေသနာနုဘာဝေန, အတ္တနော စ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏေ အနုပဝတ္တန္တေ ကာမာသဝါဒီသု ကဉ္စိ အာသဝံ အဂ္ဂဟေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာဝ အနဝသေသတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ၊ အရဟတ္တဖလံ သစ္ဆာကာသီတိ အတ္ထော။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယဿ အညာရာဓနသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ဥဒ္ဓန္တိ** ရူပဓာတုယာ အရူပဓာတုယာ စ။ **အဓော**တိ ကာမဓာတုယာ။ **သဗ္ဗဓီ**တိ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ သင်္ခါရဂတေ။ **ဝိပ္ပမုတ္တော**တိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိယာ အပရဘာဂေ သမုစ္ဆေဒပဋိပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တီဟိ သဗ္ဗပ္ပကာရေန ဝိမုတ္တော။ ဧတ္ထ စ **ဥဒ္ဓံ ဝိပ္ပမုတ္တော**တိ ဧတေန ပဉ္စုဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနပဟာနံ ဒဿေတိ။ **အဓော ဝိပ္ပမုတ္တော**တိ ဧတေန ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယသံယောဇနပဟာနံ။ **သဗ္ဗဓိ ဝိပ္ပမုတ္တော**တိ ဧတေန အဝသိဋ္ဌသဗ္ဗာကုသလပဟာနံ ဒဿေတိ။ အထ ဝါ **ဥဒ္ဓန္တိ** အနာဂတကာလဂ္ဂဟဏံ။ **အဓော**တိ အတီတကာလဂ္ဂဟဏံ။ ဥဘယဂ္ဂဟဏေနေဝ တဒုဘယပဋိသံယုတ္တတ္တာ ပစ္စုပ္ပန္နော အဒ္ဓါ ဂဟိတော ဟောတိ၊ တတ္ထ အနာဂတကာလဂ္ဂဟဏေန အနာဂတက္ခန္ဓာယတနဓာတုယော ဂဟိတာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သဗ္ဗဓီ**တိ ကာမဘေဒါဒိကေ သဗ္ဗသ္မိံ ဘဝေ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အနာဂတော အတီတော ပစ္စုပ္ပန္နောတိ ဧဝံ တိယဒ္ဓသင်္ဂဟိတေ သဗ္ဗသ္မိံ ဘဝေ ဝိပ္ပမုတ္တောတိ။

၁-ဥဒယဗ္ဗယေသု (သီ) ၂-နိသာဒနဝသေန (သျာ)

ayaṁ'hamasmīti anānupassīti yo evaṁ vippamutto, so rūpavedanādīsu "ayaṁ nāma dhammo ahamasmī"ti diṭṭhimānamaññanāvasena evaṁ nānupassati. Tassa tathā dassane kāraṇaṁ natthīti adhippāyo. Atha vā **ayaṁ'hamasmīti anānupassī**ti idaṁ yathāvuttāya vimuttiyā adhigamupāyadīpanaṁ. Tiyaddhasaṅgahite tebhūmake saṅkhāre "etaṁ mama, esohamasmi, eso me attā"ti pavattanasabhāvāya maññanāya anadhiṭṭhānaṁ katvā "netaṁ mama, nesohamasmi, na me so attā"ti evaṁ uppajjamānā yā pubbabhāgavuṭṭhānagāminī vipassanā, sā vimuttiyā padaṭṭhānaṁ. **Evaṁ vimutto udatāri oghaṁ, atiṇṇapubbaṁ apunabbhavāyā**ti evaṁ dasahi saṁyojanehi sabbākusalehi ca sabbathā vimutto arahā ariyamaggādhigamanato pubbe supinantepi atiṇṇapubbaṁ kāmogho bhavogho diṭṭhogho avijjoghoti imaṁ catubbidhaṁ oghaṁ, saṁsāramahoghameva vā apunabbhavāya anupādisesāya nibbānāya udatāri uttiṇṇo, uttaritvā pāre ṭhitoti attho.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Dutiyalakuṇḍakabhaddiyasuttavaṇṇanā

62. Dutiye **sekhaṁ maññamāno**ti "sekho ayan"ti maññamāno. Tatrāyaṁ vacanattho—sikkhatīti sekho. Kiṁ sikkhati? Adhisīlaṁ adhicittaṁ adhipaññañca. Atha vā sikkhanaṁ sikkhā, sā etassa sīlanti sekho. So hi apariyositasikkhattā tadadhimuttattā ca ekantena sikkhanasīlo, na pariniṭṭhitasikkho asekho viya tattha paṭippassaddhussukko[1], nāpi vissaṭṭhasikkho pacurajano viya tattha anadhimutto. Atha vā ariyāya jātiyā tīsu sikkhāsu jāto, tattha vā bhavoti sekho. **Bhiyyoso mattāyā**ti pamāṇato uttari, pamāṇaṁ atikkamitvā adhikataranti attho. āyasmā hi Lakuṇḍakabhaddiyo paṭhamasutte vuttena vidhinā paṭhamovādena yathānisinnova āsavakkhayappatto. Dhammasenāpati pana tassa taṁ arahattappattiṁ anāvajjanena ajānitvā "sekhoyevā"ti maññamāno appaṁ yācito

1. Paṭippassaddhiyutto (Ka)

အယံ'ဟမသ္မီတိ အနာနုပဿီတိ ယော ဧဝံ ဝိပ္ပမုတ္တော၊ သော ရူပဝေဒနာဒီသု "အယံ နာမ ဓမ္မော အဟမသ္မီ"တိ ဒိဋ္ဌိမာနမညနာဝသေန ဧဝံ နာနုပဿတိ။ တဿ တထာ ဒဿနေ ကာရဏံ နတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။ အထ ဝါ **အယံ'ဟမသ္မီတိ အနာနုပဿီ**တိ ဣဒံ ယထာဝုတ္တာယ ဝိမုတ္တိယာ အဓိဂမုပါယဒီပနံ။ တိယဒ္ဓသင်္ဂဟိတေ တေဘူမကေ သင်္ခါရေ "ဧတံ မမ၊ ဧသောဟမသ္မိ၊ ဧသော မေ အတ္တာ"တိ ပဝတ္တနသဘာဝါယ မညနာယ အနဓိဋ္ဌာနံ ကတွာ "နေတံ မမ၊ နေသောဟမသ္မိ၊ န မေ သော အတ္တာ"တိ ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ယာ ပုဗ္ဗဘာဂဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဝိပဿနာ၊ သာ ဝိမုတ္တိယာ ပဒဋ္ဌာနံ။ **ဧဝံ ဝိမုတ္တော ဥဒတာရိ ဩဃံ၊ အတိဏ္ဏပုဗ္ဗံ အပုနဗ္ဘဝါယာ**တိ ဧဝံ ဒသဟိ သံယောဇနေဟိ သဗ္ဗာကုသလေဟိ စ သဗ္ဗထာ ဝိမုတ္တော အရဟာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမနတော ပုဗ္ဗေ သုပိနန္တေပိ အတိဏ္ဏပုဗ္ဗံ ကာမောဃော ဘဝေါဃော ဒိဋ္ဌောဃော အဝိဇ္ဇောဃောတိ ဣမံ စတုဗ္ဗိဓံ ဩဃံ, သံသာရမဟောဃမေဝ ဝါ အပုနဗ္ဘဝါယ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနာယ ဥဒတာရိ ဥတ္တိဏ္ဏော၊ ဥတ္တရိတွာ ပါရေ ဌိတောတိ အတ္ထော။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဒုတိယလကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၂။ ဒုတိယေ **သေခံ မညမာနော**တိ "သေခေါ အယ"န္တိ မညမာနော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—သိက္ခတီတိ သေခေါ။ ကိံ သိက္ခတိ? အဓိသီလံ အဓိစိတ္တံ အဓိပညဉ္စ။ အထ ဝါ သိက္ခနံ သိက္ခာ၊ သာ ဧတဿ သီလန္တိ သေခေါ။ သော ဟိ အပရိယောသိတသိက္ခတ္တာ တဒဓိမုတ္တတ္တာ စ ဧကန္တေန သိက္ခနသီလော၊ န ပရိနိဋ္ဌိတသိက္ခော အသေခေါ ဝိယ တတ္ထ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓုဿုက္ကော[၁]၊ နာပိ ဝိဿဋ္ဌသိက္ခော ပစုရဇနော ဝိယ တတ္ထ အနဓိမုတ္တော။ အထ ဝါ အရိယာယ ဇာတိယာ တီသု သိက္ခာသု ဇာတော, တတ္ထ ဝါ ဘဝေါတိ သေခေါ။ **ဘိယျောသော မတ္တာယာ**တိ ပမာဏတော ဥတ္တရိ၊ ပမာဏံ အတိက္ကမိတွာ အဓိကတရန္တိ အတ္ထော။ အာယသ္မာ ဟိ လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယော ပဌမသုတ္တေ ဝုတ္တေန ဝိဓိနာ ပဌမောဝါဒေန ယထာနိသိန္နောဝ အာသဝက္ခယပ္ပတ္တော။ ဓမ္မသေနာပတိ ပန တဿ တံ အရဟတ္တုပ္ပတ္တိံ အနာဝဇ္ဇနေန အဇာနိတွာ "သေခေါယေဝါ"တိ မညမာနော အပ္ပံ ယာစိတော

၁-ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယုတ္တော (က)

bahuṁ dadamāno uḷārapuriso viya bhiyyo bhiyyo anekapariyāyena āsavakkhayāya dhammaṁ kathetiyeva. Āyasmāpi Lakuṇḍakabhaddiyo "katakicco dānāhaṁ, kiṁ iminā ovādenā"ti acintetvā saddhammagāravena pubbe viya sakkaccaṁ suṇātiyeva. Taṁ disvā Bhagavā Gandhakuṭiyaṁ nisinnoyeva Buddhānubhāvena yathā Dhammasenāpati tassa kilesakkhayaṁ jānāti, tathā katvā imaṁ udānaṁ udānesi. Tena vuttaṁ "**tena kho pana samayenā**"ti-ādi. Tattha yaṁ vattabbaṁ, taṁ Anantarasutte vuttameva.

Gāthāyaṁ pana **acchecchi vaṭṭan**ti anavasesato kilesavaṭṭaṁ samucchindi, chinne ca kilesavaṭṭe kammavaṭṭampi chinnameva. **Byagā nirāsan**ti āsā vuccati taṇhā, natthi ettha āsāti nirāsaṁ, nibbānaṁ. Taṁ nirāsaṁ visesena agā adhigatoti byagā, aggamaggassa adhigatattā puna adhigamakāraṇena vinā adhigatoti attho. Yasmā taṇhā dukkhasamudayabhūtā, tāya pahīnāya appahīno nāma kileso natthi, tasmāssa taṇhāpahānaṁ savisesaṁ katvā dassento "**visukkhā saritā na sandatī**"ti āha. Tassattho—catutthasūriyapātubhāvena viya mahānadiyo catutthamaggañāṇuppādena anavasesato visukkhā visositā taṇhāsaritā nadī na sandati, ito paṭṭhāya na pavattati. Taṇhā hi "saritā"ti vuccati. Yathāha "saritāni sinehitāni ca, somanassāni bhavanti jantuno"ti[1], "saritā visattikā"ti[2] ca. **Chinnaṁ vaṭṭaṁ na vattatī**ti evaṁ kilesavaṭṭasamucchedena chinnaṁ vaṭṭaṁ anuppādadhammataṁ avipākadhammatañca-āpādanena upacchinnaṁ kammavaṭṭaṁ na vattati na pavattati. **Esevanto dukkhassā**ti yadetaṁ sabbaso kilesavaṭṭābhāvato kammavaṭṭassa appavattanaṁ, so āyatiṁ vipākavaṭṭassa ekaṁseneva anuppādo eva sakalassāpi saṁsāradukkhassa anto paricchedo parivaṭumabhāvoti.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Paṭhamasattasuttavaṇṇanā

63. Tatiye **kāmesū**ti vatthukāmesu. **Ativelan**ti velaṁ atikkamitvā. **Sattā**ti ayonisomanasikārabahulatāya vijjamānampi

1. Khu 1. 62 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 215; Khu 7. 6 piṭṭhesu.

ဗဟုံ ဒဒမာနော ဥဠာရပုရိသော ဝိယ ဘိယျော ဘိယျော အနေကပရိယာယေန အာသဝက္ခယာယ ဓမ္မံ ကထေတိယေဝ။ အာယသ္မာပိ လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယော “ကတကိစ္စော ဒါနာဟံ၊ ကိံ ဣမိနာ ဩဝါဒေနာ”တိ အစိန္တေတွာ သဒ္ဓမ္မဂါရဝေန ပုဗ္ဗေ ဝိယ သက္ကစ္စံ သုဏာတိယေဝ။ တံ ဒိသွာ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နောယေဝ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန ယထာ ဓမ္မသေနာပတိ တဿ ကိလေသက္ခယံ ဇာနာတိ၊ တထာ ကတွာ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တေန ခေါ ပန သမယေနာ**”တိအာဒိ။ တတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ အနန္တရသုတ္တေ ဝုတ္တမေဝ။

ဂါထာယံ ပန **အစ္ဆေစ္ဆိ ဝဋ္ဋ**န္တိ အနဝသေသတော ကိလေသဝဋ္ဋံ သမုစ္ဆိန္ဒိ၊ ဆိန္နေ စ ကိလေသဝဋ္ဋေ ကမ္မဝဋ္ဋမ္ပိ ဆိန္နမေဝ။ **ဗျဂါ နိရာသ**န္တိ အာသာ ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ နတ္ထိ ဧတ္ထ အာသာတိ နိရာသံ၊ နိဗ္ဗာနံ။ တံ နိရာသံ ဝိသေသေန အဂါ အဓိဂတောတိ ဗျဂါ၊ အဂ္ဂမဂ္ဂဿ အဓိဂတတ္တာ ပုန အဓိဂမကာရဏေန ဝိနာ အဓိဂတောတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ တဏှာ ဒုက္ခသမုဒယဘူတာ၊ တာယ ပဟီနာယ အပ္ပဟီနော နာမ ကိလေသော နတ္ထိ၊ တသ္မာဿ တဏှာပဟာနံ သဝိသေသံ ကတွာ ဒဿေန္တော “**ဝိသုက္ခာ သရိတာ န သန္ဒတီ**”တိ အာဟ။ တဿတ္ထော—စတုတ္ထသူရိယပါတုဘာဝေန ဝိယ မဟာနဒိယော စတုတ္ထမဂ္ဂဉာဏုပ္ပါဒေန အနဝသေသတော ဝိသုက္ခာ ဝိသောသိတာ တဏှာသရိတာ နဒီ န သန္ဒတိ၊ ဣတော ပဋ္ဌာယ န ပဝတ္တတိ။ တဏှာ ဟိ “သရိတာ”တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ “သရိတာနိ သိနေဟိတာနိ စ၊ သောမနဿာနိ ဘဝန္တိ ဇန္တုနော”တိ[၁], “သရိတာ ဝိသတ္တိကာ”တိ[၂] စ။ **ဆိန္နံ ဝဋ္ဋံ န ဝတ္တတီ**တိ ဧဝံ ကိလေသဝဋ္ဋသမုစ္ဆေဒေန ဆိန္နံ ဝဋ္ဋံ အနုပ္ပါဒဓမ္မတံ အဝိပါကဓမ္မတဉ္စ အာပါဒနေန ဥပစ္ဆိန္နံ ကမ္မဝဋ္ဋံ န ဝတ္တတိ န ပဝတ္တတိ။ **ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ**တိ ယဒေတံ သဗ္ဗသော ကိလေသဝဋ္ဋာဘာဝတော ကမ္မဝဋ္ဋဿ အပ္ပဝတ္တနံ၊ သော အာယတိံ ဝိပါကဝဋ္ဋဿ ဧကံသေနေဝ အနုပ္ပါဒေါ ဧဝ သကလဿာပိ သံသာရဒုက္ခဿ အန္တော ပရိစ္ဆေဒေါ ပရိဝဋုမဘာဝေါတိ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ပဌမသတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၃။ တတိယေ **ကာမေသူ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု။ **အတိဝေလ**န္တိ ဝေလံ အတိက္ကမိတွာ။ **သတ္တာ**တိ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလတာယ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ

၁-ခု ၁-၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂၁၅၊ ခု ၇-၆-ပိဋ္ဌေသု။

ādīnavaṁ anoloketvā assādameva saritvā sajjanavasena sattā, āsattā laggāti attho. **Rattā**ti vatthaṁ viya raṅgajātena cittassa vipariṇāmakaraṇena chandarāgena rattā sārattā. **Giddhā**ti abhikaṅkhanasabhāvena abhijjhanena giddhā gedhaṁ āpannā. **Gadhitā**ti rāgamucchitā viya dummocanīyabhāvena tattha paṭibaddhā. **Mucchitā**ti kilesavasena visaññībhūtā viya anaññakiccā mucchaṁ mohaṁ āpannā. **Ajjhopannā**ti anaññasādhāraṇe viya katvā gilitvā pariniṭṭhapetvā ṭhitā. **Sammattakajātā**ti kāmesu pātabyataṁ āpajjantā appasukhavedanāya sammattakā suṭṭhu mattakā jātā. "Sammodakajātā"tipi pāṭho, jātasammodanā uppannapahaṁsāti attho. Sabbehipi padehi tesaṁ taṇhādhipannataṁyeva vadati. Ettha ca paṭhamaṁ 'kāmesū"ti vatvā punapi "kāmesū"ti vacanaṁ tesaṁ sattānaṁ tadadhimuttidīpanatthaṁ. Tena sabbiriyāpathesu kāmaguṇasamaṅgino hutvā tadā vihariṁsūti dasseti.

Tasmiṁ hi samaye ṭhapetvā ariyasāvake sabbe Sāvatthivāsino ussavaṁ ghosetvā yathāvibhavaṁ āpānabhūmiṁ[1] sajjetvā bhuñjantā pivantā āvi ceva raho ca kāme paribhuñjantā indriyāni paricārentā kāmesu pātabyataṁ āpajjiṁsu. Bhikkhū Sāvatthiyaṁ piṇḍāya carantā tattha tattha gehe ārāmuyyānādīsu ca manusse ussavaṁ ghosetvā kāmaninne tathā paṭipajjante disvā "vihāraṁ gantvā saṇhasukhumaṁ dhammaṁ labhissāmā"ti Bhagavato etamatthaṁ ārocesuṁ. Tena vuttaṁ **"atha kho sambahulā bikkhū -pa- kāmesu viharantī"**ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ tesaṁ manussānaṁ āpānabhūmiramaṇīyesu mahāpariḷāhesu anekānatthānubandhesu ghorāsayhakaṭukaphalesu kāmesu anādīnavadassitaṁ sabbākārato viditvā kāmānañceva kilesānañca ādīnavavibhāvanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **kāmesu sattā**ti vatthukāmesu kilesakāmena rattā mattā sattā visattā laggā laggitā saṁyuttā. **Kāmasaṅgasattā**ti tāyeva kāmasattiyā vatthukāmesu rāgasaṅgena ceva diṭṭhimānadosa-avijjāsaṅgehi ca sattā āsattā. **Saṁyojane vajjamapassamānā**ti

1. Kīḷanabhūmiṁ (Ka)

အာဒီနဝံ အနောလောကေတွာ အဿာဒမေဝ သရိတွာ သဇ္ဇနဝသေန သတ္တာ၊ အာသတ္တာ လဂ္ဂါတိ အတ္ထော။ **ရတ္တာ**တိ ဝတ္ထံ ဝိယ ရင်္ဂဇာတေန စိတ္တဿ ဝိပရိဏာမကရဏေန ဆန္ဒရာဂေန ရတ္တာ သာရတ္တာ။ **ဂိဒ္ဓါ**တိ အဘိကင်္ခန-သဘာဝေန အဘိဇ္ဈနေန ဂိဒ္ဓါ ဂေဓံ အာပန္နာ။ **ဂဓိတာ**တိ ရာဂမုစ္ဆိတာ ဝိယ ဒုမ္မောစနီယဘာဝေန တတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓါ။ **မုစ္ဆိတာ**တိ ကိလေသဝသေန ဝိသညီဘူတာ ဝိယ အနညကိစ္စာ မုစ္ဆံ မောဟံ အာပန္နာ။ **အဇ္ဈောပန္နာ**တိ အနညသာဓာရဏေ ဝိယ ကတွာ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ ဌိတာ။ **သမ္မတ္တကဇာတာ**တိ ကာမေသု ပါတဗျတံ အာပဇ္ဇန္တာ အပ္ပသုခဝေဒနာယ သမ္မတ္တကာ သုဋ္ဌု မတ္တကာ ဇာတာ။ "သမ္မောဒကဇာတာ"တိပိ ပါဌော၊ ဇာတသမ္မောဒနာ ဥပ္ပန္နပဟံသာတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗေဟိပိ ပဒေဟိ တေသံ တဏှာဓိပန္နတံယေဝ ဝဒတိ။ ဧတ္ထ စ ပဌမံ "ကာမေသူ"တိ ဝတွာ ပုနပိ "ကာမေသူ"တိ ဝစနံ တေသံ သတ္တာနံ တဒဓိမုတ္တိဒီပနတ္ထံ။ တေန သဗ္ဗိရိယာပထေသု ကာမဂုဏသမင်္ဂိနော ဟုတွာ တဒါ ဝိဟရိံသူတိ ဒဿေတိ။

တသ္မိံ ဟိ သမယေ ဌပေတွာ အရိယသာဝကေ သဗ္ဗေ သာဝတ္ထိဝါသိနော ဥဿဝံ ဃောသေတွာ ယထာဝိဘဝံ အာပါနဘူမိံ[၁] သဇ္ဇေတွာ ဘုဉ္ဇန္တာ ပိဝန္တာ အာဝိ စေဝ ရဟော စ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇန္တာ ဣန္ဒြိယာနိ ပရိစာရေန္တာ ကာမေသု ပါတဗျတံ အာပဇ္ဇိံသု။ ဘိက္ခူ သာဝတ္ထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တာ တတ္ထ တတ္ထ ဂေဟေ အာရာမုယျာနာဒီသု စ မနုဿေ ဥဿဝံ ဃောသေတွာ ကာမနိန္နေ တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တေ ဒိသွာ "ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သဏှသုခုမံ ဓမ္မံ လဘိဿာမာ"တိ ဘဂဝတော ဧတမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ **"အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ။ ပ။ ကာမေသု ဝိဟရန္တီ"**တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တေသံ မနုဿာနံ အာပါနဘူမိရမဏီယေသု မဟာပရိဠာဟေသု အနေကာနတ္ထာနုဗန္ဓေသု ဃောရာသယှကဋုကဖလေသု ကာမေသု အနာဒီနဝဒဿိတံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ ကာမာနဉ္စေဝ ကိလေသာနဉ္စ အာဒီနဝဝိဘာဝနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။**

တတ္ထ **ကာမေသု သတ္တာ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမေန ရတ္တာ မတ္တာ သတ္တာ ဝိသတ္တာ လဂ္ဂါ လဂ္ဂိတာ သံယုတ္တာ။ **ကာမသင်္ဂသတ္တာ**တိ တာယေဝ ကာမသတ္တိယာ ဝတ္ထုကာမေသု ရာဂသင်္ဂေန စေဝ ဒိဋ္ဌိမာနဒေါသ-အဝိဇ္ဇာသင်္ဂေဟိ စ သတ္တာ အာသတ္တာ။ **သံယောဇနေ ဝဇ္ဇမပဿမာနာ**တိ

၁- ကီဠနဘူမိံ (က)

kammavaṭṭaṁ vipākavaṭṭena, bhavādike vā bhavantarādīhi, satte vā dukkhehi saṁyojanato bandhanato saṁyojananāmake kāmarāgādikisesajāte saṁyojanīyesu dhammesu assādānupassitāya vaṭṭadukkhamūlabhāvādikaṁ vajjaṁ dosaṁ ādīnavaṁ apassantā. **Na hi jātu saṁyojanasaṅgasattā, oghaṁ tareyyuṁ vipulaṁ mahantan**ti evaṁ ādīnavadassanābhāvena saṁyojanasabhāvesu saṅgesu, saṁyojanasaṅkhātehi vā saṅgehi tesaṁ visayesu tebhūmakadhammesu sattā vipulavisayatāya anādikālatāya ca vipulaṁ vitthiṇṇaṁ mahantañca kāmādi-oghaṁ, saṁsāroghameva vā na kadāci tareyyuṁ, ekaṁseneva tassa oghassa pāraṁ na gaccheyyunti attho.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Dutiyasattasuttavaṇṇanā

64. Catutthe **andhīkathā**ti kāmā nāma anandhampi andhaṁ karonti.

Yathāha—

“Luddho atthaṁ na jānāti, luddho dhammaṁ na passati.
Andhatamaṁ tadā hoti, yaṁ lobho sahate naran”ti[1].

tasmā kāmena anandhāpi andhā katāti andhīkatā. Sesaṁ Anantarasutte vuttanayameva. Tattha hi manussānaṁ pavatti bhikkhūhi disvā Bhagavato ārocitā, idha Bhagavatā sāmaṁyeva diṭṭhāti ayameva visaso. Satthā Sāvatthito nikkhamitvā Jetavanaṁ gacchanto antarāmagge Aciravatiyaṁ nadiyaṁ macchabandhehi oḍḍitaṁ kuminaṁ pavisitvā nikkhantuṁ[2] asakkonte bahū macche passi, tato aparabhāge ekaṁ khīrapakaṁ vacchaṁ goravaṁ katvā anubandhitvā thaññapipāsāya gīvaṁ pasāretvā mātu antarasatthiyaṁ mukhaṁ upanentaṁ passi. Atha Bhagavā vihāraṁ pavisitvā pāde pakkhāletvā paññattavarabuddhāsane nisinno pacchimaṁ vatthudvayaṁ purimassa upamānabhāvena gahetvā imaṁ udānaṁ udānesi.

1. Khu 1. 252; Khu 7. 12; Khu 8. 251. piṭṭhesu.
2. Niggantuṁ (Sī, Syā)

ကမ္မဝဋ္ဋံ ဝိပါကဝဋ္ဋေန, ဘဝါဒိကေ ဝါ ဘဝန္တရာဒီဟိ, သတ္တေ ဝါ ဒုက္ခေဟိ သံယောဇနတော ဗန္ဓနတော သံယောဇနနာမကေ ကာမရာဂါဒိကိလေသဇာတေ သံယောဇနီယေသု ဓမ္မေသု အဿာဒါနုပဿိတာယ ဝဋ္ဋဒုက္ခမူလဘာဝါဒိကံ ဝဇ္ဇံ ဒေါသံ အာဒီနဝံ အပဿန္တာ။ **န ဟိ ဇာတု သံယောဇနသင်္ဂသတ္တာ၊ ဩဃံ တရေယျုံ ဝိပုလံ မဟန္တန္တိ** ဧဝံ အာဒီနဝဒဿနာဘာဝေန သံယောဇနသဘာဝေသု သင်္ဂေသု, သံယောဇနသင်္ခါတေဟိ ဝါ သင်္ဂေဟိ တေသံ ဝိသယေသု တေဘူမကဓမ္မေသု သတ္တာ ဝိပုလဝိသယတာယ အနာဒိကာလတာယ စ ဝိပုလံ ဝိတ္ထိဏ္ဏံ မဟန္တဉ္စ ကာမာဒိဩဃံ, သံသာရောဃမေဝ ဝါ န ကဒါစိ တရေယျုံ၊ ဧကံသေနေဝ တဿ ဩဃဿ ပါရံ န ဂစ္ဆေယျုန္တိ အတ္ထော။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဒုတိယသတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၄။ စတုတ္ထေ **အန္ဓီကတာတိ** ကာမာ နာမ အနန္ဓမ္ပိ အန္ဓံ ကရောန္တိ။

ယထာဟ—

“လုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ လုဒ္ဓေါ ဓမ္မံ န ပဿတိ။
အန္ဓတမံ တဒါ ဟောတိ၊ ယံ လောဘော သဟတေ နရ”န္တိ[၁]။

တသ္မာ ကာမေန အနန္ဓာပိ အန္ဓာ ကတာတိ အန္ဓီကတာ။ သေသံ အနန္တရသုတ္တေ ဝုတ္တနယမေဝ။ တတ္ထ ဟိ မနုဿာနံ ပဝတ္တိ ဘိက္ခူဟိ ဒိသွာ ဘဂဝတော အာရောစိတာ၊ ဣဓ ဘဂဝတာ သာမံယေဝ ဒိဋ္ဌာတိ အယမေဝ ဝိသေသော။ သတ္ထာ သာဝတ္ထိတော နိက္ခမိတွာ ဇေတဝနံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ အစိရဝတိယံ နဒိယံ မစ္ဆဗန္ဓေဟိ ဩဍ္ဍိတံ ကုမိနံ ပဝိသိတွာ နိက္ခန္တုံ[၂] အသက္ကောန္တေ ဗဟူ မစ္ဆေ ပဿိ၊ တတော အပရဘာဂေ ဧကံ ခီရပကံ ဝစ္ဆံ ဂေါရဝံ ကတွာ အနုဗန္ဓိတွာ ထညပိပါသာယ ဂီဝံ ပသာရေတွာ မာတု အန္တရသတ္ထိယံ မုခံ ဥပနေန္တံ ပဿိ။ အထ ဘဂဝါ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ပါဒေ ပက္ခာလေတွာ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော ပစ္ဆိမံ ဝတ္ထုဒွယံ ပုရိမဿ ဥပမာနဘာဝေန ဂဟေတွာ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

၁-ခု ၁-၂၅၂၊ ခု ၇-၁၂၊ ခု ၈-၂၅၁-ပိဋ္ဌေသု။
၂-နိဂ္ဂန္တုံ (သီ၊ သျာ)

Tattha **kāmandhā**ti vatthukāmesu kilesakāmena andhā vicakkhukākatā. **Jālasañchannā**ti sakattabhāvaparattabhāvesu ajjhattikabāhirāyatanesu, tannissitesu ca dhammesu atītādivasena anekabhedabhinnesu heṭṭhupariyavasena aparāparaṁ uppattiyā antogadhānaṁ anatthāvahato ca jālabhūtāya taṇhāya sukhumacchiddena jālena parivuto viya udakarahado sañchannā paliguṇṭhitā ajjhotthaṭā. **Taṇhāchadanachāditā**ti taṇhāsaṅkhātena chadanena sevālapaṇakena viya udakaṁ chāditā, paṭicchannā pihitāti attho. Padadvayenāpi kāmacchandanīvaraṇanivāritakusalacittācārataṁ dasseti.

Pamattabandhunā baddhāti kilesamārena devaputtamārena ca baddhā. Yadaggena hi kilesamārena baddhā, tadaggena devaputtamārenapi baddhā nāma honti. vuttaṁ hetaṁ—

“Antalikkhacaro pāso, yvāyaṁ carati mānaso.
Tena taṁ bādhayissāmi, na me samaṇa mokkhasī”ti[1].

namuci kaṇho pamattabandhūti tīṇi mārassa nāmāni. Devaputtamāropi hi kilesamāro viya anatthena pamatte satte bandhatīti pamattabandhu. “Pamattā bandhane baddhā”tipi[2] paṭhanti. Tattha **bandhane**ti kāmaguṇabandhaneti attho. **Baddhā**ti niyamitā. Yathā kiṁ? **Macchāva kumināmukhe** yathā nāma macchabandhakena oḍḍitassa kuminassa mukhe paviṭṭhā macchā tena baddhā hutvā maraṇamanventi pāpuṇanti, evameva mārena oḍḍitena kāmaguṇabandhanena baddhā ime sattā **jarāmaraṇamanventi. Vaccho khīrapakova mātaraṁ** yathā khīrapāyī taruṇavaccho attano mātaraṁ anveti anugacchati, na aññaṁ. Evaṁ mārabandhanabaddhā sattā saṁsāre paribbhamantā maraṇameva anventi anugacchanti, na ajaraṁ amaraṇaṁ nibbānanti adhippāyo.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Saṁ 1. 113; Vi 3. 28. piṭṭhesu. 2. Pamattabandhane baddhātipi (Sī, Ka)

တတ္ထ **ကာမန္ဓာ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမေန အန္ဓာ ဝိစက္ခုကာကတာ။ **ဇာလသဉ္ဆန္နာ**တိ သကတ္တဘာဝပရတ္တဘာဝေသု အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနေသု, တန္နိဿိတေသု စ ဓမ္မေသု အတီတာဒိဝသေန အနေကဘေဒဘိန္နေသု ဟေဋ္ဌုပရိယဝသေန အပရာပရံ ဥပ္ပတ္တိယာ အန္တောဂဓာနံ အနတ္ထာဝဟတော စ ဇာလဘူတာယ တဏှာယ သုခုမစ္ဆိဒ္ဒေန ဇာလေန ပရိဝုတော ဝိယ ဥဒကရဟဒေါ သဉ္ဆန္နာ ပလိဂုဏ္ဌိတာ အဇ္ဈောတ္ထဋာ။ **တဏှာဆဒနဆာဒိတာ**တိ တဏှာသင်္ခါတေန ဆဒနေန သေဝါလပဏကေန ဝိယ ဥဒကံ ဆာဒိတာ၊ ပဋိစ္ဆန္နာ ပိဟိတာတိ အတ္ထော။ ပဒဒွယေနာပိ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏနိဝါရိတကုသလစိတ္တာစာရတံ ဒဿေတိ။

ပမတ္တဗန္ဓုနာ ဗဒ္ဓါတိ ကိလေသမာရေန ဒေဝပုတ္တမာရေန စ ဗဒ္ဓါ။ ယဒဂ္ဂေန ဟိ ကိလေသမာရေန ဗဒ္ဓါ၊ တဒဂ္ဂေန ဒေဝပုတ္တမာရေနပိ ဗဒ္ဓါ နာမ ဟောန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“အန္တလိက္ခစရော ပါသော၊ ယွာယံ စရတိ မာနသော။
တေန တံ ဗာဓယိဿာမိ၊ န မေ သမဏ မောက္ခသီ”တိ[၁]။

နမုစိ ကဏှော ပမတ္တဗန္ဓူတိ တီဏိ မာရဿ နာမာနိ။ ဒေဝပုတ္တမာရောပိ ဟိ ကိလေသမာရော ဝိယ အနတ္ထေန ပမတ္တေ သတ္တေ ဗန္ဓတီတိ ပမတ္တဗန္ဓု။ “ပမတ္တာ ဗန္ဓနေ ဗဒ္ဓါ”တိပိ[၂] ပဌန္တိ။ တတ္ထ **ဗန္ဓနေ**တိ ကာမဂုဏဗန္ဓနေတိ အတ္ထော။ **ဗဒ္ဓါ**တိ နိယမိတာ။ ယထာ ကိံ? **မစ္ဆာဝ ကုမိနာမုခေ** ယထာ နာမ မစ္ဆဗန္ဓကေန ဩဍ္ဍိတဿ ကုမိနဿ မုခေ ပဝိဋ္ဌာ မစ္ဆာ တေန ဗဒ္ဓါ ဟုတွာ မရဏမနွေန္တိ ပါပုဏန္တိ၊ ဧဝမေဝ မာရေန ဩဍ္ဍိတေန ကာမဂုဏဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓါ ဣမေ သတ္တာ **ဇရာမရဏမနွေန္တိ။ ဝစ္ဆော ခီရပကောဝ မာတရံ** ယထာ ခီရပါယီ တရုဏဝစ္ဆော အတ္တနော မာတရံ အနွေတိ အနုဂစ္ဆတိ၊ န အညံ။ ဧဝံ မာရဗန္ဓနဗဒ္ဓါ သတ္တာ သံသာရေ ပရိဗ္ဘမန္တာ မရဏမေဝ အနွေန္တိ အနုဂစ္ဆန္တိ၊ န အဇရံ အမရဏံ နိဗ္ဗာနန္တိ အဓိပ္ပါယော။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သံ ၁-၁၁၃၊ ဝိ ၃-၂၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ပမတ္တဗန္ဓနေ ဗဒ္ဓါတိပိ (သီ၊ က)

5. Aparalakuṇḍakabhaddiyasuttavaṇṇanā

65. Pañcame **sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ piṭṭhito piṭṭhito**ti āyasmā Lakuṇḍakabhaddiyo ekadivasaṁ sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ gāmantarena piṇḍāya caritvā katabhattakicco pattaṁ vodakaṁ katvā thavikāya pakkhipitvā aṁse laggetvā cīvaraṁ saṅgharitvā tampi vāmaṁse ṭhapetvā pāsādikena abhikkantena paṭikkantena ālokitena vilokitena samiñjitena pasāritena okkhittacakkhu iriyāpathasampanno attano satipaññāvepullaṁ pakāsento viya satisampajaññaṁ sūpaṭṭhitaṁ katvā samāhitena cittena pade padaṁ nikkhipanto gacchati, gacchanto ca bhikkhūnaṁ pacchato pacchato gacchati tehi bhikkhūhi asaṁmisso. Kasmā? Asaṁsaṭṭhavihāritāya. Apica tassāyasmato rūpaṁ paribhūtaṁ paribhavaṭṭhānīyaṁ puthujjanā ohīḷenti. Thero taṁ jānitvā piṭṭhito piṭṭhito gacchati "mā ime maṁ nissāya apuññaṁ pasaviṁsū"ti. Evaṁ te bhikkhū ca thero ca Sāvatthiṁ patvā vihāraṁ pavisitvā yena Bhagavā tenupasaṅkamanti. Tena vuttaṁ **"tena kho pana samayena āyasmā Lakuṇḍakabhaddiyo"**ti-ādi.

Tattha **dubbaṇṇan**ti virūpaṁ. Tenassa vaṇṇasampattiyā saṇṭhānasampattiyā ca abhāvaṁ dasseti. **Duddasikan**ti apāsādikadassanaṁ. Tenassa anubyañjanasampattiyā ākārasampattiyā ca abhāvaṁ dasseti. **Okoṭimakan**ti rassaṁ. Iminā ārohasampattiyā abhāvaṁ dasseti. **Yebhuyyena bhikkhūnaṁ paribhūtarūpan**ti puthujjanabhikkhūhi ohīḷitarūpaṁ. Puthujjanā ekacce chabbaggiyādayo tassāyasmato guṇaṁ ajānantā hatthakaṇṇacūḷikādīsu gaṇhantā parāmasantā kīḷantā paribhavanti, na ariyā, kalyāṇaputhujjanā vā.

Bhikkhū-āmantesīti kasmā āmantesi? Therassa guṇaṁ pakāsetuṁ. Evaṁ kira Bhagavato ahosi "ime bhikkhū mama puttassa mahānubhāvataṁ na jānanti, tena taṁ paribhavanti, taṁ nesaṁ dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya bhavissati, handāhaṁ imassa guṇe bhikkhūnaṁ pakāsetvā paribhavato naṁ mocessāmī"ti.

Passatha noti passatha nu. **Na ca sā samāpatti sulabharūpā, yā tena bhikkhunā asamāpannapubbā**ti rūpasamāpatti arūpasamāpatti brahmavihārasamāpatti nirodhasamāpatti phalasamāpattīti evaṁ pabhedā sāvakasādhāraṇā yā kāci samāpattiyo nāma, tāsu ekāpi samāpatti

၅-အပရလကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၅။ ပဉ္စမေ **သမ္ဗဟုလာနံ ဘိက္ခူနံ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော**တိ အာယသ္မာ လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယော ဧကဒိဝသံ သမ္ဗဟုလေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ဂါမန္တရေန ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကတဘတ္တကိစ္စော ပတ္တံ ဝေါဒကံ ကတွာ ထဝိကာယ ပက္ခိပိတွာ အံသေ လဂ္ဂေတွာ စီဝရံ သင်္ဃရိတွာ တမ္ပိ ဝါမံသေ ဌပေတွာ ပါသာဒိကေန အဘိက္ကန္တေန ပဋိက္ကန္တေန အာလောကိတေန ဝိလောကိတေန သမိဉ္ဇိတေန ပသာရိတေန ဩက္ခိတ္တစက္ခု ဣရိယာပထသမ္ပန္နော အတ္တနော သတိပညာဝေပုလ္လံ ပကာသေန္တော ဝိယ သတိသမ္ပဇညံ သူပဋ္ဌိတံ ကတွာ သမာဟိတေန စိတ္တေန ပဒေ ပဒံ နိက္ခိပန္တော ဂစ္ဆတိ၊ ဂစ္ဆန္တော စ ဘိက္ခူနံ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော ဂစ္ဆတိ တေဟိ ဘိက္ခူဟိ အသံမိဿော။ ကသ္မာ? အသံသဋ္ဌဝိဟာရိတာယ။ အပိစ တဿာယသ္မတော ရူပံ ပရိဘူတံ ပရိဘဝဋ္ဌာနိယံ ပုထုဇ္ဇနာ ဩဟီဠေန္တိ။ ထေရော တံ ဇာနိတွာ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော ဂစ္ဆတိ "မာ ဣမေ မံ နိဿာယ အပုညံ ပသဝိံသူ"တိ။ ဧဝံ တေ ဘိက္ခူ စ ထေရော စ သာဝတ္ထိံ ပတွာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "**တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယော**"တိအာဒိ။

တတ္ထ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏ**န္တိ ဝိရူပံ။ တေနဿ ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိယာ သဏ္ဌာနသမ္ပတ္တိယာ စ အဘာဝံ ဒဿေတိ။ **ဒုဒ္ဒသိက**န္တိ အပါသာဒိကဒဿနံ။ တေနဿ အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပတ္တိယာ အာကာရသမ္ပတ္တိယာ စ အဘာဝံ ဒဿေတိ။ **ဩကောဋိမက**န္တိ ရဿံ။ ဣမိနာ အာရောဟသမ္ပတ္တိယာ အဘာဝံ ဒဿေတိ။ **ယေဘုယျေန ဘိက္ခူနံ ပရိဘူတရူပ**န္တိ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခူဟိ ဩဟီဠိတရူပံ။ ပုထုဇ္ဇနာ ကေစ္စေ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာဒယော တဿာယသ္မတော ဂုဏံ အဇာနန္တာ ဟတ္ထကဏ္ဏစူဠိကာဒီသု ဂဏှန္တာ ပရာမသန္တာ ကီဠန္တာ ပရိဘဝန္တိ၊ န အရိယာ,ကလျာဏပုထုဇ္ဇနာ ဝါ။

ဘိက္ခူ အာမန္တေသီတိ ကသ္မာ အာမန္တေသိ? ထေရဿ ဂုဏံ ပကာသေတုံ။ ဧဝံ ကိရ ဘဂဝတော အဟောသိ "ဣမေ ဘိက္ခူ မမ ပုတ္တဿ မဟာနုဘာဝတံ န ဇာနန္တိ၊ တေန တံ ပရိဘဝန္တိ၊ တံ နေသံ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ ဘဝိဿတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမဿ ဂုဏေ ဘိက္ခူနံ ပကာသေတွာ ပရိဘဝတော နံ မောစေဿာမီ"တိ။

ပဿထ နောတိ ပဿထ နု။ **န စ သာ သမာပတ္တိ သုလဘရူပါ၊ ယာ တေန ဘိက္ခုနာ အသမာပန္နပုဗ္ဗာ**တိ ရူပသမာပတ္တိ အရူပသမာပတ္တိ ဗြဟ္မဝိဟာရသမာပတ္တိ နိရောဓသမာပတ္တိ ဖလသမာပတ္တီတိ ဧဝံ ပဘေဒါ သာဝကသာဓာရဏာ ယာ ကာစိ သမာပတ္တိယော နာမ၊ တာသု ဧကာပိ သမာပတ္တိ

na sulabharūpā, dullabhā, natthiyeva sā tena Lakuṇḍakabhaddiyena bhikkhunā asamāpannapubbā. Etenassa yaṁ vuttaṁ **“mahiddhiko mahānubhāvo”**ti, tattha mahiddhikataṁ pakāsetvā idāni mahānubhāvataṁ dassetuṁ “**yassa catthāyā**”ti-ādimāha. Taṁ heṭṭhā vuttanayameva. Ettha ca Bhagavā “eso bhikkhave bhikkhū”ti-ādinā “bhikkhave ayaṁ bhikkhu na yo vā so vā dubbaṇṇo duddasiko okoṭimakoti bhikkhūnaṁ piṭṭhito piṭṭhito āgacchatīti ca ettakena na oññātabbo, atha kho mahiddhiko mahānubhāvo, yaṁkiñci sāvakena pattabbaṁ, sabbaṁ taṁ tena anuppattaṁ, tasmā taṁ pāsāṇacchattaṁ viya garuṁ katvā oloketha[1], taṁ vo dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissatī”ti dasseti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Lakuṇḍakabhaddiyassa mahiddhikatāmahānubhāvatādibhedaṁ guṇarāsiṁ sabbākārato jānitvā tadatthadīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **nelaṅgo**ti elaṁ vuccati doso, nāssa elanti nelaṁ. Kiṁ pana taṁ? Suparisuddhasīlaṁ[2]. Taññhi niddosaṭṭhena idha “nelan”ti[3] adhippetaṁ. Taṁ nelaṁ padhānabhūtaṁ aṅgaṁ etassāti nelaṅgo. So yaṁ “ratho”ti vakkhati, tena sambandho, tasmā suparisuddhasīlaṅgoti attho. Arahattaphalasīlaṁ hi idhādhippetaṁ. Seto pacchādo etassāti **setapacchādo. Pacchādo**ti rathassa upari attharitabbakambalādi. So pana suparisuddhadhavalabhāvena seto vā hoti rattanīlādīsu vā aññataro. Idha pana arahattaphalavimuttiyā adhippetattā suparisuddhabhāvaṁ upādāya “setapacchādo”ti vuttaṁ yathā aññatrāpi “ratho sīlaparikkhāro”ti[4]. Eko satisaṅkhāto aro etassāti **ekāro. Vattatī**ti pavattati. **Ratho**ti therassa attabhāvaṁ sandhāya vadati.

Anīghanti niddukkhaṁ, khobhavirahitaṁ yānaṁ viya kilesaparikhobhavirahitanti attho. **Āyantan**ti sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ piṭṭhito piṭṭhito āgacchantaṁ. **Chinnasotan**ti pacchinnasotaṁ. Pakatirathassa hi sukhapavattanatthaṁ

---

1. Oloketabbaṁ (Sī, Syā) 2. Catupārisuddhisīlaṁ (Ka) 3. Natthi elanti (Sī)
4. Setaparikkhāroti (Sī, Syā) Saṁ 3. 5 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

န သုလဘရူပါ, ဒုလ္လဘာ၊ နတ္ထိယေဝ သာ တေန လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယေန ဘိက္ခုနာ အသမာပန္နပုဗ္ဗာ။ ဧတေနဿ ယံ ဝုတ္တံ “**မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ**”တိ၊ တတ္ထ မဟိဒ္ဓိကတံ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ မဟာနုဘာဝတံ ဒဿေတုံ “**ယဿ စတ္ထာယာ**”တိအာဒိမာဟ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဧတ္ထ စ ဘဂဝါ “ဧသော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ”တိအာဒိနာ “ဘိက္ခဝေ အယံ ဘိက္ခု န ယော ဝါ သော ဝါ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဒုဒ္ဒသိကော ဩကောဋိမကောတိ ဘိက္ခူနံ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အာဂစ္ဆတီတိ စ ဧတ္တကေန န ဩညာတဗ္ဗော၊ အထ ခေါ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ၊ ယံကိဉ္စိ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗံ တံ တေန အနုပ္ပတ္တံ၊ တသ္မာ တံ ပါသာဏစ္ဆတ္တံ ဝိယ ဂရုံ ကတွာ ဩလောကေထ[၁]၊ တံ ဝေါ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿတီ”တိ ဒဿေတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယဿ မဟိဒ္ဓိကတာမဟာနုဘာဝတာဒိဘေဒံ ဂုဏရာသိံ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **နေလင်္ဂေါ**တိ ဧလံ ဝုစ္စတိ ဒေါသော၊ နာဿ ဧလန္တိ နေလံ။ ကိံ ပန တံ? သုပရိသုဒ္ဓသီလံ[၂]။ တဉှိ နိဒ္ဒေါသဋ္ဌေန ဣဓ “နေလ”န္တိ[၃] အဓိပ္ပေတံ။ တံ နေလံ ပဓာနဘူတံ အင်္ဂံ ဧတဿာတိ နေလင်္ဂေါ။ သော ယံ “ရထော”တိ ဝက္ခတိ၊ တေန သမ္ဗန္ဓော၊ တသ္မာ သုပရိသုဒ္ဓသီလင်္ဂေါတိ အတ္ထော။ အရဟတ္တဖလသီလံ ဟိ ဣဓာဓိပ္ပေတံ။ သေတော ပစ္ဆာဒေါ ဧတဿာတိ **သေတပစ္ဆာဒေါ။ ပစ္ဆာဒေါ**တိ ရထဿ ဥပရိ အတ္ထရိတဗ္ဗကမ္ဗလာဒိ။ သော ပန သုပရိသုဒ္ဓဓဝလဘာဝေန သေတော ဝါ ဟောတိ ရတ္တနီလာဒီသု ဝါ အညတရော။ ဣဓ ပန အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ အဓိပ္ပေတတ္တာ သုပရိသုဒ္ဓဘာဝံ ဥပါဒါယ “သေတပစ္ဆာဒေါ”တိ ဝုတ္တံ ယထာ အညတြာပိ “ရထော သီလပရိက္ခာရော”တိ[၄]။ ဧကော သတိသင်္ခါတော အရော ဧတဿာတိ **ဧကာရော။ ဝတ္တတီ**တိ ပဝတ္တတိ။ **ရထော**တိ ထေရဿ အတ္တဘာဝံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။

အနီဃန္တိ နိဒ္ဒုက္ခံ၊ ခေါဘဝိရဟိတံ ယာနံ ဝိယ ကိလေသပရိခေါဘဝိရဟိတန္တိ အတ္ထော။ **အာယန္တ**န္တိ သမ္ဗဟုလာနံ ဘိက္ခူနံ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အာဂစ္ဆန္တံ။ **ဆိန္နသောတ**န္တိ ပစ္ဆိန္နသောတံ။ ပကတိရထဿ ဟိ သုခပဝတ္တနတ္ထံ

၁-ဩလောကေတဗ္ဗံ (သီ၊ သျာ) ၂-စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ (က) ၃-နတ္ထိ ဧလန္တိ (သီ)
၄-သေတပရိက္ခာရောတိ (သီ၊ သျာ) သံ ၃-၅-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

akkhasīsesu nābhiyañca upalittānaṁ sappitelādīnaṁ soto savanaṁ sandanaṁ hoti, tena so acchinnasoto nāma hoti. Ayaṁ pana chattiṁsatiyā sotānaṁ anavasesato pahīnattā chinnasoto nāma hoti, taṁ chinnasotaṁ. Natthi etassa bandhananti **abandhano.** Rathūpattharassa hi akkhena saddhiṁ niccalabhāvakaraṇatthaṁ bahūni bandhanāni honti, Tena so sabandhano. Ayaṁ pana sabbasaṁyojanabandhanānaṁ anavasesato parikkhīṇattā abandhano, taṁ abandhanaṁ. **Passā**ti Bhagavā therassa guṇehi somanassappatto hutvā attānaṁ vadati.

Iti Satthā āyasmantaṁ Lakuṇḍakabhaddiyaṁ arahattaphalasīsena sucakkaṁ[1] arahattaphalavimuttiyā su-uttaracchadaṁ,[2] sūpaṭṭhitāya satiyā svāraṁ,[3] kilesaparikhobhābhāvena aparikhobhaṁ, taṇhūpalepābhāvena anupalepaṁ, saṁyojanādīnaṁ abhāvena abandhanaṁ suparikkhittaṁ suyuttaṁ ājaññarathaṁ katvā dasseti.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Taṇhāsaṅkhayasuttavaṇṇanā

66. Chaṭṭhe **Aññāsikoṇḍañño**ti ettha **Koṇḍañño**ti tassāyasmato gottato āgatanāmaṁ. Sāvakesu pana sabbapaṭhamaṁ ariyasaccāni paṭivijjhīti Bhagavatā "aññāsivata bho Koṇḍañño"ti[4] vutta-udānavasena thero sāsane "Aññāsikoṇḍañño"tveva paññāyittha. **Taṇhāsaṅkhayavimuttin**ti taṇhā saṅkhīyati pahīyati etthāti taṇhāsaṅkhayo, nibbānaṁ. Tasmiṁ taṇhāsaṅkhaye vimutti. Taṇhā vā saṅkhīyati pahīyati etenāti taṇhāsaṅkhayo, ariyamaggo. Tassa phalabhūtā, pariyosānabhūtā vā vimuttīti taṇhāsaṅkhayavimutti, nippariyāyena arahattaphalasamāpatti. Taṁ paccavekkhamāno nisinno hoti. Ayaṁ hi āyasmā bahulaṁ phalasamāpattiṁ samāpajjati, tasmā idhāpi evamakāsi.

---

1. Sacakkaṁ (Sī)
2. Sa-uttaracchadaṁ (Sī)
3. Supatiṭṭhikatāya suppatiṭṭhitaṁ (Sī)
4. Vi 3. 17; Saṁ 3. 371 piṭṭhe.

အက္ခသီသေသု နာဘိယဉ္စ ဥပလိတ္တာနံ သပ္ပိတေလာဒီနံ သောတော သဝနံ သန္ဒနံ ဟောတိ၊ တေန သော အစ္ဆိန္နသောတော နာမ ဟောတိ။ အယံ ပန ဆတ္တိံသတိယာ သောတာနံ အနဝသေသတော ပဟီနတ္တာ ဆိန္နသောတော နာမ ဟောတိ၊ တံ ဆိန္နသောတံ။ နတ္ထိ ဧတဿ ဗန္ဓနန္တိ **အဗန္ဓနော**။ ရထူပတ္ထရဿ ဟိ အက္ခေန သဒ္ဓိံ နိစ္စလဘာဝကရဏတ္ထံ ဗဟူနိ ဗန္ဓနာနိ ဟောန္တိ၊ တေန သော သဗန္ဓနော။ အယံ ပန သဗ္ဗသံယောဇနဗန္ဓနာနံ အနဝသေသတော ပရိက္ခီဏတ္တာ အဗန္ဓနော၊ တံ အဗန္ဓနံ။ **ပဿာ**တိ ဘဂဝါ ထေရဿ ဂုဏေဟိ သောမနဿပ္ပတ္တော ဟုတွာ အတ္တာနံ ဝဒတိ။

ဣတိ သတ္ထာ အာယသ္မန္တံ လကုဏ္ဋကဘဒ္ဒိယံ အရဟတ္တဖလသီသေန သုစက္ကံ,[1] အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ သုဥတ္တရစ္ဆဒံ,[2] သူပဋ္ဌိတာယ သတိယာ သွာရံ,[3] ကိလေသပရိခေါဘာဘာဝေန အပရိခေါဘံ, တဏှူပလေပါဘာဝေန အနုပလေပံ, သံယောဇနာဒီနံ အဘာဝေန အဗန္ဓနံ သုပရိက္ခိတ္တံ သုယုတ္တံ အာဇညရထံ ကတွာ ဒဿေတိ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-တဏှာသင်္ခယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၆။ ဆဋ္ဌေ **အညာသိကောဏ္ဍညော**တိ ဧတ္ထ **ကောဏ္ဍညော**တိ တဿာ-ယသ္မတော ဂေါတ္တတော အာဂတနာမံ။ သာဝကေသု ပန သဗ္ဗပဌမံ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈီတိ ဘဂဝတာ "အညာသိ ဝတ ဘော ကောဏ္ဍညော"တိ[4] ဝုတ္တဥဒါနဝသေန ထေရော သာသနေ "အညာသိကောဏ္ဍညော"တွေဝ ပညာယိတ္ထ။ **တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ**န္တိ တဏှာ သင်္ခီယတိ ပဟီယတိ ဧတ္ထာတိ တဏှာသင်္ခယော၊ နိဗ္ဗာနံ။ တသ္မိံ တဏှာသင်္ခယေ ဝိမုတ္တိ။ တဏှာ ဝါ သင်္ခီယတိ ပဟီယတိ ဧတေနာတိ တဏှာသင်္ခယော၊ အရိယမဂ္ဂေါ။ တဿ ဖလဘူတာ, ပရိယောသာနဘူတာ ဝါ ဝိမုတ္တီတိ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ၊ နိပ္ပရိယာယေန အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ။ တံ ပစ္စဝေက္ခမာနော နိသိန္နော ဟောတိ။ အယံ ဟိ အာယသ္မာ ဗဟုလံ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဣဓာပိ ဧဝမကာသိ။

၁-သစက္ကံ (သီ)
၂-သဥတ္တရစ္ဆဒံ (သီ)
၃-သုပတိဋ္ဌိတတာယ သုပ္ပတိဋ္ဌိတံ (သီ)
၄-ဝိ ၃-၁၇၊ သံ ၃-၃၇၁-ပိဋ္ဌေသု။

etamatthaṁ viditvāti etaṁ Aññāsikoṇḍaññattherassa aggaphasapaccavekkhaṇaṁ viditvā tadatthadīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **yassa mūlaṁ chamā natthī**ti yassa ariyapuggalassa attabhāvarukkhamūlabhūtā avijjā, tassāva patiṭṭhā hetubhūtā āsavanīvaraṇa-ayonisomanasikārasaṅkhātā chamā pathavī ca natthi aggamaggena samugghātitattā. **Paṇṇā natthi kuto latā**ti natthi latā kuto paṇṇāti padasambandho. Mānātimānādipabhedā sākhāpasākhādisaṅkhātā latāpi natthi, kuto eva madappamādamāyāsāṭheyyādipaṇṇānīti attho. Atha vā **paṇṇā natthi kuto latā**ti rukkhaṅkurassa vaḍḍhamānassa[1] paṭhamaṁ paṇṇāni nibbattanti[2]. Pacchā sākhāpasākhāsaṅkhātā latāti katvā vuttaṁ. Tattha yassa ariyamaggabhāvanāya asati uppajjanārahassa attabhāvarukkhassa ariyamaggassa bhāvitattā yaṁ avijjāsaṅkhātaṁ mūlaṁ, tassa patiṭṭhānabhūtaṁ āsavādi ca natthi. Mūlaggahaṇeneva cettha mūlakāraṇattā bījaṭṭhāniyaṁ kammaṁ tadabhāvopi gahitoyevāti veditabbo. Asati ca kammabīje taṁnimitto viññāṇaṅkuro, viññāṇaṅkuranimittā ca nāmarūpasaḷāyatanapattasākhādayo na nibbattissantiyeva. Tena vuttaṁ "yassa mūlaṁ chamā natthi, paṇṇā natthi kuto latā"ti.

Taṁ dhīraṁ bandhanā muttanti taṁ catubbidhasammappadhānavīriyayogena vijitamārattā dhīraṁ, tato eva sabbakilesābhisaṅkhārabandhanato muttaṁ. **Ko taṁ ninditumarahatī**ti ettha **tan**ti nipātamattaṁ. Evaṁ sabbakilesavippamuttaṁ sīlādi-anuttaraguṇasamannāgataṁ ko nāma viññujātiko ninditum garahituṁ arahati nindhānimittasseva abhāvato. **Devāpi naṁ pasaṁsantī**ti aññadatthu devā sakkādayo guṇavisesavidū, **api**saddena manussāpi khattiyapaṇḍitādayo pasaṁsanti. Kiñca bhiyyo **brahmunāpi pasaṁsito** mahābrahmunāpi aññehipi brahmanāgayakkhagandhabbādīhipi pasaṁsito thomitoyevāti.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Patamānassa (Sī) 2. Nipatanti (Sī)

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရဿ အဂ္ဂဖလ-ပစ္စဝေက္ခဏံ ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ယဿ မူလံ ဆမာ နတ္ထီ**တိ ယဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ အတ္တဘာဝရုက္ခမူလဘူတာ အဝိဇ္ဇာ, တဿာဝ ပတိဋ္ဌာ ဟေတုဘူတာ အာသဝနီဝရဏ-အယောနိသောမနသိကာရသင်္ခါတာ ဆမာ ပထဝီ စ နတ္ထိ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သမုဂ္ဃါတိတတ္တာ။ **ပဏ္ဏာ နတ္ထိ ကုတော လတာ**တိ နတ္ထိ လတာ ကုတော ပဏ္ဏာတိ ပဒသမ္ဗန္ဓော။ မာနာတိမာနာဒိပဘေဒါ သာခါပသာခါဒိသင်္ခါတာ လတာပိ နတ္ထိ၊ ကုတော ဧဝ မဒပ္ပမာဒမာယာသာဌေယျာဒိပဏ္ဏာနီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ပဏ္ဏာ နတ္ထိ ကုတော လတာ**တိ ရုက္ခင်္ကုရဿ ဝဍ္ဎမာနဿ[၁] ပဌမံ ပဏ္ဏာနိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ[၂]။ ပစ္ဆာ သာခါပသာခါသင်္ခါတာ လတာတိ ကတွာ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ယဿ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ အသတိ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟဿ အတ္တဘာဝရုက္ခဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ ယံ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတံ မူလံ, တဿ ပတိဋ္ဌာနဘူတံ အာသဝါဒိ စ နတ္ထိ။ မူလဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ မူလကာရဏတ္တာ ဗီဇဋ္ဌာနိယံ ကမ္မံ တဒဘာဝေါပိ ဂဟိတောယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အသတိ စ ကမ္မဗီဇေ တံနိမိတ္တော ဝိညာဏင်္ကုရော, ဝိညာဏင်္ကုရနိမိတ္တာ စ နာမရူပ-သဠာယတနပတ္တသာခါဒယော န နိဗ္ဗတ္တိဿန္တိယေဝ။ တေန ဝုတ္တံ "ယဿ မူလံ ဆမာ နတ္ထိ၊ ပဏ္ဏာ နတ္ထိ ကုတော လတာ"တိ။

တံ ဓီရံ ဗန္ဓနာ မုတ္တန္တိ တံ စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယယောဂေန ဝိဇိတ-မာရတ္တာ ဓီရံ၊ တတော ဧဝ သဗ္ဗကိလေသာဘိသင်္ခါရဗန္ဓနတော မုတ္တံ။ **ကော တံ နိန္ဒိတုမရဟတီ**တိ ဧတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ ဧဝံ သဗ္ဗကိလေသဝိပ္ပမုတ္တံ သီလာဒိ-အနုတ္တရဂုဏသမန္နာဂတံ ကော နာမ ဝိညုဇာတိကော နိန္ဒိတုံ ဂရဟိတုံ အရဟတိ နိန္ဒာနိမိတ္တဿေဝ အဘာဝတော။ **ဒေဝါပိ နံ ပသံသန္တီ**တိ အညဒတ္ထု ဒေဝါ သက္ကာဒယော ဂုဏဝိသေသဝိဒူ၊ **အပိ**သဒ္ဒေန မနုဿာပိ ခတ္တိယပဏ္ဍိတာဒယော ပသံသန္တိ။ ကိဉ္စ ဘိယျော **ဗြဟ္မုနာပိ ပသံသိတော** မဟာဗြဟ္မုနာပိ အညေဟိပိ ဗြဟ္မနာဂယက္ခဂန္ဓဗ္ဗာဒီဟိပိ ပသံသိတော ထောမိ-တောယေဝါတိ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပတမာနဿ (သီ) ၂-နိပတန္တိ (သီ)

7. Papañcakhayasuttavaṇṇanā

67. Sattame **papañcasaññāsaṅkhāpahānan**ti papañcenti yattha sayaṁ uppannā, taṁ santānaṁ vitthārenti ciraṁ ṭhapentīti papañcā, kilesā. Visesato rāgadosamohataṇhādiṭṭhimānā. Tathā hi vuttaṁ—

> "Rāgo papañco doso papañco moho papañco taṇhā papañco diṭṭhi papañco māno papañco"ti.

Apica saṁkilesaṭṭho papañcaṭṭho, kacavaraṭṭho papañcaṭṭho. Tattha rāhapapañcassa subhasaññā nimittaṁ, dosapapañcassa āghātavatthu, mohapapañcassa āsavā, taṇhāpapañcassa vedanā, diṭṭhipapañcassa saññā, mānapapañcassa vitakko nimittaṁ. Tehi papañcehi sahagatā saññā papañcasaññā. Papañcasaññānaṁ saṅkhā bhāgā koṭṭhāsā papañcasaññāsaṅkhā. Atthato saddhiṁ nimittehi taṁtaṁpapañcassa pakkhiyo kilesagaṇo. Saññāgahaṇaṁ cettha tassa nesaṁ sādhāraṇahetubhāvena. Vuttaṁ hetaṁ "saññānidānā hi papañcasaṅkhā"ti[1]. Tesaṁ pahānaṁ, tena tena maggena rāgādikilesānaṁ samucchedananti attho.

Tadā hi[2] Bhagavā atītāsu anekakoṭisatasahassasaṅkhāsu attano jātīsu anatthassa nimittabhūte kilese imasmiṁ carimabhave ariyamaggena Bodhimaṇḍe savāsane pahīne paccavekkhitvā sattasantānañca kilesacaritaṁ rāgādikilesasaṁkiliṭṭhaṁ kañjiyapuṇṇalābuṁ viya takkabharitacāṭiṁ viya vasāpītapilotikaṁ viya ca dubbinimociyaṁ[3] disvā "evaṁ gahanaṁ nāmidaṁ kilesavaṭṭaṁ anādikālabhāvitaṁ mayhaṁ anavasesaṁ pahīnaṁ, aho suppahīnan"ti uppannapītipāmojjo udānaṁ udānesi. Tena vuttaṁ **"atha kho Bhagavā attano papañcasaññāsaṅkhāpahānaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesī"**ti.

Tattha **yassa papañcā ṭhiti[4] ca natthī**ti yasmā Bhagavā attānameva paraṁ viya katvā niddisati, tasmā yassa aggapuggalassa vuttalakkhaṇā papañcā, tehi katā saṁsāre ṭhiti[4] ca natthi. Netthiyaṁ pana "ṭhiti nāma anusayo"ti[5] vuttaṁ. Anusayo hi bhavapavattiyā mūlanti. Satte saṁsāre

---

1. Khu 1. 414 piṭṭhe. 2. Tadā kira (Sī, Syā) 3. Dubbinimocayaṁ (Syā)
4. Dhiti (Syā) 5. Khu 10. 32 piṭṭhe.

၇-ပပဉ္စခယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၇။ သတ္တမေ **ပပဉ္စသညာသင်္ခါပဟာနန္တိ** ပပဉ္စေန္တိ ယတ္ထ သယံ ဥပ္ပန္နာ၊ တံ သန္တာနံ ဝိတ္ထာရေန္တိ စိရံ ဌပေန္တီတိ ပပဉ္စာ၊ ကိလေသာ။ ဝိသေသတော ရာဂဒေါသမောဟတဏှာဒိဋ္ဌိမာနာ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

> "ရာဂေါ ပပဉ္စော ဒေါသော ပပဉ္စော မောဟော ပပဉ္စော တဏှာ ပပဉ္စော ဒိဋ္ဌိ ပပဉ္စော မာနော ပပဉ္စော"တိ။

အပိစ သံကိလေသဋ္ဌော ပပဉ္စဋ္ဌော, ကစဝရဋ္ဌော ပပဉ္စဋ္ဌော။ တတ္ထ ရာဂပပဉ္စဿ သုဘသညာ နိမိတ္တံ၊ ဒေါသပပဉ္စဿ အာဃာတဝတ္ထု၊ မောဟပပဉ္စဿ အာသဝါ၊ တဏှာပပဉ္စဿ ဝေဒနာ၊ ဒိဋ္ဌိပပဉ္စဿ သညာ၊ မာနပပဉ္စဿ ဝိတက္ကော နိမိတ္တံ။ တေဟိ ပပဉ္စေဟိ သဟဂတာ သညာ ပပဉ္စသညာ။ ပပဉ္စသညာနံ သင်္ခါ ဘာဂါ ကောဋ္ဌာသာ ပပဉ္စသညာသင်္ခါ။ အတ္ထတော သဒ္ဓိံ နိမိတ္တေဟိ တံတံပပဉ္စဿ ပက္ခိယော ကိလေသဂဏော။ သညာဂဟဏံ စေတ္ထ တဿ နေသံ သာဓာရဏဟေတုဘာဝေန။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "သညာနိဒါနာ ဟိ ပပဉ္စသင်္ခါ"တိ[၁]။ တေသံ ပဟာနံ၊ တေန တေန မဂ္ဂေန ရာဂါဒိကိလေသာနံ သမုစ္ဆေဒနန္တိ အတ္ထော။

တဒါ ဟိ[၂] ဘဂဝါ အတီတာသု အနေကကောဋိသတသဟဿသင်္ခါသု အတ္တနော ဇာတီသု အနတ္ထဿ နိမိတ္တဘူတေ ကိလေသေ ဣမသ္မိံ စရိမဘဝေ အရိယမဂ္ဂေန ဗောဓိမဏ္ဍေ သဝါသနေ ပဟီနေ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သတ္တသန္တာနဉ္စ ကိလေသစရိတံ ရာဂါဒိကိလေသသံကိလိဋ္ဌံ ကဉ္ဇိယပုဏ္ဏလာဗုံ ဝိယ တက္ကဘရိတစာဋိံ ဝိယ ဝသာပီတပိလောတိကံ ဝိယ စ ဒုဗ္ဗိနိမောစိယံ[၃] ဒိသွာ "ဧဝံ ဂဟနံ နာမိဒံ ကိလေသဝဋ္ဋံ အနာဒိကာလဘာဝိတံ မယှံ အနဝသေသံ ပဟီနံ၊ အဟော သုပ္ပဟီန"န္တိ ဥပ္ပန္နပီတိပါမောဇ္ဇော ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **"အထ ခေါ ဘဂဝါ အတ္တနော ပပဉ္စသညာသင်္ခါပဟာနံ ဝိဒိတွာ တာယံ ဝေလာယံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ"**တိ။

တတ္ထ **ယဿ ပပဉ္စာ ဌိတိ[၄] စ နတ္ထီ**တိ ယသ္မာ ဘဂဝါ အတ္တာနမေဝ ပရံ ဝိယ ကတွာ နိဒ္ဒိသတိ၊ တသ္မာ ယဿ အဂ္ဂပုဂ္ဂလဿ ဝုတ္တလက္ခဏာ ပပဉ္စာ, တေဟိ ကတာ သံသာရေ ဌိတိ[၄] စ နတ္ထိ။ နေတ္တိယံ ပန "ဌိတိ နာမ အနုသယော"တိ[၅] ဝုတ္တံ။ အနုသယော ဟိ ဘဝပဝတ္တိယာ မူလန္တိ။ သတ္တေ သံသာရေ

၁-ခု ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တဒါ ကိရ (သီ၊ သျာ) ၃-ဒုဗ္ဗိနိမောစယံ (သျာ)
၄-ဓိတိ (သျာ) ၅-ခု ၁၀-၃၂-ပိဋ္ဌေ။

papañcentīti papañcā. “Papañcaṭṭhitī”ti ca pāṭho. Tassattho—papañcānaṁ ṭhiti vijjamānatā maggena asamucchedo papañcaṭṭhiti, papañcā eva vā avasiṭṭhakusalākusalavipākānaṁ pavattiyā hetubhāvato vaṭṭassa ṭhiti papañcaṭṭhiti, sā yassa aggapuggalassa natthi. **Sandānaṁ palighañca vītivatto**ti yo bandhanaṭṭhena sandānasadisattā “sandānan”ti laddhanāmā taṇhādiṭṭhiyo, nibbānanagarapavesanisedhanato palighasadisattā palighasaṅkhātaṁ avijjañca vītivatto savāsanapahānena visesato atikkanto. Apare pana kodhaṁ “sandānan”ti vadanti, taṁ na gahetabbaṁ. So hi “parābhisajjanī”ti vuttoti.

Taṁ nittaṇhaṁ muniṁ carantanti taṁ sabbathāpi taṇhābhāvena nittaṇhaṁ, ubhayalokamunanato attahitaparahitamunanato ca Muniṁ, ekanteneva sabbasattahitatthaṁ catūhi iriyāpathehi nānāsamāpatticārehi anaññasādhāraṇena ñāṇacārena ca carantaṁ. **Nāvajānāti sadevakopi loko**ti sabbo sapaññajātiko sattaloko sadevakopi sabrahmakopi na kadācipi avajānāti na paribhoti, atha kho ayameva loke aggo seṭṭho uttamo pavaroti garuṁ karonto sakkaccaṁ pūjāsakkāranirato hotīti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Kaccānasuttavaṇṇanā

68. Aṭṭhame **ajjhattan**ti ettha ayaṁ **ajjhatta**saddo “cha ajjhattikāni āyatanānī”ti-ādīsu[1] ajjhattajjhatte āgato. “Ajjhattā dhammā[2], ajjhattaṁ vā kāye kāyānupassī”ti-ādīsu[3] niyakajjhatte. “Sabbanimittānaṁ amanasikārā ajjhattaṁ suññataṁ upasampajja viharatī”ti-ādīsu[4] visayajjhatte, issariyaṭṭhāneti attho. Phalasamāpatti hi Buddhānaṁ issariyaṭṭhānaṁ nāma. “Tenānanda bhikkhunā tasmiṁyeva purimasmiṁ samādhinimitte ajjhattameva cittaṁ saṇṭhapetabban”ti-ādīsu[5] gocarajjhatte. Idhāpi

1. Ma 3. 258 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 3 piṭṭhe. 3. Dī 2. 230 piṭṭhādīsu.
4. Ma 3. 153 piṭṭhe. 5. Ma 3. 154 piṭṭhe.

ပပဉ္စေန္တီတိ ပပဉ္စာ။ “ပပဉ္စဋ္ဌိတီ”တိ စ ပါဌော။ တဿတ္ထော—ပပဉ္စာနံ ဌိတိ ဝိဇ္ဇမာနတာ မဂ္ဂေန အသမုစ္ဆေဒေါ ပပဉ္စဋ္ဌိတိ၊ ပပဉ္စာ ဧဝ ဝါ အဝသိဋ္ဌကုသလာကုသလဝိပါကာနံ ပဝတ္တိယာ ဟေတုဘာဝတော ဝဋ္ဋဿ ဌိတိ ပပဉ္စဋ္ဌိတိ၊ သာ ယဿ အဂ္ဂပုဂ္ဂလဿ နတ္ထိ။ **သန္ဒာနံ ပလိဃဉ္စ ဝီတိဝတ္တော**တိ ယော ဗန္ဓနဋ္ဌေန သန္ဒာနသဒိသတ္တာ “သန္ဒာန”န္တိ လဒ္ဓနာမာ တဏှာဒိဋ္ဌိယော, နိဗ္ဗာနနဂရပဝေသနိသေဓနတော ပလိဃသဒိသတ္တာ ပလိဃသင်္ခါတံ အဝိဇ္ဇဉ္စ ဝီတိဝတ္တော သဝါသနပဟာနေန ဝိသေသတော အတိက္ကန္တော။ အပရေ ပန ကောဓံ “သန္ဒာန”န္တိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ သော ဟိ “ပရာဘိသဇ္ဇနီ”တိ ဝုတ္တောတိ။

တံ နိတ္တဏှံ မုနိံ စရန္တန္တိ တံ သဗ္ဗထာပိ တဏှာဘာဝေန နိတ္တဏှံ၊ ဥဘယလောကမုနနတော အတ္တဟိတပရဟိတမုနနတော စ မုနိံ၊ ဧကန္တေနေဝ သဗ္ဗသတ္တဟိတတ္ထံ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ နာနာသမာပတ္တိစာရေဟိ အနညသာဓာရဏေန ဉာဏစာရေန စ စရန္တံ။ **နာဝဇာနာတိ သဒေဝကောပိ လောကော**တိ သဗ္ဗော သပညဇာတိကော သတ္တလောကော သဒေဝကောပိ သဗြဟ္မကောပိ န ကဒါစိပိ အဝဇာနာတိ န ပရိဘောတိ၊ အထ ခေါ အယမေဝ လောကေ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော ပဝရောတိ ဂရုံ ကရောန္တော သက္ကစ္စံ ပူဇာသက္ကာရနိရတော ဟောတီတိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ကစ္စာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၈။ အဋ္ဌမေ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ ဧတ္ထ အယံ **အဇ္ဈတ္တ**သဒ္ဒေါ “ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနီ”တိအာဒီသု[1] အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တေ အာဂတော။ “အဇ္ဈတ္တာ ဓမ္မာ[2]၊ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ကာယေ ကာယာနုပဿီ”တိအာဒီသု[3] နိယကဇ္ဈတ္တေ။ “သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ အမနသိကာရာ အဇ္ဈတ္တံ သုညတံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ”တိအာဒီသု[4] ဝိသယဇ္ဈတ္တေ၊ ဣဿရိယဋ္ဌာနေတိ အတ္ထော။ ဖလသမာပတ္တိ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ဣဿရိယဋ္ဌာနံ နာမ။ “တေနာနန္ဒ ဘိက္ခုနာ တသ္မိံယေဝ ပုရိမသ္မိံ သမာဓိနိမိတ္တေ အဇ္ဈတ္တမေဝ စိတ္တံ သဏ္ဌပေတဗ္ဗ”န္တိအာဒီသု[5] ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ။ ဣဓာပိ

၁-မ ၃-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၂၃၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-မ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၃-၁၅၄-ပိဋ္ဌေ။

gocarajjhatteyeva daṭṭhabbo. Tasmā **ajjhattan**ti gocarajjhattabhūte kammaṭṭhānārammaṇeti vuttaṁ hoti. **Parimukhan**ti abhimukhaṁ. **Sūpaṭṭhitāyā**ti suṭṭhu upaṭṭhitāya kāyagatāya satiyā. Satisīsena cettha jhānaṁ vuttaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti "ajjhattaṁ kāyānupassanāsatipaṭṭhānavasena paṭiladdhaṁ uḷāraṁ jhānaṁ samāpajjitvā"ti.

Ayaṁ hi thero Bhagavati Sāvatthiyaṁ viharante ekadivasaṁ Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto vihāraṁ pavisitvā Bhagavato vattaṁ dassetvā divāṭṭhāne divāvihāraṁ nisinno nānāsamāpattīhi divasabhāgaṁ vītināmetvā sāyanhasamayaṁ vihāramajjhaṁ otaritvā Bhagavati Gandhakuṭiyaṁ nisinne "akālo tāva Bhagavantaṁ upasaṅkamitun"ti Gandhakuṭiyā avidūre aññatarasmiṁ rukkhamūle kālaparicchedaṁ katvā yathāvuttaṁ samāpattiṁ samāpajjitvā nisīdi. Satthā taṁ tathānisinnaṁ Gandhakuṭiyaṁ nisinnoyeva passi. Tena vuttaṁ "**tena kho pana samayena āyasmā Mahākaccāno -pa- sūpaṭṭhitāyā**"ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Mahākaccānattherassa satipaṭṭhānabhāvanāvasena adhigataṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā samāpajjanaṁ sabbākārato viditvā tadatthadīpanaṁ **imaṁ udanaṁ udānesi.**

Tattha **yassa siyā sabbadā sati, satataṁ kāyagatā upaṭṭhitā**ti yassa āraddhavipassakassa ekadivasaṁ cha koṭṭhāse katvā sabbasmimpi kāle nāmarūpabhedena duvidhepi kāye gatā kāyārammaṇā pañcannaṁ upādānakkhandhānaṁ aniccādisammasanavasena satataṁ nirantaraṁ sātaccābhiyogavasena sati upaṭṭhitā siyā.

Ayaṁ kirāyasmā paṭhamaṁ kāyagatāsatikammaṭṭhānavasena jhānaṁ nibbattetvā taṁ pādakaṁ katvā kāyānupassanāsatipaṭṭhānamukhena vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ patto. So aparabhāgepi yebhuyyena tameva jhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya tatheva ca vipassitvā phalasamāpattiṁ samāpajjati. Svāyaṁ yena vidhinā arahattaṁ patto, taṁ vidhiṁ dassento Satthā "yassa siyā sabbadā sati, satataṁ kāyagatā upaṭṭhitā"ti vatvā tassā upaṭṭhānākāraṁ vibhāvetuṁ "**no cassa no ca me siyā, na bhavissati na ca me bhavissatī**"ti āha.

ဂေါစရဇ္ဈတ္တေယေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ **အဇ္ဈတ္တန္တိ** ဂေါစရဇ္ဈတ္တဘူတေ ကမ္မဋ္ဌာနာရမ္မဏေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပရိမုခန္တိ** အဘိမုခံ။ **သူပဋ္ဌိတာယာတိ** သုဋ္ဌု ဥပဋ္ဌိတာယ ကာယဂတာယ သတိယာ။ သတိသီသေန စေတ္ထ ဈာနံ ဝုတ္တံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ "အဇ္ဈတ္တံ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနဝသေန ပဋိလဒ္ဓံ ဥဠာရံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ"တိ။

အယံ ဟိ ထေရော ဘဂဝတိ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရန္တေ ဧကဒိဝသံ သာဝတ္ထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ဘဂဝတော ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသိန္နော နာနာသမာပတ္တီဟိ ဒိဝသဘာဂံ ဝီတိနာမေတွာ သာယနှသမယံ ဝိဟာရမဇ္ဈံ ဩတရိတွာ ဘဂဝတိ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နေ "အကာလော တာဝ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတု"န္တိ ဂန္ဓကုဋိယာ အဝိဒူရေ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ကာလပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ ယထာဝုတ္တံ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိ။ သတ္ထာ တံ တထာနိသိန္နံ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နောယေဝ ပဿိ။ တေန ဝုတ္တံ "**တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ မဟာကစ္စာနော။ပ။ သူပဋ္ဌိတာယာ**"တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော မဟာကစ္စာနတ္ထေရဿ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာဝသေန အဓိဂတံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ သမာပဇ္ဇနံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။**

တတ္ထ **ယဿ သိယာ သဗ္ဗဒါ သတိ၊ သတတံ ကာယဂတာ ဥပဋ္ဌိတာ**တိ ယဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဧကဒိဝသံ ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ကာလေ နာမရူပဘေဒေန ဒုဝိဓေပိ ကာယေ ဂတာ ကာယာရမ္မဏာ ပဉ္စန္နံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ အနိစ္စာဒိသမ္မသနဝသေန သတတံ နိရန္တရံ သာတစ္စာဘိယောဂဝသေန သတိ ဥပဋ္ဌိတာ သိယာ။

အယံ ကိရာယသ္မာ ပဌမံ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနဝသေန ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တံ ပါဒကံ ကတွာ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနမုခေန ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ သော အပရဘာဂေပိ ယေဘုယျေန တမေဝ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ တထေဝ စ ဝိပဿိတွာ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ။ သွာယံ ယေန ဝိဓိနာ အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ တံ ဝိဓိံ ဒဿေန္တော သတ္ထာ "ယဿ သိယာ သဗ္ဗဒါ သတိ၊ သတတံ ကာယဂတာ ဥပဋ္ဌိတာ"တိ ဝတွာ တဿာ ဥပဋ္ဌာနာကာရံ ဝိဘာဝေတုံ "**နော စဿ နော စ မေ သိယာ၊ န ဘဝိဿတိ န စ မေ ဘဝိဿတီ**"တိ အာဟ။

Tassattho dvidhā veditabbo sammasanato pubbabhāgavasena sammasana-kālavasena cāti. Tesu pubbabhāgavasena tāva **no cassa no ca me siyā**ti atītakāle mama kilesakammaṁ no cassa na bhaveyya ce, imasmiṁ paccuppannakāle ayaṁ attabhāvo no ca me siyā na me uppajjeyya. Yasmā pana me atīte kammakilesā ahesuṁ, tasmā taṁnimitto etarahi ayaṁ me attabhāvo pavattati. **Na bhavissati na ca me bhavissatī**ti imasmiṁ attabhāve paṭipakkhādhigamena[1] kilesakammaṁ na bhavissati na uppajjissati me, āyatiṁ vipākavaṭṭaṁ na ca me bhavissati na me pavattissatīti. Evaṁ kālattaye kammakilesahetukaṁ idaṁ mayhaṁ attabhāvasaṅkhātaṁ khandhapañcakaṁ, na issarādihetukaṁ, yathā ca mayhaṁ, evaṁ sabbasattānanti sappaccayanāmarūpadassanaṁ pakāsitaṁ hoti.

Sammasanakālavasena pana **no cassa no ca me siyā**ti yasmā idaṁ khandhapañcakaṁ hutvā abhāvaṭṭhena aniccaṁ, abhiṇhapaṭipīḷanaṭṭhena dukkhaṁ, avasavattanaṭṭhena anattā, evaṁ yadi ayaṁ attā nāma nāpi khandhapañcakavinimutto koci no cassa no ca siyā na bhaveyya, evaṁ sante no ca me siyā mama santakaṁ nāma kiñci na bhaveyya. **Na bhavissatī**ti attani attaniye[2] bhavitabbaṁ yathā cidaṁ nāmarūpaṁ etarahi ca atīte ca attattaniyaṁ suññaṁ, evaṁ na bhavissati na me bhavissati, anāgatepi khandhavinimutto attā nāma na koci na me bhavissati na pavattissati, tato eva kiñci palibodhaṭṭhāniyaṁ na me bhavissati āyatimpi attaniyaṁ nāma na me kiñci bhavissatīti. Iminā tīsu kālesu "ahan"ti gahetabbassa abhāvato "maman"ti gahetabbassa ca abhāvaṁ dasseti. Tena catukkoṭikā suññatā pakāsitā hoti.

Anupubbavihāri tattha soti evaṁ tīsupi kālesu attattaniyaṁ suññataṁ tattha saṅkhāragate anupassanto anukkamena udayabbayañāṇādivipassanāñāṇesu uppajjamānesu anupubbavipassanāvihāravasena anupubbavihārī samāno. **Kāleneva tare visattikan**ti so evaṁ vipassanaṁ matthakaṁ pāpetvā ṭhito yogāvacaro indriyānaṁ paripākagatakālena vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya maggena ghaṭitakālena ariyamaggassa

1. Paṭipakkhavigamena (Sī, Ka) 2. Sati hi attaniyena (Syā)

တဿတ္ထော ဒွိဓာ ဝေဒိတဗ္ဗော သမ္မသနတော ပုဗ္ဗဘာဂဝသေန သမ္မသနကာလဝသေန စာတိ။ တေသု ပုဗ္ဗဘာဂဝသေန တာဝ **နော စဿ နော စ မေ သိယာ**တိ အတီတကာလေ မမ ကိလေသကမ္မံ နော စဿ န ဘဝေယျ စေ၊ ဣမသ္မိံ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ အယံ အတ္တဘာဝေါ နော စ မေ သိယာ န မေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ ယသ္မာ ပန မေ အတီတေ ကမ္မကိလေသာ အဟေသုံ၊ တသ္မာ တံနိမိတ္တော ဧတရဟိ အယံ မေ အတ္တဘာဝေါ ပဝတ္တတိ။ **န ဘဝိဿတိ န စ မေ ဘဝိဿတီ**တိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ပဋိပက္ခာဓိဂမေန[1] ကိလေသကမ္မံ န ဘဝိဿတိ န ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ မေ၊ အာယတိံ ဝိပါကဝဋ္ဋံ န စ မေ ဘဝိဿတိ န မေ ပဝတ္တိဿတီတိ။ ဧဝံ ကာလတ္တယေ ကမ္မကိလေသဟေတုကံ ဣဒံ မယှံ အတ္တဘာဝသင်္ခါတံ ခန္ဓပဉ္စကံ, န ဣဿရာဒိဟေတုကံ၊ ယထာ စ မယှံ၊ ဧဝံ သဗ္ဗသတ္တာနန္တိ သပ္ပစ္စယနာမရူပဒဿနံ ပကာသိတံ ဟောတိ။

သမ္မသနကာလဝသေန ပန **နော စဿ နော စ မေ သိယာ**တိ ယသ္မာ ဣဒံ ခန္ဓပဉ္စကံ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စံ၊ အဘိဏှပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခံ၊ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာ၊ ဧဝံ ယဒိ အယံ အတ္တာ နာမ နာပိ ခန္ဓပဉ္စကဝိနိမုတ္တော ကောစိ နော စဿ နော စ သိယာ န ဘဝေယျ၊ ဧဝံ သန္တေ နော စ မေ သိယာ မမ သန္တကံ နာမ ကိဉ္စိ န ဘဝေယျ။ **န ဘဝိဿတီ**တိ အတ္တနိ အတ္တနိယေ[2] ဘဝိတဗ္ဗံ ယထာ စိဒံ နာမရူပံ ဧတရဟိ စ အတီတေ စ အတ္တတ္တနိယံ သုညံ၊ ဧဝံ န ဘဝိဿတိ န မေ ဘဝိဿတိ၊ အနာဂတေပိ ခန္ဓဝိနိမုတ္တော အတ္တာ နာမ န ကောစိ န မေ ဘဝိဿတိ န ပဝတ္တိဿတိ၊ တတော ဧဝ ကိဉ္စိ ပလိဗောဓဋ္ဌာနိယံ န မေ ဘဝိဿတိ အာယတိမ္ပိ အတ္တနိယံ နာမ န မေ ကိဉ္စိ ဘဝိဿတီတိ။ ဣမိနာ တီသု ကာလေသု "အဟ"န္တိ ဂဟေတဗ္ဗဿ အဘာဝတော "မမ"န္တိ ဂဟေတဗ္ဗဿ စ အဘာဝံ ဒဿေတိ။ တေန စတုက္ကောဋိကာ သုညတာ ပကာသိတာ ဟောတိ။

အနုပုဗ္ဗဝိဟာရိ တတ္ထ သောတိ ဧဝံ တီသုပိ ကာလေသု အတ္တတ္တနိယံ သုညတံ တတ္ထ သင်္ခါရဂတေ အနုပဿန္တော အနုက္ကမေန ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာဒိဝိပဿနာဉာဏေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနေသု အနုပုဗ္ဗဝိပဿနာဝိဟာရဝသေန အနုပုဗ္ဗဝိဟာရီ သမာနော။ **ကာလေနေဝ တရေ ဝိသတ္တိက**န္တိ သော ဧဝံ ဝိပဿနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဌိတော ယောဂါဝစရော ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကဂတကာလေန ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂေန ဃဋိတကာလေန အရိယမဂ္ဂဿ

၁-ပဋိပက္ခဝိဂမေန (သီ၊ က) ၂-သတိ ဟိ အတ္တနိယေန (သျာ)

uppattikālena sakalassa bhavattayassa saṁtananato visattikāsaṅkhātaṁ taṇhaṁ tareyya, vitaritvā tassā paratīre tiṭṭheyyāti adhippāyo.

Iti Bhagavā aññāpadesena āyasmato Mahākaccānassa arahattuppattidīpanaṁ udānaṁ udānesi.

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Udapānasuttavaṇṇanā

69. Navame **Mallesū**ti Mallā nāma jānapadino rājakumārā, tesaṁ nivāso ekopi janapado ruḷhīvasena “Mallā”ti vuccati. Tesu Mallesu, yaṁ loke “Mallo”ti vuccati. Keci pana “mālesū”ti paṭhanti. **Cārikaṁ caramāno**ti aturitacārikāvasena mahāmaṇḍalajanapadacārikaṁ caramāno. **Mahatā bhikkhusaṁghenā**ti aparicchedaguṇena mahantena samaṇagaṇena. Tadā hi Bhagavato mahābhikkhuparivāro ahosi. **Thūṇaṁ nāma Mallānaṁ brāhmaṇagāmo**ti puratthimadakkhiṇāya disāya Majjhimadesassa avadhiṭṭhāne Malladese Thūṇanāmako brāhmaṇabahulatāya brāhmaṇagāmo. **Tadavasarī**ti taṁ avasari, Thūṇagāmamaggaṁ pāpuṇīti attho. **Assosun**ti suṇiṁsu, sotadvārasampattavacananigghosānusārena jāniṁsūti attho. **Kho**ti padapūraṇe, avadhāraṇatthe vā nipāto. Tattha avadhāraṇatthena assosuṁyeva, na tesaṁ savanantarāyo ahosīti vuttaṁ hoti. Padapūraṇena padabyañjanasiliṭṭhattamattameva. **Thūṇeyyakā**ti Thūṇagāmavāsino. **Brāhmaṇa gahapatikā**ti ettha brahmaṁ aṇantīti brāhmaṇā, mante sajjhāyantīti attho. Idameva hi jātibrāhmaṇānaṁ nibbacanaṁ, ariyā pana bāhitapāpattā “brāhmaṇā”ti vuccanti. **Gahapatikā**ti khattiyabrāhmaṇe vajjetvā ye keci agāraṁ ajjhāvasantā vuccanti, visesato vessā. Brāhmaṇā ca gahapatikā ca brāhmaṇagahapatikā.

Idāni yamatthaṁ te assosuṁ, taṁ dassetuṁ **“samaṇo khalu bho Gotamo**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha samitapāpattā “samaṇo”ti veditabbo.

ဥပ္ပတ္တိကာလေန သကလဿ ဘဝတ္တယဿ သံတနနတော ဝိသတ္တိကာသင်္ခါတံ တဏှံ တရေယျ၊ ဝိတရိတွာ တဿာ ပရတီရေ တိဋ္ဌေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣတိ ဘဂဝါ အညာပဒေသေန အာယသ္မတော မဟာကစ္စာနဿ အရဟတ္တုပ္ပတ္တိဒီပနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဥဒပါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၉။ နဝမေ **မလ္လေသူ**တိ မလ္လာ နာမ ဇာနပဒိနော ရာဇကုမာရာ၊ တေသံ နိဝါသော ဧကောပိ ဇနပဒေါ ရုဠှီဝသေန “မလ္လာ”တိ ဝုစ္စတိ။ တေသု မလ္လေသု၊ ယံ လောကေ “မလ္လော”တိ ဝုစ္စတိ။ ကေစိ ပန “မာလေသူ”တိ ပဌန္တိ။ **စာရိကံ စရမာနော**တိ အတုရိတစာရိကာဝသေန မဟာမဏ္ဍလဇနပဒစာရိကံ စရမာနော။ **မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေနာ**တိ အပရိစ္ဆေဒဂုဏေန မဟန္တေန သမဏဂဏေန။ တဒါ ဟိ ဘဂဝတော မဟာဘိက္ခုပရိဝါရော အဟောသိ။ **ထူဏံ နာမ မလ္လာနံ ဗြာဟ္မဏဂါမော**တိ ပုရတ္ထိမဒက္ခိဏာယ ဒိသာယ မဇ္ဈိမဒေသဿ အဝဓိဋ္ဌာနေ မလ္လဒေသေ ထူဏနာမကော ဗြာဟ္မဏဗဟုလတာယ ဗြာဟ္မဏဂါမော။ **တဒဝသရီ**တိ တံ အဝသရိ၊ ထူဏဂါမမဂ္ဂံ ပါပုဏီတိ အတ္ထော။ **အဿောသုန္တိ** သုဏိံသု၊ သောတဒွါရသမ္ပတ္တဝစနနိဂ္ဃောသာနုသာရေန ဇာနိံသူတိ အတ္ထော။ **ခေါ**တိ ပဒပူရဏေ၊ အဝဓာရဏတ္ထေ ဝါ နိပါတော။ တတ္ထ အဝဓာရဏတ္ထေန အဿောသုံယေဝ၊ န တေသံ သဝနန္တရာယော အဟောသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပဒပူရဏေန ပဒဗျဉ္ဇနသိလိဋ္ဌတ္တမတ္တမေဝ။ **ထူဏေယျကာ**တိ ထူဏဂါမဝါသိနော။ **ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ**တိ ဧတ္ထ ဗြဟ္မံ အဏန္တီတိ ဗြာဟ္မဏာ၊ မန္တေ သဇ္ဈာယန္တီတိ အတ္ထော။ ဣဒမေဝ ဟိ ဇာတိဗြာဟ္မဏာနံ နိဗ္ဗစနံ၊ အရိယာ ပန ဗာဟိတပါပတ္တာ “ဗြာဟ္မဏာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဂဟပတိကာ**တိ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏေ ဝဇ္ဇေတွာ ယေ ကေစိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တာ ဝုစ္စန္တိ၊ ဝိသေသတော ဝေဿာ။ ဗြာဟ္မဏာ စ ဂဟပတိကာ စ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ။

ဣဒါနိ ယမတ္ထံ တေ အဿောသုံ၊ တံ ဒဿေတုံ **“သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ သမိတပါပတ္တာ “သမဏော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

vuttaṁ hetaṁ “samitāssa honti pāpakā akusalā dhammā”ti-ādi[1]. Bhagavā ca anuttarena ariyamaggena sabbaso samitapāpo. Tenassa yathābhuccaguṇādhigatametaṁ nāmaṁ, yadidaṁ samaṇoti. **Khalū**ti anussavatthe nipāto. **Bho**ti brāhmaṇajātikānaṁ jātisamudāgataṁ ālapanamattaṁ. Vuttampi cetaṁ “bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano”ti[2]. **Gotamo**ti gottavasena Bhagavato parikittanaṁ. Tasmā “samaṇo khalu bho Gotamo”ti samaṇo kira bho Gotamagottoti ayamettha attho. **Sakyaputto**ti idaṁ pana Bhagavato uccākulaparidīpanaṁ. **Sakyakulā pabbajito**ti saddhāpabbajitabhāvaparidīpanaṁ. Kenaci pārijuññena anabhibhūto aparikkhīṇaṁyeva taṁ kulaṁ pahāya nekkhammādhigamasaddhāya pabbajitoti vuttaṁ hoti. **Udapānaṁ tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūresun**ti pānīyakūpaṁ tiṇena ca bhusena ca mukhappamāṇena vaḍḍhesuṁ, tiṇādīni pakkhipitvā kūpaṁ pidahiṁsūti attho.

Tassa kira gāmassa bahi Bhagavato āgamanamagge brāhmaṇānaṁ paribhogabhūto eko udapāno ahosi. Taṁ ṭhapetvā tattha sabbāni kūpataḷākādīni udakaṭṭhānāni tadā visukkhāni nirudakāni ahesuṁ. Atha Thūṇeyyakā ratanattaye appasannā maccherapakatā Bhagavato āgamanaṁ sutvā “sace samaṇo Gotamo sasāvako imaṁ gāmaṁ pavisitvā dvīhatīhaṁ vaseyya, sabbaṁ imaṁ janaṁ attano vacane ṭhapeyya, tato brāhmaṇadhammo patiṭṭhaṁ na labheyyā”ti tattha Bhagavato avāsāya parisakkantā “imasmiṁ gāme aññattha udakaṁ natthi, amuṁ udāpānaṁ aparibhogaṁ karissāma, evaṁ samaṇo Gotamo sasāvako imaṁ gāmaṁ na pavisissatī”ti sammantayitvā sabbe gāmavāsino sattāhassa udakaṁ gahetvā cāṭi-ādīni pūretvā udapānaṁ tiṇena ca bhusena ca pidahiṁsu. Tena vuttaṁ **“udapānaṁ tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūresuṁ, ‘mā te muṇḍakā samaṇakā pānīyaṁ apaṁsū’ti”**.

Tattha **muṇḍakā samaṇakā**ti muṇḍe[3] “muṇḍā”ti samaṇe[4] “samaṇā”ti vattuṁ vaṭṭeyya, te pana khuṁsanādhippāyena hīḷentā evamāhaṁsu. **Mā**ti paṭisedhe, mā apaṁsu mā piviṁsūti attho. **Maggā**

1. Ma 1. 347 piṭṭhe. 2. Khu 1. 70 piṭṭhe.
3. Muṇḍesu (Sī, Ka) 4. Samaṇesu (Sī, Ka)

ဝုတ္တံ ဟေတံ “သမိတာဿ ဟောန္တိ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ”တိအာဒိ[၁]။ ဘဂဝါ စ အနုတ္တရေန အရိယမဂ္ဂေန သဗ္ဗသော သမိတပါပေါ။ တေနဿ ယထာဘုစ္စဂုဏာဓိဂတမေတံ နာမံ၊ ယဒိဒံ သမဏောတိ။ **ခလူ**တိ အနုဿဝတ္ထေ နိပါတော။ **ဘော**တိ ဗြာဟ္မဏဇာတိကာနံ ဇာတိသမုဒါဂတံ အာလပနမတ္တံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “ဘောဝါဒိ နာမ သော ဟောတိ၊ သစေ ဟောတိ သကိဉ္စနော”တိ[၂]။ **ဂေါတမော**တိ ဂေါတ္တဝသေန ဘဂဝတော ပရိကိတ္တနံ။ တသ္မာ “သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော”တိ သမဏော ကိရ ဘော ဂေါတမဂေါတ္တောတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **သကျပုတ္တော**တိ ဣဒံ ပန ဘဂဝတော ဥစ္စာကုလပရိဒီပနံ။ **သကျကုလာ ပဗ္ဗဇိတော**တိ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဘာဝပရိဒီပနံ။ ကေနစိ ပါရိဇုညေန အနဘိဘူတော အပရိက္ခီဏံယေဝ တံ ကုလံ ပဟာယ နေက္ခမ္မာဓိဂမသဒ္ဓါယ ပဗ္ဗဇိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥဒပါနံ တိဏဿ စ ဘုသဿ စ ယာဝ မုခတော ပူရေသုန္တိ** ပါနီယကူပံ တိဏေန စ ဘုသေန စ မုခပ္ပမာဏေန ဝဍ္ဎေသုံ၊ တိဏာဒီနိ ပက္ခိပိတွာ ကူပံ ပိဒဟိံသူတိ အတ္ထော။

တဿ ကိရ ဂါမဿ ဗဟိ ဘဂဝတော အာဂမနမဂ္ဂေ ဗြာဟ္မဏာနံ ပရိဘောဂဘူတော ဧကော ဥဒပါနော အဟောသိ။ တံ ဌပေတွာ တတ္ထ သဗ္ဗာနိ ကူပတဠာကာဒီနိ ဥဒကဋ္ဌာနာနိ တဒါ ဝိသုက္ခာနိ နိရုဒကာနိ အဟေသုံ။ အထ ထူဏေယျကာ ရတနတ္တယေ အပ္ပသန္နာ မစ္ဆေရပကတာ ဘဂဝတော အာဂမနံ သုတွာ “သစေ သမဏော ဂေါတမော သသာဝကော ဣမံ ဂါမံ ပဝိသိတွာ ဒွီဟတီဟံ ဝသေယျ၊ သဗ္ဗံ ဣမံ ဇနံ အတ္တနော ဝစနေ ဌပေယျ၊ တတော ဗြာဟ္မဏဓမ္မော ပတိဋ္ဌံ န လဘေယျာ”တိ တတ္ထ ဘဂဝတော အဝါသာယ ပရိသက္ကန္တာ “ဣမသ္မိံ ဂါမေ အညတ္ထ ဥဒကံ နတ္ထိ၊ အမုံ ဥဒပါနံ အပရိဘောဂံ ကရိဿာမ၊ ဧဝံ သမဏော ဂေါတမော သသာဝကော ဣမံ ဂါမံ န ပဝိသိဿတီ”တိ သမ္မန္တယိတွာ သဗ္ဗေ ဂါမဝါသိနော သတ္တာဟဿ ဥဒကံ ဂဟေတွာ စာဋိအာဒီနိ ပူရေတွာ ဥဒပါနံ တိဏေန စ ဘုသေန စ ပိဒဟိံသု။ တေန ဝုတ္တံ “**ဥဒပါနံ တိဏဿ စ ဘုသဿ စ ယာဝ မုခတော ပူရေသုံ၊ ‘မာ တေ မုဏ္ဍကာ သမဏကာ ပါနီယံ အပံသူ**’တိ”။

တတ္ထ **မုဏ္ဍကာ သမဏကာ**တိ မုဏ္ဍေ[၃] “မုဏ္ဍာ”တိ သမဏေ[၄] “သမဏာ”တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋေယျ၊ တေ ပန ခုံသနာဓိပ္ပါယေန ဟီဠေန္တာ ဧဝမာဟံသု။ **မာ**တိ ပဋိသေဓေ၊ မာ အပံသု မာ ပိဝိံသူတိ အတ္ထော။ **မဂ္ဂါ**

၁-မ ၁-၃၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မုဏ္ဍေသု (သီ၊ က) ၄-သမဏေသု (သီ၊ က)

okkammāti maggato apasakkitvā. **Etamhā**ti yo udapāno tehi tathā kato, tameva niddisanto āha. Kiṁ pana Bhagavā tesaṁ brāhmaṇānaṁ taṁ vippakāraṁ anāvajjitvā evamāha "etamhā udapānā pānīyaṁ āharā"ti, udāhu āvajjitvā jānantoti? Jānanto eva Bhagavā attano Buddhānubhāvaṁ pakāsetvā te dametvā nibbisevane kātuṁ evamāha, na pānīyaṁ pātukāmo. Tenevettha Mahāparinibbānasutte viya "pipāsitosmī"ti[1] na vuttaṁ. Dhammabhaṇḍāgāriko pana Satthu ajjhāsayaṁ ajānanto Thūṇeyyakehi kataṁ vippakāraṁ ācikkhanto **"idāni so bhante"**ti-ādimāha.

Tattha **idānī**ti adhunā, amhākaṁ āgamanavelāyamevāti attho. **Eso bhante udapāno**ti paṭhanti. Thero dvikkhattuṁ paṭikkhipitvā tatiyavāre "na kho Tathāgatā tikkhattuṁ paccanīkā kātabbā, kāraṇaṁ diṭṭhaṁ bhavissati dīghadassinā"ti mahārājadattiyaṁ Bhagavato pattaṁ gahetvā udapānaṁ agamāsi. Gacchante[2] there udapāne udakaṁ paripuṇṇaṁ hutvā uttaritvā samantato sandati, sabbaṁ tiṇaṁ bhusañca uplavitvā sayameva apagacchi. Tena ca sandamānena salilena uparūpari vaḍḍhantena tasmiṁ gāme sabbeva pokkharaṇī-ādayo jalāsayā visukkhā paripūriṁsu, tathā parikhākusubbhaninnādīni ca. Sabbo gāmappadeso mahoghena ajjhotthaṭo mahāvassakāle viya ahosi. Kumuduppalapadumapuṇḍarīkādīni jalajapupphāni tattha tattha ubbhijjitvā vikasamānāni udakaṁ sañchādiṁsu. Saresu haṁsakoñcacakkavākakāraṇḍava[3] bakādayo udakasakuṇikā vassamānā tattha tattha vicariṁsu. Thūṇeyyakā taṁ mahoghaṁ tathā uttarantaṁ samantato vīcitaraṅgasamākulaṁ pariyantato samuṭṭhahamānaṁ ruciraṁ pheṇabubbuḷakaṁ disvā acchariyabbhutacittajātā evaṁ sammantesuṁ "mayaṁ samaṇassa Gotamassa udakupacchedaṁ kātuṁ vāyamimhā, ayaṁ pana mahogho tassa āgamanakālato paṭṭhāya evaṁ abhivaḍḍhati, nissaṁsayaṁ kho ayaṁ tassa iddhānubhāvo. Mahiddhiko hi so mahānubhāvo. Ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati, yathā yaṁ mahogho uṭṭhahitvā amhākaṁ gāmampi otthareyya. Handa mayaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā payirupāsitvā accayaṁ desentā khamāpeyyāmā"ti.

---

1. Dī 2. 107 piṭṭhe. 2. Gacchante gacchante (Sī, Syā) 3. ...kādamba (Sī, Syā)

ဩက္ကမ္မာတိ မဂ္ဂတော အပသက္ကိတွာ။ **ဧတမှာ**တိ ယော ဥဒပါနော တေဟိ တထာ ကတော၊ တမေဝ နိဒ္ဒိသန္တော အာဟ။ ကိံ ပန ဘဂဝါ တေသံ ဗြာဟ္မဏာနံ တံ ဝိပ္ပကာရံ အနာဝဇ္ဇိတွာ ဧဝမာဟ "ဧတမှာ ဥဒပါနာ ပါနီယံ အာဟရာ"တိ၊ ဥဒါဟု အာဝဇ္ဇိတွာ ဇာနန္တောတိ? ဇာနန္တော ဧဝ ဘဂဝါ အတ္တနော ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ပကာသေတွာ တေ ဒမေတွာ နိဗ္ဗိသေဝနေ ကာတုံ ဧဝမာဟ၊ န ပါနီယံ ပါတုကာမော။ တေနေဝေတ္ထ မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ္တေ ဝိယ "ပိပါသိတောသ္မီ"တိ[၁] န ဝုတ္တံ။ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော ပန သတ္ထု အဇ္ဈာသယံ အဇာနန္တော ထူဏေယျကေဟိ ကတံ ဝိပ္ပကာရံ အာစိက္ခန္တော **"ဣဒါနိ သော ဘန္တေ"**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဣဒါနီ**တိ အဓုနာ၊ အမှာကံ အာဂမနဝေလာယမေဝါတိ အတ္ထော။ **ဧသော ဘန္တေ ဥဒပါနော**တိ ပဌန္တိ။ ထေရော ဒွိက္ခတ္တုံ ပဋိက္ခိပိတွာ တတိယဝါရေ "န ခေါ တထာဂတာ တိက္ခတ္တုံ ပစ္စနီကာ ကာတဗ္ဗာ၊ ကာရဏံ ဒိဋ္ဌံ ဘဝိဿတိ ဒီဃဒဿိနာ"တိ မဟာရာဇဒတ္တိယံ ဘဂဝတော ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဥဒပါနံ အဂမာသိ။ ဂစ္ဆန္တေ[၂] ထေရေ ဥဒပါနေ ဥဒကံ ပရိပုဏ္ဏံ ဟုတွာ ဥတ္တရိတွာ သမန္တတော သန္ဒတိ၊ သဗ္ဗံ တိဏံ ဘုသဉ္စ ဥပ္လဝိတွာ သယမေဝ အပဂစ္ဆိ။ တေန စ သန္ဒမာနေန သလိလေန ဥပရူပရိ ဝဍ္ဎန္တေန တသ္မိံ ဂါမေ သဗ္ဗေဝ ပေါက္ခရဏီအာဒယော ဇလာသယာ ဝိသုက္ခာ ပရိပူရိံသု၊ တထာ ပရိခါကုသုဗ္ဘနိန္နာဒီနိ စ။ သဗ္ဗော ဂါမပ္ပဒေသော မဟောဃေန အဇ္ဈောတ္ထဋော မဟာဝဿကာလေ ဝိယ အဟောသိ။ ကုမုဒုပ္ပလပဒုမပုဏ္ဍရီကာဒီနိ ဇလဇပုပ္ဖါနိ တတ္ထ တတ္ထ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ဝိကသမာနာနိ ဥဒကံ သဉ္ဆာဒိံသု။ သရေသု ဟံသကောဉ္စစက္ကဝါကကာရဏ္ဍဝ[၃] ဗကာဒယော ဥဒကသကုဏိကာ ဝဿမာနာ တတ္ထ တတ္ထ ဝိစရိံသု။ ထူဏေယျကာ တံ မဟောဃံ တထာ ဥတ္တရန္တံ သမန္တတော ဝီစိတရင်္ဂသမာကုလံ ပရိယန္တတော သမုဋ္ဌဟမာနံ ရုစိရံ ဖေဏဗုဗ္ဗုဠကံ ဒိသွာ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတာ ဧဝံ သမ္မန္တေသုံ "မယံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဥဒကုပစ္ဆေဒံ ကာတုံ ဝါယမိမှာ၊ အယံ ပန မဟောဃော တဿ အာဂမနကာလတော ပဋ္ဌာယ ဧဝံ အဘိဝဍ္ဎတိ၊ နိဿံသယံ ခေါ အယံ တဿ ဣဒ္ဓါနုဘာဝေါ။ မဟိဒ္ဓိကော ဟိ သော မဟာနုဘာဝေါ။ ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိဇ္ဇတိ၊ ယထာ ယံ မဟောဃော ဥဋ္ဌဟိတွာ အမှာကံ ဂါမမ္ပိ ဩတ္ထရေယျ။ ဟန္ဒ မယံ သမဏံ ဂေါတမံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပယိရုပါသိတွာ အစ္စယံ ဒေသေန္တာ ခမာပေယျာမာ"တိ။

၁-ဒီ ၂-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ (သီ၊ သျာ) ၃-....ကာဒမ္ဗ (သီ၊ သျာ)

Te sabbeva ekajjhāsayā hutvā saṁghasaṁghī gaṇībhūtā gāmato nikkhamitvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu. Upasaṅkamitvā appekacce Bhagavato pāde sirasā vandiṁsu, appekacce añjaliṁ paṇāmesuṁ, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā nisīdiṁsu, appekacce nāmagottaṁ sāvesuṁ. Evaṁ pana katvā sabbeva ekamantaṁ nisīditvā "idha mayaṁ bho Gotama bhoto ceva Gotamassa Gotamasāvakānañca udakappaṭisedhaṁ kārayimha, amukasmiṁ udapāne tiṇañca bhusañca pakkhipimha. So pana udapāno acetanopi samāno sacetano viya bhoto guṇaṁ jānanto viya sayameva sabbaṁ tiṇaṁ bhusaṁ apanetvā suvisuddho jāto, sabbopi cettha ninnappadeso mahatā udakoghena paripuṇṇo ramaṇīyova jāto, udakūpajīvino sattā parituṭṭhā. Mayaṁ pana manussāpi samānā bhoto guṇe na jānimha, ye mayaṁ evaṁ akarimha, sādhu no bhavaṁ Gotamo tathā karotu, yathāyaṁ mahogho imaṁ gāmaṁ na otthareyya, accayo no accagamā yathābālaṁ, taṁ no bhavaṁ Gotamo accayaṁ paṭiggaṇhātu anukampaṁ upādāyā"ti accayaṁ desesuṁ. Bhagavāpi "taggha tumhe accayo accagamā yathābālaṁ, taṁ vo mayaṁ paṭiggaṇhāma āyatiṁ saṁvarāyā"ti tesaṁ accayaṁ paṭiggahetvā pasannacittataṁ ñatvā uttari ajjhāsayānurūpaṁ dhammaṁ desesi. Te Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā pasannacittā saraṇādīsu patiṭṭhitā Bhagavantaṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu. Tesaṁ pana āgamanato puretaraṁyeva āyasmā Ānando taṁ pāṭihāriyaṁ disvā acchariyabbhutacittajāto pattena pānīyaṁ ādāya Bhagavato upanāmetvā taṁ pavattiṁ ārocesi. Tena vuttaṁ **"evaṁ bhanteti kho āyasmā Ānando"**ti-ādi.

Tattha **mukhato ovamitvā**ti sabbaṁ taṁ tiṇādiṁ mukhena chaḍḍetvā. **Vissandanto maññe**ti pubbe dīgharajjukena udapānena ussiñcitvā gahetabba-udakogho Bhagavato pattaṁ gahetvā therassa gatakāle mukhena vissandanto viya samatittiko kākapeyyo hutvā aṭṭhāsi. Idañca therassa gatakāle udakappavattiṁ sandhāya vuttaṁ. Tato paraṁ pana pubbe vuttanayena tasmiṁ gāme sakalaṁ ninnaṭṭhānaṁ udakena paripuṇṇaṁ ahosīti. Ayaṁ paniddhi na Buddhānaṁ adhiṭṭhānena, nāpi devānubhāvena, atha kho

တေ သဗ္ဗေဝ ဧကဇ္ဈာသယာ ဟုတွာ သံဃသံဃီ ဂဏီဘူတာ ဂါမတော နိက္ခမိတွာ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသု။ ဥပသင်္ကမိတွာ အပ္ပေကစ္စေ ဘဂဝတော ပါဒေ သိရသာ ဝန္ဒိံသု၊ အပ္ပေကစ္စေ အဉ္ဇလိံ ပဏာမေသုံ၊ အပ္ပေကစ္စေ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိံသု၊ အပ္ပေကစ္စေ တုဏှီဘူတာ နိသီဒိံသု၊ အပ္ပေကစ္စေ နာမဂေါတ္တံ သာဝေသုံ။ ဧဝံ ပန ကတွာ သဗ္ဗေဝ ဧကမန္တံ နိသီဒိတွာ "ဣဓ မယံ ဘော ဂေါတမ ဘောတော စေဝ ဂေါတမဿ ဂေါတမသာဝကာနဉ္စ ဥဒကပ္ပဋိသေဓံ ကာရယိမှ၊ အမုကသ္မိံ ဥဒပါနေ တိဏဉ္စ ဘုသဉ္စ ပက္ခိပိမှ။ သော ပန ဥဒပါနော အစေတနောပိ သမာနော သစေတနော ဝိယ ဘောတော ဂုဏံ ဇာနန္တော ဝိယ သယမေဝ သဗ္ဗံ တိဏံ ဘုသံ အပနေတွာ သုဝိသုဒ္ဓေါ ဇာတော၊ သဗ္ဗောပိ စေတ္ထ နိန္နပ္ပဒေသော မဟတာ ဥဒကောဃေန ပရိပုဏ္ဏော ရမဏီယောဝ ဇာတော၊ ဥဒကူပဇီဝိနော သတ္တာ ပရိတုဋ္ဌာ။ မယံ ပန မနုဿာပိ သမာနာ ဘောတော ဂုဏေ န ဇာနိမှ၊ ယေ မယံ ဧဝံ အကရိမှ၊ သာဓု နော ဘဝံ ဂေါတမော တထာ ကရောတု၊ ယထာယံ မဟောဃော ဣမံ ဂါမံ န ဩတ္ထရေယျ၊ အစ္စယော နော အစ္စဂမာ ယထာဗာလံ၊ တံ နော ဘဝံ ဂေါတမော အစ္စယံ ပဋိဂ္ဂဏှာတု အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ"တိ အစ္စယံ ဒေသေသုံ။ ဘဂဝါပိ "တဂ္ဃ တုမှေ အစ္စယော အစ္စဂမာ ယထာဗာလံ၊ တံ ဝေါ မယံ ပဋိဂ္ဂဏှာမ အာယတိံ သံဝရာယာ"တိ တေသံ အစ္စယံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ပသန္နစိတ္တတံ ဉတွာ ဥတ္တရိ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တေ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပသန္နစိတ္တာ သရဏာဒီသု ပတိဋ္ဌိတာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကမိံသု။ တေသံ ပန အာဂမနတော ပုရေတရံယေဝ အာယသ္မာ အာနန္ဒော တံ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော ပတ္တေန ပါနီယံ အာဒါယ ဘဂဝတော ဥပနာမေတွာ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **"ဧဝံ ဘန္တေတိ ခေါ အာယသ္မာ အာနန္ဒော"**တိအာဒိ။

တတ္ထ **မုခတော ဩဝမိတွာ**တိ သဗ္ဗံ တံ တိဏာဒိံ မုခေန ဆဍ္ဍေတွာ။ **ဝိဿန္ဒန္တော မညေ**တိ ပုဗ္ဗေ ဒီဃရဇ္ဇုကေန ဥဒပါနေန ဥဿိဉ္စိတွာ ဂဟေတဗ္ဗဥဒကောဃော ဘဂဝတော ပတ္တံ ဂဟေတွာ ထေရဿ ဂတကာလေ မုခေန ဝိဿန္ဒန္တော ဝိယ သမတိတ္တိကော ကာကပေယျော ဟုတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဣဒဉ္စ ထေရဿ ဂတကာလေ ဥဒကပ္ပဝတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တတော ပရံ ပန ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန တသ္မိံ ဂါမေ သကလံ နိန္နဋ္ဌာနံ ဥဒကေန ပရိပုဏ္ဏံ အဟောသီတိ။ အယံ ပနိဒ္ဓိ န ဗုဒ္ဓါနံ အဓိဋ္ဌာနေန, နာပိ ဒေဝါနုဘာဝေန၊ အထ ခေါ

Bhagavato puññānubhāvena parittadesanatthaṁ Rājagahato Vesāligamane viya. Keci pana “Thūṇeyyakānaṁ Bhagavati pasādajananatthaṁ tesaṁ atthakāmāhi devatāhi katan”ti. Apare “udapānassa heṭṭhā vasanakanāgarājā evamakāsī”ti. Sabbaṁ taṁ akāraṇaṁ, yathā Bhagavato puññānubhāvenayeva tathā udakuppattiyā paridīpitattā.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ adhiṭṭhānena vinā attanā icchitanipphattisaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato viditvā tadatthadīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **kiṁ kayirā udapānena, āpā ce sabbadā siyun**ti yassa sabbakālaṁ sabbattha ca āpā ce yadi siyuṁ yadi upalabbheyyuṁ yadi ākaṅkhāmattapaṭibaddho, tesaṁ lābho, tena udapānena kiṁ kayirā kiṁ kareyya, kiṁ payojananti attho. **Taṇhāya mūlato chetvā, kissa pariyesanaṁ care**ti yāya taṇhāya vinibaddhā sattā akatapuññā hutvā icchitālābhadukkhena vihaññanti, tassā taṇhāya mūlaṁ, mūle vā chinditvā ṭhito mādiso Sabbaññubuddho kissa kena kāraṇena pānīyapariyesanaṁ, aññaṁ vā paccayapariyesanaṁ careyya. “Mūlato chettā”tipi paṭhanti, taṇhāya mūlaṁ mūleyeva vā[1] chedakoti attho. Atha vā **mūlato chettā**ti mūlato paṭṭhāya taṇhāya chedako. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo bodhiyā mūlabhūtamahāpaṇidhānato paṭṭhāya aparimitaṁ sakalaṁ puññasambhāraṁ attano acintetvā lokahitatthameva pariṇāmanavasena paripūrento mūlato pabhuti taṇhāya chettā, so taṇhāhetukassa icchitālābhassa abhāvato kissa kena kāraṇena udakapariyesanaṁ careyya, ime pana Thūṇeyyakā andhabālā imaṁ kāraṇaṁ ajānantā evamakaṁsūti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Utenasuttavaṇṇanā

70. Dasame **rañño Utenassā**ti Utenassa[2] nāma rañño, yo “Vajjirājā”tipi vuccati. **Uyyānagatassā**ti uyyānakīḷanatthaṁ uyyānaṁ

1. Mūlassa vā (Ka)
2. Udenassāti udenassa (Sī, Syā)

ဘဂဝတော ပုညာနုဘာဝေန ပရိတ္တဒေသနတ္ထံ ရာဇဂဟတော ဝေသာလိဂမနေ ဝိယ။ ကေစိ ပန “ထူဏေယျကာနံ ဘဂဝတိ ပသာဒဇနနတ္ထံ တေသံ အတ္ထကာမာဟိ ဒေဝတာဟိ ကတ”န္တိ။ အပရေ “ဥဒပါနဿ ဟေဋ္ဌာ ဝသနကနာဂရာဇာ ဧဝမကာသီ”တိ။ သဗ္ဗံ တံ အကာရဏံ၊ ယထာ ဘဂဝတော ပုညာနုဘာဝေနေဝ တထာ ဥဒကုပ္ပတ္တိယာ ပရိဒီပိတတ္တာ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အဓိဋ္ဌာနေန ဝိနာ အတ္တနာ ဣစ္ဆိတနိပ္ဖတ္တိသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **ကိံ ကယိရာ ဥဒပါနေန၊ အာပါ စေ သဗ္ဗဒါ သိယု**န္တိ ယဿ သဗ္ဗကာလံ သဗ္ဗတ္ထ စ အာပါ စေ ယဒိ သိယုံ ယဒိ ဥပလဗ္ဘေယျုံ ယဒိ အာကင်္ခါမတ္တပဋိဗဒ္ဓေါ၊ တေသံ လာဘော၊ တေန ဥဒပါနေန ကိံ ကယိရာ ကိံ ကရေယျ၊ ကိံ ပယောဇနန္တိ အတ္ထော။ **တဏှာယ မူလတော ဆေတွာ၊ ကိဿ ပရိယေသနံ စရေ**တိ ယာယ တဏှာယ ဝိနိဗဒ္ဓါ သတ္တာ အကတပုညာ ဟုတွာ ဣစ္ဆိတာလာဘဒုက္ခေန ဝိဟညန္တိ၊ တဿာ တဏှာယ မူလံ, မူလေ ဝါ ဆိန္ဒိတွာ ဌိတော မာဒိသော သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါ ကိဿ ကေန ကာရဏေန ပါနီယပရိယေသနံ, အညံ ဝါ ပစ္စယပရိယေသနံ စရေယျ။ “မူလတော ဆေတ္တာ”တိပိ ပဌန္တိ၊ တဏှာယ မူလံ မူလေယေဝ ဝါ[၁] ဆေဒကောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **မူလတော ဆေတ္တာ**တိ မူလတော ပဋ္ဌာယ တဏှာယ ဆေဒကော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— ယော ဗောဓိယာ မူလဘူတမဟာပဏိဓာနတော ပဋ္ဌာယ အပရိမိတံ သကလံ ပုညသမ္ဘာရံ အတ္တနော အစိန္တေတွာ လောကဟိတတ္ထမေဝ ပရိဏာမနဝသေန ပရိပူရေန္တော မူလတော ပဘုတိ တဏှာယ ဆေတ္တာ၊ သော တဏှာဟေတုကဿ ဣစ္ဆိတာလာဘဿ အဘာဝတော ကိဿ ကေန ကာရဏေန ဥဒကပရိယေသနံ စရေယျ၊ ဣမေ ပန ထူဏေယျကာ အန္ဓဗာလာ ဣမံ ကာရဏံ အဇာနန္တာ ဧဝမကံသူတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဥတေနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ ဒသမေ **ရညော ဥတေနဿာ**တိ ဥတေနဿ[၂] နာမ ရညော၊ ယော “ဝဇ္ဇိရာဇာ”တိပိ ဝုစ္စတိ။ **ဥယျာနဂတဿာ**တိ ဥယျာနကီဠနတ္ထံ ဥယျာနံ

၁-မူလဿ ဝါ (က)
၂-ဥဒေနဿာတိ ဥဒေနဿ (သီ၊ သျာ)

gatassa. Anādare hi idaṁ sāmivacanaṁ, “antepuran”ti pana padaṁ apekkhitvā sambandhepetaṁ sāmivacanaṁ hoti. **Kālaṅkatānī**ti aggidaḍḍhāni hutvā matāni honti. **Sāmāvatīpamukhānī**ti ettha kā panāyaṁ Sāmāvatī, kathañca daḍḍhāti? Vuccate, Bhaddavatiyaṁ seṭṭhino dhītā Ghosakaseṭṭhinā dhītuṭṭhāne ṭhapitā pañcasata-itthiparivārā rañño Utenassa aggamahesī mettāvihārabahulā ariyasāvikā Sāmāvatī nāma. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana ādito paṭṭhāya Sāmāvatiyā uppattikathā Dhammapadavatthumhi[1] vuttanayena veditabbā. Māgaṇḍiyassa nāma brāhmaṇassa dhītā attano mātāpitūnaṁ—

“Disvāna Taṇhaṁ Aratiṁ Ragañca,
Nāhosi chando api methunasmiṁ.
Kimevidaṁ muttakarīsapuṇṇaṁ,
Pādāpi naṁ samphusituṁ na icche”ti[2]—

Bhagavatā desitaṁ imaṁ gāthaṁ sutvā Satthari baddhāghātā Māgaṇḍiyā aparabhāge raññā Utenena mahesiṭṭhāne ṭhapitā Bhagavato Kosambiṁ upagatabhāvaṁ, Sāmāvatīpamukhānañca pañcannaṁ itthisatānaṁ upāsikābhāvaṁ ñatvā “āgato nāma samaṇo Gotamo imaṁ nagaraṁ, dānissa kattabbaṁ jānissāmi, imāpi tassa upaṭṭhāyikā, imāsampi Sāmāvatīpamukhānañca kattabbaṁ jānissāmī”ti anekapariyāyehi Tathāgatassa tāsañca anatthaṁ kātuṁ vāyamitvāpi asakkontī punekadivasaṁ raññā saddhiṁ uyyānakīḷaṁ gacchantī cūḷapitu sāsanaṁ pahiṇi “Sāmāvatiyā pāsādaṁ gantvā dussakoṭṭhāgāratelakoṭṭhāgārāni vivarāpetvā dussāni telacāṭīsu temetvā thambhe veṭhetvā tā sabbā ekato katvā dvāraṁ pidahitvā bahi yantaṁ datvā daṇḍadīpikāhi gehe aggiṁ dadamāno otaritvā gacchatū”ti.

Taṁ sutvā so pāsādaṁ abhiruyha koṭṭhāgārāni vivaritvā vatthāni telacāṭīsu temetvā thambhe veṭhetuṁ ārabhi. Atha naṁ Sāmāvatīpamukhā itthiyo “kiṁ etaṁ cūḷapitā”ti vadantiyo upasaṅkamiṁsu. “Ammā rājā daḷhikammatthāya[3] ime thambhe telapilotikāhi

1. Dhammapada-Ṭṭha 1. 103 piṭṭhe. 2. Khu 1. 409 piṭṭhe. 3. Balikammatthāya (Ka)

ဂတဿ။ အနာဒရေ ဟိ ဣဒံ သာမိဝစနံ၊ “အန္တေပုရ”န္တိ ပန ပဒံ အပေက္ခိတွာ သမ္ဗန္ဓေပေတံ သာမိဝစနံ ဟောတိ။ **ကာလင်္ကတာနီ**တိ အဂ္ဂိဒဍ္ဎာနိ ဟုတွာ မတာနိ ဟောန္တိ။ **သာမာဝတီပမုခါနီ**တိ ဧတ္ထ ကာ ပနာယံ သာမာဝတီ၊ ကထဉ္စ ဒဍ္ဎာတိ? ဝုစ္စတေ၊ ဘဒ္ဒဝတိယံ သေဋ္ဌိနော ဓီတာ ဃောသကသေဋ္ဌိနာ ဓီတုဋ္ဌာနေ ဌပိတာ ပဉ္စသတဣတ္ထိပရိဝါရာ ရညော ဥတေနဿ အဂ္ဂမဟေသီ မေတ္တာဝိဟာရဗဟုလာ အရိယသာဝိကာ သာမာဝတီ နာမ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သာမာဝတိယာ ဥပ္ပတ္တိကထာ ဓမ္မပဒဝတ္ထုမှိ[၁] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မာဂဏ္ဍိယဿ နာမ ဗြာဟ္မဏဿ ဓီတာ အတ္တနော မာတာပိတူနံ—

“ဒိသွာန တဏှံ အရတိံ ရဂဉ္စ၊
နာဟောသိ ဆန္ဒော အပိ မေထုနသ္မိံ။
ကိမေဝိဒံ မုတ္တကရီသပုဏ္ဏံ၊
ပါဒါပိ နံ သမ္ဖုသိတုံ န ဣစ္ဆေ”တိ[၂]—

ဘဂဝတာ ဒေသိတံ ဣမံ ဂါထံ သုတွာ သတ္ထရိ ဗဒ္ဓါဃာတာ မာဂဏ္ဍိယာ အပရဘာဂေ ရညာ ဥတေနေန မဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပိတာ ဘဂဝတော ကောသမ္ဗိံ ဥပဂတဘာဝံ, သာမာဝတီပမုခါနဉ္စ ပဉ္စန္နံ ဣတ္ထိသတာနံ ဥပါသိကာဘာဝံ ဉတွာ “အာဂတော နာမ သမဏော ဂေါတမော ဣမံ နဂရံ၊ ဒါနိဿ ကတ္တဗ္ဗံ ဇာနိဿာမိ၊ ဣမာပိ တဿ ဥပဋ္ဌာယိကာ၊ ဣမာသမ္ပိ သာမာဝတီပမုခါနဉ္စ ကတ္တဗ္ဗံ ဇာနိဿာမီ”တိ အနေကပရိယာယေဟိ တထာဂတဿ တာသဉ္စ အနတ္ထံ ကာတုံ ဝါယမိတွာပိ အသက္ကောန္တီ ပုနေကဒိဝသံ ရညာ သဒ္ဓိံ ဥယျာနကီဠံ ဂစ္ဆန္တီ စူဠပိတု သာသနံ ပဟိဏိ “သာမာဝတိယာ ပါသာဒံ ဂန္တွာ ဒုဿကောဋ္ဌာဂါရတေလကောဋ္ဌာဂါရာနိ ဝိဝရာပေတွာ ဒုဿာနိ တေလစာဋီသု တေမေတွာ ထမ္ဘေ ဝေဌေတွာ တာ သဗ္ဗာ ဧကတော ကတွာ ဒွါရံ ပိဒဟိတွာ ဗဟိ ယန္တံ ဒတွာ ဒဏ္ဍဒီပိကာဟိ ဂေဟေ အဂ္ဂိံ ဒဒမာနော ဩတရိတွာ ဂစ္ဆတူ”တိ။

တံ သုတွာ သော ပါသာဒံ အဘိရုယှ ကောဋ္ဌာဂါရာနိ ဝိဝရိတွာ ဝတ္ထာနိ တေလစာဋီသု တေမေတွာ ထမ္ဘေ ဝေဌေတုံ အာရဘိ။ အထ နံ သာမာဝတီပမုခါ ဣတ္ထိယော “ကိံ ဧတံ စူဠပိတာ”တိ ဝဒန္တိယော ဥပသင်္ကမိံသု။ “အမ္မာ ရာဇာ ဒဠှိကမ္မတ္ထာယ[၃] ဣမေ ထမ္ဘေ တေလပိလောတိကာဟိ

၁-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၁၀၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၄၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဗလိကမ္မတ္ထာယ (က)

bandhāpeti, rājagehe nāma suyuttaduyuttaṁ dujjānaṁ, mā me santike hothā”ti vatvā tā āgatā gabbhesu pavesetvā dvārāni pidahitvā bahi yantakaṁ datvā ādito paṭṭhāya aggiṁ dento otari. Sāmāvatī tāsaṁ ovādaṁ adāsi “ammā anamatagge saṁsāre vicarantīnaṁ evameva agginā jhāmattabhāvānaṁ Buddhañāṇenapi paricchedo na sukaro, appamattā hothā”ti. Tā Satthu santike dhammaṁ sutvā adhigataphalāya[1] viññātasāsanāya Khujjuttarāya ariyasāvikāya sekkhapaṭisambhidāpattāya Satthārā desitaniyāmeneva dhammaṁ desentiyā santike sotapattiphalassa adhigatā antarantarā kammaṭṭhānamanasikārena yuttappayuttā gehe jhāyante vedanāpariggahakammaṭṭhānaṁ manasi karontiyo kāci dutiyaphalaṁ, kāci tatiyaphalaṁ pāpuṇitvā kālamakaṁsu. Atha bhikkhū Kosambiyaṁ piṇḍāya carantā taṁ pavattiṁ ñatvā pacchābhattaṁ Bhagavato ārocetvā tāsaṁ abhisamparāyaṁ pucchiṁsu. Bhagavā ca tāsaṁ ariyaphalādhigamaṁ bhikkhūnaṁ abhāsi. Tena vuttaṁ **“tena kho pana samayena rañño Utenassa -pa- anipphalā kālaṅkatā”**ti.

Tattha **anipphalā**ti na nipphalā, sampattasāmaññaphalā eva kālaṅkatā. Tā pana phalāni paṭilabhantiyo Sāmāvatiyā—

“Ārambhatha nikkamatha, yuñjatha Buddhasāsane.
Dhunātha maccuno senaṁ, naḷāgāraṁva kuñjaro.

Yo imasmiṁ dhammavinaye, appamatto vihassati.
Pahāya jātisaṁsāraṁ, dukkhassantaṁ karissatī”ti[2]—

gāthāhi ovadiyamānā vedanāpariggahakammaṭṭhānaṁ manasi karontiyo vipassitvā dutiyatatiyaphalāni paṭilabhiṁsu. Khujjuttarā pana āyusesassa atthitāya, pubbe tādisassa kammassa akatattā ca tato pāsādato bahi ahosi. “Dasayojanantare pakkāmī”ti ca vadanti. Atha bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ “āvuso ananucchavikaṁ[3] vata ariyasāvikānaṁ evarūpaṁ maraṇan”ti. Satthā āgantvā “kāya nattha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti

1. Āgataphalāya (Ka) 2. Saṁ 1. 150; Khu 10. 35 piṭṭhesu. 3. Acchariyaṁ (Sī)

ဗန္ဓာပေတိ၊ ရာဇဂေဟေ နာမ သုယုတ္တဒုယုတ္တံ ဒုဇ္ဇာနံ၊ မာ မေ သန္တိကေ ဟောထာ''တိ ဝတွာ တာ အာဂတာ ဂဗ္ဘေသု ပဝေသေတွာ ဒွါရာနိ ပိဒဟိတွာ ဗဟိ ယန္တကံ ဒတွာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အဂ္ဂိံ ဒေန္တော ဩတရိ။ သာမာဝတီ တာသံ ဩဝါဒံ အဒါသိ “အမ္မာ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ဝိစရန္တီနံ ဧဝမေဝ အဂ္ဂိနာ ဈာမတ္တဘာဝါနံ ဗုဒ္ဓဉာဏေနပိ ပရိစ္ဆေဒေါ န သုကရော၊ အပ္ပမတ္တာ ဟောထာ”တိ။ တာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ အဓိဂတဖလာယ[၁] ဝိညာတသာသနာယ ခုဇ္ဇုတ္တရာယ အရိယသာဝိကာယ သေက္ခပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တာယ သတ္ထာရာ ဒေသိတနိယာမေနေဝ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိယာ သန္တိကေ သောတာပတ္တိဖလဿ အဓိဂတာ အန္တရန္တရာ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရေန ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ ဂေဟေ ဈာယန္တေ ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောန္တိယော ကာစိ ဒုတိယဖလံ, ကာစိ တတိယဖလံ ပါပုဏိတွာ ကာလမကံသု။ အထ ဘိက္ခူ ကောသမ္ဗိယံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တာ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ဘဂဝတော အာရောစေတွာ တာသံ အဘိသမ္ပရာယံ ပုစ္ဆိံသု။ ဘဂဝါ စ တာသံ အရိယဖလာဓိဂမံ ဘိက္ခူနံ အဘာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **“တေန ခေါ ပန သမယေန ရညော ဥတေနဿ။ပ။ အနိပ္ဖလာ ကာလင်္ကတာ”**တိ။

တတ္ထ **အနိပ္ဖလာ**တိ န နိပ္ဖလာ၊ သမ္ပတ္တသာမညဖလာ ဧဝ ကာလင်္ကတာ။ တာ ပန ဖလာနိ ပဋိလဘန္တိယော သာမာဝတိယာ—

''အာရဗ္ဘထ နိက္ကမထ၊ ယုဉ္ဇထ ဗုဒ္ဓသာသနေ။
ဓုနာထ မစ္စုနော သေနံ၊ နဠာဂါရံဝ ကုဉ္ဇရော။

ယော ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ၊ အပ္ပမတ္တော ဝိဟဿတိ။
ပဟာယ ဇာတိသံသာရံ၊ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿတီ''တိ[၂]—

ဂါထာဟိ ဩဝဒိယမာနာ ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောန္တိယော ဝိပဿိတွာ ဒုတိယတတိယဖလာနိ ပဋိလဘိံသု။ ခုဇ္ဇုတ္တရာ ပန အာယုသေသဿ အတ္ထိတာယ, ပုဗ္ဗေ တာဒိသဿ ကမ္မဿ အကတတ္တာ စ တတော ပါသာဒတော ဗဟိ အဟောသိ။ “ဒသယောဇနန္တရေ ပက္ကာမီ”တိ စ ဝဒန္တိ။ အထ ဘိက္ခူ ဓမ္မသဘာယံ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ ''အာဝုသော အနနုစ္ဆဝိကံ[၃] ဝတ အရိယသာဝိကာနံ ဧဝရူပံ မရဏ''န္တိ။ သတ္ထာ အာဂန္တွာ “ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “ဣမာယ နာမာ”တိ

၁-အာဂတဖလာယ (က) ၂-သံ ၁-၁၅၀၊ ခု ၁၀-၃၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အစ္ဆရိယံ (သီ)

vutte "bhikkhave yadipi tāsaṁ imasmiṁ attabhāve ayuttaṁ, pubbe katakammassa pana yuttameva tāhi laddhan"ti vatvā tehi yācito atītaṁ āhari.

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente aṭṭha Paccekabuddhā rañño nivesane nibaddhaṁ bhuñjanti. Pañcasatā itthiyo te upaṭṭhahanti. Tesu satta janā Himavantaṁ gacchanti, eko nadītīrasamīpe ekasmiṁ tiṇagahane samāpattiyā nisīdati. Athekadivasaṁ rājā Paccekabuddhesu gatesu tāhi itthīhi saddhiṁ udakakīḷaṁ kīḷitukāmo tattha gato. Tā itthiyo divasabhāgaṁ udake kīḷitvā sītapīḷitā visibbitukāmā taṁ tiṇagahanaṁ upari visukkhatiṇasañchannaṁ "tiṇarāsī"ti saññāya parivāretvā aggiṁ datvā tiṇesu jhāyitvā patantesu Paccekabuddhaṁ disvā "rañño Paccekabuddho jhāyati, taṁ rājā ñatvā amhe nāsessati, sudaḍḍhaṁ naṁ karissāmā"ti sabbā ito cito ca dāru-ādīni āharitvā tassa upari rāsiṁ katvā ālimpetvā "idāni jhāyissatī"ti pakkamiṁsu. Tā paṭhamaṁ asañcetanikā hutvā idāni kammunā bajjhiṁsu. Paccekabuddhaṁ pana antosamāpattiyaṁ sace dārūnaṁ sakaṭasahassampi āharitvā ālimpentā usumākāramattampi gāhetuṁ na sakkonti, tasmā so sattame divase uṭṭhāya yathāsukhaṁ agamāsi. Tā tassa kammassa katattā bahūni vassasahassāni bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā tasseva kammassa vipākāvasesena attabhāvasate imināva niyāmena gehe jhāyamāne jhāyiṁsu. Idaṁ tāsaṁ pubbakammaṁ.

Yasmā pana tā imasmiṁ attabhāve ariyaphalāni sacchākaṁsu, ratanattayaṁ payirupāsiṁsu, tasmā tattha anāgāminiyo suddhāvāsesu upapannā, itarā kāci Tāvatiṁsesu, kāci Yāmesu, kāci Tusitesu, kāci Nimmānaratīsu, kāci Paranimmitavasavattīsu upapannā.

Rājāpi kho Uteno "Sāmāvatiyā gehaṁ kira jhāyatī"ti sutvā vegena āgacchantopi taṁ padesaṁ tāsu daḍḍhāsuyeva sampāpuṇi. Āgantvā pana gehaṁ nibbāpetvā uppannabalavadomanasso Māgaṇḍiyāya tathā kāritabhāvaṁ upāyena ñatvā ariyasāvikāsu katāparādhakammunā codiyamāno tassā rājāṇaṁ kāresi saddhiṁ ñātakehi. Evaṁ sā saparijanā samittabandhavā anayabyasanaṁ pāpuṇi.

ဝုတ္တေ "ဘိက္ခဝေ ယဒိပိ တာသံ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ အယုတ္တံ၊ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မဿ ပန ယုတ္တမေဝ တာဟိ လဒ္ဓ"န္တိ ဝတွာ တေဟိ ယာစိတော အတီတံ အာဟရိ။

အတီတေ ဗာရာဏသိယံ ဗြဟ္မဒတ္တေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ အဋ္ဌ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ရညော နိဝေသနေ နိဗဒ္ဓံ ဘုဉ္ဇန္တိ။ ပဉ္စသတာ ဣတ္ထိယော တေ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ တေသု သတ္တ ဇနာ ဟိမဝန္တံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧကော နဒီတီရသမီပေ ဧကသ္မိံ တိဏဂဟနေ သမာပတ္တိယာ နိသီဒတိ။ အထေကဒိဝသံ ရာဇာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေသု ဂတေသု တာဟိ ဣတ္ထီဟိ သဒ္ဓိံ ဥဒကကီဠံ ကီဠိတုကာမော တတ္ထ ဂတော။ တာ ဣတ္ထိယော ဒိဝသဘာဂံ ဥဒကေ ကီဠိတွာ သီတပီဠိတာ ဝိသိဗ္ဗိတုကာမာ တံ တိဏဂဟနံ ဥပရိ ဝိသုက္ခတိဏသဉ္ဆန္နံ "တိဏရာသီ"တိ သညာယ ပရိဝါရေတွာ အဂ္ဂိံ ဒတွာ တိဏေသု ဈာယိတွာ ပတန္တေသု ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ "ရညော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဈာယတိ၊ တံ ရာဇာ ဉတွာ အမှေ နာသေဿတိ၊ သုဒဍ္ဎံ နံ ကရိဿာမာ"တိ သဗ္ဗာ ဣတော စိတော စ ဒါရုအာဒီနိ အာဟရိတွာ တဿ ဥပရိ ရာသိံ ကတွာ အာလိမ္ပေတွာ "ဣဒါနိ ဈာယိဿတီ"တိ ပက္ကမိံသု။ တာ ပဌမံ အသဉ္စေတနိကာ ဟုတွာ ဣဒါနိ ကမ္မုနာ ဗဇ္ဈိံသု။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ပန အန္တောသမာပတ္တိယံ သစေ ဒါရူနံ သကဋသဟဿမ္ပိ အာဟရိတွာ အာလိမ္ပေန္တာ ဥသုမာကာရမတ္တမ္ပိ ဂါဟေတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တသ္မာ သော သတ္တမေ ဒိဝသေ ဥဋ္ဌာယ ယထာသုခံ အဂမာသိ။ တာ တဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဗဟူနိ ဝဿသဟဿာနိ ဗဟူနိ ဝဿသတသဟဿာနိ နိရယေ ပစ္စိတွာ တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေန အတ္တဘာဝသတေ ဣမိနာဝ နိယာမေန ဂေဟေ ဈာယမာနေ ဈာယိံသု။ ဣဒံ တာသံ ပုဗ္ဗကမ္မံ။

ယသ္မာ ပန တာ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ အရိယဖလာနိ သစ္ဆာကံသု၊ ရတနတ္တယံ ပယိရုပါသိံသု၊ တသ္မာ တတ္ထ အနာဂါမိနိယော သုဒ္ဓါဝါသေသု ဥပပန္နာ၊ ဣတရာ ကာစိ တာဝတိံသေသု, ကာစိ ယာမေသု, ကာစိ တုသိတေသု, ကာစိ နိမ္မာနရတီသု, ကာစိ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီသု ဥပပန္နာ။

ရာဇာပိ ခေါ ဥတေနော "သာမာဝတိယာ ဂေဟံ ကိရ ဈာယတီ"တိ သုတွာ ဝေဂေန အာဂစ္ဆန္တောပိ တံ ပဒေသံ တာသု ဒဍ္ဎာသုယေဝ သမ္ပာပုဏိ။ အာဂန္တွာ ပန ဂေဟံ နိဗ္ဗာပေတွာ ဥပ္ပန္နဗလဝဒောမနဿော မာဂဏ္ဍိယာယ တထာ ကာရိတဘာဝံ ဥပါယေန ဉတွာ အရိယသာဝိကာသု ကတာပရာဓကမ္မုနာ စောဒိယမာနော တဿာ ရာဇာဏံ ကာရေသိ သဒ္ဓိံ ဉာတကေဟိ။ ဧဝံ သာ သပရိဇနာ သမိတ္တဗန္ဓဝါ အနယဗျသနံ ပါပုဏိ။

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ Sāmāvatīpamukhānaṁ tāsaṁ itthīnaṁ aggimhi anayabyasanāpattihetuṁ, Māgaṇḍiyāya ca samittabandhavāya rājāṇāya anaya-byasanāpattinimittaṁ sabbākārato viditvā tadatthadīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **mohasambandhano loko, bhabbarūpova dissatī**ti yo idha sattaloko bhabbarūpova hetusampanno viya hutvā dissati, sopi mohasambandhano mohena paliguṇṭhito attahitāhitaṁ ajānanto hite na paṭipajjati, ahitaṁ dukkhāvahaṁ bahuṁ ca apuññaṁ ācināti. “Bhavarūpova dissatī”tipi pāṭho. Tassattho—ayaṁ loko mohasambandhano mohena paliguṇṭhito, tato eva bhavarūpova sassatasabhāvo viyassa attā dissati, ajarāmaro viya upaṭṭhāti, yena pāṇātipātādīni akattabbāni karoti.

Upadhibandhano bālo, tamasā parivārito. Sassatoriva khāyatīti na kevalañca mohasambandhano eva, apica kho upadhibandhanopi[1] ayaṁ andhabālaloko avijjātamasā parivārito. Idaṁ vuttaṁ hoti—yena ñāṇena aviparītaṁ kāme ca khandhe ca “aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā”ti passeyya, tassa abhāvato yasmā bālo andhaputhujjano aññāṇatamasā samantato parivārito nivuto, tasmā so kāmūpadhi kilesūpadhi khandhūpadhīti imesaṁ upadhīnaṁ vasena ca upadhibandhano, tato eva cassa sopadhissa passato sassato viya nicco sabbakālabhāvī viya khāyati. “Asassatiriva khāyatī”tipi pāṭho. Tassattho—attā sabbakālaṁ vijjati upalabbhatīti añño asassati aniccoti lokassa so upadhi micchābhinivesavasena ekadeso viya khāyati, upaṭṭhahatīti attho. **Ra**kāro hi padasandhikaro. **Passato natthi kiñcanan**ti yo pana saṅkhāre pariggahetvā aniccādivasena vipassati, tasseva vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya yathābhūtaṁ passato jānato paṭivijjhato rāgādikiñcanaṁ natthi, yena saṁsāre bajjheyya[2]. Tathā apassanto eva hi avijjātaṇhādiṭṭhi-ādibandhanehi saṁsāre baddho siyāti adhippāyo.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Cūḷavaggavaṇṇanā.

1. Upadhisambandhanopi (Sī)
2. Baddho bhaveyya (Sī, Syā)

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ သာမာဝတီပမုခါနံ တာသံ ဣတ္ထီနံ အဂ္ဂိမှိ အနယဗျသနာပတ္တိဟေတုံ, မာဂဏ္ဍိယာယ စ သမိတ္တဗန္ဓဝါယ ရာဇာဏာယ အနယဗျသနာပတ္တိနိမိတ္တံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **မောဟသမ္ဗန္ဓနော လောကော၊ ဘဗ္ဗရူပေါဝ ဒိဿတီ**တိ ယော ဣဓ သတ္တလောကော ဘဗ္ဗရူပေါဝ ဟေတုသမ္ပန္နော ဝိယ ဟုတွာ ဒိဿတိ၊ သောပိ မောဟသမ္ဗန္ဓနော မောဟေန ပလိဂုဏ္ဌိတော အတ္တဟိတာဟိတံ အဇာနန္တော ဟိတေ န ပဋိပဇ္ဇတိ၊ အဟိတံ ဒုက္ခာဝဟံ ဗဟုံ စ အပုညံ အာစိနာတိ။ “ဘဝရူပေါဝ ဒိဿတီ”တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—အယံ လောကော မောဟသမ္ဗန္ဓနော မောဟေန ပလိဂုဏ္ဌိတော၊ တတော ဧဝ ဘဝရူပေါဝ သဿတသဘာဝေါ ဝိယဿ အတ္တာ ဒိဿတိ၊ အဇရာမရော ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ယေန ပါဏာတိပါတာဒီနိ အကတ္တဗ္ဗာနိ ကရောတိ။

ဥပဓိဗန္ဓနော ဗာလော၊ တမသာ ပရိဝါရိတော။ သဿတောရိဝ ခါယတီတိ န ကေဝလဉ္စ မောဟသမ္ဗန္ဓနော ဧဝ၊ အပိစ ခေါ ဥပဓိဗန္ဓနောပိ[1] အယံ အန္ဓဗာလလောကော အဝိဇ္ဇာတမသာ ပရိဝါရိတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယေန ဉာဏေန အဝိပရီတံ ကာမေ စ ခန္ဓေ စ “အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ”တိ ပဿေယျ၊ တဿ အဘာဝတော ယသ္မာ ဗာလော အန္ဓပုထုဇ္ဇနော အညာဏတမသာ သမန္တတော ပရိဝါရိတော နိဝုတော၊ တသ္မာ သော ကာမူပဓိ ကိလေသူပဓိ ခန္ဓူပဓီတိ ဣမေသံ ဥပဓီနံ ဝသေန စ ဥပဓိဗန္ဓနော၊ တတော ဧဝ စဿ သောပဓိဿ ပဿတော သဿတော ဝိယ နိစ္စော သဗ္ဗကာလဘာဝီ ဝိယ ခါယတိ။ “အသဿတိရိဝ ခါယတီ”တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—အတ္တာ သဗ္ဗကာလံ ဝိဇ္ဇတိ ဥပလဗ္ဘတီတိ အညော အသဿတိ အနိစ္စောတိ လောကဿ သော ဥပဓိ မိစ္ဆာဘိနိဝေသဝသေန ဧကဒေသော ဝိယ ခါယတိ၊ ဥပဋ္ဌဟတီတိ အတ္ထော။ ရကာရော ဟိ ပဒသန္ဓိကရော။ **ပဿတော နတ္ထိ ကိဉ္စနန္တိ** ယော ပန သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿတိ၊ တဿေဝ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ယထာဘူတံ ပဿတော ဇာနတော ပဋိဝိဇ္ဈတော ရာဂါဒိကိဉ္စနံ နတ္ထိ၊ ယေန သံသာရေ ဗဇ္ဈေယျ[2]။ တထာ အပဿန္တော ဧဝ ဟိ အဝိဇ္ဇာတဏှာဒိဋ္ဌိအာဒိဗန္ဓနေဟိ သံသာရေ ဗဒ္ဓေါ သိယာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ စူဠဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ။

၁-ဥပဓိသမ္ဗန္ဓနောပိ (သီ)
၂-ဗဒ္ဓေါ ဘဝေယျ (သီ၊ သျာ)

8. Pāṭaligāmiyavagga

1. Paṭhamanibbānapaṭisaṁyuttasuttavaṇṇanā

71. Pāṭaligāmiyavaggassa paṭhame **nibbānapaṭisaṁyuttāyā**ti amatadhātusannissitāya asaṅkhatadhātuyā pavedanavasena pavattāya. **Dhammiyā kathāyā**ti dhammadesanāya. **Sandassetī**ti sabhāvasarasalakkhaṇato nibbānaṁ dasseti. **Samādapetī**ti tameva atthaṁ te bhikkhū gaṇhāpeti. **Samuttejetī**ti tadatthagahaṇe ussāhaṁ janento tejeti joteti. **Sampahaṁsetī**ti nibbānaguṇehi sammadeva sabbappakārehi toseti.

Atha vā **sandassetī**ti “so sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinisseggā taṇhakkhayo virāgo nirodho”ti-ādinā[1] nayeneva sabbathā[2] tena tena pariyāyena tesaṁ tesaṁ ajjhāsayānurūpaṁ sammā dasseti. **Samādapetī**ti “iminā ariyamaggena taṁ adhigantabban”ti adhigamapaṭipadāya saddhiṁ tattha bhikkhū ninnapoṇapabbhāre karonto sammā ādapeti gaṇhāpeti. **Samuttejetī**ti etaṁ dukkaraṁ durabhisambhavanti “mā sammāpaṭipattiyaṁ pamādaṁ antarāvosānaṁ āpajjatha, upanissayasampannassa vīriyavato nayidaṁ dukkaraṁ, tasmā sīlavisuddhi-ādivisuddhipaṭipadāya uṭṭhahatha ghaṭayatha vāyameyyāthā”ti nibbānādhigamāya ussāheti, tattha vā cittaṁ vodapeti. **Sampahaṁsetī**ti “madanimmadano pipāsavinayo ālayasamugghāto”ti[3], rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayoti[4], asaṅkhatanti[5], amatañca santanti[6] ādinā ca anekapariyāyena[7] nibbānānisaṁsappakāsanena tesaṁ bhikkhūnaṁ cittaṁ tosento hāsento sampahaṁseti samassāseti.

Tedhāti te idha. **Aṭṭhiṁ katvā**ti “atthi kiñci ayaṁ no attho adhigantabbo”ti evaṁ sallakkhetvā tāya desanāya atthikā hutvā. **Manasi katvā**ti citte ṭhapetvā anaññavihitā taṁ desanaṁ attano

---

1. Ma 1. 224; Ma 2. 291; Vi 3. 7 piṭṭhesu.
2. Sabbattha (Ka)
3. Aṁ 1. 343; Khu 1. 254 piṭṭhesu.
4. Saṁ 2. 535; Khu 1. 221 piṭṭhesu.
5. Saṁ 2. 535 piṭṭhe.
6. Saṁ 2. 543 piṭṭhe padaṁ santanti (Ka)
7. Anekapariyāyena hi (Sī, Ka)

၈-ပါဋလိဂါမိယဝဂ္ဂ

၁-ပဌမနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ ပါဋလိဂါမိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တာယာ**တိ အမတဓာတုသန္နိဿိတာယ အသင်္ခတဓာတုယာ ပဝေဒနဝသေန ပဝတ္တာယ။ **ဓမ္မိယာ ကထာယာ**တိ ဓမ္မဒေသနာယ။ **သန္ဒဿေတီ**တိ သဘာဝသရသလက္ခဏတော နိဗ္ဗာနံ ဒဿေတိ။ **သမာဒပေတီ**တိ တမေဝ အတ္ထံ တေ ဘိက္ခူ ဂဏှာပေတိ။ **သမုတ္တေဇေတီ**တိ တဒတ္ထဂဟဏေ ဥဿာဟံ ဇနေန္တော တေဇေတိ ဇောတေတိ။ **သမ္ပဟံသေတီ**တိ နိဗ္ဗာနဂုဏေဟိ သမ္မဒေဝ သဗ္ဗပ္ပကာရေဟိ တောသေတိ။

အထ ဝါ **သန္ဒဿေတီ**တိ “သော သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော သဗ္ဗူပဓိပဋိနိဿဂ္ဂေါ တဏှက္ခယော ဝိရာဂေါ နိရောဓော”တိအာဒိနာ[၁] နယေနေဝ သဗ္ဗထာ[၂] တေန တေန ပရိယာယေန တေသံ တေသံ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ သမ္မာ ဒဿေတိ။ **သမာဒပေတီ**တိ “ဣမိနာ အရိယမဂ္ဂေန တံ အဓိဂန္တဗ္ဗ”န္တိ အဓိဂမပဋိပဒါယ သဒ္ဓိံ တတ္ထ ဘိက္ခူ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရေ ကရောန္တော သမ္မာ အာဒပေတိ ဂဏှာပေတိ။ **သမုတ္တေဇေတီ**တိ ဧတံ ဒုက္ကရံ ဒုရဘိသမ္ဘဝန္တိ “မာ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ ပမာဒံ အန္တရာဝေါသာနံ အာပဇ္ဇထ၊ ဥပနိဿယသမ္ပန္နဿ ဝီရိယဝတော နယိဒံ ဒုက္ကရံ၊ တသ္မာ သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒိဝိသုဒ္ဓိပဋိပဒါယ ဥဋ္ဌဟထ ဃဋယထ ဝါယမေယျာထာ”တိ နိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ ဥဿာဟေတိ၊ တတ္ထ ဝါ စိတ္တံ ဝေါဒပေတိ။ **သမ္ပဟံသေတီ**တိ “မဒနိမ္မဒနော ပိပါသဝိနယော အာလယသမုဂ္ဃာတော”တိ[၃], ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယောတိ[၄], အသင်္ခတန္တိ[၅], အမတဉ္စ သန္တန္တိ[၆] အာဒိနာ စ အနေကပရိယာယေန[၇] နိဗ္ဗာနာနိသံသပ္ပကာသနေန တေသံ ဘိက္ခူနံ စိတ္တံ တောသေန္တော ဟာသေန္တော သမ္ပဟံသေတိ သမဿာသေတိ။

တေဓာတိ တေ ဣဓ။ **အဋ္ဌိံ ကတွာ**တိ “အတ္ထိ ကိဉ္စိ အယံ နော အတ္ထော အဓိဂန္တဗ္ဗော”တိ ဧဝံ သလ္လက္ခေတွာ တာယ ဒေသနာယ အတ္ထိကာ ဟုတွာ။ **မနသိ ကတွာ**တိ စိတ္တေ ဌပေတွာ အနညဝိဟိတာ တံ ဒေသနံ အတ္တနော

၁-မ ၁-၂၂၄၊ မ ၂-၂၉၁၊ ဝိ ၃-၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သဗ္ဗတ္ထ (က)
၃-အံ ၁-၃၄၃၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၂-၅၃၅၊ ခု ၁-၂၂၁-ပိဋ္ဌေသု။
၅-သံ ၂-၅၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၆-သံ ၂-၅၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ပဒံ သန္တန္တိ (က)
၇-အနေကပရိယာယေန ဟိ (သီ၊ က)

cittagatameva katvā. **Sabbaṁ cetaso samannāharitvā**ti sabbena kārakacittena ādito paṭṭhāya yāva pariyosānā desanaṁ āvajjetvā, taggatameva ābhogaṁ katvāti attho. Atha vā **sabbaṁ cetaso**[1] **samannāharitvā**ti sabbasmā cittato desanaṁ sammā anu anu āharitvā. Idaṁ vuttaṁ hoti—desentassa yehi cittehi desanā katā, sabbasmā cittato pavattaṁ desanaṁ bahi gantuṁ adento sammā aviparītaṁ anu anu āharitvā attano cittasantānaṁ āharitvā yathādesitadesitaṁ desanaṁ suṭṭhu upadhāretvā. **Ohitasotā**ti avahitasotā, suṭṭhu ṭhapitasotā. **Ohitasotā**ti vā avikkhittasotā. Tameva upalabbhamānopi[2] hi savane avikkhepo satisaṁvaro viya cakkhundriyādīsu sotindriyepi vattumarahatīti. Ettha ca "aṭṭhiṁ katvā"ti-ādīhi catūhipi padehi tesaṁ bhikkhūnaṁ tapparabhāvato savane ādaradīpanena sakkaccasavanaṁ dasseti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ tesaṁ bhikkhūnaṁ tassā nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammakathāya savane ādarakāritaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti imaṁ nibbānassa tabbidhuradhammadesanāmukhena paramatthato vijjamānabhāvavibhāvanaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **atthī**ti vijjati, paramatthato upalabbhatīti attho. **Bhikkhave**ti tesaṁ bhikkhūnaṁ ālapanaṁ. Nanu ca udānaṁ nāma pītisomanassasamuṭṭhāpito vā dhammasaṁvegasamuṭṭhāpito vā dhammapaṭiggāhakanirapekkho udāhāro, tathā ceva ettakesu suttesu āgataṁ, idha kasmā Bhagavā udānento te bhikkhū āmantesīti? Tesaṁ bhikkhūnaṁ saññāpanatthaṁ. Nibbānapaṭisaṁyuttaṁ hi Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ dhammaṁ desetvā nibbānaguṇānussaraṇena uppannapītisomanasso udānaṁ udānesi. Idha nibbānavajjo sabbo sabhāvadhammo paccayāyattavuttikova upalabbhati, na paccayanirapekkho. Ayaṁ pana nibbānadhammo katamapaccaye upalabbhatīti tesaṁ bhikkhūnaṁ cetoparivitakkamaññāya te ca saññāpetukāmo "**atthi bhikkhave tadāyatanan**"ti-ādimāha, na ekantatova te paṭiggāhake katvāti veditabbaṁ. **Tadāyatanan**ti taṁ kāraṇaṁ, **da**kāro padasandhikaro.

1. Sabbacetaso (Sī) 2. Upalabhamānopi (Sī)

စိတ္တဂတမေဝ ကတွာ။ **သဗ္ဗံ စေတသော သမန္နာဟရိတွာ**တိ သဗ္ဗေန ကာရကစိတ္တေန အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနာ ဒေသနံ အာဝဇ္ဇေတွာ၊ တဂ္ဂတမေဝ အာဘောဂံ ကတွာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **သဗ္ဗံ စေတသော**[၁] **သမန္နာဟရိတွာ**တိ သဗ္ဗသ္မာ စိတ္တတော ဒေသနံ သမ္မာ အနု အနု အာဟရိတွာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဒေသေန္တဿ ယေဟိ စိတ္တေဟိ ဒေသနာ ကတာ၊ သဗ္ဗသ္မာ စိတ္တတော ပဝတ္တံ ဒေသနံ ဗဟိ ဂန္တုံ အဒေန္တော သမ္မာ အဝိပရီတံ အနု အနု အာဟရိတွာ အတ္တနော စိတ္တသန္တာနံ အာဟရိတွာ ယထာဒေသိတဒေသိတံ ဒေသနံ သုဋ္ဌု ဥပဓာရေတွာ။ **ဩဟိတသောတာ**တိ အဝဟိတသောတာ၊ သုဋ္ဌု ဌပိတသောတာ။ **ဩဟိတသောတာ**တိ ဝါ အဝိက္ခိတ္တသောတာ။ တမေဝ ဥပလဗ္ဘမာနောပိ[၂] ဟိ သဝနေ အဝိက္ခေပေါ သတိသံဝရော ဝိယ စက္ခုန္ဒြိယာဒီသု သောတိန္ဒြိယေပိ ဝတ္တုမရဟတီတိ။ ဧတ္ထ စ “အဋ္ဌိံ ကတွာ”တိအာဒီဟိ စတူဟိပိ ပဒေဟိ တေသံ ဘိက္ခူနံ တပ္ပရဘာဝတော သဝနေ အာဒရဒီပနေန သက္ကစ္စသဝနံ ဒဿေတိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ တေသံ ဘိက္ခူနံ တဿာ နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တာယ ဓမ္မကထာယ သဝနေ အာဒရကာရိတံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ နိဗ္ဗာနဿ တဗ္ဘိဓုရဓမ္မဒေသနာမုခေန ပရမတ္ထတော ဝိဇ္ဇမာနဘာဝဝိဘာဝနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **အတ္ထီ**တိ ဝိဇ္ဇတိ၊ ပရမတ္ထတော ဥပလဗ္ဘတီတိ အတ္ထော။ **ဘိက္ခဝေ**တိ တေသံ ဘိက္ခူနံ အာလပနံ။ နနု စ ဥဒါနံ နာမ ပီတိသောမနဿသမုဋ္ဌာပိတော ဝါ ဓမ္မသံဝေဂသမုဋ္ဌာပိတော ဝါ ဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကနိရပေက္ခော ဥဒါဟာရော၊ တထာ စေဝ ဧတ္တကေသု သုတ္တေသု အာဂတံ၊ ဣဓ ကသ္မာ ဘဂဝါ ဥဒါနေန္တော တေ ဘိက္ခူ အာမန္တေသီတိ? တေသံ ဘိက္ခူနံ သညာပနတ္ထံ။ နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တံ ဟိ ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ နိဗ္ဗာနဂုဏာနုဿရဏေန ဥပ္ပန္နပီတိသောမနဿော ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဣဓ နိဗ္ဗာနဝဇ္ဇော သဗ္ဗော သဘာဝဓမ္မော ပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိကောဝ ဥပလဗ္ဘတိ၊ န ပစ္စယနိရပေက္ခော။ အယံ ပန နိဗ္ဗာနဓမ္မော ကတမပစ္စယေ ဥပလဗ္ဘတီတိ တေသံ ဘိက္ခူနံ စေတောပရိဝိတက္ကမညာယ တေ စ သညာပေတုကာမော “**အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ တဒါယတန**”န္တိအာဒိမာဟ၊ န ဧကန္တတော တေ ပဋိဂ္ဂါဟကေ ကတွာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တဒါယတန**န္တိ တံ ကာရဏံ၊ **ဒ**ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။

၁-သဗ္ဗစေတသော (သီ) ၂-ဥပလဘမာနောပိ (သီ)

Nibbānaṁ hi maggaphalañāṇādīnaṁ ārammaṇapaccayabhāvato rūpādīni viya cakkhu-viññāṇādīnaṁ ārammaṇapaccayabhūtānīti kāraṇaṭṭhena "āyatanan"ti vuccati. Ettāvatā ca Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ asaṅkhatāya dhātuyā paramatthato atthibhāvaṁ pavedesi.

Tatrāyaṁ dhammanvayo[1]—idha saṅkhatadhammānaṁ vijjamānattā asaṅkhatāyapi dhātuyā bhavitabbaṁ tappaṭipakkhattā sabhāvadhammānaṁ. Yathā hi dukkhe vijjamāne tappaṭipakkhabhūtaṁ sukhampi vijjatiyeva, tathā uṇhe vijjamāne sītampi vijjati, pāpadhammesu vijjamānesu kalyāṇadhammāpi vijjanti eva. Vuttañcetaṁ—

"Yathāpi dukkhe vijjante, sukhaṁ nāmapi vijjati.
Evaṁ bhave vijjamāne, vibhavopi icchitabbako.

Yathāpi uṇhe vijjante, aparaṁ vijjati sītalaṁ.
Evaṁ tividhaggi vijjante, nibbānaṁ icchitabbakaṁ.

Yathāpi pāpe vijjante, kalyāṇamapi vijjati.
Evameva jāti vijjante, ajātimapi icchitabbakan"ti-ādi[2].

apica nibbānassa paramatthato atthibhāvavicāraṇaṁ parato āvibhavissati.

Evaṁ Bhagavā asaṅkhatāya dhātuyā paramatthato atthibhāvaṁ sammukhena dassetvā idāni tabbidhuradhammāpohanamukhenassa[3] sabhāvaṁ dassetuṁ **"yattha neva pathavī na āpo"**ti-ādimāha. Tattha yasmā nibbānaṁ sabbasaṅkhāravidhurasabhāvaṁ yathā saṅkhatadhammesu katthaci natthi, tathā tatthapi sabbe saṅkhatadhammā. Na hi saṅkhatāsaṅkhatadhammānaṁ samodhānaṁ sambhavati. Tatrāyaṁ atthavibhāvanā—yattha yasmiṁ nibbāne yassaṁ asaṅkhatadhātuyaṁ neva kakkhaḷalakkhaṇā pathavīdhātu atthi, na paggharaṇalakkhaṇā āpodhātu, na uṇhalakkhaṇā tejodhātu, na vitthambhanalakkhaṇā vāyodhātu atthi. Iti catumahābhūtābhāvavacanena yathā sabbassapi upādārūpassa abhāvo vutto hoti tannissitattā. Evaṁ anavasesato

1. Dhammanayo (Sī, Syā)
2. Khu 4. 307 piṭṭhe.
3. Tabbidhuradhammāmohamukhenassa (Sī), tabbidhuradhammavosānamukhenassa (Syā)

နိဗ္ဗာနံ ဟိ မဂ္ဂဖလဉာဏာဒီနံ အာရမ္မဏပစ္စယဘာဝတော ရူပါဒီနိ ဝိယ စက္ခု-ဝိညာဏာဒီနံ အာရမ္မဏပစ္စယဘူတာနီတိ ကာရဏဋ္ဌေန "အာယတန"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဧတ္တာဝတာ စ ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ အသင်္ခတာယ ဓာတုယာ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝံ ပဝေဒေသိ။

တတြာယံ ဓမ္မန္ဝယော[၁]—ဣဓ သင်္ခတဓမ္မာနံ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ အသင်္ခတာယပိ ဓာတုယာ ဘဝိတဗ္ဗံ တပ္ပဋိပက္ခတ္တာ သဘာဝဓမ္မာနံ။ ယထာ ဟိ ဒုက္ခေ ဝိဇ္ဇမာနေ တပ္ပဋိပက္ခဘူတံ သုခမ္ပိ ဝိဇ္ဇတိယေဝ၊ တထာ ဥဏှေ ဝိဇ္ဇမာနေ သီတမ္ပိ ဝိဇ္ဇတိ၊ ပါပဓမ္မေသု ဝိဇ္ဇမာနေသု ကလျာဏဓမ္မာပိ ဝိဇ္ဇန္တိ ဧဝ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

"ယထာပိ ဒုက္ခေ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ သုခံ နာမပိ ဝိဇ္ဇတိ။
ဧဝံ ဘဝေ ဝိဇ္ဇမာနေ၊ ဝိဘဝေါပိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗကော။

ယထာပိ ဥဏှေ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ အပရံ ဝိဇ္ဇတိ သီတလံ။
ဧဝံ တိဝိဓဂ္ဂိ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ နိဗ္ဗာနံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗကံ။

ယထာပိ ပါပေ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ ကလျာဏမပိ ဝိဇ္ဇတိ။
ဧဝမေဝ ဇာတိ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ အဇာတိမပိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗက"န္တိအာဒိ[၂]။

အပိစ နိဗ္ဗာနဿ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝဝိစာရဏံ ပရတော အာဝိ-ဘဝိဿတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ အသင်္ခတာယ ဓာတုယာ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝံ သမ္မုခေန ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဗ္ဗိဓုရဓမ္မာပေါဟနမုခေနဿ[၃] သဘာဝံ ဒဿေတုံ **"ယတ္ထ နေဝ ပထဝီ န အာပေါ"**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယသ္မာ နိဗ္ဗာနံ သဗ္ဗသင်္ခါရဝိဓုရသဘာဝံ ယထာ သင်္ခတဓမ္မေသု ကတ္ထစိ နတ္ထိ၊ တထာ တတ္ထာပိ သဗ္ဗေ သင်္ခတဓမ္မာ။ န ဟိ သင်္ခတာသင်္ခတဓမ္မာနံ သမောဓာနံ သမ္ဘဝတိ။ တတြာယံ အတ္ထဝိဘာဝနာ—ယတ္ထ ယသ္မိံ နိဗ္ဗာနေ ယဿံ အသင်္ခတဓာတုယံ နေဝ ကက္ခဠလက္ခဏာ ပထဝီဓာတု အတ္ထိ၊ န ပဂ္ဃရဏလက္ခဏာ အာပေါဓာတု၊ န ဥဏှလက္ခဏာ တေဇောဓာတု၊ န ဝိတ္ထမ္ဘနလက္ခဏာ ဝါယောဓာတု အတ္ထိ။ ဣတိ စတုမဟာဘူတာဘာဝဝစနေန ယထာ သဗ္ဗဿပိ ဥပါဒါရူပဿ အဘာဝေါ ဝုတ္တော ဟောတိ တန္နိဿိတတ္တာ။ ဧဝံ အနဝသေသတော

၁-ဓမ္မနယော (သီ၊ သျာ)
၂-ခု ၄-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-တဗ္ဗိဓုရဓမ္မာမောဟမုခေနဿ (သီ)၊ တဗ္ဗိဓုရဓမ္မဝေါသာနမုခေနဿ (သျာ)

kāmarūpabhavassa tattha abhāvo vutto hoti tadāyattavuttibhāvato. Na hi mahābhūtanissayena vinā pañcavokārabhavo ekavokārabhavo vā sambhavatīti.

Idāni arūpasabhāvattepi nibbānassa arūpabhavapariyāpannānaṁ dhammānaṁ tattha abhāvaṁ dassetuṁ “**na ākāsānañcāyatanaṁ -pa- na nevasaññānāsaññāyatanan**”ti vuttaṁ. Tattha **na ākāsānañcāyatana**nti saddhiṁ ārammaṇena kusalavipākakiriyabhedo tividhopi ākāsānañcāyatanacittuppādo natthīti attho. Sesesupi eseva nayo. Yadaggena ca nibbāne kāmalokādīnaṁ abhāvo hoti, tadaggena tattha idhalokaparalokānampi abhāvoti āha “**nāyaṁ loko na paraloko**”ti. Tassattho—yvāyaṁ “itthattaṁ diṭṭhadhammo idhaloko”ti ca laddhavohāro khandhādiloko, yo ca “tato aññathā paro abhisamparāyo”ti ca laddhavohāro khandhādiloko, tadubhayampi tattha natthīti. **Na ubho candimasūriyā**ti yasmā rūpagate sati tamo nāma siyā, tamassa ca vidhamanatthaṁ candimasūriyehi vattitabbaṁ. Sabbena sabbaṁ pana yattha rūpagatameva natthi, kuto tattha tamo. Tamassa vā vidhamanā[1] candimasūriyā, tasmā candimā sūriyo cāti ubhopi tattha nibbāne natthīti attho. Iminā ālokasabhāvataṁyeva nibbānassa dasseti.

Ettāvatā ca anabhisametāvīnaṁ bhikkhūnaṁ anādimatisaṁsāre supinantepi ananubhūtapubbaṁ paramagambhīraṁ atiduddasaṁ saṇhasukhumaṁ atakkāvacaraṁ accantasantaṁ paṇḍitavedanīyaṁ[2] atipaṇītaṁ amataṁ nibbānaṁ vibhāvento paṭhamaṁ tāva “atthi bhikkhave tadāyatanan”ti tassa atthibhāvā tesaṁ aññāṇādīni apanetvā “yattha neva pathavī -pa- na ubho candimasūriyā”ti tadaññadhammāpohanamukhena taṁ vibhāveti dhammarājā. Tena pathavī-ādisabbasaṅkhatadhammavidhurasabhāvā yā asaṅkhatā dhātu, taṁ nibbānanti dīpitaṁ hoti. Tenevāha “**tatrāpāhaṁ bhikkhave neva āgatiṁ vadāmī**”ti.

Tattha **tatrā**ti tasmiṁ. **Api**saddo samuccaye. Ahaṁ bhikkhave yattha saṅkhārapavatte kutoci kassaci āgatiṁ na vadāmi yathāpaccayaṁ tattha

1. Viddhaṁsakā (Sī) 2. Paccattavedanīyaṁ (Sī, Syā)

ကာမရူပဘဝဿ တတ္ထ အဘာဝေါ ဝုတ္တော ဟောတိ တဒါယတ္တဝုတ္တိဘာဝတော။ န ဟိ မဟာဘူတနိဿယေန ဝိနာ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ ဝါ သမ္ဘဝတီတိ။

ဣဒါနိ အရူပသဘာဝတ္တေပိ နိဗ္ဗာနဿ အရူပဘဝပရိယာပန္နာနံ ဓမ္မာနံ တတ္ထ အဘာဝံ ဒဿေတုံ “**န အာကာသာနဉ္စာယတနံ။ပ။ န နေဝသညာနာသညာယတန**”န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **န အာကာသာနဉ္စာယတန**န္တိ သဒ္ဓိံ အာရမ္မဏေန ကုသလဝိပါကကိရိယဘေဒေါ တိဝိဓောပိ အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ္တုပ္ပါဒေါ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယဒဂ္ဂေန စ နိဗ္ဗာနေ ကာမလောကာဒီနံ အဘာဝေါ ဟောတိ၊ တဒဂ္ဂေန တတ္ထ ဣဓလောကပရလောကာနမ္ပိ အဘာဝေါတိ အာဟ “**နာယံ လောကော န ပရလောကော**”တိ။ တဿတ္ထော—ယွာယံ “ဣတ္ထတ္တံ ဒိဋ္ဌဓမ္မော ဣဓလောကော”တိ စ လဒ္ဓဝေါဟာရော ခန္ဓာဒိလောကော၊ ယော စ “တတော အညထာ ပရော အဘိသမ္ပရာယော”တိ စ လဒ္ဓဝေါဟာရော ခန္ဓာဒိလောကော၊ တဒုဘယမ္ပိ တတ္ထ နတ္ထီတိ။ **န ဥဘော စန္ဒိမသူရိယာ**တိ ယသ္မာ ရူပဂတေ သတိ တမော နာမ သိယာ၊ တမဿ စ ဝိဓမနတ္ထံ စန္ဒိမသူရိယေဟိ ဝတ္တိတဗ္ဗံ။ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ပန ယတ္ထ ရူပဂတမေဝ နတ္ထိ၊ ကုတော တတ္ထ တမော။ တမဿ ဝါ ဝိဓမနာ[၁] စန္ဒိမသူရိယာ၊ တသ္မာ စန္ဒိမာ သူရိယော စာတိ ဥဘောပိ တတ္ထ နိဗ္ဗာနေ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ အာလောကသဘာဝတံယေဝ နိဗ္ဗာနဿ ဒဿေတိ။

ဧတ္တာဝတာ စ အနဘိသမေတာဝီနံ ဘိက္ခူနံ အနာဒိမတိသံသာရေ သုပိနန္တေပိ အနနုဘူတပုဗ္ဗံ ပရမဂမ္ဘီရံ အတိဒုဒ္ဒသံ သဏှသုခုမံ အတက္ကာဝစရံ အစ္စန္တသန္တံ ပဏ္ဍိတဝေဒနီယံ[၂] အတိပဏီတံ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ဝိဘာဝေန္တော ပဌမံ တာဝ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ တဒါယတန”န္တိ တဿ အတ္ထိဘာဝါ တေသံ အညာဏာဒီနိ အပနေတွာ “ယတ္ထ နေဝ ပထဝီ။ပ။ န ဥဘော စန္ဒိမသူရိယာ”တိ တဒညဓမ္မာပေါဟနမုခေန တံ ဝိဘာဝေတိ ဓမ္မရာဇာ။ တေန ပထဝီအာဒိသဗ္ဗသင်္ခတဓမ္မဝိဓုရသဘာဝါ ယာ အသင်္ခတာ ဓာတု၊ တံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဒီပိတံ ဟောတိ။ တေနေဝါဟ “**တတြာပါဟံ ဘိက္ခဝေ နေဝ အာဂတိံ ဝဒါမီ**”တိ။

တတ္ထ **တတြာ**တိ တသ္မိံ။ **အပိ**သဒ္ဒေါ သမုစ္စယေ။ အဟံ ဘိက္ခဝေ ယတ္ထ သင်္ခါရပဝတ္တေ ကုတောစိ ကဿစိ အာဂတိံ န ဝဒါမိ ယထာပစ္စယံ တတ္ထ

၁-ဝိဒ္ဓံသကာ (သီ) ၂-ပစ္စတ္တဝေဒနီယံ (သီ၊ သျာ)

dhammamattassa uppajjanato. Evaṁ tasmimpi āyatane nibbāne kutoci āgatiṁ āgamanaṁ neva vadāmi āgantabbaṭṭhānatāya abhāvato. **Na gatin**ti katthaci gamanaṁ na vadāmi gantabbaṭṭhānatāya abhāvato. Na hi tattha sattānaṁ ṭhapetvā ñāṇena ārammaṇakaraṇaṁ āgatigatiyo sambhavanti, nāpi ṭhiticutūpapattiyo vadāmi. "Tadāpahan"tipi[1] Pāḷi. Tassattho—tampi āyatanaṁ gāmantarato gāmantaraṁ viya na āgantabbatāya na āgati, na gantabbatāya na gati, pathavīpabbatādi viya apatiṭṭhānatāya na ṭhiti, apaccayattā vā uppādābhāvo, tato amatasabhāvattā cavanābhāvo, uppādanirodhābhāvato ceva tadubhayaparicchinnāya ṭhitiyā ca abhāvato na ṭhitiṁ na cutiṁ na upapattiṁ vadāmi. Kevalaṁ pana taṁ arūpasabhāvattā apaccayattā ca na katthaci patiṭṭhitanti **appatiṭṭhaṁ.** Tattha pavattābhāvato pavattappaṭipakkhato ca **appavattaṁ.** Arūpasabhāvattepi vedanādayo viya kassacipi ārammaṇassa anālambanato upatthambhanirapekkhato ca **anārammaṇameva** taṁ "āyatanan"ti vuttaṁ nibbānaṁ. Ayañca **eva**saddo appatiṭṭhameva appavattamevāti padadvayenapi yojetabbo. **Esevanto dukkhassā**ti yadidaṁ "appatiṭṭhan"ti-ādīhi vacanehi vaṇṇitaṁ thomitaṁ yathāvuttalakkhaṇaṁ nibbānaṁ, eso eva sakalassa vaṭṭadukkhassa anto pariyosānaṁ tadadhigame sati sabbadukkhābhāvato. Tasmā "dukkhassa anto"ti ayameva tassa sabhāvoti dasseti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Dutiyanibbānapaṭisaṁyuttasuttavaṇṇanā

72. Dutiye **imaṁ udānan**ti imaṁ nibbānassa pakatiyā gambhīrabhāvato duddasabhāvadīpanaṁ udānaṁ udānesi. Tattha **duddasan**ti sabhāvagambhīrattā atisukhumasaṇhasabhāvattā ca anupacitañāṇasambhārehi passituṁ na sakkāti duddasaṁ. Vuttañhetaṁ "tañhi te Māgaṇḍiya ariyaṁ paññācakkhu natthi, yena tvaṁ ārogyaṁ jāneyyāsi, nibbānampi passeyyāsī"ti[2]. Aparampi vuttaṁ "idampi kho ṭhānaṁ duddasaṁ, yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho"ti-ādi[3].

1. Tadapahantipi (Syā), na tadāpahantipi (Ka)
2. Ma 2. 177 piṭṭhe.
3. Vi 3. 7; Ma 1. 224; Ma 2. 291 piṭṭhesu.

ဓမ္မမတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော။ ဧဝံ တသ္မိမ္ပိ အာယတနေ နိဗ္ဗာနေ ကုတောစိ အာဂတိံ အာဂမနံ နေဝ ဝဒါမိ အာဂန္တဗ္ဗဋ္ဌာနတာယ အဘာဝတော။ **န ဂတိန္တိ** ကတ္ထစိ ဂမနံ န ဝဒါမိ ဂန္တဗ္ဗဋ္ဌာနတာယ အဘာဝတော။ န ဟိ တတ္ထ သတ္တာနံ ဌပေတွာ ဉာဏေန အာရမ္မဏကရဏံ အာဂတိဂတိယော သမ္ဘဝန္တိ၊ နာပိ ဌိတိစုတူပပတ္တိယော ဝဒါမိ။ "တဒါပဟ"န္တိပိ[1] ပါဠိ။ တဿတ္ထော— တမ္ပိ အာယတနံ ဂါမန္တရတော ဂါမန္တရံ ဝိယ န အာဂန္တဗ္ဗတာယ န အာဂတိ၊ န ဂန္တဗ္ဗတာယ န ဂတိ၊ ပထဝီပဗ္ဗတာဒိ ဝိယ အပတိဋ္ဌာနတာယ န ဌိတိ၊ အပစ္စယတ္တာ ဝါ ဥပ္ပါဒါဘာဝေါ၊ တတော အမတသဘာဝတ္တာ စဝနာဘာဝေါ၊ ဥပ္ပါဒနိရောဓာဘာဝတော စေဝ တဒုဘယပရိစ္ဆိန္နာယ ဌိတိယာ စ အဘာဝတော န ဌိတိံ န စုတိံ န ဥပပတ္တိံ ဝဒါမိ။ ကေဝလံ ပန တံ အရူပသဘာဝတ္တာ အပစ္စယတ္တာ စ န ကတ္ထစိ ပတိဋ္ဌိတန္တိ **အပ္ပတိဋ္ဌံ**။ တတ္ထ ပဝတ္တာဘာဝတော ပဝတ္တပ္ပဋိပက္ခတော စ **အပ္ပဝတ္တံ**။ အရူပသဘာဝတ္တေပိ ဝေဒနာဒယော ဝိယ ကဿစိပိ အာရမ္မဏဿ အနာလမ္ဗနတော ဥပတ္ထမ္ဘနိရပေက္ခတော စ **အနာရမ္မဏမေဝ** တံ "အာယတန"န္တိ ဝုတ္တံ နိဗ္ဗာနံ။ အယဉ္စ **ဧဝ**သဒ္ဒေါ အပ္ပတိဋ္ဌမေဝ အပ္ပဝတ္တမေဝါတိ ပဒဒ္ဝယေနပိ ယောဇေတဗ္ဗော။ **ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ**တိ ယဒိဒံ "အပ္ပတိဋ္ဌ"န္တိအာဒီဟိ ဝစနေဟိ ဝဏ္ဏိတံ ထောမိတံ ယထာဝုတ္တလက္ခဏံ နိဗ္ဗာနံ၊ ဧသော ဧဝ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တော ပရိယောသာနံ တဒဓိဂမေ သတိ သဗ္ဗဒုက္ခာဘာဝတော။ တသ္မာ "ဒုက္ခဿ အန္တော"တိ အယမေဝ တဿ သဘာဝေါတိ ဒဿေတိ။

ပဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဒုတိယနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၂။ ဒုတိယေ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ ဣမံ နိဗ္ဗာနဿ ပကတိယာ ဂမ္ဘီရဘာဝတော ဒုဒ္ဒသဘာဝဒီပနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တတ္ထ **ဒုဒ္ဒသ**န္တိ သဘာဝဂမ္ဘီရတ္တာ အတိသုခုမသဏှသဘာဝတ္တာ စ အနုပစိတဉာဏသမ္ဘာရေဟိ ပဿိတုံ န သက္ကာတိ ဒုဒ္ဒသံ။ ဝုတ္တဉှေတံ "တဉှိ တေ မာဂဏ္ဍိယ အရိယံ ပညာစက္ခု နတ္ထိ၊ ယေန တွံ အာရောဂျံ ဇာနေယျာသိ၊ နိဗ္ဗာနမ္ပိ ပဿေယျာသီ"တိ[2]။ အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ "ဣဒမ္ပိ ခေါ ဌာနံ ဒုဒ္ဒသံ၊ ယဒိဒံ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော"တိအာဒိ[3]။

၁-တဒပဟန္တိပိ (သျာ)၊ န တဒါပဟန္တိပိ (က)
၂-မ ၂-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိ ၃-၇၊ မ ၁-၂၂၄၊ မ ၂-၂၉၁-ပိဋ္ဌေသု။

anatanti rūpādi-ārammaṇesu, kāmādīsu ca bhavesu namanato tanninnabhāvena pavattito sattānañca tattha namanato taṇhā natā nāma, natthi ettha natāti anataṁ, nibbānanti attho. "Anantan"tipi paṭhanti, niccasabhāvattā antavirahitaṁ, acavanadhammaṁ nirodhaṁ amatanti attho. Keci pana "anantan"ti padassa "appamāṇan"ti atthaṁ vadanti. Ettha ca "duddasan"ti iminā paññāya dubbalīkaraṇehi rāgādikilesehi cirakālabhāvitattā sattānaṁ apaccayabhāvanā na sukarāti nibbānassa kicchena adhigamanīyataṁ dasseti. **Na hi saccaṁ sudassanan**ti imināpi tamevatthaṁ pākaṭaṁ karoti. Tattha **saccan**ti nibbānaṁ. Taṁ hi kenaci pariyāyena asantasabhāvābhāvato ekanteneva santattā aviparītaṭṭhena saccaṁ. Na hi taṁ sudassanaṁ na sukhena passitabbaṁ, sucirampi kālaṁ puññañāṇasambhāre samānentehipi kasireneva samadhigantabbato. Tathā hi vuttaṁ Bhagavatā "kicchena me adhigatan"ti[1].

Paṭividdhā taṇhā jānato passato natthi kiñcananti tañca nirodhasaccaṁ sacchikiriyābhisamayavasena abhisamentena visayato kiccato ca ārammaṇato ca āramaṇappaṭivedhena asammohappaṭivedhena ca paṭividdhaṁ, yathāpariññābhisamayavasena dukkhasaccaṁ, bhāvanābhisamayavasena maggasaccañca asammohato paṭividdhaṁ hoti, evaṁ pahānābhisamayavasena asammohato ca paṭividdhā taṇhā hoti. Evañca cattāri saccāni yathābhūtaṁ ariyamaggapaññāya jānato passato bhavādīsu natabhūtā taṇhā natthi, tadabhāve sabbassapi kilesavaṭṭassa abhāvo, tatova kammavipākavaṭṭānaṁ asambhavoyevāti evaṁ bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ anavasesa-vaṭṭadukkhavūpasamahetubhūtaṁ amatamahānibbānassa ānubhāvaṁ pakāsesi. Sesaṁ vuttanayameva.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Tatiyanibbānapaṭisaṁyuttasuttavaṇṇanā

73. Tatiye **atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā**ti tadā kira Bhagavatā anekapariyāyena saṁsārassa ādīnavaṁ pakāsetvā

1. Vi 3. 7; Ma 1. 224; Ma 2. 291 piṭṭhesu.

အနတန္တိ ရူပါဒိအာရမ္မဏေသု, ကာမာဒီသု စ ဘဝေသု နမနတော တန္နိန္နဘာဝေန ပဝတ္တိတော သတ္တာနဉ္စ တတ္ထ နမနတော တဏှာ နတာ နာမ၊ နတ္ထိ ဧတ္ထ နတာတိ အနတံ၊ နိဗ္ဗာနန္တိ အတ္ထော။ "အနန္တန္"တိပိ ပဌန္တိ၊ နိစ္စသဘာဝတ္တာ အန္တဝိရဟိတံ၊ အစဝနဓမ္မံ နိရောဓံ အမတန္တိ အတ္ထော။ ကေစိ ပန "အနန္တန္"တိ ပဒဿ "အပ္ပမာဏန္"တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ ဧတ္ထ စ "ဒုဒ္ဒသ"န္တိ ဣမိနာ ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏေဟိ ရာဂါဒိကိလေသေဟိ စိရကာလဘာဝိတတ္တာ သတ္တာနံ အပစ္စယဘာဝနာ န သုကရာတိ နိဗ္ဗာနဿ ကိစ္ဆေန အဓိဂမနီယတံ ဒဿေတိ။ **န ဟိ သစ္စံ သုဒဿနန္တိ** ဣမိနာပိ တမေဝတ္ထံ ပါကဋံ ကရောတိ။ တတ္ထ **သစ္စန္တိ** နိဗ္ဗာနံ။ တံ ဟိ ကေနစိ ပရိယာယေန အသန္တသဘာဝါဘာဝတော ဧကန္တေနေဝ သန္တတ္တာ အဝိပရီတဋ္ဌေန သစ္စံ။ န ဟိ တံ သုဒဿနံ န သုခေန ပဿိတဗ္ဗံ၊ သုစိရမ္ပိ ကာလံ ပုညဉာဏသမ္ဘာရေ သမာနေန္တေဟိပိ ကသိရေနေဝ သမဓိဂန္တဗ္ဗတော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ "ကိစ္ဆေန မေ အဓိဂတန္"တိ[၁]။

ပဋိဝိဒ္ဓါ တဏှာ ဇာနတော ပဿတော နတ္ထိ ကိဉ္စနန္တိ တဉ္စ နိရောဓသစ္စံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယဝသေန အဘိသမေန္တေန ဝိသယတော ကိစ္စတော စ အာရမ္မဏတော စ အာရမ္မဏပ္ပဋိဝေဓေန အသမ္မောဟပ္ပဋိဝေဓေန စ ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ ယထာပရိညာဘိသမယဝသေန ဒုက္ခသစ္စံ, ဘာဝနာဘိသမယဝသေန မဂ္ဂသစ္စဉ္စ အသမ္မောဟတော ပဋိဝိဒ္ဓံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ပဟာနာဘိသမယဝသေန အသမ္မောဟတော စ ပဋိဝိဒ္ဓါ တဏှာ ဟောတိ။ ဧဝဉ္စ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ယထာဘူတံ အရိယမဂ္ဂပညာယ ဇာနတော ပဿတော ဘဝါဒီသု နတဘူတာ တဏှာ နတ္ထိ၊ တဒဘာဝေ သဗ္ဗဿပိ ကိလေသဝဋ္ဋဿ အဘာဝေါ၊ တတောဝ ကမ္မဝိပါကဝဋ္ဋာနံ အသမ္ဘဝေါယေဝါတိ ဧဝံ ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ အနဝသေသဝဋ္ဋဒုက္ခဝူပသမဟေတုဘူတံ အမတမဟာနိဗ္ဗာနဿ အာနုဘာဝံ ပကာသေသိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-တတိယနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၃။ တတိယေ **အထ ခေါ ဘဂဝါ ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ** တဒါ ကိရ ဘဂဝတာ အနေကပရိယာယေန သံသာရဿ အာဒီနဝံ ပကာသေတွာ

၁-ဝိ ၃-၇၊ မ ၁-၂၂၄၊ မ ၂-၂၉၁-ပိဋ္ဌေသု။

sandassanādivasena nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammadesanāya katāya tesaṁ bhikkhūnaṁ etadahosi “ayaṁ saṁsāro Bhagavatā avijjādīhi kāraṇehi sahetuko pakāsito, nibbānassa pana tadupasamassa na kiñci kāraṇaṁ vuttaṁ, tayidaṁ ahetukaṁ, kathaṁ saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhatī”ti. Atha Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ etaṁ yathāvuttaṁ parivitakkasaṅkhātaṁ[1] atthaṁ viditvā. **Imaṁ udānan**ti tesaṁ bhikkhūnaṁ vimativididhamanatthañceva idha samaṇabrāhmaṇānaṁ “nibbānaṁ nibbānanti vācāvatthumattameva, natthi hi paramatthato nibbānaṁ nāma anupalabbhamānasabhāvattā”ti lokāyatikādayo viya vippaṭipannānaṁ bahiddhā ca puthudiṭṭhigatikānaṁ micchāvādabhañjanatthañca imaṁ amatamahānibbānassa paramatthato atthibhāvadīpanaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhatan**ti sabbānipi padāni aññamaññavevacanāni. Atha vā vedanādayo viya hetupaccayasamavāyasaṅkhātāya kāraṇasāmaggiyā na jātaṁ na nibbattanti **ajātaṁ,** kāraṇena vinā, sayameva vā[2] na bhūtaṁ na pātubhūtaṁ na uppannanti **abhūtaṁ,** evaṁ ajātattā abhūtattā ca yena kenaci kāraṇena na katanti **akataṁ,** jātabhūtakatasabhāvo ca nāmarūpānaṁ saṅkhatadhammānaṁ hoti, na asaṅkhatasabhāvassa nibbānassāti dassanatthaṁ **asaṅkhatan**ti vuttaṁ. Paṭilomato vā samecca sambhūya paccayehi katanti saṅkhataṁ, tathā na saṅkhataṁ saṅkhatalakkhaṇarahitanti asaṅkhatanti. Evaṁ anekehi kāraṇehi nibbattitabhāve paṭisiddhe “siyā nu kho ekeneva kāraṇena katan”ti āsaṅkāya “na yena kenaci katan”ti dassanatthaṁ “akatan”ti vuttaṁ. Evaṁ apaccayampi samānaṁ “sayameva nu kho idaṁ bhūtaṁ pātubhūtan”ti āsaṅkāya tannivattanatthaṁ “abhūtan”ti vuttaṁ. “Ayañcetassa asaṅkhatākatābhūtabhāvo sabbena sabbaṁ ajātidhammattā”ti dassetuṁ “ajātan”ti vuttaṁ. Evametesaṁ catunnampi padānaṁ sātthakabhāvaṁ viditvā “tayidaṁ nibbānaṁ atthi bhikkhave”ti paramatthato nibbānassa atthibhāvo pakāsitoti veditabbo. Ettha udānentena Bhagavatā “bhikkhave”ti ālapane kāraṇaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ.

Iti Satthā “atthi bhikkhave ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhatan”ti vatvā tattha hetuṁ dassento **“no cetaṁ bhikkhave”**ti-ādimāha.

1. Viparītatakkasaṅkhātaṁ (Ka) 2. Ca (Syā)

သန္ဒဿနာဒိဝသေန နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တာယ ဓမ္မဒေသနာယ ကတာယ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဧတဒဟောသိ “အယံ သံသာရော ဘဂဝတာ အဝိဇ္ဇာဒီဟိ ကာရဏေဟိ သဟေတုကော ပကာသိတော၊ နိဗ္ဗာနဿ ပန တဒုပသမဿ န ကိဉ္စိ ကာရဏံ ဝုတ္တံ၊ တယိဒံ အဟေတုကံ၊ ကထံ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန ဥပလဗ္ဘတီ”တိ။ အထ ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဧတံ ယထာဝုတ္တံ ပရိဝိတက္ကသင်္ခါတံ[1] အတ္ထံ ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဝိမတိဝိဓမနတ္ထဉ္စေဝ ဣဓ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ “နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဝါစာဝတ္ထုမတ္တမေဝ၊ နတ္ထိ ဟိ ပရမတ္ထတော နိဗ္ဗာနံ နာမ အနုပလဗ္ဘမာနသဘာဝတ္တာ”တိ လောကာယတိကာဒယော ဝိယ ဝိပ္ပဋိပန္နာနံ ဗဟိဒ္ဓါ စ ပုထုဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ မိစ္ဆာဝါဒဘဉ္ဇနတ္ထဉ္စ ဣမံ အမတမဟာနိဗ္ဗာနဿ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝဒီပနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **အဇာတံ အဘူတံ အကတံ အသင်္ခတ**န္တိ သဗ္ဗာနိပိ ပဒါနိ အညမညဝေဝစနာနိ။ အထ ဝါ ဝေဒနာဒယော ဝိယ ဟေတုပစ္စယသမဝါယသင်္ခါတာယ ကာရဏသာမဂ္ဂိယာ န ဇာတံ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ **အဇာတံ၊** ကာရဏေန ဝိနာ, သယမေဝ ဝါ[2] န ဘူတံ န ပါတုဘူတံ န ဥပ္ပန္နန္တိ **အဘူတံ၊** ဧဝံ အဇာတတ္တာ အဘူတတ္တာ စ ယေန ကေနစိ ကာရဏေန န ကတန္တိ **အကတံ၊** ဇာတဘူတကတသဘာဝေါ စ နာမရူပါနံ သင်္ခတဓမ္မာနံ ဟောတိ၊ န အသင်္ခတသဘာဝဿ နိဗ္ဗာနဿာတိ ဒဿနတ္ထံ **အသင်္ခတ**န္တိ ဝုတ္တံ။ ပဋိလောမတော ဝါ သမေစ္စ သမ္ဘူယ ပစ္စယေဟိ ကတန္တိ သင်္ခတံ၊ တထာ န သင်္ခတံ သင်္ခတလက္ခဏရဟိတန္တိ အသင်္ခတန္တိ။ ဧဝံ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ နိဗ္ဗတ္တိတဘာဝေ ပဋိသိဒ္ဓေ “သိယာ နု ခေါ ဧကေနေဝ ကာရဏေန ကတ”န္တိ အာသင်္ကာယ “န ယေန ကေနစိ ကတ”န္တိ ဒဿနတ္ထံ “အကတ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ အပစ္စယမ္ပိ သမာနံ “သယမေဝ နု ခေါ ဣဒံ ဘူတံ ပါတုဘူတ”န္တိ အာသင်္ကာယ တန္နိဝတ္တနတ္ထံ “အဘူတ”န္တိ ဝုတ္တံ။ “အယဉ္စေတဿ အသင်္ခတာကတာဘူတဘာဝေါ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အဇာတိဓမ္မတ္တာ”တိ ဒဿေတုံ “အဇာတ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝမေတေသံ စတုန္နမ္ပိ ပဒါနံ သာတ္ထကဘာဝံ ဝိဒိတွာ “တယိဒံ နိဗ္ဗာနံ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ”တိ ပရမတ္ထတော နိဗ္ဗာနဿ အတ္ထိဘာဝေါ ပကာသိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္ထ ဥဒါနေန္တေန ဘဂဝတာ “ဘိက္ခဝေ”တိ အာလပနေ ကာရဏံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣတိ သတ္ထာ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အဇာတံ အဘူတံ အကတံ အသင်္ခတ”န္တိ ဝတွာ တတ္ထ ဟေတုံ ဒဿေန္တော **“နော စေတံ ဘိက္ခဝေ”**တိအာဒိမာဟ။

၁-ဝိပရီတတက္ကသင်္ခါတံ (က) ၂-စ (သျာ)

tassāyaṁ saṅkhepattho—bhikkhave yadi ajātādisabhāvā asaṅkhatā dhātu na abhavissa na siyā, idha loke jātādisabhāvassa rūpādikkhandhapañcakasaṅkhātassa saṅkhatassa nissaraṇaṁ anavasesavūpasamo na paññāyeyya na upalabbheyya na sambhaveyya. Nibbānañhi ārammaṇaṁ katvā pavattamānā sammādiṭṭhi-ādayo ariyamaggadhammā anavasesakilese samucchindanti. Tenettha sabbassapi vaṭṭadukkhassa appavatti apagamo nissaraṇaṁ paññāyati.

Evaṁ byatirekavasena nibbānassa atthibhāvaṁ dassetvā idāni anvayavasenapi[1] taṁ dassetuṁ **"yasmā ca kho"**ti-ādi vuttaṁ. Taṁ vuttatthameva. Ettha ca yasmā "apaccayā dhammā asaṅkhatā dhammā[2], atthi bhikkhave tadāyatanaṁ, yattha neva pathavī[3], idampi kho ṭhānaṁ duddasaṁ, yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo[4], asaṅkhatañca vo bhikkhave dhammaṁ desessāmi asaṅkhatagāminiñca paṭipadan"ti[5] ādīhi anekehi suttapadehi, "atthi bhikkhave ajātan"ti imināpi ca suttena nibbānadhātuyā paramatthato sambhavo sabbalokaṁ anukampamānena Sammāsambuddhena desito, tasmā yadipi tattha apaccakkhakārīnampi viññūnaṁ kaṅkhā vā vimati vā natthiyeva. Ye pana paraneyyabuddhino[6] puggalā, tesaṁ vimativinodanatthaṁ ayamettha adhippāyaniddhāraṇamukhena yuttivicāraṇā—yathā[7] pariññeyyatāya sa-uttarānaṁ kāmānaṁ rūpādīnañca paṭipakkhabhūtaṁ tabbidhurasabhāvaṁ nissaraṇaṁ paññāyati, evaṁ taṁsabhāvānaṁ[8] sabbesampi saṅkhatadhammānaṁ paṭipakkhabhūtena tabbidhurasabhāvena nissaraṇena bhavitabbaṁ. Yañcetaṁ nissaraṇaṁ, sā asaṅkhatā dhātu. Kiñca bhiyyo saṅkhatadhammārammaṇaṁ vipassanāñāṇaṁ api anulomañāṇaṁ kilese samucchedavasena pajahituṁ na sakkoti. Tathā sammutisaccārammaṇaṁ paṭhamajjhānādīsu ñāṇaṁ vikkhambhanavaseneva kilese pajahati, na samucchedavasena. Iti saṅkhatadhammārammaṇassa sammutisaccārammaṇassa ca ñāṇassa kilesānaṁ samucchedappahāne asamatthabhāvato tesaṁ samucchedappahānakarassa ariyamaggañāṇassa tadubhayaviparītasabhāvena ārammaṇena

1. Anugamavasenapi (Sī, Syā) 2. Abhi 1. 4 piṭṭhe. 3. Khu 1. 177 piṭṭhe.
4. Vi 3. 7; Ma 1. 224; Ma 2. 291 piṭṭhesu. 5. Saṁ 2. 535 piṭṭhe.
6. Dassaneyubuddhino (Ka)
7. Ayamettha adhippāyo. Niddhāraṇamukhena yuttivicāraṇāya vā (Sī, Syā)
8. Pharusabhāvānaṁ (Sī), evaṁsabhāvānaṁ (Syā)

တဿာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ဘိက္ခဝေ ယဒိ အဇာတာဒိသဘာဝါ အသင်္ခတာ ဓာတု န အဘဝိဿ န သိယာ၊ ဣဓ လောကေ ဇာတာဒိသဘာဝဿ ရူပါဒိက္ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတဿ သင်္ခတဿ နိဿရဏံ အနဝသေသဝူပသမော န ပညာယေယျ န ဥပလဗ္ဘေယျ န သမ္ဘဝေယျ။ နိဗ္ဗာနဉှိ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တမာနာ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒယော အရိယမဂ္ဂဓမ္မာ အနဝသေသကိလေသေ သမုစ္ဆိန္ဒန္တိ။ တေနေတ္ထ သဗ္ဗဿပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အပ္ပဝတ္တိ အပဂမော နိဿရဏံ ပညာယတိ။

ဧဝံ ဗျတိရေကဝသေန နိဗ္ဗာနဿ အတ္ထိဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အန္ဝယဝသေနပိ[၁] တံ ဒဿေတုံ **"ယသ္မာ စ ခေါ"**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ "အပစ္စယာ ဓမ္မာ အသင်္ခတာ ဓမ္မာ[၂]၊ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ တဒါယတနံ၊ ယတ္ထ နေဝ ပထဝီ[၃]၊ ဣဒမ္ပိ ခေါ ဌာနံ ဒုဒ္ဒသံ၊ ယဒိဒံ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော သဗ္ဗူပဓိပဋိနိဿဂ္ဂေါ[၄]၊ အသင်္ခတဉ္စ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ အသင်္ခတဂါမိနိဉ္စ ပဋိပဒ"န္တိ[၅] အာဒီဟိ အနေကေဟိ သုတ္တပဒေဟိ, "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အဇာတ"န္တိ ဣမိနာပိ စ သုတ္တေန နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရမတ္ထတော သမ္ဘဝေါ သဗ္ဗလောကံ အနုကမ္ပမာနေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတော၊ တသ္မာ ယဒိပိ တတ္ထ အပစ္စက္ခကာရီနမ္ပိ ဝိညူနံ ကင်္ခါ ဝါ ဝိမတိ ဝါ နတ္ထိယေဝ။ ယေ ပန ပရနေယျဗုဒ္ဓိနော[၆] ပုဂ္ဂလာ၊ တေသံ ဝိမတိဝိနောဒနတ္ထံ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယနိဒ္ဓါရဏမုခေန ယုတ္တိဝိစာရဏာ—ယထာ[၇] ပရိညေယျတာယ သဥတ္တရာနံ ကာမာနံ ရူပါဒီနဉ္စ ပဋိပက္ခဘူတံ တဗ္ဗိဓုရသဘာဝံ နိဿရဏံ ပညာယတိ၊ ဧဝံ တံသဘာဝါနံ[၈] သဗ္ဗေသမ္ပိ သင်္ခတဓမ္မာနံ ပဋိပက္ခဘူတေန တဗ္ဗိဓုရသဘာဝေန နိဿရဏေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ယဉ္စေတံ နိဿရဏံ၊ သာ အသင်္ခတာ ဓာတု။ ကိဉ္စ ဘိယျော သင်္ခတဓမ္မာရမ္မဏံ ဝိပဿနာဉာဏံ အပိ အနုလောမဉာဏံ ကိလေသေ သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဇဟိတုံ န သက္ကောတိ။ တထာ သမ္မုတိသစ္စာရမ္မဏံ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု ဉာဏံ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေနေဝ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ န သမုစ္ဆေဒဝသေန။ ဣတိ သင်္ခတဓမ္မာရမ္မဏဿ သမ္မုတိသစ္စာရမ္မဏဿ စ ဉာဏဿ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေ အသမတ္ထဘာဝတော တေသံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနကရဿ အရိယမဂ္ဂဉာဏဿ တဒုဘယဝိပရီတသဘာဝေန အာရမ္မဏေန

၁-အနုဂမဝသေနပိ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ ၁-၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၃-၇၊ မ ၁-၂၂၄၊ မ ၂-၂၉၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-သံ ၂-၅၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒဿနေယျဗုဒ္ဓိနော (က)
၇-အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။ နိဒ္ဓါရဏမုခေန ယုတ္တိဝိစာရဏာယ ဝါ (သီ၊ သျာ)
၈-ဖရုသဘာဝါနံ (သီ)၊ ဧဝံသဘာဝါနံ (သျာ)

bhavitabbaṁ, sā asaṅkhatā dhātu. Tathā "atthi bhikkhave ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhatan"ti idaṁ nibbānapadassa paramatthato atthibhāvajotakaṁ vacanaṁ aviparītatthaṁ Bhagavatā bhāsitattā. Yaṁ hi Bhagavatā bhāsitaṁ, taṁ aviparītatthaṁ paramatthaṁ yathā taṁ "sabbe saṅkhārā aniccā, sabbe saṅkhārā dukkhā, sabbe dhammā anattā"ti[1], tathā nibbānasaddo katthaci visaye yathābhūtaparamatthavisayo upacāramattavuttisabbhāvato seyyathāpi sīhasaddo. Atha vā attheva paramatthato asaṅkhatā dhātu, itaratabbiparītavinimuttasabhāvattā seyyathāpi pathavīdhātu vedanāti. Evamādīhi nayehi yuttitopi[2] asaṅkhatāya dhātuyā paramatthato atthibhāvo veditabbo.

Tatiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Catutthanibbānapaṭisaṁyuttasuttavaṇṇanā

74. Catutthe **atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā**ti tadā kira Bhagavatā anekapariyāyena sandassanādivasena nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammadesanāya katāya tesaṁ bhikkhūnaṁ etadahosi "ayaṁ tāva Bhagavatā amatamahānibbānadhātuyā anekākāravokāraṁ ānisaṁsaṁ dassentena anaññasādhāraṇo ānubhāvo pakāsito, adhigamūpāyo panassā na bhāsito, kathaṁ nu kho paṭipajjantehi amhehi ayaṁ adhigantabbā"ti. Atha Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ etaṁ yathāvuttaparivitakkasaṅkhātaṁ atthaṁ sabbākārato viditvā. **Imaṁ udānan**ti taṇhāvasena katthaci anissitassa passaddhakāyacittassa vīthipaṭipannavipassanassa ariyamaggena anavasesato taṇhāpahānena nibbānādhigamavibhāvanaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha **nissitassa calitan**ti rūpādisaṅkhāre taṇhādiṭṭhīhi nissitassa calitaṁ "etaṁ mama, eso me attā"ti taṇhādiṭṭhivipphanditaṁ hoti. Appahīnataṇhādiṭṭhikassa hi puggalassa sukhādīsu uppannesu tāni abhibhuyya viharituṁ asakkontassa "mama vedanā, ahaṁ vediyāmī"ti-ādinā taṇhādiṭṭhigāhavasena kusalappavattito cittasantānassa calanaṁ kampanaṁ, avakkhalitaṁ

1. Aṁ 1. 289; Khu 7. 72 piṭṭhādīsu.
2. Atthatopi (Ka)

ဘဝိတဗ္ဗံ၊ သာ အသင်္ခတာ ဓာတု။ တထာ "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အဇာတံ အဘူတံ အကတံ အသင်္ခတ"န္တိ ဣဒံ နိဗ္ဗာနပဒဿ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝဇောတကံ ဝစနံ အဝိပရီတတ္ထံ ဘဂဝတာ ဘာသိတတ္တာ။ ယံ ဟိ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ၊ တံ အဝိပရီတတ္ထံ ပရမတ္ထံ ယထာ တံ "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ၊ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာ၊ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ"တိ[၁]၊ တထာ နိဗ္ဗာနသဒ္ဒေါ ကတ္ထစိ ဝိသယေ ယထာဘူတပရမတ္ထဝိသယော ဥပစာရမတ္တဝုတ္တိသဗ္ဘာဝတော သေယျထာပိ သီဟသဒ္ဒေါ။ အထ ဝါ အတ္ထေဝ ပရမတ္ထတော အသင်္ခတာ ဓာတု၊ ဣတရတဗ္ဗိပရီတဝိနိမုတ္တသဘာဝတ္တာ သေယျထာပိ ပထဝီဓာတု ဝေဒနာတိ။ ဧဝမာဒီဟိ နယေဟိ ယုတ္တိတောပိ[၂] အသင်္ခတာယ ဓာတုယာ ပရမတ္ထတော အတ္ထိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-စတုတ္ထနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၄။ စတုတ္ထေ **အထ ခေါ ဘဂဝါ ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာ**တိ တဒါ ကိရ ဘဂဝတာ အနေကပရိယာယေန သန္ဒဿနာဒိဝသေန နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တာယ ဓမ္မဒေသနာယ ကတာယ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဧတဒဟောသိ "အယံ တာဝ ဘဂဝတာ အမတမဟာနိဗ္ဗာနဓာတုယာ အနေကာကာရဝေါကာရံ အာနိသံသံ ဒဿေန္တေန အနညသာဓာရဏော အာနုဘာဝေါ ပကာသိတော၊ အဓိဂမူပါယော ပနဿာ န ဘာသိတော၊ ကထံ နု ခေါ ပဋိပဇ္ဇန္တေဟိ အမှေဟိ အယံ အဓိဂန္တဗ္ဗာ"တိ။ အထ ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဧတံ ယထာဝုတ္တပရိဝိတက္ကသင်္ခါတံ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ။ **ဣမံ ဥဒါန**န္တိ တဏှာဝသေန ကတ္ထစိ အနိဿိတဿ ပဿဒ္ဓကာယစိတ္တဿ ဝီထိပဋိပန္နဝိပဿနဿ အရိယမဂ္ဂေန အနဝသေသတော တဏှာပဟာနေန နိဗ္ဗာနာဓိဂမဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ **နိဿိတဿ စလိတ**န္တိ ရူပါဒိသင်္ခါရေ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ နိဿိတဿ စလိတံ "ဧတံ မမ၊ ဧသော မေ အတ္တာ"တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝိပ္ဖန္ဒိတံ ဟောတိ။ အပ္ပဟီနတဏှာဒိဋ္ဌိကဿ ဟိ ပုဂ္ဂလဿ သုခါဒီသု ဥပ္ပန္နေသု တာနိ အဘိဘုယျ ဝိဟရိတုံ အသက္ကောန္တဿ "မမ ဝေဒနာ၊ အဟံ ဝေဒိယာမီ"တိအာဒိနာ တဏှာဒိဋ္ဌိဂါဟဝသေန ကုသလပ္ပဝတ္တိတော စိတ္တသန္တာနဿ စလနံ ကမ္ပနံ၊ အဝက္ခလိတံ

၁-အံ ၁-၂၈၉၊ ခု ၇-၇၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-အတ္ထတောပိ (က)

vā hotīti attho. **Anissitassa calitaṁ natthī**ti yo pana visuddhipaṭipadaṁ paṭipajjanto samathavipassanāhi taṇhādiṭṭhiyo vikkhambhetvā aniccādivasena saṅkhāre sammasanto viharati, tassa taṁ anissitassa yathāvuttaṁ calitaṁ avakkhalitaṁ, vipphanditaṁ vā natthi kāraṇassa suvikkhambhitattā.

Calite asatīti yathāvutte calite asati yathā taṇhādiṭṭhigāhā nappavattanti, tathā vīthipaṭipannāya vipassanāya taṁ ussukkantassa[1]. **Passaddhī**ti vipassanācittasahajātānaṁ kāyacittānaṁ sārambhakarakilesavūpasaminī duvidhāpi passaddhi hoti. **Passaddhiyā sati nati na hotī**ti pubbenāparaṁ visesayuttāya passaddhiyā sati anavajjasukhādhiṭṭhānaṁ samādhiṁ vaḍḍhetvā taṁ paññāya samavāyakaraṇena samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ yojetvā maggaparamparāya kilese khepentassa kāmabhavādīsu namanato "natī"ti laddhanāmā taṇhā arahattamaggakkhaṇe anavasesato na hoti, anuppattidhammataṁ āpāditattā na uppajjatīti attho.

Natiyā asatīti arahattamaggena taṇhāya suppahīnattā bhavādi-atthāya ālayanikantipariyuṭṭhāne asati. **Āgatigati na hotī**ti paṭisandhivasena idha āgati āgamanaṁ cutivasena gati ito paralokagamanaṁ peccabhāvo na hoti na pavattati. **Āgatigatiyā asatī**ti vuttanayena āgatiyā ca gatiyā ca asati. **Cutūpapāto na hotī**ti aparāparaṁ cavanupapajjanaṁ na hoti na pavattati. Asati hi kilesavaṭṭe kammavaṭṭaṁ pacchinnameva, pacchinne ca tasmiṁ kuto vipākavaṭṭassa sambhavo. Tenāha "**cutūpapāte asati nevidha na huran**"ti-ādi. Tattha yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā Bāhiyasutte vitthārato vuttameva. Tasmā tattha vuttanayeneva attho veditabbo.

Iti Bhagavā idhāpi tesaṁ bhikkhūnaṁ anavasesato vaṭṭadukkhavūpasamahetubhūtaṁ amatamahānibbānassa ānubhāvaṁ sammāpaṭipattiyā pakāsesi.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ussukkāpentassa (Syā), upakkamantassa (Ka)

ဝါ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **အနိဿိတဿ စလိတံ နတ္ထီ**တိ ယော ပန ဝိသုဒ္ဓိပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇန္တော သမထဝိပဿနာဟိ တဏှာဒိဋ္ဌိယော ဝိက္ခမ္ဘေတွာ အနိစ္စာဒိဝသေန သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော ဝိဟရတိ၊ တဿ တံ အနိဿိတဿ ယထာဝုတ္တံ စလိတံ အဝက္ခလိတံ၊ ဝိပ္ဖန္ဒိတံ ဝါ နတ္ထိ ကာရဏဿ သုဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ။

စလိတေ အသတီတိ ယထာဝုတ္တေ စလိတေ အသတိ ယထာ တဏှာဒိဋ္ဌိဂါဟာ နပ္ပဝတ္တန္တိ၊ တထာ ဝီထိပဋိပန္နာယ ဝိပဿနာယ တံ ဥဿုက္ကန္တဿ[၁]။ **ပဿဒ္ဓီ**တိ ဝိပဿနာစိတ္တသဟဇာတာနံ ကာယစိတ္တာနံ သာရမ္ဘကရကိလေသဝူပသမိနီ ဒုဝိဓာပိ ပဿဒ္ဓိ ဟောတိ။ **ပဿဒ္ဓိယာ သတိ နတိ န ဟောတီ**တိ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဝိသေသယုတ္တာယ ပဿဒ္ဓိယာ သတိ အနဝဇ္ဇသုခါဓိဋ္ဌာနံ သမာဓိံ ဝဍ္ဎေတွာ တံ ပညာယ သမဝါယကရဏေန သမထဝိပဿနံ ယုဂနဒ္ဓံ ယောဇေတွာ မဂ္ဂပရမ္ပရာယ ကိလေသေ ခေပေန္တဿ ကာမဘဝါဒီသု နမနတော “နတီ”တိ လဒ္ဓနာမာ တဏှာ အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ အနဝသေသတော န ဟောတိ၊ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပါဒိတတ္တာ န ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

နတိယာ အသတီတိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန တဏှာယ သုပ္ပဟီနတ္တာ ဘဝါဒိအတ္ထာယ အာလယနိကန္တိပရိယုဋ္ဌာနေ အသတိ။ **အာဂတိဂတိ န ဟောတီ**တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဣဓ အာဂတိ အာဂမနံ စုတိဝသေန ဂတိ ဣတော ပရလောကဂမနံ ပေစ္စဘာဝေါ န ဟောတိ န ပဝတ္တတိ။ **အာဂတိဂတိယာ အသတီ**တိ ဝုတ္တနယေန အာဂတိယာ စ ဂတိယာ စ အသတိ။ **စုတူပပါတော န ဟောတီ**တိ အပရာပရံ စဝနုပပဇ္ဇနံ န ဟောတိ န ပဝတ္တတိ။ အသတိ ဟိ ကိလေသဝဋ္ဋေ ကမ္မဝဋ္ဋံ ပစ္ဆိန္နမေဝ၊ ပစ္ဆိန္နေ စ တသ္မိံ ကုတော ဝိပါကဝဋ္ဋဿ သမ္ဘဝေါ။ တေနာဟ “**စုတူပပါတေ အသတိ နေဝိဓ န ဟုရ**”န္တိအာဒိ။ တတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဗာဟိယသုတ္တေ ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တမေဝ။ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣတိ ဘဂဝါ ဣဓာပိ တေသံ ဘိက္ခူနံ အနဝသေသတော ဝဋ္ဋဒုက္ခဝူပသမဟေတုဘူတံ အမတမဟာနိဗ္ဗာနဿ အာနုဘာဝံ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ပကာသေသိ။

စတုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥဿုက္ကာပေန္တဿ (သျာ)၊ ဥပက္ကမန္တဿ (က)

5. Cundasuttavaṇṇanā

75. Pañcame **Mallesū**ti evaṁnāmake janapade. **Mahatā bhikkhusaṁghenā**ti guṇamahattasaṅkhyāmahattehi mahatā. So hi bhikkhusaṁgho sīlādiguṇavisesayogenapi mahā tattha sabbapacchimakassa sotāpannabhāvato, saṅkhyāmahattenapi mahā aparicchinnagaṇanattā. Āyusaṅkhārossajjanato paṭṭhāya hi āgatāgatā bhikkhū na pakkamiṁsu. **Cundassā**ti evaṁnāmakassa. **Kammāravuttassā**ti suvaṇṇakāraputtassa. So kira aḍḍho mahākuṭumbiko Bhagavato paṭhamadassaneneva sotāpanno hutvā attano Ambavane Satthuvasanānucchavikaṁ Gandhakuṭiṁ, bhikkhusaṁghassa ca rattiṭṭhānadivāṭṭhāna-upaṭṭhānasālākuṭimaṇḍapacaṅkamanādike ca sampādetvā pākāraparikkhittaṁ dvārakoṭṭhakayuttaṁ vihāraṁ katvā Buddhappamukhassa saṁghassa niyyādesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ "**tatra sudaṁ Bhagavā Pāvāyaṁ viharati Cundassa kammāraputtassa Ambavane**"ti.

Paṭiyādāpetvāti sampādetvā. "**Sūkaramaddavan**ti sūkarassa mudusiniddhaṁ pavattamaṁsan"ti Mahā-aṭṭhakathāyaṁ vuttaṁ. Keci pana "sūkaramaddavanti na sūkaramaṁsaṁ, sūkarehi madditavaṁsakaḷīro"ti vadanti. Aññe "sūkarehi madditappadese jātaṁ ahichattakan"ti. Apare pana "sūkaramaddavaṁ nāma ekaṁ rasāyanan"ti bhaṇiṁsu. Taṁ hi Cundo kammāraputto "ajja Bhagavā parinibbāyissatī"ti sutvā "appeva nāma naṁ paribhuñjitvā cirataraṁ tiṭṭheyyā"ti Satthu cirajīvitukamyatāya adāsīti vadanti.

Tena maṁ parivisāti tena mamaṁ bhojehi. Kasmā Bhagavā evamāha? Parānuddayatāya. Tañca kāraṇaṁ Pāḷiyaṁ vuttameva. Tena abhihaṭabhikkhāya paresaṁ aparibhogārahato ca tathā vattuṁ vaṭṭatīti dassitaṁ hoti. Tasmiṁ kira sūkaramaddave dvisahassadīpaparivāresu catūsu mahādīpesu devatā ojaṁ pakkhipiṁsu. Tasmā taṁ añño koci sammā jīrāpetuṁ na sakkoti, tamatthaṁ pakāsento Satthā parūpavādamocanatthaṁ "**nāhaṁ taṁ Cunda passāmī**"ti-ādinā sīhanādaṁ nadi. Ye hi pare upavadeyyuṁ "attanā paribhuttāvasesaṁ neva bhikkhūnaṁ, na aññesaṁ manussānaṁ adāsi, āvāṭe nikhaṇāpetvā vināsesī"ti, "tesaṁ vacanokāso mā hotū"ti parūpavādamocanatthaṁ sīhanādaṁ nadi.

၅-စုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၅။ ပဉ္စမေ **မလ္လေသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ **မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေနာ**တိ ဂုဏမဟတ္တသင်္ချာမဟတ္တေဟိ မဟတာ။ သော ဟိ ဘိက္ခုသံဃော သီလာဒိဂုဏဝိသေသယောဂေနပိ မဟာ တတ္ထ သဗ္ဗပစ္ဆိမကဿ သောတာပန္နဘာဝတော၊ သင်္ချာမဟတ္တေနပိ မဟာ အပရိစ္ဆိန္နဂဏနတ္တာ။ အာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနတော ပဋ္ဌာယ ဟိ အာဂတာဂတာ ဘိက္ခူ န ပက္ကမိံသု။ **စုန္ဒဿာ**တိ ဧဝံနာမကဿ။ **ကမ္မာရပုတ္တဿာ**တိ သုဝဏ္ဏကာရပုတ္တဿ။ သော ကိရ အဍ္ဎော မဟာကုဋုမ္ဗိကော ဘဂဝတော ပဌမဒဿနေနေဝ သောတာပန္နော ဟုတွာ အတ္တနော အမ္ဗဝနေ သတ္ထုဝသနာနုစ္ဆဝိကံ ဂန္ဓကုဋိံ, ဘိက္ခုသံဃဿ စ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနဥပဋ္ဌာနသာလာကုဋိမဏ္ဍပစင်္ကမနာဒိကေ စ သမ္ပာဒေတွာ ပါကာရပရိက္ခိတ္တံ ဒွါရကောဋ္ဌကယုတ္တံ ဝိဟာရံ ကတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ နိယျာဒေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "**တတြ သုဒံ ဘဂဝါ ပါဝါယံ ဝိဟရတိ စုန္ဒဿ ကမ္မာရပုတ္တဿ အမ္ဗဝနေ**"တိ။

ပဋိယာဒါပေတွာတိ သမ္ပာဒေတွာ။ "**သူကရမဒ္ဒဝ**န္တိ သူကရဿ မုဒုသိနိဒ္ဓံ ပဝတ္တမံသ"န္တိ မဟာအဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တံ။ ကေစိ ပန "သူကရမဒ္ဒဝန္တိ န သူကရမံသံ၊ သူကရေဟိ မဒ္ဒိတဝံသကဠီရော"တိ ဝဒန္တိ။ အညေ "သူကရေဟိ မဒ္ဒိတပ္ပဒေသေ ဇာတံ အဟိစ္ဆတ္တက"န္တိ။ အပရေ ပန "သူကရမဒ္ဒဝံ နာမ ဧကံ ရသာယန"န္တိ ဘဏိံသု။ တံ ဟိ စုန္ဒော ကမ္မာရပုတ္တော "အဇ္ဇ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗာယိဿတီ"တိ သုတွာ "အပ္ပေဝ နာမ နံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ စိရတရံ တိဋ္ဌေယျာ"တိ သတ္ထု စိရဇီဝိတုကမျတာယ အဒါသီတိ ဝဒန္တိ။

တေန မံ ပရိဝိသာတိ တေန မမံ ဘောဇေဟိ။ ကသ္မာ ဘဂဝါ ဧဝမာဟ? ပရာနုဒ္ဒယတာယ။ တဉ္စ ကာရဏံ ပါဠိယံ ဝုတ္တမေဝ။ တေန အဘိဟဋဘိက္ခာယ ပရေသံ အပရိဘောဂါရဟတော စ တထာ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတီတိ ဒဿိတံ ဟောတိ။ တသ္မိံ ကိရ သူကရမဒ္ဒဝေ ဒွိသဟဿဒီပပရိဝါရေသု စတူသု မဟာဒီပေသု ဒေဝတာ ဩဇံ ပက္ခိပိံသု။ တသ္မာ တံ အညော ကောစိ သမ္မာ ဇီရာပေတုံ န သက္ကောတိ၊ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော သတ္ထာ ပရူပဝါဒမောစနတ္ထံ "**နာဟံ တံ စုန္ဒ ပဿာမိ**"တိအာဒိနာ သီဟနာဒံ နဒိ။ ယေ ဟိ ပရေ ဥပဝဒေယျုံ "အတ္တနာ ပရိဘုတ္တာဝသေသံ နေဝ ဘိက္ခူနံ, န အညေသံ မနုဿာနံ အဒါသိ၊ အာဝါဋေ နိခဏာပေတွာ ဝိနာသေသီ"တိ၊ "တေသံ ဝစနောကာသော မာ ဟောတူ"တိ ပရူပဝါဒမောစနတ္ထံ သီဟနာဒံ နဒိ။

Tattha **sadevake**ti-ādīsu saha devehīti **sadevako,** saha mārenāti **samārako,** saha brahmunāti **sabrahmako,** saha samaṇabrāhmaṇehīti **sassamaṇabrāhmaṇī,** pajātattā **pajā,** saha devamanussehīti **sadevamanussā.** Tasmiṁ sadevake loke -pa- sadevamanussāya. Tattha sadevakavacanena pañcakāmāvacaradevaggahaṇaṁ, samārakavacanena chaṭṭhakāmāvacaradevaggahaṇaṁ, sabrahmakavacanena brahmakāyikādibrahmaggahaṇaṁ, sassamaṇabrāhmaṇīvacanena sāsanassa paccatthikapaccāmittasamaṇabrāhmaṇaggahaṇaṁ samitapāpabāhitapāpasamaṇabrāhmaṇaggahaṇañca, pajāvacanena sattalokaggahaṇaṁ, sadevamanussavacanena sammutideva-avasesamanussaggahaṇaṁ. Evametttha tīhi padehi okāsalokavasena, dvīhi pajāvasena sattaloko gahitoti veditabbo. Aparo nayo—sadevakavacanena arūpāvacaraloko gahito, samārakavacanena chakāmāvacaradevaloko, sabrahmakavacanena rūpī brahmaloko, sassamaṇa-brāhmaṇavacanena catuparisavasena sammutidevehi saha manussaloko, avasesasattaloko vā gahitoti veditabbo.

Bhuttāvissāti bhuttavato. **Kharo**ti pharuso. **Ābādho**ti visabhāgarogo. **Pabāḷhā**ti balavatiyo. **Māraṇantikā**ti maraṇantā maraṇasamīpapāpanasamatthā. **Sato sampajāno adhivāsesī**ti satiṁ upaṭṭhitaṁ katvā ñāṇena paricchinditvā adhivāsesi. **Avihaññamāno**ti vedanānuvattanavasena asallakkhitadhammo viya aparāparaṁ parivattanaṁ akaronto apīḷiyamāno adukkhiyamāno viya adhivāsesi. Bhagavato hi veḷuvagāmakeyeva tā vedanā uppannā, samāpattibalena pana vikkhambhitā yāva parinibbānadivasā na uppajjiṁsu divase divase samāpattīhi paṭipaṇāmanato. Taṁ divasaṁ pana parinibbāyitukāmo "koṭisahassahatthīnaṁ balaṁ dhārentānaṁ vajirasaṅghātasamānakāyānaṁ aparimitakālaṁ upacitapuññasambhārānampi bhave sati evarūpā vedanā pavattanti, kimaṅgaṁ pana aññesan"ti sattānaṁ saṁvegajananatthaṁ samāpattiṁ na samāpajji, tena vedanā kharā vattiṁsu. **Āyāmā**ti ehi yāma.

Cundassa bhattaṁ bhuñjitvāti-ādikā aparabhāge dhammasaṅgāhakehi ṭhapitā gāthā. Tattha **bhuttassa ca sūkaramaddavenā**ti bhuttassa udapādi, na pana bhuttapaccayā. Yadi hi abhuttassa uppajjissā, atikharo abhavissā,

တတ္ထ **သဒေဝကေ**တိအာဒီသု သဟ ဒေဝေဟီတိ **သဒေဝကော၊** သဟ မာရေနာတိ **သမာရကော၊** သဟ ဗြဟ္မုနာတိ **သဗြဟ္မကော၊** သဟ သမဏဗြာဟ္မဏေဟီတိ **သဿမဏဗြာဟ္မဏီ၊** ပဇာတတ္တာ **ပဇာ၊** သဟ ဒေဝမနုဿေဟီတိ **သဒေဝမနုဿာ။** တသ္မိံ သဒေဝကေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ။ တတ္ထ သဒေဝကဝစနေန ပဉ္စကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ၊ သမာရကဝစနေန ဆဋ္ဌကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ၊ သဗြဟ္မကဝစနေန ဗြဟ္မကာယိကာဒိဗြဟ္မဂ္ဂဟဏံ၊ သဿမဏဗြာဟ္မဏီဝစနေန သာသနဿ ပစ္စတ္ထိကပစ္စာမိတ္တသမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏံ သမိတပါပဗာဟိတပါပသမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏဉ္စ၊ ပဇာဝစနေန သတ္တလောကဂ္ဂဟဏံ၊ သဒေဝမနုဿဝစနေန သမ္မုတိဒေဝအဝသေသမနုဿဂ္ဂဟဏံ။ ဧဝမေတ္ထ တီဟိ ပဒေဟိ ဩကာသလောကဝသေန, ဒွီဟိ ပဇာဝသေန သတ္တလောကော ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပရော နယော—သဒေဝကဝစနေန အရူပါဝစရလောကော ဂဟိတော၊ သမာရကဝစနေန ဆကာမာဝစရဒေဝလောကော၊ သဗြဟ္မကဝစနေန ရူပီ ဗြဟ္မလောကော၊ သဿမဏဗြာဟ္မဏဝစနေန စတုပရိသဝသေန သမ္မုတိဒေဝေဟိ သဟ မနုဿလောကော, အဝသေသသတ္တလောကော ဝါ ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘုတ္တာဝိဿာတိ ဘုတ္တဝတော။ **ခရော**တိ ဖရုသော။ **အာဗာဓော**တိ ဝိသဘာဂရောဂေါ။ **ပဗာဠှာ**တိ ဗလဝတိယော။ **မာရဏန္တိကာ**တိ မရဏန္တာ မရဏသမီပပါပနသမတ္ထာ။ **သတော သမ္ပဇာနော အဓိဝါသေသီ**တိ သတိံ ဥပဋ္ဌိတံ ကတွာ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အဓိဝါသေသိ။ **အဝိဟညမာနော**တိ ဝေဒနာနုဝတ္တနဝသေန အသလ္လက္ခိတဓမ္မော ဝိယ အပရာပရံ ပရိဝတ္တနံ အကရောန္တော အပီဠိယမာနော အဒုက္ခိယမာနော ဝိယ အဓိဝါသေသိ။ ဘဂဝတော ဟိ ဝေဠုဝဂါမကေယေဝ တာ ဝေဒနာ ဥပ္ပန္နာ၊ သမာပတ္တိဗလေန ပန ဝိက္ခမ္ဘိတာ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနဒိဝသာ န ဥပ္ပဇ္ဇိံသု ဒိဝသေ ဒိဝသေ သမာပတ္တီဟိ ပဋိပဏာမနတော။ တံ ဒိဝသံ ပန ပရိနိဗ္ဗာယိတုကာမော "ကောဋိသဟဿဟတ္ထီနံ ဗလံ ဓာရေန္တာနံ ဝဇိရသင်္ဃာတသမာနကာယာနံ အပရိမိတကာလံ ဥပစိတပုညသမ္ဘာရာနမ္ပိ ဘဝေ သတိ ဧဝရူပါ ဝေဒနာ ပဝတ္တန္တိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန အညေသ"န္တိ သတ္တာနံ သံဝေဂဇနနတ္ထံ သမာပတ္တိံ န သမာပဇ္ဇိ၊ တေန ဝေဒနာ ခရာ ဝတ္တိံသု။ **အာယာမာ**တိ ဧဟိ ယာမ။

စုန္ဒဿ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာတိအာဒိကာ အပရဘာဂေ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ ဌပိတာ ဂါထာ။ တတ္ထ **ဘုတ္တဿ စ သူကရမဒ္ဒဝေနာ**တိ ဘုတ္တဿ ဥဒပါဒိ၊ န ပန ဘုတ္တပစ္စယာ။ ယဒိ ဟိ အဘုတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇိဿာ၊ အတိခရော အဘဝိဿာ၊

siniddhabhojanaṁ pana bhuttattā tanukā vedanā ahosi, teneva padasā gantuṁ asakkhi. Etena yvāyaṁ “yassa taṁ paribhuttaṁ sammā pariṇāmaṁ gaccheyya aññatra Tathāgatassā”ti sīhanādo nadito, tassa sātthakatā dassitā. Buddhānañhi aṭṭhāne gajjitaṁ nāma natthi. Yasmā taṁ paribhuttaṁ Bhagavato na kiñci vikāraṁ uppādesi, kammena pana laddhokāsena uppādiyamānaṁ vikāraṁ appamattatāya upasamento sarīre balaṁ uppādesi, yena yathā vakkhamānaṁ tividhaṁ payojanaṁ sampādesi, tasmā sammadeva taṁ pariṇāmaṁ gataṁ, māraṇantikattā pana vedanānaṁ aviññātaṁ apākaṭaṁ ahosīti. **Viriccamāno**ti abhiṇhaṁ pavattalohitavirecanova samāno. **Avocā**ti attanā icchitaṭṭhāne parinibbānatthāya evamāha.

Kasmā pana Bhagavā evaṁ roge uppanne Kusināraṁ agamāsi, kiṁ aññattha na sakkā parinibbāyitunti? Parinibbāyituṁ nāma na katthaci na sakkā, evaṁ pana cintesi—mayi Kusināraṁ gate Mahāsudassanasuttadesanāya[1] aṭṭhuppatti bhavissati, tāya yā devaloke anubhavitabbasadisā sampatti manussaloke mayā anubhūtā, taṁ dvīhi bhāṇavārehi paṭimaṇḍetvā desessāmi, taṁ sutvā bahū janā kusalaṁ kattabbaṁ maññissanti. Subhaddopi tattha maṁ upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchitvā vissajjanapariyosāne saraṇesu patiṭṭhāya pabbajitvā laddhūpasampado kammaṭṭhānaṁ bhāvetvā mayi dharanteyeva arahattaṁ patvā pacchimasāvako nāma bhavissati. Aññattha mayi parinibbute dhātunimittaṁ mahākalaho bhavissati, lohitaṁ nadī viya sandissati. Kusinārāyaṁ pana parinibbute Doṇabrāhmaṇo taṁ vivādaṁ vūpasametvā dhātuyo vibhajitvā dassatīti imāni tīṇi kāraṇāni passanto Bhagavā mahatā ussāhena Kusināraṁ agamāsi.

Iṅghāti codanatthe nipāto. **Kilantosmī**ti parissanto asmi. Tena yathāvuttavedanānaṁ balavabhāvaṁ eva dasseti. Bhagavā hi attano ānubhāvena tadā padasā agamāsi, aññesaṁ pana yathā paduddhārampi kātuṁ na Satthā, tathā vedanā tikhiṇā kharā kaṭukā vattiṁsu. Tenevāha “**nisīdissāmī**”ti.

Idānīti adhunā. **Luḷita**nti madditaṁ viya ākulaṁ. **Āvila**nti ālulaṁ. **Acchodakā**ti tanupasannasalitā. **Sātodakā**ti madhuratoyā.

1. Dī 2. 139 piṭṭhe.

သိနိဒ္ဓဘောဇနံ ပန ဘုတ္တတ္တာ တနုကာ ဝေဒနာ အဟောသိ၊ တေနေဝ ပဒသာ ဂန္တုံ အသက္ခိ။ ဧတေန ယွာယံ “ယဿ တံ ပရိဘုတ္တံ သမ္မာ ပရိဏာမံ ဂစ္ဆေယျ အညတြ တထာဂတဿာ”တိ သီဟနာဒေါ နဒိတော၊ တဿ သာတ္ထကတာ ဒဿိတာ။ ဗုဒ္ဓါနဉှိ အဋ္ဌာနေ ဂဇ္ဇိတံ နာမ နတ္ထိ။ ယသ္မာ တံ ပရိဘုတ္တံ ဘဂဝတော န ကိဉ္စိ ဝိကာရံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ ကမ္မေန ပန လဒ္ဓေါကာသေန ဥပ္ပါဒိယမာနံ ဝိကာရံ အပ္ပမတ္တတာယ ဥပသမေန္တော သရီရေ ဗလံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ ယေန ယထာ ဝက္ခမာနံ တိဝိဓံ ပယောဇနံ သမ္ပာဒေသိ၊ တသ္မာ သမ္မဒေဝ တံ ပရိဏာမံ ဂတံ၊ မာရဏန္တိကတ္တာ ပန ဝေဒနာနံ အဝိညာတံ အပါကဋံ အဟောသီတိ။ **ဝိရိစ္စမာနော**တိ အဘိဏှံ ပဝတ္တလောဟိတဝိရေစနောဝ သမာနော။ **အဝေါစာ**တိ အတ္တနာ ဣစ္ဆိတဋ္ဌာနေ ပရိနိဗ္ဗာနတ္ထာယ ဧဝမာဟ။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဧဝံ ရောဂေ ဥပ္ပန္နေ ကုသိနာရံ အဂမာသိ၊ ကိံ အညတ္ထ န သက္ကာ ပရိနိဗ္ဗာယိတုန္တိ? ပရိနိဗ္ဗာယိတုံ နာမ န ကတ္ထစိ န သက္ကာ၊ ဧဝံ ပန စိန္တေသိ—မယိ ကုသိနာရံ ဂတေ မဟာသုဒဿနသုတ္တဒေသနာယ[၁] အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ ဘဝိဿတိ၊ တာယ ယာ ဒေဝလောကေ အနုဘဝိတဗ္ဗသဒိသာ သမ္ပတ္တိ မနုဿလောကေ မယာ အနုဘူတာ၊ တံ ဒွီဟိ ဘာဏဝါရေဟိ ပဋိမဏ္ဍေတွာ ဒေသေဿာမိ၊ တံ သုတွာ ဗဟူ ဇနာ ကုသလံ ကတ္တဗ္ဗံ မညိဿန္တိ။ သုဘဒ္ဒေါပိ တတ္ထ မံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနပရိယောသာနေ သရဏေသု ပတိဋ္ဌာယ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတွာ မယိ ဓရန္တေယေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ ပစ္ဆိမသာဝကော နာမ ဘဝိဿတိ။ အညတ္ထ မယိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဓာတုနိမိတ္တံ မဟာကလဟော ဘဝိဿတိ၊ လောဟိတံ နဒီ ဝိယ သန္ဒိဿတိ။ ကုသိနာရာယံ ပန ပရိနိဗ္ဗုတေ ဒေါဏဗြာဟ္မဏော တံ ဝိဝါဒံ ဝူပသမေတွာ ဓာတုယော ဝိဘဇိတွာ ဒဿတီတိ ဣမာနိ တီဏိ ကာရဏာနိ ပဿန္တော ဘဂဝါ မဟတာ ဥဿာဟေန ကုသိနာရံ အဂမာသိ။

ဣင်္ဃာတိ စောဒနတ္ထေ နိပါတော။ **ကိလန္တောသ္မီ**တိ ပရိဿန္တော အသ္မိ။ တေန ယထာဝုတ္တဝေဒနာနံ ဗလဝဘာဝံ ဧဝ ဒဿေတိ။ ဘဂဝါ ဟိ အတ္တနော အာနုဘာဝေန တဒါ ပဒသာ အဂမာသိ၊ အညေသံ ပန ယထာ ပဒုဒ္ဓါရမ္ပိ ကာတုံ န သက္ကာ၊ တထာ ဝေဒနာ တိခိဏာ ခရာ ကဋုကာ ဝတ္တိံသု။ တေနေဝါဟ “**နိသီဒိဿာမီ**”တိ။

ဣဒါနီတိ အဓုနာ။ **လုဠိတ**န္တိ မဒ္ဒိတံ ဝိယ အာကုလံ။ **အာဝိလ**န္တိ အာလုလံ။ **အစ္ဆောဒကာ**တိ တနုပသန္နသလိလာ။ **သာတောဒကာ**တိ မဓုရတောယာ။

၁-ဒီ ၂-၁၃၉-ပိဋ္ဌေ။

sītodakāti sītalajalā. **Setodakā**ti nikkaddamā. Udakañhi sabhāvato setavaṇṇaṁ, bhūmivasena kaddamāvilatāya ca aññādisaṁ hoti, kakudhāpi[1] nadī vimalavālikā samokiṇṇā setavaṇṇā sandati. Tena vuttaṁ "setodakā"ti. **Supatitthā**ti sundaratitthā. **Ramaṇīyā**ti manoharabhūmibhāgatāya ramitabbā yathāvutta-udakasampattiyā ca manoramā.

Kilantosmi Cundaka[2], **nipajjissāmī**ti Tathāgatassa hi—

"Kāḷāvakañca Gaṅgeyyaṁ, Paṇḍaraṁ Tambapiṅgalaṁ.
Gandhamaṅgalahemañca, Uposathachaddantime dasā"ti—

evaṁ vuttesu dasasu hatthikulesu kāḷāvakasaṅkhātānaṁ yaṁ dasannaṁ pakatihatthīnaṁ balaṁ, taṁ ekassa gaṅgeyyassāti evaṁ dasaguṇitāya gaṇanāya pakatihatthīnaṁ koṭisahassabalappamāṇaṁ sarīrabalaṁ. Taṁ sabbampi tasmiṁ divase pacchābhattato paṭṭhāya caṅgavāre pakkhitta-udakaṁ viya parikkhayaṁ gataṁ. Pāvāya tigāvute[3] Kusinārā. Etasmiṁ antare pañcavīsatiyā ṭhānesu nisīditvā mahantaṁ ussāhaṁ katvā āgacchanto sūriyatthaṅgamanavelāya Bhagavā Kusināraṁ pāpuṇīti evaṁ "rogo nāma sabbaṁ ārogyaṁ maddanto āgacchatī"ti imamatthaṁ dassento sadevakassa lokassa saṁvegakaraṁ vācaṁ bhāsanto "kilantosmi Cundaka, nipajjissāmī"ti āha.

Sīhaseyyanti ettha kāmabhogīseyyā petaseyyā Tathāgataseyyā sīhaseyyāti catasso seyyā. Tattha "yebhuyyena bhikkhave kāmabhogī vāmena passena seyyaṁ kappentī"ti[4] ayaṁ kāmabhogīseyyā. "Yebhuyyena bhikkhave petā uttānā sentī"ti[4] ayaṁ petaseyyā. Catutthajjhānaṁ Tathāgataseyyā. "Sīho bhikkhave migarājā dakkhiṇena passena seyyaṁ kappetī"ti[4] ayaṁ sīhaseyyā. Ayaṁ hi tejussada-iriyāpathattā uttamaseyyā nāma. Tena vuttaṁ **"dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappesī"**ti. **Pāde pādan**ti dakkhiṇapāde vāmapādaṁ. **Accādhāyā**ti ati-ādhāya, gopphakaṁ atikkamma ṭhapetvā. Gopphakena hi gopphake, jāṇunā jāṇumhi saṅghaṭṭiyamāne abhiṇhaṁ vedanā

---

1. Kukuṭṭhāpi (Sī, Ka)
2. Cunda (Sī, Syā)
3. Tīṇi gāvutāni (Syā, Ka)
4. Aṁ 1. 567 piṭṭhe.

သီတောဒကာတိ သီတလဇလာ။ **သေတောဒကာ**တိ နိက္ကဒ္ဒမာ။ ဥဒကဉှိ သဘာဝတော သေတဝဏ္ဏံ၊ ဘူမိဝသေန ကဒ္ဒမာဝိလတာယ စ အညာဒိသံ ဟောတိ၊ ကကုဓာပိ[၁] နဒီ ဝိမလဝါလိကာ သမောကိဏ္ဏာ သေတဝဏ္ဏာ သန္ဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ "သေတောဒကာ"တိ။ **သုပတိတ္ထာ**တိ သုန္ဒရတိတ္ထာ။ **ရမဏီယာ**တိ မနောဟရဘူမိဘာဂတာယ ရမိတဗ္ဗာ ယထာဝုတ္တဥဒကသမ္ပတ္တိယာ စ မနောရမာ။

ကိလန္တောသ္မိ စုန္ဒက[၂]၊ **နိပဇ္ဇိဿာမီ**တိ တထာဂတဿ ဟိ—

"ကာဠာဝကဉ္စ ဂင်္ဂေယျံ၊ ပဏ္ဍရံ တမ္ဗပိင်္ဂလံ။
ဂန္ဓမင်္ဂလဟေမဉ္စ၊ ဥပေါသထဆဒ္ဒန္တိမေ ဒသာ"တိ—

ဧဝံ ဝုတ္တေသု ဒသသု ဟတ္ထိကုလေသု ကာဠာဝကသင်္ခါတာနံ ယံ ဒသန္နံ ပကတိဟတ္ထီနံ ဗလံ၊ တံ ဧကဿ ဂင်္ဂေယျဿာတိ ဧဝံ ဒသဂုဏိတာယ ဂဏနာယ ပကတိဟတ္ထီနံ ကောဋိသဟဿဗလပ္ပမာဏံ သရီရဗလံ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ တသ္မိံ ဒိဝသေ ပစ္ဆာဘတ္တတော ပဋ္ဌာယ စင်္ဂဝါရေ ပက္ခိတ္တဥဒကံ ဝိယ ပရိက္ခယံ ဂတံ။ ပါဝါယ တိဂါဝုတေ[၃] ကုသိနာရာ။ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ပဉ္စဝီသတိယာ ဌာနေသု နိသီဒိတွာ မဟန္တံ ဥဿာဟံ ကတွာ အာဂစ္ဆန္တော သူရိယတ္ထင်္ဂမနဝေလာယ ဘဂဝါ ကုသိနာရံ ပါပုဏီတိ ဧဝံ "ရောဂေါ နာမ သဗ္ဗံ အာရောဂျံ မဒ္ဒန္တော အာဂစ္ဆတီ"တိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တော သဒေဝကဿ လောကဿ သံဝေဂကရံ ဝါစံ ဘာသန္တော "ကိလန္တောသ္မိ စုန္ဒက၊ နိပဇ္ဇိဿာမီ"တိ အာဟ။

သီဟသေယျန္တိ ဧတ္ထ ကာမဘောဂီသေယျာ ပေတသေယျာ တထာဂတသေယျာ သီဟသေယျာတိ စတဿော သေယျာ။ တတ္ထ "ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ ကာမဘောဂီ ဝါမေန ပဿေန သေယျံ ကပ္ပေန္တီ"တိ[၄] အယံ ကာမဘောဂီသေယျာ။ "ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ ပေတာ ဥတ္တာနာ သေန္တီ"တိ[၄] အယံ ပေတသေယျာ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ တထာဂတသေယျာ။ "သီဟော ဘိက္ခဝေ မိဂရာဇာ ဒက္ခိဏေန ပဿေန သေယျံ ကပ္ပေတီ"တိ[၄] အယံ သီဟသေယျာ။ အယံ ဟိ တေဇုဿဒဣရိယာပထတ္တာ ဥတ္တမသေယျာ နာမ။ တေန ဝုတ္တံ "**ဒက္ခိဏေန ပဿေန သီဟသေယျံ ကပ္ပေသီ**"တိ။ **ပါဒေ ပါဒန္တိ** ဒက္ခိဏပါဒေ ဝါမပါဒံ။ **အစ္စာဓာယာ**တိ အတိအာဓာယ၊ ဂေါပ္ဖကံ အတိက္ကမ္မ ဌပေတွာ။ ဂေါပ္ဖကေန ဟိ ဂေါပ္ဖကေ၊ ဇာဏုနာ ဇာဏုမှိ သင်္ဃဋ္ဋိယမာနေ အဘိဏှံ ဝေဒနာ

၁-ကုက္ကုဋ္ဌာပိ (သီ၊ က)
၂-စုန္ဒ (သီ၊ သျာ)
၃-တီဏိ ဂါဝုတာနိ (သျာ၊ က)
၄-အံ ၁-၅၆၇-ပိဋ္ဌေ။

uppajjanti, seyyā phāsukā na hoti. Yathā pana na saṅghaṭṭeti, evaṁ atikkamma ṭhapite vedanā nuppajjanti, seyyā phāsukā hoti. Tasmā evaṁ nipajji.

Gantvāna Buddhoti imā gāthā aparabhāge dhammasaṅgāhakehi ṭhapitā. Tattha **nadikan**ti nadiṁ. **Appaṭimodha loke**ti appaṭimo idha imasmiṁ sadevake loke. **Nhatvā ca pivitvā cudatārī**ti gattānaṁ sītikaraṇavasena nhatvā ca pānīyaṁ pivitvā ca nadito uttari. Tadā kira Bhagavati nhāyante antonadiyaṁ macchakacchapā, udakaṁ, ubhosu tīresu vanasaṇḍo, sabbo ca so bhūmibhāgoti sabbaṁ suvaṇṇavaṇṇameva ahosi. **Purakkhato**ti guṇavisiṭṭhasattuttamagarubhāvato sadevakena lokena pūjāsammānavasena purakkhato. **Bhikkhugaṇassa majjhe**ti bhikkhusaṁghassa majjhe. Tadā bhikkhū Bhagavato vedanānaṁ adhimattabhāvaṁ viditvā āsannā hutvā samantato parivāretvāva gacchanti. **Satthā**ti diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi sattānaṁ anusāsanato Satthā. **Pavattā Bhagavā idha dhamme**ti Bhāgyavantatādīhi Bhagavā idha sīlādisāsanadhamme pavattā, dhamme vā caturāsītidhammakkhandhasahassāni pavattā pavattetā. **Ambavanan**ti tassā eva nadiyā tīre Amphavanaṁ. **Āmantayi Cundakan**ti tasmiṁ kira khaṇe āyasmā Ānando udakasāṭikaṁ pīḷento ohīyi, Cundakatthero samīpe ahosi. Tasmā taṁ Bhagavā āmantayi. **Pamukhe nisīdī**ti vattasīsena Satthu purato nisīdi “kiṁ nu kho Satthā āṇāpetī”ti. Ettāvatā Dhammabhaṇḍāgāriko anuppatto. Evaṁ anuppattaṁ atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi.

Upadaheyyāti uppādeyya, vippaṭisārassa uppādako koci puriso siyā api bhaveyya. **Alābhā**ti ye aññesaṁ dānaṁ dadantānaṁ dānānisaṁsasaṅkhātā lābhā honti, te alābhā. **Dulladdhan**ti puññavisesena laddhampi manussattaṁ dulladdhaṁ. **Yassa te**ti yassa tava. Uttaṇḍulaṁ vā atikilinnaṁ vā ko taṁ jānāti, kīdisampi pacchimaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā Tathāgato parinibbuto, addhā tena yaṁ vā taṁ vā dinnaṁ bhavissatīti. **Lābhā**ti diṭṭhadhammikasamparāyikā dānānisaṁsasaṅkhātā lābhā. **Suladdhan**ti tuyhaṁ manussattaṁ suladdhaṁ. **Sammukhā**ti sammukhato, na anussavena na paramparāyāti attho. **Metan**ti me etaṁ mayā etaṁ. **Dveme**ti dve ime. **Samasamaphalā**ti sabbākārena samānaphalā.

ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သေယျာ ဖာသုကာ န ဟောတိ။ ယထာ ပန န သင်္ဃဋ္ဋေတိ၊ ဧဝံ အတိက္ကမ္မ ဌပိတေ ဝေဒနာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သေယျာ ဖာသုကာ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧဝံ နိပဇ္ဇိ။

ဂန္တွာန ဗုဒ္ဓေါတိ ဣမာ ဂါထာ အပရဘာဂေ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ ဌပိတာ။ တတ္ထ **နဒိက**န္တိ နဒိံ။ **အပ္ပဋိမောဓ လောကေ**တိ အပ္ပဋိမော ဣဓ ဣမသ္မိံ သဒေဝကေ လောကေ။ **နှတွာ စ ပိဝိတွာ စုဒတာရီ**တိ ဂတ္တာနံ သီတိကရဏဝသေန နှတွာ စ ပါနီယံ ပိဝိတွာ စ နဒိတော ဥတ္တရိ။ တဒါ ကိရ ဘဂဝတိ နှာယန္တေ အန္တောနဒိယံ မစ္ဆကစ္ဆပါ, ဥဒကံ, ဥဘောသု တီရေသု ဝနသဏ္ဍော, သဗ္ဗော စ သော ဘူမိဘာဂေါတိ သဗ္ဗံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏမေဝ အဟောသိ။ **ပုရက္ခတော**တိ ဂုဏဝိသိဋ္ဌသတ္တုတ္တမဂရုဘာဝတော သဒေဝကေန လောကေန ပူဇာသမ္မာနဝသေန ပုရက္ခတော။ **ဘိက္ခုဂဏဿ မဇ္ဈေ**တိ ဘိက္ခုသံဃဿ မဇ္ဈေ။ တဒါ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ဝေဒနာနံ အဓိမတ္တဘာဝံ ဝိဒိတွာ အာသန္နာ ဟုတွာ သမန္တတော ပရိဝါရေတွာဝ ဂစ္ဆန္တိ။ **သတ္ထာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ သတ္တာနံ အနုသာသနတော သတ္ထာ။ **ပဝတ္တာ ဘဂဝါ ဣဓ ဓမ္မေ**တိ ဘာဂျဝန္တတာဒီဟိ ဘဂဝါ ဣဓ သီလာဒိသာသနဓမ္မေ ပဝတ္တာ, ဓမ္မေ ဝါ စတုရာသီတိဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနိ ပဝတ္တာ ပဝတ္တေတာ။ **အမ္ဗဝန**န္တိ တဿာ ဧဝ နဒိယာ တီရေ အမ္ဗဝနံ။ **အာမန္တယိ စုန္ဒက**န္တိ တသ္မိံ ကိရ ခဏေ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဥဒကသာဋိကံ ပီဠေန္တော ဩဟီယိ၊ စုန္ဒကတ္ထေရော သမီပေ အဟောသိ။ တသ္မာ တံ ဘဂဝါ အာမန္တယိ။ **ပမုခေ နိသီဒီ**တိ ဝတ္တသီသေန သတ္ထု ပုရတော နိသီဒိ “ကိံ နု ခေါ သတ္ထာ အာဏာပေတီ”တိ။ ဧတ္တာဝတာ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော အနုပ္ပတ္တော။ ဧဝံ အနုပ္ပတ္တံ အထ ခေါ ဘဂဝါ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာမန္တေသိ။

ဥပဒဟေယျာတိ ဥပ္ပါဒေယျ၊ ဝိပ္ပဋိသာရဿ ဥပ္ပါဒကော ကောစိ ပုရိသော သိယာ အပိ ဘဝေယျ။ **အလာဘာ**တိ ယေ အညေသံ ဒါနံ ဒဒန္တာနံ ဒါနာနိသံသသင်္ခါတာ လာဘာ ဟောန္တိ၊ တေ အလာဘာ။ **ဒုလ္လဒ္ဓ**န္တိ ပုညဝိသေသေန လဒ္ဓမ္ပိ မနုဿတ္တံ ဒုလ္လဒ္ဓံ။ **ယဿ တေ**တိ ယဿ တဝ။ ဥတ္တဏ္ဍုလံ ဝါ အတိကိလိန္နံ ဝါ ကော တံ ဇာနာတိ၊ ကီဒိသမ္ပိ ပစ္ဆိမံ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတွာ တထာဂတော ပရိနိဗ္ဗုတော၊ အဒ္ဓါ တေန ယံ ဝါ တံ ဝါ ဒိန္နံ ဘဝိဿတီတိ။ **လာဘာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကာ ဒါနာနိသံသသင်္ခါတာ လာဘာ။ **သုလဒ္ဓ**န္တိ တုယှံ မနုဿတ္တံ သုလဒ္ဓံ။ **သမ္မုခါ**တိ သမ္မုခတော၊ န အနုဿဝေန န ပရမ္ပရာယာတိ အတ္ထော။ **မေတ**န္တိ မေ ဧတံ မယာ ဧတံ။ **ဒွေမေ**တိ ဒွေ ဣမေ။ **သမသမဖလာ**တိ သဗ္ဗာကာရေန သမာနဖလာ။

Nanu ca yaṁ Sujātāya dinnaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā Tathāgato abhisambuddho, taṁ kilesānaṁ appahīnakāle dānaṁ[1], idaṁ pana Cundassa dānaṁ khīṇāsavakāle, kasmā etāni samaphalānīti? Parinibbānasamatāya samāpattisamatāya anussaraṇasamatāya ca. Bhagavā hi Sujātāya dinnaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā sa-upādisesāya nibbānadhātuyā parinibbuto, Cundena dinnaṁ bhuñjitvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbutoti evaṁ **parinibbānasamatāya**pi samaphalāni. Abhisambujjhanadivase ca aggamaggassa hetubhūtā catuvīsatikoṭisatasahassasaṅkhā samāpattiyo samāpajji, parinibbānadivasepi sabbā tā samāpajji. Evaṁ **samāpattisamatāya**pi samaphalāni. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> "Yassa cetaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā anuttaraṁ appamāṇaṁ cetosamādhiṁ upasampajja viharati, appamāṇo tassa puññābhisando kusalābhisando"ti-ādi[2].

Sujātā ca aparabhāge assosi "na kira sā rukkhadevatā, bodhisatto kiresa, taṁ kira piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, sattasattāhaṁ kirassa tena yāpanā ahosī"ti. Tassā idaṁ sutvā "lābhā vata me"ti anussarantiyā balavapītisomanassaṁ udapādi. Cundassapi aparabhāge "avasānapiṇḍapāto kira mayā dinno, dhammasīsaṁ kira mayā gahitaṁ, mayhaṁ kira piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā Satthā attanā cirakālābhipatthitāya[3] anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbuto"ti sutvā "lābhā vata me"ti anussarato balavapītisomanassaṁ udapādi. Evaṁ **anussaraṇasamatāya**pi samaphalāni dvepi piṇḍapātadānānīti veditabbāni.

Āyusaṁvattanikanti dīghāyukasaṁvattanikaṁ. **Upacitan**ti pasutaṁ uppāditaṁ. **Yasasaṁvattanikan**ti parivārasaṁvattanikaṁ. **Ādhipateyyasaṁvattanikan**ti seṭṭhabhāvasaṁvattanikaṁ.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ dānassa mahapphalatañceva sīlādiguṇehi attano ca anuttaradakkhiṇeyyabhāvaṁ anupādāparinibbānañcāti tividhampi atthaṁ sabbākārato viditvā tadatthadīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

1. Dinnaṁ (Ka)   2. Aṁ 1. 365 piṭṭhe.   3. Cirakālābhisamacitāya (Sī)

နနု စ ယံ သုဇာတာယ ဒိန္နံ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတွာ တထာဂတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တံ ကိလေသာနံ အပ္ပဟီနကာလေ ဒါနံ[၁]၊ ဣဒံ ပန စုန္ဒဿ ဒါနံ ခီဏာသဝကာလေ၊ ကသ္မာ ဧတာနိ သမဖလာနီတိ? ပရိနိဗ္ဗာနသမတာယ သမာပတ္တိသမတာယ အနုဿရဏသမတာယ စ။ ဘဂဝါ ဟိ သုဇာတာယ ဒိန္နံ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတွာ သဥပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ စုန္ဒေန ဒိန္နံ ဘုဉ္ဇိတွာ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတောတိ ဧဝံ **ပရိနိဗ္ဗာနသမတာယ**ပိ သမဖလာနိ။ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈနဒိဝသေ စ အဂ္ဂမဂ္ဂဿ ဟေတုဘူတာ စတုဝီသတိကောဋိသတသဟဿသင်္ခါ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇိ၊ ပရိနိဗ္ဗာနဒိဝသေပိ သဗ္ဗာ တာ သမာပဇ္ဇိ။ ဧဝံ **သမာပတ္တိသမတာယ**ပိ သမဖလာနိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ဘဂဝတာ—

> "ယဿ စေတံ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အနုတ္တရံ အပ္ပမာဏံ စေတောသမာဓိံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ အပ္ပမာဏော တဿ ပုညာဘိသန္ဒော ကုသလာဘိသန္ဒော"တိအာဒိ[၂]။

သုဇာတာ စ အပရဘာဂေ အဿောသိ "န ကိရ သာ ရုက္ခဒေဝတာ၊ ဗောဓိသတ္တော ကိရေသ၊ တံ ကိရ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သတ္တသတ္တာဟံ ကိရဿ တေန ယာပနာ အဟောသီ"တိ။ တဿာ ဣဒံ သုတွာ "လာဘာ ဝတ မေ"တိ အနုဿရန္တိယာ ဗလဝပီတိသောမနဿံ ဥဒပါဒိ။ စုန္ဒဿပိ အပရဘာဂေ "အဝသာနပိဏ္ဍပါတော ကိရ မယာ ဒိန္နော၊ ဓမ္မသီသံ ကိရ မယာ ဂဟိတံ၊ မယှံ ကိရ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သတ္ထာ အတ္တနာ စိရကာလာဘိပတ္ထိတာယ[၃] အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတော"တိ သုတွာ "လာဘာ ဝတ မေ"တိ အနုဿရတော ဗလဝပီတိသောမနဿံ ဥဒပါဒိ။ ဧဝံ **အနုဿရဏသမတာယ**ပိ သမဖလာနိ ဒွေပိ ပိဏ္ဍပါတဒါနာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

အာယုသံဝတ္တနိကန္တိ ဒီဃာယုကသံဝတ္တနိကံ။ **ဥပစိတန္တိ** ပသုတံ ဥပ္ပါဒိတံ။ **ယသသံဝတ္တနိကန္တိ** ပရိဝါရသံဝတ္တနိကံ။ **အာဓိပတေယျသံဝတ္တနိကန္တိ** သေဋ္ဌဘာဝသံဝတ္တနိကံ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ ဒါနဿ မဟပ္ဖလတဉ္စေဝ သီလာဒိဂုဏေဟိ အတ္တနော စ အနုတ္တရဒက္ခိဏေယျဘာဝံ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနဉ္စာတိ တိဝိဓမ္ပိ အတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။**

၁-ဒိန္နံ (က)   ၂-အံ ၁-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။   ၃-စိရကာလာဘိသမစိတာယ (သီ)

Tattha **dadato puññaṁ pavaḍḍhatī**ti dānaṁ dentassa cittasampattiyā ca dakkhiṇeyyasampattiyā ca dānamayaṁ puññaṁ upacīyati, mahapphalatarañca mahā-nisaṁsatarañca hotīti attho. Atha vā **dadato puññaṁ pavaḍḍhatī**ti deyyadhammaṁ pariccajanto pariccāgacetanāya bahulīkatāya anukkamena sabbattha anāpattibahulo suvisuddhasīlaṁ rakkhitvā samathavipassanañca bhāvetuṁ sakkotīti tassa dānādivasena tividhampi puññaṁ abhivaḍḍhatīti evamettha attho veditabbo. **Saṁyamato**ti sīlasaṁyamena saṁyamantassa, saṁvare ṭhitassāti attho. **Veraṁ na cīyatī**ti pañcavidhaveraṁ na pavaḍḍhati, adosapadhānattā vā adhisīlassa kāyavācācittehi saṁyamanto suvisuddhasīlo khantibahulatāya kenaci veraṁ na karoti, kuto tassa upacayo. Tasmā tassa saṁyamato saṁyamantassa, saṁyamahetu vā veraṁ na cīyati. **Kusalo ca jahāti pāpakan**ti kusalo pana ñāṇasampanno suvisuddhasīle patiṭṭhito aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu attano anurūpaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā upacārappanābhedaṁ jhānaṁ sampādento pāpakaṁ lāmakaṁ kāmacchandādi-akusalaṁ vikkhambhanavasena jahāti pariccajati. So tameva jhānaṁ pādakaṁ katvā saṅkhāresu khayavayaṁ paṭṭhapetvā vipassanāya kammaṁ karonto vipassanaṁ ussukkāpetvā ariyamaggena anavasesaṁ pāpakaṁ lāmakaṁ akusalaṁ samucchedavasena jahāti. **Rāgadosamohakkhayā sa nibbuto**ti so evaṁ pāpakaṁ pajahitvā rāgādīnaṁ khayā anavasesakilesanibbānena, tato paraṁ khandhanibbānena ca nibbuto hotīti evaṁ Bhagavā Cundassa ca dakkhiṇasampattiṁ, attano ca dakkhiṇeyyasampattiṁ nissāya pītivegavissaṭṭhaṁ udānaṁ udānesi.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Pāṭaligāmiyasuttavaṇṇanā

76. Chaṭṭhe **Magadhesū**ti Magadharaṭṭhe. **Mahatā**ti idhāpi guṇamahattenapi aparicchinnasaṅkhyattā gaṇanamahattenapi mahatā bhikkhusaṁghena. **Pāṭaligāmo**ti evaṁnāmako Magadharaṭṭhe eko gāmo. Tassa kira gāmassa māpanadivase gāmaggahaṇaṭṭhāne[1] dve tayo pāṭalaṅkurā pathavito

1. Gāmaṅgaṇaṭṭhāne (Ka)

တတ္ထ **ဒဒတော ပုညံ ပဝဍ္ဎတီ**တိ ဒါနံ ဒေန္တဿ စိတ္တသမ္ပတ္တိယာ စ ဒက္ခိဏေယျသမ္ပတ္တိယာ စ ဒါနမယံ ပုညံ ဥပစီယတိ၊ မဟပ္ဖလတရဉ္စ မဟာနိသံသတရဉ္စ ဟောတီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဒဒတော ပုညံ ပဝဍ္ဎတီ**တိ ဒေယျဓမ္မံ ပရိစ္စဇန္တော ပရိစ္စာဂစေတနာယ ဗဟုလီကတာယ အနုက္ကမေန သဗ္ဗတ္ထ အနာပတ္တိဗဟုလော သုဝိသုဒ္ဓသီလံ ရက္ခိတွာ သမထဝိပဿနဉ္စ ဘာဝေတုံ သက္ကောတီတိ တဿ ဒါနာဒိဝသေန တိဝိဓမ္ပိ ပုညံ အဘိဝဍ္ဎတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သံယမတော**တိ သီလသံယမေန သံယမန္တဿ၊ သံဝရေ ဌိတဿာတိ အတ္ထော။ **ဝေရံ န စီယတီ**တိ ပဉ္စဝိဓဝေရံ န ပဝဍ္ဎတိ၊ အဒေါသပဓာနတ္တာ ဝါ အဓိသီလဿ ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ သံယမန္တော သုဝိသုဒ္ဓသီလော ခန္တိဗဟုလတာယ ကေနစိ ဝေရံ န ကရောတိ၊ ကုတော တဿ ဥပစယော။ တသ္မာ တဿ သံယမတော သံယမန္တဿ, သံယမဟေတု ဝါ ဝေရံ န စီယတိ။ **ကုသလော စ ဇဟာတိ ပါပက**န္တိ ကုသလော ပန ဉာဏသမ္ပန္နော သုဝိသုဒ္ဓသီလေ ပတိဋ္ဌိတော အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု အတ္တနော အနုရူပံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒံ ဈာနံ သမ္ပာဒေန္တော ပါပကံ လာမကံ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိအကုသလံ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ဇဟာတိ ပရိစ္စဇတိ။ သော တမေဝ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေသု ခယဝယံ ပဋ္ဌပေတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂေန အနဝသေသံ ပါပကံ လာမကံ အကုသလံ သမုစ္ဆေဒဝသေန ဇဟာတိ။ **ရာဂဒေါသမောဟက္ခယာ သ နိဗ္ဗုတော**တိ သော ဧဝံ ပါပကံ ပဇဟိတွာ ရာဂါဒီနံ ခယာ အနဝသေသကိလေသနိဗ္ဗာနေန, တတော ပရံ ခန္ဓနိဗ္ဗာနေန စ နိဗ္ဗုတော ဟောတီတိ ဧဝံ ဘဂဝါ စုန္ဒဿ စ ဒက္ခိဏာသမ္ပတ္တိံ, အတ္တနော စ ဒက္ခိဏေယျသမ္ပတ္တိံ နိဿာယ ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

ပဉ္စမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ပါဋလိဂါမိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၆။ ဆဋ္ဌေ **မဂဓေသူ**တိ မဂဓရဋ္ဌေ။ **မဟတာ**တိ ဣဓာပိ ဂုဏမဟတ္တေနပိ အပရိစ္ဆိန္နသင်္ချတ္တာ ဂဏနမဟတ္တေနပိ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန။ **ပါဋလိဂါမော**တိ ဧဝံနာမကော မဂဓရဋ္ဌေ ဧကော ဂါမော။ တဿ ကိရ ဂါမဿ မာပနဒိဝသေ ဂါမဂ္ဂဟဏဋ္ဌာနေ[၁] ဒွေ တယော ပါဋလင်္ကုရာ ပထဝိတော

၁- ဂါမင်္ဂဏဋ္ဌာနေ (က)

ubbhijjitvā nikkhamiṁsu. Tena taṁ “Pāṭaligāmo”tveva vohariṁsu. **Tadavasarī**ti taṁ Pāṭaligāmaṁ avasari anupāpuṇi. Kadā pana Bhagavā Pāṭaligāmaṁ anupāpuṇi? Heṭṭhā vuttanayena Sāvatthiyaṁ Dhammasenāpatino cetiyaṁ kārāpetvā tato nikkhamitvā Rājagahe vasanto tattha āyasmato Mahāmoggallānassa ca cetiyaṁ kārāpetvā tato nikkhamitvā Ambalaṭṭhikāyaṁ vasitvā aturitacārikāvasena janapadacārikaṁ caranto tattha tattha ekarattivāsena vasitvā lokaṁ anuggaṇhanto anukkamena Pāṭaligāmaṁ anupāpuṇi.

Pāṭaligāmiyāti Pāṭaligāmavāsino upāsakā. Te kira Bhagavato paṭhamadassanena keci saraṇesu, keci sīlesu, keci saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhitā. Tena vuttaṁ **“upāsakā”**ti. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsū**ti Pāṭaligāme kira Ajātasattuno Licchavirājūnañca manussā kālena kālaṁ gantvā gehasāmike gehato nīharitvā māsampi aḍḍhamāsampi vasanti. Tena Pāṭaligāmavāsino manussā niccupaddutā “etesañceva āgatakāle vasanaṭṭhānaṁ bhavissatī”ti ekapasse issarānaṁ bhaṇḍappaṭisāmanaṭṭhānaṁ, ekapasse vasanaṭṭhānaṁ, ekapasse āgantukānaṁ addhikamanussānaṁ, ekapasse daliddānaṁ kapaṇamanussānaṁ, ekapasse gilānānaṁ vasanaṭṭhānaṁ bhavissatīti sabbesaṁ aññamaññaṁ aghaṭṭetvā vasanappahonakaṁ nagaramajjhe mahāsālaṁ kāresuṁ, tassā nāmaṁ **āvasathāgāran**ti. Taṁ divasañca niṭṭhānaṁ agamāsi. Te tattha gantvā hatthakammasudhākammacittakammādivasena supariniṭṭhitaṁ susajjitaṁ devavimānasadisaṁ taṁ dvārakoṭṭhakato paṭṭhāya oloketvā “idaṁ āvasathāgāraṁ ativiya manoramaṁ sassirikaṁ, kena nu kho paṭhamaṁ paribhuttaṁ amhākaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya assā”ti cintesuṁ, tasmiṁyeva ca khaṇe “Bhagavā taṁ gāmaṁ anuppatto”ti assosuṁ. Tena te uppannapītisomanassā “amhehi Bhagavā gantvāpi ānetabbo siyā, so pana sayameva amhākaṁ vasanaṭṭhānaṁ sampatto, ajja mayaṁ Bhagavantaṁ idha vasāpetvā paṭhamaṁ paribhuñjāpessāma tathā bhikkhusaṁghaṁ, bhikkhusaṁghe āgate tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ āgatameva bhavissati, Satthāraṁ maṅgalaṁ vadāpessāma, dhammaṁ kathāpessāma. Iti tīhi ratanehi paribhutte pacchā amhākañca paresañca paribhogo bhavissati, evaṁ no

ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ နိက္ခမိံသု။ တေန တံ “ပါဋလိဂါမော”တွေဝ ဝေါဟရိံသု။ **တဒဝသရီ**တိ တံ ပါဋလိဂါမံ အဝသရိ အနုပါပုဏိ။ ကဒါ ပန ဘဂဝါ ပါဋလိဂါမံ အနုပါပုဏိ ? ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန သာဝတ္ထိယံ ဓမ္မသေနာပတိနော စေတိယံ ကာရာပေတွာ တတော နိက္ခမိတွာ ရာဇဂဟေ ဝသန္တော တတ္ထ အာယသ္မတော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနဿ စ စေတိယံ ကာရာပေတွာ တတော နိက္ခမိတွာ အမ္ဗလဋ္ဌိကာယံ ဝသိတွာ အတုရိတစာရိကာဝသေန ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော တတ္ထ တတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေန ဝသိတွာ လောကံ အနုဂ္ဂဏှန္တော အနုက္ကမေန ပါဋလိဂါမံ အနုပါပုဏိ။

ပါဋလိဂါမိယာတိ ပါဋလိဂါမဝါသိနော ဥပါသကာ။ တေ ကိရ ဘဂဝတော ပဌမဒဿနေန ကေစိ သရဏေသု, ကေစိ သီလေသု, ကေစိ သရဏေသု စ သီလေသု စ ပတိဋ္ဌိတာ။ တေန ဝုတ္တံ “**ဥပါသကာ**”တိ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူ**တိ ပါဋလိဂါမေ ကိရ အဇာတသတ္တုနော လိစ္ဆဝိရာဇူနဉ္စ မနုဿာ ကာလေန ကာလံ ဂန္တွာ ဂေဟသာမိကေ ဂေဟတော နီဟရိတွာ မာသမ္ပိ အဍ္ဎမာသမ္ပိ ဝသန္တိ။ တေန ပါဋလိဂါမဝါသိနော မနုဿာ နိစ္စုပဒ္ဒုတာ “ဧတေသဉ္စေဝ အာဂတကာလေ ဝသနဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ”တိ ဧကပဿေ ဣဿရာနံ ဘဏ္ဍပ္ပဋိသာမနဋ္ဌာနံ, ဧကပဿေ ဝသနဋ္ဌာနံ, ဧကပဿေ အာဂန္တုကာနံ အဒ္ဓိကမနုဿာနံ, ဧကပဿေ ဒလိဒ္ဒါနံ ကပဏမနုဿာနံ, ဧကပဿေ ဂိလာနာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီတိ သဗ္ဗေသံ အညမညံ အဃဋ္ဋေတွာ ဝသနပ္ပဟောနကံ နဂရမဇ္ဈေ မဟာသာလံ ကာရေသုံ၊ တဿာ နာမံ **အာဝသထာဂါရ**န္တိ။ တံ ဒိဝသဉ္စ နိဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ တေ တတ္ထ ဂန္တွာ ဟတ္ထကမ္မသုဓာကမ္မစိတ္တကမ္မာဒိဝသေန သုပရိနိဋ္ဌိတံ သုသဇ္ဇိတံ ဒေဝဝိမာနသဒိသံ တံ ဒွါရကောဋ္ဌကတော ပဋ္ဌာယ ဩလောကေတွာ “ဣဒံ အာဝသထာဂါရံ အတိဝိယ မနောရမံ သဿိရိကံ၊ ကေန နု ခေါ ပဌမံ ပရိဘုတ္တံ အမှာကံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ အဿာ”တိ စိန္တေသုံ၊ တသ္မိံယေဝ စ ခဏေ “ဘဂဝါ တံ ဂါမံ အနုပ္ပတ္တော”တိ အဿောသုံ။ တေန တေ ဥပ္ပန္နပီတိသောမနဿာ “အမှေဟိ ဘဂဝါ ဂန္တွာပိ အာနေတဗ္ဗော သိယာ၊ သော ပန သယမေဝ အမှာကံ ဝသနဋ္ဌာနံ သမ္ပတ္တော၊ အဇ္ဇ မယံ ဘဂဝန္တံ ဣဓ ဝသာပေတွာ ပဌမံ ပရိဘုဉ္ဇာပေဿာမ တထာ ဘိက္ခုသံဃံ၊ ဘိက္ခုသံဃေ အာဂတေ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အာဂတမေဝ ဘဝိဿတိ၊ သတ္ထာရံ မင်္ဂလံ ဝဒါပေဿာမ၊ ဓမ္မံ ကထာပေဿာမ။ ဣတိ တီဟိ ရတနေဟိ ပရိဘုတ္တေ ပစ္ဆာ အမှာကဉ္စ ပရေသဉ္စ ပရိဘောဂေါ ဘဝိဿတိ၊ ဧဝံ နော

dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissatī”ti sanniṭṭhānaṁ katvā etadatthameva Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu. Tasmā evamāhaṁsu **“adhivāsetu no bhante Bhagavā āvasathāgāran”**ti.

Yena āvasathāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsūti kiñcāpi taṁ taṁ divasameva pariniṭṭhitattā devavimānaṁ viya susajjitaṁ supaṭijaggitaṁ, Buddhārahaṁ pana katvā na paññattaṁ, “Buddhā nāma araññajjhāsayā araññārāmā, antogāme vaseyyuṁ vā no vā, tasmā Bhagavato ruciṁ jānitvāva paññāpessāmā”ti cintetvā te Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu, idāni Bhagavato ruciṁ jānitvā tathā paññāpetukāmā yena āvasathāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsu. **Sabbasanthariṁ āvasathāgāraṁ santharitvā**ti yathā sabbameva santhataṁ hoti, evaṁ taṁ santharitvā sabbapaṭhamaṁ tāva “gomayaṁ nāma sabbamaṅgalesu vattatī”ti sudhāparikammakatampi bhūmiṁ allagomayena opuñjāpetvā parisukkhabhāvaṁ ñatvā yathā akkantaṭṭhāne padaṁ na paññāyati, evaṁ catujjātiyagandhehi limpetvā upari nānāvaṇṇakaṭasārake santharitvā tesaṁ upari mahāpiṭṭhikakojavādiṁ katvā hatthattharaṇādīhi nānāvaṇṇehi attharaṇehi santharitabbayuttakaṁ sabbokāsaṁ santharāpesuṁ. Tena vuttaṁ “sabbasanthariṁ āvasathāgāraṁ santharitvā”ti.

Āsanānaṁ hi majjhaṭṭhāne tāva maṅgalathambhaṁ nissāya mahārahaṁ Buddhāsanaṁ paññāpetvā tattha yaṁ yaṁ mudukañca manoramañca paccattharaṇaṁ, taṁ taṁ paccattharitvā ubhatolohitakaṁ manuññadassanaṁ upadhānaṁ upadahitvā upari suvaṇṇarajatatārakāvicittaṁ vitānaṁ bandhitvā gandhadāmapupphadāmādīhi alaṅkaritvā samantā dvādasahatthe ṭhāne pupphajālaṁ kāretvā tiṁsahatthamattaṭṭhānaṁ paṭasāṇiyā parikkhipāpetvā pacchimabhittiṁ nissāya bhikkhusaṁghassa pallaṅka-apassayamañcapīṭhādīni paññāpetvā upari setapaccattharaṇehi paccattharāpetvā sālāya pācīnapassaṁ attano nisajjāyoggaṁ kāresuṁ. Taṁ sandhāya vuttaṁ **“āsanāni paññāpetvā”**ti.

Udakamaṇikanti mahākucchikaṁ udakacāṭiṁ. Evaṁ Bhagavā bhikkhusaṁgho ca yathāruciyā hatthapāde dhovissanti, mukhaṁ vikkhālessantīti tesu tesu ṭhānesu maṇivaṇṇassa udakassa pūretvā vasatthāya nānāpupphāni ceva udakavāsacuṇṇāni ca pakkhipitvā kadalipaṇṇehi pidahitvā patiṭṭhapesuṁ. Tena vuttaṁ “udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpetvā”ti.

ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿတီ”တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ ဧတဒတ္ထမေဝ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု။ တသ္မာ ဧဝမာဟံသု “**အဓိဝါသေတု နော ဘန္တေ ဘဂဝါ အာဝသထာဂါရ**”န္တိ။

ယေန အာဝသထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမိံသူတိ ကိဉ္စာပိ တံ တံ ဒိဝသမေဝ ပရိနိဋ္ဌိတတ္တာ ဒေဝဝိမာနံ ဝိယ သုသဇ္ဇိတံ သုပဋိဇဂ္ဂိတံ၊ ဗုဒ္ဓါရဟံ ပန ကတွာ န ပညတ္တံ၊ “ဗုဒ္ဓါ နာမ အရညဇ္ဈာသယာ အရညာရာမာ၊ အန္တောဂါမေ ဝသေယျုံ ဝါ နော ဝါ၊ တသ္မာ ဘဂဝတော ရုစိံ ဇာနိတွာဝ ပညာပေဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ တေ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု၊ ဣဒါနိ ဘဂဝတော ရုစိံ ဇာနိတွာ တထာ ပညာပေတုကာမာ ယေန အာဝသထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမိံသု။ **သဗ္ဗသန္ထရိံ အာဝသထာဂါရံ သန္ထရိတွာ**တိ ယထာ သဗ္ဗမေဝ သန္ထတံ ဟောတိ၊ ဧဝံ တံ သန္ထရိတွာ သဗ္ဗပဌမံ တာဝ “ဂေါမယံ နာမ သဗ္ဗမင်္ဂလေသု ဝဋ္ဋတီ”တိ သုဓာပရိကမ္မကတမ္ပိ ဘူမိံ အလ္လဂေါမယေန ဩပုဉ္ဇာပေတွာ ပရိသုက္ခဘာဝံ ဉတွာ ယထာ အက္ကန္တဋ္ဌာနေ ပဒံ န ပညာယတိ၊ ဧဝံ စတုဇ္ဇာတိယဂန္ဓေဟိ လိမ္ပေတွာ ဥပရိ နာနာဝဏ္ဏကဋသာရကေ သန္ထရိတွာ တေသံ ဥပရိ မဟာပိဋ္ဌိကကောဇဝါဒိံ ကတွာ ဟတ္ထတ္ထရဏာဒီဟိ နာနာဝဏ္ဏေဟိ အတ္ထရဏေဟိ သန္ထရိတဗ္ဗယုတ္တကံ သဗ္ဗောကာသံ သန္ထရာပေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ “သဗ္ဗသန္ထရိံ အာဝသထာဂါရံ သန္ထရိတွာ”တိ။

အာသနာနံ ဟိ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ တာဝ မင်္ဂလထမ္ဘံ နိဿာယ မဟာရဟံ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညာပေတွာ တတ္ထ ယံ ယံ မုဒုကဉ္စ မနောရမဉ္စ ပစ္စတ္ထရဏံ၊ တံ တံ ပစ္စတ္ထရိတွာ ဥဘတောလောဟိတကံ မနုညဒဿနံ ဥပဓာနံ ဥပဒဟိတွာ ဥပရိ သုဝဏ္ဏရဇတတာရကာဝိစိတ္တံ ဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ ဂန္ဓဒါမပုပ္ဖဒါမာဒီဟိ အလင်္ကရိတွာ သမန္တာ ဒွါဒသဟတ္ထေ ဌာနေ ပုပ္ဖဇာလံ ကာရေတွာ တိံသဟတ္ထမတ္တဋ္ဌာနံ ပဋသာဏိယာ ပရိက္ခိပါပေတွာ ပစ္ဆိမဘိတ္တိံ နိဿာယ ဘိက္ခုသံဃဿ ပလ္လင်္ကအပဿယမဉ္စပီဌာဒီနိ ပညာပေတွာ ဥပရိ သေတပစ္စတ္ထရဏေဟိ ပစ္စတ္ထရာပေတွာ သာလာယ ပါစီနပဿံ အတ္တနော နိသဇ္ဇာယောဂ္ဂံ ကာရေသုံ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “**အာသနာနိ ပညာပေတွာ**”တိ။

ဥဒကမဏိကန္တိ မဟာကုစ္ဆိကံ ဥဒကစာဋိံ။ ဧဝံ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃော စ ယထာရုစိယာ ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိဿန္တိ၊ မုခံ ဝိက္ခာလေဿန္တီတိ တေသု တေသု ဌာနေသု မဏိဝဏ္ဏဿ ဥဒကဿ ပူရေတွာ ဝါသတ္ထာယ နာနာပုပ္ဖာနိ စေဝ ဥဒကဝါသစုဏ္ဏာနိ စ ပက္ခိပိတွာ ကဒလိပဏ္ဏေဟိ ပိဒဟိတွာ ပတိဋ္ဌပေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဥဒကမဏိကံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ”တိ။

Telappadīpaṁ āropetvāti rajatasuvaṇṇādimayadaṇḍadīpikāsu yodhaka[1] rūpavilāsakhacitarūpakādīnaṁ hatthe ṭhapitasuvaṇṇarajatādimayakapallikāsu telappadīpaṁ jālayitvā. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsū**ti ettha pana te Pāṭaligāmiyā upāsakā na kevalaṁ āvasathāgārameva, atha kho sakalasmimpi gāme vīthiyo sajjāpetvā[2] dhaje ussāpetvā gehadvāresu puṇṇaghaṭe kadaliyo ca ṭhapāpetvā sakalagāmaṁ dīpamālāhi vippakiṇṇatārakaṁ viya katvā "khīrapate dārake khīraṁ pāyetha, daharakumāre lahuṁ lahuṁ bhojetvā sayāpetha, uccāsaddaṁ mā karittha, ajja ekarattiṁ Satthā antogāme vasissati, Buddhā nāma appasaddakāmā hontī"ti bheriṁ carāpetvā sayaṁ daṇḍadīpikā ādāya yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu.

Atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena āvasathāgāraṁ tenupasaṅkamīti "yassa dāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatī"ti evaṁ kira tehi kāle ārocite Bhagavā lākhārasena tintarattakoviḷārapupphavaṇṇaṁ rattadupaṭṭaṁ kattariyā padumaṁ kantento viya, saṁvidhāya timaṇḍalaṁ paṭicchādento nivāsetvā suvaṇṇapāmaṅgena padumakalāpaṁ parikkhipanto viya, vijjulatāsassirikaṁ kāyabandhanaṁ bandhitvā rattakambalena gajakumbhaṁ pariyonandhanto viya, ratanasatubbedhe suvaṇṇagghike pavāḷajālaṁ khipamāno viya, mahati suvaṇṇacetiye rattakambalakañcukaṁ paṭimuñcanto viya, gacchantaṁ puṇṇacandaṁ rattavalāhakena paṭicchādento viya, Kañcanagirimatthake supakkalākhārasaṁ parisiñcanto viya, Cittakūṭapabbatamatthakaṁ vijjulakājālena parikkhipanto viya, sakalacakkavāḷasineruyugandharamahāpathaviṁ cāletvā gahitanigrodhapallavasamānavaṇṇaṁ surattavarapaṁsukūlaṁ pārupitvā vanagahanato nikkhantakesarasīho viya, samantato udayapabbatakūṭato puṇṇacando viya, bālasūriyo viya ca attanā nisinnacārumaṇḍapato nikkhami.

Athassa kāyato meghamukhato vijjukalāpā[3] viya rasmiyo nikkhamitvā suvaṇṇarasadhārāparisekapiñjarapattapupphaphalasākhāviṭape viya samantato rukkhe kariṁsu. Tāvadeva attano attano pattacīvaramādāya mahābhikkhusaṁgho Bhagavantaṁ parivāresi. Te ca naṁ parivāretvā ṭhitā

1. Yonaka (Ma-Ṭṭha 3. 13 piṭṭhe) 2. Sodhāpetvā (Ka) 3. Vijjulatā (Ka)

တေလပ္ပဒီပံ အာရောပေတွာတိ ရဇတသုဝဏ္ဏာဒိမယဒဏ္ဍဒီပိကာသု ယောဓကေ[1]ရူပဝိလာသခစိတရူပကာဒီနံ ဟတ္ထေ ဌပိတသုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယကပလ္လိကာသု တေလပ္ပဒီပံ ဇာလယိတွာ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူတိ** ဧတ္ထ ပန တေ ပါဋလိဂါမိယာ ဥပါသကာ န ကေဝလံ အာဝသထာဂါရမေဝ၊ အထ ခေါ သကလသ္မိမ္ပိ ဂါမေ ဝီထိယော သဇ္ဇာပေတွာ[2] ဓဇေ ဥဿာပေတွာ ဂေဟဒွါရေသု ပုဏ္ဏဃဋေ ကဒလိယော စ ဌပါပေတွာ သကလဂါမံ ဒီပမာလာဟိ ဝိပ္ပကိဏ္ဏတာရကံ ဝိယ ကတွာ "ခီရပကေ ဒါရကေ ခီရံ ပါယေထ၊ ဒဟရကုမာရေ လဟုံ လဟုံ ဘောဇေတွာ သယာပေထ၊ ဥစ္စာသဒ္ဒံ မာ ကရိတ္ထ၊ အဇ္ဇ ဧကရတ္တိံ သတ္ထာ အန္တောဂါမေ ဝသိဿတိ၊ ဗုဒ္ဓါ နာမ အပ္ပသဒ္ဒကာမာ ဟောန္တီ"တိ ဘေရိံ စရာပေတွာ သယံ ဒဏ္ဍဒီပိကာ အာဒါယ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသု။

အထ ခေါ ဘဂဝါ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန ယေန အာဝသထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမီတိ "ယဿ ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ ကာလံ မညတီ"တိ ဧဝံ ကိရ တေဟိ ကာလေ အာရောစိတေ ဘဂဝါ လာခါရသေန တိန္တရတ္တကောဝိဠာရပုပ္ဖဝဏ္ဏံ ရတ္တဒုပဋ္ဋံ ကတ္တရိယာ ပဒုမံ ကန္တေန္တော ဝိယ, သံဝိဓာယ တိမဏ္ဍလံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တော နိဝါသေတွာ သုဝဏ္ဏပါမင်္ဂေန ပဒုမကလာပံ ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ, ဝိဇ္ဇုလတာသဿိရိကံ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ ရတ္တကမ္ဗလေန ဂဇကုမ္ဘံ ပရိယောနန္ဓန္တော ဝိယ,ရတနသတုဗ္ဗေဓေ သုဝဏ္ဏဂ္ဃိကေ ပဝါဠဇာလံ ခိပမာနော ဝိယ, မဟတိ သုဝဏ္ဏစေတိယေ ရတ္တကမ္ဗလကဉ္စုကံ ပဋိမုဉ္စန္တော ဝိယ, ဂစ္ဆန္တံ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ရတ္တဝလာဟကေန ပဋိစ္ဆာဒေန္တော ဝိယ, ကဉ္စနဂိရိမတ္ထကေ သုပက္ကလာခါရသံ ပရိသိဉ္စန္တော ဝိယ, စိတ္တကူဋပဗ္ဗတမတ္ထကံ ဝိဇ္ဇုလကာဇာလေန ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ, သကလစက္ကဝါဠသိနေရုယုဂန္ဓရမဟာပထဝိံ စာလေတွာ ဂဟိတနိဂြောဓပလ္လဝသမာနဝဏ္ဏံ သုရတ္တဝရပံသုကူလံ ပါရုပိတွာ ဝနဂဟနတော နိက္ခန္တကေသရသီဟော ဝိယ, သမန္တတော ဥဒယပဗ္ဗတကူဋတော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ, ဗာလသူရိယော ဝိယ စ အတ္တနာ နိသိန္နစာရုမဏ္ဍပတော နိက္ခမိ။

အထဿ ကာယတော မေဃမုခတော ဝိဇ္ဇုကလာပါ[3] ဝိယ ရသ္မိယော နိက္ခမိတွာ သုဝဏ္ဏရသဓာရာပရိသေကပိဉ္ဇရပတ္တပုပ္ဖဖလသာခါဝိဋပေ ဝိယ သမန္တတော ရုက္ခေ ကရိံသု။ တာဝဒေဝ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တစီဝရမာဒါယ မဟာဘိက္ခုသံဃော ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေသိ။ တေ စ နံ ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ

၁-ယောနက (မ-ဋ္ဌ ၃-၁၃-ပိဋ္ဌေ) ၂-သောဓာပေတွာ (က) ၃-ဝိဇ္ဇုလတာ (က)

bhikkhū evarūpā ahesuṁ appicchā santuṭṭhā pavivittā asaṁsaṭṭhā āraddhavīriyā vattāro vacanakkhamā codakā pāpagarahino sīlasampannā samādhisampannā paññāsampannā vimuttisampannā vimuttiñāṇadassanasampannā. Tehi parivuto Bhagavā rattakambalaparikkhitto viya suvaṇṇakkhandho, nakkhattaparivārito viya puṇṇacando, rattapadumavanasaṇḍamajjhagatā viya suvaṇṇanāvā, pavāḷavedikaparikkhitto viya suvaṇṇapāsādo virocittha. Mahākassapappamukhā pana mahātherā meghavaṇṇaṁ paṁsukūlacīvaraṁ pārupitvā maṇivammavammitā viya mahānāgā parivārayiṁsu vantarāgā bhinnakilesā vijaṭitajaṭā chinnabandhanā kule vā gaṇe vā alaggā.

Iti Bhagavā sayaṁ vītarāgo vītarāgehi, vītadoso vītavudāsehi, vitamoho vītamohehi, nittaṇho nittaṇhehi, nikkileso nikkilesehi, sayaṁ Buddho anubuddhehi parivārito pattaparivāritaṁ viya kesaraṁ, kesaraparivāritā viya kaṇṇikā, aṭṭhanāgasahassaparivārito viya Chaddanto nāgarājā, navutihaṁsasahassaparivārito viya Dhataraṭṭho haṁsarājā, senaṅgaparivārito viya cakkavattirājā, marugaṇaparivārito viya Sakko devarājā, brahmagaṇaparivārito viya hāritamahābrahmā, tārāgaṇaparivārito viya puṇṇacando, anupamena Buddhavesena aparimāṇena Buddhavilāsena Pāṭaligāminaṁ maggaṁ paṭipajji.

Athassa puratthimakāyato suvaṇṇavaṇṇā ghanabuddharasmiyo uṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesuṁ, tathā pacchimakāyato dakkhiṇapassato vāmapassato suvaṇṇavaṇṇā ghanabuddharasmiyo uṭṭhāhitvā asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesuṁ, uparikesantato paṭṭhāya sabbakesāvaṭṭehi moragīvarājavaṇṇā asitā ghanabuddharasmiyo uṭṭhahitvā gaganatale asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesuṁ, heṭṭhāpādatalehi pavāḷavaṇṇā rasmiyo uṭṭhahitvā ghanapathaviyaṁ asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesuṁ, dantato akkhīnaṁ setaṭṭhānato, nakhānaṁ maṁsavimuttaṭṭhānato odātā ghanabuddharasmiyo uṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesuṁ, rattapītavaṇṇānaṁ sambhinnaṭṭhānato mañjeṭṭhavaṇṇā rasmiyo uṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesuṁ, sabbatthakameva pabhassarā rasmiyo uṭṭhahiṁsu. Evaṁ samantā asītihatthaṭṭhānaṁ chabbaṇṇā Buddharasmiyo vijjotamānāvipphandamānā vidhāvamānā kañcanadaṇḍadīpikādīhi niccharitvā ākāsaṁ pakkhandamānā mahāpadīpajālā viya, cātuddīpikamahāmeghato

ဘိက္ခူ ဧဝရူပါ အဟေသုံ အပ္ပိစ္ဆာ သန္တုဋ္ဌာ ပဝိဝိတ္တာ အသံသဋ္ဌာ အာရဒ္ဓဝီရိယာ ဝတ္တာရော ဝစနက္ခမာ စောဒကာ ပါပဂရဟိနော သီလသမ္ပန္နာ သမာဓိသမ္ပန္နာ ပညာသမ္ပန္နာ ဝိမုတ္တိသမ္ပန္နာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသမ္ပန္နာ။ တေဟိ ပရိဝုတော ဘဂဝါ ရတ္တကမ္ဗလပရိက္ခိတ္တော ဝိယ သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓော,နက္ခတ္တပရိဝါရိတော ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော, ရတ္တပဒုမဝနသဏ္ဍမဇ္ဈဂတာ ဝိယ သုဝဏ္ဏနာဝါ, ပဝါဠဝေဒိကပရိက္ခိတ္တော ဝိယ သုဝဏ္ဏပါသာဒေါ ဝိရောစိတ္ထ။ မဟာကဿပပ္ပမုခါ ပန မဟာထေရာ မေဃဝဏ္ဏံ ပံသုကူလစီဝရံ ပါရုပိတွာ မဏိဝမ္မဝမ္မိတာ ဝိယ မဟာနာဂါ ပရိဝါရယိံသု ဝန္တရာဂါ ဘိန္နကိလေသာ ဝိဇဋိတဇဋာ ဆိန္နဗန္ဓနာ ကုလေ ဝါ ဂဏေ ဝါ အလဂ္ဂါ။

ဣတိ ဘဂဝါ သယံ ဝီတရာဂေါ ဝီတရာဂေဟိ, ဝီတဒေါသော ဝီတဒေါသေဟိ, ဝီတမောဟော ဝီတမောဟေဟိ, နိတ္တဏှော နိတ္တဏှေဟိ, နိက္ကိလေသော နိက္ကိလေသေဟိ, သယံ ဗုဒ္ဓေါ အနုဗုဒ္ဓေဟိ ပရိဝါရိတော ပတ္တပရိဝါရိတံ ဝိယ ကေသရံ, ကေသရပရိဝါရိတာ ဝိယ ကဏ္ဏိကာ,အဋ္ဌနာဂသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဆဒ္ဒန္တော နာဂရာဇာ, နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဓတရဋ္ဌော ဟံသရာဇာ, သေနင်္ဂပရိဝါရိတော ဝိယ စက္ကဝတ္တိရာဇာ, မရုဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ သက္ကော ဒေဝရာဇာ, ဗြဟ္မဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ ဟာရိတမဟာဗြဟ္မာ, တာရာဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော, အနုပမေန ဗုဒ္ဓဝေသေန အပရိမာဏေန ဗုဒ္ဓဝိလာသေန ပါဋလိဂါမိနံ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။

အထဿ ပုရတ္ထိမကာယတော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဥဋ္ဌဟိတွာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသုံ၊ တထာ ပစ္ဆိမကာယတော ဒက္ခိဏပဿတော ဝါမပဿတော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဥဋ္ဌဟိတွာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသုံ၊ ဥပရိကေသန္တတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗကေသာဝဋ္ဋေဟိ မောရဂီဝရာဇဝဏ္ဏာ အသိတာ ဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂဂနတလေ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသုံ၊ ဟေဋ္ဌာပါဒတလေဟိ ပဝါဠဝဏ္ဏာ ရသ္မိယော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဃနပထဝိယံ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသုံ၊ ဒန္တတော အက္ခီနံ သေတဋ္ဌာနတော, နခါနံ မံသဝိမုတ္တဋ္ဌာနတော ဩဒါတာ ဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဥဋ္ဌဟိတွာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသုံ၊ ရတ္တပီတဝဏ္ဏာနံ သမ္ဘိန္နဋ္ဌာနတော မဉ္ဇိဋ္ဌဝဏ္ဏာ ရသ္မိယော ဥဋ္ဌဟိတွာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသုံ၊ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ ပဘဿရာ ရသ္မိယော ဥဋ္ဌဟိံသု။ ဧဝံ သမန္တာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ ဆဗ္ဗဏ္ဏာ ဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဇ္ဇောတမာနာ ဝိပ္ဖန္ဒမာနာ ဝိဓာဝမာနာ ကဉ္စနဒဏ္ဍဒီပိကာဒီဟိ နိစ္ဆရိတွာ အာကာသံ ပက္ခန္ဒမာနာ မဟာပဒီပဇာလာ ဝိယ, စာတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃတော

nikkhantavijjulatā viya ca disodisaṁ pakkhandiṁsu. Yāhi sabbedisābhāgā suvaṇṇacampakapupphehi vikiriyamānā viya, suvaṇṇaghaṭato suvaṇṇarasadhārāhi āsiñciyamānā viya, pasāritasuvaṇṇapaṭaparikkhittā viya, verambhavātena samuddhatakiṁsukakaṇikārakoviḷārapupphacuṇṇasamokiṇṇā viya, cīnapiṭṭhacuṇṇasamparirañjitā viya ca virociṁsu.

Bhagavatopi asīti-anubyañjanabyāmappabhāparikkhepasamujjalaṁ dvattiṁsa-mahāpurisalakkhaṇappaṭimaṇḍitaṁ sarīraṁ abbhamahikādi-upakkilesavimuttaṁ samujjalantatārakāvabhāsitaṁ viya, gaganatalaṁ vikasitaṁ viya padumavanaṁ, sabbapāliphullo viya yojanasatiko pāricchattako, paṭipāṭiyā ṭhapitānaṁ dvattiṁsasūriyānaṁ dvattiṁsacandimānaṁ dvattiṁsacakkavattīnaṁ dvattiṁsadevarājānaṁ dvattiṁsamahābrahmānaṁ siriyā siriṁ abhibhavamānaṁ viya virocittha, yathā taṁ dasahi pāramīhi dasahi upapāramīhi dasahi paramatthapāramīhīti sammadeva paripūritāhi samatiṁsapāramitāhi alaṅkataṁ kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni dinnena dānena rakkhitena sīlena katena kalyāṇakammena ekasmiṁ attabhāve samosaritvā vipākaṁ dātuṁ okāsaṁ alabhamānena sambādhappattaṁ viya nibbattitaṁ nāvāsahassabhaṇḍaṁ ekaṁ nāvaṁ āropanakālo viya, sakaṭasahassabhaṇḍaṁ ekaṁ sakaṭaṁ āropanakālo viya, pañcavīsatiyā gaṅgānaṁ sambhinnamukhadvāre ekato rāsibhūtakālo viya ahosi.

Imāya Buddhasiriyā obhāsamānassapi Bhagavato purato anekāni daṇḍadīpikāsahassāni ukkhipiṁsu. Tathā pacchato vāmapasse dakkhiṇapasse jātikusumacampakavanamālikārattuppalanīluppalabakulasinduvārādipupphāni ceva nīlapītādivaṇṇasugandhacuṇṇāni ca cātuddīpikamahāmeghavissaṭṭhā salilavuṭṭhiyo viya vippakiriṁsu. Pañcaṅgikatūriyanigghosā ca Buddhadhammasaṁghaguṇasaṁyuttā thutighosā ca sabbā disā pūrayamānā mukhasambhāsā[1] viya ahesuṁ. Devasupaṇṇanāgayakkhagandhabbamanussānaṁ akkhīni amatapānaṁ viya labhiṁsu. Imasmiṁ pana ṭhāne ṭhatvā padasahassehi gamanavaṇṇanaṁ vattuṁ[2] vaṭṭati. Tatridaṁ mukhamattaṁ—

1. Mukharā (Sī, Syā) 2. Kattuṁ (Sī)

နိက္ခန္တဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ စ ဒိသောဒိသံ ပက္ခန္ဒိံသု။ ယာဟိ သဗ္ဗေဒိသာဘာဂါ သုဝဏ္ဏစမ္ပကပုပ္ဖေဟိ ဝိကိရိယမာနာ ဝိယ, သုဝဏ္ဏဃဋတော သုဝဏ္ဏ-ရသဓာရာဟိ အာသိဉ္စိယမာနာ ဝိယ, ပသာရိတသုဝဏ္ဏပဋပရိက္ခိတ္တာ ဝိယ, ဝေရမ္ဘဝါတေန သမုဒ္ဓတကိံသုကကဏိကာရကောဝိဠာရပုပ္ဖစုဏ္ဏသမောကိဏ္ဏာ ဝိယ, စီနပိဋ္ဌစုဏ္ဏသမ္ပရိရဉ္ဇိတာ ဝိယ စ ဝိရောစိံသု။

ဘဂဝတောပိ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနဗျာမပ္ပဘာပရိက္ခေပသမုဇ္ဇလံ ဒွတ္တိံသ-မဟာပုရိသလက္ခဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတံ သရီရံ အဗ္ဘမဟိကာဒိဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တံ သမုဇ္ဇ-လန္တတာရကာဝဘာသိတံ ဝိယ, ဂဂနတလံ ဝိကသိတံ ဝိယ ပဒုမဝနံ, သဗ္ဗပါလိဖုလ္လော ဝိယ ယောဇနသတိကော ပါရိစ္ဆတ္တကော, ပဋိပါဋိယာ ဌပိတာနံ ဒွတ္တိံသသူရိယာနံ ဒွတ္တိံသစန္ဒိမာနံ ဒွတ္တိံသစက္ကဝတ္တီနံ ဒွတ္တိံသဒေဝ-ရာဇာနံ ဒွတ္တိံသမဟာဗြဟ္မာနံ သိရိယာ သိရိံ အဘိဘဝမာနံ ဝိယ ဝိရောစိတ္ထ၊ ယထာ တံ ဒသဟိ ပါရမီဟိ ဒသဟိ ဥပပါရမီဟိ ဒသဟိ ပရမတ္ထပါရမီ-ဟီတိ သမ္မဒေဝ ပရိပူရိတာဟိ သမတိံသပါရမိတာဟိ အလင်္ကတံ ကပ္ပသတ-သဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဒိန္နေန ဒါနေန ရက္ခိတေန သီလေန ကတေန ကလျာဏကမ္မေန ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ သမောသရိတွာ ဝိပါကံ ဒါတုံ ဩကာသံ အလဘမာနေန သမ္ဗာဓပ္ပတ္တံ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တိတံ နာဝါသဟဿ-ဘဏ္ဍံ ဧကံ နာဝံ အာရောပနကာလော ဝိယ, သကဋသဟဿဘဏ္ဍံ ဧကံ သကဋံ အာရောပနကာလော ဝိယ, ပဉ္စဝီသတိယာ ဂင်္ဂါနံ သမ္ဘိန္နမုခဒွါရေ ဧကတော ရာသိဘူတကာလော ဝိယ အဟောသိ။

ဣမာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဩဘာသမာနဿပိ ဘဂဝတော ပုရတော အနေကာနိ ဒဏ္ဍဒီပိကာသဟဿာနိ ဥက္ခိပိံသု။ တထာ ပစ္ဆတော ဝါမပဿေ ဒက္ခိဏ-ပဿေ ဇာတိကုသုမစမ္ပကဝနမာလိကာရတ္တုပ္ပလနီလုပ္ပလဗကုလသိန္ဒုဝါရာဒိ-ပုပ္ဖါနိ စေဝ နီလပီတာဒိဝဏ္ဏသုဂန္ဓစုဏ္ဏာနိ စ စာတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃဝိဿဋ္ဌာ သလိလဝုဋ္ဌိယော ဝိယ ဝိပ္ပကိရိံသု။ ပဉ္စင်္ဂိကတူရိယနိဂ္ဃောသာ စ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃ-ဂုဏသံယုတ္တာ ထုတိဃောသာ စ သဗ္ဗာ ဒိသာ ပူရယမာနာ မုခသမ္ဘာသာ[၁] ဝိယ အဟေသုံ။ ဒေဝသုပဏ္ဏနာဂယက္ခဂန္ဓဗ္ဗမနုဿာနံ အက္ခီနိ အမတပါနံ ဝိယ လဘိံသု။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဌတွာ ပဒသဟဿေဟိ ဂမနဝဏ္ဏနံ ဝတ္တုံ[၂] ဝဋ္ဋတိ။ တတြိဒံ မုခမတ္တံ—

၁-မုခရာ (သီ၊ သျာ) ၂-ကတ္တုံ (သီ)

“Evaṁ sabbaṅgasampanno, kampayanto vasundharaṁ.
Aheṭhayanto pāṇāni, yāti lokavināyako.

Dakkhiṇaṁ paṭhamaṁ pādaṁ, uddharanto narāsabho.
Gacchanto sirisampanno, sobhate dvipaduttamo.

Gacchato Buddhaseṭṭhassa, heṭṭhā pādatalaṁ mudu.
Samaṁ samphusate bhūmiṁ, rajasānupalimpati.

Ninnaṁ ṭhānaṁ unnamati, gacchante Lokanāyake.
Unnatañca samaṁ hoti, pathavī ca acetanā.

Pāsāṇā sakkharā ceva, kathalā khāṇukaṇṭakā.
Sabbe maggā vivajjanti, gacchante Lokanāyake.

Nātidūre uddharati, naccāsanne ca nikkhipaṁ.
Aghaṭṭayanto niyyāti, ubho jāṇū ca gopphake.

Nātisīghaṁ pakkamati, sampannacaraṇo Muni.
Na cāpi saṇikaṁ yāti, gacchamāno samāhito.

Uddhaṁ adho ca tiriyaṁ, disañca vidisaṁ tathā.
Na pekkhamāno so yāti, yugamattaṁvapekkhati[1].

Nāgavikkantacāro so, gamane sobhate Jino.
Cāruṁ gacchati lokaggo, hāsayanto sadevake.

Usabharājāva sobhanto, cārucārīva kesarī.
Tosayanto bahū satte, gāmaṁ seṭṭho[2] upāgamī”ti.

vaṇṇakālo nāma kiresa. Evaṁvidhesu kālesu Bhagavato sarīravaṇṇe vā guṇavaṇṇe vā dhammakathikassa thāmoyeva pamāṇaṁ, cuṇṇiyapadehi gāthābandhehi yattakaṁ sakkoti, tattakaṁ vattabbaṁ. “Dukkathitan”ti vā “atitthena pakkhando”ti vā na vattabbo. Aparimāṇavaṇṇā hi Buddhā Bhagavanto, tesaṁ Buddhāpi anavasesato vaṇṇaṁ vattuṁ asamatthā. Sakalampi hi kappaṁ vaṇṇentā pariyosāpetuṁ na sakkonti, pageva itarā pajāti. Iminā sirivilāsena alaṅkatappaṭiyattaṁ Pāṭaligāmaṁ

1. Yugamattamapekkhati (Sī, Syā) 2. Gāmaseṭṭhaṁ (Syā, Ka)

“ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နော၊ ကမ္ပယန္တော ဝသုန္ဓရံ။
အဟေဌယန္တော ပါဏာနိ၊ ယာတိ လောကဝိနာယကော။

ဒက္ခိဏံ ပဌမံ ပါဒံ၊ ဥဒ္ဓရန္တော နရာသဘော။
ဂစ္ဆန္တော သိရိသမ္ပန္နော၊ သောဘတေ ဒွိပဒုတ္တမော။

ဂစ္ဆတော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ ဟေဋ္ဌာ ပါဒတလံ မုဒု။
သမံ သမ္ဖုသတေ ဘူမိံ၊ ရဇသာနုပလိမ္ပတိ။

နိန္နံ ဌာနံ ဥန္နမတိ၊ ဂစ္ဆန္တေ လောကနာယကေ။
ဥန္နတဉ္စ သမံ ဟောတိ၊ ပထဝီ စ အစေတနာ။

ပါသာဏာ သက္ခရာ စေဝ၊ ကထလာ ခါဏုကဏ္ဋကာ။
သဗ္ဗေ မဂ္ဂါ ဝိဝဇ္ဇန္တိ၊ ဂစ္ဆန္တေ လောကနာယကေ။

နာတိဒူရေ ဥဒ္ဓရတိ၊ နစ္စာသန္နေ စ နိက္ခိပံ။
အဃဋ္ဋယန္တော နိယျာတိ၊ ဥဘော ဇာဏူ စ ဂေါပ္ဖကေ။

နာတိသီဃံ ပက္ကမတိ၊ သမ္ပန္နစရဏော မုနိ။
န စာပိ သဏိကံ ယာတိ၊ ဂစ္ဆမာနော သမာဟိတော။

ဥဒ္ဓံ အဓော စ တိရိယံ၊ ဒိသဉ္စ ဝိဒိသံ တထာ။
န ပေက္ခမာနော သော ယာတိ၊ ယုဂမတ္တံဝပေက္ခတိ[၁]။

နာဂဝိက္ကန္တစာရော သော၊ ဂမနေ သောဘတေ ဇိနော။
စာရုံ ဂစ္ဆတိ လောကဂ္ဂေါ၊ ဟာသယန္တော သဒေဝကေ။

ဥသဘရာဇာဝ သောဘန္တော၊ စာရုစာရီဝ ကေသရီ။
တောသယန္တော ဗဟူ သတ္တေ၊ ဂါမံ သေဋ္ဌော[၂] ဥပါဂမီ”တိ။

ဝဏ္ဏကာလော နာမ ကိရေသ။ ဧဝံဝိဓေသု ကာလေသု ဘဂဝတော သရီရဝဏ္ဏေ ဝါ ဂုဏဝဏ္ဏေ ဝါ ဓမ္မကထိကဿ ထာမောယေဝ ပမာဏံ၊ စုဏ္ဏိယပဒေဟိ ဂါထာဗန္ဓေဟိ ယတ္တကံ သက္ကောတိ၊ တတ္တကံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ “ဒုက္ကထိတ”န္တိ ဝါ “အတိတ္ထေန ပက္ခန္ဒော”တိ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗော။ အပရိမာဏဝဏ္ဏာ ဟိ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော၊ တေသံ ဗုဒ္ဓါပိ အနဝသေသတော ဝဏ္ဏံ ဝတ္တုံ အသမတ္ထာ။ သကလမ္ပိ ဟိ ကပ္ပံ ဝဏ္ဏေန္တာ ပရိယောသာပေတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ပဂေဝ ဣတရာ ပဇာတိ။ ဣမိနာ သိရိဝိလာသေန အလင်္ကတပ္ပဋိယတ္တံ ပါဋလိဂါမံ

၁-ယုဂမတ္တမပေက္ခတိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဂါမသေဋ္ဌံ (သျာ၊ က)

pāvisi, pavisitvā Bhagavā pasannacittena janena pupphagandhadhūmavāsacuṇṇādīhi pūjiyamāno āvasathāgāraṁ pāvisi. Tena vuttaṁ “atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena āvasathāgāraṁ tenupasaṅkamī”ti.

Pāde pakkhāletvāti yadipi Bhagavato pāde rajojallaṁ na upalimpati, tesaṁ pana upāsakānaṁ kusalābhivuddhiṁ ākaṅkhanto paresaṁ diṭṭhānugatiṁ āpajjanatthañca Bhagavā pāde pakkhāleti. Apica upādinnakasarīraṁ nāma sītaṁ kātabbampi hotīti etadatthampi Bhagavā nhānapādadhovanādīni karotiyeva. **Bhagavantaṁyeva purakkhatvā**ti Bhagavantaṁ purato katvā. Tattha Bhagavā bhikkhūnañceva upāsakānañca majjhe nisinno gandhodakena nhāpetvā dukūlacumbaṭakena vodakaṁ katvā jātihiṅgulakena majjitvā rattakambalena paliveṭhetvā pīṭhe ṭhapitā rattasuvaṇṇaghanapaṭimā viya ativirocittha.

Ayaṁ panettha porāṇānaṁ vaṇṇabhaṇanamaggo—

“Gantvāna maṇḍalamāḷaṁ, nāgavikkantacāraṇo.
Obhāsayanto lokaggo, nisīdi varamāsane.

Tahiṁ nisinno naradammasārathi,
Devātidevo satapuññalakkhaṇo.
Buddhāsane majjhagato virocati,
Suvaṇṇanikkhaṁ viya paṇḍukambale.

Nekkhaṁ jambonadasseva, nikkhittaṁ paṇḍukambale.
Virocati vītamalo, maṇiverocano yathā.

Mahāsālova samphullo, merurājāvalaṅkato[1].
Suvaṇṇayūpasaṅkāso, padumo kokanado yathā.

Jalanto dīparukkhova, pabbatagge yathā sikhī.
Devānaṁ pārichattova, sabbaphullo virocatī”ti.

---

1. Dumarājāvalaṅkato (Ka)

ပါဝိသိ၊ ပဝိသိတွာ ဘဂဝါ ပသန္နစိတ္တေန ဇနေန ပုပ္ဖဂန္ဓဓူမဝါသစုဏ္ဏာဒီဟိ ပူဇိယမာနော အာဝသထာဂါရံ ပါဝိသိ။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ခေါ ဘဂဝါ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန ယေန အာဝသထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမီ”တိ။

ပါဒေ ပက္ခာလေတွာတိ ယဒိပိ ဘဂဝတော ပါဒေ ရဇောဇလ္လံ န ဥပလိမ္ပတိ၊ တေသံ ပန ဥပါသကာနံ ကုသလာဘိဝုဒ္ဓိံ အာကင်္ခန္တော ပရေသံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇနတ္ထဉ္စ ဘဂဝါ ပါဒေ ပက္ခာလေတိ။ အပိစ ဥပါဒိန္နကသရီရံ နာမ သီတံ ကာတဗ္ဗမ္ပိ ဟောတီတိ ဧတဒတ္ထမ္ပိ ဘဂဝါ နှာနပါဒဓောဝနာဒီနိ ကရောတိယေဝ။ **ဘဂဝန္တံယေဝ ပုရက္ခတွာ**တိ ဘဂဝန္တံ ပုရတော ကတွာ။ တတ္ထ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနဉ္စေဝ ဥပါသကာနဉ္စ မဇ္ဈေ နိသိန္နော ဂန္ဓောဒကေန နှာပေတွာ ဒုကူလစုမ္ဗဋကေန ဝေါဒကံ ကတွာ ဇာတိဟိင်္ဂုလကေန မဇ္ဇိတွာ ရတ္တကမ္ဗလေန ပလိဝေဌေတွာ ပီဌေ ဌပိတာ ရတ္တသုဝဏ္ဏဃနပဋိမာ ဝိယ အတိဝိရောစိတ္ထ။

အယံ ပနေတ္ထ ပေါရာဏာနံ ဝဏ္ဏဘဏနမဂ္ဂေါ—

“ဂန္တွာန မဏ္ဍလမာဠံ၊ နာဂဝိက္ကန္တစာရဏော။
ဩဘာသယန္တော လောကဂ္ဂေါ၊ နိသီဒိ ဝရမာသနေ။

တဟိံ နိသိန္နော နရဒမ္မသာရထိ၊
ဒေဝါတိဒေဝေါ သတပုညလက္ခဏော။
ဗုဒ္ဓါသနေ မဇ္ဈဂတော ဝိရောစတိ၊
သုဝဏ္ဏနိက္ခံ ဝိယ ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ။

နေက္ခံ ဇမ္ဗောနဒဿေဝ၊ နိက္ခိတ္တံ ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ။
ဝိရောစတိ ဝီတမလော၊ မဏိဝေရောစနော ယထာ။

မဟာသာလောဝ သမ္ဖုလ္လော၊ မေရုရာဇာဝလင်္ကတော[၁]။
သုဝဏ္ဏယူပသင်္ကာသော၊ ပဒုမော ကောကနဒေါ ယထာ။

ဇလန္တော ဒီပရုက္ခောဝ၊ ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ယထာ သိခီ။
ဒေဝါနံ ပါရိဆတ္တောဝ၊ သဗ္ဗဖုလ္လော ဝိရောစတီ”တိ။

၁-ဒုမရာဇာဝလင်္ကတော (က)

Pāṭaligāmiye-upāsake āmantesīti yasmā tesu upāsakesu bahū janā sīlesu patiṭṭhitā, tasmā paṭhamaṁ tāva sīlavipattiyā ādīnavaṁ pakāsetvā pacchā sīlasampadāya ānisaṁsaṁ dassetuṁ **“pañcime gahapatayo”**ti-ādinā dhammadesanatthaṁ āmantesi.

Tattha **dussīlo**ti nissīlo. **Sīlavipanno**ti vipannasīlo bhinnasaṁvaro. Ettha ca “dussīlo”ti padena puggalassa sīlābhāvo vutto. So panassa sīlābhāvo duvidho asamādānena vā samādinnassa bhedena vāti. Tesu purimo na tathā sāvajjo, yathā dutiyo sāvajjataro. Yathādhippetādīnavanimittaṁ sīlābhāvaṁ puggalādhiṭṭhānāya desanāya dassetuṁ “sīlavipanno”ti vuttaṁ. Tena “dussīlo”ti padassa atthaṁ dasseti. **Pamādādhikaraṇan**ti pamādakāraṇā. Idañca suttaṁ gahaṭṭhānaṁ vasena āgataṁ, pabbajitānampi pana labbhateva. Gahaṭṭho hi yena sippaṭṭhānena jīvikaṁ kappeti yadi kasiyā yadi vāṇijjāya yadi gorakkhena, pāṇātipātādivasena pamatto taṁ taṁ yathākālaṁ sampādetuṁ na sakkoti, athassa kammaṁ vinassati. Māghātakāle pana pāṇātipātādīni karonto daṇḍavasena mahatiṁ bhogajāniṁ nigacchati. Pabbajjito dussīlo pamādakāraṇā sīlato Buddhavacanato jhānato satta-ariyadhanato ca jāniṁ nigacchati.

Pāpako kittisaddoti gahaṭṭhassa “asuko amukakule jāto dussīlo pāpadhammo pariccatta-idhalokaparaloko salākabhattamattampi na detī”ti parisamajjhe pāpako kittisaddo abbhuggacchati. Pabbajitassa “asuko nāma thero Satthu sāsane pabbajitvā nāsakkhi sīlāni rakkhituṁ, na Buddhavacanaṁ gahetuṁ, vejjakammādīhi jīvati, chahi agāravehi samannāgato”ti evaṁ pāpako kittisaddo abbhuggacchati.

Avisāradoti gahaṭṭho tāva avassaṁ bahūnaṁ sannipātaṭṭhāne “koci mama kammaṁ jānissati, atha maṁ nindissati, rājakulassa vā dassessatī”ti sabhayo upasaṅkamati, maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho nisīdati, visārado hutvā kathetuṁ na sakkoti. Pabbajitopi bahubhikkhusaṁghe sannipatite “avassaṁ koci mama kammaṁ jānissati, atha me uposathampi pavāraṇampi ṭhapetvā sāmaññato cāvetvā nikkaḍḍhissatī”ti sabhayo upasaṅkamati, visārado hutvā

ပါဋလိဂါမိယေ ဥပါသကေ အာမန္တေသီတိ ယသ္မာ တေသု ဥပါသကေသု ဗဟူ ဇနာ သီလေသု ပတိဋ္ဌိတာ၊ တသ္မာ ပဌမံ တာဝ သီလဝိပတ္တိယာ အာဒီနဝံ ပကာသေတွာ ပစ္ဆာ သီလသမ္ပဒါယ အာနိသံသံ ဒဿေတုံ **“ပဉ္စိမေ ဂဟပတယော”**တိအာဒိနာ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ အာမန္တေသိ။

တတ္ထ **ဒုဿီလော**တိ နိဿီလော။ **သီလဝိပန္နော**တိ ဝိပန္နသီလော ဘိန္နသံဝရော။ ဧတ္ထ စ “ဒုဿီလော”တိ ပဒေန ပုဂ္ဂလဿ သီလာဘာဝေါ ဝုတ္တော။ သော ပနဿ သီလာဘာဝေါ ဒုဝိဓော အသမာဒါနေန ဝါ သမာဒိန္နဿ ဘေဒေန ဝါတိ။ တေသု ပုရိမော န တထာ သာဝဇ္ဇော၊ ယထာ ဒုတိယော သာဝဇ္ဇတရော။ ယထာဓိပ္ပေတာဒီနဝနိမိတ္တံ သီလာဘာဝံ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဒဿေတုံ “သီလဝိပန္နော”တိ ဝုတ္တံ။ တေန “ဒုဿီလော”တိ ပဒဿ အတ္ထံ ဒဿေတိ။ **ပမာဒါဓိကရဏ**န္တိ ပမာဒကာရဏာ။ ဣဒဉ္စ သုတ္တံ ဂဟဋ္ဌာနံ ဝသေန အာဂတံ၊ ပဗ္ဗဇိတာနမ္ပိ ပန လဗ္ဘတေဝ။ ဂဟဋ္ဌော ဟိ ယေန သိပ္ပဋ္ဌာနေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ ယဒိ ကသိယာ ယဒိ ဝါဏိဇ္ဇာယ ယဒိ ဂေါရက္ခေန၊ ပါဏာတိပါတာဒိဝသေန ပမတ္တော တံ တံ ယထာကာလံ သမ္ပာဒေတုံ န သက္ကောတိ၊ အထဿ ကမ္မံ ဝိနဿတိ။ မာဃာတကာလေ ပန ပါဏာတိပါတာဒီနိ ကရောန္တော ဒဏ္ဍဝသေန မဟတိံ ဘောဂဇာနိံ နိဂစ္ဆတိ။ ပဗ္ဗဇိတော ဒုဿီလော ပမာဒကာရဏာ သီလတော ဗုဒ္ဓဝစနတော ဈာနတော သတ္တအရိယဓနတော စ ဇာနိံ နိဂစ္ဆတိ။

ပါပကော ကိတ္တိသဒ္ဒေါတိ ဂဟဋ္ဌဿ “အသုကော အမုကကုလေ ဇာတော ဒုဿီလော ပါပဓမ္မော ပရိစ္စတ္တဣဓလောကပရလောကော သလာကဘတ္တမတ္တမ္ပိ န ဒေတီ”တိ ပရိသမဇ္ဈေ ပါပကော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ။ ပဗ္ဗဇိတဿ “အသုကော နာမ ထေရော သတ္ထု သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ နာသက္ခိ သီလာနိ ရက္ခိတုံ, န ဗုဒ္ဓဝစနံ ဂဟေတုံ၊ ဝေဇ္ဇကမ္မာဒီဟိ ဇီဝတိ၊ ဆဟိ အဂါရဝေဟိ သမန္နာဂတော”တိ ဧဝံ ပါပကော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ။

အဝိသာရဒေါတိ ဂဟဋ္ဌော တာဝ အဝဿံ ဗဟူနံ သန္နိပါတဋ္ဌာနေ “ကောစိ မမ ကမ္မံ ဇာနိဿတိ၊ အထ မံ နိန္ဒိဿတိ၊ ရာဇကုလဿ ဝါ ဒဿေဿတီ”တိ သဘယော ဥပသင်္ကမတိ၊ မင်္ကုဘူတော ပတ္တက္ခန္ဓော အဓောမုခေါ နိသီဒတိ၊ ဝိသာရဒေါ ဟုတွာ ကထေတုံ န သက္ကောတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ ဗဟုဘိက္ခုသံဃေ သန္နိပတိတေ “အဝဿံ ကောစိ မမ ကမ္မံ ဇာနိဿတိ၊ အထ မေ ဥပေါသထမ္ပိ ပဝါရဏမ္ပိ ဌပေတွာ သာမညတော စာဝေတွာ နိက္ကဍ္ဎိဿတီ”တိ သဘယော ဥပသင်္ကမတိ၊ ဝိသာရဒေါ ဟုတွာ

kathetuṁ na sakkoti. Ekacco pana dussīlopi samāno susīlo viya[1] carati, sopi ajjhāsayena maṅku hotiyeva.

Sammūḷho kālaṁ karotīti dussīlassa hi maraṇamañce nipannassa dussīlakammāni samādāya pavattitaṭṭhānāni āpāthaṁ āgacchanti. So ummīletvā idhalokaṁ, nimīletvā paralokaṁ passati. Tassa cattāro apāyā kammānurūpaṁ upaṭṭhahanti, sattisatena pahariyamāno viya aggijālābhighātena jhāyamāno[2] viya ca hoti. So "vāretha, vārethā"ti viravantova marati. Tena vuttaṁ "sammūḷho kālaṁ karotī"ti.

Kāyassa bhedāti upādinnakkhandhapariccāgā. **Paraṁ maraṇā**ti tadanantaraṁ abhinibbattakkhandhaggahaṇā. Atha vā **kāyassa bhedā**ti jīvitindriyassa upacchedā. **Paraṁ maraṇā**ti cutito uddhaṁ. **Apāya**nti-ādi sabbaṁ nirayavevacanaṁ. Nirayo hi saggamokkhahetubhūtā puññasaṅkhātā ayā apetattā, sukhānaṁ vā ayassa, āgamanassa vā abhāvā apāyo. Dukkhassa gati paṭisaraṇanti **duggati,** dosabahulatāya vā duṭṭhena kammunā nibbattā gatīti duggati. Vivasā nipatanti ettha dukkatakārinoti **vinipāto,** vinassantā vā ettha nipatanti sambhijjamānaṅgapaccaṅgāti vinipāto. Natthi ettha assādasaññito ayoti **nirayo.**

Atha vā apāyaggahaṇena tiracchānayoniṁ dīpeti. Tiracchānayoni hi apāyo sugatito apetattā, na duggati mahesakkhānaṁ nāgarājādīnaṁ sambhavato. Duggatiggahaṇena pettivisayaṁ dīpeti. So hi apāyo ceva duggati ca sugatito apetattā, dukkhassa ca gatibhūtattā, na tu vinipāto asurasadisaṁ avinipatitattā petamahiddhikānampi vijjamānattā. Vinipātaggahaṇena asurakāyaṁ dīpeti. So hi yathāvuttenaṭṭhena "apāyo" ceva "duggati" ca sabbasampattisamussayehi vinipatitattā "vinipāto"ti ca vuccati. Nirayaggahaṇena Avīci-ādikaṁ anekappakāraṁ nirayameva dīpeti. **Upapajjatī**ti nibbattati.

Ānisaṁsakathā vuttavipariyāyena veditabbā. Ayaṁ pana viseso—**sīlavā**ti samādānavasena sīlavā. **Sīlasampanno**ti parisuddhaṁ paripuṇṇañca

1. Susīlo appicchako viya (Sī), dappito viya (Dī-Ṭṭha 2. 129 piṭṭhe)
2. Aggijālāya āliṅgiyamāno (Sī, Syā)

ကထေတုံ န သက္ကောတိ။ ဧကစ္စော ပန ဒုဿီလောပိ သမာနော သုသီလော ဝိယ[၁] စရတိ၊ သောပိ အဇ္ဈာသယေန မင်္ကု ဟောတိယေဝ။

သမ္မူဠှော ကာလံ ကရောတီတိ ဒုဿီလဿ ဟိ မရဏမဉ္စေ နိပန္နဿ ဒုဿီလကမ္မာနိ သမာဒါယ ပဝတ္တိတဋ္ဌာနာနိ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တိ။ သော ဥမ္မီလေတွာ ဣဓလောကံ, နိမီလေတွာ ပရလောကံ ပဿတိ။ တဿ စတ္တာရော အပါယာ ကမ္မာနုရူပံ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ သတ္တိသတေန ပဟရိယမာနော ဝိယ အဂ္ဂိဇာလာဘိဃာတေန ဈာယမာနော[၂] ဝိယ စ ဟောတိ။ သော “ဝါရေထ၊ ဝါရေထာ”တိ ဝိရဝန္တောဝ မရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သမ္မူဠှော ကာလံ ကရောတီ”တိ။

ကာယဿ ဘေဒါတိ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိစ္စာဂါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ တဒနန္တရံ အဘိနိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓဂ္ဂဟဏာ။ အထ ဝါ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ဥပစ္ဆေဒါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ စုတိတော ဥဒ္ဓံ။ **အပါယ**န္တိအာဒိ သဗ္ဗံ နိရယဝေဝစနံ။ နိရယော ဟိ သဂ္ဂမောက္ခဟေတုဘူတာ ပုညသင်္ခါတာ အယာ အပေတတ္တာ, သုခါနံ ဝါ အယဿ, အာဂမနဿ ဝါ အဘာဝါ အပါယော။ ဒုက္ခဿ ဂတိ ပဋိသရဏန္တိ **ဒုဂ္ဂတိ၊** ဒောသဗဟုလတာယ ဝါ ဒုဋ္ဌေန ကမ္မုနာ နိဗ္ဗတ္တာ ဂတီတိ ဒုဂ္ဂတိ။ ဝိဝသာ နိပတန္တိ ဧတ္ထ ဒုက္ကတကာရိနောတိ **ဝိနိပါတော၊** ဝိနဿန္တာ ဝါ ဧတ္ထ နိပတန္တိ သမ္ဘိဇ္ဇမာနင်္ဂပစ္စင်္ဂါတိ ဝိနိပါတော။ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဿာဒသညိတော အယောတိ **နိရယော။**

အထ ဝါ အပါယဂ္ဂဟဏေန တိရစ္ဆာနယောနိံ ဒီပေတိ။ တိရစ္ဆာနယောနိ ဟိ အပါယော သုဂတိတော အပေတတ္တာ၊ န ဒုဂ္ဂတိ မဟေသက္ခာနံ နာဂရာဇာဒီနံ သမ္ဘဝတော။ ဒုဂ္ဂတိဂ္ဂဟဏေန ပေတ္တိဝိသယံ ဒီပေတိ။ သော ဟိ အပါယော စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ သုဂတိတော အပေတတ္တာ, ဒုက္ခဿ စ ဂတိဘူတတ္တာ၊ န တု ဝိနိပါတော အသုရသဒိသံ အဝိနိပတိတတ္တာ ပေတမဟိဒ္ဓိကာနမ္ပိ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ ဝိနိပါတဂ္ဂဟဏေန အသုရကာယံ ဒီပေတိ။ သော ဟိ ယထာဝုတ္တေနဋ္ဌေန “အပါယော” စေဝ “ဒုဂ္ဂတိ” စ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိသမုဿယေဟိ ဝိနိပတိတတ္တာ ‘‘ဝိနိပါတော’’တိ စ ဝုစ္စတိ။ နိရယဂ္ဂဟဏေန အဝီစိအာဒိကံ အနေကပ္ပကာရံ နိရယမေဝ ဒီပေတိ။ **ဥပပဇ္ဇတီ**တိ နိဗ္ဗတ္တတိ။

အာနိသံသကထာ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ ပန ဝိသေသော—**သီလဝါ**တိ သမာဒါနဝသေန သီလဝါ။ **သီလသမ္ပန္နော**တိ ပရိသုဒ္ဓံ ပရိပုဏ္ဏဉ္စ

၁-သုသီလော အပ္ပိစ္ဆကော ဝိယ (သီ)၊ ဒပ္ပိတော ဝိယ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ)
၂-အဂ္ဂိဇာလာယ အာလိင်္ဂိယမာနော (သီ၊ သျာ)

katvā sīlassa samādānena sīlasampanno. **Bhogakkhandhan**ti bhogarāsiṁ. **Sugatiṁ saggaṁ lokan**ti ettha sugatiggahaṇena manussagatipi saṅgayhati, saggaggahaṇena devagati eva. Tattha sundarā gati **sugati,** rūpādīhi visayehi suṭṭhu aggoti **saggo,** so sabbopi lujjanapalujjanaṭṭhena **lok**oti.

Pāṭaligāmiye upāsake bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāyāti aññāyapi Pāḷimuttāya dhammakathāya ceva āvasathānumodanakathāya ca. Tadā hi Bhagavā yasmā Ajātasattunā tattha Pāṭaliputtanagaraṁ māpentena aññesu gāmanigamajanapadarājadhānīsu ye sīlācārasampannā kuṭumbikā, te ānetvā dhanadhaññagharavatthukhettavatthādīni ceva parihārañca dāpetvā nivesiyanti. Tasmā Pāṭaligāmiyā upāsakā ānisaṁsadassāvitāya visesato sīlagarukā sabbaguṇānañca sīlassa adhiṭṭhānabhāvato tesaṁ paṭhamaṁ sīlānisaṁse pakāsetvā tato paraṁ ākāsagaṅgaṁ otārento viya, pathavojaṁ ākaḍḍhanto viya, mahājambuṁ matthake gahetvā cālento viya, yojanikamadhukaṇḍaṁ cakkayantena pīḷetvā madhurasaṁ pāyamāno viya Pāṭaligāmikānaṁ upāsakānaṁ hitasukhāvahaṁ pakiṇṇakakathaṁ kathento "āvāsadānaṁ nāmetaṁ gahapatayo mahantaṁ puññaṁ, tumhākaṁ āvāso mayā paribhutto, bhikkhusaṁghena ca paribhutto, mayā ca bhikkhusaṁghena ca paribhutte pana dhammaratanenapi paribhuttoyeva hoti. Evaṁ tīhi ratanehi paribhutte aparimeyyo ca vipāko, apica āvāsadānasmiṁ dinne sabbadānaṁ dinnameva hoti, bhūmaṭṭhakapaṇṇasālāya vā sākhāmaṇḍapassa vā saṁghaṁ uddissa katassa ānisaṁso paricchindituṁ na sakkā. Āvāsadānānubhāvena hi bhave nibbattamānassapi sampīḷitagabbhavāso nāma na hoti, dvādasahattho ovarako viyassa mātukucchi asambādhova hotī"ti evaṁ nānānayehi vicittaṁ bahuṁ dhammakathaṁ kathetvā—

"Sītaṁ uṇhaṁ paṭihanti, tato vāḷamigāni ca.
Sarīsape ca makase, sisire cāpi vuṭṭhiyo.

Tato vātātapo ghoro, sañjāto paṭihaññati.
Leṇatthañca sukhatthañca, jhāyituṁ ca vipassituṁ.

ကတွာ သီလဿ သမာဒါနေန သီလသမ္ပန္နော။ **ဘောဂက္ခန္ဓန္တိ** ဘောဂရာသိံ။ **သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကန္တိ** ဧတ္ထ သုဂတိဂ္ဂဟဏေန မနုဿဂတိပိ သင်္ဂယှတိ၊ သဂ္ဂဂ္ဂဟဏေန ဒေဝဂတိ ဧဝ။ တတ္ထ သုန္ဒရာ ဂတိ **သုဂတိ၊** ရူပါဒီဟိ ဝိသယေဟိ သုဋ္ဌု အဂ္ဂေါတိ **သဂ္ဂေါ၊** သော သဗ္ဗောပိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန **လောကော**တိ။

ပါဋလိဂါမိယေ ဥပါသကေ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ ဓမ္မိယာ ကထာယာတိ အညာယပိ ပါဠိမုတ္တာယ ဓမ္မကထာယ စေဝ အာဝသထာနုမောဒနကထာယ စ။ တဒါ ဟိ ဘဂဝါ ယသ္မာ အဇာတသတ္တုနာ တတ္ထ ပါဋလိပုတ္တနဂရံ မာပေန္တေန အညေသု ဂါမနိဂမဇနပဒရာဇဓာနီသု ယေ သီလာစာရသမ္ပန္နာ ကုဋုမ္ဗိကာ၊ တေ အာနေတွာ ဓနဓညဃရဝတ္ထုခေတ္တဝတ္ထာဒီနိ စေဝ ပရိဟာရဉ္စ ဒါပေတွာ နိဝေသိယန္တိ။ တသ္မာ ပါဋလိဂါမိယာ ဥပါသကာ အာနိသံသဒဿာဝိတာယ ဝိသေသတော သီလဂရုကာ သဗ္ဗဂုဏာနဉ္စ သီလဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော တေသံ ပဌမံ သီလာနိသံသေ ပကာသေတွာ တတော ပရံ အာကာသဂင်္ဂံ ဩတာရေန္တော ဝိယ, ပထဝေါဇံ အာကဍ္ဎန္တော ဝိယ, မဟာဇမ္ဗုံ မတ္ထကေ ဂဟေတွာ စာလေန္တော ဝိယ, ယောဇနိကမဓုကဏ္ဍံ စက္ကယန္တေန ပီဠေတွာ မဓုရသံ ပါယမာနော ဝိယ ပါဋလိဂါမိကာနံ ဥပါသကာနံ ဟိတသုခါဝဟံ ပကိဏ္ဏကကထံ ကထေန္တော "အာဝါသဒါနံ နာမေတံ ဂဟပတယော မဟန္တံ ပုညံ၊ တုမှာကံ အာဝါသော မယာ ပရိဘုတ္တော၊ ဘိက္ခုသံဃေန စ ပရိဘုတ္တော၊ မယာ စ ဘိက္ခုသံဃေန စ ပရိဘုတ္တေ ပန ဓမ္မရတနေနပိ ပရိဘုတ္တောယေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ တီဟိ ရတနေဟိ ပရိဘုတ္တေ အပရိမေယျော စ ဝိပါကော၊ အပိစ အာဝါသဒါနသ္မိံ ဒိန္နေ သဗ္ဗဒါနံ ဒိန္နမေဝ ဟောတိ၊ ဘူမဋ္ဌကပဏ္ဏသာလာယ ဝါ သာခါမဏ္ဍပဿ ဝါ သံဃံ ဥဒ္ဒိဿ ကတဿ အာနိသံသော ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ န သက္ကာ။ အာဝါသဒါနာနုဘာဝေန ဟိ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တမာနဿပိ သမ္ပီဠိတဂဗ္ဘဝါသော နာမ န ဟောတိ၊ ဒွါဒသဟတ္ထော ဩဝရကော ဝိယဿ မာတုကုစ္ဆိ အသမ္ဗာဓောဝ ဟောတီ"တိ ဧဝံ နာနာနယေဟိ ဝိစိတ္တံ ဗဟုံ ဓမ္မကထံ ကထေတွာ—

"သီတံ ဥဏှံ ပဋိဟန္တိ၊ တတော ဝါဠမိဂါနိ စ။
သရီသပေ စ မကသေ၊ သိသိရေ စာပိ ဝုဋ္ဌိယော။

တတော ဝါတာတပေါ ဃောရော၊ သဉ္ဇာတော ပဋိဟညတိ။
လေဏတ္ထဉ္စ သုခတ္ထဉ္စ၊ ဈာယိတုံ စ ဝိပဿိတုံ။

Vihāradānaṁ saṁghassa, aggaṁ Buddhena vaṇṇitaṁ.
Tasmā hi paṇḍito poso, sampassaṁ atthamattano.

Vihāre kāraye ramme, vāsayettha bahussute.
Tesaṁ annañca pānañca, vatthasenāsanāni ca.

Dadeyya ujubhūtesu, vippasannena cetasā.
Te tassa dhammaṁ desenti, sabbadukkhāpanūdanaṁ.
Yaṁ so dhammaṁ idhaññāya, parinibbāti anāsavoti[1]—

evaṁ ayampi āvāsadāne ānisaṁso"ti bahudeva rattiṁ atirekataraṁ diyaḍḍhayāmaṁ āvāsadānānisaṁsakathaṁ kathesi. Tattha imā gāthā tāva saṅgahaṁ āruḷhā, pakiṇṇakadhammadesanā pana saṅgahaṁ nārohati. **Sandassetvā**ti-ādīni vuttatthāneva.

Abhikkantāti atikkantā dve yāmā gatā. **Yassa dāni kālaṁ maññathā**ti yassa gamanassa tumhe kālaṁ maññatha, gamanakālo tumhākaṁ, gacchathāti vuttaṁ hoti. Kasmā pana Bhagavā te uyyojesīti? Anukampāya. Tiyāmarattiṁ hi tattha nisīditvā vītināmentānaṁ tesaṁ sarīre ābādho uppajjeyyāti, bhikkhusaṁghepi ca vippabhātasayananisajjāya okāso laddhuṁ vaṭṭati, iti ubhayānukampāya uyyojesīti. **Suññāgāran**ti pāṭiyekkaṁ suññāgāraṁ nāma tattha natthi. Te kira gahapatayo tasseva āvasathāgārassa ekapasse paṭasāṇiyā parikkhipāpetvā kappiyamañcaṁ paññāpetvā tattha kappiyapaccattharaṇaṁ attharitvā upari suvaṇṇarajatatārakāgandhamālādipaṭimaṇḍitaṁ vitānaṁ bandhitvā telappadīpaṁ āropesuṁ "appeva nāma Satthā dhammāsanato vuṭṭhāya thokaṁ vissamitukāmo idha nipajjeyya, evaṁ no idaṁ āvasathāgāraṁ Bhagavatā catūhi iriyāpathehi paribhuttaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissatī"ti. Satthāpi tadeva sandhāya tattha saṅghāṭiṁ paññāpetvā sīhaseyyaṁ kappesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ "suññāgāraṁ pāvisī"ti. Tattha pādadhovanaṭṭhānato paṭṭhāya yāva dhammāsanā agamāsi, ettake ṭhāne gamanaṁ nipphannaṁ. Dhammāsanaṁ patvā thokaṁ aṭṭhāsi, idaṁ tattha ṭhānaṁ. Bhagavā dve yāme dhammāsane nisīdi, ettake ṭhāne nisajjā nipphannā. Upāsake uyyojetvā

1. Vi 4. 291 piṭṭhe.

ဝိဟာရဒါနံ သံဃဿ၊ အဂ္ဂံ ဗုဒ္ဓေန ဝဏ္ဏိတံ။
တသ္မာ ဟိ ပဏ္ဍိတော ပေါသော၊ သမ္ပဿံ အတ္ထမတ္တနော။

ဝိဟာရေ ကာရယေ ရမ္မေ၊ ဝါသယေတ္ထ ဗဟုဿုတေ။
တေသံ အန္နဉ္စ ပါနဉ္စ၊ ဝတ္ထသေနာသနာနိ စ။

ဒဒေယျ ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
တေ တဿ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာပနူဒနံ။
ယံ သော ဓမ္မံ ဣဓညာယ၊ ပရိနိဗ္ဗာတိ အနာသဝေါတိ[၁]—

ဧဝံ အယမ္ပိ အာဝါသဒါနေ အာနိသံသော”တိ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ အတိရေကတရံ ဒိယဍ္ဎယာမံ အာဝါသဒါနာနိသံသကထံ ကထေသိ။ တတ္ထ ဣမာ ဂါထာ တာဝ သင်္ဂဟံ အာရုဠှာ၊ ပကိဏ္ဏကဓမ္မဒေသနာ ပန သင်္ဂဟံ နာရောဟတိ။ **သန္ဒဿေတွာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

အဘိက္ကန္တာတိ အတိက္ကန္တာ ဒွေ ယာမာ ဂတာ။ **ယဿ ဒါနိ ကာလံ မညထာ**တိ ယဿ ဂမနဿ တုမှေ ကာလံ မညထ၊ ဂမနကာလော တုမှာကံ၊ ဂစ္ဆထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ တေ ဥယျောဇေသီတိ? အနုကမ္ပာယ။ တိယာမရတ္တိံ ဟိ တတ္ထ နိသီဒိတွာ ဝီတိနာမေန္တာနံ တေသံ သရီရေ အာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ၊ ဘိက္ခုသံဃေပိ စ ဝိပ္ပဘာတသယန-နိသဇ္ဇာယ ဩကာသော လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဣတိ ဥဘယာနုကမ္ပာယ ဥယျောဇေ-သီတိ။ **သုညာဂါရ**န္တိ ပါဋိယေက္ကံ သုညာဂါရံ နာမ တတ္ထ နတ္ထိ။ တေ ကိရ ဂဟပတယော တဿေဝ အာဝသထာဂါရဿ ဧကပဿေ ပဋသာဏိယာ ပရိက္ခိပါပေတွာ ကပ္ပိယမဉ္စံ ပညာပေတွာ တတ္ထ ကပ္ပိယပစ္စတ္ထရဏံ အတ္ထရိတွာ ဥပရိ သုဝဏ္ဏရဇတတာရကာဂန္ဓမာလာဒိပဋိမဏ္ဍိတံ ဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ တေလ-ပ္ပဒီပံ အာရောပေသုံ “အပ္ပေဝ နာမ သတ္ထာ ဓမ္မာသနတော ဝုဋ္ဌာယ ထောကံ ဝိဿမိတုကာမော ဣဓ နိပဇ္ဇေယျ၊ ဧဝံ နော ဣဒံ အာဝသထာဂါရံ ဘဂဝတာ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုတ္တံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿတီ”တိ။ သတ္ထာပိ တဒေဝ သန္ဓာယ တတ္ထ သင်္ဃာဋိံ ပညာပေတွာ သီဟသေယျံ ကပ္ပေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “သုညာဂါရံ ပါဝိသီ”တိ။ တတ္ထ ပါဒဓောဝနဋ္ဌာ-နတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဓမ္မာသနာ အဂမာသိ၊ ဧတ္တကေ ဌာနေ ဂမနံ နိပ္ဖန္နံ။ ဓမ္မာသနံ ပတွာ ထောကံ အဋ္ဌာသိ၊ ဣဒံ တတ္ထ ဌာနံ။ ဘဂဝါ ဒွေ ယာမေ ဓမ္မာသနေ နိသီဒိ၊ ဧတ္တကေ ဌာနေ နိသဇ္ဇာ နိပ္ဖန္နာ။ ဥပါသကေ ဥယျောဇေတွာ

၁-ဝိ ၄-၂၉၁-ပိဋ္ဌေ။

dhammāsanato oruyha yathāvutte ṭhāne sīhaseyyaṁ kappesi. Evaṁ taṁ ṭhānaṁ Bhagavatā catūhi iriyāpathehi paribhuttaṁ ahosīti.

Sunidhavassakārāti Sunidho ca Vassakāro ca dve brāhmaṇā. **Magadhamahāmattā**ti Magadharañño mahā-amaccā, Magadharaṭṭhe vā mahāmattā mahatiyā issariyamattāya samannāgatāti mahāmattā. **Pāṭaligāme nagaraṁ māpentī**ti Pāṭaligāmasaṅkhāte bhūmipadese nagaraṁ māpenti. **Vajjīnaṁ paṭibāhāyā**ti Licchavirājūnaṁ āyamukhappacchindanatthaṁ. **Sahassasahassevā**ti ekekavaggavasena sahassaṁ sahassaṁ hutvā. **Vatthūnī**ti gharavatthūni. **Cittāni namanti nivesanāni māpetun**ti rañño rājamahāmattānañca nivesanāni māpetuṁ vatthuvijjāpāṭhakānaṁ cittāni namanti. Te kira attano sippānubhāvena heṭṭhāpathaviyaṁ tiṁsahatthamatte ṭhāne “idha nāgaggāho, idha yakkhaggāho, idha bhūtaggāho, idha pāsāṇo vā khāṇuko vā atthī”ti jānanti. Te tadā sippaṁ jappetvā devatāhi saddhiṁ sammantayamānā viya māpenti.

Atha vā nesaṁ sarīre devatā adhimuccitvā tattha tattha nivesanāni māpetuṁ cittaṁ nāmenti. Tā catūsu koṇesu khāṇuke koṭṭetvā vatthumhi gahitamatte paṭivigacchanti. Saddhakulānaṁ saddhā devatā tathā karonti, assaddhakulānaṁ assaddhā devatā. Kiṁkāraṇā? Saddhānaṁ hi evaṁ hoti “idha manussā nivesanaṁ māpentā paṭhamaṁ bhikkhusaṁghaṁ nisīdāpetvā maṅgalaṁ vadāpessanti, atha mayaṁ sīlavantānaṁ dassanaṁ dhammakathaṁ pañhavissajjanaṁ anumodanaṁ sotuṁ labhissāma, manussā ca dānaṁ datvā amhākaṁ pattiṁ dassantī”ti. Assaddhā devatāpi “attano icchānurūpaṁ tesaṁ paṭipattiṁ passituṁ, kathañca sotuṁ labhissāmā”ti tathā karonti.

Tāvatiṁsehīti yathā hi ekasmiṁ kule ekaṁ paṇḍitamanussaṁ, ekasmiṁ ca vihāre ekaṁ bahussutaṁ bhikkhuṁ upādāya “asukakule manussā paṇḍitā, asukavihāre bhikkhū bahussutā”ti saddo abbhuggacchati, evameva Sakkaṁ devarājānaṁ, Vissakammañca[1] devaputtaṁ upādāya “Tāvatiṁsā paṇḍitā”ti saddo abbhuggato. Tenāha “Tāvatiṁsehī”ti.

1. Vissukammañca (Syā), visukammañca (Ka)

ဓမ္မာသနတော ဩရုယှ ယထာဝုတ္တေ ဌာနေ သီဟသေယျံ ကပ္ပေသိ။ ဧဝံ တံ ဌာနံ ဘဂဝတာ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုတ္တံ အဟောသီတိ။

သုနိဓဝဿကာရာတိ သုနိဓော စ ဝဿကာရော စ ဒွေ ဗြာဟ္မဏာ။ **မဂဓမဟာမတ္တာ**တိ မဂဓရညော မဟာအမစ္စာ၊ မဂဓရဋ္ဌေ ဝါ မဟာမတ္တာ မဟတိယာ ဣဿရိယမတ္တာယ သမန္နာဂတာတိ မဟာမတ္တာ။ **ပါဋလိဂါမေ နဂရံ မာပေန္တီ**တိ ပါဋလိဂါမသင်္ခါတေ ဘူမိပဒေသေ နဂရံ မာပေန္တိ။ **ဝဇ္ဇီနံ ပဋိဗာဟာယာ**တိ လိစ္ဆဝိရာဇူနံ အာယမုခပ္ပစ္ဆိန္ဒနတ္ထံ။ **သဟဿသဟဿေဝါ**တိ ဧကေကဝဂ္ဂဝသေန သဟဿံ သဟဿံ ဟုတွာ။ **ဝတ္ထူနီ**တိ ဃရဝတ္ထူနိ။ **စိတ္တာနိ နမန္တိ နိဝေသနာနိ မာပေတု**န္တိ ရညော ရာဇမဟာမတ္တာနဉ္စ နိဝေသနာနိ မာပေတုံ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာပါဌကာနံ စိတ္တာနိ နမန္တိ။ တေ ကိရ အတ္တနော သိပ္ပါနုဘာဝေန ဟေဋ္ဌာပထဝိယံ တိံသဟတ္ထမတ္တေ ဌာနေ “ဣဓ နာဂဂ္ဂါဟော, ဣဓ ယက္ခဂ္ဂါဟော, ဣဓ ဘူတဂ္ဂါဟော, ဣဓ ပါသာဏော ဝါ ခါဏုကော ဝါ အတ္ထီ”တိ ဇာနန္တိ။ တေ တဒါ သိပ္ပံ ဇပ္ပေတွာ ဒေဝတာဟိ သဒ္ဓိံ သမ္မန္တယမာနာ ဝိယ မာပေန္တိ။

အထ ဝါ နေသံ သရီရေ ဒေဝတာ အဓိမုစ္စိတွာ တတ္ထ တတ္ထ နိဝေသနာနိ မာပေတုံ စိတ္တံ နာမေန္တိ။ တာ စတူသု ကောဏေသု ခါဏုကေ ကောဋ္ဋေတွာ ဝတ္ထုမှိ ဂဟိတမတ္တေ ပဋိဝိဂစ္ဆန္တိ။ သဒ္ဓကုလာနံ သဒ္ဓါ ဒေဝတာ တထာ ကရောန္တိ၊ အဿဒ္ဓကုလာနံ အဿဒ္ဓါ ဒေဝတာ။ ကိံကာရဏာ? သဒ္ဓါနံ ဟိ ဧဝံ ဟောတိ “ဣဓ မနုဿာ နိဝေသနံ မာပေန္တာ ပဌမံ ဘိက္ခုသံဃံ နိသီဒါပေတွာ မင်္ဂလံ ဝဒါပေဿန္တိ၊ အထ မယံ သီလဝန္တာနံ ဒဿနံ ဓမ္မကထံ ပဉှဝိဿဇ္ဇနံ အနုမောဒနံ သောတုံ လဘိဿာမ၊ မနုဿာ စ ဒါနံ ဒတွာ အမှာကံ ပတ္တိံ ဒဿန္တီ”တိ။ အဿဒ္ဓါ ဒေဝတာပိ “အတ္တနော ဣစ္ဆာနုရူပံ တေသံ ပဋိပတ္တိံ ပဿိတုံ, ကထဉ္စ သောတုံ လဘိဿာမာ”တိ တထာ ကရောန္တိ။

တာဝတိံသေဟီတိ ယထာ ဟိ ဧကသ္မိံ ကုလေ ဧကံ ပဏ္ဍိတမနုဿံ, ဧကသ္မိံ စ ဝိဟာရေ ဧကံ ဗဟုဿုတံ ဘိက္ခုံ ဥပါဒါယ “အသုကကုလေ မနုဿာ ပဏ္ဍိတာ၊ အသုကဝိဟာရေ ဘိက္ခူ ဗဟုဿုတာ”တိ သဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ သက္ကံ ဒေဝရာဇာနံ, ဝိဿကမ္မဉ္စ[1] ဒေဝပုတ္တံ ဥပါဒါယ “တာဝတိံသာ ပဏ္ဍိတာ”တိ သဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂတော။ တေနာဟ “တာဝတိံသေဟီ”တိ။

၁-ဝိဿုကမ္မဉ္စ (သျာ)၊ ဝိသုကမ္မဉ္စ (က)

seyyathāpīti-ādinā devehi Tāvatiṁsehi saddhiṁ mantetvā viya Sunidhavassakārā nagaraṁ māpentīti dasseti.

Yāvatā Ānanda ariyaṁ āyatananti yattakaṁ ariyamanussānaṁ osaraṇaṭṭhānaṁ nāma atthi. **Yāvatā vaṇippatho**ti yattakaṁ vāṇijānaṁ āhaṭabhaṇḍassa rāsivasena kayavikkayaṭṭhānaṁ nāma, vāṇijānaṁ vasanaṭṭhānaṁ vā atthi. **Idaṁ agganagaran**ti tesaṁ ariyāyatanavaṇippathānaṁ idaṁ nagaraṁ aggaṁ bhavissati jeṭṭhakaṁ pāmokkhaṁ. **Puṭabhedanan**ti bhaṇḍapuṭabhedanaṭṭhānaṁ, bhaṇḍabhaṇḍikānaṁ[1] mocanaṭṭhānanti vuttaṁ hoti. Sakalajambudīpe aladdhabhaṇḍampi hi idheva labhissanti, aññattha vikkayaṁ agacchantāpi idheva vikkayaṁ gacchissanti, tasmā idheva puṭaṁ bhindissantīti attho. Āyānampi hi catūsu dvāresu cattāri, sabhāyaṁ ekanti evaṁ divase divase pañcasatasahassāni tattha uṭṭhahissanti. Tāni sabhāvāni āyānīti dasseti.

Aggito vāti-ādīsu samuccayattho **vā**saddo, agginā ca udakena ca mithubhedena ca nassissatīti attho. Tassa hi eko koṭṭhāso agginā nassissati, nibbāpetuṁ na sakkhissanti, ekaṁ koṭṭhāsaṁ Gaṅgā gahetvā gamissati, eko iminā akathitaṁ amussa, amunā akathitaṁ imassa vadantānaṁ pisuṇavācānaṁ vasena bhinnānaṁ manussānaṁ aññamaññabhedena vinassissati. Evaṁ vatvā Bhagavā paccūsakāle Gaṅgātiraṁ gantvā katamukhadhovano bhikkhācāravelaṁ āgamayamāno nisīdi.

Sunidhavassakārāpi "amhākaṁ rājā samaṇassa Gotamassa upaṭṭhāko, so amhe upagate pucchissati 'Satthā kira Pāṭaligāmaṁ agamāsi, kiṁ tassa santikaṁ upasaṅkamittha, na upasaṅkamitthā'ti. 'Upasaṅkamimhā'ti ca vutte 'nimantayittha, na nimantayitthā'ti pucchissati. 'Na nimantayimhā'ti ca vutte amhākaṁ dosaṁ āropetvā niggaṇhissati, idañcāpi mayaṁ akataṭṭhāne nagaraṁ māpema, samaṇassa kho pana Gotamassa gatagataṭṭhāne kāḷakaṇṇisattā paṭikkamanti, taṁ mayaṁ nagaramaṅgalaṁ vācāpessāmā"ti cintetvā Sattharaṁ upasaṅkamitvā nimantayiṁsu. Tena vuttaṁ **"atha kho Sunidhavassakārā"**ti-ādi.

1. Bhaṇḍagaṇṭhikānaṁ (Ka)

သေယျထာပီတိအာဒိနာ ဒေဝေဟိ တာဝတိံသေဟိ သဒ္ဓိံ မန္တေတွာ ဝိယ သုနိဓဝဿကာရာ နဂရံ မာပေန္တီတိ ဒဿေတိ။

ယာဝတာ အာနန္ဒ အရိယံ အာယတနန္တိ ယတ္တကံ အရိယမနုဿာနံ ဩသရဏဋ္ဌာနံ နာမ အတ္ထိ။ **ယာဝတာ ဝဏိပ္ပထော**တိ ယတ္တကံ ဝါဏိဇာနံ အာဟဋဘဏ္ဍဿ ရာသိဝသေန ကယဝိက္ကယဋ္ဌာနံ နာမ, ဝါဏိဇာနံ ဝသန-ဋ္ဌာနံ ဝါ အတ္ထိ။ **ဣဒံ အဂ္ဂနဂရ**န္တိ တေသံ အရိယာယတနဝဏိပ္ပထာနံ ဣဒံ နဂရံ အဂ္ဂံ ဘဝိဿတိ ဇေဋ္ဌကံ ပါမောက္ခံ။ **ပုဋဘေဒန**န္တိ ဘဏ္ဍပုဋဘေဒန-ဋ္ဌာနံ၊ ဘဏ္ဍဘဏ္ဍိကာနံ[1] မောစနဋ္ဌာနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သကလဇမ္ဗုဒီပေ အလဒ္ဓဘဏ္ဍမ္ပိ ဟိ ဣဓေဝ လဘိဿန္တိ၊ အညတ္ထ ဝိက္ကယံ အဂစ္ဆန္တာပိ ဣဓေဝ ဝိက္ကယံ ဂစ္ဆိဿန္တိ၊ တသ္မာ ဣဓေဝ ပုဋံ ဘိန္ဒိဿန္တီတိ အတ္ထော။ အာယာနမ္ပိ ဟိ စတူသု ဒွါရေသု စတ္တာရိ, သဘာယံ ဧကန္တိ ဧဝံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ပဉ္စသတ-သဟဿာနိ တတ္ထ ဥဋ္ဌဟိဿန္တိ။ တာနိ သဘာဝါနိ အာယာနီတိ ဒဿေတိ။

အဂ္ဂိတော ဝါတိအာဒီသု သမုစ္စယတ္ထော **ဝါ**သဒ္ဒေါ၊ အဂ္ဂိနာ စ ဥဒ-ကေန စ မိထုဘေဒေန စ နဿိဿတီတိ အတ္ထော။ တဿ ဟိ ဧကော ကောဋ္ဌာသော အဂ္ဂိနာ နဿိဿတိ၊ နိဗ္ဗာပေတုံ န သက္ခိဿန္တိ၊ ဧကံ ကောဋ္ဌာသံ ဂင်္ဂါ ဂဟေတွာ ဂမိဿတိ၊ ဧကော ဣမိနာ အကထိတံ အမုဿ, အမုနာ အကထိတံ ဣမဿ ဝဒန္တာနံ ပိသုဏဝါစာနံ ဝသေန ဘိန္နာနံ မနုဿာနံ အညမညဘေဒေန ဝိနဿိဿတိ။ ဧဝံ ဝတွာ ဘဂဝါ ပစ္စူသကာလေ ဂင်္ဂါ-တီရံ ဂန္တွာ ကတမုခဓောဝနော ဘိက္ခာစာရဝေလံ အာဂမယမာနော နိသီဒိ။

သုနိဓဝဿကာရာပိ "အမှာကံ ရာဇာ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဥပဋ္ဌာ-ကော၊ သော အမှေ ဥပဂတေ ပုစ္ဆိဿတိ 'သတ္ထာ ကိရ ပါဋလိဂါမံ အဂမာသိ၊ ကိံ တဿ သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတ္ထ, န ဥပသင်္ကမိတ္ထာ'တိ။ 'ဥပသင်္ကမိမှာ'တိ စ ဝုတ္တေ 'နိမန္တယိတ္ထ, န နိမန္တယိတ္ထာ'တိ ပုစ္ဆိဿတိ။ 'န နိမန္တယိမှာ'တိ စ ဝုတ္တေ အမှာကံ ဒေါသံ အာရောပေတွာ နိဂ္ဂဏှိဿတိ၊ ဣဒဉ္စာပိ မယံ အကတ-ဋ္ဌာနေ နဂရံ မာပေမ၊ သမဏဿ ခေါ ပန ဂေါတမဿ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ကာဠကဏ္ဏိသတ္တာ ပဋိက္ကမန္တိ၊ တံ မယံ နဂရမင်္ဂလံ ဝါစာပေဿာမာ"တိ စိန္တေတွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ နိမန္တယိံသု။ တေန ဝုတ္တံ **"အထ ခေါ သုနိဓဝဿကာရာ"**တိအာဒိ။

၁-ဘဏ္ဍဂဏ္ဌိကာနံ (က)

Pubbaṇhasamayantipubbaṇhe kāle. **Nivāsetvā**ti gāmapavesananīhārena nivāsanaṁ nivāsetvā kāyabandhanaṁ bandhitvā. **Pattacīvaramādāyā**ti cīvaraṁ pārupitvā pattaṁ hatthena gahetvā.

Sīlavantetthāti sīlavanto ettha attano vasanaṭṭhāne. **Saññate**ti kāyavācācittehi saññate. **Tāsaṁ dakkhiṇamādise**ti saṁghassa dinne cattāro paccaye tāsaṁ gharadevatānaṁ ādiseyya[1] pattiṁ dadeyya. **Pūjitā pūjayantī**ti “ime manussā amhākaṁ ñātakāpi na honti, evampi no pattiṁ dentī”ti ārakkhaṁ susaṁvihitaṁ karonti suṭṭhu ārakkhaṁ karonti. **Mānitā mānayantī**ti kālānukālaṁ[2] balikammakaraṇena mānitā “ete manussā amhākaṁ ñātakāpi na honti, tathāpi catupañcachamāsantaraṁ no balikammaṁ karontī”ti mānenti uppannaparissayaṁ haranti[3]. **Tato nan**ti tato taṁ paṇḍitajātikaṁ purisaṁ. **Orasan**ti ure ṭhapetvā vaḍḍhitaṁ, yathā mātā orasaṁ puttaṁ anukampati, uppannaparissayaharaṇatthamevassa yathā vāyamati, evaṁ anukampantīti attho. **Bhadrāni passatī**ti sundarāni passati.

Anumoditvāti tehi tadā pasutapuññassa anumodanavasena tesaṁ dhammakathaṁ katvā. Sunidhavassakārāpi “yā tattha devatā āsuṁ, tāsaṁ dakkhiṇamādise”ti Bhagavato vacanaṁ sutvā devatānaṁ pattiṁ adaṁsu. **Taṁ Gotamadvāraṁ nāma ahosī**ti tassa nagarassa yena dvārena Bhagavā nikkhami, taṁ Gotamadvāraṁ nāma ahosi. Gaṅgāya pana uttaraṇatthaṁ anotiṇṇattā[4] Gotamatitthaṁ nāma nāhosi[5]. **Pūrā**ti puṇṇā. **Samatittikā**ti taṭasamaṁ udakassa tittā bharitā. **Kākapeyyā**ti tīre ṭhitakākehi pātuṁ sakkuṇeyya-udakā. Dvīhipi padehi ubhatokūlasamaṁ paripuṇṇabhāvameva[6] dasseti. **Uḷumpan**ti pāragamanatthāya dārūni saṁghāṭetvā āṇiyo koṭṭetvā kataṁ. **Kullan**ti veḷudaṇḍādike[7] valli-ādīhi bandhitvā kataṁ.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ mahājanassa gaṅgodakamattassapi kevalaṁ tarituṁ asamatthataṁ, attano pana bhikkhusaṁghassa ca atigambhīravitthataṁ

1. Ādissa (Sī)
2. Kālena kālaṁ (Sī)
3. Uppannaparissayā pālenti (Sī, Ka) Dī-Ṭṭha 2. 132 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
4. Otiṇṇaṭṭhānaṁ (Sī)
5. Ahosi (Sī)
6. Ubhatokūle jalaparipuṇṇabhāvameva (Sī, Syā)
7. Veḷunaḷādike (Sī, Syā)

ပုဗ္ဗဏှသမယန္တိ ပုဗ္ဗဏှေ ကာလေ။ **နိဝါသေတွာ**တိ ဂါမပဝေသနနီဟာရေန နိဝါသနံ နိဝါသေတွာ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ။ **ပတ္တစီဝရမာဒါယာ**တိ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ။

သီလဝန္တေတ္ထာတိ သီလဝန္တော ဧတ္ထ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေ။ **သညတေ**တိ ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ သညတေ။ **တာသံ ဒက္ခိဏမာဒိသေ**တိ သံဃဿ ဒိန္နေ စတ္တာရော ပစ္စယေ တာသံ ဃရဒေဝတာနံ အာဒိသေယျ[1] ပတ္တိံ ဒဒေယျ။ **ပူဇိတာ ပူဇယန္တီ**တိ “ဣမေ မနုဿာ အမှာကံ ဉာတကာပိ န ဟောန္တိ၊ ဧဝမ္ပိ နော ပတ္တိံ ဒေန္တီ”တိ အာရက္ခံ သုသံဝိဟိတံ ကရောန္တိ သုဋ္ဌု အာရက္ခံ ကရောန္တိ။ **မာနိတာ မာနယန္တီ**တိ ကာလာနုကာလံ[2] ဗလိကမ္မကရဏေန မာနိတာ “ဧတေ မနုဿာ အမှာကံ ဉာတကာပိ န ဟောန္တိ၊ တထာပိ စတုပဉ္စဆမာသန္တရံ နော ဗလိကမ္မံ ကရောန္တီ”တိ မာနေန္တိ ဥပ္ပန္နပရိဿယံ ဟရန္တိ[3]။ **တတော နန္တိ** တတော တံ ပဏ္ဍိတဇာတိကံ ပုရိသံ။ **ဩရသန္တိ** ဥရေ ဌပေတွာ ဝဍ္ဍိတံ၊ ယထာ မာတာ ဩရသံ ပုတ္တံ အနုကမ္ပတိ၊ ဥပ္ပန္နပရိဿယဟရဏတ္ထမေဝဿ ယထာ ဝါယမတိ၊ ဧဝံ အနုကမ္ပန္တီတိ အတ္ထော။ **ဘဒြာနိ ပဿတီ**တိ သုန္ဒရာနိ ပဿတိ။

အနုမောဒိတွာတိ တေဟိ တဒါ ပသုတပုညဿ အနုမောဒနဝသေန တေသံ ဓမ္မကထံ ကတွာ။ သုနိဓဝဿကာရာပိ “ယာ တတ္ထ ဒေဝတာ အာသုံ၊ တာသံ ဒက္ခိဏမာဒိသေ”တိ ဘဂဝတော ဝစနံ သုတွာ ဒေဝတာနံ ပတ္တိံ အဒံသု။ **တံ ဂေါတမဒွါရံ နာမ အဟောသီ**တိ တဿ နဂရဿ ယေန ဒွါရေန ဘဂဝါ နိက္ခမိ၊ တံ ဂေါတမဒွါရံ နာမ အဟောသိ။ ဂင်္ဂါယ ပန ဥတ္တရဏတ္ထံ အနောတိဏ္ဏတ္တာ[4] ဂေါတမတိတ္ထံ နာမ နာဟောသိ[5]။ **ပူရာ**တိ ပုဏ္ဏာ။ **သမတိတ္တိကာ**တိ တဋသမံ ဥဒကဿ တိတ္တာ ဘရိတာ။ **ကာကပေယျာ**တိ တီရေ ဌိတကာကေဟိ ပါတုံ သက္ကုဏေယျဥဒကာ။ ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ ဥဘတောကူလသမံ ပရိပုဏ္ဏဘာဝမေဝ[6] ဒဿေတိ။ **ဥဠုမ္ပန္တိ** ပါရဂမနတ္ထာယ ဒါရူနိ သံဃာဋေတွာ အာဏိယော ကောဋ္ဋေတွာ ကတံ။ **ကုလ္လန္တိ** ဝေဠုဒဏ္ဍာဒိကေ[7] ဝလ္လိအာဒီဟိ ဗန္ဓိတွာ ကတံ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ မဟာဇနဿ ဂင်္ဂေါဒကမတ္တဿပိ ကေဝလံ တရိတုံ အသမတ္ထတံ, အတ္တနော ပန ဘိက္ခုသံဃဿ စ အတိဂမ္ဘီရဝိတ္ထတံ

၁-အာဒိဿ (သီ)
၂-ကာလေန ကာလံ (သီ)
၃-ဥပ္ပန္နပရိဿယာ ပါလေန္တိ (သီ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၂-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-ဩတိဏ္ဏဋ္ဌာနံ (သီ)
၅-အဟောသိ (သီ)
၆-ဥဘတောကူလေ ဇလပရိပုဏ္ဏဘာဝမေဝ (သီ၊ သျာ)
၇-ဝေဠုနဠာဒိကေ (သီ၊ သျာ)

saṁsāramahaṇṇavaṁ taritvā ṭhitabhāvañca sabbākārato viditvā tadatthaparidīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **aṇṇavan**ti sabbantimena paricchedena yojanamattaṁ gambhīrassa ca vitthatassa ca udakaṭṭhānassetaṁ adhivacanaṁ. **Saran**ti saritvā gamanato idha nadī adhippetā. Idaṁ vuttaṁ hoti—**ye** gambhīravitthataṁ saṁsāraṇṇavaṁ taṇhāsaritañca **taranti,** te ariyamaggasaṅkhātaṁ **setuṁ katvāna visajja pallalāni** anāmasitvāva udakabharitāni ninnaṭṭhānāni, ayaṁ pana idaṁ appamattakaṁ udakaṁ taritukāmo **kullaṁ hi jano pabandhati** kullaṁ bandhituṁ āyāsaṁ āpajjati. **Tiṇṇā medhāvino janā**ti ariyamaggañāṇasaṅkhātāya medhāya samannāgatattā medhāvino Buddhā ca Buddhasāvakā ca vinā eva kullena tiṇṇā paratīre patiṭṭhitāti.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Dvidhāpathasuttavaṇṇanā

77. Sattame **addhānamaggapaṭipanno**ti addhānasaṅkhātaṁ dīghamaggaṁ paṭipanno gacchanto hoti. **Nāgasamālenā**ti evaṁnāmakena therena. **Pacchāsamaṇenā**ti ayaṁ tadā Bhagavato upaṭṭhāko ahosi. Tena naṁ pacchāsamaṇaṁ katvā maggaṁ paṭipajji. Bhagavato hi paṭhamabodhiyaṁ vīsativassāni anibaddhā upaṭṭhākā ahesuṁ, tato paraṁ yāva parinibbānā pañcavīsativassāni āyasmā Ānando chāyāva upaṭṭhāsi. Ayaṁ pana anibaddhupaṭṭhākakālo[1]. Tena vuttaṁ **"āyasmatā Nāgasamālena pacchāsamaṇenā"**ti. **Dvidhāpathan**ti dvidhābhūtaṁ maggaṁ. "Dvedhāpathan"tipi paṭhanti. āyasmā Nāgasamālo attanā pubbe tattha kataparicayattā ujubhāvañcassa sandhāya vadati **"ayaṁ bhante Bhagavā pantho"**ti.

Bhagavā pana tadā tassa saparissayabhāvaṁ ñatvā tato aññaṁ maggaṁ gantukāmo **"ayaṁ Nāgasamāla pantho"**ti āha. "Saparissayo"ti ca vutte asaddahitvā "Bhagavā na tattha parissayo"ti vadeyya, tadassa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyāti "saparissayo"ti na kathesi. Tikkhattuṁ

1. Anibaddhūpaṭṭhāko (Ka)

သံသာရမဟဏ္ဏဝံ တရိတွာ ဌိတဘာဝဉ္စ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထ-ပရိဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **အဏ္ဏဝန္တိ** သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန ယောဇနမတ္တံ ဂမ္ဘီရဿ စ ဝိတ္ထတဿ စ ဥဒကဋ္ဌာနဿေတံ အဓိဝစနံ။ **သရန္တိ** သရိတွာ ဂမနတော ဣဓ နဒီ အဓိပ္ပေတာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—**ယေ** ဂမ္ဘီရဝိတ္ထတံ သံသာရဏ္ဏဝံ တဏှာသရိတဉ္စ **တရန္တိ**၊ တေ အရိယမဂ္ဂသင်္ခါတံ **သေတုံ ကတွာန ဝိသဇ္ဇ ပလ္လလာနိ** အနာမသိတွာဝ ဥဒကဘရိတာနိ နိန္နဋ္ဌာနာနိ၊ အယံ ပန ဣဒံ အပ္ပမတ္တကံ ဥဒကံ တရိတုကာမော **ကုလ္လံ ဟိ ဇနော ပဗန္ဓတိ** ကုလ္လံ ဗန္ဓိတုံ အာယာသံ အာပဇ္ဇတိ။ **တိဏ္ဏာ မေဓာဝိနော ဇနာ**တိ အရိယမဂ္ဂဉာဏသင်္ခါ-တာယ မေဓာယ သမန္နာဂတတ္တာ မေဓာဝိနော ဗုဒ္ဓါ စ ဗုဒ္ဓသာဝကာ စ ဝိနာ ဧဝ ကုလ္လေန တိဏ္ဏာ ပရတီရေ ပတိဋ္ဌိတာတိ။

ဆဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဒွိဓာပထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၇။ သတ္တမေ **အဒ္ဓါနမဂ္ဂပဋိပန္နော**တိ အဒ္ဓါနသင်္ခါတံ ဒီဃမဂ္ဂံ ပဋိပန္နော ဂစ္ဆန္တော ဟောတိ။ **နာဂသမာလေနာ**တိ ဧဝံနာမကေန ထေရေန။ **ပစ္ဆာ-သမဏေနာ**တိ အယံ တဒါ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကော အဟောသိ။ တေန နံ ပစ္ဆာသမဏံ ကတွာ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ဘဂဝတော ဟိ ပဌမဗောဓိယံ ဝီသတိဝဿာနိ အနိဗဒ္ဓါ ဥပဋ္ဌာကာ အဟေသုံ၊ တတော ပရံ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနာ ပဉ္စဝီသတိဝဿာနိ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဆာယာဝ ဥပဋ္ဌာသိ။ အယံ ပန အနိဗဒ္ဓုပဋ္ဌာကကာလော[၁]။ တေန ဝုတ္တံ "**အာယသ္မတာ နာဂသမာလေန ပစ္ဆာသမဏေနာ**"တိ။ **ဒွိဓာပထန္တိ** ဒွိဓာဘူတံ မဂ္ဂံ။ "ဒွေဓာပထ"န္တိပိ ပဌန္တိ။ အာယသ္မာ နာဂသမာလော အတ္တနာ ပုဗ္ဗေ တတ္ထ ကတပရိစယတ္တာ ဥဇုဘာဝဉ္စဿ သန္ဓာယ ဝဒတိ "**အယံ ဘန္တေ ဘဂဝါ ပန္ထော**"တိ။

ဘဂဝါ ပန တဒါ တဿ သပရိဿယဘာဝံ ဉတွာ တတော အညံ မဂ္ဂံ ဂန္တုကာမော "**အယံ နာဂသမာလ ပန္ထော**"တိ အာဟ။ "သပရိဿယော"တိ စ ဝုတ္တေ အသဒ္ဒဟိတွာ "ဘဂဝါ န တတ္ထ ပရိဿယော"တိ ဝဒေယျ၊ တဒဿ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယာတိ "သပရိဿယော"တိ န ကထေသိ။ တိက္ခတ္တုံ

၁-အနိဗဒ္ဓူပဋ္ဌာကော (က)

“ayaṁ pantho, iminā gacchāmā”ti vatvā catutthavāre “na Bhagavā iminā maggena gantuṁ icchati, ayameva ca ujumaggo, handāhaṁ Bhagavato pattacīvaraṁ datvā iminā maggena vamissāmī”ti cintetvā Satthu pattacīvaraṁ dātuṁ asakkonto bhūmiyaṁ ṭhapetvā paccupaṭṭhitena dukkhasaṁvattanikena kammunā codiyamāno Bhagavato vacanaṁ anādiyitvāva pakkāmi. Tena vuttaṁ **“atha kho āyasmā Nāgasamālo Bhagavato pattacīvaraṁ tattheva chamāyaṁ nikkhipitvā pakkāmī**”ti. Tattha Bhagava**to pattacīvara**nti attano hatthagataṁ Bhagavato pattacīvaraṁ. **Tatthevā**ti tasmiṁyeva magge **chamāyaṁ** pathaviyaṁ nikkhipitvā pakkāmi. Idaṁ vo Bhagavā pattacīvaraṁ, sace icchatha, gaṇhatha, yadi attanā icchitamaggaṁyeva gantukāmatthāti adhippāyo. Bhagavāpi attano pattacīvaraṁ sayameva gahetvā yathādhippetaṁ maggaṁ paṭapajji.

Antarāmagge corā nikkhamitvāti tadā kira pañcasatā purisā luddā lohitapāṇino rājāparādhino hutvā araññaṁ pavisitvā corikāya jīvikaṁ kappentā “pāripanthikabhāvena rañño āyapathaṁ pacchindissāmā”ti maggasamīpe araññe tiṭṭhanti. Te theraṁ tena maggena gacchantaṁ disvā “ayaṁ samaṇo iminā maggena āgacchati, avaḷañjitabbaṁ maggaṁ vaḷañjeti, amhākaṁ atthibhāvaṁ na jānāti, handa naṁ jānāpessāmā”ti kujjhitvā gahanaṭṭhānato vegena nikkhamitvā sahasā theraṁ bhūmiyaṁ pātetvā hatthapādehi koṭṭetvā mattikāpattañcassa bhinditvā cīvaraṁ khaṇḍākhaṇḍikaṁ chinditvā pabbajitattā “taṁ na hanāma, ito paṭṭhāya imassa maggassa parissayabhāvaṁ jānāhī”ti vissajjesuṁ. Tena vuttaṁ **“atha kho āyasmato -pa- vipphālesun**”ti.

Bhagavāpi “ayaṁ tena maggena gato corehi bādhito maṁ pariyesitvā idāneva āgamissatī”ti ñatvā thokaṁ gantvā maggā okkamma aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi. āyasmāpi kho Nāgasamālo paccāgantvā Satthārā gatamaggameva gahetvā gacchanto tasmiṁ rukkhamūle Bhagavantaṁ passitvā upasaṅkamitvā vanditvā taṁ pavattiṁ sabbaṁ ārocesi. Tena vuttaṁ **“atha kho āyasmā Nāgasamālo -pa- saṁghāṭiñca vipphālesun**”ti.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Nāgasamālassa attano vacanaṁ anādiyitvā akhemantamaggagamanaṁ, attano ca khemantamaggagamanaṁ viditvā tadatthadīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

“အယံ ပန္ထော၊ ဣမိနာ ဂစ္ဆာမာ”တိ ဝတွာ စတုတ္ထဝါရေ “န ဘဂဝါ ဣမိနာ မဂ္ဂေန ဂန္တုံ ဣစ္ဆတိ၊ အယမေဝ စ ဥဇုမဂ္ဂေါ၊ ဟန္ဒာဟံ ဘဂဝတော ပတ္တစီဝရံ ဒတွာ ဣမိနာ မဂ္ဂေန ဂမိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ သတ္ထု ပတ္တစီဝရံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တော ဘူမိယံ ဌပေတွာ ပစ္စုပဋ္ဌိတေန ဒုက္ခသံဝတ္တနိကေန ကမ္မုနာ စောဒိယမာနော ဘဂဝတော ဝစနံ အနာဒိယိတွာဝ ပက္ကာမိ။ တေန ဝုတ္တံ **“အထ ခေါ အာယသ္မာ နာဂသမာလော ဘဂဝတော ပတ္တစီဝရံ တတ္ထေဝ ဆမာယံ နိက္ခိပိတွာ ပက္ကာမီ**”တိ။ တတ္ထ **ဘဂဝတော ပတ္တစီဝရ**န္တိ အတ္တနော ဟတ္ထဂတံ ဘဂဝတော ပတ္တစီဝရံ။ **တတ္ထေဝါ**တိ တသ္မိံယေဝ မဂ္ဂေ **ဆမာယံ** ပထဝိယံ နိက္ခိပိတွာ ပက္ကာမိ။ ဣဒံ ဝေါ ဘဂဝါ ပတ္တစီဝရံ၊ သစေ ဣစ္ဆထ၊ ဂဏှထ၊ ယဒိ အတ္တနာ ဣစ္ဆိတမဂ္ဂံယေဝ ဂန္တုကာမတ္ထာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဘဂဝါပိ အတ္တနော ပတ္တစီဝရံ သယမေဝ ဂဟေတွာ ယထာဓိပ္ပေတံ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။

အန္တရာမဂ္ဂေ စောရာ နိက္ခမိတွာတိ တဒါ ကိရ ပဉ္စသတာ ပုရိသာ လုဒ္ဒါ လောဟိတပါဏိနော ရာဇာပရာဓိနော ဟုတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ စောရိကာယ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တာ “ပါရိပန္ထိကဘာဝေန ရညော အာယပထံ ပစ္ဆိန္ဒိဿာမာ”တိ မဂ္ဂသမီပေ အရညေ တိဋ္ဌန္တိ။ တေ ထေရံ တေန မဂ္ဂေန ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “အယံ သမဏော ဣမိနာ မဂ္ဂေန အာဂစ္ဆတိ၊ အဝဠဉ္ဇိတဗ္ဗံ မဂ္ဂံ ဝဠဉ္ဇေတိ၊ အမှာကံ အတ္ထိဘာဝံ န ဇာနာတိ၊ ဟန္ဒ နံ ဇာနာပေဿာမာ”တိ ကုဇ္ဈိတွာ ဂဟနဋ္ဌာနတော ဝေဂေန နိက္ခမိတွာ သဟသာ ထေရံ ဘူမိယံ ပါတေတွာ ဟတ္ထပါဒေဟိ ကောဋ္ဋေတွာ မတ္တိကာပတ္တဉ္စဿ ဘိန္ဒိတွာ စီဝရံ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဆိန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ “တံ န ဟနာမ၊ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဣမဿ မဂ္ဂဿ ပရိဿယဘာဝံ ဇာနာဟီ”တိ ဝိဿဇ္ဇေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ **“အထ ခေါ အာယသ္မတော။ပ။ ဝိပ္ဖါလေသု**”န္တိ။

ဘဂဝါပိ “အယံ တေန မဂ္ဂေန ဂတော စောရေဟိ ဗာဓိတော မံ ပရိယေသိတွာ ဣဒါနေဝ အာဂမိဿတီ”တိ ဉတွာ ထောကံ ဂန္တွာ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ အာယသ္မာပိ ခေါ နာဂသမာလော ပစ္စာဂန္တွာ သတ္ထာရာ ဂတမဂ္ဂမေဝ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တော တသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ တံ ပဝတ္တိံ သဗ္ဗံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **“အထ ခေါ အာယသ္မာ နာဂသမာလော။ပ။ သံဃာဋိဉ္စ ဝိပ္ဖါလေသု**”န္တိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော နာဂသမာလဿ အတ္တနော ဝစနံ အနာဒိယိတွာ အခေမန္တမဂ္ဂဂမနံ, အတ္တနော စ ခေမန္တမဂ္ဂဂမနံ ဝိဒိတွာ တဒတ္ထဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။**

Tattha **saddhiṁ caran**ti saha caranto. **Ekato vasan**ti idaṁ tasseva vevacanaṁ, saha vasantoti attho. **Misso aññajanena vedagū**ti veditabbaṭṭhena vedasaṅkhātena catusacca-ariyamaggañāṇena gatattā adhigatattā, vedassa vā sakalassa ñeyyassa pāraṁ gatattā vedagū. ATtano hitāhitaṁ na jānātīti añño, avidvā bāloti attho. Tena aññena janena misso sahacaraṇamattena misso. **Vidvāpajahāti pāpakan**ti tena vedagūbhāvena vidvā jānanto pāpakaṁ abhaddakaṁ attano dukkhāvahaṁ pajahāti, pāpakaṁ vā akalyāṇapuggalaṁ pajahāti. Yathā kiṁ? **Koñco khīrapakova ninnagan**ti yathā koñcasakuṇo udakamissite khīre upanīte vinā toyaṁ khīramattasseva pivanato khīrapako ninnaṭṭhānagamanena ninnagasaṅkhātaṁ udakaṁ pajahāti vajjeti, evaṁ paṇḍito kira duppaññapuggalehi ṭhānanisajjādīsu sahabhūtopi ācārena te pajahāti, na kadācipi sammisso hoti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Visākhāsuttavaṇṇanā

78. Aṭṭhame **Visākhāya Migāramātuyā nattā kālaṅkatā hotī**ti Visākhāya mahā-upāsikāya puttassa dhītā kumārikā kālaṅkatā hoti. Sā kira vattasampannā sāsane abhippasannā mahā-upāsikāya gehaṁ paviṭṭhānaṁ bhikkhūnaṁ bhikkhunīnañca attanā kātabbaveyyāvaccaṁ purebhattaṁ pacchābhattañca appamattā akāsi, attano pitāmahiyā cittānukūlaṁ paṭipajji. Tena Visākhā gehato bahi gacchantī sabbaṁ tassāyeva bhāraṁ katvā gacchati, rūpena ca dassanīyā pāsādikā, iti sā tassā visesato piyā manāpā ahosi. Sā rogābhibhūtā kālamakāsi. Tena vuttaṁ "tena kho pana samayena Visākhāya Migāramātuyā nattā kālaṅkatā hoti piyā manāpā"ti. Atha mahā-upāsikā tassā maraṇena sokaṁ sandhāretuṁ asakkontī dukkhī dummanā sarīranikkhepaṁ kāretvā "api nāma Satthu santikaṁ gatakāle cittassādaṁ labheyyan"ti Bhagavantaṁ upasaṅkami. Tena vuttaṁ **"atha kho Visākhā migāramātā"**ti-ādi. Tattha **divā divassā**ti divasassāpi divā, majjhanhike kāleti attho.

တတ္ထ **သဒ္ဓိံ စရန္တိ** သဟ စရန္တော။ **ဧကတော ဝသန္တိ** ဣဒံ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ သဟ ဝသန္တောတိ အတ္ထော။ **မိဿော အညဇနေန ဝေဒဂူ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဝေဒသင်္ခါတေန စတုသစ္စအရိယမဂ္ဂဉာဏေန ဂတတ္တာ အဓိဂတတ္တာ, ဝေဒဿ ဝါ သကလဿ ဉေယျဿ ပါရံ ဂတတ္တာ ဝေဒဂူ။ အတ္တနော ဟိတာဟိတံ န ဇာနာတီတိ အညော၊ အဝိဒ္ဒါ ဗာလောတိ အတ္ထော။ တေန အညေန ဇနေန မိဿော သဟစရဏမတ္တေန မိဿော။ **ဝိဒ္ဒါ ပဇဟာတိ ပါပကန္တိ** တေန ဝေဒဂူဘာဝေန ဝိဒ္ဒါ ဇာနန္တော ပါပကံ အဘဒ္ဒကံ အတ္တနော ဒုက္ခာဝဟံ ပဇဟာတိ၊ ပါပကံ ဝါ အကလျာဏပုဂ္ဂလံ ပဇဟာတိ။ ယထာ ကိံ? **ကောဉ္စော ခီရပကောဝ နိန္နဂန္တိ** ယထာ ကောဉ္စသကုဏော ဥဒကမိဿိတေ ခီရေ ဥပနီတေ ဝိနာ တောယံ ခီရမတ္တဿေဝ ပိဝနတော ခီရပကော နိန္နဋ္ဌာနဂမနေန နိန္နဂသင်္ခါတံ ဥဒကံ ပဇဟာတိ ဝဇ္ဇေတိ၊ ဧဝံ ပဏ္ဍိတော ကိရ ဒုပ္ပညပုဂ္ဂလေဟိ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သဟဘူတောပိ အာစာရေန တေ ပဇဟာတိ၊ န ကဒါစိပိ သမ္မိဿော ဟောတိ။

သတ္တမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဝိသာခါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၈။ အဋ္ဌမေ **ဝိသာခါယ မိဂါရမာတုယာ နတ္တာ ကာလင်္ကတာ ဟောတီ**တိ ဝိသာခါယ မဟာဥပါသိကာယ ပုတ္တဿ ဓီတာ ကုမာရိကာ ကာလင်္ကတာ ဟောတိ။ သာ ကိရ ဝတ္တသမ္ပန္နာ သာသနေ အဘိပ္ပသန္နာ မဟာဥပါသိကာယ ဂေဟံ ပဝိဋ္ဌာနံ ဘိက္ခူနံ ဘိက္ခုနီနဉ္စ အတ္တနာ ကာတဗ္ဗဝေယျာဝစ္စံ ပုရေဘတ္တံ ပစ္ဆာဘတ္တဉ္စ အပ္ပမတ္တာ အကာသိ၊ အတ္တနော ပိတာမဟိယာ စိတ္တာနုကူလံ ပဋိပဇ္ဇိ။ တေန ဝိသာခါ ဂေဟတော ဗဟိ ဂစ္ဆန္တီ သဗ္ဗံ တဿာယေဝ ဘာရံ ကတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ရူပေန စ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ၊ ဣတိ သာ တဿာ ဝိသေသတော ပိယာ မနာပါ အဟောသိ။ သာ ရောဂါဘိဘူတာ ကာလမကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ ''တေန ခေါ ပန သမယေန ဝိသာခါယ မိဂါရမာတုယာ နတ္တာ ကာလင်္ကတာ ဟောတိ ပိယာ မနာပါ''တိ။ အထ မဟာဥပါသိကာ တဿာ မရဏေန သောကံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တီ ဒုက္ခီ ဒုမ္မနာ သရီရနိက္ခေပံ ကာရေတွာ ''အပိ နာမ သတ္ထု သန္တိကံ ဂတကာလေ စိတ္တဿာဒံ လဘေယျ''န္တိ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိ။ တေန ဝုတ္တံ **''အထ ခေါ ဝိသာခါ မိဂါရမာတာ''**တိအာဒိ။ တတ္ထ **ဒိဝါ ဒိဝဿာ**တိ ဒိဝသဿာပိ ဒိဝါ၊ မဇ္ဈန္ှိကေ ကာလေတိ အတ္ထော။

Bhagavā Visākhāya vaṭṭābhiratiṁ jānanto upāyena sokatanukaraṇatthaṁ **“icchеyyāsi tvaṁ Visākhe”**ti-ādimāha. Tattha **yāvatikā**ti yattakā. Tadā kira satta janakoṭiyo Sāvatthiyaṁ paṭivasanti. Taṁ sandhāya Bhagavā **“kīvabahukā pana Visākhe Sāvatthiyā manussā devasikaṁ kālaṁ karontī”**ti pucchi. Visākhā **“dasapi bhante”**ti-ādimāha. Tattha **tīṇī**ti tayo. Ayameva vā pāṭho. **Avivittā**ti asuññā.

Atha Bhagavā attano adhippāyaṁ pakāsento **“api nu tvaṁ kadāci karahaci anallavatthā vā bhaveyyāsi anallakesā vā”**ti āha. Nanu evaṁ sante tayā[1] sabbakālaṁ sokābhibhūtāya matānaṁ puttādīnaṁ amaṅgalūpacāravasena udakorohaṇena allavatthāya allakesāya eva bhavitabbanti dasseti. Taṁ sutvā upāsikā saṁvegajātā **“no hetaṁ bhante”**ti paṭikkhipitvā piyavatthuṁ vippaṭisārato attano cittassa nivattabhāvaṁ Satthu ārocentī **“alaṁ me bhante tāvabahukehi puttehi ca nattārehi cā”**ti āha.

Athassā Bhagavā “dukkhaṁ nāmetaṁ piyavatthunimittaṁ, yattakāni piyavatthūni, tattakāni dukkhāni. Tasmā sukhakāmena dukkhappaṭikūlena sabbaso piyavatthuto cittaṁ vivecetabban”ti dhammaṁ desento **“yesaṁ kho Visākhe sataṁ piyāni, sataṁ tesaṁ dukkhānī”**ti-ādimāha. Tattha **sataṁ piyānī**ti sataṁ piyāyitabbavatthūni. “Sataṁ piyan”tipi keci paṭhanti. Ettha ca yasmā ekato paṭṭhāya yāva dasa, tāva saṅkhyā saṅkhyeyyappadhānā, tasmā **“yesaṁ dasa piyāni, dasa tesaṁ dukkhānī”**ti-ādinā Pāḷi āgatā. Keci pana “yesaṁ dasa piyānaṁ, dasa nesaṁ dukkhānan”ti-ādinā paṭhanti, taṁ na sundaraṁ. Yasmā pana vīsatito paṭṭhāya yāva sataṁ, tāva saṅkhyā saṅkhyeyyappadhānāva, tasmā tatthāpi saṅkhyeyyappadhānataṁyeva gahetvā “yesaṁ kho Visākhe sataṁ piyāni, sataṁ tesaṁ dukkhānī”ti-ādinā Pāḷi āgatā. Sabbesampi ca “yesaṁ ekaṁ piyaṁ, ekaṁ tesaṁ dukkhan”ti pāṭho, na pana dukkhassāti. Etasmiṁ hi pakkhe ekarasā ekajjhāsayā ca Bhagavato desanā hoti. Tasmā yathāvuttanayāva Pāḷi veditabbā.

---

1. Tassā (Sī, Syā)

ဘဂဝါ ဝိသာခါယ ဝဋ္ဋာဘိရတိံ ဇာနန္တော ဥပါယေန သောကတနုကရဏတ္ထံ “**ဣစ္ဆေယျာသိ တွံ ဝိသာခေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယာဝတိကာ**တိ ယတ္တကာ။ တဒါ ကိရ သတ္တ ဇနကောဋိယော သာဝတ္ထိယံ ပဋိဝသန္တိ။ တံ သန္ဓာယ ဘဂဝါ “**ကီဝဗဟုကာ ပန ဝိသာခေ သာဝတ္ထိယာ မနုဿာ ဒေဝသိကံ ကာလံ ကရောန္တီ**”တိ ပုစ္ဆိ။ ဝိသာခါ “**ဒသပိ ဘန္တေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တီဏီ**တိ တယော။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **အဝိဝိတ္တာ**တိ အသုညာ။

အထ ဘဂဝါ အတ္တနော အဓိပ္ပာယံ ပကာသေန္တော “**အပိ နု တွံ ကဒါစိ ကရဟစိ အနလ္လဝတ္ထာ ဝါ ဘဝေယျာသိ အနလ္လကေသာ ဝါ**”တိ အာဟ။ နနု ဧဝံ သန္တေ တယာ[1] သဗ္ဗကာလံ သောကာဘိဘူတာယ မတာနံ ပုတ္တာဒီနံ အမင်္ဂလူပစာရဝသေန ဥဒကောရောဟဏေန အလ္လဝတ္ထာယ အလ္လကေသာယ ဧဝ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။ တံ သုတွာ ဥပါသိကာ သံဝေဂဇာတာ “**နော ဟေတံ ဘန္တေ**”တိ ပဋိက္ခိပိတွာ ပိယဝတ္ထုံ ဝိပ္ပဋိသာရတော အတ္တနော စိတ္တဿ နိဝတ္တဘာဝံ သတ္ထု အာရောစေန္တီ “**အလံ မေ ဘန္တေ တာဝဗဟုကေဟိ ပုတ္တေဟိ စ နတ္တာရေဟိ စာ**”တိ အာဟ။

အထဿာ ဘဂဝါ “ဒုက္ခံ နာမေတံ ပိယဝတ္ထုနိမိတ္တံ၊ ယတ္တကာနိ ပိယဝတ္ထူနိ၊ တတ္တကာနိ ဒုက္ခာနိ။ တသ္မာ သုခကာမေန ဒုက္ခပ္ပဋိကူလေန သဗ္ဗသော ပိယဝတ္ထုတော စိတ္တံ ဝိဝေစေတဗ္ဗ”န္တိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော “**ယေသံ ခေါ ဝိသာခေ သတံ ပိယာနိ, သတံ တေသံ ဒုက္ခာနီ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သတံ ပိယာနီ**တိ သတံ ပိယာယိတဗ္ဗဝတ္ထူနိ။ “သတံ ပိယ”န္တိပိ ကေစိ ပဌန္တိ။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ ဧကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဒသ၊ တာဝ သင်္ချာ သင်္ချေယျပ္ပဓာနာ၊ တသ္မာ “**ယေသံ ဒသ ပိယာနိ, ဒသ တေသံ ဒုက္ခာနီ**”တိအာဒိနာ ပါဠိ အာဂတာ။ ကေစိ ပန “ယေသံ ဒသ ပိယာနံ, ဒသ နေသံ ဒုက္ခာန”န္တိအာဒိနာ ပဌန္တိ၊ တံ န သုန္ဒရံ။ ယသ္မာ ပန ဝီသတိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သတံ၊ တာဝ သင်္ချာ သင်္ချေယျပ္ပဓာနာဝ၊ တသ္မာ တတ္ထာပိ သင်္ချေယျပ္ပဓာနတံယေဝ ဂဟေတွာ “ယေသံ ခေါ ဝိသာခေ သတံ ပိယာနိ, သတံ တေသံ ဒုက္ခာနီ”တိအာဒိနာ ပါဠိ အာဂတာ။ သဗ္ဗေသမ္ပိ စ “ယေသံ ဧကံ ပိယံ, ဧကံ တေသံ ဒုက္ခ”န္တိ ပါဌော၊ န ပန ဒုက္ခဿာတိ။ ဧတသ္မိံ ဟိ ပက္ခေ ဧကရသာ ဧကဇ္ဈာသယာ စ ဘဂဝတော ဒေသနာ ဟောတိ။ တသ္မာ ယထာဝုတ္တနယာဝ ပါဠိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-တဿာ (သီ၊ သျာ)

Etamatthaṁ viditvāti sokaparidevādikaṁ cetasikaṁ kāyikañca dukkhaṁ piyavatthunimittaṁ piyavatthumhi sati hoti, asati na hotīti etamatthaṁ sabbākārato jānitvā tadatthaparidīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tassattho—ñātibhogarogasīladiṭṭhibyasanehi phuṭṭhassa anto nijjhāyantassa bālassa cittasantāpalakkhaṇā **ye keci** mudumajjhādibhedena yādisā tādisā **sokā vā** tehiyeva huṭṭhassa sokuddehakasamuṭṭhāpitavacīvippalāpalakkhaṇā[1] **paridevitā vā** aniṭṭhaphoṭṭhabbapaṭihatakāyassa kāyapīḷanalakkhaṇā **dukkhā vā** tathā avuttatthassa vikappanatthena **vā**saddena gahitā domanassūpāyāsādayo vā nissayabhedena ca **anekarūpā** nānāvidhā imasmiṁ sattaloke dissanti upalabbhanti, sabbepi **ete piyaṁ** piyajātikaṁ sattaṁ saṅkhārañca **paṭicca** nissāya āgamma paccayaṁ katvā **pabhavanti** nibbattanti. Tasmiṁ pana yathāvutte piyavatthumhi **piye asante** piyabhāvakare chandarāge pahīne na kadācipi **ete bhavanti.** Vuttañhetaṁ "piyato jāyatī soko -pa-. Pemato jāyatī soko"ti ca ādi[2]. Tathā "piyappabhūtā kalahā vivādā, paridevasokā sahamaccharehī"ti ca ādi[3]. Ettha ca "paridevitā vā dukkhā vā"ti liṅgavipallāsena vuttaṁ, "paridevitāni vā dukkhāni vā"ti vattabbe vibhattilopo vā katoti veditabbo.

Tasmā hi te sukhino vītasokāti yasmā piyappabhūtā sokādayo yesaṁ natthi[4], tasmā te eva sukhino vītasokā nāma. Ke pana te? **Yesaṁ piyaṁ natthi kuhiñci loke** yesaṁ ariyānaṁ sabbaso vītarāgattā katthacipi sattaloke saṅkhāraloke ca piyaṁ piyabhāvo "putto"ti vā "bhātā"ti vā "bhaginī"ti vā "bhariyā"ti vā piyaṁ piyāyanaṁ piyabhāvo natthi, saṅkhāralokepi "etaṁ mama santakaṁ, imināhaṁ imaṁ nāma sukhaṁ labhāmi labhissāmī"ti piyaṁ piyāyanaṁ piyabhāvo natthi. **Tasmā asokaṁ virajaṁ patthayāno, piyaṁ na kayirātha kuhiñci loke**ti yasmā ca sukhino nāma vītasokā, vītasokattāva katthacipi visaye piyabhāvo natthi, tasmā attano yathāvuttasokābhāvena ca asokaṁ asokabhāvaṁ rāgarajādivigamanena

1. Kāyasosakahetukassa samuṭṭhāpakā keci (Sī)
2. Khu 1. 44, 45 piṭṭhesu.
3. Khu 1. 413 piṭṭhe.
4. Piye asati na santi (Ka)

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ သောကပရိဒေဝါဒိကံ စေတသိကံ ကာယိကဉ္စ ဒုက္ခံ ပိယဝတ္ထုနိမိတ္တံ ပိယဝတ္ထုမှိ သတိ ဟောတိ၊ အသတိ န ဟောတီတိ ဧတမတ္ထံ သဗ္ဗာကာရတော ဇာနိတွာ တဒတ္ထပရိဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တဿတ္ထော—ဉာတိဘောဂရောဂသီလဒိဋ္ဌိဗျသနေဟိ ဖုဋ္ဌဿ အန္တော နိဇ္ဈာယန္တဿ ဗာလဿ စိတ္တသန္တာပလက္ခဏာ **ယေ ကေစိ** မုဒုမဇ္ဈာဒိဘေဒေန ယာဒိသာ တာဒိသာ **သောကာ ဝါ** တေဟိယေဝ ဖုဋ္ဌဿ သောကုဒ္ဒေဟကသမုဋ္ဌာပိတဝစီဝိပ္ပလာပလက္ခဏာ[1] **ပရိဒေဝိတာ ဝါ** အနိဋ္ဌဖောဋ္ဌဗ္ဗပဋိဟတကာယဿ ကာယပီဠနလက္ခဏာ **ဒုက္ခာ ဝါ** တထာ အဝုတ္တတ္ထဿ ဝိကပ္ပနတ္ထေန **ဝါ**သဒ္ဒေန ဂဟိတာ ဒေါမနဿုပါယာသာဒယော ဝါ နိဿယဘေဒေန စ **အနေကရူပါ** နာနာဝိဓာ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ ဒိဿန္တိ ဥပလဗ္ဘန္တိ၊ သဗ္ဗေပိ **ဧတေ ပိယံ** ပိယဇာတိကံ သတ္တံ သင်္ခါရဉ္စ **ပဋိစ္စ** နိဿာယ အာဂမ္မ ပစ္စယံ ကတွာ **ပဘဝန္တိ** နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ တသ္မိံ ပန ယထာဝုတ္တေ ပိယဝတ္ထုမှိ **ပိယေ အသန္တေ** ပိယဘာဝကရေ ဆန္ဒရာဂေ ပဟီနေ န ကဒါစိပိ **ဧတေ ဘဝန္တိ**။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "ပိယတော ဇာယတီ သောကော။ပ။ ပေမတော ဇာယတီ သောကော"တိ စ အာဒိ[2]။ တထာ "ပိယပ္ပဘူတာ ကလဟာ ဝိဝါဒါ၊ ပရိဒေဝသောကာ သဟမစ္ဆရေဟီ"တိ စ အာဒိ[3]။ ဧတ္ထ စ "ပရိဒေဝိတာ ဝါ ဒုက္ခာ ဝါ"တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ၊ "ပရိဒေဝိတာနိ ဝါ ဒုက္ခာနိ ဝါ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဝိဘတ္တိလောပေါ ဝါ ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တသ္မာ ဟိ တေ သုခိနော ဝီတသောကာတိ ယသ္မာ ပိယပ္ပဘူတာ သောကာဒယော ယေသံ နတ္ထိ[4]၊ တသ္မာ တေ ဧဝ သုခိနော ဝီတသောကာ နာမ။ ကေ ပန တေ? **ယေသံ ပိယံ နတ္ထိ ကုဟိဉ္စိ လောကေ** ယေသံ အရိယာနံ သဗ္ဗသော ဝီတရာဂတ္တာ ကတ္ထစိပိ သတ္တလောကေ သင်္ခါရလောကေ စ ပိယံ ပိယဘာဝေါ "ပုတ္တော"တိ ဝါ "ဘာတာ"တိ ဝါ "ဘဂိနီ"တိ ဝါ "ဘရိယာ"တိ ဝါ ပိယံ ပိယာယနံ ပိယဘာဝေါ နတ္ထိ၊ သင်္ခါရလောကေပိ "ဧတံ မမ သန္တကံ၊ ဣမိနာဟံ ဣမံ နာမ သုခံ လဘာမိ လဘိဿာမီ"တိ ပိယံ ပိယာယနံ ပိယဘာဝေါ နတ္ထိ။ **တသ္မာ အသောကံ ဝိရဇံ ပတ္ထယာနော၊ ပိယံ န ကယိရာထ ကုဟိဉ္စိ လောကေ**တိ ယသ္မာ စ သုခိနော နာမ ဝီတသောကာ၊ ဝီတသောကတ္တာဝ ကတ္ထစိပိ ဝိသယေ ပိယဘာဝေါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အတ္တနော ယထာဝုတ္တသောကာဘာဝေန စ အသောကံ အသောကဘာဝံ ရာဂရဇာဒိဝိဂမနေန

၁-ကာယသောသကဟေတုကဿ သမုဋ္ဌာပကာ ကေစိ (သီ)
၂-ခု ၁-၄၄-၄၅-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၁-၄၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ပိယေ အသတိ န သန္တိ (က)

virajaṁ virajabhāvaṁ arahattaṁ, sokassa rāgarajādīnañca abhāvahetubhāvato vā "asokaṁ virajan"ti laddhanāmaṁ nibbānaṁ patthayāno kattukamyatākusalacchandassa vasena chandajāto katthaci loke rūpādidhamme antamaso samathavipassanādhammepi piyaṁ piyabhāvaṁ viyāyanaṁ na kayirātha na uppādeyya. Vuttañhetaṁ "dhammāpi vo bhikkhave pahātabbā, pageva adhammā"ti[1].

Aṭṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Paṭhamadabbasuttavaṇṇanā

79. Navame **āyasmā**ti piyavacanaṁ. **Dabbo**ti tassa therassa nāmaṁ. **Mallaputto**ti Mallarājassa putto. So hi āyasmā Padumuttarassa Bhagavato pādamūle katābhinīhāro kappasatasahassaṁ upacitapuññasañcayo amhākaṁ Bhagavato kāle Mallarājassa deviyā kucchiyaṁ nibbatto katādhikārattā jātiyā sattavassikakāleyeva mātāpitaro upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yāci. Te ca "pabbajitvāpi ācāraṁ tāva sikkhatu, sace taṁ nābhiramissati, idheva āgamissatī"ti anujāniṁsu. So Satthāraṁ upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yāci. Satthāpissa upanissayasampattiṁ oloketvā pabbajjaṁ anujāni. Tassa pabbajjāsamaye dinna-ovādena bhavattayaṁ ādittaṁ viya upaṭṭhāsi. So vipassanaṁ paṭṭhapetvā khuraggeyeva arahattaṁ pāpuṇi. Yaṁkiñci sāvakena pattabbaṁ, "tisso vijjā catasso paṭisambhidā chaḷabhiññā nava lokuttaradhammā"ti evamādikaṁ sabbaṁ adhigantvā asītiyā mahāsāvakesu abbhantaro ahosi. Vuttañhetaṁ tena āyasmatā—

> "Mayā kho jātiyā sattavassena arahattaṁ sacchikataṁ, yaṁkiñci sāvakena pattabbaṁ, sabbaṁ taṁ anuppattaṁ mayā"ti-ādi[2].

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti so kirāyasmā ekadivasaṁ Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto Bhagavato vattaṁ dassetvā divāṭṭhānaṁ gantvā udakakumbhato udakaṁ gahetvā pāde pakkhāletvā

---

1. Ma 1. 188 piṭṭhe. 2. Vi 1. 243 piṭṭhe.

ဝိရဇံ ဝိရဇဘာဝံ အရဟတ္တံ, သောကဿ ရာဂရဇာဒီနဉ္စ အဘာဝဟေတုဘာဝတော ဝါ "အသောကံ ဝိရဇ"န္တိ လဒ္ဓနာမံ နိဗ္ဗာနံ ပတ္ထယာနော ကတ္တုကမျတာကုသလစ္ဆန္ဒဿ ဝသေန ဆန္ဒဇာတော ကတ္ထစိ လောကေ ရူပါဒိဓမ္မေ အန္တမသော သမထဝိပဿနာဓမ္မေပိ ပိယံ ပိယဘာဝံ ဝိယာယနံ န ကယိရာထ န ဥပ္ပါဒေယျ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "ဓမ္မာပိ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ပဟာတဗ္ဗာ၊ ပဂေဝ အဓမ္မာ"တိ[၁]။

အဋ္ဌမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ပဌမဒဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ နဝမေ **အာယသ္မာ**တိ ပိယဝစနံ။ **ဒဗ္ဗော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ။ **မလ္လပုတ္တော**တိ မလ္လရာဇဿ ပုတ္တော။ သော ဟိ အာယသ္မာ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ ကတာဘိနီဟာရော ကပ္ပသတသဟဿံ ဥပစိတပုညသဉ္စယော အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ မလ္လရာဇဿ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တော ကတာဓိကာရတ္တာ ဇာတိယာ သတ္တဝဿိကကာလေယေဝ မာတာပိတရော ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ တေ စ "ပဗ္ဗဇိတွာပိ အာစာရံ တာဝ သိက္ခတု၊ သစေ တံ နာဘိရမိဿတိ၊ ဣဓေဝ အာဂမိဿတီ"တိ အနုဇာနိံသု။ သော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ သတ္ထာပိဿ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုဇာနိ။ တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာသမယေ ဒိန္နဩဝါဒေန ဘဝတ္တယံ အာဒိတ္တံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ခုရဂ္ဂေယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ယံကိဉ္စိ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ "တိဿော ဝိဇ္ဇာ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ ဆဠဘိညာ နဝ လောကုတ္တရဓမ္မာ"တိ ဧဝမာဒိကံ သဗ္ဗံ အဓိဂန္တွာ အသီတိယာ မဟာသာဝကေသု အဗ္ဘန္တရော အဟောသိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ တေန အာယသ္မတာ—

> "မယာ ခေါ ဇာတိယာ သတ္တဝဿေန အရဟတ္တံ သစ္ဆိကတံ၊ ယံကိဉ္စိ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗံ တံ အနုပ္ပတ္တံ မယာ"တိအာဒိ[၂]။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ သော ကိရာယသ္မာ ဧကဒိဝသံ ရာဇဂဟေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော ဘဂဝတော ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဥဒကကုမ္ဘတော ဥဒကံ ဂဟေတွာ ပါဒေ ပက္ခာလေတွာ

၁-မ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၁-၂၄၃-ပိဋ္ဌေ။

gattāni sītiṁ katvā cammakkhaṇḍaṁ paññāpetvā nisinno kālaparicchedaṁ katvā samāpattiṁ samāpajji. Athāyasmā yathākālaparicchedaṁ samāpattito vuṭṭhahitvā attano āyusaṅkhāre olokesi. Tassa[1] te parikkhīṇā katipayamuhuttikā upaṭṭhahiṁsu. So cintesi "na kho metaṁ patirūpaṁ, yamahaṁ Satthu anārocetvā sabrahmacārīhi ca avidito idha yathānisinnova parinibbāyissāmi. Yannūnāhaṁ Satthāraṁ upasaṅkamitvā parinibbānaṁ anujānāpetvā Satthu vattaṁ dassetvā sāsanassa niyyānikabhāvadassanatthaṁ mayhaṁ iddhānubhāvaṁ vibhāvento ākāse nisīditvā tejodhātuṁ samāpajjitvā parinibbāyeyyaṁ. Evaṁ sante ye mayi assaddhā appasannā, tesampi pasādo uppajjissati, tadassa tesaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti. Evañca so āyasmā cintetvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā sabbaṁ taṁ tatheva akāsi. Tena vuttaṁ **"atha kho āyasmā Dabbo Mallaputto yena Bhagavā tenupasaṅkamī"**ti-ādi.

Tattha **parinibbānakālo me**ti "Bhagavā mayhaṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbānakālo upaṭṭhito, tamahaṁ Bhagavato ārocetvā parinibbāyitukāmomhī"ti dasseti. Keci panāhu "na tāva thero jiṇṇo, na ca gilāno, parinibbānāya ca Satthāraṁ āpucchati, kiṁ tattha[2] kāraṇaṁ? 'Mettiyabhūmajakā bhikkhū pubbe maṁ amūlakena pārājikena anuddhaṁsesuṁ, tasmiṁ adhikaraṇe vūpasantepi akkosantiyeva. Tesaṁ saddahitvā aññepi puthujjanā mayi agāravaṁ paribhavañca karonti. Imañca dukkhabhāraṁ niratthakaṁ vahitvā kiṁ payojanaṁ, tasmāhaṁ idāneva parinibbāyissāmī'ti sanniṭṭhānaṁ katvā Satthāraṁ āpucchī"ti. Taṁ akāraṇaṁ. Na hi khīṇāsavā aparikkhīṇe āyusaṅkhāre paresaṁ upavādādibhayena parinibbānāya cetenti ghaṭayanti vāyamanti, na ca paresaṁ pasaṁsādihetu ciraṁ tiṭṭhanti, atha kho saraseneva attano āyusaṅkhārassa parikkhayaṁ āgamenti. Yathāha—

"Nābhikaṅkhāmi maraṇaṁ, nābhikaṅkhāmi jīvitaṁ.
Kālañca paṭikaṅkhāmi, nibbisaṁ bhatako yathā"ti[3].

Bhagavāpissa āyusaṅkhāraṁ oloketvā parikkhīṇabhāvaṁ ñatvā **"yassadāni tvaṁ Dabba kālaṁ maññasī"**ti āha.

1. Tattha (Sī) 2. Tatthidaṁ (Sī, Syā) 3. Khu 2. 258, 307; Khu 11. 45 piṭṭhesu.

ဂတ္တာနိ သီတိံ ကတွာ စမ္မက္ခဏ္ဍံ ပညာပေတွာ နိသိန္နော ကာလပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိ။ အထာယသ္မာ ယထာကာလပရိစ္ဆေဒံ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ အတ္တနော အာယုသင်္ခါရေ ဩလောကေသိ။ တဿ[၁] တေ ပရိက္ခီဏာ ကတိပယမုဟုတ္တိကာ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သော စိန္တေသိ "န ခေါ မေတံ ပတိရူပံ၊ ယမဟံ သတ္ထု အနာရောစေတွာ သဗြဟ္မစာရီဟိ စ အဝိဒိတော ဣဓ ယထာနိသိန္နောဝ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမိ။ ယန္နူနာဟံ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပရိနိဗ္ဗာနံ အနုဇာနာပေတွာ သတ္ထု ဝတ္တံ ဒဿေတွာ သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝဒဿနတ္ထံ မယှံ ဣဒ္ဓါနုဘာဝံ ဝိဘာဝေန္တော အာကာသေ နိသီဒိတွာ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယေယျံ။ ဧဝံ သန္တေ ယေ မယိ အဿဒ္ဓါ အပ္ပသန္နာ၊ တေသမ္ပိ ပသာဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တဒဿ တေသံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာ"တိ။ ဧဝဉ္စ သော အာယသ္မာ စိန္တေတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ သဗ္ဗံ တံ တထေဝ အကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **"အထ ခေါ အာယသ္မာ ဒဗ္ဗော မလ္လပုတ္တော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ"**တိအာဒိ။

တတ္ထ **ပရိနိဗ္ဗာနကာလော မေ**တိ "ဘဂဝါ မယှံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာနကာလော ဥပဋ္ဌိတော၊ တမဟံ ဘဂဝတော အာရောစေတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိတုကာမောမှီ"တိ ဒဿေတိ။ ကေစိ ပနာဟု "န တာဝ ထေရော ဇိဏ္ဏော၊ န စ ဂိလာနော၊ ပရိနိဗ္ဗာနာယ စ သတ္ထာရံ အာပုစ္ဆတိ၊ ကိံ တတ္ထ[၂] ကာရဏံ? 'မေတ္တိယဘူမဇကာ ဘိက္ခူ ပုဗ္ဗေ မံ အမူလကေန ပါရာဇိကေန အနုဒ္ဓံသေသုံ၊ တသ္မိံ အဓိကရဏေ ဝူပသန္တေပိ အက္ကောသန္တိယေဝ။ တေသံ သဒ္ဒဟိတွာ အညေပိ ပုထုဇ္ဇနာ မယိ အဂါရဝံ ပရိဘဝဉ္စ ကရောန္တိ။ ဣမဉ္စ ဒုက္ခဘာရံ နိရတ္ထကံ ဝဟိတွာ ကိံ ပယောဇနံ၊ တသ္မာဟံ ဣဒါနေဝ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီ'တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ သတ္ထာရံ အာပုစ္ဆီ"တိ။ တံ အကာရဏံ။ န ဟိ ခီဏာသဝါ အပရိက္ခီဏေ အာယုသင်္ခါရေ ပရေသံ ဥပဝါဒါဒိဘယေန ပရိနိဗ္ဗာနာယ စေတေန္တိ ဃဋယန္တိ ဝါယမန္တိ၊ န စ ပရေသံ ပသံသာဒိဟေတု စိရံ တိဋ္ဌန္တိ၊ အထ ခေါ သရသေနေဝ အတ္တနော အာယုသင်္ခါရဿ ပရိက္ခယံ အာဂမေန္တိ။ ယထာဟ—

"နာဘိကင်္ခါမိ မရဏံ၊ နာဘိကင်္ခါမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ နိဗ္ဗိသံ ဘတကော ယထာ"တိ[၃]။

ဘဂဝါပိဿ အာယုသင်္ခါရံ ဩလောကေတွာ ပရိက္ခီဏဘာဝံ ဉတွာ **"ယဿဒါနိ တွံ ဒဗ္ဗ ကာလံ မညသီ"**တိ အာဟ။

၁-တဿ (သီ) ၂-တတ္ထိဒံ (သီ၊ သျာ) ၃-ခု ၂-၂၅၈-၃၀၇၊ ခု ၁၁-၄၅-ပိဋ္ဌေသု။

Vehāsaṁ abbhuggantvāti ākāsaṁ abhi-uggantvā, vehāsaṁ gantvāti attho. **Abhi**saddayogena hi idaṁ upayogavacanaṁ, attho pana bhummavasena veditabbo. Vehāsaṁ abbhuggantvā kiṁ akāsīti āha "**ākāse antalikkhe pallaṅkena nisīditvā**"ti-ādi. Tattha **tejodhātuṁ samāpajjitvā**ti tejokasiṇacatutthajjhānasamāpattiṁ samāpajjitvā. Thero hi tadā Bhagavantaṁ vanditvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā ekamantaṁ ṭhito "Bhagavā kappasatasahassaṁ tumhehi saddhiṁ tattha tattha vasanto puññāni karonto imamevatthaṁ sandhāya akāsiṁ, svāyamattho ajja matthakaṁ patto, idaṁ pacchimadassanan"ti āha. Ye tattha puthujjanabhikkhū sotāpannasakadāgāmino ca, tesu ekaccānaṁ mahantaṁ kāruññaṁ ahosi, ekacce ārodanappattā ahesuṁ. Athassa Bhagavā cittācāraṁ ñatvā "tena hi Dabba mayhaṁ bhikkhusaṁghassa ca iddhipāṭihāriyaṁ dassehī"ti āha. Tāvadeva sabbo bhikkhusaṁgho sannipati. Athāyasmā Dabbo "ekopi hutvā bahudhā hotī"ti-ādinā[1] nayena āgatāni sāvakasādhāraṇāni sabbāni pāṭihāriyāni dassetvā puna ca Bhagavantaṁ vanditvā ākāsaṁ abbhuggantvā ākāse pathaviṁ nimminitvā tattha pallaṅkena nisinno tejokasiṇasamāpattiyā parikammaṁ katvā samāpattiṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya sarīraṁ āvajjitvā puna samāpattiṁ samāpajjitvā sarīrajhāpanatejodhātuṁ adhiṭṭhahitvā parinibbāyi. Saha adhiṭṭhānena sabbo kāyo agginā āditto ahosi. Khaṇeneva ca so aggi kappavuṭṭhānaggi viya aṇumattampi saṅkhāragataṁ masimattampi tattha kiñci anavasesento adhiṭṭhānabalena jhāpetvā nibbāyi. Tena vuttaṁ "**atha kho āyasmā Dabbo Mallaputto**"ti-ādi. Tattha **vuṭṭhahitvā parinibbāyī**ti iddhicittato vuṭṭhahitvā bhavaṅgacittena parinibbāyi.

Jhāyamānassāti jāliyamānassa. **Ḍayhamānassā**ti tasseva vevacanaṁ. Atha vā **jhāyamānassā**ti jālāpavattikkhaṇaṁ sandhāya vuttaṁ, **ḍayhamānassā**ti vītaccitaṅgārakkhaṇaṁ. **Chārikā**ti bhasmaṁ. **Masī**ti kajjalaṁ[2]. **Na paññāyitthā**ti na passittha, adhiṭṭhānabalena sabbaṁ khaṇeneva antaradhāyitthāti attho. Kasmā pana thero uttarimanussadhammaṁ iddhipāṭihāriyaṁ dassesi, nanu Bhagavatā iddhipāṭihāriyakaraṇaṁ

1. Khu 9. 107; Dī 1. 206 piṭṭhādīsu.
2. Masīti ājhāmaṁ kajjalaṁ (Ka)

ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာတိ အာကာသံ အဘိဥဂ္ဂန္တွာ၊ ဝေဟာသံ ဂန္တွာတိ အတ္ထော။ **အဘိ**သဒ္ဒယောဂေန ဟိ ဣဒံ ဥပယောဂဝစနံ၊ အတ္ထော ပန ဘုမ္မဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ကိံ အကာသီတိ အာဟ "**အာကာသေ အန္တလိက္ခေ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတွာ**"တိအာဒိ။ တတ္ထ **တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ**တိ တေဇောကသိဏစတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ။ ထေရော ဟိ တဒါ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဧကမန္တံ ဌိတော "ဘဂဝါ ကပ္ပသတသဟဿံ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ တတ္ထ တတ္ထ ဝသန္တော ပုညာနိ ကရောန္တော ဣမမေဝတ္ထံ သန္ဓာယ အကာသိံ၊ သွာယမတ္ထော အဇ္ဇ မတ္ထကံ ပတ္တော၊ ဣဒံ ပစ္ဆိမဒဿန"န္တိ အာဟ။ ယေ တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခူ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော စ၊ တေသု ဧကစ္စာနံ မဟန္တံ ကာရုညံ အဟောသိ၊ ဧကစ္စေ အာရောဒနပ္ပတ္တာ အဟေသုံ။ အထဿ ဘဂဝါ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ "တေန ဟိ ဒဗ္ဗ မယှံ ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေဟီ"တိ အာဟ။ တာဝဒေဝ သဗ္ဗော ဘိက္ခုသံဃော သန္နိပတိ။ အထာယသ္မာ ဒဗ္ဗော "ဧကောပိ ဟုတွာ ဗဟုဓာ ဟောတီ"တိအာဒိနာ[1] နယေန အာဂတာနိ သာဝကသာဓာရဏာနိ သဗ္ဗာနိ ပါဋိဟာရိယာနိ ဒဿေတွာ ပုန စ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ အာကာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ အာကာသေ ပထဝိံ နိမ္မိနိတွာ တတ္ထ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နော တေဇောကသိဏသမာပတ္တိယာ ပရိကမ္မံ ကတွာ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ သရီရံ အာဝဇ္ဇိတွာ ပုန သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ သရီရဈာပနတေဇောဓာတုံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနေန သဗ္ဗော ကာယော အဂ္ဂိနာ အာဒိတ္တော အဟောသိ။ ခဏေနေဝ စ သော အဂ္ဂိ ကပ္ပဝုဋ္ဌာနဂ္ဂိ ဝိယ အဏုမတ္တမ္ပိ သင်္ခါရဂတံ မသိမတ္တမ္ပိ တတ္ထ ကိဉ္စိ အနဝသေသေန္တော အဓိဋ္ဌာနဗလေန ဈာပေတွာ နိဗ္ဗာယိ။ တေန ဝုတ္တံ "**အထ ခေါ အာယသ္မာ ဒဗ္ဗော မလ္လပုတ္တော**"တိအာဒိ။ တတ္ထ **ဝုဋ္ဌဟိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ ဣဒ္ဓိစိတ္တတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဘဝင်္ဂစိတ္တေန ပရိနိဗ္ဗာယိ။

ဈာယမာနဿာတိ ဇာလိယမာနဿ။ **ဍယှမာနဿာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ အထ ဝါ **ဈာယမာနဿာ**တိ ဇာလာပဝတ္တိက္ခဏံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ **ဍယှမာနဿာ**တိ ဝီတစ္စိတင်္ဂါရက္ခဏံ။ **ဆာရိကာ**တိ ဘသ္မံ။ **မသီ**တိ ကဇ္ဇလံ[2]။ **န ပညာယိတ္ထာ**တိ န ပဿိတ္ထ၊ အဓိဋ္ဌာနဗလေန သဗ္ဗံ ခဏေနေဝ အန္တရဓာယိတ္ထာတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ ပန ထေရော ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေသိ၊ နနု ဘဂဝတာ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယကရဏံ

၁-ခု ၉-၁၀၇၊ ဒီ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-မသီတိ အာဈာမံ ကဇ္ဇလံ (က)

paṭikkhittanti? Na codetabbametaṁ gihīnaṁ sammukhā pāṭihāriyakaraṇassa paṭikkhittattā. Tañca kho vikubbanavasena, na panevaṁ adhiṭṭhānavasena. Ayaṁ panāyasmā dhammasāminā āṇattova pāṭihāriyaṁ dassesi.

Etamatthaṁ viditvāti etaṁ āyasmato Dabbassa Mallaputtassa anupādāparinibbānaṁ sabbākārato viditvā tadatthaparidīpanaṁ **imaṁ udānaṁ udānesi.**

Tattha **abhedi kāyo**ti sabbo bhūtupādāyapabhedo catusantatirūpakāyo bhijji, anavasesato ḍayhi[1], antaradhāyi, anuppattidhammataṁ āpajji. **Nirodhi saññā**ti rūpāyatanādigocaratāya rūpasaññādibhedā sabbāpi saññā appaṭisandhikena nirodhena nirujjhi. **Vedanā sītibhaviṁsu sabbā**ti vipākavedanā kiriyavedanāti sabbāpi vedanā appaṭisandhikanirodhena niruddhattā aṇumattampi vedanādarathassa abhāvato sītibhūtā ahesuṁ, kusalākusalavedanā pana arahattaphalakkhaṇeyeva nirodhaṁ gatā. “Sītirahiṁsū”tipi paṭhanti, santā[2] niruddhā ahesunti attho. **Vūpasamiṁsu saṅkhārā**ti vipākakiriyappabhedā sabbepi phassādayo saṅkhārakkhandhadhammā appaṭisandhikanirodheneva niruddhattā visesena upasamiṁsu. **Viññāṇaṁ atthamāgamā**ti viññāṇampi vipākakiriyappabhedaṁ sabbaṁ appaṭisandhikanirodheneva atthaṁ vināsaṁ upacchedaṁ agamā agacchi.

Iti Bhagavā āyasmato Dabbassa Mallaputtassa pañcannampi khandhānaṁ pubbeyeva kilesābhisaṅkhārupādānassa anavasesato niruddhattā anupādāno viya jātavedo appaṭisandhikanirodhena niruddhabhāvaṁ nissāya pītivegavissaṭṭhaṁ udānaṁ udānesīti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Dutiyadabbasuttavaṇṇanā

80. Dasame **tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesī**ti Bhagavā Rājagahe yathābhirantaṁ viharitvā janapadacārikaṁ caranto anukkamena Sāvatthiṁ patvā Jetavane viharantoyeva yesaṁ bhikkhūnaṁ āyasmato Dabbassa Mallaputtassa parinibbānaṁ apaccakkhaṁ, tesaṁ taṁ paccakkhaṁ katvā dassetuṁ,

1. Nassi (Syā) 2. Asantā (Sī)

ပဋိက္ခိတ္တန္တိ? န စောဒေတဗ္ဗမေတံ ဂိဟီနံ သမ္မုခါ ပါဋိဟာရိယကရဏဿ ပဋိက္ခိတ္တတ္တာ။ တဉ္စ ခေါ ဝိကုဗ္ဗနဝသေန၊ န ပနေဝံ အဓိဋ္ဌာနဝသေန။ အယံ ပနာယသ္မာ ဓမ္မသာမိနာ အာဏတ္တောဝ ပါဋိဟာရိယံ ဒဿေသိ။

ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာတိ ဧတံ အာယသ္မတော ဒဗ္ဗဿ မလ္လပုတ္တဿ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနံ သဗ္ဗာကာရတော ဝိဒိတွာ တဒတ္ထပရိဒီပနံ **ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ**။

တတ္ထ **အဘေဒိ ကာယော**တိ သဗ္ဗော ဘူတုပါဒါယပဘေဒော စတုသန္တတိရူပကာယော ဘိဇ္ဇိ၊ အနဝသေသတော ဍယှိ[၁]၊ အန္တရဓာယိ၊ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပဇ္ဇိ။ **နိရောဓိ သညာ**တိ ရူပါယတနာဒိဂေါစရတာယ ရူပသညာဒိဘေဒါ သဗ္ဗာပိ သညာ အပ္ပဋိသန္ဓိကေန နိရောဓေန နိရုဇ္ဈိ။ **ဝေဒနာ သီတိဘဝိံသု သဗ္ဗာ**တိ ဝိပါကဝေဒနာ ကိရိယဝေဒနာတိ သဗ္ဗာပိ ဝေဒနာ အပ္ပဋိသန္ဓိကနိရောဓေန နိရုဒ္ဓတ္တာ အဏုမတ္တမ္ပိ ဝေဒနာဒရထဿ အဘာဝတော သီတိဘူတာ အဟေသုံ၊ ကုသလာကုသလဝေဒနာ ပန အရဟတ္တဖလက္ခဏေယေဝ နိရောဓံ ဂတာ။ “သီတိရဟိံသူ”တိပိ ပဌန္တိ၊ သန္တာ[၂] နိရုဒ္ဓါ အဟေသုန္တိ အတ္ထော။ **ဝူပသမိံသု သင်္ခါရာ**တိ ဝိပါကကိရိယပ္ပဘေဒါ သဗ္ဗေပိ ဖဿာဒယော သင်္ခါရက္ခန္ဓဓမ္မာ အပ္ပဋိသန္ဓိကနိရောဓေနေဝ နိရုဒ္ဓတ္တာ ဝိသေသေန ဥပသမိံသု။ **ဝိညာဏံ အတ္ထမာဂမာ**တိ ဝိညာဏမ္ပိ ဝိပါကကိရိယပ္ပဘေဒံ သဗ္ဗံ အပ္ပဋိသန္ဓိကနိရောဓေနေဝ အတ္ထံ ဝိနာသံ ဥပစ္ဆေဒံ အဂမာ အဂစ္ဆိ။

ဣတိ ဘဂဝါ အာယသ္မတော ဒဗ္ဗဿ မလ္လပုတ္တဿ ပဉ္စန္နမ္ပိ ခန္ဓာနံ ပုဗ္ဗေယေဝ ကိလေသာဘိသင်္ခါရုပါဒါနဿ အနဝသေသတော နိရုဒ္ဓတ္တာ အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ အပ္ပဋိသန္ဓိကနိရောဓေန နိရုဒ္ဓဘာဝံ နိဿာယ ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ။

နဝမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဒုတိယဒဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၀။ ဒသမေ **တတြ ခေါ ဘဂဝါ ဘိက္ခူ အာမန္တေသီ**တိ ဘဂဝါ ရာဇဂဟေ ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတွာ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော အနုက္ကမေန သာဝတ္ထိံ ပတွာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တောယေဝ ယေသံ ဘိက္ခူနံ အာယသ္မတော ဒဗ္ဗဿ မလ္လပုတ္တဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ အပစ္စက္ခံ၊ တေသံ တံ ပစ္စက္ခံ ကတွာ ဒဿေတုံ,

၁-နဿိ (သျာ) ၂-အသန္တာ (သီ)

yepi ca Mettiyabhūmajakehi katena abhūtena abbhācikkhaṇena there gāravarahitā puthujjanā, telaṁ there bahumānuppādanatthañca āmantesi. Tattha **tatrā**ti vacanasaññāpane nipātamattaṁ. **Kho**ti avadhāraṇe. Tesu "tatrā"ti iminā "Bhagavā bhikkhū āmantesī"ti etesaṁ padānaṁ vuccamānataṁyeva joteti. "Kho"ti pana iminā āmantesiyeva, nāssa āmantane koci antarāyo ahosīti imamatthaṁ dasseti. Atha vā **tatrā**ti tasmiṁ ārāme. **Kho**ti vacanālaṅkāre nipāto. **Āmantesī**ti abhāsi. Kasmā pana Bhagavā bhikkhūyeva āmantesīti? Jeṭṭhattā seṭṭhattā āsannattā sabbakālaṁ sannihitattā dhammadesanāya visesato bhājanabhūtattā ca.

Bhikkhavoti tesaṁ āmantanākāradassanaṁ. **Bhadante**ti āmantitānaṁ bhikkhūnaṁ gāravena Satthu paṭivacanadānaṁ. Tattha "bhikkhavo"ti vadanto Bhagavā te bhikkhū ālapati. "Bhadante"ti vadantā te paccālapanti. Apica "bhikkhavo"ti iminā karuṇāvipphārasommahadayanissitapubbaṅgamena vacanena te bhikkhū kammaṭṭhānamanasikāradhammapaccavekkhaṇādito nivattetvā attano mukhābhimukhe karoti. "Bhadante"ti iminā Satthari ādarabahumānagāravadīpanavacanena te bhikkhū attano sussūsataṁ ovādappaṭiggahagāravabhāvañca paṭivedenti. **Bhagavato paccassosu**nti te bhikkhū Bhagavato vacanaṁ pati-assosuṁ sotukāmataṁ janesuṁ. **Etadavocā**ti Bhagavā etaṁ idāni vakkhamānaṁ sakalaṁ suttaṁ abhāsi. **Dabbassa bhikkhave Mallaputtassā**ti-ādi Anantarasutte vuttatthameva. **Etamattha**nti-ādīsupi apubbaṁ natthi, Anantarasutte vuttanayeneva veditabbaṁ.

Gāthāsu pana **ayoghanahatassā**ti ayo haññati etenāti ayoghanaṁ, kammārānaṁ ayokūṭaṁ ayomuṭṭhi ca. Tena ayoghanena hatassa pahatassa. Keci pana "ayoghanahatassāti ghana-ayopiṇḍaṁ hatassā"ti atthaṁ vadanti. **Eva**-saddo cettha nipātamattaṁ. **Jalato jātavedaso**ti jhāyamānassa aggissa. Anādare etaṁ sāmivacanaṁ. **Anupubbūpasantassā**ti anukkamena upasantassa vijjhātassa niruddhassa. **Yathā na ñāyate gatī**ti yathā tassa gati na ñāyati. Idaṁ vuttaṁ hoti—ayomuṭṭhikūṭādinā mahatā ayoghanena hatassa saṁhatassa, kaṁsabhājanādigatassa vā jalamānassa aggissa, tathā

ယေပိ စ မေတ္တိယဘူမဇကေဟိ ကတေန အဘူတေန အဗ္ဘာစိက္ခဏေန ထေရေ ဂါရဝရဟိတာ ပုထုဇ္ဇနာ၊ တေသံ ထေရေ ဗဟုမာနုပ္ပါဒနတ္ထဉ္စ အာမန္တေသိ။ တတ္ထ **တတြာ**တိ ဝစနသညာပနေ နိပါတမတ္တံ။ **ခေါ**တိ အဝဓာရဏေ။ တေသု "တတြာ"တိ ဣမိနာ "ဘဂဝါ ဘိက္ခူ အာမန္တေသီ"တိ ဧတေသံ ပဒါနံ ဝုစ္စမာနတံယေဝ ဇောတေတိ။ "ခေါ"တိ ပန ဣမိနာ အာမန္တေသိယေဝ၊ နာဿ အာမန္တနေ ကောစိ အန္တရာယော အဟောသီတိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေတိ။ အထ ဝါ **တတြာ**တိ တသ္မိံ အာရာမေ။ **ခေါ**တိ ဝစနာလင်္ကာရေ နိပါတော။ **အာမန္တေသီ**တိ အဘာသိ။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဘိက္ခူယေဝ အာမန္တေသီတိ? ဇေဋ္ဌတ္တာ သေဋ္ဌတ္တာ အာသန္နတ္တာ သဗ္ဗကာလံ သန္နိဟိတတ္တာ ဓမ္မဒေသနာယ ဝိသေသတော ဘာဇနဘူတတ္တာ စ။

ဘိက္ခဝေါတိ တေသံ အာမန္တနာကာရဒဿနံ။ **ဘဒန္တေ**တိ အာမန္တိတာနံ ဘိက္ခူနံ ဂါရဝေန သတ္ထု ပဋိဝစနဒါနံ။ တတ္ထ "ဘိက္ခဝေါ"တိ ဝဒန္တော ဘဂဝါ တေ ဘိက္ခူ အာလပတိ။ "ဘဒန္တေ"တိ ဝဒန္တာ တေ ပစ္စာလပန္တိ။ အပိစ "ဘိက္ခဝေါ"တိ ဣမိနာ ကရုဏာဝိပ္ဖါရသောမ္မဟဒယနိဿိတပုဗ္ဗင်္ဂမေန ဝစနေန တေ ဘိက္ခူ ကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏာဒိတော နိဝတ္တေတွာ အတ္တနော မုခါဘိမုခေ ကရောတိ။ "ဘဒန္တေ"တိ ဣမိနာ သတ္ထရိ အာဒရဗဟုမာနဂါရဝ-ဒီပနဝစနေန တေ ဘိက္ခူ အတ္တနော သုဿူသတံ ဩဝါဒပ္ပဋိဂ္ဂဟဂါရဝဘာဝဉ္စ ပဋိဝေဒေန္တိ။ **ဘဂဝတော ပစ္စဿောသု**န္တိ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ဝစနံ ပတိအဿောသုံ သောတုကာမတံ ဇနေသုံ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ဘဂဝါ ဧတံ ဣဒါနိ ဝက္ခမာနံ သကလံ သုတ္တံ အဘာသိ။ **ဒဗ္ဗဿ ဘိက္ခဝေ မလ္လပုတ္တဿာ**တိ-အာဒိ အနန္တရသုတ္တေ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ **ဧတမတ္ထ**န္တိအာဒီသုပိ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ အနန္တရသုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂါထာသု ပန **အယောဃနဟတဿာ**တိ အယော ဟညတိ ဧတေနာတိ အယောဃနံ၊ ကမ္မာရာနံ အယောကူဋံ အယောမုဋ္ဌိ စ။ တေန အယောဃနေန ဟတဿ ပဟတဿ။ ကေစိ ပန "အယောဃနဟတဿာတိ ဃနအယောပိဏ္ဍံ ဟတဿာ"တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ **ဧဝ**-သဒ္ဒေါ စေတ္ထ နိပါတမတ္တံ။ **ဇလတော ဇာတဝေဒသော**တိ ဈာယမာနဿ အဂ္ဂိဿ။ အနာဒရေ ဧတံ သာမိဝစနံ။ **အနုပုဗ္ဗူပသန္တဿာ**တိ အနုက္ကမေန ဥပသန္တဿ ဝိဇ္ဈာတဿ နိရုဒ္ဓဿ။ **ယထာ န ဉာယတေ ဂတီ**တိ ယထာ တဿ ဂတိ န ဉာယတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အယောမုဋ္ဌိကူဋာဒိနာ မဟတာ အယောဃနေန ဟတဿ သံဟတဿ, ကံသဘာဇနာဒိဂတဿ ဝါ ဇလမာနဿ အဂ္ဂိဿ, တထာ

uppannassa vā saddassa anukkamena upasantassa suvūpasantassa dasasu disāsu na katthaci gati paññāyati paccayanirodhena appaṭisandhikaniruddhattā.

Evaṁ sammāvimuttānanti evaṁ sammā hetunā ñāyena tadaṅgavikkhambhanavimuttipubbaṅgamena ariyamaggena catūhipi upādānehi āsavehi ca vimuttattā sammā vimuttānaṁ, tato eva kāmapabandhasaṅkhātaṁ kāmoghaṁ bhavoghādibhedaṁ avasiṭṭhaṁ oghañca taritvā ṭhitattā **kāmabandhoghatārinaṁ** suṭṭhu paṭipassambhitasabbakilesavipphanditattā kilesābhisaṅkhāravātehi ca akampanīyatāya **acalaṁ** anupādisesanibbānasaṅkhātaṁ sabbasaṅkhārūpasamaṁ **sukhaṁ pattānaṁ** adhigatānaṁ khīṇāsavānaṁ **gati** devamanussādibhedāsu gatīsu ayaṁ nāmāti paññapetabbatāya abhāvattā paññāpetuṁ **natthi** na upalabbhati, yathāvuttajātavedo viya apaññattikabhāvameva hi so gatoti attho.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Pāṭaligāmiyavaggavaṇṇanā.

ဥပ္ပန္နဿ ဝါ သဒ္ဒဿ အနုက္ကမေန ဥပသန္တဿ သုဝူပသန္တဿ ဒသသု ဒိသာသု န ကတ္ထစိ ဂတိ ပညာယတိ ပစ္စယနိရောဓေန အပ္ပဋိသန္ဓိကနိရုဒ္ဓတ္တာ။

ဧဝံ သမ္မာဝိမုတ္တာနန္တိ ဧဝံ သမ္မာ ဟေတုနာ ဉာယေန တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိပုဗ္ဗင်္ဂမေန အရိယမဂ္ဂေန စတူဟိပိ ဥပါဒါနေဟိ အာသဝေဟိ စ ဝိမုတ္တတ္တာ သမ္မာ ဝိမုတ္တာနံ, တတော ဧဝ ကာမပဗန္ဓသင်္ခါတံ ကာမောဃံ ဘဝေါဃာဒိဘေဒံ အဝသိဋ္ဌံ ဩဃဉ္စ တရိတွာ ဌိတတ္တာ **ကာမဗန္ဓောဃတာရိနံ** သုဋ္ဌု ပဋိပဿမ္ဘိတသဗ္ဗကိလေသဝိပ္ဖန္ဒိတတ္တာ ကိလေသာဘိသင်္ခါရဝါတေဟိ စ အကမ္ပနီယတာယ **အစလံ** အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ သဗ္ဗသင်္ခါရူပသမံ **သုခံ ပတ္တာနံ** အဓိဂတာနံ ခီဏာသဝါနံ **ဂတိ** ဒေဝမနုဿာဒိဘေဒါသု ဂတီသု အယံ နာမာတိ ပညပေတဗ္ဗတာယ အဘာဝတ္တာ ပညာပေတုံ **နတ္ထိ** န ဥပလဗ္ဘတိ၊ ယထာဝုတ္တဇာတဝေဒေါ ဝိယ အပညတ္တိကဘာဝမေဝ ဟိ သော ဂတောတိ အတ္ထော။

ဒသမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ ပါဋလိဂါမိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ။

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Suvimuttabhavādāno[1], devadānavamānito.
Pacchinnataṇhāsantāno, pītisaṁvegadīpano.

Saddhammadānanirato, upādānakkhayāvaho[2].
Tattha tattha udāne ye, udānesi vināyako.

Te sabbe ekato katvā, āropentehi saṅgahaṁ.
Udānamiti saṅgītaṁ[3], dhammasaṅgāhakehi yaṁ.

Tassa atthaṁ pakāsetuṁ, Porāṇaṭṭhakathānayaṁ.
Nissāya yā samāraddhā, atthasaṁvaṇṇanā mayā.

Sā tattha paramatthānaṁ, suttantesu yathārahaṁ.
Pakāsanā **Paramattha-dīpanī** nāma nāmato.

Sampattā pariniṭṭhānaṁ, anākulavinicchayā.
Catuttiṁsappamāṇāya, Pāḷiyā bhāṇavārato.

Iti taṁ saṅkharontena, yaṁ taṁ adhigataṁ mayā.
Puññaṁ tassānubhāvena, Lokanāthassa sāsanaṁ.

Ogāhitvā[4] visuddhāya, sīlādipaṭipattiyā.
Sabbepi dehino hontu, vimuttirasabhāgino.

Ciraṁ tiṭṭhatu lokasmiṁ, Sammāsambuddhasāsanaṁ.
Tasmiṁ sagāravā niccaṁ, hontu sabbepi pāṇino.

Sammā vassatu kālena, devopi jagatīpati.
Saddhammanirato lokaṁ, dhammeneva pasāsatūti.

Badaratitthavihāravāsinā Ācariyadhammapālattherena katā

Udānassa Aṭṭhakathā samattā.

1. Suvimuttacittavodāno (Sī)
2. Upādānakkhayāva so (Syā)
3. Udānaṁ nāma nāmena (Ka)
4. Obhāsetvā (Sī, Syā)

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

သုဝိမုတ္တဘဝါဒါနော[၁]၊ ဒေဝဒါနဝမာနိတော။
ပစ္ဆိန္နတဏှာသန္တာနော၊ ပီတိသံဝေဂဒီပနော။

သဒ္ဓမ္မဒါနနိရတော၊ ဥပါဒါနက္ခယာဝဟော[၂]။
တတ္ထ တတ္ထ ဥဒါနေ ယေ၊ ဥဒါနေသိ ဝိနာယကော။

တေ သဗ္ဗေ ဧကတော ကတွာ၊ အာရောပေန္တေဟိ သင်္ဂဟံ။
ဥဒါနမိတိ သင်္ဂီတံ[၃]၊ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ ယံ။

တဿ အတ္ထံ ပကာသေတုံ၊ ပေါရာဏဋ္ဌကထာနယံ။
နိဿာယ ယာ သမာရဒ္ဓါ၊ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ မယာ။

သာ တတ္ထ ပရမတ္ထာနံ၊ သုတ္တန္တေသု ယထာရဟံ။
ပကာသနာ **ပရမတ္ထ-ဒီပနီ** နာမ နာမတော။

သမ္ပတ္တာ ပရိနိဋ္ဌာနံ၊ အနာကုလဝိနိစ္ဆယာ။
စတုတ္တိံသပ္ပမာဏာယ၊ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရတော။

ဣတိ တံ သင်္ခရောန္တေန၊ ယံ တံ အဓိဂတံ မယာ။
ပုညံ တဿာနုဘာဝေန၊ လောကနာထဿ သာသနံ။

ဩဂါဟိတွာ[၄] ဝိသုဒ္ဓါယ၊ သီလာဒိပဋိပတ္တိယာ။
သဗ္ဗေပိ ဒေဟိနော ဟောန္တု၊ ဝိမုတ္တိရသဘာဂိနော။

စိရံ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနံ။
တသ္မိံ သဂါရဝါ နိစ္စံ၊ ဟောန္တု သဗ္ဗေပိ ပါဏိနော။

သမ္မာ ဝဿတု ကာလေန၊ ဒေဝေါပိ ဇဂတီပတိ။
သဒ္ဓမ္မနိရတော လောကံ၊ ဓမ္မေနေဝ ပသာသတူတိ။

ဗဒရတိတ္ထဝိဟာရဝါသိနာ အာစရိယဓမ္မပါလတ္ထေရေန ကတာ

ဥဒါနဿ အဋ္ဌကထာ သမတ္တာ။

၁-သုဝိမုတ္တစိတ္တဝေါဒါနော (သီ)
၂-ဥပါဒါနက္ခယာဝ သော (သျာ)
၃-ဥဒါနံ နာမ နာမေန (က)
၄-ဩဘာသေတွာ (သီ၊ သျာ)

Udānaṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akataṁ	357
Akasiralābhī	212
Akārakā	236
Akicchalābhī	212
Akiñcanā	105
Akusalā	198
Akusalānaṁ	212
Akkosanti	100
Agārasmā	93, 156
Aggaṁ	184
Agganagaraṁ	380
Aggiṁ	68
Aggito	380
Aghamūlaṁ	107
Aghāvino	106
Acalaṁ	392
Acalo	170
Accayena	34
Accādhāya	364
Acchariyaṁ	112, 198, 250
Acchādetvā	280
Acchecchi vaṭṭaṁ	330
Acchodakā	363
Ajakalāpake	58
Ajapālanigrodhe	47
Ajātaṁ	357

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ajjatagge	261
Ajjhattaṁ	171, 317
Ajjhatta	339
Ajjhattarato	299
Ajjhesi	284
Ajjhopannā	331
Aññaṁ jīvaṁ	309
Aññaṁ sarīraṁ	309
Aññajanena	384
Aññataraṁ purisaṁ	310
Aññataraṁ samādhiṁ	176
Aññatarassa	103
Aññatarā devatā	157
Aññataro	48, 148, 157
Aññatreva	287
Aññathā	11
Aññathābhāvī	189
Aññātaṁ	57
Aññānipi	139
Aññāpaṭivedho	275
Aññāya	74
Aññiṁsu	235
Aṭṭīyamāno	156
Aṭṭhaṅgiko	277
Aṭṭhānaṁ	271
Aṭṭhiṁ katvā	351

ဥဒါနဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကတံ	၃၅၇
အကသိရလာဘီ	၂၁၂
အကာရကာ	၂၃၆
အကိစ္ဆလာဘီ	၂၁၂
အကိဉ္စနာ	၁၀၅
အကုသလာ	၁၉၈
အကုသလာနံ	၂၁၂
အက္ကောသန္တိ	၁၀၀
အဂါရသ္မာ	၉၃၊၁၅၆
အဂ္ဂံ	၁၈၄
အဂ္ဂနဂရံ	၃၈၀
အဂ္ဂိံ	၆၈
အဂ္ဂိတော	၃၈၀
အဃမူလံ	၁၀၇
အဃာဝိနော	၁၀၆
အစလံ	၃၉၂
အစလော	၁၇၀
အစ္စယေန	၃၄
အစ္စာဓာယ	၃၆၄
အစ္ဆရိယံ	၁၁၂၊၁၉၈၊၂၅၀
အစ္ဆာဒေတွာ	၂၈၀
အစ္ဆေစ္ဆိ ဝဋ္ဋံ	၃၃၀
အစ္ဆောဒကာ	၃၆၃
အဇကလာပကေ	၅၈
အဇပါလနိဂြောဓေ	၄၇
အဇာတံ	၃၅၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဇ္ဇတဂ္ဂေ	၂၆၁
အဇ္ဈတ္တံ	၁၇၁၊၃၁၇
အဇ္ဈတ္တ	၃၃၉
အဇ္ဈတ္တရတော	၂၉၉
အဇ္ဈေသိ	၂၈၄
အဇ္ဈောပန္နာ	၃၃၁
အညံ ဇီဝံ	၃၀၉
အညံ သရီရံ	၃၀၉
အညဇနေန	၃၈၄
အညတရံ ပုရိသံ	၃၁၀
အညတရံ သမာဓိံ	၁၇၆
အညတရဿ	၁၀၃
အညတရာ ဒေဝတာ	၁၅၇
အညတရော	၄၈၊၁၄၈၊၁၅၇
အညတြေဝ	၂၈၇
အညထာ	၁၁
အညထာဘာဝီ	၁၈၉
အညာတံ	၅၇
အညာနိပိ	၁၃၉
အညာပဋိဝေဓော	၂၇၅
အညာယ	၇၄
အညိံသု	၂၃၅
အဋ္ဋီယမာနော	၁၅၆
အဋ္ဌင်္ဂိကော	၂၇၇
အဋ္ဌာနံ	၂၇၁
အဋ္ဌိံ ကတွာ	၃၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aḍḍhaṭṭhamaratanaṁ	223
Aṇumattesu	205
Aṇṇavaṁ	382
Ati	203
Atikkantamānusakena	66
Atikkantamānusikātha	181
Atikkamanti	289
Atiṇṇapubbaṁ	329
Atidhāvanti	320
Atirocati	266
Ativassati	278
Ativelaṁ	330
Atulaṁ	299
Atulañca sambhavaṁ	299
Attato	189
Attanā	88
Attano upasamaṁ	246
Attabharassa	181
Attamano	138
Attasambhavaṁ	299
Atthaṁ	234
Atthaṁ na jānanti	310
Atthakāmā	74
Atthakāmena	164
Atthakāmo	185
Atthavasaṁ	146
Atthassa viññāpaniyā	284
Atthāya	295
Atthi	352
Attho	180

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Atriccho	206
Atha	34, 75, 257
Adassanaṁ	292
Addasa	269
Addasuṁ	315
Addhānamaggapaṭipanno	382
Adhammaṁ	310
Adhigamappiccho	207
Adhiccasamuppanno	314
Adhicittamanuyutto	229
Adhicetaso	231
Adhiṭṭhahāno	292
Adhipatitvā	85
Adhipātakā	323
Adhivāseti	110
Adhivāsento	148
Adhivāsesi	220
Adho	328
Anagāriyaṁ	93
Anaññaposiṁ	57
Anaññaposino	181
Anataṁ	356
Anattasaññā	214
Anatthaṁ na jānanti	310
Anantavā	309
Anabhirato	150
Anayaṁ	323
Anallakesā	385

၃၉၆ ဥဒါနဋ္ဌကထာယ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဍ္ဎဋ္ဌမရတနံ	၂၂၃
အဏုမတ္တေသု	၂၀၅
အဏ္ဏဝံ	၃၈၂
အတိ	၂၀၃
အတိက္ကန္တမာနုသကေန	၆၆
အတိက္ကန္တမာနုသိကာယ	၁၈၁
အတိက္ကမန္တိ	၂၈၉
အတိဏ္ဏပုဗ္ဗံ	၃၂၉
အတိဓာဝန္တိ	၃၂၀
အတိရောစတိ	၂၆၆
အတိဝဿတိ	၂၇၈
အတိဝေလံ	၃၃၀
အတုလံ	၂၉၉
အတုလဉ္စ သမ္ဘဝံ	၂၉၉
အတ္တတော	၁၈၉
အတ္တနာ	၈၈
အတ္တနော ဥပသမံ	၂၄၆
အတ္တဘရဿ	၁၈၁
အတ္တမနော	၁၃၈
အတ္တသမ္ဘဝံ	၂၉၉
အတ္ထံ	၂၃၄
အတ္ထံ န ဇာနန္တိ	၃၁၀
အတ္ထကာမာ	၇၄
အတ္ထကာမေန	၁၆၄
အတ္ထကာမော	၁၈၅
အတ္ထဝသံ	၁၄၆
အတ္ထဿ ဝိညာပနိယာ	၂၈၄
အတ္ထာယ	၂၉၅
အတ္ထိ	၃၅၂
အတ္ထော	၁၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အတြိစ္ဆော	၂၀၆
အထ	၃၄၊ ၇၅၊ ၂၅၇
အဒဿနံ	၂၉၂
အဒ္ဒသ	၂၆၉
အဒ္ဒသုံ	၃၁၅
အဒ္ဓါနမဂ္ဂပဋိပန္နော	၃၈၂
အဓမ္မံ	၃၁၀
အဓိဂမပ္ပိစ္ဆော	၂၀၇
အဓိစ္စသမုပ္ပန္နော	၃၁၄
အဓိစိတ္တမနုယုတ္တော	၂၂၉
အဓိစေတသော	၂၃၁
အဓိဋ္ဌဟာနော	၂၉၂
အဓိပတိတွာ	၈၅
အဓိပါတကာ	၃၂၃
အဓိဝါသေတိ	၁၁၀
အဓိဝါသေန္တော	၁၄၈
အဓိဝါသေသိ	၂၂၀
အဓော	၃၂၈
အနဂါရိယံ	၉၃
အနညပေါသိံ	၅၇
အနညပေါသိနော	၁၈၁
အနတံ	၃၅၆
အနတ္တသညာ	၂၁၄
အနတ္ထံ န ဇာနန္တိ	၃၁၀
အနန္တဝါ	၃၀၉
အနဘိရတော	၁၅၀
အနယံ	၃၂၃
အနလ္လကေသာ	၃၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anallavatthā	385
Anavakāso	271
Anāgāmī	277
Anāthapiṇḍikassa	51
Anādiyitvā	222
Anānupassī	329
Anāsavaṁ	159
Anikkhittadhuro	212
Aniccasaññino	214
Aniccā	194
Anissitassa	360
Anīghaṁ	335
Anukampakena	164
Anukampikā	74
Anugatā	215
Anuggate	215
Anuṭṭhitā	294
Anudhammaṁ	87
Anudhammacārino	297
Anuparigamma	249
Anupādāya	84
Anupiyāyaṁ	143
Anupubbakiriyāya	275
Anupubbaninno	271
Anupubbapaṭipadāya	275
Anupubbavihāri	341
Anupubbasikkhāya	275
Anupubbiṁ kathaṁ	255
Anupubbūpasantassa	391
Anupubbena	226

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anuppattaṁ	78
Anuppatto	161
Anumoditvā	112
Anulomaṁ	35
Anulomapaṭilomaṁ	44
Anusikkhato	319
Anussaramāno	144
Anussāvanena	288
Anūpaghāto	230
Anūpavādo	230
Anekapariyāyena	327
Anekabyañjano	179
Anekarasabyañjano	179
Anekarūpā	386
Anekasūpo	179
Aneke kusale dhamme	304
Anejamasokaṁ	261
Anejo	169
Anelagaḷāya	284
Anokasārī	186
Anotattadaho	272
Antaraṭṭhake	67
Antarā	97
Antarākathā	91
Antarāmagge	383
Antarāva visīdanti	314
Antalikkhe	180
Antavā	308
Antā	319
Antepure	145

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနလ္လဝတ္ထာ	၃၈၅
အနဝကာသော	၂၇၁
အနာဂါမီ	၂၇၇
အနာထပိဏ္ဍိကဿ	၅၁
အနာဒိယိတွာ	၂၂၂
အနာနုပဿီ	၃၂၉
အနာသဝံ	၁၅၉
အနိက္ခိတ္တဓုရော	၂၁၂
အနိစ္စသညိနော	၂၁၄
အနိစ္စာ	၁၉၄
အနိဿိတဿ	၃၆၀
အနီဃံ	၃၃၅
အနုကမ္ပကေန	၁၆၄
အနုကမ္ပိကာ	၇၄
အနုဂတာ	၂၁၅
အနုဂ္ဂတေ	၂၁၅
အနုဋ္ဌိတာ	၂၉၄
အနုဓမ္မံ	၈၇
အနုဓမ္မစာရိနော	၂၉၇
အနုပရိဂမ္မ	၂၄၉
အနုပါဒါယ	၈၄
အနုပိယာယံ	၁၄၃
အနုပုဗ္ဗကိရိယာယ	၂၇၅
အနုပုဗ္ဗနိန္နော	၂၇၁
အနုပုဗ္ဗပဋိပဒါယ	၂၇၅
အနုပုဗ္ဗဝိဟာရိ	၃၄၁
အနုပုဗ္ဗသိက္ခာယ	၂၇၅
အနုပုဗ္ဗိံ ကထံ	၂၅၅
အနုပုဗ္ဗူပသန္တဿ	၃၉၁
အနုပုဗ္ဗေန	၂၂၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုပ္ပတ္တံ	၇၈
အနုပ္ပတ္တော	၁၆၁
အနုမောဒိတွာ	၁၁၂
အနုလောမံ	၃၅
အနုလောမပဋိလောမံ	၄၄
အနုသိက္ခတော	၃၁၉
အနုဿရမာနော	၁၄၄
အနုဿာဝနေန	၂၈၈
အနူပဃာတော	၂၃၀
အနူပဝါဒေါ	၂၃၀
အနေကပရိယာယေန	၃၂၇
အနေကဗျဉ္ဇနော	၁၇၉
အနေကရသဗျဉ္ဇနော	၁၇၉
အနေကရူပါ	၃၈၆
အနေကသူပေါ	၁၇၉
အနေကေ ကုသလေ ဓမ္မေ	၃၀၄
အနေဇမသောကံ	၂၆၁
အနေဇော	၁၆၉
အနေလဂဠာယ	၂၈၄
အနောကသာရီ	၁၈၆
အနောတတ္တဒဟော	၂၇၂
အန္တရဋ္ဌကေ	၆၇
အန္တရာ	၉၇
အန္တရာကထာ	၉၁
အန္တရာမဂ္ဂေ	၃၈၃
အန္တရာဝ ဝိသီဒန္တိ	၃၁၄
အန္တလိက္ခေ	၁၈၀
အန္တဝါ	၃၀၈
အန္တာ	၃၁၉
အန္တေပုရေ	၁၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anto	319
Antopūtiṁ	270
Andhakāre	260
Andhīkatā	332
Anvāsattā	198
Anventi	333
Apagatakāḷakaṁ	257
Apagatā	236
Apacito	71
Apatāsi	223
Apatvāva tamogadhaṁ	314
Aparaṁkāro	314
Aparappaccayo	259
Aparipakkāya	199
Apaloketvā	153
Apasabyato	265
Apāyaṁ	376
Api	252, 337, 354
Apunabbhavāya	329
Appakilamathena	283
Appaṭikūlā	166
Appaṭimodha	365
Appaṭiṭṭhaṁ	355
Appabhikkhuko	281
Appamajjato	231
Appamattā	107
Appamatto	156
Appavattaṁ	355
Appābādhaṁ	110
Appicchakathā	207
Appiccho	206
Appenti	274
Appodakapāyāsaṁ	220
Appossukko	145, 297
Abandhano	336
Abbokiṇṇāni	174
Abbhuggantvā	180
Abbhutaṁ	112
Abbhokāse	221
Abyāpajjaṁ	90
Abrahmacāriṁ	269
Abrahmacārino	235
Abhikkantaṁ	260
Abhikkantavaṇṇā	157
Abhikkantā	378
Abhikkantāya rattiyā	157
Abhikkhaṇaṁ	144
Abhiññā	156
Abhiññāya	205
Abhinandati	189
Abhinanditvā	112
Abhinibbutatto	175
Abhibhavanaṭṭhena Tathāgato	116
Abhibhūto māro	195
Abhiramanti	271
Abhirūpatarā	154
Abhisaṅkhāro	33
Abhisamparāyo	86
Abhisallekhikā	205
Abhīto	145

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အန္တော	၃၁၉
အန္တောပူတိံ	၂၇၀
အန္ဓကာရေ	၂၆၀
အန္ဓီကတာ	၃၃၂
အန္ဝါသတ္တာ	၁၉၈
အန္ဝေန္တိ	၃၃၃
အပဂတကာဠကံ	၂၅၇
အပဂတာ	၂၃၆
အပစိတော	၇၁
အပတာသိ	၂၂၃
အပတွာဝ တမောဂဓံ	၃၁၄
အပရံကာရော	၃၁၄
အပရပ္ပစ္စယော	၂၅၉
အပရိပက္ကာယ	၁၉၉
အပလောကေတွာ	၁၅၃
အပသဗျတော	၂၆၅
အပါယံ	၃၇၆
အပိ	၂၅၂၊ ၃၃၇၊ ၃၅၄
အပုနဗ္ဘဝါယ	၃၂၉
အပ္ပကိလမထေန	၂၈၃
အပ္ပဋိကူလာ	၁၆၆
အပ္ပဋိမောဓ	၃၆၅
အပ္ပတိဋ္ဌံ	၃၅၅
အပ္ပဘိက္ခုကော	၂၈၁
အပ္ပမဇ္ဇတော	၂၃၁
အပ္ပမတ္တာ	၁၀၇
အပ္ပမတ္တော	၁၅၆
အပ္ပဝတ္တံ	၃၅၅
အပ္ပါဗာဓံ	၁၁၀
အပ္ပိစ္ဆကထာ	၂၀၇
အပ္ပိစ္ဆော	၂၀၆
အပ္ပေန္တိ	၂၇၄
အပ္ပောဒကပါယာသံ	၂၂၀
အပ္ပေါဿုက္ကော	၁၄၅၊ ၂၉၇
အဗန္ဓနော	၃၃၆
အဗ္ဗောကိဏ္ဏာနိ	၁၇၄
အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ	၁၈၀
အဗ္ဘုတံ	၁၁၂
အဗ္ဘောကာသေ	၂၂၁
အဗျာပဇ္ဇံ	၉၀
အဗြဟ္မစာရိံ	၂၆၉
အဗြဟ္မစာရိနော	၂၃၅
အဘိက္ကန္တံ	၂၆၀
အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာ	၁၅၇
အဘိက္ကန္တာ	၃၇၈
အဘိက္ကန္တာယ ရတ္တိယာ	၁၅၇
အဘိက္ခဏံ	၁၄၄
အဘိညာ	၁၅၆
အဘိညာယ	၂၀၅
အဘိနန္ဒတိ	၁၈၉
အဘိနန္ဒိတွာ	၁၁၂
အဘိနိဗ္ဗုတတ္တော	၁၇၅
အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော	၁၁၆
အဘိဘူတော မာရော	၁၉၅
အဘိရမန္တိ	၂၇၁
အဘိရူပတရာ	၁၅၄
အဘိသင်္ခါရော	၃၃
အဘိသမ္ပရာယော	၈၆
အဘိသလ္လေခိကာ	၂၀၅
အဘီတော	၁၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhūtaṁ	357
Abhūtavādī	236
Abhedi	390
Amanasi karotā	301
Amamassa	149
Amamo	175, 186
Ambavanaṁ	365
Ambavane	143
Ambho	311
Ayaṁ	91
Ayoghanahatassa	391
Ayyo	65
Arakkhitena	217
Araññakuṭikāyaṁ	216
Arahaṁ	75, 243
Arahataṁ	157
Arahattāya	76
Arahā	74, 244
Ariyaṁ	380
Ariyāya	212
Ariyo	94
Aruṇe	168
Arūpā	88
Alaṁ	196
Alajjino	235
Alābhā	365
Allakesā	105
Allavatthā	105
Avantīsu	278
Avassaji	299

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Avassutaṁ	270
Avijjā	38
Avijjānirodhā	43
Avijjāya tveva	45
Avidūre atikkamanti	300
Avidvā	215
Avinipātadhammo	263
Avivittā	385
Avisārado	375
Avihaññamāno	149, 362
Avoca	363
Asaṁsaggakathā	210-1
Asaṅkhataṁ	261
Asabbhāhi	100
Asampajānā	216
Asamāpannapubbā	334
Asamāhitā	216
Asayaṁkāro	314
Asassato	308
Asahamānā	232
Asātaṁ	140
Asuciṁ	269
Asubhā	213
Asurā	271
Asesaṁ	194
Asesavirāganirodhā	45
Asokaṁ	147
Asmimānasamugghātāya	214
Asmimānassa vinayo	90
Assa	75, 227

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘူတံ	၃၅၇
အဘူတဝါဒီ	၂၃၆
အဘေဒိ	၃၉၀
အမနသိ ကရောတာ	၃၀၁
အမမဿ	၁၄၉
အမမော	၁၇၅၊ ၁၈၆
အမ္ဗဝနံ	၃၆၅
အမ္ဗဝနေ	၁၄၃
အမ္ဘော	၃၁၁
အယံ	၉၁
အယောဃနဟတဿ	၃၉၁
အယျော	၆၅
အရက္ခိတေန	၂၁၇
အရညကုဋိကာယံ	၂၁၆
အရဟံ	၇၅၊ ၂၄၃
အရဟတံ	၁၅၇
အရဟတ္တာယ	၇၆
အရဟာ	၇၄၊ ၂၄၄
အရိယံ	၃၈၀
အရိယာယ	၂၁၂
အရိယော	၉၄
အရုဏေ	၁၆၈
အရူပါ	၈၈
အလံ	၁၉၆
အလဇ္ဇိနော	၂၃၅
အလာဘာ	၃၆၅
အလ္လကေသာ	၁၀၅
အလ္လဝတ္ထာ	၁၀၅
အဝန္တီသု	၂၇၈
အဝဿဇိ	၂၉၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဝဿုတံ	၂၇၀
အဝိဇ္ဇာ	၃၈
အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ	၄၃
အဝိဇ္ဇာယ တွေဝ	၄၅
အဝိဒူရေ အတိက္ကမန္တိ	၃၀၀
အဝိဒွါ	၂၁၅
အဝိနိပါတဓမ္မော	၂၆၃
အဝိဝိတ္တာ	၃၈၅
အဝိသာရဒေါ	၃၇၅
အဝိဟညမာနော	၁၄၉၊ ၃၆၂
အဝေါစ	၃၆၃
အသံသဂ္ဂကထာ	၂၁၀-၁
အသင်္ခတံ	၂၆၁
အသဗ္ဘာဟိ	၁၀၀
အသမ္ပဇာနာ	၂၁၆
အသမာပန္နပုဗ္ဗာ	၃၃၄
အသမာဟိတာ	၂၁၆
အသယံကာရော	၃၁၄
အသဿတော	၃၀၈
အသဟမာနာ	၂၃၂
အသာတံ	၁၄၀
အသုစိံ	၂၆၉
အသုဘာ	၂၁၃
အသုရာ	၂၇၁
အသေသံ	၁၉၄
အသေသဝိရာဂနိရောဓာ	၄၅
အသောကံ	၁၄၇
အသ္မိမာနသမုဂ္ဃါတာယ	၂၁၄
အသ္မိမာနဿ ဝိနယော	၉၀
အဿ	၇၅၊ ၂၂၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Assamaṇaṁ	269
Assasippaṁ	184
Assosuṁ	155
Ahaṁ karomi	316
Ahaṅkārapasutāyaṁ	315
Ahiṁ	97
Ahu pubbe	306
Aho sukhaṁ aho sukhaṁ	144
[Ā]	
Ākāsagaṅgā	274
Ākāse	180
Ākiṇṇo	225
Āgaccheyyāhaṁ	196
Āgatigati	360
Āgamma	265
Āgamehi tāva	196
Ācāragocarasampanno	204
Ācikkhissanti	297
Ātaṅko	110
Ātāpino	40
Ātāpiyo	215, 253
Ātāpī	156
Āturassa	319
Ādāya	381
Ādicco	87
Ādīnavaṁ	250
Ādhipateyyasaṁvattanikaṁ	366
Ānāpānassati	214

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ānisaṁsaṁ	257
Āneñjasamādinā	166
Āpātaparipātaṁ	323
Ābādhiko	55
Ābādho	110, 362
Ābhujitvā	148
Āmantesi	52, 110, 144
Āyatanaṁ	39, 380
Āyantaṁ	335
Āyantiṁ	66
Āyasmantānaṁ	166
Āyasmā	52
Āyāma	362
Āyusaṁvattanikaṁ	366
Āyogo	230
Ārakkhagocaro	204
Ārakāva	275
Āraññako	229
Āraddhavīriyo	212
Ārāme	51
Āropetvā	370
Ālokajātā viya	166
Āvaṭṭagaṅgā	273
Āvaṭṭati	104
Āvattissāmi	151
Āvasathāgāraṁ	368
Āvilaṁ	363
Āvilāni	227
Āvi vā	267
Āsanāni	369

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဿမဏံ	၂၆၉
အဿသိပ္ပံ	၁၈၄
အဿောသုံ	၁၅၅
အဟံ ကရောမိ	၃၁၆
အဟင်္ကာရပသုတာယံ	၃၁၅
အဟိံ	၉၇
အဟု ပုဗ္ဗေ	၃၀၆
အဟော သုခံ အဟော သုခံ	၁၄၄
[အာ]	
အာကာသဂင်္ဂါ	၂၇၄
အာကာသေ	၁၈၀
အာကိဏ္ဏော	၂၂၅
အာဂစ္ဆေယျာဟံ	၁၉၆
အာဂတိဂတိ	၃၆၀
အာဂမ္မ	၂၆၅
အာဂမေဟိ တာဝ	၁၉၆
အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော	၂၀၄
အာစိက္ခိဿန္တိ	၂၉၇
အာတင်္ကော	၁၁၀
အာတာပိနော	၄၀
အာတာပိယော	၂၁၅၊ ၂၅၃
အာတာပီ	၁၅၆
အာတုရဿ	၃၁၉
အာဒါယ	၃၈၁
အာဒိစ္စော	၈၇
အာဒီနဝံ	၂၅၀
အာဓိပတေယျသံဝတ္တနိကံ	၃၆၆
အာနာပါနဿတိ	၂၁၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာနိသံသံ	၂၅၇
အာနေဉ္ဇသမာဒိနာ	၁၆၆
အာပါတပရိပါတံ	၃၂၃
အာဗာဓိကော	၅၅
အာဗာဓော	၁၁၀၊ ၃၆၂
အာဘုဇိတွာ	၁၄၈
အာမန္တေသိ	၅၂၊ ၁၁၀၊ ၁၄၄
အာယတနံ	၃၉၊ ၃၈၀
အာယန္တံ	၃၃၅
အာယန္တိံ	၆၆
အာယသ္မန္တာနံ	၁၆၆
အာယသ္မာ	၅၂
အာယာမ	၃၆၂
အာယုသံဝတ္တနိကံ	၃၆၆
အာယောဂေါ	၂၃၀
အာရက္ခဂေါစရော	၂၀၄
အာရကာဝ	၂၇၅
အာရညကော	၂၂၉
အာရဒ္ဓဝီရိယော	၂၁၂
အာရာမေ	၅၁
အာရောပေတွာ	၃၇၀
အာလောကဇာတာ ဝိယ	၁၆၆
အာဝဋ္ဋဂင်္ဂါ	၂၇၃
အာဝဋ္ဋတိ	၁၀၄
အာဝတ္တိဿာမိ	၁၅၁
အာဝသထာဂါရံ	၃၆၈
အာဝိလံ	၃၆၃
အာဝိလာနိ	၂၂၇
အာဝိ ဝါ	၂၆၇
အာသနာနိ	၃၆၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āsane	257
Āsavānaṁ khayāya	158
Āsavehi	84
Āsādesi	222
Āharāmi	104
[I]	
Iṅgha	281
Icchānaṅgalako	101
Iti	35, 42
Iti	194
Iti bhavābhavatañca	146
Itiheke	324
Ittaraṁ	301
Itthattāya	157
Idaṁ	190
Idaṁ uppajjati	35
Idaṁ na hoti	35
Idaṁ nirujjhati	35
Idaṁ hoti	35
Idāni	344
Iddhaṁ	297
Iddhi	276
Idha	84
Idha dhamme	365
Imaṁ udānaṁ	95, 140, 142, 146
Imasmiṁ asati	35
Imasmiṁ sati	35
Imassa nirodhā	35
Imassuppādā	35

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ī]	
Īdiso ca īdiso ca	282
Īsādantassa	228
[U]	
Ukkujjeyya	260
Ukkhipati	275
Uccāsaddā mahāsaddā	163
Ucchadditvāna	104
Ujuṁ kāyaṁ	148
Ujjhāyittha	174
Utenassa	346
Uttarikaraṇīyaṁ	197
Uttaresu	75
Uttānīkarissanti	297
Utrāsī	145
Udakamaṇikaṁ	369
Udakena	69
Udaggacittaṁ	257
Udatāri oghaṁ	329
Udapādi	90
Udayatthagāminiyā	212
Udayabbayaṁ	218
Udānaṁ	2
Udānaṁ udānesi	40
Uddesena	288
Uddhaṁ vippamutto	328
Uddhatā	216
Uddharitvā	179
Uddhastaṁ aruṇaṁ	269
Uddhaste	168

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာသနေ	၂၅၇
အာသဝါနံ ခယာယ	၁၅၈
အာသဝေဟိ	၈၄
အာသာဒေသိ	၂၂၂
အာဟာရာမိ	၁၀၄
[ဣ]	
ဣင်္ဃ	၂၈၁
ဣစ္ဆာနင်္ဂလကော	၁၀၁
ဣတိ	၃၅၊ ၄၂
ဣတိ	၁၉၄
ဣတိ ဘဝါဘဝတဉ္စ	၁၄၆
ဣတိဟေကေ	၃၂၄
ဣတ္တရံ	၃၀၁
ဣတ္ထတ္တာယ	၁၅၇
ဣဒံ	၁၉၀
ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ	၃၅
ဣဒံ န ဟောတိ	၃၅
ဣဒံ နိရုဇ္ဈတိ	၃၅
ဣဒံ ဟောတိ	၃၅
ဣဒါနိ	၃၄၄
ဣဒ္ဓံ	၂၉၇
ဣဒ္ဓိ	၂၇၆
ဣဓ	၈၄
ဣဓ ဓမ္မေ	၃၆၅
ဣမံ ဥဒါနံ	၉၅၊ ၁၄၀၊ ၁၄၂၊ ၁၄၆
ဣမသ္မိံ အသတိ	၃၅
ဣမသ္မိံ သတိ	၃၅
ဣမဿ နိရောဓာ	၃၅
ဣမဿုပ္ပါဒါ	၃၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဤ]	
ဤဒိသော စ ဤဒိသော စ	၂၈၂
ဤသာဒန္တဿ	၂၂၈
[ဥ]	
ဥက္ကုဇ္ဇေယျ	၂၆၀
ဥက္ခိပတိ	၂၇၅
ဥစ္စာသဒ္ဒါ မဟာသဒ္ဒါ	၁၆၃
ဥစ္ဆဒ္ဒိတွာန	၁၀၄
ဥဇုံ ကာယံ	၁၄၈
ဥဇ္ဈာယိတ္ထ	၁၇၄
ဥတေနဿ	၃၄၆
ဥတ္တရိကရဏီယံ	၁၉၇
ဥတ္တရေသု	၇၅
ဥတ္တာနီကရိဿန္တိ	၂၉၇
ဥတြာသီ	၁၄၅
ဥဒကမဏိကံ	၃၆၉
ဥဒကေန	၆၉
ဥဒဂ္ဂစိတ္တံ	၂၅၇
ဥဒတာရိ ဩဃံ	၃၂၉
ဥဒပါဒိ	၉၀
ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ	၂၁၂
ဥဒယဗ္ဗယံ	၂၁၈
ဥဒါနံ	၂
ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ	၄၀
ဥဒ္ဒေသေန	၂၈၈
ဥဒ္ဓံ ဝိပ္ပမုတ္တော	၃၂၈
ဥဒ္ဓတာ	၂၁၆
ဥဒ္ဓရိတွာ	၁၇၉
ဥဒ္ဓသ္တံ အရုဏံ	၂၆၉
ဥဒ္ဓသ္တေ	၁၆၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Unnamate	325
Unnaḷā	216
Upakkamanti	318
Upakkitakavādena	156
Upaccagā	195
Upacitaṁ	366
Upaṭṭhapetvā	169
Upaṭṭhāke	226
Upaṭṭhāko	196
Upaṭṭhānasālāyaṁ	91
Upaṭṭhitā	171
Upaḍḍhullikhitehi kesehi	153
Upadaheyya	365
Upadhiṁ	101, 192
Upadhibandhano	350
Upadhiviveko	210
Upanighaṁsantiyo	227
Upanidhāya	155
Upanidhiṁ	155
Upanibandhagocaro	205
Upanissayagocaro	204
Upapajjati	376
Upapanno	266
Uparipāsādavaragato	248
Uparimuddhani	89
Upavattane	216
Upavasanti	268
Upavijaññā	103

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upasaṅkami	60
Upasaṅkamitvā	48
Upasantaṁ	247
Upasantasantacittassa	246
Upasantassa	232
Upasamāya	205
Upasampajja	156
Upasampadāya	212
Upasenassa	242
Upātidhāvanti	323
Upādānaṁ	39
Upāyāso	39
Upāsakā	105
Upāsake	375
Upāsako	101
Upecca	268
Uposathe	268
Uppilāvā	215
Ubbiggo	145
Ubhayamantarena	84
Umaṅgagaṅgā	274
Ummujjanti	67
Uyyānagatassa	346
Uruvelāyaṁ	24
Ussaṅkī	145
Ussadā	50
Ussahasi	234
Uḷāro	222
Uḷumpaṁ	381

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥန္နမတေ	၃၂၅
ဥန္နဠာ	၂၁၆
ဥပက္ကမန္တိ	၃၁၈
ဥပက္ကိတကဝါဒေန	၁၅၆
ဥပစ္စဂါ	၁၉၅
ဥပစိတံ	၃၆၆
ဥပဋ္ဌပေတွာ	၁၆၉
ဥပဋ္ဌာကေ	၂၂၆
ဥပဋ္ဌာကော	၁၉၆
ဥပဋ္ဌာနသာလာယံ	၉၁
ဥပဋ္ဌိတာ	၁၇၁
ဥပဍ္ဎုလ္လိခိတေဟိ ကေသေဟိ	၁၅၃
ဥပဒဟေယျ	၃၆၅
ဥပဓိံ	၁၀၁၊၁၉၂
ဥပဓိဗန္ဓနော	၃၅၀
ဥပဓိဝိဝေကော	၂၁၀
ဥပနိဃံသန္တိယော	၂၂၇
ဥပနိဓာယ	၁၅၅
ဥပနိဓိံ	၁၅၅
ဥပနိဗန္ဓဂေါစရော	၂၀၅
ဥပနိဿယဂေါစရော	၂၀၄
ဥပပဇ္ဇတိ	၃၇၆
ဥပပန္နော	၂၆၆
ဥပရိပါသာဒဝရဂတော	၂၄၈
ဥပရိမုဒ္ဓနိ	၈၉
ဥပဝတ္တနေ	၂၁၆
ဥပဝသန္တိ	၂၆၈
ဥပဝိဇညာ	၁၀၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပသင်္ကမိ	၆၀
ဥပသင်္ကမိတွာ	၄၈
ဥပသန္တံ	၂၄၇
ဥပသန္တသန္တစိတ္တဿ	၂၄၆
ဥပသန္တဿ	၂၃၂
ဥပသမာယ	၂၀၅
ဥပသမ္ပဇ္ဇ	၁၅၆
ဥပသမ္ပဒါယ	၂၁၂
ဥပသေနဿ	၂၄၂
ဥပါတိဓာဝန္တိ	၃၂၃
ဥပါဒါနံ	၃၉
ဥပါယာသော	၃၉
ဥပါသကာ	၁၀၅
ဥပါသကေ	၃၇၅
ဥပါသကော	၁၀၁
ဥပေစ္စ	၂၆၈
ဥပေါသထေ	၂၆၈
ဥပ္ပိလာဝါ	၂၁၅
ဥဗ္ဗိဂ္ဂေါ	၁၄၅
ဥဘယမန္တရေန	၈၄
ဥမင်္ဂဂင်္ဂါ	၂၇၄
ဥမ္မုဇ္ဇန္တိ	၆၇
ဥယျာနဂတဿ	၃၄၆
ဥရုဝေလာယံ	၂၄
ဥဿင်္ကီ	၁၄၅
ဥဿဒါ	၅၀
ဥဿဟသိ	၂၃၄
ဥဠာရော	၂၂၂
ဥဠုမ္ပံ	၃၈၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekaṁ	17
Ekaṁ samayaṁ	24
Eka	17
Ekakamhi	197
Ekaggacitto	244
Ekacaro	186
Ekajjhaṁ	311
Ekato vasaṁ	384
Ekantanibbidāya	205
Ekantaparipuṇṇaṁ	280
Ekantaparisuddhaṁ	280
Ekapallaṅkena	29
Ekaputtako	105
Ekabhattaṁ	281
Ekamantaṁ	49
Ekaraso	274
Ekavihāre	283
Ekasāṭakā	300
Ekaseyyaṁ	281
Ekāro	335
Eke	308
Eko	145, 156, 228
Etaṁ	194
Etañca sallaṁ	315
Etadavoca	49
Etadahosi	56, 144
Etadeke	315
Etamatthaṁ viditvā	40, 44, 45, 49
Etamhā	344
Etarahi	145

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Etassa	40
Ete	95, 216
Ete piyaṁ	386
Ediso dhammo	309
Evaṁ	6
Evaṁ	12, 24, 40, 81, 144
Evaṁ bhante	112
Evaṁ vutte	52
Eva	355, 391
Evamāhaṁsu	184
Evametaṁ Ānanda	324
Evameva	275
Evarūpāni	139
Evarūpāya	212
Evāhaṁ	102
Esāhaṁ	261
Esevanto	355
Esevanto dukkhassa	330
[O]	
Okāraṁ	256
Okoṭimakaṁ	334
Okkamma	218
Ogāhā	227
Ocarakā	303
Ocaritvā	303
Onītapattapāṇiṁ	220
Obhaggobhaggaṁ	227
Obhāsati	325
Obhāsayamantalikkhaṁ	46

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကံ	၁၇
ဧကံ သမယံ	၂၄
ဧက	၁၇
ဧကကမှိ	၁၉၇
ဧကဂ္ဂစိတ္တော	၂၄၄
ဧကစရော	၁၈၆
ဧကဇ္ဈံ	၃၁၁
ဧကတော ဝသံ	၃၈၄
ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယ	၂၀၅
ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ	၂၈၀
ဧကန္တပရိသုဒ္ဓံ	၂၈၀
ဧကပလ္လင်္ကေန	၂၉
ဧကပုတ္တကော	၁၀၅
ဧကဘတ္တံ	၂၈၁
ဧကမန္တံ	၄၉
ဧကရသော	၂၇၄
ဧကဝိဟာရေ	၂၈၃
ဧကသာဋကာ	၃၀၀
ဧကသေယျံ	၂၈၁
ဧကာရော	၃၃၅
ဧကေ	၃၀၈
ဧကော	၁၄၅၊ ၁၅၆၊ ၂၂၈
ဧတံ	၁၉၄
ဧတဉ္စ သလ္လံ	၃၁၅
ဧတဒဝေါစ	၄၉
ဧတဒဟောသိ	၅၆၊ ၁၄၄
ဧတဒေကေ	၃၁၅
ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာ	၄၀၊ ၄၄၊ ၄၅၊ ၄၉
ဧတမှာ	၃၄၄
ဧတရဟိ	၁၄၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧတဿ	၄၀
ဧတေ	၉၅၊ ၂၁၆
ဧတေ ပိယံ	၃၈၆
ဧဒိသော ဓမ္မော	၃၀၉
ဧဝံ	၆
ဧဝံ	၁၂၊ ၂၄၊ ၄၀၊ ၈၁၊ ၁၄၄
ဧဝံ ဘန္တေ	၁၁၂
ဧဝံ ဝုတ္တေ	၅၂
ဧဝ	၃၅၅၊ ၃၉၁
ဧဝမာဟံသု	၁၈၄
ဧဝမေတံ အာနန္ဒ	၃၂၄
ဧဝမေဝ	၂၇၅
ဧဝရူပါနိ	၁၃၉
ဧဝရူပါယ	၂၁၂
ဧဝါဟံ	၁၀၂
ဧသာဟံ	၂၆၁
ဧသေဝန္တော	၃၅၅
ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿ	၃၃၀
[ဩ]	
ဩကာရံ	၂၅၆
ဩကောဋိမကံ	၃၃၄
ဩက္ကမ္မ	၂၁၈
ဩဂါဟာ	၂၂၇
ဩစရကာ	၃၀၃
ဩစရိတွာ	၃၀၃
ဩနီတပတ္တပါဏိံ	၂၂၀
ဩဘဂ္ဂေါဘဂ္ဂံ	၂၂၇
ဩဘာသတိ	၃၂၅
ဩဘာသယမန္တလိက္ခံ	၄၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Obhāsitameva	326
Obhāse	295
Obhāsetvā	157
Orasaṁ	381
Olīyanti	320
Ovamitvā	345
Osādeyya	222
Osārissāmi	303
Ohāretvā	280
Ohitasotā	352
Oḷārike	295
[Ka]	
Kakuṭapādāni	154
Kaṅkhā	41
Kaṅkhārevato	286
Kaṭasivaḍḍhanā	320
Kaṭukaṁ	148
Kaṭukāhi	104
Kaṇhagaṅgā	273
Kataṁ karaṇīyaṁ	157
Katame	49
Katassa paticayo	197
Kativasso	284
Kathaṁ	48
Kapaṇavisikhā	57
Kapotakandarāyaṁ	221
Kappaṁ	294
Kappāvasesaṁ	294
Kappitakesamassū	303
Kappema	164
Kammāraputtassa	361
Kammena	288
Karaṇīyaṁ	94
Karaṇīyena	101
Karerimaṇḍalamāḷe	182
Kalandakanivāpo	54
Kalabhāgaṁ	155
Kalaho	309
Kalyāṇadhammā	236
Kalyāṇamitto	200
Kalyāṇasampavaṅko	200
Kalyāṇasahāyo	200
Kalyāṇiyāsi	284
Kallacittaṁ	257
Kavacamiva	299
Kasambujātaṁ	270
Kasirena	282
Kahaṁ	77
Kākapeyyā	381
Kāmakaṇḍako	160, 168
Kāmaguṇehi	303
Kāmandhā	333
Kāmabandhoghatārinaṁ	392
Kāmabhoginā	301
Kāmavitakko	198
Kāmasaṅgasattā	331
Kāmesu	285
Kāyagatā	340
Kāyagatāya satiyā	170

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩဘာသိတမေဝ	၃၂၆
ဩဘာသေ	၂၉၅
ဩဘာသေတွာ	၁၅၇
ဩရသံ	၃၈၁
ဩလီယန္တိ	၃၂၀
ဩဝမိတွာ	၃၄၅
ဩသာဒေယျ	၂၂၂
ဩသာရိဿာမိ	၃၀၃
ဩဟာရေတွာ	၂၈၀
ဩဟိတသောတာ	၃၅၂
ဩဠာရိကေ	၂၉၅
[က]	
ကကုဋပါဒါနိ	၁၅၄
ကင်္ခါ	၄၁
ကင်္ခါရေဝတော	၂၈၆
ကဋသိဝဍ္ဎနာ	၃၂၀
ကဋုကံ	၁၄၈
ကဋုကာဟိ	၁၀၄
ကဏှဂင်္ဂါ	၂၇၃
ကတံ ကရဏီယံ	၁၅၇
ကတမေ	၄၉
ကတဿ ပတိစယော	၁၉၇
ကတိဝဿော	၂၈၄
ကထံ	၄၈
ကပဏဝိသိခါ	၅၇
ကပေါတကန္ဒရာယံ	၂၂၁
ကပ္ပံ	၂၉၄
ကပ္ပါဝသေသံ	၂၉၄
ကပ္ပိတကေသမဿု	၃၀၃
ကပ္ပေမ	၁၆၄
ကမ္မာရပုတ္တဿ	၃၆၁
ကမ္မေန	၂၈၈
ကရဏီယံ	၉၄
ကရဏီယေန	၁၀၁
ကရေရိမဏ္ဍလမာဠေ	၁၈၂
ကလန္ဒကနိဝါပေ	၅၄
ကလဘာဂံ	၁၅၅
ကလဟော	၃၀၉
ကလျာဏဓမ္မာ	၂၃၆
ကလျာဏမိတ္တော	၂၀၀
ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကော	၂၀၀
ကလျာဏသဟာယော	၂၀၀
ကလျာဏိယာသိ	၂၈၄
ကလ္လစိတ္တံ	၂၅၇
ကဝစမိဝ	၂၉၉
ကသမ္ဗုဇာတံ	၂၇၀
ကသိရေန	၂၈၂
ကဟံ	၇၇
ကာကပေယျာ	၃၈၁
ကာမကဏ္ဍကော	၁၆၀၊ ၁၆၈
ကာမဂုဏေဟိ	၃၀၃
ကာမန္ဓာ	၃၃၃
ကာမဗန္ဓောဃတာရိနံ	၃၉၂
ကာမဘောဂိနာ	၃၀၁
ကာမဝိတက္ကော	၁၉၈
ကာမသင်္ဂသတ္တာ	၃၃၁
ကာမေသု	၂၈၅
ကာယဂတာ	၃၄၀
ကာယဂတာယ သတိယာ	၁၇၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]		[Ka]	
Kāya nuttha	93	**Kira**	312
Kāyaviveko	210	Kilantosmi	363
Kāyasaṁsaggo	210	Kissa	285
Kāyassa bhedā	266	Kuṭikaṇṇo	278
Kāyena	217	Kuṭṭhicīvarena	265
Kāyo	311	Kuṭṭhī	253
Kālaṁ karoti	376	Kuṇapena	272
Kālaṁ karonti	252	Kuṇḍadhānavane	107
Kālakato	86	Kuṇḍikā	108
Kālaṅkatā	384	Kuṇḍikāyaṁ	107
Kālaṅkatāni	347	Kuto	104, 224
Kālaṅkato	105	Kumārakā	97, 267
Kālayuttaṁ	280	Kumbho	311
Kālena kālaṁ	182	Kuraraghare	278
Kāleneva	341	Kulaputtā	156
Kālo	105	Kulaputtānaṁ	93
Kāveyyasippaṁ	184	Kullaṁ	381
Kāsāyāni	280	Kusalānaṁ	212
Kāsikacandanaṁ	301	Kusinārāyaṁ	216
Kāḷakūṭaṁ	272	Kūṭāgārasālāyaṁ	165
Kāḷīgodhāya putto	143	Keci	190
Kiṁ nu	163	Kenaci deva	101
Kiccakaraṇīyehi	102	Kelāsakūṭaṁ	272
Kicchena	282	Kevaṭṭā maññe	163
Kiñcanaṁ	350	Kevalakappaṁ	157
Kiñci	102	Kevalassa	40
Kittāvatā	49	Kehici kehici	102
Kittisaddo	375	Kocañño	248
Kimi	325	Kocideva attho	141
Kimikāḷāya	196	Koñco	384

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]		[က]	
ကာယ နုတ္ထ	၉၃	**ကီရ**	၃၁၂
ကာယဝိဝေကော	၂၁၀	ကိလန္တောသ္မိ	၃၆၃
ကာယသံသဂ္ဂေါ	၂၁၀	ကိဿ	၂၈၅
ကာယဿ ဘေဒါ	၂၆၆	ကုဋိကဏ္ဏော	၂၇၈
ကာယေန	၂၁၇	ကုဋ္ဌိစီဝရေန	၂၆၅
ကာယော	၃၁၁	ကုဋ္ဌီ	၂၅၃
ကာလံ ကရောတိ	၃၇၆	ကုဏပေန	၂၇၂
ကာလံ ကရောန္တိ	၂၅၂	ကုဏ္ဍဓာနဝနေ	၁၀၇
ကာလကတော	၈၆	ကုဏ္ဍိကာ	၁၀၈
ကာလင်္ကတာ	၃၈၄	ကုဏ္ဍိကာယံ	၁၀၇
ကာလင်္ကတာနိ	၃၄၇	ကုတော	၁၀၄၊ ၂၂၄
ကာလင်္ကတော	၁၀၅	ကုမာရကာ	၉၇၊ ၂၆၇
ကာလယုတ္တံ	၂၈၀	ကုမ္ဘော	၃၁၁
ကာလေန ကာလံ	၁၈၂	ကုရရဃရေ	၂၇၈
ကာလေနေဝ	၃၄၁	ကုလပုတ္တာ	၁၅၆
ကာလော	၁၀၅	ကုလပုတ္တာနံ	၉၃
ကာဝေယျသိပ္ပံ	၁၈၄	ကုလ္လံ	၃၈၁
ကာသာယာနိ	၂၈၀	ကုသလာနံ	၂၁၂
ကာသိကစန္ဒနံ	၃၀၁	ကုသိနာရာယံ	၂၁၆
ကာဠကူဋံ	၂၇၂	ကူဋာဂါရသာလာယံ	၁၆၅
ကာဠီဂေါဓာယ ပုတ္တော	၁၄၃	ကေစိ	၁၉၀
ကိံ နု	၁၆၃	ကေနစိ ဒေဝ	၁၀၁
ကိစ္စကရဏီယေဟိ	၁၀၂	ကေလာသကူဋံ	၂၇၂
ကိစ္ဆေန	၂၈၂	ကေဝဋ္ဋာ မညေ	၁၆၃
ကိဉ္စနံ	၃၅၀	ကေဝလကပ္ပံ	၁၅၇
ကိဉ္စိ	၁၀၂	ကေဝလဿ	၄၀
ကိတ္တာဝတာ	၄၉	ကေဟိစိ ကေဟိစိ	၁၀၂
ကိတ္တိသဒ္ဒေါ	၃၇၅	ကောစညော	၂၄၈
ကိမိ	၃၂၅	ကောစိဒေဝ အတ္ထော	၁၄၁
ကိမိကာဠာယ	၁၉၆	ကောဉ္စော	၃၈၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Koṭṭho	311
Koṇḍañño	336
Kopaneyya	224
Kopā	146
Koliyadhītā	108
Koliyaputto	111
Kosambiyaṁ	225
Kosalesu	218
Kosalo	92
Kosiyā	180
Kyāhaṁ	234
Kvāyaṁ	265
[Kha]	
Khattavijjāsippaṁ	185
Khamanīyaṁ	283
Kharaṁ	148
Kharāhi	104
Kharo	362
Khalu	343
Khārivividhamādāya	300
Khīṇasaṁyojanā	53
Khīṇā jāti	157
Khīṇāsavaṁ	58
Khīṇāsavo	244
Khīrapakova	333
Khīlo	311
Khuddā	215
Kho	34, 49, 77, 190

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga - Gha]	
Gaṅgā Yamunā	272
Gacchati	217
Gacche	292
Gaṇanasippaṁ	184
Gaṇikāya	318
Gati	86
Gandhamādanakūṭaṁ	272
Gandhe	183
Gabbhinī	103
Gayāyaṁ	67
Gayāsīse	67
Garukato	71
Gāvī taruṇavacchā	85
Giddhā	331
Guttaṁ	78
Gumbā	92
Gotama	49
Gotamadvāraṁ	381
Gotamo	343
Gopālako	218
Gopito	145
Ghaṭiyā	179
Gharā nikkhamantassa	153
Ghositārāme	225
[Ca]	
Cakkhunā	183
Cakkhumā	266
Catuyogātigato	317
Candimā	87
Capalā	216

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကောဋ္ဌော	၃၁၁
ကောဏ္ဍညော	၃၃၆
ကောပနေယျ	၂၂၄
ကောပါ	၁၄၆
ကောလိယဓီတာ	၁၀၈
ကောလိယပုတ္တော	၁၁၁
ကောသမ္ဗိယံ	၂၂၅
ကောသလေသု	၂၁၈
ကောသလော	၉၂
ကောသိယာ	၁၈၀
ကျာဟံ	၂၃၄
ကွာယံ	၂၆၅
[ခ]	
ခတ္တဝိဇ္ဇာသိပ္ပံ	၁၈၅
ခမနီယံ	၂၈၃
ခရံ	၁၄၈
ခရာဟိ	၁၀၄
ခရော	၃၆၂
ခလု	၃၄၃
ခါရိဝိဝိဓမာဒါယ	၃၀၀
ခီဏသံယောဇနာ	၅၃
ခီဏာ ဇာတိ	၁၅၇
ခီဏာသဝံ	၅၈
ခီဏာသဝေါ	၂၄၄
ခီရပကောဝ	၃၃၃
ခီလော	၃၁၁
ခုဒ္ဒါ	၂၁၅
ခေါ	၃၄၊ ၄၉၊ ၇၇၊ ၁၉၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ-ဃ]	
ဂင်္ဂါ ယမုနာ	၂၇၂
ဂစ္ဆတိ	၂၁၇
ဂစ္ဆေ	၂၉၂
ဂဏနသိပ္ပံ	၁၈၄
ဂဏိကာယ	၃၁၈
ဂတိ	၈၆
ဂန္ဓမာဒနကူဋံ	၂၇၂
ဂန္ဓေ	၁၈၃
ဂဗ္ဘိနီ	၁၀၃
ဂယာယံ	၆၇
ဂယာသီသေ	၆၇
ဂရုကတော	၇၁
ဂါဝီ တရုဏဝစ္ဆာ	၈၅
ဂိဒ္ဓါ	၃၃၁
ဂုတ္တံ	၇၈
ဂုမ္ဗာ	၉၂
ဂေါတမ	၄၉
ဂေါတမဒွါရံ	၃၈၁
ဂေါတမော	၃၄၃
ဂေါပါလကော	၂၁၈
ဂေါပိတော	၁၄၅
ဃဋီယာ	၁၇၉
ဃရာ နိက္ခမန္တဿ	၁၅၃
ဃောသိတာရာမေ	၂၂၅
[စ]	
စက္ခုနာ	၁၈၃
စက္ခုမာ	၂၆၆
စတုယောဂါတိဂတော	၃၁၇
စန္ဒိမာ	၈၇
စပလာ	၂၁၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]		[Cha - Ja]	
Caramāno	165	Channaṁ	278
Carahi	75	Chamā	337
Careyya	253	Chamāyaṁ	383
Cāgaṁ	266	Chambhitattaṁ	60
Cāpālaṁ cetiyaṁ	293	Chārikā	389
Cārikaṁ carati	218	Chinnaṁ vaṭṭaṁ	330
Cārikaṁ caramāno	342	Chinnaggāni	227
Cālikāyaṁ	196	Chinnasotaṁ	335
Cālike pabbate	196	Jaṅghavihāraṁ	196
Cittakūṭaṁ	272	Jaccandhā	311
Cittaviveko	210	Jaññā	172
Ciraṁ akāsi	285	Jaṭilā	67, 300
Ciraṁ diṭṭho me	285	Janapadakalyāṇī	152
Cirapaṭikāhaṁ	102	Janasmiṁ	103
Cirassaṁ	102	Janā ekaṅgadassino	312
Cirasseva	156	Jantugāmaṁ	196
Cīyati	367	Jarā	39
Cutūpapāto	360	Jarāmaraṇaṁ	333
Cudakāri	365	Jalato	391
Cundakaṁ	365	Jahanti piyarūpaṁ	107
Cundassa	361	Jahāti	367
Cūḷapanthako	290	Jahe	218
Cetasā	74, 166, 255	Jātarūparajataṁ	301
Cetiye	58	Jātavedaso	391
Ceto paricca	166	Jāti	39
Cetoparivitakkaṁ	74	Jānāti	184
Ceto vimuttiṁ	159	Jālasañchannā	333
Cetovimuttiyā	199	Jigucchamāno	156
Cetovivaraṇasappāyā	205	Jito	168
Corā	302	Jīvalokasmiṁ	267

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]		[ဆ - ဇ]	
စရမာနော	၁၆၅	ဆန္နံ	၂၇၈
စရဟိ	၇၅	ဆမာ	၃၃၇
စရေယျ	၂၅၃	ဆမာယံ	၃၈၃
စာဂံ	၂၆၆	ဆမ္ဘိတတ္တံ	၆၀
စာပါလံ စေတိယံ	၂၉၃	ဆာရိကာ	၃၈၉
စာရိကံ စရတိ	၂၁၈	ဆိန္နံ ဝဋ္ဋံ	၃၃၀
စာရိကံ စရမာနော	၃၄၂	ဆိန္နဂ္ဂါနိ	၂၂၇
စာလိကာယံ	၁၉၆	ဆိန္နသောတံ	၃၃၅
စာလိကေ ပဗ္ဗတေ	၁၉၆	ဇင်္ဃဝိဟာရံ	၁၉၆
စိတ္တကူဋံ	၂၇၂	ဇစ္စန္ဓာ	၃၁၁
စိတ္တဝိဝေကော	၂၁၀	ဇညာ	၁၇၂
စိရံ အကာသိ	၂၈၅	ဇဋိလာ	၆၇၊ ၃၀၀
စိရံ ဒိဋ္ဌော မေ	၂၈၅	ဇနပဒကလျာဏီ	၁၅၂
စိရပဋိကာဟံ	၁၀၂	ဇနသ္မိံ	၁၀၃
စိရဿံ	၁၀၂	ဇနာ ဧကင်္ဂဒဿိနော	၃၁၂
စိရဿေဝ	၁၅၆	ဇန္တုဂါမံ	၁၉၆
စီယတိ	၃၆၇	ဇရာ	၃၉
စုတူပပါတော	၃၆၀	ဇရာမရဏံ	၃၃၃
စုဒကာရိ	၃၆၅	ဇလတော	၃၉၁
စုန္ဒကံ	၃၆၅	ဇဟန္တိ ပိယရူပံ	၁၀၇
စုန္ဒဿ	၃၆၁	ဇဟာတိ	၃၆၇
စူဠပန္ထကော	၂၉၀	ဇဟေ	၂၁၈
စေတသာ	၇၄၊ ၁၆၆၊ ၂၅၅	ဇာတရူပရဇတံ	၃၀၁
စေတိယေ	၅၈	ဇာတဝေဒသော	၃၉၁
စေတော ပရိစ္စ	၁၆၆	ဇာတိ	၃၉
စေတောပရိဝိတက္ကံ	၇၄	ဇာနာတိ	၁၈၄
စေတော ဝိမုတ္တိံ	၁၅၉	ဇာလသဉ္ဆန္နာ	၃၃၃
စေတောဝိမုတ္တိယာ	၁၉၉	ဇိဂုစ္ဆမာနော	၁၅၆
စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ	၂၀၅	ဇိတော	၁၆၈
စောရာ	၃၀၂	ဇီဝလောကသ္မိံ	၂၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jīvitantarāyānaṁ	80
Jīvitā voropesi	85
Juṇhāya rattiyā	221
Juhanti	68
Jetavane	51
Jotanti	87
[Jha - Ña]	
Jhāpetha	86
Jhāyato	40
Jhāyamānassa	389
Jhāyamānesu	322
Ñatvāna	218
Ñāṇaṁ	159
[Ṭha - Ḍa]	
Ṭhitadhammo	272
Ṭhitassa	149
Ṭhitena kāyena	291
Ṭhitena cetasā	291
Ḍayhamānassa	389
[Ta]	
Taṁ	317, 337
Taṁ jīvaṁ	309
Taṁ sarīraṁ	309
Takkikānaṁ	326
Tañca dārakaṁ	139
Taṇhakkhayasukhassa	95
Taṇhā	39

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Taṇhāchadanachāditā	333
Taṇhānaṁ khayā	194
Taṇhā pahīyati	194
Taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ	336
Tato	82, 189
Tato tato	282
Tattha	87, 341
Tatthekacce	184
Tattheva	281, 383
Tatra	165, 321, 354
Tathāgatappaveditaṁ	265
Tathāgato	112, 135, 309
Tadanuttaraṁ	156
Tadavasari	342, 368
Tadahu	268
Tadā ahu	306
Tadā nāhu	306
Tadāyatanaṁ	352
Tantaṁ	178
Tapati	244
Tamanussaramāno	153
Tamhā samādhimhā	48, 168
Taranti	382
Taramānarūpo	78
Tasaraṁ	178
Tasmā	81
Tasmiṁyeva	257
Tassa	102, 245
Tādino	150, 232
Tādī	195

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇီဝိတန္တရာယာနံ	၈၀
ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသိ	၈၅
ဇုဏှာယ ရတ္တိယာ	၂၂၁
ဇုဟန္တိ	၆၈
ဇေတဝနေ	၅၁
ဇောတန္တိ	၈၇
[ဈ-ဉ]	
ဈာပေထ	၈၆
ဈာယတော	၄၀
ဈာယမာနဿ	၃၈၉
ဈာယမာနေသု	၃၂၂
ဉတွာန	၂၁၈
ဉာဏံ	၁၅၉
[ဌ-ဍ]	
ဌိတဓမ္မော	၂၇၂
ဌိတဿ	၁၄၉
ဌိတေန ကာယေန	၂၉၁
ဌိတေန စေတသာ	၂၉၁
ဍယှမာနဿ	၃၈၉
[တ]	
တံ	၃၁၇၊၃၃၇
တံ ဇီဝံ	၃၀၉
တံ သရီရံ	၃၀၉
တက္ကိကာနံ	၃၂၆
တဉ္စ ဒါရကံ	၁၃၉
တဏှက္ခယသုခဿ	၉၅
တဏှာ	၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တဏှာဆဒနဆာဒိတာ	၃၃၃
တဏှာနံ ခယာ	၁၉၄
တဏှာ ပဟီယတိ	၁၉၄
တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိံ	၃၃၆
တတော	၈၂၊၁၈၉
တတော တတော	၂၈၂
တတ္ထ	၈၇၊၃၄၁
တတ္ထေကစ္စေ	၁၈၄
တတ္ထေဝ	၂၈၁၊၃၈၃
တတြ	၁၆၅၊၃၂၁၊၃၅၄
တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ	၂၆၅
တထာဂတော	၁၁၂၊၁၃၅၊၃၀၉
တဒနုတ္တရံ	၁၅၆
တဒဝသရိ	၃၄၂၊၃၆၈
တဒဟု	၂၆၈
တဒါ အဟု	၃၀၆
တဒါ နာဟု	၃၀၆
တဒါယတနံ	၃၅၂
တန္တံ	၁၇၈
တပတိ	၂၄၄
တမနုဿရမာနော	၁၅၃
တမှာ သမာဓိမှာ	၄၈၊၁၆၈
တရန္တိ	၃၈၂
တရမာနရူပေါ	၇၈
တသရံ	၁၇၈
တသ္မာ	၈၁
တသ္မိံယေဝ	၂၅၇
တဿ	၁၀၂၊၂၄၅
တာဒိနော	၁၅၀၊၂၃၂
တာဒီ	၁၉၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tāyaṁ velāyaṁ	40
Tāvatiṁsehi	379
Tāvadeva	84, 76
Tāva mahā	222
Tiṭṭheyya	294
Tiṇṇavicikiccho	259
Tiṇṇā	382
Tibbaṁ	148
Tibbāhi	104
Timitimiṅgalā	274
Tiyaggaḷapokkharaṇī	274
Tiracchānagati	123
Tisso vijjā	164
Tiha	81
Tīṇi	385
Tīraṁ vāheti	272
Tīreti	141
Tīretvā	102
Tīhi vitakkehi	110
Tuṭṭhassa	90
Tuṇhī ahosi	168
Tuṇhībhāvo	94
Tuyheso	139
Tulaṁ	299
Tuvaṭaṁ	153
Tusitaṁ kāyaṁ	250
Te	81, 82, 160
Tete	163
Tecīvariko	229
Tejodhātuṁ	389

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tedha	162, 351
Tena	106, 175, 213
Tenupasaṅkami	157, 183
Tenevantaravassena	164
Te bhikkhū	144
Teme	163
Telaṁ	103
Telappadīpaṁ	370
Telappadīpesu	322
Telassa	104
[Tha]	
Tharusippaṁ	184
Thalaṁ ussāreti	272
Thāmavā	212
Thāmo	302
Thinamiddhābhibhū	218
Thinamiddhābhibhūtena	217
Thūṇeyyakā	342
Thūṇo	311
Thūpañcassa	86
Thokaṁ dukkhaṁ	223
[Da]	
Dakkhiṇamādise	381
Daṇḍena	97
Dadato	367
Dantaṁ	58, 78
Dabbo	387
Daliddavisikhā	57
Dassanakāmamha	77

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တာယံ ဝေလာယံ	၄၀
တာဝတိံသေဟိ	၃၇၉
တာဝဒေဝ	၈၄၊ ၇၆
တာဝ မဟာ	၂၂၂
တိဋ္ဌေယျ	၂၉၄
တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော	၂၅၉
တိဏ္ဏာ	၃၈၂
တိဗ္ဗံ	၁၄၈
တိဗ္ဗာဟိ	၁၀၄
တိမိတိမိင်္ဂလာ	၂၇၄
တိယဂ္ဂဠပေါက္ခရဏီ	၂၇၄
တိရစ္ဆာနဂတိ	၁၂၃
တိဿော ဝိဇ္ဇာ	၁၆၄
တိဟ	၈၁
တီဏိ	၃၈၅
တီရံ ဝါဟေတိ	၂၇၂
တီရေတိ	၁၄၁
တီရေတွာ	၁၀၂
တီဟိ ဝိတက္ကေဟိ	၁၁၀
တုဋ္ဌဿ	၉၀
တုဏှီ အဟောသိ	၁၆၈
တုဏှီဘာဝေါ	၉၄
တုယှေသော	၁၃၉
တုလံ	၂၉၉
တုဝဋံ	၁၅၃
တုသိတံ ကာယံ	၂၅၀
တေ	၈၁၊ ၈၂၊ ၁၆၀
တေတေ	၁၆၃
တေစီဝရိကော	၂၂၉
တေဇောဓာတုံ	၃၈၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တေဓ	၁၆၂၊ ၃၅၁
တေန	၁၀၆၊ ၁၇၅၊ ၂၁၃
တေနုပသင်္ကမိ	၁၅၇၊ ၁၈၃
တေနေဝန္တရဝဿေန	၁၆၄
တေ ဘိက္ခူ	၁၄၄
တေမေ	၁၆၃
တေလံ	၁၀၃
တေလပ္ပဒီပံ	၃၇၀
တေလပ္ပဒီပေသု	၃၂၂
တေလဿ	၁၀၄
[ထ]	
ထရုသိပ္ပံ	၁၈၄
ထလံ ဥဿာရေတိ	၂၇၂
ထာမဝါ	၂၁၂
ထာမော	၃၀၂
ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူ	၂၁၈
ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူတေန	၂၁၇
ထူဏေယျကာ	၃၄၂
ထူဏော	၃၁၁
ထူပဉ္စဿ	၈၆
ထောကံ ဒုက္ခံ	၂၂၃
[ဒ]	
ဒက္ခိဏာမာဒိသေ	၃၈၁
ဒဏ္ဍေန	၉၇
ဒဒတော	၃၆၇
ဒန္တံ	၅၈၊ ၇၈
ဒဗ္ဗော	၃၈၇
ဒလိဒ္ဒဝိသိခါ	၅၇
ဒဿနကာမမှ	၇၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dassanakāmo	166
Dassanasaṁsaggo	210
Dassanāya	147
Dassanīyatarā	154
Daharā	103
Dahetha	100
Daḷhaparakkamo	212
Dānakathaṁ	255
Dānāhaṁ	271
Dārucīriyo	70
Diṭṭhadhammo	259
Diṭṭhapado	245
Diṭṭhīsu sārambhakathā	316
Diṭṭhe diṭṭhamattaṁ	81
Diṭṭheva dhamme	156, 214
Diṭṭho no hatthī	311
Diṭṭhosi	270
Dibbāya	181
Dibbena	66
Divā divassa	105, 141, 384
Divāvihāraṁ	197
Diviyaṁ	95
Diso disaṁ	221
Dīgharattaṁ	80
Dīghena addhunā	301
Dukkaraṁ	289
Dukkhaṁ	39, 148, 192
Dukkhakkhandhassa	40
Dukkhakkhayagāminiyā	212
Dukkhamessati	224

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dukkhassa	83, 193, 267
Dukkhā	194, 386
Dukkhāhi	104
Dukkhito	55
Duggati	376
Duggatiyo	218
Dujjānaṁ	80
Duddasaṁ	355
Duddasikaṁ	334
Duddiṭṭhī	326
Dubbaṇṇaṁ	334
Duratikkamā	142
Durativattaṁ	107
Dulladdhaṁ	365
Dussīlaṁ	269
Dussīlā	235
Dussīlo	375
Devaṁ	90
Devakāyā	106
Devagati	123
Devatāsatāni	56
Devadundubhiyo	298
Devamanussānaṁ	295
Devā	147
Deviyā saddhiṁ	248
Devo	60
Deseti	76
Desessanti	297
Domanassaṁ	39
Dvayaṁ	94

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒဿနကာမော	၁၆၆
ဒဿနသံသဂ္ဂေါ	၂၁၀
ဒဿနာယ	၁၄၇
ဒဿနီယတရာ	၁၅၄
ဒဟရာ	၁၀၃
ဒဟေထ	၁၀၀
ဒဠှပရက္ကမော	၂၁၂
ဒါနကထံ	၂၅၅
ဒါနာဟံ	၂၇၁
ဒါရုစီရိယော	၇၀
ဒိဋ္ဌဓမ္မော	၂၅၉
ဒိဋ္ဌပဒေါ	၂၄၅
ဒိဋ္ဌီသု သာရမ္ဘကထာ	၃၁၆
ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ	၈၁
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၁၅၆၊၂၁၄
ဒိဋ္ဌော နော ဟတ္ထီ	၃၁၁
ဒိဋ္ဌောသိ	၂၇၀
ဒိဗ္ဗာယ	၁၈၁
ဒိဗ္ဗေန	၆၆
ဒိဝါ ဒိဝဿ	၁၀၅၊၁၄၁၊၃၈၄
ဒိဝါဝိဟာရံ	၁၉၇
ဒိဝိယံ	၉၅
ဒိသော ဒိသံ	၂၂၁
ဒီဃရတ္တံ	၈၀
ဒီဃေန အဒ္ဓုနာ	၃၀၁
ဒုက္ကရံ	၂၈၉
ဒုက္ခံ	၃၉၊၁၄၈၊၁၉၂
ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ	၄၀
ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ	၂၁၂
ဒုက္ခမေဿတိ	၂၂၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒုက္ခဿ	၈၃၊၁၉၃၊၂၆၇
ဒုက္ခာ	၁၉၄၊၃၈၆
ဒုက္ခာဟိ	၁၀၄
ဒုက္ခိတော	၅၅
ဒုဂ္ဂတိ	၃၇၆
ဒုဂ္ဂတိယော	၂၁၈
ဒုဇ္ဇာနံ	၈၀
ဒုဒ္ဒသံ	၃၅၅
ဒုဒ္ဒသိကံ	၃၃၄
ဒုဒ္ဒိဋ္ဌီ	၃၂၆
ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ	၃၃၄
ဒုရတိက္ကမာ	၁၄၂
ဒုရတိဝတ္တံ	၁၀၇
ဒုလ္လဒ္ဓံ	၃၆၅
ဒုဿီလံ	၂၆၉
ဒုဿီလာ	၂၃၅
ဒုဿီလော	၃၇၅
ဒေဝံ	၉၀
ဒေဝကာယာ	၁၀၆
ဒေဝဂတိ	၁၂၃
ဒေဝတာသတာနိ	၅၆
ဒေဝဒုန္ဒုဘိယော	၂၉၈
ဒေဝမနုဿာနံ	၂၉၅
ဒေဝါ	၁၄၇
ဒေဝိယာ သဒ္ဓိံ	၂၄၈
ဒေဝေါ	၆၀
ဒေသေတိ	၇၆
ဒေသေဿန္တိ	၂၉၇
ဒေါမနဿံ	၃၉
ဒွယံ	၉၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dvidhāpathaṁ	382
Dve pūgā	318
Dveme	365
[Dha]	
Dhanusippaṁ	184
Dhammaṁ	76
Dhammaṁ desessanti	297
Dhammaṁ na jānanti	310
Dhammaṁ viññātuṁ	255
Dhammacakkhuṁ	257
Dhammacārino	235
Dhammadharā	296
Dhammavinaye	243
Dhammassa	87
Dhammā	40
Dhammādhikaraṇaṁ	87
Dhammānaṁ	212
Dhammānu-dhammappaṭipannā	297
Dhammiyā kathāya	220
Dhammī kathā	94
Dhammena	50
Dhammo	69
Dhārā	274
Dhāreti	108
Dhāvati	215
Dhīro	245
Dhutaṅgappiccho	207
Dhutavādo	229
Dhunamānassa	149

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Naṁ	381
Na kuppati	224
Na khvetaṁ	93
Naṅgalīsā	311
Naṅguṭṭhaṁ	311
Na jātu meti	317
Najjā	25
Natiyā	360
Nattā	384
Natthi	392
Nadikaṁ	365
Nandimukhiyā	168
Nando	150
Nappakāsati	87
Na bhavissati	341
Nayimehi kataṁ	236
Na ramatī	285
Navañca sappiṁ	220
Navoropitehi	221
Na hoti	309
Nāgaṁ	78, 222
Nāgarājā	89
Nāgasamālena	382
Nāgā	274
Nāññaṁ	303
Nāññassa	303
Nātivassati	278
Nānākhantikā	308
Nānādiṭṭhikā	307
Nānādiṭṭhinissayanissitā	308

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒွိဓာပထံ	၃၈၂
ဒွေ ပူဂါ	၃၁၈
ဒွေမေ	၃၆၅
[ဓ]	
ဓနုသိပ္ပံ	၁၈၄
ဓမ္မံ	၇၆
ဓမ္မံ ဒေသေဿန္တိ	၂၉၇
ဓမ္မံ န ဇာနန္တိ	၃၁၀
ဓမ္မံ ဝိညာတုံ	၂၅၅
ဓမ္မစက္ခုံ	၂၅၇
ဓမ္မစာရိနော	၂၃၅
ဓမ္မဓရာ	၂၉၆
ဓမ္မဝိနယေ	၂၄၃
ဓမ္မဿ	၈၇
ဓမ္မာ	၄၀
ဓမ္မာဓိကရဏံ	၈၇
ဓမ္မာနံ	၂၁၂
ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နာ	၂၉၇
ဓမ္မိယာ ကထာယ	၂၂၀
ဓမ္မီ ကထာ	၉၄
ဓမ္မေန	၅၀
ဓမ္မော	၆၉
ဓာရာ	၂၇၄
ဓာရေတိ	၁၀၈
ဓာဝတိ	၂၁၅
ဓီရော	၂၄၅
ဓုတင်္ဂပ္ပိစ္ဆော	၂၀၇
ဓုတဝါဒေါ	၂၂၉
ဓုနမာနဿ	၁၄၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နံ	၃၈၁
န ကုပ္ပတိ	၂၂၄
န ခွေတံ	၉၃
နင်္ဂလီသာ	၃၁၁
နင်္ဂုဋ္ဌံ	၃၁၁
န ဇာတု မေတိ	၃၁၇
နဇ္ဇာ	၂၅
နတိယာ	၃၆၀
နတ္တာ	၃၈၄
နတ္ထိ	၃၉၂
နဒိကံ	၃၆၅
နန္ဒိမုခိယာ	၁၆၈
နန္ဒော	၁၅၀
နပ္ပကာသတိ	၈၇
န ဘဝိဿတိ	၃၄၁
နယိမေဟိ ကတံ	၂၃၆
န ရမတီ	၂၈၅
နဝဉ္စ သပ္ပိံ	၂၂၀
နဝေါရောပိတေဟိ	၂၂၁
န ဟောတိ	၃၀၉
နာဂံ	၇၈၊ ၂၂၂
နာဂရာဇာ	၈၉
နာဂသမာလေန	၃၈၂
နာဂါ	၂၇၄
နာညံ	၃၀၃
နာညဿ	၃၀၃
နာတိဝဿတိ	၂၇၈
နာနာခန္တိကာ	၃၀၈
နာနာဒိဋ္ဌိကာ	၃၀၇
နာနာဒိဋ္ဌိနိဿယနိဿိတာ	၃၀၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nānārucikā	308
Nānupakampati	224
Nānubhavanti	147
Nābbhaññaṁsu	315
Nābhinandati	66, 194
Nāmaṁ	38
Nāmaññiṁsu	321
Nāhu pubbe	306
Nikāmalābhī	212
Nikkasāvo	50
Nikkujjitaṁ	260
Nikkhante	168
Nigaṇṭhā	300
Niṭṭhubhitvā	265
Nittaṇhaṁ	339
Nittiṇṇo	160
Ninnagaṁ	384
Ninditumarahati	337
Nibbānaṁ	194
Nibbānapaṭisaṁyuttāya	351
Nibbānamattano	172
Nibbānāya	205
Nibbedhikāya	212
Nimitte	295
Nimujjanti	67
Niyato	263
Nirayagati	123
Niraye paccittha	265
Nirayo	376
Nirāso	175

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nirupadhiṁ	285
Nirodhaṁ maggaṁ	257
Nirodhāya	205
Nirodhi saññā	390
Nivāsetvā	57
Nisinno	268
Nisīdanaṁ	293
Nissaṁsayaṁ	144
Nissaraṇamāhaṁsu	191
Nissitassa	359
Nihuṁhuṅko	50
Nīcaṁ	220
Nīharituṁ	104
Nīharitvā	86
Nu	49, 77
Netticchinnassa	247
Nediso dhammo	309
Nerañjarāya	25
Nelaṅgo	335
Nevajjhagā	249
Nevattato	100
Neva hoti na na hoti	309
Nevāsikehi	162
[Pa]	
Paṁsukūliko	229
Paṁsupisācakampi	224
Pakāsesi	257
Pakkamanti	66
Pakkāmi	76
Pakkhāletvā	374

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နာနာရုစိကာ	၃၀၈
နာနုပကမ္ပတိ	၂၂၄
နာနုဘဝန္တိ	၁၄၇
နာဗ္ဘညံသု	၃၁၅
နာဘိနန္ဒတိ	၆၆၊ ၁၉၄
နာမံ	၃၈
နာမညိံသု	၃၂၁
နာဟု ပုဗ္ဗေ	၃၀၆
နိကာမလာဘီ	၂၁၂
နိက္ကသာဝေါ	၅၀
နိက္ကုဇ္ဇိတံ	၂၆၀
နိက္ခန္တေ	၁၆၈
နိဂဏ္ဌာ	၃၀၀
နိဋ္ဌုဘိတွာ	၂၆၅
နိတ္တဏှံ	၃၃၉
နိတ္တိဏ္ဏော	၁၆၀
နိန္နဂံ	၃၈၄
နိန္ဒိတုမရဟတိ	၃၃၇
နိဗ္ဗာနံ	၁၉၄
နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တာယ	၃၅၁
နိဗ္ဗာနမတ္တနော	၁၇၂
နိဗ္ဗာနာယ	၂၀၅
နိဗ္ဗေဓိကာယ	၂၁၂
နိမိတ္တေ	၂၉၅
နိမုဇ္ဇန္တိ	၆၇
နိယတော	၂၆၃
နိရယဂတိ	၁၂၃
နိရယေ ပစ္စိတ္ထ	၂၆၅
နိရယော	၃၇၆
နိရာသော	၁၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိရုပဓိံ	၂၈၅
နိရောဓံ မဂ္ဂံ	၂၅၇
နိရောဓာယ	၂၀၅
နိရောဓိ သညာ	၃၉၀
နိဝါသေတွာ	၅၇
နိသိန္နော	၂၆၈
နိသီဒနံ	၂၉၃
နိဿံသယံ	၁၄၄
နိဿရဏာမာဟံသု	၁၉၁
နိဿိတဿ	၃၅၉
နိဟုံဟုင်္ကော	၅၀
နီစံ	၂၂၀
နီဟရိတုံ	၁၀၄
နီဟရိတွာ	၈၆
နု	၄၉၊ ၇၇
နေတ္တိစ္ဆိန္နဿ	၂၄၇
နေဒိသော ဓမ္မော	၃၀၉
နေရဉ္ဇရာယ	၂၅
နေလင်္ဂေါ	၃၃၅
နေဝဇ္ဈဂါ	၂၄၉
နေဝတ္တတော	၁၀၀
နေဝ ဟောတိ န န ဟောတိ	၃၀၉
နေဝါသိကေဟိ	၁၆၂
[ပ]	
ပံသုကူလိကော	၂၂၉
ပံသုပိသာစကမ္ပိ	၂၂၄
ပကာသေသိ	၂၅၇
ပက္ကမန္တိ	၆၆
ပက္ကာမိ	၇၆
ပက္ခာလေတွာ	၃၇၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṅko	160
Paccapādi	87
Paccayo	38, 263
Paccājātāni	174
Paccāyāsi	112
Pacchābhattaṁ	86, 182
Pacchāsamaṇena	382
Pajahāti	384
Pajahāsi	216
Pajā	362
Pajāpati	103
Pajjotamiva	324
Pañcannaṁ accharāsatānaṁ	155
Pañcamattāni	56
Pañcindriyāni	276
Paññaṁ	266
Paññapessanti	297
Paññavatā	302
Paññavā	212
Paññāpanāya	321
Paññāpayamānā	163
Paññāpetvā	369
Paññāyittha	389
Paññāvimuttiṁ	159
Paṭikacca passato	315
Paṭiggaṇheyya	257
Paṭicca	192, 386
Paṭiccasamuppādaṁ	34
Paṭicchannaṁ	260
Paṭicchannakammantaṁ	269

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṭipadā	75
Paṭipassambhi	281
Paṭibaddhacittā	318
Paṭibaddho	141
Paṭibandharūpo	103
Paṭibāhāya	379
Paṭibhāti maṁ	222
Paṭiyādāpetvā	220, 361
Paṭisaṁharitvā	90
Paṭisammodamānā	162
Paṭisallānā	92
Paṭisallīnassa	72, 243
Paṭhamaṁ	34
Paṭhamābhisambuddho	25
Paṭhamo	201
Paṭṭhapessanti	297
Paṇāmemi	163
Paṇidhāya	148
Paṇḍitābhāsā	290
Paṇḍito	87, 267
Paṇṇā	337
Pattacīvaramādāya	57, 226
Pattadhammo	259
Padāleyya	223
Padhānatthikassa	196
Padhānāya	196
Pana	190
Panuṇṇakodho	175
Pantho	382
Pannalomo	145

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပင်္ကော	၁၆၀
ပစ္စပါဒိ	၈၇
ပစ္စယော	၃၈၊ ၂၆၃
ပစ္စာဇာတာနိ	၁၇၄
ပစ္စာယာသိ	၁၁၂
ပစ္ဆာဘတ္တံ	၈၆၊ ၁၈၂
ပစ္ဆာသမဏေန	၃၈၂
ပဇဟာတိ	၃၈၄
ပဇဟာသိ	၂၁၆
ပဇာ	၃၆၂
ပဇာပတိ	၁၀၃
ပဇ္ဇောတမိဝ	၃၂၄
ပဉ္စန္နံ အစ္ဆရာသတာနံ	၁၅၅
ပဉ္စမတ္တာနိ	၅၆
ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ	၂၇၆
ပညံ	၂၆၆
ပညပေဿန္တိ	၂၉၇
ပညဝတာ	၃၀၂
ပညဝါ	၂၁၂
ပညာပနာယ	၃၂၁
ပညာပယမာနာ	၁၆၃
ပညာပေတွာ	၃၆၉
ပညာယိတ္ထ	၃၈၉
ပညာဝိမုတ္တိံ	၁၅၉
ပဋိကစ္စ ပဿတော	၃၁၅
ပဋိဂ္ဂဏှေယျ	၂၅၇
ပဋိစ္စ	၁၉၂၊ ၃၈၆
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ	၃၄
ပဋိစ္ဆန္နံ	၂၆၀
ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တံ	၂၆၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဋိပဒါ	၇၅
ပဋိပဿမ္ဘိ	၂၈၁
ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ	၃၁၈
ပဋိဗဒ္ဓေါ	၁၄၁
ပဋိဗန္ဓရူပေါ	၁၀၃
ပဋိဗာဟာယ	၃၇၉
ပဋိဘာတိ မံ	၂၂၂
ပဋိယာဒါပေတွာ	၂၂၀၊ ၃၆၁
ပဋိသံဟရိတွာ	၉၀
ပဋိသမ္မောဒမာနာ	၁၆၂
ပဋိသလ္လာနာ	၉၂
ပဋိသလ္လီနဿ	၇၂၊ ၂၄၃
ပဌမံ	၃၄
ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ	၂၅
ပဌမော	၂၀၁
ပဋ္ဌပေဿန္တိ	၂၉၇
ပဏာမေမိ	၁၆၃
ပဏိဓာယ	၁၄၈
ပဏ္ဍိတာဘာသာ	၂၉၀
ပဏ္ဍိတော	၈၇၊ ၂၆၇
ပဏ္ဏာ	၃၃၇
ပတ္တစီဝရမာဒါယ	၅၇၊ ၂၂၆
ပတ္တဓမ္မော	၂၅၉
ပဒါလေယျ	၂၂၃
ပဓာနတ္ထိကဿ	၁၉၆
ပဓာနာယ	၁၉၆
ပန	၁၉၀
ပနုဏ္ဏကောဓော	၁၇၅
ပန္ထော	၃၈၂
ပန္နလောမော	၁၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Papañcasaññāsaṅkhāpahānaṁ	338
Papañcā ṭhiti	338
Pabandhati	382
Pabāḷhā	362
Pabbajanti	156
Pabbajitānaṁ	93
Pabbajeyyaṁ	280
Pabbajjābhisaṅkhāro	281
Pabbatakūṭaṁ	223
Pabbatova	170
Pabhaṅkaro	325
Pabhavanti	386
Pamattabandhunā	333
Pamādādhikaraṇaṁ	375
Pamukhe	166, 365
Pamuccare	326
Pamudito	138
Paraṁkato	313
Paraṁkārūpasaṁhitā	315
Paraṁ maraṇā	266, 376
Parakkame	266
Paradattavutto	145
Paramaṁ	111
Paramattakāmo	250
Paravediyā	286
Parikkhipitvā	89
Parikhākūpe	235
Paricāressanti	303
Paricitā	294
Parijunnā	106

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pariḍayhamāne	187
Paridevitā vā	386
Paridevo	39
Parinibbānakālo	388
Parinibbāyi	389
Paripākāya	201
Paripūrakārī	243
Paribhāsanti	100
Paribhūtarūpaṁ	334
Parimukhaṁ satiṁ	169
Parimuṭṭhā	290
Pariyatti-appiccho	207
Pariyāpuṇitvā	236
Pariyāyaṁ	102
Pariyuṭṭhitacitto	295
Pariyogāḷhadhammo	259
Parivajjaye	266
Parivaṭṭati	104
Parivisa	361
Pariḷāhehi	187
Parūḷhakacchanakhalomā	300
Paretā	193
Paresaṁ	250
Paro karoti	316
Palighañca	339
Paluṭṭhamakkaṭī	154
Pallaṅkaṁ	148
Pavaḍḍhati	367
Pavatte	278
Pavāhetvā	303

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပပဉ္စသညာသင်္ခါပဟာနံ	၃၃၈
ပပဉ္စာ ဌိတိ	၃၃၈
ပဗန္ဓတိ	၃၈၂
ပဗာဠှာ	၃၆၂
ပဗ္ဗဇန္တိ	၁၅၆
ပဗ္ဗဇိတာနံ	၉၃
ပဗ္ဗဇေယျံ	၂၈၀
ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိသင်္ခါရော	၂၈၁
ပဗ္ဗတကူဋံ	၂၂၃
ပဗ္ဗတောဝ	၁၇၀
ပဘင်္ကရော	၃၂၅
ပဘဝန္တိ	၃၈၆
ပမတ္တဗန္ဓုနာ	၃၃၃
ပမာဒါဓိကရဏံ	၃၇၅
ပမုခေ	၁၆၆၊ ၃၆၅
ပမုစ္စရေ	၃၂၆
ပမုဒိတော	၁၃၈
ပရံကတော	၃၁၃
ပရံကာရူပသံဟိတာ	၃၁၅
ပရံ မရဏာ	၂၆၆၊ ၃၇၆
ပရက္ကမေ	၂၆၆
ပရဒတ္တဝုတ္တော	၁၄၅
ပရမံ	၁၁၁
ပရမတ္တကာမော	၂၅၀
ပရဝေဒိယာ	၂၈၆
ပရိက္ခိပိတွာ	၈၉
ပရိခါကူပေ	၂၃၅
ပရိစာရေဿန္တိ	၃၀၃
ပရိစိတာ	၂၉၄
ပရိဇုန္နာ	၁၀၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိဍယှမာနေ	၁၈၇
ပရိဒေဝိတာ ဝါ	၃၈၆
ပရိဒေဝေါ	၃၉
ပရိနိဗ္ဗာနကာလော	၃၈၈
ပရိနိဗ္ဗာယိ	၃၈၉
ပရိပါကာယ	၂၀၁
ပရိပူရကာရီ	၂၄၃
ပရိဘာသန္တိ	၁၀၀
ပရိဘူတရူပံ	၃၃၄
ပရိမုခံ သတိံ	၁၆၉
ပရိမုဋ္ဌာ	၂၉၀
ပရိယတ္တိအပ္ပိစ္ဆော	၂၀၇
ပရိယာပုဏိတွာ	၂၃၆
ပရိယာယံ	၁၀၂
ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တော	၂၉၅
ပရိယောဂါဠှဓမ္မော	၂၅၉
ပရိဝဇ္ဇယေ	၂၆၆
ပရိဝဋ္ဋတိ	၁၀၄
ပရိဝိသ	၃၆၁
ပရိဠာဟေဟိ	၁၈၇
ပရူဠှကစ္ဆနခလောမာ	၃၀၀
ပရေတာ	၁၉၃
ပရေသံ	၂၅၀
ပရော ကရောတိ	၃၁၆
ပလိဃဉ္စ	၃၃၉
ပလုဋ္ဌမက္ကဋိ	၁၅၄
ပလ္လင်္ကံ	၁၄၈
ပဝဍ္ဎတိ	၃၆၇
ပဝတ္တေ	၂၇၈
ပဝါဟေတွာ	၃၀၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pavāḷaṁ	274
Pavivekakathā	209
Pasaṁsito	337
Pasannacittaṁ	257
Pasādanīyaṁ	78
Pasenadi	92
Pasenadi Kosalo	300
Passa	336
Passato	90, 194
Passatha no	334
Passaddhi	360
Passasi no	154
Pahānāya	212-3
Pahāya dehaṁ	253
Pahārena	222
Pahiṇeyyāsi	166
Pahitatto	156
Pākatindriyā	216
Pāṭaligāmiyā	368
Pāṭaligāmiye	375
Pāṭaligāme	379
Pāṭaligāmo	367
Pāṭikaṅkhaṁ	213
Pāṭibhogo	155
Pāṇabhūtesu saṁyamo	90
Pāṇupetaṁ	261
Pātimokkhaṁ	201
Pātimokkhe	230
Pātubhavanti	40, 44
Pāde	374

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāde pādaṁ	364
Pādo	311
Pāpaṁ pāpena	289
Pāpakaṁ	268, 367, 384
Pāpakā	198
Pāpake	53
Pāpako	375
Pāpadhammaṁ	269
Pāpadhammā	235
Pāpamariyehi	289
Pāpiccho	206
Pāpimā	296
Pāpena dukkaraṁ	289
Pāragū	62
Pāvāyaṁ	58
Pāsādikaṁ	78, 196
Pāsādikatarā	154
Piṭṭhito piṭṭhito	334
Piṇḍapātapaṭikkantānaṁ	182
Piṇḍapātapaṭikkanto	86
Piṇḍapātikassa	181
Piṇḍapātiko	229
Piṇḍāya	57
Piṇḍolabhāradvājo	228
Pippaliguhāyaṁ	55
Piyataro	248
Piyarūpassādagadhitāse	106
Piyarūpena	140
Piye	386
Piyo	105

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဝါဠံ	၂၇၄
ပဝိဝေကကထာ	၂၀၉
ပသံသိတော	၃၃၇
ပသန္နစိတ္တံ	၂၅၇
ပသာဒနီယံ	၇၈
ပသေနဒိ	၉၂
ပသေနဒိ ကောသလော	၃၀၀
ပဿ	၃၃၆
ပဿတော	၉၀၊ ၁၉၄
ပဿထ နော	၃၃၄
ပဿဒ္ဓိ	၃၆၀
ပဿသိ နော	၁၅၄
ပဟာနာယ	၂၁၂-၃
ပဟာယ ဒေဟံ	၂၅၃
ပဟာရေန	၂၂၂
ပဟိဏေယျာသိ	၁၆၆
ပဟိတတ္တော	၁၅၆
ပါကတိန္ဒြိယာ	၂၁၆
ပါဋလိဂါမိယာ	၃၆၈
ပါဋလိဂါမိယေ	၃၇၅
ပါဋလိဂါမေ	၃၇၉
ပါဋလိဂါမော	၃၆၇
ပါဋိကင်္ခံ	၂၁၃
ပါဋိဘောဂေါ	၁၅၅
ပါဏဘူတေသု သံယမော	၉၀
ပါဏုပေတံ	၂၆၁
ပါတိမောက္ခံ	၂၀၁
ပါတိမောက္ခေ	၂၃၀
ပါတုဘဝန္တိ	၄၀၊ ၄၄
ပါဒေ	၃၇၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါဒေ ပါဒံ	၃၆၄
ပါဒေါ	၃၁၁
ပါပံ ပါပေန	၂၈၉
ပါပကံ	၂၆၈၊ ၃၆၇၊ ၃၈၄
ပါပကာ	၁၉၈
ပါပကေ	၅၃
ပါပကော	၃၇၅
ပါပဓမ္မံ	၂၆၉
ပါပဓမ္မာ	၂၃၅
ပါပမရိယေဟိ	၂၈၉
ပါပိစ္ဆော	၂၀၆
ပါပိမာ	၂၉၆
ပါပေန ဒုက္ကရံ	၂၈၉
ပါရဂူ	၆၂
ပါဝါယံ	၅၈
ပါသာဒိကံ	၇၈၊ ၁၉၆
ပါသာဒိကတရာ	၁၅၄
ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော	၃၃၄
ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တာနံ	၁၈၂
ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော	၈၆
ပိဏ္ဍပါတိကဿ	၁၈၁
ပိဏ္ဍပါတိကော	၂၂၉
ပိဏ္ဍာယ	၅၇
ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇော	၂၂၈
ပိပ္ပလိဂုဟာယံ	၅၅
ပိယတရော	၂၄၈
ပိယရူပဿာဒဂဓိတာသေ	၁၀၆
ပိယရူပေန	၁၄၀
ပိယေ	၃၈၆
ပိယော	၁၀၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Piyo puthu	250
Pilinda	173
Pisāco	62
Pītisomanassajāto	139
Puṭabhedanaṁ	380
Puttasambādhasayanaṁ	301
Puttenapi	66
Puthubhūtaṁ	297
Puthumanussā	106
Puthū	193
Puna caparaṁ	201
Punabbhavo	195
Pubbaṇhasamayaṁ	57, 381
Pubbāpariyaṁ	292
Pabbārāme	140
Pubbenivāsaṁ	174
Purakkhato	365
Purakkhatvā	374
Purāṇakammavipākajaṁ	148
Purāṇadutiyikā	65
Purāṇasālohitā	72
Purisakiccaṁ	236
Puriso	303
Pure kataṁ	149
Pūjayanti	381
Pūjitā	381
Pūjito	71
Pūrattaṁ	275
Pūrā	381
Pūreti	178

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pecca samā bhavanti	236
Petagati	123
Pesakāravisikhā	57
[Pha - Ba]	
Pharusāhi	100
Phaliṁsu	298
Phassapareto	188
Phassā	101
Phasso	39
Phītaṁ	297
Pheggu	92
Phoṭṭhabbe	183
Baddhā	333
Bandhanā muttaṁ	337
Bandhane	333
Balāni	277
Bahi	270
Bahidvārakoṭṭhakā	270
Bahidvārakoṭṭhake	300
Bahipi antepure	145
Bahujanasukhāya	295
Bahujanahitāya	295
Bahuputtaṁ	293
Bahulīkatā	294
Bahussutassa	103
Bahussutā	296
Bahvettha	69
Bādhenti	267
Bāhāyaṁ gahetvā	154, 270

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပိယော ပုထု	၂၅၀
ပိလိန္ဒ	၁၇၃
ပိသာစော	၆၂
ပီတိသောမနဿဇာတော	၁၃၉
ပုဋဘေဒနံ	၃၈၀
ပုတ္တသမ္ဗာဓသယနံ	၃၀၁
ပုတ္တေနပိ	၆၆
ပုထုဘူတံ	၂၉၇
ပုထုမနုဿာ	၁၀၆
ပုထူ	၁၉၃
ပုန စပရံ	၂၀၁
ပုနဗ္ဘဝေါ	၁၉၅
ပုဗ္ဗဏှသမယံ	၅၇၊ ၃၈၁
ပုဗ္ဗာပရိယံ	၂၉၂
ပုဗ္ဗာရာမေ	၁၄၀
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ	၁၇၄
ပုရက္ခတော	၃၆၅
ပုရက္ခတွာ	၃၇၄
ပုရာဏကမ္မဝိပါကဇံ	၁၄၈
ပုရာဏဒုတိယိကာ	၆၅
ပုရာဏသာလောဟိတာ	၇၂
ပုရိသကိစ္စံ	၂၃၆
ပုရိသော	၃၀၃
ပုရေ ကတံ	၁၄၉
ပူဇယန္တိ	၃၈၁
ပူဇိတာ	၃၈၁
ပူဇိတော	၇၁
ပူရတ္တံ	၂၇၅
ပူရာ	၃၈၁
ပူရေတိ	၁၇၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပေစ္စ သမာ ဘဝန္တိ	၂၃၆
ပေတဂတိ	၁၂၃
ပေသကာရဝိသိခါ	၅၇
[ဖ-ဗ]	
ဖရုသာဟိ	၁၀၀
ဖလိံသု	၂၉၈
ဖဿပရေတော	၁၈၈
ဖဿာ	၁၀၁
ဖဿော	၃၉
ဖီတံ	၂၉၇
ဖေဂ္ဂု	၉၂
ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ	၁၈၃
ဗဒ္ဓါ	၃၃၃
ဗန္ဓနာ မုတ္တံ	၃၃၇
ဗန္ဓနေ	၃၃၃
ဗလာနိ	၂၇၇
ဗဟိ	၂၇၀
ဗဟိဒွါရကောဋ္ဌကာ	၂၇၀
ဗဟိဒွါရကောဋ္ဌကေ	၃၀၀
ဗဟိပိ အန္တေပုရေ	၁၄၅
ဗဟုဇနသုခါယ	၂၉၅
ဗဟုဇနဟိတာယ	၂၉၅
ဗဟုပုတ္တံ	၂၉၃
ဗဟုလီကတာ	၂၉၄
ဗဟုဿုတဿ	၁၀၃
ဗဟုဿုတာ	၂၉၆
ဗဟွေတ္ထ	၆၉
ဗာဓေန္တိ	၂၆၇
ဗာဟာယံ ဂဟေတွာ	၁၅၄၊ ၂၇၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bāhitvā	53
Bāhiyo	70
Bāhujaññaṁ	297
Bāḷhagilāno	55
Bimbisāro	92
Buddhacakkhunā	186
Buddhā	53
Buddho	216
Bojjhaṅgā	277
Byagā nirāsaṁ	330
Byasanaṁ	323
Byāpādavitakko	198
Byāpādassa	214
Byāvaṭṭo	102
Brahmacariyaṁ	151, 157, 190
Brahmacariyapariyosānaṁ	156
Brahmacāripaṭiññaṁ	270
Brahmaññaṁ	236
Brahmunāpi	337
Brāhmaṇakaraṇā	49
Brāhmaṇagahapatikā	342
Brāhmaṇajātiko	53
Brāhmaṇassa	41
Brāhmaṇā	190
Brāhmaṇo	48, 50
Brūhayanti	324
[Bha]	
Bhagavatā	287
Bhagavato bhātā	150

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhagavā	24, 243
Bhaṇe	311
Bhaṇḍanajātā	309
Bhatakavādena	155
Bhattasmiṁ	231
Bhadante	391
Bhaddakaṁ maraṇaṁ	244
Bhaddakaṁ me jīvitaṁ	244
Bhaddasālo	226
Bhaddiyo	143, 327
Bhadrāni	381
Bhantacitto	215
Bhabbo	255
Bhavameva	189
Bhavavippahānāya	190
Bhavasaṅkhāraṁ	299
Bhavasatto	189
Bhavassa	191
Bhavā aparimuttā	193
Bhavena	190-1
Bhavo	39
Bhāti	87
Bhāvitaṁ	224
Bhāvetabbā	213
Bhiṁsanako	298
Bhikkhave	352
Bhikkhavo	391
Bhikkhuno	149
Bhikkhusaṁghaṁ	261

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗာဟိတွာ	၅၃
ဗာဟိယော	၇၀
ဗာဟုဇညံ	၂၉၇
ဗာဠှဂိလာနော	၅၅
ဗိမ္ဗိသာရော	၉၂
ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ	၁၈၆
ဗုဒ္ဓါ	၅၃
ဗုဒ္ဓေါ	၂၁၆
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ	၂၇၇
ဗျဂါ နိရာသံ	၃၃၀
ဗျသနံ	၃၂၃
ဗျာပါဒဝိတက္ကော	၁၉၈
ဗျာပါဒဿ	၂၁၄
ဗျာဝဋ္ဋော	၁၀၂
ဗြဟ္မစရိယံ	၁၅၁၊ ၁၅၇၊ ၁၉၀
ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာနံ	၁၅၆
ဗြဟ္မစာရိပဋိညံ	၂၇၀
ဗြဟ္မညံ	၂၃၆
ဗြဟ္မုနာပိ	၃၃၇
ဗြာဟ္မဏကရဏာ	၄၉
ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ	၃၄၂
ဗြာဟ္မဏဇာတိကော	၅၃
ဗြာဟ္မဏဿ	၄၁
ဗြာဟ္မဏာ	၁၉၀
ဗြာဟ္မဏော	၄၈၊ ၅၀
ဗြူဟယန္တိ	၃၂၄
[ဘ]	
ဘဂဝတာ	၂၈၇
ဘဂဝတော ဘာတာ	၁၅၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘဂဝါ	၂၄၊ ၂၄၃
ဘဏေ	၃၁၁
ဘဏ္ဍနဇာတာ	၃၀၉
ဘတကဝါဒေန	၁၅၅
ဘတ္တသ္မိံ	၂၃၁
ဘဒန္တေ	၃၉၁
ဘဒ္ဒကံ မရဏံ	၂၄၄
ဘဒ္ဒကံ မေ ဇီဝိတံ	၂၄၄
ဘဒ္ဒသာလော	၂၂၆
ဘဒ္ဒိယော	၁၄၃၊ ၃၂၇
ဘဒြာနိ	၃၈၁
ဘန္တစိတ္တော	၂၁၅
ဘဗ္ဗော	၂၅၅
ဘဝမေဝ	၁၈၉
ဘဝဝိပ္ပဟာနာယ	၁၉၀
ဘဝသင်္ခါရံ	၂၉၉
ဘဝသတ္တော	၁၈၉
ဘဝဿ	၁၉၁
ဘဝါ အပရိမုတ္တာ	၁၉၃
ဘဝေန	၁၉၀-၁
ဘဝေါ	၃၉
ဘာတိ	၈၇
ဘာဝိတံ	၂၂၄
ဘာဝေတဗ္ဗာ	၂၁၃
ဘိံသနကော	၂၉၈
ဘိက္ခဝေ	၃၅၂
ဘိက္ခဝေါ	၃၉၁
ဘိက္ခုနော	၁၄၉
ဘိက္ခုသံဃံ	၂၆၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhikkhusaṁghā	287
Bhikkhusaṁghena	218, 342
Bhikkhū	52
Bhindissati	287
Bhiyyoso mattāya	329
Bhīto	145
Bhuttāviṁ	220
Bhuttāvissa	362
Bhūtapubbaṁ	263, 310
Bhūtaratā	193
Bhūtā	193, 252
Bhūtāni	98
Bho	49, 112
Bhovakkhandhaṁ	377
Bhogehi	89
[Ma]	
Magadhamahāmattā	379
Magadhesu	367
Maggā	218
Maggā okkamma	343
Maccuno	107
Maccurājassa	106, 292
Macchake	267
Macchavilope	163
Macchāva kumināmukhe	333
Maññati	189
Maṇi	92, 274
Mattaññutā	230-1
Maddito	160

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Manasākāsi	35, 255
Manasi katvā	351
Manasi karitvā	166
Manasi karotā	301
Manaso	215
Manāpike	182
Manāpo	105
Manujā parattha	236
Manuññaṁ	196
Manussakapaṇo	253
Manussagati	123
Manussadaliddo	253
Manussavarāko	253
Mama	110
Maraṇaṁ	39
Maraṇante	245
Mallaputto	307
Mallānaṁ	216
Mallesu	342
Masāragallaṁ	274
Masi	389
Mahataṁ bhūtānaṁ	274
Mahatā	218, 342
Mahatiyā parisāya	253
Mahaddhanataro	91
Mahabbalo	92
Mahā akālamegho	89
Mahākassapo	54
Mahākoso	91
Mahānubhāvatā	138

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘိက္ခုသံဃာ	၂၈၇
ဘိက္ခုသံဃေန	၂၁၈၊ ၃၄၂
ဘိက္ခူ	၅၂
ဘိန္ဒိဿတိ	၂၈၇
ဘိယျောသော မတ္တာယ	၃၂၉
ဘီတော	၁၄၅
ဘုတ္တာဝိံ	၂၂၀
ဘုတ္တာဝိဿ	၃၆၂
ဘူတပုဗ္ဗံ	၂၆၃၊ ၃၁၀
ဘူတရတာ	၁၉၃
ဘူတာ	၁၉၃၊ ၂၅၂
ဘူတာနိ	၉၈
ဘော	၄၉၊ ၁၁၂
ဘောဝက္ခန္ဓံ	၃၇၇
ဘောဂေဟိ	၈၉
[မ]	
မဂဓမဟာမတ္တာ	၃၇၉
မဂဓေသု	၃၆၇
မဂ္ဂါ	၂၁၈
မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ	၃၄၃
မစ္စုနော	၁၀၇
မစ္စုရာဇဿ	၁၀၆၊ ၂၉၂
မစ္ဆကေ	၂၆၇
မစ္ဆဝိလောပေ	၁၆၃
မစ္ဆာဝ ကုမိနာမုခေ	၃၃၃
မညတိ	၁၈၉
မဏိ	၉၂၊ ၂၇၄
မတ္တညုတာ	၂၃၀-၁
မဒ္ဒိတော	၁၆၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မနသာကာသိ	၃၅၊ ၂၅၅
မနသိ ကတွာ	၃၅၁
မနသိ ကရိတွာ	၁၆၆
မနသိ ကရောတာ	၃၀၁
မနသော	၂၁၅
မနာပိကေ	၁၈၂
မနာပေါ	၁၀၅
မနုဇာ ပရတ္ထ	၂၃၆
မနုညံ	၁၉၆
မနုဿကပဏော	၂၅၃
မနုဿဂတိ	၁၂၃
မနုဿဒလိဒ္ဒေါ	၂၅၃
မနုဿဝရာကော	၂၅၃
မမ	၁၁၀
မရဏံ	၃၉
မရဏန္တေ	၂၄၅
မလ္လပုတ္တော	၃၀၇
မလ္လာနံ	၂၁၆
မလ္လေသု	၃၄၂
မသာရဂလ္လံ	၂၇၄
မသိ	၃၈၉
မဟတံ ဘူတာနံ	၂၇၄
မဟတာ	၂၁၈၊ ၃၄၂
မဟတိယာ ပရိသာယ	၂၅၃
မဟဒ္ဓနတရော	၉၁
မဟဗ္ဗလော	၉၂
မဟာ အကာလမေဃော	၈၉
မဟာကဿပေါ	၅၄
မဟာကောသော	၉၁
မဟာနုဘာဝတာ	၁၃၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahānubhāvo	92, 244
Mahābhūmicālo	298
Mahābhogo	91
Mahāvane	165
Mahāvāhano	92
Mahāvijito	92
Mahiccho	206
Mahiddhikatā	138
Mahiddhiko	92, 244
Mā	174, 343
Mākattha	268
Māgadho	92
Māṇavakavaṇṇaṁ	90
Māṇavakā	289
Māṇavikā	103
Mātucchāputto	150
Mānaganthā	316
Mānavinibaddhā	316
Mānitā mānayanti	381
Mānito	71
Mānupetā	316
Māraṇantikā	362
Mārabandhanā	247
Mārassa	217
Māro	296
Mālāgandhavilepanaṁ	301
Migabhūtena cetasā	145
Migāramātā	141
Migāramātupāsāde	140

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Migāramātuyā	384
Micchādiṭṭhihatena	217
Micchāpaṇihitaṁ	221
Mukhato	345
Mukharā	216
Mukhasatti	309
Mukhāyāmaṁ	290
Mucalindamūle	89
Mucchitā	331
Muṭṭhassatino	216
Muṭṭhīhi saṁsumbhiṁsu	311
Muṇḍakā	343
Mutaṁ	82
Muttā	274
Mutti	268
Mutto	160
Muducittaṁ	257
Muddāsippaṁ	184
Muniṁ	339
Muni	88, 299
Munino	231
Musāvādino	235
Mūlaṁ	337
Mūlato chetvā	346
Mūle	25
Mūḷhagabbhā	108
Mūḷhassa	260
Me	11
Meghiyo	196
Metaṁ	365

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာနုဘာဝေါ	၉၂၊ ၂၄၄
မဟာဘူမိစာလော	၂၉၈
မဟာဘောဂေါ	၉၁
မဟာဝနေ	၁၆၅
မဟာဝါဟနော	၉၂
မဟာဝိဇိတော	၉၂
မဟိစ္ဆော	၂၀၆
မဟိဒ္ဓိကတာ	၁၃၈
မဟိဒ္ဓိကော	၉၂၊ ၂၄၄
မာ	၁၇၄၊ ၃၄၃
မာကတ္ထ	၂၆၈
မာဂဓော	၉၂
မာဏဝကဝဏ္ဏံ	၉၀
မာဏဝကာ	၂၈၉
မာဏဝိကာ	၁၀၃
မာတုစ္ဆာပုတ္တော	၁၅၀
မာနဂန္ထာ	၃၁၆
မာနဝိနိဗဒ္ဓါ	၃၁၆
မာနိတာ မာနယန္တိ	၃၈၁
မာနိတော	၇၁
မာနုပေတာ	၃၁၆
မာရဏန္တိကာ	၃၆၂
မာရဗန္ဓနာ	၂၄၇
မာရဿ	၂၁၇
မာရော	၂၉၆
မာလာဂန္ဓဝိလေပနံ	၃၀၁
မိဂဘူတေန စေတသာ	၁၄၅
မိဂါရမာတာ	၁၄၁
မိဂါရမာတုပါသာဒေ	၁၄၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မိဂါရမာတုယာ	၃၈၄
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဟတေန	၂၁၇
မိစ္ဆာပဏိဟိတံ	၂၂၁
မုခတော	၃၄၅
မုခရာ	၂၁၆
မုခသတ္တိ	၃၀၉
မုခါယာမံ	၂၉၀
မုစလိန္ဒမူလေ	၈၉
မုစ္ဆိတာ	၃၃၁
မုဋ္ဌဿတိနော	၂၁၆
မုဋ္ဌီဟိ သံသုမ္ဘိံသု	၃၁၁
မုဏ္ဍကာ	၃၄၃
မုတံ	၈၂
မုတ္တာ	၂၇၄
မုတ္တိ	၂၆၈
မုတ္တော	၁၆၀
မုဒုစိတ္တံ	၂၅၇
မုဒ္ဒါသိပ္ပံ	၁၈၄
မုနိံ	၃၃၉
မုနိ	၈၈၊ ၂၉၉
မုနိနော	၂၃၁
မုသာဝါဒိနော	၂၃၅
မူလံ	၃၃၇
မူလတော ဆေတွာ	၃၄၆
မူလေ	၂၅
မူဠှဂဗ္ဘာ	၁၀၈
မူဠှဿ	၂၆၀
မေ	၁၁
မေဃိယော	၁၉၆
မေတံ	၃၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mettā	214
Medhāvino	382
Me sutaṁ	24
Monapathesu	231
Mohakkhayaṁ	161
Mohakkhayā	170
Mohasambandhano	350
[Ya]	
Yaṁ	213
Yaṁ taṁ kayirā	221
Yañca pattaṁ	318
Yañca pattabbaṁ	318
Yatatto	50
Yatindriyaṁ	78
Yatindriyo	185
Yato	82, 324
Yattha	87
Yatra	138
Yathādhippāyaṁ	141
Yathānikkhittaṁ	235
Yathābalasantoso	208
Yathābhirantaṁ	165
Yathābhūtaṁ	194
Yathālābhasantoso	208
Yathāsāruppasantose	208
Yadabhinandati	190
Yadā	40, 62, 88
Yadidaṁ	38, 102

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yadeva	160
Yamhi	69, 175
Yasasaṁvattanikaṁ	366
Yasasā	266
Yasojo	161
Yassa	50, 317, 337
Yassa te	365
Yassatthāya	156
Yassantarato	146
Yassa bhāyati	190
Yassevaṁ	224
Yānīkatā	294
Yāpanīyaṁ	283
Yāva appāyukā	250
Yāvakīvaṁ	324
Yāvatakā	311
Yāvatā	380
Yāvicchanti	290
Yūthā	227
Ye	190, 382
Ye keci	252, 386
Yena	263
Yena nītā	290
Yena Bhagavā	48
Yena yena	189
Yebhuyyena	198
Ye hi keci bhavā	194
Yogā	142
Yo vāpi katvā	236

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မေတ္တာ	၂၁၄
မေဓာဝိနော	၃၈၂
မေ သုတံ	၂၄
မောနပထေသု	၂၃၁
မောဟက္ခယံ	၁၆၁
မောဟက္ခယာ	၁၇၀
မောဟသမ္ဗန္ဓနော	၃၅၀
[ယ]	
ယံ	၂၁၃
ယံ တံ ကယိရာ	၂၂၁
ယဉ္စ ပတ္တံ	၃၁၈
ယဉ္စ ပတ္တဗ္ဗံ	၃၁၈
ယတတ္တော	၅၀
ယတိန္ဒြိယံ	၇၈
ယတိန္ဒြိယော	၁၈၅
ယတော	၈၂၊ ၃၂၄
ယတ္ထ	၈၇
ယတြ	၁၃၈
ယထာဓိပ္ပါယံ	၁၄၁
ယထာနိက္ခိတ္တံ	၂၃၅
ယထာဗလသန္တောသော	၂၀၈
ယထာဘိရန္တံ	၁၆၅
ယထာဘူတံ	၁၉၄
ယထာလာဘသန္တောသော	၂၀၈
ယထာသာရုပ္ပသန္တောသေ	၂၀၈
ယဒဘိနန္ဒတိ	၁၉၀
ယဒါ	၄၀၊ ၆၂၊ ၈၈
ယဒိဒံ	၃၈၊ ၁၀၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယဒေဝ	၁၆၀
ယမှိ	၆၉၊ ၁၇၅
ယသသံဝတ္တနိကံ	၃၆၆
ယသသာ	၂၆၆
ယသောဇော	၁၆၁
ယဿ	၅၀၊ ၃၁၇၊ ၃၃၇
ယဿ တေ	၃၆၅
ယဿတ္ထာယ	၁၅၆
ယဿန္တရတော	၁၄၆
ယဿ ဘာယတိ	၁၉၀
ယဿေဝံ	၂၂၄
ယာနီကတာ	၂၉၄
ယာပနီယံ	၂၈၃
ယာဝ အပ္ပါယုကာ	၂၅၀
ယာဝကီဝံ	၃၂၄
ယာဝတကာ	၃၁၁
ယာဝတာ	၃၈၀
ယာဝိစ္ဆန္တိ	၂၉၀
ယူထာ	၂၂၇
ယေ	၁၉၀၊ ၃၈၂
ယေ ကေစိ	၂၅၂၊ ၃၈၆
ယေန	၂၆၃
ယေန နီတာ	၂၉၀
ယေန ဘဂဝါ	၄၈
ယေန ယေန	၁၈၉
ယေဘုယျေန	၁၉၈
ယေ ဟိ ကေစိ ဘဝါ	၁၉၄
ယောဂါ	၁၄၂
ယော ဝါပိ ကတွာ	၂၃၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rakkhā susaṁvihitā	145
Rakkhitacittassa	217
Rakkhito	145
Rajaṁ	149
Rajanaṁ	257
Rajānukiṇṇaṁ	318
Rajojallaṁ	303
Raññe	141
Ratanāni	275
Rattandhakāratimisāyaṁ	60, 322
Rattā	331
Rattiyā	34
Ratto	107
Rathasippaṁ	184
Rathiyāya rathiyaṁ	235
Ramaṇīyaṁ	196
Ramaṇīyā	294, 364
Ramati	228
Rase	183
Rahogatassa	72, 243
Rāgajehi	187
Rāgavirāgaṁ	261
Rāgassa	213
Rājagahe	54
Rājā	92
Rukkhamūlaṁ	218
Rūpaṁ	38
Rūpā	88
Rūpe	183
Revato	52

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rogaṁ	189
Rosenti	100
[La]	
Lakuṇḍakabhaddiyaṁ	327
Lacchāma	183
Latā	337
Laddhāna	292
Lābhā	365
Lābhā vata me	243
Luḷitaṁ	363
Lekhāsippaṁ	184
Lokaṁ	377
Lokamimaṁ passa	193
Lokānukampāya	295
Lokāyatasippaṁ	185
Loke	75, 95
Lomahaṁsaṁ	60
Lohitakumbhiyaṁ	139
Lohitaṅgo	274
[Va]	
Vaggumukhā	164
Vaggumudātīriyānaṁ	166
Vacchassa	174
Vaccho	173
Vajjamapassamānā	331
Vajjī	164
Vajjīnaṁ	379
Vajjesu	205
Vaṇiṁ care	303

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရက္ခာ သုသံဝိဟိတာ	၁၄၅
ရက္ခိတစိတ္တဿ	၂၁၇
ရက္ခိတော	၁၄၅
ရဇံ	၁၄၉
ရဇနံ	၂၅၇
ရဇာနုကိဏ္ဏံ	၃၁၈
ရဇောဇလ္လံ	၃၀၃
ရညေ	၁၄၁
ရတနာနိ	၂၇၅
ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယံ	၆၀၊ ၃၂၂
ရတ္တာ	၃၃၁
ရတ္တိယာ	၃၄
ရတ္တော	၁၀၇
ရထသိပ္ပံ	၁၈၄
ရထိယာယ ရထိယံ	၂၃၅
ရမဏီယံ	၁၉၆
ရမဏီယာ	၂၉၄၊ ၃၆၄
ရမတိ	၂၂၈
ရသေ	၁၈၃
ရဟောဂတဿ	၇၂၊ ၂၄၃
ရာဂဇေဟိ	၁၈၇
ရာဂဝိရာဂံ	၂၆၁
ရာဂဿ	၂၁၃
ရာဇဂဟေ	၅၄
ရာဇာ	၉၂
ရုက္ခမူလံ	၂၁၈
ရူပံ	၃၈
ရူပါ	၈၈
ရူပေ	၁၈၃
ရေဝတော	၅၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရောဂံ	၁၈၉
ရောသေန္တိ	၁၀၀
[လ]	
လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယံ	၃၂၇
လစ္ဆာမ	၁၈၃
လတာ	၃၃၇
လဒ္ဓါန	၂၉၂
လာဘာ	၃၆၅
လာဘာ ဝတ မေ	၂၄၃
လုဠိတံ	၃၆၃
လေခါသိပ္ပံ	၁၈၄
လောကံ	၃၇၇
လောကမိမံ ပဿ	၁၉၃
လောကာနုကမ္ပါယ	၂၉၅
လောကာယတသိပ္ပံ	၁၈၅
လောကေ	၇၅၊ ၉၅
လောမဟံသံ	၆၀
လောဟိတကုမ္ဘိယံ	၁၃၉
လောဟိတင်္ဂေါ	၂၇၄
[ဝ]	
ဝဂ္ဂုမုခါ	၁၆၄
ဝဂ္ဂုမုဒါတီရိယာနံ	၁၆၆
ဝစ္ဆဿ	၁၇၄
ဝစ္ဆော	၁၇၃
ဝဇ္ဇမပဿမာနာ	၃၃၁
ဝဇ္ဇီ	၁၆၄
ဝဇ္ဇီနံ	၃၇၉
ဝဇ္ဇေသု	၂၀၅
ဝဏိံ စရေ	၃၀၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vaṇippatho	380
Vaṇṇena	266
Vata	112
Vatthabbaṁ	163
Vatthuṁ	283
Vatthukatā	294
Vatthūni	379
Vane	228
Vantadosaṁ	58
Vapayanti	41
Vasalavādena	173
Vassaṁvuṭṭhassa	282
Vassāni	108, 139
Vā	190, 292, 380
Vācāgocarabhāṇino	290
Vāladhi	311
Vikiṇṇavācā	216
Vigatakathaṁkatho	259
Vigatabhayaṁ	147
Vigatavalāhakaṁ	90
Viggayha naṁ	312
Vijātaṁ	112
Vijātāya	103
Vijāyissati	138
Vijitasaṅgāmo	195
Vijjamāne	266
Viññāṇaṁ	38
Viññāṇaṁ atthamāgamā	390
Viññāte viññātamattaṁ	82
Vitakkā	215

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vitakkupacchedāya	214
Vitthārikaṁ	297
Viditadhammo	259
Viditvā	53, 90
Viddhaṁ	90
Vidvā	384
Vidhūpitā	317
Vināti	178
Vinipāto	376
Viniveṭhetvā	90
Vinītā	296
Vinīvaraṇacittaṁ	257
Vipariṇāmadhammā	194
Vipassanāvasena	292
Vipākāvasesena	265
Vippakatā	92
Vippakāraṁ	66
Vippamutto	185, 328
Vippamokkhamāhaṁsu	190
Vibbhantacittā	216
Vibhajissanti	297
Vibhavaṁ	194
Vibhavena	191
Vimucci	84
Vimutti	29, 30, 211
Vimuttiñāṇadassanaṁ	211
Vimuttiraso	275
Vimutthisukhapaṭisaṁvedī	29, 47
Viyattā	296

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝဏိပ္ပထော	၃၈၀
ဝဏ္ဏေန	၂၆၆
ဝတ	၁၁၂
ဝတ္ထဗ္ဗံ	၁၆၃
ဝတ္ထုံ	၂၈၃
ဝတ္ထုကတာ	၂၉၄
ဝတ္ထူနိ	၃၇၉
ဝနေ	၂၂၈
ဝန္တဒေါသံ	၅၈
ဝပယန္တိ	၄၁
ဝသလဝါဒေန	၁၇၃
ဝဿံဝုဋ္ဌဿ	၂၈၂
ဝဿာနိ	၁၀၈၊ ၁၃၉
ဝါ	၁၉၀၊ ၂၉၂၊ ၃၈၀
ဝါစာဂေါစရဘာဏိနော	၂၉၀
ဝါလဓိ	၃၁၁
ဝိကိဏ္ဏဝါစာ	၂၁၆
ဝိဂတကထံကထော	၂၅၉
ဝိဂတဘယံ	၁၄၇
ဝိဂတဝလာဟကံ	၉၀
ဝိဂ္ဂယှ နံ	၃၁၂
ဝိဇာတံ	၁၁၂
ဝိဇာတာယ	၁၀၃
ဝိဇာယိဿတိ	၁၃၈
ဝိဇိတသင်္ဂါမော	၁၉၅
ဝိဇ္ဇမာနေ	၂၆၆
ဝိညာဏံ	၃၈
ဝိညာဏံ အတ္ထမာဂမာ	၃၉၀
ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တံ	၈၂
ဝိတက္ကာ	၂၁၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိတက္ကုပစ္ဆေဒါယ	၂၁၄
ဝိတ္ထာရိကံ	၂၉၇
ဝိဒိတဓမ္မော	၂၅၉
ဝိဒိတွာ	၅၃၊ ၉၀
ဝိဒ္ဓံ	၉၀
ဝိဒွါ	၃၈၄
ဝိဓူပိတာ	၃၁၇
ဝိနာတိ	၁၇၈
ဝိနိပါတော	၃၇၆
ဝိနိဝေဌေတွာ	၉၀
ဝိနီတာ	၂၉၆
ဝိနီဝရဏစိတ္တံ	၂၅၇
ဝိပရိဏာမဓမ္မာ	၁၉၄
ဝိပဿနာဝသေန	၂၉၂
ဝိပါကာဝသေသေန	၂၆၅
ဝိပ္ပကတာ	၉၂
ဝိပ္ပကာရံ	၆၆
ဝိပ္ပမုတ္တော	၁၈၅၊ ၃၂၈
ဝိပ္ပမောက္ခမာဟံသု	၁၉၀
ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တာ	၂၁၆
ဝိဘဇိဿန္တိ	၂၉၇
ဝိဘဝံ	၁၉၄
ဝိဘဝေန	၁၉၁
ဝိမုစ္စိ	၈၄
ဝိမုတ္တိ	၂၉၊ ၃၀၊ ၂၁၁
ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ	၂၁၁
ဝိမုတ္တိရသော	၂၇၅
ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီ	၂၉၊ ၄၇
ဝိယတ္တာ	၂၉၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Va]	
Virajaṁ vītamalaṁ	257	Vīthi	235
Virāgatā	90	Vīriyārambhakathā	211
Virāgāya	205	Vuṭṭhahitvā	168, 389
Virāgena	194	Vuṭṭhāsi	48, 177
Viriccamāno	363	Vuṭṭhito	92
Vivaṭaṁ	278	Vutto	42
Vivarissanti	297	Vutthāni	139
Vivareyya	260	Vusitaṁ	157
Vivādāpannā	309	Vusitabrahmacariyo	50
Visajja pallalāni	382	Vussati	190
Visattikaṁ	341	Vūpakaṭṭho	156, 225
Visamāni	266	Vūpasamiṁsu saṅkhārā	390
Visāradā	296	Vedaguno	105
Visukkhā	330	Vedanā	39
Visuddhāya	181	Vedantagū	50
Visuddhena	66	Vedi	88
Visesaṁ	292	Vedhati	169
Vissaṭṭhāya	284	Vedhatī	161
Vissandanto	345	Veraṁ	367
Vihacca	89	Verocanamhi	325
Viharataṁ	164	Vesārajjappatto	259
Viharati	24, 202, 204	Vesāliyaṁ	165, 293
Vihāraṁ	164	Vehāsaṁ	389
Vihāsiṁ	145	Veḷuriyo	274
Vihiṁsāvitakko	198	Veḷuvanaṁ	54
Vihesenti	100	Vo	94, 163, 267
Vītalobho	175	Vodiṭṭhā	235
Vītivatto	146, 339	Volokesi	187
Vītisāretvā	49	Voharanto	288

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]		[ဝ]	
ဝိရဇံ ဝီတမလံ	၂၅၇	ဝီထိ	၂၃၅
ဝိရာဂတာ	၉၀	ဝီရိယာရမ္ဘကထာ	၂၁၁
ဝိရာဂါယ	၂၀၅	ဝုဋ္ဌဟိတွာ	၁၆၈၊ ၃၈၉
ဝိရာဂေန	၁၉၄	ဝုဋ္ဌာသိ	၄၈၊ ၁၇၇
ဝိရိစ္စမာနော	၃၆၃	ဝုဋ္ဌိတော	၉၂
ဝိဝဋံ	၂၇၈	ဝုတ္တော	၄၂
ဝိဝရိဿန္တိ	၂၉၇	ဝုတ္ထာနိ	၁၃၉
ဝိဝရေယျ	၂၆၀	ဝုသိတံ	၁၅၇
ဝိဝါဒါပန္နာ	၃၀၉	ဝုသိတဗြဟ္မစရိယော	၅၀
ဝိသဇ္ဇ ပလ္လလာနိ	၃၈၂	ဝုဿတိ	၁၉၀
ဝိသတ္တိကံ	၃၄၁	ဝူပကဋ္ဌော	၁၅၆၊ ၂၂၅
ဝိသမာနိ	၂၆၆	ဝူပသမိံသု သင်္ခါရာ	၃၉၀
ဝိသာရဒါ	၂၉၆	ဝေဒဂုနော	၁၀၅
ဝိသုက္ခာ	၃၃၀	ဝေဒနာ	၃၉
ဝိသုဒ္ဓါယ	၁၈၁	ဝေဒန္တဂူ	၅၀
ဝိသုဒ္ဓေန	၆၆	ဝေဒိ	၈၈
ဝိသေသံ	၂၉၂	ဝေဓတိ	၁၆၉
ဝိဿဋ္ဌာယ	၂၈၄	ဝေဓတီ	၁၆၁
ဝိဿန္ဒန္တော	၃၄၅	ဝေရံ	၃၆၇
ဝိဟစ္စ	၈၉	ဝေရောစနမှိ	၃၂၅
ဝိဟရတံ	၁၆၄	ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော	၂၅၉
ဝိဟရတိ	၂၄၊ ၂၀၂၊ ၂၀၄	ဝေသာလိယံ	၁၆၅၊ ၂၉၃
ဝိဟာရံ	၁၆၄	ဝေဟာသံ	၃၈၉
ဝိဟာသိံ	၁၄၅	ဝေဠုရိယော	၂၇၄
ဝိဟိံသာဝိတက္ကော	၁၉၈	ဝေဠုဝနံ	၅၄
ဝိဟေသေန္တိ	၁၀၀	ဝေါ	၉၄၊ ၁၆၃၊ ၂၆၇
ဝီတလောဘော	၁၇၅	ဝေါဒိဋ္ဌာ	၂၃၅
ဝီတိဝတ္တော	၁၄၆၊ ၃၃၉	ဝေါလောကေသိ	၁၈၇
ဝီတိသာရေတွာ	၄၉	ဝေါဟရန္တော	၂၈၈

[Sa]

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
Saṁkilesaṁ	256
Saṁyamato	367
Saṁyojanasaṅgasattā	332
Saṁyojane	331
Saṁvarati	215
Saṁvaro	230
Saṁvāsena	301
Saṁvejito	76
Saṁvohārena	302
Saṁsāmetvā	164, 226
Sa	186
Sakaṁ ācariyakaṁ	297
Sakadāgāmī	277
Sakabhavanā	89
Sakavaṇṇaṁ	90
Sakavediyā	286
Sakiñcanaṁ	103
Sakesu dhammesu	62
Sakkato	71, 232
Sakyakulā pabbajito	343
Sakyaputto	343
Saggaṁ	377
Saggakathaṁ	256
Saṅkassarasamācāraṁ	269
Saṅkhalikhitaṁ	280
Saṅkhātadhammassa	103
Saṅkhānasippaṁ	184
Saṅkhāranirodho	43, 45
Saṅkhārā	38
Saṅkho	274
Saṅkhyaṁ	155
Saṅgā	66
Saṅgāmajī	64
Saccaṁ	69, 356
Sacchākaṁsu	164
Sacchikatvā	156
Saññate	381
Saṇṭhāti	214
Sataṁ piyāni	385
Satataṁ	172, 340
Satimā	215
Satīmato	182
Sato	148
Sattakkhattuṁ	89
Satta bhattāni	139
Sattambaṁ	293
Sattaratanaṁ	222
Sattā	331
Sattāhaṁ	29, 47, 108
Sattāhajāte	250
Sattāhavaddalikā	89
Sattāhassa	34
Satthā	243, 365
Sadā satā	53
Sadā satīmato	232
Sadevako	362
Sadevakopi	339
Sadevamanussā	362
Saddasilokanissito	184
Saddhaṁ samādiyi	265

[သ]

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
သံကိလေသံ	၂၅၆
သံယမတော	၃၆၇
သံယောဇနသင်္ဂသတ္တာ	၃၃၂
သံယောဇနေ	၃၃၁
သံဝရတိ	၂၁၅
သံဝရော	၂၃၀
သံဝါသေန	၃၀၁
သံဝေဇိတော	၇၆
သံဝေါဟာရေန	၃၀၂
သံသာမေတွာ	၁၆၄၊ ၂၂၆
သ	၁၈၆
သကံ အာစရိယကံ	၂၉၇
သကဒါဂါမီ	၂၇၇
သကဘာဝနာ	၈၉
သကဝဏ္ဏံ	၉၀
သကဝေဒိယာ	၂၈၆
သကိဉ္စနံ	၁၀၃
သကေသု ဓမ္မေသု	၆၂
သက္ကတော	၇၁၊ ၂၃၂
သကျကုလာ ပဗ္ဗဇိတော	၃၄၃
သကျပုတ္တော	၃၄၃
သဂ္ဂံ	၃၇၇
သဂ္ဂကထံ	၂၅၆
သင်္ကဿရသမာစာရံ	၂၆၉
သင်္ခလိခိတံ	၂၈၀
သင်္ခါတဓမ္မဿ	၁၀၃
သင်္ခါနသိပ္ပံ	၁၈၄
သင်္ခါရနိရောဓော	၄၃၊ ၄၅
သင်္ခါရာ	၃၈
သင်္ခေါ	၂၇၄
သင်္ချံ	၁၅၅
သင်္ဂါ	၆၆
သင်္ဂါမဇီ	၆၄
သစ္စံ	၆၉၊ ၃၅၆
သစ္ဆာကံသု	၁၆၄
သစ္ဆိကတွာ	၁၅၆
သညတေ	၃၈၁
သဏ္ဌာတိ	၂၁၄
သတံ ပိယာနိ	၃၈၅
သတတံ	၁၇၂၊ ၃၄၀
သတိမာ	၂၁၅
သတီမတော	၁၈၂
သတော	၁၄၈
သတ္တက္ခတ္တုံ	၈၉
သတ္တ ဘတ္တာနိ	၁၃၉
သတ္တမ္ဗံ	၂၉၃
သတ္တရတနံ	၂၂၂
သတ္တာ	၃၃၁
သတ္တာဟံ	၂၉၊ ၄၇၊ ၁၀၈
သတ္တာဟဇာတေ	၂၅၀
သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကာ	၈၉
သတ္တာဟဿ	၃၄
သတ္ထာ	၂၄၃၊ ၃၆၅
သဒါ သတာ	၅၃
သဒါ သတီမတော	၂၃၂
သဒေဝကော	၃၆၂
သဒေဝကောပိ	၃၃၉
သဒေဝမနုဿာ	၃၆၂
သဒ္ဒသိလောကနိဿိတော	၁၈၄
သဒ္ဓံ သမာဒိယိ	၂၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saddhā	93
Saddhiṁ	218
Saddhiṁ caraṁ	384
Sadhāyamānarūpā	289
Sa nibbuto	367
Santappesi	220
Santamānasaṁ	78
Santāpajāto	188
Santāpesi	187
Santi	308
Santindriyaṁ	78
Santuṭṭhikathā	207
Santo	145
Santopasaṁsaggo	210
Santharitvā	369
Sandasseti	327
Sandassesi	219
Sandānaṁ	339
Sandhāretuṁ	151
Sannipatitānaṁ	91
Sannisinnānaṁ	91
Sappāṭihāriyaṁ	297
Sappissa	104
Sabbaṁ issariyaṁ	142-3
Sabbaṁ paravasaṁ	142-3
Sabbakammajahassa	149
Sabbajāniṁ	253
Sabbattha	77, 303
Sabbatthakāyā	194
Sabbadā	340
Sabbadhi	194
Sabbadhi vippamutto	185, 328
Sabbanimittānaṁ	33
Sabbabhavāni	195
Sabbarūpova	350
Sabbasanthariṁ	369
Sabbaso	194
Sabbāvantaṁ	255
Sabbupādānakkhayā	193
Sabbe te	194
Sabbeva	164
Sabrahmacārino	243
Sabrahmacārī	86
Samaṅgibhūtā	303
Samacārino	235
Samaṇakā	343
Samaṇapaṭiññaṁ	269
Samatittikā	381
Samathavasena	292
Samannāharitvā	352
Samappitā	303
Samayaṁ	17
Samasamaphalā	365
Samādapesi	219
Samādāya	202
Samādhiṁ	222
Samādhimhā	34
Samāpajjitvā	389
Samāpatti	334
Samārako	362

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဒ္ဓါ	၉၃
သဒ္ဓိံ	၂၁၈
သဒ္ဓိံ စရံ	၃၈၄
သဓာယမာနရူပါ	၂၈၉
သ နိဗ္ဗုတော	၃၆၇
သန္တပ္ပေသိ	၂၂၀
သန္တမာနသံ	၇၈
သန္တာပဇာတော	၁၈၈
သန္တာပေသိ	၁၈၇
သန္တိ	၃၀၈
သန္တိန္ဒြိယံ	၇၈
သန္တုဋ္ဌိကထာ	၂၀၇
သန္တော	၁၄၅
သန္တောပသံသဂ္ဂေါ	၂၁၀
သန္ထရိတွာ	၃၆၉
သန္ဒဿေတိ	၃၂၇
သန္ဒဿေသိ	၂၁၉
သန္ဒာနံ	၃၃၉
သန္ဓာရေတုံ	၁၅၁
သန္နိပတိတာနံ	၉၁
သန္နိသိန္နာနံ	၉၁
သပ္ပါဋိဟာရိယံ	၂၉၇
သပ္ပိဿ	၁၀၄
သဗ္ဗံ ဣဿရိယံ	၁၄၂-၃
သဗ္ဗံ ပရဝသံ	၁၄၂-၃
သဗ္ဗကမ္မဇဟဿ	၁၄၉
သဗ္ဗဇာနိံ	၂၅၃
သဗ္ဗတ္ထ	၇၇၊ ၃၀၃
သဗ္ဗတ္ထကာယာ	၁၉၄
သဗ္ဗဒါ	၃၄၀
သဗ္ဗဓိ	၁၉၄
သဗ္ဗဓိ ဝိပ္ပမုတ္တော	၁၈၅၊ ၃၂၈
သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ	၃၃
သဗ္ဗဘဝါနိ	၁၉၅
သဗ္ဗရူပေါဝ	၃၅၀
သဗ္ဗသန္ထရိံ	၃၆၉
သဗ္ဗသော	၁၉၄
သဗ္ဗာဝန္တံ	၂၅၅
သဗ္ဗုပါဒါနက္ခယာ	၁၉၃
သဗ္ဗေ တေ	၁၉၄
သဗ္ဗေဝ	၁၆၄
သဗြဟ္မစာရိနော	၂၄၃
သဗြဟ္မစာရီ	၈၆
သမင်္ဂိဘူတာ	၃၀၃
သမစာရိနော	၂၃၅
သမဏကာ	၃၄၃
သမဏပဋိညံ	၂၆၉
သမတိတ္တိကာ	၃၈၁
သမထဝသေန	၂၉၂
သမန္နာဟရိတွာ	၃၅၂
သမပ္ပိတာ	၃၀၃
သမယံ	၁၇
သမသမဖလာ	၃၆၅
သမာဒပေသိ	၂၁၉
သမာဒါယ	၂၀၂
သမာဓိံ	၂၂၂
သမာဓိမှာ	၃၄
သမာပဇ္ဇိတွာ	၃၈၉
သမာပတ္တိ	၃၃၄
သမာရကော	၃၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Samāhito	299	Sayaṁ	156
Samuttejesi	219	Sayaṁkato	313
Samudayo hoti	40	Sayanāsanaṁ	230
Samudācarati	173	Saraṁ	382
Samullapanasaṁsaggo	210	Sarabhaññapariyosāne	284
Sameti	228	Saritā	330
Sampajāno	148	Sarena	284
Sampavāresi	220	Salākaggāhena	288
Sampahaṁsesi	219	Savanasaṁsaggo	210
Sambahulā	105, 173	Savantiyo	274
Sambahulānaṁ	91	Sassatoriva	350
Sambodhāya	205	Sassamaṇabrāhmaṇī	362
Sambodhiparāyano	263	Sahatthā	220
Sambhavaṁ	299	Sahadhammena	297
Sambhavanti	39	Sahabyataṁ	266
Sambhavo	193	Saha vacanā	111
Sambhogasaṁsaggo	210	Sahassasahasseva	379
Sammattakajātā	331	Sākacchāya	302
Sammadeva	156, 257	Sākiyānī	152
Sammappaññāya	194	Sākhābhaṅgaṁ	227
Sammappadhānaṁ	276	Sātarūpena	140
Sammādiṭṭhipurekkhāro	218	Sātodakā	363
Sammāvimuttānaṁ	392	Sādiyantena	301
Sammāsaṅkappagocaro	217	Sādhāraṇe	143
Sammāsambuddho	76, 110, 243	Sādhāraṇe vihaññanti	142
Sammukhā	365	Sādhukaṁ	35
Sammukhā diṭṭho	282	Sādhunā sādhu	289
Sammūḷho	376	Sāmaṁ	226
Sammodanīyaṁ	48	Sāmaññaṁ	236
Sammodi	48	Sāmāvatīpamukhāni	347

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]		[သ]	
သမာဟိတော	၂၉၉	သယံ	၁၅၆
သမုတ္တေဇေသိ	၂၁၉	သယံကတော	၃၁၃
သမုဒယော ဟောတိ	၄၀	သယနာသနံ	၂၃၀
သမုဒါစရတိ	၁၇၃	သရံ	၃၈၂
သမုလ္လပနသံသဂ္ဂေါ	၂၁၀	သရဘညပရိယောသာနေ	၂၈၄
သမေတိ	၂၂၈	သရိတာ	၃၃၀
သမ္ပဇာနော	၁၄၈	သရေန	၂၈၄
သမ္ပဝါရေသိ	၂၂၀	သလာကဂ္ဂါဟေန	၂၈၈
သမ္ပဟံသေသိ	၂၁၉	သဝနသံသဂ္ဂေါ	၂၁၀
သမ္ဗဟုလာ	၁၀၅၊ ၁၇၃	သဝန္တိယော	၂၇၄
သမ္ဗဟုလာနံ	၉၁	သဿတောရိဝ	၃၅၀
သမ္ဗောဓာယ	၂၀၅	သဿမဏဗြာဟ္မဏီ	၃၆၂
သမ္ဗောဓိပရာယနော	၂၆၃	သဟတ္ထာ	၂၂၀
သမ္ဘဝံ	၂၉၉	သဟဓမ္မေန	၂၉၇
သမ္ဘဝန္တိ	၃၉	သဟဗျတံ	၂၆၆
သမ္ဘဝေါ	၁၉၃	သဟ ဝစနာ	၁၁၁
သမ္ဘောဂသံသဂ္ဂေါ	၂၁၀	သဟဿသဟဿေဝ	၃၇၉
သမ္မတ္တကဇာတာ	၃၃၁	သာကစ္ဆာယ	၃၀၂
သမ္မဒေဝ	၁၅၆၊ ၂၅၇	သာကိယာနီ	၁၅၂
သမ္မပ္ပညာယ	၁၉၄	သာခါဘင်္ဂံ	၂၂၇
သမ္မပ္ပဓာနံ	၂၇၆	သာတရူပေန	၁၄၀
သမ္မာဒိဋ္ဌိပုရေက္ခာရော	၂၁၈	သာတောဒကာ	၃၆၃
သမ္မာဝိမုတ္တာနံ	၃၉၂	သာဒိယန္တေန	၃၀၁
သမ္မာသင်္ကပ္ပဂေါစရော	၂၁၇	သာဓာရဏေ	၁၄၃
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ	၇၆၊ ၁၁၀၊ ၂၄၃	သာဓာရဏေ ဝိဟညန္တိ	၁၄၂
သမ္မုခါ	၃၆၅	သာဓုကံ	၃၅
သမ္မုခါ ဒိဋ္ဌော	၂၈၂	သာဓုနာ သာဓု	၂၈၉
သမ္မူဠှော	၃၇၆	သာမံ	၂၂၆
သမ္မောဒနီယံ	၄၈	သာမညံ	၂၃၆
သမ္မောဒိ	၄၈	သာမာဝတီပမုခါနိ	၃၄၇

[Sa]

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
Sāmikaṁ	110
Sāmīcippaṭipannā	297
Sāmukkaṁsikā	257
Sāyanhasamayaṁ	92
Sāraṇīyaṁ	48
Sārattā	318
Sārandadaṁ	293
Sāramenti	323
Sāre patiṭṭhitaṁ	58
Sāro	92
Sālavane	216
Sāvatthiyaṁ	50
Sikkhaṁ paccakkhāya	151
Sikkhati	202
Sikkhato	231
Sikkhāpadesu	202
Sikkhāsārā	319
Sikkhitabbaṁ	81
Siṅghāṭakaṁ	235
Sippaṁ	184
Sippānaṁ	184
Silā	274
Sītavātaduddinī	89
Sītibhaviṁsu	390
Sīmantarikāya	220
Sīlaṁ	266
Sīlaṁ veditabbaṁ	301
Sīlakathaṁ	256
Sīlakathā	211
Sīlavantettha	381
Sīlavanto	243
Sīlavā	201, 376
Sīlavipanno	375
Sīlasampanno	376
Sīlesu	243
Sīse pahāraṁ	222
Sīhaseyyaṁ	364
Sīhodakā	364
Sukaraṁ	289
Sukkā	87
Sukhaṁ	95, 98
Sukhaṁ pattānaṁ	392
Sukhakāmāni	98
Sukhadukkhaphuṭṭho	100
Sukhadukkhā	88
Sukhadukkhesu	161, 169
Sukhamesāno	98
Sukhassa rūpena	140
Sukhāya	80
Sukhiṁ	147
Sukhinī	111
Sukhino	105
Sukhumā	215
Sukho viveko	90
Sugatiṁ	377
Sugatiṁ saggaṁ	266
Sugato	79
Suggahitāni	284
Suci	69
Sujjhanti	326

[သ]

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
သာမိကံ	၁၁၀
သာမီစိပ္ပဋိပန္နာ	၂၉၇
သာမုက္ကံသိကာ	၂၅၇
သာယန္ဟသမယံ	၉၂
သာရဏီယံ	၄၈
သာရတ္တာ	၃၁၈
သာရန္ဒဒံ	၂၉၃
သာရမေန္တိ	၃၂၃
သာရေ ပတိဋ္ဌိတံ	၅၈
သာရော	၉၂
သာလဝနေ	၂၁၆
သာဝတ္ထိယံ	၅၀
သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ	၁၅၁
သိက္ခတိ	၂၀၂
သိက္ခတော	၂၃၁
သိက္ခာပဒေသု	၂၀၂
သိက္ခာသာရာ	၃၁၉
သိက္ခိတဗ္ဗံ	၈၁
သိင်္ဃာဋကံ	၂၃၅
သိပ္ပံ	၁၈၄
သိပ္ပါနံ	၁၈၄
သိလာ	၂၇၄
သီတဝါတဒုဒ္ဒိနီ	၈၉
သီတိဘဝိံသု	၃၉၀
သီမန္တရိကာယ	၂၂၀
သီလံ	၂၆၆
သီလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ	၃၀၁
သီလကထံ	၂၅၆
သီလကထာ	၂၁၁
သီလဝန္တေတ္ထ	၃၈၁
သီလဝန္တော	၂၄၃
သီလဝါ	၂၀၁၊ ၃၇၆
သီလဝိပန္နော	၃၇၅
သီလသမ္ပန္နော	၃၇၆
သီလေသု	၂၄၃
သီသေ ပဟာရံ	၂၂၂
သီဟသေယျံ	၃၆၄
သီဟောဒကာ	၃၆၄
သုကရံ	၂၈၉
သုက္ကာ	၈၇
သုခံ	၉၅၊ ၉၈
သုခံ ပတ္တာနံ	၃၉၂
သုခကာမာနိ	၉၈
သုခဒုက္ခဖုဋ္ဌော	၁၀၀
သုခဒုက္ခာ	၈၈
သုခဒုက္ခေသု	၁၆၁၊ ၁၆၉
သုခမေသာနော	၉၈
သုခဿ ရူပေန	၁၄၀
သုခါယ	၈၀
သုခိံ	၁၄၇
သုခိနီ	၁၁၁
သုခိနော	၁၀၅
သုခုမာ	၂၁၅
သုခေါ ဝိဝေကော	၉၀
သုဂတိံ	၃၇၇
သုဂတိံ သဂ္ဂံ	၂၆၆
သုဂတော	၇၉
သုဂ္ဂဟိတာနိ	၂၈၄
သုစိ	၆၉
သုဇ္ဈန္တိ	၃၂၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suññāgāraṁ	378
Suññāgāragato	143
Sutaṁ	12, 266
Suta	11
Sutadhammassa	90
Sudaṁ	165
Sudassanakūṭaṁ	272
Suddhi	68
Sunidhavassakārā	379
Sundarī	232
Supatitthā	364
Suppakāsitaṁ	297
Suppatiṭṭhito	170
Suppavāsā	108
Suppārakā	76
Suppārake	70
Subhūti	316
Sumanasikatāni	284
Suladdhaṁ	365
Sulabharūpā	334
Suvikappitā	317
Susamāraddhā	294
Susamāhito	244
Sūkaramaddavaṁ	361
Sūkaramaddavena	362
Sūcighaṭikaṁ	270
Sūpaṭṭhitāya	171, 340
Sūpadhāritāni	284
Se	106

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Setapacchādo	335
Setodakā	363
Senāsanāni	163
Seniyo	92
Seyyathāpi	257
Selūpamaṁ	224
Selo	170
Sokamajjhe	245
Sokā	232
Sokā vā	386
Soko	39
Socati	66, 245
Soṇḍo	311
Sotadhātuyā	181
Sotāpanno	263
Soḷasa aṭṭhakavaggikāni	284
Soḷasiṁ	95
Svākkhāte	243
Svātanāya	139
[Ha]	
Hatappabho	325
Hatthiṁ dassehi	311
Hatthikalabhehi	226
Hatthicchāpehi	226
Hatthināgo	226
Hatthisippaṁ	184
Hananti	97
Handa	141, 183
Harāyamāno	156

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုညာဂါရံ	၃၇၈
သုညာဂါရဂတော	၁၄၃
သုတံ	၁၂၊ ၂၆၆
သုတ	၁၁
သုတဓမ္မဿ	၉၀
သုဒံ	၁၆၅
သုဒဿနကူဋံ	၂၇၂
သုဒ္ဓိ	၆၈
သုနိဓဝဿကာရာ	၃၇၉
သုန္ဒရီ	၂၃၂
သုပတိတ္ထာ	၃၆၄
သုပ္ပကာသိတံ	၂၉၇
သုပ္ပတိဋ္ဌိတော	၁၇၀
သုပ္ပဝါသာ	၁၀၈
သုပ္ပါရကာ	၇၆
သုပ္ပါရကေ	၇၀
သုဘူတိ	၃၁၆
သုမနသိကတာနိ	၂၈၄
သုလဒ္ဓံ	၃၆၅
သုလဘရူပါ	၃၃၄
သုဝိကပ္ပိတာ	၃၁၇
သုသမာရဒ္ဓါ	၂၉၄
သုသမာဟိတော	၂၄၄
သူကရမဒ္ဒဝံ	၃၆၁
သူကရမဒ္ဒဝေန	၃၆၂
သူစိဃဋိကံ	၂၇၀
သူပဋ္ဌိတာယ	၁၇၁၊ ၃၄၀
သူပဓာရိတာနိ	၂၈၄
သေ	၁၀၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သေတပစ္ဆာဒေါ	၃၃၅
သေတောဒကာ	၃၆၃
သေနာသနာနိ	၁၆၃
သေနိယော	၉၂
သေယျထာပိ	၂၅၇
သေလူပမံ	၂၂၄
သေလော	၁၇၀
သောကမဇ္ဈေ	၂၄၅
သောကာ	၂၃၂
သောကာ ဝါ	၃၈၆
သောကော	၃၉
သောစတိ	၆၆၊ ၂၄၅
သောဏ္ဍော	၃၁၁
သောတဓာတုယာ	၁၈၁
သောတာပန္နော	၂၆၃
သောဠသ အဋ္ဌကဝဂ္ဂိကာနိ	၂၈၄
သောဠသိံ	၉၅
သွာက္ခာတေ	၂၄၃
သွာတနာယ	၁၃၉
[ဟ]	
ဟတပ္ပဘော	၃၂၅
ဟတ္ထိံ ဒဿေဟိ	၃၁၁
ဟတ္ထိကလဘေဟိ	၂၂၆
ဟတ္ထိစ္ဆာပေဟိ	၂၂၆
ဟတ္ထိနာဂေါ	၂၂၆
ဟတ္ထိသိပ္ပံ	၁၈၄
ဟနန္တိ	၉၇
ဟန္ဒ	၁၄၁၊ ၁၈၃
ဟရာယမာနော	၁၅၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]		[Ha]	
Have	40	Hīnāya	151
Hi	190, 192	Huṁhuṅkajātiko	48
Hitāya	80, 295	Huraṁ	84
Hitesinā	164	Hurā huraṁ	215
Hitvā	186	Hetu	263
Himapātasamaye	67	Hoti ca na ca hoti	309

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဟ]		[ဟ]	
ဟာဝေ	၄၀	ဟီနာယ	၁၅၁
ဟိ	၁၉၀၊ ၁၉၂	ဟုံဟုင်္ကဇာတိကော	၄၈
ဟိတာယ	၈၀၊ ၂၉၅	ဟုရံ	၈၄
ဟိတေသိနာ	၁၆၄	ဟုရာ ဟုရံ	၂၁၅
ဟိတွာ	၁၈၆	ဟေတု	၂၆၃
ဟိမပါတသမယေ	၆၇	ဟောတိ စ န စ ဟောတိ	၃၀၉

Udānaṭṭhakathāya

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akiñcanabhāvassa ānisaṁsā	102-4
Akusaladhammā anekā	304
Akkulapakkula	60
Akkosanakammassa vipākāvasesā	279
Akkhulabhakkhula	61
Agata	135
Agāriya	156, 280
Aggamaggādhigamena saddhiṁ sabbepi sabbaññuguṇā Buddhānaṁ hatthagatā eva	306
Aggasāvakānaṁ ubhinnaṁ kathāsallāpo	224
Aggijuha	68
Aggī tayo	188
Aciravatī	274
Aciravatī Sāvatthi-jetavanānaṁ antarāmagge	332
Acelakavata	319
Accayānaṁ khamāpanatā	344-5
Acchariyabbhutā aṭṭha	271, 275
Acchariyabbhutānaṁ visesatā	112
Ajakalāpaka	58
Ajapā	47
Ajapāla	47
Ajapālanigrodha	47
Ajapālanigrodho Bodhirukkhato puratthimadisābhāge	47
Ajjatagge	261
Ajjhattasaddassa atthuddhāro	339-340
Ajjhāsayo anekavidho	9
Aññatitthiyā Bhagavato sakkāraṁ asahamānā	232
Aññaposī	57
Aññamaggassa aniyyānikatā	190
Aññāsikoṇḍañña	336
Aṭṭhaṅgika	129, 227
Aṭṭhamaka	277
Aṭṭhame divase yamakapāṭi-hāriyaṁ dasseti	47
Aṭṭhuppatti	28
Aṭṭhuppattiko	27-8
Aṇṇava	382
Atappiyā tayo	206
Aturitacārikā	165
Atula	116
Attajjhāsayo	27-8
Attaniya	313

ဥဒါနဋ္ဌကထာယ

လက္ခိတဗ္ဗပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကိဉ္စနဘာဝဿ အာနိသံသာ	၁၀၂-၄
အကုသလဓမ္မာ အနေကာ	၃၀၄
အက္ကုလပက္ကုလ	၆၀
အက္ကောသနကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသာ	၂၇၉
အက္ခုလဘက္ခုလ	၆၁
အဂတ	၁၃၅
အဂါရိယ	၁၅၆၊ ၂၈၀
အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန သဒ္ဓိံ သဗ္ဗေပိ သဗ္ဗညုဂုဏာ ဗုဒ္ဓါနံ ဟတ္ထဂတာ ဧဝ	၃၀၆
အဂ္ဂသာဝကာနံ ဥဘိန္နံ ကထာသလ္လာပေါ	၂၂၄
အဂ္ဂိဇုဟ	၆၈
အဂ္ဂီ တယော	၁၈၈
အစိရဝတီ	၂၇၄
အစိရဝတီ သာဝတ္ထိဇေတ-ဝနာနံ အန္တရာမဂ္ဂေ	၃၃၂
အစေလကဝတ	၃၁၉
အစ္စယာနံ ခမာပနတာ	၃၄၄-၅
အစ္ဆရိယဗ္ဘုတာ အဋ္ဌ	၂၇၁၊ ၂၇၅
အစ္ဆရိယဗ္ဘုတာနံ ဝိသေသတာ	၁၁၂
အဇကလာပက	၅၈
အဇပါ	၄၇
အဇပါလ	၄၇
အဇပါလနိဂြောဓ	၄၇
အဇပါလနိဂြောဓော ဗောဓိရုက္ခတော ပုရတ္ထိမဒိသာဘာဂေ	၄၇
အဇ္ဇတဂ္ဂေ	၂၆၁
အဇ္ဈတ္တသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၃၃၉-၃၄၀
အဇ္ဈာသယော အနေကဝိဓော	၉
အညတိတ္ထိယာ ဘဂဝတော သက္ကာရံ အသဟမာနာ	၂၃၂
အညပေါသီ	၅၇
အညမဂ္ဂဿ အနိယျာနိကတာ	၁၉၀
အညာသိကောဏ္ဍည	၃၃၆
အဋ္ဌင်္ဂိက	၁၂၉၊ ၂၂၇
အဋ္ဌမက	၂၇၇
အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ ယမကပါဋိ-ဟာရိယံ ဒဿေတိ	၄၇
အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ	၂၈
အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော	၂၇-၈
အဏ္ဏဝ	၃၈၂
အတပ္ပိယာ တယော	၂၀၆
အတုရိတစာရိကာ	၁၆၅
အတုလ	၁၁၆
အတ္တဇ္ဈာသယော	၂၇-၈
အတ္တနိယ	၃၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Attano attano visayameva jānanti	157
Attano eva phalaṁ te te ariyā samāpajjanti	31
Attahitaṁ ajānantānaṁ attupakkamanavasena niratthakabyasanaṁ āpajji	323
Attāva attano piyataro	249
Atthakavi	185
Atthapaṭisambhidā	120-1
Atthā pañca	120
Atthe suṭṭhu upadhārite sakkā Pāḷiṁ sammā ussāretuṁ	284
Adhipātakā	323
Anagāriya	156, 280
Anatta	82
Anāthapiṇḍika	51
Anāvaraṇañāṇa	128
Anicca	82
Aniccalakkhaṇe diṭṭhe anattalakkhaṇaṁ diṭṭhameva	214
Animisacetiyaṁ pallaṅkato īsakaṁ pācīnanissite uttaradisābhāge	47
Anukampika, atthakāmānaṁ visesatā	74
Anupadapaccavekkhaṇā	304
Anupalepa	336
Anuloma	35

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anulomapaṭiloma	44, 46
Anusayo bhavapavattiyā mūlaṁ	338
Anussaraṇasamasamaphala	366
Anoṇamanādivodānāni soḷasa	167
Anotattadahassa udaka-nikkhamanamukhāni cattāri	273
Anotattadahassa pabbatakūṭāni pañca	272
Antarākathā	91
Antaraṭṭhakadivasa	67
Antarāmaraṇassa nissando	262-3
Antarasaddassa atthuddhāro	97
Antā ubho	319-321
Andhā acakkhukā jaccandhapaṭibhāgā	312
Apaṁsu	343
Aparajjhassa ādīnavā	255
Apāya	376
Appaṭihatañāṇa	120
Appa, mahārajakkhānaṁ visesatā	124
Appiccho catubbidho	207
Abbhācikkhanassa ādīnavā	238-9
Abhikkantasaddassa atthuddhāro	260
Abhinandana, anumodanānaṁ visesatā	262
Abhinīhārassa aṅgāni aṭṭha	117
Abhūtavādī nirayaṁ upeti	236

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အတ္တနော အတ္တနော ဝိသယမေဝ ဇာနန္တိ	၁၅၇
အတ္တနော ဧဝ ဖလံ တေ တေ အရိယာ သမာပဇ္ဇန္တိ	၃၁
အတ္တဟိတံ အဇာနန္တာနံ အတ္တုပက္ကမနဝသေန နိရတ္ထကဗျသနံ အာပဇ္ဇိ	၃၂၃
အတ္တာဝ အတ္တနော ပိယတရော	၂၄၉
အတ္ထကဝိ	၁၈၅
အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ	၁၂၀-၁
အတ္ထာ ပဉ္စ	၁၂၀
အတ္ထေ သုဋ္ဌု ဥပဓာရိတေ သက္ကာ ပါဠိံ သမ္မာ ဥဿာရေတုံ	၂၈၄
အဓိပါတကာ	၃၂၃
အနဂါရိယ	၁၅၆၊ ၂၈၀
အနတ္တ	၈၂
အနာထပိဏ္ဍိက	၅၁
အနာဝရဏဉာဏ	၁၂၈
အနိစ္စ	၈၂
အနိစ္စလက္ခဏေ ဒိဋ္ဌေ အနတ္တလက္ခဏံ ဒိဋ္ဌမေဝ	၂၁၄
အနိမိသစေတိယံ ပလ္လင်္ကတော ဤသကံ ပါစီနနိဿိတေ ဥတ္တရဒိသာဘာဂေ	၄၇
အနုကမ္ပိက,အတ္ထကာမာနံ ဝိသေသတာ	၇၄
အနုပဒပစ္စဝေက္ခဏာ	၃၀၄
အနုပလေပ	၃၃၆
အနုလောမ	၃၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုလောမပဋိလောမ	၄၄၊ ၄၆
အနုသယော ဘဝပဝတ္တိယာ မူလံ	၃၃၈
အနုဿရဏသမသမဖလ	၃၆၆
အနောဏမနာဒိဝေါဒါနာနိ သောဠသ	၁၆၇
အနောတတ္တဒဟဿ ဥဒက-နိက္ခမနမုခါနိ စတ္တာရိ	၂၇၃
အနောတတ္တဒဟဿ ပဗ္ဗတကူဋာနိ ပဉ္စ	၂၇၂
အန္တရာကထာ	၉၁
အန္တရဋ္ဌကဒိဝသ	၆၇
အန္တရာမရဏဿ နိဿန္ဒော	၂၆၂-၃
အန္တရသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၉၇
အန္တာ ဥဘော	၃၁၉-၃၂၁
အန္ဓာ အစက္ခုကာ ဇစ္စန္ဓပဋိဘာဂါ	၃၁၂
အပံသု	၃၄၃
အပရဇ္ဈဿ အာဒီနဝါ	၂၅၅
အပါယ	၃၇၆
အပ္ပဋိဟတဉာဏ	၁၂၀
အပ္ပ,မဟာရဇက္ခာနံ ဝိသေသတာ	၁၂၄
အပ္ပိစ္ဆော စတုဗ္ဗိဓော	၂၀၇
အဗ္ဘာစိက္ခနဿ အာဒီနဝါ	၂၃၈-၉
အဘိက္ကန္တသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၂၆၀
အဘိနန္ဒန, အနုမောဒနာနံ ဝိသေသတာ	၁၁၂
အဘိနီဟာရဿ အင်္ဂါနိ အဋ္ဌ	၁၁၇
အဘူတဝါဒီ နိရယံ ဥပေတိ	၂၃၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Amamo	186
Ambavana	143
Ayoghana	391
Arahattappattiyā parato sāvajjakiriyāya sambhavoyeva natthi	149
Arahanta	72
Arahā pana amamo	149
Ariya	277, 285
Ariyadhanāni satta	258-9
Ariyamaggañāṇaṁ kammakkhayakaraṁ	149
Ariyamaggasseva niyyānikatā	190
Ariyasaṁghassa suppaṭipatti	110
Ariyasaccadassanena Bhagavato dhammakāyo diṭṭho nāma	283
Aruṇa	168
Aladdhabhaṇḍampi idheva labhissanti	380
Avijjā	38
Avijjāya lakkhaṇarasādīni	39
Avitakkasamādhi	317
Asaṅkhatadhātuyā paramatthato atthitā	353
Asurānaṁ bhavanaṁ Sinerussa heṭṭhābhāge	271
Assamukhaṁ	273

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ākiṇṇavihārassa jigucchatā	228
Ācāra	204
Ācārakulaputta	156
Āṇāpātimokkhaṁ	271
Ātaṅka, ābhādhānaṁ visesatā	110-1
Ādiccassa tīsu dīpesu ekasmiṁ khaṇe ālokapharaṇasamatthatā	87
Ādīnavadassanassa tadaṅgavimuttitā	30
Āneñja	166-7
Āyatana	39, 353-5
Āyuvemattaṁ	135
Āyuvossajjanassa kāraṇāni	298, 300
Āraññaka	229
Ārāma	51
Āvāsathāgāraṁ catūhi iriyāpathehi paribhuttaṁ	378-9
Āvāsadānasmiṁ dinne sabbadānaṁ dinnameva	377-8
Āsayānusayañāṇa	124
Āsava	84
Āsavakkhayo nānāvidho	159
Āsavā nānāvidhā	158-9
Āsā	330

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အမမော	၁၈၆
အမ္ဗဝန	၁၄၃
အယောဃန	၃၉၁
အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ပရတော သာဝဇ္ဇကိရိယာယ သမ္ဘဝေါယေဝ နတ္ထိ	၁၄၉
အရဟန္တ	၇၂
အရဟာ ပန အမမော	၁၄၉
အရိယ	၂၇၇၊ ၂၈၅
အရိယဓနာနိ သတ္တ	၂၅၈-၉
အရိယမဂ္ဂဉာဏံ ကမ္မက္ခယကရံ	၁၄၉
အရိယမဂ္ဂဿေဝ နိယျာနိကတာ	၁၉၀
အရိယသံဃဿ သုပ္ပဋိပတ္တိ	၁၁၀
အရိယသစ္စဒဿနေန ဘဂဝတော ဓမ္မကာယော ဒိဋ္ဌော နာမ	၂၈၃
အရုဏ	၁၆၈
အလဒ္ဓဘဏ္ဍမ္ပိ ဣဓေဝ လဘိဿန္တိ	၃၈၀
အဝိဇ္ဇာ	၃၈
အဝိဇ္ဇာယ လက္ခဏရသာဒီနိ	၃၉
အဝိတက္ကသမာဓိ	၃၁၇
အသင်္ခတဓာတုယာ ပရမတ္ထတော အတ္ထိတာ	၃၅၃
အသုရာနံ ဘဝနံ သိနေရုဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂေ	၂၇၁
အဿမုခံ	၂၇၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာကိဏ္ဏဝိဟာရဿ ဇိဂုစ္ဆတာ	၂၂၈
အာစာရ	၂၀၄
အာစာရကုလပုတ္တ	၁၅၆
အာဏာပါတိမောက္ခံ	၂၇၁
အာတင်္က, အာဗာဓာနံ ဝိသေသတာ	၁၁၀-၁
အာဒိစ္စဿ တီသု ဒီပေသု ဧကသ္မိံ ခဏေ အာလောကဖရဏသမတ္ထတာ	၈၇
အာဒီနဝဒဿနဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ	၃၀
အာနေဉ္ဇ	၁၆၆-၇
အာယတန	၃၉၊ ၃၅၃-၅
အာယုဝေမတ္တံ	၁၃၅
အာယုဝေါဿဇ္ဇနဿ ကာရဏာနိ	၂၉၈၊ ၃၀၀
အာရညက	၂၂၉
အာရာမ	၅၁
အာဝါသထာဂါရံ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုတ္တံ	၃၇၈-၉
အာဝါသဒါနသ္မိံ ဒိန္နေ သဗ္ဗဒါနံ ဒိန္နမေဝ	၃၇၇-၈
အာသယာနုသယဉာဏ	၁၂၄
အာသဝ	၈၄
အာသဝက္ခယော နာနာဝိဓော	၁၅၉
အာသဝါ နာနာဝိဓာ	၁၅၈-၉
အာသာ	၃၃၀

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[I]

Iṭṭhāniṭṭhabhāvo puggala-
dvāravasena gahetabbo 182-3
Itisadda-evaṁsaddānaṁ
samānatthatā 42
Itthabhāva 157
Iddhipādā cattāro 276
Idha, hura, ubhayamantarānaṁ
visesatā 84
Indriyāni pañca 276-7
Iriyāpathā cattāro 111
Issariyasukhaṁ duvidhaṁ 142

[U]

Uccāsaddā 163
Ucchedadiṭṭhi 191-2
Uttamaseyya 364
Udakaṁ catusahassa-
yojanappamāṇaṁ 272
Udayadassanassa
tadaṅgavimuttitā 30
Udayapabbatakūṭa 370
Udāna 2, 4, 5, 29, 352
Upakkitaka 156
Upacitapuññasambhārānampi
bhave sati evarūpā
vedanā pavattanti 362
Upaṭṭhānasārā 319
Upaṭṭhānasālā 1
Upapajjavedanīyaṁ ānantariya-
kammaṁ 223

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[U]

Upavattana 216
Upasampadādipañcavatthu 286
Upādānaṁ catubbidhaṁ 39
Upādānassa lakkhaṇarasādīni 39
Upādinnakasarīraṁ nāma
khaṇḍiccādīhi
abhibhuyyati 294
Upāyāsa 294
Upāyāsassa lakkhaṇarasādīni 40
Upāsaka 101, 261, 368
Upekkhāñāṇassa
tadaṅgavimuttitā 30
Upekkhāsambojjhaṅgo 128-9
Uposathasaddassa
atthuddhāro 268
Uruvelāyanti saddassa
atīkavohāro 24
Uru 24
Usabhamukhaṁ 273
Uḷumpa, kullānaṁ visesatā 381

[E]

Ekaṁ samayaṁ Bhagavāti
vacanena rūpakāya-
parinibbānaṁ sādheti 23
Ekaṁ samayanti vacanena
kālasampattiṁ niddisati 24
Ekacara 186
Ekacāra, samaggavāsassa
ānisaṁsā 226

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဣ]

ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဘာဝေါ ပုဂ္ဂလ-
ဒွါရဝသေန ဂဟေ-
တဗ္ဗော ၁၈၂-၃
ဣတိသဒ္ဒဧဝံသဒ္ဒါနံ
သမာနတ္ထတာ ၄၂
ဣတ္ထဘာဝ ၁၅၇
ဣဒ္ဓိပါဒါ စတ္တာရော ၂၇၆
ဣဓ,ဟုရ,ဥဘယမန္တရာနံ
ဝိသေသတာ ၈၄
ဣန္ဒြိယာနိ ပဉ္စ ၂၇၆-၇
ဣရိယာပထာ စတ္တာရော ၁၁၁
ဣဿရိယသုခံ ဒုဝိဓံ ၁၄၂

[ဥ]

ဥစ္စာသဒ္ဒါ ၁၆၃
ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ၁၉၁-၂
ဥတ္တမသေယျ ၃၆၄
ဥဒကံ စတုသဟဿ-
ယောဇနပ္ပမာဏံ ၂၇၂
ဥဒယဒဿနဿ
တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ ၃၀
ဥဒယပဗ္ဗတကူဋ ၃၇၀
ဥဒါန ၂၊၄၊၅၊၂၉၊၃၅၂
ဥပက္ကိတက ၁၅၆
ဥပစိတပုညသမ္ဘာရာနမ္ပိ
ဘဝေ သတိ ဧဝရူပါ
ဝေဒနာ ပဝတ္တန္တိ ၃၆၂
ဥပဋ္ဌာနသာရာ ၃၁၉
ဥပဋ္ဌာနသာလာ ၁
ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ အာနန္တရိယ-
ကမ္မံ ၂၂၃

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဥ]

ဥပဝတ္တန ၂၁၆
ဥပသမ္ပဒါဒိပဉ္စဝတ္ထု ၂၈၆
ဥပါဒါနံ စတုဗ္ဗိဓံ ၃၉
ဥပါဒါနဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉
ဥပါဒိန္နကသရီရံ နာမ
ခဏ္ဍိစ္စာဒီဟိ
အဘိဘုယျတိ ၂၉၄
ဥပါယာသ ၂၉၄
ဥပါယာသဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၄၀
ဥပါသက ၁၀၁၊ ၂၆၁၊ ၃၆၈
ဥပေက္ခာဉာဏဿ
တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ ၃၀
ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ၁၂၈-၉
ဥပေါသထသဒ္ဒဿ
အတ္ထုဒ္ဓါရော ၂၆၈
ဥရုဝေလာယန္တိ သဒ္ဒဿ
အတီတဝေါဟာရော ၂၄
ဥရု ၂၄
ဥသဘမုခံ ၂၇၃
ဥဠုမ္ပ,ကုလ္လာနံ ဝိသေသတာ ၃၈၁

[ဧ]

ဧကံ သမယံ ဘဂဝါတိ ဝစနေန
ရူပကာယပရိနိဗ္ဗာနံ
သာဓေတိ ၂၃
ဧကံ သမယန္တိ ဝစနေန
ကာလသမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ ၂၄
ဧကစရ ၁၈၆
ဧကစာရ,သမဂ္ဂဝါသဿ
အာနိသံသာ ၂၂၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekasaddassa atthuddhāro	17
Ejā	169
Elā	284, 335
Evaṁ me sutaṁ	10-17
Evaṁ me sutanti vacanena dhammasarīrassa paccakkha-karaṇatā	23
Evaṁsaddassa atthuddhāro	6
Evanti bhaṇanto desanā-sampattiṁ niddisati	24
[O]	
Okāsaloka	186-7
Ogadha	314
Orasa	381
Olīyanā, tidhāvanānaṁ visesatā	320-1
Ovādapātimokkhaṁ	271
Ovādapātimokkhassa anuddisitukāmatā	268
[Ka]	
Kaṅkhārevata	286
Kaṅkhāvitaraṇassa tadaṅgavimuttitā	30
Kata	357
Kathā dasa	206-212
Kapotakandarā	221
Kammapilotika	239-241
Kammānaṁ dhammatā	250
Karerikuṭikā	182
Kalandakanivāpa	54
[Ka]	
Kalabhāga	155
Kalāpasammasanassa tadaṅgavimuttitā	30
Kalyāṇāni pañca	152-3
Kalyāṇamittassa lakkhaṇāni	200-1
Kavī cattāro	185
Kāmakaṇḍaka	160-1
Kāmabhogīseyyā	364
Kāmānaṁ ādīnavā	256-7
Kāya	171
Kāyagatā sati	171
Kāya nuttha	93
Kāla	105
Kālakata	86
Kālaṅkata	105
Kicca, karaṇīyānaṁ visesatā	102
Kicchena me adhigataṁ	356
Kimikāḷā	196
Kuṭikaṇṇa	278
Kuṇḍadhānavana	108
Kuṇḍikā	107-8
Kumāraka, yuvānaṁ visesatā	267
Kulaputtā duvidhā	156
Kulavemattaṁ	135
Kusaladhammā anekā	304-5
Kusinārāyaṁ parinibbāna-kāraṇāni tīṇi	363

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၁၇
ဧဇာ	၁၆၉
ဧလာ	၂၈၄၊ ၃၃၅
ဧဝံ မေ သုတံ	၁၀-၁၇
ဧဝံ မေ သုတန္တိ ဝစနေန ဓမ္မသရီရဿ ပစ္စက္ခ-ကရဏတာ	၂၃
ဧဝံသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၆
ဧဝန္တိ ဘဏန္တော ဒေသနာ-သမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ	၂၄
[ဩ]	
ဩကာသလောက	၁၈၆-၇
ဩဂဓ	၃၁၄
ဩရသ	၃၈၁
ဩလီယနာ, တိဓာဝနာနံ ဝိသေသတာ	၃၂၀-၁
ဩဝါဒပါတိမောက္ခံ	၂၇၁
ဩဝါဒပါတိမောက္ခဿ အနုဒ္ဒိသိတုကာမတာ	၂၆၈
[က]	
ကင်္ခါရေဝတ	၂၈၆
ကင်္ခါဝိတရဏဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ	၃၀
ကတ	၃၅၇
ကထာ ဒသ	၂၀၆-၂၁၂
ကပေါတကန္ဒရာ	၂၂၁
ကမ္မပိလောတိက	၂၃၉-၂၄၁
ကမ္မာနံ ဓမ္မတာ	၂၅၀
ကရေရိကုဋိကာ	၁၈၂
ကလန္ဒကနိဝါပ	၅၄
[က]	
ကလဘာဂ	၁၅၅
ကလာပသမ္မသနဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ	၃၀
ကလျာဏာနိ ပဉ္စ	၁၅၂-၃
ကလျာဏမိတ္တဿ လက္ခဏာနိ	၂၀၀-၁
ကဝီ စတ္တာရော	၁၈၅
ကာမကဏ္ဍက	၁၆၀-၁
ကာမဘောဂီသေယျာ	၃၆၄
ကာမာနံ အာဒီနဝါ	၂၅၆-၇
ကာယ	၁၇၁
ကာယဂတာ သတိ	၁၇၁
ကာယ နုတ္ထ	၉၃
ကာလ	၁၀၅
ကာလကတ	၈၆
ကာလင်္ကတ	၁၀၅
ကိစ္စ, ကရဏီယာနံ ဝိသေသတာ	၁၀၂
ကိစ္ဆေန မေ အဓိဂတံ	၃၅၆
ကိမိကာဠာ	၁၉၆
ကုဋိကဏ္ဏ	၂၇၈
ကုဏ္ဍဓာနဝန	၁၀၈
ကုဏ္ဍိကာ	၁၀၇-၈
ကုမာရက, ယုဝါနံ ဝိသေသတာ	၂၆၇
ကုလပုတ္တာ ဒုဝိဓာ	၁၅၆
ကုလဝေမတ္တံ	၁၃၅
ကုသလဓမ္မာ အနေကာ	၃၀၄-၅
ကုသိနာရာယံ ပရိနိဗ္ဗာန-ကာရဏာနိ တီဏိ	၃၆၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kusinārāya uyyānaṁ dakkhiṇa-pacchimadisāya hoti	216
Kevaṭṭa	163
Koci acavanadhammo nāma natthi	253
Koñcānaṁ khīramattasseva pivanatā	384
Koliyadhītāya devasikavalañjanaṁ	108
Kosambī	225
Kosala	92, 218
[Kha]	
Khanti	307
Khamanīya, yāpanīyānaṁ visesatā	283
Khīṇāsavacittaṁ lokadhammehi nānupakampati	224
Khīṇāsavānaṁ ajjhāsayatā	150
Khīṇāsavānaṁ kāyikadukkhaṁ, na cetasikadukkhaṁ hoti	148
Khīṇāsavā paresaṁ upavādādi-bhayena parinibbānāya na vāyamanti	388
Khīṇāsavā paresaṁ pasaṁsādi-hetu ciraṁ na tiṭṭhanti	388
[Ga]	
Gaṅgā nānāvidhā	273-4
Gaṅgāyamunānaṁ ādi	272-4

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga - Gha]	
Gati	123
Gatiyo pañca	123-4
Gandhā dasa	272
Gayā	67
Gayāsīsa	37
Gāthāsahassatopi atthanissitaṁ ekampi gāthāpadaṁ seyyo	86
Gocaro tividho	204
Gotta, nāmānaṁ visesatā	274
Gotrabhussa tadaṅgavimuttitā	30
Ghaṭi-odana	179
[Ca]	
Catukoṭikasuññata	101
Catugambhīra	10
Catujjātiyagandha	369
Catupārisuddhisīla	185
Carimattabhāve bodhisattehi vasitaṭṭhānaṁ cetiya-gharasadisaṁ	252
Cārikā duvidhā	165
Cālikapabbata	196
Cālikā	196
Cintākavi	185
Cūḷapanthaka	290-1
Cetiya	58
Cetiyavohāra	293
Cora	302-3

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကုသိနာရာယ ဥယျာနံ ဒက္ခိဏ-ပစ္ဆိမဒိသာယ ဟောတိ	၂၁၆
ကေဝဋ္ဋ	၁၆၃
ကောစိ အစဝနဓမ္မော နာမ နတ္ထိ	၂၅၃
ကောဉ္စာနံ ခီရမတ္တဿေဝ ပိဝနတာ	၃၈၄
ကောလိယဓီတာယ ဒေဝသိကဝလဉ္ဇနံ	၁၀၈
ကောသမ္ဗီ	၂၂၅
ကောသလ	၉၂၊ ၂၁၈
[ခ]	
ခန္တိ	၃၀၇
ခမနီယ,ယာပနီယာနံ ဝိသေသတာ	၂၈၃
ခီဏာသဝစိတ္တံ လောကဓမ္မေဟိ နာနုပကမ္ပတိ	၂၂၄
ခီဏာသဝါနံ အဇ္ဈာသယတာ	၁၅၀
ခီဏာသဝါနံ ကာယိကဒုက္ခံ၊ န စေတသိကဒုက္ခံ ဟောတိ	၁၄၈
ခီဏာသဝါ ပရေသံ ဥပဝါဒါဒိ-ဘယေန ပရိနိဗ္ဗာနာယ န ဝါယမန္တိ	၃၈၈
ခီဏာသဝါ ပရေသံ ပသံသာဒိ-ဟေတု စိရံ န တိဋ္ဌန္တိ	၃၈၈
[ဂ]	
ဂင်္ဂါ နာနာဝိဓာ	၂၇၃-၄
ဂင်္ဂါယမုနာနံ အာဒိ	၂၇၂-၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ-ဃ]	
ဂတိ	၁၂၃
ဂတိယော ပဉ္စ	၁၂၃-၄
ဂန္ဓာ ဒသ	၂၇၂
ဂယာ	၆၇
ဂယာသီသ	၆၇
ဂါထာသဟဿတောပိ အတ္ထနိဿိတံ ဧကမ္ပိ ဂါထာပဒံ သေယျော	၈၆
ဂေါစရော တိဝိဓော	၂၀၄
ဂေါတ္တ,နာမာနံ ဝိသေသတာ	၂၇၄
ဂေါတြဘုဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ	၃၀
ဃဋိဩဒန	၁၇၉
[စ]	
စတုကောဋိကသုညတ	၁၀၁
စတုဂမ္ဘီရ	၁၀
စတုဇ္ဇာတိယဂန္ဓ	၃၆၉
စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ	၁၈၅
စရိမတ္တဘာဝေ ဗောဓိသတ္တေဟိ ဝသိတဋ္ဌာနံ စေတိယ-ဃရသဒိသံ	၂၅၂
စာရိကာ ဒုဝိဓာ	၁၆၅
စာလိကပဗ္ဗတ	၁၉၆
စာလိကာ	၁၉၆
စိန္တာကဝိ	၁၈၅
စူဠပန္ထက	၂၉၀-၁
စေတိယ	၅၈
စေတိယဝေါဟာရ	၂၉၃
စောရ	၃၀၂-၃

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Cha]

Chadvārika-iṭṭhārammaṇassa paṭilābhatā 183
Chabbaṇṇabuddharasmiyo asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesuṁ 93, 371
Chārikā 389

[Ja - Ña]

Jaṭila 67
Jaṭila, nigaṇṭhānaṁ visesatā 300
Janapadakalyāṇī 152-3
Jambudīpo dasasahassa-yojanaparimāṇo 272
Jarā 39
Jarāya lakkhaṇarasādīni 39
Jāti 39
Jātikulaputta 156
Jātibhūmigamana 151
Jātiyā lakkhaṇarasādīni 39
Jīvitantarāya 80
Jeta 51
Ñeyyadhammā pañca 122

[Ṭha]

Ṭhiti 291
Ṭhiti nāma anusayo 338

[Ta]

Takkika 326
Taṇhā 39
Taṇhāya abhāve kilesa-vaṭṭassa abhāvatā 356

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ta - Tha]

Taṇhāya lakkhaṇarasādīni 39
Taṇhā tisso aṭṭhuttara-sataṁ 39
Tathāgatassa kāraṇāni aṭṭha 112-7, 138, 309
Tathāgataseyyā 364
Tapanīyātapanīya 245
Tāpasavatānaṁ asuddhi-maggatā 68-9
Tāpasānaṁ vatāni 67-8
Ticīvara 229
Tiṇṇavicikicchoti-ādīni cattāri 259
Tittha 307
Timiṅgala 274
Timitimiṅgala 274
Tiracchāna 123
Turitacārikā 165
Tulā, tula 299
Terasadhutaṅgadhara 181
Thūṇabrāhmaṇagāma 342

[Da]

Dabbassa arahattapattatā 387
Dabbassa parinibbānaṁ paccakkhaṁ 389, 390
Dasabalañāṇa 131
Dānaṁ sabbaṅgasampannaṁ 180
Dānassa guṇā anekavidhā 255-6

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဆ]

ဆဒွါရိကဣဋ္ဌာရမ္မဏဿ ပဋိလာဘတာ ၁၈၃
ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရသ္မိယော အသီတိ-ဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသုံ ၉၃၊ ၃၇၁
ဆာရိကာ ၃၈၉

[ဇ-ဉ]

ဇဋိလ ၆၇
ဇဋိလ, နိဂဏ္ဌာနံ ဝိသေသတာ ၃၀၀
ဇနပဒကလျာဏီ ၁၅၂-၃
ဇမ္ဗုဒီပေါ ဒသသဟဿ-ယောဇနပရိမာဏော ၂၇၂
ဇရာ ၃၉
ဇရာယ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉
ဇာတိ ၃၉
ဇာတိကုလပုတ္တ ၁၅၆
ဇာတိဘူမိဂမန ၁၅၁
ဇာတိယာ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉
ဇီဝိတန္တရာယ ၈၀
ဇေတ ၅၁
ဉေယျဓမ္မာ ပဉ္စ ၁၂၂

[ဌ]

ဌိတိ ၂၉၁
ဌိတိ နာမ အနုသယော ၃၃၈

[တ]

တက္ကိက ၃၂၆
တဏှာ ၃၉
တဏှာယ အဘာဝေ ကိလေသ-ဝဋ္ဋဿ အဘာဝတာ ၃၅၆

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[တ-ထ]

တဏှာယ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉
တဏှာ တိဿော အဋ္ဌုတ္တရ-သတံ ၃၉
တထာဂတဿ ကာရဏာနိ အဋ္ဌ ၁၁၂-၇၊ ၁၃၈၊ ၃၀၉
တထာဂတသေယျာ ၃၆၄
တပနီယာတပနီယ ၂၄၅
တာပသဝတာနံ အသုဒ္ဓိ-မဂ္ဂတာ ၆၈-၉
တာပသာနံ ဝတာနိ ၆၇-၈
တိစီဝရ ၂၂၉
တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆောတိအာဒီနိ စတ္တာရိ ၂၅၉
တိတ္ထ ၃၀၇
တိမိင်္ဂလ ၂၇၄
တိမိတိမိင်္ဂလ ၂၇၄
တိရစ္ဆာန ၁၂၃
တုရိတစာရိကာ ၁၆၅
တုလာ, တုလ ၂၉၉
တေရသဓုတင်္ဂဓရ ၁၈၁
ထူဏဗြာဟ္မဏဂါမ ၃၄၂

[ဒ]

ဒဗ္ဗဿ အရဟတ္တပတ္တတာ ၃၈၇
ဒဗ္ဗဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ ပစ္စက္ခံ ၃၈၉၊ ၃၉၀
ဒသဗလဉာဏ ၁၃၁
ဒါနံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ ၁၈၀
ဒါနဿ ဂုဏာ အနေကဝိဓာ ၂၅၅-၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dānassa tadaṅgavimuttitā	30
Dārucīriya	71
Diṭṭha, diṭṭhamattānaṁ visesatā	81
Diṭṭhadhamma	259
Diṭṭhi	307
Diṭṭhisaṅgo	66
Dibba	66
Dibbā	181
Dukkaracariyāvemattaṁ	135
Dukkhaṁ nāma piyavatthunimittaṁ	385
Dukkha	39, 82
Dukkhassanta	355
Dukkhassa lakkhaṇarasādīni	40
Duggati	376
Devasikaṁ samāpattiyo vaḷañjeti	299
Devā	123
Desanāya upamāyo	260
Domanassa	39
Domanassassa lakkhaṇarasādīni	40
Dosasaṅgo	66
[Dha]	
Dhamma	261
Dhamma, anudhamma	87
Dhammadesanā sakasaka-bhāsānurūpato sotapathaṁ āgacchati	10
Dhammappaṭisambhidā	120-1
Dhammavāṇijja	303-4
Dhammavicaya-sambojjhaṅgo	128-9
Dhammavinaya	243
Dhammaveneyya	133
Dhammā pañca	120
Dhammī kathā	94
Dhīra	337
Dhutacatukka	229
[Na]	
Nagarūparundhanakammassa nissando	108-9
Nata	356
Nati	360
Nadī	25
Nanda	150
Nandamūlapabbhāra	264
Nāgarājassa mahānubhāvatā	89-90
Nānajjhāsayānaṁ nānānayatā	54
Nānātitthiya	307
Nānānaya	9
Nānupadapaccavekkhaṇā	305-6
Nāma	38
Nāmarūpavavatthānassa tadaṅgavimuttitā	30
Nāmarūpānaṁ tathalakkhaṇāni	113-4
Nāmassa lakkhaṇarasādīni	39
Nikkhepa	28
Nigamana	42

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒါနဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ	၃၀
ဒါရုစီရိယ	၇၁
ဒိဋ္ဌ,ဒိဋ္ဌမတ္တာနံ ဝိသေသတာ	၈၁
ဒိဋ္ဌဓမ္မ	၂၅၉
ဒိဋ္ဌိ	၃၀၇
ဒိဋ္ဌိသင်္ဂေါ	၆၆
ဒိဗ္ဗ	၆၆
ဒိဗ္ဗာ	၁၈၁
ဒုက္ကရစရိယာဝေမတ္တံ	၁၃၅
ဒုက္ခံ နာမ ပိယဝတ္ထုနိမိတ္တံ	၃၈၅
ဒုက္ခ	၃၉၊၈၂
ဒုက္ခဿန္တ	၃၅၅
ဒုက္ခဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၄၀
ဒုဂ္ဂတိ	၃၇၆
ဒေဝသိကံ သမာပတ္တိယော ဝဠဉ္ဇေတိ	၂၉၉
ဒေဝါ	၁၂၃
ဒေသနာယ ဥပမာယော	၂၆၀
ဒေါမနဿ	၃၉
ဒေါမနဿဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၄၀
ဒေါသသင်္ဂေါ	၆၆
[ဓ]	
ဓမ္မ	၂၆၁
ဓမ္မ,အနုဓမ္မ	၈၇
ဓမ္မဒေသနာ သကသက-ဘာသာနုရူပတော သောတပထံ အာဂစ္ဆတိ	၁၀
ဓမ္မပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ	၁၂၀-၁
ဓမ္မဝါဏိဇ္ဇ	၃၀၃-၄
ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ	၁၂၈-၉
ဓမ္မဝိနယ	၂၄၃
ဓမ္မဝေနေယျ	၁၃၃
ဓမ္မာ ပဉ္စ	၁၂၀
ဓမ္မီ ကထာ	၉၄
ဓီရ	၃၃၇
ဓုတစတုက္က	၂၂၉
[န]	
နဂရူပရုန္ဓနကမ္မဿ နိဿန္ဒော	၁၀၈-၉
နတ	၃၅၆
နတိ	၃၆၀
နဒီ	၂၅
နန္ဒ	၁၅၀
နန္ဒမူလပဗ္ဘာရ	၂၆၄
နာဂရာဇဿ မဟာနုဘာဝတာ	၈၉-၉၀
နာနဇ္ဈာသယာနံ နာနာနယတာ	၅၄
နာနာတိတ္ထိယ	၃၀၇
နာနာနယ	၉
နာနုပဒပစ္စဝေက္ခဏာ	၃၀၅-၆
နာမ	၃၈
နာမရူပဝဝတ္ထာနဿ တဒင်္ဂ-ဝိမုတ္တိတာ	၃၀
နာမရူပါနံ တထလက္ခဏာနိ	၁၁၃-၄
နာမဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၃၉
နိက္ခေပ	၂၈
နိဂမန	၄၂

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Na]

Niṭṭhubhanā, pasabyakaraṇakammassa vipākāvasesā 265
Nibbāna 194, 354-5
Nibbānassa dukkha-nissaraṇabhāvo 110
Nibbānassa puthujjanānaṁ supinantepi agocarabhāvatā 172
Nibbānassa maggaphalādīnaṁ ārammaṇapaccayatā 353
Nibbānādhigamassa paṭipadā 359-360
Nibbāne idha, paralokādīnaṁ abhāvatā 354
Nibbāne kāma, rūpā, rūpabhavānaṁ abhāvatā 354
Nibbāne catumahābhūta-lakkhaṇā natthi 353
Nibbāne candima, sūriyānaṁ abhāvatā 354
Nibbidānupassanāya tadaṅgavimuttitā 30
Niyyānikadhamma 32
Niraya 376
Nirayā 123
Nirāsā 330
Niruttippaṭisambhidā 120-1
Nirodhasamāpatti samādhi nāma 176
Nihuṁhuṅka 50
Nīlajala 25
Netti 247
Nela 335
Nelañjala 25

[Pa]

Paṁsukūla 229
Paṁsukūlacīvarassa vaṇṇaṁ 370-1
Paccaya 38
Paccayapariggahassa tadaṅgavimuttitā 30
Paccekabuddha 53
Paccekabuddhabhāsitaṁ udānaṁ 2, 3
Pacchāda 335
Paññavanta, duppaññānaṁ kathā 302
Paññā anekapariyāyā 247
Paññā duvidhā 62-3, 211
Paññāpāragū 63
Paṭikkhipi Mahākassapatthero piṇḍapātaṁ 56-7
Paṭicca 35
Paṭiccasamuppāda 34-5
Paṭipadā nāma sīlavisuddhi-ādayo cha 75
Paṭibhānakavi 185
Paṭibhānappaṭisambhidā 120-1
Paṭiloma 43
Paṭisambhidā catasso 120
Paṭisammodanaṁ duvidhaṁ 168
Pāṭihāriya 10
Paṭhamabodhiyaṁ upaṭṭhākā anibaddhā 196
Paṭhamasattāha 38-46
Paṇḍita 87

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[န]

နိဋ္ဌုဘနာ,ပသဗျကရဏကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသာ ၂၆၅
နိဗ္ဗာန ၁၉၄၊၃၅၄-၅
နိဗ္ဗာနဿ ဒုက္ခနိဿရဏ-ဘာဝေါ ၁၁၀
နိဗ္ဗာနဿ ပုထုဇ္ဇနာနံ သုပိ-နန္တေပိ အဂေါစရဘာဝတာ ၁၇၂
နိဗ္ဗာနဿ မဂ္ဂဖလာဒီနံ အာရမ္မဏပစ္စယတာ ၃၅၃
နိဗ္ဗာနာဓိဂမဿ ပဋိပဒါ ၃၅၉-၃၆၀
နိဗ္ဗာနေ ဣဓ,ပရလောကာဒီနံ အဘာဝတာ ၃၅၄
နိဗ္ဗာနေ ကာမ,ရူပါ,ရူပဘဝါနံ အဘာဝတာ ၃၅၄
နိဗ္ဗာနေ စတုမဟာဘူတ-လက္ခဏာ နတ္ထိ ၃၅၃
နိဗ္ဗာနေ စန္ဒိမ,သူရိယာနံ အဘာဝတာ ၃၅၄
နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာယ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ ၃၀
နိယျာနိကဓမ္မ ၃၂
နိရယ ၃၇၆
နိရယာ ၁၂၃
နိရာသာ ၃၃၀
နိရုတ္တိပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ ၁၂၀-၁
နိရောဓသမာပတ္တိ သမာဓိ နာမ ၁၇၆
နိဟုံဟုင်္က ၅၀
နီလဇလ ၂၅
နေတ္တိ ၂၄၇
နေလ ၃၃၅
နေလဉ္ဇလ ၂၅

[ပ]

ပံသုကူလ ၂၂၉
ပံသုကူလစီဝရဿ ဝဏ္ဏံ ၃၇၀-၁
ပစ္စယ ၃၈
ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ ၃၀
ပစ္စေကဗုဒ္ဓ ၅၃
ပစ္စေကဗုဒ္ဓဘာသိတံ ဥဒါနံ ၂၊၃
ပစ္ဆာဒ ၃၃၅
ပညဝန္တ,ဒုပ္ပညာနံ ကထာ ၃၀၂
ပညာ အနေကပရိယာယာ ၂၄၇
ပညာ ဒုဝိဓာ ၆၂-၃၊၂၁၁
ပညာပါရဂူ ၆၃
ပဋိက္ခိပိ မဟာကဿပတ္ထေရော ပိဏ္ဍပါတံ ၅၆-၇
ပဋိစ္စ ၃၅
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ ၃၄-၅
ပဋိပဒါ နာမ သီလဝိသုဒ္ဓိ-အာဒယော ဆ ၇၅
ပဋိဘာနကဝိ ၁၈၅
ပဋိဘာနပ္ပဋိသမ္ဘိဒါ ၁၂၀-၁
ပဋိလောမ ၄၃
ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော ၁၂၀
ပဋိသမ္မောဒနံ ဒုဝိဓံ ၁၆၈
ပဋိဟာရိယ ၁၀
ပဌမဗောဓိယံ ဥပဋ္ဌာကာ အနိဗဒ္ဓါ ၁၉၆
ပဌမသတ္တာဟ ၃၈-၄၆
ပဏ္ဍိတ ၈၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṇḍitābhāsā	290
Pati, pāti, pātī	202-3
Pattidānassa ānisaṁsā	381
Papañca	338-9
Papañcānaṁ nimittāni	338
Pabhaṅkara	325
Pamattā,ppamattānaṁ ādīnavānisaṁsā	107
Pamādavihārassa garahāmukhatā	217
Paraṁkāra	314
Parajjhāsayo	27-8
Paramatthabrāhmaṇa	53, 58
Paravihesāya ādinavā	98
Parānukampāya ānisaṁsā	98
Parābhisajjanī	339
Pari	169
Parideva	39
Paridevassa lakkhaṇarasādīni	40
Parinibbānadhātu-samasamaphala	336
Pasenadi	92
Passaddhisambojjhaṅgo	128-9
Pahitatta	156
Pāṭaligāma	368
Pāṭihāriya	9, 10
Pāṇupeta	261
Pātimokkhaṁ duvidhaṁ	271
Pātimokkha	201-3
Pātimokkhasaṁvara	202-3
Pātimokkha-saṁvarasaṁvuta	202-4

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pādadhovanassa paveṇī	374
Pāpapuggalo vodānadhammaṁ na ramati	285
Pāpānaṁ aparivajjane ādīnavā	266
Pāpānaṁ parivajjane ānisaṁsā	266-7
Pāpimā	296
Pāragū	62-3
Pāramiyo dasa	113
Pāvāya tigāvute Kusinārā	364
Pāsādika	196
Pāsādika, pasādanīyānaṁ visesatā	78
Piṇḍapāta	229
Piṇḍola	228
Pitaraṁ anāgāmiphale patiṭṭhāpesi	152
Pitaraṁ sakadāgāmiphale patiṭṭhāpanagāthā	151
Pitaraṁ sotāpattiphale patiṭṭhāpanagāthā	151
Pippaliguhā	55
Piya, manāpānaṁ visesatā	105
Piyavippayogasambhūta-sokena ummādā	111
Pilinda	173
Pilindavaccho pubbāciṇṇavasena samudācarati	174-5
Pisāca	62

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဏ္ဍိတာဘာသာ	၂၉၀
ပတိ,ပါတိ,ပါတီ	၂၀၂-၃
ပတ္တိဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၈၁
ပပဉ္စ	၃၃၈-၉
ပပဉ္စာနံ နိမိတ္တာနိ	၃၃၈
ပဘင်္ကရ	၃၂၅
ပမတ္တာ,ပ္ပမတ္တာနံ အာဒီနဝါ-နိသံသာ	၁၀၇
ပမာဒဝိဟာရဿ ဂရဟာမုခတာ	၂၁၇
ပရံကာရ	၃၁၄
ပရဇ္ဈာသယော	၂၇-၈
ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏ	၅၃၊၅၈
ပရဝိဟေသာယ အာဒီနဝါ	၉၈
ပရာနုကမ္ပာယ အာနိသံသာ	၉၈
ပရာဘိသဇ္ဇနီ	၃၃၉
ပရိ	၁၆၉
ပရိဒေဝ	၃၉
ပရိဒေဝဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၄၀
ပရိနိဗ္ဗာနဓာတုသမသမဖလ	၃၃၆
ပသေနဒိ	၉၂
ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ	၁၂၈-၉
ပဟိတတ္တ	၁၅၆
ပါဋလိဂါမ	၃၆၈
ပါဋိဟာရိယ	၉၊၁၀
ပါဏုပေတ	၂၆၁
ပါတိမောက္ခံ ဒုဝိဓံ	၂၇၁
ပါတိမောက္ခ	၂၀၁-၃
ပါတိမောက္ခသံဝရ	၂၀၂-၃
ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတ	၂၀၂-၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါဒဓောဝနဿ ပဝေဏီ	၃၇၄
ပါပပုဂ္ဂလော ဝေါဒါနဓမ္မံ န ရမတိ	၂၈၅
ပါပါနံ အပရိဝဇ္ဇနေ အာဒီနဝါ	၂၆၆
ပါပါနံ ပရိဝဇ္ဇနေ အာနိသံသာ	၂၆၆-၇
ပါပိမာ	၂၉၆
ပါရဂူ	၆၂-၃
ပါရမိယော ဒသ	၁၁၃
ပါဝါယ တိဂါဝုတေ ကုသိနာရာ	၃၆၄
ပါသာဒိက	၁၉၆
ပါသာဒိက,ပသာဒနီယာနံ ဝိသေသတာ	၇၈
ပိဏ္ဍပါတ	၂၂၉
ပိဏ္ဍောလ	၂၂၈
ပိတရံ အနာဂါမိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေသိ	၁၅၂
ပိတရံ သကဒါဂါမိဖလေ ပတိဋ္ဌာပနဂါထာ	၁၅၁
ပိတရံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပနဂါထာ	၁၅၁
ပိပ္ပလိဂုဟာ	၅၅
ပိယ,မနာပါနံ ဝိသေသတာ	၁၀၅
ပိယဝိပ္ပယောဂသမ္ဘူတသောကေန ဥမ္မာဒါ	၁၁၁
ပိလိန္ဒ	၁၇၃
ပိလိန္ဒဝစ္ဆော ပုဗ္ဗာစိဏ္ဏဝသေန သမုဒါစရတိ	၁၇၄-၅
ပိသာစ	၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pītisambojjhaṅgo	128-9
Puggalā icchāvasena cattāro	206
Pucchā	28
Pucchāvasa	28
Pucchāvasiko	27-8
Puttasineho pitu aṭṭhimiñjaṁ āhacca tiṭṭhati	66
Pubbakammassa vipāko	279
Pubbanimittāni dvattiṁsa	132-3
Pubbāpariyaviseso duvidho	292
Pubbārāmo Sāvatthiyā pācīnadisābhāge	140
Purāṇakammavipākaja	148
Purisā nāma bhariyāsu nirapekkhā puttesu sāpekkhā	66
Petaseyyā	364
Petā	123
[Pha]	
Phalasamāpajjana	31-2
Phalasamāpajjanakkama	32
Phalasamāpajjanassa ākārā dve	32
Phalasamāpajjanaṭṭhānassa ākārā tayo	33
Phalasamāpattito vuṭṭhānassa ākārā dve	33-4
Phassa	39

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pha]	
Phassavedanā dvāravasena cha vipākavasena chattiṁsa	39
Phassassa lakkhaṇarasādīni	39
[Ba]	
Balāni pañca	277
Bahidvārakoṭṭhaka	270
Bāhiya	70
Bimbisāra	92
Bīje asati aṅkurā na nibbattissantiyeva	337
Buddhakaradhamma	117
Buddhacakkhu	186
Buddha, Paccekabuddhānaṁ nahānatitthaṁ	273
Buddhabhāsitaṁ udānaṁ	2, 29
Buddhaveneyya	133
Buddhasāsana	281
Buddhā tividhā	53
Buddhānaṁ aṭṭhāne gajjitaṁ nāma natthi	294, 363
Buddhānaṁ anāciṇṇaṁ	237
Buddhānaṁ kiñci āgamma anabhirati nāma natthi	165
Buddhānaṁ pakkamanakāraṇaṁ	165
Buddhā nāma appasaddakāmā	370
Buddhā nāma araññajjhāsayā-rāmā	369
Buddhā pañcame āyukoṭṭhāse parinibbāyanti	294
Buddhena māro parājito	195

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ	၁၂၈-၉
ပုဂ္ဂလာ ဣစ္ဆာဝသေန စတ္တာရော	၂၀၆
ပုစ္ဆာ	၂၈
ပုစ္ဆာဝသ	၂၈
ပုစ္ဆာဝသိကော	၂၇-၈
ပုတ္တသိနေဟော ပိတု အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ	၆၆
ပုဗ္ဗကမ္မဿ ဝိပါကော	၂၇၉
ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဒွတ္တိံသ	၁၃၂-၃
ပုဗ္ဗာပရိယဝိသေသော ဒုဝိဓော	၂၉၂
ပုဗ္ဗာရာမော သာဝတ္ထိယာ ပါစီနဒိသာဘာဂေ	၁၄၀
ပုရာဏကမ္မဝိပါကဇ	၁၄၈
ပုရိသာ နာမ ဘရိယာသု နိရပေက္ခာ ပုတ္တေသု သာပေက္ခာ	၆၆
ပေတသေယျာ	၃၆၄
ပေတာ	၁၂၃
[ဖ]	
ဖလသမာပဇ္ဇန	၃၁-၂
ဖလသမာပဇ္ဇနက္ကမ	၃၂
ဖလသမာပဇ္ဇနဿ အာကာရာ ဒွေ	၃၂
ဖလသမာပဇ္ဇနဋ္ဌာနဿ အာကာရာ တယော	၃၃
ဖလသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာနဿ အာကာရာ ဒွေ	၃၃-၄
ဖဿ	၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဖ]	
ဖဿဝေဒနာ ဒွါရဝသေန ဆ ဝိပါကဝသေန ဆတ္တိံသ	၃၉
ဖဿဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၃၉
[ဗ]	
ဗလာနိ ပဉ္စ	၂၇၇
ဗဟိဒွါရကောဋ္ဌက	၂၇၀
ဗာဟိယ	၇၀
ဗိမ္ဗိသာရ	၉၂
ဗီဇေ အသတိ အင်္ကုရာ န နိဗ္ဗတ္တိဿန္တိယေဝ	၃၃၇
ဗုဒ္ဓကရဓမ္မ	၁၁၇
ဗုဒ္ဓစက္ခု	၁၈၆
ဗုဒ္ဓ,ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ နဟာနတိတ္ထံ	၂၇၃
ဗုဒ္ဓဘာသိတံ ဥဒါနံ	၂၊၂၉
ဗုဒ္ဓဝေနေယျ	၁၃၃
ဗုဒ္ဓသာသန	၂၈၁
ဗုဒ္ဓါ တိဝိဓာ	၅၃
ဗုဒ္ဓါနံ အဋ္ဌာနေ ဂဇ္ဇိတံ နာမ နတ္ထိ	၂၉၄၊၃၆၃
ဗုဒ္ဓါနံ အနာစိဏ္ဏံ	၂၃၇
ဗုဒ္ဓါနံ ကိဉ္စိ အာဂမ္မ အနဘိရတိ နာမ နတ္ထိ	၁၆၅
ဗုဒ္ဓါနံ ပက္ကမနကာရဏံ	၁၆၅
ဗုဒ္ဓါ နာမ အပ္ပသဒ္ဒကာမာ	၃၇၀
ဗုဒ္ဓါ နာမ အရညဇ္ဈာသယာ,-ရာမာ	၃၆၉
ဗုဒ္ဓါ ပဉ္စမေ အာယုကောဋ္ဌာသေ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ	၂၉၄
ဗုဒ္ဓေန မာရော ပရာဇိတော	၁၉၅

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ba]

Bojjhaṅgaparittassa ānisaṁsā 55-6
Bojjhaṅgā satta 128-9, 277
Bodhi 25, 128-9, 277
Bodhisattamātā majjhimavayassa tatiyakoṭṭhāse vijāyi 252
Byagā 330
Brahmacariya 151
Brahmacariyavāsassa vasatā 157
Brāhmaṇa 53, 62, 67, 176, 342

[Bha]

Bhagavato bhātā 150
Bhagavato Veḷuvagāmakeyeva tā vedanā uppannā 362
Bhagavato sambādha, saṁsaggo natthi 225
Bhagavato Sambuddhabhāvo 110
Bhagavā attano pattacīvaraṁ sayameva aggahesi 383
Bhagavāti vacanena desakasampattiṁ niddisati 24
Bhagavāti padassa attho 22-3
Bhataka 155-6
Bhadante 391
Bhabbapuggala 295
Bhayadassanassa tadaṅgavimuttitā 30

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Bha]

Bhavassa lakkhaṇarasādīni 39
Bhavābhavānaṁ visesatā 146-7
Bhavo duvidho 39
Bhikkhavo 391
Bhikkhu 176, 186
Bhikkhusaṁghe āgate tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ āgatameva 368
Bhikkhusaṁghassa uḷāralābhasakkāro abhivaḍḍhati 324-5
Bhītassa udānaṁ nāma natthi 298
Bhūta 357
Bhūtā, bhavissantityādīnaṁ visesatā 252-3
Bhūmirāmaṇeyyaka 166

[Ma]

Magga 129, 277
Maggaṅgāni aṭṭha 129, 130
Maggabrahmacariyaṁ maraṇasamatikkamanūpāyaṁ 253
Maggassa upādānānaṁ pahānatā 193
Maggena kilesā upasamitā 246
Maccurājassa vasaṁ gacchanti 106-7
Macchajātiyo tisso 274
Maṇi catubbīsati 91-2
Maṇḍalamāḷa 182
Manuñña 196

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗောဇ္ဈင်္ဂပရိတ္တဿ အာနိသံသာ ၅၅-၆
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ သတ္တ ၁၂၈-၉၊ ၂၇၇
ဗောဓိ ၂၅၊ ၁၂၈-၉၊ ၂၇၇
ဗောဓိသတ္တမာတာ မဇ္ဈိမဝယဿ တတိယကောဋ္ဌာသေ ဝိဇာယိ ၂၅၂
ဗျဂါ ၃၃၀
ဗြဟ္မစရိယ ၁၅၁
ဗြဟ္မစရိယဝါသဿ ဝသတာ ၁၅၇
ဗြာဟ္မဏ ၅၃၊ ၆၂၊ ၆၇၊ ၁၇၆၊ ၃၄၂

[ဘ]

ဘဂဝတော ဘာတာ ၁၅၀
ဘဂဝတော ဝေဠုဝဂါမကေယေဝ တာ ဝေဒနာ ဥပ္ပန္နာ ၃၆၂
ဘဂဝတော သမ္ဗာဓ, သံသဂ္ဂေါ နတ္ထိ ၂၂၅
ဘဂဝတော သမ္ဗုဒ္ဓဘာဝေါ ၁၁၀
ဘဂဝါ အတ္တနော ပတ္တစီဝရံ သယမေဝ အဂ္ဂဟေသိ ၃၈၃
ဘဂဝါတိ ဝစနေန ဒေသကသမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ ၂၄
ဘဂဝါတိ ပဒဿ အတ္ထော ၂၂-၃
ဘတက ၁၅၅-၆
ဘဒန္တေ ၃၉၁
ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလ ၂၉၅
ဘယဒဿနဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ ၃၀

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဘ]

ဘဝဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉
ဘဝါဘဝါနံ ဝိသေသတာ ၁၄၆-၇
ဘဝေါ ဒုဝိဓော ၃၉
ဘိက္ခဝေါ ၃၉၁
ဘိက္ခု ၁၇၆၊ ၁၈၆
ဘိက္ခုသံဃေ အာဂတေ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အာဂတမေဝ ၃၆၈
ဘိက္ခုသံဃဿ ဥဠာရလာဘသက္ကာရော အဘိဝဍ္ဎတိ ၃၂၄-၅
ဘီတဿ ဥဒါနံ နာမ နတ္ထိ ၂၉၈
ဘူတ ၃၅၇
ဘူတာ,ဘဝိဿန္တိတျာဒီနံ ဝိသေသတာ ၂၅၂-၃
ဘူမိရာမဏေယျက ၁၆၆

[မ]

မဂ္ဂ ၁၂၉၊ ၂၇၇
မဂ္ဂင်္ဂါနိ အဋ္ဌ ၁၂၉၊ ၁၃၀
မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ မရဏသမတိက္ကမနူပါယံ ၂၅၃
မဂ္ဂဿ ဥပါဒါနာနံ ပဟာနတာ ၁၉၃
မဂ္ဂေန ကိလေသာ ဥပသမိတာ ၂၄၆
မစ္စုရာဇဿ ဝသံ ဂစ္ဆန္တိ ၁၀၆-၇
မစ္ဆဇာတိယော တိဿော ၂၇၄
မဏိ စတုဗ္ဗီသတိ ၉၁-၂
မဏ္ဍလမာဠ ၁၈၂
မနုည ၁၉၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Manussabhāsitaṁ udānaṁ	3
Manussa	123
Manussānaṁ anatthāvaho satto	61
Manussānaṁ vasanaṭṭhānaṁ	272
Maraṇa	39
Maraṇassa lakkhaṇarasādīni	40
Mallā	342
Masi	389
Mahatā	361, 367
Mahaddhana	91
Mahandhakāratimisā	322
Mahākaccānattherassa arahattapattatā	340
Mahākaruṇāsamāpattiñāṇa	125
Mahākassapa	55
Mahānadiyo pañca	274
Mahāpajāpatiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāpanagāthā	151
Mahāpaṭiññā	117
Mahāpathavī	223
Mahāpadumakumāra	264
Mahāmatta	379
Mahāmoggallānattherassa parinibbānaṁ	293
Mahāvanaṁ Kapilavatthu-sāmantaṁ Himavantena saha ekābaddhaṁ vā	165
Mahāsaddā	163

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahāsarā satta	272
Mahī	274
Māgaṇḍiyāya Satthari baddhāghātatā	347
Māgadha	92
Mātā sattāhajāte Bhagavati kālakatā	250
Mātugāmānaṁ puttalābhena titti nāma natthi	140
Mānasaṅgo	66
Māra	296
Mārassa visayaṁ nātikkamati	217
Mālāgandha, vilepanānaṁ visesatā	301
Migāramātupāsādo gabbha-sahassapaṭimaṇḍito	141
Missakabhattena yāpeti thero	57
Mukha	169
Mucalinda	89
Muccitukamyatāñāṇassa tadaṅgavimuttitā	30
Muttā-ādīni ratanāni	274
Muni	88, 231, 339
Mūḷhagabbha	108-9
Medhāvī	382
Me sutanti sāvaka, savana-sampattiṁ niddisati	24
Mokkha	203
Mona	231

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မနုဿဘာသိတံ ဥဒါနံ	၃
မနုဿ	၁၂၃
မနုဿာနံ အနတ္ထာဝဟော သတ္တော	၆၁
မနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ	၂၇၂
မရဏ	၃၉
မရဏဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၄၀
မလ္လာ	၃၄၂
မသိ	၃၈၉
မဟတာ	၃၆၁၊ ၃၆၇
မဟဒ္ဓန	၉၁
မဟန္ဓကာရတိမိသာ	၃၂၂
မဟာကစ္စာနတ္ထေရဿ အရဟတ္တပတ္တတာ	၃၄၀
မဟာကရုဏာသမာပတ္တိဉာဏ	၁၂၅
မဟာကဿပ	၅၅
မဟာနဒိယော ပဉ္စ	၂၇၄
မဟာပဇာပတိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပနဂါထာ	၁၅၁
မဟာပဋိညာ	၁၁၇
မဟာပထဝီ	၂၂၃
မဟာပဒုမကုမာရ	၂၆၄
မဟာမတ္တ	၃၇၉
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ	၂၉၃
မဟာဝနံ ကပိလဝတ္ထုသာမန္တံ ဟိမဝန္တေန သဟ ဧကာဗဒ္ဓံ ဝါ	၁၆၅
မဟာသဒ္ဒါ	၁၆၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာသရာ သတ္တ	၂၇၂
မဟီ	၂၇၄
မာဂဏ္ဍိယာယ သတ္ထရိ ဗဒ္ဓါဃာတတာ	၃၄၇
မာဂဓ	၉၂
မာတာ သတ္တာဟဇာတေ ဘဂဝတိ ကာလကတာ	၂၅၀
မာတုဂါမာနံ ပုတ္တလာဘေန တိတ္တိ နာမ နတ္ထိ	၁၄၀
မာနသင်္ဂေါ	၆၆
မာရ	၂၉၆
မာရဿ ဝိသယံ နာတိက္ကမတိ	၂၁၇
မာလာဂန္ဓ,ဝိလေပနာနံ ဝိသေသတာ	၃၀၁
မိဂါရမာတုပါသာဒေါ ဂဗ္ဘ-သဟဿပဋိမဏ္ဍိတော	၁၄၁
မိဿကဘတ္တေန ယာပေတိ ထေရော	၅၇
မုခ	၁၆၉
မုစလိန္ဒ	၈၉
မုစ္စိတုကမျတာဉာဏဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ	၃၀
မုတ္တာအာဒီနိ ရတနာနိ	၂၇၄
မုနိ	၈၈၊ ၂၃၁၊ ၃၃၉
မူဠှဂဗ္ဘ	၁၀၈-၉
မေဓာဝီ	၃၈၂
မေ သုတန္တိ သာဝက,သဝန-သမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ	၂၄
မောက္ခ	၂၀၃
မောန	၂၃၁

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mohakkhayassa hetu 170
Mohasaṅgo 66

[Ya]

Yamakapāṭihāriyañāṇa 125
Yamunā 274
Yasoja 162

[Ra]

Ratana 275-6
Ratanagharaṁ ratanacaṅkamato pacchimadisābhāge 47
Ratanacaṅkamo pallaṅkassa ca animisaṭṭhānassa ca antarā 47
Ratanattayassa guṇā 243
Ramaṇīya 196
Rasmivemattaṁ 135
Rāgasaṅgo 66
Rājagaha 54
Rājagahassa pākārā aṭṭhārasahatthubbedhā 54
Rājagahassa suññakālatā 54
Rājā 92
Rājūnaṁ sampadā aṭṭha 92
Ruci 307
Rūpa 38
Rūpagate sati tamo nāma siyā 354
Rūpassa lakkhaṇarasādīni 39

[La]

Lakuṇḍakabhaddiyassa arahattapattatā 327-8
Lakkhaṇāni tīṇi 194
Lakkhaṇesu ekasmiṁ diṭṭhe itaradvayaṁ diṭṭhameva 214
Lokaṁ volokesi 187
Loka 308, 377
Lokasaddassa atthuddhāro 95
Lokā tayo 186
Lokāyatasippa 185
Lokiya-issariyaṁ 142
Lokiyapaññā tividhā 63
Lokiyapaṭisammodanaṁ 168
Lokiyasamādhi saha upacārena aṭṭha 62
Lokiyasīlaṁ catubbidhaṁ 62
Lokiyasukhaṁ sa-uttaraṁ 96-7
Lokuttara-issariyaṁ 142
Lokuttarapaññā duvidhā 63
Lokuttarapaṭisammodhanaṁ 168
Lokuttarasamādhi maggapariyāpanno 63
Lokuttarasīlaṁ duvidhaṁ 62
Lokuttarasukhameva anuttaraṁ 96-7

[Va]

Vaṅgantaputta 242
Vaccha 173
Vajjirājā 346
Vajjī 164

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မောဟက္ခယဿ ဟေတု ၁၇၀
မောဟသင်္ဂေါ ၆၆

[ယ]

ယမကပါဋိဟာရိယဉာဏ ၁၂၅
ယမုနာ ၂၇၄
ယသောဇ ၁၆၂

[ရ]

ရတန ၂၇၅-၆
ရတနဃရံ ရတနစင်္ကမတော ပစ္ဆိမဒိသာဘာဂေ ၄၇
ရတနစင်္ကမော ပလ္လင်္ကဿ စ အနိမိသဋ္ဌာနဿ စ အန္တရာ ၄၇
ရတနတ္တယဿ ဂုဏာ ၂၄၃
ရမဏီယ ၁၉၆
ရသ္မိဝေမတ္တံ ၁၃၅
ရာဂသင်္ဂေါ ၆၆
ရာဇဂဟ ၅၄
ရာဇဂဟဿ ပါကာရာ အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓာ ၅၄
ရာဇဂဟဿ သုညကာလတာ ၅၄
ရာဇာ ၉၂
ရာဇူနံ သမ္ပဒါ အဋ္ဌ ၉၂
ရုစိ ၃၀၇
ရူပ ၃၈
ရူပဂတေ သတိ တမော နာမ သိယာ ၃၅၄
ရူပဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉

[လ]

လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယဿ အရဟတ္တပတ္တတာ ၃၂၇-၈
လက္ခဏာနိ တီဏိ ၁၉၄
လက္ခဏေသု ဧကသ္မိံ ဒိဋ္ဌေ ဣတရဒ္ဝယံ ဒိဋ္ဌမေဝ ၂၁၄
လောကံ ဝေါလောကေသိ ၁၈၇
လောက ၃၀၈၊ ၃၇၇
လောကသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၉၅
လောကာ တယော ၁၈၆
လောကာယတသိပ္ပ ၁၈၅
လောကိယဣဿရိယံ ၁၄၂
လောကိယပညာ တိဝိဓာ ၆၃
လောကိယပဋိသမ္မောဒနံ ၁၆၈
လောကိယသမာဓိ သဟ ဥပစာရေန အဋ္ဌ ၆၂
လောကိယသီလံ စတုဗ္ဗိဓံ ၆၂
လောကိယသုခံ သဥတ္တရံ ၉၆-၇
လောကုတ္တရဣဿရိယံ ၁၄၂
လောကုတ္တရပညာ ဒုဝိဓာ ၆၃
လောကုတ္တရပဋိသမ္မောဒနံ ၁၆၈
လောကုတ္တရသမာဓိ မဂ္ဂပရိယာပန္နော ၆၃
လောကုတ္တရသီလံ ဒုဝိဓံ ၆၂
လောကုတ္တရသုခမေဝ အနုတ္တရံ ၉၆-၇

[ဝ]

ဝင်္ဂန္တပုတ္တ ၂၄၂
ဝစ္ဆ ၁၇၃
ဝဇ္ဇိရာဇာ ၃၄၆
ဝဇ္ဇီ ၁၆၄

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Va]

Vaṭṭa 188-190
Vaṭṭadukkhassa sambhavo natthi 193
Vaṭṭūpaccheda 36-7
Vana 51
Vamana, viriñcanānaṁ visesatā 104
Vayadassanassa tadaṅgavimuttitā 30
Vācāgocarabhāṇino 290
Vāsanā 175
Vikubbana, adhiṭṭhānānaṁ visesatā 389-390
Vijjā tisso 164
Viññāṇa 38
Viññāṇassa lakkhaṇarasādīni 39
Viññāta, viññātamattānaṁ visesatā 82
Vitakkā tayo 197-8
Vinipāta 263, 376
Viparītagāhīnaṁ kuto bhavanissaraṇaṁ 192
Vipassanādhammepi piyaṁ na kayirātha 387
Vipākavasena panettha vinicchayo veditabbo 183
Vimuttiñāṇadassanaṁ lokiyameva 63
Vimuttiñāṇadassanapāragū 63
Vimuttipāragū 63
Vimuttiyo pañca 29
Vimutti lokuttarāva 63
Vimuttisukha 30

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Va]

Vivaṭṭa 190
Vivādāpannānaṁ kāraṇāni 309
Vivekā tayo 209-210
Visattika 341-2
Visākhā 141
Viharatīti saddassa attho 24
Vīthi, siṅghāṭakānaṁ visesatā 235
Vīriyasambojjhaṅgo 128-9
Vīriyārambho duvidho 211
Vuttasaddassa atthuddhāro 42
Vedagū 105, 384
Vedanā 39
Vedanāya lakkhaṇarasādīni 39
Vedantagū 50
Vemattāni pañca 135
Velā 24
Vesālī 165
Veḷuvana 54

[Sa]

Saṁgha 91, 261
Saṁghabhedassa ākārā pañca 288
Saṁvara 203
Saṁvaracatukka 230-1
Saṁvāsā, saṁvāsārahavibhāga 278
Saṁsaggā pañca 210
Saṁsāra 245
Saṁsāracakka 76
Saṁsārasabhāvo eso 238

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဝ]

ဝဋ္ဋ ၁၈၈-၁၉၀
ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ သမ္ဘဝေါ နတ္ထိ ၁၉၃
ဝဋ္ဋုပစ္ဆေဒ ၃၆-၇
ဝန ၅၁
ဝမန, ဝိရိဉ္စနာနံ ဝိသေသတာ ၁၀၄
ဝယဒဿနဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ ၃၀
ဝါစာဂေါစရဘာဏိနော ၂၉၀
ဝါသနာ ၁၇၅
ဝိကုဗ္ဗန, အဓိဋ္ဌာနာနံ ဝိသေသတာ ၃၈၉-၃၉၀
ဝိဇ္ဇာ တိဿော ၁၆၄
ဝိညာဏ ၃၈
ဝိညာဏဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉
ဝိညာတ, ဝိညာတမတ္တာနံ ဝိသေသတာ ၈၂
ဝိတက္ကာ တယော ၁၉၇-၈
ဝိနိပါတ ၂၆၃၊ ၃၇၆
ဝိပရီတဂါဟီနံ ကုတော ဘဝနိဿရဏံ ၁၉၂
ဝိပဿနာဓမ္မေပိ ပိယံ န ကယိရာထ ၃၈၇
ဝိပါကဝသေန ပနေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော ၁၈၃
ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ လောကိယမေဝ ၆၃
ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနပါရဂူ ၆၃
ဝိမုတ္တိပါရဂူ ၆၃
ဝိမုတ္တိယော ပဉ္စ ၂၉
ဝိမုတ္တိ လောကုတ္တရာဝ ၆၃
ဝိမုတ္တိသုခ ၃၀

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဝ]

ဝိဝဋ္ဋ ၁၉၀
ဝိဝါဒါပန္နာနံ ကာရဏာနိ ၃၀၉
ဝိဝေကာ တယော ၂၀၉-၂၁၀
ဝိသတ္တိက ၃၄၁-၂
ဝိသာခါ ၁၄၁
ဝိဟရတီတိ သဒ္ဒဿ အတ္ထော ၂၄
ဝီထိ, သိင်္ဃာဋကာနံ ဝိသေသတာ ၂၃၅
ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ၁၂၈-၉
ဝီရိယာရမ္ဘော ဒုဝိဓော ၂၁၁
ဝုတ္တသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၄၂
ဝေဒဂူ ၁၀၅၊ ၃၈၄
ဝေဒနာ ၃၉
ဝေဒနာယ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉
ဝေဒန္တဂူ ၅၀
ဝေမတ္တာနိ ပဉ္စ ၁၃၅
ဝေလာ ၂၄
ဝေသာလီ ၁၆၅
ဝေဠုဝန ၅၄

[သ]

သံဃ ၉၁၊ ၂၆၁
သံဃဘေဒဿ အာကာရာ ပဉ္စ ၂၈၈
သံဝရ ၂၀၃
သံဝရစတုက္က ၂၃၀-၁
သံဝါသာ, သံဝါသာရဟဝိဘာဂ ၂၇၈
သံသဂ္ဂါ ပဉ္စ ၂၁၀
သံသာရ ၂၄၅
သံသာရစက္က ၇၆
သံသာရသဘာဝေါ ဧသော ၂၃၈

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Sa]

Sa-uttaracchada 336
Sakadhamma 62-3
Sakiñcanabhāvassa ādīnavā 103-4
Sakkādibhāsitaṁ udānaṁ 3
Sagga 377
Saggassa guṇā anekavidhā 256
Saṅkhata 357
Saṅkhāraloka 186-7
Saṅkhārānaṁ lakkhaṇarasādīni 39
Saṅgā pañcavidhā 66
Saṅgītyārūḷhāni udānāni 3
Sacca 356
Saccassa guṇā 69
Saccassa bahūpakāratā 69
Saccānaṁ tathaṭṭhādīni soḷasa 119
Sati 169
Satipaṭṭhānā cattāro 276
Satisambojjhaṅgo 128-9
Sato 148-9
Sattapadavītihāra 113
Sattaloka 186-7, 295
Sattā 331
Sattānaṁ vaṭṭadukkhaṁ
kilesamūlakaṁ 188
Sattā paribbhamantā
maraṇameva anventi 333
Satthā 365
Satthā ekakova gato 226
Satthāpi dovārikaṁ
pavisanatthāya yāci 58

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Sa]

Satthā veneyyadamana-
kusalo 152-4
Satthā sattahitatthaṁ
loke suciraṁ ṭhito 299
Sadda, silokānaṁ
visesatā 184
Saddhā 93
Saddhā duvidhā 266
Saddhindriyādīnaṁ
visuddhikaraṇāni
pannarasa 199-200
Sadha 289
Sadhāyamāna 289
Santindriya, santamānasānaṁ
visesatā 78
Santoso dvādasavidho 207-9
Sandassesītyādīni padāni
cattāri 219
Sandāna 339
Sannipatita 91
Sannipatitānaṁ upakārā 94
Sabbaññutaññāṇa 128
Sabbatitthiyānaṁ
lābhasakkāro parihāyi eva 325
Sabbabuddhānaṁ āciṇṇaṁ 225
Sabbasippāyatanānaṁ
vaṭṭadukkhato anissaraṇatā 185
Sabbiriyāpathesu
upaṭṭhitassati samāhito 291-2
Sabhāvadhammānaṁ
tappaṭipakkhatā 353

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သဥတ္တရစ္ဆဒ ၃၃၆
သကဓမ္မ ၆၂-၃
သကိဉ္စနဘာဝဿ အာဒီနဝါ ၁၀၃-၄
သက္ကာဒိဘာသိတံ ဥဒါနံ ၃
သဂ္ဂ ၃၇၇
သဂ္ဂဿ ဂုဏာ အနေကဝိဓာ ၂၅၆
သင်္ခတ ၃၅၇
သင်္ခါရလောက ၁၈၆-၇
သင်္ခါရာနံ လက္ခဏရသာဒီနိ ၃၉
သင်္ဂါ ပဉ္စဝိဓာ ၆၆
သင်္ဂီတျာရူဠှာနိ ဥဒါနာနိ ၃
သစ္စ ၃၅၆
သစ္စဿ ဂုဏာ ၆၉
သစ္စဿ ဗဟူပကာရတာ ၆၉
သစ္စာနံ တထဋ္ဌာဒီနိ သောဠသ ၁၁၉
သတိ ၁၆၉
သတိပဋ္ဌာနာ စတ္တာရော ၂၇၆
သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ၁၂၈-၉
သတော ၁၄၈-၉
သတ္တပဒဝီတိဟာရ ၁၁၃
သတ္တလောက ၁၈၆-၇၊ ၂၉၅
သတ္တာ ၃၃၁
သတ္တာနံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ကိလေသ-
မူလကံ ၁၈၈
သတ္တာ ပရိဗ္ဘမန္တာ မရဏမေဝ
အန္ဝေန္တိ ၃၃၃
သတ္ထာ ၃၆၅
သတ္ထာ ဧကကောဝ ဂတော ၂၂၆
သတ္ထာပိ ဒေါဝါရိကံ
ပဝိသနတ္ထာယ ယာစိ ၅၈

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သတ္ထာ ဝေနေယျဒမန-
ကုသလော ၁၅၂-၄
သတ္ထာ သတ္တဟိတတ္ထံ
လောကေ သုစိရံ ဌိတော ၂၉၉
သဒ္ဒ,သိလောကာနံ
ဝိသေသတာ ၁၈၄
သဒ္ဓါ ၉၃
သဒ္ဓါ ဒုဝိဓာ ၂၆၆
သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ ဝိသုဒ္ဓိကရဏာနိ
ပန္နရသ ၁၉၉-၂၀၀
သဓ ၂၈၉
သဓာယမာန ၂၈၉
သန္တိန္ဒြိယ,သန္တမာနသာနံ
ဝိသေသတာ ၇၈
သန္တောသော ဒွါဒသဝိဓော ၂၀၇-၉
သန္ဒဿေသီတျာဒီနိ ပဒါနိ
စတ္တာရိ ၂၁၉
သန္ဒာန ၃၃၉
သန္နိပတိတ ၉၁
သန္နိပတိတာနံ ဥပကာရာ ၉၄
သဗ္ဗညုတညာဏ ၁၂၈
သဗ္ဗတိတ္ထိယာနံ လာဘ-
သက္ကာရော
ပရိဟာယိ ဧဝ ၃၂၅
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အာစိဏ္ဏံ ၂၂၅
သဗ္ဗသိပ္ပါယတနာနံ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော
အနိဿရဏတာ ၁၈၅
သဗ္ဗိရိယာပထေသု ဥပဋ္ဌိတဿတိ
သမာဟိတော ၂၉၁-၂
သဘာဝဓမ္မာနံ တပ္ပဋိပက္ခတာ ၃၅၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samaṇa	342-3
Samaṇo Gotamo	49
Samayappavādaka	18
Samasamaphalaṁ tividhaṁ	365-6
Samādhi duvidho	62
Samādhipāragū	63
Samādhisambojjhaṅgo	128-9
Samāpattisamasamaphala	366
Samudda	272
Samuppāda	35
Sampajāna	149
Sambahulā	91
Sambhavesī, bhūtānaṁ visesatā	83
Sammappadhānā cattāro	276
Sammā-ājīva	129-130
Sammākammanta	129-130
Sammādiṭṭhi	129-130
Sammādiṭṭhiyā uppādahetū	94
Sammādiṭṭhiyā purekkhatabhāvo	218
Sammāpaṭipattiyāva Buddhā pūjetabbā	164
Sammāvācā	129-130
Sammāvāyāma	129-130
Sammāvitakkā tayo	110
Sammāsati	129-130
Sammāsaṅkappa	129-130
Sammāsamādhi	129-130
Sammāsambuddha	53, 76

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sammāsambuddhānaṁ avijahita-udānaṁ	3
Sayaṁkāra	314
Saraṇa	261
Sarabhū	274
Saritā	330
Sarīradosā cha	152
Sarīrappamāṇavemattaṁ	135
Salabha	323
Savane ādaradīpanaṁ	351-2
Sassatadiṭṭhi	191
Sahabya	266
Saḷāyatanassa lakkhaṇarasādīni	39
Sādhu	289
Sāmāvatī	347
Sāmāvatīpamukhānaṁ itthīnaṁ pubbakammaṁ	349-350
Sāmukkaṁsikadesanā	257
Sāraṇīya	48-9
Sāriputtattherassa parinibbānaṁ	293
Sāriputtassa mātā	52
Sāvakabuddha	53
Sāvakabhāsitaṁ udānaṁ	2, 3, 27
Sāvakaveneyya	133
Sāvatthī	50
Sikkhā	329
Sineru	223
Sippāni dvādasa	184-5
Sīmantarika	220

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမဏ	၃၄၂-၃
သမဏော ဂေါတမော	၄၉
သမယပ္ပဝါဒက	၁၈
သမသမဖလံ တိဝိဓံ	၃၆၅-၆
သမာဓိ ဒုဝိဓော	၆၂
သမာဓိပါရဂူ	၆၃
သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ	၁၂၈-၉
သမာပတ္တိသမသမဖလ	၃၆၆
သမုဒ္ဒ	၂၇၂
သမုပ္ပါဒ	၃၅
သမ္ပဇာန	၁၄၉
သမ္ဗဟုလာ	၉၁
သမ္ဘဝေသီ, ဘူတာနံ ဝိသေသတာ	၈၃
သမ္မပ္ပဓာနာ စတ္တာရော	၂၇၆
သမ္မာအာဇီဝ	၁၂၉-၁၃၀
သမ္မာကမ္မန္တ	၁၂၉-၁၃၀
သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၁၂၉-၁၃၀
သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဥပ္ပါဒဟေတူ	၉၄
သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ပုရေက္ခတဘာဝေါ	၂၁၈
သမ္မာပဋိပတ္တိယာဝ ဗုဒ္ဓါ ပူဇေတဗ္ဗာ	၁၆၄
သမ္မာဝါစာ	၁၂၉ ၁၃၀
သမ္မာဝါယာမ	၁၂၉-၁၃၀
သမ္မာဝိတက္ကာ တယော	၁၁၀
သမ္မာသတိ	၁၂၉-၁၃၀
သမ္မာသင်္ကပ္ပ	၁၂၉-၁၃၀
သမ္မာသမာဓိ	၁၂၉-၁၃၀
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ	၅၃၊ ၇၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အဝိဇဟိတ-ဥဒါနံ	၃
သယံကာရ	၃၁၄
သရဏ	၂၆၁
သရဘူ	၂၇၄
သရိတာ	၃၃၀
သရီရဒေါသာ ဆ	၁၅၂
သရီရပ္ပမာဏဝေမတ္တံ	၁၃၅
သလဘ	၃၂၃
သဝနေ အာဒရဒီပနံ	၃၅၁-၂
သဿတဒိဋ္ဌိ	၁၉၁
သဟဗျ	၂၆၆
သဠာယတနဿ လက္ခဏ-ရသာဒီနိ	၃၉
သာဓု	၂၈၉
သာမာဝတီ	၃၄၇
သာမာဝတီပမုခါနံ ဣတ္ထီနံ ပုဗ္ဗကမ္မံ	၃၄၉-၃၅၀
သာမုက္ကံသိကဒေသနာ	၂၅၇
သာရဏီယ	၄၈-၉
သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ	၂၉၃
သာရိပုတ္တဿ မာတာ	၅၂
သာဝကဗုဒ္ဓ	၅၃
သာဝကဘာသိတံ ဥဒါနံ	၂၊၃၊၂၇
သာဝကဝေနေယျ	၁၃၃
သာဝတ္ထိ	၅၀
သိက္ခာ	၃၂၉
သိနေရု	၂၂၃
သိပ္ပါနိ ဒွါဒသ	၁၈၄-၅
သီမန္တရိက	၂၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīlaṁ duvidhaṁ	62, 211
Sīla	201
Sīlapāragū	63
Sīlavā	201
Sīlavipattiyā ādīnavā pañca	375-6
Sīlasampadāya ānisaṁsā pañca	375-6
Sīlassa guṇā anekavidhā	256
Sīlassa tadaṅgavimuttitā	30
Sīlādīnaṁyeva vaṭṭadukkhato nissaraṇatā	185
Sīlābhāvo duvidho	375
Sīhamukhaṁ	273
Sīhaseyyā	364
Sukhaṁ tividhaṁ	98
Sukhino nāma vītasokā	386
Sugata	79
Sugati	377
Sucakka	336
Sutaṁ duvidhaṁ	266
Sutakavi	185
Suttanikkhepā cattāro	27-8
Sundarī	232
Suppārakapaṭṭanato Sāvatthī vīsayojanasataṁ	77

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suvaṇṇabhūmi	70
Sūkaramaddava	361
Sekha	329
Sekkhaputhujjanā saṁsāre dhāvanti nāma	150
Sekkhāpi hi puthujjanā viya arahato cittapavattiṁ na jānanti	147
Seyyā catasso	364
Soka	39, 245
Sokassa lakkhaṇarasādīni	40
Sotadhātu	181
Sotāpanna	263
Soḷasavidhakiccānaṁ katatā	157
Soḷasiṁ	95-6
Svāra	336
[Ha]	
Hatthikulāni dasa	364
Hatthimukhaṁ	273
Himavā tisahassa-yojanappamāṇā	272
Hetu, paccayānaṁ visesatā	263
Huṁhuṅkajātika	48

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီလံ ဒုဝိဓံ	၆၂၊၂၁၁
သီလ	၂၀၁
သီလပါရဂူ	၆၃
သီလဝါ	၂၀၁
သီလဝိပတ္တိယာ အာဒီနဝါ ပဉ္စ	၃၇၅-၆
သီလသမ္ပဒါယ အာနိသံသာ ပဉ္စ	၃၇၅-၆
သီလဿ ဂုဏာ အနေကဝိဓာ	၂၅၆
သီလဿ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိတာ	၃၀
သီလာဒီနံယေဝ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော နိဿရဏတာ	၁၈၅
သီလာဘာဝေါ ဒုဝိဓော	၃၇၅
သီဟမုခံ	၂၇၃
သီဟသေယျာ	၃၆၄
သုခံ တိဝိဓံ	၉၈
သုခိနော နာမ ဝီတသောကာ	၃၈၆
သုဂတ	၇၉
သုဂတိ	၃၇၇
သုစက္က	၃၃၆
သုတံ ဒုဝိဓံ	၂၆၆
သုတကဝိ	၁၈၅
သုတ္တနိက္ခေပါ စတ္တာရော	၂၇-၈
သုန္ဒရီ	၂၃၂
သုပ္ပါရကပဋ္ဋနတော သာဝတ္ထိ ဝီသယောဇနသတံ	၇၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုဝဏ္ဏဘူမိ	၇၀
သူကရမဒ္ဒဝ	၃၆၁
သေခ	၃၂၉
သေက္ခပုထုဇ္ဇနာ သံသာရေ ဓာဝန္တိ နာမ	၁၅၀
သေက္ခာပိ ဟိ ပုထုဇ္ဇနာ ဝိယ အရဟတော စိတ္တပဝတ္တိံ န ဇာနန္တိ	၁၄၇
သေယျာ စတဿော	၃၆၄
သောက	၃၉၊၂၄၅
သောကဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၄၀
သောတဓာတု	၁၈၁
သောတာပန္န	၂၆၃
သောဠသဝိဓကိစ္စာနံ ကတတာ	၁၅၇
သောဠသိံ	၉၅-၆
သွာရ	၃၃၆
[ဟ]	
ဟတ္ထိကုလာနိ ဒသ	၃၆၄
ဟတ္ထိမုခံ	၂၇၃
ဟိမဝါ တိသဟဿ-ယောဇနပ္ပမာဏာ	၂၇၂
ဟေတု,ပစ္စယာနံ ဝိသေသတာ	၂၆၃
ဟုံဟုင်္ကဇာတိက	၄၈

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A - Ā]	
Aṅga (raṭṭha)	324
Ajakalāpakacetiya	58-9
Ajakalāpakayakkha	58-60, 63
Ajātasattu	368, 377
Aññāsikoṇḍañña	3, 295, 336
Anāthapiṇḍika	51-2, 219
Anupiyanagara	143
Anurādhapura	140, 216
Anekavaṇṇadevaputta	179
Abhibhū (Buddha)	239
Avanti (raṭṭha)	278
Ānandatthera	5, 6, 8, 10, 14-6, 23, 25, 29, 166, 168, 198, 201, 226, 248, 251-2, 269-70, 283, 295-6, 324-5, 345, 365, 380, 382
Āḷavakayakkha	59
[I - U]	
Icchānaṅgalabrāhmaṇagāma	101
Isigilipabbata	264
Ukkācela	293
Ujjenī	280
Utena (rājā)	346-7, 349
Uttamadevīvihāra	140
[U]	
Uttarakuru	23, 73
Udenacetiya	293
Upaka-ājīvaka	49
Upavāna	196
Upasenatthera	242-3
Upālitthera	288
Uposatha (hatthi)	364
Uruvela	6, 24, 29, 49, 324
[Ka]	
Kañcanaguhā	64
Kaṭhakalāpa (brāhmaṇa)	307
Kapilavatthunagara	151-2, 165
Kapotakandaravihāra	222
Kassapa (Bhagavā)	3, 72, 85, 161-2, 241, 260
Kālakañcika (asurā)	123
Kāladevila	233
Kāsigāma	248
Kāsi (rājā)	109, 293, 301
Kāḷakūṭa	272
Kāḷāvaka (hatthi)	364
Kāḷīgodhā	143
Kāḷudāyitthera	151
Kikī (rājā)	293
Kukkuḷa	123
Kuṇḍadhānavana	107-8

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ - အာ]	
အင်္ဂ (ရဋ္ဌ)	၃၂၄
အဇကလာပကစေတိယ	၅၈-၉
အဇကလာပကယက္ခ	၅၈-၆၀၊၆၃
အဇာတသတ္တု	၃၆၈၊ ၃၇၇
အညာသိကောဏ္ဍည	၃၊ ၂၉၅၊ ၃၃၆
အနာထပိဏ္ဍိက	၅၁-၂၊ ၂၁၉
အနုပိယနဂရ	၁၄၃
အနုရာဓပုရ	၁၄၀၊ ၂၁၆
အနေကဝဏ္ဏဒေဝပုတ္တ	၁၇၉
အဘိဘူ (ဗုဒ္ဓ)	၂၃၉
အဝန္တိ (ရဋ္ဌ)	၂၇၈
အာနန္ဒတ္ထေရ	၅၊၆၊၈၊၁၀၊၁၄-၆၊ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂၉၊ ၁၆၆၊ ၁၆၈၊ ၁၉၈၊ ၂၀၁၊ ၂၂၆၊ ၂၄၈၊ ၂၅၁-၂၊ ၂၆၉-၇၀၊ ၂၈၃၊ ၂၉၅-၆၊ ၃၂၄-၅၊ ၃၄၅၊ ၃၆၅၊ ၃၈၀၊ ၃၈၂
အာဠဝကယက္ခ	၅၉
[ဣ - ဥ]	
ဣစ္ဆာနင်္ဂလဗြာဟ္မဏဂါမ	၁၀၁
ဣသိဂိလိပဗ္ဗတ	၂၆၄
ဥက္ကာစေလ	၂၉၃
ဥဇ္ဇေနီ	၂၈၀
ဥတေန (ရာဇာ)	၃၄၆-၇၊ ၃၄၉
ဥတ္တမဒေဝီဝိဟာရ	၁၄၀
[ဥ]	
ဥတ္တရကုရု	၂၃၊ ၇၃
ဥဒေနစေတိယ	၂၉၃
ဥပကအာဇီဝက	၄၉
ဥပဝါန	၁၉၆
ဥပသေနတ္ထေရ	၂၄၂-၃
ဥပါလိတ္ထေရ	၂၈၈
ဥပေါသထ (ဟတ္ထိ)	၃၆၄
ဥရုဝေလ	၆၊ ၂၄၊ ၂၉၊ ၄၉၊ ၃၂၄
[က]	
ကဉ္စနဂုဟာ	၆၄
ကဌကလာပ (ဗြာဟ္မဏ)	၃၀၇
ကပိလဝတ္ထုနဂရ	၁၅၁-၂၊ ၁၆၅
ကပေါတကန္ဒရဝိဟာရ	၂၂၂
ကဿပ (ဘဂဝါ)	၃၊ ၇၂၊ ၈၅၊ ၁၆၁-၂၊ ၂၄၁၊ ၂၆၀
ကာလကဉ္စိက (အသုရာ)	၁၂၃
ကာလဒေဝိလ	၂၃၃
ကာသိဂါမ	၂၄၈
ကာသိ (ရာဇာ)	၁၀၉၊ ၂၉၃၊ ၃၀၁
ကာဠကူဋ	၂၇၂
ကာဠာဝက (ဟတ္ထိ)	၃၆၄
ကာဠီဂေါဓာ	၁၄၃
ကာဠုဒါယိတ္ထေရ	၁၅၁
ကိကီ (ရာဇာ)	၂၉၃
ကုက္ကုဠ	၁၂၃
ကုဏ္ဍဓာနဝန	၁၀၇-၈

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kuṇḍayakkha	107
Kumārakassapatthera	54, 73
Kusinārā (nagara)	216, 363-4
Kusumba (isi)	225
Kelāsa (pabbata)	272
Kevaṭṭa (gāma)	241
Koliya (nagara)	107
Koliya (rājā)	108, 110, 139
Kosambī (nagara)	225-6, 347
Kosalaraṭṭha	92, 101, 218, 226
Kosala (rājā)	92, 109, 218, 225, 248-9, 300
Kosiya	180
[Kha - Ga - Gha]	
Khujjuttarā	348
Gaṅgā (nadī)	38, 272, 274, 293, 380-1
Gaṅgeyya (hatthi)	364
Gandhakuṭi	330, 340
Gandhamādana (pabbata)	264, 272
Gandha (hatthi)	364
Gayā (gāma)	67
Gayāsīsa	67
Gotama (Buddha)	49, 232-5, 237, 301, 342-5, 347, 380-1
Ghosakaseṭṭhi	347
Ghositaseṭṭhi	225-6

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Gha - Ca - Cha]	
Ghositārāma	225
Cātumahārājika	106, 123, 256
Cāpālacetiya	293
Cāpālayakkha	293
Cālikapabbata	196
Cālikā (nagara)	196
Ciñcamāṇavikā	239
Cittakūṭa (pabbata)	272, 370
Cunda	158
Cunda (kammāraputta)	361, 364-6
Cundatthera	293
Cunda (samaṇuddesa)	196
Cūḷapanthakatthera	290-1
Cūḷarathadevaputta	179
Chaddanta (hatthi)	364, 371
[Ja]	
Jaṭila (tāpasa)	67
Janapadakalyāṇī	152-5
Jambudīpa	106, 123, 272, 380
Jetakumāra	51
Jetavana	51-2, 64-5, 77, 97, 152, 157, 234-5, 293, 327, 332, 390
Jotipāla	241
[Ta]	
Tagarasikhī (Paccekabuddha)	255, 264-5, 267
Tapussa	50
Tapodā	97

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကုဏ္ဍယက္ခ	၁၀၇
ကုမာရကဿပတ္ထေရ	၅၄၊ ၇၃
ကုသိနာရ (နဂရ)	၂၁၆၊ ၃၆၃-၄
ကုသုမ္ဗ (ဣသိ)	၂၂၅
ကေလာသ (ပဗ္ဗတ)	၂၇၂
ကေဝဋ္ဋ (ဂါမ)	၂၄၁
ကောလိယ (နဂရ)	၁၀၇
ကောလိယ (ရာဇာ)	၁၀၈၊ ၁၁၀၊ ၁၃၉
ကောသမ္ဗီ (နဂရ)	၂၂၅-၆၊ ၃၄၇
ကောသလရဋ္ဌ	၉၂၊ ၁၀၁၊ ၂၁၈၊ ၂၂၆
ကောသလ(ရာဇာ)	၉၂၊ ၁၀၉၊ ၂၁၈၊ ၂၂၅၊ ၂၄၈-၉၊ ၃၀၀
ကောသိယ	၁၈၀
[ခ-ဂ-ဃ]	
ခုဇ္ဇုတ္တရာ	၃၄၈
ဂင်္ဂါ (နဒီ)	၃၈၊ ၂၇၂၊ ၂၇၄၊ ၂၉၃၊ ၃၈၀-၁
ဂင်္ဂေယျ (ဟတ္ထိ)	၃၆၄
ဂန္ဓကုဋိ	၃၃၀၊ ၃၄၀
ဂန္ဓမာဒန (ပဗ္ဗတ)	၂၆၄၊ ၂၇၂
ဂန္ဓ (ဟတ္ထိ)	၃၆၄
ဂယာ (ဂါမ)	၆၇
ဂယာသီသ	၆၇
ဂေါတမ (ဗုဒ္ဓ)	၄၉၊ ၂၃၂-၅၊ ၂၃၇၊ ၃၀၁၊ ၃၄၂-၅၊ ၃၄၇၊ ၃၈၀-၁
ဃောသကသေဋ္ဌိ	၃၄၇
ဃောသိတသေဋ္ဌိ	၂၂၅-၆

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဃ-စ-ဆ]	
ဃောသိတာရာမ	၂၂၅
စာတုမဟာရာဇိက	၁၀၆၊ ၁၂၃၊ ၂၅၆
စာပါလစေတိယ	၂၉၃
စာပါလယက္ခ	၂၉၃
စာလိကပဗ္ဗတ	၁၉၆
စာလိကာ (နဂရ)	၁၉၆
စိဉ္စမာဏဝိကာ	၂၃၉
စိတ္တကူဋ (ပဗ္ဗတ)	၂၇၂၊ ၃၇၀
စုန္ဒ	၁၅၈
စုန္ဒ (ကမ္မာရပုတ္တ)	၃၆၁၊ ၃၆၄-၆
စုန္ဒတ္ထေရ	၂၉၃
စုန္ဒ (သမဏုဒ္ဒေသ)	၁၉၆
စူဠပန္ထကတ္ထေရ	၂၉၀-၁
စူဠရထဒေဝပုတ္တ	၁၇၉
ဆဒ္ဒန္တ (ဟတ္ထိ)	၃၆၄၊ ၃၇၁
[ဇ]	
ဇဋိလ (တာပသ)	၆၇
ဇနပဒကလျာဏီ	၁၅၂-၅
ဇမ္ဗုဒီပ	၁၀၆၊ ၁၂၃၊ ၂၇၂၊ ၃၈၀
ဇေတကုမာရ	၅၁
ဇေတဝန	၅၁-၂၊ ၆၄-၅၊ ၇၇၊ ၉၇၊ ၁၅၂၊ ၁၅၇၊ ၂၃၄-၅၊ ၂၉၃၊ ၃၂၇၊ ၃၃၂၊ ၃၉၀
ဇောတိပါလ	၂၄၁
[တ]	
တဂရသိခီ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၂၅၅၊ ၂၆၄-၅၊ ၂၆၇
တပုဿ	၅၀
တပေါဒါ	၉၇

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ta - Tha]

Tambadāṭhika 262
Tamba (hatthi) 364
Tāvatiṁsa 153-4, 156, 349, 379-80
Tusita 251, 349
Todeyya 6
Thūṇa (brāhmaṇagāma) 342, 346
Thūpārāma 216

[Da - Dha]

Dabba (Mallaputta) 73, 387, 391
Dīghīti 225
Devadatta 240, 287-9
Doṇabrāhmaṇa 363
Dhanañjayaseṭṭhi 141

[Na]

Nandakumāra 150-2
Nandagopālaka 218-20
Nandatthera 152, 154-5, 159-60
Nandanavana 96
Nandamūla (pabbhāra) 264
Nandasāvaka 239
Nāgasamālatthera 196, 382-3
Nāgita 196
Nāḷakagāma 293
Nāḷāgirihatthi 240, 287
Nimmānarati 349
Nerañjarā 25, 29
Pakkusāti (rājā) 73, 262
Pañcavaggiya 49

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa - Pha - Ba]

Paṇḍara (hatthi) 364
Padumuttara (Buddha) 70, 109, 140, 316, 387
Paranimmitavasavattī 349
Pāṭaligāma 351, 367-8, 370-1, 373, 375, 377, 379-80
Pāṭaliputtanagara 377
Pālileyyaka (vana) 226
Pālileyya (gāma) 226
Pāvā (nagara) 58
Piṅgala (hatthi) 364
Piṇḍolabhāradvāja 228-30
Pippaliguhā 55
Pilindavacchatthera 173-5
Puṇṇavaḍḍhanakumāra 141
Pokkharasāti (paribbājaka) 307
Phussa (Buddha) 241
Bahuputtacetiya 293
Bārāṇasī 109, 264, 349
Bāhiyadārucīriya 70-1, 73-5, 77, 84-7, 262
Bimbisāra 92, 324
Brahmadatta 349

[Bha]

Bhagutthera 226
Bhaddakappa 294
Bhaddavatī 347
Bhaddāli (bhikkhu) 18
Bhaddiyatthera 143, 146

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[တ-ထ]

တမ္ဗဒါဌိက ၂၆၂
တမ္ဗ (ဟတ္ထိ) ၃၆၄
တာဝတိံသ ၁၅၃-၄၊ ၁၅၆၊ ၃၄၉၊ ၃၇၉-၈၀
တုသိတ ၂၅၁၊ ၃၄၉
တောဒေယျ ၆
ထူဏ (ဗြာဟ္မဏဂါမ) ၃၄၂၊ ၃၄၆
ထူပါရာမ ၂၁၆

[ဒ-ဓ]

ဒဗ္ဗ (မလ္လပုတ္တ) ၇၃၊ ၃၈၇၊ ၃၉၁
ဒီဃီတိ ၂၂၅
ဒေဝဒတ္တ ၂၄၀၊ ၂၈၇-၉
ဒေါဏဗြာဟ္မဏ ၃၆၃
ဓနဉ္စယသေဋ္ဌိ ၁၄၁

[န]

နန္ဒကုမာရ ၁၅၀-၂
နန္ဒဂေါပါလက ၂၁၈-၂၀
နန္ဒတ္ထေရ ၁၅၂၊ ၁၅၄-၅၊ ၁၅၉-၆၀
နန္ဒနဝန ၉၆
နန္ဒမူလ (ပဗ္ဘာရ) ၂၆၄
နန္ဒသာဝက ၂၃၉
နာဂသမာလတ္ထေရ ၁၉၆၊ ၃၈၂-၃
နာဂိတ ၁၉၆
နာဠကဂါမ ၂၉၃
နာဠာဂိရိဟတ္ထိ ၂၄၀၊ ၂၈၇
နိမ္မာနရတိ ၃၄၉
နေရဉ္ဇရာ ၂၅၊ ၂၉
ပက္ကုသာတိ (ရာဇာ) ၇၃၊ ၂၆၂
ပဉ္စဝဂ္ဂိယ ၄၉

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ-ဖ-ဗ]

ပဏ္ဍရ (ဟတ္ထိ) ၃၆၄
ပဒုမုတ္တရ (ဗုဒ္ဓ) ၇၀၊ ၁၀၉၊ ၁၄၀၊ ၃၁၆၊ ၃၈၇
ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ ၃၄၉
ပါဋလိဂါမ ၃၅၁၊ ၃၆၇-၈၊ ၃၇၀-၁၊ ၃၇၃၊ ၃၇၅၊ ၃၇၇၊ ၃၇၉-၈၀
ပါဋလိပုတ္တနဂရ ၃၇၇
ပါလိလေယျက (ဝန) ၂၂၆
ပါလိလေယျ (ဂါမ) ၂၂၆
ပါဝါ (နဂရ) ၅၈
ပိင်္ဂလ (ဟတ္ထိ) ၃၆၄
ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇ ၂၂၈-၃၀
ပိပ္ပလိဂုဟာ ၅၅
ပိလိန္ဒဝစ္ဆတ္ထေရ ၁၇၃-၅
ပုဏ္ဏဝဍ္ဎနကုမာရ ၁၄၁
ပေါက္ခရသာတိ (ပရိဗ္ဗာဇက) ၃၀၇
ဖုဿ (ဗုဒ္ဓ) ၂၄၁
ဗဟုပုတ္တစေတိယ ၂၉၃
ဗာရာဏသီ ၁၀၉၊ ၂၆၄၊ ၃၄၉
ဗာဟိယဒါရုစီရိယ ၇၀-၁၊ ၇၃-၅၊ ၇၇၊ ၈၄-၇၊ ၂၆၂
ဗိမ္ဗိသာရ ၉၂၊ ၃၂၄
ဗြဟ္မဒတ္တ ၃၄၉

[ဘ]

ဘဂုတ္ထေရ ၂၂၆
ဘဒ္ဒကပ္ပ ၂၉၄
ဘဒ္ဒဝတီ ၃၄၇
ဘဒ္ဒါလိ (ဘိက္ခု) ၁၈
ဘဒ္ဒိယတ္ထေရ ၁၄၃၊ ၁၄၆

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Bha - Ma]

Bhaddiyanagara 141
Bhallika 50
Magadha (raṭṭha) 324, 367, 379
Maṅgala (hatthi) 364
Mallajanapada 342, 361
Malla (rājā) 143, 216, 387-91
Mallikādevī 248
Mallikārāma 18
Mahākaccānatthera 279-80, 340, 342
Mahākappina 191
Mahākassapatthera 54-7, 177, 179-81, 371
Mahāgovinda 54
Mahāpajāpatigotamī 150-2, 251
Mahāpadumakumāra 264
Mahāpanthakatthera 290
Mahāmandhātu 54
Mahāmāyā 132, 250-1
Mahāmoggallānatthera 52, 139, 148, 221-4, 269, 293, 368
Mahārathadevaputta 179
Mahāvana 165
Mahāvihāra 2
Mahāsīvatthera 294
Māgaṇḍiya 347, 349-50, 355
Māgadha 92

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ma]

Māra 195, 217-8, 295-6, 298, 333
Migāraseṭṭhi 140-1, 384
Mucalinda (nāgarājā) 89
Munāḷi (dhutta) 238-9
Meghiyatthera 196-7, 199-200, 213-4
Meṇḍakaseṭṭhi 141
Mettiyabhūmajakabhikkhū 388, 391

[Ya - Ra]

Yamunā (nadī) 272, 274
Yasoja 162
Yasojatthera 161
Yāmā 349
Yugandhara 23, 370
Rājagaha 54, 56, 148, 151-4, 264, 293, 318, 324, 346, 368, 387, 390
Rāhulatthera 151
Revatatthera 52

[La - Va]

Lakuṇḍakabhaddiya 327-30, 334-6
Licchavī (rājā) 165, 368
Lohapāsāda 300
Vakkali 283
Vaggumudānadī 164-6
Vaṅgantabrāhmaṇa 242
Vajjī (raṭṭha) 164, 346, 379

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဘ-မ]

ဘဒ္ဒိယနဂရ ၁၄၁
ဘလ္လိက ၅၀
မဂဓ (ရဋ္ဌ) ၃၂၄၊ ၃၆၇၊ ၃၇၉
မင်္ဂလ (ဟတ္ထိ) ၃၆၄
မလ္လဇနပဒ ၃၄၂၊ ၃၆၁
မလ္လ (ရာဇာ) ၁၄၃၊ ၂၁၆၊ ၃၈၇-၉၁
မလ္လိကာဒေဝီ ၂၄၈
မလ္လိကာရာမ ၁၈
မဟာကစ္စာနတ္ထေရ ၂၇၉-၈၀၊ ၃၄၀၊ ၃၄၂
မဟာကပ္ပိန ၁၉၁
မဟာကဿပတ္ထေရ ၅၄-၇၊ ၁၇၇၊ ၁၇၉-၈၁၊ ၃၇၁
မဟာဂေါဝိန္ဒ ၅၄
မဟာပဇာပတိဂေါတမီ ၁၅၀-၂၊ ၂၅၁
မဟာပဒုမကုမာရ ၂၆၄
မဟာပန္ထကတ္ထေရ ၂၉၀
မဟာမန္ဓာတု ၅၄
မဟာမာယာ ၁၃၂၊ ၂၅၀-၁
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရ ၅၂၊ ၁၃၉၊ ၁၄၈၊ ၂၂၁-၄၊ ၂၆၉၊ ၂၉၃၊ ၃၆၈
မဟာရထဒေဝပုတ္တ ၁၇၉
မဟာဝန ၁၆၅
မဟာဝိဟာရ ၂
မဟာသီဝတ္ထေရ ၂၉၄
မာဂဏ္ဍိယ ၃၄၇၊ ၃၄၉-၅၀၊ ၃၅၅
မာဂဓ ၉၂

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မာရ ၁၉၅၊ ၂၁၇-၈၊ ၂၉၅-၆၊ ၂၉၈၊ ၃၃၃
မိဂါရသေဋ္ဌိ ၁၄၀-၁၊ ၃၈၄
မုစလိန္ဒ (နာဂရာဇာ) ၈၉
မုနာဠိ (ဓုတ္တ) ၂၃၈-၉
မေဃိယတ္ထေရ ၁၉၆-၇၊ ၁၉၉-၂၀၀၊ ၂၁၃-၄
မေဏ္ဍကသေဋ္ဌိ ၁၄၁
မေတ္တိယဘူမဇကဘိက္ခူ ၃၈၈၊ ၃၉၁

[ယ-ရ]

ယမုနာ (နဒီ) ၂၇၂၊ ၂၇၄
ယသောဇ ၁၆၂
ယသောဇတ္ထေရ ၁၆၁
ယာမာ ၃၄၉
ယုဂန္ဓရ ၂၃၊ ၃၇၀
ရာဇဂဟ ၅၄၊ ၅၆၊ ၁၄၈၊ ၁၅၁-၄၊ ၂၆၄၊ ၂၉၃၊ ၃၁၈၊ ၃၂၄၊ ၃၄၆၊ ၃၆၈၊ ၃၈၇၊ ၃၉၀
ရာဟုလတ္ထေရ ၁၅၁
ရေဝတတ္ထေရ ၅၂

[လ-ဝ]

လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယ ၃၂၇-၃၀၊ ၃၃၄-၆
လိစ္ဆဝီ (ရာဇာ) ၁၆၅၊ ၃၆၈
လောဟပါသာဒ ၃၀၀
ဝက္ကလိ ၂၈၃
ဝဂ္ဂုမုဒါနဒီ ၁၆၄-၆
ဝင်္ကန္တဗြာဟ္မဏ ၂၄၂
ဝဇ္ဇီ (ရဋ္ဌ) ၁၆၄၊ ၃၄၆၊ ၃၇၉

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Va]

Vassakārabrāhmaṇa 379-81
Visākhā (upāsikā) 141, 384, 385
Vepacitti (asurā) 271
Verañjabrāhmaṇa 164
Verañjā 241
Vesālī 165, 293-4, 346
Veḷuvagāma 193-4
Veḷuvana 54, 57, 151, 224

[Sa]

Sakka (devarājā) 3, 56, 153, 177-80, 222, 258-9, 337, 371, 379
Saṅgāmajitthera 65-7
Sañjīva 123
Sattambacetiya 293
Sabhiyaparibbājaka 73
Sāgata 196
Sātāgira 59
Sāmāvatī 347-50
Sārandadayakkha 293
Sāriputtatthera 52, 124, 221-2, 224, 242, 246, 289, 327
Sāvatthī 18, 50-2, 64-5, 77, 86, 93, 97, 105, 140-1, 152, 162, 165, 235, 293, 309-11, 322, 327, 331-2, 340, 368, 385, 390
Sīvalitthera 108
Sujātā 366
Sudassana (pabbata) 272-3
Suddhodanamahārājā 151
Sunakkhatta 196
Sunidha (brāhmaṇa) 379-81
Sundarī (paribbājikā) 100, 232-5, 237-40
Suppabuddha 253-5, 257-9, 262-3, 267
Suppavāsā (upāsikā) 108, 139
Suppāraka (paṭṭana) 70-1, 76
Subhaddaparibbājaka 295
Subhamāṇava 6
Subhūtitthera 316-8
Sumanadevī 141
Surabhi (Paccekabuddha) 238-9
Senanigama 49
Soṇa (upāsaka) 278-81
Soṇatthera 282-3

[Ha]

Haṁsavatīnagara 70
Huṁhuṅkajātikaṁ 48
Huṁhuṅkāra 50
Himavanta 23, 38, 349
Hema (hatthi) 364
Hemavata 59

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဝ]

ဝဿကာရဗြာဟ္မဏ ၃၇၉-၈၁
ဝိသာခါ (ဥပါသိကာ) ၁၄၁၊ ၃၈၄၊ ၃၈၅
ဝေပစိတ္တိ (အသုရာ) ၂၇၁
ဝေရဉ္ဇဗြာဟ္မဏ ၁၆၄
ဝေရဉ္ဇာ ၂၄၁
ဝေသာလီ ၁၆၅၊ ၂၉၃-၄၊ ၃၄၆
ဝေဠုဝဂါမ ၁၉၃-၄
ဝေဠုဝန ၅၄၊ ၅၇၊ ၁၅၁၊ ၂၂၄

[သ]

သက္က (ဒေဝရာဇာ) ၃၊ ၅၆၊ ၁၅၃၊ ၁၇၇-၈၀၊ ၂၂၂၊ ၂၅၈-၉၊ ၃၃၇၊ ၃၇၁၊ ၃၇၉
သင်္ဂါမဇိတ္ထေရ ၆၅-၇
သဉ္ဇီဝ ၁၂၃
သတ္တမ္ဗစေတိယ ၂၉၃
သဘိယပရိဗ္ဗာဇက ၇၃
သာဂတ ၁၉၆
သာတာဂိရ ၅၉
သာမာဝတီ ၃၄၇-၅၀
သာရန္ဒဒယက္ခ ၂၉၃
သာရိပုတ္တတ္ထေရ ၅၂၊ ၁၂၄၊ ၂၂၁-၂၊ ၂၂၄၊ ၂၄၂၊ ၂၄၆၊ ၂၈၉၊ ၃၂၇
သာဝတ္ထိ ၁၈၊ ၅၀-၂၊ ၆၄-၅၊ ၇၇၊ ၈၆၊ ၉၃၊ ၉၇၊ ၁၀၅၊ ၁၄၀-၁၊ ၁၅၂၊ ၁၆၂၊ ၁၆၅၊ ၂၃၅၊ ၂၉၃၊ ၃၀၉-၁၁၊ ၃၂၂၊ ၃၂၇၊ ၃၃၁-၂၊ ၃၄၀၊ ၃၆၈၊ ၃၈၅၊ ၃၉၀
သီဝလိတ္ထေရ ၁၀၈
သုဇာတာ ၃၆၆
သုဒဿန (ပဗ္ဗတ) ၂၇၂-၃
သုဒ္ဓောဒနမဟာရာဇာ ၁၅၁
သုနက္ခတ္တ ၁၉၆
သုနိဓ (ဗြာဟ္မဏ) ၃၇၉-၈၁
သုန္ဒရီ (ပရိဗ္ဗာဇိကာ) ၁၀၀၊ ၂၃၂-၅၊ ၂၃၇-၄၀
သုပ္ပဗုဒ္ဓ ၂၅၃-၅၊ ၂၅၇-၉၊ ၂၆၂-၃၊ ၂၆၇
သုပ္ပဝါသာ (ဥပါသိကာ) ၁၀၈၊ ၁၃၉
သုပ္ပါရက (ပဋ္ဋန) ၇၀-၁၊ ၇၆
သုဘဒ္ဒပရိဗ္ဗာဇက ၂၉၅
သုဘမာဏဝ ၆
သုဘူတိတ္ထေရ ၃၁၆-၈
သုမနဒေဝီ ၁၄၁
သုရဘိ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ) ၂၃၈-၉
သေနနိဂမ ၄၉
သောဏ (ဥပါသက) ၂၇၈-၈၁
သောဏတ္ထေရ ၂၈၂-၃

[ဟ]

ဟံသဝတီနဂရ ၇၀
ဟုံဟုင်္ကဇာတိကံ ၄၈
ဟုံဟုင်္ကာရ ၅၀
ဟိမဝန္တ ၂၃၊ ၃၈၊ ၃၄၉
ဟေမ (ဟတ္ထိ) ၃၆၄
ဟေမဝတ ၅၉

Udānaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Udānaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akampanīyassa Bhagavato = Akampiyabhāvato (Sī, Syā)	63
Akicchasiddhiyā = Kiccasiddhiyā (Ka)	184
Aggato = Pekkhato (Syā)	239
Aggaphale = Maggaphale (Sī)	321
Acariṁ = Akariṁ (Sī, Syā)	241
Acchādanaṁ = Kopinacchādanaṁ (Syā)	70
Aññepi = Ajjāpi (Ka)	47
Aṭṭhannaṁ = Atthānaṁ (Sī, Syā)	275
Aḍḍhūnanavamattā = Aḍḍhanavamattā (Ka)	4
Atītantipi = Atītādi (Syā)	37
Atthi = Natthi (Ka)	80
Adiṭṭhakosallena vāti = Ariṭṭhakosallena cāti (?)	80
Adhigataphalāya = Āgataphalāya (Ka)	348
Adhimuttataṁ = Vimuttataṁ (Sī, Syā)	172
Ananucchavikaṁ = Acchariyaṁ (Sī)	348
Anādānataṁ = Abharaṇataṁ (Ka)	182
Aniṭṭhābhimato = Aniṭṭhasammato (Sī)	182
Anibaddhupaṭṭhākakālo = Anibaddhūpaṭṭhāko (Ka)	382
Anivattanāya = Anivattitāya (Sī) Anibbattanāya (Syā)	37
Anuttamatthopi = Anumānatthopi (Sī)	14
Anupalepitasaṅkhātaṁ = Anupakkilesasaṅkhātaṁ (Ka)	149

ဥဒါနဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

ဥဒါနဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကမ္ပနီယဿ ဘဂဝတော = အကမ္ပိယဘာဝတော (သီ၊ သျာ)	၆၃
အကိစ္ဆသိဒ္ဓိယာ = ကိစ္စသိဒ္ဓိယာ (က)	၁၈၄
အဂ္ဂတော = ပေက္ခတော (သျာ)	၂၃၉
အဂ္ဂဖလေ = မဂ္ဂဖလေ (သီ)	၃၂၁
အစရိံ = အကရိံ (သီ၊ သျာ)	၂၄၁
အစ္ဆာဒနံ = ကောပိနစ္ဆာဒနံ (သျာ)	၇၀
အညေပိ = အဇ္ဇာပိ (က)	၄၇
အဋ္ဌန္နံ = အတ္ထာနံ (သီ၊ သျာ)	၂၇၅
အဍ္ဎူနနဝမတ္တာ = အဍ္ဎနဝမတ္တာ (က)	၄
အတီတန္တိပိ = အတီတာဒိ (သျာ)	၃၇
အတ္ထိ = နတ္ထိ (က)	၈၀
အဒိဋ္ဌကောသလ္လေန ဝါတိ = အရိဋ္ဌကောသလ္လေန စာတိ (?)	၈၀
အဓိဂတဖလာယ = အာဂတဖလာယ (က)	၃၄၈
အဓိမုတ္တတံ = ဝိမုတ္တတံ (သီ၊ သျာ)	၁၇၂
အနနုစ္ဆဝိကံ = အစ္ဆရိယံ (သီ)	၃၄၈
အနာဒါနတံ = အာဘရဏတံ (က)	၁၈၂
အနိဋ္ဌာဘိမတော = အနိဋ္ဌသမ္မတော (သီ)	၁၈၂
အနိဗဒ္ဓုပဋ္ဌာကကာလော = အနိဗဒ္ဓူပဋ္ဌာကော (က)	၃၈၂
အနိဝတ္တနာယ = အနိဝတ္တိတာယ (သီ) အနိဗ္ဗတ္တနာယ (သျာ)	၃၇
အနုတ္တမတ္ထောပိ = အနုမာနတ္ထောပိ (သီ)	၁၄
အနုပလေပိတသင်္ခါတံ = အနုပက္ကိလေသသင်္ခါတံ (က)	၁၄၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anotiṇṇattā = Otiṇṇaṭṭhānaṁ (Sī)	381
Anobhāsanīyā = Anogāhaniyā (Ka)	134
Apatāsīti = Avatthāsīti (Sī, Syā, Ka)	223
Apadakkhiṇaṁ = Apasabyapakkhe (Syā)	265
Apecca = Sañcicca (Sī, Syā)	268
Abhijjhādīnaṁ = Avijjādīnaṁ (Ka)	172
Abhinivesākārānaṁ = Abhinivesavohārānaṁ (Ka)	308
Ayaṁ saddo = Bhāsāsaddo (Syā)	61
Avagatoti = Adhigatoti (Sī)	116
Avayavasambandhe = Avayavāvayavīsambandhe (Sī, Syā)	104
Aviddasuno = Avidū (Sī, Ka)	290
Avilomayaṁ = Avalambiya (Syā)	2
Aviheṭhayaṁ = Aheṭhayaṁ (Sī, Syā)	3
Asakadhammā = Paradhammā (Syā)	62
Asiddhassa = Aladdhassa (Sī)	315
Assa = Satta divase (Ka)	109
[Ā]	
Ākārehi = Kāraṇehi (Ka)	32
Ācaritvā = Ācaratā (Sī, Syā)	190
Ādhārabhāvena = Tabbhāvena (Sī) Tadabhāvena (Ka)	20
Āpānabhūmiṁ = Kīḷanabhūmiṁ (Ka)	331
Ābhatena = Ābhatakena (Sī) Agadāmalakena (Ka)	209
Āmisasaṅgaṇhanena = Āmisaṁ gaṇhantena (Syā, Ka)	181
Āyatati = Āyaṁ tanati (Ka)	38
Ārāmadaṇḍabrāhmaṇādīhi = Soṇadaṇḍabrāhmaṇādīhi (Syā)	3
Āvusoti = Mā āvusoti (Sī, Syā)	283
[I]	
Ijjhati = Icchati (Sī, Syā)	213
Idaṁ vata = Imamatthaṁ (Ka)	198

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနောတိဏ္ဏတ္တာ = ဩတိဏ္ဏဋ္ဌာနံ (သီ)	၃၈၁
အနောဘာသနီယာ = အနောဂါဟနိယာ (က)	၁၃၄
အပတာသီတိ = အဝတ္ထာသီတိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၂၂၃
အပဒက္ခိဏံ = အပသဗျပက္ခေ (သျာ)	၂၆၅
အပေစ္စ = သဉ္စိစ္စ (သီ၊ သျာ)	၂၆၈
အဘိဇ္ဈာဒီနံ = အဝိဇ္ဇာဒီနံ (က)	၁၇၂
အဘိနိဝေသာကာရာနံ = အဘိနိဝေသဝေါဟာရာနံ (က)	၃၀၈
အယံ သဒ္ဒေါ = ဘာသာသဒ္ဒေါ (သျာ)	၆၁
အဝဂတောတိ = အဓိဂတောတိ (သီ)	၁၁၆
အဝယဝသမ္ဗန္ဓေ = အဝယဝါဝယဝီသမ္ဗန္ဓေ (သီ၊ သျာ)	၁၀၄
အဝိဒ္ဒသုနော = အဝိဒူ (သီ၊ က)	၂၉၀
အဝိလောမယံ = အဝလမ္ဗိယ (သျာ)	၂
အဝိဟေဌယံ = အဟေဌယံ (သီ၊ သျာ)	၃
အသကဓမ္မာ = ပရဓမ္မာ (သျာ)	၆၂
အသိဒ္ဓဿ = အလဒ္ဓဿ (သီ)	၃၁၅
အဿ = သတ္တ ဒိဝသေ (က)	၁၀၉
[အာ]	
အာကာရေဟိ = ကာရဏေဟိ (က)	၃၂
အာစရိတွာ = အာစရတာ (သီ၊ သျာ)	၁၉၀
အာဓာရဘာဝေန = တဗ္ဘာဝေန (သီ) တဒဘာဝေန (က)	၂၀
အာပါနဘူမိံ = ကီဠနဘူမိံ (က)	၃၃၁
အာဘတေန = အာဘတကေန (သီ) အဂဒါမလကေန (က)	၂၀၉
အာမိသသင်္ဂဏှနေန = အာမိသံ ဂဏှန္တေန (သျာ၊ က)	၁၈၁
အာယတတိ = အာယံ တနတိ (က)	၃၈
အာရာမဒဏ္ဍဗြာဟ္မဏာဒီဟိ = သောဏဒဏ္ဍဗြာဟ္မဏာဒီဟိ (သျာ)	၃
အာဝုသောတိ = မာ အာဝုသောတိ (သီ၊ သျာ)	၂၈၃
[ဣ]	
ဣဇ္ဈတိ = ဣစ္ဆတိ (သီ၊ သျာ)	၂၁၃
ဣဒံ ဝတ = ဣမမတ္ထံ (က)	၁၉၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[I - U - Ū]	
Ivasaddo = Idhasaddo (Sī, Syā)	312
Ukkaṭṭhapaṭipadampi = Ukkaṁsapāramiṁ (Ka)	160
Udānamitisaṅgītaṁ = Udānaṁ nāma nāmena (Ka)	393
Udānasaṅgahaṁ = Udānaṅgaṁ (Sī)	4
Upatthambhite = Upatthaddhe (Ka)	223
Upadiseyya = Paṭivedeyya (Ka)	260
Uparibrahmalokato = Rūpibrahmalokato (Sī, Syā)	95
Upalabbhamānopi = Upalabhamānopi (Sī)	352
Upādānakkhayāvaho = Upādānakkhayāva so (Syā)	393
Upādīnaṁ = Upādinnānaṁ (Sī)	134
Uppilāvāti = Ubbilāpāti (Sī, Syā)	215
Ullapanādhippāyā = Ullumpanādhippāyā (Ka)	173
Ūrutthambhakasarīrassa = Ūruthaddhakāraṁ sarīrassa (Syā)	60
[E-O]	
Ekakoti = Ekaposīti (Sī, Ka)	57
Etasmiṁ = Etasmiṁ purimasmiṁ (Sī, Syā)	35
Evaṁ tayidaṁ = Evamādi tayidaṁ (Sī, Syā)	2
Eva kopā = Anekabhedā kopā (Sī)	146
Ogāhitvā = Obhāsetvā (Sī, Syā)	393
Ocaraṇanti = 'Paran'ti (Syā)	303
Osārissāmīti = Oyāyissāmīti (Sī, Syā)	303
[Ka]	
Kakudhāpi = Kukuṭṭhāpi (Sī, Ka)	364
Kattabbakaraṇaṁ = Gahetabbaṁ pahātabbañca (Sī)	302
Kathāya = Gāthāya (Sī, Syā)	307
Kammena = Kamena (Ka)	315
Karaṇīyena = Karaṇīyena divasassa divā (Sī, Syā)	141
Karoti vācāya = Karoti vā tassa (Syā)	137
Kasmiṁ ṭhāne = Asukasmiṁ ṭhāne (Ka)	75
Kāraṇḍava = ...kādamba (Sī, Syā)	344

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဣ-ဥ-ဦ]	
ဣဝသဒ္ဒေါ = ဣဓသဒ္ဒေါ (သီ၊ သျာ)	၃၁၂
ဥက္ကဋ္ဌပဋိပဒမ္ပိ = ဥက္ကံသပါရမိံ (က)	၁၆၀
ဥဒါနမိတိသင်္ဂီတံ = ဥဒါနံ နာမ နာမေန (က)	၃၉၃
ဥဒါနသင်္ဂဟံ = ဥဒါနင်္ဂံ (သီ)	၄
ဥပတ္ထမ္ဘိတေ = ဥပတ္ထဒ္ဓေ (က)	၂၂၃
ဥပဒိသေယျ = ပဋိဝေဒေယျ (က)	၂၆၀
ဥပရိဗြဟ္မလောကတော = ရူပိဗြဟ္မလောကတော (သီ၊ သျာ)	၉၅
ဥပလဗ္ဘမာနောပိ = ဥပလဘမာနောပိ (သီ)	၃၅၂
ဥပါဒါနက္ခယာဝဟော = ဥပါဒါနက္ခယာဝ သော (သျာ)	၃၉၃
ဥပါဒီနံ = ဥပါဒိန္နာနံ (သီ)	၁၃၄
ဥပ္ပိလာဝါတိ = ဥဗ္ဗိလာပါတိ (သီ၊ သျာ)	၂၁၅
ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယာ = ဥလ္လုမ္ပနာဓိပ္ပါယာ (က)	၁၇၃
ဦရုတ္ထမ္ဘကသရီရဿ = ဦရုထဒ္ဓကာရံ သရီရဿ (သျာ)	၆၀
[ဧ-ဩ]	
ဧကကောတိ = ဧကပေါသီတိ (သီ၊ က)	၅၇
ဧတသ္မိံ = ဧတသ္မိံ ပုရိမသ္မိံ (သီ၊ သျာ)	၃၅
ဧဝံ တယိဒံ = ဧဝမာဒိ တယိဒံ (သီ၊ သျာ)	၂
ဧဝ ကောပါ = အနေကဘေဒါ ကောပါ (သီ)	၁၄၆
ဩဂါဟိတွာ = ဩဘာသေတွာ (သီ၊ သျာ)	၃၉၃
ဩစရဏန္တိ = 'ပရ'န္တိ (သျာ)	၃၀၃
ဩသာရိဿာမီတိ = ဩယာယိဿာမီတိ (သီ၊ သျာ)	၃၀၃
[က]	
ကကုဓာပိ = ကုကုဋ္ဌာပိ (သီ၊ က)	၃၆၄
ကတ္တဗ္ဗကရဏံ = ဂဟေတဗ္ဗံ ပဟာတဗ္ဗဉ္စ (သီ)	၃၀၂
ကထာယ = ဂါထာယ (သီ၊ သျာ)	၃၀၇
ကမ္မေန = ကမေန (က)	၃၁၅
ကရဏီယေန = ကရဏီယေန ဒိဝသဿ ဒိဝါ (သီ၊ သျာ)	၁၄၁
ကရောတိ ဝါစာယ = ကရောတိ ဝါ တဿ (သျာ)	၁၃၇
ကသ္မိံ ဌာနေ = အသုကသ္မိံ ဌာနေ (က)	၇၅
ကာရဏ္ဍဝ = ...ကာဒမ္ဗ (သီ၊ သျာ)	၃၄၄

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kālo eva = Kālotveva (Sī, Ka) 19
Kilesagaṇassa = Kilesagahanassa (Sī, Syā) 193
Kilesavassaṁ = Kilesavassanena (Sī, Ka) 278
Kulaguṇḍikajāto = Gulāguṇḍikajāto (Sī) 126
Kusalānaṁ = Kusalākusalānaṁ (Ka) 201

[Kha - Ga]

Khadiravanikarevato = Kadiravanavāsīrevato (Sī) 52
Khipiṁ = Dahiṁ (Syā) 240
Khīrūpagehi = Khīrapakehi (Sī, Syā) 226
Gacchatīti = Gacchantīti (Sī, Syā) 321
Gacchante = Gacchante gacchante (Sī, Syā) 344
Gaṇituṁ = Bhaṇituṁ (Sī, Ka) 184
Gaṇite = Nihate (Sī) Gahaṇe (Ka) 155
Gatena = Gate (Sī, Ka) 254
Gadhito = Gathito (Sī) 189
Gandhavāṇijjāya = Bhaṇḍavaṇijjāya (Sī, Syā) 279
Garu = Garuvacanaṁ (Sī, Syā, Ka) 22
Gahitanāmavasena = Gahitanāmānvayena (Ka) 51
Gahitākārassa = Ṭhitākārassa (Sī) Hitākārassa (Ka) 13
Gāmaggahaṇaṭṭhāne = Gāmaṅgaṇaṭṭhāne (Ka) 367
Gāravaṁ = Ādarabhāvaṁ (Sī, Syā) 102
...gāhanato = ...bodhato (Sī, Syā) 131
Gūthadhārī = Gūthakhādī (Ka) 65

[Gha - Ca]

Gharāvāsādihetu = Rāgādihetu (Sī, Syā) 301
Cakkabhedaṁ = Vaggabhedaṁ (Sī) 387
Catukiccaṁ katvā = Catukiccasādhakattā (Ka) 276
Cāpālassa = Pāvālassa (Syā) 293
Cāyaṁ = Vāyaṁ (Syā) 133

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကာလော ဧဝ = ကာလောတွေဝ (သီ၊ က) ၁၉
ကိလေသဂဏဿ = ကိလေသဂဟနဿ (သီ၊ သျာ) ၁၉၃
ကိလေသဝဿံ = ကိလေသဝဿနေန (သီ၊ က) ၂၇၈
ကုလဂုဏ္ဍိကဇာတော = ဂုလာဂုဏ္ဍိကဇာတော (သီ) ၁၂၆
ကုသလာနံ = ကုသလာကုသလာနံ (က) ၂၀၁

[ခ-ဂ]

ခဒိရဝနိကရေဝတော = ခဒိရဝနဝါသီရေဝတော (သီ) ၅၂
ခိပိံ = ဒဟိံ (သျာ) ၂၄၀
ခီရူပဂေဟိ = ခီရပကေဟိ (သီ၊ သျာ) ၂၂၆
ဂစ္ဆတီတိ = ဂစ္ဆန္တီတိ (သီ၊ သျာ) ၃၂၁
ဂစ္ဆန္တေ = ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ (သီ၊ သျာ) ၃၄၄
ဂဏိတုံ = ဘဏိတုံ (သီ၊ က) ၁၈၄
ဂဏိတေ = နိဟတေ (သီ) ဂဟဏေ (က) ၁၅၅
ဂတေန = ဂတေ (သီ၊ က) ၂၅၄
ဂဓိတော = ဂထိတော (သီ) ၁၈၉
ဂန္ဓဝါဏိဇ္ဇာယ = ဘဏ္ဍဝဏိဇ္ဇာယ (သီ၊ သျာ) ၂၇၉
ဂရု = ဂရုဝစနံ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၂
ဂဟိတနာမဝသေန = ဂဟိတနာမာန္ဝယေန (က) ၅၁
ဂဟိတာကာရဿ = ဌိတာကာရဿ (သီ) ဟိတာကာရဿ (က) ၁၃
ဂါမဂ္ဂဟဏဋ္ဌာနေ = ဂါမင်္ဂဏဋ္ဌာနေ (က) ၃၆၇
ဂါရဝံ = အာဒရဘာဝံ (သီ၊ သျာ) ၁၀၂
....ဂါဟနတော = ...ဗောဓတော (သီ၊ သျာ) ၁၃၁
ဂူထဓာရီ = ဂူထခါဒီ (က) ၆၅

[ဃ-စ]

ဃရာဝါသာဒိဟေတု = ရာဂါဒိဟေတု (သီ၊ သျာ) ၃၀၁
စက္ကဘေဒံ = ဝဂ္ဂဘေဒံ (သီ) ၃၈၇
စတုကိစ္စံ ကတွာ = စတုကိစ္စသာဓကတ္တာ (က) ၂၇၆
စာပါလဿ = ပါဝါလဿ (သျာ) ၂၉၃
စာယံ = ဝါယံ (သျာ) ၁၃၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cittiṁ = Cāyitaṁ (Sī, Syā)	58
...cittuppattiyā = ...cittapavattiyā (Ka)	177
Cundaka = Cunda (Sī, Syā)	364
[Cha - Ja - Ṭha - Ḍa]	
Chaṭṭhampi cittaṁ = Chaṭṭhampi maggacittaṁ (Sī, Ka)	31
Jaliṁsu = Jotiṁsu (Sī, Syā)	132
Juṇhāvibhāsanena = Juṇhaviddhaṁsanena (Syā)	87
Jotiraso = Jotiraṅgo (Sī)	92
Ṭhapetvā = Taṁ sadisaṁ ṭhapetvā (Sī)	59
Ṭhāpanavasena = Ṭhānavasena (Ka)	98
Ṭhiti = Dhiti (Syā)	338
Ḍayhi = Nassi (Syā)	390
[Ta]	
Taṁ seṭṭhi = Taṁ mahesiṁ (Syā)	265
Taṁ vataṁ = Taṁ vattaṁ (Sī)	49
Takkaro = Vatakkaro (Sī, Syā)	126
Taṇhādiṭṭhābhinandanāhi = Taṇhādiṭṭhibhavanandanāya (Sī, Syā)	189
Tato = Yato (Syā)	175
Tattha = Tatthidaṁ (Sī, Syā)	388
Tathābhāvaṁ = Tathāgatabhāvaṁ (Sī, Syā)	309
Tadantarāyā = Bādhakantarāyā (Sī)	80
Tadavatthaṁ = Tadavatthuṁ (Syā)	37
Tadāpahantipi = Tadapahantipi (Syā) Na tadāpahantipi (Ka)	355
Tadā hi = Tadā kira (Sī, Syā)	338
Tantavāyavāso = Tantavāyavāṭo (Sī)	57
Tanti-atthadesanā = Tantitanti-atthatantidesanā (Ka)	10
Tapussabhallikānaṁ = Tapassubhallikānaṁ (Sī)	50
Tamatthaṁ = Sabbamettha (Sī) Taṁ tamatthaṁ (Ka)	20
Tayā = Tassā (Sī, Syā)	385

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[စ]	
စိတ္တိံ = စာယိတံ (သီ၊ သျာ)	၅၈
····စိတ္တုပ္ပတ္တိယာ = ····စိတ္တပဝတ္တိယာ (က)	၁၇၇
စုန္ဒက = စုန္ဒ (သီ၊ သျာ)	၃၆၄
[ဆ-ဇ-ဋ-ဍ]	
ဆဋ္ဌမ္ပိ စိတ္တံ = ဆဋ္ဌမ္ပိ မဂ္ဂစိတ္တံ (သီ၊ က)	၃၁
ဇလိံသု = ဇောတိံသု (သီ၊ သျာ)	၁၃၂
ဇုဏှာဝိဘာသနေန = ဇုဏှဝိဒ္ဓံသနေန (သျာ)	၈၇
ဇောတိရသော = ဇောတိရင်္ဂေါ (သီ)	၉၂
ဌပေတွာ = တံ သဒိသံ ဌပေတွာ (သီ)	၅၉
ဌာပနဝသေန = ဌာနဝသေန (က)	၉၈
ဌိတိ = ဓိတိ (သျာ)	၃၃၈
ဍယှိ = နဿိ (သျာ)	၃၉၀
[တ]	
တံ သေဋ္ဌိ = တံ မဟေသိံ (သျာ)	၂၆၅
တံ ဝတံ = တံ ဝတ္တံ (သီ)	၄၉
တက္ကရော = ဝတက္ကရော (သီ၊ သျာ)	၁၂၆
တဏှာဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနာဟိ = တဏှာဒိဋ္ဌိဘဝနန္ဒနာယ (သီ၊ သျာ)	၁၈၉
တတော = ယတော (သျာ)	၁၇၅
တတ္ထ = တတ္ထိဒံ (သီ၊ သျာ)	၃၈၈
တထာဘာဝံ = တထာဂတဘာဝံ (သီ၊ သျာ)	၃၀၉
တဒန္တရာယာ = ဗာဓကန္တရာယာ (သီ)	၈၀
တဒဝတ္ထံ = တဒဝတ္ထုံ (သျာ)	၃၇
တဒါပဟန္တိပိ = တဒပဟန္တိပိ (သျာ) န တဒါပဟန္တိပိ (က)	၃၅၅
တဒါ ဟိ = တဒါ ကိရ (သီ၊ သျာ)	၃၃၈
တန္တဝါယဝါသော = တန္တဝါယဝါဋော (သီ)	၅၇
တန္တိအတ္ထဒေသနာ = တန္တိတန္တိအတ္ထတန္တိဒေသနာ (က)	၁၀
တပုဿဘလ္လိကာနံ = တပဿုဘလ္လိကာနံ (သီ)	၅၀
တမတ္ထံ = သဗ္ဗမေတ္ထ (သီ) တံ တမတ္ထံ (က)	၂၀
တယာ = တဿာ (သီ၊ သျာ)	၃၈၅

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ta - Tha]

Tasaravaṭṭiṁ vaḍḍhentī viya = Tasaraṁ bandhentī viyā (Syā, Ka) 178
Tassa = Ekassa (Ka) 59
Tassa = Tattha (Sī) 388
Tikhiṇamantī = Tikhiṇamati (Sī) 233
Tiyaddhapariyāpanne = Paṭisandhipariyāpanne (Sī, Syā) 252
...tirohita = ...tirokuḍḍa (Sī, Syā) 119
Tīsupi = Catūsupi (Sī, Syā) 325
Thirabhūmiyaṁ = Vīrabhūmiyaṁ (Sī) 60

[Da]

Davādi-abhāvato = Tādibhāvato (Syā) 78
Dasakathāvatthusaṅkhātāpi hi = Dasakathāvatthugabbhāpi hi (Syā) 94
Dahanto = Garahanto (Sī) 156
Daḷhikammatthāya = Balikammatthāya (Ka) 347
Dārucīriyo = Dārucīradharo (Syā, Ka) 70
Diṭṭhā = Niddiṭṭhā (Syā, Ka) 257
Disāgajānaṁ hatthigajjitaṁ = Dīpirājānaṁ katagajjitaṁ (Ka) 60
Dīghāvāsatāya = Dīghatamatāya (Sī, Ka) 191
Dukkhasaccassa = Dukkhasaccasaṅkhātassa (Sī, Ka) 18
Dukkhābhitunno = Dukkhābhibhūto (Syā, Ka) 126
Durabhibhavanīyattā = Durabhibādhanīyattā naṁ (Sī) 54
Deva = Yante (Sī, Syā) 132
Devate = Sadevake (Ka) 75

[Dha - Na]

Dhanasampadaṁ = Ratanasampadaṁ (Sī) 78
Dhammanvayo = Dhammanayo (Sī, Syā) 353
Na uggamati = Na uṇṇamati (Syā) 325
Na unnamate = Na udeti (Sī) Na uṇṇamati (Syā) 325
Na paṭighādiko = Na paṭigho (Sī, Syā) 124
Nāhosi = Ahosi (Sī) 381

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ-ထ]

တသရဝဋ္ဋိံ ဝဍ္ဎေန္တိ ဝိယ = တသရံ ဗန္ဓေန္တိ ဝိယ (သျာ၊ က) ၁၇၈
တဿ = ဧကဿ (က) ၅၉
တဿ = တတ္ထ (သီ) ၃၈၈
တိခိဏမန္တိ = တိခိဏမတိ (သီ) ၂၃၃
တိယဒ္ဓပရိယာပန္နေ = ပဋိသန္ဓိပရိယာပန္နေ (သီ၊ သျာ) ၂၅၂
....တိရောဟိတ = ...တိရောကုဍ္ဍ (သီ၊ သျာ) ၁၁၉
တီသုပိ = စတူသုပိ (သီ၊ သျာ) ၃၂၅
ထိရဘူမိယံ = ဝီရဘူမိယံ (သီ) ၆၀

[ဒ]

ဒဝါဒိအဘာဝတော = တာဒိဘာဝတော (သျာ) ၇၈
ဒသကထာဝတ္ထုသင်္ခါတာပိ ဟိ = ဒသကထာဝတ္ထုဂဗ္ဘာပိ ဟိ (သျာ) ၉၄
ဒဟန္တော = ဂရဟန္တော (သီ) ၁၅၆
ဒဠှိကမ္မတ္ထာယ = ဗလိကမ္မတ္ထာယ (က) ၃၄၇
ဒါရုစီရိယော = ဒါရုစီရဓရော (သျာ၊ က) ၇၀
ဒိဋ္ဌာ = နိဒ္ဒိဋ္ဌာ (သျာ၊ က) ၂၅၇
ဒိသာဂဇာနံ ဟတ္ထိဂဇ္ဇိတံ = ဒီပိရာဇာနံ ကတဂဇ္ဇိတံ (က) ၆၀
ဒီဃာဝါသတာယ = ဒီဃတမတာယ (သီ၊ က) ၁၉၁
ဒုက္ခသစ္စဿ = ဒုက္ခသစ္စသင်္ခါတဿ (သီ၊ က) ၁၈
ဒုက္ခာဘိတုန္နော = ဒုက္ခာဘိဘူတော (သျာ၊ က) ၁၂၆
ဒုရဘိဘဝနီယတ္တာ = ဒုရဘိဗာဓနီယတ္တာ နံ (သီ) ၅၄
ဒေဝ = ယန္တေ (သီ၊ သျာ) ၁၃၂
ဒေဝတေ = သဒေဝကေ (က) ၇၅

[ဓ-န]

ဓနသမ္ပဒံ = ရတနသမ္ပဒံ (သီ) ၇၈
ဓမ္မန္ဝယော = ဓမ္မနယော (သီ၊ သျာ) ၃၅၃
န ဥဂ္ဂမတိ = န ဥဏ္ဏမတိ (သျာ) ၃၂၅
န ဥန္နမတေ = န ဥဒေတိ (သီ) န ဥဏ္ဏမတိ (သျာ) ၃၂၅
န ပဋိဃာဒိကော = န ပဋိဃော (သီ၊ သျာ) ၁၂၄
နာဟောသိ = အဟောသိ (သီ) ၃၈၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nikkhantuṁ = Niggantuṁ (Sī, Syā)	332
Niggamissatīti = Nibbamissatīti (Ka)	104
Nibbattanti = Nipatanti (Sī)	337
Nimittabhūtato = Tasmiṁ vā nimittabhūtaṁ (Syā, Ka)	10
Nirujjhati = Uppajjati (Sī)	44
Nelanti = Natthi elanti (Sī)	335
[Pa]	
Pakatidevā = Asurāti devā (Sī, Syā)	271
Pakappesi = Vināsesi (Sī, Syā)	240
Pakkanto ca = Pakkantañca naṁ (Syā, Ka)	262
Pakkuloti = Bakkuloti (Syā)	60
Pakkusāti = Pukkusāti (Sī)	73
Pakkhanditvā = Okkantitvā (Syā)	276
Pacurajanehi = Puthujjanehi (Sī)	87
Paccanubhotīti = Paccanubhūtanti (Sī, Syā)	309
Paccavekkhitvā = Sallakkhetvā (Sī, Syā)	327
Pañca = Gihisaṁsaggoti cha (Ka)	210
Paṭikārābhilāsāya = Phātikaraṇābhilāsāya (Sī)	319
Paṭipakkhādhigamena = Paṭipakkhavigamena (Sī, Ka)	341
Paṭibāhanā... = Viheṭhanā... (Sī)	198
Paṭiladdhaguṇesu = Paṭividdhaguṇesu (Sī, Syā)	135
Paṭivedhento = Paṭisedhento (Sī, Syā)	172
Paṭissavamocanatthaṁ = Paṭiññāpamocanatthaṁ (Sī)	65
Paṭhanti = Vadanti (Sī, Syā)	217
Paṇḍitavedanīyaṁ = Paccattavedanīyaṁ (Sī, Syā)	354
Patodābhitunno = Kasābhihato (Sī, Syā)	242
Pattaṁ = Āturapattaṁ (Sī)	319
Patti ca = Pattadhammo ca (Sī, Ka)	259
...patthitāya = ...samacitāya (Sī)	366

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္က
[န]	
နိက္ခန္တုံ = နိဂ္ဂန္တုံ (သီ၊ သျာ)	၃၃၂
နိဂ္ဂမိဿတီတိ = နိဗ္ဗမိဿတီတိ (က)	၁၀၄
နိဗ္ဗတ္တန္တိ = နိပတန္တိ (သီ)	၃၃၇
နိမိတ္တဘူတတော = တသ္မိံ ဝါ နိမိတ္တဘူတံ (သျာ၊ က)	၁၀
နိရုဇ္ဈတိ = ဥပ္ပဇ္ဇတိ (သီ)	၄၄
နေလန္တိ = နတ္ထိ ဧလန္တိ (သီ)	၃၃၅
[ပ]	
ပကတိဒေဝါ = အသုရာတိ ဒေဝါ (သီ၊ သျာ)	၂၇၁
ပကပ္ပေသိ = ဝိနာသေသိ (သီ၊ သျာ)	၂၄၀
ပက္ကန္တော စ = ပက္ကန္တဉ္စ နံ (သျာ၊ က)	၂၆၂
ပက္ကုလောတိ = ဗက္ကုလောတိ (သျာ)	၆၀
ပက္ကုသာတိ = ပုက္ကုသာတိ (သီ)	၇၃
ပက္ခန္ဒိတွာ = ဩက္ကန္တိတွာ (သျာ)	၂၇၆
ပစုရဇနေဟိ = ပုထုဇ္ဇနေဟိ (သီ)	၈၇
ပစ္စနုဘောတီတိ = ပစ္စနုဘူတန္တိ (သီ၊ သျာ)	၃၀၉
ပစ္စဝေက္ခိတွာ = သလ္လက္ခေတွာ (သီ၊ သျာ)	၃၂၇
ပဉ္စ = ဂိဟိသံသဂ္ဂေါတိ ဆ (က)	၂၁၀
ပဋိကာရာဘိလာသာယ = ဖာတိကရဏာဘိလာသာယ (သီ)	၃၁၉
ပဋိပက္ခာဓိဂမေန = ပဋိပက္ခဝိဂမေန (သီ၊ က)	၃၄၁
ပဋိဗာဟနာ.... = ဝိဟေဌနာ.... (သီ)	၁၉၈
ပဋိလဒ္ဓဂုဏေသု = ပဋိဝိဒ္ဓဂုဏေသု (သီ၊ သျာ)	၁၃၅
ပဋိဝေဓေန္တော = ပဋိသေဓေန္တော (သီ၊ သျာ)	၁၇၂
ပဋိဿဝမောစနတ္ထံ = ပဋိညာပမောစနတ္ထံ (သီ)	၆၅
ပဌန္တိ = ဝဒန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၁၇
ပဏ္ဍိတဝေဒနီယံ = ပစ္စတ္တဝေဒနီယံ (သီ၊ သျာ)	၃၅၄
ပတောဒါဘိတုန္နော = ကသာဘိဟတော (သီ၊ သျာ)	၂၄၂
ပတ္တံ = အာတုရပတ္တံ (သီ)	၃၁၉
ပတ္တိ စ = ပတ္တဓမ္မော စ (သီ၊ က)	၂၅၉
....ပတ္ထိတာယ = ...သမစိတာယ (သီ)	၃၆၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Patthivo = Khattiyo (Sī, Syā)	240
Padatthassa = Paramatthassa (Sī, Syā)	21
Pabbatetipi paṭhanti = Papātetipi vadanti (Syā)	278
Parato = Upari (Ka)	252
Paradattavuttoti = Paradavuttoti (Sī, Syā)	145
Paraneyyabuddhino = Dassaneyyabuddhino (Ka)	358
Parapattikā = Padapattikā (Syā)	290
Parasattānaṁ = Parasantāne (Syā, Ka)	10
Parasmiṁ padhāne = Yasmiṁ pana padhāne (Sī) Parasmiṁ ṭhāne (Ka)	287
Paricaranti = Parijuhanti (Sī)	68
Paridahanaṁ = Paridahanaṁ vā (Sī) Paritāpanaṁ vā (Ka)	18
Parivitakkasaṅkhātaṁ = Viparītatakkasaṅkhātaṁ (Ka)	357
...parissayā = ...paripanthā (Sī, Syā)	213
Pareto = Upeto (Sī, Syā)	239
Paresaṁ = Padesaṁ (Sī, Ka)	50
Pavaṭṭetvā = Parivattetvā (Sī, Syā)	287
Pavattinivattīsu = Pavattiṁ sutvā (Sī, Ka)	280
Pākaṭasukhato = Pakaṭṭhasukhato (Syā)	123
Pāṭipadarattiyā = Sattamāya rattiyā (Sī, Ka)	46
Purimassavanaṁ = Purimavacanaṁ (Syā)	17
Pulāko = Phulāko (Sī, Syā)	91
[Ba - Bha]	
Bajjheyya = Baddho bhaveyya (Sī, Syā)	350
Bahukatāya = Lahukatāya (Ka)	216
Bhaṇḍabhaṇḍikānaṁ = Bhaṇḍagaṇṭhikānaṁ (Ka)	380
Bhaddako = Laddhako (Sī, Syā)	226
...bhavādāno = ...cittavodāno (Sī)	393
Bhassitvā = Galitvā (Ka)	70

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပတ္ထိဝေါ = ခတ္တိယော (သီ၊ သျာ)	၂၄၀
ပဒတ္ထဿ = ပရမတ္ထဿ (သီ၊ သျာ)	၂၁
ပဗ္ဗတေတိပိ ပဌန္တိ = ပပါတေတိပိ ဝဒန္တိ (သျာ)	၂၇၈
ပရတော = ဥပရိ (က)	၂၅၂
ပရဒတ္တဝုတ္တောတိ = ပရဒဝုတ္တောတိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၅
ပရနေယျဗုဒ္ဓိနော = ဒဿနေယျဗုဒ္ဓိနော (က)	၃၅၈
ပရပတ္တိကာ = ပဒပတ္တိကာ (သျာ)	၂၉၀
ပရသတ္တာနံ = ပရသန္တာနေ (သျာ၊ က)	၁၀
ပရသ္မိံ ပဓာနေ = ယသ္မိံ ပန ပဓာနေ (သီ) ပရသ္မိံ ဌာနေ (က)	၂၈၇
ပရိစရန္တိ = ပရိဇုဟန္တိ (သီ)	၆၈
ပရိဒဟနံ = ပရိဒဟနံ ဝါ (သီ) ပရိတာပနံ ဝါ (က)	၁၈
ပရိဝိတက္ကသင်္ခါတံ = ဝိပရီတတက္ကသင်္ခါတံ (က)	၃၅၇
....ပရိဿယာ = ...ပရိပန္ထာ (သီ၊ သျာ)	၂၁၃
ပရေတော = ဥပေတော (သီ၊ သျာ)	၂၃၉
ပရေသံ = ပဒေသံ (သီ၊ က)	၅၀
ပဝဋ္ဋေတွာ = ပရိဝတ္တေတွာ (သီ၊ သျာ)	၂၈၇
ပဝတ္တိနိဝတ္တီသု = ပဝတ္တိံ သုတွာ (သီ၊ က)	၂၈၀
ပါကဋသုခတော = ပကဋ္ဌသုခတော (သျာ)	၁၂၃
ပါဋိပဒရတ္တိယာ = သတ္တမာယ ရတ္တိယာ (သီ၊ က)	၄၆
ပုရိမဿဝနံ = ပုရိမဝစနံ (သျာ)	၁၇
ပုလာကော = ဖုလာကော (သီ၊ သျာ)	၉၁
[ဗ-ဘ]	
ဗဇ္ဈေယျ = ဗဒ္ဓေါ ဘဝေယျ (သီ၊ သျာ)	၃၅၀
ဗဟုကတာယ = လဟုကတာယ (က)	၂၁၆
ဘဏ္ဍဘဏ္ဍိကာနံ = ဘဏ္ဍဂဏ္ဌိကာနံ (က)	၃၈၀
ဘဒ္ဒကော = လဒ္ဓကော (သီ၊ သျာ)	၂၂၆
....ဘဝါဒါနော = ...စိတ္တဝေါဒါနော (သီ)	၃၉၃
ဘဿိတွာ = ဂလိတွာ (က)	၇၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mamārādhanatthaṁ = Sammāpaṭipajjanatthaṁ (Ka)	166
Maraṇavasena vā = Caraṇavasena vā (Sī)	202
Mallaputtaṁ niheṭhayiṁ = Mallayuddhaṁ nisedhayiṁ (Sī) Mallaputtaṁ nisedhayiṁ (Syā)	241
Masīti kajjalaṁ = Masīti ājhāmaṁ kajjalaṁ (Ka)	389
Mahākāyaṁ = Mahāvikāraṁ (Sī)	279
Mātuyā = Tassā (Sī, Syā)	112
Mānaṁ = Pamāṇaṁ (Syā) Nāḷiṁ (Ka)	2
Mālāguṇasadisiyo = Mālāguṇasadisatāyogato (Sī)	7
Mukhametanti = Mukhametaṁ pamukhametanti (Sī, Syā)	203
Mukhasambhāsā = Mukharā (Sī, Syā)	372
Mettāvihārasaṁsūcakaṁ = Mettāvihārasamuṭṭhāpakaṁ (Sī, Syā)	111
Merurājāva... = Dumarājāva... (Ka)	374
[Ya - Ra]	
Yathā sā = Yathāyaṁ (Ka)	154
Yasmiṁ nibbāne = Yassaṁ nibbānadhātuyaṁ (Sī)	87
Yāvatā = Yāva (Sī, Ka)	25
Yuttitopi = Atthatopi (Ka)	359
Yesaṁ natthi = Piye asati na santi (Ka)	386
Rājapaṭṭo = Rājāvaṭṭo (Sī, Syā)	92
Rūpasaddādiko = Rūpavedanādiko (Ka)	14
[La - Va]	
Lanti = Ālenti (Sī, Syā)	47
Vajiranigghātanigghosaṁ = Vajiranipphosanigghosaṁ (Syā)	60
Vaḍḍhamānassa = Patamānassa (Sī)	337
Vattuṁ = Kattuṁ (Sī)	372
Vatvāpi = Patvā (Sī, Syā)	269
Vanabhaṅgiyādino = Dinnagghiyādīnaṁ (Sī, Syā)	210

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မမာရာဓနတ္ထံ = သမ္မာပဋိပဇ္ဇနတ္ထံ (က)	၁၆၆
မရဏဝသေန ဝါ = စရဏဝသေန ဝါ (သီ)	၂၀၂
မလ္လပုတ္တံ နိဟေဌယိံ = မလ္လယုဒ္ဓံ နိသေဓယိံ (သီ) မလ္လပုတ္တံ နိသေဓယိံ (သျာ)	၂၄၁
မသီတိ ကဇ္ဇလံ = မသီတိ အာဈာမံ ကဇ္ဇလံ (က)	၃၈၉
မဟာကာယံ = မဟာဝိကာရံ (သီ)	၂၇၉
မာတုယာ = တဿာ (သီ၊ သျာ)	၁၁၂
မာနံ = ပမာဏံ (သျာ) နာဠိံ (က)	၂
မာလာဂုဏသဒိသိယော = မာလာဂုဏသဒိသတာယောဂတော (သီ)	၇
မုခမေတန္တိ = မုခမေတံ ပမုခမေတန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၀၃
မုခသမ္ဘာသာ = မုခရာ (သီ၊ သျာ)	၃၇၂
မေတ္တာဝိဟာရသံသူစကံ = မေတ္တာဝိဟာရသမုဋ္ဌာပကံ (သီ၊ သျာ)	၁၁၁
မေရုရာဇာဝ… = ဒုမရာဇာဝ… (က)	၃၇၄
[ယ-ရ]	
ယထာ သာ = ယထာယံ (က)	၁၅၄
ယသ္မိံ နိဗ္ဗာနေ = ယဿံ နိဗ္ဗာနဓာတုယံ (သီ)	၈၇
ယာဝတာ = ယာဝ (သီ၊ က)	၂၅
ယုတ္တိတောပိ = အတ္ထတောပိ (က)	၃၅၉
ယေသံ နတ္ထိ = ပိယေ အသတိ န သန္တိ (က)	၃၈၆
ရာဇပဋ္ဋော = ရာဇာဝဋ္ဋော (သီ၊ သျာ)	၉၂
ရူပသဒ္ဒါဒိကော = ရူပဝေဒနာဒိကော (က)	၁၄
[လ-ဝ]	
လန္တိ = အာလေန္တိ (သီ၊ သျာ)	၄၇
ဝဇိရနိဂ္ဃာတနိဂ္ဃောသံ = ဝဇိရနိပ္ဖောသနိဂ္ဃောသံ (သျာ)	၆၀
ဝဍ္ဎမာနဿ = ပတမာနဿ (သီ)	၃၃၇
ဝတ္တုံ = ကတ္တုံ (သီ)	၃၇၂
ဝတွာပိ = ပတွာ (သီ၊ သျာ)	၂၆၉
ဝနဘင်္ဂိယာဒိနော = ဒိန္နဂ္ဃိယာဒီနံ (သီ၊ သျာ)	၂၁၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vasanokāso = Vasanavāṭo (Sī) Vasanāvāso (Syā)	57
Vā = Ca (Syā)	357
Vāyamattho = Tassamattho (Syā)	106
Vāso = Vāṭo (Sī)	57
Vikiraṇarasaṁ = Anārammaṇarasaṁ (Syā, Ka)	39
Vigato = Antarahito (Sī)	197
Vicinanto = Vicinantoye antarantarā (Ka)	47
Vijjājapaṁ = Visamucchājapaṁ (Sī) Viccojasaṁ (Syā)	68
Vijjukalāpā = Vijjulatā (Ka)	370
Viñjhaṁ = Vijjhaṁ (Syā)	273
Vitakkuppādanaṁ = Vimhayuppādaṁ (Sī, Syā)	251
Vitthataṁ = Vitthiṇṇaṁ (Syā)	297
Vidhamanā = Viddhaṁsakā (Sī)	354
Vipākavaṭṭasamudāye = Vipākavaṭṭasamavāye (Ka)	148
Vibhavassa = Visayassa (sabbattha)	190
Virāgādhigamena = Virāgāvigamena (Ka)	35
Virodhābhāvaṁ = Virodhādyabhāvaṁ (Sī, Syā)	169
Visadāpanavasena = Nisādanavasena (Syā)	328
...visamaviparītasaññā = ...visamasaññā (Sī)	122
Visālībhūtattā = Visālīkatattā (Sī)	165
Visesagarukaraṇārahatāya = Visesagarakaraṇāditāya (Sī, Syā)	22
Vissakammañca = Vissukammañca (Syā) Visukammañca (Ka)	379
Viharitabbaṭṭhena = Bhāvitabbaṭṭhena (Syā)	130
Vuṭṭhānaṁ na hoti = Ṭhānaṁ hoti (Ka)	33
Veḷudaṇḍādike = Veḷunaḷādike (Sī, Syā)	381
Voti tumhe = Teti te tumhe (Sī, Syā)	163
Vossajjītipi = Ussajjītipi (Sī)	298
Voharanti = Voharantā caranti (Sī)	323

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝသနောကာသော = ဝသနဝါဋော (သီ) ဝသနာဝါသော (သျာ)	၅၇
ဝါ = စ (သျာ)	၃၅၇
ဝါယမတ္ထော = တဿမတ္ထော (သျာ)	၁၀၆
ဝါသော = ဝါဋော (သီ)	၅၇
ဝိကိရဏရသံ = အနာရမ္မဏရသံ (သျာ၊ က)	၃၉
ဝိဂတော = အန္တရဟိတော (သီ)	၁၉၇
ဝိစိနန္တော = ဝိစိနန္တောယေ အန္တရန္တရာ (က)	၄၇
ဝိဇ္ဇာဇပံ = ဝိသမုစ္ဆာဇပံ (သီ) ဝိစ္စောဇသံ (သျာ)	၆၈
ဝိဇ္ဇုကလာပါ = ဝိဇ္ဇုလတာ (က)	၃၇၀
ဝိဉ္ဈံ = ဝိဇ္ဈံ (သျာ)	၂၇၃
ဝိတက္ကုပ္ပါဒနံ = ဝိမှယုပ္ပါဒံ (သီ၊ သျာ)	၂၅၁
ဝိတ္ထတံ = ဝိတ္ထိဏ္ဏံ (သျာ)	၂၉၇
ဝိဓမနာ = ဝိဒ္ဓံသကာ (သီ)	၃၅၄
ဝိပါကဝဋ္ဋသမုဒါယေ = ဝိပါကဝဋ္ဋသမဝါယေ (က)	၁၄၈
ဝိဘဝဿ = ဝိသယဿ (သဗ္ဗတ္ထ)	၁၉၀
ဝိရာဂါဓိဂမေန = ဝိရာဂါဝိဂမေန (က)	၃၅
ဝိရောဓာဘာဝံ = ဝိရောဓာဒျဘာဝံ (သီ၊ သျာ)	၁၆၉
ဝိသဒါပနဝသေန = နိသာဒနဝသေန (သျာ)	၃၂၈
····ဝိသမဝိပရီတသညာ = ····ဝိသမသညာ (သီ)	၁၂၂
ဝိသာလီဘူတတ္တာ = ဝိသာလီကတတ္တာ (သီ)	၁၆၅
ဝိသေသဂရုကရဏာရဟတာယ = ဝိသေသဂရုကရဏာဒိတာယ (သီ၊ သျာ)	၂၂
ဝိဿကမ္မဉ္စ = ဝိဿုကမ္မဉ္စ (သျာ) ဝိသုကမ္မဉ္စ (က)	၃၇၉
ဝိဟရိတဗ္ဗဋ္ဌေန = ဘာဝိတဗ္ဗဋ္ဌေန (သျာ)	၁၃၀
ဝုဋ္ဌာနံ န ဟောတိ = ဌာနံ ဟောတိ (က)	၃၃
ဝေဠုဒဏ္ဍာဒိကေ = ဝေဠုနဠာဒိကေ (သီ၊ သျာ)	၃၈၁
ဝေါတိ တုမှေ = တေတိ တေ တုမှေ (သီ၊ သျာ)	၁၆၃
ဝေါဿဇ္ဇိတိပိ = ဥဿဇ္ဇိတိပိ (သီ)	၂၉၈
ဝေါဟရန္တိ = ဝေါဟရန္တာ စရန္တိ (သီ)	၃၂၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
...saṁsiddhitādi = ...samiddhitādi (Sī)	168
Saṁsumbhiṁsūti = Saṅkhubhiṁsūti (Sī, Syā)	311
Sa-uddesaṁ = Sa-udayaṁ (Ka)	306
Saggakathāya = Assādakathāya (Syā)	256
Saṅkhyanti itthīti gaṇanaṁ = Saṅkhayanti gaṇanaṁ kalaṁ vā (Sī)	155
Sajjāpetvā = Sodhāpetvā (Ka)	370
Satatavihāravasena = Chasativihāravasena (Sī, Syā) Chasatatavihārīvasena (Ka)	53
Satto = Attā (Sī, Syā)	309
Saddhādividhinā = Sutādividhinā (Syā)	258
Santā = Asantā (Sī)	390
Sabbaṁ cetaso = Sabbacetaso (Sī)	352
Sabbathā dukkhameva = Na sabbathā sukhameva (Syā)	142
Samatthito = Samāpattito (Sī, Ka)	33
Samappito = Santappito (Sī)	190
Samānaṁ = Pamāṇaṁ (Ka)	84
Sampādetvā = Samānetvā (Sī, Syā)	118
Sambuddha = Saṁsuddha (Sī)	26
Sambhamapaccupaṭṭhāno = Saṅgamapaccupaṭṭhāno (Sī)	40
Sambharitvā = Vaḍḍhetvā (Sī, Syā)	118
Sammānāvamānavippakāraṁ = Samuppādiyamānaṁ vippakāraṁ (Sī, Syā)	118
Sarikkhakajanassa = Parikkhakajanassa (Sī, Syā)	78
Sarīraparimāṇo = Pādaparimāṇo (Ka)	308
Sarīravuttiṁ = Taṁ paribhavaṁ (Sī, Syā)	223
Sahoḍhaṁ = Sabhaṇḍaṁ (Sī)	74
Sahoḍḍhaṁ = Sabhaṇḍaṁ (Sī) Sahotthe (Ka)	197
Sā = Yathā (Sī, Syā)	117
Sā = Sārameyyā (Sī, Syā)	192
Sāvetabbā = Sādhetabbaṁ (Syā, Ka)	290
Sikhāpattaṁ atthaṁ = Sikhāpattataṁ (Sī)	49

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[သ]	
····သံသိဒ္ဓိတာဒိ = ····သမိဒ္ဓိတာဒိ (သီ)	၁၆၈
သံသုမ္ဘိံသူတိ = သင်္ခုဘိံသူတိ (သီ၊ သျာ)	၃၁၁
သဥဒ္ဒေသံ = သဥဒယံ (က)	၃၀၆
သဂ္ဂကထာယ = အဿာဒကထာယ (သျာ)	၂၅၆
သင်္ချန္တိ ဣတ္ထီတိ ဂဏနံ = သင်္ခယန္တိ ဂဏနံ ကလံ ဝါ (သီ)	၁၅၅
သဇ္ဇာပေတွာ = သောဓာပေတွာ (က)	၃၇၀
သတတဝိဟာရဝသေန = ဆသတိဝိဟာရဝသေန (သီ၊ သျာ) ဆသတတဝိဟာရီဝသေန (က)	၅၃
သတ္တော = အတ္တာ (သီ၊ သျာ)	၃၀၉
သဒ္ဓါဒိဝိဓိနာ = သုတာဒိဝိဓိနာ (သျာ)	၂၅၈
သန္တာ = အသန္တာ (သီ)	၃၉၀
သဗ္ဗံ စေတသော = သဗ္ဗစေတသော (သီ)	၃၅၂
သဗ္ဗထာ ဒုက္ခမေဝ = န သဗ္ဗထာ သုခမေဝ (သျာ)	၁၄၂
သမတ္ထိတော = သမာပတ္တိတော (သီ၊ က)	၃၃
သမပ္ပိတော = သန္တပ္ပိတော (သီ)	၁၉၀
သမာနံ = ပမာဏံ (က)	၈၄
သမ္ပာဒေတွာ = သမာနေတွာ (သီ၊ သျာ)	၁၁၈
သမ္ဗုဒ္ဓ = သံသုဒ္ဓ (သီ)	၂၆
သမ္ဘမပစ္စုပဋ္ဌာနော = သင်္ဂမပစ္စုပဋ္ဌာနော (သီ)	၄၀
သမ္ဘရိတွာ = ဝဍ္ဎေတွာ (သီ၊ သျာ)	၁၁၈
သမ္မာနာဝမာနဝိပ္ပကာရံ = သမုပ္ပါဒိယမာနံ ဝိပ္ပကာရံ (သီ၊ သျာ)	၁၁၈
သရိက္ခကဇနဿ = ပရိက္ခကဇနဿ (သီ၊ သျာ)	၇၈
သရီရပရိမာဏော = ပါဒပရိမာဏော (က)	၃၀၈
သရီရဝုတ္တိံ = တံ ပရိဘဝံ (သီ၊ သျာ)	၂၂၃
သဟောဎံ = သဘဏ္ဍံ (သီ)	၇၄
သဟောဍ္ဎံ = သဘဏ္ဍံ (သီ) သဟောဋ္ဌေ (က)	၁၉၇
သာ = ယထာ (သီ၊ သျာ)	၁၁၇
သာ = သာရမေယျာ (သီ၊ သျာ)	၁၉၂
သာဝေတဗ္ဗာ = သာဓေတဗ္ဗံ (သျာ၊ က)	၂၉၀
သိခါပတ္တံ အတ္ထံ = သိခါပတ္တတံ (သီ)	၄၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa - Ha]	
Sijjhatīti = Sambhavatīti (Sī, Syā)	206
Sinerumekhalaṁ = Sineruvelaṁ (Sī, Syā)	274
Suttantāti dīpitanti = Suttatthā niddisiyanti (Ka)	14
Suppajahova = Samugghātova (Ka)	214
Suppavāsāsutte = Suppabuddhasutte (Syā)	4
Suppāraketi = Suppādaketi (Ka)	70
Subbacatāya = Sukhavijātāya (Sī)	139
Subhaṁ = Sukhaṁ (Syā)	34
Suvaṇṇāliṅgasadisaṁ = Suvaṇṇamudiṅgasadisaṁ (Sī)	325
Senanigame = Senānīnigame (Sī) Senāninigame (Syā)	49
Sesanikkhepānaṁ = Visesanikkhepānaṁ (Sī, Ka)	27
Soṇavaggo = Mahāvaggo (Syā)	4
Sotāvadhānappaṭibaddhā = Sotāvadhānapaṭividdhā (Sī, Ka)	16
Hatthapādehi = Hatthapassapādehi (Sī, Syā)	125
Hatthameva = Hatthattameva (Ka)	107
...hatthehi = ...pattehi (Ka)	51
Huṁhuṅkajātikoti = Huhuṅkajātikoti (Sī, Syā)	48

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ-ဟ]	
သိဇ္ဈတီတိ = သမ္ဘဝတီတိ (သီ၊ သျာ)	၂၀၆
သိနေရုမေခလံ = သိနေရုဝေလံ (သီ၊ သျာ)	၂၇၄
သုတ္တန္တာတိ ဒီပိတန္တိ = သုတ္တတ္ထာ နိဒ္ဒိသိယန္တိ (က)	၁၄
သုပ္ပဇဟောဝ = သမုဂ္ဃါတောဝ (က)	၂၁၄
သုပ္ပဝါသာသုတ္တေ = သုပ္ပဗုဒ္ဓသုတ္တေ (သျာ)	၄
သုပ္ပါရကေတိ = သုပ္ပါဒကေတိ (က)	၇၀
သုဗ္ဗစတာယ = သုခဝိဇာတတာယ (သီ)	၁၃၉
သုဘံ = သုခံ (သျာ)	၃၄
သုဝဏ္ဏာလိင်္ဂသဒိသံ = သုဝဏ္ဏမုဒိင်္ဂသဒိသံ (သီ)	၃၂၅
သေနနိဂမေ = သေနာနီနိဂမေ (သီ) သေနာနိနိဂမေ (သျာ)	၄၉
သေသနိက္ခေပါနံ = ဝိသေသနိက္ခေပါနံ (သီ၊ က)	၂၇
သောဏဝဂ္ဂေါ = မဟာဝဂ္ဂေါ (သျာ)	၄
သောတာဝဓာနပ္ပဋိဗဒ္ဓါ = သောတာဝဓာနပဋိဝိဒ္ဓါ (သီ၊ က)	၁၆
ဟတ္ထပါဒေဟိ = ဟတ္ထပဿပါဒေဟိ (သီ၊ သျာ)	၁၂၅
ဟတ္ထမေဝ = ဟတ္ထတ္တမေဝ (က)	၁၀၇
....ဟတ္ထေဟိ = ...ပတ္တေဟိ (က)	၅၁
ဟုံဟုင်္ကဇာတိကောတိ = ဟုဟုင်္ကဇာတိကောတိ (သီ၊ သျာ)	၄၈

Udānaṭṭhakathāya

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A - Ā - I]	
Akkharānaṁ sahassāni	5
Aggikkhandho samuddo ca	206
Ajjeva kiccamātappaṁ (Ma 3. 26; Khu 10. 128)	80
Aṭṭhasahassamattāni	5
Aḍḍhūnanavamattā ca	5
Atītaṁ nānusocanto	207
Atricchā atilobhena (Khu 5. 65)	206
Anekabhedāsupi lokadhātusu	137
Anotattasarāsanne	239
Antalikkhacaro pāso (Saṁ 1. 113; Vi 3. 28)	333
Appamādo amatapadaṁ (Khu 1. 16)	107
Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ (Khu 1. 368; Ma 2. 352)	76
Avacāhaṁ Jotipālo	241
Asaṅkhyeyyāni nāmāni	306
Asīti eva suttantā	4
Ahaṁ Kevaṭṭagāmasmiṁ	241
Ārambhatha nikkamatha (Saṁ 1. 150; Khu 10. 35)	348
Iti ākaṅkhamānassa	2
Iti taṁ saṅkharontena	393
[I - U]	
Iminā me adhikārena (Khu 4. 310)	117
Uddhaṁ adho ca tiriyaṁ	373
Ubho puttā kālakatā (Khu 4. 238)	111
Usabharājāva sobhanto	373
[E - O]	
Ekavīsa sahassāni	5
Evaṁ jino viyākāsi	241
Evaṁ sabbaṅgasampanno	373
Ogāhitvā visuddhāya	393
[Ka]	
Kammuno tassa sesena	240
Kāyena saṁvutā āsiṁ	3
Kālo deva mahāvīra	132
Kāḷāvakañca Gaṅgeyyaṁ	364
Kiṁ me aññātavesena (Khu 4. 311)	117
Kiṁ me ekena tiṇṇena (Khu 4. 310)	117
[Kha]	
Khandhānañca paṭipāṭi	245
Khettaṁ vatthuṁ hiraññaṁ vā (Khu 1. 399)	106

ဥဒါနဋ္ဌကထာယ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ-အာ-ဣ]	
အက္ခရာနံ သဟဿာနိ	၅
အဂ္ဂိက္ခန္ဓော သမုဒ္ဒေါ စ	၂၀၆
အဇ္ဇေဝ ကိစ္စမာတပ္ပံ (မ ၃-၂၂၆၊ ခု ၁၀-၁၂၈)	၈၀
အဋ္ဌသဟဿမတ္တာနိ	၅
အဍ္ဎူနနဝမတ္တာ စ	၅
အတီတံ နာနုသောစန္တော	၂၀၇
အတြိစ္ဆာ အတိလောဘေန (ခု ၅-၆၅)	၂၀၆
အနေကဘေဒါသုပိ လောကဓာတုသု	၁၃၇
အနောတတ္တသရာသန္နေ	၂၃၉
အန္တလိက္ခစရော ပါသော (သံ ၁-၁၁၃၊ ဝိ ၃-၂၈)	၃၃၃
အပ္ပမာဒေါ အမတပဒံ (ခု ၁-၁၆)	၁၀၇
အဘိညေယျံ အဘိညာတံ (ခု ၁-၃၆၈၊ မ ၂-၃၅၂)	၇၆
အဝစာဟံ ဇောတိပါလော	၂၄၁
အသင်္ချေယျာနိ နာမာနိ	၃၀၆
အသီတိ ဧဝ သုတ္တန္တာ	၄
အဟံ ကေဝဋ္ဋဂါမသ္မိံ	၂၄၁
အာရမ္ဘထ နိက္ခမထ (သံ ၁-၁၅၀၊ ခု ၁၀-၃၅)	၃၄၈
ဣတိ အာကင်္ခမာနဿ	၂
ဣတိ တံ သင်္ခရောန္တေန	၃၉၃
[ဣ-ဥ]	
ဣမိနာ မေ အဓိကာရေန (ခု ၄-၃၁၀)	၁၁၇
ဥဒ္ဓံ အဓော စ တိရိယံ	၃၇၃
ဥဘော ပုတ္တာ ကာလကတာ (ခု ၄-၂၃၈)	၁၁၁
ဥသဘရာဇာဝ သောဘန္တော	၃၇၃
[ဧ-ဩ]	
ဧကဝီသ သဟဿာနိ	၅
ဧဝံ ဇိနော ဝိယာကာသိ	၂၄၁
ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နော	၃၇၃
ဩဂါဟိတွာ ဝိသုဒ္ဓါယ	၃၉၃
[က]	
ကမ္မုနော တဿ သေသေန	၂၄၀
ကာယေန သံဝုတာ အာသိံ	၃
ကာလော ဒေဝ မဟာဝီရ	၁၃၂
ကာဠာဝကဉ္စ ဂင်္ဂေယျံ	၃၆၄
ကိံ မေ အညာတဝေသေန (ခု ၄-၃၁၁)	၁၁၇
ကိံ မေ ဧကေန တိဏ္ဏေန (ခု ၄-၃၁၀)	၁၁၇
[ခ]	
ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ	၂၄၅
ခေတ္တံ ဝတ္ထုံ ဟိရညံ ဝါ (ခု ၁-၃၉၉)	၁၀၆

Paṭhamapādā | Piṭṭhaṅkā

[Ga - Ca - Ja]

Gacchato Buddhaseṭṭhassa 373
Gantvāna maṇḍalamāḷaṁ 374
Gāme vā yadi vāraññe (Khu 1. 27) 166
Gāvo tassa pajāyanti 42
Catubbhi aṭṭhajjhagamā (Khu 5. 132) 206
Cittīkataṁ mahagghañca 276
Ciraṁ tiṭṭhatu lokasmiṁ 393
Jalanto dīparukkhova 374
Jinassa dhammasaṁvega 1

[Ta]

Taṁ taṁ atthamapekkhitvā 22
Tato māṇavakā sabbe 240
Tato vātātapo ghoro (Vi 4. 291) 377
Tatohaṁ avacaṁ sisse 240
Tatthāgato isī bhīmo 240
Tathañca dhātāyatanādi-lakkhaṇaṁ 137
Tathāgato dhammavaro Mahesinā 138
Tathāni ñāṇāni yato-yamāgato 138
Tathāni saccāni samantacakkhunā 137
Tathā paṭiññāya tathāya sabbaso 137
Tathā pariññāya tathāya sabbaso 137
Tasmā taṁ avalambitvā 2

Paṭhamapādā | Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tassa atthaṁ pakāsetuṁ 393
Tassa gambhīrañāṇehi 1
Tahiṁ nisinno naradammasārathi 374
Tāni sabbāni ekajjhaṁ 1
Tikicchako ahaṁ āsiṁ 241
Tena kammavipākena 239-40
Tena kammāvasesena 239
Tena tena nidānena 1
Te sabbe ekato katvā 393

[Da - Na]

Dakkhiṇaṁ paṭhamaṁ pādaṁ 373
Dadeyya ujubhūtesu (Vi 4. 291) 378
Dasa vassasahassāni 239
Diṭṭhe dhamme ca yo attho 18
Disvāna Taṇhaṁ Aratiṁ Ragañca (Khu 1. 409) 347
Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ (Khu 2. 347) 4
Na antalikkhe na samuddamajjhe (Khu 1. 32; Khu 11. 152) 238
Nāgavikkantacāro so 373
Nātidūre uddharati 373
Nātisīghaṁ pakkamati 373
Nābhikaṅkhāmi maraṇaṁ (Khu 2. 258, 307; Khu 11. 45) 150, 388
Nāhaṁ etena maggena 241

ပဌမပါဒ | ပိဋ္ဌင်္က

[ဂ-စ-ဇ]

ဂစ္ဆတော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ ၃၇၃
ဂန္တွာန မဏ္ဍလမာဠံ ၃၇၄
ဂါမေ ဝါ ယဒိ ဝါရညေ (ခု ၁-၂၇) ၁၆၆
ဂါဝေါ တဿ ပဇာယန္တိ ၄၂
စတုဗ္ဘိ အဇ္ဈဂမာ (ခု ၅-၁၃၂) ၂၀၆
စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃဉ္စ ၂၇၆
စိရံ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ ၃၉၃
ဇလန္တော ဒီပရုက္ခောဝ ၃၇၄
ဇိနဿ ဓမ္မသံဝေဂ ၁

[တ]

တံ တံ အတ္ထမပေက္ခိတွာ ၂၂
တတော မာဏဝကာ သဗ္ဗေ ၂၄၀
တတော ဝါတာတပေါ ဃောရော (ဝိ ၄-၂၉၁) ၃၇၇
တတောဟံ အဝစံ သိဿေ ၂၄၀
တတ္ထာဂတော ဣသီ ဘီမော ၂၄၀
တထဉ္စ ဓာတာယတနာဒိ-လက္ခဏံ ၁၃၇
တထာဂတော ဓမ္မဝရော မဟေသိနာ ၁၃၈
တထာနိ ဉာဏာနိ ယတော-ယမာဂတော ၁၃၈
တထာနိ သစ္စာနိ သမန္တစက္ခုနာ ၁၃၇
တထာ ပဋိညာယ တထာယ သဗ္ဗသော ၁၃၇
တထာ ပရိညာယ တထာယ သဗ္ဗသော ၁၃၇
တသ္မာ တံ အဝလမ္ဗိတွာ ၂

ပဌမပါဒ | ပိဋ္ဌင်္က

[တ]

တဿ အတ္ထံ ပကာသေတုံ ၃၉၃
တဿ ဂမ္ဘီရဉာဏေဟိ ၁
တဟိံ နိသိန္နော နရဒမ္မသာရထိ ၃၇၄
တာနိ သဗ္ဗာနိ ဧကဇ္ဈံ ၁
တိကိစ္ဆကော အဟံ အာသိံ ၂၄၁
တေန ကမ္မဝိပါကေန ၂၃၉-၄၀
တေန ကမ္မာဝသေသေန ၂၃၉
တေန တေန နိဒါနေန ၁
တေ သဗ္ဗေ ဧကတော ကတွာ ၃၉၃

[ဒ-န]

ဒက္ခိဏံ ပဌမံ ပါဒံ ၃၇၃
ဒဒေယျ ဥဇုဘူတေသု (ဝိ ၄-၂၉၁) ၃၇၈
ဒသ ဝဿသဟဿာနိ ၂၃၉
ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ စ ယော အတ္ထော ၁၈
ဒိသွာန တဏှံ အရတိံ ရဂဉ္စ (ခု ၁-၄၀၉) ၃၄၇
ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ (ခု ၂-၃၄၇) ၄
န အန္တလိက္ခေ န သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ (ခု ၁-၃၂၊ ခု ၁၁-၁၅၂) ၂၃၈
နာဂဝိက္ကန္တစာရော သော ၃၇၃
နာတိဒူရေ ဥဒ္ဓရတိ ၃၇၃
နာတိသီဃံ ပက္ကမတိ ၃၇၃
နာဘိကင်္ခါမိ မရဏံ (ခု ၂-၂၅၈၊ ၃၀၇၊ ခု ၁၁-၄၅) ၁၅၀၊ ၃၈၈
နာဟံ ဧတေန မဂ္ဂေန ၂၄၁

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Ninnaṁ ṭhānaṁ unnamati 373
Nibbuddhe vattamānamhi 241
Nekkhaṁ jambonadasseva 374

[Pa - Pha]

Paṭippassaddhadarathaṁ 34
Pathabyā ekarajjena (Khu 1. 40) 96
Paravajjānupassissa 159
Pahāya kāmādimale asesato 137
Pāsāṇā sakkharā ceva 373
Piyo garu bhāvanīyo (Aṁ 2. 422) 201
Puññapāpaparikkhīṇo 241
Punappunāgataṁ atthaṁ 2
Pureham dārako hutvā 240
Phussassāhaṁ pāvacane 241

[Ba - Bha]

Buddhopi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṁ 305
Brāhmaṇo sutavā āsiṁ 239
Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ 22
Bhagī bhajī bhāgī vibhattavā iti 22
Bhāgyavā bhaggavā yutto 22

[Ma]

Manussattaṁ liṅgasampatti (Khu 4. 310) 117
Mahatā bhikkhusaṁghena 239
Mahākāruṇikaṁ nāthaṁ 1

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ma - Ya]

Mahāsālova samphullo 374
Migo araññamhi yathā abaddho (Khu 1. 285; Khu 3. 9) 146
Munāḷi nāmahaṁ dhutto 239
Yato ca dhammaṁ tathameva bhāsati 137
Yato yato sammasati (Khu 1. 67) 275
Yathā uṇhe vijjante (Khu 4. 307) 353
Yathāpi dukkhe vijjante (Khu 4. 307) 353
Yathāpi pāpe vijjante (Khu 4. 307) 353
Yathāpi puppharāsimhā 7
Yathāvidhā te purimā Mahesino 138
Yatheva loke purimā Mahesino 136
Yassa ete dhanā atthi (Aṁ 2. 398) 258
Yāvatā candimasūriyā pariharanti 95, 186
Yena devūpapatyassa (Aṁ 1. 348) 158
Yo imasmiṁ dhammavinaye (Saṁ 1. 150; Khu 10. 35) 348
Yo hi koci manussesu (Khu 1. 75) 302

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နိန္နံ ဌာနံ ဥန္နမတိ ၃၇၃
နိဗ္ဗုဒ္ဓေ ဝတ္တမာနမှိ ၂၄၁
နေက္ခံ ဇမ္ဗောနဒဿေဝ ၃၇၄

[ပ-ဖ]

ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထံ ၃၄
ပထဗျာ ဧကရဇ္ဇေန (ခု ၁-၄၀) ၉၆
ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ ၁၅၉
ပဟာယ ကာမာဒိမလေ အသေသတော ၁၃၇
ပါသာဏာ သက္ခရာ စေဝ ၃၇၃
ပိယော ဂရု ဘာဝနီယော (အံ ၂-၄၂၂) ၂၀၁
ပုညပါပပရိက္ခီဏော ၂၄၁
ပုနပ္ပုနာဂတံ အတ္ထံ ၂
ပုရေဟံ ဒါရကော ဟုတွာ ၂၄၀
ဖုဿဿာဟံ ပါဝစနေ ၂၄၁

[ဗ-ဘ]

ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဏေယျ ဝဏ္ဏံ ၃၀၅
ဗြာဟ္မဏော သုတဝါ အာသိံ ၂၃၉
ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ ၂၂
ဘဂီ ဘဇီ ဘာဂီ ဝိဘတ္တဝါ ဣတိ ၂၂
ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ယုတ္တော ၂၂

[မ]

မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ (ခု ၄-၃၁၀) ၁၁၇
မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန ၂၃၉
မဟာကာရုဏိကံ နာထံ ၁

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ-ယ]

မဟာသာလောဝ သမ္ဖုလ္လော ၃၇၄
မိဂေါ အရညမှိ ယထာ အဗဒ္ဓေါ (ခု ၁-၂၈၅၊ ခု ၃-၉) ၁၄၆
မုနာဠိ နာမဟံ ဓုတ္တော ၂၃၉
ယတော စ ဓမ္မံ တထမေဝ ဘာသတိ ၁၃၇
ယတော ယတော သမ္မသတိ (ခု ၁-၆၇) ၂၇၅
ယထာပိ ဥဏှေ ဝိဇ္ဇန္တေ (ခု ၄-၃၀၇) ၃၅၃
ယထာပိ ဒုက္ခေ ဝိဇ္ဇန္တေ (ခု ၄-၃၀၇) ၃၅၃
ယထာပိ ပါပေ ဝိဇ္ဇန္တေ (ခု ၄-၃၀၇) ၃၅၃
ယထာပိ ပုပ္ဖရာသိမှာ ၇
ယထာဝိဓာ တေ ပုရိမာ မဟေသိနော ၁၃၈
ယထေဝ လောကေ ပုရိမာ မဟေသိနော ၁၃၆
ယဿ ဧတေ ဓနာ အတ္ထိ (အံ ၂-၃၉၈) ၂၅၈
ယာဝတာ စန္ဒိမသူရိယာ ပရိဟရန္တိ ၉၅၊ ၁၈၆
ယေန ဒေဝူပပတျဿ (အံ ၁-၃၄၈) ၁၅၈
ယော ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ (သံ ၁-၁၅၀၊ ခု ၁၀-၃၅) ၃၄၈
ယော ဟိ ကောစိ မနုဿေသု (ခု ၁-၇၅) ၃၀၂

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ra - La]

Rāgavirāgamanejamasokaṁ (Khu 2. 76) 261
Rājāhaṁ patthivo āsiṁ 240
Luddho atthaṁ na jānāti (Khu 1. 252; Khu 7. 12; Khu 8. 251) 332

[Va]

Vandanājanitaṁ puññaṁ 1
Vijjācaraṇasampannā 1
Vināsayati assaddhaṁ 17
Vihāradānaṁ saṁghassa (Vi 4. 291) 378
Vihāre kāraye ramme (Vi 4. 291) 378

[Sa]

Saṁsārasotaṁ chinditvā (Khu 4. 310) 117
Saddhammadānanirato 393
Saddhādhanaṁ sīladhanaṁ (Aṁ 2. 398) 258
Sabbadā sabbūpakaraṇaṁ (Ma-Ṭṭha 1. 62) 50
Sabbābhibhussa Buddhassa 239
Sabbo rāgo pahīno me (Khu 2. 237) 3
Samavāye khaṇe kāle 17
Sampattā pariniṭṭhānaṁ 393
Sambodhisambhāravipakkhato pure 138
Sammā vassatu kālena 393
Saroruhaṁ padumapalāsapatrajaṁ 264
Sahasaṁvaṇṇanaṁ yasmā 2
Sahassamapi ce gāthā (Khu 1. 28) 86
Sā tattha paramatthānaṁ 393
Sītaṁ uṇhaṁ paṭihanti (Vi 4. 291) 377-8
Sīlādiguṇasampanno 1
Suṇātha bhikkhavo mayhaṁ 239
Suvimuttabhavādāno 393
Suvisuddhaṁ asaṁkiṇṇaṁ 2
Sekkhassa sikkhamānassa 159

[Ha]

Hatthāroho pure āsiṁ 240

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ရ-လ]

ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ (ခု ၂-၇၆) ၂၆၁
ရာဇာဟံ ပတ္ထိဝေါ အာသိံ ၂၄၀
လုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ (ခု ၁-၂၅၂၊ ခု ၇-၁၂၊ ခု ၈-၂၅၁) ၃၃၂

[ဝ]

ဝန္ဒနာဇနိတံ ပုညံ ၁
ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ ၁
ဝိနာသယတိ အဿဒ္ဓံ ၁၇
ဝိဟာရဒါနံ သံဃဿ (ဝိ ၄-၂၉၁) ၃၇၈
ဝိဟာရေ ကာရယေ ရမ္မေ (ဝိ ၄-၂၉၁) ၃၇၈

[သ]

သံသာရသောတံ ဆိန္ဒိတွာ (ခု ၄-၃၁၀) ၁၁၇
သဒ္ဓမ္မဒါနနိရတော ၃၉၃
သဒ္ဓါဓနံ သီလဓနံ (အံ ၂-၃၉၈) ၂၅၈
သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗူပကရဏံ (မ-ဋ္ဌ ၁-၆၂) ၅၀
သဗ္ဗာဘိဘုဿ ဗုဒ္ဓဿ ၂၃၉
သဗ္ဗော ရာဂေါ ပဟီနော မေ (ခု ၂-၂၃၇) ၃
သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ ၁၇
သမ္ပတ္တာ ပရိနိဋ္ဌာနံ ၃၉၃
သမ္ဗောဓိသမ္ဘာရဝိပက္ခတော ပုရေ ၁၃၈
သမ္မာ ဝဿတု ကာလေန ၃၉၃
သရောရုဟံ ပဒုမပလာသပတ္တဇံ ၂၆၄
သဟသံဝဏ္ဏနံ ယသ္မာ ၂
သဟဿမပိ စေ ဂါထာ (ခု ၁-၂၈) ၈၆
သာ တတ္ထ ပရမတ္ထာနံ ၃၉၃
သီတံ ဥဏှံ ပဋိဟန္တိ (ဝိ ၄-၂၉၁) ၃၇၇-၈
သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော ၁
သုဏာထ ဘိက္ခဝေါ မယှံ ၂၃၉
သုဝိမုတ္တဘဝါဒါနော ၃၉၃
သုဝိသုဒ္ဓံ အသံကိဏ္ဏံ ၂
သေက္ခဿ သိက္ခမာနဿ ၁၅၉

[ဟ]

ဟတ္ထာရောဟော ပုရေ အာသိံ ၂၄၀